Digitales Brandenburg

hosted by Universitätsbibliothek Potsdam

[Ḥamishah Ḥumshe Torah]

ʿim targum Onḳelos, u-ferushe Rashi u-veʾur ṿe-targum Ashkenazi

Sefer Ba-midbar

Premsla, Yitsḥaḳ Itsaḳ ben Tsevi Hirsh

Ofenbakh, 569 [1808 oder 1809]

urn:nbn:de:kobv:517-vlib-10257

Visual Library

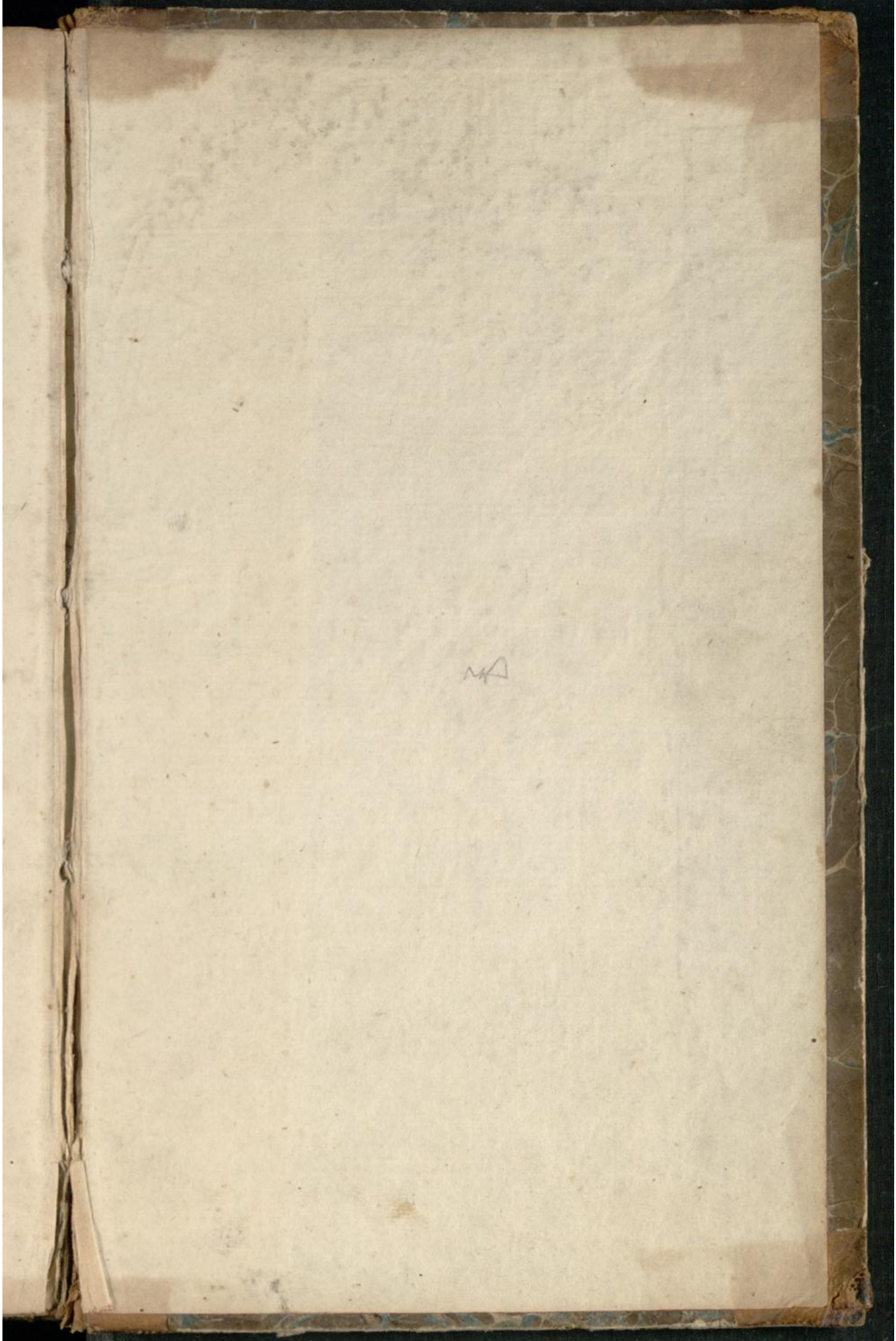

תחילת ספר הלוח

הלפרטלו פסוק ג׳ ה׳ אותיות ח׳ ווארב
בש וואלט זבח איינמיינטלך זאלהו אפר
אנשטאט זאלהו אפר

פרשה יב׳ פסוק יא׳ עד אמר תקיע השי׳ עד הובן,
והוא שאלה על קבולת תקיעה, אשר אין לו שחר כאן, וכבר אמרנו
טעות סופר הוא, ולקיק להיות עד אמרתם ישלהוא על שאלת
קבל דמן, יבן בתקיעה אמרום!

פרשה טו׳ קכ״ו

באור תמיד על בסיעתה, אשר יבא לבא אשלות על השבה, ושלמו
אבנין היטיב עם הלל האשה שם החקיע הוא בחיל בספר
אוחתם, שמואל (אחלות) אל אלות כל: עכ״ל

פרשה ב׳ ג״ן

ושאו בדיו. לקיק שיתרגם אם האהלר אשר הוא אמת
אתו. אונד אראנגן דיא שטאנגן

פרשה ק׳ פסוק קט״ו

פעהלט בתחילת הפסוק בתקיעה אשרכני באם וואלט
אוה

פרשה קל״ח פסוק לז
חסר ההעתקה על אלות ~~[illegible]~~ ואנחתם. יבן
נבקסט איינגאם אלהו אלפני

פרשה טו׳ קל״ו

הרב על תקיעה הקיים אבל השיט אלות בהשגתי, אלא
שנוכל לתקיעה בלי השתתת האוקה בלאו
אלר פריסטער פערצאהלט דיא איך אלמארטאג פערגאנגן דיא
איך נאמליך נור אויס אורטאם פערמיינטלך פערגעסן אויגאן
עיין בבאור

ספר

במדבר

עם

תרגום אונקלס, ופירש"י, ובאור ותרגום אשכנזי

הוגה בהגהה מדוייקת

ע"פ

החומש תקון סופרים

של החכם המפורסם מהו' איצק פרעמסלא ז"ל

וע"פ

החומש המדוייק היטב הנדפס בק"ק בערלין יע"א

ע"י החכם המפורסם מהו' משה דעסוי ז"ל

וכתוספו

סדר ההפטרות וחמש מגילות

עם פירש"י, ובאור ותרגום אשכנזי:

נדפס

בק"ק **אפענבאך** יע"א

בדפוס ה"ה התו' כ"ה צבי הירש

ובנו כ"ה אברהם שפיץ סג"ל.

בשנת ת"ק"ס"ט לפ"ק

VEREIN REINE BETHRAIMSCHE LEHRE BETH-HA-MIDRASCH * LITWISCH

J. 8.

UNIVERSITÄT ROTTERDAM
Universitätsbibliothek
1712

במדבר א

יניח ד׳ שיטין פנויות ויתחיל מתחלת שיטה ה׳

א וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה
בְּמִדְבַּר סִינַי בְּאֹהֶל מוֹעֵד
בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ הַשֵּׁנִי בַּשָּׁנָה
הַשֵּׁנִית לְצֵאתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם
לֵאמֹר: ב שְׂאוּ אֶת־רֹאשׁ כָּל־
עֲדַת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל לְמִשְׁפְּחֹתָם
לבית

תרגום אשכנזי ב

א

(א) אַם ערזטען טאַגע דעז צווייטען מאָנאַטז, אים צווייטען יאָהרע איהרעז אויזצוגז אויז מצרים: רעדטע דער עוויגע מיט משה, אין דער וויזטע סיני, אים שטיפטז־געצעלטע: אונד שפראַך: (ב) נעהמעט דיא זוממאַ דער גאַנצען געמיינע דער קינדער ישראל׳ן אויף, נאַך איהרען געשלעכטערן אונד

תרגום אונקלוס

(א) וּמַלֵּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה בְּמַדְבְּרָא
דְּסִינַי בְּמַשְׁכַּן זִמְנָא בְּחַד
לְיַרְחָא תְּנִינָא בְּשָׁתָא תִּנְיָתָא לְמִפְּקֵהוֹן
מֵאַרְעָא דְּמִצְרַיִם לְמֵימָר: (ב) קַבִּילוּ
יַת חוּשְׁבַּן כָּל כְּנִישְׁתָּא דִבְנֵי יִשְׂרָאֵל
לְזַרְעֵיתְהוֹן לבית

רש״י

א (א) **וידבר** במדבר סיני באחד לחדש · מתוך חיבתן לפניו מונה אותם כל שעה כשיצאו ממצרים מכאן וכשנפלו בעגל מכאן לידע מכין הנותרים כשבא להשרות שכינתו עליהם מנאם באחד בניסן הוקם המשכן ובאחד באייר מנאם: (ב) למשפחתם · דע מכין כל שבט ושבט: לבית אבותם

באור

א (א) במדבר סיני באהל מועד, בעבור שהפסיק במצות השמיטה והיובל שאמר שהי׳ בהר סיני (כי על המצוה הזאת הזהירם ביום מתן תורה בברות ברית את ישראל באמר והשביעית תשמטנה ונטשתה וגו׳ ועיי״ש בבאור משפטים וכ׳ תשא) חזר ואמר שהי׳ הדבור הזה במדבר סיני באה״מ בכל הדברו׳ אשר הזכיר בס׳ ויקרא וכן יהיו כלם מכאן ואילך באה״מ כי מעת שהוקם המשכן ויקרא אליו השם מאהל מועד לא נדבר לו אלא משם (הרמב״ן) וכן כתב הראב״ע, להודיע כי לא עלה משה על הר סיני אחר היות הכבוד באהל מועד, ע״כ וכן נראה מלשון הפסוק שהדבור הי׳ תמיד מאה״מ, שאמר ובבא משה אל אה״מ וגו׳ ושמע את הקול וגו׳ וידבר אליו (להלן ז׳ פ״ט): באחד לחדש השני, לפי שעתה הוצרכו להיות נכונים למסעיהם לא״י שהרי בעשרים לחדש הזה נעלה הענן ויסעו למסעיהם ממדבר סיני לכן נוה למנותם באחד לחדש הזה, ושנא ימנו כ״א מבני עשרים ומעלה הראוים לצאת בצבא המלחמה, ואח״ז נוהו לסדרם על סדר הדגלים שיהי׳ לכל שבט ושבט מקום קבוע בנסעו ובחנתו:
(ב) שאו, ת״א ויב״ע קבילו וכן תרגם בל״א (אויף נעהמן): את ראש, מספר הכללי, ומנאר שלא ימנם אחד אחד לדעת מספר הכללי לבד כ״א למשפחותם לבית אבותם, ר״ל שכ״א יתיחס למשפחתו והמשפחות לשבטן ועי״ז ידעו גם מספר הפרטי של כל שבט ושבט, ויתכן שבעבור זה נוה השם שיקחו אתם את כשילי השבטים שיהי׳ כל כשיל מונה פרטי שבטו ואח״כ ימסור כ״א המכין למשה: לגלגלתם, נקרא ראש האדם כן לפי שהוא עגול כגלגל ושרשו גלל נכפלה הפ״א והלמ״ד כמו מן קדד קדקד שעד, ונמצא המשקל הזה בחל״ם וסג״ל עומד לגלגולה

לְבֵית אֲבֹתָם בְּמִסְפַּר שֵׁמוֹת
כָּל־זָכָר לְגֻלְגְּלֹתָם: ג מִבֶּן
עֶשְׂרִים שָׁנָה וָמַעְלָה כָּל־יֹצֵא
צָבָא בְּיִשְׂרָאֵל תִּפְקְדוּ אֹתָם
לְצִבְאֹתָם אַתָּה וְאַהֲרֹן:
ד וְאִתְּכֶם יִהְיוּ אִישׁ אִישׁ לַמַּטֶּה
אִישׁ רֹאשׁ לְבֵית־אֲבֹתָיו הוּא:
ה וְאֵלֶּה שְׁמוֹת הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר
יַעַמְדוּ אִתְּכֶם לְרְאוּבֵן אֱלִיצוּר
בֶּן־שְׁדֵיאוּר: ו לְשִׁמְעוֹן שְׁלֻמִיאֵל
בֶּן־צוּרִישַׁדָּי: ז לִיהוּדָה נַחְשׁוֹן
בֶּן־עַמִּינָדָב: ח לְיִשָּׂשכָר נְתַנְאֵל

בן
זאהן

אונד פאמיליען: מיט אנצייגע
דער נאמען, אללען מאנ־
ליכע, הויפט פיר הויפט:
(ג) פאן צוואנציג יאהרען אן
אונד דאריבער, וואז דינזט
טהון קאן אין ישראל: זאללט
איהר מוזטערן, דוא אונד
אהרן, נאך איהרען העערען:
(ד) פאן יעדעם שטאממע
זאללל אייך איין מאן אין
דיזעם געשאפטע בייאשטע־
הען: איין מאן, דער דאז
הויפט זיינער פאמיליע איזט:
(ה) דיזען זינד דיא נאמען
דער מאננער, דיא אייך
בייאשטעהן זאללען: פאם
שטאממע ראובן, אליצור
זאהן שדיאור: (ו) פאם
שטאממע שמעון, שלמיאל
זאהן צורי שדי: (ז) פאם
שטאממע יהודה נחשון זאהן
עמינדב: (ח) פאם שטאממע יששכר נתנאל

רש"י

אבותם. מי משבט לחד ולמי משבט לחד יקום על שבט אביו: לגלגלותם. על ידי שקלים בקע לגלגולת: (ג) כל יוצא בצבא. מגיל שלשים ולא בצבא פחות מבן עשרים: (ד) ואתכם יהיו. כשתפקדו אות' יהי' עמכ' כשיש כל שבט ושבט:

אלה

תרגום אונקלוס

לְבֵית אֲבָהָתְהוֹן בְּמִנְיַן שְׁמָהָן כָּל
דְּכוּרָא לְגוּלְגַּלְתְּהוֹן: (ג) מִבַּר עֶשְׂרִין
שְׁנִין וּלְעֵילָא כָּל נָפִיק חֵילָא בְּיִשְׂרָאֵל
תִּמְנוֹן יַתְהוֹן לְחֵילֵיהוֹן אַתְּ וְאַהֲרֹן:
(ד) וְעִמְּכוֹן יְהוֹן גַּבְרָא גַּבְרָא לְשִׁבְטָא
גְּבַר רֵישׁ לְבֵית אֲבָהָתוֹהִי הוּא: (ה) וְאִילֵין שְׁמָהַת גּוּבְרַיָּא דִּי יְקוּמוּן עִמְּכוֹן
לִרְאוּבֵן אֱלִיצוּר בַּר שְׁדֵיאוּר: (ו) לְשִׁמְעוֹן שְׁלֻמִיאֵל בַּר צוּרִי שַׁדָּי:
(ז) לִיהוּדָה נַחְשׁוֹן בַּר עַמִּינָדָב: (ח) לְיִשָּׂשכָר נְתַנְאֵל

בר

באור

לגלגלת, בקע לגלגלת וממנו נאמר בכנויו בק"ח במקום הכל"ס גלגלתו כמו מן גלגלת: קטרת קטרתו, וממה שמצאנו ותרן גלגלתו תקעו (ד"ה א' יו"ד יו"ד), (שופטים ט' כ"ג), ואת גלגלת שהסג"ל הראשון ישתנה לפת"ח נוכל לומר מדרך סברא שהנפרד ממנו הכתוב שימנוס בראשם כ"ח ע"י בכנוי, כמו מן משמרת משמרתו, ואין ענין לגלגלת שהרי כבר קודם שלא ימנס כ"ח ע"י כופל גפס: שקלים בקע

בֶּן־צוּעָר׃ ט לִזְבוּלֻן אֱלִיאָב בֶּן־
חֵלֹן׃ י לִבְנֵי יוֹסֵף לְאֶפְרַיִם
אֱלִישָׁמָע בֶּן־עַמִּיהוּד לִמְנַשֶּׁה
גַּמְלִיאֵל בֶּן־פְּדָהצוּר׃ יא לְבִנְיָמִן
אֲבִידָן בֶּן־גִּדְעֹנִי׃ יב לְדָן אֲחִיעֶזֶר
בֶּן־עַמִּישַׁדָּי׃ יג לְאָשֵׁר פַּגְעִיאֵל
בֶּן־עָכְרָן׃ יד לְגָד אֶלְיָסָף בֶּן־
דְּעוּאֵל׃ טו לְנַפְתָּלִי אֲחִירַע בֶּן־
עֵינָן׃ טז אֵלֶּה קְרִיאֵי הָעֵדָה
נְשִׂיאֵי מַטּוֹת אֲבוֹתָם רָאשֵׁי
אַלְפֵי יִשְׂרָאֵל הֵם׃ יז וַיִּקַּח
מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן אֶת־הָאֲנָשִׁים
הָאֵלֶּה אֲשֶׁר נִקְבוּ בְּשֵׁמוֹת׃

קרואי קרי ואת

זאָהן צוער׃ (ט) פאָם שטאַממע זבולן אליאב זאָהן חלן׃ (י) פאָן דען קינדערן יוסף׳ז, פאָן אפרים אלישמע זאָהן עמיהוד׃ פאָן מנשה גמליאל זאָהן פדהצור׃ (יא) פאָם שטאַממע בנימן אבידן זאָהן גדעוני׃ (יב) פאָם שטאַממע דן אחיעזר זאָהן עמישדי׃ (יג) פאָם שטאַממע אשר פגעיאל זאָהן עכרן׃ (יד) פאָם שטאַממע גד איסף זאָהן דעואל׃ (טו) פאָם שטאַממע נפתלי אחירע זאָהן עינן׃ (טז) דיזען זינד דיא פערארדנטן דער געמיינע, דיא פירזטן איהרער פאָטער־ליכען שטאָממע׃ זיא זוארען דיא הייפטער דער נאַציאָנען׃ (יז) משה אונד אהרן נאַמען אַלזאָ דיא מאָננער׃ דיא מיט נאַמען היר בענעננט וואָרדן,

צו הילפע׃ ליסען

תרגום אונקלוס

בַּר צוּעָר׃ (ט) לִזְבוּלֻן אֱלִיאָב בַּר חֵילוֹן׃ (י) לִבְנֵי יוֹסֵף לְאֶפְרַיִם אֱלִישָׁמָע בַּר עַמִּיהוּד לִמְנַשֶּׁה גַּמְלִיאֵל בַּר פְּדָה צוּר׃ (יא) לְבִנְיָמִין אֲבִידָן בַּר גִּדְעוֹנִי׃ (יב) לְדָן אֲחִיעֶזֶר בַּר עַמִּישַׁדָּי׃ (יג) לְאָשֵׁר פַּגְעִיאֵל בַּר עָכְרָן׃ (יד) לְגָד אֶלְיָסָף בַּר דְּעוּאֵל׃ (טו) לְנַפְתָּלִי אֲחִירַע בַּר עֵינָן׃ (טז) אִלֵּין מְעַרְעֵי פְּנִישְׁתָּא רַבְּרְבֵי שִׁבְטֵי אֲבָהָתְהוֹן רֵישֵׁי אַרְפֵּיָא דְיִשְׂרָאֵל אִנּוּן׃ (יז) וּדְבַר מֹשֶׁה וַאַהֲרֹן יַת גּוּבְרַיָּא הָאִלֵּין דְּאִתְפְּרְשׁוּ בִּשְׁמָהָן׃

ית

רש"י

(טו) אלה קריאי העדה׳ הנקראים׳ לכל דבר חשיבו׳ שבעדה׳ (יז) האנשים האלה׳ אלת שנים עשר נשיאים הללו׳ אשר נקבו׳ לו כאן

באור

(ג) כל יצא צבא, יתכן שמלת נצא תואר הפעל היא לכך לא כאמר בנצא בשמות הבי"ת, והשער יציאת נצא׳ תפקדו, לשון פקידה במקום הזה והדומים אליו ענינו ההשקפה על סדר מערכת העם ומספרו ותקון צאתו ובואו (ובל"א מוסטרן)׳ (טז) אלה קריאי העדה, הנקראים לכל דבר חשיבות שבעדה, כאשר אמר נשיאי מטות אבותם׳ (רש"י ורחב"ע)׳ ראשי אלפי ישראל, כי היו בכל שבט כמה שרי אלפים והנשיא הי׳ ראש לכל אלפי שבטו׳ (יז) אשר נקבו, מענין נקבה שכרך, לשון פרישה, אלפי שבגזרת חפ"ן העבר בבנין נפעל ופעל

יח וְאֵת כָּל־הָעֵדָה הִקְהִילוּ
בָּאֶחָד לַחֹדֶשׁ הַשֵּׁנִי וַיִּתְיַלְּדוּ
עַל־מִשְׁפְּחֹתָם לְבֵית אֲבֹתָם
בְּמִסְפַּר שֵׁמוֹת מִבֶּן עֶשְׂרִים
שָׁנָה וָמַעְלָה לְגֻלְגְּלֹתָם :
יט כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה
וַיִּפְקְדֵם בְּמִדְבַּר סִינָי : ס שני
כ וַיִּהְיוּ בְּנֵי־רְאוּבֵן בְּכֹר יִשְׂרָאֵל
תּוֹלְדֹתָם לְמִשְׁפְּחֹתָם לְבֵית
אבתם

(יח) ליסען דיא גאַנצע גע=
מיינע, אַם ערזטען טאַגע,
דעז צווייטען מאָנאַטז, צו=
זאַממען קאָממען, דאַס זיא
זיך אַנגעבען, נאַך איהרען
געשלעכטערן אונד פאַמיל=
יען: מיט אַנצייגע איהרער
נאַמען, פאָן צוואַנציג יאַהרען
אַן אונד דאַריבער, הויפט
פיר הויפט: (יט) זאָ וויא דער
עוויגע דעם משה בעפאָהלען
האַטטע: אַלזאָ מוזטערטע
ער זיא אין דער וויזטע סיני:
(כ) דאַ וואַרען דיא נאַכקאָמ=
מען ראובן, דעז ערזט=
געבאָהרענען ישראל'ז, נאַך
איהרער הערקונפט, געשלעכטערן אונד

רש"י

כאן בשמות: (יח) ויתילדו על משפחת' הביאו ספרי יוסיף' ועידי חזקת לידתם כל אחד

תרגום אונקלוס

(יח) וַיַּת כָּל כְּנִשְׁתָּא פְּנָשׁוּ בְּחַד לְיַרְחָא תְּנִינָא וְאִתְיַחְסוּ עַל זַרְעַיָתְהוֹן לְבֵית אָבָהָתְהוֹן בְּמִנְיַן שְׁמָהָן מִבַּר עֶשְׂרִין שְׁנִין וְלֶעֱלָא לְגוּלְגַלְתְּהוֹן : (יט) כְּמָא דְפַקִּיד יְיָ יָת מֹשֶׁה וּמְנָנוּן בְּמַדְבְּרָא דְסִינָי : (כ) וַהֲווֹ בְּנֵי רְאוּבֵן בּוּכְרָא דְיִשְׂרָאֵל תּוֹלְדָתְהוֹן לְזַרְעַיָתְהוֹן לבית

באור

ופעל הוא על תמונה אחת ופן יטעה הקורא שהבנין במלת נקבו מן השרש ודגש הקו"ף לסיום בנין פעל, וגם הפעל על משה ואהרן שהם הפועלים, לכן הוסיף רש"י לבאר אשר נקבו (לו כאן) בשמות ר"ל שהדבור הוא מהנפעלים כי הבו"ן לסיום הנפעל והדגש לחסרון בו"ן השרש: ויקח משה ואהרן, כשיקדים הפעל לפועל אז איננו אומר לא את המין ולא את המספר, וכן אשר פקד משה ואהרן וכשיאי (להלן מ"ד), כי הי' ראוי ויקחו, אשר פקדו: (יח) הקהילו באחד לחדש, יזכיר זריזות מצרע"ה במצות השם כי ביום הדבור לקח את הבשמים והקהיל את העד' והתחיל לפקוד אתם, אבל לא כשלם המכון ביום אחד ולכך חזר ואמר ויפקדם במדבר סיני, להודיע שהי' המכון במקום ההוא לא ביום ההוא. (הרמב"ן): ויתילדו, הביאו ספרי יוסיפוס ועדי חזקת לידתם להתיחס על השבט. (רש"י), וכן ת"א וב"ע אתיחסו, ואין הכונה שהי' נריכין להביא שטר ועדים על זה כמו שהבין הרמב"ן ז"ל מלשון רש"י והשיג עליו, אלא שכל אחד חקר לדעת יחוסו אם ע"פ ספר אוע"י עדים ורמיות, וזהו עצם התפעל, ויתילדו, נתנו לב לדעת תולדתם, ונריך לדעת שבעתיד מבנין נפעל וכל בנין התפעל מגזרה זו ישתנה לפעמים פ"א הפעל יו"ד לוי"ו כמו בהולד לו, מאה שנה יולד, והתורה את עונש, ועם ישראל יתובח, ופעמים תשאר היו"ד, כמו ירה יירה, מעמי האדן מתיהדים וכן ויתילדו: (יט) ויפקדם, הוי"ו השהפכת במלה הזאת היא להמשך האלפא וקבור הקודם עם הנמשך

אֲבֹתָם בְּמִסְפַּר שֵׁמוֹת לְגֻלְגְּלֹתָם כָּל־זָכָר מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וָמַעְלָה כֹּל יֹצֵא צָבָא׃ כח פְּקֻדֵיהֶם לְמַטֵּה רְאוּבֵן שִׁשָּׁה וְאַרְבָּעִים אֶלֶף וַחֲמֵשׁ מֵאוֹת׃ פ כט לִבְנֵי שִׁמְעוֹן תּוֹלְדֹתָם לְמִשְׁפְּחֹתָם לְבֵית אֲבֹתָם פְּקֻדָיו בְּמִסְפַּר שֵׁמוֹת לְגֻלְגְּלֹתָם כָּל־זָכָר מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וָמַעְלָה כֹּל יֹצֵא צָבָא׃ לא פְּקֻדֵיהֶם לְמַטֵּה שִׁמְעוֹן תִּשְׁעָה וַחֲמִשִּׁים אֶלֶף וּשְׁלֹשׁ מֵאוֹת׃ פ לב לִבְנֵי גָד תּוֹלְדֹתָם לְמִשְׁפְּחֹתָם לְבֵית אֲבֹתָם בְּמִסְפַּר שֵׁמוֹת מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וָמַעְלָה כֹּל

אונד פאמיליען׃ מיט אן־צייגע דער נאמען, הויפט פיר הויפט, אללען מאנליכע, פאן צוואנציג יאהרען אן אונד דאריבער, וואז דינזט טהון קאן׃ (כח) דיא געמוזטערטן פאם שטאממע ראובן׃ זעכז אונד פירציג טויזענד, פינף הונדערט׃ (כט) פאן דען נאכקאממען שמעון, נאך איהרער הערקונפט, גע־שלעכטערן אונד פאמיליען׃ דיא געמוזטערטן מיט אן־צייגע דער נאמען, הויפט פיר הויפט, אללען מאנליכע, פאן צוואנציג יאהרען אן אונד דאריבער, וואז דינזט טהון קאן׃ (לא) דיא גע־מוזטערטן פאם שטאממע שמעון׃ נייון אונד פונפציג טויזענד, דרייא הונדערט׃ (לב) פאן דען נאכקאממען גד, נאך איהרער הערקונפט, געשלעכטערן אונד פאמיליען מיט אנצייגע דער נאמען, פאן צוואנציג יאהרען אן אונד דאריבער, וואז דינזט טהון

יצא

תרגום אונקלוס

לְבֵית אֲבָהָתְהוֹן בְּמִנְיַן שְׁמָהָן לְגוּלְגַּלְתְּהוֹן כָּל דְּכוּרָא מִבַּר עֶשְׂרִין שְׁנִין וּלְעֵילָא כֹּל נָפִיק חֵילָא׃ (כח) מִנְיָנְהוֹן לְשִׁבְטָא דְּרָאוּבֵן אַרְבְּעִין וְשִׁיתָּא אַלְפִין וַחֲמֵשׁ מְאָה׃ (כט) לִבְנֵי שִׁמְעוֹן תּוּלְדָתְהוֹן לְזַרְעִיתְהוֹן לְבֵית אֲבָהָתְהוֹן מִנְיָנוֹהִי בְּמִנְיַן שְׁמָהָן לְגֻלְגַּלְתְּהוֹן כָּל דְּכוּרָא מִבַּר עֶשְׂרִין שְׁנִין וּלְעֵילָא כֹּל נָפִיק חֵילָא׃ (לא) מִנְיָנֵיהוֹן לְשִׁבְטָא דְּשִׁמְעוֹן תִּשְׁעִין וּתְשַׁע אַלְפִין וּתְלַת מְאָה׃ (לב) לִבְנֵי גָד תּוּלְדָתְהוֹן לְזַרְעִיתְהוֹן לְבֵית אֲבָהָתְהוֹן בְּמִנְיַן שְׁמָהָן מִבַּר עֶשְׂרִין שְׁנִין וּלְעֵילָא כֹּל

נפיק

באור

המשך ועכשיו כאשר נזהו הסס כן פקדס, וכן מתורגס בל"ח, ולא תמר ויפקדוס לפי שנס על שמה לבד שהוא העקר׃ (כא) פקדיהם, כמו הרבים שנס על פרטי השבט ולהלן אמל בני

שמעון

יֹצֵא צָבָא׃ כ״ס פְּקֻדֵיהֶם לְמַטֵּה
גָד חֲמִשָּׁה וְאַרְבָּעִים אֶלֶף וְשֵׁשׁ
מֵאוֹת וַחֲמִשִּׁים׃ פ
כ״ו לִבְנֵי יְהוּדָה תּוֹלְדֹתָם
לְמִשְׁפְּחֹתָם לְבֵית אֲבֹתָם
בְּמִסְפַּר שֵׁמוֹת מִבֶּן עֶשְׂרִים
שָׁנָה וָמַעְלָה כֹּל יֹצֵא צָבָא׃
כ״ז פְּקֻדֵיהֶם לְמַטֵּה יְהוּדָה
אַרְבָּעָה וְשִׁבְעִים אֶלֶף וְשֵׁשׁ
מֵאוֹת׃ פ
כ״ח לִבְנֵי יִשָּׂשכָר תּוֹלְדֹתָם
לְמִשְׁפְּחֹתָם לְבֵית אֲבֹתָם
בְּמִסְפַּר שֵׁמוֹת מִבֶּן עֶשְׂרִים
שָׁנָה וָמַעְלָה כֹּל יֹצֵא צָבָא׃
כ״ט פְּקֻדֵיהֶם לְמַטֵּה יִשָּׂשכָר
אַרְבָּעָה וַחֲמִשִּׁים אֶלֶף וְאַרְבַּע
מֵאוֹת׃ פ

לבני

טהון קאַן׃ (כח) דיא גע־
מוזטערטן פאָם שטאַממע
גד׃ פינף אונד פירציג
טויזענד זעכז הונדערט אונד
פונפציג׃ (כו) פאָן דען נאַך־
קאָממען יהודה, נאַך איהרר
הערקונפט, געשלעכטערן
אונד פאַמיליען׃ מיט אָנצייגע
דער נאַמען, פאָן צוואַנציג
יאַהרען אַן אונד דאַריבער,
וואַז דינזט טהון קאַן׃
(כז) דיא געמוזטערטן פאָם
שטאַממע יהודה׃ פיער
אונד זיבענציג טויזענד זעכז
הונדערט׃ (כח) פאָן דען
נאַכקאָממען יששכר, נאַך
איהרר הערקונפט, גע־
שלעכטערן, אונד פאַמיליען׃
מיט אַנצייגע דער נאַמען,
פאָן צוואַנציג יאַהרען אַן
אונד דאַריבער, וואַז דינזט
טהון קאַן׃ (כט) דיא גע־
מוזטערטן פאָם שטאַממע
יששכר׃ פיר אונד פונפציג
טויזענד, פיער הונדערט׃
פאָן

תרגום אונקלוס

נָפִיק חֵילָא׃ (כ״ס) מִנְיָנֵיהוֹן לְשִׁבְטָא דְגָד אַרְבְּעִין וְחָמֵשׁ אַלְפִין וְשִׁית
מְאָה וְחַמְשִׁין׃ (כו) לִבְנֵי יְהוּדָה תּוֹלְדָתְהוֹן לְזַרְעִיָתְהוֹן לְבֵית אָבָהָתְהוֹן
בְּמִנְיַן שְׁמָהָן מִבַּר עֶשְׂרִין שְׁנִין וּלְעֵילָא כֹּל נָפִיק חֵילָא׃ (כז) מִנְיָנֵיהוֹן
לְשִׁבְטָא דִיהוּדָא שִׁבְעִין וְאַרְבַּע אַלְפִין וְשִׁית מְאָה׃ (כח) לִבְנֵי יִשָּׂשכָר
תּוֹלְדָתְהוֹן לְזַרְעִיָתְהוֹן לְבֵית אָבָהָתְהוֹן בְּמִנְיַן שְׁמָהָן מִבַּר עֶשְׂרִין שְׁנִין וּלְעֵילָא
כֹּל נָפִיק חֵילָא׃ (כט) מִנְיָנֵיהוֹן לְשִׁבְטָא דְיִשָּׂשכָר חַמְשִׁין וְאַרְבַּע אַלְפִין
וְאַרְבַּע מְאָה׃

לבני

ל לִבְנֵי זְבוּלֻן תּוֹלְדֹתָם
לְמִשְׁפְּחֹתָם לְבֵית אֲבֹתָם
בְּמִסְפַּר שֵׁמוֹת מִבֶּן עֶשְׂרִים
שָׁנָה וָמַעְלָה כֹּל יֹצֵא צָבָא:
לא פְּקֻדֵיהֶם לְמַטֵּה זְבוּלֻן
שִׁבְעָה וַחֲמִשִּׁים אֶלֶף וְאַרְבַּע
מֵאוֹת: פ
לב לִבְנֵי יוֹסֵף לִבְנֵי אֶפְרַיִם
תּוֹלְדֹתָם לְמִשְׁפְּחֹתָם לְבֵית
אֲבֹתָם בְּמִסְפַּר שֵׁמוֹת מִבֶּן
עֶשְׂרִים שָׁנָה וָמַעְלָה כֹּל יֹצֵא
צָבָא: לג פְּקֻדֵיהֶם לְמַטֵּה
אֶפְרַיִם אַרְבָּעִים אֶלֶף וַחֲמֵשׁ
מֵאוֹת: פ
לד לִבְנֵי מְנַשֶּׁה תּוֹלְדֹתָם
לְמִשְׁפְּחֹתָם לְבֵית אֲבֹתָם
בְּמִסְפַּר שֵׁמוֹת מִבֶּן עֶשְׂרִים
שָׁנָה וָמַעְלָה כֹּל יֹצֵא צָבָא:

(לא) פאן דען נאכקאממען זבולן, נאך איהרער הערקונפט, געשלעכטערן אונד פאמיליען: מיט אנצייגע דער נאמען, פאן צוואנציג יאהרען אן אונד דאריבער, וואז דינזט טהון קאן: (לא) דיא געמוזטערטן פאם שטאממע זבולן: זיבען אונד פונפציג טויזענד, פיער הונדערט: (לב) פאן דען נאכקאממען יוסף, פאן דען קינדערן אפרים, נאך איהרער הערקונפט, געשלעכטערן אונד פאמיליען: מיט אנצייגע דער נאמען, פאן צוואנציג יאהרען אן אונד דאריבער, וואז דינזט טהון קאן: (לג) דיא געמוזטערטן פאם שטאממע אפרים: פיר צייג טויזענד פינף הונדערט: (לד) פאן דען נאכקאממען מנשה, נאך איהרר הערקונפט, געשלעכטערן אונד פאמיליען: מיט אנצייגע דער נאמען, פאן צוואנציג יאהרען אן אונד דאריבער, וואז דינזט טהון קאן: דיא

תרגום אונקלוס

(לא) לִבְנֵי זְבוּלֻן תּוּלְדָתְהוֹן לְזַרְעִיתְהוֹן לְבֵית אֲבָהָתְהוֹן בְּמִנְיַן שְׁמָהָן מִבַּר עֶשְׂרִין שְׁנִין וּלְעֵילָא כֹּל נָפִיק חֵילָא: (לא) מִנְיָנֵיהוֹן לְשִׁבְטָא דִּזְבוּלֻן חַמְשִׁין וּשְׁבַע אַלְפִין וְאַרְבַּע מְאָה: (לב) לִבְנֵי יוֹסֵף לִבְנֵי אֶפְרַיִם תּוּלְדָתְהוֹן לְזַרְעִיתְהוֹן לְבֵית אֲבָהָתְהוֹן בְּמִנְיַן שְׁמָהָן מִבַּר עֶשְׂרִין שְׁנִין וּלְעֵילָא כֹּל נָפִיק חֵילָא: (לג) מִנְיָנֵיהוֹן לְשִׁבְטָא דְּאֶפְרַיִם אַרְבְּעִין אַלְפִין וַחֲמֵשׁ מְאָה: (לד) לִבְנֵי מְנַשֶּׁה תּוּלְדָתְהוֹן לְזַרְעִיתְהוֹן לְבֵית אֲבָהָתְהוֹן בְּמִנְיַן שְׁמָהָן מִבַּר עֶשְׂרִין שְׁנִין וּלְעֵילָא כֹּל נָפִיק חֵילָא:

מניניהון

לח פְּקֻדֵיהֶם לְמַטֵּה מְנַשֶּׁה שְׁנַיִם
וְשִׁלְשִׁים אֶלֶף וּמָאתָיִם׃ פ
לט לִבְנֵי בִנְיָמִן תּוֹלְדֹתָם
לְמִשְׁפְּחֹתָם לְבֵית אֲבֹתָם
בְּמִסְפַּר שֵׁמֹת מִבֶּן עֶשְׂרִים
שָׁנָה וָמַעְלָה כֹּל יֹצֵא צָבָא׃
מ פְּקֻדֵיהֶם לְמַטֵּה בִנְיָמִן
חֲמִשָּׁה וּשְׁלֹשִׁים אֶלֶף וְאַרְבַּע
מֵאוֹת׃ פ
מא לִבְנֵי דָן תּוֹלְדֹתָם לְמִשְׁפְּחֹתָם
לְבֵית אֲבֹתָם בְּמִסְפַּר שֵׁמֹת
מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וָמַעְלָה כֹּל
יֹצֵא צָבָא׃ מב פְּקֻדֵיהֶם לְמַטֵּה
דָן שְׁנַיִם וְשִׁשִּׁים אֶלֶף וּשְׁבַע
מֵאוֹת׃ פ
מג לִבְנֵי אָשֵׁר תּוֹלְדֹתָם
לְמִשְׁפְּחֹתָם לְבֵית אֲבֹתָם
בְּמִסְפַּר שֵׁמֹת מִבֶּן עֶשְׂרִים

(לח) דיא געמוזטערטען פאָם שטאַממע מנשה׃ צוויי אונד דרייסיג טויזענד, צוויי הונדערט׃ (לט) פאָן דען נאַך־קאָממען בנימן, נאַך איהרער הערקונפט, געשלעכטערן אונד פאַמיליען׃ מיט אַנצייגע דער נאַמען, פאָן צוואַנציג יאָהרען אַן אונד דאַריבער, וואָז דינזט טהון קאַן׃ (מ) דיא געמוזטערטן פאָם שטאַממע בנימן׃ פינף אונד דרייסיג טויזענד, פיער הונדערט׃ (מא) פאָן דען נאַכקאָממען דן, נאַך איהרער הערקונפט, געשלעכטערן אונד פאַמיליען׃ מיט אַנצייגע דער נאַמען, פאָן צוואַנציג יאָהרען אַן אונד דאַריבער, וואָז דינזט טהון קאַן׃ (מב) דיא געמוזטערטן פאָם שטאַממע דן׃ צוויי אונד זעכציג טויזענד זיבען הונדערט׃ (מג) פאָן דען נאַכקאָממען אשר, נאַך איהרער הערקונפט, געשלעכטערן אונד פאַמיליען׃ מיט אַנצייגע דער נאַמען, פאָן צוואַנציג יאָהרען אַן אונד

תרגום אונקלוס

(לח) מִנְיָנֵיהוֹן לְשִׁבְטָא דִמְנַשֶּׁה תְּלָתִין וּתְרֵין אַלְפִין וּמְאָתָן׃ (לט) לִבְנֵי בִנְיָמִין תּוֹלְדָתְהוֹן לְזַרְעֵיתְהוֹן לְבֵית אֲבָהָתְהוֹן בְּמִנְיַן שְׁמָהָן מִבַּר עֶשְׂרִין שְׁנִין וּלְעֵילָא כֹּל נָפִיק חֵילָא׃ (מ) מִנְיָנֵיהוֹן לְשִׁבְטָא דְבִנְיָמִן תְּלָתִין וְחַמֵּשׁ אַלְפִין וְאַרְבַּע מְאָה׃ (מא) לִבְנֵי דָן תּוֹלְדָתְהוֹן לְזַרְעֵיתְהוֹן לְבֵית אֲבָהָתְהוֹן בְּמִנְיַן שְׁמָהָן מִבַּר עֶשְׂרִין שְׁנִין וּלְעֵילָא כֹּל נָפִיק חֵילָא׃ (מב) מִנְיָנֵיהוֹן לְשִׁבְטָא דְדָן שִׁתִּין וּתְרֵין אַלְפִין וּשְׁבַע מְאָה׃ (מג) לִבְנֵי אָשֵׁר תּוֹלְדָתְהוֹן לְזַרְעֵיתְהוֹן לְבֵית אֲבָהָתְהוֹן בְּמִנְיַן שְׁמָהָן מִבַּר עֶשְׂרִין

שנה שנין

שָׁנָה וָמַעְלָה כֹּל יֹצֵא צָבָא׃
מח פְּקֻדֵיהֶם לְמַטֵּה אֲשֶׁר
אֶחָד וְאַרְבָּעִים אֶלֶף וְחָמֵשׁ
מֵאוֹת׃ פ
מט בְּנֵי נַפְתָּלִי תּוֹלְדֹתָם
לְמִשְׁפְּחֹתָם לְבֵית אֲבֹתָם
בְּמִסְפַּר שֵׁמֹת מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה
וָמַעְלָה כֹּל יֹצֵא צָבָא׃
נ פְּקֻדֵיהֶם לְמַטֵּה נַפְתָּלִי
שְׁלֹשָׁה וַחֲמִשִּׁים אֶלֶף וְאַרְבַּע
מֵאוֹת׃ פ
נא אֵלֶּה הַפְּקֻדִים אֲשֶׁר פָּקַד
מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וּנְשִׂיאֵי יִשְׂרָאֵל
שְׁנֵים עָשָׂר אִישׁ אִישׁ־אֶחָד
לְבֵית־אֲבֹתָיו הָיוּ׃ נב וַיִּהְיוּ כָּל־
פְּקוּדֵי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל לְבֵית אֲבֹתָם

מכן

אונד דאריבער, וואז דינזט
טהון קאן: (מח) דיא געמוזמ=
טערטען פאם שטאממע
אשר: איין אונד פירציג
טזיזענד, פינף הונדערט:
(מט) פאן דען נאכקאממען
נפתלי, נאך איהרער הער=
קונפט, געשלעכטערן אונד
פאמיליען, מיט אן=
צייגע דער נאמען, פאן צוואנ=
ציג יאהרען אן אונד דא=
ריבער, וואז דינזט טהון
קאן: (נ) דיא געמוזטערטען
פאם שטאממע נפתלי:
דרייא אונד פונפציג טויזענד,
פיער הונדערט: (נא) דיזע
זינד דיא מוזטרונגען, דיא
משה אונד אהרן נעבזט דען
צוואלף פירזטען ישראל׳ז,
פאן יעדער פאמיליע איינעם,
פארגענאממען: אלזא ווארען
אלל׳ע געמוזטערטען דער
קינדער ישראל׳ז, נאך
איהרען פאמיליען: פאן

תרגום אונקלוס

שְׁנִין וּלְעֵילָא כֹּל נָפִיק חֵילָא: (מח) מִנְיָנֵיהוֹן לְשִׁבְטָא דְּאִשֵּׁר אַרְבְּעִין וְחַד אַלְפִין וַחֲמֵשׁ מְאָה: (מט) בְּנֵי נַפְתָּלִי תּוּלְדָתְהוֹן לְזַרְעִיתְהוֹן לְבֵית אֲבָהָתְהוֹן בְּמִנְיָן שְׁמָהָן מִבַּר עֶשְׂרִין שְׁנִין וּלְעֵילָא כֹּל נָפִיק חֵילָא: (נ) מִנְיָנֵיהוֹן לְשִׁבְטָא דְנַפְתָּלִי חַמְשִׁין וּתְלַת אַלְפִין וְאַרְבַּע מְאָה: (נא) אִלֵּין מִנְיָנֵיָא דְמָנָא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וְרַבְרְבֵי יִשְׂרָאֵל תְּרֵי עֲשַׂר גַּבְרִין גַּבְרָא חַד לְבֵית אֲבָהָתוֹהִי הֲווֹ: (נב) וַהֲווֹ כֹּל מִנְיָנֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְבֵית אֲבָהָתְהוֹן מבר

באור

שיעורן לתר ופקדיו בכתי היקיד על השבט בכלל והמונן לחד: (מה) ויהיו כל פקודי בני ישראל

מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וָמַעְלָה כָּל־
יֹצֵא צָבָא בְּיִשְׂרָאֵל׃ מו וַיִּהְיוּ
כָּל־הַפְּקֻדִים שֵׁשׁ־מֵאוֹת אֶלֶף
וּשְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים וַחֲמֵשׁ מֵאוֹת
וַחֲמִשִּׁים׃ מז וְהַלְוִיִּם לְמַטֵּה
אֲבֹתָם לֹא הָתְפָּקְדוּ
בְּתוֹכָם׃ פ
מח וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה
לֵאמֹר׃ מט אַךְ אֶת־מַטֵּה לֵוִי
לֹא תִפְקֹד וְאֶת־רֹאשָׁם לֹא
תִשָּׂא בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׃

פאן צוואנציג יאהרען אן
אונד דאריבער, וואז אין
ישראל דינזט צו טהון טויגט:
(מו) אללע דיזע געמוזטער-
טען צוואממען ווארען זעכז
הונדערט אונד דרייא טויזנד:
פינף הונדערט אונד פונפציג:
(מז) דיא לוים אבער נאך
איהרען פאמיליען: זינד
אונטער איהנען ניכט מיט
געמוזטערט וואָרדן: (מח) דען
דער עוויגע האטטע צו משה
געזאגט, וויא פאלגט:
(מט) דען שטאם לוי אללין
זאללזט דוא ניכט מוזטערן,
אונד איהרע אנצאהל ניכט
אויפנעהמען: אונטער דען
קינדערן ישראל׳ז: (נ) דוא
זאללזט

רש"י

ואחד להתייחס על השבט: (מט) אך את מטה לוי לא תפקד וגו׳. כדאי הוא לגיון של מלך להיות ממנה לבדו. דבר אחר כפה הקדוש ברוך הוא שעתידה לעמוד גזירה על כל הממנין מבן עשרים שנה ומעלה שימותו במדבר אמר אל יהיו אלו בכלל לפי שהם שלא טעו בעגל

תרגום אונקלוס

מִבַּר עֶשְׂרִין שְׁנִין וּלְעֵילָא כָּל נָפֵיק
חֵילָא בְּיִשְׂרָאֵל: (מו) וַהֲווֹ כָּל מְנָנְיָא
שִׁיתְּ מְאָה וּתְלָתָא אַלְפִין וְחַמְשׁ מְאָה
וְחַמְשִׁין: (מו) וְלֵוָאֵי לְשִׁבְטָא
דַּאֲבָהָתְהוֹן לָא אִתְמְנִיאוּ בֵּינֵיהוֹן:
(מח) וּמַלֵּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמֵימָר: (מט) בְּרַם יַת שִׁבְטָא דְּלֵוִי לָא תִּמְנֵי וְיַת
חוּשְׁבַּנְהוֹן לָא תְקַבֵּיל בְּגוֹ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

באור

ישראל, יודיע שלא הי׳ בכל אלה כ"א מבני עשרים ומעלה: (מו) ויהיו כל הפקדים, עתה יודיע חשבון כלם בכלל, וכ"כ הראב"ע, ויהיה לפ"ז פסוק מ"ה מאמר לבדו ומלות מבן עשרים שנה וגו׳ הן נשוא המאמר, ויתכן שתהיינה כמו מאמר מוסגר לכך הועמדו בסופן בטעם מפסיק יותר מבתחלתן כדינו תמיד, ובעבור שהפסיק הענין, שב לומר שנית ויהיו כל הפקדים וגו׳, ואין בזה א"כ כ"א מאמר אחד וכן מתורגם בל"א: שש מאות אלף, ובמנין הראשון כאשר נוס על מלאכת המשכן היו ג"כ כמספר הזה, ובפ׳ כי תשא הוקשה לרש"י איך אפשר שבשני המנינים ברחוק זמן ז׳ חדשים להיות מספרם שוה, ובבאור שמות (ל"ח כ"ו) יש יעוד נכון על קושיתו יע"ש. (מז) לא התפקדו, מורכב מבנין הפעל והתפעל. והנה הרב המחבר ספר יין לבנון נתן טעם רחוי להרכבת הבנינים ע"ש. ויתכן לומר לפי שכל שבט ושבט מנה את מספר אנשיו, ולפ"ז היה רחוי שיאמר בבנין התפעל לבד, התפקדו בחיר"ק ה"א הבנין, ואולם הייתו יכולים לומר שבטוו להתפקד וכא עשו כאשר נטוו, לכך הרכיב עליו בפין

נ וְאַתָּה הַפְקֵד אֶת־הַלְוִיִּם עַל־
מִשְׁכַּן הָעֵדֻת וְעַל כָּל־כֵּלָיו
וְעַל כָּל־אֲשֶׁר־לוֹ הֵמָּה יִשְׂאוּ
אֶת־הַמִּשְׁכָּן וְאֶת־כָּל־כֵּלָיו וְהֵם
יְשָׁרְתֻהוּ וְסָבִיב לַמִּשְׁכָּן יַחֲנוּ׃
נא וּבִנְסֹעַ הַמִּשְׁכָּן יוֹרִידוּ אֹתוֹ
הַלְוִיִּם וּבַחֲנֹת הַמִּשְׁכָּן יָקִימוּ
אֹתוֹ הַלְוִיִּם וְהַזָּר הַקָּרֵב יוּמָת׃
נב וְחָנוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ עַל־
מחנהו

זאָללזט הינגעגען דען לוים
דאַז אַמט אויפטראַגען איבר
דיא וואָהנונג דעז ציינניסעז,
איבער אַללע געראָטהע
דערזעלבען, אונד אַללעז,
וואַז דאַצו געהאָרט: זיא
זאָללען דיא וואָהנונג אונד
אַללעז דאַצו געהאָריגע גע=
ראָטהע טראַגען, איהרע
דינזטע פערריכטען: אונד
זיך אום דיא וואָהנונג
לאַגערן: (נא) ווען דיא
וואָהנונג פאָרטגעבראַכט
ווירד, זאָללען דיא לוים
זיא אויזאיינאַנדער נעהמען,
אונד ווען זיא איבגעגענד וואָ
איין געמיינער, דער הינצו
ישראל'ז זאָללען זיך לאַגערן:
טרופפע׳

בלייבען זאָלל, מיסען דיא לוים זיא אויפשלאַגען
טריט, זאָלל דעז טאָדעז זיין: (נב) דיא קינדער
יעדערמאַן בייא זיינער

תרגום אונקלוס

(נ) וְאַתְּ מַנִּי יַת לֵוָאֵי עַל מַשְׁכְּנָא
דְּסַהֲדוּתָא וְעַל כָּל מָנוֹהִי וְעַל כָּל
דִּי לֵיהּ אִנּוּן יְטָלוּן יַת מַשְׁכְּנָא וְיַת
כָּל מָנוֹהִי וְאִינּוּן יְשַׁמְּשׁוּנֵיהּ וּסְחוֹר
סְחוֹר לְמַשְׁכְּנָא יִשְׁרוּן: (נא) וּבְמֵיטַל
מַשְׁכְּנָא יְפַרְקוּן יָתֵיהּ לֵוָאֵי וּבְמִשְׁרֵי
מַשְׁכְּנָא יְקִימוּן יָתֵיהּ לֵוָאֵי וְהִילוֹנַי דְּיִקְרַב יִתְקְטֵל: (נב) וְיִשְׁרוּן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
גְּבַר עַל
משרוהי

רש"י

בעגל: (נ) ואתה הפקד את הלוים · כתרגומו מני לשון מכוי שררה על דבר שהוא ממונה עליו כמו (לקמן ד׳) ויפקד המלך פקידים: (נא) יורידו אותו · כתרגומו יפרקון·כשבאין ליסע במדב׳ ממסע למסע היו מפרקין אותו מהקמתו וכושאין אותו עד מקו׳ אשר ישכון שם הענן ויחנו שם ומקימי׳ אותו: והזר הקרב · לעבודתם זו: יומת · בידי שמים:

באור

בגין הפעל לומר שלא נכתוב על כך, וכח ההרכבה הזאת כאומר בל"א (זיכד ניכט פראכלאסט וואלדן, זיך בו מוסטרן): (נ) ואתה הפקד את הלוים, עתה יבאר הסבה על שבוה שלא למנות את הלוים בתוך בני ישראל כי הם לא יהיו בכלל אנשי הצבא, אבל עבודתם תהי׳ במשכן וכל אשר לו: הפקד, הוראת שרש הזה בבנין הפעיל לשון מכוי על איזה שירות ומתורגם בל"א (אמט אויף טראגן): (נא) ובנסע המשכן, יבאר מה שאמר בפסוק הקודם המה ישאו את המשכן והם ישרתוהו, אמר שהמשא הזה יהי׳ בנסוע המשכן ויורידו אתו הלוים והם אהרן ובניו (כי על הלוים אמר להלן (ד׳ ט"ו) ולא יגעו אל הקודש עד כלות אהרן ובניו להורידו ולכסותו) ואז ישאוהו הלוים על סדר החלוקה לשלשה בתי אבותם: והזר, מבני לוי, ואם הוא ישראל: (נב) וחנו בני ישראל, יבאר על מה שאמר למעלה וסביב למשכן יחנו, אמר כי בני ישראל יחנו איש על מחנהו כמפורש בפרשה הסמוכה, ואולם הלוים יחנו בתוך המחנות קרוב למשכן

העדות

מַחֲנֵהוּ וְאִישׁ עַל־דִּגְלוֹ
לְצִבְאֹתָם: נג וְהַלְוִיִּם יַחֲנוּ סָבִיב
לְמִשְׁכַּן הָעֵדֻת וְלֹא־יִהְיֶה קֶצֶף
עַל־עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְשָׁמְרוּ
הַלְוִיִּם אֶת־מִשְׁמֶרֶת מִשְׁכַּן
הָעֵדוּת: נד וַיַּעֲשׂוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
כְּכֹל אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה
כֵּן עָשׂוּ: פ שלישי
ב א וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה
וְאֶל־אַהֲרֹן לֵאמֹר: ב אִישׁ עַל־
דִּגְלוֹ בְּאֹתֹת לְבֵית אֲבֹתָם יַחֲנוּ
בני

טרופפע אונד בייא זיינער פאהנען נאך איהרען העערען: (נג) דיא לוים אבער זאללען זיך אום דיא וואהנונג דעז צייגניסעז הערום לאגרן, דאמיט קיין צארן אויף דיא קינדער ישראל'ז קאממע: דיא לוים זאללען דיא געשאפטע בייא דער וואהנונג דעז צייגניסעז צו פערזארגען האבען: (נד) דיא קינדער ישראל'ז טהאטען אללזא: וויא דער עוויגע משה בעפאהלען האטטע, זא טהאטען זיא:

ב (א) דער עוויגע רעדטע מיט משה אונד אהרן, אונד שפראך: (ב) יעדערמאן פאן דען קינדערן ישראל'ז, זאלל זיך בייא זיינער פאהנע, נאך דעם צייכען זיינער פאמיליע האלטען: אין

רש"י

(נב) ואיש על דגלו. כמו שהדגלים סדורים בספר זה שלשה שבטים לכל דגל: (נג) ולא יהיה קצף. אם תעשו כמצותי לא יהיה קצף ואם לאו שיכנסו זרים בעבודתם זו יהיה קצף כמו שמצינו במעשה קרח (במדבר י"ז) כי יבא הקצף וגו':

ב (ב) באותות. כל דגל יהיה לו אות מפה נבועה תלויה בו כנגד של זה לא כנגדו

תרגום אונקלוס

מַשְׁרוֹהִי וּגְבַר עַל טְקָסֵיהּ לְחֵילֵיהוֹן:
(נג) וְלֵוָאֵי יִשְׁרוֹן סְחוֹר סְחוֹר לְמַשְׁכְּנָא
דְסַהֲדוּתָא וְלָא יְהֵא רוּגְזָא עַל כְּנִשְׁתָּא
דִבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְיִטְרוּן לְוָאֵי יַת פִּטְרַת
מִשְׁכְּנָא דְסַהֲדוּתָא: (נד) וַעֲבָדוּ בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל כְּכֹל דִי פַקִּיד יְיָ יַת מֹשֶׁה
כֵּן עֲבָדוּ:

ב (א) וּמַלֵּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה וְעִם אַהֲרֹן לְמֵימָר: (ב) גְּבַר עַל טְקָסֵיהּ בְּאָתָוָן
לְבֵית אֲבָהָתְהוֹן יִשְׂרוֹן
בני

באור

העדות ושמרו שלא יקרבו זרים אל המשכן ולא יהיה קצף על העדה: ואחר שבאר הטעם שלא נמנו הלוים בתוך בני ישראל חוזר לענינו הראשון לדבר ממספר בני ישראל שיחנו כל שבט ושבט על מקומו על סדר הדגלים, ואח"ז נוהו על מנין הלוים מבן חדש שיפדו את הבכורות ומכין השני מבן שלשים שנה הראוים לעבודת משא והוציאו סדר חניתם סביב למשכן ועבודת כ"א משלשה בתי אבותם, ואחר שנסדרו ונקבעו המקומות נוהו הבס על קדושתן ולשלא הטמאו מן המקומות:

ב (ב) על דגלו באותה, כל דגל יהיה בו מפה נבועה תלויה בו, נגבו של זה לא כנגבו של

בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִנֶּגֶד סָבִיב לְאֹהֶל־
מוֹעֵד יַחֲנוּ׃ ג וְהַחֹנִים קֵדְמָה
מִזְרָחָה דֶּגֶל מַחֲנֵה יְהוּדָה
לְצִבְאֹתָם וְנָשִׂיא לִבְנֵי יְהוּדָה
נַחְשׁוֹן בֶּן־עַמִּינָדָב׃ ד וּצְבָאוֹ
וּפְקֻדֵיהֶם אַרְבָּעָה וְשִׁבְעִים
אֶלֶף וְשֵׁשׁ מֵאוֹת׃ ה וְהַחֹנִים
עָלָיו מַטֵּה יִשָּׂשכָר וְנָשִׂיא לִבְנֵי
יִשָּׂשכָר נְתַנְאֵל בֶּן־צוּעָר׃

וצבאו

שטאַמפירזט דער קינדער יששכר׳ז, נתנאל זאָהן צוער׃

זיין

אין איינינער ענטפערנונג
זאָלל־ען זיא זיך אום דאַז
שטיפטזצעלט הערום לאַגרן׃
(ג) געגען מאָרגען אונד זאָנ־
נענאויפגאַנג לאַגערן זיך דיא
צור פאַהנע דעז לאַגערז
יהודה געהאָרען, נאַך איהרן
העערען׃ דער שטאַמפירזט
דער קינדער יהודה נחשון
זאָהן עמינדב׃ (ד) זיין העער,
נעמליך זיינע געמוזטערטען׃
וואַרען אַן דער צאַהל פיער
אונד זיבענציג טויזענד,
זעכז הונדערט׃ (ה) נעבען
איהם ליגען דיא צום שטאַמ־
מע יששכר׳ז געהאָרען׃ דער

תרגום אונקלוס

בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִלְּקַבֵּיל סְחוֹר סְחוֹר
לְמַשְׁכַּן זִמְנָא יִשְׁרוֹן׃ (ג) וְדִשְׁרוֹן
קִדְמָאָה מַדִּינְחָא טֵיקַס מַשְׁרִית יְהוּדָה
לְחֵילֵיהוֹן וְרַבָּא לְבְנֵי יְהוּדָה נַחְשׁוֹן
בַּר עַמִּינָדָב׃ (ד) וְחֵילֵיהּ וּמִנְיָנֵיהוֹן
שַׁבְעִין וְאַרְבְּעָה אַלְפִין וְשִׁית מְאָה׃
(ה) וְדִשְׁרִין סְמִיכִין עֲלוֹהִי שִׁבְטָא
דְיִשָּׂשכָר וְרַבָּא לְבְנֵי יִשָּׂשכָר נְתַנְאֵל
בַּר צוּעָר׃

וחיליה

רש״י

כנגדו זה נגד כל אחד כגון אבנו הקבועה בחושן ומתוך כך יכיר כל אחד את דגלו׃ דבר אחר באותות לבית אבותם באות שמסר להם יעקב אביהם כשנשאוהו ממצרים שנאמר (בראשית כ׳) ויעצו בניו לו כן כאשר טוס יהודה ויששכר וזבולון ישאוהו מן המזרח ודאובן ושמעון וגד מן הדרום כולי כדאיתא בתנחומא בפרשה זו׃ מנגד׃ מרחוק מיל כמו שנאמר (יהושע ה׳) אך רחוק יהיה ביניכם וביניו כאלפים אמה שיוכלו לבא בשבת משה ואהרן ובניו והלויים חוכים בסמוך לו׃ (ג) קדמה׃ לפניו הקרויה קדם ומיזו זו

רוח

באור

על זה, נגד כל אחד כעין אבנו הקבועה בחשן׃ (רש״י), וקדמוניו אמרו שהיה בדגל ראובן צורת אדם, ומצוירים עליו דודאים, ובדגל יהודה צורת אריה׳ כי בו המשילו יעקב, ובדגל אפרים צורת שור, מטעם בכור שורו, ובדגל דן צורת נשר עד שידמו לכרובים שראה יחזקאל הנביא׃ (רא״ע): מנגד, מרחוק וביהושע פירש שיעור ההרחקה אך רחוק יהיה ביניו וביניכם כאלפים אמה (יהושע ג׳ ד׳): (ג) קדמה מזרחה, הוראת מלת קדם על הרוב היא נד מזרח והכפל לתוספת באור, כן כתב הרד״ק בשרש קדם׃ ורא״ע פי׳ תחלת מזרח כי נגד יהודה מוסב תחל׳ ואחריו מטה יששכר ואחריו מטה זבולן והיה יתוד׳ תחלת שבטים המזרחים: לצבאתם, הכנוי שב על החוכים, ואמר לצבאותם מן הנפרד צבאות ל״ר כי כל שבט ושבט צבא גדול הוא: (ד) וצבאו, של הכשיא הנזכר: ופקדיהם, כתב הראב״ע ופקדיהם לו ופקדיו (האמר במטה יששכר וזבולן) אין הפרש ביניהם, ופירשו המפרשים כי

ופקודיהם

ו וּצְבָאוֹ וּפְקֻדָיו אַרְבָּעָה
וַחֲמִשִּׁים אֶלֶף וְאַרְבַּע מֵאוֹת׃
ז מַטֵּה זְבוּלֻן וְנָשִׂיא לִבְנֵי זְבוּלֻן
אֱלִיאָב בֶּן־חֵלֹן׃ ח וּצְבָאוֹ וּפְקֻדָיו
שִׁבְעָה וַחֲמִשִּׁים אֶלֶף וְאַרְבַּע
מֵאוֹת׃ ט כָּל־הַפְּקֻדִים לְמַחֲנֵה
יְהוּדָה מְאַת אֶלֶף וּשְׁמֹנִים אֶלֶף
וְשֵׁשֶׁת־אֲלָפִים וְאַרְבַּע־מֵאוֹת
לְצִבְאֹתָם רִאשֹׁנָה יִסָּעוּ׃ ס
י דֶּגֶל מַחֲנֵה רְאוּבֵן תֵּימָנָה
לְצִבְאֹתָם וְנָשִׂיא לִבְנֵי רְאוּבֵן
אֱלִיצוּר בֶּן־שְׁדֵיאוּר׃ יא וּצְבָאוֹ
וּפְקֻדָיו שִׁשָּׁה וְאַרְבָּעִים אֶלֶף
וחמש

(ו) זיין העער, נעמליך זיינע געמוזטערטן: אַן דער צאַהל פיער אונד פונפציג טויזענד, פיער הונדערט: (ז) זאָדען דער שטאַם זבולון: דער שטאַמפירזט דער קינדער זבולן אליאב זאָהן חלן: (ח) זיין העער, נעמליך זיינע געמוזטערטן: אַן דער צאַהל זיבען אונד פונפציג טויזענד פיער הונדערט: (ט) אַללע געמוזטערטן דעז לאַגערז יהודה אַן דער צאַהל הונדערט זעכז אונד אַכטציג טויזענד, פיער הונדערט, נאַך איהרען העערען: דיזע זאָללען ביי'ם צוגע דיא ערזטן זיין: (י) דיא פאַהנע דעז לאַגערז ראובן לאַגערט זיך געגען מיטאַג, נאַך איהרען העערען: דער שטאַמפירזט דער קינדער ראובן אליצור זאָהן שדיאור: (יא) זיין

רוח מזרחי' והמערב קרוי אחור: (ט) ראשונה יסעו. כשרואין העכן מסתלק תוקעין הכהנים בחצוצרות ונוסע מחנה יהוד' תחלה וכשהולכין הולכין כדרך חנייתן הלוים והעגלות באמצע דגל יהודה במזרח ושל ראובן בדרו' ושל אפריים במערב

(ו) וְחֵילֵיהּ וּמְנָנוֹהִי וְחַמְשִׁין וְאַרְבְּעָה אַלְפִין וְאַרְבַּע מְאָה: (ז) שִׁבְטָא דְּזְבוּלֻן וְרַבָּא לִבְנֵי זְבוּלֻן אֱלִיאָב בַּר חֵילוֹן: (ח) וְחֵילֵיהּ וּמְנָנוֹהִי חַמְשִׁין וְשַׁבְעָא אַלְפִין וְאַרְבַּע מְאָה: (ט) כָּל מְנָנְיָא לְמַשְׁרִית יְהוּדָה מְאָה וּתְמָנֵן וְשִׁתָּא אַלְפִין וְאַרְבַּע מְאָה לְחֵילֵיהוֹן בְּקַדְמֵיתָא נַטְלִין: (י) טֵיקַס מַשְׁרִית רְאוּבֵן דְּרוֹמָא לְחֵילֵיהוֹן וְרַבָּא לִבְנֵי רְאוּבֵן אֱלִיצוּר בַּר שְׁדֵיאוּר: (יא) וְחֵילֵיהּ וּמְנָנוֹהִי אַרְבְּעִין וְשִׁתָּא אַלְפִין
וחמש

ופקודיהם שב על החניה ופקדיו שב על הדגל, ע"כ. ויותר נכון כמו שאמר המתרגם האשכנזי מחלת ופקדיהם שבא על הנבא, כי נבא שם כללי הוא ויתכן לומר עליו בלשון רבים ובלשון יחיד כמו במלת עם לפעמים יאמר בלשון יחיד, ופעמים בלשון רבים העם ההולכים (ישעיה ט' ח')
והחנים

וַחֲמֵשׁ מֵאוֹת׃ יג וְהַחוֹנִים עָלָיו
מַטֵּה שִׁמְעוֹן וְנָשִׂיא לִבְנֵי
שִׁמְעוֹן שְׁלֻמִיאֵל בֶּן־צוּרִישַׁדָּי׃
יג וּצְבָאוֹ וּפְקֻדֵיהֶם תִּשְׁעָה
וַחֲמִשִּׁים אֶלֶף וּשְׁלֹשׁ מֵאוֹת׃
יד וּמַטֵּה גָד וְנָשִׂיא לִבְנֵי גָד
אֶלְיָסָף בֶּן־רְעוּאֵל׃ טו וּצְבָאוֹ
וּפְקֻדֵיהֶם חֲמִשָּׁה וְאַרְבָּעִים
אֶלֶף וְשֵׁשׁ מֵאוֹת וַחֲמִשִּׁים׃
טז כָּל־הַפְּקֻדִים לְמַחֲנֵה רְאוּבֵן
מְאַת אֶלֶף וְאֶחָד וַחֲמִשִּׁים
אֶלֶף וְאַרְבַּע־מֵאוֹת
וַחֲמִשִּׁים לְצִבְאֹתָם וּשְׁנִים
יסעו

פינף הונדערט׃ (יג) נעבען איהם לאגערן זיך, דער שטאם שמעון׃ דער שטאם־פירזט דער קינדער שמעון שלמיאל זאהן צורי שדי׃ (יג) זיין העער, נעמליך דיא געמוזטערטן׃ אן דער צאהל ניין אונד פונפציג טויזענד, דרייא הונדערט׃ (יד) אונד דער שטאם גד׃ דער שטאמפירזט דער קינדער גד אליסף זאהן רעואל׃ (טו) זיין העער, נעמליך דיא געמוזטערטען דעזעלבען׃ אן דער צאהל פינף אונד פירציג טויזענד, זעכז הונדערט אונד פונפציג׃ (טז) אללע געמוזטערטען דעז לאגערז ראובן אן דער צאהל הונדערט איין אונד פונפציג טויזענד, פיער הונדערט אונד פונפציג, נאך איהרען העערען׃ זיא זאללען ביים צוגע דיא צווייאטען
זיין

תרגום אונקלוס

וַחֲמֵשׁ מְאָה׃ (יג) וְדִישְׁרַן סְטִיכִין עֲלוֹהִי שִׁבְטָא דְּשִׁמְעוֹן וְרַבָּא לִבְנֵי שִׁמְעוֹן שְׁלֻמִיאֵל בַּר צוּרִי שַׁדָּי׃ (יג) וְחֵילֵיהּ וּמְנָנֵיהוֹן חַמְשִׁין וּתְשַׁע אַלְפִין וּתְלַת מְאָה׃ (יד) וְשִׁבְטָא דְגָד וְרַבָּא לִבְנֵי גָד אֶלְיָסָף בַּר רְעוּאֵל׃ (טו) וְחֵילֵיהּ וּמְנָנֵיהוֹן אַרְבְּעִין וְחַמְשָׁא אַלְפִין וְשִׁית מְאָה וְחַמְשִׁין׃ (טו) כָּל מְנָנָיָא לְמַשְׁרִית רְאוּבֵן מְאָה וְחַמְשִׁין וְחַד אַלְפִין וְאַרְבַּע מְאָה וְחַמְשִׁין
לְחֵילֵיהוֹן בְּתִנְיָתָא נטלין

באור

(ה) והחנים עליו, ת"ל דסמיכין ליה, וכן מתורגם בל"ל׃ (ט) ראשנה יסעו, ולא אמר בראשנה כי היא תואר הפעל ר"ל בנסיעה הראשנה יסעו׃ (י) תימנה, מגזרת ימין והוא נד דרום׃ (יד) בן רעואל, הוא דעואל המזכר למעלה ונתחלפו האותיות הדומות במכתב, או שהי' לו אלה שני שמות׃ (טו) ושנים יסעו, היא תואר הנוסעים וכן ושלשים יסעו, ובל"א

יסעו: ס יז וְנָסַע אֹהֶל־מוֹעֵד
מַחֲנֵה הַלְוִיִּם בְּתוֹךְ הַמַּחֲנֹת
כַּאֲשֶׁר יַחֲנוּ כֵּן יִסָּעוּ אִישׁ עַל־
יָדוֹ לְדִגְלֵיהֶם: ס יח דֶּגֶל
מַחֲנֵה אֶפְרַיִם לְצִבְאֹתָם יָמָּה
וְנָשִׂיא לִבְנֵי אֶפְרַיִם אֱלִישָׁמָע
בן

זיין: (יז) הירויף ציהט דאז שטיפטזעלט, נעמליך דאז לאגער דער לוים, מיטטען אין דען לאגערן: זא וויא זיא ליגען, זא זאללען זיא ציהען, יעדער אן זיינעם אָרטע, אונטער איהרען פאהנען: (יח) דיא פאהנע דעז לאגערז אפרים, נאך איהרען העערען, לאגערן זיך געגען אבענד: דער שטאמפירזט דער קינדער אפרים אלישמע זאהן

רש"י

במערב ואל דן בצפון: (יז) ונסע אהל מועד. לאחר שכי דגלים הללו: כאשר יחנו כן יסעו. כמו שפירשתי הליכתן כחניתן כל דגל מהלך לרוח הקבועה לו: על ידו. על מקומו ואין לשון יד זז ממשמעו רוח של נדו קרוי על ידו הסמוכה לו לכל הוסטת ידו איכ"שון אי"שא בלע"ז (והוא ענג סא"ן עז"י. ובל"א וואהין ער

תרגום אונקלוס

נטלין: (יז) וְנַטִּיר מַשְׁכַּן זִמְנָא מַשְׁרִית לֵיוָאֵי בְּגוֹ מַשְׁרִיתָא כְּמָא דְשָׁרַן כֵּן נַטְלִין גְּבַר עַל אַתְרֵיהּ לְטִקְסֵיהוֹן: (יח) מֵיקַם מַשְׁרִית אֶפְרַיִם לְחֵילֵיהוֹן מַעַרְבָא וְרַבָּא לִבְנֵי אֶפְרַיִם אֱלִישָׁמָע
בר

באור

(צווייטן דריטטן): (יז) ונסע אהל מועד מחנה הלוים, שיעורו אהל מועד שהוא מחנה הלוים: בתוך המחנות לאחר שכי הדגלים הללו. (רש"י), על כרחכו לומר שכוונת הרב ז"ל על הקהתים נושאי המקדש, כי הם נסעו לאחר מסע שכי דגלים, אחרי שבני גרשון ומררי נשאי המשכן נסעו אחר נסיעת יהודה קודם נסיעת ראובן וכן הוא בפ' בהעלתך ויסע דגל מחנה יהודה וגו' והורד המשכן ונסעו בני גרשון ובני מררי, ואח"ז אמר ונסע דגל מחנה ראובן ואז נסעו הקהתים קודם דגל אפרים. וכן פירש"י ז"ל בעצמו בפ' בהעלתך ע"ש, ראב"ע פי' בתוך המחנות הנזכרות דהייכו בין מחנה יהודה למחנה ראובן, והכוונה א"כ על בני גרשון ובני מררי נושאי המשכן, וכן פי' הרמב"ן ועיי"ש בפ' בהעלתך בענין הזה: כאשר יחנו כן יסעו, שב אל המחנות שבם ישראל לא אל מחנה הלוים שהרי בני גרשון במערב הי' וחנית מררי בצפון כמ"ש (להלן ג'), ועכ"ז היו בני גרשון ובני מררי יקדיו בנסיעתם אחר דגל יהודה, הרי שלא הי' סדר נסיעת הלוים כסדר חניתם. (ראב"ע), והנה כל זה לשטת האומר כקורח היו מהלכין, והי' א"כ סדר הליכתן על הדרך הזה מחנה יהודה, בני גרשון ומררי, מחנה ראובן, בני קהת, מחנה אפרים, מחנה דן, שכן כתוב בפ' בהעלתך, וא"כ מטה לוי מקצתן בין יהודה לראובן, ומקצתן בין ראובן לאפרים, אבל למ"ד כתיבה היו מהלכין, שעור הכתוב כפשוטו, ונסע אהל מועד מחנה הלוים בתוך מחנות, כלומר כאשר יסעו ממקום למקום שאר המחנות יהיו תמיד סביב למחנה הלוים, יהודה מכניס ואפרים מאחור, ראובן מימין ודן משמאל, כאשר יחנו כן יסעו, השעור שגם בדרך הליכתן ישמרו הסדר הזה, ותמיד יסע מחנה הלוים באמצע המחנות, וכן איתא בירושלמי מאן דאחר כתיבה מפיק לה מן כאשר יחנו כן יסעו, שכן משמעות פשטות הכתוב, ובפ' בהעלתך מדבר מן הסדר הזמני' שהם שומרי' בעקירתם ממקום החניי', שכאשר יתחילו לעקור ממקומם ומהתנועע, יהודה הראשון בזמן ואחריו גרשון ומררי, ואח"כ ראובן קהת וכו', שם מתורגם בל"א (אויף ברעכן), וכאן מתורגם (ניהן): על ידו, על מקומו, ואין לשון יד זז ממשמעו רוח של נדו קרוי על ידו הסמוכה

בֶּן־עַמִּיהוּד׃ יט וּצְבָאוֹ וּפְקֻדֵיהֶם
אַרְבָּעִים אֶלֶף וַחֲמֵשׁ מֵאוֹת׃
כ וְעָלָיו מַטֵּה מְנַשֶּׁה וְנָשִׂיא
לִבְנֵי מְנַשֶּׁה גַּמְלִיאֵל בֶּן־
פְּדָהצוּר׃ כא וּצְבָאוֹ וּפְקֻדֵיהֶם
שְׁנַיִם וּשְׁלֹשִׁים אֶלֶף וּמָאתָיִם׃
כב וּמַטֵּה בְּנְיָמִן וְנָשִׂיא לִבְנֵי
בִנְיָמִן אֲבִידָן בֶּן־גִּדְעֹנִי׃
כג וּצְבָאוֹ וּפְקֻדֵיהֶם חֲמִשָּׁה
וּשְׁלֹשִׁים אֶלֶף וְאַרְבַּע מֵאוֹת׃
כד כָּל־הַפְּקֻדִים לְמַחֲנֵה אֶפְרַיִם
מְאַת אֶלֶף וּשְׁמֹנַת־אֲלָפִים
וּמֵאָה לְצִבְאֹתָם וּשְׁלֹשִׁים
יִסָּעוּ׃ ס כה דֶּגֶל מַחֲנֵה דָן
צָפֹנָה לְצִבְאֹתָם וְנָשִׂיא לִבְנֵי דָן

אחיעזר

זאָהן עמיהוד׃ (יט) זיין
העער, נעמליך דיא געמוזטערטען דעזעלבען אַן דער
צאַהל פּירציג טויזענד, פינף הונדערט׃ (כ) נעבען איהם
דער שטאַם מנשה׃ דער שטאַמפירזט דער קינדער
מנשה גמליאל זאָהן פדהצור׃ (כא) זיין העער,
נעמליך דיא געמוזטערטן דעזעלבען׃ אַן דער צאַהל
צוויא אונד דרייסיג טויזענד, צוויא הונדערט׃ (כב) אונד
דער שטאַם בנימן׃ דער שטאַמפירזט דער קינדער
בנימן אבידן זאָהן גדעוני׃ (כג) זיין העער, נעמליך
דיא געמוזטערטן דעזעלבען׃ אַן דער צאַהל פינף אונד
דרייסיג טויזענד, פיער הונדערט׃ (כד) אַללע גע־
מוזטערטען דעז לאַגערז אפרים הונדערט אונד אַכט
טויזענד, איין הונדערט, נאַך איהרען העערען׃ דיזע
זינד ביי׳ם צוגע דיא דריט־
טען׃ (כה) דיא פאַהנע דעז לאַגערז דן לאַגערט זיך געגען מיטטערנאַכט נאַך
איהרען העערען, דער שטאַמפירזט דער קינדער דן

אחיעזר

תרגום אונקלוס רש״י

בר עַמִּיהוּד׃ (יט) וְחֵילֵיהּ וּמִנְיָנֵיהוֹן
אַרְבְּעִין אַלְפִין וְחַמֵּשׁ מְאָה׃
(כ) וְדִסְמִיכִין עֲלוֹהִי שִׁבְטָא דִמְנַשֶּׁה וְרַבָּא לִבְנֵי מְנַשֶּׁה גַּמְלִיאֵל בַּר פְּדָהצוּר׃
(כא) וְחֵילֵיהּ וּמִנְיָנֵיהוֹן תְּלָתִין וּתְרֵין אַלְפִין וּמְאָתָן׃ (כב) וְשִׁבְטָא דְבִנְיָמִין
וְרַבָּא לִבְנֵי בִנְיָמִין אֲבִידָן בַּר גִּדְעוֹנִי׃ (כג) וְחֵילֵיהּ וּמִנְיָנֵיהוֹן תְּלָתִין וְחַמֵּשׁ
אַלְפִין וְאַרְבַּע מְאָה׃ (כד) כָּל מִנְיָנָא לְמַשְׁרִית אֶפְרַיִם מְאָה וְתַמְנֵי אַלְפִין וּמְאָה
לְחֵילֵיהוֹן בִּתְלִיתָיָתָא נַטְלִין׃ (כה) טֵיקַס מַשְׁרִית דָן צִפּוּנָא לְחֵילֵיהוֹן וְרַבָּא

לִבְנֵי דָן

אחיעזר

עַל רֵיכְסָן קַלָּן)׃ (כ) וְעָלָיו׳ כְּתַרְגּוּמוֹ
וְדִסְמִיכִין עֲלוֹהִי׃

אֲחִיעֶזֶר בֶּן־עַמִּישַׁדָּי׃ כו וּצְבָאוֹ
וּפְקֻדֵיהֶם שְׁנַיִם וְשִׁשִּׁים אֶלֶף
וּשְׁבַע מֵאוֹת׃ כז הַחֹנִים עָלָיו
מַטֵּה אָשֵׁר וְנָשִׂיא לִבְנֵי אָשֵׁר
פַּגְעִיאֵל בֶּן־עָכְרָן׃ כח וּצְבָאוֹ
וּפְקֻדֵיהֶם אֶחָד וְאַרְבָּעִים אֶלֶף
וַחֲמֵשׁ מֵאוֹת׃ כט וּמַטֵּה נַפְתָּלִי
וְנָשִׂיא לִבְנֵי נַפְתָּלִי אֲחִירַע בֶּן־
עֵינָן׃ ל וּצְבָאוֹ וּפְקֻדֵיהֶם שְׁלֹשָׁה
וַחֲמִשִּׁים אֶלֶף וְאַרְבַּע מֵאוֹת׃
כָּל־הַפְּקֻדִים לַמַּחֲנֶה דָּן מְאַת
אֶלֶף וְשִׁבְעָה וַחֲמִשִּׁים אֶלֶף
וְשֵׁשׁ מֵאוֹת לְאַחֲרֹנָה יִסְעוּ
לְדִגְלֵיהֶם׃ פ

אלה

תרגום אשכנזי

אחיעזר זאָהן עמישדי: (כו) זיין העער, נעמליך דיא געמוזטערטן דעזעלבען: אַן דער צאַהל צווייא אונד זעכציג טויזענד, זיבען הונ־דערט: (כז) נעבען איהם לאַגערן זיך, דער שטאַם אשר: דער שטאַמפירזט דער קינדער אשר פגעיאל זאָהן עכרן: (כח) זיין העער, נעמליך דיא געמוזטערטן דעזעלבען: אַן דער צאַהל איין אונד פירציג טויזענד, פינף הונדערט: (כט) אונד דער שטאַם נפתלי: דער שטאַמפירזט דער קינדער נפתלי אחירע זאָהן עינן: (ל) זיין העער, נעמליך דיא געמוזטערטן דעזעלבען: אַן דער צאַהל דרייא אונד פונפציג טויזענד, פיער הונ־דערט: (לא) אללע געמוז־טערטן דעז לאַגערז דן אַן דער צאַהל הונדערט זיבען אונד פונפציג טויזענד, זעכז הונדערט: דיזע זינד כיי׳ם צוגע אונטער איהרען פאַהנען דיא לעצטען:

דיזעז

תרגום אונקלוס

אֲחִיעֶזֶר בַּר עַמִּישַׁדָּי׃ (כו) וְחֵילֵיהּ וּמִנְיָנֵיהוֹן שִׁתִּין וּתְרֵין אַלְפִין וּשְׁבַע מְאָה׃
(כז) וְדִישְׁרָן סְמִיכִין עֲלוֹהִי שִׁבְטָא דְאָשֵׁר וְרַבָּא לִבְנֵי אָשֵׁר פַּגְעִיאֵל בַּר
עָכְרָן׃ (כח) וְחֵילֵיהּ וּמִנְיָנֵיהוֹן אַרְבְּעִין וְחַד אַלְפִין וַחֲמֵשׁ מְאָה׃ (כט) וְשִׁבְטָא
דְנַפְתָּלִי וְרַבָּא לִבְנֵי נַפְתָּלִי אֲחִירַע בַּר עֵינָן׃ (ל) וְחֵילֵיהּ וּמִנְיָנֵיהוֹן תְּלָתִין
וּתְלָתָא אַלְפִין וְאַרְבַּע מְאָה׃ (לא) כָּל מִנְיָנָיָא לְמַשְׁרִית דָּן מְאָה וְחַמְשִׁין וְשִׁבְעָה
אַלְפִין וְשִׁית מְאָה בְּבַתְרֵיתָא נַטְלִין לְטַקְסֵיהוֹן׃

אלין

באור

הסמוכה לו לכל הוסטת ידו, מיכסי"ן מיס"מ בלע"ז. (רש"י), והוא (ענג סמ"ן עז"י, ובל
ווחין על לייכן קלן): (ל) וצבאו ופקדיהם וגו': (לא) כל הפקדי' וגו', הם לדגלי הם
אל מטה כמשך אל וילבר ה' אל משה ואל אהרן (שבתקלת זאת הפרשה, ובאורו כל פקו
המקנות

לב אֵלֶּה פְקוּדֵי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל
לְבֵית אֲבֹתָם כָּל־פְּקוּדֵי
הַמַּחֲנֹת לְצִבְאֹתָם שֵׁשׁ־מֵאוֹת
אֶלֶף וּשְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים וַחֲמֵשׁ
מֵאוֹת וַחֲמִשִּׁים: לג וְהַלְוִיִּם לֹא־
הִתְפָּקְדוּ בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה:
לד וַיַּעֲשׂוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כְּכֹל אֲשֶׁר־
צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה כֵּן חָנוּ
לְדִגְלֵיהֶם וְכֵן נָסָעוּ אִישׁ
לְמִשְׁפְּחֹתָיו עַל־בֵּית אֲבֹתָיו: פ
ג א וְאֵלֶּה תּוֹלְדֹת אַהֲרֹן וּמֹשֶׁה
ביום

(לב) דיזען זינד דיא מוזטרונ־
גען דער קינדער ישראל
נאַך איהרען פאַמיליען:
אַללע געמוזטערטן דער
לאָגער נאַך איהרן העערען
צוזאַממען, אַן דער צאַהל
זעכז הונדערט אונד דרייא
טויזענד, פינף הונדערט אונד
פונפציג: (לג) דיא לוים
זינד ניכט מיט געמוזטערט
וואָרדען, זאָ וויא דער עוויגע
משה בעפאָהלען האַטטע:
(לד) דיא קינדער ישראל'ז
טהאַטען אַללעז וויא דער
עוויגע משה בעפאָהלען
האַטטע, זאָ לאַגערטן זיא
זיך אונטער איהרען פאַה־
נען, אונד זאָ צאָגען זיא
אזיו, יעדער נאַך זיינם גע־
שלעכטע אונד בייא זיינער
פאַמיליע:

ג (א) פאָלגענדעז זינד דיא געשלעכטזרעגיזטער אהרן אונד משה: צו

תרגום אונקלוס

(לב) אִלֵּין מִנְיָנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל לְבֵית
אֲבָהָתְהוֹן כָּל מִנְיָנֵי מַשְׁרִיתָא לְחֵילֵהוֹן
שִׁית מְאָה וּתְלָתָא אַלְפִין וַחֲמֵשׁ מְאָה
וְחַמְשִׁין: (לג) וְלֵיוָאֵי לָא אִתְמְנְיוּ בְּגוֹ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כְּמָא דִי פַקִּיד יְיָ יָת
מֹשֶׁה: (לד) וַעֲבַדוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כְּכֹל דִי פַקִּיד יְיָ יָת מֹשֶׁה כֵּן שָׁרַן לְמַקְסֵיהוֹן
וְכֵן נַטְלִין גְּבַר לְזַרְעִיתוֹהִי עַל בֵּית אֲבָהָתוֹהִי:

ג (א) וְאִלֵּין תּוֹלְדַת אַהֲרֹן וּמֹשֶׁה
ביומא

רש"י

ג (א) ואלה תולדות אהרן ומשה. ואיכו מזכיר אלא בני אהרן ונקראו תולדות משה לפי שלמדן תורה מלמד שכל המלמד

באור

המחכות שהיו במספר תר"ג אלף תק"ל יחמו איש על דגלו) כי לא מנאוס עתה פעם אחרת
(רמב"ן), וכתב עוד והזכיר כל זה להודיע שמימי המכין (שהי' בחאד לחדש) עד שהתקנו
המחכות וחנו כן לדגליהם וכן נסעו (שהיה בעשרים יום לחדש) לא נפקד מהם איש, וזה
מעשה נס שלא ימות אחד מכל העם הגדול הזה תוך זמן עשרים יום, עכ"ל. וכן כתב הראב"ע:
ג (א) ואלה תולדת אהרן ומשה, תחלה מוכה תולדת ישראל ואח"כ תולדת הלוים,
אלא שהם חלוקים במוכנם כמו שנחלקו בקדושתן כי אהרן ובניו נמשחו לכהונה ומשה
וזרעו וכל אנשי שבטו לשרת את הכהנים במקדש כמ"ש ושרתו אתו (להלן ח'), ומכה כאן רק
תולדת

ביום דבר יהוה את־משה בהר
סיני׃ ב ואלה שמות בני אהרן
הבכר נדב ואביהוא אלעזר
ואיתמר׃ ג אלה שמות בני
אהרן הכהנים המשחים אשר־
מלא ידם לכהן׃ ד וימת נדב
ואביהוא לפני יהוה בהקרבם
אש זרה לפני יהוה במדבר
סיני ובנים לא־היו להם ויכהן
אלעזר ואיתמר על־פני אהרן
אביהם׃ פ
ה וידבר יהוה אל־משה לאמר׃

צו דער צייט, דאַ דער עוויגע מיט משה רעדטע אויף דעם בערג סיני: (ב) דיזעז זינד דיא נאַמען דער זאָהנע אהרן, דער ערסטגעבאָהרנע נדב, זאָדען אביהוא, אלעזר אונד איתמר: (ג) דיזעז זינד דיא נאַמען דער קינדער אהרן, דיא צו פריזטערן געזאַלבט וואַרען: דיא ער נעמליך צום פריזטעראַמטע איינגעזעצט: (ד) עז שטאַרבן אַבער נדב אונד אביהוא פאַר דעם עוויגען, אַלז זיא פאַר איהם אין דער וויזטע סיני געמיינעז פייאר בראַטען, אונד הינטערליסען קיינע קינדער: אלעזר אונד איתמר פערוואַלטעטן אַלזאָ דאַז פריזטעראַמט אונטער איהרעם פאַטער אהרן:

הקרב

(ה) נון רעדטע דער עוויגע מיט משה אונד שפראַך: לאַם

רש"י

המלמד את בן חבירו תורה מעלה עליו הכתוב כאלו ילדו: ביום דבר ה' אל משה. כעשו אלו תולדות שלו שלמדן מה שלמד מפי הגבורה: (ב) ושרתו אותו. ומהו השירות ושמרו את משמרתו לפי שמירת המקדש עליו שלא יקרב זר כמו שנאמר (במדבר י"ח) אתה ובניך ובית אביך תשאו את עון המקדש והלוים הללו מסייעין אותם זו היא השירות: (ד) (על פני

תרגום אונקלוס

ביומא דמליל יי עם משה בטורא
דסיני: (ב) ואלין שמהת בני אהרן
בוכרא נדב ואביהוא אלעזר ואיתמר:
(ג) אלין שמהת בני אהרן כהניא
דאתרביאו דאתקרב קורבנהון
לשמשא: (ד) ומית נדב ואביהוא
קדם יי בקרוביהון אישתא נוכריתא קדם יי במדברא דסיני ובנין לא הוו להון
ושמש אלעזר ואיתמר על אפי אהרן אבוהון: (ה) ומליל יי עם משה למימר:

קרב

באור

תולדת אהרן לגדולה"ז במכין הלוים מוכה גם בני משה כי אמר שם משפחת העמרמי (להלן ד"ז), ולאי הכוכה על בני משה כי בני אהרן כבר הוזכרו לגדם ולא הי' לעמרם בנים רק אהרן ומשה, וכן הוא בד"ה (א' ד"ג י"ג), בני עמרם אהרן ומשה ויבדל אהרן להקדישו הוא ובניו וגו' ומשה איש האלהים בניו יקראו על שבט הלוי, וכן פי' הרשב"ם והרמב"ן. ויהי' לפ"ז הפסוק ואלה תולדת אהרן ומשה שב גם על פרשת מכין הלוים הסמוכה שם כמו גם תולדת משה: ביום דבר ה' אל משה בהר סיני, שהו קודם שהוקם המשכן אז היו מרבעה אבל בשנה שני

כשהוקם

ו הַקְרֵב אֶת־מַטֵּה לֵוִי וְהֶעֱמַדְתָּ
אֹתוֹ לִפְנֵי אַהֲרֹן הַכֹּהֵן וְשָׁרְתוּ
אֹתוֹ: ז וְשָׁמְרוּ אֶת־מִשְׁמַרְתּוֹ
וְאֶת־מִשְׁמֶרֶת כָּל־הָעֵדָה לִפְנֵי
אֹהֶל מוֹעֵד לַעֲבֹד אֶת־עֲבֹדַת
הַמִּשְׁכָּן: ח וְשָׁמְרוּ אֶת־כָּל־כְּלֵי
אֹהֶל מוֹעֵד וְאֶת־מִשְׁמֶרֶת בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל לַעֲבֹד אֶת־עֲבֹדַת
הַמִּשְׁכָּן: ט וְנָתַתָּה אֶת־הַלְוִיִּם

(ו) לאַס דען שטאַם לוי דערצו טרעטען, אונד שטעללע איהן פאָר דען פריזטער אהרן: דאַס זיא איהם דינען: (ז) זיא זאָללען זיין געשאָפט, אונד דאַז געשאָפט דער גאַנצן געמיינע, פאָר דעם שטיפטזצעלטע פעררידטען: אונד דען דינזט בייא דער וואָהנונג פערזעהן: (ח) אַללעז גערעטהע דעז שטיפטזצעלטז אין אָבאַלט נעהמען, אונד אַן דער שטעללע דער קינדר ישראל'ז דאַז געשאָפט איבערנעהמן: דען דינזט בייא דער וואָהנונג

צו פערזעהן: (ט) דיא לוים זאָללזט דוא לאהרן דעם

תרגום אונקלוס

(ו) קָרֵב יַת שִׁבְטָא דְּלֵוִי וּתְקִים יָתֵיהּ
קֳדָם אַהֲרֹן כַּהֲנָא וְיִשַׁמְּשׁוּן יָתֵיהּ:
(ז) וְיִטְרוּן יַת מַטְרַתֵּיהּ וְיַת מַטְרַת
כֹּל כְּנִישְׁתָּא קֳדָם מַשְׁכַּן זִמְנָא לְמִפְלַח
יַת פּוּלְחָן מַשְׁכְּנָא: (ח) וְיִטְרוּן יַת
כָּל מָנֵי מַשְׁכַּן זִמְנָא וְיַת מִטְרַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמִפְלַח יַת פּוּלְחָן מַשְׁכְּנָא:
(ט) וְתִתֵּן יַת לֵיוָאֵי לאהרן

רש"י

אהרן אביה' • בחייו): (ז) ושמרו את משמרתו. כל מנוי שהאל' ממונה עליו ומוטל עליו לעשותו קרוי משמרת בכל המקרא ובלשון משנה כמו שאמר בבגתן ותרש והלא אין משמרתי ומשמרתך שוה וכן משמרות כהונה ולויה: (ח) ואת משמרת בני ישראל • שכלן היו זקוקין

באור

כשהוקם המשכן במדבר סיני לא נשאלו כ"א שנים, וכן כל מקום שנאמר בהר סיני זהו קודם שהוקם המשכן, אבל משנבנה אהל מועד לא נאמר אלא במדבר סיני • (רשב"ם): (ג) הכהנים המשחים, בשמן המשחה להיות כהנים גדולים: (ד) על פני אהרן אביהם, כתב הרמב"ן ואין הענין להגיד שכהנו בחיי אביהם כי כל איש מבני אהרן הכהנים יכהן בחיי אביו, רק בעבור שאמר הכהנים המשחים שהיו גם הם ככהנים גדולים במשחים כמוהו בחייו ולא יעשה כן לדורות • וכתב עוד ז"ל והנכון כי על פני יחזור על הרחוק ויומת נדב ואביהוא לפני ה' על פני אהרן אביהם, וכן הוא (בד"ה א' ד"ד ב') ויומת נדב ואביהוא לפני אביהם ובנים לא היה להם וגו' ויכהן אלעזר ואיתמר וגו' עכ"ל • אך לפי דבריו יהיה ההפסק היותר גדול במלת ואיתמר ויהי' ראוי תחתיה האתנח: (ו) והעמדת אתו, שבט הוא שם כללי ויתכן לומר עליו בלשון יחיד ובלשון רבים לכך אמר ושרתו לשון רבים על השבט, וי"ו ושרתו היא כטעם הזי"ן המשמשת וביאורו שענין העמידה תהי' משרתו אתו, כענין חי ה' אשר עמדתי לפניו (מ"א י"ז א'), וכן הועתק בל"א: (ז) ושמרו את משמרתו, התעסקות ענין המוטל על אדם להתעסק בו קרוי משמרת (גשעפט), ואמר שהלוים יהיו לעזר אהרן במשמרתו במכשירי העבודות להגיף את הדלתות ולשיר על הקרבנות: ואת משמרת כל העדה, שכלן היו זקוקי' לכרכי המקדש אלא שהלוים באים תחתיהם בשליחותם: (ח) ושמרו את כל כלי אהל מועד ואת משמרת

בני

לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו נְתוּנִם נְתוּנִים
הֵמָּה לוֹ מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׃
י וְאֶת־אַהֲרֹן וְאֶת־בָּנָיו תִּפְקֹד
וְשָׁמְרוּ אֶת־כְּהֻנָּתָם וְהַזָּר הַקָּרֵב
יוּמָת׃ פ
יא וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר׃
יב וַאֲנִי הִנֵּה לָקַחְתִּי אֶת־הַלְוִיִּם
מִתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תַּחַת כָּל־
בכור

דעם אהרן אונד זיינן זאָהנען
צואָרדנען: זיא זאָללען איהם
פאָן דען קינדערן ישראל׳ז,
אַלו געשענקט, צוגעאָרדנעט
זיין: (י) אהרן אונד זיינען
זאָהנען אַבער זאָללזט דוא
דאַז אַמט אויפטראַגן, דאַס
זיא דאַז פריזטערטהום
וואַרנעהמען: איין געמיינער,
דער הינצו טריט זאָלל דעז
טאָדעז זיין: (יא) פערנער
שפראַך דער עוויגע צו משה,
וויא פאָלגט: (יב) מיינער
זייטז, האַבע איך דיא לוים
אויז דען קינדערן ישראל׳ז
גענאָממען, אַנשטאַטט אַללעז
ערזטגעבאָהרנען

רש"י

לגרכי המקדש אלא שהלוים באים תחתיהם בשליחות׳ לפיכך לוקחים מהם המעשרות בשכרן שנאמר (שם י"ח) כי שכר הוא לכם חלף עבודתכם: (ט) נתונים המה לו׳ לעזרה: מאת בני ישראל׳ כמו מתוך בני ישראל כלומר משאר כל העדה נבדלו לכך בגזרת המקום והוא נתנם לו שנאמר (שם ח׳) ואתנה את הלוים נתונים וגומר: (י) ואת אהרן ואת בניו תפקוד׳ לשון פקידות ואיכו לשון מכין: ושמרו את כהונתם׳ קבלת דמים וזריקה והקטרה ועבודות המסורות לכהנים:

תרגום אונקלוס

לְאַהֲרֹן וְלִבְנוֹהִי מְסִירִין יְהִיבִין אִנּוּן
לֵיהּ מִן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: (י) וְיָת אַהֲרֹן
וְיָת בְּנוֹהִי תִּימְנֵי וְיִטְרוּן יָת כְּהוּנָתְהוֹן
וְחֵילוֹנַי דְּיִקְרַב יִתְקְטֵיל: (יא) וּמַלֵּיל יְיָ
עִם מֹשֶׁה לְמֵימָר: (יב) וַאֲנָא הָא
קָרֵיבִית יָת לֵיוָאֵי מִגּוֹ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל חֲלַף
כָּל בּוּכְרָא
(י) ואני הנה לקחתי׳ ואני מהיכן זכיתי בהן.

באור

בני ישראל, בפסוק הקודם מדבר במכשירי עבודת הקרבנות המוטלים על ישראל ולכן אמר לפני אהל מועד וכאן הוא מדבר משמירת המשכן והכלים המוטלת על ישראל כל אחד יעשו הלוים במקומם׳ ולאב"ע פי׳ משמרת בני ישראל שישמרו שלא יגע ישראלי אל המשכן ואין כן משמעות סמיכות מלת משמרת אל בני ישראל אבל משמעותו המוטלת על ישראל לעשות׳ וכן הועתק בל"א: (ט) מאת בני ישראל, כמו מתוך ב"י כלומר משאר כל העדה נבדלו לכך בגזרת המקום והוא נתנם לו שנאמר ואתנה את הלוים (לקמן ח׳ י"ט)׳ (רש"י), ירצה בזה שאין הכונה במלת מאת שהעם הם הנותנים ברצונם אלא שהמ"ם תורה על החלק מן הכל ר"ל שהמקום נתן לאהרן חלק מישראל והם הלוים, לכך מביא ראי׳ מן הפסוק ואתנה וגו׳ שהמקום הוא הנותן ולא ישראל: (י) ואת אהרן ואת בניו תפקד, מלאנו בזה הטרם יורה על מנוי לאיזה שירות אף בבנין הקל כמו ויפקוד שר הטבחים את יוסף (בראשית מ׳ ד׳), וכן כאן לשון מנוי שיהיו ממונים על כהונתם כמו שמבאר והולך: ושמרו את כהנתם, קבלת דמים וזריקה והקטרה ועבודות המסורות לכהנים׳ (רש"י), ולפי׳ הראב"ע שישמרו את כהונתם שלא יבאו

לידי

בְּכוֹר פֶּטֶר רֶחֶם מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל
וְהָיוּ לִי הַלְוִיִּם: יג כִּי לִי כָּל־
בְּכוֹר בְּיוֹם הַכֹּתִי כָל־בְּכוֹר
בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם הִקְדַּשְׁתִּי לִי
כָל־בְּכוֹר בְּיִשְׂרָאֵל מֵאָדָם עַד־
בְּהֵמָה לִי יִהְיוּ אֲנִי יְהוָה: פ חמישי
יד וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה בְּמִדְבַּר
סִינַי לֵאמֹר: טו פְּקֹד אֶת־בְּנֵי לֵוִי
לְבֵית אֲבֹתָם לְמִשְׁפְּחֹתָם כָּל־
זָכָר מִבֶּן חֹדֶשׁ וָמַעְלָה תִּפְקְדֵם:
ויפקד

ערזטגעבאָרנען, דער ערזטען לייבזפרוכט, אונטר דען קינדערן ישראל'ס: זאָ דאָס דיא לוים מיר געהאָרען: (יג) דען מיר געהאָרט אַללעז ערזטגעבאָהרנע: אַלז איך אים לאַנדע מצרים אַללעז ערזטגעבאָהרנע שלוג, האָבע איך מיר אַללעז ערזטגעבאָהרנע אין ישראל, פאָם מענשען ביז צום פיה, געהיילינגט: זיא זינד אַלזאָ מיין, איך דער עוויגע: (יד) ווייטער רעדטע דער עוויגע מיט משה אין דער וויזטע סיני, אונד שפראַך: (טו) מוזטרע דיא קינדער לוי, נאַך איהרען פאַמיליען אונד געשלעכטערן: אַללעז מאָנליכע, פאָן איינעם מאָנאַטה אַן אונד דאַריבער, זאָללזט דוא מוזטערן: משה

תרגום אונקלוס

בּוּכְרָא פְּתַח וַלְדָא מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל יְהוֹן
מְשַׁמְּשִׁין קָדָמַי לֵיוָאֵי: (יג) אֲרֵי דִי
לִי כָּל בּוּכְרָא בְּיוֹמָא דְּקַטֵּלִית כָּל
בּוּכְרָא בְּאַרְעָא דְּמִצְרַיִם אַקְדֵּשִׁית
קָדָמַי כָּל בּוּכְרָא בְּיִשְׂרָאֵל מֵאֲנָשָׁא
עַד בְּעִירָא דִּי לִי יְהוֹן אֲנָא יְיָ: (יד) וּמַלֵּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה בְּמַדְבְּרָא דְּסִינַי
לְמֵימָר: (טו) מְנֵי יַת בְּנֵי לֵוִי לְבֵית אֲבָהָתְהוֹן לְזַרְעֵיתְהוֹן כָּל דְּכוּרָא מִבַּר
יַרְחָא וּלְעֵלָא תִּמְנִינוּן:
ומנא

רש"י

בהן מתוך בני ישראל שיהיו ישראל שוכרת אותן לשירות שלי ע"י הבכורת זכיתי בהם ולקחתי' תמורתן לפי שהיתה העבודה בבכורי' וכשחטאו בעגל נפסלו והלויים שלא עבדו ע"ז נכנסו תחתיהם: (טו) מבן חדש ומעלה. משיגיע מכלל כפלים הוא כמה לקריותו שומר משמרת

באור

לידי פסלות אינו מתישב יפה המשך הכתוב והזר הקרב יומת, אבל לפירש"י נכון הוא שהכהנים ישמרו עבודתם שלא יקרב זר אליה: (יב) ואני הנה לקחתי, דבק עם הפרשה שלמעלה ומיעורו מה שאמרתי שיהיו הלויים כתובים לאחרן מהיכן זכיתי בהם כי אני לקחתי אותם לי תחת כל בכור בבני ישראל: והיו לי הלוים, שיהיו לי הלוים כאשר מבואר פעמים רבים שטעם הוי"ו כטעם השי"ן על הרוב: (יג) כי לי כל בכור, יסבת קדושת הבכורים מזמן הכיתי כל בכור בארץ מצרים: ביום הכתי, אין הורגתי' יום ממש כי באמת מכת בכורות היתה בלילה, אבל הורגתה על הזמן וכן רבים: לי יהיו, בעבור האתכם במלת עד בהמה נראה שבוגת הכתוב שהמאמר לי יהיו קושר על הלויים שבפסוק הקודם ובתורו ומטעם זה הדין שיהיו לי הלויים, וכן הועתק בל"ח: (טו) מבן חדש ומעלה, כי טעם המנין הזה שיפטרו את הבכורות, כפיכך

תרגום אשכנזי

(טז) משה מוזטערטע זיא
אויף דעם בעפעהל דעז
עוויגען: וויא איהם געבאָטען
וואָרדען: (יז) דיזעז וואַרען
דיא קינדער לוי מיט נאַמען:
גרשון קהת אונד מררי:
(יח) דיא נאַמען דער קינדער
גרשון נאַך איהרן געשלעכ־
טערן וואַרען: לבני אונד
שמעי: (יט) דיא נאַמען
דער קינדער קהת נאַך
איהרן געשלעכטערן וואַרען:
עמרם יצהר חברון אונד
עזיאל: (כ) דיא קינדער
מררי נאַך איהרן געשלעכ־
טערן מחלי אונד מושי:
דיזעז זינד דיא געשלעכטער
דעז שטאַמז לוי, נאַך איהרן
פאַמיליען: (כא) פאָן גרשון
קאַם דאַז ליבנישע אונד
שמעישי געשלעכט: דיזעז
זינד

רש"י

משמרת הקודש אמר ר' יהודה ב"ר שלום למוד הוא אותו השבט להיות כמנה מן הבטן שנאמר (שם כ"ו) אשר ילדה אותה ללוי במצרים עם כניסתה בפתח מצרים ילדה אותה ומכית בשבעים נפשות שנשאתה מוכה משנוכם לא תמצאם אלא שבעים חסר אחת והיא השליחה את המכיין: (טז) על פי ה' • אמר משה לפני הקדוש ברוך הוא היאך אני בכנס לתוך אהליהם לדעת מכין יונקיהם אמר לו הקב"ה עשה אתה שלך ואני אעשה שלי הלך משה ועמד על פתח האהל והשכינה מקדמת לפניו וכת קול יוצאת מן האהל ואומרת כך וכך תינוקות יש באהל זה לכך נאמר על פי ה': (כא) לגרשון משפחת הלבני • כלומר

תרגום אונקלוס

(טז) ומנא יתהון משה על מימרא
דיי כמא דאתפקד: (יז) והוו אלין
בני לוי בשמהתהון גרשון וקהת
ומרדי: (יח) ואלין שמהת בני גרשון
לזרעיתהון לבני ושמעי: (יט) ובני
קהת לזרעיתהון עמרם ויצהר חברון
ועזיאל: (כ) ובני מרדי לזרעיתהון
מחלי ומושי אלין אנון זרעית ליואי
לבית אבהתהון: (כא) לגרשון זרעית
לבני וזרעית שמעי אלין אנון זרעית
גרשון

באור

ימנו מיד שיצאו מכלל כפלים, אבל במכין השני כשימנו אל עבודתם ואל משאם לא ימנו פ"א מבן שלשים שנה הראוים לעבודה: (כא) לגרשון משפחת הלבני, דבק אל הפסוק שלמטה ויחברו שתי משפחות גרשון שהם משפחת הלבני ומשפחת השמעי היו פקדיהם במספר כל זכר

הַגֵּרְשֻׁנִּי: כג פְּקֻדֵיהֶם בְּמִסְפַּר
כָּל־זָכָר מִבֶּן־חֹדֶשׁ וָמַעְלָה
פְּקֻדֵיהֶם שִׁבְעַת אֲלָפִים וַחֲמֵשׁ
מֵאוֹת: כד מִשְׁפַּחַת הַגֵּרְשֻׁנִּי
אַחֲרֵי הַמִּשְׁכָּן יַחֲנוּ יָמָּה:
כה וְנָשִׂיא בֵית־אָב לַגֵּרְשֻׁנִּי
אֶלְיָסָף בֶּן־לָאֵל: כו וּמִשְׁמֶרֶת
בְּנֵי־גֵרְשׁוֹן בְּאֹהֶל מוֹעֵד הַמִּשְׁכָּן
והאהל

זינד דיא גרשונשי געשלעכ־
טער: (כג) זיא וואָרדען גע־
מוזטערט, נאָך דער צאַהל,
נעמליך אַלל־עז מאָנאַטה אונד
דאַריבער: אונד דער גע־
מוזטערטן וואַרען זיבען
טויזענד, אונד פינף הונ־
דערט: (כג) דיא גרשונישן
געשלעכטער: לאַגערן זיך
הינטער דער וואָהנונג,
געגען אַבענד: (כד) דאַז פאַ־
מיליענהויפט דער גרשונר:
וואַר אליסף זאָהן לאל:
(כה) איהרע הוט בייא דעם
שטיפטזצעלטע וואַר, דיא טעפפיכע דער וואָהנונג אונד דעז צעלטז דיא

תרגום אונקלוס

גֵּרְשׁוֹן: (כג) מִנְיָנֵיהוֹן בְּמִנְיַן כָּל דְּכוּרָא
מִבַּר יַרְחָא וּלְעֵלָא מִנְיָנֵיהוֹן שַׁבְעָא
אַלְפִין וְחַמֵּשׁ מְאָה: (כג) זַרְעִית גֵּרְשׁוֹן
אֲחוֹרֵי מַשְׁכְּנָא יִשְׁרוֹן מַעַרְבָא: (כד) וְרַב בֵּית אַבָּא לְבֵית גֵּרְשׁוֹן אֶלְיָסָף בַּר
לָאֵל: (כה) וּמִטְרַת בְּנֵי גֵרְשׁוֹן בְּמַשְׁכַּן זִמְנָא מַשְׁכְּנָא ופרסא

רש"י

לגרשון היו הפקודים משפחת הלבני ומשפחת
השמעי פקודיהם כך וכך: (כה) המשכן *
יריעות התחתונות: והאהל • יריעות עזים

באור

שבעת אלפים וחמש מאות: הלבני השמעי, וכן כלם בה"א הידעת מה שאין ממשפט הלשון
שתבא על שם עצם, אבל כל אלה הם שמות היחס, והרלוי לבני שמעי בג' יודי"ן אחת לעצם ואחת
ליחס אלא שהוקלו וכפלו ו"ד העצם והכתובה היא ליחס, ואמר פקדיהם בבני הנסתרים על
המשפחות ולא אמר פקודיהן, לפני שהכנוי שב על פרטי המנוים שהיו זכרים: (כג) אחרי
המשכן, נקרא המזרח והמערב בשם פנים ואחור כי פני האדם אל זריחת השמש ועל סדר זה
נקרא דרום ימין וצפון שמאל ופי' אחרי כמו אחורי המשכן, ויקרא פאת מערב ימה בעבור היות
הגדול שעל גדו, ויהיה בכאן תוספות ביאור אחרי המשכן שהוא ימה: (כד) ונשיא בית אב,
כי הי' כשיא לכל אחד משלשה בתי אבות שהם גרשון קהת ומררי, והנה למעלה לא הזכיר כ"א
ע"ד כלל שהלוים יחנו סביב למשכן ועתה מודיע סדר חניתם בפרט, גרשון למערב קהת
לדרום ומררי לצפון המשכן ולפני המשכן משה אהרן ובניו: (כח) ומשמרת בני גרשון, אף
כוונת הפרשה הזאת להודיע סדר עבודתם כי המכין הזה הי' מבן חדש בעבור פדיון הבכורות,
אבל מפני שהזכיר שלשת בתי האבות וחניתם מודיע ג"כ משמרת כל אחד ע"ד כלל, ולהלן
(ד' א') במכין השני יזכיר עבודתם ומשאם ע"ד פרט: המשכן, הם היריעות התחתונות
הנראות במשכן: והאהל, הם יריעות העזים שנעשו לאהל עליהם: מכסהו, נכללים בו
מכסה עורות אלים ומכסה התחש וכל זה מפורש להלן בכתוב: ומסך פתח אהל מועד,
הוא

וְהָאֹהֶל מִכְסֵהוּ וּמָסַךְ פֶּתַח
אֹהֶל מוֹעֵד: טו וְקַלְעֵי הֶחָצֵר
וְאֶת־מָסַךְ פֶּתַח הֶחָצֵר אֲשֶׁר
עַל־הַמִּשְׁכָּן וְעַל־הַמִּזְבֵּחַ
סָבִיב וְאֶת מֵיתָרָיו לְכָל
עֲבֹדָתוֹ: ס טז וּלְקֹהַת מִשְׁפַּחַת
הָעַמְרָמִי וּמִשְׁפַּחַת הַיִּצְהָרִי
וּמִשְׁפַּחַת הַחֶבְרֹנִי וּמִשְׁפַּחַת
הָעֻזִּיאֵלִי אֵלֶּה הֵם מִשְׁפְּחֹת
הַקְּהָתִי: יז בְּמִסְפַּר כָּל־זָכָר
מִבֶּן־חֹדֶשׁ וָמַעְלָה שְׁמֹנֶת
אלפים

תרגום אשכנזי

דיא דעקען דעזועלבען אונד דער פאָרהאַנג פאָר דעם איינגאַנגע דעז שטיפטז־צעלטז: (כו) דיא אומהאָנגע דעז פאָרהאָפז, אונד דיא דעקע אַם איינגאַנגע דעז פאָרהאָפז, דער דיא וואָהנונג אונד דען אַלטאַר איינשליסט: נעבזט אַלען שטריקען, דיא צו זיינעם דינזטע געהאָרען: (כז) פאָן קהת קאַם דאַז עמרמישע, יצהרשי, חברונשע אונד עזיאלישע געשלעכט: דיזעז זינד דיא קהתישן געשלעכ־טער: (כח) אַלעז מאָנ־ליכע, פאָן איינעם מאָנאַטה אַן אונד דאַריבער: אַכט

טויזענד

רש"י

עזים העשויות לגג: מכסהו. עורות אילים והתחשים: ומסך פתח. הוא הוילון: (כו) ואת מיתריו. של משכן והאהל ולא של חצר: משפחות

תרגום אונקלוס

ופרסא חופאיה ופרסא דתרע משכן זמנא: (כו) וסרדי דרתא ית פרסא דתרע דרתא די על משכנא ועל מדבחא סחור סחור ית אטונוהי לכל פולחניה: (כו) ולקהת זרעית עמרם וזרעית יצהר וזרעית חברון וזרעית עזיאל אלין אינון זרעית קהת: (כח) במנין כל דכורא מבר ירחא ולעילא תמנעא אלפין

באור

הוא הוילון שבמזרח המקדש שלא היו שם קרשים: (כו) ואת מסך פתח החצר אשר על המשכן ועל המזבח, פירושו אשר על המשכן שהוא בפנים החצר, ועל המזבח שהוא חוץ למשכן. (רלב"ע), ובפ' כשא (ד' כ"ה) פירש"י ז"ל כלומר הקלעים והמסך של חצר הסוככים ומגיכים על המשכן ועל מזבח הנחשת סביב עכ"ל: ואת מיתריו, של משכן והאהל ולא של חצר: (רש"י), ולזה סתירה לפירושו בפ' כשא על פסוק ועמודי החצר וגו' ויתדותם ומיתריהם (להלן ל' ל"ב), שפי' שם שהרי יתדות ומיתרי הקלעים במשא בני גרשון היה עי"ש וכאן פי' ולא של חצר, לפי שכאן דבר הכתוב בבני היחיד, לכן פירש"י שבני היחיד שברק על המשכן ולא על החצר כי על קלעי נ"ל מיתריהם כמ"ש בפ' כשא שב גם על קלעי החצר, חבל אין דעת רש"י ז"ל שמיתרי הקלעים לא היו במשא בני גרשון כמו שהבין הרא"ש ז"ל מדברי רש"י, ויהיו לפ"ד דברי רש"י סותרין זה את זה: (כו) ולקהת משפחת העמרמי, הם בני משה כי לא היו לעמרם רק משה ואהרן והם לא קנו בתוך הקהתים בגד דרוש כ"א קדמה מזרחה ולא בשאר

אֲלָפִים וְשֵׁשׁ מֵאוֹת שֹׁמְרֵי
מִשְׁמֶרֶת הַקֹּדֶשׁ: כט מִשְׁפְּחֹת
בְּנֵי־קְהָת יַחֲנוּ עַל יֶרֶךְ הַמִּשְׁכָּן
תֵּימָנָה: ל וּנְשִׂיא בֵית־אָב
לְמִשְׁפְּחֹת הַקְּהָתִי אֱלִיצָפָן בֶּן
עֻזִּיאֵל: לא וּמִשְׁמַרְתָּם הָאָרֹן
וְהַשֻּׁלְחָן וְהַמְּנֹרָה וְהַמִּזְבְּחֹת
וּכְלֵי הַקֹּדֶשׁ אֲשֶׁר יְשָׁרְתוּ בָּהֶם
וְהַמָּסָךְ וְכָל עֲבֹדָתוֹ: לב וּנְשִׂיא
נְשִׂיאֵי הַלֵּוִי אֶלְעָזָר בֶּן־אַהֲרֹן
הַכֹּהֵן פְּקֻדַּת שֹׁמְרֵי מִשְׁמֶרֶת
הַקֹּדֶשׁ: לג לִמְרָרִי מִשְׁפַּחַת
המחלי

טויזענד אונד זעכס הונדערט,
דיא ביי'ם הייליגטהום דען
דינזט פערזאהען: (כט) דיא
געשלעכטער דער קינדער
קהת לאגערן זיך: אויף
דער זייטע דער וואהנונג,
געגען מיטטאג: (ל) דער
פאמיליענהויפט דעס קהתישן
געשלעכטער וואר: אליצפן
זאהן עזיאל: (לא) איהרער
הוט ווירד אנפערטרויעט
דיא לאדע, דער טיש, דער
לייכטער, דיא אלטארע אונד
דיא הייליגען געראטהע,
דיא צום דינזט געברויכט
ווערדען: דער אינערע פאר-
האנג, אונד וואז דאצו גע-
ברויכט ווירד: (לג) דאז
אבערהויפט אללער פאמיל-
יענהייפטער דעז שטאממעז
לוי וואר אלעזר, זאהן דעז

פריזטערז אהרן: איבער דיאיעניגע, וועלכע דען דינזט ביי'ם הייליגטהומע צו
פערזעהן פערארדנעט ווארען: (לג) פאן מררי קאממט

תרגום אונקלוס

אַלְפִין וְשִׁית מְאָה נַטְרֵי מַטַּרְתָּא
דְקוּדְשָׁא: (כט) זַרְעַת בְּנֵי קְהָת
יִשְׁרוּן עַל צִידָא דְמַשְׁכְּנָא דָרוֹמָא:
(ל) וְרַב בֵּית אַבָא לְזַרְעַת קְהָת
אֱלִיצָפָן בַר עֻזִּיאֵל: (לא) וּמַטַּרְתְּהוֹן
אֲרוֹנָא וּפַתּוֹרָא וּמְנָרְתָּא וּמַדְבְּחָא
וּמָנֵי קוּדְשָׁא דִי יְשַׁמְּשׁוּן בְּהוֹן וּפַרְסָא
עַל רַבְרְבֵי לֵיוָאֵי אֶלְעָזָר בַּר אַהֲרֹן
כַּהֲנָא: (לב) לְמָרָרִי זַרְעַת
מחלי

רש"י

(כט) משפחות בני קהת יחנו תימנה • וסמוכין
להם דגל ראובן החוניס תימנה לוי לרשע ולוי
נסעו לכך לקו מהם דתן ואבירם ומאתים
וחמשים איש עם קרח ועדתו שנמשכו עמהם
במחלוקת': (לא) והמסך • היא הפרכת
שאף היא קרויה פרכת המסך: (לב) ונשיא
נשיאי הלוי • ממונה על כולם • ועל מה היא
נשיאתו

וכל פולחניה: (לג) וְאַמַּרְכָּלָא דְמַמְנָא
כַּהֲנָא דְמִתְּחוֹת יְדוֹהִי טְמַנִּין נַטְרֵי
מחלי

באור

ל"כ למשפחת [illegible] כי אם בני מסה לבד, ועיי"ש למעלה (ג' ל'): (לא) והמזבחת, מזבח
העלה ומזבח הקטרת: והמסך, היא הפרכת המבדילה בין הקדש וכין קדש הקדשים ואף היא
קרויה פרכת המסך: (לב) נשיא נשיאי הלוי, הממונה על כל ג' הנשיאים של שלשה בתי
אבות המזכרים הי' אלעזר: פקדת שמרי וגו', שישורו שהי' נשיא נשיאי הלוי ונשיא פקדת
השומרים

הַמַּחֲלִי וּמִשְׁפַּחַת הַמּוּשִׁי אֵלֶּה
הֵם מִשְׁפְּחֹת מְרָרִי׃ לד וּפְקֻדֵיהֶם
בְּמִסְפַּר כָּל־זָכָר מִבֶּן־חֹדֶשׁ
וָמַעְלָה שֵׁשֶׁת אֲלָפִים וּמָאתָיִם׃
לה וְנָשִׂיא בֵית־אָב לְמִשְׁפְּחֹת
מְרָרִי צוּרִיאֵל בֶּן־אֲבִיחָיִל עַל
יֶרֶךְ הַמִּשְׁכָּן יַחֲנוּ צָפֹנָה׃
לו וּפְקֻדַּת מִשְׁמֶרֶת בְּנֵי מְרָרִי
קַרְשֵׁי הַמִّשְׁכָּן וּבְרִיחָיו וְעַמֻּדָיו
וַאֲדָנָיו וְכָל־כֵּלָיו וְכֹל עֲבֹדָתוֹ׃
לז וְעַמֻּדֵי הֶחָצֵר סָבִיב וַאֲדָנֵיהֶם
וִיתֵדֹתָם וּמֵיתְרֵיהֶם׃ לח וְהַחֹנִים
לִפְנֵי הַמִּשְׁכָּן קֵדְמָה לִפְנֵי אֹהֶל־
מוֹעֵד מִזְרָחָה מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן
וכניו

קאָמט דאַז מחלישע אונד
דאַז מושישע געשלעכט :
דיזען זינד דיא מרריש גע=
שלעכטער : (לד) איהרע
מוזטרונג, אַללען מאָנליכע,
פאָן איינעם מאָנאַטה אַן
אונד דאַריבער : אַן דער
צאַהל זעכז טויזענד אונד
צוויי הונדערט : (לה) דאַז
פאַמיליענהויפט דער מרריש
געשלעכטער וואַר צוריאל,
זאָהן אביחיל : זיא לאַגערן
זיך אויף דער זייטע דער מ
וואָהנונג געגן מיטטערנאַכט :
(לו) דאַז אַמט אונד דיא הוט
דער קינדער מררי וואַר,
דיא כרעטטער דער וואָהנונג,
דיא ריגעל, זיילען, פיסע :
אונד איכריגן גערעטה,
אונד וואַז צו זיינעם דינזט
געהאָרט : (לז) דיא זיילען
דעז פאָרהאָפז אומהער,
דיא פיסע : נאָגעל, שטריקע :
(לח) פאָר דער וואָהנונג,
נעמליך אויף דער מאָרגען=
זייטע דעז שטיפטהצעלטז, לאַגען משה, אהרן אונד

רש"י

כשיאתו פקודת שומרי משמרת על ידו היא פקודת כולם : (לח) משה ואהרן וכניו. ומשוכין להם רגל מתנה יהודה והחונים עליו יעשכר

תרגום אונקלוס

מַחְלִי וְזַרְעִית מוּשִׁי אִלֵּין אִנּוּן זַרְעַיָת מְרָרִי : (לה) וּמִנְיָנֵיהוֹן בְּמִנְיָן כֹּל דְּכוּרָא מִבַּר יַרְחָא וּלְעֵלָא שִׁתָּא אַלְפִין וּמְאָתָן : (לה) וְרַב בֵּית אַבָּא לְזַרְעִית מְרָרִי צוּרִיאֵל בַּר אֲבִיחָיִל עַל צִדָּא דְּמַשְׁכְּנָא יִשְׁרוֹן צָפוּנָא : (לו) וְדִכְתִּיר לְמִטַּר בְּנֵי מְרָרִי דַּפֵּי מַשְׁכְּנָא וַעֲרָרוֹהִי וַעֲמוּדוֹהִי וְסַמְכוֹהִי וְכֹל מָנוֹהִי וְכֹל פּוּלְחָנֵיהּ : (לז) וַעֲמוּדֵי דְּדַרְתָּא סְחוֹר סְחוֹר וְסַמְכֵיהוֹן וְסִבֵּיהוֹן וְאַטּוּנֵיהוֹן : (לח) וְדִי שָׁרֵן קֳדָם מַשְׁכְּנָא קִדְמָתָא קֳדָם מַשְׁכַּן זִמְנָא מַדִּינְחָא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וּבְנוֹהִי

באור

המשמרים ר"ל לנותם על עבודתם ולא משאם, וכן הועתק בל"א · ורלב"ע פי' שמלת כשיאתו מושכת עצמה ולאחרת עמה ול"ל שהי' כשיא של כשיאי פקדת שומרי וגו' : (לח) והחנים לפני המשכן

וּבְנָיו שֹׁמְרִים מִשְׁמֶרֶת הַמִּקְדָּשׁ
לְמִשְׁמֶרֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְהַזָּר
הַקָּרֵב יוּמָת: לט כָּל־פְּקוּדֵי
הַלְוִיִּם אֲשֶׁר פָּקַד מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן
עַל־פִּי יְהוָה לְמִשְׁפְּחֹתָם כָּל־
זָכָר מִבֶּן־חֹדֶשׁ וָמַעְלָה שְׁנַיִם
וְעֶשְׂרִים אָלֶף: ס ששי מ וַיֹּאמֶר
יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה פְּקֹד כָּל־בְּכֹר
זָכָר לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל מִבֶּן־חֹדֶשׁ
וָמַעְלָה וְשָׂא אֶת מִסְפַּר שְׁמֹתָם:
נקוד אל אהרן ולקחת

אונד זיינע זאָהנע, וועלכע דאַז אַמט דעז הייליגטהומז צו פֿערוואַלטען האַטטען, אים נאַמען דער קינדער ישראלז: איין געמיינער דער הינצוטריט, זאָלל דעז טאָדעז זיין: (לט) אַללע מוזטרונגען דער לוים, דיא משה אונד אהרן, אויף בעפֿעהל דעז עוויגען, געמוזטערט האַטטען: אַללעז מאָנליכע, פֿאָן איינעם מאָנאַטה אַן אונד דאַריבער, וואַרען צוויי אונד צוואַנציג טויזענד: (מ) דער עוויגע שפּראַך צו משה: מוזטער אַללעז ערזטגעבאָהרנע, מאָנליכעז געשלעכטז, בייא דען קינדערן ישראל'ז, פֿאָן איינם מאָנאַטהע אַן אונד דאַריבער: אונד נים אַנצאַהל אונד נאַמען אויף:

אונד

תרגום אונקלוס

וּבְנוֹהִי נַטְרִין מַטְרַת מִקְדְּשָׁא לְמַטְרַת
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְחִילוֹנַי דְּיִקְרַב יִתְקְטֵל:
(לט) כָּל מְנָיֵנֵי לֵיוָאֵי דִּי מְנָא מֹשֶׁה
וְאַהֲרֹן עַל מֵימְרָא דַיְיָ לְזַרְעַיָתְהוֹן כֹּל
דְּכוּרָא מִבַּר יַרְחָא וּלְעֵלָא עֶשְׂרִין
וּתְרֵין אַלְפִין: (מ) וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה
מְנֵי כָּל בּוּכְרָא דִּכְרָא לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל
מִבַּר יַרְחָא וּלְעֵלָא וְקַבֵּל יָת מִנְיָן
שְׁמָהָתְהוֹן: ותקריב

רש"י

ישכר וזבולן טוב לכדיק טוב לשכנו לפי שהיו שכיריו של משה שהיה עוסק בתורה, כשבט גדולי' בתורה שנאמר יהודה מחוקקי (תהלים ס') ומבני יששכר יודעי בינה (דברי הימים א' י"ב) וגומר מאתים ראשי סנהדראות ומזבולן מושכים בשבט סופר (שופטים ה'): (לט) אשר פקד משה ואהרן. נקוד על ואהרן לומר שלא היה כמנה במנין הלוים: שנים ועשרים אלף. ובפרטן אתה מוצא שלש מאות יתרים בני גרשון שבעת אלפים וחמש מאות. בני קהת שמונת אלפים ושש מאות. בני מררי ששת אלפים ומאתים. ולמה לא כללן עם השאר ויפרו את הבכורות ולא יהיו זקוקים השלשה ושבעים ומאתים בכורות העודפים על המנין לפדיון אחרו רבותינו במסכת בכורות אותן שלש מאות לוים בכורות היו ולוים שיפקיעו עצמם מן הפדיון: (מ) פקד כל בכור זכר מבן חדש ומעלה. משיגא

באור

המשכן, ומבאר איזה הכל נקרא פני המשכן, קדמה לפני אהל מועד מזרחה ר"ל במזרחה של אהל מועד: למשמרת בני ישראל, שיהי' אהרן ובניו על המשמרת המוטלת על ישראל לעשות: (לט) שנים ועשרים אלף, ובפרטן כמנא שהיו ד"ב אלף וג' מאות, ואמרו חז"ל בבכורות (ה' ע"א) שאותן ג' מאות לוים בכורות היו ולוים שיפקיעו את עצמן, ויהי' פי' כל פקודי הלוים שיוכלו לפדות את הבכורות היו ד"ב אלף: (מ) פקד כל בכר זכר, לדעת כמה הם

אשר

מח וְלַקַּחְתָּ אֶת־הַלְוִיִּם לִי אֲנִי
יְהוָה תַּחַת כָּל־בְּכוֹר בְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל
וְאֶת בְּהֵמַת הַלְוִיִּם תַּחַת כָּל־
בְּכוֹר בְּבְהֵמַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׃
מט וַיִּפְקֹד מֹשֶׁה כַּאֲשֶׁר צִוָּה
יְהוָה אֹתוֹ אֶת־כָּל־בְּכוֹר בְּבְנֵי
יִשְׂרָאֵל׃ מג וַיְהִי כָל־בְּכוֹר זָכָר
בְּמִסְפַּר שֵׁמֹת מִבֶּן־חֹדֶשׁ
וָמַעְלָה לִפְקֻדֵיהֶם שְׁנַיִם
וְעֶשְׂרִים אֶלֶף שְׁלֹשָׁה וְשִׁבְעִים
וּמָאתָיִם׃ פ
מד וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה
לֵאמֹר׃ מה קַח אֶת־הַלְוִיִּם תַּחַת
כָּל־בְּכוֹר בְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֶת־
בְּהֵמַת הַלְוִיִּם תַּחַת בְּהֵמָתָם
והיו

(מח) אונד זאָנדרע מיר, דעם עוויגען, דיא לוים אויז, שטאַטט אַללען ערזט־געבאָהרנען בייא דען קינדערן ישראל׳ז: אונד דאַז פּיה דער לוים שטאַטט אַללען ערזטגעבאָהרנען ביי׳ם פּיה דער קינדער ישראל׳ז: (מט) משה מוזטערטע, וויא איהם דער עוויגע בעפאָהלען: אַללען ערזטגעבאָהרנע בייא דען קינדערן ישראל׳ז: (מג) דאַ וואַר אַללען ערזט־געבאָהרנע, מאָנל׳יכען גע־שלעכט, מיט אַנצייגונג דער נאַמען, פאָן איינעם מאָנאַטה אַן אונד דאַריבער, אַן דער צאַהל: צווייא אונד צוואַנציג טויזענד, צווייא הונדערט, דרייא אונד זיבנציג: (מד) דאַ רעדטע דער עוויגע מיט משה, אונד שפּראַך: (מה) נים דיא לוים שטאַטט אַללען ערזטגעבאָהרנען בייא דען קינדערן ישראל׳ז, אונד דאַז פּיה דער לוים שטאַטט איהרען פּיהען:

אונד

רש"י

מסיכה מכלל ספק נפלים: (מא) ואת בהמת הלוים וגומר. לא פדו בהמת הלוים את בכורי בהמה טהורה. של ישראל אלא את פטרי חמוריהם ושה אחד של בן לוי פטר כמה פטרי חמורים של ישראל תדע שהרי מנה היולדים בלדם

תרגום אונקלוס

(מח) וּתְקַרֵב יָת לֵיוָאֵי קָדָמַי אֲנָא יְיָ חֲלַף כָּל בּוּכְרָא בִּבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְיָת בְּעִירָא דְלֵוָאֵי חֲלַף כָּל בּוּכְרָא בִּבְעִירָא דִבְנֵי יִשְׂרָאֵל: (מט) וּמְנָא מֹשֶׁה כְּמָא דִי פַקִּיד יְיָ יָתֵיהּ יָת כָּל בּוּכְרָא בִּבְנֵי יִשְׂרָאֵל: (מג) וַהֲווּ כָּל בּוּכְרָא דִכְרָא בְּמִנְיָן שְׁמָהָן מִבַּר יַרְחָא וּלְעֵלָא לְמִנְיָנֵיהוֹן עֶשְׂרִין וּתְרֵין אַלְפִין מָאָתָן וְשִׁבְעִין וּתְלָתָא: (מד) וּמַלֵּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמֵימָר: (מה) קָרֵב יָת לֵיוָאֵי חֲלַף כָּל בּוּכְרָא בִּבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְיָת בְּעִירָא דְלֵוָאֵי חֲלַף בְּעִירְהוֹן

ויהון

וְהָיוּ־לִי הַלְוִיִּם אֲנִי יְהוָה׃ מו וְאֵת פִּדְוִיֵּי הַשְּׁלֹשָׁה וְהַשִּׁבְעִים וְהַמָּאתַיִם הָעֹדְפִים עַל־הַלְוִיִּם מִבְּכוֹר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׃ מז וְלָקַחְתָּ חֲמֵשֶׁת חֲמֵשֶׁת שְׁקָלִים לַגֻּלְגֹּלֶת בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ תִּקָּח עֶשְׂרִים גֵּרָה הַשָּׁקֶל׃ מח וְנָתַתָּה הַכֶּסֶף לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו פִּדְוִיֵּי הָעֹדְפִים בָּהֶם׃ מט וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת כֶּסֶף

הפדיום

(מט) משה נאם דאז זילבער צום

אונד לאס דיא לוים מיר אייגען זיין, איך דער עוויגע: (מו) צום לאָזעגעלד דער צווייא הונדערט דרייא אונד זיבענציג: ערזטגעבאָרנען בייא דען קינדערן ישראל'ז, דיא מעהר זינד אלו דיא לוים: (מז) נים פיר יעדען הויפט פינף שקלים: נאך דעם געוויכטע דעז היילי־גטהומז, דען שקל צו צוואנ־ציג גרה: (מח) דיזען געלד גיבזט דוא דעם אהרן אונד זיינען זאהנען: אלו איין לאָזעגעלד פיר דיא איבער־צאָהלינגען אונטער יענען:

תרגום אונקלוס — רש"י

וַיהוֹן מְשַׁמְּשִׁין קְדָמֵי לֵיוָאֵי אֲנָא יְיָ׃ (מו) וַית פּוּרְקָן מָאתָן וְשַׁבְעִין וּתְלָתָא דְּיַתִּירִין עַל לֵיוָאֵי מִבּוּכְרָיָא דְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל׃ (מז) וְתִסַּב חֲמֵשׁ חֲמֵשׁ סְלָעִין לְגוּלְגַּלְתָּא בְּסִלְעֵי קֻדְשָׁא תִּסַּב עֶשְׂרִין מָעִין סְלָעָא׃ (מח) וְתִתֵּן כַּסְפָּא לְאַהֲרֹן וְלִבְנוֹהִי פּוּרְקָן דְּיַתִּירִין בְּהוֹן׃ (מט) וּנְסִיב מֹשֶׁה יַת כַּסְפָּא

פרקנהון

בארם לא מכה העודפים בבהמה: (מו) ואת פדוי השלשה וגומר. ואת הבכורות הצריכין להפדות בהם אלו השלשה ושבעים ומאתים העודפים בהם יתרים על הלוים מהם תקח חמשת שקלים לגלגלת כך היתה מכירתו של יוסף עשרים כסף שהיה בכורה של רחל: העודפים

באור

אשר יוכלו להפדות מקדושתן: (מה) קח את הלוים, פעם אחרת להודיעו משפט פדיון העודפים וביאורו כאשר תקח את הלוים ותמלא שיהיו הבכורים עודפים עליהם ולקחת חמשת וגו', כ"כ הראב"ע, ויותר נראה פי' מהר"י אבן־בנאל, שלמעלה לא הי' כי אם הודעה למשה בורך מכין הבכורים, נתן לו סבה ואמר שיקח אח"כ את הלוים תחת בכורי ישראל, ולכך לא נאמר למעלה בלשון צוי מוחלט, וקח את הלוים, כי אם ולקחת, אחרי שמכאם משה ורואה שהבכורים עודפים אמר לו הנה בצוי מוחלט, שעכ"ז יקח את הלוים, והאיך יעשה בעודפים: (מו) פדוי השלשה וגו', סמיכות מלת פדוי קשה מאוד בדקדוק, ורחב"ע פי' שנסמיכה מלת פדוי אל המספר וכמוהו הנים, ע"כ: ואינכו סבון כי איך יאמר בסמיכות פדוי העודפים שאינכה נסמכת אל המספר, ועוד איך יאמר על העודפים פדויים, והם אינן פדויים, והנכון כדעת הרד"ק שהנפרע פדויים אינכו פעול, אבל הוא שם על כסף הפדיון (בל"א דיא לעזיגעלדר), והוא כמו פְּדוּיִם אלת שאינו על משקלו, והיחיד ממנו פְּדוּי ע"מ בְּסוּי עור תחש, וכן הועתק בל"א, וכן דעת אונקלוס שתרגם מלת פדויי בפסוק הזה ובפסוק מ"ח, פורקן, ועל מלת פדויי הלוים פסוק מ"ט תרגם פריקי

הַפְּדֻיִּים מֵאֵת הָעֹדְפִים עַל
פְּדוּיֵי הַלְוִיִּם: נ מֵאֵת בְּכוֹר בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל לָקַח אֶת־הַכֶּסֶף חֲמִשָּׁה
וְשִׁשִּׁים וּשְׁלֹשׁ מֵאוֹת וָאֶלֶף
בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ: נא וַיִּתֵּן מֹשֶׁה
אֶת־כֶּסֶף הַפְּדֻיִם לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו
עַל־פִּי יְהוָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה
אֶת־מֹשֶׁה: פ שביעי
ד א וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה
וְאֶל־אַהֲרֹן לֵאמֹר: ב נְשֹׂא אֶת־
הפדוים קרי ראש

צום לאָזעגעלד: פאָן דען איבערצאָהליגען איבער דיא דורך דיא לוים אויזגעלאָזטען: (נ) פאָן דען ערזטגעבאָרנען דער קינדער ישראל'ז נאַם ער דאַז זילבער: נעמליך טויזענד דרייא הונדערט פינף אונד זעכציג שקל, נאַך דעם געוויכטע דעז הייליגטהומז: (נא) דיזען זילבער, דאַז איין לאָזעגעלד וואַר, גאַב משה דעם אהרן אונד זיינען זאָהנען, אויף בעפעהל דעז עוויגען: וויא דער עוויגע משה געבאָטען האַטטע:

ד (א) דער עוויגע רעדטע מיט משה אונד אהרן, אונד שפראַך: (ב) נעהמעט דיא אַנצאַהל דער

רש"י

(מט) העודפים על פדויי הלוים. על אותם שפדו הלוים בגופן: (נ) חמשה ושש"ים ושלש מאות ואלף. כך סכום החשבון חמשת שקלים לגלגלת למאתים בכורות אלף שקל. לשבעים בכורות שלש מאות וחמשים שקל. לשלש בכורות חמשה עשר שקל. אמר כילד לעשה בכור שאומר לו תן חמשת שקלים יאמר לי אפי מפדויי הלוים מה עשה הביא שנים ועשרים אלף פתקין וכתב עליהם בן לוי ומאתים ושבעים ושלשה פתקין כתב עליהן ה' שקלים בללן ונתנן בקלפי אמר להם באו ועלו פתקיכם לפי הגורל:

ד (ב) נשא את ראש. מנה מהם את

תרגום אונקלוס

פְּרַקְנְהוֹן מִן דְּיַתִּירִין עַל פְּרִיקֵי לֵיוָאֵי:
(נ) מִן בּוּכְרָא דְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל נְסִיב יַת־
כַּסְפָּא אֶלֶף וּתְלַת מְאָה וְשִׁתִּין וְחַמֵּשׁ
סְלָעִין בְּסִלְעֵי קוּדְשָׁא: (נא) וְיָהַב
מֹשֶׁה יַת־כַּסְפָּ פְּרִיקָא לְאַהֲרֹן וְלִבְנוֹהִי
עַל־מֵימְרָא דַיְיָ כְּמָא דִי פַקִּיד יְיָ
יַת־מֹשֶׁה:
ד (א) וּמַלֵּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה וְלְאַהֲרֹן
לְמֵימָר: (ב) קַבִּילוּ יַת
חושבן

באור

פעול ולא שם: (מט) הפדיום, שם תאר על הכסף כמו שפירשתי והמ"ם נוספת כדרך השמות הנגזרים מן הפעלים שתבא בהם אותיות האמצעי'ו נוספות, ותמצא בנו"ן נוספת כמו פדין נפשו: העודפים על פדויי הלוים, שהיו מרובים על אותן הבכורות שנפדו על ידי הלוים ענין: (נ) חמשה וששים ושלש מאות ואלף, כך סכום החשבון חמשת שקלים לגלגלת לרע"ג בכורות, אמר משה כילד לעשה בכור שאומר לו תן ה' שקלים יאמר לי אני מפדויי הלוים מה עשה הביא ר"ב אלף פתקין וכתב עליהן בן לוי ורע"ג פתקין כתב עליהן ה' שקלים בללן ונתנן בקלפי אמר להם באו ועלו פתקיכן לפי הגרל. (רש"י):

ראש בְּנֵי קְהָת מִתּוֹךְ בְּנֵי לֵוִי
לְמִשְׁפְּחֹתָם לְבֵית אֲבֹתָם:
ג מִבֶּן שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וָמַעְלָה
וְעַד בֶּן־חֲמִשִּׁים שָׁנָה כָּל־בָּא
לַצָּבָא לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה בְּאֹהֶל
מוֹעֵד: ד זֹאת עֲבֹדַת בְּנֵי־קְהָת
בְּאֹהֶל מוֹעֵד קֹדֶשׁ הַקֳּדָשִׁים:
ה וּבָא אַהֲרֹן וּבָנָיו בִּנְסֹעַ
הַמַּחֲנֶה וְהוֹרִדוּ אֵת פָּרֹכֶת
הַמָּסָךְ וְכִסּוּ בָהּ אֵת אֲרֹן הָעֵדֻת:
ו וְנָתְנוּ עָלָיו כְּסוּי עוֹר תַּחַשׁ

ופרשו

דער קינדער קהת אונטער
דען קינדערן לוי בעזאָנדערז
אויף: נאַך איהרען געשלעכ־
טערן אונד פאַמיליען: (ג) פאָן
דרייסיג יאָהר אָן אונד דאַ־
ריבער, ביז צום פונפציגזטען
יאָהרע: ווער צום דינזט
טיכטיג איזט ביי'ם שטיפטז־
צעלטע איינע פערריכטונ:
צו האַבען: (ד) דעם דינזט
דער קינדער קהת ביי'ם
שטיפטזצעלט: זאָלל דאַז
אַלל־ערהייל־יגזטע אַנפער־
טרויעט ווערדען: (ה) אהרן
אונד זיינע זאָהנע קאָממען,
ווען דאַז לאַגער אויפברעכען
ווילל, נעהמען דען אינערן
פאָרהאַנג אָב: בעדעקען
דאַמיט דיא לאַדע דעז צייג־
ניסעז: (ו) שלאַגען זיא

פערנער איין, אין איינע דעקע פאָן תחש פעלל, ברייטען

תרגום אונקלוס

חוּשְׁבָּן בְּנֵי קְהָת מִגּוֹ בְּנֵי לֵוִי
לְזַרְעַיָתְהוֹן לְבֵית אֲבָהָתְהוֹן: (ג) מִבַּר
תְּלָתִין שְׁנִין וּלְעֵילָא וְעַד בַּר חַמְשִׁין
שְׁנִין כָּל דְּאָתֵי לְחֵילָא לְמֶעְבַּד
עֲבִידְתָּא בְּמַשְׁכַּן זִמְנָא: (ד) דֵּין
פּוּלְחָן בְּנֵי קְהָת בְּמַשְׁכַּן זִמְנָא קֻדַּשׁ
קֻדְשַׁיָּא: (ה) וְיֵעוֹל אַהֲרֹן וּבְנוֹהִי
בְּמִטַּל מַשְׁרִיתָא וּיְפַרְקוּן יַת פָּרְכְתָּא

רש"י

הרלויין לעבודה משא והם מבן שלשים ועד בן
חמשים שנה והפקות משלשים לא נתמלא כחו
מכאן אמרו בן שלשים לכח והיותר על בן
חמשים כחו מכחיש מעתה: (ד) קדש
הקדשים. המקודש שבכולן הארון והשלחן
והמנורה והמזבחות והפרכת וכלי שרת:
(ה) ובא אהרן ובניו ונומר. יכניסו כל כלי
וכלי לגרתקו המפורש לו בפרש' זו ולא יבטרכו
הלוים בני קהת אלא לשאת: בנסוע
המחנה. כשהענן מסתלק הן יודעין שיסעו:

קערות

דְּפָרְסָא וִיכַסּוּן בָּהּ יַת אֲרוֹנָא דְּסַהֲדוּתָא: (ו) וְיִתְּנוּן עֲלוֹהִי חוּפָּאָה דְּטְשַׁךְ סַסְגּוֹנָא

ויפרסון

באור

ד (ב) נשא, מקור במקום נווי: (ג) מבן שלשים שנה, בעבור שהמכון הזה על אותן הרלויים לעבוד ולמשא לכן לא ימנו כי אם מבן שלשים שאז נתמלא כחם ולא למעלה מבן חמשים שאז יקלש כחם: קדש הקדשים, המקודש שבכלם הארון והשלחן והמנורה והמזבחות וכלי שרת. (רש"י): (ה) ובא אהרן ובניו בנסע המחנה, אחר נסיעת דגל יהודה קודם נסיעת דגל ראובן, וכן מבואר בפרשת בהעלתך ועיי"ש: והורידו את פרכת המסך, הפרכת המבדלה

ופרשו בגד כליל תכלת
מלמעלה ושמו בדיו: ז ועל
ל שלחן הפנים יפרשו בגד תכלת
ונתנו עליו את הקערת ואת
הכפת ואת המנקיות ואת
קשות הנסך ולחם התמיד
עליו יהיה: ח ופרשו עליהם
בגד תולעת שני וכסו אתו
במכסה עור תחש ושמו את
בדיו

ברייטען אָבען דאַריבער
נאָך איין טוך פאָן דונקעל־
בלויאר וואָללע: אונד לעגען
דיא שטאַנגען אַן: (ז) איבער
דען טיש צו דען שויאבראָדטן
ברייטען זיא איין טוך פאָן
דונקעלבלויאר וואָללע:
לעגן דיא שיסעלן, שאַהלען,
שטיטצען אונד בעדעקנטע
האַלבראָהרען דאַרויף: דאַז
טאָגליכע בראָד אַבער זאָלל
אויף דעם טישע ליגען:
(ח) ברייטען דאַריבער איין
דונקעלראָטהעז טוך, שלאַגן
עז אין איינע דעקע פאָן התחש־
פעלל איין: אונד לעגען
דיא

רש"י

(ז) קערות וכפות וקשות ומנקיות. כדר פי' במלאכת המשכן: הנסך. הכסוי ל' מסך וישוון ארי'הוהי: (ז) ועל פתורא דלחם־אפיא יפרסון לבוש תכלא ויתנון עלוהי ית־מגישיא וית כזיביא וית מכילתא וית־קסות נסוכא ולחם תדירא עלוהי יהי: (ח) ויפרסון עליהון לבוש צבע זהורי ויכסון ית־יה בחוטפאה דטשך סגונא וישוון ית ארי'הוהי

תרגום אונקלוס

ויפרסון לבוש גמיר תכלא מלעלא

באור

בין הקדש ובין קדש הקדשים יורידוה מן הקרשים שהיתה תלויה בהם וכסו בה את הארון: (ז) ונהנו עליו, כנוי לזכר כפתר שנ על הארון: כסוי, שם כמו מכס' ואינו פעול ממך: בגד כליל תכלת, בעבור מעלות הארון לא היה נראה עליו כסוי עור תחש, אבל היו מכסים אותו בפרכת שהיא המסך לו ומכסים את שניהם בכסוי עור תחש מפני הגשמים וכורכים על הכל בגד כליל תכלת מלמעלה שיהיה נראה עליו הבגד הנכבד שהוא כעצם השמים לטוהר, אבל בכל שאר הכלים היה נראה עליהם כסוי עור תחש מלמעלה: (רמב"ן), ראב"ע פי' ופרשו וכבר פרשו על פרכת המסך, ירצה בזה שהיה כסוי עור תחש ממעל לבגד כליל תכלת: ושמו בדיו, יתקנו הבדים שיהיו יוצאים מהטבעות כשעור רחוי לשאת על כתפיהם, כי לא סרו הבדים מהטבעות כמ"ש בטבעות הארן יהיו הבדים וגו': (ז) ועל שלחן הפנים, שיעורו שלחן לחם הפנים: הקערת ואת הכפת וגו', כלם מבוארים בפרשת מלאכת המשכן: ולחם התמיד עליו יהיה, על השלחן עצמו יהיה הלחם עליהם בגד התכלת ויסיר על הבגד הזה בשלחן כל הכלים ואח"כ יפרשו על הכלים והשלחן בגד תולעת כי לכבוד הלחם שהוא מסודר על השלחן כהלכתו יפרשו בגד תכלת להפרים בין השלחן בלחמו ובין הכלים. (לשון הרמב"ן):
(ח) וכסו אתו, בכנוי היחיד לפי שעל ידי פרישת בגד תולעת שני נכללו כל הכלים בכלל השלחן לפיכך יאמר אתו על השלחן וכל הכלים בכלל, אבל בפרישת בגד תולעת שני אמר ופרשו עליהם בכנוי הרבים כי אז היה השלחן עם הלחם לבד והכלים לבד על ידי הבדל בגד

תכלת

בַּדִּיו׃ ט וְלָקְחוּ בֶּגֶד תְּכֵלֶת
וְכִסּוּ אֶת־מְנֹרַת הַמָּאוֹר וְאֶת־
נֵרֹתֶיהָ וְאֶת־מַלְקָחֶיהָ וְאֶת־
מַחְתֹּתֶיהָ וְאֵת כָּל־כְּלֵי שַׁמְנָהּ
אֲשֶׁר יְשָׁרְתוּ־לָהּ בָּהֶם׃ י וְנָתְנוּ
אֹתָהּ וְאֶת־כָּל־כֵּלֶיהָ אֶל־מִכְסֵה
עוֹר תָּחַשׁ וְנָתְנוּ עַל־הַמּוֹט׃
יא וְעַל מִזְבַּח הַזָּהָב יִפְרְשׂוּ
בֶּגֶד תְּכֵלֶת וְכִסּוּ אֹתוֹ בְּמִכְסֵה
עוֹר תָּחַשׁ וְשָׂמוּ אֶת־בַּדָּיו׃
יב וְלָקְחוּ אֶת־כָּל־כְּלֵי הַשָּׁרֵת
אשר

דיא שטאַנגן אַן: (ט) נעהמען
איין דונקעלבלויעז טוך,
וויקעלן דאַריין דען לייכטער,
דיא לאַמפען, דיא צאַנגען,
דיא אַשגעפאַסלין: אונד
אַללע אָעלגעפאַסע, דיא
דאַזו געברויכט ווערדען:
(י) טהון דען לייכטער אונד
אַללעז געראַטהע דעזעלבען
אין איינע דעקע פאַן תחש=
פעגל: אונד לעגען עז אויף
איינע טראַגע: (יא) איבער
דען גילדנען אַלטאַר ברייטען
זיא איין דונקעלבלויעז טוך,
וויקעלן אוהן אין איינע דעקע
פאַן תחשפעלל: אונד לעגען
דיא שטאַנגן אַן: (יב) נעהמען
אַללעז דינזטגעראַטהע,
וואַמיט

תרגום אונקלוס

אֲרִיחוֹהִי׃ (ט) וְיִסְבּוּן לְבוּשׁ תְּכֵלָא
וְיַכְסּוּן יַת־מְנָרְתָּא דְּאַנְהוֹרֵי וְיַת־
בּוּצִינָהָא וְיַת־צִבְתָּהָא וְיַת מַחְתְּיָתָהָא
וְיַת כָּל מָנֵי שְׁמוּשָׁא דִי יְשַׁמְּשׁוּן לָהּ
בְּהוֹן׃ (י) וְיִתְּנוּן יָתָהּ וְיַת־כָּל מָנָהָא
לְחוּפָאָה דְּמֻשַׁךְ סַסְגּוֹנָא וְיִתְּנוּן עַל
אֲרִיחָיָא׃ (יא) וְעַל מַדְבְּחָא דְדַהֲבָא
יִפְרְשׂוּן לְבוּשׁ תְּכֵלָא וְיַכְסּוּן יָתֵיהּ
בְּחוּפָאָה דְמֻשַׁךְ סַסְגּוֹנָא וְיַשְׁוּוּן יַת־אֲרִיחוֹהִי׃ (יב) וְיִסְבּוּן יַת כָּל־מָנֵי שְׁמוּשָׁא
דִי

רש"י

כמו אשר יוסך בהם: (ט) מלקחיה. כמין
צבת שמושך בה את הפתילה לכל צד שירצה:
מקתותיה. כמין כף וצוליה פשוטים ולא
סגלגלים ואין לה מחיצה לפנים אלא מכדיה
וקותה בה את דשן הכרות כשמטיבן: כרותיה.
לוצ"טים בלע"ז (כבר מפורש לעיל) שכותבים
בהן השמן והפתילות: (י) אל מכסה עור
תחש. כמין מרגוף: (יב) את כל כלי השרת
אשר

באור

תכלת. כמו שבארתי בשם הרמב"ן: (ט) ואת נרתיה, כתב רש"י לוצ"ט בלע"ז (בל"א לאמפן)
שכותבין בהן השמן והפתילות: ואת כל כלי שמנה, תרגם אונקלוס ויתי כל מני שמושא,
ובעיני יפלא מה ראה על ככה בפי' זה, אם לא שהוקשה לו חבור המאמר הנמשך אשר ישרתו
לה בהם: (י) אל מכסה עור תחש, כמין מרגוף. (רש"י), ורמיתו מדלת אמר וכסו אתם,
אופרשו עליהם, ולשון ונתנו אל מכסה משמע שהיה מתוקן לכך כמין ארתק (כלים ל"ב):
ונתנו על המוט, כי לא היו נטעות בכלי מטרה שיכשלו על ידי בדים: (יב) ולקחו את כל
כלי השרת, כלי הקטרת שמשרתים בהם במזבח הפנימי לכך נאמר אשר ישרתו בם בקודש,
ר"ל

אֲשֶׁר יִשְׁרְתוּ־בָם בַּקֹּדֶשׁ וְנָתְנוּ
אֶל־בֶּגֶד תְּכֵלֶת וְכִסּוּ אוֹתָם
בְּמִכְסֵה עוֹר תַּחַשׁ וְנָתְנוּ עַל־
הַמּוֹט׃ יג וְדִשְׁנוּ אֶת־הַמִּזְבֵּחַ
וּפָרְשׂוּ עָלָיו בֶּגֶד אַרְגָּמָן׃
יד וְנָתְנוּ עָלָיו אֶת־כָּל־כֵּלָיו
אֲשֶׁר יְשָׁרְתוּ עָלָיו בָּהֶם אֶת־
הַמַּחְתֹּת אֶת־הַמִّזְלָגֹת וְאֶת־
הַיָּעִים וְאֶת־הַמִּזְרָקֹת כֹּל כְּלֵי
הַמִּזְבֵּחַ וּפָרְשׂוּ עָלָיו כְּסוּי עוֹר
תחש

תרגום אשכנזי

וואָמיט מאַן אים הייליגטהום
דען דינזט פערזיהט, לעגן עז
אין איין דונקעלבלויעז טוך,
וויקעלן זאָלכעז איין אין איינע
דעקע פאָן תחשפעלל: אונד
לעגען עז אויף איינע טראַגע:
(יג) אַלזדען זאָללען זיא דיא
אַשע פאָם אַלטאַר פעגען:
אונד איין פורפורפאַרבנעז
טוך דאַריבער ברייטען:
(יד) אַללע זיינע געפאָסע
דרויף לעגען, מיט וועלכען
מאַן אויף דעמזעלבען דען
דינזט פאָרזיהט, פפאַנגען,
גאַבעלן, שויפעלן, בעקען,
אַללעז געראָטהע דעז
אַלטאַרז: איינע בעדעקונג
פאָן

רש"י

אשר ישרתו בם בקודש. בתוך המשכן שהוא קדש והן כלי הקטורת שמשרתין בהם במזבח הפנימי: (יג) ודשנו את המזבח. מזבח הנחושת: ודשנו. יטלו את הדשן מעליו: ופרשו עליו בגד ארגמן. ואם שירדה מן השמים רבוצה תחת הבגד כאדי בשעת המסעות ואינה שורפתו שהיה כופין עליה פסכתר של נחשת: (יד) מחתות. שבהן חותים גחלים לתרומת הדשן העשויה כמין מחבת שאין לה אלא שלש מחילות ומלפניה שואבת את הגחלים: מזלגות. גטוריות של נחשת שבהן מכין באחריס שעל המזבח להפכן כדי שיתעכלו יפה ומהר: יעים. הם מגרפות ובלע"ז ודי"ל (כנר מבואר שמות

תרגום אונקלוס

די יְשַׁמְּשׁוּן בְּהוֹן בְּקוּדְשָׁא וְיִתְּנוּן
לְלִבּוּשׁ תְּכֶלָא וְיִכְסּוּן יָתְהוֹן בְּחוֹפָאָה
דְּמְשַׁךְ סַסְגּוֹנָא וְיִתְּנוּן עַל־אָרִיחָיָא׃
(יג) וְיִסְפּוּן יַת קִטְמָא דְּמַדְבְּחָא
וְיִפְרְסוּן עֲלוֹהִי לְבוּשׁ אַרְגְּוָן׃
(יד) וְיִתְּנוּן עֲלוֹהִי יַת־כָּל־מָנְוֹהִי דִּי
יְשַׁמְּשׁוּן עֲלוֹהִי בְּהוֹן יַת־מַחְתָּיָתָא
יַת־צִנְוֹרָיָתָא וְיַת־מַגְרְפָיָתָא וְיַת־
מִזְרָקָיָא כֹּל מָנֵי מַדְבְּחָא וְיִפְרְסוּן
עֲלוֹהִי חוֹפָאָה דְּמְשַׁךְ סַסְגּוֹנָא
וישוון

באור

ר"ל בתוך המשכן: (יג) ודשנו את המזבח, הסרת הדשן מעל המזבח, כי דרך בנין פעל להורות לפעמים על הסך הפעלה, כמו את סוסיהם תעקר, לא תשאיר להם עקר וכן רבים: את המזבח, למעלה (פסוק י"ח) אמר ועל מזבח הזהב, שהוא מזבח הפנימי ועתה ידבר ממזבח החיצון שהוא מזבח הנחשת ואין צורך לפרש מלת נחשת: (יד) ושמו בדיו, בטנעותיו: (טו) וכלה אהרן

תַּחַשׁ וְשָׂמוּ בַּדָּיו׃ טו וְכִלֵּה
אַהֲרֹן־וּבָנָיו לְכַסּוֹת אֶת־הַקֹּדֶשׁ
וְאֶת־כָּל־כְּלֵי הַקֹּדֶשׁ בִּנְסֹעַ
הַמַּחֲנֶה וְאַחֲרֵי־כֵן יָבֹאוּ בְנֵי־
קְהָת לָשֵׂאת וְלֹא־יִגְּעוּ אֶל־
הַקֹּדֶשׁ וָמֵתוּ אֵלֶּה מַשָּׂא בְנֵי־
קְהָת בְּאֹהֶל מוֹעֵד׃ טז וּפְקֻדַּת
אֶלְעָזָר בֶּן־אַהֲרֹן הַכֹּהֵן שֶׁמֶן
המאור

פאן תחשפעלל דאריבער ברייטען: אונד דיא שטאנגען אנלעגען: (טו) ווען דאז לאגער אויפברעכען זאלל, זאָ מוס אהרן אונד זיינע זאהנע ערזט דאז איינווייקעלן דעז הייליגטהומז אונד אללער הייליגען געראטהע געענדיגט האבען, דערנאך זאללען דיא קינדער קהת הערבייא־קאממען, אום צו טראגען: דאמיט זיא דאז הייליגטהום ניכט אונמיטטעלבאר אן־ריהרען אונד שטערבען: דיזעז איזט דאז טראגע־

נ
ק

געשאפט דער קינדער קהת ביי'ם שטיפטזצעלטע: (טז) אלעזר זאהן דעז פריזטערז
אהרן האטטע דיא אויפזיכט איבער

תרגום אונקלוס

וישוון אריחוהי: (טו) וישיצי אהרן
ובנוהי לכסאה ית קודשא וית־כל־
מני קודשא כמיטל משריתא ובתר
כן ייעלון בני קהת למיטל ולא יקרבון
לקודשא ולא ימותון אילין מטול
בני קהת במשכן זמנא: (טו) ודימסיר
לאלעזר בר אהרן כהנא משחא
דאנחרותא

רש"י

שמות כ"ז ג') והן של כחשת וכהן מכבדין את הדשן מעל המזבח: (טו) לכסות את הקדש. הארון והמזבח: ואת כל כלי הקדש. המנורה וכלי שרת: ומתו. שאם יגעו חייבין מיתה בידי שמים: (טז) ופקדת אלעזר. שהוא ממונה עליהם לשאת אותם. שמן וקטרת ושמן המשחה ומנחת התמיד עליו מוטל לצוות ולזרז ולהקריב בעת חנייתן: פקודת כל המשכן. ועוד היה ממונה על משא בני קהת לצוות אים על עבודתו ועל משאו והוא המשכן וכל אשר בו כל הסדורים למעלה בפרשה זו אבל משא

בני

באור

אהרן ובניו וגו' בנסע המחנה, אחר נסיעת מחנה יהודה, כמ"ש בפרשת בהעלתך, ועיימ"ל (ב' י"ז): וכלה, מורכב מעבר ועתיד, ר"ל שיהיה עבר בעתיד, וכן הועתק בל"ל: לכסות את הקדש, הארן והמזבחות: ואת כל כלי הקדש, המנורה וכל כלי השרת: ולא יגעו, כדי שלא יגעו הקרתים אל הקדש עצמו טרם יכסוהו ויבאו עי"ז לחיוב מיתה, לכן הזהירם שלא יקרבו לשאת עד אחר שכלה אהרן ובניו לכסותם: (טז) ופקדת אלעזר, ביאורו המנוי שהיה אלעזר ממונה עליהן הם המבוארים בסמוך: שמן המאור, לדעת רש"י שהי' ממונה עליהם לשאת אותם, ודעת הראב"ע והרמב"ן שהיה אלעזר פקיד עליהן וכותן אותן ליד בני קהת אשר יבחר בהם בזריזות וחסידות והם ישאו אתם, ובהקים את המשכן יחזילום לידו, כי לא הזכיר באלעזר וכשא כמו בלוים: פקדת כל המשכן וגו', ועוד היה ממונה על משא בני קהת לצוות אים על עבודתו ועל משאו והוא המשכ' וכל אשר בו כל הסדורים למעלה בפרשה זו, אבל משא בני גרשון ומרארי שאינה מקדש הקדשים על פי איתמר הי' כמ"ש

בפרשת

הַמָּאוֹר וּקְטֹרֶת הַסַּמִּים וּמִנְחַת
הַתָּמִיד וְשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה פְּקֻדַּת
כָּל־הַמִּשְׁכָּן וְכָל־אֲשֶׁר־בּוֹ
בְּקָדֶשׁ וּבִכְלָיו׃ פ מפטיר
יז וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־
אַהֲרֹן לֵאמֹר׃ יח אַל־תַּכְרִיתוּ
אֶת־שֵׁבֶט מִשְׁפְּחֹת הַקְּהָתִי
מִתּוֹךְ הַלְוִיִּם׃ יט וְזֹאת עֲשׂוּ
לָהֶם וְחָיוּ וְלֹא יָמֻתוּ בְּגִשְׁתָּם
את
ווען

איבער דאז אָעל צום לייכטען,
דאז רייכערווערק, דאז טאָג־
ליכע אָפּפער, אונד דאז
זאַלבאָעל: אויסער דער
אָבעראויסזיכט איבער דיא
גאַנצע וואָהנונג אונד וואז
דרינען איזט, דאז היילוגטום
אונד זיינע געראָטהע:
(יז) פערנער רעדעטע דער
עוויגע מיט משה אונד אהרן,
אונד שפראַך: (יח) לאַסט
דען שטאַם דער קהתישן גע־
שלעכטער: אונטער דען
לוים ניכט פערדערבען:
(יט) טהוט דיזעז מיט איהנען,
דאַמיט זיא ערהאַלטען
ווערדען, אונד ניכט שטערבען,

רש"י

בני גרשון ומררי שאינה מקדש הקדשים על פי איתמר היה כמו שכתוב בפרשת נשא: (יח) אל תכרתו את שבט משפחות קהתי מתוך הלוים: (יט) וזאת עשו להם וחיו ולא ימותו בגשתם אל קדש הקדשים

תרגום אונקלוס

דְּאַגְּהָרוּתָא וּקְטֹרֶת בּוּסְמָיָא וּמִנְחָתָא תְּדִירָא וּמִשְׁחָא דְּרָבוּתָא מַטְרַת כָּל מַשְׁכְּנָא וְכָל־דִּי־בֵיהּ בְּקוּדְשָׁא וּבְמָנוֹהִי׃ (יז) וּמַלֵּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה וְלַאֲהָרֹן לְמֵימַר׃ (יח) לָא תְשֵׁיצוּן יַת שִׁבְטָא דְּרָעֵית קְהָת מִגּוֹ לֵיוָאֵי׃ (יט) וְדָא עֲבִידוּ לְהוֹן וְיֵיחוּן וְלָא יְמוּתוּן בְּמִקְרְבְּהוֹן לְקֹדֶשׁ קודשיא

באור

בפרשת נשא. (רש"י), ולא כדעת הראב"ע ז"ל כי יש לו גם פקידות במשכן ובכל כליו עם אחיו איתמר רק לגדול מעלת אלעזר היה הוא פקיד על השמן הקטרת והמנחה לבדו ע"כ, יראה שדעתו שאלעזר השתתף עם איתמר, גם בפקודת משא בני גרשון ומררי, ולכן תפס עליו הרמב"ן ז"ל ואינו נכון כי הכתוב אומר ביד איתמר (לבד, ואין לאלעזר עמו שום פקידות במשמרת בני גרשון ומררי), ופי' בכאן בקדש ובכליו, וכן אמר למעלה ונשיא בשיא הלוי אלעזר בן אהרן הכהן פקדת שמרי משמרת הקדש, כלומר בשיא פקדת משמרת הקדש שהם רק הכלים הכתובים ביד בני קהת, לכן דעת הרמב"ן כי בקדש ובכליו הוא ביאור על פקודת כל המשכן, וביאור הכתוב כך הוא, כי פקידת שמן המאור והקטרת והמנחה ושמן ופקודת כל המשכן, דהיינו בקדש ובכליו ר"ל בדברים המקודשים יותר והם הכלים הכתובים ביד בני קהת, את כל זאת היתה תחת משמרת אלעזר, כמו שאיתמר לבדו היה גובר על בני גרשון ומררי למסור לכל אחד כליו בנסוע המשכן, ובקנותו יקזיר כל אחד כליו לידו, אלא שמלבד שהיה אלעזר גובר על בני קהת היה גם כן בשיא על כל שלשה בתי אבות הלוים, ע"כ, וכן הוא דעת רש"י בפירוש סוף המקרא הזה, כי בפירוש תחלת הכתוב בענין פקודת שמן המאור ימלאן הרמב"ן בפי' רש"י, כחשר הנחתי דבריהם למעלה: (יח) אל תכריתו, הנוכחים הם משה ואהרן ולוה להם שלא יגרמו מיתה לבני קהת כמו שיבאר בסמוך, ולא הוצרך לזרוז גם על בני גרשון ומררי לפי שלא היתה עבודתם בדברים המקודשים כל־כך ולא יתקיימו מיתה על הטגיעה כמו במשא בני

קהת

אֶת־קֹדֶשׁ הַקֳּדָשִׁים אַהֲרֹן וּבָנָיו
יָבֹאוּ וְשָׂמוּ אוֹתָם אִישׁ אִישׁ
עַל־עֲבֹדָתוֹ וְאֶל־מַשָּׂאוֹ׃ כ וְלֹא־
יָבֹאוּ לִרְאוֹת כְּבַלַּע אֶת־הַקֹּדֶשׁ
וָמֵתוּ׃ פ סדר נשא
כא וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר׃
כב נָשֹׂא אֶת־רֹאשׁ בְּנֵי גֵרְשׁוֹן
גם

וועז זיא דעם אללערהיילינגו־
טען זיך נאהען: אהרן אונד
זיינע זאהנע זאללען צוערזט
הייניין געהן, אונד איינעם
יעדען זיינע פערריכטונג אונד
זיינע לאזט אנווייזען: (כ) זיא
אבער לאסט ניכט דייניין
געהן, צו שויען, ווען דאז
הייליגטהום איינגעהילט
ווירד, זיא ווערדען דעז
טאדעז זיין:
(כא) פערנער רעדעטע דער
עוויגע מיט משה, אונד
שפראך: (כב) נים אויך דיא אנצאהל דער קינדר גרשון אויף: נאך

תרגום אונקלוס

קוּדְשָׁיָא אַהֲרֹן וּבְנוֹהִי יֵעֲלוּן וְיִמַּנּוּן
יַתְהוֹן גְּבַר גְּבַר עַל־פּוּלְחָנֵיהּ
וּלְמַטּוּלֵיהּ׃ (כ) וְלָא־יֵעֲלוּן לְמֶחֱזֵי
כַּד מְכַסּוּן יַת מָנֵי קוּדְשָׁא וְלָא יְמוּתוּן׃
(כא) וּמַלֵּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמֵימָר׃
(כב) קַבֵּל יַת־חוּשְׁבַּן בְּנֵי גֵרְשׁוֹן
אף

רש"י

תכריתו. אל תגרמו להם שימותו: (ב) ולא
יבואו לראות כבלע את הקדש. לתוך כרתק שלו
כמו שפירש למעלה בפרשה זו ופרשו עליו בגד
פלוני וכסו אותו במכסה פלוני ובלוע שלו זהו
כסויו:
(כב) נשא את ראש בני גרשון גם הם.
כמו שצוותיך על בני קהת
לראות כמה יש שהגיעו לכלל עבודה:
את

באור

קהת: (יט) וחיו, יוסיפו חיים: ולא ימותו, בכרת, והטעם כי אם ישמרו יקבלו שכר
ואם לא יעבדו כי יתכן שלא יענשו על כן ולא ימותו. (ראב"ע), ולפי פשוטו יתכן שהיא כפילת
ענין לתוספת ביאור: אהרן ובניו יבאו ושמו אותם וגו', הם יתעסקו בהורדת המשכן
והכלים ולכסות כל אחד ואחד עם הבגדים והמכסאות כמבואר בפרש' שלמעלה, וכאשר תשלם
המלאכה הזאת ואז ישאום הקהתים: (ב) ולא יבאו לראות כבלע וגו', רש"י וראב"ע בסוף
דבריו פירשו מלת כבלע לשון כיסוי, וכן תרגם אונקלוס, ופירושו שלא יבאו הקהתים לראות
את הקדש בעת שכותני' הקודש וכליו או הכסוי שהוא כבלע בתוכו, וכן פי' הרד"ק בשרשים, וכן
הועתק בל"ת, והרשב"ם פי' שהוא לשון סתירה כשסותרין את ההיכל ה' נגלה ואם יראו ימותו,
כמו שמצינו באבני בית שמש כי ראו בארון ה' (שמואל א' ו' י"ט), כמו בלע ה' (איכה ב' ב'),
ודרך אורחותיך בלעו (ישעיה ג' י"ב) עכ"ד, וכן פי' הראב"ע בתחלת דבריו, אמנם כל לשון
סתירה והסרה שבהוראת השרש הזה הם כלם לשון השחתה מה שאין כן הכונה בסתירת המשכן
בנסעו שלא היתה כאן כונת השחתה, אבל המלכה לאחור ולהקימו במקום אחרתו, לכן היותל
נכון בזה כמו שפירשתי:

(כב) נשא את ראש בני גרשון גם הם, לפי שהפסיק למעלה בפרשה אל תכריתו
הוצרך עתה לצוות גם על בני גרשון שימנה גם אותם, משא"כ בבני מר־
ראמור בסמוך בלי הפסק ביניהם לא הוצרך עוד לכפול הצוי ולומר כשא את ראש בני ... לי
יהלרי:
השא

גַּם־הֵם לְבֵית אֲבֹתָם
לְמִשְׁפְּחֹתָם: כג מִבֶּן שְׁלֹשִׁים
שָׁנָה וָמַעְלָה עַד בֶּן־חֲמִשִּׁים
שָׁנָה תִּפְקֹד אוֹתָם כָּל־הַבָּא
לִצְבָא צָבָא לַעֲבֹד עֲבֹדָה
בְּאֹהֶל מוֹעֵד: כד זֹאת עֲבֹדַת
מִשְׁפְּחֹת הַגֵּרְשֻׁנִּי לַעֲבֹד
וּלְמַשָּׂא: כה וְנָשְׂאוּ אֶת־יְרִיעֹת
הַמִּשְׁכָּן וְאֶת־אֹהֶל מוֹעֵד
מִכְסֵהוּ וּמִכְסֵה הַתַּחַשׁ אֲשֶׁר
עָלָיו מִלְּמַעְלָה וְאֶת־מָסַךְ פֶּתַח
אֹהֶל מוֹעֵד: כו וְאֵת קַלְעֵי
הֶחָצֵר וְאֶת־מָסַךְ פֶּתַח שַׁעַר
החצר

נאך איהרען פאמיליען
אונד געשלעכטערן: (כג) פאן
דרייסיג יאהרען אן אונד
דר בער, ביז צום פונפציגז־
טען יאהרע, זאללזט דוא
זיא מוזטערן: אללעז וואז
צום דינזטע טיכטיג איזט,
אונד ארבייט פעררי כטען
קאן, ביי'ם שטיפטזצעלטע:
(כד) דיזעז איזט דיא ארבייט
דער גרשונשן געשלעכטער:
וואז זיא נעמליך צו טהון אונד
צו טראגען האבען: (כה) זיא
טראגען דיא טעפפיכע דער
וואהנונג אונד דעז שטיפטז־
צעלטז, דען איבערצוג, אונד
דיא אבערזטע דעקע פאן
החשפעלל: אונד דען פאר־
האנג פאר דעם איינגאנגע
דעז שטיפטזצעלטז: (כו) דיא
אומהאנגע דעז פארהאפז,
דען פארד־האנג פאר דעם
איינגאנגע אם טד־אארע
דעז

רש"י

(כה) את יריעות המשכן · עשר התחתונות: זאת אהל מועד. יריעות עזים העשויות לאהל עליו: מכסהו · עורות אילים מאדמים: (כו) מסך פתח. וילון המזרחי: אשר על המשכן · כלומר הקלעים והמסך של חצר הסוככים ומגינים על המשכן ועל מזבח הנחשת

תרגום אונקלוס

אף אנון לבית אבהתהון לזרעיתהון: (כג) מבר תלתין שנין ולעילא עד בר חמשין שנין תמני יתהון כל דאתי לחילא חילא למפלח פולחנא במשכן זמנא: (מ) דין פולחן זרעית גרשון

לטפלח ולמיטל: (כה) ויטלון ית־יריעת משכנא וית־משכן זמנא חופאיה וחופאה דסגונא די עלוהי מלעילא וית פרסא דתרע משכן זמנא: (מו) וית
סרדי דרתא וית־פרסא דמעלנא דתרע דרתא

באור

נשא, המקור במקום לוי כמו זכור ושמור: (כג) לצבא צבא, להתאסף בצבא הלוים לעבוד עבודה וסיח המורה בפסוק הסמוך: (כה) את יריעת המשכן, כאן מבאר מה שאמר למעל' (ג' כ"ה) המשכן שהוא יריעו' המשכן הן התחתונות הנראות בתוך המשכן, והאהל, הן יריעות עזים העשויות לאהל עליהן: ואת מסך פתח וגו', הוא הוילון שבמזרח פלא הי' שם

הַחֲצֵר אֲשֶׁר עַל־הַמִּשְׁכָּן וְעַל־
הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב וְאֵת מֵיתְרֵיהֶם
וְאֶת־כָּל־כְּלֵי עֲבֹדָתָם וְאֵת כָּל־
אֲשֶׁר יֵעָשֶׂה לָהֶם וְעָבָדוּ: כז עַל־
פִּי אַהֲרֹן וּבָנָיו תִּהְיֶה כָּל־עֲבֹדַת
בְּנֵי הַגֵּרְשֻׁנִּי לְכָל־מַשָּׂאָם וּלְכָל
עֲבֹדָתָם וּפְקַדְתֶּם עֲלֵהֶם
בְּמִשְׁמֶרֶת אֵת כָּל־מַשָּׂאָם:
כח זֹאת עֲבֹדַת מִשְׁפְּחֹת בְּנֵי
הַגֵּרְשֻׁנִּי בְּאֹהֶל מוֹעֵד
וּמִשְׁמַרְתָּם בְּיַד אִיתָמָר בֶּן־
אהרן

דעז פאָרהאַנדן, וועלכער דיא וואָרטונג אונד דען אַלטאַר אומגיבט, דיא שטריקע אונד אַללען גע־ראָטהע, דאַז דאַצו געהערט ווירד: וואַז דאַבייא צו טהון איזט, זאָללען זיא פערריכ־טען: (כז) נאַך דעם בע־פעהלע אהרן אונד זיינער זאָהנע זאָלל דיא אַרבייט דער גרשונשן קינדער איין־געריכטעט ווערדען, וואַז זיא צו טראַגען אונד צו טהון האַבען: אונד איהר זאָללט איהנען אַללען וואַז זיא צו טראַגען האַבען, צור הוט אַנפערטרויאען: (כח) דיזעז איזט דיא פערריכטונג דער געשלעכטער דער גרשונשן

קינדער, ביי'ם שטיפטזצעלטע: דיא פערוואַלטונג שטעהט אונטער דער אויפזיכט
איתמר זאָהנז דעז

תרגום אונקלוס

דַּרְתָּא דִי עַל־מַשְׁכְּנָא וְעַל מַדְבְּחָא
סְחוֹר סְחוֹר וְיַת אַטְוֵיהוֹן וְיַת כָּל־
מָנֵי פּוּלְחָנְהוֹן וְיַת כָּל דִּיתְמְסַר לְהוֹן
וְיִפְלְחוּן: (כו) עַל־מֵימַר אַהֲרֹן וּבְנוֹהִי יְהֵי כָּל־פּוּלְחַן בְּנֵי גֵרְשׁוֹן לְכָל מַטֵּ לְהוֹן
וּלְכָל־פֻּלְחָנְהוֹן וּתְמַנּוּן עֲלֵיהוֹן בְּמַטְרָא יַת כָּל־מַטּוּלְהוֹן: (כח) דֵּין פּוּלְחַן
זַרְעַית בְּנֵי גֵרְשׁוֹן בְּמַשְׁכַּן זִמְנָא וּמַטַּרְתְּהוֹן בִּידָא דְאִיתָמָר בַּר־ אהרן

רש"י

הנחשת סביב: ואת כל אשר יעשה להם. כתרגומו ית כל דיתמסר להון לבני גרשון: (כז) על פי אהרן ובניו. ולא זה מסבים ממוכה עליהם

באור

קרשים: (כו) אשר על המשכן ועל המזבח, כלומר הקלעים והמסך של חצר הסובבים ומגינים על המשכן ועל מזבח הנחשת סביב. (רש"י), וכונתו שמלת אשר שבה אל הקלעים והמסך שזכר, שהן מגינות על המשכן סביב: ואת כל אשר יעשה להם, ת"א ית כל דיתמסר להון, ודעתו שכתוב להם מוסב על בני גרשון ובאורו ואת כל המעשה המוטלת עליהם יעבודו, כי העסק המוטל על האדם לעשותו נקרא מעשה, כמו ומעשהו בכרמל (מ"א כ"ה ב'), ר"ל עסקיו, והיותר נכון שמלת להם מוסבה על המשכן והמזבח המזכרים בפסוק זה, וכן פירושו ואת כל אשר יעשה לכלי המשכן ולמזבח, כי כלים רבים היו, הכל יהיה בעבודת בני גרשון. (רמב"ן ורא"ע): (כו) על פי אהרן ובניו תהיה, באורו שכל עבודת משא בני הגרשני תהיה ע"פ מצות אהרן ואלעזר שהי' נשיא על כל כלם כמ"ש למעלה (ט"ו) שהם יצוו פלוני מבני גרשון ישא כלי פלוני וכן כלם, ולא"ז אמר ומשמרתם ביד איתמר, שהוא היה גזבר עליהם שיעשו

אַהֲרֹן הַכֹּהֵן׃ ס כט בְּנֵי מְרָרִי
לְמִשְׁפְּחֹתָם לְבֵית־אֲבֹתָם
תִּפְקֹד אֹתָם׃ ל מִבֶּן שְׁלֹשִׁים
שָׁנָה וָמַעְלָה וְעַד בֶּן־חֲמִשִּׁים
שָׁנָה תִּפְקְדֵם כָּל־הַבָּא לַצָּבָא
לַעֲבֹד אֶת־עֲבֹדַת אֹהֶל מוֹעֵד׃
לא וְזֹאת מִשְׁמֶרֶת מַשָּׂאָם לְכָל־
עֲבֹדָתָם בְּאֹהֶל מוֹעֵד קַרְשֵׁי
הַמִּשְׁכָּן וּבְרִיחָיו וְעַמּוּדָיו
וַאֲדָנָיו׃ לב וְעַמּוּדֵי הֶחָצֵר סָבִיב
וַאֲדָנֵיהֶם וִיתֵדֹתָם וּמֵיתְרֵיהֶם
לכל

תרגום אשכנזי

דעז פריזטערז אהרן: (כט) דיא קינדער מרדי זאָלל־זט דוא מוזטערן נאַך איהרען געשלעכטערן אונד פאַמיליען: (ל) פאָן דרייסיג יאַהרען אַן אונד דריבער ביז צום פונפציגזטן יאַהרע זאָלזט דוא זיא מוזטערן: וואַז צום דינזטע טויגט, דען דינזט דעז שטיפטזצעלטז צו פערריכטען: (לא) דיזעז איזט איהרע פערריכטונג וואַז זיא נעמליך טראַגען אָדער זאָנזט ביי'ם שטיפטזצעלטע טהון זאָללען. דיא ברעטער דער וואָהנונג, דיא ריגעל, דיא זיילען אונד דיא פיסע: (לב) דיא זיילען דעז פאָרהאָפז אומהער, דיא פיסע, נאָגעל אונד שטריקע נעבזט

רש"י

עליהם ביד איתמר בן אהרן הכהן: (לב) ויתדותם ומיקריהם. של עמודים שהרי יתדות ומיתרי הקלעים במשא בני גרשון היו ויתדות ומיתרים היו לירועות ולקלעים מלמטה שלא תגביהם הרוח. ויתדות ומיתרים היו לעמודים סביב לתלות בהם הקלעים בשפתם העליונ' בכלוכסות וקונדסין כמו שטויה

תרגום אונקלוס

אַהֲרֹן כַּהֲנָא: (כט) בְּנֵי מְרָרִי לְזַרְעֵיתְהוֹן לְבֵית אֲבָהָתְהוֹן תִּמְנֵי יָתְהוֹן: (ל) מִבַּר תְּלָתִין שְׁנִין וּלְעֵילָא וְעַד בַּר חַמְשִׁין שְׁנִין תִּמְנִנּוּן כָּל דְּאָתֵי לְחֵילָא לְמִפְלַח יַת פּוּלְחָן מַשְׁכַּן זִמְנָא: (לא) וְדָא מַטְרַת מַטּוּלְהוֹן לְכָל פּוּלְחָנְהוֹן בְּמַשְׁכַּן זִמְנָא דַּפֵּי מַשְׁכְּנָא וְעַכְרוֹהִי וַעֲמוּדוֹהִי וְסַמְכוֹהִי: (לב) וַעֲמוּדֵי דְּרַתָּא סְחוֹר סְחוֹר וְסַמְכֵיהוֹן וְסִפֵּיהוֹן וְאַטּוּנֵיהוֹן לכל

באור

כמנות אהרן ואלעזר ובהקים המשכן יחזירו הכלים לידן, וכן משא בני מרדי ועבודתם היתה ג"כ במנות אהרן ואלעזר אלא שאיתמר היה גזבר עליהם: (לב) ויתדתם ומיתריהם, של העמודים כי היתדות ומיתרי הקלעים במשא בני גרשון היה והן היו בשפת הקלעים למטה שלא תגביהם הרוח וכאן הוא מדבר מיתדות ומיתרי העמודים לתלות בהן הקלעים בשפתם העליונה והן היו במשא בני מרדי. (רש"י): ובשמת תפקדו את כלי משמרת משאם, שיפקד ביד כל איש במספר שמות לגלגלתם כלי משאם יאמר איש פלוני ישא מן הקרשים כך במספר איש פלוני מן הבריחים או העמודים כך במספר, והיתה זאת גם במשא בני גרשון והזכיל בבני מרדי

נעבול

לְכָל־כְּלֵיהֶם וּלְכָל עֲבֹדָתָם
וּבְשִׁמֹרֶת תִּפְקְדוּ אֶת־כְּלֵי
מִשְׁמֶרֶת מַשָּׂאָם: לג זֹאת עֲבֹדַת
מִשְׁפְּחֹת בְּנֵי מְרָרִי לְכָל־
עֲבֹדָתָם בְּאֹהֶל מוֹעֵד בְּיַד
אִיתָמָר בֶּן־אַהֲרֹן הַכֹּהֵן:
לד וַיִּפְקֹד מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וּנְשִׂיאֵי
הָעֵדָה אֶת־בְּנֵי הַקְּהָתִי
לְמִשְׁפְּחֹתָם וּלְבֵית אֲבֹתָם:
לה מִבֶּן שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וָמַעְלָה וְעַד
בֶּן־חֲמִשִּׁים שָׁנָה כָּל־הַבָּא לַצָּבָא
לַעֲבֹדָה בְּאֹהֶל מוֹעֵד: לו וַיִּהְיוּ
פְקֻדֵיהֶם לְמִשְׁפְּחֹתָם אַלְפַיִם
שְׁבַע מֵאוֹת וַחֲמִשִּׁים: לז אֵלֶּה
פְקוּדֵי מִשְׁפְּחֹת הַקְּהָתִי כָּל־
הָעֹבֵד בְּאֹהֶל מוֹעֵד אֲשֶׁר פָּקַד
מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן עַל־פִּי יְהוָה בְּיַד־
משה

נעבזט אַללען גערעטהען, אונד וואַז דראַן צו טהון איזט: איהר מיסט איהנען יעדעס נאַמענטליך דאַז גע־ראַטהע אַנווייזען, דאַז ער צו בעאַבאַכטען אונד צו טראַגען האַט: (לג) דיזעז איזט דיא פערריכטונג דער געשלעכטער דער מרישן קינדער ביי'ם שטיפטזעלטע: אונטער דער אויפזיכט דעז איתמר, זאָהנז דעז פריס־טערז אהרן: (לד) משה, אהרן אונד דיא פירזטען דער געמיינע מוזטערטען דיא קהתישן קינדער: נאַך איהרן געשלעכטערן אונד פאַמיל־יען: (לה) פאָם דרייסיגזטען יאָהרע אַן אונד דריבער ביז צום פונפציגזטען יאָהרע: וואַז צום דינזטע טויגט, ביי'ם שטיפטזעלטע עטוואַז צו פערריכטען: (לו) דיא אַן־צאָהל דער געמוזטערטען נאַך איהרען געשלעכטערן וואַר: צווייא טויזענד, זיבען הונ־דערט אונד פונפציג: (לז) זאָ פיל וואַרען דער געמוזטערטען דער קהתישן געשלעכטער, דיא ביי'ם שטיפטזעלטע

פערריכטונג האַטטען: וועלכע משה אונד אהרן, אויף בעפעהל דעז עוויגען דורך

תרגום אונקלוס

לְכָל מָנֵיהוֹן וּלְכָל פּוּלְחָנְהוֹן וּבְשִׁטְרָן תִּטְּרוּן יַת מָנֵי מַטְרַת מַטּוּלְהוֹן: (לג) דֵּין פֻּלְחַן זַרְעַית בְּנֵי מְרָרִי לְכָל־פּוּלְחָנְהוֹן בְּמַשְׁכַּן זִמְנָא בִּידָא דְּאִיתָמָר בַּר אַהֲרֹן כַּהֲנָא: (לד) וּמְנָא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וְרַבְרְבֵי כְּנִשְׁתָּא יַת־בְּנֵי קְהָת לְזַרְעַיָתְהוֹן וּלְבֵית אֲבָהָתְהוֹן: (לה) מִבַּר תְּלָתִין שְׁנִין וּלְעֵילָא וְעַד בַּר חַמְשִׁין שְׁנִין כָּל דְּאָתֵי לְחֵילָא לְפוּלְחָנָא בְּמַשְׁכַּן זִמְנָא: (לו) וַהֲווֹ מִנְיָנֵיהוֹן לְזַרְעַיָתְהוֹן תְּרֵין אַלְפִין שְׁבַע מְאָה וְחַמְשִׁין: (לז) אִלֵּין מִנְיָנֵי זַרְעַית קְהָת כֹּל דְּפָלַח בְּמַשְׁכַּן זִמְנָא דִּי מְנָא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן עַל מֵימְרָא דַיְיָ בִּידָא

דמשה

משה: ס שני לח וּפְקוּדֵי בְּנֵי
גֵרְשׁוֹן לְמִשְׁפְּחוֹתָם וּלְבֵית
אֲבֹתָם: לט מִבֶּן שְׁלֹשִׁים שָׁנָה
וָמַעְלָה וְעַד בֶּן־חֲמִשִּׁים שָׁנָה
כָּל־הַבָּא לַצָּבָא לַעֲבֹדָה בְּאֹהֶל
מוֹעֵד: מ וַיִּהְיוּ פְקֻדֵיהֶם
לְמִשְׁפְּחוֹתָם לְבֵית אֲבֹתָם
אַלְפַּיִם וְשֵׁשׁ מֵאוֹת וּשְׁלֹשִׁים:
מא אֵלֶּה פְקוּדֵי מִשְׁפְּחֹת בְּנֵי
גֵרְשׁוֹן כָּל־הָעֹבֵד בְּאֹהֶל מוֹעֵד
אֲשֶׁר פָּקַד מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן עַל־פִּי
יְהוָה: מב וּפְקוּדֵי מִשְׁפְּחֹת בְּנֵי
מְרָרִי לְמִשְׁפְּחֹתָם לְבֵית
אֲבֹתָם: מג מִבֶּן שְׁלֹשִׁים שָׁנָה
וָמַעְלָה וְעַד בֶּן־חֲמִשִּׁים שָׁנָה
כָּל־הַבָּא לַצָּבָא לַעֲבֹדָה בְּאֹהֶל
מוֹעֵד

משה געמוזטערט האַטטען:
(לח) דיא געמוזטערטן דער
קינדער גרשון: נאַך איהרען
געשלעכטרן אונד פאַמיליען:
(לט) פאָם דרייסיגזטן יאַהרע
אַן אונד דריבער ביז צום
פונפציגזטען יאַהרע: ווער
צום דינזטע טויגט, צור
אַרבייט ביי'ם שטיפטזצעל-
טע: (מ) דיזע געמוזטערטען
נאַך געשלעכטערן אונד
פאַמיליען וואַרען אַן דער
צאַהל: צווייא טויזענד זעכס
הונדערט אונד דרייסיג:
(מא) זאָ פיל וואַרען דער
געמוזטערטן פאָם געשלעכ-
טע דער קינדער גרשון,
וואַז ביי'ם שטיפטזצעלטע
פעררעכטונג האַטטע: וועלכע
משה אונד אהרן אויף בע-
פעהל דעז עוויגן געמוזטערט:
(מב) דיא געמוזטערטן דער
געשלעכטר דער מרריישן
קינדער נאַך געשלעכטערן
אונד פאַמיליען: (מג) פאָם
דרייאסיגזטען יאַהרע אַן
אונד דריבער ביז צום פונפ-
ציגזטען יאַהרע: ווער צום
דינזטע טויגט, ביי'ם שטיפטזצעלטע אַרבייט
מוער
צו

תרגום אונקלוס

דְמֹשֶׁה: (לח) וּמִנְיָנֵי בְּנֵי גֵרְשׁוֹן לְזַרְעֵיתְהוֹן וּלְבֵית אֲבָהָתְהוֹן: (לט) מִבַּר תְּלָתִין
שְׁנִין וּלְעֵלָא וְעַד בַּר חַמְשִׁין שְׁנִין כָּל דְּאָתֵי לְחֵילָא לְפוּלְחָנָא בְּמִשְׁכַּן זִמְנָא:
(מ) וַהֲווֹ מִנְיָנֵיהוֹן לְזַרְעֵיתְהוֹן לְבֵית אֲבָהָתְהוֹן תְּרֵין אַלְפִין וְשִׁית מְאָה וּתְלָתִין:
(מא) אִלֵּין מִנְיָנֵי זַרְעֵית בְּנֵי גֵרְשׁוֹן כָּל דְּפָלַח בְּמִשְׁכַּן זִמְנָא דִּי מְנָא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן
עַל מֵימְרָא דַיְיָ: (מב) וּמִנְיָנֵי זַרְעֵית בְּנֵי מְרָרִי לְזַרְעֵיתְהוֹן לְבֵית אֲבָהָתְהוֹן:
(מג) מִבַּר תְּלָתִין שְׁנִין וּלְעֵלָא וְעַד בַּר חַמְשִׁין שְׁנִין כָּל דְּאָתֵי לְחֵילָא לְפוּלְחָנָא
בְּמִשְׁכַּן
זמנא

מוֹעֵד׃ מד וַיִּהְיוּ פְקֻדֵיהֶם
לְמִשְׁפְּחֹתָם שְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים
וּמָאתָיִם׃ מה אֵלֶּה פְקוּדֵי
מִשְׁפְּחֹת בְּנֵי מְרָרִי אֲשֶׁר פָּקַד
מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן עַל־פִּי יְהוָה בְּיַד־
מֹשֶׁה׃ מו כָּל־הַפְּקֻדִים אֲשֶׁר
פָּקַד מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וּנְשִׂיאֵי
יִשְׂרָאֵל אֶת־הַלְוִיִּם לְמִשְׁפְּחֹתָם
וּלְבֵית אֲבֹתָם׃ מז מִבֶּן שְׁלֹשִׁים
שָׁנָה וָמַעְלָה וְעַד בֶּן־חֲמִשִּׁים
שָׁנָה כָּל־הַבָּא לַעֲבֹד עֲבֹדַת
עֲבֹדָה וַעֲבֹדַת מַשָּׂא בְּאֹהֶל
מוֹעֵד

צו פערריכטען׃ (מד) דיזע געמוזטערטן נאך איהרען געשלעכטערן ווארען אן דער צאהל׃ דרייא טויזענד אונד צוויי הונדערט׃ (מה) זא פיל ווארען דער געמוזטערטען דער געשלעכטער דער מרישן קינדער׃ חעלכע משה אונד אהרן, אויף בעפעהל דעז עווינען דורך משה געמוזטערט האטטען׃ (מו) אללע געמוזטערטן צוזאממען, דיא משה אהרן אונד דיא פירזטען ישראל׳ס בייא דען לוים געמוזטערט׃ נאך איהרען געשלעכטערן אונד פאמיליען׃ (מז) פאם דרייסיגזטען יאהרע אן אונד דריבער, ביז צום פינפציגזטען יאהרע׃ ווער איינע ארבייט פעררי כטען אדער איינע לאזט טראגען קאן ביים

תרגום אונקלוס

זְמָנָא׃ (מד) וַהֲווֹ מִנְיָנֵיהוֹן לְזַרְעָיָתְהוֹן תְּלָתָא אַלְפִין וּמְאָתָן׃ (מה) אִלֵּין מִנְיָנֵי זַרְעָת בְּנֵי מְרָרִי דִּי מְנָא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן עַל מֵימְרָא דַיְיָ בִּידָא דְמֹשֶׁה׃ (מו) כָּל מִנְיָנָיָא דִּי מְנָא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וְרַבְרְבֵי יִשְׂרָאֵל יָת לֵיוָאֵי לְזַרְעָיָתְהוֹן וּלְבֵית אֲבָהָתְהוֹן׃ (מז) מִבַּר תְּלָתִין שְׁנִין וּלְעֵילָא וְעַד בַּר חַמְשִׁין שְׁנִין כָּל דְּאָתֵי לְמִפְלַח פּוּלְחָן פּוּלְחָנָא וּפוּלְחַן מַטּוּל בְּמַשְׁכַּן

רש״י

זמנא

שכויה במלאכת המשכן׃ (מז) עבודת עבודה׳ הוא השיר במכלתיים וכנורות שהיא עבודה לעבודה אחרת׃ ועבודת׳ משא׳ כמשמעו

באור

בעבור כובד משאם שלא יקל אחד ממשאו ויעיל על חברו׳ (הרמב״ן)׃ (מו) כל הפקדים אשר פקד משה ואהרן, הפסוק הזה הוא נשא המאמר להפסוק הסמוך אחריו, להודיע שכל הפקודים האלה לא היו פחות מבן שלשים שנה׃ (מז) עבדת עבדה, הוא השיר במכלתיים וכנורות שהיא עבודה לעבודה אחרת׳ (רש״י), וגם יתכן לדעתי שהכתוב בא לכלול במכין הזה גם אהרן ובניו, לכן אמר כל הבא לעבוד עבודת עבודה שהם אהרן ובניו שלא היה להם עבודת משא כי אם להסגיר ולכוות על משא שלשת בתי האבות, ועבודת משא הם בני גרשון קהת ומרדי כלם הם בכלל המספר, ולפ״ז לא הזכיר הכתוב כפילת הלשון הוה בכל אחד משלשה בתי אבות רק במספר הכללי לבד, ועל דרך הפשט אינו סמיכות אמתי, אבל ר״ל איזה עבודה

מוֹעֵד׃ מח וַיִּהְיוּ פְּקֻדֵיהֶם שְׁמֹנַת
אֲלָפִים וְחָמֵשׁ מֵאוֹת וּשְׁמֹנִים׃
מט עַל־פִּי יְהוָה פָּקַד אוֹתָם
בְּיַד־מֹשֶׁה אִישׁ אִישׁ עַל־עֲבֹדָתוֹ
וְעַל־מַשָּׂאוֹ וּפְקֻדָיו אֲשֶׁר־צִוָּה
יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה׃ פ שלישי
ה א וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה
לֵאמֹר׃ ב צַו אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
וְיִשַׁלְּחוּ מִן־הַמַּחֲנֶה כָּל־צָרוּעַ
וְכָל־זָב וְכֹל טָמֵא לַנָּפֶשׁ׃
מזכר

ביים שטיפטזעלטע: (מח) אללע דיזע געמוזטער־טען צוזאממען וואַרען אַן דער צאַהל: אַכט טויזענד, פינף הונדערט אונד אַכציג: (מט) נאַך דעם בעפעהלע דעז עוויגען דורך משה האַטטע מאַן יעדעם זיינע אַרבייט אונד זיינע לאַזט אַנגעוויזען: אונד דיא מוזט־רונגען פערריכטעט, דיא דער עוויגע דעם משה בעפאָהלען האַטטע:

ה (א) דער עוויגע רעדטע מיט משה אונד שפּראַך: (ב) געביהטע דען קינדערן ישראל׳ז, דאַס זיא אויז דעם לאַגער שאַפען, יעדען אויזזאָטציגען, יעדען דער מיט דעם באָזען פלוס בעהאַפטעט איזט: אָדער זיך אַן איינער לייכע פעראונרייניגט האַט: עז

רש׳י

כמספרם: (מט) ופקודיו אשר צוה ה׳ את משה • ואותן הפקודים היו במצוה מבן שלשים שנה ועד בן חמשים:

ה (ב) צו את בני ישראל וגומר: פרשה זו נאמרה ביום שהוקם המשכן ושמונה פרשיות נאמרו בו ביום כדאית׳ במס׳ ניטין

ה (א) ומליל יי עם משה למימר: (ב) פקד ית בני ישראל וישלחון מן משריתא כל דסגיר וכל דמסאב לטמי נפשא דאנשא:
מדבר

תרגום אונקלוס

זמנא: (מח) והוו מנייניהון תמניא אלפין וחמש מאה ותמנן: (מט) על מימרא דיי מנא יתהון בידא דמשה גבר גבר על פולחניה ועל מטוליה ומנינוהי די פקד יי ית משה:

ה (א) ומליל יי עם משה למימר: (ב) פקד ית בני ישראל וישלחון מן משריתא כל דסגיר וכל דמסאב לטמי נפשא דאנשא:
מדבר

באור

מן עבודות שתהי׳ ולפיכך לא אמר עבודת העבודה בה״א הידיעה, וכן תרגם האשכנזי: (מח) ויהיו פקדיהם, בפסוק הזה מודיע סכום המנין כמה היה, לכן האתנח במלת פקדיהם שהיא הכוסא כמ״ש למעלה: (מט) על פי ה׳ פקד אותם ביד משה, באורו על פי ה׳ ביד משה פקד אותם איש איש על עבודתו ועל משאו, ויהיה הורלת פקד בכאן לשון מנוי שמנה כל אחד מהלוים על משאו: ופקדיו, הוא לשון מנין, כמ״ש בפרטי הורלות השרש הזה בספרים הקודמים, והכתוב מודיע שהן המנוי לבני לוי והן המספר והמנין של כל שבט ושבט את הכל עשו כאשר צוה ה׳:

ה (ב) וישלחו מן המחנה, אחר שנסדרו ונקבעו סדר המקומות וחניתן צוה לשלח הטמאי׳ מן המקומות: וישלחו, שלא מקומות היו שם בשעת חנייתן תוך הקלעים היא מקום

ג מִזָּכָר עַד־נְקֵבָה תְּשַׁלְּחוּ אֶל־
מִחוּץ לַמַּחֲנֶה תְּשַׁלְּחוּם וְלֹא
יְטַמְּאוּ אֶת־מַחֲנֵיהֶם אֲשֶׁר אֲנִי
שֹׁכֵן בְּתוֹכָם: ד וַיַּעֲשׂוּ־כֵן בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל וַיְשַׁלְּחוּ אוֹתָם אֶל־
מִחוּץ לַמַּחֲנֶה כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר
יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה כֵּן עָשׂוּ בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל: פ
ס וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר:

(ג) עז מאַג מאַנזפערזאָן
אָדער פרויענזפערזאָן זיין,
זאָ מיסט איהר זיא פאָרט
שאַפען, נעמליך אויז דעם
לאַגער הינאויז שיקען: דאַ=
מיט זיא ניכט איהר לאַגער
פעראונרייניגן, אין וועלכעם
איך אונטער איהנן רעזידענץ
האַלטע: (ד) דיא קינדער
ישראל'ז טהאַטען אַלזאָ,
אונד שאַפטען דערגלייכען
פערזאָנען אויז דעם לאַגער
פאָרט: וויא דער עוויגע דעם
משה בעפאָהלען, אַלזאָ
טהאַטען דיא קינדער ישראל'ז:
(ה) פערנער רעדעטע דער
עוויגע מיט משה, אונד שפראַך:

דבר

זאַגע

תרגום אונקלוס

(ג) מִדְּכַר עַד נוּקְבָא תְּשַׁלְּחוּן לְמִבְּרָא
לְמַשְׁרְיָתָא תְּשַׁלְּחוּנוּן וְלָא יְסָאֲבוּן
יַת מַשְׁרְיָתְהוֹן דִּי שְׁכִינְתִּי שַׁרְיָא
בֵּינֵיהוֹן: (ד) וַעֲבָדוּ כֵן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
וְשַׁלְּחוּ יַתְהוֹן לְמִבְּרָא לְמַשְׁרְיָתָא
כְּמָא דִי מַלֵּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה כֵּן עֲבָדוּ
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: (ה) וּמַלֵּיל יְיָ עִם
מֹשֶׁה לְמֵימָר: מליל

רש"י

גיטין בפרק הניזקין: וישלחו מן המחנה • שלש מחנות היו שם בשעת חנייתן תוך הקלעים היא מחנה שכינה • קניית הלויים סביב כמו שמפורש בפרשת במדבר סיני היא מחנה לויה • ומשם ועד סוף מחנה הדגלים לכל ארבע הרוחות היא מחנה ישראל • הצרוע כשתלא חוץ לכולן הזב מותר במחנה ישראל ומשולח מן השתים וטמא לנפש אדם מותר אף בשל לויה ואינו משולח אלא משל שכינה וכל זה דרשו רבותינו מן המקראות במסכ' פסחים: טמ' לנפ' • דמשאב לטמי נפש' דאבש' או' אני שהוא לשון עצמות אדם בלשון ארמי והרבה יש

בברא[illegible]ית

באור

מחנה שכינה חנית הלוים סביב, היא מחנה לויה, ומשם ועד סוף מחנה הדגלים לכל ארבע רוחות היא מחנה ישראל, הצרוע כשתלא חוץ לכלן הזב מותר במחנה ישראל ומשולח מן שתים וטמא לנפש מותר אף בשל לויה ואינו משולח אלא משל שכינה, והוא מדברי חז"ל במסכת פסחים (דף ס"ז ע"א), בדד יש מקום למחנה, שלא יהיו טמאין אחרים יושבים עמו, יכול יהיו זבין וטמאי מתים משתלחין למחנה אחת, תלמוד לומר ולא יטמאו את מחניהם (היינו שלפני הכנוי מורה שהנפרד מחנים לשון רבים) ליתן מחנה לזה ומחנה לזה, ופי' רש"י והתם תרי מחנות כתיבי וישלחו מן המחנ' ומחוץ למחנ' תשלחום, והאי מחוץ למחנה האמור במצורע לתת לו מחנה שלישית ע"כ שהרי החמירה התורה במצורע שיש בדד במקום שאין טמאים אחרים יושבים שם, ובטמא מת הקילה התורה שיצא תוך מחנה לויה מן ויקח משה את עצמות יוסף (בראשית י"ג ד'), ולא כשתלא רק ממחנה השכינה, טומאת הזב חמורה ממנה לפי שטומאה יונאה עליו מגופו, לכן כשתלא מן שני מחנות, ועיין מה שהקשה הרא"ש: (ג) מזכר עד נקבה,

שהיתה

ו דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ
אוֹ־אִשָּׁה כִּי יַעֲשׂוּ מִכָּל־חַטֹּאת
הָאָדָם לִמְעֹל מַעַל בַּיהוָה
וְאָשְׁמָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא: ז וְהִתְוַדּוּ
אֶת־חַטָּאתָם אֲשֶׁר עָשׂוּ וְהֵשִׁיב
אֶת־אַשְׁמוֹ בְּרֹאשׁוֹ וַחֲמִישִׁתָיו
יֹסֵף עָלָיו וְנָתַן לַאֲשֶׁר אָשַׁם
לוֹ: ח וְאִם־אֵין לָאִישׁ גֹּאֵל
לְהָשִׁיב הָאָשָׁם אֵלָיו הָאָשָׁם
הַמּוּשָׁב לַיהוָה לַכֹּהֵן מִלְּבַד
איל

(ו) זאָגע דען קינדערן ישראל׳ז: ווען איין מאַן אָדער איינע פרויא זיך אויף אירגענד איינע ווייזע אַן איהרעם נעבענמענשן פער־זינדיגט, אונד דאַדורך איין פערברעכען געגען דען עוויגן בעגעהט: דיא פערזאָן אַבער ערקענט איהרע שולד: (ז) זאָ זאָללען זיא דיא זינדע, וועלכע זיא געטהאַן אָפענט־ליך בעקענען: דיא הויפט־זוממאַ דער פערשולדונג ווידער ערשטאַטטען, נעבזט דעם פינפטן טהיילע דריבער: דיזעז מוס ער דעמיעניגען געבען, אַן דעם ער זיך פערשולדעט האַט: (ח) ווען אַבער דער מאַן קיינען פערוואַנדטן האַט: דעם דאַז פערשולדטע איינגעהאָנדיגט ווערדען קאָנטע, זאָ געהאָרט דאַז פערשולדטע גוט, דאַז אום דעז עוויגען ווילען ערשטאַטט ווירד, דעם פריזטער: אונד צוואַר אַללעז דיזעז אויסער דעם פערזאָהנונגזווידער

רש״י

בברלשית רבה לדריכוס שחיק טמיא שחיק עצמות: (ו) למעול מעל בה׳. הרי חזל וכתב כאן פרשת גזל וכשבע על שקר היא האמורה בפרשת ויקרא ומעלה מעל בה׳ וכתב בעמיתו וגומר וכשבית כאן בשביל שני דברים שכתבתו בה האחד שכתב והתודו לומר שאינו קייב קומם ואשם על פי עדים עד שיודה בדבר. והשבית על גזל הגר שהוא יכתן לכהנים: (ז) את אשמו ברלשו. הוא הקרן שנשבע עליו: לאשר אשם לו. למי שנתחייב לו: (ח) ואם אין לאיש גואל. שמת התובע שהשביעו ואין לו

תרגום אונקלוס

(ו) מַלֵּיל עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל גְּבַר אוֹ אִתְּתָא אֲרֵי יַעְבְּדוּן מִכָּל חוֹבֵי אֱנָשָׁא לְשַׁקָּרָא שָׁקַר קֳדָם יְיָ וְיֵחוֹב אֱנָשָׁא הַהוּא: (ז) וְיוֹדוּן יָת חוֹבֵיהוֹן דִּי עֲבָדוּ וְיָתֵיב יָת חוֹבָתֵיהּ בְּרֵישֵׁיהּ וְחוּמְשֵׁיהּ יוֹסֵף עֲלוֹהִי וְיִתֵּן לְרַחֲבָ לֵיהּ: (ח) וְאִם לֵית לְגְבַר פָּרִיק לַאֲתָבָא חוֹבְתָא לֵיהּ חוֹבְתָא דְּאִתּוֹתָב קֳדָם יְיָ לְכַהֲנָא בַּר מדכר

באור

שהיתה מצורעת לו זבה לו טומאת מת לו כלה: (ו) כי יעשו מכל חטאת האדם, בה״א הידיעה הן החטאות הכתובים סוף פרשת ויקרא וכתב בעמיתו בפקדון וגו׳, שהם חטאים שבין אדם לחבירו: למעל מעל בה׳, ועי״ז הוא מעל גם בה׳, כמ״ש ונשבע על שקר: ואשמה הנפש ההוא. הוי״ו של ואשמה היא וא״ו התכלית, וכאורו ואם אח״ז יתחרט החוטא ויכיר אשמו לה׳ ולאדם: (ז) והתודו את חטאתם, הוי״ו הנאת היא תנובת התכלית, ר״ל לא די

אֵיל הַכִּפֻּרִים אֲשֶׁר יְכַפֶּר־בּוֹ
עָלָיו: ט וְכָל־תְּרוּמָה לְכָל־קָדְשֵׁי
בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר־יַקְרִיבוּ לַכֹּהֵן
לוֹ יִהְיֶה: י וְאִישׁ אֶת־קָדָשָׁיו לוֹ
יִהְיוּ אִישׁ אֲשֶׁר־יִתֵּן לַכֹּהֵן לוֹ
יִהְיֶה: פ רביעי

פערזאָהנונגזווירדער, מיט
וועלכעם ער פערזעהנט ווירד:
(ט) אַללע העבע, זאָ וויא
איבערהויפט אַללע פאָן דען
קינדערן ישראל'ז געהיילינגטע
דינגע דיא זיא דעם פריזטער
געבראַכט האַבען, זינד זיינע:
(י) וואַז יעמאַנד היילינגט,
איזט צוואַר נאָך דאַז זיינינגע:
וואַז ער אַבער דעם פריזטער
געגעבן, איזט דען פריזטערן: פערנר

תרגום אונקלוס

מִדְּכַר כִּפּוּרַיָא דִי יְכַפַּר בֵּיהּ עֲלוֹהִי:
(ט) וְכָל אַפְרָשׁוּתָא לְכָל קוּדְשַׁיָא דִבְנֵי
יִשְׂרָאֵל דִי יְקָרְבוּן לְכַהֲנָא דִי לֵיהּ
יְהֵי: (י) וּגְבַר יַת מַעֲשַׂר קוּדְשֵׁיהּ דִי
לֵיהּ יְהוֹן גְּבַר דִי יִתֵּן לְכַהֲנָא דִי לֵיהּ
יְהֵי: ומליל

רש'י

לו יורשים: להשיב האשם אליו: כשמלך זה
להתודות על עונו ואמרו רבותינו וכי יש לך
אדם בישראל שאין לו גואלים אובן או לא אז
שאר בשר הקרוב ממשפחת אביו למעלה על
יעקב אלא זה הגר שמת ואין לו יורשים:
האשם המושב. זה הקרן והחומש: לה' לכהן.
קנאו השם ונתנו לכהן שבאותו משמר: מלבד
איל הכפורים. האמור בויקרא שהוא צריך
להביא: (ט) וכל תרומה וגומר. אמר רבי
ישמעאל וכי תרומה מקרבין לכהן והלא הוא המאזר אחריה לבית הגרנות ומה תלמוד לומר
אשר יקריבו לכהן אלו הבכורים שנאמר בהם תביא בית ה' אלהיך ואיני יודע מה יעשה בהם
תלמוד לומר לכהן לו יהיה בא הכתוב ולמד על הבכורים שיהיו נתנין לכהן: (י) ואיש
את קדשיו לו יהיו. לפי שנאמרו מצות כהונה ולויה יכול יבאו ויטלם בזרוע תלמוד לומר ואיש
את קדשיו לו יהיו מגיד שטובת הנאתן לבעלים ועוד מדרשים הרבה דרשו בו בספרי ומדרש
אגדה

באור

במה שמתחרט בלבו אבל יתודה בפה לעיני כל: והחודו, לשון רבים, וכן כי יעשו, ובאורו
איזה מהם שיהי' אים או אשה הנזכרים בתחלת הפרשה: אשמו בראשו, הוא הקרן כמה הי'
בשעת הגזל: וחמישתו, חלק אחד מחמשה יוסף עליו: (ח) ואם אין לאיש גאל, אמרו
חז"ל וכי יש לך אדם בישראל שאין לו גואל עד יעקב אלא זה גר שמת ואין לו יורשים: האשם
המושב לה', לכבוד השם אשר מעל בו: לכהן, יהיה לכהן במקום הנגזל: מלבד איל
הכפרים, האמור בויקרא שביא איל תמים מן הצאן, הרי חור וכתב כאן פרשת גזל וכשבא
על שקר בשביל דבר שנתחדש בה והוא גזל הגר שמת שיתן לכהן: (ט) וכל תרומה לכל קדשי
בני ישראל, באורו כל תרומה זהו תרומת ראשית, וכן כל קדשי בני ישראל אחר שיקריבו
אותם לכהן, אז לו יהיה ואין לכהן אחר רשות בהם, כי הוא ממון הכהן הזה אשר נתנוס לו,
לא ממון השבט בשתוף, ומ"ד לכל הוא למ"ד הכללי (איבערהויפט): (י) ואיש את קדשיו לו
יהיו, כל עוד שהקדשים ברשות ישראל, שנקראים קדשיו אז הם לו, ובידו לתתם לאיזה כהן
שירצה, (והנה שמוש מלת את במקום הזה קשה בדקדוק, שהוא סימן הפעול בכל מקום, ובא
פה עם דבור המציאות יהיו, ואין זה מדרכו): איש אשר יתן לכהן, משנתנם לכהן אין עוד
רשות הבעלים עליהם לתתם לכהן אחר, וכן מתורגם בל"א. ורש"י פירש בשם מדרש אגדה
את קדשיו לו יהיו, מי שמעכב מעשרות ואינו נותנן, לו יהיו המעשרות, סוף שאין שדהו עושה
אלא אחד מעשרה שהיתה למודה לעשות: ואיש אשר יתן לכהן, מתנות הראויות לו, לו
יהיה

יח וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר׃
יט דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ
אֲלֵהֶם אִישׁ אִישׁ כִּי־תִשְׂטֶה׃
אִשְׁתּוֹ וּמָעֲלָה בּוֹ מָעַל׃
כ וְשָׁכַב אִישׁ אֹתָהּ שִׁכְבַת־זָרַע
וְנֶעְלַם מֵעֵינֵי אִישָׁהּ וְנִסְתְּרָה
וְהִיא נִטְמָאָה וְעֵד אֵין בָּהּ וְהִוא
לא

(יח) פערנר רעדעטע דער עוויגע מיט משה׳, אונד שפראך׳: (יט) רעדע מיט דען קינדערן ישראל׳ז, אונד זאגע איהנען: ווען יעמאנד איינע פרויא האט, דיא זיך פער־געהט, אונד געגען איהן טרייאלאז האנדעלט: (יג) נעמליך יעמאנד בע־שליפע זיא, עז בליבע אבער פאר דען אויגען דעז מאנגעז פערבארגען: זיא האבע עז פערהיימליכט, זייא אינדעסן ענטעהרט: עז וואר אבער קיין צייגע ווידער זיא אויף צו ברינגען, זיא זייא אויך

רש"י

לגדה ואים את קדשיו לו יהיו מי שמעכב מעשרותיו ואינו כותבן לו יהיו המעשרות סוף שאין שדהו עושה אלא אחד מעשרה שהיתה למולה לעשות: אים אשר יתן לכהן. מתנות הראויות לו: לו יהיה. ממון הרבה: (יב) אים אים כי תשטה אשתו. מה כתוב למעלה מן הענין ואים את קדשיו לו יהיו אם אתה מעכב מתנות הכהן חייך שתצטרך לבא אצלו להביא לו את הסוטה: אים אים. ללמדך שמועלת בשתים באים מלחמה שלמעלה ואישה מלמטה: כי תשטה אשתו. שכו רבותינו אין המנאפין נואפין עד שתכנס בהן רוח שטות דכתיב כי תשטה וכתיב בונואף אשה חסר לב (משלי ו"ו). ופשוטו של מקרא כי תשטה תע מדרכי נביעות ותחשד בעיניו כמו שטה מעליו ועבור (שם ד') אל יטע אל דרכיה לבך (שם ז') : ומעלה בו מעל. ומהו המעל ושכב אים אותה: (יג) ושכב אים. פרט לקטן ומי שאינו אים. אותה שכבת זרע. שכיבתה פוסלת אותה ואין שכיבת אחותה פוסלת אותה: ונעלם מעיני אישה. פרט לסומא הא אם היה רואה ומעלים אין המים בודקין אותה: ונסתרה. שיעור שתראה לטומאת ביאה: ועד אין בה. הא אם יש בה אפי׳ עד אחד שאמר בטמאת לא היתה שותה: ועד אין בה. בטומאה אבל יש עדים

תרגום אונקלוס

(יח) ומַלֵּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמֵימָר׃
(יט) מַלֵּיל עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְתֵימַר
לְהוֹן גְּבַר גְּבַר אֲרֵי תִסְטֵי אִתְּתֵיהּ
וּתְשַׁקַּר בֵּיהּ שְׁקָר׃ (יג) וְיִשְׁכּוּב גְּבַר
יָתָהּ שִׁכְבַת זַרְעָא וְיֶהֵי מְכַסָּא מֵעֵינֵי
בַּעֲלָהּ וּמִטַּמְּרָא וְהִיא מְסַאֲבָא וְסָהִיד
לֵית בָּהּ וְהִיא לא

באור

יהיה ממון הרבה, ויתכן שינא להם הדרש הזה ממלת את שהיא זרה כמ"ש למעלה, ולכך אמר שהשעור ואים המעכב את קדשיו, ואינו כותבם: (יב) כי תשטה, לשון נטיה והסרה כמו שטה מעליו (משלי ד' ט"ו), שתסור מדרך נביעות אל דרך לא טוב המביאה לידי חשד בעיני בעלה: ומעלה בו מעל, המעילה היא הפך האמונה שלא יהיה לבבה תמים עמו: (יג) ושכב איש אתה, כן היא במחשבת בעלה אך האמת נעלם ממנו: ונסתרה, שלא גלתה היא הדבר: (רא"ב), ורבונו שמלת ונסתרה לינה נסתרת על האשה אבל עינו ונסתרה אם היא נטמאה: ועד אין בה, יגם אין עד שזכתה כי אם היה אפילו עד אחד שנטמאה לא היתה שותה להבדק על ידי המים, אבל היתה אסורה לבעלה בהקלט ומכל שכן אם היו שני עדי

לֹא נִתְפְּשָׂה׃ יד וְעָבַר עָלָיו רוּחַ־
קִנְאָה וְקִנֵּא אֶת־אִשְׁתּוֹ וְהִוא
נִטְמָאָה אוֹ־עָבַר עָלָיו רוּחַ־
קִנְאָה וְקִנֵּא אֶת־אִשְׁתּוֹ וְהִיא
לֹא נִטְמָאָה׃ טו וְהֵבִיא הָאִישׁ
אֶת־אִשְׁתּוֹ אֶל־הַכֹּהֵן וְהֵבִיא
את

אויך ניכט געוואַלטזאַמער
ווייזע דאַצו געבראַכט
וואָרדען׃ (יד) דען מאַן ער־
גריפע איין אייפערגייזט,
ענטוועדר דאַס ער אייפער־
זיכטיג אויף זיינע פרויא
ווירד, אונד זיא איזט ווירקליך
ענטערהרט׃ אָדער עז ער־
גריפע איהן איין אייפערגייזט,
זאָ דאַס ער אייפערזיכטיג
אויף זיינע פרויא ווירד, אונד
זיא איזט ווירקליך ניכט ענטעהרט׃ (טו) זאָ זאָלל דער מאַן זיינע פרויא צום
פריזטער פיהרען׃ אונד איהרענטוועגען
צום

תרגום אונקלוס

לָא אִתַּחֲדַת׃ (יד) וְיַעְבַּר עֲלוֹהִי
רוּחַ קִנְאָה וַיְקַנֵּא יַת אִתְּתֵיהּ וְהִיא
אִסְתַּאֲבַת אוֹ עֲבַר עֲלוֹהִי רוּחַ קִנְאָה
וַיְקַנֵּי יַת אִתְּתֵיהּ וְהִיא לָא מְסָאֲבָא׃
(טו) וַיְיתֵי גַּבְרָא יַת אִתְּתֵיהּ לְוָת כָּהֲנָא
ית וַיְתֵי

רש"י

עדיס לסתירה׃ נתפשה. נאנסה כמו ותפשה
ושכב עמה׃ (יד) ועבר עליו. קודם לסתירה׃
רוח קנאה וקנא. פירשו רבותינו לשון התראה
שמתרה בה אל תסתרי עם איש פלוני׃ והיא
נטמאה או עבר עליו וגומר. כלומר הוא התרה
בה ועברה על התראתו ואין ידוע אם נטמאה
אם לאו׃ (טו) קמח. שלא יהא מסלת׃
שעורים. ולא חטים היא עשתה מעשה בהמה
וקרבנה מאכל בהמה׃ לא יצוק עליו שמן. שלא
יהי' קרבנה מהודר שהשמן קרוי איל והיא

באור

טומאה שאז היתה במיתה, כמ"ש מות יומת הנואף והנואפת (ויקרא כ' י')׃ והיא לא נתפשה,
לא נאנסה בסתירה זו, שאם הסתירוה באונס פטורה׃ (יד) ועבר עליו, אמר על הרוח ל'
זכר, ולהלן הוא אומר אשר תעבור עליו רוח קנאה לשון נקבה, כי מנאנהו פעמים לשון זכר
ופעמים לשון נקבה כמו ורוח גדולה וחזק׃ וקנא את אשתו, תיבת קנאה באחרונה, שהיא
מדת הלב להתפעל ולהתרגז כאשר יראה האדם העברת הכבוד והיתרון מהראוי לבעלתי ראוי,
אמר שיעבור רוח כזה על לב הבעל כשיחשד את אשתו שבתה את דודה לאיש אחר, בין שעבר
עליו רוח קנאה והיא נטמאה, או שעבר עליו רוח קנאה והיא לא נטמאה. וחז"ל אומרו
שהיא לשון התראה ויהיה פי' ועבר שכבר עבר עליו רוח קנאה קודם שנסתרה והיא עבר'
על התראתו׃ (טו) את קרבנה עליה, עמה או בעבורה׃ קמח, שלא יהיה מסלת׃
שעורים, ולא חטים, אמרו רבותינו היא עשתה מעשה בהמה תביא מאכל בהמה, (רש"י
ורא"ב), וכתב הראב"ע בסוף דבריו ז"ל ומנחת הנדבה היא סלת חטים לזכרון לטוב וזאת
המנחה מזכרת עון אם היה שם, על כן נרומה להיותה שעורים בלא שמן ובלא לבונה עכ"ל,
ויהיה לפ"ז כי מנחת קנאות הוא טעם על האומר למעלה קמח שעורים ולא יצוק וגו', אבל אין
פירושו יפה בעיני מניח הטעמים שהניח המפסיק הגדול במלת שעורים. גם לפירוש הרמב"ן כי
טעם מנחת קנאות יחזור על ראש הפסוק יאמר שיביא האיש את הקרבן על אשתו כלו' במקומה
כי מנחת קנאות הוא להזכיר עונה ואינו ראוי שתביאנו היא אשה, אבל הוא יקריב מנחה לשם
מינקוס

אֶת־קָרְבָּנָהּ עָלֶיהָ עֲשִׂירִת
הָאֵיפָה קֶמַח שְׂעֹרִים לֹא־יִצֹק
עָלָיו שֶׁמֶן וְלֹא־יִתֵּן עָלָיו לְבֹנָה
כִּי־מִנְחַת קְנָאֹת הוּא מִנְחַת
זִכָּרוֹן מַזְכֶּרֶת עָוֹן: טז וְהִקְרִיב
אֹתָהּ הַכֹּהֵן וְהֶעֱמִדָהּ לִפְנֵי
יְהוָה: יז וְלָקַח הַכֹּהֵן מַיִם
קְדֹשִׁים בִּכְלִי־חָרֶשׂ וּמִן־הֶעָפָר
אשר

צום אָפּפֿער ברינגען, איין
צעהנטהייל איפֿה גערזטען־
מעהל: ער זאָלל קיין אָעל
דאַרויף גיסען, נאָך ווייארויך
דאַרויף טהון: דען עז איזט
איין אָפּפֿער דער אייפֿער־
זוכט, איין ריגיאָפּפֿער, דאַז
מיסעטהאַט אין אַנדענקען
ברינגט: (טז) דער פּריזטער
זאָלל זיא הערצו פֿיהרען:
אונד פֿאָר דען עוויגען שטעל־
לען: (יז) פֿאָרהער זאָלל
דער פּריזטער געהייליגטעז
וואַסער נעהמען, אין איינעם
אירדנען געפֿאָס: אונד פֿאָן דעם שטויבע
אויף

רש"י

עשתה בחשך: ולא יתן עליו לבונה. שהאמהות נקראות לבונה שנאמר אל גבעת הלבונה (שיר השירים ד') והיא פירשה מדרכיהן: כי מנחת קנאות הוא. הקמח הזה קמח לשון זכר: מנחת קנאות. מעוררת עליה שתי קנאות. קנאת המקו' וקנאת הבעל: (יז) מים קדושים. שקדשו בכיור לפי שנעשה מנחשת מראות הצובאות וזו פירשה מדרכיהן שהיו נבעלות לבעליהן במצרים תחת התפוח וזו קלקלה לאחר תבדק בו: בכלי חרש. היא תשקה את הגואף יין משובח בכוסות משובחים

תרגום אונקלוס

יַת קָרְבָּנָהּ עֲלָהּ חַד טְן עַשְׂרָא בִּתְלַת
סְאִין קִטְחָא דְשַׂעֲרִין לָא יְרִיק עֲלוֹהִי
מִשְׁחָא וְלָא יִתֵּן עֲלוֹהִי לְבוֹנְתָא אֲרֵי
מִנְחַת קְנָאָתָה הוּא מִנְחַת דְּכָרָנָא
מַדְּכֶרֶת חוֹבִין: (טו) וְיַקְרֵיב יָתָהּ
כָּהֲנָא וְיַקִּימִנַּהּ קֳדָם יְיָ: (יז) וְיִסַּב
כָּהֲנָא מַיָּא כְּיוֹר בְּמָן דְּחֶסֶף וּמִן עַפְרָא
די

באור

שינקום את נקמתו מחכה, היה נכון לפ"ז להביא האתנח במלת לבונה, ויהי' מן הזקף שבתיבת עליה עד האתנח מאמר מוסגר, והיותר נראה כי מנחת קנאות הוא טעם רק על היותה בלא שמן ולבנה לא על היותה שעורים, שכן מביאו במנחת דל הדלים לא ישים עליה שמן ולא יתן עליה לבונה (ויקרא ה' י"א). ואמר אמ"כ כי חטאת היא ופירש"י שם לפיכך לא יהי' קרבנו מהודר ועכ"ז היתה מנחתו סלת: כי מנחת קנאת הוא, הקמח הזה, קמח לשון זכר. (רש"י), ויתכן שהוא מוסב על הקרבן: (טז) והקריב אחה, המנחה: והעמידה לפני ה', לפני מזבח ה'. (ראב"ע), אבל אין כן דעת מתרגם אשכנזי שהוא תרגם הפסוק הזה על האשה, וכונתו לפי שלא אמר והכיאה לפני ה' כי לא תבא ל' העמדה בדבר שאין בו רוח חיים, והראב"ע לא רצה לפרש כן בעבור שאמר אמ"כ והעמיד הכהן את האשה וגם לרש"י הוקשה ע"ז, אמנם לפי דרכנו יהי' סדר הכתובים על דרך כלל ואחריו מעשה, ולפי שהחל לומר שיביא את אשתו אל הכהן אמר והעמידה לפני ה' על דרך כלל ולא פירש האיך תהי' העמידה ומה יעשה בה, ואמ"כ יודיענו הכתובים פרטי העמידה, שתהיה אחר שיקח הכהן מים קדושים ושתהי' עומדת פרועת הראש וכידה תהי' המנח' וכל הסדר האמור בפרש': (יז) מים קדשים, שנתקדשו בכיור

אֲשֶׁר יִהְיֶה בְּקַרְקַע הַמִּשְׁכָּן יִקַּח
הַכֹּהֵן וְנָתַן אֶל־הַמָּיִם: יח וְהֶעֱמִיד
הַכֹּהֵן אֶת־הָאִשָּׁה לִפְנֵי יְהוָה
וּפָרַע אֶת־רֹאשׁ הָאִשָּׁה וְנָתַן
עַל־כַּפֶּיהָ אֶת מִנְחַת הַזִּכָּרוֹן
מִנְחַת קְנָאֹת הִוא וּבְיַד הַכֹּהֵן
יִהְיוּ מֵי הַמָּרִים הַמְאָרְרִים:
והשביע

אויף דעם באָדען דער
וואָהנונג נעהמען, אונד אין
דאַז וואַסער טהון: (יח) אַלזו
דען שטעללט ער דיא פרויא
פאָר דען עוויגען: בינדעט
איהר דאַז הויפטהאַר לאָז,
לעגט דאַז ריגעאָפפער, דאַז
איין אָפפער דער אייפערזוכט
איזט, איהר אויף דיא
האָנדע: אונד אין זיינער
האַנד האָלט דער פריזטער
דיא עקעלהאַפטען וואַסער
דער פערפלוכונג:
אַלזדען

תרגום אונקלוס

דִּי יְהֵי בִּיסוֹדָא מַשְׁכְּנָא יִסַּב כָּהֲנָא
וְיִתַּן לְמַיָּא: (יח) וְיַקִּים כָּהֲנָא יַת
אִתְּתָא קֳדָם יְיָ וְיִפְרַע יַת רֵישָׁא
דְּאִתְּתָא וְיִתַּן עַל יְדָהָא יַת מִנְחַת
דְּכִרְנָא מִנְחַת קְנָאָתָא הִיא וּבִידָא
דְּכָהֲנָא יְהוֹן מֵי מְרִירְיָא מְלַטְּטַיָּא:
ויוטי

רש"י

לפיכך תשתה מים המרים במקדש בזויה של
קרע: (יח) והעמיד הכהן וגומר. והלא
כבר כאמר והעמידה לפני ה' אלא מסיעין
היו אותה ממקום למקום כדי ליגעה ותטרף
דעתה ותודה: ופרע. סותר את קליעת שערה
כדי לבזותה מכאן לבנות ישראל שגלוי הראש
גנאי להן: לפני ה'. בשער ניקטור הוא שער
העזרה המזרחי דרך כל הנכנסים: ונתן על
כפיה. ליגעה אולי תטרף דעתה ותודה ולא
ימתה שם המיוחד על המים: המרים. על
שם סופן שהם מרים לה: המאררים. המחסרים אותה מן העולם לשון סילון ממאיר
(יחזקאל כ"ח) ולא יתכן לפרש מים ארורים שהרי קדושים הן ולא ארורים כתב הכתוב
אלא מאררים את אחרים ואף אונקלוס לא תרגם ליעייא אלא מלטטיא שמראי קללה
בגופה

באור

בכיור: ומן העפר אשר יהיה, כי לפעמים לא הי' שם והיו צריכין להביא, וכן הוא במסכת
סוטה (דף ט"ו ע"ב) עי"ש: (יח) ופרע את ראש האשה, אין לנו כלל מספיק בלה"ק מתי
יבא שם הפעול ומתי יקובר עם הכנויים, כי הי' לו לומר ופרע את ראשה אחר שהוזכר שם הפעול
בראש הפסוק הזה. והטעם שיסתור קליעת שערה כדי לבזותה, מכאן לבנות ישראל שגלוי הראש
גנאי להן. (ספרי הביאו רש"י), ועיין פרשת תזא הורלת הארש הזה בפסוק כי פרוע הוא:
מי המרים, יש מרבותינו ז"ל אמרו שהכהן נותן במים דבר מר, והוא לעורר אותה, ויהי'
לפ"ז מי המרים סמיכות אמתי, מי הדברים המרים שנתן לתוכן, וע"ד הפשט בא סמוך במקום
מוכרח, ועכינו המים המריה, ונקראו כן על שם סופן, כמו שאמר למעה ובאו בה המים
המאררים למרים להורות שהאות ישימו המים למרים אחר היות' מתוקים, וכן אמרו בספרי
נקראו מרים על שם סופם, שמאררים את הגוף ומערערין את העון: המאררים, תואר
ביאוכי מבנין פיעל בגזרת הכפולים ע"ד השלמים ע"מ מברכים, וגם נוכל לומר ע"ד מרובע
מאוררים ע"מ מגוללים, ונקראים מאררים ע"ש המארה שמביאין בבטן האשה אם
ינתה, כי שמים עצמם קדושים קראן הכתוב: (יט) אם לא שכב
איש

תרגום אשכנזי

(יט) אַלזדען בעשוואָהרט זיא דער פריזטער אונד שפריכט צור פרויא, ווען דיך ניאמאַנד בעשלאַפען, אונד דוא ניכט אין אונצוכט דיך אַן דיינעם עהעמאַנגע פערגאַנגען האַזט: זאָ זאָללזט דוא אונבע־שאַדיגט בלייבען פאָן דיזעם עקעלהאַפטען פלוכוואַסער: (כ) דאַזט דוא דיך אַבער געגען דיינען מאַן פערגאַנגען, אונד ביזט ענטעהרט וואָרדן: ווען נעמליך איין אַנדרער מאַן, אויסער דיינעם עהע־מאַן, דיך בעשלאַפען האַט: (כא) נון בעשוואָרט דער פריזטער דיא פרויא מיט דעם איידע דער

יט וְהִשְׁבִּיעַ אֹתָהּ הַכֹּהֵן וְאָמַר אֶל־הָאִשָּׁה אִם־לֹא שָׁכַב אִישׁ אֹתָךְ וְאִם־לֹא שָׂטִית טֻמְאָה תַּחַת אִישֵׁךְ הִנָּקִי מִמֵּי הַמָּרִים הַמְאָרְרִים הָאֵלֶּה: כ וְאַתְּ כִּי שָׂטִית תַּחַת אִישֵׁךְ וְכִי נִטְמֵאת וַיִּתֵּן אִישׁ בָּךְ אֶת־שְׁכָבְתּוֹ מִבַּלְעֲדֵי אִישֵׁךְ: כא וְהִשְׁבִּיעַ הַכֹּהֵן אֶת־הָאִשָּׁה בִּשְׁבֻעַת האלה

רש"י

בגופה של זו: (יט) והשביע אותה וגומר • ומה היא השבועה אם לא שכב הנקי היא אם שכב חנקי שמכלל לאו אתה שומע הן אף שמצו' לפתוח בדיני נפשו' תחלה לזכות: (כ) ואת כי שטית • כי משמש בלשון אם: (כא) בשבועת האלה • שבוע' של קללה: יתן ה' אותך לא' וגו' • שיהיו הכל מקללין בך יבואך כדרך שנא' לפלוני': ושבועה • שיהיו הכל נשבעין בך לא יארע לי כדרך שארע לפלונית וכן הוא אומר והנחתם שמכם לשבועה לבחירי (ישעי' ס"ה) שהנדיקי' נשבעים בפורענותן של רשעים וכן לענין הברכה ונברכו וגו' בך יברך ישראל לאמר

תרגום אונקלוס

(יט) וְיוֹמֵי יָתָהּ כַּהֲנָא וַיֵּימַר לְאִתְּתָא אִם לָא שְׁכַב גְּבַר יָתָךְ וְאִם לָא סְטִית לְאִסְתְּאָבָא בַּר מִבְּעָלִיךְ הֲוֵי זַכָּאָה מִמַּיָּא מְרִירַיָּא מְלַטְּטַיָּא הָאִלֵּין: (כ) וְאַתְּ אֲרֵי סְטִית בַּר מִבְּעָלִיךְ וַאֲרֵי אִסְתְּאַבְתְּ וְיַהַב גְּבַר בִּיךְ יָת שְׁכוּבְתֵּיהּ בַּר מִבְּעָלִיךְ: (כא) וְיוֹמֵי כַּהֲנָא יָת אִתְּתָא בְּמוֹמָתָא דְּלָוָטָא וייטר

באור

איש אחך ואם לא שטית טומאה, שני התנאים האלה אחד הם, יאמר אם לא שכב איש אתך שלא שטית טומאה תחת אישך הנקי • (הרמב"ן), וכתב עוד ז"ל, ויתכן שיהי' איש חסר ה"א הידיעה יאמר אם לא שכב האיש אתך (הוא אחר קנא עליו בפירוש) ואם לא שטית טומאה על אחריות בכלל עכ"ל, ולא ידעתי מה יאמר בפסוק הסמוך ואת כי שטית וגו' ויתן איש בך את שכבתו מבלעדי אישך הגם אמר יאמר שאיש חסר ה"א הידיעה הרי כתוב בנדו מבלעדי אישך שבכלל יהיה מי שיהי' שאינה בעלה? לפ"ז היותר נכון כדבריו הראשונים שהוא מאמר אחד: הנקי, תהיה נקי, ולא יזיקוך המים, כי לא שייך לבוות על מה שאין ביד אדם לעשות, וכן ומות בהר כמו ותמות, (כ) כי שטית, אם שטית: שכבתו, הנפרד שְׁכֻבַת כמו מן קְטֹרֶת קְטֹרְתוֹ בק"ח: (כא) והשביע הכהן, בעבור אריכות התנאים חזר ואמר פעם אחרת והשביע: יתן ה' אותך לאלה, שיהיו הכל מקללים בך יבואך כדרך

הָאָלָה׃ וְאָמַר הַכֹּהֵן לָאִשָּׁה יִתֵּן
יְהוָה אוֹתָךְ לְאָלָה וְלִשְׁבֻעָה
בְּתוֹךְ עַמֵּךְ בְּתֵת יְהוָה אֶת־
יְרֵכֵךְ נֹפֶלֶת וְאֶת־בִּטְנֵךְ צָבֶה׃
כג וּבָאוּ הַמַּיִם הַמְאָרְרִים הָאֵלֶּה ב
בְּמֵעַיִךְ לַצְבוֹת בֶּטֶן וְלַנְפֵּל יָרֵךְ
וְאָמְרָה הָאִשָּׁה אָמֵן׃ אָמֵן׃
כד וְכָתַב אֶת־הָאָלֹת הָאֵלֶּה ת
הַכֹּהֵן בַּסֵּפֶר וּמָחָה אֶל־מֵי
הַמָּרִים׃ כה וְהִשְׁקָה אֶת־הָאִשָּׁה
אֶת־מֵי הַמָּרִים הַמְאָרְרִים וּבָאוּ
בה

דער פערפלוכונג: אונד שפריכט צור פרויא, זאָ מאַכע דיך דער עוויגע צור פערפלוכונגז אונד איידז־פאָרמעל בייא דיינר נאַציאָן: אינדעם ער דיינע היפטען שווינדען, אונד דיינען לייב אויפשוועלען לאַסע: (כג) דיזעז פלוכואַסער קאָממע אין דיינע איינגע־ווידע צום אויפשוועלען דעז לייבז, אונד צום שווינדען דער היפטע: דיא פרויא שפרעכע, עז זייא אַלזאָ, דיזעז געשעהע! (כג) דער פריזטער שרייבט זאָדען דיזע פערפלוכונגען אויף איינען צעטטעל: וואַשט עז אַב אין דאַז עקעלהאַפטע וואַסער היניין: (כד) אונד

גיבט דער פרויא דאַז עקעלהאַפטע פערפלוכונגזוואַסער צו טרינקען: דאַס

תרגום אונקלוס

וַיֹּאמַר כָּהֲנָא לְאִתְּתָא יִתֵּן יְיָ יָתִיךְ
לְלוָט וּלְטוֹמִי בְּגוֹ עַמֵּיךְ בְּדִיתֵן יְיָ
יָת יַרְכֵּךְ מַסְיָא וְיָת מְעַיְכִי נְפִיחִין׃
(כג) וְיֵעֲלוּן מַיָא מְלַטְטַיָא הָאִלֵּין
בִּמְעַיְכִי לְאַפְּחָא מְעִין וּלְאַמְסָאָה
יַרְכִין וְתֵימַר אִתְּתָא אָמֵן אָמֵן׃
(כד) וְיִכְתּוֹב יָת לְוָטַיָא הָאִלֵּין כָּהֲנָא
בְּסִפְרָא וְיִמְחוֹק לְמַיָא מְרִירַיָא׃
(כה) וַיַּשְׁקֵי יָת אִתְּתָא יָת מַיָא מְרִירַיָא
מְלַטְטַיָא וְיֵעֲלוּן בָּהּ מיא

רש"י

לאמר: את ירכך. בקללה הקדים ירך לבטן לפי שבה התחילה בעבירה תחילה: נבה. כתרגומו נפוחה: (כב) לצבות בטן. כמו להצבות בטן זהו שמוש פתח שהלמ"ד נקודה בו וכן לנחותם הדרך לרחותכם את הדרך אשר תלכו בה וכן לנפיל ירך להנפיל ירך שהמים מנבים את הבטן ומפילים את הירך, לצבות בטן ולנפיל ירך. בטנו וירכו של בועל לו איבו אלא של נבעלת כשהוא אומר את ירכך נופלת ואת בטנך נבה הרי של נבעלת אמור: אמן אמן. קבלת שבועה אמן על האלה אמן על השבועה אמן אם מאיס זה אמן אם מאיס אחר אמן שלא שטיתי ארוסה וכשואה שומרת יבם וכנוסה: (כד) והשקה את האשה. אין זה

סדר

באור

כדרך שבא לפלוגות. (רש"י): צבה, שם מגזרת נחי למ"ד ה"א והה"א ה"א נקבה וה"א השרש נפלה: (כב) לצבות, הרחוי להצבות ע"מ להרחות, לכן הלמ"ד פתוחה ושעמו ל' נפוחה, וכן ולנפיל הרחוי להנפיל: (כד) והשקה את האשה, ולהלן אומר ואחר ישקה את המים

לכן

בָּהּ הַמַּיִם הַמְאָרְרִים לְמָרִים׃ כִּ וְלָקַח הַכֹּהֵן מִיַּד הָאִשָּׁה
אֶת מִנְחַת הַקְּנָאֹת וְהֵנִיף אֶת־
הַמִּנְחָה לִפְנֵי יְהוָה וְהִקְרִיב
אֹתָהּ אֶל־הַמִּזְבֵּחַ׃ כִּי וְקָמַץ
הַכֹּהֵן מִן־הַמִּנְחָה אֶת־אַזְכָּרָתָהּ
וְהִקְטִיר הַמִּזְבֵּחָה וְאַחַר יַשְׁקֶה
אֶת־הָאִשָּׁה אֶת־הַמָּיִם׃
כִּז וְהִשְׁקָהּ אֶת־הַמַּיִם וְהָיְתָה
אִם־נִטְמְאָה וַתִּמְעֹל מַעַל
בְּאִישָׁהּ וּבָאוּ בָהּ הַמַּיִם

המאררים

דאס עז אין זיא היניין געהע צום אבשייליכען עקעל׃ (כה) דער פריזטער ניממט פאר הער דער פרויא דאז אייפערזוכטזאפפער אויז דער האנד׃ מאכט דאמיט איינע וועדונג פאר דעם עוויגען, אונד ברינגט עז צום אלטארע׃ (כו) ניממט פאן דעם מעהלאפפער איינע האנדפאלל צום פערדופטען, לאסט עז אויף דעם אלטארע אין רויך אויפגעהן׃ אונד הערנאך גיבט ער דער פרויא דאז וואסער צו טרינקען׃ (כז) ווען ער איהר דאז וואסער צו טרינקן געגעבען, זא ווירד דער ערפאלג דיזער זיין, האט זיא זיך פעראונ־עהרט, אונד איזט איהרעם מאנגע אונטרייא געוועזען׃ זא געהט דאז פלוכוואסער אין

רש״י

סדר המעשה שהרי בתחלה מקריב את המנחה אלא הכתוב מבשרך שכשישקה יבאו בה למריס לפי שנאמר בטן וירך מכיון לשאר כל הגוף תלמוד לומר ובאו בה בכולה אם כן מה ת״ל בטן וירך לפי שהתחילו בעבירה תחיל׳ לפיכך התחיל מהם הפורענות׃ למרים׃ להיו׳ לה רעים ומרים׃ (כה) והניף׃ מוליך ומביא מעלה ומוריד ואף היא מכיפה עמו שידה למעלה מידו של כהן׃ והקריב אותה׃ זו היא הגשתה בקרן דרומית מערבית של מזבח קודם קמיצה כשאר מנחות׃ (כו) אזכרתה׃ הוא הקומץ שעל ידי הקטרתו המנחה באה לזכרון לגבוה׃ (כו) והשקה את המים

תרגום אונקלוס

מַיָא מְלַטְטַיָא לְמָרִירוּ׃ (כה) וְיִסַּב כַּהֲנָא מִידָא דְאִתְּתָא יַת מִנְחַת קְנָאָתָא וִירִים יַת מִנְחָתָא קֳדָם יְיָ וְיַקְרֵיב יָתָהּ לְמַדְבְּחָא׃ (כו) וְיִקְמוֹץ כַּהֲנָא מִן מִנְחָתָא יַת אַדְכָּרָתָהּ וַיַּסֵּק לְמַדְבְּחָא וּבָתַר כֵּן יַשְׁקֵי יַת אִתְּתָא יַת מַיָא׃ (כו) וַיַּשְׁקִינַהּ יַת מַיָא וּתְהֵי אִם אִסְתְּאֲבַת וְשַׁקְרַת שְׁקַר בְּבַעְלָהּ וְיֵעֲלוּן בָּהּ מַיָא מלטטיא

באור

לכן נראה שאין זה סדר המעשה רק לפי שהכתוב מדבר מענין המים שיפתוב את האלות ומחה אל המים, אמר שתכליתן יהי׳ להשקות בהם האשה, ויביאו בה למריס, כיצד? תחלה יקח הכהן את המנחה מידה ויקטירה, אחרי כן ישקה אותה, וככלותו להשקותה כך יהי׳ אם נטמא׳ יהי׳ כך ואם לא נטמא׳ וגו׳ זהו המשך הכתוב וסדור המאמרים על נכון׃ (כו) והשקה את

הַמְאֹרְרִים לְמָרִים וְצִבְתָּה
בִּטְנָהּ וְנִפְלָה יְרֵכָהּ וְהָיְתָה
הָאִשָּׁה לְאָלָה בְּקֶרֶב עַמָּהּ:
כח וְאִם־לֹא נִטְמְאָה הָאִשָּׁה
וּטְהֹרָה הִוא וְנִקְּתָה וְנִזְרְעָה
זָרַע: כט זֹאת תּוֹרַת הַקְּנָאֹת
אֲשֶׁר תִּשְׂטֶה אִשָּׁה תַּחַת אִישָׁהּ
וְנִטְמָאָה: ל אוֹ אִישׁ אֲשֶׁר
תֶּעֱבָר עָלָיו רוּחַ קִנְאָה וְקִנֵּא
אֶת־אִשְׁתּוֹ וְהֶעֱמִיד אֶת־הָאִשָּׁה
לפני

אין זיא צום אַבשייליכען עקעל הינין: איהר לייב ווירד אויפשוועלען איהרע היפטע שווינדען: אונד דיא פרויא ווירד צור פערפלוכונגז־פאָרמעל אונטער איהרער נאַציאָן ווערדען: (כח) האָט זיא זיך אַבער ניכט פער־אונעהרט אונד איזט רין: זאָ ווירד עס איהר ניכט שאַדען, אונד זיא ווירד פיל־מעהר פרוכטבאַרער דאַרויף ווערדען: (כט) דיזען איזט דיא פאָרשריפט פיר דיא אייפערזוכט: ווען איינע פרויא זיך געגען איהרען מאַן פערגעהט, אונד פעראונ־עהרט ווירד: (ל) אָדער ווען דער אייפערגייזט איינען עהעמאַן ערגרייפט, דאַס ער אייפערזיכטיג אויף זיינע פרויא ווירד: זאָ ברינגט ער דיא פרויא פאָר

תרגום אונקלוס

מְלַטְּטַיָא לְמָרוּרִי וְיִפְחוּן מְעֵהָא וְתִתְמְסֵי יַרְכָּהּ וּתְהֵי אִתְּתָא לְלוָטָא בְּגוֹ עַמָּהּ: (כח) וְאִם לָא אִסְתָּאֲבַת אִתְּתָא וְדַכְיָא הִיא וְתִפּוֹק זַכָּאָה וְתֵעֹל עֲדוּי: (כט) דָּא אוֹרַיְתָא דְּקִנְאָתָא דִּי תִסְטֵי אִתְּתָא בַּר מִבַּעְלָהּ וְתִסְתָּאֵב: (ל) אוֹ גְּבַר דִּי תֵעִיבַר עֲלוֹהִי רוּחַ קִנְאָה וַיְקַנֵּי יָת אִתְּתֵיהּ וַיְקִים יָת אִתְּתָא בְּצַעַר תְּלַת בְּרִיוּת אַס הַיְתָה יוֹלֶדֶת שְׁחוֹרִים יוֹלֶדֶת לְבָנִים: (ל) אוֹ אִיתַּי כְּמוֹ אוֹ נוֹדַע כְּלוֹמַר אַס

רש"י

הַמִּים. לְרַבּוֹת שֶׁאַס אָמְרָה אֵינִי שׁוֹתָה לְאַחַר שֶׁנִּמְשְׁקָה מִנְּהָ מַעֲרִיר אוֹתָהּ וּמַשְׁקֶה אוֹתָהּ בְּעַל כָּרְחָהּ אֵלָּא אַס כֵּן אָמְרָה טְמֵאָה אֲנִי: וְכָתַבְתָּה בְּטֻנָּה וְגוֹמֵר. אַף עַל פִּי שֶׁנִּקְלָלָה הַזְּכִיר יָרֵךְ תְּחִילָה הַמַּיִם אֵין בּוֹדְקִין אֶלָּא כְּדֶרֶךְ כְּנִיסָתָן בָּהּ: וְהָיְתָה הָאִשָּׁה לְאָלָה. כְּמוֹ שֶׁפֵּרַשְׁתִּי שֶׁיִּהְיוּ הַכֹּל אֲלָנִין בָּהּ: בְּקֶרֶב עַמָּהּ. הַפְּרָט יֵשׁ בֵּין אָדָם הַמִּתְגַּוֵּל בְּמָקוֹם שֶׁזִּכְּרוּ לְאָדָם הַמִּתְגַּוֵּל בְּמָקוֹם שֶׁלֹּא זִכְּרוּ: (כח) אַס לָא כְּטְמֵאָה הָאִשָּׁה. בְּסוֹתֶרֶת זוֹ: וּטְהוֹרָה הִיא. מִמָּקוֹם אַחֵר: וְנִקְּתָה. מִמַּיִם הַמְּאָרְרִים וְלֹא עוֹד אֶלָּא וְנִזְרְעָה זֶרַע אַס הָיְתָה יוֹלֶדֶת

באור

אֶת הַמַּיִם, בְּאוֹרוֹ וְכֹאֲשֶׁר יוּכַל לְהַשְׁקוֹת' יְהִי' תְּכֵלִית הַהַשְׁקָאָה שֶׁאַס כְּטְמֵאָה וְכָתַבְתָּה ג', וְכֵן תַּרְגֵּם מְתַרְגֵּם הַאֲשֶׁכְּנַזִּי: וּבָאוּ בָהּ וְגוֹ', אַחֲרֵי הַשְּׁתִי' בְּנוֹאַס אֶל קִרְבָּהּ מִיָּד יִשְׁוּבוּ לַמָּרִים בְּפִיהָ וּבְקִרְבָּהּ כְּמִנְהַג הַדְּבָרִים הַמְקִיאִים שֶׁיִּמָּרְרוּ הַשּׁוֹתִים אוֹתָם מְאוֹד, אַח"כ תִּצְבֶּה בִּטְנָהּ וְתִפּוֹל יְרֵכָהּ. (רמב"ן): (כח) וְנִקְּתָה, מִבֵּינוֹ כְּפֵעֵל וְהַדָּגֵשׁ לְחַבְּרוֹן כְּמוֹ"ן הַשֹּׁרֶשׁ וְהַכְּמוֹ"ן שֶׁבְּאַשֶּׁה לְסִי' הַבֵּינוֹן: וְנִזְרְעָה זֶרַע, שֶׁיִּתֵּן לָהּ הַשֵּׁם זֶרַע בְּזֵכֶר הַקְּלוּן שֶׁאֵירַע לָהּ, וְחַז"ל דָּרְשׁוּ שֶׁאַס הָיְתָה עֲקָרָה

תרגום אשכנזי

נשא ה ו

לִפְנֵי יְהוָה וְעָשָׂה לָהּ הַכֹּהֵן
אֵת כָּל־הַתּוֹרָה הַזֹּאת׃ (לא) וְנִקָּה
הָאִישׁ מֵעָוֹן וְהָאִשָּׁה הַהִוא
תִּשָּׂא אֶת־עֲוֹנָהּ׃ פ
ו (א) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה
לֵּאמֹר׃ (ב) דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל

פאר דען עוויגען, אונד דער
פריזטער דאנדעלט מיט
איהר נאך דיזער פארשריפט:
(לא) אלזדען איזט דער מאן
פריא פאן אללער שולד:
דיא פרויא אבער ווירד
איהרע שולד צו ביסען
האבען:
ו (א) דער עוויגע רעדעטע
פערנער מיט משה,
אונד שפראך: (ב) רעדע
מיט דען קינדערן ישראל׳ז

ואמרת

אונד

רש"י

אם לא נקלו הוא לכך והעמיד את האשה:
(לא) ונקה האיש מעון. אם נדקוה המים אל
ידאג לומר חבתי במיתתה נקי הוא מן העונש.
ד"א משקנה תהא אצלו בהיתר ונקה מעון
שהסוטה אסורה לבעלה:
ו (ב) כי יפליא. יפרש. ולמה נסמכה
פרשת נזיר לפרשת סוטה לומר לך
שכל הרואה סוטה בקלקולה יזיר עצמו מן
היין

תרגום אונקלוס

קֳדָם יְיָ וְיַעְבֵּד לָהּ כָּהֲנָא יָת כָּל
אוֹרַיְתָא הָדָא׃ (לא) וְיֶהֵי זַכָּאָה גַּבְרָא
מֵחוֹבִין וְאִתְּתָא הַהִיא תְּקַבֵּל יָת
חוֹבָהּ׃
ו (א) וּמַלֵּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמֵימָר׃
(ב) מַלֵּיל עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל

ותימר

באור

עקרה נפקדת ואם היתה יולדת בצער יולדת ברויח ואם היתה יולדת שחורים יולדת לבנים:
(לא) ונקה האיש מעון, אם נדקוה המים אל ידאג במיתתה נקי הוא מעונם. (רש"י), וכן
דעת הרשב"ם ברא"ם דבריו, ויהיה פירוש והאשה ההיא וגו', כלו' שאין על האיש עון במיתתה
אבל היא לבדה גרמה מיתתה, ונסוף דבריו כתב הרשב"ם ז"ל, ולי נראה ונקה האיש מעון
שלא סבל אשתו להיות מזנה תחתיו ואלו שתק לא היו מנוקה מעון שהי' אסורה לו, שא היא תשא
את עונה שהרי זנתה ולפיכך קבלה פרעניתה, וכתב הרמב"ן ז"ל, והנה אין כל מזפטי התור'
דבר תלוי בנס זולתי העכין הזה שהוא פלא וכם קבוע שיעשה בישראל בהיותם רובם עושים רצונו
של מקום כי חכן למען נדקו ליסר הנשים שלא תעשינה כזאת כיתר העמים ולנקות ישראל מן
הממזרות שיהי' ראוים להשרות שכינה בתוכם ולפיכך פסק העכין הזה משנתקלקלו ישראל
בעבירות כמ"ש משרבו הנואפים פסקו מי סוטה, שבא' לא אפקוד על בנותיכם כי תזנינה ועל
כלותיכם כי תנאפנה כי הם עם הזונות יפרדו ועם לא יבין יכבט (הושע ד' י"ד), ואין הכתוב
אומר שתהיינה הנשים הנואפות פעורות מעון בעבור שבעליהן נואפים רק שלא יעשה בהן הנס
הגדול הזה שהוא נעשה להם לכבודם להיותם עם קדוש והם לא יביאו בטובה זאת ולא יאפטו בה
זהו שאמר ועם לא יבין יכבט, כלומר יכבד בסכלותו, וכן ואויל שכתים יכבט (משלי ט' י'),
תרגם מתרגם ירוש׳למי וסכלא בספוותיה מתאחד, וזה טעם מה שאמרו ונקה האיש מעון בזמן
שהאיש מנוקה מעון המים בודקין את אשתו אין האיש מנוקה מעון אין המים בודקין את אשתו
והנקיון הוא שלא בא עליה משקנא לה ונסתרה, ויש מפרשים שאם בעל הבעל אוס בעילה
אסורה כל ימיו, אין המים בודקין אותה, והעולה מן ההלכה שאפילו הי' בניו ובנותיו נואפים
ולא כהה בהם לא היו בודקין, והכלל שהוא נס וכבוד לישראל ע"כ לשוני, ומה מתוק
מדבריו אלה:

וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם אִישׁ אוֹ־אִשָּׁה
כִּי יַפְלִא לִנְדֹּר נֶדֶר נָזִיר לְהַזִּיר
לַיהוָה: ג מִיַּיִן וְשֵׁכָר יַזִּיר חֹמֶץ
יַיִן וְחֹמֶץ שֵׁכָר לֹא יִשְׁתֶּה וְכָל־
מִשְׁרַת עֲנָבִים לֹא יִשְׁתֶּה
וַעֲנָבִים לַחִים וִיבֵשִׁים לֹא יֹאכֵל:
ד כֹּל יְמֵי נִזְרוֹ מִכֹּל אֲשֶׁר יֵעָשֶׂה
מִגֹּפֶן הַיַּיִן מֵחַרְצַנִּים וְעַד־זָג
לא

אונד זאגע איהנען: ווען
איין מאן אָדער איינע פרויא
זיך דורך איין געליבדע דער
ענטהאלטזאמקייט הערפאר
טהוט, דעם עוויגען צו עהרען
נעמליך זיך מאנבער דינגע
צו ענטהאלטען געלאבט:
(ג) זאָ מוס ער זיך דעז
ווינז אונד אנדרער שטארקן
געטראנקע ענטהאלטען:
קיינען עסיג פאן ווין אָדער
אנדרם שטארקן געטראנקע
טרינקען: אויך קיין אנדרעז
נאס פאן טרויבען טרינקען,
אונד ווערדער ווינבעערען נאך
ראזינען עסען: (ד) דיא גאנצע צייט זיינער ענטהאלטונג: זאלל ער ניכטז
געניסען, דאז פאם ווינשטאקע, פאן קערן ביז הילזען, פערפערטיגט

תרגום אונקלוס

וְתֵימַר לְהוֹן גְּבַר אוֹ אִתְּתָא אֲרֵי יְפָרֵשׁ
לְמִידַּר נְדַר נְזִירָא לְמִיזַּר קָדָם יְיָ:
(ג) מֵחֲמַר חֲדַת וְעַתִּיק יְזַר חַל דַּחֲמַר
חֲדַת וְחַל דַּחֲמַר עַתִּיק לָא יִשְׁתֵּי וְכָל
מַתְרוּת עִנְבִין לָא יִשְׁתֵּי וְעִנְבִין רַטִּיבִין
וִיבִישִׁין לָא יֵיכוֹל: (ד) כֹּל יְמֵי נִזְרֵיהּ
מִכֹּל דְּיִתְעֲבֵד מִגּוּפְנָא דְּחַמְרָא מִפּוּרְצָנִין וְעַד עִצּוּרִין לא:

רש"י

היין שהוא מביא לידי כאוב: כדר נזיר. אין נזירה בכל מקום אלא פרישה לב כאן שפירש מן היין: להזיר לה'. להבדיל עצמו מן היין לשם שמים: (ג) מיין ושכר. כתרגומו מחמר חדת ועתיק שהיין משכר כשהוא ישן: וכל משרת. לשון נגיעה במיס או בכל משקה וכל' משכה יש הרבה אין שורין דיו וסממנים, נזיר ששרה פתו ביין: (ד) חרצני. הם הגרעינין:

באור

ו (ב) כי יפלא, יפרים ויסגיב את עצמו מרוב העם הנמשכים אחר תאות גופם: לנדר נדר נזיר, שידור להיות נזיר, כי נזיר הוא תואר השם ונקרא כן לפי שמתרחק מן המותרות והוא מגזרת ויגזרו שהוא ל' רחוק: להזיר לה', מקור מבכין הפעיל והוא יוצא ועניכו להזיר את עצמו מן המותרות לכבוד ה' ועבודתו: (ג) מיין ושכר יזיר, אם נדר להיות קדוש אז מחויב הוא להתרחק מן היין ומן השכר שהוא יין ישן המשכר, וכן ת"א מחמר חדת ועתיק, ואחרים אמרו שכר ממש, כל דבר שישתכר האדם ממנו. (הראב"ע), וכן מתורגם בל"א: וכל משרת ענבים, הנפרד משרה והתי"ו לסמיכות כמו מִקְנַת כסף, מִצְוַת ה', והורחת השרשהזה לפי ענין הפרשה לא מצאנו במקרא כ"א בלשון משנה נזיר ששרה פתו ביין והוא לשון מסיסה, והשם ממנו מרחיקין את הירק ואת המשרה, ובאורו כל משקה ששרו בהן ענבים עד שנמשו ונמסו, ובל"א (איינגוויכט): לחים, הנפרד מזה השרש על ההוראה הזאת לא מצאנו, כ"א ולא נס לחה מן הנפרד לח, ע"מ בין לים ובין גרו, והיה ראוי הרבוי ממנו לחים, ובא בפת"ח ע"מ הכפולי' שלא כדין: (ד) מחרצני, הם הגרעינים שבתוך הענבים: ועד זג, הן הקליפות שמבחוץ, ולדעת מביא הטעמים

לֹא יֹאכֵל׃ ה כָּל־יְמֵי נֶדֶר נִזְרוֹ
תַּעַר לֹא־יַעֲבֹר עַל־רֹאשׁוֹ עַד־
מְלֹאת הַיָּמִם אֲשֶׁר־יַזִּיר לַיהוָה
קָדֹשׁ יִהְיֶה גַּדֵּל פֶּרַע שְׂעַר רֹאשׁוֹ׃
ו כָּל־יְמֵי הַזִּירוֹ לַיהוָה עַל־נֶפֶשׁ
מֵת לֹא יָבֹא׃ ז לְאָבִיו וּלְאִמּוֹ
לְאָחִיו וּלְאַחֹתוֹ לֹא־יִטַּמָּא לָהֶם
בְּמֹתָם כִּי נֵזֶר אֱלֹהָיו עַל־רֹאשׁוֹ׃
ח כָּל יְמֵי נִזְרוֹ קָדֹשׁ הוּא לַיהוָה׃

פערפערטיגט ווירד: (ה) זא לאנגע דאז געליבדע דער ענטהאלטזאמקייט דויערט זאלל קיין שערמעסער איבער זיין הויפט פאהרען: ער זאלל הייליג זיין אונד דאז הויפט־האר פרייא וואכזען לאסען, ביז דיא צייט אויז איזט, דיא ער דעם עוויגען צו עהרען, צור ענטהאלטונג בעשטיממט: (ו) דיא גאנצע צייט הינדורך זאלל ער אויך צו קיינער לייכע געהען: (ז) זיך אן פאטער, מוטטר, ברודער, שוועזטער, ווען זיא טאד זינד, ניכט פעראונ־ריינינגען: ווייל ער דיא גאטליכע קראנעדער ענטהלטזאמקייט אויף זיינעם הויפטע טראגט: (ח) דיא גאנצע צייט זיינער ענטהאלטונג: איזט ער דעם עוויגען געהייליגט:

רש"י

זג׳ הס קליפות שמכחון שהחרבנים בתוכן כעכבל בזוג: (ה) קדוש יהיה׳ השער שלו לגדל הפרע של שער ראשו: פרע. נקוד פתח קטן לפי שהוא דבוק לשער ראשו פרע של שער ופירוש של פרע גדול של שער וכן את ראשו לא יפרע ואין קרוי פרע פחות משלשים יום: (ח) כל

תרגום אונקלוס

לָא יֵיכוּל: (ה) כָּל יוֹמֵי נְדַר נְזִרֵיהּ מַסְפַּר לָא יְעִיבַר עַל רֵישֵׁיהּ עַד מִשְׁלַם יוֹמַיָא דְיַזַּר קָדָם יְיָ קַדִּישׁ יְהֵי מַרְבֵּי פְּרוּעַ שְׂעַר רֵישֵׁיהּ: (ו) כָּל יוֹמִין דְיַנְזַר קָדָם יְיָ עַל נַפְשָׁא דְמִיתָא לָא יֵעוֹל: (ז) לַאֲבוּהִי וּלְאִמֵּיהּ לַאֲחוּהִי וּלְאָחָתֵיהּ לָא יְסְתָּאַב לְהוֹן בְּמוֹתְהוֹן אֲרֵי נִזְרָא דֶאֱלָהֵיהּ עַל רֵישֵׁיהּ: (ח) כָּל יוֹמֵי נִזְרֵיהּ קַדִּישׁ הוּא קָדָם יְיָ: וארי

באור

הטעמים שהניח במלת היין מפסיק פסוק מן הטפחא שבמלת ועד זג, כראה כי מחרבנים דבק עם מכל אשר יעשה, כלומר מכל אשר יעשה מחרבנים ועד זגים לא יאכל, אף שהם דברים שאין שום אדם תאב להם יהיה מזהר בהם הנזיר שלא יבא ע"י זאת לאכול העכבים עצמם, וכן דעת הראב"ע, וכן מתורגם בלשון אשכנז: (ה) גדל פרע שער ראשו, המקיר במקום עתיל כלומר גדל יגדל שער ראשו, וכוונתו במלת פרע שלא יגדלם על איזה סדר מכוון כי אם גדול חפצי ברצון הטבע, ויהיה פרע תואר הפעל לתיבת גדל, והענין שיהיה קדוש לגדל שער ראשו באופן שיהי׳ פרע בלי סדר וקליעה וסלסול, וכן כיון המתרגם בל"א: שַׁעַר מהכפרל שָׁעָר וממנו נאמר את כל שְׂעָרוֹ: (ו) על נפש מת לא יבא, כתב הראב"ע תאר לנפש, או יחסר מלת גוף, על דעתו שמלת נפש תמיד בלשון נקבה והראוי נפש מתה, אבל מצאנו נפש בל׳ זכר כמו אחד נפש: (ז) לאביו ולאמו, וק"ו לשאר קרובים: כי נזר אלהיו, כתב הראב"ע ודע כי כל בני אדם עבדי תאות העולם והמלך האמתי שם לו נזר ועטרת מלכות

ט וְכִי־יָמוּת מֵת עָלָיו בְּפֶתַע
פִּתְאֹם וְטִמֵּא רֹאשׁ נִזְרוֹ וְגִלַּח
רֹאשׁוֹ בְּיוֹם טָהֳרָתוֹ בַּיּוֹם
הַשְּׁבִיעִי יְגַלְּחֶנּוּ׃ י וּבַיּוֹם
הַשְּׁמִינִי יָבִא שְׁתֵּי תֹרִים אוֹ
שְׁנֵי בְנֵי יוֹנָה אֶל־הַכֹּהֵן אֶל־פֶּתַח
אֹהֶל מוֹעֵד׃ יא וְעָשָׂה הַכֹּהֵן
אֶחָד לְחַטָּאת וְאֶחָד לְעֹלָה
וְכִפֶּר עָלָיו מֵאֲשֶׁר חָטָא עַל־
הַנֶּפֶשׁ

(ט) ווען יעמאַנד פאָר איהם אונפערזעהנז פלאָצליך שטירבט, אונד דאַז חויפט זיינער ענטהאַלטונג פעראונ־ריינינגט: זאָ זאָלל ער אַם טאַגע זיינער ריינינגונג זיין חויפט בעשעהרן, אַם זיבענ־טען טאַגע נעמליך זאָלל ער עז בעשעהרן: (י) אַם אַכטען טאַגע אַבער ברינגט ער צוויי טורטעלטויבען אָדער צוויי יונגע טויבען: צום פריזטער פאָר דען איינגאַנג דעז שטיפטזצעלטז: (יא) דער פריזטער מאַכט איינז צום זינדענאָפפער אונד איינז צום גאַנצענאָפפער, פערזאָהנט איהן, דאַס ער זיך אַן איינער

תרגום אונקלוס

(ט) וַאֲרֵי יְמוּת מִיתָא עֲלוֹהִי בְּתְכִיף
שָׁלוּ וְיַסָּאֵב רֵישׁ נְזִרֵיהּ וְיִגַּלַּח רֵישֵׁיהּ
בְּיוֹמָא דְּדַכּוּתֵיהּ בְּיוֹמָא שְׁבִיעָאָה
יְגַלְּחִנֵּיהּ׃ י וּבְיוֹמָא תְּמִינָאָה יֵיתֵי
תַּרְתֵּין שַׁפְנִינִין אוֹ תְּרֵין בְּנֵי יוֹנָה לְוַת
כָּהֲנָא לְתָרַע מַשְׁכַּן זִמְנָא׃ (יא) וְיַעְבֵּד
כָּהֲנָא חַד לְחַטָּאתָא וְחַד לַעֲלָתָא׃
וִיכַפַּר עֲלוֹהִי מְדָּחַב עַל מִיתָא

רש"י

(ח) כל ימי נזרו קדוש הוא. זו קדושת הגוף מליטמא למתים: (ט) פתע. זה אונס: פתאום. זה שוגג ויש אומרים פתע פתאום דבר אחד הוא מקרה של פתאום: וכי ימות מת עליו. באהל שהוא בו: ביום טהרתו. ביום הזייתו או איכו אלא בשמיני שהוא טהור לגמרי תלמוד ביום השביעי אי שביעי יכול אפילו לא הזה ת"ל ביום טהרתו: (י) וביום השמיני יביא שתי תורים. להוציא את השביעי או איכו אלא להוציא את התשיעי קבע זמן לקרבין וקבע זמן למקרבין מה קרבין הכשיר שמיני ומשמיני והלאה אף מקרבין שמיני ומשמיני והלאה: (יא) מאשר חטא על הנפש. שלא נזהר מטומאת המת רבי אלעזר הקפר אומר שביער עצמו מן היין: וקדש את ראשו. לאזור ולהתחיל ימי נזרו: יקזור ויתכה מכון נזירותו: (ב) והזיר לה' את נזירתו

באור

בראשו כל מי שחפצי מן התאות: (ט) עליו, באהל שהוא בו: בפתע פתאם, שכי שרשים ועכיכו אחד על מהירת ביאת דבר בהיסח הדעת, ולהגדיל המהירות יבואו שניהם, ויתכן שעכין פתע בלא כוונה, כמ"ש ואם בפתע בלא איבה (במדבר ל"ה כ"ב), ופתאום בלי שהרגיש בו קודם היותה (אונפערזעהנס אונד פלעצליך): וטמא ראש נזרו, בכיון הזה הוא יונא לשכי, המת יטמאהו: ביום טהרתו, ומבאר שהוא ביום השביעי כי טמא מת הוא וצריך הזאת שליש ושביעי לטהרתו: (יא) מאשר חטא על הנפש, על נפש מת. (הראב"ע) וכן מתורג' בל"א, והטעם שהי' לו להזהר בקדושתו שלא יטמא, ויש חז"ל אמרו על שחטא בנפשו שלער עצמו מן היין (נדרים דף י' ע"א): וקדש את ראשו, שמיום טהרתו תחל הנזירות מחדש:

הַנֶּפֶשׁ וְקִדֵּשׁ אֶת־רֹאשׁוֹ בַּיּוֹם
הַהוּא׃ יב וְהִזִּיר לַיהוָה אֶת־יְמֵי
נִזְרוֹ וְהֵבִיא כֶּבֶשׂ בֶּן־שְׁנָתוֹ
לְאָשָׁם וְהַיָּמִים הָרִאשֹׁנִים יִפְּלוּ
כִּי טָמֵא נִזְרוֹ׃ יג וְזֹאת תּוֹרַת
הַנָּזִיר בְּיוֹם מְלֹאת יְמֵי נִזְרוֹ
יָבִיא אֹתוֹ אֶל־פֶּתַח אֹהֶל
מוֹעֵד׃ יד וְהִקְרִיב אֶת־קָרְבָּנוֹ
לַיהוָה כֶּבֶשׂ בֶּן־שְׁנָתוֹ תָּמִים
אֶחָד לְעֹלָה וְכַבְשָׂה אַחַת בַּת־
שנתה

איינער לייכע פערזינדיגט: אונד הייליגט אלזא זיין הויפט ווידרום פאן נייעם: (יב) נון מום ער דעם עוויגען צו עהרען זיינע ענטהאלטונגזטאגע ווידרום אנפאנגען, אונד צו דעם ענדע איין יאהריגעז לאם צום שולדאפפער ברינגען: דיא פאריגן טאגע אבער זאללען ניכט גערעכנט ווערדען, ווייל דיא ענט־האלטונג דורך אונרייניגקייט אונטערבראכען ווארדען: (יג) דיזעז איזט דיא פאר־שריפט פיר דען ענטהאלט־זאמען: ווען דיא צייט זיינער ענטהאלטונג אויז איזט, ברינגע מאן איהן פאר דען איינגאנג דעז שטיפטזצעלטז: (יד) דאז זאלל ער דעם עוויגען צו עהרען, צום אפפער ברינגען, איין יאהריגעז לאם, אהנע פעהלר, צום גאנצן אפפער, איין יאהריג שאף, אהנע

רש"י

כזירתו כתחילה: והימים הראשונים יפלו • לא יעלו מן המכין: (יג) יביא אותו • יביא את עצמו וזה אחד משלשה אתים שהיה רבי ישמעאל דורש כן • כיוצא בו והשיאו אותם עון אשמה את עצמם כיוצא בו ויקבור אותו בגיא הוא

תרגום אונקלוס

מִיתָא וִיקַדֵּישׁ יַת רֵישֵׁיהּ בְּיוֹמָא הַהוּא׃ (יב) וְיַזִּיר קָדָם יְיָ יַת יוֹמֵי נִזְרֵיהּ וַיְיָתֵי אִימַר בַּר־שַׁתֵּיהּ לַאֲשָׁמָא וְיוֹמָיָא קַדְמָאֵי יְבַטְּלוּן אֲרֵי אִסְתָּאַב נִזְרֵיהּ׃ (יג) וְדָא אוֹרַיְתָא דְּנָזִירָא בְּיוֹם מִשְׁלַם יוֹמֵי נִזְרֵיהּ יַיְתֵי יָתֵיהּ לְתָרַע מַשְׁכַּן זַמְנָא׃ (יד) וְיָקְרֵיב יַת־קוּרְבָּנֵיהּ קָדָם יְיָ אִימַר בַּר שַׁתֵּיהּ שְׁלִים חַד לַעֲלָתָא וְאִמְּרָתָא חֲדָא בַּת־
שתא

באור

(יב) והימים הראשנים יפלו, לא יהיו במכין: כי טמא נזרו, כי כוונת הכזירות היתה בלי הפסק: טמא, עבר מבנין הקל על גזרת פעל והוא פעל עומד: (יג) ביום מלאת, מקור מבנין הקל מנחי למ"ד ח' ובא ע"מ מקור מנחי ל"ה, וכן לבלתי קראת לנו (שופטים ח' ח'): יביא אתו, את עצמו כמו וירעו הרועי' אותם (יחזקאל ל"ד ח'), וזה אחד משלשה אתים שהי' רבי ישמעאל דורש כן וכיוצא בו והשיאו אתם עון אשמה את עצמם וכיוצא בו ויקבור אתו בגיא קבר את עצמו • (רש"י), וכן תרגם יב"ע ימטי ית גרמיה, או יביא הכהן אותו בע"כ להקריב את קרבנו • (הראב"ע): (יד) כבש, זכר כמשפט העולה:
וכבשה

שְׁנָתָהּ תְּמִימָה לְחַטָּאת וְאַיִל־
אֶחָד תָּמִים לְשְׁלָמִים: טו וְסַל
מַצּוֹת סֹלֶת חַלֹּת בְּלוּלֹת בַּשָּׁמֶן
וּרְקִיקֵי מַצּוֹת מְשֻׁחִים בַּשָּׁמֶן
וּמִנְחָתָם וְנִסְכֵּיהֶם: טז וְהִקְרִיב
הַכֹּהֵן לִפְנֵי יְהוָה וְעָשָׂה אֶת־
חַטָּאתוֹ וְאֶת־עֹלָתוֹ: יז וְאֶת־
הָאַיִל יַעֲשֶׂה זֶבַח שְׁלָמִים לַיהוָה
עַל סַל הַמַּצּוֹת וְעָשָׂה הַכֹּהֵן
את

אָהנע פֿעהלער, צום זינדען־
אָפּפֿער: אונד איינן ווידדער,
אָהנע פֿעהלער, צום פֿריידען־
אָפּפֿער: (טו) פֿערנער איינען
קאָרב מיט אונגעזייארטען
קוכען, פֿאָם פֿיינזטן מעהלע,
מיט אָעל איינגעריהרט,
אונד אונגעזייארטן מיט אָעל
בעשטריכנען פֿלאָדען: נעבזט
איהרם געוואָהנליכן אָפּפֿער־
מעהל אונד אָפּפֿערוויין:
(טז) דער פּריזטער ברינגט
ריזען פֿאָר דען עוויגען: אונד
פֿעררריכטעט דאַז זינדענ־
אָפּפֿער אונד דאַז גאַנצע־
אָפּפֿער: (יז) דען ווידדער

אבער מאַכט ער צום פֿריידענאָפּפֿער, דעם עוויגען צו עהרען, זאַמט דעם קאָרב
מיט אונגעזייארטעם בראָד: ברינגט אויך
דאַז

תרגום אונקלוס

שַׁתָּא שְׁלֵמְתָּא לְחַטָּאתָא וּדְכַר־חַד
שְׁלִים לְנִכְסַת קוּדְשָׁיָא: (טו) וְסַל פַּטִּיר
סוֹלְתָּא גְּרִיצָן דְּפִילָן בְּמִשְׁחָא וְאִסְפּוֹגִין
פַּטִּירִין דְּמִשִּׁיחִין בְּמִשְׁחָא וּמִנְחָתְהוֹן
וְנִסְכֵּיהוֹן: (טו) וַיְקָרֵיב כָּהֲנָא קֳדָם יְיָ
וַיַּעֲבֵד יָת חַטָּאתֵיהּ וְיָת־עֲלָתֵיהּ: (יז) וְיָת־דְּכַרָא יַעֲבֵד נִכְסַת קוּדְשָׁיָא קֳדָם־יְיָ
על סלא דפטיריא ויעבד־כהנא
ית

רש"י

הוא קנה את עצמו: (טו) ומנחתם ונסכיהם. של עולה ושלמים לפי שהיו בכלל ויצאו לידון בדב' קדש שיטעינו לחם הזירן לכלל שיטעינו נסכים כדין עולה ושלמים: חלות מצות ורקיקי מצות. עשר מכל מין: (יז) זבח שלמים לה' על סל המצות. יסקט את השלמים על מצת לקדש

באור

ובנשה, נקנה כמשפט החטאת: לשלמים, שלמי שמחה שהשלים מה שנדר: (טו) וסל מצות, עניכו וסל מלא או עם מצות, ומניחו הרבה בלשון שנסמך הכלי אל מה שיש בו, ואין עקר הכוונה על הכלי, כי אם על מה שבתוכו, והכלי הוא כדמות מדה ושעור למה שיש בו, לכך נסמך אליו כאשר יסמך המדה והמשקל והמכין לדבר המדוד והשקול והנמכר, יאמר ככר הכסף, איפת הקליח (שמואל א' י"ז י"ז), שלשת הימים: חלת וגו' ורקיקי וגו', עשר מכל מין ומין: ומנחתם ונסכיהם, של עולה ושלמים לפי שהי' בכלל ויצא לדון בדבר הקדש שיטענו לחם הזירן לכללן שיטענו נסכים כדין עולה ושלמים. (רש"י), וכן כיון המתרגם בל"א שהוסיף מלת (גוועהנליכן): (טו) והקריב הכהן, אל המזבח, אסר הפעול והוא מלת אתם ר"ל הדברים המזכרים, וכן מתורגם בל"א: ועשה את חטאתו, בעבור שהזכיר באחרונה כי כן מנהג הלשון. (הראב"ע), ולדעת חז"ל קטאת קדמה לעולה להקדבה בכל יוקום ומה שלמעל' הזכיר העולה תחלה היינו כמו שתירץ רבא (זבחים דף כ') למקראה הקדימ' הכתוב קינו אתהי' העולה נקראת בענין תחלה, עיין מש"כ בבאור (ויקרא ה' י"ח), וכן הניאו רש"

דאז מעהל אונד וויינאָפּפער:
(יח) דער ענטהאַלטזאַמע
זאָלל זיך פאָר דעם איינגאַנגע
דעז שטיפטזצעלטז זיין גע־
ווייהטעז הויפטהאַר אַב־
שערען לאַסען: זאָלל
דיזעז זיין געווייהטעז הויפט־
האַר נעהמען אונד אויף
דאז פייער לעגען דאז אונטר
דעם פריידענאָפּפער איזט:
(יט) דער פריזטער ניממט
דען בוג, ווען ער געקאָכט
איזט, פאָם ווידער אַב,
דאַצו איינען אונגעזייערטען
קוכען אויז דעם קאָרבע,
אונד איינען אונגעזייערטען פלאַדען: אונד לעגט עז דעם ענטהאַלטזאַמען
אויף

וְגִלַּח הַנָּזִיר פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד אֶת־
רֹאשׁ נִזְרוֹ וְלָקַח אֶת־שַׂעַר רֹאשׁ
נִזְרוֹ וְנָתַן עַל־הָאֵשׁ אֲשֶׁר־תַּחַת
זֶבַח הַשְּׁלָמִים: יט וְלָקַח הַכֹּהֵן
אֶת־הַזְּרֹעַ בְּשֵׁלָהּ מִן־הָאַיִל
וְחַלַּת מַצָּה אַחַת מִן־הַסַּל
וּרְקִיק מַצָּה אֶחָד וְנָתַן עַל־כַּפֵּי
הַנָּזִיר

רש"י

לקדש את הלחם: את מנחתו ואת נסכו • של
איל: (יח) וגלח הנזיר פתח אהל מועד. יכול
יגלח בעזרה הרי זה דרך בזיון אלא וגלח הנזיר
לאחר שחיטת השלמים שכתוב בהן ושחטו פסח
אהל מועד: אשר תחת זבח השלמים • תחת
הדוד שהוא מבשלן בו לפי שבשלמי נזיר היו
מתבשלים בעזרה שנריך ליטול הכהן הזרוע
אחר

תרגום אונקלוס

יַת־מִנְחָתֵיהּ וְיַת־נִסְכֵּיהּ: (יח) וְיִגְלַח
נְזִירָא בִּתְרַע מַשְׁכַּן זִמְנָא יַת־רֵישׁ
נִזְרֵיהּ וְיִסַּב יַת־שֵׂעַר רֵישׁ נִזְרֵיהּ וְיִתֵּן
עַל־אֶשְׁתָּא דִּי תְּחוֹת דּוּדָא דְּנִכְסַת־
קוּדְשָׁיָא: (יט) וְיִסַּב כָּהֲנָא יַת־דְּרָעָא
בְּשִׁילָא מִן־דְּכַרָא וּגְרִיצָתָא פַּטִּירָתָא
נזירא
חֲדָא מִן־סַלָּא וְאִכְּפּוֹג פַּטִּיר חַד וְיִתֵּן עַל יְדֵי

באור

בפסוק והקריבו (שם י"ב ז'): (טז) על סל המצות, פירושו עם סל המצות, כמו ויבואו
האנשים על הנשים ר"ל עם הנשים: את מנחתו ואת נסכו, של איל: (יח) וגלח הנזיר
פתח אהל מועד, יכול יגלח בעזרה הרי זה דרך בזיון אלא יגלח הנזיר לאחר שחיטת השלמי'
שכתוב בהן ושחטו פתח אהל מועד • (רש"י), ובמסכת נזיר (דף מ"ה ע"א) מביא הוכחות רבות
מן המקראות שאין משמעות הפסוק פתח אהל מועד ממש עי"ש, ות"א תרגמו לפי פשוטו, וכן
מתורגם בל"א: אשר החת זבח השלמים, תחת הדוד שהוא מבשלן בו לפי שבשלמי נזיר היו
מתבשלין בעזרה שנריך לטול הכהן הזרוע אחר שנתבשל ולהניף לפני ה': (יט) הזרע בשלה,
פירש"י לאחר שנתבשל, ורלב"ע פירש והיא בשלה, וכונת שניהם אחת היא, לפי שמובא הל'
אם תהיה בשר העגל ה"א הידועה לאיזה הוראה מן ההוראות ואחריו שם או שמות תואריס לו
וכלם חלקי הגוף לבד או הגשוא לבד, אזי תהי' ה"א הידוע' גם בתואריס, כמו ההר הטוב
הזה, כי גוף המאמר הוא מלת ואחרא' הקדוש בפסוק, אבל אם היא מאמר חותך", ר"ל
שהתואר הוא בשוא להענש הגוף, אזי לא תבוא ה"א הידוע' בתואר, כמו עוד היום גדול,
[ועיין מה שכתבנו בפסוק והאבן גדולה על פי הבאר (בראשית כ"ט ב')], ולפ"ז אם היתה
מלת בשלה תואר העגל היתי' ראוי להיות בה"א הידועה מטעם שזכרתי, לכן פירשו ז"ל
מלת

הַנָּזִיר אַחַר הִתְגַּלְּחוֹ אֶת־נִזְרוֹ׃
וְהֵנִיף אוֹתָם הַכֹּהֵן תְּנוּפָה
לִפְנֵי יְהוָה קֹדֶשׁ הוּא לַכֹּהֵן
עַל חֲזֵה הַתְּנוּפָה וְעַל שׁוֹק
הַתְּרוּמָה וְאַחַר יִשְׁתֶּה הַנָּזִיר
יָיִן׃ כא זֹאת תּוֹרַת הַנָּזִיר אֲשֶׁר
יִדֹּר קָרְבָּנוֹ לַיהוָה עַל־נִזְרוֹ
מִלְּבַד אֲשֶׁר תַּשִּׂיג יָדוֹ כְּפִי נִדְרוֹ
אשר

אויף דיא האָנדע, נאַכדעם ער זיך דיא קראָנע דער ענט־האַלטונג האַט אַבשעערען לאַסען: (כ) דער פר וטער מאַכט דאַמיט איינע ווענדונג פאַר דען עוויגען: עז איזט איין הייליגטום, דאַז דעם פריזטער געהאָרט, אויסער דער ווענדונגזכרוזט אונד דער העבעשולטער: הערנאַך קאַן דער ענטהאַלטזאַמע ווידער ווין טרינקען: (כא) דיזעז איזט דיא לעהרע פיר איינען דער ענטהאַלטונג געלאָבט, זיין אָפּפער, דעם עווינען צו ערהרען, וועגען זיינער ענטהאַלטונג, אויסער דעם, וואַז ער עטוואַ זאָנזט נאַך זיינעם פערמעגען אַנגעלאָבט האַט: וואַז

תרגום אונקלוס

נְזִירָא בָּתַר דִּיגַלַּח יַת נְזִירֵיהּ: (כ) וְיַרִים יַתְהוֹן כַּהֲנָא אֲרָמָא קֳדָם יְיָ קוּדְשָׁא הוּא לְכַהֲנָא עַל חַדְיָא דְאַרְמוּתָא וְעַל שָׁקָא דְאַפְרָשׁוּתָא וּבָתַר כֵּן יִשְׁתֵּי נְזִירָא חַמְרָא: (כא) דָּא אוֹרַיְתָא דְנְזִירָא דִּי נְדַר קוּרְבָּנֵיהּ קֳדָם־יְיָ עַל־נִזְרֵיהּ בַּר מִדְּתַדְבִּיק יְדֵיהּ כְּפוּם נִדְרֵיהּ דִּי

רש"י

לאחר שנתגלח ולהניף לפני ה': (יט) זרוע בשלו. לאחר שנתבשל: (כ) קדש הוא לכהן. החלה והרקיק והזרוע תרומה הן לכהן: על חזה התנופה. מלבד חזה ושוק הראויים לו מכל שלמים מוסף על שלמי נזיר הזרוע הזה לפי שהיו שלמי נזיר בכלל ויצאו לידון בדבר החדש להפרש זרוע הוצרך להחזירן לכלל לידון אף בחזה ושוק: (כא) מלבד אשר תשיג ידו. שאם אמר הריני נזיר על מנת לגלח על מאה עולות ועל מאה שלמים כפי כדרו אשר ידר כן יעשה מוסף על תורת נזרו. על תורת המיל

באור

שמלת בשלה תואר הפעל שוקח הכהן את הזרוע מן האיל לאחר שנתבשלה עמו, ויתכן שיהי' ביטוי מבנין הקל לגזרת פָּעֵר כמו מן חָפֵץ חֲפֵצָה, וכן אמרו ח"ל אין בשלה אלא שנתבשלה עם האיל, וכן הועתק בל"א: (כ) קדש הוא לכהן, הזרוע כי הוא עקר, ותינת זרוע פעם זכר ופעם נקבה, ומצאנו ויפיצו זרועי ידיו (בראשית מ"ט כ"ד), זרועות רשעים תשברנה (תהלי' ל"ז י"ז), או ישוב על המינוף כלו שהם החלה והרקיק והזרוע: על חזה, מלבד חזה התנופה ושוק הימין שהם לכהן בכל השלמים יהי' גם זה לכהן: ואחר ישתה הנזיר יין, אחר כל המעשים האמורים בפרשה שהיא הקרבן ותגלחת, זו דברי רבי אליעזר, ולדעת החכמים אחר מעשה יחידי שהוא אחר הקרבן אף שלא התגלח (נזיר דף מ"א ע"א): (כא) מלבד אשר תשיג ידו, שאם אמר הריני נזיר על מנת שאגלח על מאה עולות ועל מאה שלמים: כן יעשה על תורת נזרו, יכול להוסיף על המפורש בתורת הנזיר, אבל לא יחסר אם אמר הריני נזיר תמים נזירות על שלשה בהמות הללו אין אני קורא בו כאשר ידור כן יעשה. (רש"י), והנה אם תדקדק בסדר הנחת הטעמים תראה שלדעת מניחים

אֲשֶׁר יִדֹּר כֵּן יַעֲשֶׂה עַל תּוֹרַת נִזְרוֹ׃ פ

כג וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר׃
כג דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו
לֵאמֹר כֹּה תְבָרְכוּ
אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אָמוֹר
לָהֶם׃ ס כד יְבָרֶכְךָ יְהוָה׃
וישמרך

זואז ער געלאבט האט, מוס
ער האלטען, אויסער דער
פארשריפט פיר דיא ענט=
האלטונג: (כב) דער עוויגע
רעדעטע פערנער מיט משה,
אונד שפראך: (כג) רעדע
מיט אהרן אונד זיינן זאהנען,
אונד זאגע איהנען: אויף
פאלגענדע ווייזע זאללט איהר
דיא קינדער ישראל'ן זעגנען:
מיט דיזען וואָרטען זאָלל־ט
איהר זיא אנרעדען:
(כד) דער עוויגע זעגגע דיך
אונד

רש"י

מוסף ולא יחסר שאם אמר הריני נזיר על מנת לגלח על שלש בהמות הללו אין אני קודם בו כאשר ידור כן יעשה: (כג) אמור להם. כמו זכור שמור בלע"ז דיש"נט (בל"א שפרעכנד): אמור להם. שיהיו כולם שומעים: אמור. מלא לא תברכם בחפזון ובהלות אלא בכוונה ובלב שלם: (כד) יברכך. שיתברכו ככמיך: ושמרך. שלא יבאו עליך שודדים ליטול ממונך שהכותן מתנה לעבדו איננו יכול לשומרו מכל אדם וכיון שבאים לסטים עליו וגוזלין אותה ממנו מה הנאה יש לו במתנה זו אבל הקב"ה הוא הכותן הוא השומר והרבא מדרשי' דרשו בו

תרגום אונקלוס

דִּי יִדַּר בֵּן יַעְבֵּד עַל אוֹרַיְתָא דְּנִזְרֵיהּ׃
(כג) וּמַלֵּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמֵימָר׃
(כג) מַלֵּיל עִם־אַהֲרֹן וְעִם בְּנוֹהִי
לְמֵימַר כְּדֵין תְּבָרְכוּן יַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כַּד
יֵימְרוּן לְהוֹן׃ (כד) יְבָרְכִינָךְ יְיָ
ויטרינך

באור

שעור הכתוב כך הוא, זאת תורת הנזיר אשר ידור (כדר נזיר לה', וזאת תורת) קרבנו לה' על נזרו (אם כדר בכתב הריני נזיר, ותהיה מלת זאת מושכת עצמה ואחרת עמה) מלבד אשר תשיג ידו (אם הי' עשיר ורצה להרבות בקרבנות, או שבדר תחלה על מנת להרבות בהם, יביאם כלם ביום מלאת, ולא יסתה יין על הקריבו את כלם, ואח"כ כלל ואמר) כפי כדרו אשר ידור (בין עשיר בין עני) כן יעשה (הכל ביום מלאת ימי נזרו) על תורת נזרו (כי כלם בכלל תורת נזרו. (עיין רמב"ן), ותבין מזה ערך הסגולתא והאתנא בפסוק הזה על מקומם הראוי להם: (כג) כה תברכו את בני ישראל, כלומר לא תברכו מברכת פיכם כאדם שאומר תבוא לראש פלוני כך וכך אלא אני התפללו שאברכם אני כמו שמפרש יברכך ה', ואני אשמע קולכם כאשר תאמרו ואברכם לישראל כמו שמפרש ושמו את שמי וגו', כשיברכו הכהנים את ישראל בשמי ולא בשמם אני אברכם לישראל כמו שהתפללו הכהנים ואומרים יברכך ה' ישא ה' פניו, כדכתיב ופניתי אליכם והרביתי אתכם וגו'. (הרשב"ם): אמור להם, המקור במקום כווי, כמו זכור שמור בלע"ז דיש"ט (בל"א שפרעכנד). (רש"י): (כד) יברכך ה', שיתן לך תוספת קיים ועושר ובריאות: ושמרך, שלא תאנה אליך רעה, המאבדת את

טובתו

וְיִשְׁמְרֶךָ׃ ס כה יָאֵר
יְהוָה׃ פָּנָיו אֵלֶיךָ
וִיחֻנֶּךָּ׃ ס כו יִשָּׂא יְהוָה׃
פָּנָיו אֵלֶיךָ וְיָשֵׂם לְךָ
שָׁלוֹם׃ ס כז וְשָׂמוּ אֶת־
שְׁמִי עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַאֲנִי
אֲבָרְכֵם׃ ס ז א וַיְהִי בְּיוֹם

ליום א׳ דחנוכה כלות

אונד בעהיטע דיך: (כה) דער עוויגע לאַסע זיין אַנטליץ דיר לייכטען, אונד זייא דיר גענאָדיג: (כו) דער עוויגע ווענדע זיין אַנטליץ דיר צו, אונד געבע דיר גליקזעליגקייט: (כז) זאָ זאָללען זייא מיינען נאַמען איבער דיא קינדער ישראל'ז אויזשפּרעכען: אונד איך ווערדע זייא זעגנען:

ז (א) אַלז משה דיא אויפריכטונג

תרגום אונקלוס

וְיִטְּרִנָּךְ׃ (כה) יַנְהַר יְיָ שְׁכִינְתֵּיהּ עֲלָךְ וִיחַנֵּךְ׃ (כו) יְסַב יְיָ אַפּוֹהִי לְוָתָךְ וְיִשַׁוֵּי לָךְ שְׁלָם׃ (כז) וְיִשַׁוּוּן יָת־בְּרָכָת שְׁמִי עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַאֲנָא אֲבָרְכִינּוּן׃

ז (א) וַהֲוָה בְּיוֹמָא דשיצי

רש"י

בו בספרי: (כה) יאר ה׳ פניו אליך. יראה לך פנים שוחקות פנים להובות: ויחנך. יתן לך חן: (כו) ישא ה׳ פניו אליך. יכבוש כעסו: (כז) ושמו את שמי. יברכם בשם המפורש: ואני אברכם. לישראל ואסכים עם הכהנים. דבר אחר ואני אברכם לכהנים:

ז (א) ויהי ביום כלות משה. כלת כתיב יום הקמת המשכן היו ישראל ככלה הנכנסת

באור

טובתו, כי אם תהיה לך הנאה מהשפעתו: (כה) יאר ה׳ פניו אליך, פניו המביטי׳ בך ומשגיחי׳ עליך ועל מעשיך יהיו פנים שוחקות פנים להובות, כי באור פני מלך חיים: ויחנך, יתן לך חן, וימלא משאלותיך, כטעם חנוני אתם, אשר חנן אלהים, מגזרת חנן, ודגש הכ"ף במלת ויחנך היא לתפארת כמו הדגש במלת מִקְדָּשׁ: (כו) ישא ה׳ פניו אליך, אף אם יכעוס עליך כי קטלת לו יכבוש כעסו ושב וכעס על הרעה להיטיב לך, וכן דעת רש"י, ורחב"ע פי׳ שהוא הפך אעלים עיני מכם והטעם בכל מקום שתפכה יהיו פניו נשואות אליך, וכן ת"א יקבל ה׳ שכינתיה לותך: וישם לך שלום, הוראת מלת שלום ידועה שהיא הפך המלחמה והריב ובל"א (פרילי), ופעמים תורה על הצלחה כמו השלום לאיזך השלום לילד (מלכים ב׳ ל׳ כ"ו), ובאורה בל"א (גליקזעליגקייט) הכוללת כל עניני ההצלחה, ולפי שהיא כאן סיום הברכות כלן נראה שתורה על ענין היותר כולל, וכן מתורגם בל"א: (כז) ושמו את שמי, כמו שזכרתי למעלה בשם הרשב"ם כשיברכום בשמי ולא בשמם אני אסכים עמהם ואברכם לישראל כמו שהתפללו הכהנים, והנראה שנוה השם ליחד הברכה אליו כי לא ידע האדם מה טוב לו בחייו ולפעמים יתאוה לאיזה טובה ויקוה שיה וכשיגיענה ישמח בה ואחריתה רעה רבה, וכן להפך, לכן נוה להסב את הברכות אליו והוא יברך את ישראל כפי ידיעתו איזה היא טובה ומדומה או אמתית, ויש לפרש שמ"ם אברכם סימן על הכהנים המברכים, והטעם שהם יברכו את ישראל ואני אברך את הכהנים. (רש"י והרחב"ע):

ז (א) ויהי ביום כלות משה להקים, ולא באור ביום הקים מלמד שכל ז׳ימי המלואים הי׳ משה מעמידו ומפרקו ונאותו היום העמידו ולא פרקו לכך אמר כלות משה להקים לותו היום כלו הקמותיו. (רש"י), וכתב הרמב"ן ז"ל לשון רש"י כדברי חז"ל, אבל איננה

אויפריכטונג דער וואָרנונג
פאָללענדעט, אונד זיא גע-
האַלבט אונד געהייליגט,
וויא אויך דען אַלטאַר מיט
זיינען געראָטהן צו שטאַנדטע
געבראַכט: אַלז ער דיזען
אַללען איינגעזאַלבט אונד
געהייליגט האַטטע: (ב) דאַ
בראַכטען דיא פירזטען
ישראל'ז, נעמליך דיא
פאַמיליענהייפטער: אָדער
דיא שטאַמפירזטען, וועלכע
דען

נשא ז

כְּלוֹת מֹשֶׁה לְהָקִים אֶת־
הַמִּשְׁכָּן וַיִּמְשַׁח אֹתוֹ וַיְקַדֵּשׁ
אֹתוֹ וְאֶת־כָּל־כֵּלָיו וְאֶת־
הַמִּזְבֵּחַ וְאֶת־כָּל־כֵּלָיו וַיִּמְשָׁחֵם
וַיְקַדֵּשׁ אֹתָם: ב וַיַּקְרִיבוּ נְשִׂיאֵי
יִשְׂרָאֵל רָאשֵׁי בֵית אֲבֹתָם הֵם
נְשִׂיאֵי הַמַּטֹּת הֵם הָעֹמְדִים
על

רש"י

הנכנסת לחופה: כלות משה. בצלאל וכל
חכם לב עשו את המשכן ותלאו הכתוב במשה
לפי שמסר נפשו עליו ולרש' תבני' כל דבר ודבר
כמו שהראהו בהר להורות לעושי המלאכה ולא
טעה בתבנית אחת וכן מציאו בדוד לפי שמסר
נפשו על בנין בית המקדש שנאמר זכור ה' לדוד
את כל עניותו אשר נשבע לה' ונומר (תהלים
קל"ב) לפיכך נקרא על שמו שנאמר הנה ביתך
דוד (מלכים ח' י"ב): כלות משה להקים.
ולא נאמר ביום הקים מלמד שכל שבעת ימי

תרגום אונקלוס

דְּשֵׁיצֵי מֹשֶׁה לַאֲקָמָא יָת־מַשְׁכְּנָא וּרְבִי
יָתֵיהּ וְקַדִּישׁ יָתֵיהּ וְיָת כָּל־מָנוֹהִי וְיָת־
מַדְבְּחָא וְיָת־כָּל־מָנוֹהִי וּרְבִינוּן
וְקַדִּישׁ יָתְהוֹן: (ב) וְקָרִיבוּ רַבְרְבֵי
יִשְׂרָאֵל רֵישֵׁי בֵית אֲבָהָתְהוֹן אִינוּן
רַבְרְבֵי שִׁבְטַיָּא אִנּוּן דְּקָיְמִין עַל־
מְנִנְיָא

באור

רמיה נמורה כי ביום כלות מיכנו דבק עם להקים בלבד, אבל ביום כלות משה להקים את
המשכן ולמשוח ולקדש אתו ואת המזבח ואת כל כליו הקריבו הנשיאים את קרבנם כשנעשה כל
זה ומכל מקום ביום השמיני הי', ועוד האריך שם: אך לפי דעתו אין נכון בכפילת הלשון
של ויימשחם ויקדש אתם, אחר שכונת וימשח אתו ויקדש אותו היא גם על המזבח וכל כליו
בעבור האתנה בשלת כליו, אמנם לפירש"י ז"ל יהי' באור הכתוב כך, ויהי ביום כלות משה
להקים את המשכן (אז) וימשח אתו ויקדש אתו ואת כל כליו וגם את המזבח ואת כל כליו
(משח ויקדש) כי כאשר נוהו השם על הקמת המשכן של יום השמיני נוהו גם כן על המשיחה
למשכן וכליו ולמזבח (שמות מ' ט'), ובעשיתו לא הוזכר המשיחה (שם י"ז), והודיע כאן שעשה
הכל ביום השמיני כאשר נוה השם להקים ולמשוח, ומה שכתוב (ויקרא ח' י') ויקח משה
משמן המשחה וגו' זהו היתי' מעשה שבעת ימי המלואים, וכאן הודיע מעשה יום השמיני כאשר
כלו הקמותיו: וימשחם ויקדש אתם, פירושו וכאשר משחם וקדשם אז ויקריבו נשיאי ישרא
תו', והמתרגם האשכנזי בחר בשיטת הרמב"ן, ולדעתו אין מוכפל הלשון רמיה כ"כ, שכן
דרך הכתוב לכלול אחרי שפרט, וכן הטעי' הכוונה בתרגומו: וימשחם, בשמן המשחה:
ויקדש אתם, בדם. (הראב"ע), והשיג עליו הרמב"ן כי גם במשכן נאמר ויקדש אתו והמשכן
לא נתקדש בדם, אבל פירושו וימשחם לקדש אתם (ר"ל במשיחת השמן): (ב) ויקריבו
נשיאי ישראל, בתחלה אמר דרך כלל על כל הנדבות שהקריבו, ואח"ז מפרש איכותן
שהן העגלות והבקר ומה שהקריבו על המזבח איש איש יום: הם העמדים על הפקדים,
שעמדו

עַל־הַפְּקֻדִים׃ ג וַיָּבִיאוּ אֶת־
קָרְבָּנָם לִפְנֵי יְהוָה שֵׁשׁ־עֶגְלֹת
צָב וּשְׁנֵי עָשָׂר בָּקָר עֶגְלָה עַל־
שְׁנֵי הַנְּשִׂאִים וְשׁוֹר לְאֶחָד
וַיַּקְרִיבוּ אוֹתָם לִפְנֵי הַמִּשְׁכָּן׃
ד וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר׃
ה קַח מֵאִתָּם וְהָיוּ לַעֲבֹד אֶת־
עבדת

דען מוזטערונגען בייאגע־
וואָרענט האַבען׃ (ג) דיזע
בראַכטען איהר גאַבע פאָר
דען עוויגען, זעכס בעדעקטע
וואַגען, אונד צוואָלף רינדער,
יעדער צוויי פירזטען איינען
וואַגען, אונד יעדער איינען
אָכזען׃ דיזע בראַכטען זיא
פאָר דיא וואָהנונג׃ (ד) דער
עוויגע שפראַך צו משה,
וויא פאָלגט׃ (ה) נים זאָלכעז
פאָן איהנען אַן, עז זאָלל
צום דינזטע בייא

תרגום אונקלוס

מִנְיָנָא׃ (ג) וְאַיְתְיוּ יַת־קָרְבָּנֵיהוֹן
קֳדָם יְיָ שִׁית־עֶגְלָן כַּר־טְחַפְּיָן וּתְרֵי
עֲשַׂר תּוֹרִין עֶגְלְתָא עַל־תְּרֵין רַבְרְבַיָּא
וְתוֹר לְחַד וְקָרִיבוּ יָתְהוֹן לְקֳדָם
מַשְׁכְּנָא׃ (ד) וַאֲמַר יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמֵימָר׃
סב

רש"י

המלוים היה משה מעמידו ומפרקו ונלאותו
היום העמידו ולא פרקי לכך כאמר כלות משה
להקים אותו היום כלו הקמותיו ורא"ם חדש
ניסן היה בשני בשרפה הפרה בשלישי הו היה
ראשונ' ובשביעי גלאו׃ (ב) הם בשיאי המטות׃
שהיו שוטרים עליהם במצרים והיו מוכים
עליה' שנאמר ויכו שוטרי ישראל׃ הם העומדי'
על הפקודים׃ שעמדו עם משה ואהרן כשמנו
את ישראל שנאמר ואתכם יהיו וגומר׃ (ג) שש
עגלות צב׃ אין צב אלא מחופים וכן בצבים ובפרדים (ישעיה מ"ו) עגלות מכוסות קרויות
צבים׃ ויקריבו אותם לפני המשכן׃ שלא קבל משה מידם עד שנאמר לו מפי המקום אמר ר'
נתן

באור

שעמדו עם משה ואהרן בשעת מנין ישראל כמ"ש ואתכם יהיו איש אים למטה׃ (ג) שש עגלות
צב, אין צב אלא מחופים וכן בצבים ובפרדים (ישעי' מ"ו ד'), עגלות מכוסות קרויות צבים,
(רש"י וכן תרגם אונקלוס ויב"ע), ועגלות דבוק, עגלות של צב, עגלות של מכסה, ותרגום
ירושלמי שית עגלן מזיוגן, כלומר שכל עגלה הי' לה זוג בקר המושכין אותה, בל"א
(צווייאשפעניג), והרא"ע פי' שהוא מין ממיני השורים המושכים את העגלות, ואולם
בגרשה מהכתוב הביאו את שנים עשר הבקר לצורך המשיכה, ועוד אם היו אלו לבד מן
הבקר מדוע לא זכר מספרם, כאשר זכר מספר הבקר, ושרש צב גרשה שהוא מהכפולים,
כי מנאתו ברבוי בצבים דגש הלמ"ד לחסרון עי"ן הפעל׃ על שני הנשאים, לכל
שני הנשיאים׃ ויקריבו אותם לפני המשכן, כי לא ידעו אם הוא רצון השם
לשלח קרשי המשכן על העגלות עד שאמר ה' למשה קח מאתם וגו', וז"ל הרמב"ן ויתכן
שנפרש ויביאו את קרבנם לפני ה' שם עגלות בצ, שם עגלות גדולות מטאות קרבנותיהם ושנים
עשר בקר מושכים העגלות והנה הביאו העגלות מלאות והבקר לפני המשכן והשם צוה את
משה קח מאתם הכל והי' העגלות והבקר שאינן לקרבן לעבוד את עבודת אהל מועד ואח"כ
לקחו הנשיאים את קרבניהם מעל העגלות ויקריבו אותם לפני המשכן כי היו חושבים להקריב
הכל בו ביום, אחר שהודעו להקריבם לו והשם צוה בשיא אחד ליום יקריבו ולכך לא הוצרך
לומר עתה קח מאתם, ודרך הלשון לומר עגלות על דרך המלוי שבהן כמו אוכלי שלחן איזבל
פירושו

עֲבֹדַת אֹהֶל מוֹעֵד וְנִתַּתָּה
אוֹתָם אֶל־הַלְוִיִּם אִישׁ כְּפִי
עֲבֹדָתוֹ: ו וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת־
הָעֲגָלֹת וְאֶת־הַבָּקָר וַיִּתֵּן אוֹתָם
אֶל־הַלְוִיִּם: ז אֶת־שְׁתֵּי הָעֲגָלוֹת
וְאֶת אַרְבַּעַת הַבָּקָר נָתַן לִבְנֵי
גֵרְשׁוֹן כְּפִי עֲבֹדָתָם: ח וְאֶת
אַרְבַּע הָעֲגָלֹת וְאֶת שְׁמֹנַת
הַבָּקָר נָתַן לִבְנֵי מְרָרִי כְּפִי
עֲבֹדָתָם בְּיַד אִיתָמָר בֶּן־אַהֲרֹן
הַכֹּהֵן: ט וְלִבְנֵי קְהָת לֹא נָתָן
כִּי־עֲבֹדַת הַקֹּדֶשׁ עֲלֵהֶם בַּכָּתֵף

ישאו

ביא דעם שטיפטוצעלטע
געברויכט ווערדען: אונד
דיא זאָללזט עז דען לוים
איבערגעבען, יעדעם נאַך
זיינעם דינזטע: (ו) משה
נאַם דיא וואַגען אונד דאַז
רינדפיה אָן: אונד גאַב זיא
דען לוים: (ז) נעמליך צווייא
וואַגען אונד פיער רינדער
גאַב ער דען קינדערן גרשון:
נאַך איהרעם דינזטע:
(ח) אונד פיער וואַגען נעבזט
אַכט רינדערן גאַב ער דען
קינדערן מררי: נאַך איהרעם
דינזטע אונטער דער אויפ-
זיכט איתמר זאָהנז דעז
פריזטערז אהרן: (ט) דען
קינדערן קהת אַבער גאַב ער
ניכטז: דען זיא האַטטען
איהרען דינזט ביי'ם הייליג-
טהומע, אונד מוסטען עז
אויף דען שולטערן

רש"י

כתן מה רצו הכשיאים להתנדב כאן בתחלה
ובמלאכת המשכן לא התנדבו תחלה אלא כך
אמרו הכשיאים יתנדבו נבור מה שיתנדבו ומה
שמתסרי' אנו משלימין כיון שראו שהשלימו נבור
את הכל שנאמר והמלאכה היתה דים לאמרו
מעתה מה עליכו לעשות הביאו אבני השוהם
והמלואים לאפוד ולחשן לכך התנדבו כאן
תחלה: (ו) כפי עבודתם. שהיה משא בני
גרשון קל משל מררי שהיו נושאים הקרשים
והעמודים והאדנים: (ט) כי עבודת הקדש
עליהם. משא דבר הקדושה הארון והשלחן

וגומר

תרגום אונקלוס

(ה) סַב מִנְּהוֹן וִיהוֹן לְמִפְלַח יַת־
פּוּלְחָן מַשְׁכָּנָא וְתִתֵּן יָתְהוֹן
לְלֵוָאֵי גְּבַר כְּמִיסַת פּוּלְחָנֵיהּ:
(ו) וּנְסִיב מֹשֶׁה יַת עֶגְלָתָא וְיַת תּוֹרֵי
וִיהַב יָתְהוֹן לְלֵוָאֵי: (ז) יַת תַּרְתֵּין
עֶגְלָן וְיַת אַרְבְּעָא תּוֹרֵי יְהַב לִבְנֵי
גֵרְשׁוֹן כְּמִיסַת פּוּלְחָנְהוֹן: (ח) וְיַת
אַרְבַּע עֶגְלָן וְיַת תְּמַנְיָא תּוֹרִין יְהַב
לִבְנֵי מְרָרִי כְּמִיסַת פּוּלְחָנְהוֹן בִּידָא
דְּאִיתָמָר בַּר אַהֲרֹן כַּהֲנָא: (ט) וְלִבְנֵי קְהָת לָא יְהַב אֲרֵי פּוּלְחַן קוּדְשָׁא
עֲלֵיהוֹן בְּכַתְפָּא

נטלין

באור

(פירושו אוכלי לחם שלחן אזבל) ויהי' שם עגלות כב שם עגלות של מלוי (ויהי' לדעתו כב
מגזרת לכבות בטן מנחי למ"ד ה"א, כמו מן ידה אבה יד אב) ומלאין הי' מקרכבות הקנכה
אחר יפרש, ע"כ: (ח) כפי עבודתם, לפי שמשאת ד' בני מרדי הית' כבדה משל בני
גרשון

יִשָּׂאוּ׃ י וַיַּקְרִיבוּ הַנְּשִׂיאִים אֶת
חֲנֻכַּת הַמִּזְבֵּחַ בְּיוֹם הִמָּשַׁח אֹתוֹ
וַיַּקְרִיבוּ הַנְּשִׂיאִם אֶת־קָרְבָּנָם
לִפְנֵי הַמִּזְבֵּחַ׃ יא וַיֹּאמֶר יְהוָה
אֶל־מֹשֶׁה נָשִׂיא אֶחָד לַיּוֹם
נָשִׂיא אֶחָד לַיּוֹם יַקְרִיבוּ אֶת־
קָרְבָּנָם לַחֲנֻכַּת הַמִּזְבֵּחַ׃ ס
יב וַיְהִי הַמַּקְרִיב בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן
אֶת־קָרְבָּנוֹ נַחְשׁוֹן בֶּן־עַמִּינָדָב
למטה

שולטערן טראגען׃ (י) דיא שטאמפירזטן בראכטען ביא דער זאלבונג דעז אלטארז דאז איינווייהונגזאפפער׃ אלז זיא, דיא שטאמפירזטען געמליך, איהרע גאבע צום אלטארע בראכטען׃ (יא) זאגטע דער עוויגע צו משה׃ יעדער פירזט זאלל אן איינעם טאגע דיא גאבע ברינגען, צור איינווייהונג דעז אלטארז׃ (יב) דער אם ערזטען טאגע זיינע גאבע דארבראכטע׃ וואר נחשון זאהן עמינדב, פאם

תרגום אונקלוס

בָּטְלִין (י) וְקָרִיבוּ רַבְרְבַיָּא יָת חֲנוּכַּת
מַדְבְּחָא בְּיוֹמָא דְרַבִּי יָתֵיהּ וְקָרִיבוּ
רַבְרְבַיָּא יָת־קָרְבָּנְהוֹן לְקֳדָם מַדְבְּחָא׃
(יא) וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה רַבָּא חַד לְיוֹמָא
רַבָּא חַד לְיוֹמָא יְקָרְבוּן יָת־קָרְבָּנְהוֹן
לַחֲנֻכַּת מַדְבְּחָא׃ (יב) וַהֲוָה דְמַקְרֵב
בְּיוֹמָא קַדְמָאָה יָת קָרְבָּנֵיהּ נַחְשׁוֹן בַּר
עַמִּינָדָב לשבטא

רש"י

וגומר לפיכך נכתף יאמר׃ (י) ויקריבו הנשיאי׳ את חנכת המזבח • לאחר שהתנדבו העגלות והבקר לשאת המשכן כשאם לבם להתנדב קרבנות המזבח לאחכו׃ ויקריבו הנשיאים את קרבנם לפני המזבח • כי לא קבל משה מידם עד שנאמר לו מפי הגבורה׃ (יא) יקריבו את קרבנם לחנכת המזבח • ועדיין לא היה יודע משה היאך יקריבו אם כסדר תולדותם אם כסדר המסעות עד שנאמר לו מפי הקדוש ברוך הוא יקריבו למסעות אים יומו׃ (יב) ביום הראשון • אותו היום כעל עשר עטרות ראשון למעשה בראשית ראשון לנשיאים וכו׳ כדאיתא בסדר עולם׃ למטה יהודה • יחסו הכתוב אומר למטה יהודה אלא שגבה משבטו והביא על שבטו ולא שגבה משבטו והקריב אם איכו תלמוד לומר זה קרבן נחשון משלו הביא׃ שניהם

באור

גרשון וקהתי לארבע עגלות׃ ביד איתמר, מוסב גם על כפי עבדתם בפסוק שלמעלה, ר"ל שחלק את העגלות לבני גרשון ולבני מרדי כפי עבודתם שהיו׳ על ידי איתמר׃ (ט) כי עבודת הקדש עליהם, שהיו נושאים הארון והשלחן והמנורה, לכן אין דרך כבוד לשאת אותם בעגלות כי אם בכתף ישאו׃ (י) ויקריבו הנשאים את חנכת המזבח, מלבד העגלות והבקר הביאו עוד כדבות מדבריים הבקרבים לחנכת המזבח, ולפי׳ הרמב"ן שהעגלות והבקר לא היו לקרבן כי אם לשאת את קרבנם, יתי׳ פי׳ ויקריבו הנשיאים כמו שזכרתי למעלה אחר שכוה הם לקחת את העגלות ואת הבקר לקחו הנשיאים את קרבניהם מעל העגלות ויקריבום לפני המזבח כי היו חושבים להקריב הכל כו ביום עד שאמר ה׳ למשה נשיא אחד ליום וגו׳׃ ויקריבו הנשיאים את קרבנם לפני המזבח, באחרו וכאשר הקריבום לפני המזבח לא אמר

לְמַטֵּה יְהוּדָה: יג וְקָרְבָּנוֹ קַעֲרַת־
כֶּסֶף אַחַת שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה
מִשְׁקָלָהּ מִזְרָק אֶחָד כֶּסֶף
שִׁבְעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ
שְׁנֵיהֶם יט מְלֵאִים סֹלֶת בְּלוּלָה
בַשָּׁמֶן לְמִנְחָה: יד כַּף אַחַת
עֲשָׂרָה זָהָב מְלֵאָה קְטֹרֶת:
טו פַּר אֶחָד בֶּן־בָּקָר אַיִל אֶחָד
כֶּבֶשׂ־אֶחָד בֶּן־שְׁנָתוֹ לְעֹלָה:
טז שְׂעִיר־עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת:

ולזבח

פאם שטאממע יהודה:
(יג) אונד זיינע גאבע וואר,
איינע זילברנע שיסעל,
הונדערט אונד דרייסיג שקל
שוועד־ר: איינע זילברנע
שאלע זיבנציג שקל שוועהר,
נאך דעם שקל דעז הייליג־
טהומז: ביידע פאלל דעז
פיינזטען מעהלז, מיט אעל
איינגעריהרט, צום מעהל־
אפפער: (יד) איין גאלדנער
לאפעל, צעהן שקל שוועהר,
פאלל רויכווערקז: (טו) איין
שטיר, נעמליך איין יונגעז
רינד, איין ווידדער, אונד
איין יאהריג לאם צום גאנצן־
אפפער: (טז) איין ציגענבאק
צום זינדענאפפער: צום

רש"י

(יג) שכיחס מלאים סלת • למנחת נדבה:
(יד) עשרה זהב • כתרגומו משקל עשר שקלי
הקדש היה בה: מלאה קטרת • לא מצינו
קטרת ליחיד ולא על מזבח החיצון אלא זו בלבד
והולאת שעה היתה: (טו) פר אחד • מיוחד
שבעדרו: (טז) שעיר עזים אחד לחטאת •
לכפר על קבר התהום וטומאת ספק:

הקריב

תרגום אונקלוס

לְשִׁבְטָא דִיהוּדָה: (יג) וְקָרְבָּנֵיהּ
מְגַסְתָּא־דְכַסְפָּא חֲדָא מְאָה וּתְלָתִין
סְלְעִין הֲוֵה מַתְקְלָא מִזְרָקָא חַד כַּסְפָּא
מַתְקְלֵיהּ שַׁבְעִין סְלְעִין בְּסִלְעֵי
קוּדְשָׁא תַּרְוֵיהוֹן מְלַן סָלְתָא דְפִילָא
בְּמִשְׁח לְמִנְחָתָא: (יד) בְּזִיכָא חֲדָא
מַתְקַל עֲסַר סְלְעִין הִיא דְדַהַב מְלֵאי קְטֹרֶת בּוּסְמַיָּא: (טו) תּוֹר חַד כַּר תּוֹר
דְכַר חַד אִמַּר חַד בַּר שַׁתֵּיהּ לַעֲלָתָא: (טו) צְפִיר בַּר־עִזִּין חַד לְחַטָּאתָא:

ולנכסת

באור

ה' אל משה בשיא אחד ליום שלא יקריבו כלם ביום אחד אבל יתחלקו לימים: (יג) וקרבנו, בעבור שהזכיר כבר שם המקריב שהוא נחשון אמר וקרבנו והוי"ו יש לו טעם כאומר וזה קרבנו • (רלב"ע), ויתכן שהוא מוסב על תיבת ויהי שבפסוק הקודם, והשעור ויהי המקריב וגו' ויהי קרבנו וגו', וכשדר שבשעו לדגליהם הביאו קרבנותיהם, דגל יהודה, דגל ראובן ואח"כ דגל אפרים ואח"כ דגל דן: שלשים ומאה משקלה, באורו שלשים ומאה שקל משקלה, כמ"ש במזרק שבעים שקל בשקל הקדש: מלאים סלת, למנחת נדבה: (יד) עשרה זהב, ת"ל מתקל עשר סלעין היא דדהב, וכוונתו שמלת זהב לא תורה על משקל הכף כ"א על איכותה כאלו כתוב עשרה שקל ושל זהב היה', ונסוף הפרשה מפורש כפות זהב שתים עשרה מלאות קטרת עשרה עשרה הכף בשקל הקדש, וכן אמרו רז"ל בספרי היא של זהב ומשקלה עשרה שקלים של כסף: מלאה קטרת, לא מצינו קטרת ליחיד ולא על מזבח החיצון אלא זו בלבד, והולאת שעה היתה' • (רש"י, והוא מגמ' דמנחות (דף כ' ע"א

יז וְלִזְבַח הַשְּׁלָמִים בָּקָר שְׁנַיִם
אֵילִם חֲמִשָּׁה עַתֻּדִים חֲמִשָּׁה
כְּבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה חֲמִשָּׁה זֶה
קָרְבַּן נַחְשׁוֹן בֶּן־עַמִּינָדָב׃ פ
יח בַּיּוֹם הַשֵּׁנִי הִקְרִיב נְתַנְאֵל
בֶּן־צוּעָר נְשִׂיא יִשָּׂשכָר׃
יט הִקְרִיב אֶת־קָרְבָּנוֹ קַעֲרַת־
כֶּסֶף אַחַת שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה
מִשְׁקָלָהּ מִזְרָק אֶחָד כֶּסֶף
שבעים

(יז) צום פריידנאָפּפער צוויי
רינדער, פינף ווידדער, פינף
באָקע אונד פינף יאָהריגי
לאָממער: דיזעז וואר דיא
גאַבע נחשון, זאָהנז עמינדב:
(יח) אַם צווייאטען טאַגע
הבראַכטע נתנאל זאָהן צוער:
פירזט דעז שטאַממעז
יישאכר: (יט) דיזער בראַכטע
צור גאַבע, איינע זילבע־נע
שיסעל, הונדערט אונד
דרייסיג שקל שוועה:
איינע זילבערנע שאַלע,
זיבנציג

תרגום אונקלוס

(יז) וּלְנִכְסַת קוּדְשָׁא תּוֹרִין תְּרֵין
דְּכַרִין חַמְשָׁא גְּדָיֵי חַמְשָׁא אִמְּרִין
בְּנֵי־שְׁנָה חַמְשָׁא דֵּין קָרְבָּנָא דְּנַחְשׁוֹן
בַּר עַמִּינָדָב: (יח) בְּיוֹמָא תִּנְיָנָא
קָרֵיב נְתַנְאֵל בַּר צוּעָר רַבָּא שִׁבְטָא
דְּיִשָּׂשכָר: (יט) קָרִיב יַת קוּרְבָּנֵיהּ
מְגַסְתָּא דְּכַסְף חֲדָא מְאָה וּתְלָתִין
סְלָעִין הֲוָה מַתְקָלָהּ מִזְרָקָא חַד דְּכַסְף
מתקליה

רש"י

(יח) הקריב נתנאל בן צוער. הקריב את קרבנו. מה תלמוד לומר הקריב בשבטו של יששכר מה שלא כאמר בכל השבטים לפי שבא ראובן וערער ואמר אחר שקדמני יהודה אחי אקריב אני אחריו אמר לו משה מפי הגבורה נאמר לי שיקריבו כסדר מסען לדגליהם לכך אמר הקרב את קרבנו והוא חסר יו"ד שהוא משמש הקרב לשון ציוי שמפי הגבורה נצטווה הקרב ומהו הקריב הקריב שני פעמים שנשביל שני דברים זכה להקריב שני לשבטים אחת שהיו יודעים בתורה שנאמר ומבני יששכר יודעי ביבה לעתים (דברי הימים א' י"ב) ואחת שהם כתבו עצה לבשאי' להתנדב קרבנו' הללו

ובישובו של ר"מ הדרשן מנאתי אמר רבי פנחס בן יאיר כתבא בן צוער הבאתן עצה זו:
(יט) קערת כסף. מנין אותיותיו בגמטריי' תת"קל כנגד שבותיו של אדם הראשון: שלשים ומאה משקלה. על שם שכשהעמיד תולדות לקיום העולם בן מאה ושלשים שנה היה שנא' ויחי אדם שלשים ומאת שנה וילד בדמותו וגומר: מזרק אחד כסף. בגימטריא תק"ך ע' שם כח שהעמיד תולדות בן ת"ק שנה ועל שם כ' שנה שנגזרה גזרת המבול קודם תולדותיו כמו שפירשתי אצל והיו ימיו מאה ועשרים שנה לפיכך נאמר מזרק אחד כסף ולא נאמר מזרק כסף אחד כמו שנא' בקערה לומר שאף אותיות של אחד מכוונות למנין

באור

ע"א וע"ב), עיין רא"ם דאשתמיט לי' הגמרא הזאת): (יז) בקר שנים, בקר כולל זכרים ונקבות, ואלו השלמים היו מן הזכרים כמו שמפורש בסוף הפרשה עשרים וארבעה פרים:
(יח) הקריב נתנאל, ואמר אח"ז הקריב את קרבנו כי כן דרך המקרא לכפול כמו ויאמר יצחק אל אברהם אביו ויאמר אבי בעבור שאדכו לו הדברים וכן ויאמר המלך אחשורש ויאמר לאסתר המלכה ולא הזכיר ביתר הנשיאים הקריב כלל כי אמר דרך קצרה, וכן לגלגלת'

שִׁבְעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ
שְׁנֵיהֶם י מְלֵאִים סֹלֶת בְּלוּלָה
בַּשָּׁמֶן לְמִנְחָה: כ כַּף אַחַת
עֲשָׂרָה זָהָב מְלֵאָה קְטֹרֶת:
כא פַּר אֶחָד בֶּן־בָּקָר אַיִל אֶחָד
כֶּבֶשׂ־אֶחָד בֶּן־שְׁנָתוֹ לְעֹלָה:
כב שְׂעִיר־עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת:
כג וּלְזֶבַח הַשְּׁלָמִים בָּקָר שְׁנַיִם
אֵילִם חֲמִשָּׁה עַתֻּדִים חֲמִשָּׁה
כְּבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה חֲמִשָּׁה זֶה
קָרְבַּן נַתַנְאֵל בֶּן־צוּעָר: פ
כד בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי נָשִׂיא לִבְנֵי
זְבוּלֻן אֱלִיאָב בֶּן־חֵלֹן: כה קָרְבָּנוֹ

קערת

תרגום אשכנזי

זיבענציג שקל שוועהר, נאך
דעם שקל דעז היילינגטהומז:
ביידע פאלל דעז פיינזטען
מעהלז, מיט אעל איינגע-
ריהרט, צום מעהלאפפער:
(כ) איין גאלדנער לאפעל,
צעהן שקל שוועהר, פאלל
רויכווערקז: (כא) איין
שטיר, נעמליך איין יונגעז
רינד, איין ווידדער, איין
יאהריג לאם צום גאנצען
אפפער: (כב) איין ציגען-
באק צום זינדענאפפער:
(כג) צום פריידענאפפער
צווייא רינדר, פינף ווידדער,
פינף באקע, פינף יאהריגע
לאממער: דיזעז וואר דיא
גאבע נתנאל, זאהן צוער:
(כד) אם דריטטען טאגע
דער פירזט דער קינדער
זבולון: אליאב זאהן חלן:
(כה) זיינע גאבע וואר,

איינע

רש"י

למזון: שבעים שקל. כנגד שבעים לשונות
שיצאו מבניו: (כ) כף אחת. כנגד התורה
שנתנה מידו של הקב"ה: עשרה זהב. כנגד
עשרת הדברות: מלאה קטרת. נימטריא של
קטרת תרי"ג ונלבד שתחליף קו"ף בדל"ת על
ידי ח"ת ב"ש ג"ר ד"ק: (כא) פר אחד. כנגד
אברהם שנאמר בו ויקח בן בקר: איל אחד.
כנגד יצחק שיקח את האיל וגומר: כבש אחד.
כנגד יעקב והכשבי' הפריד יעקב: (כב) שעיר
עזים. לכפר על מכירת יוסף שנאמר בו
ושחטו שעיר עזים: (כג) ולזבח השלמים בקר
שנים. כנגד משה ואהרן שנתנו שלום בין
ישראל לאביהם שבשמים: אילים כנגדם
ועתודים. שלשה מינים כנגד כהנים ולויים
וישראלים וכנגד תורה נביאים וכתובים שלש
חמשיות כנגד חמשה חומשין וחמשת הדברות
הכתובין על לוח אחד וחמשה הכתובין על
השני עד כאן מיסודו של רבי משה הדרשן:

ביום

תרגום אונקלוס

מתקליה שבעין סלעין בסלעי
קודשא תרויהון מלן סלתא דפילא
במשח למנחתא: (כ) בזיכא חדא
מתקל עשר סלעין היא דדהב מליא
קטורת בוסמיא: (כא) תור חד בר
תורי דבקר חד אמר חד בר שתיה
לעלתא: (כב) צפיר בר עזין חד
לחטאתא: (כג) ולנכסת קודשיא
תורין תרין דבקרין חמשא גדיי חמשא
אמרין בני שנא חמשא דין קורבן
נתנאל בר צוער: (כד) ביומא
תליתאה רבא לבני זבולן אליאב בר
חילון: (כה) קורבניה

מגסתא

קְעָרַת־כֶּסֶף אַחַת שְׁלֹשִׁים
וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ מִזְרָק אֶחָד
כֶּסֶף שִׁבְעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ
שְׁנֵיהֶם׃ מְלֵאִים סֹלֶת בְּלוּלָה
בַשָּׁמֶן לְמִנְחָה׃ כ כַּף אַחַת
עֲשָׂרָה זָהָב מְלֵאָה קְטֹרֶת׃
כא פַּר אֶחָד בֶּן־בָּקָר אַיִל אֶחָד
כֶּבֶשׂ־אֶחָד בֶּן־שְׁנָתוֹ לְעֹלָה׃
כב שְׂעִיר־עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת׃
כג וּלְזֶבַח הַשְּׁלָמִים בָּקָר שְׁנַיִם
אֵילִם חֲמִשָּׁה עַתֻּדִים חֲמִשָּׁה
כְּבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה חֲמִשָּׁה זֶה
קָרְבַּן אֱלִיאָב בֶּן־חֵלֹן׃ פ
כד בַּיּוֹם הָרְבִיעִי נָשִׂיא לִבְנֵי
ראובן

איינע זילבערנע שיסעל ,
הונדערט אונד דרייסיג שקל
שוועהר : איינע זילבערנע
שאַלע , זיבענציג שקל
שוועהר נאַך דעם שקל דעז
היילינגטומז : ביידע פאָלל דעז
פיינזטען מעהלז , מיט אָעל
איינגעריהרט , צום מעהל־
אָפּפער : (כו) איין גאָלדנער
לאָפּעל , צעהן שקל שוועהר ,
פאָלל רויכווערקז : (כז) איין
שטיר , נעמליך איין יונגעז
רינד , איין ווידדער , איין
יאָהריג לאַם , צום גאַנצען־
אָפּפער : (כח) איין ציגענבאָק
צום זינדענאָפּפער : (כט) צום
פריידענאָפּפער צווייא רינ־
דער , פינף ווידדער , פינף
באָקע , פינף יאָהריגע לאָמ־
מער : דיזעז וואַר דיא גאַבע
אליאב זאָהן חלן : (ל) אָם
פירטען טאַגע דער פירזט
דער

תרגום אונקלוס

מְגַסְתָּא דִכְסַף חֲדָא מְאָה וּתְלָתִין
סְלָעִין הֲוָה מַתְקָלָהּ מִזְרָקָא חַד דִכְסַף
מַתְקָלֵיהּ שַׁבְעִין סְלָעִין בְּסְלָעֵי
קוּדְשָׁא תְּרֵיהוֹן מְלַן סֹלֶת דְפִילָא
מַתְקַל עֲשַׂר סְלָעִין הֲוָא דְדַהַב מְלָיָא קְטוֹרֶת בּוֹסְמָיָא׃ (כא) תּוֹר חַד בַּר תּוֹרֵי
דְכַר חַד אִימַר חַד בַּר שַׁתֵּיהּ לְעָלָתָא׃ (כב) צְפִיר בַּר עִזִּין חַד לְחַטָּאתָא׃
(כג) וּלְנִכְסַת קוּדְשַׁיָּא תּוֹרֵי תְּרֵין דְכַרִין חַמְשָׁא גְּדָיֵי חַמְשָׁא אִמְּרִין בְּנֵי שְׁנָא
חַמְשָׁא דֵין קוּרְבָּן אֱלִיאָב בַּר חֵלוֹן׃ (כד) בְּיוֹמָא דְרְבִיעָאה רַבָּא לְבְנֵי ראובן

רש״י

(כד) ביום השלישי כתיב ונומר ״ ביום השלישי
היה הכתיב המקריב לבני זבולון וכן כלם אבל
בנתנאל שנאמר בו הקריב נתנאל טפל אחריו
הלשון

באור

בספר ראובן ושמעון לבד׳ וכן רבים : (כד) ביום השלישי נשיא , ענינו ביום השלישי הי׳
המקריב כתיב לבני זבולון וכן כלם :

דער קינדער ראובן: אליצור זאָהן שדיאור: (לא) זיינע גאָבע וואַר, איינע זילבערנע שיסעל, הונדערט אונד דרייסיג שקל שוועהר: איינע זילברנע שאַלע, זיבענציג שקל שוועהר נאַך דעם שקל דעז הייליגטהומז: ביידע פאָלל דעז פיינזטען מעהלז, מיט אָעל איינגעריהרט, צום מעהלאָפפער: (לב) איין גאָלדנער לאָפעל, צעהן שקל שוועהר, פאָלל רויכוועהרקז: (לג) איין שטיר, נעמליך איין יונגעז רינד, איין ווידדער, איין יאָהריג לאַם צום גאַנצנאָפפער: (לד) איין ציגענבאַק צום זינדענאָפפער: (לה) צום פריידענאָפפער, צוויא רינדר, פינף ווידדער, פינף באָקע, פינף יאָהריגע לאָממער, דיזעז וואַר דיא גאַבע אליצור זאָהן שדיאור: אם

לא קָרְבָּנוֹ קַעֲרַת־כֶּסֶף אַחַת שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ מִזְרָק אֶחָד כֶּסֶף שִׁבְעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם מְלֵאִים סֹלֶת בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן לְמִנְחָה: לב כַּף אַחַת עֲשָׂרָה זָהָב מְלֵאָה קְטֹרֶת: לג פַּר אֶחָד בֶּן־בָּקָר אַיִל אֶחָד כֶּבֶשׂ־אֶחָד בֶּן־שְׁנָתוֹ לְעֹלָה: לד שְׂעִיר־עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת: לה וְלִזְבַח הַשְּׁלָמִים בָּקָר שְׁנַיִם אֵילִם חֲמִשָּׁה עַתֻּדִים חֲמִשָּׁה כְּבָשִׂים בְּנֵי שָׁנָה חֲמִשָּׁה זֶה קָרְבַּן אֱלִיצוּר בֶּן־שְׁדֵיאוּר: פ

ביום

רש"י

הלשון לומר כשיא ישכר לפי שכבר הזכיר שמו והקרבתו וכשאר שלא נאמר בהם הקריב נופל עליהן לשון זה כשיא לבני פלוני אותו היום היה הנשיא המקריב לשבט פלוני: ביום

תרגום אונקלוס

לא קוּרְבָּנֵיהּ מְגַסְתָּא דְכַסְפָּא חָדָא מְאָה וּתְלָתִין סְלָעִין הֲוָה מִתְקָלָא מִזְרָקָא חַד דְכַסְפָּא מִתְקָלֵיהּ שַׁבְעִין סְלָעִין כְּסְלְעֵי קוּדְשָׁא תְּרֵוֵיהוֹן מְלַן סְלְתָא דְפִילָא בְּמִשְׁחָא לְמִנְחָתָא: לב בְּזִיכָא חָדָא מִתְקָל עֲשַׂר סְלָעִין הִיא דְרַהַב מְלֵיָא קְטוֹרֶת בּוּסְמָנָא: לג תּוֹר חַד בַּר תּוֹרֵי דְכַר חַד אֵימַר חַד כַּר שַׁתֵּיהּ לְעֹלָתָא: לד צְפִיר בַּר עִזִּין חַד לְחַטָּאתָא: לה וּלְנִכְסַת קוּדְשָׁיָא תּוֹרִין תְּרֵין דְכַרִין חַמְשָׁא גְּדֵי חַמְשָׁא אִמְּרִין בְּנֵי שְׁנָא חַמְשָׁא דֵּין קָרְבַּן אֱלִיצוּר בַּר שְׁדֵיאוּר: ביומא

לו בַּיּוֹם הַחֲמִישִׁי נָשִׂיא לִבְנֵי
שִׁמְעוֹן שְׁלֻמִיאֵל בֶּן־צוּרִישַׁדָּי:
לז קָרְבָּנוֹ קַעֲרַת־כֶּסֶף אַחַת
שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ מִזְרָק
אֶחָד כֶּסֶף שִׁבְעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל
הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם מְלֵאִים סֹלֶת
בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן לְמִנְחָה: לח כַּף
אַחַת עֲשָׂרָה זָהָב מְלֵאָה
קְטֹרֶת: לט פַּר אֶחָד בֶּן־בָּקָר
אַיִל אֶחָד כֶּבֶשׂ־אֶחָד בֶּן־שְׁנָתוֹ
לְעֹלָה: מ שְׂעִיר־עִזִּים אֶחָד
לְחַטָּאת: מא וּלְזֶבַח הַשְּׁלָמִים
בָּקָר שְׁנַיִם אֵילִם חֲמִשָּׁה עַתֻּדִים
חֲמִשָּׁה כְּבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה
חֲמִשָּׁה זֶה קָרְבַּן שְׁלֻמִיאֵל בֶּן־
צוּרִישַׁדָּי: פ ששי
מב בַּיּוֹם הַשִּׁשִּׁי נָשִׂיא לִבְנֵי גָד
אליסף

(לו) אַם פֿינפֿטען טאַגע דער פֿירזט דער קינדער שמעון: שלמיאל זאָהן צורי שדי: (לז) זיינע גאַבע וואַר, איינע זילבערנע שיסעל, הונדערט אונד דרייסיג שקל שוועהר: איינע זילבערנע שאַלע, זיבענציג שקל שוועהר, נאַך דעם שקל דעו היילינגטהומז: ביידע פֿאָלל דעו פֿיינזטען מעהלו, מיט אָעל איינגע־ריהרט, צום מעהלאָפֿפֿער: (לח) איין גאָלדנער לאָפֿעל, צעהן שקל שוועהר, פֿאָלל רויכוועהרקו: (לט) איין שטיר, נעהמליך איין יונגעו רינד, איין ווידדער, איין יאָהריגעו לאַם צום גאַנצען־אָפֿפֿער: (מ) איין ציגענבאָק צום זינדענאָפֿפֿער: (מא) צום פֿריידענאָפֿפֿער, צוויי רינדער: פֿינף ווידדער, פֿינף באָקע, פֿינף יאָהריגע לאָמ־מער: דיזעו וואַר דיא גאַבע שלמיאל זאָהן צורי שדי: (מב) אַם זעכזטען טאַגע דער פֿירזט דער קינדער גד: אליסף

תרגום אונקלוס

(לו) בְּיוֹמָא חֲמִישָׁאה רַבָּא לִבְנֵי שִׁמְעוֹן שְׁלֻמִיאֵל בַּר צוּרִישַׁדָּי: (לז) קוּרְבָּנֵיהּ מְגִסְתָּא דִכְסַף חָדָא מְאָה וּתְלָתִין סְלָעִין הֲוָה מָתְקָלֵהּ מִזְרָקָא חַד דִכְסַף מָתְקָלֵיהּ שַׁבְעִין סְלָעִין בְּסִלְעֵי קוּדְשָׁא תַּרְוֵיהוֹן מְלַן סָלְתָּא דְפִילָא בְּמְשַׁח לְמִנְחָתָא: (לח) כַּוְכָא חָדָא מַתְקַל עֲשַׂר סַלְעִין הִיא דְדָהַב מַלְיָא קְטוֹרֶת בּוּסְמָנֵיָא: (לט) תּוֹר חַד בַּר תּוֹרֵי דְכַר חַד אֵימַר חַד בַּר שַׁתֵּיהּ לַעֲלָתָא: (מ) צְפִיר בַּר עִזִּין חַד לְחַטָּאתָא: (מא) וּלְנִכְסַת קוּדְשַׁיָּא תּוֹרִין תְּרֵין דִכְרִין חַמְשָׁא גְדָיֵי חַמְשָׁא אִיטְרִין בְּנֵי שְׁנָא חַמְשָׁא דֵין קָרְבַּן שְׁלֻמִיאֵל בַּר צוּרִישַׁדָּי:
(מב) בְּיוֹמָא שְׁתִיתָאה רַבָּא לִבְנֵי גָד
אליסף

אליסף זאהן דעואל: (מג) זיינע
גאבע וואר, איינע זילברנע
שיסעל, הונדערט אונד
דרייסיג שקל שוועהר: איינע
זילברנע שאלע, זיבענציג
שקל שוועהר, נאך דעם
שקל דעז הייליגטומז: ביידע
פאלל דעז פיינזטען מעהלז,
מיט אעל איינגעריהרט צום
מעהלאפפער: (מד) איין
גאלדנער לאפעל, צעהן שקל
שוועהר, פאלל רויכווערקז:
(מה) איין שטיר, נעהמליך
איין יונגעז רינד, איין
ווידדער, איין יאהריגעז לאם
צום גאנצענאפפער: (מו) איין
ציגענבאק צום זינדענאפפער:
(מז) צום פריידענאפפער,
צוויי רינדר: פינף ווידדער,
פינף באקע, פינף יאהריגע
לאממער, דיזעז וואר דיא
גאבע אליסף זאהן דעואל:
(מח) אם זיבענטען טאגע
דער פירזט דער קינדער
אפרים: אלישמע זאהן
עמיהוד: (מט) זיינע גאבע
וואר, איינע זילברנע שיסעל,
הונדערט

אֶלִיסָף בֶּן־דְּעוּאֵל׃ מג קָרְבָּנוֹ
קַעֲרַת־כֶּסֶף אַחַת שְׁלֹשִׁים
וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ מִזְרָק אֶחָד
כֶּסֶף שִׁבְעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ
שְׁנֵיהֶם׃ מד מְלֵאִים סֹלֶת בְּלוּלָה
בַשָּׁמֶן לְמִנְחָה׃ מה כַּף אַחַת
עֲשָׂרָה זָהָב מְלֵאָה קְטֹרֶת׃
מו פַּר אֶחָד בֶּן־בָּקָר אַיִל אֶחָד
כֶּבֶשׂ־אֶחָד בֶּן־שְׁנָתוֹ לְעֹלָה׃
מז שְׂעִיר־עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת׃
מח וּלְזֶבַח הַשְּׁלָמִים בָּקָר שְׁנַיִם
אֵילִם חֲמִשָּׁה עַתֻּדִים חֲמִשָּׁה
כְּבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה חֲמִשָּׁה זֶה
קָרְבַּן אֶלִיסָף בֶּן־דְּעוּאֵל׃ פ
מט בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי נָשִׂיא לִבְנֵי
אֶפְרַיִם אֱלִישָׁמָע בֶּן־עַמִּיהוּד׃
מט קָרְבָּנוֹ קַעֲרַת־כֶּסֶף אַחַת
שלשים

תרגום אונקלוס

אֶלְיָסָף בַּר דְּעוּאֵל׃ (מג) קוּרְבָּנֵיהּ מִגְסָתָא דִכְסַף חָדָא מְאָה וּתְלָתִין סְלְעִין הֲוָת
מַתְקָלֵיהּ מִזְרָקָא חַד דִכְסַף מַתְקָלֵיהּ שַׁבְעִין סְלְעִין בְּסִלְעֵי קוּדְשָׁא תַּרְוֵיהוֹן
מְלַן סְלְתָא דְפִילָא בְמִשְׁחָא לְמִנְחָתָא׃ (מד) בְּזִיכָא חָדָא מַתְקַל עֲשַׂר סַלְעִין
הֵיא דְדַהַב מְלְיָא קְטוֹרַת בּוּסְמַיָא׃ (מה) תּוֹר חַד בַּר תּוֹרֵי דְכַר חַד אֵימַר
חַד בַּר שַׁתֵּיהּ לְעֹלָתָא׃ (מו) צְפִיר בַּר עִזִּין חַד לְחַטָּאתָא׃ (מז) וּלְנִכְסַת
קוּדְשָׁיָא תּוֹרִין תְּרֵין דְכָרִין חַמְשָׁא גְדָיֵי חַמְשָׁא אִימְרִין בְּנֵי שְׁנָא חַמְשָׁא דֵין
קָרְבַּן אֶלְיָסָף בַּר דְּעוּאֵל׃ (מח) בְּיוֹמָא שְׁבִיעָאָה רַבָּא לִבְנֵי אֶפְרַיִם אֱלִישָׁמָע
בַּר עַמִּיהוּד׃ (מט) קוּרְבָּנֵיהּ מִגְסָתָא דִכְסַף חָדָא

מאה

שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ מִזְרָק
אֶחָד כֶּסֶף שִׁבְעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל
הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם מְלֵאִים סֹלֶת
בְּלוּלָה בַשָּׁמֶן לְמִנְחָה: כ כַּף
אַחַת עֲשָׂרָה זָהָב מְלֵאָה קְטֹרֶת:
כא פַּר אֶחָד בֶּן־בָּקָר אַיִל אֶחָד
כֶּבֶשׂ־אֶחָד בֶּן־שְׁנָתוֹ לְעֹלָה:
כב שְׂעִיר־עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת:
כג וּלְזֶבַח הַשְּׁלָמִים בָּקָר שְׁנַיִם נ
אֵילִם חֲמִשָּׁה עַתֻּדִים חֲמִשָּׁה
כְּבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה חֲמִשָּׁה זֶה
קָרְבַּן אֱלִישָׁמָע בֶּן־עַמִּיהוּד: פ
כד בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי נָשִׂיא לִבְנֵי
מְנַשֶּׁה גַּמְלִיאֵל בֶּן־פְּדָהצוּר:
כה קָרְבָּנוֹ קַעֲרַת־כֶּסֶף אַחַת
שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ מִזְרָק
אֶחָד כֶּסֶף שִׁבְעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל
הקדש

הונדערט אונד דרייסיג שקל
שוועהר: איינע זילבערנע
שאַלע, זיבענציג שקל
שוועהר נאַך דעם שקל דעז
הייליגטהומז: ביידע פאָלל
דעז פיינזטען מעהלז, מיט
אָעל איינגעריהרט צום מעהל־
אָפּפער: (כ) איין גאָלדנער
לאָפּעל, צעהן שקל שוועהר,
פאָלל רויכווערקז: (כא) איין
שטיר, נעמליך איין יונגעז
רינד, איין ווידדער, איין
יאָהריגעז לאַם צום גאַנצענ־
אָפּפער: (כב) איין ציגענבאָק
צום זינדענאָפּפער: (כג) צום
פריידענאָפּפער, צוויי
רינדער: פינף ווידדער,
פינף באָקע, פינף יאָהריגע
לאָממער: דיזעז וואַר דיא
גאַבע אלישמע זאָהן עמיהוד:
(כד) אַם אַכטען טאָגע דער
פירזט דער קינדער מנשה:
גמליאל זאָהן פדהצור:
(כה) זיינע גאַבע וואַר, איינע
זילבערנע שיסעל, הונדערט
אונד דרייסיג שקל שוועהר,
איינע שאַלע, זיבענציג שקל
שוועהר, נאַך דעם שקל
דעז

תרגום אונקלוס

מְאָה וּתְלָתִין סְלָעִין הֲוָה מַתְקְלָא מִזְרָקָא חַד דִּכְסַף מַתְקְלֵיהּ שַׁבְעִין סְלָעִין
בְּסִלְעֵי קוּדְשָׁא תַּרְוֵיהוֹן מְלַן סָלְתָא דְפִילָא בְּמִשְׁחָא לְמִנְחָתָא: (כ) כָּזִיכָא
חָדָא מַתְקַל עֲשַׂר סְלָעִין הִיא דְדָהַב מְלֵיָא קְטוֹרֶת בּוּסְמֵיָא: (כא) תּוֹר חַד
בַּר תּוֹרֵי דְּבַר חַד אֵימַר חַד בַּר שַׁתֵּיהּ לַעֲלָתָא: (כב) צְפִיר בַּר עִזִּין חַד
לְחַטָּאתָא: (כג) וּלְנִכְסַת קוּדְשַׁיָּא תּוֹרִין תְּרֵין דְּכַרִין חַמְשָׁא גְּדָיֵי חַמְשָׁא אִמְּרִין
בְּנֵי שְׁנָא חַמְשָׁא דֵּין קָרְבַּן אֱלִישָׁמָע בַּר עַמִּיהוּד: (כד) בְּיוֹמָא תְּמִינָאָה
רַבָּא לִבְנֵי מְנַשֶּׁה גַּמְלִיאֵל בַּר פְּדָהצוּר: (כה) קוּרְבָּנֵיהּ מִזְגַּסְתָּא דְכַסְפָּא חֲדָא
מְאָה וּתְלָתִין סְלָעִין הֲוָה מַתְקְלָהּ מִזְרָקָא חַד דִּכְסַף מַתְקְלֵיהּ שַׁבְעִין סְלָעִין
בְּסִלְעֵי

הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם׃ מְלֵאִים סֹלֶת
בְּלוּלָה בַשָּׁמֶן לְמִנְחָה׃ טו כַּף
אַחַת עֲשָׂרָה זָהָב מְלֵאָה קְטֹרֶת׃
מז פַּר אֶחָד בֶּן־בָּקָר אַיִל אֶחָד
כֶּבֶשׂ־אֶחָד בֶּן־שְׁנָתוֹ לְעֹלָה׃
מח שְׂעִיר־עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת׃
מט וּלְזֶבַח הַשְּׁלָמִים בָּקָר שְׁנַיִם
אֵילִם חֲמִשָּׁה עַתֻּדִים חֲמִשָּׁה
כְּבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה חֲמִשָּׁה זֶה
קָרְבַּן גַּמְלִיאֵל בֶּן־פְּדָהצוּר׃ פ
נ ס בַּיּוֹם הַתְּשִׁיעִי נָשִׂיא לִבְנֵי
בִנְיָמִן אֲבִידָן בֶּן־גִּדְעוֹנִי׃
סא קָרְבָּנוֹ קְעָרַת־כֶּסֶף אַחַת
שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ מִזְרָק
אֶחָד כֶּסֶף שִׁבְעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל
הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם׃ מְלֵאִים סֹלֶת
בְּלוּלָה בַשָּׁמֶן לְמִנְחָה׃ סב כַּף
אחת

דעז היילינגטהומז : ביידע פאלל דעז פיינזטען מעהלז , מיט אל איינגעריהרט , צום מעהלאפפער : (טו) איין גאלדנער לאפעל צעהן שקל שוועהר , פאלל רויכווערקו : (מז) איין שטיר , נעמליך איין יונגעז רינד , איין ווידר , איין יאהריגעז לאם צום גאנצענאפפער : (מח) איין ציגענבאק צום זינדענאפפר : (מט) צום פריידענאפפער , צוויא רינדר , פינף ווידדר , פינף באקע , פינף יאהריגע לאמבער : דיזעז וואר דיא גאבע גמליאל זאהן פדהצור : (נ) אם ניינטען טאגע דער פירזט דער קינדער בנימן : אבידן זאהן גדעוני : (נא) זיינע גאבע וואר , איינע זילברנע שיסעל , הונדערט אונד דרייסיג שקל שוועהר : איינע זילברנע שאלע , זיבענציג שקל שוועהר נאך דעם שקל דעז היילינגטומז : ביידע פאלל דעז פיינזטען מעהלז , מיט אל איינגעריהרט צום מעהלאפפער : (סב) איין גאלדנער

תרגום אונקלוס

קוּדְשָׁא תְּרֵיהוֹן טְלַן סְלֹתָא דְּפִילָא בְּטִשְׁחָא לְמִנְחָתָא : (טו) כְּזִיכָא חָדָא כַּיְתָקַל עֲשַׂר סְלָעִין הִיא דְּדָהַב מְלֵיָא קְטוֹרַת בּוּסְמָיָא : (טז) תּוֹר חַד בַּר תּוֹרֵי דְּכַר חַד אֵימַר חַד בַּר שַׁתֵּיהּ לַעֲלָתָא : (יז) צְפִיר בַּר עִזִּין חַד לְחַטָּאתָא : (יח) וּלְנִכְסַת קוּדְשַׁיָּא תּוֹרִין תְּרֵין דִּכְרִין חַמְשָׁא גְּדֵי חַמְשָׁא אִימְרִין בְּנֵי שְׁנָא חַמְשָׁא דֵּין קָרְבָּן גַּמְלִיאֵל בַּר פְּדָהצוּר : (יט) בְּיוֹמָא תְּשִׁיעָאָה רַבָּא לִבְנֵי בִנְיָמִן אֲבִידָן בַּר גִּדְעוֹנִי : (כא) קוּרְבָּנֵיהּ מְגַסְתָּא דִּכְסַף חָדָא מְאָה וּתְלָתִין סְלָעִין הֲוָה כַּיְתָקְלָהּ מִזְרָקָא חַד דִּכְסַף כַּיְתָקְלֵיהּ שַׁבְעִין סְלָעִין בְּסְלָעֵי קוּדְשָׁא תְּרֵיהוֹן טְלַן סְלֹתָא דְּפִילָא בְּטִשְׁחָא לְמִנְחָתָא : (כב) כְּזִיכָא חדא

אַחַת עֲשָׂרָה זָהָב מְלֵאָה קְטֹרֶת׃
סג פַּר אֶחָד בֶּן־בָּקָר אַיִל אֶחָד
כֶּבֶשׂ־אֶחָד בֶּן־שְׁנָתוֹ לְעֹלָה׃
סד שְׂעִיר־עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת׃
סה וּלְזֶבַח הַשְּׁלָמִים בָּקָר שְׁנַיִם
אֵילִם חֲמִשָּׁה עַתֻּדִים חֲמִשָּׁה
כְּבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה חֲמִשָּׁה זֶה
קָרְבַּן אֲבִידָן בֶּן־גִּדְעוֹנִי׃ פ
סו בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי נָשִׂיא לִבְנֵי דָן
אֲחִיעֶזֶר בֶּן־עַמִּישַׁדָּי׃ סז קָרְבָּנוֹ
קַעֲרַת־כֶּסֶף אַחַת שְׁלֹשִׁים
וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ מִזְרָק אֶחָד
כֶּסֶף שִׁבְעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל
הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם׃ מְלֵאִים סֹלֶת
בְּלוּלָה בַשָּׁמֶן לְמִנְחָה׃ סח כַּף
אַחַת עֲשָׂרָה זָהָב מְלֵאָה קְטֹרֶת׃
סט פַּר אֶחָד בֶּן־בָּקָר אַיִל אֶחָד
כבש

גאָלדנער לאָפֿעל צעהן שקל
שוועהר, פֿאָלל רויכווערקן:
(סג) איין שטיר, נעמליך
איין יונגעז רינד, איין
ווידדער, איין יאָהריגעז
לאַם צום גאַנצענאָפּפֿער:
(סד) איין ציגענבאָק צום
זונדענאָפּפֿער: (סה) צום
פֿריידענאָפּפֿער, צווייא
רינדער, פֿינף ווידדער,
פֿינף באָקע, פֿינף יאָהריגע
לאָממער: דיזעז וואַר דיא
גאַבע אבירן זאָהן גדעוני:
(סו) אַם צעהנטען טאַגע
דער פֿירזט דער קינדער
דן אחיעזר זאָהן עמישדי:
(סז) זיינע גאַבע וואַר,
איינע זילבערנע שיסעל,
הונדערט אונד דרייסיג שקל
שוועהר: איינע זילבערנע
שאַלע, זיבענציג שקל
שוועהר, נאַך דעם שקל
דעז היילליגטוהטז: בידע
פֿאָלל דעז פֿיינזטען מעהלז,
מיט אָעל איינגעריהרט, צום
מעהלאָפּפֿער: (סח) איין
גאָלדנער לאָפֿעל צעהן שקל
שוועהר, פֿאָלל רויכווערקן:
(סט) איין שטיר, נעמליך איין
יונגעז רינד, איין ווידדער,
איין

תרגום אונקלוס

חֲדָא מַתְקַל עֲשַׂר סְלָעִין הִיא דְּדַהַב מְלֵיָא קְטוֹרֶת בּוּסְמָיָא: (סג) תּוֹר חַד בַּר תַּרְתֵּי דְּכַר חַד אִמַּר חַד בַּר שְׁתֵּיהּ לַעֲלָתָא: (סד) צְפִיר בַּר עִזִּין חַד לְחַטָּאתָא: (סה) וּלְנִכְסַת קוּדְשָׁיָא תּוֹרִין תְּרֵין דְּכַרִין חַמְשָׁא גְּדָיֵי חַמְשָׁא אִמְּרִין בְּנֵי שְׁנָא חַמְשָׁא דֵּין קָרְבַּן אֲבִידָן בַּר גִּדְעוֹנִי: (סו) בְּיוֹמָא עֲשִׂירָאָה רַבָּא לִבְנֵי דָן אֲחִיעֶזֶר בַּר עַמִּישַׁדָּי: (סו) קוּרְבָּנֵיהּ מְנִיסְתָּא דְּכַסְפָּא חֲדָא מְאָה וּתְלָתִין סְלָעִין הֲוָה מַתְקַלְהּ מִזְרָקָא חֲדָא דְּכַסְפָּא תְּתָלֵיהּ שַׁבְעִין סְלָעִין כְּסַלְעֵי קוּדְשָׁא תְּרֵיהוֹן מְלַן סְלְתָא דְּפִילָא בְּמִשְׁחָא לְמִנְחָתָא: (סח) כַּוְּכָא חֲדָא מַתְקַל עֲשַׂר סְלָעִין הִיא דְּדַהַב מְלֵיָא קְטוֹרֶת בּוּסְמָיָא: (סט) תּוֹר חַד בַּר תּוֹרֵי דְּכַר חַד אִמַּר

כְּבֶשׂ־אֶחָד בֶּן־שְׁנָתוֹ לְעֹלָה׃
ע שְׂעִיר־עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת׃
ג עא וּלְזֶבַח הַשְּׁלָמִים בָּקָר שְׁנַיִם
אֵילִם חֲמִשָּׁה עַתֻּדִים חֲמִשָּׁה
כְּבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה חֲמִשָּׁה זֶה
קָרְבַּן אֲחִיעֶזֶר בֶּן־עַמִּישַׁדָּי׃ פ
עב בַּיּוֹם עַשְׂתִּי עָשָׂר יוֹם נָשִׂיא
לִבְנֵי אָשֵׁר פַּגְעִיאֵל בֶּן־עָכְרָן׃
עג קָרְבָּנוֹ קַעֲרַת־כֶּסֶף אַחַת
שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ מִזְרָק
אֶחָד כֶּסֶף שִׁבְעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל
הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם׃ מְלֵאִים סֹלֶת
בְּלוּלָה בַשָּׁמֶן לְמִנְחָה׃ עד כַּף
אַחַת עֲשָׂרָה זָהָב מְלֵאָה קְטֹרֶת׃

איין יאָהריגען לאַם צום
גאַנצענאָפּפער׃ (ע) איין
ציגענבאָק צום זינדענאָפּפר׃
(עא) צום פריידענאָפּפער,
צווייא רינדר, פינף ווידדער,
פינף באָקע, פינף יאָהריגע
לאָממער׃ דיזען וואַר דיא
גאַבע אחיעזר זאָהן עמישדי׃
(עב) אַם איילפטען טאַגע
דער פירזט דער קינדער
אשר פגעיאל זאָהן עכרן׃
(עג) זיינע גאַבע וואַר איינע
זילבערנע שיסעל, הונדערט
אונד דרייסיג שקל שווערר,
איינע זילבערנע שאַלע,
זיבענציג שקל שווערר,
נאַך דעם שקל דעז היילינ-
טהומז׃ ביידע פאָלל דעז
פיינזטען מעהלז מיט אָעל
איינגעריהרט צום מעהל-
אָפּפער׃ (עד) איין גאָלדנער
לאָפעל צעהן שקל שווערר,
פאָלל רויכווערקז׃ איין

תרגום אונקלוס

אִימַר חַד בַּר שַׁתִּיהּ לַעֲלָתָא׃ (יג) צְפִיר בַּר עִזִּין חַד לְחַטָּאתָא׃ (יד) וּלְנִכְסַת
קוּדְשָׁיָא תּוֹרִין תְּרֵין דְּכָרִין חַמְשָׁא גְּדָיֵי חַמְשָׁא אִיטְרִין בְּנֵי שְׁנָא חַמְשָׁא דֵּין
קָרְבַּן אֲחִיעֶזֶר בַּר עַמִּישַׁדָּי׃ (טו) בְּיוֹמָא חַד עֲשַׂר יוֹמִין רַבָּא לִבְנֵי אֲשֵׁר
פַּגְעִיאֵל בַּר עָכְרָן׃ (טז) קוּרְבָּנֵיהּ טְגַסְתָּא דְּכַסְפָּא חָדָא מְאָה וּתְלָתִין סְלָעִין
הָוָה מַתְקְלָהּ מִזְרָקָא חַד דְּכַסְפָּא מַתְקְלֵיהּ שַׁבְעִין סְלָעִין בִּסְלָעֵי קוּדְשָׁא
תַּרְוֵיהוֹן מְלַן סָלְתָא דְּפִילָא בְּמִשְׁחָא לְמִנְחָתָא׃ (יז) בְּזִיבָא חָדָא מַתְקַל עֲשַׂר
סְלָעִין הֲוָא דְּדַהֲבָא מְלָיָא קְטוֹרַת בּוּסְמָיָא׃

תור

באור

(עב) ביום עשתי עשר יום, בפסוק הזה ובפסוק המיוחס הוכפלה
מלת יום, ואפשר בעבור שתחסר ה״א הידיעה, כי הראוי וביום עשתי
עשר, וכן וביום שנים עשר כמו בכל מספר הימים הקודמים, ואולם בהיות המספר
מקוצר מלקדים ומעשיריות, לא יתכן להגדיל בימים בה״א הידיעה, לכן הוכפלה תיבת
יום

עח פַּר אֶחָד בֶּן־בָּקָר אַיִל אֶחָד
כֶּבֶשׂ־אֶחָד בֶּן־שְׁנָתוֹ לְעֹלָה׃
עט שְׂעִיר־עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת׃
פ וְלִזְבַח הַשְּׁלָמִים בָּקָר שְׁנַיִם
אֵילִם חֲמִשָּׁה עַתֻּדִים חֲמִשָּׁה
כְּבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה חֲמִשָּׁה זֶה
קָרְבַּן פַּגְעִיאֵל בֶּן־עָכְרָן׃ פ
עא בַּיּוֹם שְׁנַיִם עָשָׂר יוֹם נָשִׂיא
לִבְנֵי נַפְתָּלִי אֲחִירַע בֶּן־עֵינָן׃
עב קָרְבָּנוֹ קַעֲרַת־כֶּסֶף אַחַת
שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ מִזְרָק
אֶחָד כֶּסֶף שִׁבְעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל
הַקֹּדֶשׁ׃ שְׁנֵיהֶם מְלֵאִים סֹלֶת
בְּלוּלָה בַשָּׁמֶן לְמִנְחָה׃ פ כַּף
אַחַת עֲשָׂרָה זָהָב מְלֵאָה קְטֹרֶת׃
פא פַּר אֶחָד בֶּן־בָּקָר אַיִל אֶחָד
כֶּבֶשׂ־אֶחָד בֶּן־שְׁנָתוֹ לְעֹלָה׃

(עח) איין שטיר, נעמליך איין יונגעז רינד, איין ווידדער, איין יאָהריגעז לאַם, צום גאַנצענאָפּפער׃ (עט) איין ציגענבאָק צום זינדענאָפּפער׃ (ע) צום פריידענאָפּפער, צוויי רינדער, פינף ווידדער, פינף באָקע, פינף יאָהריגע לאָממער׃ דיזעז וואַר דיא גאַבע פגעיאל זאָהן עכרן׃ (עא) אַם צוואָלפטען טאַגע דער פירזט דער קינדער נפתלי׃ אחירע זאָהן עינן׃ (עב) זיינע גאַבע וואַר, איינע זילברנע שיסעל, הונדערט שקל שוועהר׃ איינע זילברנע שאַלע, זיבענציג שקל שוועהר, נאַך דעם שקל דעז היילינגטהומז׃ ביידע פאָלל דעז פיינזטען מעהלז, מיט אָעל איינגעריהרט, צום מעהלאָפּפער׃ (פ) איין גאָלדנער לאָפּעל צעהן שקל שוועהר, פאָלל רויכווערקז׃ (פא) איין שטיר, נעמליך איין יונגעז רינד, איין ווידדער, איין יאָהריגעז לאַם צום גאַנצענאָפּפער׃

שעיר

תרגום אונקלוס

(עח) תור חד בר תורי דבר חד אימר חד בר שתיה לעלתא׃ (עט) צפיר בר עזין חד לחטאתא׃ (פ) ולנכסת קודשיא תרין תרין דכרין חמשא גדיי חמישא אימרין בני שנא חמשא דין קורבן פגעיאל בר עכרן׃ (עא) ביומא תרי עשר יומין רבא לבני נפתלי אחירע בר עינן׃ (עב) קורבניה מזגסתא דכסף חדא מאה ותלתין סלעין הוה מתקלה מזרקא חד דכסף מתקליה שבעין סלעין בסלעי קודשא תרוי הון טלן סלתא דפילא כמשח למנחתא׃ (פ) בזיכא חדא מתקל עשר סלעין היא דדהב מליא קטורת בוסמיא׃ (פא) תור חד בר תורי דכר חד אימר חד בר שתיה לעלתא׃

(פב) איין ציגענבאָק צום
זינדענאָפּפער : (פג) צום
פריידענאָפּפער , צוויי א
רינדער , פינף ווידדער ,
פינף באָקע , פינף יאָהריגע
לאָממער : דיזעו וואר דיא
גאַבע אחירע זאָהן עינן :
(פד) אַלזאָ וואַר דאַז איינ־
ווייהונגזגשענק דעז אַלטאַרז ,
צור צייט דאַ עז געזאַלבט
וואָרדען , פאָן דען שטאַמ־
פירזטען ישראל'ז : צוואָלף
זילבערנע שיסעלן , צוואָלף
זילבערנע שאַלען , צוואָלף
גאָלדנע לאָפּעל : (פה) יעדע
שיסעל הונדערט אונד
דרייסיג , אונד יעדע שאַלע
ויבענציג שקל שווערהר :
אַלזאָ דאַז זילבער דער
געפּאָסע צוזאַממען צוויי א
טויזענד אונד

(פג) שְׂעִיר־עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת :
(פד) וְלִזְבַח הַשְּׁלָמִים בָּקָר שְׁנַיִם
אֵילִם חֲמִשָּׁה עַתֻּדִים חֲמִשָּׁה
כְּבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה חֲמִשָּׁה זֶה
קָרְבַּן אֲחִירַע בֶּן־עֵינָן : פ
(פה) זֹאת ׀ חֲנֻכַּת הַמִּזְבֵּחַ בְּיוֹם
הִמָּשַׁח אֹתוֹ מֵאֵת נְשִׂיאֵי
יִשְׂרָאֵל קַעֲרֹת כֶּסֶף שְׁתֵּים
עֶשְׂרֵה מִזְרְקֵי־כֶסֶף שְׁנֵים עָשָׂר
כַּפּוֹת זָהָב שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה :
(פו) שֶׁל־שֵׁשִׁים וּמֵאָה הַקְּעָרָה
הָאַחַת כֶּסֶף וְשִׁבְעִים הַמִּזְרָק
הָאֶחָד כָּל כֶּסֶף הַכֵּלִים אַלְפַּיִם

רש"י

(פד) ביום המשח אותו . בו ביום שנמשח
הקריב ומה אני מקיים אחרי המשח שנמשח
תחלה ואחר כך הקריב או אחרי המשח לאחר
זמן ולא בא ללמד ביום המשח אלא לומר
שנמשח ביום כשהוא אומר ביום המשח אותו
למדנו שנמשח ביום ומה תלמוד לומר ביום
המשח אותו ביום שנמשח הקרב : קערות כסף
שתים עשרה . הם הם שהתנדבו ולא חילק
בהם פסול: (פה) שלשים ומאה הקערה האחת
ונומר . מה ת"ל לפי שנאמר שלשים ומאה
משקלה ולא פירש באי זו שקל לכך חזר ושנאן
כאן וכלל בכולן כל כסף הכלים בשקל הקדש :
כל כסף הכלים ונומר . למדך שאין כלי המקדש
מקבלים

תרגום אונקלוס וארבע

(פג) צְפִיר בַּר עִזִּין חַד לְחַטָּאתָא :
(פד) וּלְנִכְסַת קוּדְשָׁיָא תּוֹרִין תְּרֵין
דִּכְרִין חַמְשָׂא גְּדָיֵי חַמְשָׂא אִמְּרִין
בְּנֵי שְׁנָא חַמְשָׂא דֵּין קוּרְבָּנָא אֲחִירַע
בַּר עֵינָן : (פה) דָּא חֲנֻכַּת מַדְבְּחָא
בְּיוֹמָא דְּרַבְּיוּ יָתֵיהּ מִן־רַבְרְבֵי
יִשְׂרָאֵל מְגִיסֵי כַּסְפָּא תְּרֵתָא עַשְׂרֵי
מְזַרְקָא־דְכַסְפָּא תְּרֵין עֲשַׂר כָּזִיבֵי
דְּדַהֲבָא תְּרֵתָא עַשְׂרֵי : (פו) מְאָה
וּתְלָתִין סְלָעִין הֲוָה מָתְקָלָא דְּמִגְסָתָא
חָדָא דְכַסְפָּא וְשַׁבְעִין דְּמִזְרָקָא חַד כָּל כַּסְפָּא מָנְיָא תְּרֵין אַלְפִּין וארבע

באור

יוס : (פד) ביום המשח אחו , התחילו לחנכו כמו שכתוב בפרשה זו . (הרשב"ם) , אבל
לא הקריבו כלם ביום המשחו כי החנוכה נמשכה שנים עשר יום , ולפשר נפרש ביום המשח
כמו

וְאַרְבַּע־מֵאוֹת בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ׃
פו כַּפּוֹת זָהָב שְׁתֵּים־עֶשְׂרֵה
מְלֵאוֹת קְטֹרֶת עֲשָׂרָה עֲשָׂרָה
הַכַּף בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ כָּל־זְהַב
הַכַּפּוֹת עֶשְׂרִים וּמֵאָה׃ מפטיר
פז כָּל־הַבָּקָר לָעֹלָה שְׁנֵים עָשָׂר
פָּרִים אֵילִם שְׁנֵים־עָשָׂר כְּבָשִׂים
בְּנֵי־שָׁנָה שְׁנֵים עָשָׂר וּמִנְחָתָם
וּשְׂעִירֵי עִזִּים שְׁנֵים עָשָׂר
לְחַטָּאת׃ פח וְכֹל בְּקַר זֶבַח
הַשְּׁלָמִים עֶשְׂרִים וְאַרְבָּעָה
פָּרִים אֵילִם שִׁשִּׁים עַתֻּדִים
שִׁשִּׁים כְּבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה שִׁשִּׁים
זאת

אונד פיער הונדערט שקל, נאך דעם געוויכטע דעז היילינגטהומז׃ (פו) צוואלף גאלדנע לאפעל, פאלל רויכווערקז, יעדער צעהן שקל, נאך דעם געוויכטע דעז היילינגטהומז׃ אלזא דאז גאלד דער לאפעל צו זאממען הונדערט אונד צוואנציג שקלים׃ (פז) אללעז רינדפיה צום גאנצענאפפער צוזאממען, צוואלף שטירע, צוואלף ווידדער, צוואלף יאהריגע לאממער, נעבזט איהרעם אפפערמעהלע׃ אונד צוואלף ציגענבאקען צו זינדענאפפער׃ (פח) אללעז רינדפיה צו פריידענאפפער צוזאממען פיער אונד צוואנציג שטירע, זעכציג ווידדער, זעכציג באקע, זעכציג יאהריגע לאממער׃ הירמיט

וואַרד

תרגום אונקלוס

וְאַרְבַּע מְאָה בְּסֶלְעֵי קוּדְשָׁא׃ (פו) בְּזִיכֵי דְּדַהֲבָא תְּרֵתָא עַשְׂרֵי מְלִין קְטוֹרַת בּוּסְמָא מִתְקַל עֲשַׂר סַלְעִין הֲוֵי מִתְקָלָא דְּכוּרְסְיָא בְּסֶלְעֵי קוּדְשָׁא כָּל דְּהַב בְּזִיכֵיָא מְאָה וְעֶשְׂרִין׃ (פו) כָּל תּוֹרֵי לַעֲלָתָא תְּרֵי עֲשַׂר תּוֹרִין דְּכַרִין תְּרֵי עֲשַׂר אֵימְרִין בְּנֵי שְׁנָא תְּרֵי עֲשַׂר וּמִנְחָתְהוֹן וְצִפִּירֵי בַר עִזֵּי תְּרֵי עֲשַׂר לְחַטָּאתָא׃ (פח) וְכֹל תּוֹרֵי לְנִכְסַת קוּדְשָׁא עֶשְׂרִין וְאַרְבְּעָה תּוֹרִין דְּכַרִין שְׁתִּין גַּדְיָן שְׁתִּין אֵימְרִין בְּנֵי שְׁנָא
שתין

רש״י

מכווכים במשקלן שוקלן אחד אחד ושקלן כולן כאחד לא רבה ולא מעט׃ (פו) כפות זהב שתים עשרה׳ למה נאמר לפי שנאמר כף אחת עשרה זהב היא של זהב ומשקלה עשרה שקלים של כסף או איזו אלא כף אחת של כסף ומשקלה עשרה שקלי זהב ושקלי זהב אין
מזקלס שוה

באור

כמו ביום הכותי כל בכור ר״ל בעת המשח אתו, וכן מתורגם בל״א׃ (פח) אחרי המשח אהו, אין זאת סתירה למה שאמר למעלה ביום המשח אתו, כי באמת התחילו לתנך ביום המשח שהוא ביום השמיני להקמותיו, אבל אחר המשיחה כמ״ש למעלה ומשחש ויקדש אתם
ויקריבו

תרגום אשכנזי

וואַרד דער אַל־טאַר איינ־
געוויידט, נאָך דעם ער
געזאַלבט וואָרדען: (פט) ווען
משה אין דאַז שטיפטזעלט
קאַם, מיט איהם צו רעדען,
זאָ האָרטע ער דיא שטיממע,
פאָם דעקעל דער לאַדע
דעז צייגניסעז, צווישען דען
ביידען כרובים הערונטער,
זיך מיט איהם אונטערעדען:
אונד זאָ וואַרד איהם בע־
פעהל ערטהיילט:

ח (א) דער עוויגע רעדטע
מיט משה, אונד
שפראַך: (ב) רעדע מיט
אהרן, אונד

נשא בהעלתך ז ח

זֹאת חֲנֻכַּת הַמִּזְבֵּחַ אַחֲרֵי
הִמָּשַׁח אֹתוֹ: פט וּבְבֹא מֹשֶׁה
אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד לְדַבֵּר אִתּוֹ
וַיִּשְׁמַע אֶת־הַקּוֹל מִדַּבֵּר אֵלָיו
מֵעַל הַכַּפֹּרֶת אֲשֶׁר עַל־אֲרֹן
הָעֵדֻת מִבֵּין שְׁנֵי הַכְּרֻבִים
וַיְדַבֵּר אֵלָיו: פ סדר בהעלתך
ח א וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה
לֵאמֹר: ב דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן
ואמרת

רש"י

שוה לשל כסף ת"ל כפות זהב של זהב היו: (פט) ובבא משה' כתובי' המכחישי' זא"ז בא אליו והכריע ביניהם כתוב אחד אומר וידבר ה' אליו מאהל מועד והוא חוץ לפרכת וכתוב אחד אומר ודברתי אתך מעל הכפרת בא זה והכריע ביניהם משה בא אל אהל מועד ושם שמע את הקול הבא מעל הכפרת מבין שני הכרובים הקול יוצא מן השמים לבין שני הכרובים ומשם יצא לאהל מועד: מדבר' כמו מתדבר כבולו של מעלה לומר כן מדבר ביני לבין עצמו ומשה שומע מאליו: וידבר אליו • למעט את אהרן מן הדברות: ושמע את הקול • יכול קול כמוך ת"ל את הקול שנדב' עמו בסיני וכשמגיע לפתח הי' כפסק ולא היה יוצא קון לאהל:

תרגום אונקלוס

שִׁתִּין דָּא חֲנוּכַּת מַדְבְּחָא בָּתַר דְּרַבִּיאוּ יָתֵיהּ: (פט) וְכַד עָלִיל מֹשֶׁה לְמַשְׁכַּן זִמְנָא לְמַלָּלָא עִמֵּיהּ וּשְׁמַע יַת קָלָא דְּמִתְמַלֵּל עִמֵּיהּ מֵעֲלַוֵי בַּפּוּרְתָּא דִּי עַל אֲרוֹנָא דְּסַהֲדוּתָא מִבֵּין תְּרֵין כְּרוּבָיָא וּמִתְמַלֵּל עִמֵּיהּ: ח (א) וּמַלֵּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמֵימָר: (ב) מַלֵּיל עִם אַהֲרֹן ותימר

באור

ויקריבו וגו', ולסוף שנים עשר יום אחר המשיחה עלה המשכן כך וכך: (פט) ובבא משה, אחר שנשלם הקמת המשכן ומשיחתו וחנכתו הי' הדבור אליו מן המשכן ולא מהר סיני, לכן ישמיענו הפסוק ענין הדבור עם משה ואמר שמשה לא בא רק אל אהל מועד ושם שמע את הקול היוצא מעל הכפרת מבין שני הכרובים: מדבר אליו, ביטוי מבנין התפעל ודגש הדל"ת לחסרון תי"ו הלשון מתדבר, ופעם הבנין הזה בעבור שלא הי' הקול יוצא באמצעו' הכלים כמו באדם המדבר שהקול יוצא מהריאה וכאתך אחר זה על ידי כלי המבטא משא"כ בדבור אלהי שהקול נברא לשעה ולא הי' בעזר שום כלים המוקשים, ויתכן לומר לפי פשוטו שעל גיף המונים את קול הדבור שייך לומר מדבר, שהוא הפועל, אבל על הקול היוצא ראוי לומר מתדבר שהוא הפעול והפועל יחד, וזהו בכח בנין התפעל: וידבר אליו, ובענין הזה הי' תמיד הדבור אליו לנותו על בני ישראל:

בהעלתך ח

תרגום אשכנזי מה

וְאָמַרְתָּ אֵלָיו בְּהַעֲלֹתְךָ אֶת־
הַנֵּרֹת אֶל־מוּל פְּנֵי הַמְּנוֹרָה
יָאִירוּ שִׁבְעַת הַנֵּרוֹת: ג וַיַּעַשׂ
כֵּן אַהֲרֹן אֶל־מוּל פְּנֵי הַמְּנוֹרָה
הֶעֱלָה נֵרֹתֶיהָ כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה
אֶת־מֹשֶׁה: ד וְזֶה מַעֲשֵׂה
הַמְּנֹרָה מִקְשָׁה זָהָב עַד־יְרֵכָהּ
עַד־פִּרְחָהּ מִקְשָׁה הִוא כַּמַּרְאֶה
אשר

אונד שפריך: ווען דוא דיא לאמפען אנצינדעזט, זאָ לאסע אללע זיבען לאמפען פאָרווערטז דעם לייכטער געגענאיבער איהר ליכט ווערפען: (ג) אהרן טהאט אויך אלזאָ: געגען דיא פאָדערזייטע דעז לייכטערז לים ער דיא לאמפען ברענ־נען: וויא דער עוויגע דעם משה בעפאָהלען האטטע: (ד) דער לייכטער אבער וואר פאָלגענדר געשטאללט גע־ארבייטעט: ער וואר פאָן גאָלדע, אויז איינעם שטיקע געטריבען, פאָן שאפט ביז בלומע וואר ער אויז איינעם שטיקע: וויא דאז מאָדעלל, וועלכעז

תרגום אונקלוס

וְתֵימַר לֵיהּ בְּאַדְלָקוּתָךְ יָת בּוּצִינָיָא לְקֳבֵיל אַפֵּי מְנָרְתָּא יְהוֹן מְנַהֲרִין שִׁבְעָא בּוּצִינָיָא: (ג) וְעָבַד כֵּן אַהֲרֹן לְקֳבֵיל אַפֵּי מְנָרְתָּא אַדְלֵק בּוּצִינָהָא כְּמָא דִי פַקִּיד יְיָ יָת־מֹשֶׁה: (ד) וְדֵין עוֹבַד מְנָרְתָּא גְּגִידָא דְּהַב עַד שָׁדָהּ עַד שׁוּשַׁנָּהּ גְּגִידָא הִיא כְּחֵיזוּ דִי

רש"י

ח (ב) **בהעלתך** למה נסמך פרשת המנורה לפרשת הנשיאים לפי שכשראה אהרן חנוכת הנשיאים קלשה לו דעתו שלא היה עמהם בחנוכה לא הוא ולא שבטו אמר לו הקדוש ברוך הוא חייך שלך גדולה משלהם שאתה מדליק ומטיב את הנרות: בהעלותך. על שם שהלהב עולה כתוב בהדלקתן לשון עליה שצריך להדליק עד שתהא שלהב עולה מאליה ועוד דרשו רבותינו מכאן שמעלה היתה לפני המנורה שעליה הכהן עומד ומיטיב: אל מול פני המנורה. כל האמצעי שאינו בקנים אלא בגוף של מנורה: יאירו שבעת הנרות. שם שעל שבת הקנים שלשה המזרחיי' פונים למול האמצע הפתילות שבהן וכן שלשה המערביים ראשי הפתילות למול האמצעי ולמה כדי שלא יאמרו לאורה הוא צריך: (ג) ויעש כן אהרן. להגיד שבחו של אהרן שלא שינה: (ד) זה מעשה המנורה. שהראהו הקב"ה באצבע לפי שכתקשה בה לכך נאמר וזה: מקשה. בטדי"ן בלע"ז (בלא גשלאגן) לשון דא לדא נקשן (דניאל ה') עשת של

באור

ח (ב) בהעלתך את הנרות, הנה נחלקו רז"ל במנחות (פ"ח ע"ב) אם היו הנרות מקשה ומחוברות בגוף המנורה, ולדעת זאת יהי' הפי' בהעלתך כמו שתרגם אונקלוס באדלקותך על שם שהלהב עולה כמו שפירש"י, ולדעת האומר שהנרות היו עשויות בפני עצמן יתכן לפרש לשון העלאה בהעלות הכהן את הנרות על הקנים, ועיין מה שכתבתי בבאור פרשת תרומה: אל מול פני המנורה, הי' מטה ראשי הפתילות של כל שבעת הנרו' להאיר על השלחן. (רשב"ם), וכן פי' בפ' תרומה על פסוק והאיר על עבר פניה, ועיין מה שכתבתי בבאור פרשת תרומה כי הראיב שם המתרגם בביאורו: (ד) מקשה, בטדי"ן בלע"ז (גשלאגן בל"ת), לשון דא לדא נקשן (דניאל ה'ו'), עשת של כסף זהב הית', ומקיש בקורנס וחותך בכשיל

אֲשֶׁר הֵרְאָה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה כֵּן
עָשָׂה אֶת־הַמְּנֹרָה׃ פ
ה וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר׃
קַח אֶת־הַלְוִיִּם מִתּוֹךְ בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל וְטִהַרְתָּ אֹתָם׃ ז וְכֹה־
תַעֲשֶׂה לָהֶם לְטַהֲרָם הַזֵּה
עֲלֵיהֶם מֵי חַטָּאת וְהֶעֱבִירוּ
תער

תרגום אשכנזי

ווער־כעז דער עוויגע דעם משה געצייגט, זא האט ער דען לייכטער פערפערטיגען לאסען: (ה) פערנר רעדעטע דער עוויגע מיט משה אונד שפראך: (ו) נים דיא לוים אויז דען קינדערן ישראלז: אונד רייניגע זיא: (ז) דיזען אבער זאללזט דוא מיט איהנען פארנעהמען, אום זיא צו רייניגען בעשפרענגע זיא מיט ענטזינדיגונגזוואסר: (צופאר אבער) לאס זיא מיט

רש"י

של כסף זהב היתה ומקיש בקורנס וחותך בכשיל לפשט לחבריה כתקון ולא נעשית לחברים לחברים על ידי חבור: עד ירכה עד פרחה. ירכה היא הסידה שעל הרגלים חלול כדרך מכירת כסף שלפני הסרים: עד ירכה עד פרחה. כלומר גופה של מנורה וכל התלוי בה: עד ירכה. שהוא חבר גדול: עד פרחה. שהוא מעשה דק שבה הכל מקשה ודרך עד לשמש בלשון זה כמו מגדים ועד קמה ועד כרם זית (שופטים ט"ו): כמראה אשר הראה וגו'. ועשה כתבניתם וגומר כן עשה את המנורה. מאליה: (ו) קח את הלוים. קחם בדברים עליהם מי חטאת. של אפר הפרה מפני טמאי

תרגום אונקלוס

די אחזי יי ית משה כן עבד ית מנרתא
(ה) ומליל יי עם משה למימר:
(ו) קרב ית לוואי מבנו בני ישראל
ותדכי יתהון: (ו) וכדין תעביד להון
לדכיותהון אדי עליהון מיא דחטאתא
וינברון מספר

כתבנית אשר הראהו בהר כמו שנאמר וראה
מי שעשאה ומדרש אגדה על ידי הקב"ה נעשית
אשריכם שתזכו להיות שמשים למקום: (ז) הזה
מתיס שבהם: והעבירו תער מגאתי בדברי
רבי

באור

בכשיל לפשט לחבריה כתקון, ולא נעשית לחברים לחברים על ידי חבור. (רש"י): עד ירכה עד פרחה, בלורו ממעשה גדול עד המעשה דק שבה הכל עשה מקשה, ודרך המקרא לדבר בענין כזה בלשון עד, כמו מגדים ועד קמה ועד כרם זית: (ו) קח את הלוים, הבדילם משאר ישראל שיהיו לעזר לכהנים בעבודת השם: (ז) הזה עליהם מי חטאת, אין זה התחלת סדר טהרתם כי אז הי' ראוי האתנח במלת לטהרם, אבל התחלת סדר הטהרה היא יין והעבירו תער וגו', ובאורו כה תעשה להם לטהרם ולהזות עליהם מי חטאת, אם הקדימו העברת התער וכבוס הבגדים ואח"ז תהי' הזיה במי חטאת, ואז והטהרו: מי חטאת, מי פרה אדומה הנקראת חטאת, או גם המים נקראים כך על שם הנקיון והסרת החטא הבא על ידם: והעבירו, וי"ו מהפך לעתיד, ואם הי' טוי לרבים היה' ה"א ההפעיל בפת"ח, כמו הֶעֱתִירוּ אל ה', ואף שמצאנו גם בענין הזה פ"פ שלו אות הגרון שיתנה קיר"ק הה"א לפת"ח או לסג"ל להרחיב אות הגרון, כמו וְהֶעֱמַדְתָּ את הלוים, וְהֶעֱתַרְתִּי אל ה', וְהֶעֱבַרְתֶּם את מחנה, הֶעֱלִיתָ בכחך, אין זה כי אם בגוף הנוכח והמ"נ שאין לטעות בהם שהם
כוי

תַּעַר עַל־כָּל־בְּשָׂרָם וְכִבְּסוּ
בְגָדֵיהֶם וְהִטַּהָרוּ: ח וְלָקְחוּ פַּר
בֶּן־בָּקָר וּמִנְחָתוֹ סֹלֶת בְּלוּלָה
בַּשָּׁמֶן וּפַר־שֵׁנִי בֶּן־בָּקָר תִּקַּח
לְחַטָּאת: ט וְהִקְרַבְתָּ אֶת־
הַלְוִיִּם לִפְנֵי אֹהֶל מוֹעֵד
וְהִקְהַלְתָּ אֶת־כָּל־עֲדַת בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל: י וְהִקְרַבְתָּ אֶת־הַלְוִיִּם
לִפְנֵי יְהוָה וְסָמְכוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל
את

תרגום אשכנזי מו

מיט איינעם שעערמעסער
זיך איהרען גאַנצען לייב
אַבשעערען, אונד איהרע
קליידער וואַשען, זאָ זינד
זיא ריין: (ח) זיא נעהמען
פערנער איין שטיר־קאַלב,
נעבזט דעם דאַזו גע האָריגען
מעהלאָפּפער, פאָם פיינזטען
וויצענמעהלע, מיט אָעל
איינגעריהרט: אונד נאָך איין
צווייטען שטיר־קאַלב צום
זינדענאָפּפער: (ט) דוא
לאַסט אַלזדען דיא לוים
הינטרעטן פאָר דאָז שטיפטזו־
צעלט: אונד דיא גאַנצע
געמיינע דער קינדר ישראל'ז,
זיך פערזאַמעלן: (י) ווען נון דיא לוים הינקאָמען פאָר דען עוויגען: זאָ לעגען
דיא קינדער ישראל'ז איהרע

תרגום אונקלוס

מִסְפַּר עַל כָּל בְּשָׂרֵהוֹן וִיחַוְרוּן
לְבוּשֵׁיהוֹן וְיִדְכּוּן: (ח) וְיִסְבּוּן תּוֹר
בַּר תּוֹרֵי וּמִנְחָתֵיהּ סוּלְתָּא דְּפִילָא
בְּמִשְׁח וְתוֹר תִּנְיָן בַּר תּוֹרֵי תִּסַּב
לְחַטָּאתָא: (ט) וּתְקָרֵב יָת לֵיוָאֵי לְקֳדָם
מַשְׁכַּן זִמְנָא וְתִכְנוֹשׁ יָת כָּל כְּנִשְׁתָּא
דִּבְנֵי יִשְׂרָאֵל: (י) וּתְקָרֵב יָת לֵיוָאֵי
קֳדָם יְיָ וְיִסְמְכוּן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל ית

רש"י

רבי משה הדרשן לפי שנתנו כפרה על הנכורות שעבדו עבודה זרה והיא קרויה זבחי מתים (בתהלים ק"ו) והמזורע קרוי מת הזקיקים תגלחת כמצורעים: (ח) ולקחו פר בן בקר. והוא עולה כמו שכתוב ועשה את האחד עולה והוא קרבן לבור בע"א: ופר שני. מה תלמוד לומר שני לומר לך מה עולה לא נאכלת אף חטאת לא נאכלת ובזו יש סמך לדבריו בתורת כהנים ואומר אני שהוראת שעה היתה שעשיל היה להם להביא לחטאת עבודה זרה עם פר העולה: (ט) והקהלת את כל עדת. לפי שהלוים נתנים קרבן כפרה תחתיהם יבאו ויעמדו על קרבנם וישמכו את ידיהם עליהם:

באור

לוי, אבל בנסתרים הם תמיד בסג"ל ולא בפת"ח, אשר האריכו ימים, אשר העלו בני ישראל, וכן הנסתרת לא תהי' כי אם בסג"ל שלא לטעות בה שהיא לוי ליקי' בתוספת ה"א, כמו האזינה עדי, וכן והעבירו היא עבר המהופך לעתיד כי הדבור הי' אל משה שיעשו כן הלוים: והטהרו, מבנין התפעל ודגש הטי"ת לחסרון תי"ו הבנין וסג"ל הטי"ת בעבור קמ"ץ הה"א לפ"פ כסבת הסג"ל במלת השעיל דחי, והיא עבר מהופך לעתיד ובאורו שיתטהרו אחר כל אלה במי חטאת: (הרא"ע), ולדעת המתרגם היא שבה על כל סדר הטהרה המזכר ור"ל אם יעשו כל אלה יהיו טהורים: (ח) ולקחו, יקחו עמם: פר בן בקר, קטן לעולה, כמ"ש למטה ואת האחד עולה: ומנחתו סלת, שלשה עשרונים כמשפט: בן בקר תקח לחטאת, אתה תצוה שהם יקחו עמם: (י) והקרבת את הלוים, באורו כאשר תקריב אותם לפני ה' כמ"ש

בפסוק

אֶת־יְדֵיהֶם עַל־הַלְוִיִּם׃ יא וְהֵנִיף
אַהֲרֹן אֶת־הַלְוִיִּם תְּנוּפָה לִפְנֵי
יְהוָה מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְהָיוּ
לַעֲבֹד אֶת־עֲבֹדַת יְהוָה׃
יב וְהַלְוִיִּם יִסְמְכוּ אֶת־יְדֵיהֶם
עַל רֹאשׁ הַפָּרִים וַעֲשֵׂה אֶת־
הָאֶחָד חַטָּאת וְאֶת־הָאֶחָד עֹלָה
ליהוה

איהרע האנדע אויף זיא: (יא) אונד נאך דעם אהרן דיא לוים צום צייכען דאס זיא פאן דען קינדערן ישראל'ס אבגעזאנדערט זיין זאללן, פאר דעם עוויגען דיא ווענדונג מאכען לאסט: זאללען זיא דעם דינזט דעז עויגען געווידמעט זיין: (יב) דיא לוים לעגען נעמליך איהרע האנדע אויף דען קאפף דער שטירע: אונד מאן ברינגט דעם עוויגען צו עהרען, איינען צום זינדענאפפער אונד איינען צום גאנצענאפפער: אום

רש"י

(יא) והניף אהרן את הלוים תנופה • כדרך שאתם מנורע טעון תנופה חי, שלא תנופות נאמרו בפ' זו הראשונ' לבני קהת לכך נאמ' שם והיו לעבוד את עבודת ה' לפי שעבודת קדש הקדשים עליה' האהרן והשלחן וגומר השניה לבני גרשון לכך נאמר בם תנופה לה' שאף עליהם היתה עבודת הקדש יריעות וקרשים הנראות בבית קדש הקדשים • והשלישי לבני מרלי

תרגום אונקלוס

יַת יְדֵיהוֹן עַל לֵיוָאֵי׃ (יא) וִירִים אַהֲרֹן
יַת לֵיוָאֵי אֲרִמָא קֳדָם יְיָ מִן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
וִיהוֹן לְמִפְלַח יַת פּוּלְחָנָא דַיְיָ׃
(יב) וְלֵיוָאֵי יִסְמְכוּן יַת יְדֵיהוֹן עַל
רֵישׁ תּוֹרַיָא וַיַעְבֵד יַת חַד חַטָּאתָא
וְיַת חַד עֲלָתָא קדם

באור

בפסוק הקודם, יסמכו בני ישראל את ידיהם על הלוים, וכן דעת המתרגם אשכנזי להריק הכפלת המאמר, וכן דעת הראב"ע אלא שכפל טעות בדפוס לרשום התחלת דברו בפסוק י"א וכ"ל בפסוק י', וגם לשונו משובש בדפוס וזהו תקונו: (י) הלוים לפני ה', הטעם אשר תקרבם לפני האהל יסמכו בני ישראל את ידיהם על ראשם: (יב) על ראש הפרים, כל אחד מהפרים ורבים כן, ע"כ: (יא) והניף אהרן את הלוים, שלא תנופות נאמרו בפרש' זו הראשונה לבני קהת לכך נאמר שם והיו לעבוד עבודת ה' לפי שעבודת הקודש עליהם והוא הארון והשלחן וגו', השניה לבני גרשון לכך נאמר בה תנופ' לה' שאף עליהם היתה עבודת הקדש היריעות והקרשים, והשלישית לבני מרלי (רש"י), והדרש תדרש, ולפי פשט המקראות על הסדר נראה' לפרש כדעת המתרגם בל"א, על דרך כלל שאחריו מעשה כמו שהוזכר כמה פעמים בנאומו, ויהי' פסוק והניף אהרן וגו' רק הודעה כללות שלא יהיו הלוים ראוים לעבוד את עבודת ה' כי אם אחר שיניפם אהרן ואז והיו לעבוד וגו', ואינו טווי על התנופה כי אם אחר הפסוקים הבאים המודיעים סדר המעשים שיעשו קודם התנופה אז בלא הטווי גם על התנופה, ועתה אנאר המקראות על הסדר, ויובן מזה כוונת המתרגם בתרגומים שונים על שלא תנופות האמורות בענין הזה: והניף אהרן וגו' מאת בני ישראל, אינו טווי כמו שזכרתי ופירושו כאשר יניף אותם אהרן שתהי' התנופה הזאת לאות על הבדלם מאת בני ישראל: והיו לעבד וגו', ואז יהיו מוכנים ומופרשים לעבוד את עבודת ה': (יב) והלוים יסמכו את ידיהם, בפסוק הזה מתחיל להודיע סדר המעשים עד התנופה, ר"ל קודם התנופה יסמכו הלוים את ידיהם על הפרים ועשה את האחד חטאת וגו': ועשה

לַיהוָה לְכַפֵּר עַל־הַלְוִיִּם׃
יג וְהֶעֱמַדְתָּ אֶת־הַלְוִיִּם לִפְנֵי
אַהֲרֹן וְלִפְנֵי בָנָיו וְהֵנַפְתָּ אֹתָם
תְּנוּפָה לַיהוָה׃ יד וְהִבְדַּלְתָּ אֶת־
הַלְוִיִּם מִתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְהָיוּ
לִי הַלְוִיִּם׃ שני טו וְאַחֲרֵי־כֵן
יָבֹאוּ הַלְוִיִּם לַעֲבֹד אֶת־אֹהֶל
מוֹעֵד וְטִהַרְתָּ אֹתָם וְהֵנַפְתָּ
אֹתָם תְּנוּפָה׃ טז כִּי נְתֻנִים
נְתֻנִים הֵמָּה לִי מִתּוֹךְ בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל תַּחַת פִּטְרַת כָּל־רֶחֶם
בְּכוֹר כֹּל מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל לָקַחְתִּי
אתם

אום דיא לוים צו פערזאהנען׃ (יג) דוא שטעללסט דיא לוים פאר אהרן אונד פאר זיינע זאהנע אונד לאסעזט זיא איינע ווענדונג מאכען, זיך דעם עוויגען צו ווידמען׃ (יד) דאדורך ווערדען דיא לוים פאן דען קינדערן ישראל׳ס אבגעזאנדערט׃ אונד זינד מיין איינען׃ (טו) דיא לוים זאללען הערנאך אין דאז שטיפטזצעלט געהן, איהרען דינסט אנצוטרעטען׃ זא באלד דוא זיא דאזט ריינינגען אונד מיט איהנען איינע ווענדונג מאכען לאסען׃ (טז) דען זיא זינד מיר געשענקט, אויז דען קינדערן ישראל׳ס מיר געשענקט׃ אונד איך דאבע זיא אנגענאממען פיר אללע אונטער

ערזטלינגע דעז מוטטערלייבז, פיר אללען ערזטגעבאהרנע

תרגום אונקלוס

קֳדָם יְיָ לְכַפָּרָא עַל לֵיוָאֵי׃ (יג) וּתְקִים
יָת לֵיוָאֵי קֳדָם אַהֲרֹן וְקֳדָם בְּנוֹהִי
וּתְרִים יָתְהוֹן אֲרָמָא קֳדָם יְיָ׃ (יד) וְתַפְרֵישׁ יָת לֵיוָאֵי מִגּוֹ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וִיהוֹן
מְשַׁמְּשִׁין קֳדָמַי לֵיוָאֵי׃ (טו) וּבָתַר־כֵּן יֵעֲלוּן לֵיוָאֵי לְמִפְלַח יָת־מַשְׁכָּן זִמְנָא
וּתְדַכֵּי יָתְהוֹן וּתְרִים יָתְהוֹן אֲרָמָא׃ (טו) אֲרֵי אַפְרְשָׁא מַפְרְשִׁין אִינוּן לִי מִגּוֹ
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל חֲלַף פְּתַח כָּל וַלְדָא בּוּכְרָא כּוּלָּא מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל קָרֵבִית
יתהון

רש״י

מלרי׳: (טז) כתוכים כתוכים · כתוכים למשא
כתוכים לשיר

באור

את האחד, תצוה לעשות על ידי הכהנים והעד הנאמן שהרי אמר לכפר על הלוים וכתיב ויכפר עליהם אהרן, וכן פי׳ והנפת תצוה על אהרן שיניף אותם אחר עשית הקרבנות׃ (יג) והעמדת את הלוים, בפסוק הזה הוא צוי על התנופה שישמילם לפני אהרן שיניף אותם אחר עשית הקרבנות׃ (יד) והבדלת את, על ידי זה הם מובדלים מתוך בני ישראל להיות מיוחדים לעבודתי׃ (טו) ואחרי כן וגו׳ וטהרת אתם והנפת אתם, בפסוק הזה חוזר וכולל כל סדר הטהרה, ועכשיו אחרי שתטהר אותם ותצוה להניפם אז יבואו לעבוד, וכן מתורגם בל״א׃ (טז) נתנים המה לי, לעבודתי מתוך יתר עמי ישראל׃ תחת פטרת, הוא מאמר בפני עצמו מוסב על מלת לקחתי שלמטה ובאורו בעבור זה לקחתים לי שיהיו תחת כתרת כל רחם שהיו לי מן

הדין

אֹתָם לִי: יז כִּי לִי כָל־בְּכוֹר בְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל בָּאָדָם וּבַבְّהֵמָה בְּיוֹם הַכֹּתִי כָל־בְּכוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם הִקְדַּשְׁתִּי אֹתָם לִי: יח וָאֶקַּח אֶת־הַלְוִיִּם תַּחַת כָּל־בְּכוֹר בְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל: יט וָאֶתְּנָה אֶת־הַלְוִיִּם נְתֻנִים לְאַהֲרֹן ולבניו

תרגום אשכנזי

אונטער דען קינדערן ישראל׳ז: (יז) דען אַללעז ערזטגעבאָהרנע אונטער דען קינדערן ישראל׳ז, פאָן מענשען אונד פיה, געהאָרט מיר זו: אַלז איך אים לאַנדע מצרים אַללעז ערזטגעבאָהרנען שטערבען ליס, האַבע איך זיא מיר געהייליגט: (יח) נון נעהמע איך דיא לויים אַן: פיר אַללעז ערזטגעבאָהרנע אונטער דען קינדערן ישראל׳ז: (יט) אונד געבע דיזע לויים ווידרום דעם אהרן אונד

רש״י

לגיר: פטרת • פתיחת: (יז) כי לי כל בכור. שלי היו הבכורות בקו הדין שהגכתי עליהם בין בכורי מצרים: לקחתי אותם לי • עד שטעו בעגל ועכשיו ולקח את הלוים: ואתכה וגומר • חמשה פעמים כאמרו בני ישראל במקרא זה להודיע שבתן שבכפל לזכרותיהן במקרא אחד כמכין חמשה חומשי תורה וכן ראיתי בבראשית רבה: (יט) ולא יהיה בבני ישראל נגף • שלא יגערכו לגשת אל הקדש שאם יגשו יהי׳ נגף: ויש

תרגום אונקלוס

יַתְהוֹן קָדָמַי: (יז) אֲרֵי דִי לִי כָל־בּוּכְרָא בִּבְנֵי יִשְׂרָאֵל בְּאֵנָשָׁא וּבְכֵעִירָא בְּיוֹמָא דְּקַטֶּלִית כָּל בּוּכְרָא בְּאַרְעָא דְּמִצְרַיִם אַקְדֵּישִׁית יַתְהוֹן קָדָמַי: (יח) וְקָרֵיבִית יַת־לֵיוָאֵי חֲלַף כָּל־בּוּכְרָא בְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל: (יט) וִיהַבִית יַת לֵיוָאֵי מְסִירִין לְאַהֲרֹן ולבנוהי

באור

אדין מעת הכותי כל בכור באדם מצרים ועתה לקחתי אתם תחת הבכורים: בבור כל מבני ישראל, שעדו כל בכור מבני ישראל, ומלת תחת שבה גם על בכור, ועטמו תחת פטרת כל רחם מבני ישראל ותחת כל בכור מבני ישראל והתכפלה היא לתוספת באור, ויתכן עוד לפרש שתחסר מלת אים ומלת בכור היא סמוכה כאלו כתיב בכור כל חיים מבני ישראל: פטרה, הנפרד הוא בספק אם הוא פְּטֶרֶת ע״מ שְׁטֶרֶת מן שְׁטָרָה או ע״מ צְדָקָה מן צְדָקָה, ולפי מה שהכתי כלל בכתיית השמ׳ והוא שתמיד יהי׳ נקוד הפ״א בשם הנקבה כנקוד הפ״א בכתוי הזכר יחיד, ד״מ חַכְמָה, לְבָנָה, מן חָכָם, לָבָן, שבכתוים נאמר חַכְמוֹ לְבָנוֹ, וכן בְּבֹשָׁה, וּמִשְׁמָה, מן כֶּבֶשׁ, כֶּשֶׁב, שבכתוי היו״ד תהי׳ הפ״א בחיר״ק, כמו אים ממנו את קברו (בראשית כ״ג ו׳), או בפת״ח הפ״א כמו את קַשְׁתִּי (שם ט׳ י״ג), וכן מן מְלֶךְ, מַלְכָּה, וכן עָרְלָה, לְחַרְבָּה תהי׳ הארן, מן הנפרד עֵדֶל, חֶרֶב, שבאלה הוא ק״ת תחת הפ״א בכתוי היחיד והקש עלאה וכן כאן נאמר לפי שלא נמצא הזכר מזה השרש כ״א ע״מ פֶּעֶל, וגם לא מצאנו ממנו הנפרד לנקבה ע״מ צְדָקָה, שהנפרד ממנו פְּטֶרֶת על משקלה המבורר, ויהי׳ לפי״ז שו״א העי״ן שו״א כמ׳ כמשפטו אחרי ת״ק גמורה: (יט) ואתנה את הלוים, לקר שהמה לי בקו הדין הנני נותנם לאהרן ולבניו: את

וּלְבָנָיו מִתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לַעֲבֹד
אֶת־עֲבֹדַת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל בְּאֹהֶל
מוֹעֵד וּלְכַפֵּר עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
וְלֹא יִהְיֶה בִּבְנֵי יִשְׂרָאֵל נֶגֶף
בְּגַשֶּׁת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶל־הַקֹּדֶשׁ:
כא וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וְכָל־עֲדַת
בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל לַלְוִיִּם כְּכֹל אֲשֶׁר־
צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה לַלְוִיִּם כֵּן־
עָשׂוּ לָהֶם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:
כב וַיִּתְחַטְּאוּ הַלְוִיִּם וַיְכַבְּסוּ
בִגְדֵיהֶם וַיָּנֶף אַהֲרֹן אֹתָם
תְּנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה וַיְכַפֶּר עֲלֵיהֶם
אַהֲרֹן לְטַהֲרָם: כג וְאַחֲרֵי־כֵן
באו

אונד זיינען זאהנען צום געשענק, אויז דען קינדערן ישראל'ז: דאס זיא אנשטאט דער קינדער ישראל'ז דען דינזט ביים שטיפטסצעלטע פערזעהן, אונד אלז איין לאזעגעלד פיר זיא זיין מאגען: דאמיט דיא קינדער ישראל'ז זיך קיינע שטראפע צוציהען, ווען זיא זיך דעם הייליגטהומיגאהרטען:
(כ) משה, אהרן אונד דיא גאנצע געמיינע דער קינדער ישראל'ז נאמען דיזעז מיט דען לוים פאר: וויא דער עוויגע דעם משה אין אנזעהונג דער לוים בעפאהלען, זא טהאטען איהנען דיא קינדר ישראל'ז:
(כא) דיא לוים ענטזינדיגטען זיך, אונד וואושען איהרע קליידער: אהרן לים זיא פאר דעם עוויגן זיך ווענדען: אויך פערזאהנטע זיא אהרן
גינגען

צו איהרער פאלליגען רייניגונג: (כב) הערנאך

תרגום אונקלוס

וְלִבְנוֹהִי מִגּוֹ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמִפְלַח יַת פּוּלְחָן בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל בְּמַשְׁכַּן זִמְנָא וּלְכַפָּרָא עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְלָא יְהֵי בִּבְנֵי יִשְׂרָאֵל מוֹתָא בְּמִקְרַב בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְקוּדְשָׁא: (כ) וַעֲבַד מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וְכָל־כְּנִשְׁתָּא דִבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְלֵיוָאֵי כְּכֹל דִּי פַקִּיד יְיָ יַת מֹשֶׁה לְלֵיוָאֵי כֵּן עֲבַדוּ לְהוֹן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: (כא) וְאִדְכִּיאוּ לֵיוָאֵי וְחַוָּרוּ לְבוּשֵׁיהוֹן וַאֲרִים אַהֲרֹן יַתְהוֹן אֲרִמָא קֳדָם יְיָ וְכַפַּר עֲלֵיהוֹן אַהֲרֹן לְדַכָּיוּתְהוֹן: (כב) וּבָתַר כֵּן
עאלו

רש"י

(כ) ויעש משה ואהרן וכל עדת וגומר • משה העמידן ואהרן הניפן וישראל סמכו את ידיהם:

באור

את עבדת בני ישראל, העבודה הראוי' להעשות על ידי בני ישראל יעשו הלוים תחתם: ולכפר על בני ישראל, להיות כפר כפשות בני ישראל • (רא"ע), וכן מתורגם בל"א: (כ) ויעש משה ואהרן וגו', משה העמידן ואהרן הניפן וישראל סמכו את ידיהם (רש"י), והראב"ע פי' משה בלוי ואהרן שהניפן וישראל שסמכו את ידיהם, כי משה לא עשה כלום רק שסי' מצוה לכל אחד ואחד על מעשהו והתורה ייחסה אליו כל המעשים האלה כמ"ש ועשה את האחד וגו' והנפת וגו' בעבור שהית' על פיו: (כא) ויתחטאו הלוים, כמ"ש הזה עליהם
גני

בָּאוּ הַלְוִיִּם לַעֲבֹד אֶת־עֲבֹדָתָם
בְּאֹהֶל מוֹעֵד לִפְנֵי אַהֲרֹן וְלִפְנֵי
בָנָיו כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־
מֹשֶׁה עַל־הַלְוִיִּם כֵּן עָשׂוּ
לָהֶם׃ ס כג וַיְדַבֵּר יְהוָה
אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר׃ כד זֹאת אֲשֶׁר
לַלְוִיִּם מִבֶּן חָמֵשׁ וְעֶשְׂרִים שָׁנָה

ומעלה

גינגען דיא לוים הין, איהר אַמט אין דעם שטיפטזצעלטע אַנצוטרעטען, אין געגענ־וואַרט אהרן אונד זיינער זאָהנע: וויא דער עוויגע דעם משה, אין אַנזעהונג דער לוים, בעפאָהלען האַטטע, זאָ וואַרד מיט איהנען פאָרגעגאַנגען: (כג) דער עוויגע רעדעטע פערנער מיט משה, אונד שפראַך: (כד) דיזען איזט אין אַנזעהונג דער לוים נאָך

צו בעאָבאַכטען: ווער פינף אונד צוואַנציג יאָהר אַלט איזט, דער

רש"י

(כב) כאשר צוה ה' כן עשו • להגיד שבח העושין והנעשה בהם שלקח מהם לא עיכב: (כד) (זאת אשר ללוים • שכיס פוסלים בהם ואין המומין פוסלים בהם): מבן חמש ועשרים • ובמקום אחר אומר מבן שלשים שכה הא כיצד מבן חמש ועשרים בא ללמוד הלכות עבודה ולומד חמש שכיס ובן שלשים עובד מכאן לתלמיד שלא ראה סימן יפה במשכתו בחמש שכיס

תרגום אונקלוס

עָאלוּ לֵיוָאֵי לְמִפְלַח יַת־פּוּלְחָנְהוֹן
בְּמַשְׁכַּן זִמְנָא קֳדָם אַהֲרֹן וְקֳדָם בְּנוֹהִי
כְּמָא דִי־פַקִּיד יְיָ יַת מֹשֶׁה עַל לֵיוָאֵי
כֵּן עֲבָדוּ לְהוֹן: (כג) וּמַלֵּיל יְיָ עִם
מֹשֶׁה לְמֵימָר: (כד) דָּא דִי לְלֵיוָאֵי
מִבַּר חֲמֵשׁ וְעֶשְׂרִין שְׁנִין ולעילא

באור

מי חטאת: ויכבסו בגדיהם, וכבר כבסו בגדיהם קודם הזיה: וינף אהרן וגו' ויכפר עליהם, וכבר כפר עליהם קודם התנופה: (כב) כאשר צוה וגו' על הלוים, אודות הלוים, וכן מתורגם בל"א: (כד) מבן חמש ועשרים שנה, ובמקום אחר הוא אומר מבן שלשים שכה הא כיצד מבן כ"ה בא ללמוד הלכות עבודה ולומד ה' שכיס ובן שלשים עובד מכאן לתלמיד שלא ראה סימן יפה במשכתו בחמש שכיס שוב איכו רואה • (רש"י), והרשב"ם פירש שאין כאן הכחשה בין שני המקראות כי למעלה צוה השם למנותם מבן שלשים לעבוד ולמשא לשאת את המשכן, וכאן צוה על עבודת משמרת המשכן שתהי' חמש שכיס לפני השלשים, שאז איכו ראוי למשא יהי' ראוי לשמירת המשכן, וזה שעור הכתוב מבן חמש ועשרים שכה ומעלה יבוא לנבא בעבודת אהל מועד זו מלאכת השמירה, כמו שמפרש לפניכו ושרת את אחיו לשמור משמרת, ומבן חמשים יצוב מכבא העבודה של משא, המזכרת בפרשיות שלמעלה, שבהן הוא עוסק עד היותו בן חמשים, עתה יצוב מכבא ההוא ולא יעבוד עוד, כי אם ושרת את אחיו וגו' והוא מוסב על שניהם בן חמש ועשרים עד בן שלשים, ומבן חמשים ומעלה שניהם נפסלו לעבודת משא, והוכשרו לעבודת שמירה, וכן דעת הראב"ע, ודעת הרמב"ן ז"ל על דרך הפשט שהנמנים ביד משה ואהרן היו מבן שלשים שכים ומעלה והם אשר הפקיד אותם איש איש על עבודתו ועל משאו, אבל אהרן נוה כי כל אשר ידע בעצמו שבא לכלל חמש ועשרים שכה יהי' כשר לעבודה ויבא בכל אות נפש לעבוד עמהם ולסייעם בעבודה, אבל לא יהי' פקיד נגיד על עבודה ידועה עכ"ל, ויתכן שעל עבודת קיוע כזו אמרו חז"ל שהיא ללמוד הלכות

עבודה

וְמַעֲלָה יָבוֹא לְצִבְאֹת צָבָא
בַּעֲבֹדַת אֹהֶל מוֹעֵד: כה וּמִבֶּן
חֲמִשִּׁים שָׁנָה יָשׁוּב מִצְּבָא
הָעֲבֹדָה וְלֹא יַעֲבֹד עוֹד: כו וְשֵׁרֵת
אֶת־אֶחָיו בְּאֹהֶל מוֹעֵד לִשְׁמֹר
מִשְׁמֶרֶת וַעֲבֹדָה לֹא יַעֲבֹד
כָּכָה תַּעֲשֶׂה לַלְוִיִּם
בְּמִשְׁמֶרְתָּם: פ שלישי
ט א וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה
בְּמִדְבַּר־סִינַי בַּשָּׁנָה הַשֵּׁנִית נ
לְצֵאתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם בַּחֹדֶשׁ
הָרִאשׁוֹן לֵאמֹר: ב וְיַעֲשׂוּ בְנֵי־
ישראל

תרגום אונקלוס

ולעילא ייתי לחילא חילא בפולחן
משכן זמנא: (כה) ומבר חמשין שנין
ייתוב מחיל פולחנא ולא יפלח עוד:
(כו) וישמש עם אחוהי במשכן זמנא
למיטר מטרא ופולחנא לא יפלח כדין
תעבד ללויאי במטרתהון:
ט (א) ומליל יי עם משה במדברא
דסיני בשתא תניתא למיפקהון מארעא דמצרים בירחא קדמאה למימר:
(ב) ויעבדון בני־
ישראל

תרגום אשכנזי מט

דער איזט טיכטיג צום
דינזט בייא דער אַרבייט
דעז שטיפטזצעלטז: (כה) זאָ
באַלד ער פונפציג יאַהר אַלט
איזט, געהט ער אַב פאָם
דינזטע דער אַרבייט: אונד
פערריכטעט זאָלכע ניכט
מעהר: (כו) ער הילפט
צוואַהר נאָך זיינען ברידערן,
ביי'ם שטיפטזצעלטע דיא
לוים אויפזיכט צו האַבען, אַרבייט
אַבער פערריכטעט ער ניכט
מעהר, זאָ זאָללזט דוא עז,
אין אַנזעהונג דער לוים,
האַלטען, בייא איהרעם
אַמטע:
ט (א) פערנער רעדעטע
דער עוויגע מיט
משה, אין דער וויזטע סיני,
אים ערזטען מאָנאַטהע דעז
צווייאטען יאַהרז נאָך איהרם
אויזגאַנגע אויז דעם לאַנדע מצרים, אונד שפּראַך: (ב) דיא קינדער ישראל'ז
זאָללען

רש"י

שנים שוב ליטו רוחה: (כה) ולא יעבוד עוד - עבודת משא בכתף אבל חוזר הוא לבעילת שערים ולשיר ולטעון עגלות וזהו ושרת את אחיו עם אהוהי כתרגומו: (כו) לשמור משמרת - לחנות סביב לאהל ולהקים ולהוריד בשעת המסעות:
ט (א) בחדש הראשון - פרשה שבראש הספר לא כאמר' עד אייר למדת שאין סדר מוקדם ומאוחר בתורה - ולמה לא

באור

עבודה, כלומר שהרגילו את עצמם בעמדם ליד הנקיאים בעבודה, ומסייעי' אותם, עד היותם בן ל' שנה:
ט (ב) ויעשו בני ישראל את הפסח, לפי שפסח מצרים לא נהג אלא יום אחד ולא הי' כשאר קרבנות הפסח עתה כשנכנס המשכן הוצרך לבות שיעשוהו כעקר מצותו

ישׂרָאֵל אֶת־הַפָּסַח בְּמוֹעֲדוֹ׃
ג בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר יוֹם בַּחֹדֶשׁ
הַזֶּה בֵּין הָעַרְבַּיִם תַּעֲשׂוּ אֹתוֹ
בְּמוֹעֲדוֹ כְּכָל־חֻקֹּתָיו וּכְכָל־
מִשְׁפָּטָיו תַּעֲשׂוּ אֹתוֹ׃ ד וַיְדַבֵּר
מֹשֶׁה אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לַעֲשׂת
הַפָּסַח׃ ס וַיַּעֲשׂוּ אֶת־הַפֶּסַח

בראשון

תרגום אשכנזי

זאָללען דאַז פסח פערריכטען, צור געזעצטען צייט: (ג) אַם פיערצעהנטען טאָגע דיזען מאָנאַטהז צווישען ביידען אָבענדען זאָלל־ט איהר עז פערריכטען, צור בעשטימטען צייט: נאָך אַללען געזעצען אונד פאָרשריפטען דעזזעלבען, מיסט איהר עז פערריכטען: (ד) משה בעפאַהל דען קינדערן ישראל׳ז, דאַז פסח צו פערריכטען: (ה) אונד זיא טהאַטען עז,

אַם

תרגום אונקלוס

יִשְׂרָאֵל יַת פִּסְחָא בְּזִמְנֵיהּ׃ (ג) בְּאַרְבַּעְתָּ עַשְׂרָא יוֹמָא בְּיַרְחָא הָדֵין בֵּין שִׁמְשַׁיָּא תַּעֲבְדוּן יָתֵיהּ בְּזִמְנֵיהּ כְּכָל גְּזֵרָתֵיהּ וּכְכָל דְּחֵזֵי לֵיהּ תַּעֲבְדוּן יָתֵיהּ׃ (ד) וּמַלֵּיל מֹשֶׁה עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמֶעְבַּד פִּסְחָא׃

(ה) וַעֲבָדוּ יַת פִּסְחָא

בנוסן

רש״י

כתת בזו מפני שהיה גנותן של ישראל שכל מ׳ שנה שהיו ישראל במדבר לא הקריבו אלא פסח זו בלבד: (ב) במועדו. אף בשבת אף בטומאה: (ג) ככל חקותיו. אלו מצות שבגופו שה תמים זכר בן שנה: וככל משפטיו אלו מצות שעל גופו ממקום אחר כגון שבעת ימים למצה ולביעור חמץ: (ד) וידבר משה א׳. מה תלמוד לומר והלא כבר נאמר וידבר עשה את מועדי ה׳ (ויקרא כ״ג) אלא כשמע

פרשת

באור

לדורות ולא בפסח מצרים. (הרשב״ם), והרמב״ן פירש ז״ל, ויתכן שהוצרך למצוה הזאת בעבור שלא נצטוו מתחלה בעשיית פסח דורות, אלא באמרן דכתיב והי׳ כי תבואו אל הארץ וגו׳ ושמרתם את העבודה הזאת (שמות י״ב כ״ה), עוד נאמר שם והי׳ כי יביאך וגו׳ ועבדת את העבודה הזאת, ועכשיו רצה הקב״ה ונוה שיעשו אותו כדי שתהי׳ זכר גאולתם והנסים שנעשו להם ולאבותיהם נעתק להם מן האבות הרוחים לבניהם ובניהם לבניהם ובניהם לדור אחרון, והנה אמר בתחלה והי׳ כי תבואו אל הארץ לומר שאין מצוה זו נוהגת בח״ל לדורות ועכשיו נוה שינהגו בה במדבר, ועל דעת רבותינו לא עשו אותה אלא בשנה זו לבד שלא היו יכולים לעשותה לפי שנולדו להם בנים ועבדים ולא וכלו ליטול אותם מן הטעם שהזכירו שהי׳ להם לסכנה כמו שמפורש בבמות עכ״ל, וכן פירש הראב״ד: (ד) לעשות הפסח, כל דבור שאין אחריו מלת לאמר, אין כוונת הכתוב להודיע באיזה הלשון דבר עם ישראל, רק יודיע שתכלית דביר משה עמהם הי׳ בענין עשיית הפסח, לכן לא נאמר עשו על דרך הצוי: (ה) ו עשו את הפסח וגו׳, כתב הרמב״ן בשם הספרי ז״ל, בגנותן של ישראל הכתוב מדבר שלא עשו אלא פסח זה בלבד, וכן הוא אומר הזבחים ומנחה הגשתם לי במדבר ארבעים שנה (עמוס ה׳ כ״ה), ודרשו כן מן הכתוב הזה שאמר ויעשו את הפסח בראשון וגו׳ במדבר סיני, כי המקרא מיותר זהי במה שאמר ויעשו את הפסח בכל אשר צוה וגו׳, אבל הזכיר היום והמדבר לרמוז שלא עשו אותה במדבר רק ביום הזה והו׳ גנותן, ויתכן שהגנות הזה הוא קלקלתם בענין המרגלים שמטה בתנדו ולא נשבה בהם הרוח הנפולית ולא מלו ולפיכך נאסרו בכל

הקדשים

בָּרִאשׁוֹן בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר יוֹם
לַחֹדֶשׁ בֵּין הָעַרְבַּיִם בְּמִדְבַּר סִינַי
כְּכֹל אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה כֵּן
עָשׂוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׃ ו וַיְהִי
אֲנָשִׁים אֲשֶׁר הָיוּ טְמֵאִים לְנֶפֶשׁ
אָדָם וְלֹא־יָכְלוּ לַעֲשֹׂת הַפֶּסַח
בַּיּוֹם הַהוּא וַיִּקְרְבוּ לִפְנֵי מֹשֶׁה
וְלִפְנֵי אַהֲרֹן בַּיּוֹם הַהוּא׃
ז וַיֹּאמְרוּ הָאֲנָשִׁים הַהֵמָּה אֵלָיו
אֲנַחְנוּ טְמֵאִים לְנֶפֶשׁ אָדָם לָמָּה
נגרע

אַם פֿיערצעהנטען טאָגע
דעז ערזטען מאָנאַטז ,
צווישען ביידען אַבענדען ,
אין דער וויזטע סיני : וויא
דער עוויגע דעם משה בע=
פֿאָהלען , זאָ מאַכטען עס
דיא קינדער ישראל׳ז : (ו) נון
וואָרען אייניגע לייטע אונטער
איהנען , דיא זיך אַן איינעם
לייכנאַמע פֿעראונרייניגט
האַטטען , אונד אַן דעם על=
בען טאָגע ראָז פֿסח ניכט
מיט פֿעררידטען קאָנטען :
דיזע מאָננער טראַטען אַן
דעמזעלבען טאָגע פֿאָר משה
אונד פֿאָר אהרן : (ז) אונד
שפּראַכען צו איהם : ווייר
זינד יעצט דורך איינען
לייכנאַם פֿעראונרייניגט : וואַרום זאָללען ווייר אַבער דעזוועגען
גרינגער

תרגום אונקלוס

בְּנִיסָן בְּאַרְבְּעַת עַשְׂרָא יוֹמָא לְיַרְחָא
בֵּין שִׁמְשַׁיָּא בְּמַדְבְּרָא דְסִינַי כְּכֹל דִּי
פַקִּיד יְיָ יָת מֹשֶׁה כֵּן עֲבַדוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל׃
(ו) וַהֲווֹ גֻבְרַיָּא דִי הֲווֹ מְסָאֲבִין
לְמֵיתֵי נַפְשָׁא דֶאֱנָשָׁא וְלָא יְכִילוּ
לְמֶעְבַּד פִּסְחָא בְּיוֹמָא הַהוּא וְקָרִיבוּ
קֳדָם מֹשֶׁה וּקְדָם אַהֲרֹן בְּיוֹמָא הַהוּא׃ (ז) וַאֲמַרוּ גֻבְרַיָּא הָאִינּוּן לֵיהּ אֲנַחְנוּ
מְסָאֲבִין לְמֵיתֵי נַפְשָׁא דֶאֱנָשָׁא לְמָה
נתמנע

רש״י

פרשת מועדות מסיני. אמר להם וחזר והזהירם בשעת מעשה: (ו) לפני משה ולפני אהרן. כשסיימם יוסכין בבית המקדש בא ושאלם ולא יתכן לומר זה אחר זה שאם משה לא היה יודע לאהרן מכין לו: (ז) למה נגרע. אמר להם אין קרבנם קריבים בטומאה אמרו לו יוקר הדם עליו בכהנים טהורים ויאכל הבשר לטמאים

באור

הקדשים, או שתהי׳ הברייתא הזאת כדברי האומר אין מילת זכריו ועבדיו מעכבת בו והם בתענלו והוא גנות גדול, והראשון הוא יותר נכון בעיני כי הי׳ משה מכריחם ולא הי׳ מניחם בחיוב כרת, אבל אם המצות שבעה והשבתת חמץ לא הוצרך לומר שנהגו בו שהן חובת הגוף הנוהגת בכל מקום עכ״ל: (ו) ויהי אנשים, ויהיו לשון רבים הי׳ צריך לומר, אלא כשתקדם מלת הפעל אחר פעמים איננה שומרת את המין ואת המספר: לנפש אדם, לא יתכן שיהי׳ מחנה ישראל גדול ושלא ימותו שם מתים בכל יום׳ (הראב״ע), ובדרש״ל נחלקו מי היו האנשים ההם רבי יוסי הגלילי אומר נושאי ארונו של יוסף היו, ולדברי רבי עקיבא מישאל ואלצפן, היו שהתעסקו עם נדב ואביהוא (סוכה דף כ״ה ע״א): (ז) למה נגרע, עתיד מנין בפעל, והוראתה למה נהי׳ גרועים וקלים מערך כל עדת ישראל שלא להקריב את

קרבן

תרגום אשכנזי

גרינגער זיין , אונד דאז אפפער דען עוויגען ניכט צור געזעצטען צייט מיט דען איבריגען קינדער ישראל ברינגען קאנגען ? (ח) משה אנטוואָרטעט איהנען . האַررעט ! איך ווילל פער־געדמען וואז דער עוויגע אייערנטוועגען געביטדען ווירד : (ט) דער עוויגע אבער שפראך צו משה , וויא פאלגט : (י) רערע מיט דען קינדערן ישראל'ז אונד זאגע איהנען : ווען יעמאנד פאן אייך , יעצט אדער אין קונפטיגען צייטען , דורך בערידרונג איינער לייכע רייזע איזט ,

נִגְרַע לְבִלְתִּי הַקְרִיב אֶת־קָרְבַּן יְהוָה בְּמֹעֲדוֹ בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׃ ח וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם מֹשֶׁה עִמְדוּ וְאֶשְׁמְעָה מַה־יְצַוֶּה יְהוָה לָכֶם׃ פ ט וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר׃ י דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר אִישׁ אִישׁ כִּי־יִהְיֶה טָמֵא לַנֶּפֶשׁ אוֹ בְדֶרֶךְ רְחֹקָה לָכֶם אוֹ

נקוד על ה״ לדרת״כם

אונריין געוואָרדען , אדער אויף איינער ווייטען אונד

רש״י

לטמאים (ס״א לטהורים) אמר להם : (ח) עמדו ואשמעה . כת למיד המובטח לשמוע לבר מפי רבו אחרי ילוד אשה שכך מובטח שכל זמן שהיה רועה היה מדבר עם השכינה ורואי׳ היתה פרשה זו ליאמר ע״י משה כשאר כל התורה כולה אלא שזכו אהרן שתאמר על ידיהן שמגלגלין זכות על ידי זכאי : (י) או בדרך רחוקה . נקוד עליו לומר לא שרחוקה ודאי שהי׳ חוץ לאסקופת העזרה כל זמן שחיטת הפסח . פסח שני מנה וקמן עמו בבית ואין שם יום טוב ואין

תרגום אונקלוס

נִתְמְנַע בְּדִיל דְּלָא לְקָרָבָא יָת קָרְבָּנָא דַיְיָ בְּזִמְנֵיהּ בְּגוֹ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל : (ח) וַאֲמַר לְהוֹן מֹשֶׁה אוֹרִיכוּ עַד דְּאֶשְׁמַע מָה דְּאִתְפַּקַּד מִן קֳדָם יְיָ עַל דִּילְכוֹן : (ט) וּמַלֵּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמֵימָר : (י) מַלֵּיל עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמֵימָר גֻּבַר גֻּבַר אֲרֵי יְהֵי מְסָאַב לְטֻמֵּי נַפְשָׁא דֶּאֱנָשָׁא אוֹ בְאוֹרַח רְחִיקָא לְכוֹן אוֹ

לדריכון

באור

קרבן ה׳ בזמנו המצווה מפי ה׳ : (ח) עמדו ואשמעה , הרא״ם מפרש לשון עמידה ממש ועיכוב עמדו פתח אהל מועד , אך לא יתכן שהשם יצוה רק לשואלים אלה בדבר שהוא מצוי להיות גם לאחרים מישראל ולדורות עולם , ולמה א״כ יצוה משה שהם לבדם יעמדו פתח אהל מועד ? לכן היותר נכון שהוא לשון עכבה והמתנה , ובאורו עמדו עד אשר אשמע וגו׳ , וכן ת״א אוריכו עד דאשמע , וכן מתורגם בל״א (האַررעט) : מה יצוה ה׳ לכם , ענינו מה יצוה ה׳ על המקרה כזאת אשר קרה לכם או אשר יקרה לדורות הבאים , וכן ת״א על דילכון , ויתכן שהשער מה יצוה ה׳ לכם על ידי : (י) או בדרך רחוקה , נקוד עליו לומר לא שרחוקה ודאי אלא שהי׳ חוץ לאסקופת העזרה כל זמן שחיטת הפסח . (רש״י) , ופלוגתא היא במסכת פסחים (דף כ״ג ע״ב) חזקיה ורבי חזקיה ר׳ אלעזר אומר כל שהוא חוץ לאסקופת העזרה כל זמן השחיטה , ר׳ עקיבא אומר מן המודיעים ולחוץ , והנה תפס רש״י בשיטת

ר״א

לְדֹרֹתֵיכֶם וְעָשָׂה פֶּסַח לַיהוָה׃
יא בַּחֹדֶשׁ הַשֵּׁנִי בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר
יוֹם בֵּין הָעַרְבַּיִם יַעֲשׂוּ אֹתוֹ
עַל־מַצּוֹת וּמְרֹרִים יֹאכְלֻהוּ׃
יב לֹא־יַשְׁאִירוּ מִמֶּנּוּ עַד־בֹּקֶר
וְעֶצֶם לֹא יִשְׁבְּרוּ־בוֹ כְּכָל־חֻקַּת
הַפֶּסַח יַעֲשׂוּ אֹתוֹ׃ יג וְהָאִישׁ
אֲשֶׁר־הוּא טָהוֹר וּבְדֶרֶךְ לֹא־
הָיָה וְחָדַל לַעֲשׂוֹת הַפֶּסַח
וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מֵעַמֶּיהָ
כִּי

אונד דעם עוויגען צו עהרען
דאַז פסח פערריכטן מאָכטע׃
(יא) זאָ זאָלל מאַן עז אים
צווייאָטען מאָנאַטהע אַם
פיערצעהנטן טאַגע, צווישען
דען ביידען אַבענדען פער־
ריכטען׃ אונד מיט אונ־
געזייארטעם בראָדע אונד
ביטטערן קרייטערן עסען׃
(יב) מאַן זאָלל ניכטז דאַפאָן
ביז אַם אַנדערן מאָרגען
שטעהן לאַסען, אויך קיין
ביין דאַראַן צערברעכען׃
נאַך אַללען געזעטצען דעז
פסח זאָלל מאַן דאַמיט פער־
פאַהרען׃ (יג) איזט אַבער
יעמאַנד ריין, אויך ניכט אויף
דער רייזע, אונד אונטער־
לאָסט דענגאָך דאַז פסח צו מאַכען, זאָ זאָלל דיאזעלבע פערזאָן אויז איהרר
נאַטציאָן אויזגעראָטטעט ווערדען׃
ווייל

תרגום אונקלוס

לְדָרֵיכוֹן וַיַּעֲבֵד פִּסְחָא קֳדָם יְיָ׃ (יא) בְּיַרְחָא תְּנִינָא בְּאַרְבְּעַת עַשְׂרָא יוֹמָא
בֵּין שִׁמְשַׁיָּא יַעְבְּדוּן יָתֵיהּ עַל־פַּטִּיר וּמְרָרִין יֵיכְלוּנֵיהּ׃ (יב) לָא יַשְׁאֲרוּן מִנֵּיהּ
עַד צַפְרָא וְגַרְמָא לָא יִתְבְּרוּן בֵּיהּ כְּכָל גְּזֵרַת פִּסְחָא יַעְבְּדוּן יָתֵיהּ׃ (יג) וּגְבַרָא
דְּהוּא דְכֵי וּבְאוֹרַח לָא הֲוָה וְיִתְמְנַע לְמֶעְבַּד פִּסְחָא וְיִשְׁתֵּצֵי אֲנָשָׁא הַהוּא מֵעַמֵּיהּ
ארי

באור

ר"ל, ויפה תפס עליו הרמב"ן ז"ל, והנכון לתפוס בשיעת ר"ע, וכן דעת החומרים בגמ' דאמר עולה כל שאינו יכול לכנוס בשעת שחיטה, והדעת הזאת היא פשוטו של מקרא כי העומד בתחלת בין הערבים במקום שלא יגיע לעזרה בשעת שחיטה דרך רחוקה היא לו ורמז הנקיל אף שאינו רחוקה ממש אלא שדרך רחוקה לו בעזיית הפסח, ולכך חזר ואמר ובדרך לא הי' ולא הזכיר רחוקה ע"כ: לכם או לדרתיכם, כתב הרא"ע לכם לטמא נפש, או לדרתיכם בטמא נפש ודרך רחוקה, [*ח"ה, ולא ידעתי מה הכריחו לפרש כן, שהרי לא לשולחים לבד בא הכתוב, כי אם לכל בני ישראל, ויתכן שהיו מהם אנשים רחוקים מעל משכן העדות, ולא זכר הכתוב כ"א הטמאים, שהם הבאים לפני משה ולפני אהרן ביום ההוא, ואפשר שיבאו הרחוקים ממחרת ושאלו גם הם למה נגרע*]: ועשה פסח לה', ורצה לעשות קרבן ה' בזמנו, וכן מתורגם בל"א: (יב) ככל חקת הפסח, כמשפט הפסח הראשון באחרית שבירת העצם והנותר ואכילת מצה ומרור עמו, אבל אין השבתת חמץ מביתו בפסח שני: (יג) והאיש אשר וגו' ובדרך לא היה, או בדרך, וכן ומכה אביו ואמו (הראב"ע), רבים טעו בפירושו לקשור שדעת הראב"ע שהי"ו במלת ובדרך היא וי"ו מחלקת
ורקיעו

כִּי יִקְרַב אִישׁ אֵלָיו לְבִלְתִּי הָיוֹת טָמֵא לְנֶפֶשׁ אָדָם וְלֹא יָכֹל לַעֲשׂוֹת אֶת־הַפֶּסַח בַּיּוֹם הַהוּא וְנִגַּשׁ לִפְנֵי מֹשֶׁה וְלִפְנֵי אַהֲרֹן בַּיּוֹם הַהוּא׃ יא וְהָאֲנָשִׁים הָהֵמָּה אָמְרוּ אֵלָיו אֲנַחְנוּ טְמֵאִים לְנֶפֶשׁ אָדָם לָמָּה נִגָּרַע לְבִלְתִּי הַקְרִב אֶת־קָרְבַּן יְהוָה בְּמֹעֲדוֹ בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׃ יב וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם מֹשֶׁה עִמְדוּ וְאֶשְׁמְעָה מַה־יְצַוֶּה יְהוָה לָכֶם׃ יג דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר אִישׁ אִישׁ כִּי יִהְיֶה טָמֵא לְנֶפֶשׁ אוֹ בְדֶרֶךְ רְחוֹקָה לָכֶם אוֹ לְדֹרֹתֵיכֶם וְעָשָׂה פֶסַח לַיהוָה׃ יד בַּחֹדֶשׁ הַשֵּׁנִי בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר יוֹם בֵּין הָעַרְבַּיִם יַעֲשׂוּהוּ כָּל־חֻקָּיו וְכָל־מִשְׁפָּטָיו יַעֲשׂוּהוּ׃ טו וּבַיּוֹם הָקִים אֶת־הַמִּשְׁכָּן כִּסָּה הֶעָנָן אֶת־

(יד) וכי יגור אתכם גר ועשה פסח. יכול כל המתגייר יעשה פסח מיד תלמוד לומר חקה אחת וגומר אלא כך אמרו וכי יגור אתכם גר ואם עת לעשות פסח עם חבריו כחקה וכמשפט יעשה: (טו) המשכן לאהל העדות. המשכן העשוי להיות לאהל ללאות העדות: יהיה על המשכן. כמו הווה על המשכן וכן כל לשון הפרשה:

(טו) וביומא דאתקם ית־משכנא חפא ענגא ית משכנא

רש"י

ואין לאסור חמץ אלא עמו באכילתו: (יד) וכי יגור אתכם גר ועשה פסח. יכול כל המתגייר יעשה פסח מיד תלמוד לומר חקה אחת וגומר אלא כך אמרו וכי יגור אתכם גר ואם עת לעשות פסח עם חבריו כחקה וכמשפט יעשה: (טו) המשכן לאהל העדות. המשכן העשוי להיות לאהל ללאות העדות: יהיה על המשכן. כמו הווה על המשכן וכן כל לשון הפרשה:

תרגום אונקלוס

אֲרֵי קָרְבָּנָא דַיְיָ לָא קָרִיב בְּזִמְנֵיהּ חוֹבֵיהּ יְקַבֵּל גַּבְרָא הַהוּא׃ (יד) וַאֲרֵי יִתְגַּיַּר עִמְּכוֹן גִּיּוֹרָא וְיַעְבֵּד פִּסְחָא קֳדָם יְיָ כִּגְזֵרַת פִּסְחָא וְכִדְתֵיזֵי לֵיהּ כֵּן יַעְבֵּד קְיָמָא חַד יְהֵא רְכוֹן וּלְגִיּוֹרָא וּלְיַצִּיבָא דְאַרְעָא׃ (טו) וּבְיוֹמָא דְאִתְקַם יַת־מִשְׁכְּנָא חַפָּא עֲנָנָא יַת

באור

ולאיתו כמו הוי"ו במלת ולמו שפירושו לאלמו, ואין זה לחמת, אבל דעתו בזה להוסיף קריאת וי"ו החבור לפני אות שורש"ת לא לפני אות טו"ף, כי דיבור תמיד להיות בשו"א, כמו לאוכן ושמעון, גד ואשר, ובמקומות שהזכרתי היא בפורק גדול ונקראת בא"ף גבוה כאלו כתוב: אובדרך: ולאיתו יון הוי"ו שבמלת ומכה, וכ"כ הראב"ע בעצמו בפ' שמות (פרוק ב') ואם הלות המסרת וי"ו יאמרו שורק כאלו הוי"ו בקריאת אל"ף כמו וזבולון, כי המלה תראה בקריאת אל"ף לו זבולון עב"ל שם: (יד) וכי יגור אתכם גר, זה גר לדק ולא גר שער: ועשה פסח, ויראה לעשות פסח עם כל ישראל כחקת הפסח וכמשפטו כן יעשה, והנה מצינו הגרים בפסח כבר נאמרה בפרשת בא וכי יגור אתך גר ועשה פסח וגו', [*ח"ה, ויתכן בפסח שני הכתוב מדבר, שהגר שנתגייר קודם הפסח ונאנס ולא עשה את הפסח במועדו, שגם הוא יעשה פסח שני ככל ישראל, וכ"כ הראב"ע, וכן מצאתי בספרי רבי שמעון בן אלעזר לומר הרי שנתגייר בין שני פסחים שומע אני יעשה פסח שני תלמוד לומר באורח מה אורח אלא עשה את הראשון יעשה את השני אף גר כך, כל אלא עשה את הראשון יעשה את השני, הרי שמפרש ג"כ על פסח שני *], והרמב"ן ז"ל כתב שבפרשת בא על פסח מגרים

הַמִּשְׁכָּן לְאֹהֶל הָעֵדֻת וּבָעֲרֶב
יִהְיֶה עַל־הַמִּשְׁכָּן כְּמַרְאֵה־אֵשׁ
עַד־בֹּקֶר׃ טז כֵּן יִהְיֶה תָמִיד
הֶעָנָן יְכַסֶּנּוּ וּמַרְאֵה־אֵשׁ לָיְלָה׃
יז וּלְפִי הֶעָלוֹת הֶעָנָן מֵעַל הָאֹהֶל
וְאַחֲרֵי כֵן יִסְעוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
וּבַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִשְׁכָּן־שָׁם הֶעָנָן
שָׁם יַחֲנוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׃ יח עַל־
פִּי יְהוָה יִסְעוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְעַל־
פִּי

דיא וואָהנונג, איבער דעם
צעלטע דעז צייגניסעז: אונד
אַבענדז וואַר עז איבער דער
וואָהנונג, וויא פייארזגלוט,
ביז דעז מאָרגענז: (טז) זאָ
וואַר עז בעשטאָנדיג, דזא
וואָלקע בעדעקטע זיא: אונד
דעז נאַכטז וואַר פייארזגלוט:
(יז) זאָ וויא זיך דיא וואָלקע
פאָן דעם געצעלטע ערהאָב,
בראַכען דיא קינדער ישראל'ז
אויף: אונד וואָ זיך דיא
וואָלקע נידער ליס, דאָ
רוטהען זיא אויך: (יח) אויף
בעפעהל דעז עוויגען בראַכען
דיא קינדער ישראל'ז אויף,
אונד

תרגום אונקלוס

מִשְׁכְּנָא לְמִשְׁכְּנָא דְּסַהֲדוּתָא וּבְרַמְשָׁא
הֲוֵי עַל מִשְׁכְּנָא כְּחֵיזוּ אֶשְׁתָּא עַד
צַפְרָא׃ (טו) כֵּן הֲוָה תְדִירָא עֲנָנָא
חָפֵי לֵיהּ וְחֵיזוּ אֶשְׁתָּא בְּלֵילְיָא׃
(יז) וּלְפוּם אִסְתַּלְּקוּת עֲנָנָא מֵעִילַּוֵי
מַשְׁכְּנָא וּבָתַר כֵּן נְטָלִין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּבְאַתְרָא דְּשָׁרֵי תַּמָּן עֲנָנָא תַּמָּן שָׁרָן
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׃ (יח) עַל מֵימְרָא דְּיְיָ נְטָלִין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְעַל מימרא

רש"י

(יז) העלות הענן. כתרגומו אסתלקות וכן נעלה הענן ולא יתכן לכתו' ולפי עלות הענן ועלה הענן שאין זה לשון סילוק אלא נמוח ועלייה כמו והכה עב קטנה ככף איש עולה מים (מלכים א' י"ח): (יח) על פי ה' יסעו. שכיטו

באור

מגרים כאמרה והי' במשמע רק על הגרים שבתגיירו בגלותם ממצרים שאף הם היו באותו הנס ובכלל ואותנו הוציא משם וכאן טוה אף על הגרים שנתגיירו במדבר או בארץ לחיובם בכסה דורות: (טו) וביום הקים את המשכן, פתח יקזור לספר בענייני הנסיעה והמלות שנצטוו בה, כגון החצוצרות להיותן למקרא העדה ולמסע את המחנות. (הרמב"ן): כסה הענן את המשכן, לפי שהחל לנסוע מסעי ישראל הוצרך להזכיר הענן שחנה על המשכן כי בחנותו יקנו ובנסעו יסעו. (הראב"ע): לאהל העדת, המשכן העשוי להיות לאהל ללוחות העדות. (רש"י), הכוונה שלא כסה הענן את כל המשכן, כי אם המשכן העשוי לאהל על העדות, שהוא אהל מועד, לא חבר המשכן, וכן כתב הרמב"ן ז"ל, והנה מכיח הטעמים העמיד תיבת המשכן בטעם זקף, ולדברי רש"י ז"ל הי' לו לחברה עם לאהל העדות, ויתכן כמ"ש הראב"ע לאהל העדות, על אהל ורבים כן, ויהי' שעור הכתוב כסה הענן את המשכן, דהייטו על אוהל העדות, וכא אם כן טעם מפסיק על מקומו, וליב"ע דרך אחר בזה: ובערב יהיה, וכן יכסנו, ומעו, יקלו, כלם בלשון עתיד והם במקום בינוניים כדרך הכתוב לדבר בלשון עתיד בדבר התמידי או שהוא זמן רב: (יז) ולפי העלות, לשיעור העלות הענן מעל האהל, כמו אים לפי אכלו לשיעור אכלו: ואחרי כן יסעו. ויו זו יתירה כויו ותשב תמר ומומה (שמואל ב' י"ג כ'): (יח) על פי ה' יסעו, כי הענן כסה

פִּי יְהוָה יִחַנּוּ כָּל־יְמֵי אֲשֶׁר יִשְׁכֹּן
הֶעָנָן עַל־הַמִּשְׁכָּן יַחֲנוּ׃
יט וּבְהַאֲרִיךְ הֶעָנָן עַל־הַמִּשְׁכָּן
יָמִים רַבִּים וְשָׁמְרוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל
אֶת־מִשְׁמֶרֶת יְהוָה וְלֹא יִסָּעוּ׃
כ וְיֵשׁ אֲשֶׁר יִהְיֶה הֶעָנָן יָמִים
מִסְפָּר עַל־הַמִּשְׁכָּן עַל־פִּי יְהוָה
יַחֲנוּ וְעַל־פִּי יְהוָה יִסָּעוּ׃ כא וְיֵשׁ
אֲשֶׁר יִהְיֶה הֶעָנָן מֵעֶרֶב עַד־בֹּקֶר

רש"י

אונד אויף בעפעהל דעז עוויגען רוטהען זיא: זאָ לאַנגע נעמליך דיא וואָלקע איבער דער וואָהנונג בליב, לאַגען זיא שטילע: (יט) בליב דיא וואָלקע לאַנגע צייט איבער דער וואָהנונג: זאָ ריכטעטן זיך דיא קינדער ישראל'ז נאַך דעם אַנדייטען דעז עוויגען, אונד צאָגען גיכט ווייטער: (כ) צוויילען בליב דיא וואָלקע נור ווענינע טאַגע איבער דער וואָהנונג: זאָ וויא זיא אויף בעפעהל דעז עוויגען רוהטען, זאָ בראַכען זיא אויך אויף דעסען בעפעהל ווידער אויף: (כא) יאַ צוויילען בליב דיא וואָלקע נור פאָן אַבענד ביז בקר

תרגום אונקלוס

מֵימְרָא דַיְיָ שָׁרָן כָּל יוֹמִין דְּשַׁרֵא עֲנָנָא
עַל מַשְׁכְּנָא שָׁרָן׃ (יט) וּבְאוֹרָכוּת
עֲנָנָא עַל־מַשְׁכְּנָא יוֹמִין סַגִּיאִין וְיִטְרוּן
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יַת מַטְרַת מֵימְרָא דַיְיָ וְלָא
נָטְלִין׃ (כ) וְאִית דַּהֲוָה עֲנָנָא יוֹמִין
דְּמִנַּיָן עַל מַשְׁכְּנָא עַל מֵימְרָא דַיְיָ שָׁרָן
וְעַל מֵימְרָא דַיְיָ נָטְלִין׃ (כא) וְאִית
דַּהֲוָה עֲנָנָא מֵרַמְשָׁא וְעַד צִפְרָא

צום

תרגום אונקלוס

מיומרא דיי שרן כל יומין דשרא ענגא
על משכנא שרן: (יט) ובאורכות
ענגא על־משכנא יומין סגיאין ויטרון
בני ישראל ית מטרת מימרא דיי ולא
נטלין: (כ) ואית דהוה ענגא יומין
דמנין על משכנא על מימרא דיי שרן
ועל מימרא דיי נטלין: (כא) ואית
דהוה ענגא מרמשא ועד צפרא

באור

כסה את המשכן בדגון ה' ובדגונו כעלה: כל ימי אשר ישכן, בא בסמיכות במקום מוכרת כי הראוי כל הימים, וכן מביאו פעמים רבות: (יט) ובהאריך הענן, בפסוק הזה ובפסוק הבא אחריו ויש אומר יהי' הענן ימי' מספר ע"ד כלל הוא אומר בין שיהי' הענן על המשכן זמן רב או זמן מועט יסעו ויחנו תמיד על פי ה', ובפסוקים הבאים אומר דרך פרט והחל מזמן המועט שהוא מערב עד בקר או יומם ולילה או יומים או חדש או ימים שהוא שנה כמו ימים תהיה גאלתו, ואח"ז חזר וכלל בהאריך הענן על המשכן וגו', וכתב הרמב"ן ז"ל, ושעם ובהאריך הענן, לומר כי אם יאריך הענן על המשכן ימים רבים והמקום ההוא היינו טוב בעיניהם יהיו חפצים ומתאוים מאוד לנסוע מן המקום, אף על פי כן לא יעברו על דגון השם וזה טעם ושמרו בני ישראל את משמרת ה' ולא יסעו, כי מירלאת השם ומשמרם משמרת מצותו לא יסעו, וכן אם יהי' הענן ימים מספר כשנים או ג' ימים והיו העם נגעים מאוד וענה בדרך כחם יעשו דגון השם ללכת אחרי הענן, וספר עוד כי יש שלא יעמדו רק לילה אחד ויסעו בבוקר אע"פ שהוא טורח גדול להם, ולפעמים ועמוד הענן יומם ולילה, כי הלכו כל הלילה

בֹּקֶר וְנֶעֱלָה הֶעָנָן בַּבֹּקֶר וְנָסָעוּ
אוֹ יוֹמָם וָלַיְלָה וְנֶעֱלָה הֶעָנָן
וְנָסָעוּ: כג אוֹ־יָמִים אוֹ־חֹדֶשׁ אוֹ־
יָמִים בְּהַאֲרִיךְ הֶעָנָן עַל־
הַמִּשְׁכָּן לִשְׁכֹּן עָלָיו יַחֲנוּ בְנֵי־
יִשְׂרָאֵל וְלֹא יִסָּעוּ וּבְהֵעָלֹתוֹ
יִסָּעוּ: כג עַל־פִּי יְהוָה יַחֲנוּ וְעַל־
פִּי יְהוָה יִסָּעוּ אֶת־מִשְׁמֶרֶת
יְהוָה שָׁמָרוּ עַל־פִּי יְהוָה בְּיַד־
מֹשֶׁה: פ

י א וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה
לֵּאמֹר: ב עֲשֵׂה לְךָ שְׁתֵּי
חֲצֹצְרֹת כֶּסֶף מִקְשָׁה תַּעֲשֶׂה
אתם

צום מאָרגען אַן איינער שטעללע: זאָ וויא זיא זיך דעז מאָרגענז ערהאָב, זאָ בראַכען זיא אויף: אָדער זיא בליב טאָג אונד נאַכט, אַלזדען ערהאָב זיא זיך, אונד זיא בראַכען אויף: (כב) אָדער צוויי טאָגע, אָדער איין מאָנאַטה, אָדער אויך איין גאַנצען יאָהר, זאָ לאַנגע דיא וואָלקע פאָרט פוהר איבער דער וואָהנונג צו רוהען, לאַגען דיא קינדער ישראל'ז שטיללע אונד צאָגען ניכט ווייטער: אונד זאָ באַלד זיא זיך ערהאָב, בראַכען זיא אויף: (כג) אויף בעפעהל דעז עוויגען לאַגען זיא שטיללע, אונד אויף בעפעהל דעזזעלבען זעצטען זיא איהרן צוג פאָרט: זיא ריכטעטן זיך פאָלליג נאַך דעם אַנדייטען דעז עוויגען, וויא דערזעלבע פערפערטיגען

דורך משה פעראָרדנעט האַטטע: י (א) דער עוויגע רעדעטע פערנער מיט משה, אונד שפראַך: (ב) לאַס דיר צוויי זילבערנע טראָמפעטן מאַכען, פאָן געטריבנער אַרבייט זאָללזט דוא זיא

תרגום אונקלוס

צַפְּרָא וּמִסְתַּלֵּק עֲנָנָא בְּצַפְּרָא וְנָטְלִין
אוֹ יוֹמָם וְלֵילֵי וּמִסְתַּלֵּק עֲנָנָא
וְנָטְלִין: (כב) אוֹ תְּרֵין יוֹמִין אוֹ יַרְחָא אוֹ עִידָן כְּעִידָן בְּאוֹרָכוּת עֲנָנָא עַל מַשְׁכְּנָא
לְמִשְׁרֵי עֲלוֹהִי שָׁרֵן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְלָא נַטְלִין וּבְאִסְתַּלָּקוּתֵיהּ נָטְלִין: (כג) עַל
מֵימְרָא דַיְיָ שָׁרֵן וְעַל־מֵימְרָא דַיְיָ נָטְלִין יַת מַטְרַת מֵימְרָא דַיְיָ נַטְרִין עַל־
מֵימְרָא דַיְיָ בִּידָא דְמֹשֶׁה:

י (א) וּמַלֵּיל יְיָ עִם־מֹשֶׁה לְמֵימָר: (ב) עֲבִיד לָךְ תַּרְתֵּין חֲצוֹצְרָן דְּכַסְפָּא נְגִיד
תַּעֲבִיד יַתְהֵן

רש"י

(כב) אוֹ יָמִים. שֶׁכָּהּ כְּמוֹ יָמִים תִּהְיֶה גְּאוּלָּתוֹ (ויקרא כ"ה):

באור

הלילה ובאו במקום ההוא בבקר ויטה העגן עם כל היום וכל הלילה ונעלה בבקר השני ונסעו, והוא עורך גדול מן הראשון כי היו העם סבורים שיעמדו עם ופרקו העגלות והכינו מעשה

אַתֶּם וְהָיוּ לְךָ לְמִקְרָא הָעֵדָה
וּלְמַסַּע אֶת־הַמַּחֲנוֹת: ג וְתָקְעוּ
בָהֵן וְנוֹעֲדוּ אֵלֶיךָ כָּל־הָעֵדָה
אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד: ד וְאִם־
בְּאַחַת יִתְקָעוּ וְנוֹעֲדוּ אֵלֶיךָ
הַנְּשִׂיאִים רָאשֵׁי אַלְפֵי יִשְׂרָאֵל:
ס וּתְקַעְתֶּם תְּרוּעָה וְנָסְעוּ
המחנות

פערפערטיגען לאַסען: דיזע זאָללען דיר דינען ביי'ם צוזאַממען בערופען דער גמיינע אונד ביי'ם אויפברוכע דער לאַגער: (ג) ווען מאַן ביידע געשטאָסען ווירד: זאָ פערזאַממעלט זיך דיא גאַנצע געמיינע בייא דיר פאָר דעם איינגאַנגע דעז שטיפטזצעלטז: (ד) ווירד נור מאַן איינע געשטאָסען: זאָ קאָמען דיא פירזטען, דיא אָבערזטען פעל־דהעררען ישראל'ז בייא דיר צוזאַממען: (ה) ווען לערם געבלאַזען ווירד: ברעכען דיא

רש"י

י (ב) למקרא העדה. כשתרצה לדבר עם הנהדרין ושאר העם ותקראם לאסוף אליך תקראם על ידי חצוצרות: ולמסע את המחנות. נסעת סלוק מסעות תתקעו בהם לסימן נמצאת אתה אומר על פי שלשה היו נוסעים על פי הקדוש ברוך הוא ועל פי משה ועל פי חצוצרות: מקשה. מן העשת תעשה מן הקשת הקורנס: ותקעו בהן. בשתיהן והוא סימן למקרא העדה שנאמר ונועדו אליך כל העדה אל פתח אהל מועד. (ד) ואם באחת יתקעו. הוא סימן למקרא הנשיאים שנאמר ונועדו אליך הנשיאים ואף הן יעידתן אל אהל מועד ומגזירה שוה הוא בא בספרי: ותקעתם תרועה. סימן מסע המחנות תקיעה תרועה ותקיעה

תרגום אונקלוס

וַיְהֻוֻן לָךְ לְאָרָעָא כְּנִשְׁתָּא וּלְאַטָּלָא
יַת מַשְׁרְיָתָא: (ג) וַיִתְקָעוּן בְּהוֹן
וְיִזְדַּמְּנוּן לְוָתָךְ כָּל כְּנִשְׁתָּא לִתְרַע
מַשְׁכַּן זִמְנָא: (ד) וְאִם בְּחַדָּא יִתְקָעוּן
וְיִזְדַּמְּנוּן לְוָתָךְ רַבְרְבַיָּא רֵישֵׁי אַלְפֵיָא
דְיִשְׂרָאֵל: (ה) וְתִתְקָעוּן יַבְבְתָּא וַיְטָלוּן
משריתא

באור

כמנהג הנאים מן הדרך, והמעלות הענן יחזרו לטעון ולא יוכלו לעשות להם תקון לדרך יום או יומים ויסעו בלילה, ויתכן שאירע להם במסעות שעשו כמסופר בכאן ולא בענין אחר כי עמוד הענן מערב עד בקר ויומם ולילה ויומים וחדש ושנה, ולכך הזכיר הכתוב שו השעורין בפרטן ועמד שנים רבים כאשר הזכיר תחלה כגון בקדש, שנאמר ותשבו בקדש ימים רבים כימים אשר ישבתם, עכ"ל:

י (ב) למקרא העדה, הוא שם במקום מקור, וכן ולמסע והראוי לקרות את העדה ולהכינ את המחנות: ולמסע, בא בסמיכות במקום מוכרת והראוי בקמ"ן תחת הסמ"ך: למקרא העדה, כשתרצה לדבר עם העדה תאספם אליך על ידי חצוצרות: ולמסע את המחנות, ע"י תקיעת החצוצרת יהי' סימן למסע המחנה: (ג) ותקעו בהן, ולא הזכיר עדיין מי הם התוקעים עד סוף הפרשה: בהן, בשתיהן: ונועדו אליך, כשיתקעו בשתיהן יהי' סימן שיועדו אליך כל העדה עם הנשיאים: (ד) ונועדו אליך הנשיאים, ואם רק באחת יתקעו הוא סימן רק לאסיפת הנשיאים ולא העדה: (ה) ותקעתם תרועה, ואם יתקעו תרועה יהי' סימן למסע המחנות: ונסעו המחנות, לשון רבים כי לכל דגל היו שלשה

הַמַּחֲנוֹת הַחֹנִים קֵדְמָה׃
ו וְתָקַעְתֶּם תְּרוּעָה שֵׁנִית וְנָסְעוּ
הַמַּחֲנוֹת הַחֹנִים תֵּימָנָה
תְּרוּעָה יִתְקְעוּ לְמַסְעֵיהֶם׃
ז וּבְהַקְהִיל אֶת־הַקָּהָל תִּתְקָעוּ
וְלֹא תָרִיעוּ׃ ח וּבְנֵי אַהֲרֹן
הַכֹּהֲנִים יִתְקְעוּ בַחֲצֹצְרוֹת וְהָיוּ
לכם

דיא לאָגער אויף, דיא געגען מאָרגען ליגען: (ו) ווען צום צווייאטענמאַלע לערם געבלאַזען ווירד, זאָ ברעכען דיא לאָגער אויף, דיא געגען זידען ליגען: בייא דעם אויפברוכע ווירד אַללעצייט לערם געבלאַזען: (ז) ווען אַבער איינע פערזאַמלונג צוזאַמען בערופען ווערדען זאָלל: זאָ ווירד אין איינעם טאָגע פאָרט, אַבער ניכט לערם געבלאַזען: (ח) דיא פריזטער, אהרן'ז זאָהנע, זאָללען דיא טראָמפעטען בלאַזען: אונד דיזעז אויף

תרגום אונקלוס

מַשְׁרְיָתָא דְשָׁרַן קַדְמָא׃ (ו) וְתִתְקְעוּן
יַבֵּבְתָּא תִּנְיָנוּת וְיִטְלוּן מַשְׁרְיָתָא דְשָׁרַן
דָּרוֹמָא יַבֵּבָא יִתְקְעוּן לְמִטְלֵנֵיהוֹן׃
(ז) וּבְמִיכְנַשׁ יַת קְהָלָא תִּתְקְעוּן וְלָא
תְיַבְּבוּן׃ (ח) וּבְנֵי אַהֲרֹן כַּהֲנַיָּא יִתְקְעוּן
בְּחֲצוֹצְרָתָא וִיהֵוֹן לכון

רש"י

ותקיעה כך הוא כדרך בספרי מן המקראות היתרים: (ז) ובהקהיל את הקהל וגו'. לפי שהוא אומר והיו לך למקרא העדה ולמסע את המחנות מה מקרא העדה תוקע בשני כהנים ובשתיהם שנאמר ותקעו בהן וגו' אף מסע המחנות בשתיהם יכול מה מסע המחנות תוקע ומריע ותוקע אף מקרא העדה תוקע ומריע ותוקע ומעתה אין חילוק בין מקרא העדה למסע את המחנות תלמוד לומר ובהקהיל את הקהל ואומר לומר שאין תרועה למקרא העדה וה"ה לכשיאים הרי סימן לשלשתם מקרא העדה בשתים ושל כשיאים באחת וזו וזו אין בהם תרועה ומסע המחנות בשתים על ידי תרועה ותקיעה: (ח) ובני אהרן. יתקעו במקראות ובמסעות

באור

שבטים: החנים, ולא אמר המחנות לפי שמצאנו שם מחנה בין ביחיד ובין ברבוי פעמים לו' ופעמים ל"ב כמו לשני מחנות, וכן המחנה האחת והכהו: (ו) ונסעו המחנות החנים תימנה, לשון הרמב"ן פי' הכתוב כי שתי תרועות הראשונות למסע מחנות המזרח והשנית למסע מחנות הדרום, ואמר תרועה יתקעו למסעיהם שיתקעו כן לכל מסעיהם לומר שיתקעו תרועה שלישית למסע המחנות החונים ימה ורביעית למסע החונים צפונה כי לכל דגל מסע בפ"ע כאשר יפרש ונסע דגל מחנה בני אפרים ונסע דגל מחנה בני דן, וכך היא שנויה בברייתא דמלאכת המשכן, אבל בספרי שנו לו כשם שתוקע למזרח ולדרום כך תוקע למערב ולצפון תלמוד לומר תרועה יתקעו למסעיהם תקיעה אחת לשתיהן ויש אומרים שלש לכל רוח ורוח ע"כ, וכן הוא פשוטו של מקרא באחת שיתקעו לכל רוח ורוח כמו שפרשתי עכ"ל: ותקעתם תרועה, ולא נאמר והרעותם תרועה לפי שלכל תרועה צריך שתהי' תקיעה לפניה ותקיעה לאחריה וכך הוא כדרך בספרי: (ז) ובהקהיל את וגו' ולא תריעו, הרי סימן לשלשתם מקרא העדה בשתים ומקרא הנשיאים באחת וזו וזו אין בהם תרועה ומסע המחנות בשתים ועל ידי תרועה ותקיעה: (ח) והיה לכם לחקת עולם, לתקוע במסע המחנות להלחם על ארץ אויביכם אז כי יבא אויב בארצכם ותבאו למלחמה עמו כמו שאמר בפסוק הסמוך:

לָכֶם לְחֻקַּת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם׃
ט וְכִי־תָבֹאוּ מִלְחָמָה בְּאַרְצְכֶם
עַל־הַצַּר הַצֹּרֵר אֶתְכֶם
וַהֲרֵעֹתֶם בַּחֲצֹצְרֹת וְנִזְכַּרְתֶּם
לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וְנוֹשַׁעְתֶּם
מֵאֹיְבֵיכֶם׃ י וּבְיוֹם שִׂמְחַתְכֶם
וּבְמוֹעֲדֵיכֶם וּבְרָאשֵׁי חָדְשֵׁכֶם
וּתְקַעְתֶּם בַּחֲצֹצְרֹת עַל
עֹלֹתֵיכֶם וְעַל זִבְחֵי שַׁלְמֵיכֶם
וְהָיוּ לָכֶם לְזִכָּרוֹן לִפְנֵי אֱלֹהֵיכֶם
אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם׃ פ חמישי

ויהי

אויף אייערע נאַכקאָממען
איין בעשטאַנדיגען געזעטץ
בלייבען: (ט) ווען איהר
אין אייערם לאַנדע ווידער
איינען טיראַנען, דער אייך
דריקט, צו פעלדע ציהט,
זאָ זאָללט איהר מיט דען
טראָמפעטן לערם בלאַזען:
דאַדורך ווערדעט איהר פאָר
דעם עוויגען, אייערם גאָטט,
אין אַנדענקען קאָממען, אונד
בייאשטאַנד ערהאַלטן ווידער
אייערן פיינד: (י) אַן פריידיג
טאַגען, פעזטען, אונד נייא-
מאָנדען: זאָללט איהר מיט
דען טראָמפעטן בלאַזען,
בייא אייערן גאַנצענאָפפערן
אונד פריידענאָפפערן: זאָ
זאָללען זיא אייך צום אַן-
דענקען זיין פאָר אייערם
גאָטטע, איך דער עוויגע, אייער גאָטט: עז

רש״י

ומסעות הלוי: (י) על עולתיכם · בקרבן נבור הכתוב מדבר: אני ה׳ אלהיכם. מכאן למדט מלכיות עם זכרונות ושופרות שנאמר ותקעתם

תרגום אונקלוס

לְכוֹן לְקָיָם עָלַם לְדָרֵיכוֹן: (ט) וְאֲרֵי תֵעֹלוּן לְאַגְחָא־קְרָבָא בְּאַרְעֲכוֹן עַל טָעִיקֵי דְּטָעִיקוֹן לְכוֹן וּתְיַבְּבוּן בְּחֲצוֹצְרָתָא וֵיעוּל־דּוּכְרָנֵיכוֹן לְטָבָא קֳדָם יְיָ אֱלָהֲכוֹן וְתִתְפְּרְקוּן מִסְּנָאֵיכוֹן: (י) וּבְיוֹם חֶדְוַתְכוֹן וּבְמוֹעֲדֵיכוֹן וּבְרֵישֵׁי יַרְחֵיכוֹן וְתִתְקְעוּן בְּחֲצוֹצְרָתָא עַל עֲלָוָתְכוֹן וְעַל גְּבַסַּת קוּדְשֵׁיכוֹן וְיֶהֱוֵן לְכוֹן לְדוּכְרָנָא קֳדָם אֱלָהֲכוֹן אֲנָא יְיָ אֱלָהֲכוֹן: והוה

באור

(ט) וכי תבאו מלחמה, חסר למ״ד השמוש כמו ויבא ירושלים (מלכים א׳ ג׳ ט״ו), וענין למלחמה, ויתכן שהוא תואר הפעל שדיבר בלא שמוש: ונזכרתם לפני ה׳, כי עשיתם מה שטוב לכם: (י) וביום שמחתכם, שבתם מאחרן אויב לו נגחתם הרוב הבא עליכם וקבעתם יום שמחה כימי פורים וחנוכה. (הרלב״ע), ולפי דעתו זאת מה שאמר על עולותיכם ועל זבחי שלמיכם, הכוונה שתדרו ביום שמחתכם, לאמר בספרי דרשו וביום שמחתכם אלו שבתות, ר׳ נתן אומר אלו תמידים ע״כ, והכלל שבקרבן נבור הכתוב מדבר, כי אין אומרים שירה אלא על קרבנות נבור שקבו׳ להם זמן בתורה, כמ״ש הל״ל (ערכין י״א):

בעשרים

יא וַיְהִי בַּשָּׁנָה הַשֵּׁנִית בַּחֹדֶשׁ
הַשֵּׁנִי בְּעֶשְׂרִים בַּחֹדֶשׁ נֶעֱלָה
הֶעָנָן מֵעַל מִשְׁכַּן הָעֵדֻת׃
יב וַיִּסְעוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל לְמַסְעֵיהֶם
מִמִּדְבַּר סִינָי וַיִּשְׁכֹּן הֶעָנָן
בְּמִדְבַּר פָּארָן׃ יג וַיִּסְעוּ
בָּרִאשֹׁנָה עַל־פִּי יְהוָה בְּיַד־
משה

(יא) עז וואר אים צוויאטען יאהרע, אם צוואנציגסטען דעז צווייטען מאנאטז: אל״ז זיך דיא וואלקע פאן דער וואהנונג דעז צייגניסעז ערהאב: (יב) דיא קינדער ישראל״ז בראכען הירויף, אין פערשידענען ציגען, פאן דער וויזטע סיני אויף: אונד דיא וואלקע ליס זיך אין דער וויזטע פארן ווידער נידער: (יג) דיזעז וואר דאז ערזטע מאהל: דאס זיא, נאך פער־
אויפגעבראכען

אָרדנונג דעז עוויגען דורך משה,

תרגום אונקלוס

(יא) וַהֲוָה בְּשַׁתָּא תְּנִיתָא בְּיַרְחָא
תְּנִינָא בְּעַשְׂרִין לְיַרְחָא אִסְתַּלַּק עֲנָנָא
מֵעַלְוֵי מִשְׁכְּנָא דְּסַהֲדוּתָא: (יב) וְנָטְלוּ
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמַטְלָנֵיהוֹן מִמַּדְבְּרָא
דְּסִינָי וּשְׁרָא עֲנָנָא בְּמַדְבְּרָא דְּפָארָן:
(יג) וְנָטְלוּ בְּקַדְמַיְתָא עַל מֵימְרָא דַיְיָ
בִּידָא דמשה

רש״י

ותקעתם הרי שופרות. לזכרון הרי זכרונות. אני ה׳ אלהיכם זו מלכיות כו׳: (יא) בחדש השני. כמלאת לתת לאומר שנים עשר חדש חסר עשרה ימים עשו בחורב שהרי בראש חדש סיון חטו שם ולא נסעו עד עשרים באייר לשנה הבאה: (יב) למסעיהם. כמשפט המפורש למסע דגליהם מי ראשון ומי אחרון: במדבר פארן. קברות התאוה במדבר פארן היה ושם חטו

באור

(יא) בעשרים בחדש נעלה הענן, זה היום הי׳ תקלת נסוע הדגלים והנה עמדו במדבר סיני קרוב משנה שהרי בחד לחדש השלישי הוא סיון באו אל מדבר סיני: (יב) למסעיהם, לפי שממדבר סיני עד מדבר פארן לא היתה׳ נסיעה אחת כמו שנראה כאן בכתוב שנסעו ממדבר סיני וישכן הענן במדבר פארן, אבל היו׳ביניהם כמה נסיעות ותכיות, ועיי״ש על פסוק וישכן הענן, ולכן אמר למסעיהם כיו״ד הדגוש, וכן כוונת המתרגם (פרשידכן גינן): וישכן הענן במדבר פארן, ובפרשת אלה מסעי בני ישראל אמר ויסעו ממדבר סיני ויתנו בקברות התאוה, לכן פירש״י כאן שקברות התאוה במדבר פארן הי׳ ושם חטו ממסע זה, והנראה שמדבר פארן היו שם פרטי של מקום ממקומות הנסיעה הנזכרות בפרשת אלה מסעי, אבל הוא שם כללי לכל המדבר הגדול עד מדבר צין, וכל המקומות שהוזכרו בפרשת אלה מסעי עד שבאו מדבר צין כלם במדבר פארן היו, וכן מדבר צין הי׳ גם כן שם כללי, וכל המקומות שהוזכרו ממדבר צין עד התכיה האחרונה שהיא ערבות מואב כלם בכלל מדבר צין היו, אמנם בפרשה שלפניו וכן בכל הפרשיות עד אלה מסעי לא בא להודיע פרטי המסעות כלם ומקומות חניתם, רק דרך כללי שממדבר סיני באו אל מדבר פארן וממנו אל מדבר צין ומשם לערבות מואב, והמקומות שביניהם לא יזכיר כ״א מעטים כמו בפרשה זו ובפרשת חקת להודיע המעשים שנעשו להם במקומות האלה, כמו מחלות בעבור תרעת מרים, קדש, להודיע מעשה הנחר, וכן הר ההר בעבור מיתת אהרן וכן כלם, ובפרשת אלה מסעי יזכיר כל פרטי מקומות חניתם, לא הזכר עוד שם מדבר פארן: (יג) ויסעו בראשונה, זאת היתה
הנסיעה

משה: יד וַיִּסַּע דֶּגֶל מַחֲנֵה בְנֵי־
יְהוּדָה בָּרִאשֹׁנָה לְצִבְאֹתָם וְעַל־
צְבָאוֹ נַחְשׁוֹן בֶּן־עַמִּינָדָב: טו
וְעַל־צְבָא מַטֵּה בְּנֵי יִשָּׂשכָר
נְתַנְאֵל בֶּן־צוּעָר: טז וְעַל־צְבָא
מַטֵּה בְּנֵי זְבוּלֻן אֱלִיאָב בֶּן־חֵלֹן:
יז וְהוֹרַד הַמִּשְׁכָּן וְנָסְעוּ בְנֵי־
גֵרְשׁוֹן וּבְנֵי מְרָרִי נֹשְׂאֵי הַמִّשְׁכָּן:
יח וְנָסַע דֶּגֶל מַחֲנֵה רְאוּבֵן
לְצִבְאֹתָם וְעַל־צְבָאוֹ אֱלִיצוּר
בֶּן־שְׁדֵיאוּר: יט וְעַל־צְבָא מַטֵּה
בְּנֵי שִׁמְעוֹן שְׁלֻמִיאֵל בֶּן־

אויפגעבראכען זינד: (יד) צו־
ערזט בראך דיא פאהנע
דעז לאגערז דער קינדער
יהודה אויף, מיט איהרען
העערען: דער העערפיהרער
דיזעז שטאממעז וואר נחשון,
זאהן עמינדב: (טו) דער
העערפיהרער דעז שטאמ־
מעז דער קינדער יששכר:
וואר נתנאל זאהן צוער:
(טז) אונד דער העער־
פיהרער דעז שטאמעז דער
קינדער זבולון: אליאב זאהן
חלן: (יז) אינצווישען ווארד
דיא וואהנונג אויזאיינאנדער
גענאממען: אונד דיא קינדער
גרשון אונד מררי, דיא זיא
טרוגען, בראכען אלזדען
אויף: (יח) הערנאך בראך
דיא פאהנע דעז שטאממעז
ראובן אויף, מיט איהרען
העערען: דער העערפיהרער דעז שטאממעז וואר אליצור זאהן שדיאור: (יט) דער
העערפיהרער דעז שטאממעז דער קינדער שמעון: וואר שלמיאל זאהן צורי

רש"י

חנו ממסע זה: (יז) והורד המשכן • כיון שנוסע דגל יהודה נכנס אהרן ובניו ופרקו את הפרכת וכסו בה את הארון שנאמר ובא אהרן ובניו בנסוע המחנה (במדבר ד') ובני גרשון ובני מררי פורקין המשכן וטוענין אותו בעגלות והארון וכלי המקדש על משא בני קהת עומדים מכוסין ונתונין על המוטות עד שנסע דגל מחנה ראובן ואחר כך ונסעו הקהתים: כוסאי

תרגום אונקלוס

דמשה: (יד) ונטל טיקס משרית בני יהודא בקדמיתא לחיליהון ועל חיליה נחשון בר עמינדב: (טו) ועל חילא שבטא דבני יששכר נתנאל בר צוער: (טו) ועל חילא שבטא דבני זבולן אליאב בר חילון: (יז) ומתפרק משכנא ונטלין בני גרשון ובני מררי נטלי משכנא: (יח) ונטיל טיקס משרית ראובן לחיליהון ועל חיליה אליצור בר שדיאור: (יט) ועל חילא שבטא דבני שמעון שלמיאל בר צורי

באור

הנסיעה הראשונה על סדר הדגלים כאשר שם ה' את משה: (יד) ועל צבאו נחשון, ועל נבאו הי' נקשון שר הנבא וכן כלם: (יז) והורד המשכן, אחר נסיעת דגל יהודה הקשר להוריד

צוּרִישַׁדָּי׃ כ וְעַל־צְבָא מַטֵּה
בְנֵי־גָד אֶלְיָסָף בֶּן־דְּעוּאֵל׃
כא וְנָסְעוּ הַקְּהָתִים נֹשְׂאֵי
הַמִּקְדָּשׁ וְהֵקִימוּ אֶת־הַמִּשְׁכָּן
עַד־בֹּאָם׃ כב וְנָסַע דֶּגֶל מַחֲנֵה
בְנֵי־אֶפְרַיִם לְצִבְאֹתָם וְעַל־
צְבָאוֹ אֱלִישָׁמָע בֶּן־עַמִּיהוּד׃
כג וְעַל־צְבָא מַטֵּה בְנֵי מְנַשֶּׁה
גַּמְלִיאֵל בֶּן־פְּדָהצוּר׃ כד וְעַל־
צבא

זאָהן צורי שדי: (כ) אונד דער דעערפיהרער דעז שטאַממעז דער קינדער גד: אליסף זאָהן דעואל: (כא) נון מעהר בראַכען דיא קהתים אויף, דיא דאַז הייליגטהום טרוגען: דאַמיט יענע דיא וואָהנונג ווידער אויפשלאַגען קאָנטען, בעפאָר דיזע אַנקאַמען: (כב) זאָדען בראַך דיא פאַהנע דעז לאַגערז דער קינדער אפרים אויף, נאַך איהרען העערען: דער העערפיהרער דיזעז שטאַממעז וואַר אלישמע זאָהן עמיהוד: (כג) דער העערפיהרער דעז שטאַממעז דער קינדער מנשה: וואַר גמליאל זאָהן פדהצור: (כד) אונד דער

תרגום אונקלוס

צוּרִישַׁדָּי: (כ) וְעַל־חֵילָא שִׁבְטָא דִבְנֵי גָד אֶלְיָסָף בַּר־דְּעוּאֵל: (כא) וְנַטְלִין בְּנֵי קְהָת נַטְלֵי מַקְדְּשָׁא וּמְקִימִין יַת מִשְׁכְּנָא עַד מֵיתֵיהוֹן: (כב) וְנָטַל מַיְקַם מַשְׁרִיַת בְּנֵי אֶפְרַיִם לְחֵילֵיהוֹן וְעַל חֵילֵיהּ אֱלִישָׁמָע בַּר עַמִּיהוּד: (כג) וְעַל חֵילָא שִׁבְטָא דִבְנֵי מְנַשֶּׁה גַּמְלִיאֵל בַּר־פְּדָהצוּר: (כד) וְעַל
חילא

רש"י

(כא) נטלי המקדש. נושאי דברים המקודשים: והקימו את המשכן. בני גרשון ובני מררי שהיו קודמין להם מסע שני דגלים היו מקיימין את המשכן כשהיה הענן שוכן וסימן החנייה נראה בדגל מחנה יהודה והם שוכים ועדיין בני קהת באים מאחריהם עם שני דגלים האחרונים היו בני גרשון ובני מררי מקיימין את המשכן וכשבאים בני קהת מוצאים אותו על מכונו ומכניסין בו הארון והשלחן והמזבח והמזבחות וזהו משמעות המקרא, והקימו מקימי המשכן אותו עד ערב בואם של בני
קהת

באור

להוריד את המשכן ולא אהרן ובניו והורידו את פרכת המסך וכסו בה הארון וכלי הקודש שהי' משא בני קהת ואחר הכסוי נסעו בני גרשון ובני מררי ועמהם העגלות עגלות בקרשי המשכן, והארון וכלי הקודש עמדו מכוסים עד שנסע דגל ראובן ואז נסעו הקהתים, כן נראה' מהמשמעות הכתובים, וכן פי' הרמב"ן ורש"י ורא"ע: (כא) נשאי המקדש, דברים המקודשים והוא הארון: והקימו, שב על בני גרשון ומררי שזכר למעלה, אבל עד בואם חוזר על הקהתים, וזה היא טעם על נסיעת בני גרשון ומררי אחר נסיעת דגל יהודה ובני קהת יעמדו עד אחר נסיעת דגל ראובן כדי שבעת חניתן יקימו בני גרשון ובני מררי את המשכן טרם בוא הקהתים הבואם יכניסו מיד את הארון אל מקומו והשלחן והמזבחות אל מקומם, וכן כוונת המתרגם
בל"א

צְבָא מַטֵּה בְּנֵי בִנְיָמִן אֲבִידָן בֶּן־
גִּדְעוֹנִי׃ כה וְנָסַע הַדֶּגֶל מַחֲנֵה
בְנֵי־דָן מְאַסֵּף לְכָל־הַמַּחֲנֹת
לְצִבְאֹתָם וְעַל־צְבָאוֹ אֲחִיעֶזֶר
בֶּן־עַמִּישַׁדָּי׃ כו וְעַל־צְבָא מַטֵּה
בְנֵי אָשֵׁר פַּגְעִיאֵל בֶּן־עָכְרָן׃
כז וְעַל־צְבָא מַטֵּה בְנֵי נַפְתָּלִי
אֲחִירַע בֶּן־עֵינָן׃ כח אֵלֶּה
מַסְעֵי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל לְצִבְאֹתָם
וַיִּסָּעוּ׃ ס כט וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה
לחכב

רער העערפיהרער דעז שטאַממעז דער קינדער בנימן: אבידן זאָהן גדעוני: (כה) צולעצט בראַך דיא פאַהנע דער קינדער דן אויף, אונד מאַכטען מיט איהרען העערען דען נאַכטרוב דער פעלדלאָגער אויז: דער העערפיהרער דיזעז שטאַמ־מעז וואַר אחיעזר זאָהן עמישדי: (כו) דער העער־פיהרער דער קינדער אשר: פגעיאל זאָהן עכרן: (כז) אונד דער העערפיהרער דער קינדער נפתלי: אחירע זאָהן עינן: (כח) אין דיזער אָרדנונג בראַכען דיא העערע דער קינדער ישראל'ז אויף: אונד זאָ זעצטען זיא איהרען צוג פאָרט: (כט) צו זיינעם שוויגערפאַטער (אַנדרע זעצען: שוואַגער)

חבב

רש"י

קהת: (כה) מאסף לכל המחנות • תלמוד ירושלמי לפי שהיה שבטו של דן מרובה באוכלסין היה נוסע באחרונה וכל מי שהיה מאבד דבר היה מחזירו לו אתיא כמאן דאמר כתיבה היו מהלכין ומפיק לה מן כאשר יחנו כן יסעו (במדבר ד') ותית דאמר בקורה היו מהלכין ומפיק לה מן מאסף לכל המחנות: (כח) אלה מסעי זה סדר מסעיהם: ויסעו •

ביוס

תרגום אונקלוס

חֵילָא שִׁבְטָא דִבְנֵי בְנְיָמִן אֲבִידָן בַּר
גִּדְעוֹנִי: (כה) וְנָטַל טִיקַס מַשְׁרִיַת
בְּנֵי דָן מְכַנֵּשׁ לְכָל־מַשְׁרְיָתָא לְחֵילֵיהוֹן
וְעַל־חֵילֵיהּ אֲחִיעֶזֶר בַּר־עַמִּישַׁדָּי:
(כו) וְעַל חֵילָא שִׁבְטָא דִבְנֵי אָשֵׁר
פַּגְעִיאֵל בַּר עָכְרָן: (כו) וְעַל־חֵילָא
שִׁבְטָא דִבְנֵי נַפְתָּלִי אֲחִירַע בַּר עֵינָן:
(כח) אִלֵּין מַטְלָנֵי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל לְחֵילֵיהוֹן וּנְטָלוּ: (כט) וַאֲמַר מֹשֶׁה לחכב

באור

בל"ת: (כה) מאסף לכל המחנה, לפי הדגלים כי נפתלי הוא באחרונה • (הרא"ע), וכונתו לפי שאמר לכל המחנות לפיכך נקרא דן מאסף שדגלו הי' אחרון של כל הדגלים, אבל לפי השבטים הי' נפתלי האחרון שבהם: מאסף, למאן דאמר בקורה היו מהלכין נקרא דן שהוא האחרון בצורה מאסף לכל המחנות, על שם שהאחרון מקבץ את כל הנחשלים אחרי הראשונים מטורח הדרך, ומאסף את כל הנאבד מהם, וכן איתא בירושלמי מאן דאמר בקורה מפיק לה מן מאסף לכל המחנות, ולמאן דאמר כתיבה והי' דן בנכון התיבה נ"ל שהוא מלשון כניסה אל הגדר (בשליסן), כי מפני שהיו אחרונים בזמן הנסיעה ממקום למקום, הכניסו את כל הקודמים בגדר המחנה, וכל מה שהי' חוצה להם, נקרא חוץ

למחנה

לְחוֹבָב בֶּן־רְעוּאֵל הַמִּדְיָנִי חֹתֵן
מֹשֶׁה נְסָעִים י אֲנַחְנוּ אֶל־
הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אָמַר יְהוָה אֹתוֹ
אֶתֵּן לָכֶם לְכָה אִתָּנוּ וְהֵטַבְנוּ
לָךְ כִּי־יְהוָה דִּבֶּר־טוֹב עַל־
יִשְׂרָאֵל: לְ וַיֹּאמֶר אֵלָיו לֹא אֵלֵךְ
כי

חבב, דעם זאָהנע דעז מדינירז רעואל, שפראַך משה: יעצט ציהען וויר אַן דען אָרט, פאָן דעם דער עוויגע געשפּראָכען, איך ווילל איהן אייך איינגעבען: קאָממע מיט אונז, ווער וואָללען דיר וואָהלטהון, דען דער עוויגע האַט דער נאַציאָן פיל גוטעז פערהייסען: (ל) ער אַבער אַנטוואָרטעטע, איך ווערדע ניכט מיט געהען: זאָנדערן

תרגום אונקלוס

לְחוֹבָב בַּר רְעוּאֵל מִדְיָנָאָה חֲמוּהִי
דְּמֹשֶׁה נַטְלִין אֲנַחְנָא לְאַתְרָא דִּי אֲמַר
יְיָ יְתֵיהּ אֶתֵּן לְכוֹן אִיתָא עִמָּנָא וְנוֹטֵב
לָךְ אֲרֵי יְיָ מַלֵּיל לְאִיתָאָה טָבָא עַל
יִשְׂרָאֵל: (ל) וַאֲמַר לֵיהּ לָא אֵיזֵל
אלהין

רש"י

ביום ההוא נסעו: (כט) חובב. הוא יתרו שנאמר מבני חובב חותן משה (שופטים ד') ומה ת"ל ותבאנה אל רעואל אביהן שהתינוקות קורין לאבי אביהן אבא ושמות הרבה היו לו יתרו על שם שיתר פרשה אחת בתורה חובב על שחיבב את התורה וכולי: נוסעים אנחנו אל המקום. מיד עד שלשה ימים אנו נכנסים לארץ שבמסע זה הראשון נסעו על מנת ליכנס לארץ ישראל אלא שחטאו במתאוננים ומפני מה שתף משה עמהם שעדיין לא נגזרה גזרה עליו וכשטר שהוא נכנס: (ל) אל ארצי ואל מולדתי. אם בשביל נכסי אם בשביל משפחתי

באור

לאחנה: (כח) ויסעו, הוא מאמר בפני עצמו, אחר שהודיע סדר הדגלים חוזר ואומר וכסדר הזה היו נוסעים כל ימי הנסיעה: (כט) לחובב בן רעואל, מנאנו שנפורה בת רעואל, כמו שנאמר ויתן את צפורה בתו למשה (בראשית ב' כ"א), והנה חובב שהוא בן רעואל הי' אבי צפורה וקראו הכתוב כאן חתן משה, וכן מבני חובב חתן משה (שופטים ד' י"א), כי דרך המקרא לקרוא לאבי הכערה ואחיה חתן, וכן לפי שקול הדעת שחובב הוא יתרו בעבור שאמר כי על כן ידעת חנותנו במדבר, קראו הכתוב חתן משה גם כן על הדרך הזה. (מדברי ראב"ע), ורש"י פי' הביאו ג"כ הראב"ע בסוף דבריו שחובב הוא יתרו והוא אבי צפורה ורעואל הי' זקנה, ומה שאמר אל רעואל אביהן כמו שאמר יעקב אלהי אבי אברהם, ואמר הכתוב כמו שאמר על בלעם שהוא בן בעור הבן בנו, [*ע"ה, וכבר זכרנו בתחלת פרשת יתרו שיש פה מקום ספק, שכפי משמעות הכתובים בא יתרו קודם מתן תורה, ונאמר שם וישלח משה את חותנו וילך לו אל ארצו, וכאן משמע שהי' עמו אף בשנה השנית, ונחלקו מפרשי התורה בהתרת הספק הזה כמו שזכרנו שם (שמות י"ח ז' י"ג) לדעת הרמב"ן הלך לו ובא אליו שנית, ולדעת רש"י לא נאמרה הפרשה הכתובה שם עד שנה שנייה, ולולי דברי חז"ל שאמרו שבשמות יש לו ליתרו, הייתי אומר שרעואל הי' אבי צפורה, ולה שני אחים שם האחד יתרו ושם השני חובב, ושלשתן נקראו חותני משה, שכל קרובי האדם מחמת חתון נקראים כך כמו שכתב הראב"ע, ויתרו חתן משה בא קודם מתן תורה ושב אל ארצו ממחרת בואו, וחובב חותן משה בא גם הוא אליו והלך עמו, ואל החתן הזה אמר משה פה לכה אתנו, וממה שאמר כי על כן ידעת חנותנו במדבר אין ראיה

כִּי אִם־אֶל־אַרְצִי וְאֶל־מוֹלַדְתִּי
אֵלֵךְ׃ לא וַיֹּאמֶר אַל־נָא תַּעֲזֹב
אֹתָנוּ כִּי ׀ עַל־כֵּן יָדַעְתָּ חֲנֹתֵנוּ
בַּמִּדְבָּר וְהָיִתָ לָּנוּ לְעֵינָיִם׃
לב וְהָיָה כִּי־תֵלֵךְ עִמָּנוּ וְהָיָה
הַטּוֹב הַהוּא אֲשֶׁר יֵיטִיב יְהוָה
עשנו

וואַנדערן אין מיין לאַנד צו מיינר פערוואַנדשאַפט צוריק קעהרן: (לא) יענער שפּראַך, פערלאַס אונז דאָך ניכט! דוא וויסט דיא געלעגנהייט אין דער וויסטע, וואָ היר ליגען ווערדען, אונד קאַנזט אונז שטאַטט דער אויגען דינען (פאָן אַללעם גוטע נאַכריכט געבען): (לב) ווען דוא מיט אונז ציהעזט: זאָ וואָללען וויר דיך אַללעז גוטע, דאַז אונז דער עוויגע ערצייגען

רש"י

משכחתי: (לא) אל נא תעזוב. אין נא אלא לשון בקשה שלא יאמרו לא כתגייר יתרו מקבה כבוד הוא שיש לגרים חלק בארץ עכשיו שראה שאין להם חלק הקניסה והלך לו: כי על כן ידעת חנותנו במדבר. כי גלוי לך לעשות זאת על אשר ידעת חניתנו במדבר ולאית כסיס וגבורת שנעשו לנו: כי על כן. כמו על אשר ידעת כמו כי על כן. לא כתתיה לשלה כמו כי על כן נאו כי על כן רחיתי פניך: והיית לנו לעיכים. לשון עבר כתרגומו. דבר אחר לשון מאיר עיכינו. דבר אחר שתהא חביב עליכו (לב) והיה הטוב ההוא וגומר. מה טובה הטיבו לאמרו כשהיו ישראל מחלקין את הארץ

תרגום אונקלוס

אֱלָהִין לְאַרְעִי וּלְיַלְדוּתִי אֵזִיל׃
(לא) וַאֲמַר לָא כְּעַן תִּשְׁבּוֹק יָתָנָא אֲרֵי
עַל כֵּן יְדַעְתָּכַר חֲוֵינָא שְׁרָן בְּמַדְבְּרָא
וּגְבוּרָן דְּאִתְעֲבִידָא לָנָא חֲזַיְתָא בְּעֵינָךְ׃
(לב) וִיהֵי אֲרֵי תֵיזִיל עִמָּנָא וִיהֵי טָבָא
דַּהֲוָא דִּי יוֹטֵיב יְיָ עטנא

עתיד כל דבר: והבר שיתעלם שעיכיכו תהיה כגלגל עיכיכו שנא' ואהבתם את הגר:

באור

שחובב הוא יתרו, כמו שנפרש שם, לפי משמעות פשטות הכתוב, ועוד שחובב גם הוא לפשר דוחק כלל*]: כי ה' דבר טוב, דבר להביא עליהם כל טוב, וכן ת"א ואשכנזי: (לא) אל נא תעזב, לשון בקשה וכפירש"י, וכן מתורגם בל"א: כי על כן ידעת, כמו כי על כן גלו, ופירושם על אשר ובאורו על אשר ידעת את המדבר הזה הסמוך לארצך ותדע לנקם לנו מקומות חניתנו: והיית לנו לעינים, ותהי' לעזר לנו ולמורה דרך כעיכים לאדם, זהו היותר נכון לפי פשוטו של מקרא, ומלת ידעת היא בינוני בתמונת העבר, ומלת והיית היא עבר המהופכת לעתיד, וכן פירש"י בלשון שני, וכן תרגם האשכנזי, והרשב"ם שפי' כי על כן אשר ידעת ונתת על לב ברכיכו בחכותנו במדבר, וגם היית לנו לעיכים לתת לנו עצה טובה כדכתיב בושמע יתרו, דוגמת עיכים הייתי לעור, וכן רש"י שפי' בלשון הראשון כדעת ת"א שמלת והיית היא עבר, כי לדעתם מלת ידעת היא עבר, ולפי שאמרו המדקדקים בבוא עבר עם וי"ו שואי"ת אחר פעל עבר אזי היא וי"ו החבור ולא מהפך, כמו מי פעל ועשה (ישעי' מ"א ד'), לכן פירשו מלת והיית בטעם עבר, אבל הנכון כמו שכתבתי למעלה: (לב) והיה הטוב ההוא, כתב הרמב"ן ז"ל, והנה משה אלה פניו ללכת עמהם אמר לו סתם והטבתי לך, והוא חשב שיתכו לו מן השלל ככסף וזהב ובגדים ולאן ונקר ולא תהי' לו נחלה בתוכם ועל כן לא הי' חפץ ועכה כי אם אל ארצי ואל מולדתי אלך, כי אם לי נחלה

עִמָּנוּ וְהֵטַבְנוּ לָךְ׃ לג וַיִּסְעוּ מֵהַר
יְהוָה דֶּרֶךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים וַאֲרוֹן
בְּרִית־יְהוָה נָסַע לִפְנֵיהֶם דֶּרֶךְ
שְׁלֹשֶׁת יָמִים לָתוּר לָהֶם מְנוּחָה׃
לד וַעֲנַן יְהוָה עֲלֵיהֶם יוֹמָם בְּנָסְעָם
מִן־הַמַּחֲנֶה׃ ס לה וַיְהִי בְּנֻסְעַ

נון הפוכה בנסוע

ערצייגען ווירד, מיט געניסען לאַסען: (לג) זיא בראַכען אויף פֿאָן דעם בערגע דעו עוויגען, אונד מאַכטען דרייא טאַגערייזען: אונד אויף דיזען דרייאן טאַגרייזען צוג דיא מונדזלאָדע דעו עוויגען פֿאָר איהנען הער, איהנען צו צייגען, וואָ זיא רוה־ען זאָללטען: (לד) דיא וואָלקע דעו עוויגען וואַר איבער איהנען דעו טאַגען איבער איהנען: ווען זיא אויז דעם לאַגער צאָגען: (לה) ווען דיא לאַדע

תרגום אונקלוס

עִמָּנָא וְנֵיטִיב לָךְ׃ (לג) וּנְטָלוּ מִטּוּרָא
דְּאֶתְגְּלֵי עֲלוֹהִי יְקָרָא דַיְיָ מַהֲלַךְ
תְּלָתָא יוֹמִין וַאֲרוֹן קְיָמָא דַיְיָ נָטַל
קֳדָמֵיהוֹן מַהֲלַךְ תְּלָתָא יוֹמִין
לְאַתְקָנָאָה לְהוֹן אֲתַר בֵּית מַשְׁרֵי׃
(לד) וְעָנָן יְקָרָא דַיְיָ עֲלֵיהוֹן בְּיוֹמָא
בְּמֵיזַל לְהוֹן מִן־מַשְׁרְיָתָא׃ (לה) וַהֲוָה
בְּמֵיזַל

מקום מנוחתם: (לד) וענן ה' עליהם יומם: רוחות ולקד למעלה ולקד למטה ולקד לפניה'

רש"י

היה דומנה של יריחו חמש מלות אמה על חמש מלות אמה והניחוהו מלחליק אמרו מי שיבנה בית המקדש בחלקו הוא ישלנו וכן כך וכן כך נתנוהו לבני יתרו ליובדב בן רכב שנאמר ובני קני חותן משה עלו מעיר התמרים ונומר (שופטים א') : (לג) דרך שלשת ימים . מהלך שלשת ימים הלכו ביום אחד שהיה הקב"ה חפץ להכניסם לארץ מיד : וארון ברית ה' נסע לפניהם דרך שלשת ימים זה הארון היולא עמהם למלחמה וכו שבני לוחות מונחים ומקדים לפניהם דרך שלשת ימים לתקן להם מקום חניה ומנמיך את הגבוה ומגביה את הנמוך והולכ נחשים

באור

ונכנסים וכבוד, לא אמר לו משה אל כא תעזוב אותנו כי מדעתך המדבר תהי' לנו לעינים בבנים האחרונות ותורנו הדרך אשר נעלה בה ומכל הטוב אשר ייטיב ה' לנו והטבנו לך רמז לתת לו אחוז וארץ טובה בשכרו על טריחו ועזרתו אשר יעזרם בבנים האחרן, ועל דעתי כי נתרצה אליו בזה ועשה כן כאשר הזכרתי שם (עיי"ש בפרשת בלק בפסוק וירא את הקני), וכך אמרו בירושלמי בני קני חותן משה מבילין וקורין דכתיב לכה אתנו והטבנו לך עכ"ל הרמב"ן: (לג) דרך שלשת ימים, מהלך שלשת ימים הלכו ביום אחד כי חפץ ה' להכניסם לארץ מיד: וארון בריח ה' נסע לפניהם דרך שלשת ימים, זה הארון היולא עמם למלחמ' ובני שבני לוחות מונחים ומקדים לפניהם דרך שלשת ימים לתקן להם מקום חנייה, כל זה מלשון רש"י, והרלב"ע פירש שמסע הראשון לבדו לא הי' כשאר המסעות כי בכלן הי' הארון נוסע אחר שני דגלים הראשונים, כמ"ש ונסעו הקהתים נושאי המקדש וגו', אך במסע הזה הי' הארון נוסע לפניהם כל שלשת ימים הראשונים, ואין הכונה שהלכו מהלך שלשה ימים ביום אחד כאו הלכו שלשת ימים במדבר אותם, ולפי' זה כוון המתרגם ת"א: דרך שלשת ימים, לפי' הרלב"ע שזכרתי תחסר ה"א הידיעה והראוי שלשת הימים כי שב על אלו שלשה ימים הראשונים: (לד) מן המחנה, ממקום חנייתן. (רש"י), (לה) ויהי בנסע הארן, אמרו רז"ל עשה לו סיון מלפניו ומלאחריו, לומר שאין זה מקומו, ומה נכתב כאן, כדי להפסיק

תרגום אשכנזי

לאַדע צאָג, שפּראַך משה: אויף, אָ עוויגער! לאַס דיינע פֿיינדע צערשטרייאַט, אונד דיא דיך האַסען, פֿאַר דיר פֿליכטיג ווערדען: (לו) אונד ווען זיא נידערגעזעצט וואַרד, שפּראַך ער: רוהע נון מעהר, אָ עוויגער! אונטער דער מענגע דער טויזענדע ישראל'ז:

בְּנָסַע הָאָרֹן וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה קוּמָה יְהוָה וְיָפֻצוּ אֹיְבֶיךָ וְיָנֻסוּ מְשַׂנְאֶיךָ מִפָּנֶיךָ: (לו) וּבְנֻחֹה יֹאמַר שׁוּבָה יְהוָה רִבְבוֹת אַלְפֵי יִשְׂרָאֵל: ז פ

ובנחו קרי ויהי

רש"י

כחצים ועקרבים: (לה) ויהי בנסוע הארון. עשה לו סימניות מלפניו ומלאחריו לומר שאין זה מקומו ולמה נכתב כאן כדי להפסיק בין פורענות לפורענות וכולי כדאיתא בכל כתבי הקדש: קומה ה'. לפי שהיה מקדים לפניהם מהלך שלשה ימים היה משה אומר עמוד והמתן לנו ואל תתרחק יותר תנחומא בויקהל: ויפוצו אויביך. המכונסין: וינוסו משנאיך. אלו שוכני ישראל שכל השונא את ישראל שונא את מי שאמר והיה העולם שנאמר ומשנאיך כשאו ראש, ומי הם על עמך ישרימו סוד (תהלים פ"ג): (לו) שובה ה'. מנחם תרגמו לשון מרגוע וכן בשובה ונחת תושעון (ישעיה מ"ד): רבבות אלפי ישראל. מגיד שאין השכינה שורה בישראל פחותים משני אלפים ושתי רבבות: ויהי

תרגום אונקלוס

בְּמֵיטַל אֲרוֹנָא וַאֲמַר מֹשֶׁה אִתְגְּלֵי יְיָ וְיִתְבַּדְּרוּן סַנְאָךְ וְיַעֲרְקוּן בְּעָלֵי דְבָבָךְ מִן קֳדָמָךְ. (לו) וּבְמֵישְׁרוֹהִי אֲמַר תּוּב יְיָ שְׁרֵי־בִּיקָרָךְ בְּגוֹ רִבְּוַת אַלְפַיָּא דְיִשְׂרָאֵל:

באור

להפסיק בין פורענות לפורענות (שבת קט"ו), ולפ"ז אין הענין הזה מיוחד למסע הראשון, כי אם בכל מסע וחנייה הי' כך, שכאשר נסע הארון אמר משה קומה וגו', וכאשר נח אמר שובה וגו': ויאמר משה, כמו ויהי ביום השלישי ושא אברהם עיניו כמו נשא וכן כאן כמו אמר משה: קומה ה', כדרך בני אדם לעמוד להלכה: ויפצו אויביך, כשירא' שקמת לעשות מלחמה מיד ויפצו אויביך (הראב"ע), או ר"ל שהיו"ו במקום אי"ן, ובאורו קומה ה' שיפצו אויביך: ויפצו וינסו, מנחי עי"ן בבנין הקל והיו ראוים להיות פאל"ם בשור"ק גדול ובאו בקבוץ תולדתם ולפיכך האותיות שאחרי הקבוץ רפויות, והנה מדרך המליצה לכפול הענין במלות שונות, וכן אמר דוד יקום אלהים יפוצו אויביו ויסו משנאיו מפניו, [אי"ה, על דעתו] חבר דוד המע"ה את המזמור ההוא (תהלים ס"ח) שישירו בו, כאשר יעלו ארון ברית ה' אל מקומו אל דביר הבית, ולכך התחיל במאמר יקום אלהים, כמו שאמר משה בנסוע הארון] (לו) ובנוחה, המקור עם כנוי נסתר שב על הארון והה"א במקום וי"ו כמו אהלה, כי פרשה אחרון: שובה ה', רש"י פי' בשם מנחם שהוא לשון מרגוע, וכן פי' הראב"ע בשם ר"י המלקדק הראשון כמו בשובה ונחת תושעון והוסיף לבאר כי כל שב שטעמו מגזרת תשובה הוא עומד ואינו יוצא בבנין הקל רק כשהוא מענין שלום והשקט וכן כאן, שובה ה' הוא יוצא, ובאורו שובה ה' רבבות אלפי ישראל שיניחם ולא ירגזו מאויביהם, וגם שלמה המע"ה אמר בנוח הארון, קומה ה' אלהים לנוחך, אתה וארון עזך וגו' (ד"ה ב' ו' מ"א): רבבות אלפי ישראל, כתב הראב"ע ודע כי רבבה מגזרת רב, והטעם כמו רבבה כלמת השדה נתתך, ויתכן שנקרא עשרת אלפי' כן בעבור היותו מספר רב על כן נמשכה מלת רבבות לשלפי עב"ל, וכיוצא שמ' רבבו' איננה שם פרטי הוא על מספר מכוון של עשרה אלפים רק הוא על רבוי אלפים יהיה כמה שיהיה, ולפי זה תתכן הסמיכות רבוי של אלפי ישראל, וכן מתורגם בל"א:

ויהי

יא (א) וַיְהִי הָעָם כְּמִתְאֹנְנִים רָע
בְּאָזְנֵי יְהוָה וַיִּשְׁמַע יְהוָה וַיִּחַר
אַפּוֹ וַתִּבְעַר־בָּם אֵשׁ יְהוָה
וַתֹּאכַל בִּקְצֵה הַמַּחֲנֶה: (ב) וַיִּצְעַק
הָעָם אֶל־מֹשֶׁה וַיִּתְפַּלֵּל מֹשֶׁה
אֶל־יְהוָה וַתִּשְׁקַע הָאֵשׁ:

ויקרא

יא (א) דאַז פאָלק וואַר אַבער מיספאַר־
נניגט, אונד בעקלאַגטע זיך,
אויף איינע דעם עוויגען מיס־
פאַלליגע וויזע: דער עוויגע
פערנאַם עז, זיין צאָרן ער־
גריממטע, דאַז פייער דעז
עוויגען ענטצינדטע זיך אונטר
איהנען, אונד פערצעהרטע
שאָן דאַז ענדע דעז לאַגערז:
(ב) דאַז פאָלק שריא צו
מאָן

משה: דיזער בעטעטע צום עוויגען, אונד דאַז פייאר פערשוואַנד:

תרגום אונקלוס

יא (א) וַהֲוָה עַמָּא כַּד מִסְתַּקְפִּין
בְּאִישׁ קְדָם יְיָ וּשְׁמִיעַ קְדָם־יְיָ
וּתְקִיף רוּגְזֵיהּ וּדְלֵיקַת בְּהוֹן אֵישָׁתָא
מִן־קְדָם־יְיָ וּשְׁצִיאַת בְּסִיפֵי מַשְׁרְיָתָא:
(ב) וּצְוַחוּ עַמָּא עַל־מֹשֶׁה וְצָלִי מֹשֶׁה
קְדָם יְיָ וְאִשְׁתְּקַעַת אֵשְׁתָּא:

וקרא

רש"י

יא (א) ויהי העם כמתאוננים • אין העם אלא רשעים וכן הוא אומר מה אעשה לעם הזה ואומר העם הרע הזה (ירמיה י"ג) וכשהם כשרים קרואים עמי שנאמר שלח עמי • עמי מה עשיתי לך (מיכה ו"ו): כמתאוננים • אין מתאוננים אלא לשון עלילה מבקשים עליל היאך לפרוש מאחרי המקום וכן הוא אומר בשמשון כי תואנה הוא מבקש (שופטים י"ד): רע באזני ה' • תואנה שהיא רעה באזני ה' שמתכוונו שתבא באזניו ויקניט אמרו אוי לנו כמה לנטנו בדרך הזה שלשה ימים שלא נתנו מענוי הדרך: ויחר אפו • אני הייתי מתכוין לטובתכם שתכנסו לארץ מיד: בקצה המחנה • במוקצין שבהם לשפלות אלו ערב רב ר' שמעון בן מנסיא אומר בקציני שבהם ובגדולים: (ב) ויצעק העם אל משה • משל למלך בשר ודם שכעס על בנו והלך הבן אצל אוהבו של אביו ואמר לו נא ובקש עלי מאבא: ותשקע האש • שקעה במקומה שאלו חזרה

באור

יא (א) ויהי העם כמתאננים, מגזרת אין וכן מחשבות אוכך, ועשם ושמע ה' שדברו דברי אין • (הראב"ע), וכתב עליו הרמב"ן, ואינו נכון בעיני כי למה יכסה הכתוב על חטאם ולא יגידנו כאשר עשה בכל המקומות, והנכון בעיני כי כאשר כתרחקו מהר סיני שהיה קרוב לישוב ובאו בתוך המדבר הגדול והנורא במסע הראשון היו מצטערים בעצמם לאמור מה נעשה ואיך נחיה במדבר הזה ומה נאכל ונשתה ואיך נסבול העמל והענוי ומתי נגיע ממנו, אלשון מה יתאונן אדם מי שהוא לשון כואב ומצטער אל עצמו, וכאשר אמר הכתוב כי היו כואבים ומצטערים כבר הזכיר וספר החטא, ואמר כמתאננים (בכ"ף הדמיון) כי היו מדברים בתר נפשם כאשר יעשו הכואבים והיה רע בעיני ה' שהיה להם ללכת אחריו במקום ובטוב לב מרוב כל טובה אשר נתן להם והם היו כאנוסים ומוכרחים מתאוננים ומתרעמים על עניכם עכ"ל, ולפירושו זה כוון גם המתרגם אשכנזי (מיספרגניגט), וגם כוונת רש"י נכונה שפירש שהיו מבקשים עלילה היאך לפרוש מאחרי המקום, כי באמת מי שרוחו קר ונעף ומתאונן על עניו מבקש עלילות שונות ישים מתוק למר ומר למתוק, אך מה שפירש"י שמלת מתאוננים היא לשון תואנה רחוק הוא בעיני, לפי שהיה לו לכתוב כמתאנים כדרך בנין התפעל מכמו ל"ה: וישמע ה', הבין מחשבתם ועניניהם: והאכל בקצה המחנה, ת"א ומיליאת בסיפי מערית שהקלה לאכול בקנהו, וכן תרגם אשכנזי: (ב) ויצעק העם אל משה, בקשו

(ג) מאַן נענענטע דענזעלבען
אָרט תבערה: ווייל דאַז
פֿייאַר דעז עוויגען זיך אונטער
איהנען ענטצינדעט האַטטע:
(ד) דאַז פֿרעמדע געזינדעל
אונטער איהנען האַטטען
מאַנכערלייא ליזטערנע בע־
גירדען: דאַדורך פֿינגען דיא
קינדער ישראל'ז אויך ווידער
אַן צו וויינען, אונד שפּראַכען:
ווער אונז דאָך פֿלייש צו
עסען געבען! (ה) ווער דענקען נאָך אַן דיא פֿישע, דיא ווער
אין

ג וַיִּקְרָא שֵׁם־הַמָּקוֹם הַהוּא
תַּבְעֵרָה כִּי־בָעֲרָה בָּם אֵשׁ יְהוָה:
ד וְהָאֲסַפְסֹף אֲשֶׁר בְּקִרְבּוֹ הִתְאַוּוּ
תַּאֲוָה וַיָּשֻׁבוּ וַיִּבְכּוּ גַּם בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמְרוּ מִי יַאֲכִלֵנוּ בָּשָׂר:
ה זָכַרְנוּ אֶת־הַדָּגָה אֲשֶׁר־נֹאכַל
במצרים

רש"י

מזרח לאחת הרוחות היתה מקפלת והולכת כל
אותו הרוח: (ד) והאספסוף. אלו ערב רב
שנאספו עליהם בצאתם ממצרים: וישובו. גם
בני ישראל ויבכו עמהם: מי יאכילנו בשר,
וכי לא הי' להם בשר הלא כבר נאמר וגם ערב
רב עלה אתם וצאן ובקר וגו' ואם תאמר
אכלום והלא בכניסתם לארץ נאמר ומקנה רב
היה לבני ראובן וגומר אלא שמבקשים עלילה:
אשר

תרגום אונקלוס

(ג) וּקְרָא שְׁמָא דְאַתְרָא הַהוּא דְּלִיקְתָּא
אֲרֵי דְלִיקַת בְּהוֹן אֵישְׁתָּא מִן קֳדָם יְיָ:
(ד) וְעַרְבְּרְבִין דִּי בֵּינֵיהוֹן שְׁאִילוּ
שְׁאֵלְתָּא וְתָבוּ וּבְכוּ אַף בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
וַאֲמָרוּ מַן יוֹכְלִינָא בְּשָׂרָא: (ה) דְּכִירִין
אֲנַחְנוּ יַת נוּנְיָא דַּהֲוֵינָא אָכְלִין
במצרים

באור

ממנו שיתפלל עליהם, והשקע האש, ותכבה ולא נראתה עוד: (ג) תבערה, למקום
אשר ירדה בו האש בקצה המחנה קרא כן, ולא נסעו מן המחנה עד אחר שהתאוו תאוה ויקראו
שם המקום ההוא קברות התאוה. (הרמב"ן): (ד) והאספסף, הם שהתאספו עם ישראל
בצאתם ממצרים ואינם מהם, ושם המלה אסף וכפולה הע"ן והלמ"ד כמו סחרחר: התאוו
תאוה, לא היה די להם במוכן לפניהם כדי ארכם, אבל התאוו אל המעותרות מה שא"א להשיג
כי אם בארץ שוב: וישובו ויבכו גם בני ישראל, אחר שהחלו הערב רב להתאוות שבו גם
בני ישראל לבכות ולהתאונן לאמר מי יאכילנו בשר: מי יאכלנו בשר, לשון הרמב"ן, כי לא
היה לכל העם בשר לאכול בכל יום אף על פי שאכלו ממנו פעמים רבות והיה למקנתם מקנה
יאכלו ממנו הגדולים כמנהג המחנות במקומות היוקר, אבל בדגים אמרו זכרנו את הדגה
כאוכר הנשכחות כי לא אכלו דגים מיום נאתם ממצרים ועד הנה, וטעם אשר נאכל במצרים
חנם כפי פשוטו כי היו הדייגי' המצריי' מעבידים אותם למשוך הדגים שנאחזים במצודה והיו
נותנים להם מן הדגים כמנהג כל פורשי מכמורת, והקשואים והאבטיחים והחציר והבצלים
והשומים במצרים הרבה מאוד כי היה כגן הירק וכאשר היו חופרים להן בגנות, ובכל עבודה
בשדה היו אוכלים מן הירקות, או שהיו שם ישראל עבדי המלך עושים מלאכתו והיה מפרנס
אותם בלחם לר ובמים לחץ והיו נפוצים בעיר ובכנסין בגנות ובשדות והיו אוכלין מן הירקות ואין
מכלים דבר כמנהג בעבדי המלך ונותנים להם על שפת היאור נומכת המלך דגים קטנים אשר
אין להם דמים במצרים כאשר פירשתי בספר וזאת שמות ואת תלונות בני ישראל לא תלונות
האספסף, והנה היו מתלוננים על משה ומועקים עליו תנה לנו בשר ונאכלה כאשר יזכיר עכ"ל,
והנה לפי דבריו כבר סרה תמיהת רש"י ז"ל וכי לא היה להם בשר וכו', ורא"ע פירש חנם,
שהיה כל כך בזול כאילו היה חנם: (ה) זכרנו, ענין במקום בינוני והיה ראוי לומר זוכרים
אנחנו

בְּמִצְרַיִם חִנָּם אֶת־הַקִּשֻּׁאִים
וְאֵת הָאֲבַטִּחִים וְאֶת־הֶחָצִיר
וְאֶת־הַבְּצָלִים וְאֶת־הַשּׁוּמִים:
ו וְעַתָּה נַפְשֵׁנוּ יְבֵשָׁה אֵין כֹּל
בִּלְתִּי אֶל־הַמָּן עֵינֵינוּ: ז וְהַמָּן
כִּזְרַע־גַּד הוּא וְעֵינוֹ כְּעֵין
הבדלה

תרגום אשכנזי

אין מצרים אומזאָנזט געגעסן
האַבען: דיא גורקען (קירבזע)
מעל־אָנען, לויך, צוויבעלן
אונד קנאָבל־לויך: (ו) יעצט
מיסען וויר דאַרבען, אונד
אַן אַללעם מאַנגעל ליידען:
בלאָז צום מן איזט אונזרע
צופערזיכט: (ז) דאַז מן
וואַר וויא קאָריאַנדער זאַמען:
אונד אַן פאַרבע גליך עז
דעם

תרגום אונקלוס

בְּמִצְרַיִם מַגָּן יַת־כּוּצִינָיָא וְיַת
אֲבַטִּיחָיָא וְכָרְתֵי וּבוּצְלֵי וְתוּמֵי:
(ו) וּכְעַן נַפְשָׁנָא תְּאִיבָא לֵית כֹּל
מִדְּעַם אֶלָּהֵן לְמַנָּא עֵינָנָא: (ז) וּמַנָּא
בְּכַר־זְרַע גֵּידָא הוּא וְחֶזְוֵיהּ כְּחֵיזוּ
בדולחא

רש"י

(ה) אשר נאכל במצרי' חנם. אם תאמר שמצריים נותנים להם דגים חנם והלא כבר נאמר ותבן לא יכתן להם אם תבן לא היו נותנים להם חנם דגים היו נותנים להם חנם ומהו הוא אומר חנם חנם מן המצות: את הקשואים וגו'. אמר ר' שמעון מפני מה המן משתנה לכל דבר חוץ מאלו מפני שהן קשים למעיקות אומרי' לאשה אל תאכל שום וכצל מפני התיעוק משל למלך כולי כדאית' בספרי:
הקשואים. הם קיקוי"ברס בלע"ז (בל"א גורקן): אבטיחים. בורי"ק (והוא בורראשע בל"א בארעטש. או אכסען טונגן קרויט. או וואסר מעלאנן): החציר. כרישין פור"ליש (והוא פאירע בל"א לויך) ית בוציפיא וכולי: (ו) אל המן עינינו. מן בשחר מן בערב:
(ז) והמן כזרע גד. מי שאמר זו לא אמר זו ישראל אומרים בלתי אל המן עינינו והקב"ה
הכתיב

באור

אנחנו, וכן תרגם אונקלוס דכירין לנחנא: את הדגה, שם המין: אשר נאכל, עתיד במקום עבר: את הקשאים, שרשו קשה כי מצאנו כמלוכה במקשה ובא באל"ף במקום ה"א, ורד"ק כתב שעקרו אל"ף ובא שמה בה"א מקום אל"ף, וכן בדברי חז"ל נמצא תמיד באל"ף, קשואים, מקשאות, ורש"י כתב הקשואים, קונומבר"ים בלע"ז והם (גורקן בל"א): האבטחים. בורק"ש. (רש"י), והוא בורראשי, ובל"א (בררעטש או אכסן טונגן קרויט), ויש פותרין אותו כמ"ש המתרגם (מעלאנן), וכן שמע המתרגם מאדם נכבד ונושא פנים מק"ק נפת יע"א, שהיה סועד אצלו, שבאשר הביאו מעלאן על השלחן, אמר שהמין הזה מצוי עד מאוד במצרים וקורלאין לו (באטי"א) בלשונם: והנה כפי ספורי בעלי המסעות כל המינים הללו (קירבסן, גורקן, מעלאנן, וואטרמעלאנן ודומיהם) מרובים בארץ ההיא, והם טובים למאכל, ולית העם מוכן מהם כשלשת או ארבעת חדשים בשנה, וגם הטף אוכל מהם בלי בשול ובלי קליפה ואינו נזוק: החציר, כרישין, פורלים. (רש"י), ובתרש"י כ"י פורלי"ש, והוא פאיר"ע או פאיר"א ובל"א (לויך), והוסיף רש"י ז"ל ית בוציפיא וכו', הכוונה שחציר הוא שם המין, ולכך בא בל"י: (ו) ועתה נפשנו יבשה, אין לה מה שיוליד ליחות בגוף וישיב הנפש רוח: יבשה, בינוני לנקבה לגזרת פעל: בלתי אל המן עינינו, אפילו המזון שאנו חיים בו אינו בידינו שתהיה נפשנו דשנה ״ וצבעה בו, אבל נתאוה לו ונשא עינינו אליו בכל עת אולי יבא לנו:
(ז) והמן כזרע גד הוא, וספר במעלות המן וקסרון המתאוים כי היה עגול בתאוכתו כזרע
גד

הַבְּדֹלַח: ח שָׁטוּ הָעָם וְלָקְטוּ
וְטָחֲנוּ בָרֵחַיִם אוֹ דָכוּ בַּמְּדֹכָה
וּבִשְּׁלוּ בַּפָּרוּר וְעָשׂוּ אֹתוֹ עֻגּוֹת
וְהָיָה טַעְמוֹ כְּטַעַם לְשַׁד הַשָּׁמֶן:
ט וּבְרֶדֶת הַטַּל עַל־הַמַּחֲנֶה
לַיְלָה יֵרֶד הַמָּן עָלָיו: י וַיִּשְׁמַע

דעם ערצט בדלח: (ח) דיא לייטע שווייפטען הערום, זאממעלטען עז, צערמאלטען עז איז האנדמיהלען, אדער צערשטיסען עז אין מארזערן, קאכטען עז אין טאפפען, אדער מאכטען אשקוכען דאפאן: (ט) ווא דעז נאכטז דער טהויא אויף דאז לאגער פיעל: זא פיעל דאז מן אבען דרויף: (י) משה

משה האָרטע

רש"י

הכתיב בתור' והמן כזרע גד ונומר כלומר רלו בלי עולם על מה מתלוננים בני והמן כך וכך הוא חסוב: כזרע גד. עגול כגידל זרע קוליי"נדרי (בל"ל קאריאנדר): בדולח. שם לבן טובה קרים"טל: (ח) שטו. אין שייט אלא לשון טיול לשטנו"ייר בלע"ז (כמו עבא"נוי. מלה נוסנת לוסטיג זיין. פרעליך זיין) בלא עמל: וטחנו ברחים ונומר. לא ירד ברחים ולא בקדירה ולא במדוכה אלא משתנה היה טעמו לבטחנין ולבדוכין ולמבושלין: בפרור. קדרה: לשד השמן. לחלוח של שמן כך פ"רשו לוכם ודומה לו

תרגום אונקלוס

בְּדוֹלְחָא: (ח) שַׁיְטִין עַמָּא וְלָקְטִין
דְּצָבֵי טְחִין בְּרֵיחַיָא אוֹ דְצָבֵי דָאִיךְ
בְּמְדוּכְתָּא וּטְבַשְׁלִין לֵיהּ בְּקִדְרָא
וְעָבְדִין יָתֵיהּ גְּרִיצָן וַהֲוָה טְעֵמֵיהּ
כְּטַעֲם דְּלִישׁ בְּטִשְׁחָא: (ט) וְכַד נָחִית
טַלָּא עַל־מַשְׁרִיתָא לֵילְיָא נָחִית מָנָא
עֲלוֹהִי: (י) וּשְׁמַע משה

ר"ש

באור

גד יהיה קל ללקוט, כזרע גד לאינו מן הנפרד זרע כי המשקל הזה לא ישתנו בסמיכות, לא שהיא ממשקל הזה ובא על דרך זרות, כמו נטע שעשויו, ובחדר משכבך: גר, פירש"י קלייכדר"ן בלע"ז, והוא בל"ל (קאריאנדר): כעין הבדלח, ומראהו כמראה הבדלח נחמד למראה עיני האדם: (ח) שטו העם, אין שייט אלא לשון טיול שלקטוהו בלא עמל, איסבטוייר בלע"ז, (רש"י) וברש"י כ"י איספנ"ייר בלע"ז, והוא מלשון (שפאנירן) בל"ל: וטחנו ברחים, כשרצו טחנוהו ברחים שליד: או דכו, ואם רצו כתשוהו במדוכה של אבן או שלעץ: ובשלו בפרור, בקדרה או ביורה: רחים, מהשמות הנאים על משקל שמים ולא ימצא ממנו היחיד: כטעם לשד השמן, לא"ל לשד מן הסרס, כי מצאנו נהפך לשדי בחרבוני ועיניכו ליחות הפוך היובש, ועתה מפרש טעם של חרון אף שהם אמרו ונפשנו יבשה, כאדם האוכל קטיס יבשים, ובאמת כאשר יטחנו ברחים או דכו במדוכה מתחלף טעמו, ונעשה שמן, ואין מאכלם יבש, כאן כתיב והיה טעמו שנתחלף טעמו הראשון ונעשה שמן, אבל בפרשת בשלח כתיב וטעמו כצפיחית בדבש שזהו טעמו קודם שיולד בהם טעם שמן. (מדברי הרשב"ם): (ט) וברדת הטל, יודיע שהיה יורד על מקום נקי אחר שירחץ הטל את המקום (הראב"ע), ועוד באו רמפרשים כוונה אחרת בשני הפסוקים האלו שהם כנגד תלונותם, אמר שטו העם יודיע שגם המן היה להם קנס רק שלקטוהו ולא במחיר, וטחנו או דכו ובשלו וגו', כנגד התלונה שהיה להם במצרים מאכלים שונים יודיע שגם המן לפי שני תקונו היה מתחלף טעמו לטוב ועל מה שאמרו ונפשנו יבשה, אמר שטעמו כטעם לשד השמן להגיד כי נפש אוכליו

לא

מֹשֶׁה אֶת־הָעָם בֹּכֶה
לְמִשְׁפְּחֹתָיו אִישׁ לְפֶתַח אָהֳלוֹ
וַיִּחַר־אַף יְהוָה מְאֹד וּבְעֵינֵי
מֹשֶׁה רָע׃ יח וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־
יְהוָה לָמָּה הָרֵעֹתָ לְעַבְדֶּךָ וְלָמָּה
לֹא־מָצָתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ לָשׂוּם
אֶת־מַשָּׂא כָל־הָעָם הַזֶּה עָלָי׃
יב הַאֲנֹכִי הָרִיתִי אֶת כָּל־הָעָם
הַזֶּה אִם־אֲנֹכִי יְלִדְתִּיהוּ כִּי־
תֹאמַר אֵלַי שָׂאֵהוּ בְחֵיקֶךָ
חסר א׳ כאשר

תרגום אשכנזי סא

דאָרטע דאַז פאָלק, נאָך זיינען געשלעכטערן, יעדען אים איינגאַנגע זיינען צעל־טען, זאָ וויינען: דער צאָרן דעז עוויגען ענטבראַנטע זעהר, אונד משה וואַרד בעטריבט: (יח) ער שפּראַך צום עוויגען: וואַרום האַזט דוא דיינעם קנעכטע דיזען צו ליידע געטהאַן, אונד וואַרום האַבע איך ניכט גע־נאַדע פאָר דיינען אויגען געפונדען? דאַס דוא מיר דיא לאַזט דיזען גאַנצען פאָלקען אויפגעלעגט האַזט: (יב) האַבע איך דען אַללען דיזען פאָלק עמפאַנגען, אָדער געבאָהרען: דאַס דוא

צו מיר שפּרילזט, טראַגע עז אויף דיינען אַרמען, וויא

תרגום אונקלוס

מֹשֶׁה יַת עַמָּא בְּכֹן לְזַרְעַיָתְהוֹן גְּבַר
בְּתָרַע מַשְׁכְּנֵיהּ וּתְקֵיף רוּגְזָא דַיְיָ
לַחֲדָא וּבְעֵינֵי מֹשֶׁה כְּאִישׁ: (יח) וַאֲמַר
מֹשֶׁה קֳדָם יְיָ לְמָה אַבְאַשְׁתָּא לְעַבְדָּךְ
וּלְמָה לָא אִשְׁכַּחַת רַחֲמִין קֳדָמָךְ
לְשַׁוָּאָה יַת מַטְּוָל כָּל עַמָּא הָדֵין עָלַי:
(יב) הַאַב אֲנָא לְכָל עַמָּא הָדֵין וְאִם
בְּנֵי אִנּוּן דְּאַמַּרְתְּ לִי סוֹבַרְהִי בְּתוּקְפָּךְ
כמא

רש״י

לו נהפך לשדי בחרטומי קין (תהלים ל״ג) והלמ״ד יסוד נהפך לחלוחי בחרטומי קין ורבותיטו פירשוהו לשון שדים אך אין ענין שדים אצל שמן ואי אפשר לומר לשד השמן לשון וישמן ישורון שאם כן היה המ״ם נקוד קמץ קטן וטעמו למטה תחת המ״ם עכשיו שהמ״ם נקוד פתח קטן והטעם תחת השי״ן לשון שמן הוא והש״ין הנקודה בקמץ גדול ואינה נקודה בפתח קטן מפני שהוא סוף פסוק • דבר אחר לשד לשון כוטריקון לים שמן ודבש כעיסה הנלושה בשמן וקטופה בדבש ותרגמו של אונקלוס דמתרג׳ דלים במשחא כוטה לפתרוטו של דבש שהעיסה הנלושה בשמן לחלוחית שמן יש בה:

(י) בוכה למשפחותיו • משפחות משפחות נאספים ובוכים לפרסם תרעומתן בגלוי ורבותיטו אמרו למשפחותיו על עסקי משפחות על עריות הנאסרות להם: (יב) כי תאמר אלי • שאתה אומר

באור

לא תיבש כי הוא ילחלח הגוף להיות רוה, וכנגד מה שאמרו בלתי אל המן עינינו שעינינו מסופקים אנחנו אם יבא לו לא אמר כאן ונרדת הטל ר״ל בהיותם שנים היה יורד ובמקום מנאו לחמש כבר מוכן ומקוה אליהם שלקטוהו • (י) בכה למשפחתיו, היו מתאספים משפחות משפחות ובוכים לפרסם תרעומתם בגלוי: ובעיני משה רע, הוא תאר מנחי ע״ן ויסר המתואר והיה ראוי לכתוב ובעיני משה היה הדבר רע, ויתכן שהוא פעל עבר: (יא) למה הרעת לעבדך,

כַּאֲשֶׁר יִשָּׂא הָאֹמֵן אֶת־הַיֹּנֵק
עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתָּ
לַאֲבֹתָיו: יג מֵאַיִן לִי בָשָׂר לָתֵת
לְכָל־הָעָם הַזֶּה כִּי־יִבְכּוּ עָלַי
לֵאמֹר תֶּן־לָנוּ בָשָׂר וְנֹאכֵלָה:
יד לֹא־אוּכַל אָנֹכִי לְבַדִּי לָשֵׂאת
אֶת־כָּל־הָעָם הַזֶּה כִּי כָבֵד
מִמֶּנִּי: טו וְאִם־כָּכָה אַתְּ־עֹשֶׂה
לִי

ווי׳א דער וואַרטער דען זייג־
לינג טראָגט אונד ברינגע
עז אין דאָז לאַנד, דאַז איך
זיינען עלטערן צוגעשוואָר־
רען: (יג) וואָהער זאָלל איך
פלייש נעהמען, עז דיזעם
גאַנצען פאָלקע צו געבען:
דאַז אום מיך הער וויינט,
אונד שפריכט: גיב אונז
פלייש, דאַז וויר עסען!
(יד) איך אַלליין פערמאַג עז
ניכט, דיזע גאַנצע נאַטציאָן
צו ערטראָגען: עז פאָללט
מיר צו שווערהר: (טו) האַזט
דו דיזען איבער מיך פערהאָנגט,
זאָ לי

רש״י

לומר אלי שאהו בחיקך והיכן אמר לו כן לך כתב את העם: ואומר ויטוש אל בני ישראל על מכת שיהיו כוקלים אתכם ומחרפים אתכם: על האדמה אשר נשבעת לאבותיו: אתה אומר לי

תרגום אונקלוס

כְּמָא דְּמְסוֹבַר תּוּרְבִּינָא יַת יַנְקָא
עַל אַרְעָא דְּקַיֵּמְתָּא לַאֲבָהָתוֹהִי:
(יג) מְנַן לִי בִּשְׂרָא לְמִתַּן לְכָל־עַמָּא
הָדֵין אֲרֵי בְּכַן עָלַי לְמֵימַר הַב־לָנָא
בְּשַׂרָא וְנֵיכוּל: (יד) לֵית אֲנָא יְכִיל בְּלַחְוֹדִי לְסוֹבָרָא יַת־כָּל־עַמָּא הָדֵין אֲרֵי
יַקִּיר מִנִּי: (טו) וְאִם כְּדֵין אַתְּ־עָבִיד לִי

באור

במה ששמת הנהגתם עלי כמ״ש בסמוך לשוט את כל המשא וגו׳: ולמה לא מצתי חן, כשאמרתי שלח נא ביד תשלח: מצתי, הא׳ חסרה במכתב, ובא ע״ד נקי ל״ה כדרכם על הרוב שיבוא בחתך במקום אחרו: (יב) האנכי הריתי וגו׳, החני אמם: ילדתיהו, אוליני אביהם כמו ילד את שלח. (הרשב״ע), וכונתו שמשלחו ענין לידה גם בבנין הקל שיונח לשני, ואונקלוס תרגם הא׳ חני לכל עמא הדין אם בני איתן, ובאר הרמב״ן את דברי ת״א וכתב שעל דעתו הוא מלשון על ברכות הורי כי הא׳ יקרא הורה מפני שבותן ומשתין ההריון, יאמר אם אני אביהם לו אמם שילדתי אותם: וכתב עוד שם, ולדעתי הכל מלינה אחת על האם ושעשו האלהי הריתי את כל העם הזה ואלהי ילדתיהו, והזכיר כן כי האשה תסבול נער גדול הבנים בזכרה מה שסבלה בהם מלידה ומבטן ומהריון, ע״כ: יָלַדְתִּיהוּ, שיל״ק השי״ן במקום פת״ח והרלוי יָלַדְתִּיהוּ לוּ יָלַדְתִּיו, כמו מִן יָצַרְתִּי בגמר יָצַרְתִּיו (ישעיה מ״ג׳): כי האמר אלי, שאתה אומר אלי, והעתיד במקום ביטוי: שאהו בחיקך, עד בואו אל האדמה. (הרשב״ע), וכוונתו שהמאמר שאהו בחיקך דבק עם מחמר אל האדמה שבסוף הפסוק: (יד) לא אוכל אנכי לבדי, לא שיעזרוהו הזקנים לתת להם בשר כי מחוץ להם, ועוד אפי׳ בהיות להם פרנסים רבים לא יתלונו רק על מה שהוכיחם ממנרים כמנהגם לאמר לו למה העליתנו ממצרים, אבל חשב משה כי בהיות להם מנהיגים רבים יסבכו אותם וידברו על לבם בתלונתם, ואפשר כי כאשר התנבאו הזקנים שנתנבל עליכם רוח וידעו העם כי נאמנים הם לנביאים לא יתאספו כלם על משה ויסלו תלונתם גם מהם. (הרמב״ן): כי כבד ממני, הא׳ ע״ם היתרון ובלולו כבד הוא יותר ממה שאוכל

לִי הָרְגֵנִי נָא הָרֹג אִם־מָצָאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ וְאַל־אֶרְאֶה בְרָעָתִי׃ פ

טז וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה אֱסֹף־לִי שִׁבְעִים אִישׁ מִזִּקְנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יָדַעְתָּ כִּי־הֵם זִקְנֵי הָעָם

ושטריו

תרגום אשכנזי סב

זאַ ברינגע מיך ליבער אום, ווען איך גנאַדע פאַר דיינען אויגען געפונדען: נור לאָס מיך ניכט זאַ מיין אונגלייק זעהען: (טז) דער עוויגע שפּראַך צו משה, לאָס איר דיא זיבענציג אַלטעזטע דער נאַציאָן צוזאַממען קאָמען: פאָן דענען דיר בעקאַנט איזט, דאַס זיא דיא אַלטעזטן דעז פאָלקעז אונד

תרגום אונקלוס

לִי קְטוֹלְנִי כְּעַן קְטוֹל אִם־אַשְׁכַּחִית רְחֵיטִין קֳדָמָךְ וְלָא אֶחֱזֵי בְּבִישָׁתִי׃ (טו) וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה כְּנוֹשׁ קֳדָמַי שַׁבְעִין גֻּבְרָא מִסָּבֵי יִשְׂרָאֵל דִּי יָדַעְתָּ אֲרֵי אִנּוּן סָבֵי עַמָּא וסרכוהי

רש"י

לי לשאתם בחקי: (טו) וחס ככה את עושה לי: תמיד כחוט של משה כנקבה כשהרחוהו הקב"ה ברוך הוא הפורעני' שהוא עתיד להביא עליהם על זאת אמר לפניו אם כן הרגני תחלה: ואל אראה ברעתי. ברעתם היה לו לכתוב אלא שכינה הכתוב חה אחד מתקני סופרים בתורה לכתוי ולתקון לשון: (טו) אספה לי. הרי תשובה לתלונתך שאמרת לא אוכל לבדי לנבלי והזקנים הראשוני' היכן היו והלא אף במצרים ושבו עמהם שנאמר לך ואספת את זקני ישראל אלא בחם תבערה מתו ורחוים היו לכך מסיני דכתיב ויחזו את האלהים שנהגו קטות ראש כנוסף פתוואדבר בנני המלך ותהו ויאכלו וישתו ולא רצה הקב"ה ליתן לבלות במתן תורה ופרע להם כאן: אשר ידעת כי הם וגומר. אותן שאתה מכיר שנתמנו עליהם שוטרים במצרים בעבודת פרך והיו מרחמים עליהם ומוכים על ידם שנאמר ויכו שוטרי בני ישראל עתה יתמנו בגדולתן כדרך שנטעורו בגרתן: ולקחת אותם. קחם בדברים אשריכם שנתמנותם פרנסים על בניו של מקום: והתיצבת שם עמך כדי שילאו ישראל ויכנו בהם גדולה וכבוד

באור

שאוכל לשאת בכחי: כָּבֵד, הוא תואר ותסר המתואר והראוי כי דבר כבד הוא ממני, או הוא פעל עבר: (טו) ואם ככה את עושה לי, כא על דרך הזרות, כמו וְאַתָּ תדבר (דברים ה' כ"ד), אַתָּ כרוב אמשח (יחזקאל כ"ח י"ד), ויתכן שהוא מלשון ארמי, כמו אַנְתְּ מלכא שם טעם (דניאל ג' יו"ד), והחסרון הני"ן נאמר אַתָּ גם לזכרים: הרגני, כמו המיתני, שענין הריגה אינו מוכל על הרוגי חרב בידי אדם לבד, אבל הוא מוכל ג"כ על מיתה טבעית כמו ופחי בהרוגים האלה: ואל אראה ברעתי, רק לא אראה ברעה שאני בה, ולפי כשבזה אין נוכל לתקון סופרים, ושער הכתוב כך הוא, אם רצונך שאני לבדי אשא את כל העם הזה ואסבול טרחם ותלונותם, תאמתם ובכיתם, ואין בידי לתת להם את שאלתם, אתחנן לפניך, אם מצאתי חן בעיניך, המיתני, ואל אחי' אני הנער הלזו, לראות את הרעה הגדולה, אשר אני בה, ועל הדרך הזה מתירגם בל"ש: (טו) אספה לי, על שאמרת לא אוכל לבדי, אעשה לך עזר כמ"ש בפסיק הסמוך וכשאני אתך וגו' ולא תשא אתך לבדך: אספה, הוא טוי ליחוד בה"א נוסבת והי' ראוי אֶסְפָּה בחיר"ק הפ"א, כמו שִׁלְחָה הנער אתי, ובעבור אות הגרון הורחבה להיות בסג"ל, כמו עֶרְבָה לבני התיבה (איוב ל"ג ה'), ונקוד המלה מתנגד לכלל המונח אבל המדקדקים

תרגום אשכנזי

אונד דעסען בעאמטען זיין קאָננען: פירערע זיא פאָר דאַז שטיפטזצעלט, אונד לאַס זיא אַללדאַ נעבען דיר שטעהן: (יז) איך ווערדע מיך דאַזעלבזט הערא̈בלאַסען, מיט דיר רעדען: אונד עטוואַז פאָן דעם גייזטע נעהמען, דער אויף דיר איזט, אונד אויף זיא לעגען: דאַמיט זיא דיר דיא לאַזט דעז פאָלקז טראַגען העלפען, אונד דוא ניכט אַללעז אַללין לבדך

רש"י

וכבוד וילמדו חכמים אלו שבכבוד עם משה לשמוע דבור מפי הקב"ה: (יז) וירדתי. זו לחת מעבר ירידות הכתובות בתורה: ודברתי עמך. ולא עמהם: ואצלתי. כתרגמו וארבי כמו ואל אכילי בני ישראל: ושמתי עליהם. למה משה דומה באותה שעה לבר שמוכח על גבי מכורה והכל מדליקין הימנו ואין אורו חסר כלום: ונשאו אתך. התנה עמהם על מנת שיקבלו

תרגום אונקלוס

וסרכוהי ותדבר יתהון לתשבחן זמנא ויתעתדון תמן עמך: (יז) ואתגלי ואתליל ועמך תמן ואבדי מן רוחא די עליך ואשוי עליהון ויסוברון עמך בתמטול עמא ולא תסובר את בלחודך

באור

המדקדקים שבכל הנויים שהם ליחיד על גזרת פעול הם בק"ח כשיבואו בה"א נוספת וכל שהם על גזרת פעל הם בחיר"ק בה"א נוספת, ומצאנו הנוי מזה הפרש אסוף ידיך, אסוף את העם, והיה ראוי להיות אספה בק"ח, כמו מן שמור, זכור, נאמר שמרה נפשי, זכרה לי אלהי, ובאה בסג"ל שהוא תחת חיר"ק, כמו מן שכב, שלח, שכבה עמי, שלחה הנער, ועיי"ש בספר מכלול יופי בפרשת תולדות על פסוק מכרה כיום: אשר ידעת כי הם זקני העם ושטריו, אשר ידעת והכרת בהם שהם זקנים באים בימים וראוים להיות שוטרים על העם יודעים להנהיגם בחכמה: (יז) ודברתי עמך שם, באהל מועד הנזכר, כמ"ש והתיצבו שם עמך כדי שישמעו גם הם בדברי עמך: ואצלתי מן הרוח, פי' הרמב"ן כי אכילות בכל מקום לשון עכוב אצלו, כמו הלא אצלת לי ברכה, הלא עכבת אצלך עוד ברכה בעבורי, וכן אכילי בני ישראל הם הנשארים והפרושים מהם שנאצלים אל עצמן מכלל המון העם או שנקראים כן הגדולים שהכל באים אצלם, וכן כאן ואצלתי מן הרוח שאניח אצלי מן הרוח אשר אני שם עליך ושמתי עליהם. והרד"ק בשרשים פירש ג"כ מלשון אצל ונסוף דבריו הניח פי' אחר מלשון הפרשה, ויתכן שניהם מענין אחד, שכן הלוטו יאמר על המפרים חלק מדבר ואינו כולו עמו (בייא זייטי לענן), מלשון אצל. וכתב שיר הרמב"ן ח"ל, וירדתי ודברתי עמך שם ואצלתי ענין הכתוב להגיד כי בעת הדבור עם משה יהיה האצילות ושמטו הוא, וכן אמר במעשה וירד ה' בענן וידבר אליו ולא פי' הכתוב הדבור הזה מה הי' כאשר הוא כתוב בכל התורה שיבאר אח"כ מה אמר ומה דבר ה' כי הענין בכאן כי הזקנים אשר אמר בהם ויתנבאו לא שמעו דבור מפי השם ולא נראה להם במראה או בחלום, אבל השם מדבר עם משה ומאצילת רוח משה הם יודעים הנבואה ההיא, וזה טעם ויתנבאו ולא יספו שלא יסיפו

להתנבאות

לְבַדֶּךָ׃ יח וְאֶל־הָעָם תֹּאמַר
הִתְקַדְּשׁוּ לְמָחָר וַאֲכַלְתֶּם בָּשָׂר
כִּי בְכִיתֶם בְּאָזְנֵי יְהוָה לֵאמֹר
מִי יַאֲכִלֵנוּ בָּשָׂר כִּי־טוֹב לָנוּ
בְּמִצְרָיִם וְנָתַן יְהוָה לָכֶם בָּשָׂר
וַאֲכַלְתֶּם׃ יט לֹא יוֹם אֶחָד
תֹּאכְלוּן וְלֹא יוֹמַיִם וְלֹא חֲמִשָּׁה
יָמִים וְלֹא עֲשָׂרָה יָמִים וְלֹא
עֶשְׂרִים יוֹם׃ כ עַד חֹדֶשׁ יָמִים
עַד אֲשֶׁר־יֵצֵא מֵאַפְּכֶם וְהָיָה
לָכֶם לְזָרָא יַעַן כִּי־מְאַסְתֶּם
את

צו טראַגן האַבעזט׃ (יח) דעם
פאָלקע אַבער מאַכע דיזעז
בעקאַננט, האַלטעט אייך
אויף מאָרגען בערייט, איהר
זאָללט פלייש צו עסען בע־
קאָממען: דאַ איהר דאָך גע־
וויינט, דאַס עז דער עוויגע
פערנאָממען, ווען אונז דאָך
יעמאָנד פלייש געבע! ווער
האַטטען עז אין מצרים
בעסער! זאָ ווירד אייך גון
דער עוויגע פלייש צו עסען
געבען: (יט) ניכט נור אויף
איינען טאָג זאָללט איהר
זאָללען צו עסען האַבען,
אויך ניכט עטוואַ אויף צוויא:
פינף, צעהן אָדער צוואַנציג
טאָגע: (כ) זאָנדערן אויף
איינען גאַנצען מאָנאַטה,
ביז עז אייך ווידער צור נאַזע
הערויזגעהן אונד צום עקעל ווערדען ווירד: דען איהר האַבט דען

תרגום אונקלוס

בְּלִחוֹדָךְ׃ (יח) וְלְעַמָּא תֵּימַר אִזְדַּמְנוּ
לְמָחַר וְתֵיכְלוּן בִּשְׂרָא אֲרֵי בְּכִיתוּן
קֳדָם יְיָ לְמֵימַר מַאן יוֹכְלִנָּא בִּשְׂרָא
אֲרֵי טַב לָנָא בְּמִצְרָיִם וְיִתֵּן יְיָ לְכוֹן
בִּשְׂרָא וְתֵיכְלוּן׃ (יט) לָא יוֹמָא חַד
תֵּיכְלוּן וְלָא תְּרֵין־יוֹמִין וְלָא חַמְשָׁא יוֹמִין וְלָא עַשְׂרָא יוֹמִין׃
(כ) עַד יַרְחָ יוֹמִין עַד דִּי תִּקְוֹצוּן בֵּיהּ וְיֶהֱוֵי לְכוֹן לְתַקָּלָא חֲלַף דְּקַצְּתוּן יָת

רש"י

שיקבלו עליהם טורח בני שהם טרחנים וסרבנים: ולא תשא אתה לבדך. הרי תשובה למה שאמרת לא אוכל אנכי לבדי: (יח) התקדשו. הזמינו עצמכם לפורענות וכן הוא אומר הקדישם ליום הריגה (ירמיה י"ב): (כ) עד חדש ימים. זו נכשרים שמתאוננים על מטותיהם

באור

להתנבאות מעצמם, אבל בנבואה שאמר השם למשה בה לבדה התנבאו, והקרוב אלי כי כל ימי הזקנים נעשה להם כן שידשו בכל אשר יהיה השם ליישראל ביד משה בברכי שעתם, והמקרים אשר יבא להם במדבר, וזה טעם ונשאו אתך במשא העם, כי כל מה שיאמר משה לעם ידעו הם ויתנבאו בהם לעם כל אחד בשבטו ומלוטו ומפני זה לא ישא משה לבדו תלונותם עכ"ל: (יח) התקדשו למחר, לשון הזמנה והכנה לדבר: (יט) ולא יומים, שני ימים, וכאילו לא יום אחד ולא יומים ולא חמשה וגו' ולא עשרים יום בלבד תאכלון: (כ) עד חדש ימים, אדם שלם כי לא ישלם החדש כי אם ביום שלם לא במקצת היום: עד אשר יצא מאפכם, שיתן לכם

אֶת־יְהוָה אֲשֶׁר בְּקִרְבְּכֶם וַתִּבְכּוּ לְפָנָיו לֵאמֹר לָמָּה זֶּה יָצָאנוּ מִמִּצְרָיִם׃ כא וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה שֵׁשׁ־מֵאוֹת אֶלֶף רַגְלִי הָעָם אֲשֶׁר אָנֹכִי בְּקִרְבּוֹ וְאַתָּה אמרת

דען עוויגען פערשמערט, דער אונטער אייך איזט, אונד פאר איהם וויינענד דיא וואָרטע אויזגעשטאָסען: וואַרום זינד וויר דאָך אוין מצרים געגאַנגען? (כא) משה שפּראַך, דאַז פאָלק, וואָ רונטער איך בין, איזט זעכס מאַהל הונדערט טויזענד מאַן פוספאָלק: אונד דוא שפּריכסט

רש"י

מטותיהסולח"כ כשמתן יונלה. וברשעים הוא אומר הבשר עודנו בין שיניהם כך היא שנויה בספרי אכל במכילתא שנויה חילוף הרשעים אוכלין ומלטערין אלשים יום והכשרים הבשר עודנו בין שיניהם: עד אשר יצא מאפכם. כתרגומו די תקוטן ביה יהא דומה לכם כאלו אכלתם מאתו יותר מדאי עד שיוצא וגעול לאון דרך האף: והי' לכם לזרה. שתהיו מרחקין אותו יותר ממה שקרבתם. ובדברי רבי משה הדרשן ראיתי שם לשון שקורין לחרב זרא: את ה' אשר בקרבכם. אם לא שנטעתי שכינתי ביניכם לא גבה לבבכם ליכנס לכל הדברים הללו: (כא) שש מאות אלף רגלי. לא שם למנות את הפרע אלא אלפים היתרים. רבי משה הדרשן

תרגום אונקלוס

יַת־מֵימְרָא־דְיְיָ דְשַׁכִּינְתֵּיהּ שַׁרְיָא בֵּינֵיכוֹן וּבְכֵיתוּן קֳדָמוֹהִי לְמֵימַר לְמָא דְנָן נְפֵקְנָא מִמִּצְרָיִם׃ (כא) וְאָמַר מֹשֶׁה שִׁית־מְאָה אַלְפִין גֻּבְרָא רַגְלָאָה עַמָּא דִּי אֲנָא בֵּינֵיהוֹן וְאַתְּ אמרת

באור

לכם בשר הרבה שתוכלו לאכול עד אשר יצא דרך האף, ולפי הכונה הזאת ת"ל עד דתקוטן ביה: והיה לכם לזרא, שתרגיקוהו מאתכם כדבר הנתעב חר שאינו נאכל. כן פירש"י ורא"ע ורמב"ן, ולדעתם שרשו זור וה"ה לנקבה, כמו מין צור, קום, רוע, נאמר צרה, קמה, רעה, ואפשר שהוא משרש זרק מעגין זרה הלאה, כי אין הכלל בנפרד שם הנקבה מזה המשקל בין נע"ו ובין נחי ל"ה, כמו מנה שפה, אבן בנטיתם יש הכלל כי מאותן שהן נחי ל"ה נאמר בסמיכו' בשו"א תחת פ"א הפעל, כמו מַנַת, שְׂפַת רעהו, ואותן שהן נע"ו ולא יתהוה בה הקמ"ץ לשולם, ונאמר רַעַת המן, צַרַת נפשו, קַמַת רעיך, לפי שנכח הקמ"ץ ההוא תומשך אות עי"ן הפעל הנחה, ולפי שלא נמצא זה המשקל בשרש הזה בסמיכות רק בנפרד לא יוכל לגזור מאיזה שרש הוא: למה זה יצאנו ממצרים, שאמרתם זכרנו וגו' אשר נאכל במצרים, ולפי שאתם כפויי טובה תלקו, ואלו הייתם מתאוים בשר ולא כתרעמתם על יציאת מצרים לא הייתם לוקים כ"כ כמו בשאר תלונות שיש מהם שלא לקו. (הרשב"ם), ונראה לפרש לדעתי כי מה שמאלנו נפ' בשלא שהתרעמו על יציאת מצרים בנוסח ליש סוף ואמרו כי טוב לנו עבוד וגו' וכן במדבר סין באמרם כי הוכאתם אתנו וגו' ונרפידים כשלא היה להם מים לשתות אמרו למה זה העליתנו ממצרים ועכ"ז ויתן ה' את שאלתם במן ושלו ומים ולא כחשב להם לעון ומרי, הוא שפני שאז עדין לא ידעו את מעשה ה' ויכלתו להכין שאר במדבר וגם לחם יוכל תת, והיתה עליהם ירלת מות ברעב ובצמא במדבר הגדול והנורא ההוא, או מיתת חרב ע"י רודפיהם, ולכן בכל אחת מהתרעומות האלה הזכירו סבת תלונתם באמרם לקחתנו למות במדבר, להמית את כל הקהל הזה ברעב, להמית אותי ואת מקני בצמא, ולפ"ז לא היה בהם משפט כפויי טובה, אבל עתה כבר ראו את מעשה ה' להנילם מיד רודפיהם והאכילם לחם והשקם מי באר, ורק בעבור תאוות השותרות

אָמַרְתָּ בָּשָׂר אֶתֵּן לָהֶם וְאָכְלוּ חֹדֶשׁ יָמִים׃ כב הַצֹּאן וּבָקָר יִשָּׁחֵט לָהֶם וּמָצָא לָהֶם אִם אֶת־כָּל־דְּגֵי הַיָּם יֵאָסֵף לָהֶם וּמָצָא לָהֶם׃ פ

כג וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה הֲיַד

יהוה

תרגום אשכנזי סד

שפריכזט, איך זאָלל איהנען פלייש צו עסען געבען, אויף איינען גאַנצען מאָנאַטה׃ (כב) זאָלל מאַן שאַפע אונר רינדער שלאַכטען, דאַס זיא גענוג האַבען: אָדער זאָללען אַללע פישע אויז דער זעע הערבייא געשאַפט ווערדען, דאַס זיא גענוג האַבען? (כג) אַבער דער עוויגע שפראַך צו משה: זאָללטע

דיא האַנד דעז

תרגום אונקלוס

אָמַרְתָּ בְּשָׂרָא אֶתֵּן לְהוֹן וְיֵכְלוּן יָרַח יוֹמִין׃ (כב) הַעַאן וְתוֹרִין יִתְנַכְּסוּן לְהוֹן הַיְסַפְּקוּן לְהוֹן אִם יַת כָּל נוּנֵי יַמָּא יִתְכַּנְּשׁוּן לְהוֹן הַיְסַפְּקוּן לְהוֹן׃ (כג) וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה הֲמֵיטְרָא דַיְיָ

יתעבד

רש"י

הדמשן פירש שלא בכו אלא לותן שיצאו ממצרי׃ (כב) הצאן ובקר ישחט. זה אחד מארבעה דברים שהיה רבי עקיבא דורש ואין רבי שמעון דורש כמותו רבי עקיבא אומר שם מאות אלף רגלי ואתה אמרת בשר אתן להם ואכלו חדש ימים הצאן ובקר הכל כמשמעו מי מספיק להם כענין שנאמר ומצא כדי גאולתו ואינו קשה זו לו שמעו כל המורים אלא לפי שלא אמר ברבים היסך לו הכתוב ולא נפרע עמהו זו שבמריבה

היתה

באור

כתרעמו על ינילת מצרים אין לך כפוי טובה יותר מזה׃ (כא) שש מאות אלף, לא קם למנות את הקרא שלשת אלפים היתרים׃ (כב) הצאן ובקר ישחט להם, זה אחד מארבעה דברים שהיה ר' עקיבא דורש ואין ר"ש דורש כמותו שהיה ר"ע אומר שדברי הפסוק הזה הן כמשמעם אלא שלא נעשה על עון זה בעבור שלא היה ברבים כחטא מי המריבה. מפי' רש"י, וכתב הרמב"ן ז"ל, ומדרשו של ר' עקיבא שאמר דברים כמשמען מי מספיק להם הוא משמעות הכתוב באמת והוא דעתו של אונקלוס אבל הענין בעצמו תמה, כמו שאמר ר' שמעון מי שכתוב בו בכל ביתי נאמן הוא יאמר אין המקום מספיק להם, ועוד כי כלם ראו כבר נפלאות גדולות מזו, וגם מה שכתב הרא"ב על זה הכתוב איננו נכון בעיני, והנכון אצלי כי כאשר יעשה הש"ת לאותות ומופתים בישראל אחר המה מאתו ובלון לטוב להם כי טוב ה' לכל וגו', זולתי כאשר ינא הקנף על עובדי רצונו שיעשה עשהם נאף ובמדת הדין לרעה נמירה, והנה אין בנסים רק טובה שלשה לו בו שה במדת הדין, אבל עתה כשאמר שיתן להם בשר אשר אכלו והיה להם לזרא, ידע מעשה שלא יהיה אות מאת הש"ת לגראת להם בשר, כאשר נתן להם דגן שאיש כענין שלקח"ל אין דבר רע יורד מן השמים, ועוד כי כל הנסים יודיעם למשה הנני ממטיר וגו', הנני עומד לפניך וגו', אבל כאן אמר ואל העם תאמר התקדשו למחר ולא הודיע, הבין משה שלא יהיה זה בנס מאתו ית"ש, וע"כ שאל בתמי' מה יעשה להם כדרך כל האדם? אם ישחט להם הבהמות מכל סביב תיהם ואם יאסף להם כל דגי הים במקום הקרוב להם לא יספיק להם, והש"ת השיבו כי אין יד הש"ת קצרה לתת להם שאלתם גם בדרך מקרים וזה טעם היקרך דברי ואמר היד ה' תקצר כלשון ויין מלכות רב כיד המלך, ולא אמר הש"ת היפלא ממני כי לא יעשה אלת במופת, וכן היה שנסע רוח מאת ה' כמנהגו של עולם לא רוח יש חזק מאד ולא רוח קדים

עזה

יְהוֹדָה תִּקְצָר עַתָּה תִּרְאֶה
הַיִּקְרָךְ דְּבָרַי אִם־לֹא׃ כד וַיֵּצֵא
מֹשֶׁה וַיְדַבֵּר אֶל־הָעָם אֶת־דִּבְרֵי
יְהוָה וַיֶּאֱסֹף שִׁבְעִים אִישׁ מִזִּקְנֵי
הָעָם וַיַּעֲמֵד אֹתָם סָבִיבֹת
הָאֹהֶל׃ כה וַיֵּרֶד יְהוָה בֶּעָנָן
וַיְדַבֵּר אֵלָיו וַיָּאצֶל מִן־הָרוּחַ
אשר

רעז עוויגען צו קורץ זיין (זיינע מאַכט צו גרינגע זיין)? הוא זאָללזט באַלד זעהען, אָב מיין וואָרט דיר נאָך וואונש איינ־טרעפען ווירד, אָדער ניכט? (כד) משה גינג הערויז, אונד מאַכטע דער נאַטציאָן דיא וואָרטע דעז עוויגן בעקאַנט: ליים זיבענציג מאָננער פאָן דען אָלטעזטען דעז פאָלקעז צוזאַממען קאָממען: אונד שטעללטע זיא אום ראַז צעלט הערום: (כה) דער עוויגע ליים זיך אין איינער וואָלקע הערַאב, רעדעטע מיט איהם: נאַם עטוואַז פאָן דעם גייזטע,
דער

רש"י

היתה נגלוי לפיכך לא חיסך לו הכתוב׳ רבי שמעון אומר חס ושלום לא עלתה על דעתו של אותו צדיק כך מי שכתוב בו בכל ביתי נאמן הוא יאמר אין המקום מספיק לנו אלא כך אמר שם מאות אלף רגלי וגו׳ ואתה אמרת בשר אתן לעדת ימים ואחר כך תהרוג אומה גדולה כזו הצאן ובקר ישחט להם כדי שיהנו ותהי אכילה זו מספקתן עד עולם וכי שבאך הוא זה אומרים לו לאמור טול כור שעורים וכתוך אשך השיבו הקב"ה הוא לא אתן יאמרו שקנאה ידי הטוב בעיניך איך ה׳ תקצר בעיניהם יאבדו הם ומאה כיוצא בהם ואל תהי ידי קצרה לפניהם אפילו שעה אחת: (כג) עתה תראה היקרך דברי׳ רבי גמליאל בנו של רבי יהודה הנשיא אומר מי אפשר לעמוד על הטפל מאחר שאינן מבקשים אלא עלילה לא תספיק להם

תרגום אונקלוס

יִתְעַבֵּד בְּעַן תֶּחֱזֵי הַיְרַעְנָךְ פִּתְגָמִי
אִם־לָא׃ (כד) וּנְפַק מֹשֶׁה וּמַלֵּיל עַם־
עַמָּא יַת פִּתְגָמַיָּא דַיְיָ וְכָנַשׁ שַׁבְעִין
גַּבְרָא מִסָּבֵי עַמָּא וַאֲקִים יַתְהוֹן
סַחֲרָנוּת מַשְׁכְּנָא׃ (כה) וְאִתְגְּלֵי יְיָ
בַּעֲנָנָא וּמַלֵּיל עִמֵּיהּ וְרַבִּי מִן רוּחָא
די

באור

עזה כאשר יזכיר במופתים, אבל רוח סתם כמהונים, ויגז שלוים מן היש לא שבראו עתה בעבולם ולין בדבר חדוש מטבעו של עולם, ועוד שכבר היה ולא חדש עתה רק שיהיה שליש רבים מאד, עכ"ל: ומצא להם, ויספק להם כמו ומצא כדי גאלתו, וכן מתורגם בל"א: (כג) היד ה׳ הקצר, עכינו כחו ויכלתו, ולפי שכח האדם ימצא על הרוב בידיו לכן תפס הכתוב בלשון יד: היקרך דברי, עקר הורלת כנוי הפעלים הוא לסיים הנפעלים המקבלים פעולת הטועל, וכאלו אלת לת כתובה אחרי הפעל, ד"מ ישמרך במקום ישמור אותך, והכנוי הוא תשובת השואל את מי ישמור? וכן כלם, ובל"א נקראים סיומן (לקוזאטיף), משא"כ הורלת הכנוי נמלת היקרך, כי מעה לא היה מקבל הפעולה, ותהיה הורלתו במלה הזאת כאלו לא"ל השמוש כתובה אחרי הפעל, ר"ל היקרה לך, שלא כמנהג חבורי כנוי הפעלים (ובל"א היא הורלת סיומן דאטי"ף) והוא תשובת השואל למי? וכן מתורגם בל"א: (כד) ויצא משה, מאהל מועד אשר דבר אתו שם אלהים לדבר אל העם ונראה שאחר דברו אל העם שב אל אהל מועד לשמוע דבר ה׳: (כה) ויאצל מן הרוח, רבו הדעות בענין המלה הזאת, כי הראב"ע

פי׳

אֲשֶׁר עָלָיו וַיִּתֵּן עַל־שִׁבְעִים
אִישׁ הַזְּקֵנִים וַיְהִי כְּנוֹחַ עֲלֵיהֶם
הָרוּחַ וַיִּתְנַבְּאוּ וְלֹא יָסָפוּ :
כו וַיִּשְׁאֲרוּ שְׁנֵי־אֲנָשִׁים בַּמַّחֲנֶה
שֵׁם הָאֶחָד אֶלְדָּד וְשֵׁם הַשֵּׁנִי
מֵידָד וַתָּנַח עֲלֵיהֶם הָרוּחַ וְהֵמָּה
בַּכְּתֻבִים וְלֹא יָצְאוּ הָאֹהֱלָה
ויתנבאו

דער אויף איהם וואר, אונד לעגטע עז אויף דיא זיבענציג אלטעזטען מאנגער: זא באלד דער גייזט אויף איהנן רוטהע ווייסזאגטען זיא, יעדאך ניכט מעהר אלז ריזען מאהל: (כו) צוויא מאנגער פאן איהנען בליבען אים לאגער צוריק, דער איינע הים אלדד, דער אנדרע מידד, אויך אויף דיזען רוטהע דער גייזט, דען זיא ווארען מיט אויפגעצייכנעט, זינד אבער ניכט מיט זיא היגאוויז געגאנגען פאר דאז געצעלט:

תרגום אונקלוס

וְיָ עֲלוֹהִי וְיַהַב עַל־שַׁבְעִין גַּבְרָא
סָבָיָא וַהֲוָה כַּד־שָׁרַת עֲלֵיהוֹן רוּחַ
נְבוּאָה וּמִתְנַבְּאִין וְלָא פְסָקִין :
(כו) וְאִשְׁתְּאַרוּ תְּרֵין גַּבְרִין בְּמַשְׁרְיָתָא
שׁוּם חַד אֶלְדָּד וְשׁוּם תִּנְיָנָא מֵידָד
וּשְׁרָת עֲלֵיהוֹן רוּחַ נְבוּאָה וְאִנּוּן
בִּכְתִיבֵיָא וְלָא נְפִקוּ לְמַשְׁכְּנָא
ומתנבאין

רש"י

להם סוכן לדון אחריך אם אתה נותן להם בשר בהמה גסה יאמרו דקה בקשנו ואם אתה נותן דקה יאמרו גסה בקשנו חיה ועוף בקשנו דגים וחגבים בקשנו אומר לו אם כן יאמרו שקנרה ידי אמר לפניו תריני הולך ומפייסן, אמר לו עתה תראה היקרך דברי שלא ישמעו לך הלך משה לפייסן אמר להם היד ה' תקצר הן הכה לור ויזובו מים וגומר הגם לחם יוכל תת (תהלים ע"ח) אמרו פשרה היא זו אין בו כח למלאות שאלתנו, וזהו שנאמר

תרגום אונקלוס

ויצא משה וידבר אל העם כיון שלא שמעו לו ויאסוף שבעים איש וגו': (בה) ולא יספו. לא נתנבאו אלא אותה היום לבדו כך מפורש בספרי ' ואונקלוס תרגם ולא פסקין שלא פסק' נבואה מהם: (כו) וישארו שני אנשים ' מאותן שנבחרו אמרו אין אנו כדאין לגדולה זו: והמה בכתובים ' במטוטרסים שבהם לסנהדרין וכתבו כלם נקובים בשמות ועל ידי גורל לפי שהחשבון עולה לשנים עשר שבטים שם שם לכל שבט ושבט חון משני שבטים שאין

באור

בי' שהיא מהפעיל והראוי ויאצל ונתחלפו התנועות ועוד דעות שונות, והגראה לפי שבדבוק הנון אל משה נאמר ואצלתי מהנון הקל, נכון הוא שגם זאת מהקל והראוי ויאצל ע"מ ויאמר ונתחלף החול"ם בקמץ: כנוח עליהם הרוח ויתנבאו, שעורו התנבאו והוי"ו לתשובת והתנבאו, כאשר כח עליהם הרוח אז התנבאו: ולא יספו, ת"א ולא פסקין, אבל לפי הוראת הטעם הזה בכל מקום, באורו כמו שהביא רש"י בשם ספרי שלא התנבאו רק אותו היום לבדו, וכן דעת כל המפרשים, ולדעת הרמב"ן שהזכרתי למעלה נראה ג"כ שכן היא כונת המלה, רק שהוא הרחיב הענין לדעתו שלא יספו להתנבאות מעכשיו: (כו) והמה בכתבים, מן המטוטרין לסנהדרין כמשחז"ל שלקח משה שם מכל שבט שהם ע"ב במספר וכתב משה על שבעים פתקין זקן וסני פתקין הניח חלק הנקוב בקלפי ואמר להם טלו פתקיכם מי שעלה בידו זקן נתקדש ומי שעלה בידו חלק א"ל לא המקום מכון בך: ולא יצאו

תרגום אשכנזי

ויא ווייסזאגטען אלזא אים לאגער: (כז) איין קנאבע ליף, דיזעז דעם משה צו בעריכטען, אונד שפראך: אלדד אונד מידד ווייסזאגטען אים לאגער: (כח) יהושע זאהן נון, פאן יוגענד אויף טרייאער דינער דעז משה, פינג אן אונד שפראך: משה! מיין הערר! פערוועהרע

רש"י

שלין מגיע אליהם אלא משה אמר משה אין שבט שומע לי לפחות משבטו זקן אחד מה עשה בטל ע"כ פתקין וכתב על שבעים זקן ועל שנים חלק וברר מכל שבט ושבט ששה והיו ע"כ אמר להם טלו פתקיכם מתוך קלפי מי שעלה בידו זקן נתקדש ומי שעלה בידו חלק אמר לו לא המקום חפץ בך: (כז) וירץ הנער. יש אומרים גרשום בן משה היה: כלאם

תרגום אונקלוס

ומתנבאין במשריתא: (כז) ורהט עוליא וחוי למשה ואמר אלדד ומידד מתנבאין במשריתא: (כח) ואתיב יהושע בר נון משומשניה דמשה מעולמוהי ואמר רבוני משה

באור

האהלה, כשהעמיד אותם משה בסנהדרין האהל לא יצאו מן המחנה לעמוד בסנהדרין אהל מועד, ופי' רש"י כדעת ר' שמעון בפסיקתא שנשתיירו מפני הענוה שאמרו אין אנו כדי לגדולה: (כז) וירץ הנער, נה"ל הדעת הטדש לשרת את משה און מיהושע כי שירות יהושע היו כשרות כל נער. (הרשב"ע), וכן פירש"י שאין זה יהושע כ"א גרשום בן משה היה: (כח) מבחריו, פי' הרשב"ם מנעוריו ור"ל שהנפרד ממנה היו תאר, אבל הוא שם המקרה לימי הנעורים והכנוי שב על יהושע שהיה מנעוריו משרת משה. והרשב"ע פי' שהוא תאר והכנוי שב על משה ור"ל שהיה מן המשרתים המובחרים, כי היה לו משרתים רבים עכ"ל. אמנם דעת מוכיח הטעמים מסכמת לפי' הרשב"ם, כי כאשר נסתכל בכיתוב המאמר לדעת הרשב"ע יהיה בפסוק הזה מאמר מוסגר בתוך מוסגר, כי עקר הפסוק הזה, ויען יהושע בן נון (משרת משה מבחריו) ויאמר, והמלות המוסגרות הן רק לתוספת באור, לכן הוכח הטפקא במלת מבחריו שהוא מפסיק יותר מן הרביע שבמלת בן נון, וכן מלת משרת משה עד מלת מבחריו הן ג"כ מוסגרות, ויכון הפסוק כזה ויען יהושע בן נון (משרת משה) מבחריו, שהכנוי במלת מבחריו מוכן גם בלא משרת משה שלפניו, כי שב על מלת משה שבפסוק הקודם, והיה לפ"ז להניח במלת משה ג"כ טעם מפסיק יותר מהמפסיק במלת בן נון שלפניו, אבל לדעת הרשב"ם שהכנוי במלת מבחריו שב על יהושע יהיה המלות משרת משה מבחריו מאמר אחד מוסגר לבד, כי לא יוכן הכנוי במלת מבחריו בלתי המלות משרת משה שלפניה, לכן ידרך בעל הטעמים שלא הגדיל ההפסק רק במלת מבחריו יותר מהפסק מלת בן נון כדין מאמר מוסגר, ולא במלת משה, וכן תרגם אונקלוס מעולמוהי, וכן מתורגם בל"א: כלאם, הורחת ארם הזה היא לשון עבירה ומניעה כמו לא תכלא רחמיך, ולזאת נקרא בית האסורים בית הכלא על שם שהנתן שם יושב עצור ונמנע מלכת לאשר יחפוץ, וכן כאן פי' רש"י ורשב"ם שיתנם אל בית הכלא, וכן ת"א אסרינון, ובתרגום המיוחס ליב"ע תרגם וכלי מבהון רוח נבואתא, דעתו שהוא לשון מניעה, וכן הועתק בל"א. וכתב הרמב"ן ז"ל, והטעם בזה כי משה דבר אל העם את דברי ה' כי הוא יאצל מן הרוח אשר עליו ויתן על המתנבים עמו באהל מועד, והנה אנה אשר לא יצאו אל האהל ושמשין

מֹשֶׁה כֻּלָּאִם׃ כט וַיֹּאמֶר לוֹ
מֹשֶׁה הַמְקַנֵּא אַתָּה לִי וּמִי יִתֵּן
כָּל־עַם יְהוָה נְבִיאִים כִּי־יִתֵּן
יְהוָה אֶת־רוּחוֹ עֲלֵיהֶם׃ שביעי
ל וַיֵּאָסֵף מֹשֶׁה אֶל־הַמַּחֲנֶה הוּא
וְזִקְנֵי יִשְׂרָאֵל׃ לא וְרוּחַ נָסַע י
מאת

פערוועהרע עז איהנען! (כט) משה אבער אנט־וואָרטעטע איהם: ביזט דוא פיר מיך אייפערזיכטיג? איך ווינשטע, דאס דאז גאנצע פאָלק דעז עוויגען לוויטער פראָפעטן ווירדען, דאס דער עוויגע נעטליך זיינע גייזט אויף זיא לעגטע: (ל) הירויף גינג משה נעבזט דען אלטעז־טען דער געמיינע אין דאז

פאָן

לאַגער צוריק: (לא) איין ווינד פוהר אויז

תרגום אונקלוס

מֹשֶׁה אֶסְרִנוּן׃ (כט) וַאֲמַר לֵיהּ מֹשֶׁה
הֲקִנְאָתִי אַתְּ מְקַנֵּא לִי רְעֵינָא פּוּן
רִיהוֹן כָּל־עַמָּא דַיְיָ נְבִיאִין אֲרֵי יִתֵּן
יְיָ יַת רוּחַ נְבִיאוּתֵיהּ עֲלֵיהוֹן׃
(ל) וְאִתְכְּנֵישׁ מֹשֶׁה לְמַשְׁרְיָתָא הוּא
וְסָבֵי יִשְׂרָאֵל׃ (לא) וְרוּחָא נְטַל
מן

רש"י

(כח) כלאם. הטל עליהם גרכי נבור והם כלים מליהם. דבר אחר תכם אל בית הכלא לפי שהיו מתכלאים משה מת ויהושע מכניס את ישראל לארץ: (כט) המקנא אתה לי. הקנאתי אתה מקנא: לי כמו בשבילי כל לשון קנאה אדם הנותן לב על הדבר או לנקום או לעשות אבמפר"מנט בלע"ז (והוא אנטופטע"מנט בלע"ז (אנטורטאג"מאן בל"א לייפר) אומז בעובי המשא: (ל) ויאסף משה. מפתח אהל מועד: אל המחנה. נכנסו לים לאהלו: ויאסף. לשון כניסה אל הבית כמו ואספתו אל תוך ביתך ואב לבלן יגבור ולא ידע מי אוספם (תהלים ל"ט) מלמד שלא הניח עליהם פורענות עד שנכנסו הצדיקים לים לאהלו: (לא) ויגז. ויפריח וכן כי גז חיש (תהלים ל') וכן נגזו ועבר (נחום א') ויגש. ויפשט כמו והנם נעושים על פני כל הארץ (שמואל א' ל') ונטשתיך המדברה (יחזקאל כ"ט): וכאמתים. פורקות נגוהה עד שהן כנגד לבו של אדם כדי שלא יהא טורח באסיפתן

באור

עצמן מכלל הנאבלים כמוריס בדבריו, ולכך אמר לו כלאם כי אולי רוח שקר בפיהם או רוח רעה מבעתם, והנה צריכים לשומם בבית הכלא כאים משונע ומתבבא ומשה בעטתטתו השיב ומי יתן כל עם ה' נביאים כי יתן ה' את רוחו עליהם כי הם נתן עליהם רוחו מבלתי אמילות הרוח שעלי ומייתן ויהיה זה בכל העם, ע"כ: כלאם, הרשוי בק"ש תחת הפא והעי"ן בשו"א ע"מ קשרם, כתבם, רק בעבור לא"ד פעל אות הגרון מתחלפות הנקודות וכא השו"א תחת הפ"א והעי"ן בק"נ תחת ק"ש, כמו שמענה, הרשוי שמענו: (כט) המקנא אתה לי, בעבורי, וכן הועתק בל"א, ודין ה"א השאלה והתימה להיות בחטף פת"ח, וכאן מפני פגישת שני שואין ברגש המלה בא בפת"ח, ואין לטעות שהה"א ליריעה אחרי שאין אחרי' דגש כמשפט. (רש"י), כל לשון קנאה אדם הנותן לב על הדבר או לנקום או לעשות אנטורט"מנט בלע"ז, ובלא (לייפר): מי יתן, המלות האלה הם סימני ההכרחה לתאוה וחפץ, כאדם המתאוה לדבר ושואל מי יתן לי תאותי, וכ"כ מי יתן תבא שאלתי (איוב ו' ח') וכן מתורגם בל"א: (ל) ויאסף משה, מעגין ואספתו אל תוך ביתך, ר"ל שנכנסו מפתח אהל מועד אים אל אהלו: (לא) ויגז שלוים, העתיד מבנין הקל עם וי"ו המהפך בגזרת נע"ו,

ובגזרת

מֵאֵת יְהוָה וַיִּגָּז שְׂלָוִים מִן־הַיָּם
וַיִּטֹּשׁ עַל־הַמַּחֲנֶה כְּדֶרֶךְ יוֹם
כֹּה וּכְדֶרֶךְ יוֹם כֹּה סָבִיבוֹת
הַמַּחֲנֶה וּכְאַמָּתַיִם עַל־פְּנֵי
הָאָרֶץ׃ לג וַיָּקָם הָעָם כָּל־הַיּוֹם
הַהוּא וְכָל־הַלַּיְלָה וְכָל יוֹם
הַמָּחֳרָת וַיַּאַסְפוּ אֶת־הַשְּׂלָו
הַמַּמְעִיט אָסַף עֲשָׂרָה חֳמָרִים
וַיִּשְׁטְחוּ לָהֶם שָׁטוֹחַ סָבִיבוֹת
השליו קרי המחנה

תרגום אשכנזי

פֹּאן דעם עוויגען, יאַגטע
וואַלטעלן פֹּאם אופֿער דען
מעערן: אונד שטרייאטע זיא
אום דאַז לאַגער, איינע
טאַגערייזע לאַנג אויף יעדער
זייטע, רונד אום דאַז לאַגער
הער: וואָהל צוויי עלל־לען
האָך איבער דע־ ערדע:
(לג) דאַז פֹּאָלק מאַלטע זיך
אויף, דענזעלבען גאַנצען
טאַג, דיא גאַנצע נאַכט אונד
דען פֹּאלגענדען טאג, אונד
זאַממעלטע וואַלטעלן, דער
אַם ווענינזטען דאַטטע,
בראַלטע דאָך צעהן חמר
צוזאַמכען: דיזע בערייטעטן
זיא אויז אום

רש״י

בלסיפתן לא להגביה ולא לשחות:
(לב) המעיט · מי שאוסף פחות מכלם
העגלים והחגרים אסף עשרה חמרים:
וישטחו · עשו אותן משטיחין משטיחין:
טרס

תרגום אונקלוס

מִן קֳדָם יְיָ וְאַפְרַח שְׂלָיוְ מִן־יַמָּא
וּרְמָא עַל מַשְׁרִיתָא כְּטַהֲלַךְ יוֹמָא
לְכָא וּכְטַהֲלַךְ יוֹמָא לְכָא סְחוֹר סְחוֹר
לְמַשְׁרִיתָא וּכְרוּם־תְּרֵתֵין אַמִּין עַל
אַפֵּי אַרְעָא: (לג) וְקָם עַמָּא כָּל־יוֹמָא הַהוּא וְכָל לֵילְיָא וְכָל יוֹמָא דְּבַתְרוֹהִי
וּכְנָשׁוּ יָת שְׂלָיוְ דְּאַזְעַר כְּנַשׁ עֲשָׂרָא דְגוֹרִין וּשְׁטָחוּ לְהוֹן מַשְׁטִיחִין סְחוֹר־סְחוֹר
למשריתא

באור

ובגזרת הכפולים הוא על תמונה אחת, כי כמו שנאמר מן יקוס ישוב וישב ויקם, כן נאמר
מן יהום יהוה שהם מהכפולים ויחם בשר הילד ויחן ה׳ אתם, אף כאן בתולת
ויגז, פי׳ הראב״ע שהוא מהכפולים, וענינו ויכרות, כמו גזי
מזרך, גז נאנך, כי היה בשפת הים רגים כחול ויכרות מהם, והרד״ק הביא את המלה
הזאת בשרש גז והוא לשון פריקה והעבר ממנו כי גז הים · שהפ״א נקמ״ן כמשפט בעלי נע״ו,
ואם שם הוא עומד וכאן הוא יונא כי מנאנו שרשים שפעמים יונאים ופעמים עומדים, וכן
פירש״ות״א, וכן מתורגם בל״א (יאגטי): ויטש על המחנה, כמו ויפרוש, וכן והנה נטושים
על פני כל הארץ (מ״א ל״ ט״ו), רש״י, ומלת ויטש הוא כאן פעל עומד, כי שבה על השלו,
ונאמר בל״י על כלל המין, כמו ותעל הנפרדע, ומפלטוהנ״ב יונא בנבין הזה, כמו ודמין
עליו יטוש (הושע י״ב ט״ו), כי לא יטוש ה׳ את עמו (מ״א י״ב כ״ב): כדרך יום כה, ענינו
כמו הנה, ונאחורו שנתפשטו מכל גדי המחנה כדרך יום: וכאמתים על פני הארץ, על דרך
הפשט שהיו כ״כ מרובים ונכבדים זה ע״ג זה בגובה שתי אמות · ורש״י פירש שהיו טרחות נעוה
עד שהן כנגד לבו של אדם שלא יהיה טורח בלסיפת, לא להגביה ולא לשחות: (לב) המעיט
אסף עשרה חמרים, כ״כ היו מרובים עד שאפי׳ המעיט בלסיפתו מקמת עגלה לו חסרון
בריאות גופו אסף עשרה קמרים: וישטחו, ויפרשו כמו שעקתי אליך כפי שהיא ענין פריסת
כפי ס

הַמַּחֲנֶה׃ לג וְהַבָּשָׂר עוֹדֶנּוּ בֵּין
שִׁנֵּיהֶם טֶרֶם יִכָּרֵת וְאַף יְהוָה
חָרָה בָעָם וַיַּךְ יְהוָה בָּעָם מַכָּה
רַבָּה מְאֹד׃ לד וַיִּקְרָא אֶת־שֵׁם־
הַמָּקוֹם הַהוּא קִבְרוֹת הַתַּאֲוָה
כִּי־שָׁם קָבְרוּ אֶת־הָעָם
הַמִּתְאַוִּים׃ לה מִקִּבְרוֹת הַתַּאֲוָה
נָסְעוּ הָעָם חֲצֵרוֹת וַיִּהְיוּ
בַחֲצֵרוֹת׃ פ
יב א וַתְּדַבֵּר מִרְיָם וְאַהֲרֹן
במשה

אום דאז לאַגער הערום:
(לג) דאז פלייש וואר נאָך
צווישען איהרען צאָהנען,
בעפאָר עז פערצעהרט וואר:
בראַך שאָן דער צאָרן דעז
עוויגען איבער דאז פאָלק
איז, אונד דער עוויגע שלוג
דאז פאָלק מיט איינער ענט-
זעטצליכען פלאָגע: (לד) מאַן
נענגטע דאַהער דען אָרט דיא
גראָבער דער ליזטערנהייט:
ווייל מאַן דאַזעלבזט דאז
ליזטערנע פאָלק בעגראָבען:
(לה) פאָן דען גראָבערן דער
ליזטערנהייט צאָג דיא נאַציאָן
נאַך חצרות: אונד בליב
איינינע צייט צו חצרות:
יב (א) מרים אונד אהרן
רעדעטן נאַכטהיילינג פאָן

תרגום אונקלוס

לְמַשְׁרִיתָא׃ (לג) כְּשָׁרָא עַד כְּעַן בֵּין
שִׁנֵּיהוֹן עַד לָא פְּסַק וְרוּגְזָא דַיְיָ
תְּקִיף בְּעַמָּא וּקְטַל יְיָ בְּעַמָּא קְטוֹל
סַגִּי לַחֲדָא׃ (לד) וּקְרָא יַת־שְׁמָא־
דַאֲתְרָא הַהוּא קִבְרֵי דִטְשָׁאֲלֵי אֲרֵי תַמָּן קָבְרוּ יַת־עַמָּא דִשְׁאִילוּ׃ (לה) מִקִּבְרֵי
דִטְשָׁאֲלֵי נְטָלוּ עַמָּא לַחֲצֵרוֹת וַהֲווּ בְּחֲצֵרוֹת׃
יב (א) וּמַלֵּילַת מִרְיָם וְאַהֲרֹן
במשה

רש"י

(לג) טרם יכרת. כתרגומו עד לא פסק דבר אחר איכו מספיק לפוסקו בסניו עד שכשמתו יוכלה:
יב (א) ותדבר. אין דבר בכל מקום אלא לשון קשה וכן הוא אומר דבר

באור

כפיס בחדס המתפלל: (לג) טרם יכרת, טרם נפסק מפיהם והוא טרם שנאכל, ואף ה' חרה בעם, כתב הרמב"ן ז"ל, ועל דרך הפשט כן היה כי ביום ראשון הוכו מכה רבה ומתו העם המתאוים תחלה והם האספסוף אשר בקרבו גם בני ישראל הנזכרים תחלה שאמרו מי יאכילנו בשר ושאר כל העם אשר בכו אחרי כן למשפחותם איש פתח אהלו יאכלו ממנו אחד יומם, ע"כ: (לד) ויקרא, הקורא לו משה: קברות התאוה, שם קברות סמוך אל התאוה שהוא שם המקום ולא אמר קברות המתאוים לפי שמשאלת התאוה עליהם היתה סבה לקברות האלה, והמתרגם אשכנזי תרגם ג"כ בשם המקום: כי שם קברו, הקוברים, כמו ויאמר ליוסף, וכן רבים: (לה) נסעו העם חצרות, דרך קברה והרגלוו לחנות: ויהיו בחצרות, נתעכבו שם עד האסף מרים, כאשר יזכור בפרשה הבאה:

יב (א) והדבר, דבור עם בי"ת נאמר לגנאי, כמו וידבר העם באלהים, גם יאמר לשבח כמו רוח ה' דבר בי (ויתכן שם הוא בית הכלי, דבר בי כמו על ידי, וכן במשה דבר ה', הלא גם בנו דבר, כאשר נפרש שם, ובכל מקום שהבית לגנאי הוא בית התכלית): ל' הראב"ע

תרגום אשכנזי

פאן משה, וועגען דער פרויא אויז כוש, דיא ער געהייראטעט: דען ער האטטע איינע

בְּמֹשֶׁה עַל־אֹדוֹת הָאִשָּׁה הַכֻּשִׁית אֲשֶׁר לָקָח כִּי־אִשָּׁה כֻּשִׁית

רש"י

הלים לדוני הארץ לתנו קשות • ולין לאמירה בכל מקום אלא לשון תחנונים וכן הוא אומר ויאמר אל נא אחי תרעו: ויאמר שמעו נא דברי • כל נא לשון בקשה: ותדבר מרים ואהרן • היא פתחה בדבור תחלה (לפיכך הקדימה הכתוב) ומנין היתה יודעת מרים שפירם משה מן האשה ר' נתן אומר מרים היתה בנך נפורה בשעה שנאמר למשה אלדד ומידד מתנבאים במחנה כיון שנמעה נפורה אמרה אוי לנשותיהן של אלו אם הם מוקקין לנבואה שיהיו פורשין מנשותיהן כדרך שפירם בעלי ממני ומשם ידעה מרים והגידה לאהרן ומה מרים שלא נתכוונה לגנותו כך נענשה ק"ו למספר בגנותו של אחיו: האשה הכושית

מגיד

תרגום אונקלוס

בְּמֹשֶׁה עַל־עֵיסַק אִתְּתָא שַׁפִּירְתָּא דְּנָסִיב אֲרֵי אִתְּתָא שפירתא

באור

היא דברה גם אהרן הסכים לו החרים ע"כ נענש, עכ"ל. ונאמת לא נמצא בפסוק עונש על אהרן רק על מרים שנגטרעה כמ"ש בענין, אבל כונתו שהעונש היה במה שחרה ה' גם עליו כמ"ש ויחר אף ה' בם: ומה שכתוב ותדבר בסימן הנסתרות כי מטבע הלשון כשיבא פעל על שני מינים או על שני מספרים יהי' הפעל בסימן המין והמספרים הסמוך למלת הפעל לפניו או לאחריו, כמו ותכתוב אסתר המלכה ומרדכי היהודי (אסתר ט' ל'), וכן הנה אפי וחמתי נתכת (ירמי' ז' כ'), וכן וסמיך אהרן וכניו נאמר בלשון יחיד דבק אל אהרן, וכן כלם: על אדות האשה הכשית, פירש"י על נפורה שנקראת כן לפי שהכל מודים ביפיה בשם שהכל מודים בשחרותו של כושי והיה הדבור בו על שגרשה, וכן ת"א לפי כוונת הכתוב אדי אתתא שפירתא דנסיב רחיק, ולפי דבריהם עיקר הספור חסר ולא הוזכר בכתוב שהיה מדברים על הרחקה, גם הרלב"ע בחר כדעת זאת לבאר על נפורה, אלא שהוא מפרש שהיתה באמת שחורה בטבעה כי היא מדינית ומדינים הם ישמעאלים והם דרים באהלים, וכן כתוב ירגזון יריעות ארץ מדין (חבקוק ג' ז'), ומפרש כי אשה כשית לקח, זהו דברי מרים שחשדוהו שלא נמנע ממנה רק בעבור שאינה יפה עכ"ל, וכונתו שדבריהם היו על שנמנע עתה ממנה, כי כבר ידע שאינה יפה מאז לקחה לו לאשה • הנה מלבד שגם לפי דבריו העקר חסר כי לא הוזכר בכתוב המנעו ממנה, אלא שהוא היסיף להעמיס חוקים רבים, כי מה שהביא ראיה שהמדינים דרים באהלים, כמו הישמעאלים בעבור שכתוב ירגזון יריעות ארץ מדין, איננה ראיה כלל, כי הנביא אמר זאת על מלחמת גדעון על מחנה מדין ועמלק ובני קדם שהיה חונים אז בעמק יזרעאל (שופטים ו' ל"ג), והוא מדרך המחנות הנאספים למלחמה לשבת בתוך יריעות ואוהלים, וגם אם נולדה בזה שהמדינים יתיחסו עם הישמעאלים (עם שהם אומות שונות), בעבור שהם כלם בני אברהם ומזרע שם, הנה יקשה לחבר עמהם הכושי' שהם מבני חם ורחוקי' המה מארץ מדין הרבה, ודחוק עוד מזה לכנות את המדינים בשם כושים בעבור יחוס הנהגה אחת, הנה כמו כן נוכל לכנות הספרדי בשם יוני והאשכנזי בשם נרפת, בעבור שגם המה יש להם יחס בהנהגה אחת, תה לזר יחשב, אבל היותר אמתי לפי פשוטו של מקרא הוא פי' הרשב"ם, שמשה מלך ארבעים שנה בארץ כוש ולקח מלכה אחת, ולא שכב עמה והם לא ידעו כשדברו בו שלא נוקק לה, (והא ספור אריך בדברי הימים של משה, אף שהרלב"ע הביל את הס' הזה בפירושו לפ' שמות, וכתב שכל ספר שלא כתביהו הנביאים אז מבמים מפי הקבלה אין למשוך עליו, הנה דבריו לא יתכנו כ"א בדברים הסותרים אל דברי התורה או קבלת חז"ל אז שהם מתנגדים אל השכל, אבל לא מטעם שלא נכתבה בתורה כי התורה קצרה נספורים שאין להם התלות בהוראת דרכי ה' ומצותיו לעשו, אבל אין ספק שאירע למשה דברים רבים

מאז

כְּשִׁית לַקֶּחָ: ג וַיֹּאמְרוּ הַרַק אַךְ־
בְּמֹשֶׁה דִּבֶּר יְהוָה הֲלֹא גַם־בָּנוּ
דִּבֵּר וַיִּשְׁמַע יְהוָה: ג וְהָאִישׁ
מֹשֶׁה עָנָו מְאֹד מִכֹּל הָאָדָם
אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי הָאֲדָמָה: ס
ד וַיֹּאמֶר יְהוָה פִּתְאֹם אֶל־מֹשֶׁה
עניו קרי ואל

איינע כושית צור פרויא
גענאָממען: (ג) זיא שפראַ־
כען אונטער אַנדערן, האָט
דער עוויגע עטוואַ מיט משה
נור אַלליין גערעדעט? האָט
ער ניכט פילמעהר אויך מיט
אונז גערעדעט? דיזען פער־
נאַם דער עוויגע: (ג) דען
משה זעלבזט וואַר איין זעהר
געדולדיגער מאַן: מעהר
אַלז איירגענד איין מענש אויף
דעם ערדבאָדען: (ד) פלאָצליך שפראַך דער עוויגע צו משה, אהרן

שַׁפִּירְתָּא־דְנַסִּיב רְחִיק: (ב) וַאֲמַרוּ
הַלְּחוֹד בְּרַם עִם־מֹשֶׁה מַלֵּיל יְיָ הֲלָא
אַף עִמָּנָא מַלֵּיל וּשְׁמִיעַ קֳדָם יְיָ:
(ג) וְגַבְרָא מֹשֶׁה עֲנָוְתָן לַחֲדָא מִכֹּל
אֱנָשָׁא דִּי עַל אַפֵּי אַרְעָא: (ד) וַאֲמַר
יְיָ בְּתֵבִיף לְמֹשֶׁה ולאהרן

מגיד שהכל מודים ביופיה כשם שהכל מודים בשחרותו של כושי: כושית. בגמטריא יפת מראה: על לאודות האשה. על לאודות גירושיה: כי אשה כושית לקח. מה ת"ל אלא יש לך אשה נאה ביופיה ואינה נאה במעשיה ואל ביופיה אבל זאת נאה בכל: האשה הכושית. על שם מיה נקראת כושית כאדם הקורא את בנו נאה כושי כדי שלא תשלוט בו עין רעה: כי אשה כושית לקח. ועתה גרשה: (ב) הרק אך. עמו לבדו דבר ה': הלא גם בנו דבר. ולא פירשנו מדרך ארץ: (ג) עניו. שפל וסבלן: (ד) פתאום. נגלה עליהם פתאו' והם עומדין בדרך ארץ והיו נוסעים מיד להודיעם שיפה

באור

מלא ברקו מפני פרשה עד היותו בן שמונים שנה כאשר שלחו ה' להוציא את ב"י ממצרים ולא נכתבו בתורה מפני שאין צורך להם בכונת התורה הכללית, וגם התרגום המיוחס ליב"ע יסד פירושו ע"פ הספור הזה, ועם שאינו מיב"ע, עכ"ז מחברו היה קדמון יותר מהראב"ע כי בעל הערוך מביאו), והיתה תרעומתם על שנשא הכושית, כי אבותיה' היו נזהרים בזה מאז להתחתן בעמי הארצות כאשר הקפיד על זה אברהם יצחק ויעקב: כי אשה כושית לקח, לפי שאמר האשה הכושית נה"א הידיעה, ובאמת לא נזכר עדין ולא נודע מזה דבר, לכן בא לספר עתה כי אשה כושית לקח: (ב) ויאמרו, עוד זאת אמרו על משה במה יכול להתפאר עליהם הלא גם בנו דבר לישראל, בנו על ידינו. לשון הרשב"ם, וכן מתורגם בל"א: הרק אך, האחד יספיק והכפל דרך נחות, כמו המבלי אין קנריס, או להפליג המיעוט, וא"ת בלאוד בכס, וכן מתורגם בל"א: (ג) והאיש משה ענו מאד, לשון הראב"ע שלא נקם גדולה על אחיו, וכונתו שאין ספק שדברו עליו על לא חמס ושוד בכפו ולא היה להם מעולם סבה לדבר על נדיק זה תועה, ולפ"ז ראוי לתרגמו בל"א (דעמיהטיג), והרמב"ן פי' להגיד כי השם קנא לו בעבור ענותנותו כי הוא לא יענה על ריב לעולם אף אם ידע, ותהו בל"א (גלאזן), וכן מתורגם, ורש"י שפי' שפל וסבלן ירגה בכפילת לשונו לדעת שניהם המזכרים, [ח"ה, ובאמת המדות הללו הן קרובות בענין, המתגאה נוח להתקנף ושפל הרוח ע"פ הרוב סבלן, אבל הגראה שתיבת ענוה הוגחה יותר על מדת הסבלנות, ובה אפשר שיסתבח הסבלן את עצמו] עָנָו, שרשו ענה כמו אין שלה כאשר שלו הייתי בחלוף הה"א בוי"ו: (ד) פתאם, ת"א בתכיף. וכן הסכים הרשב"ם דד שפירש ד' בשעה שהיה מדברים במשה ועוד הדבר בפיהם נאמר להם

תרגום אשכנזי

אהרן אונד מרים: געהט אַללע דרייא היינויז אין דאַז שטיפטזעלט! זיא גינגען אַללע דרייא היינויז: (ה) דער עוויגע לים זיך אין איינער וואָלקענזיילע דערנידער, שטאַנד אים איינגאַנגע דעז צעלטעז: אונד ריף אהרן אונד מרים, זיא גינגען ביידע הערויז: (ו) ער שפּראַך, האָרט מיינע וואָרטע! איינעם פּראָפעטן אייערז גלייכען געבע איך, דער עוויגע, מיך

רש"י

שיפה עשה משה שפיכם מן האם' מאחר שנגלית עליו שכינה תדיר ואין עת קבועה לדבור: כאו שלשתכם. מגיד שבשתן נקראו בדבור אחד מה שאי אפשר לפה לומר ולאזן לשמוע: (ה) בעמוד ענן. יכא יחידי שלא כמדת בשר ודם מלך בשר ודם כשיוצא למלחמה יוצא באוכלוסין וכשיוצא לשלום יוצא במעוטי' ומדת הקב"ה יוצא למלחמה יחידי שנאמר ה' איש מלחמה ויוצא לשלום באוכלוסין שנאמר רכב אלהים רבותים אלפי שנאן (תהלים ס"ח): ויקרא אהרן ומרים. שיהיו כמשכי' ויוצאין מן האהל לקראת הדבור: ויצאו שניהם. ומפני מה משכן והפרידן מתשה לפי שאומרים מקנת שבאו של אדם בפניו וכולו שלא בפניו וכן מביאו בנת שלא בפניו כאמר. איש צדיק תמים ובפניו כאמר כי אותך ראיתי צדיק לפני. ד"א שלא ישמע בגויפתו של אהרן: (ו) שמעו נא דברי. אין כא אלא לשון בקשה: אם יהיה נביאכם

תרגום אונקלוס

ולאהרן ולמרים פוקו תלתיכון למשכן זמנא ונפקו תלתיהון: (ה) ואתגלי יי בעמודא דענגא וקם בתרע משכנא וקרא אהרן ומרים ונפקו תרויהון: (ו) ואמר שמעו כען פתגמי אם יהון לכון נביאין אנא יי בחזון

באור

להם כאו שלשתכם, ויהיה לדעתם פתאום לשון מהירות. והראב"ע פי' דבר שלא עלה על לב, וכן מתורגם בל"א (פלעצליך), וכן לשון הרמב"ן, ושעם פתאום שלא היו בעת ההיא כותנים לבם ומתכונים לנבואה ולכבוד משה באה להם מגלי הזמנה לדבר, כי פתאום לדעת המפרשי' דבר שלא עלה על לב והוא מגזרת פתי (והאל"ף במקום ה"א הסרס והמ"ם נוסף), ואמר הכתוב זה בעבור אהרן ומרים לבד, כי משה היה באוי לנבואה בכל עת ודעתו נכונה לדבקה בשם הנכבד בכל שעה, ע"כ: צאו שלשתכם, מאהלכם אל אהל מועד, ואח"כ קרא אהרן ומרים שיצאו שניהם מן האהל לשמוע דברו, וכתב הרמב"ן כירלה שיהי' משה שם וירא' בקנאת השם לכבודו ויהי' מנוי להם שלא ישאול להם השם רק על ידו כאחר יתאכנו אליו ויתרצה להם, ואח"כ אמר ויקרא אהרן ומרים (לבד), שיאמר שבאו שלא בפניו: (ו) ואמר שמעו נא, ת"א שמעו כען, וכן לזון הראב"ע כמו עתה: אם יהיה נביאכם ה', לפי הנאת הטעם במלות האלה שעלת כביאכם בו"ק המפסיק יותר מן הרביע שבמלת ה' כראה כפי' ת"א שאמר אם יהון לכון נביאין, אבא ה' בחזון אבא מתגלי להן, וכן דעת רש"י, אבל להראב"ע שפי' שאסל

הנסיך

בַּמַּרְאָה אֵלָיו אֶתְוַדָּע בַּחֲלוֹם
אֲדַבֵּר־בּוֹ׃ ז לֹא־כֵן עַבְדִּי מֹשֶׁה
בְּכָל־בֵּיתִי נֶאֱמָן הוּא׃ ח פֶּה
אֶל־פֶּה אֲדַבֵּר־בּוֹ וּמַרְאֶה וְלֹא
בְחִידֹת וּתְמֻנַת יְהוָה יַבִּיט
וּמַדּוּעַ לֹא יְרֵאתֶם לְדַבֵּר
בעבדי

מיך און איינעם געזיכטע צו ערקענגען, רעדע מיט איהם אים טרויטע: (ז) ניכט אַלזאָ מיין קנעכט משה; ער איזט איין טריואער פערוואַלטער אין מיינעם גאַנצען הויזע: (ח) מונד צו מונד רעדע איך מיט איהם, מיט פאָללינער דייטליכקייט, ניכט אין ראָטהזעל, אונד ער שויעט דיא געשטאַללט דעז (ער־ זו״ה

שיינגעדען) עוויגען: וויא האַבט איהר איך דען ניכט געפירכטעט, ווידער

תרגום אונקלוס

בְּחֶזְוָן אֶנָא מִתְגַּלֵּי־לֵיהּ בְּחֶלְמִין אֲנָא
מְמַלֵּיל עִמֵּהּוֹן׃ (ז) לָא־כֵן עַבְדִּי
מֹשֶׁה בְּכָל בֵּיתִי מְהֵימָן הוּא׃
(ח) מְמַלָּל עִם־מְמַלָּל מְלַיְלָנָא עִמֵּיהּ
בְּחֵיזוּ וְלָא בְחִידָן וּבְדָמוּת יְקָרָא דַיְיָ
מִסְתַּכֵּל וּמָא דֵין לָא דְחֵילְתּוּן לְמַלָּלָא
בעבדי

רש״י

נביאכ׳ · אם יהי׳ לכם נביאי׳: ה׳ במראה אליו אתודע · שכינ׳ שמי אין נגלי׳ עליו באספקלרי׳ המאירה אלא בחלום וחזיון: (ח) פה אל פה · אמרתי לו לפרוש מן האשה והיכן אמרתי לו בסיני לך אמו׳ להם שובו לכם לאהליכ׳ ואת׳ פה עמוד עמדי: ומרא׳ ולא בחידו׳ ומרא׳ זה מרא׳ דבור שאני מפרש לו דבורי במראית פנים שבו ואיני סותמו לו בחידות כענין שנאמר ליחזקא׳ קוד חידה וגומר (יחזקאל י״ז) · יכול מראה שכינה, ת״ל לא תוכל לראות את פני:

עתמונת ה׳ יביט. זה מראה אחוריים כענין שנאמר וראית את אחורי: בעבדי במשה. איני אומר בעבדי משה אלא בעבדי במשה בעבדי אף על פי שאיני משה במשה אפי׳ איני עבדי כדאי היית׳ לירות מפניו וכל שכן שהוא עבדי ועבד מלך מלך היה לכם לומ׳ אין המלך אוהבו חנם ואם תאמרו

באור

הנסיך ופירושו נביאכם נביא ה׳, היה ראוי להיות מפסיק יותר במלת ה׳ ממלת נביאכם, ורשב״ם פי׳ נביאכם, נבואתכם, כוונתו שהוא שם העקרה, והשעור אם יהיה אדם בעל נבואה כמו נבואתכם, [ח״ה, ופירושו מפסיק יותר עם הכנוי במלת נביאכם, ועם כוונת השם תעלה להוכיחם על מה שאמרו הרק אך במשה דבר ה׳, הלא גם בנו דבר ה׳, יאמר אליהם אין נבואתכם דומה לנבואת משה, כי אם יהיה אדם בעל נבואה כמו נבואתכם, אני ה׳ במראה וגו׳, לא כן עבדי משה וגו׳, וכן מתורגם בל״א]: במראה אליו אתודע, במראות הלילה, כמ״ש בסמוך בחלום אדבר בו שהוא בביטול הרגשת החושים: (ו) לא כן עבדי משה, להתגלות אליו בחלום · בכל ביתי נאמן הוא, כאדם הנאמן בבית חברו ויכול לבטוח כל עת אשר יחפוץ כן הוא משה לדבר ברכיו לפני בכל עת: (ח) פה אל פה אדבר בו, בלא ביטול הרגשת חושיו: ומראה ולא בחידות, כי ענין החידה שאין הכונה בגלוי רק בענין הנסתר בו וסתום בתוכו, לכן אמר שמה שראה משה ראה על בוריו והבין על נכון כי לא היה המרא׳ אליו על דרך חידה · לשון רש״י״ל, ומראה, זהו מראה דבור, שאני מפרש לו דבורי במראית פנים שבו, ואיני סותמו לו בחידות, כענין שנאמר ליחזקאל קוד חידה וגו׳ (יחזקאל י״ז ב׳), יכול מראה שכינה ת״ל לא תוכל לראות פני (שמות ל״ג כ׳), והוא מספרי: בַּמַּרְאָה, וכן וּמַרְאֶה הן שתות מנחי ל״ה, רק שהראשון בה״א הנקבה וה״א השרש נשמעה בראיה

בְּעַבְדִּי בְּמֹשֶׁה׃ ט וַיִּחַר־אַף
יְהוָה בָּם וַיֵּלֶךְ׃ יוְהֶעָנָן סָר מֵעַל
הָאֹהֶל וְהִנֵּה מִרְיָם מְצֹרַעַת
כַּשָּׁלֶג וַיִּפֶן אַהֲרֹן אֶל־מִרְיָם
וְהִנֵּה מְצֹרָעַת׃ יא וַיֹּאמֶר אַהֲרֹן
אֶל־מֹשֶׁה בִּי אֲדֹנִי אַל־נָא תָשֵׁת
עָלֵינוּ חַטָּאת אֲשֶׁר נָאָלְנוּ
וַאֲשֶׁר חָטָאנוּ׃ יב אַל־נָא תְהִי

ווידער מיינען קנעכט, ווידער משה נאַכטהייליגע רעדען צו פיהרען? (ט) דער צאָרן דעו עוויגען ענטבראַנטע איבער זיא, אונד ער וואַנדטע זיך וועג: (י) דיא וואָלקע וויך פאָן דעם געצעלטע, אונד מרים וואַר פאָם אויזזאַטצע וויים, וויא דער שנעע: אהרן וואַנדטע זיך צו מרים, אונד זאַהע, דאַס זיא אויז־זאָטציג: (יא) דאַ שפּראַך אהרן צו משה: איך ביטטע, הערר! רעכנע עז אונז ניכט צור זינדע, דאַס וויר זאָ טהאָריכט געוועזען, אונד אונז זאָ פערגאַנגען האַבען: (יב) לאַס זיא דאָך ניכט

כמת

וויא

תרגום אונקלוס

בְּעַבְדִּי בְּמֹשֶׁה׃ (ט) וּתְקוֹף רוּגְזָא
דַיְיָ בְּהוֹן וְאִסְתַּלַּק׃ (י) וְעַנְנָא
אִסְתַּלַּק מֵעַלְוֵי מַשְׁכְּנָא וְהָא מִרְיָם
חִוְרָא כְּתַלְגָא וְאִתְפְּנֵי אַהֲרֹן לְמִרְיָם
וְהָא סְגִירָא׃ (יא) וַאֲמַר אַהֲרֹן לְמֹשֶׁה
בְּבָעוּ רְבּוֹנִי לָא כְּעַן תְּשַׁוֵּי עֲלָנָא
חוֹבָא דְּאִטְפַּשְׁנָא וְדִסְרַחְנָא׃ (יב) לָא
כְּעַן תְּתְרְחַק

דא

רש"י

תלמרו לזכי מכיר במעשיו זו קשה מן הרלשון׳: (ט) ויחר אף ה׳ בם וילך׳ מלחר שהודיע סרקונם נזר עליהם נדוי ק"ו לבשר ודם שלא יכעוס על חבירו עד שיודיעגו סרקונו: (י) והענן סר׳ לחר כך והנה מרים מצורעת כשלג משל למלך שלמר לפדגוג רדה לת בני לבל לא תרדנו עד שלבך מלבלך ברחמי עליו: (יא) טחלנו׳ כתרגומו לשון חולל (ירמיה ד׳): (יב) לל כא תהי׳ לחותינו זו: כמת׳ שהמצורע קשוב כמת מה מת מטמא בביא׳ לף מצורע מטמא בביאה: לשר

תרגום אונקלוס

באור

הקמן שלפני׳ והשני בה"א השרש, והורלתן לשון מחזה, אלא שכל לחד כלמד משניהו הסמוך לו שם יתורג׳ (ערשיינונג, לו טרוימגזיכט), וכלן פתרונו (מיט דייטליכקייט): והמונה ה׳ יבים, ת"א ודמות יקרא דה׳ מסתכל, הכוונה על הכבוד הנגרת, כי החל יש נעלה ומרומם מכל תמונה, וכן כתוב כי לא ראיתם כל תמונה: בעבדי במשה, הכפל לתוספת בחור, כי יספיק במשה עבדי, ואמר איך לא ירלתם לפשוט פה ולחשדו בחשה הכשיר שלקחה לחשתו ולא דבתוהו לכף זכות, וגם האיך לתם מתדמים שיו ואין מדרגתכם כמדרגתו: (ט) וילך, הכבוד, כמ"ש בסמוך והענן סר: (י) והנה מצרעת, תחסר מלת היא כמו כחסר קרא לת הגוי לחסר לפניכם הראוי לחסר היה לפניכם: (יא) חשת, חטא, וסרחנות: אשר נואלנו, לחסר הסכלנו, והוא נפעל מבחי פ"י ע"ו מולדנו, והורלת השרש הזה בגבין נפעל חיכה כהורלתו בגבין הקלוהפעיל, כי בהם יורה לשון רבוי, כמו ויואל משה (שמות ג׳ כ"ב), ובו הואלנו ונשב (יהושע ז׳ ז׳), ופעמים יורה לשון התחלה, הנה לא הואלתי ברחשית י"ח ל"ח, גם מבחנוהו שבבגין הפעיל הוא מל׳ שבוע, ויואל שחול לת העם (ש"א י"ד ל"ד): (יב) אל נא תהי כמת, דבו המפרשים על הפסוק

כַּמֵּת אֲשֶׁר בְּצֵאתוֹ מֵרֶחֶם אִמּוֹ
וַיֹּאכֵל חֲצִי בְשָׂרוֹ: יג וַיִּצְעַק
מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה לֵאמֹר אֵל נָא
רְפָא נָא לָהּ: פ מפטיר
יד וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאָבִיהָ
ירק

תרגום אונקלוס

דא טבינגא ארי אתתגא היא צלי כען
על־בשרא טיתא־הדין רבה וי־תסי:
(יג) וצלי משה קדם יי למימר אלהא
בבעו אסי כען יתה: (יד) ואמר
יי למשה ואילו אבוהא מגוף גוף בה
הלא

תרגום אשכנזי ע

וויא איינע טאָדטע געבורטה
זיין: דיא קוים אויז מוטטער־
לייבע קאָמט, אונד שאָן
האַלב פערוועזט איזט:
(יג) אונד משה שריא צו
דעם עוויגען, אונד שפּראַך,
אַך גאָטט! לאַס זיא דאָך
ווידער געגעזען! (יד) דער
עוויגע שפּראַך צו משה:
ווען איהר פאַטער איהר

רש"י

לאשר בצאתו מרחם אמו • אמנו היה לו לומר
אלא שכינה הכתוב וכן חצי בשרו חצי בשרו
היה לו לומר אלא שכינה הכתוב מלחבר שכינת
מרחם אמנו היה לנו כאן כאכל חצי בשרנו
כענין שנ' כי אחינו בשרנו הוא ולפי משמעו אף
הוא גרחה כן אינו ראוי לאם להניח את אחותו
להיות כמת: אשר בצאתו • מלחבר שכינת זה
מרחם אמו אל זה שיש בה בידו לעזור ואינו
עוזרו הרי נאכל חצי בשרו שאחיו בשרו הוא •
מי מסגירה ומי מטהר' אמי אי אפשר לראותה
אחר אין בעולם וזהו אשר בצאתו מרחם אמו:
(יג) אל נא רפא נא לה • בא הכתוב ללמדך
דרך ארץ שהשואל דבר מחברו צריך לומר שנים או שלשה דברי תחנונים ואח"כ יבקש שאותיו:
לאמר • מה ת"ל לאמר א"ל השיבני אם אתה מרפא אותה אם לאו עד שהשיבו ואביה ירק
ירק וגומר רבי שמעון בן עזריה אומר באמצע מקומות נקט משה מלפני הקב"ה להשיבו אם
יעשה שאלותיו אם לאו • כיוצא בו וידבר משה לפני ה' לאמר הן בני ישראל וגומר מה ת"ל
לאמר השיבני אם נוחלים אתה אם לאו עד שהשיבו עתה תראה וגו' • כיוצא בו ויאמר משה
לפני ה' לאמר יפקד ה' אלהי הרוחות לכל בשר • כיוצא בו ואתחנן אל ה' בעת ההיא לאמר
השיבו

באור

הפסוק הזה, והיותר נכון לפי באור המלות והענין הוא באור התרגום המיוחס ליב"ע, וכל'
להקל על הקורא את דברי התרגום אעתיקהו ללשה"ק, חלת כונתו, כי אדוני, לא תהיה
מרים אחותנו מטורעת ומטמאה באהל כמת ודמתה לילד שנלמו לו תשעת החדשים במעי אמו,
וכאשר הגיע זמנו לצאת לאויר העול' ואכל חצי בשרו, בעת שאמו יושבת על המשבר וימות הולד,
והמילדת מוציאתו מבוחך איברים, כן כאשר הייתי באדן מצרים, ראתה מרים אחותנו אותנו
בגלותנו ובטלטולנו ובעבדותנו, וכאשר הגיע העת לצאת ולרשת את ארץ ישראל הנה היא נלקחת
ממנו, כי אדוני התפלל נא בעדה, ולא נאבד נדקתה מתוך הקהל, ע"כ ל' התרגו' המועתק
מית באות ללשה"ק, וע"פ הבאור הזה מתורגם בל"א: (יג) לאמר, מלת לאמר תורה בכל
מקום שמספר דברי האומר בלי שום לשון, ובאורו שתפלתו לא היתה רק חצי מלות המלה:
אל נא, הנס הזה מורה על תקפו ויכלתו, ואמר אתה שהכח והיכלת בידך, רפא נא לה,
פא הראשון לשון בקשה, והשני לשון עתה, וכן ת"א בבעו אסי כען יתה, ובאורו בבקשה ממך
שתרפא אותה עתה אלא בנטרך לבישה להוציאה חוץ למחנה: רפא נא לה, רפא נא אותה:
(יד) ואביה ירק ירק, ת"א ואלו אבוהא מגוף גוף בה, יפרש הכונה ולא המלה, והיתרגם
האשכנזי תרגם המלה כפי הוראתה, והכונה אחת היא, כי הירקה בפני האדם היא ישעינו
הנופה, כמ"ש ומפני לא נשכו רוק, (איוב ל"י), ויהיו ירק, ורוק שני שרשים ועניגם
ת"ז

יָרֹק יָרַק בְּפָנֶיהָ הֲלֹא תִכָּלֵם שִׁבְעַת יָמִים תִּסָּגֵר שִׁבְעַת יָמִים מִחוּץ לַמַּחֲנֶה וְאַחַר תֵּאָסֵף: טו וַתִּסָּגֵר מִרְיָם מִחוּץ לַמַּחֲנֶה שִׁבְעַת יָמִים וְהָעָם לֹא נָסַע עַד־הֵאָסֵף מִרְיָם: טז וְאַחַר נָסְעוּ הָעָם מֵחֲצֵרוֹת וַיַּחֲנוּ בְּמִדְבַּר פָּארָן: פ סדר שלח

איהר אין דאַז אַנגעזיכט געשפּיען האָטטע, זאָללטע זיא זיך ניכט וועניגזטענז זיבען טאַגע שאַמען? זיבען טאַגע זאָלל זיא אויסער דעם לאַגער איינגעשפּעררט בלייבען, הערנאַך זאָלל זיא ווידער אויפגענאָממען ווערדען: (טו) מרים וואַרד אַלזאָ זיבען טאַגע אויסער דעם לאַגער איינגעשפּעררט: אונד דאַז פאָלק בראַך ניכט עהער אויף, ביז מרים ווידער אויפגענאָממען וואָרדען: (טז) הערנאַך בראַך דאַז פאָלק פאָן חצרות אויף: אונד רוטהע אין דער וויזטע פארן: ווידער דער

רש"י

השיבו רב לך: רפא נא לה. מפני מה לא האריך משה בתפלה שלא יהיו ישראל אומרים לאחותו עומדת בצרה והוא עומד ומרבה בתפלה (דבר אחר שלא יאמרו ישראל בשביל אחותו הוא מאריך בתפלה אבל בשבילנו אינו מאריך בתפלה): (יד) ואביה ירק ירק בפניה. ואם אביה הרגה לה פנים ושעות הלא תכלם שבעת ימים קל וחומר לשכינה ארבעה עשר יום אלא דיו לבא מן הדין להיות כנדון לפיכך אף במזיפתו תסגר שבעת ימים: ואחר תאסף. אומר אני כל האסיפות האמורות במטורעים על שם שהוא משולח מחוץ למחנה וכשהוא נרפא נאסף אל המחנה כתב בו אסיפה לשון הכנסה: (טו) והעם לא נסע. זה הכתוב מלמד

תרגום אונקלוס

הֲלָא תִתְכְּלַם שַׁבְעָא יוֹמִין תְּסְתַּגַּר שַׁבְעָא יוֹמִין מִבָּרָא לְמַשְׁרְיָתָא וּבָתַר כֵּן תִּתְכְּנֵשׁ: (טו) וְאִסְתְּגַרַת מִרְיָם מִבָּרָא לְמַשְׁרְיָתָא שַׁבְעָא יוֹמִין וְעַמָּא לָא נְטַל עַד־דְּאִתְכְּנֵשַׁת מִרְיָם: (טז) וּבָתַר כֵּן נְטָלוּ עַמָּא מֵחֲצֵרוֹת וּשְׁרוּ בְּמַדְבְּרָא דְּפָארָן:

באור

אחד, כי רוק מהכפולים ע"מ עוז, חזק, וכן כאמר ממנו בפעלים, וכי יָרוֹק הזב (ויקרא ט"ו ח'), כמו שנאמר מן עוז יעוז בהותו (תהלים כ"ג ט'): הלא תכלם, הלא מכל הדין להתביים ז' ימים, כן תסגר מרים מחוץ למחנה ז' ימים שתתביים, ובאה זאת התשובה על שהתפלל לרפאותה עתה: ואחר תאסף, לשון רש"י אומר אני כל האסיפות האמורות במטורעים על שם שהוא משולח מחוץ למחנה וכשהוא נרפא נאסף אל המחנה כתוב בו אסיפה לשון הכנסה ע"כ, ונראה שדעת רש"י על כל לשון אסיפה האמורה במטורעים ואפילו במטורעי הלומות שלא נכתבו על שלוח המחנות, מ"מ זה דרכם היה מעולם להרחיק המטורעים מחברת בני אדם, לכן נאמר בנעמן ואסף המטורע (מלכים ב' ה' ג'), אז יאסוף אותו מטרעתו (שם): (טו) והעם לא נסע, לשון ר"ע ספורטו אע"פ שהענן סר מעל האהל וכתיב והעלות הענן מעל המשכן יסעו בני ישראל בכל מסעיהם, מ"מ לא נסעו שהמירו שלא כעלה אז אלא להרחיק המטורעת עכ"ל, ואולי נוכל לומר מה שכתוב והענן סר מעל האהל איננו הענן אשר על המשכן יומם ולילה כ"א הענן אשר בו גגלה ה' לדבר עמהם: (טו) ואחר נסעו מחצרות ויחנו

שלח לך יג

יג א וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה
לֵּאמֹר׃ ב שְׁלַח־לְךָ אֲנָשִׁים
וְיָתֻרוּ אֶת־אֶרֶץ כְּנַעַן אֲשֶׁר־
אֲנִי נֹתֵן לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ אֶחָד
אִישׁ אֶחָד לְמַטֵּה אֲבֹתָיו
תשלחו

תרגום אשכנזי עא

יג (א) דער עוויגע רעדעטע
מיט משה, אונד
שפראַך: (ב) דו א קאַנזט
לייטע שיקען, דאַז לאַנד
כנען, וועלכעז איך דען
קינדערן ישראל'ז איינגעבען
ווילל, אויז צו קונדשאַפטען:
אויז יעדעם פאַמיליען
שטאַממע קאָننט איהר
איינען

תרגום אונקלוס

יג (א) וּמַלֵּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמֵימָר:
(ב) שְׁלַח־לְךָ גֻּבְרִין וְיַאֲלְלוּן
יָת אַרְעָא דִכְנָעַן דִי־אֲנָא יָהֵב לְבְנֵי
יִשְׂרָאֵל גַּבְרָא חַד גַּבְרָא חַד לְשִׁבְטָא
דַאֲבָהָתוֹהִי תשלחון

רש"י

חלק לה המקום בגדול שעה אחת שנתעכבה למשה כשהולך ליאור שנאמר ותתנצב אחותו מרחוק ונומר:

יג (ב) שלח לך אנשים, למה נסמכה פרשת מרגלים לפרשת מרים לפי שלקתה על עסקי דבה שדברה באחיה ורשעים הללו ראו ולא לקחו מוסר: שלח לך. לדעתך אני איני מצוה לך אם תרצה שלח

באור

ויחנו במדבר פארן, לומר כי כאשר נסעו מחצרות לא נסעו ממדבר זה אל מדבר אחר, אבל נסעו מחצרות שהוא במדבר פארן וחנו במקום אחר במדבר ההוא עצמו והוא קדש ברנע, כי משם נשתלחו המרגלים, וכן כתוב ונבוא עד קדש ברנע ותקרבון אלי ותאמרו נשלחה אנשים וגו', וזה שלא אמר ויסעו מחצרות ויחנו בקדש ברנע, כי אולי מסעות הרבה ביניהם שאין עתה מקום להזכירם, אבל הזכיר מדבר פארן להודיע כי קדש זה הוא קדש ברנע אשר במדבר כאן לא קדש אשר במדבר צין, שהיה שם עצין מי מריבה בשנת הארבעים. (הרמב"ן), ור"ל ספרנו פי' שהחכי' ההיא שאמר ויחנו במדבר היתה באיזה מקום מהמדבר שלא היה לו שם, אבל היה קרוב לקדש ברנע כדי לסדר עניניהם שם, שהיא העיר הראשונה מארץ ישראל שסנעו באותו דרך, כמו שהעיד באמרו ונבא עד קדש ברנע ואמר לכם באתם עד הר האמרי וגו' עלה רש (דברים י"ט ד'), וקרא אותו המקום רתמה, כמבואר באלה מסעי עכ"ל, ולפי דבריו יתישב מה שלא הזכיר גם חנית קדש ברנע בין שאר החניות בפ' אלה מסעי, לפי שלא חנו בקדש עצמו רק סמוך לו, ובפ' מסעי הזכיר שם המקום הזה רתמה, שנאמר ויסעו מחצרות ויחנו ברתמה:

יג (ב) שלח לך, לדעתך אני איני מצוה לך אם תרצה שלח, לפי שישראל בקשו ממנו לשלוח, כמו שמפורש ותאמרו נשלחה אנשים לפנינו (דברים א' כ"ב), לכן אמר לו הקב"ה אני נותן לך רשות לשלוח אם תרצה, כן פי' רש"י, והוא מדברי רז"ל ברבה ובשוטה (דף ל"ו), ועמ"ש בפ' לך לך בדקדוק מלת לך: ויתרו, ענין חקירה וחפוש, ושרשו תור והיה ראוי ויתורו בוי"ו נחה שהיא שי"ן הפעל, רק שהיא חסרה ע"פ המסרה ובא שורק קטן במקום שור"ק גדול ורבים כן: כל נשיא בהם, א"ת כל רבא דבהון, ומפרש כאלו תחסר מלת אשר, ועניבו כל נשיא אשר בהם, ואולם סגינת הטעם מחברת מלת נשיא עם בהם, ודעת הראב"ע שיש להוסיף מלת אחד, והשעור כל אחד הוא נשיא בהם. והנה הנשיאים הללו אין בהם אחד מאותם הנשיאים שמנו את ישראל, שהקריבו את קרבנם לחנוכת המזבח, ופי' הרשב"ם שמלת נשיא כאן אין אשר נשא לבן, והכונה שהשם לא נקבם בשמותם, כמו שעשה בנשיאים שמנו את ישראל ובנשיאים שהנחילום

תִּשְׁלְחוּ כֹּל נָשִׂיא בָהֶם׃
ג וַיִּשְׁלַח אֹתָם מֹשֶׁה מִמִּדְבַּר
פָּארָן עַל־פִּי יְהוָה כֻּלָּם אֲנָשִׁים
רָאשֵׁי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל הֵמָּה׃
ד וְאֵלֶּה שְׁמוֹתָם לְמַטֵּה רְאוּבֵן
שַׁמּוּעַ בֶּן־זַכּוּר׃ ה לְמַטֵּה שִׁמְעוֹן
שָׁפָט בֶּן־חוֹרִי׃ ו לְמַטֵּה יְהוּדָה
כָּלֵב בֶּן־יְפֻנֶּה׃ ז לְמַטֵּה יִשָּׂשכָר
יִגְאָל בֶּן־יוֹסֵף׃ ח לְמַטֵּה אֶפְרַיִם
הוֹשֵׁעַ בִּן־נוּן׃ ט לְמַטֵּה בִנְיָמִן
פַּלְטִי בֶּן־רָפוּא׃ י לְמַטֵּה זְבוּלֻן
גדיאל
גדיאל

אייגען אבשיקען, אונד צוואהר איינע אנזעהנליכע פערזאן אונטער איהנען: (ג) משה זענדטע זיא פאן דער וויזטע פארן אויז, אויף ערלויבניס דעז עוויגען: לויטער מאנגער, וועלכע הויפטער דער קינדר ישראל'ז ווארען: (ד) דיזען זינד איהרע נאמען: פאם שטאמע מע ראובן שמוע זאהן זכור: (ה) פאם שטאממע שמעון, שפט זאהן חורי: (ו) פאם שטאממע יהודה, כלב זאהן יפנה: (ז) פאם שטאממע יששכר, יגאל זאהן יוסף: (ח) פאם שטאממע אפרים, הושע זאהן נון: (ט) פאם שטאממע בנימן, פלטי זאהן רפוא: (י) פאם שטאממע זבולן:

רש"י

שלח לפי שבאו ישראל ואמרו נשלחה אנשים לפניו כמה שנאמר ותקרבון אלי כלכם וגומר ומשה כמלך בשכינה אמר אני אמרתי להם שהיא טובה שנאמר אעלה אתכם מעני מצרים וגו' קייהם שאני נותן להם מקום לטעות בדברי מרגלים למען לא ירשוה: (ג) על פי ה': ברשותו שלא עכב על ידו: כלם אנשים: כל אנשים שנמקיא לשון חזיבות ואותה שעה כשרים

תרגום אונקלוס

תִּשְׁלְחוּן כֹּל רַבָּא דִּבְהוֹן׃ (ג) וּשְׁלַח יַתְהוֹן מֹשֶׁה מִטַּוְרָא דְּפָארָן עַל־מֵימְרָא דַיְיָ כֻּלְּהוֹן גֻּבְרִין רֵישֵׁי בְנֵי יִשְׂרָאֵל אִינוּן׃ (ד) וְאִילֵּן שְׁמָהָתְהוֹן לְשִׁבְטָא דְּרָאוּבֵן שַׁמּוּעַ בַּר־זַכּוּר׃ (ה) לְשִׁבְטָא דְשִׁמְעוֹן שָׁפָט בַּר־חוֹרִי׃ (ו) לְשִׁבְטָא דִיהוּדָה כָּלֵב בַּר יְפֻנֶּה׃ (ז) לְשִׁבְטָא דְיִשָּׂשכָר יִגְאָל בַּר יוֹסֵף׃ (ח) לְשִׁבְטָא דְאֶפְרַיִם הוֹשֵׁעַ בַּר נוּן׃ (ט) לְשִׁבְטָא דְבִנְיָמִין פַּלְטִי בַּר רָפוּא׃ (י) לְשִׁבְטָא דְזְבוּלֻן גדיאל

באור

שהנחילום את הארץ, רק טוב שיכריז עשה מי ומי יתנדב ללכת לרגל את הארץ, כי רבי הלבנ לא ילכו בארץ נכריה להתחזק לקחת מפרי הארץ, ומכל המתנדבים ללכת תבחר י"ב אנשים הגבורים שבהם, כ"פ הרשב"ם ז"ל והוא רחוק, ודעת המתרגם האשכנזי שאין הפס כשיא מיוחד ליוצא ובא לפני מערכת ישראל, כי אם לכל חלק נכבד וגדול והשעיר שלא המרגלים היו כל אחד מהם המעולה שבשבטו, וכ"כ רע"ם: (ג) על פי ה', פירש"י ברשותו שלא עכב על ידו: כלם אנשים, גבורים ואנשי חיל כמו וחזקת והיית לאיש (מ"א ב' ב'): (ד) ואלה שמותם, מנה הכתוב השבטים לא לדגליהם ולא לתולדותם, ורלה שמנה אותם לפי מעלת השבטים

גַּדִּיאֵל בֶּן־סוֹדִי׃ יא לְמַטֵּה יוֹסֵף
לְמַטֵּה מְנַשֶּׁה גַּדִּי בֶּן־סוּסִי׃
יב לְמַטֵּה דָן עַמִּיאֵל בֶּן־גְּמַלִּי׃
יג לְמַטֵּה אָשֵׁר סְתוּר בֶּן־
מִיכָאֵל׃ יד לְמַטֵּה נַפְתָּלִי נַחְבִּי
בֶּן־וָפְסִי׃ טו לְמַטֵּה גָד גְּאוּאֵל
בֶּן־מָכִי׃ טז אֵלֶּה שְׁמוֹת הָאֲנָשִׁים
אֲשֶׁר־שָׁלַח מֹשֶׁה לָתוּר אֶת־
הָאָרֶץ וַיִּקְרָא מֹשֶׁה לְהוֹשֵׁעַ
בִּן־נוּן יְהוֹשֻׁעַ׃ יז וַיִּשְׁלַח אֹתָם
מֹשֶׁה לָתוּר אֶת־אֶרֶץ כְּנָעַן
ויאמר

גדיאל זאהן סודי: (יא) פאם שטאממע יוסף, נעמליך פאם שטאממע מנשה: גדי זאהן סוסי: (יב) פאם שטאממע דן, עמיאל זאהן גמלי: (יג) פאם שטאממע אשר, סתור זאהן מיכאל: (יד) פאם שטאממע נפתלי, נחבי זאהן ופסי: (טו) פאם שטאממע גד, גאואל זאהן מכי: (טז) דיזען זינד דיא נאמען דער מאננער, וועלכע משה אבגעשיקט האט, דאז לאנד אויז צו קונדשאפטען: דעם הושע זאהן נון, גאב משה דען נאמען יהושע: (יז) אלו זיא משה אבפערטיגטע דאז לאנד כנען אויז צו קונדשאפטען: שפראך

תרגום אונקלוס

גַּדִּיאֵל בַּר־סוֹדִי׃ (יא) לְשִׁבְטָא דְיוֹסֵף
לְשִׁבְטָא דְמְנַשֶׁה גַּדִּי בַּר־סוּסִי׃
(יב) לְשִׁבְטָא דְדָן עַמִּיאֵל בַּר גְּמַלִּי׃ (יג) לְשִׁבְטָא דְאָשֵׁר סְתוּר בַּר מִיכָאֵל׃
(יד) לְשִׁבְטָא דְנַפְתָּלִי נַחְבִּי בַּר וָפְסִי׃ (טו) לְשִׁבְטָא דְגָד גְּאוּאֵל בַּר־מָכִי׃
(טז) אִלֵּן שְׁמָהָת גּוּבְרַיָּא דִי שְׁלַח מֹשֶׁה לְאַלָּלָא יַת אַרְעָא וּקְרָא מֹשֶׁה לְהוֹשֵׁעַ
בַּר נוּן יְהוֹשֻׁעַ׃ (יז) וּשְׁלַח יָתְהוֹן מֹשֶׁה לְאַלָּלָא יַת־אַרְעָא דְכְנָעַן ואמר

רש"י

כסריס היו: (טו) ויקרא משה להושע וגומר התפלל

באור

השלוחים כי היו רשעים וכשילים בעם כאשר ספר ואין מעלתם שוה, אבל יש בהם גדול מחברו בחכמה ובמנין והקדים הנכבד קודם נמעלה, כי מעלת עצמם מבאם ולא למעלת השבט, וכן בנשיאים החולקים להם את ארץ כנען (בפ' מסעי) הזכירם כפי המעלה לא לתולדותם. (הרשב"ן): (טז) ויקרא משה, מבאתו שנם קודם שלוח מרגלים נקרא יהושע, ואמר משה לא יהושע בחר לבו אבשים (שמות י"ז ט'), וכן פעמים רבים נמצא בתורה בשם יהושע קוד' מעש' מרגלים, ואולם השעיר ובנר קרא, ורבים במוהו, והודיע הדבר כאן לפי שזכרו למעלה בשם הושע, כמ"ש הרשב"ם, וכך פירושו, הושע בן נון שאמרנו למעלה שנקרא כן בבית אביו הוא לותו שקרא משה יהושע, כשנעשה משרתו והפקידו על ביתו, שכך הי' מנהגם כמו שקרא פרעה ליוסף נפנת פענח (בראשית מ"ח מ"ה), ויש לדמיאל בלטשאבר (דניאל א' ז') עב"ל. ורז"ל אמרו שמשה קרא לו זה השם לרמוז לו תפלתו שהתפלל עליו יה יושיעך מעצת מרגלים (נ"ר): (יז) עלו זה בנגב, שעורו עלו דרך הנגב, לשון הראב"ע ז"ל, וידוע כי מצרים קוא בנגב ח"י, כאשר פירשתי בספר דניאל, והראיה כי רוקב מצרים פקות משבטים מעלות, ורוקב

תרגום אשכנזי

שפּראַך ער צו איהנען, בערייזט היר דיא מיטטאָג־ליכע זייטע, אונד געהט דען בערג הינויף: (יח) בעזעהט דאַז לאַנד, וויא עז בעשאַפֿען זייא? דאַז פֿאָלק, דאַז איין דעמזעלבען וואָהנט, אָב עז שטאַרק אָדער שוואַך, גע־רינגע אָדער צאַלרייך איזט? (יט) וואַז עז פֿיר איין לאַנד זייא, איין וועלכּס זיא וואָהנען,

אָב

וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם עֲלוּ זֶה בַּנֶּגֶב וַעֲלִיתֶם אֶת־הָהָר: יח וּרְאִיתֶם אֶת־הָאָרֶץ מַה־הִוא וְאֶת־הָעָם הַיֹּשֵׁב עָלֶיהָ הֲחָזָק הוּא הָרָפֶה הַמְעַט הִוא אִם־רָב: יט וּמָה־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־הִוא יֹשֶׁבֶת בָּהּ

הטובה

רש"י

התפלל עליו יהושע מענת מרגלי': (יז) עלו זה בנגב. הוא היה הפסולת של ארץ ישראל שכן דרך התגרים מרחי' את הפסולת תחלה ואחר כך מראין את הטבח: (יח) את הארץ מה היא. יש ארץ מגדלת גבורים ויש ארץ מגדלת חלשים יש מגדלת אוכלוסין ויש ממעטת אוכלוסין: החזק הוא הרפה. סימן מסר להם אם בפרזים יושבין חזקים הם שסומכין על גבורתם

תרגום אונקלוס

וְאָמַר לְהוֹן סְקוּ דָא בְּדָרוֹמָא וְתִסְקוּן לְטוּרָא: (יח) וְתֶחֱזוֹן יַת־אַרְעָא מָה הִיא וְיַת עַמָּא דְיָתֵיב עֲלָהּ הֲתַקִּיף הוּא אִם־חַלָּשׁ הַזְעֵיר הוּא אִם סַגִּי: (יט) וּמָה אַרְעָא דִי־הוּא יָתֵיב בָּהּ

הטבא

באור

גרוחב ירושלים שלשים ושלש, ומדבר פארן בנגב ארץ מצרים (כ"ל בנפון ארץ מצרים שהרי מדבר פארן בין מצרים לארץ ישראל), והנה פי' בנגב אינו נגב המקנה, רק פירושו בנגב של ארץ כנען, והעד בחברון שהוא ליהודה, והכתוב אומר יקודה ישמוד על גבולו מנגב: (יח) וראיתם את הארץ מה הוא, כבר הזכר פעמים רבים שרוב ספורי התורה הם על דרך כלל ופרט אתפרוט ברלשונה ותכלול באחרונה, והנה גם בזה הענין דברה התורה ע"ז הדרך כי מדרך הבלקמים המשלחים לתור איזה ארץ לחקרה ולתפשה הוא על שני דברים רלשיים, הא' לדעת מהות הארץ ההיא, והב' לדעת מהות וכמות העם אשר בה, אמנם החקירה הא' היא גם כן תחלק לשתים, הא' לדעת מהות הבנינים אם הם בפרזים או במבצרים יושבים, ועי"ז ידע גם הם להכין כליהם ולבנות דיק ולשפוך סוללה, הב' לחקור על מהות המדינה והשדות אם מגדלים פירות ותבואות לרוב שיהיה להם ולמקניהם לאכול ולשבוע, והנה אמר להם בתחלה דרך כלל ורחיתם את הארץ מה היא ואת העם הישב עליה, ולפי שפרטי החקירה הרלשונה הם רבים, לכן פרט השניה בתחלה ואמר החזק הוא הרפה שירחו כמות גודל העם הזה וערך איכריהם אם הם גבורים לאלקמה אם לא: המעט הוא אם רב, בכמות המספר: (יט) ומה הארץ, עתה שב לפרט ענין החקירה הרלשונה, ובתחלה אמר דרך כלל השובה היא אם רעה, ואח"כ יפרט ענין השובה והרעה על החלוקה שהזכרתי הא' על מהות הבנינים' זהו שאמר הבמחנים וגו': הבמחנים, ת"א הכפרים, והם ערים פתוחים מאין חומה סביב. (רש"י), ובן מתורגם בל"א, ולא כראב"ע שפירש הבמחנים כמו הקדריים שחונים באהלים, ודעתו לפי שהנפרד ממנו מחנה, שהוא שם מורה על קבון בני אדם אשר על פני השדה חונים, אמנם המאמר הזה הוא שב של וזה הערים, ושם עיר לא תכון כ"א על עיר הבטוח: הבמחנים,

הה"א

הַטּוֹבָה הִוא אִם־רָעָה וּמָה
הֶעָרִים אֲשֶׁר־הוּא יוֹשֵׁב בָּהֶנָּה
הַבְּמַחֲנִים אִם בְּמִבְצָרִים :
כ וּמָה הָאָרֶץ הַשְּׁמֵנָה הִיא אִם־אֵ
רֶזָה הֲיֵשׁ־בָּהּ עֵץ אִם־אַיִן
וְהִתְחַזַּקְתֶּם וּלְקַחְתֶּם מִפְּרִי
הָאָרֶץ וְהַיָּמִים יְמֵי בִכּוּרֵי
עֲנָבִים : שני כא וַיַּעֲלוּ וַיָּתֻרוּ אֶת־
הָאָרֶץ מִמִּדְבַּר־צִן עַד־רְחֹב
לְבֹא חֲמָת : כב וַיַּעֲלוּ בַנֶּגֶב וַיָּבֹא נ
עד

אָב עז גוט אָדער שלעכט
איזט ? וויא דיא שטאָדטע
בעשאַפֿען , אין וועלכעם זיא
וואָהנען ? אָב אין אָפֿענען
אָדער פֿעזטען אערטערן ?
(כ) וואָז עז פֿיר איין באָדען
זייא ? אָב ער פֿעטט אָדער
מאַגער איזט ? אָב פֿרוכט־
בוימע דאַרין פֿאָרהאַנדען ,
אָדער ניכט ? וואַגט עז אויך
איניגע פֿרוכטע דעז לאַנדעז
מיט צו ברינגען : עז וואַר
עבען אום דיא צייט דער
ערזטן וויינטרויבען : (כא) זיא
צאָגען הינויף , ערקונדטען
דאַז לאַנד : פֿאָן דער וויזטע
צין ביז רחב , אויף דעם
וועגע נאַך חמת : (כב) זיא
ביז

בערייזטען דען מיטטאָגליכען טהייל דעז לאַנדעז , קאַמען

תרגום אונקלוס

הֲטָבָא הִיא אִם־בִּישָׁא וּמָה קִרְוָיָא
דִּי־הוּא יָתִיב בְּהֵן הֲבְפַצְחִין אִם־
בְּבִרְכִין : (כ) וּמָה אַרְעָא הֲעַתִּירָא
הִיא אִם־טְסַבְּיָנָא הַאִית בָּהּ אִילָנִין
אִם־לָא וְתִתְקַפּוּן וְתִסְבּוּן מֵאִבָּא
דְּאַרְעָא וְיוֹמַיָּא יוֹמֵי בִּכּוּרֵי עֲנָבִין :
(כא) וּסְלִיקוּ וְאֲלִילוּ יָת אַרְעָא
מִמַּדְבְּרָא דְצִין עַד רְחוֹב לְמֵיתֵי חֲמָת :
(כב) וּסְלִיקוּ בְּדָרוֹמָא וַאֲתָא עד

רש"י

גטולתם ומה בערים בגורת הם יושבין אלא יש הם : (יט) המחכי' . תרגומו הבפתחין כרכין פטוחין ופתוחין מלין חומה : הטובה היא במעיינות ותהומות טובים וכריאים : (כ) היש בה עץ . אם יש בהם אדם כשר שיגין עליהם בזכותו : בכורי ענבים . ימים שהענבים מתבשלין בנכור : (כא) ממדבר צין עד רחוב לבוא חמת . הלכו בגבוליה באורך ובארוחב כמין גם הלכו רוח גבול דרומית ממקטוע מזרח על מקטוע מערב כמו שני' משה עלו זה בנגב דרך גבול דרומית מזרחי' עד היש שהיש הוא גבול מערבי ומשם חזרו והלכו כל גבול מערבי על שפת הים עד לבוא חמת שהוא אצל הר ההר במקטוע

באור

הה"א היא לשאלה והיה ראוי להיות בשו"א ופת"ח , אבל מפני פגישת שני שואין בתחלת התיבה היא בפת"ח לבד , הבי"ת היה ראויה להיות רפויה , כמו הַבְּרָכָה אחת היא ובאה דגושה במקום שאין לטעות שהיא ה"א הידיעה , לפי שה"א הידיעה תמיד אחר אותיות כל"ב :
(כ) ומה הארץ , עתה יפרש ההודעה השניה שיחקרו על חלק הארץ המגדל נמתים ואחר השמנה היא אם רזה אם היא מרובה בתבואה' וכפירות ובכלל זה אם היא רבת המעינות : היש בה עץ , אילני מאכל ואילני סרק כי גם אילני סרק נגרמים לחיל הגרים על העיר לבנות מגור ודייק , ועל הדרך הזה ראוי לתרגם (אבן פיהל גהעלן דאדרין אחזו) , והתרגום המיוחס ליב"ע

תרגום אשכנזי

ביז חברון: אַלזוֹאָ אחימן ששי אונד תלמי, דיא זאָהנע דעז ריזען ענק וואַרען: חברון איזט זיבען יאָהרן עהער ער־ מיאט וואָרדען, אַלז צען אין מצרים: (כג) אַלז זיא אין דאַז טהאַל אשכול קאַמען, שניטטן זיא איינע רעבע אַב, געבוט

רש"י

במקלוט מערבית לטוכית כמו שמפורש בגבולות הארץ בפרשת אלה מסעי: (כב) ויבא עד חברון. כלב לבדו הלך שם ונשתטח על קברי אבות שלא יהא כיסת לחבריו להיות בענתם וכן הוא אומר ולו אתן את הארץ אשר דרך בה וכתיב ויתנו לכלב את חברון (שופטים א'): שבע שנים נבנתה. אפשר שבנה חם את חברון לכנען בנו הקטן קוד' שיבנה את צוען למצרים בני הגדול אלא שהית' מכונה בכל טוב על אחד משבעה בצוען ובא להודיעך שבחה של ארץ ישראל שאין לך ערים בארץ ישראל יותר מחברון לפיכך הקנוה לקבורת מתים ואין לך מעולה בכל הארצות כמצרים שנאמר כגן ה' כארץ מצרים וצוען היא המעולה שבארץ מצרים שם מושב המלכים שנאמר כי היו בצוען שריו (ישעיה ל' מ"ד) והיתה חברון טופה ממנה שנעה חלקים: (כג) זמורה. שוכת גפן ואשכול של ענבים תלוי בה: ויאשלו

בעוט

תרגום אונקלוס

עד חֶבְרוֹן וַתְּמָן אֲחִימָן שֵׁשַׁי וְתַלְמַי בְּנֵי גִבָּרָיָא וְחֶבְרוֹן שְׁבַע שְׁנִין אִתְבְּנִיאַת קֳדָם תְּנִיס דְּמִצְרָיִם: (כג) וַאֲתוֹ עַד נַחֲלָא דְאַתְכְּלָא וְקַצוּ כִּיתְמָן עוֹבָרְתָּא ואתבל

באור

פי' הלית בה אילנין דמיכל, נראה שכונתו לחקור רק על אילני מאכל, וכן נראה מענין הכל' הסמוך לפניו שנוה אותם לחקור השמנה היא אם רזה שהיא שנה הארץ בשדי תבואות ואח"ז נוס לחקור בשנה הארץ בשדי האילנות, ואמר שיביאו לו מפרי, וכן מתורגם בל"א: רזה, תוקף לנקבה מנחו ע"ו והוא ענין כאוב: וההחזקתם, יערב נא לבבכם לקחת גם מפרי הארץ: והימים ימי בכורי ענבים, הכתוב מגיד זה מפני האשכול ענבים שנטלו' (רשב"ם): (כב) ויבא עד חברון, רז"ל אמרו על כלב לבד, בעבור שכתוב ולו אתן את הארץ אשר דרך בה (דברים א' לו), ומניח ביהושע שמתן לכלב את חברון, אבל עקר פשוטו ויבא כל אחד ואחד עד חברון, ועד בכתו' לאמן שכלם היו בחברון, שאמר וגם בני ענקים ראינו שם, וגם ילידי הענק ראינו שם, הרי שראו כלם את הענקים אשר בחברון, (הרשב"ם): וחברון שבע שנים נבנתה, לפי פשוטו נבנתה לפני צוען, וגם כן אשורה יותר עיר הישנה מעיר החדשה, שהיו ישראל מכירים אמיתות של צוען הולרך לומר כי ערי ישראל אשונים יותר, וגם מתוך יושנה היה בה ענקים שהם מדורות הראשונים: (הרשב"ם), ז"ל הרמב"ן, והנראה בעיני בדרך הפשט כי חברון היא קרית ארבע הוא האדם הגדול בענקי' שהי' שמו ארבע והוא הבונה אותה ע"כ נקרא' על שמו, והוא שנאמר ושם חברון לפנים קרית ארבע האדם הגדול בענקים הוא (יהושע י"ד ט"ו), וזה האיש הוליד בן וקרא את שמו ענק ועל שמו נקרא ענקים, ולכך יאמר הכתוב כי שם בחברון לאחימן ששי ותלמי ילידי הענק, וחברון שבע שנים נבנתה לו שבנה אותה ארבע לבנו ענק שבע שנים לפני הבנות צוען מצרים שהיא קדמונית להגיד הפלגת חיי האנשים האלה, כי כאשר הם מוקלגים בקומתן כן ימיהן ארוכין מכל האדם כי לאביהם נבנתה חברון לפני צוען מצרים שנתקבלו בה כמה דורות מלו ועד עתה ע"כ, ועוד האריך שם, ולפי דבריו שענק הוא שם ענם

לאיש

תרגום אשכנזי עד

וְאֶשְׁכֹּל עֲנָבִים אֶחָד וַיִּשָּׂאֻהוּ
בַּמּוֹט בִּשְׁנָיִם וּמִן־הָרִמֹּנִים וּמִן־
הַתְּאֵנִים: כד לַמָּקוֹם הַהוּא קָרָא
נַחַל אֶשְׁכֹּל עַל אֹדוֹת הָאֶשְׁכּוֹל
אֲשֶׁר־כָּרְתוּ מִשָּׁם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:
כה וַיָּשֻׁבוּ מִתּוּר הָאָרֶץ מִקֵּץ
ארבעים

נעבזט איינער ווײנטרויבע, ליסען זיא פֿאָן צוועען אויף איינער באַהרע טראַגען: נאַמען אויך עטוואַז פֿאָן גראַנאַטאָעפּפֿעלן אונד פֿייגען מיט: (כד) דיזען אָרט נענגט מאַן נחל אשכול (דאַז טהאַל דער טרויבע): וועגען דער טרויבע, וועלכע דיא קינדער ישראל'ז דאַזעלבזט אַבגעשניטטען: (כה) נאַך פֿיר־

ציג טאַגען קעהרטען זיא פֿאָן ערקונדיגונג דעז לאַנדעז צוריק

תרגום אונקלוס

וְאִתְכַּל עֲנָבִין חַד וּנְטָלוּהִי בְּאָרֵיחָא
בְּתְרֵין וּמִן־רְמוֹנָיָא וּמִן תְּאֵנָיָא:
(כד) לְאַתְרָא הַהוּא קְרָא נַחֲלָא
דְּאִתְכְּלָא עַל עֵיסֶק אִתְכְּלָא דִי־
קְצוּ מִתַּמָּן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: (כה) וְתָבוּ
מִלְּאַלָּא־ית אַרְעָא מִסּוֹף ארבעין

רש"י

במוט וגו' ממשמע שנא' ויטלוהו במוט איני יודע שהוא בשנים ומה תלמיד לומר בשנים בשני מוטות הא כיצד שמנה כטלו לאשכול אחד כטל תאנה ואחד רמון יהושע וכלב לא נטלו כלום לפי שכל עצמן להוציא דבה כתכווכו כשם שפריה מתוקה כך עתיד מתוקה ולא חפץ אתה לידע כמה משא אחד מהם נא ולמד מאנשים שהקימו בגלגל הרימו להם איש אבן אחת מן הירדן על שכמו והקימו בגלגל (יהושע ד') ושקלום רבותיו משקל כל אחת ארבעים מאה וגמירי טעמא דמילתא אינם על כתפיה אינו אלא שלים משאוי שמסיעין אותו להרים: (כה) ויסובו מלא הארץ מקץ ארבעים יום. והלא ארבע מאות פרסה על ארבע מאות פרסה היא והלך אחד ביומו עשר פרסאות ליום הרי מהלך ארבעים יום מן המזרח למערב

והם

באור

לאיש פרטי טוכרח נ"כ לומר שנעשה אח"ז שם כללי לכל זרעם אחריהם, ולכן תנדק בו ה"א אידיעה ילידי הענק, ונקבון הענקים, ולפי דרש חז"ל שאמרו ענק שמעניקים חמה בקומתן, תהיה מלת הענקים או הענק עם ה"א הידיעה שם התואר על נוכח קומתם, ובלא הידיעה שם פרטי: צען מצרים, שם מקום בארץ מצרים, ותחסר בי"ת השמוש, כמו מבית לחם יהודה (רות א' א'), ענינו מבית לחם אשר בארץ יהודה, וכן ת"א וינ"ע קדם טאנים דמצרי, (בג) עד נחל אשכל, אף שעודנו לא היה שמו כך, אבל משה כתב בשמו שנקרא המקום ההוא אח"ז ע"י אותו המעשה: זמורה, שוכת גפן: ואשכל ענבים אחד, מבאנו זמורה בלשון זכר, אף שבא בה"א הנקבה, כדכתיב הזמורה אשר היה בעבי היער (יחזקאל ט"ו ב'), אלא שאף עכ"פ מלת אחד שבה על אשכול, ולא על מלת זמורה המובדלת בטעם, והבאור שכרתו זמורה שלא היה בו כי אם אשכול אחד: בשנים, לפי פשוטו בשני אנשים, וכן תורגם בתרגום יב"ע, וכן מתורגם בל"א, ודרז"ל בשנים בשני מוטות, ומאכה בשאוהו: ומן הרמנים ומן התאנים, תיב"ע וכן מן רומניא וכן מן תיניא, שגם מהם לקחו קצת, וכן מתורגם בל"א: (כד) קרא נחל אשכל, הקורא, ורבים כמוהו: (כה) מקץ ארבעים יום, בתחלת היום האחרון של ארבעים יום, כמו מקץ שבע שנים תעשה שמטה, שפירושו בתחלת השנה השביעית, אף כאן ביום הארבעים עצמו, לפי דעת חז"ל שבאו ביום ט' באב:

אל

ב אַרְבָּעִים יוֹם: כו וַיֵּלְכוּ וַיָּבֹאוּ אֶל־
מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־כָּל־עֲדַת
בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶל־מִדְבַּר פָּארָן
קָדֵשָׁה וַיָּשִׁיבוּ אֹתָם דָּבָר וְאֶת־
כָּל־הָעֵדָה וַיַּרְאוּם אֶת־פְּרִי
הָאָרֶץ: כז וַיְסַפְּרוּ־לוֹ וַיֹּאמְרוּ
בָּאנוּ אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר שְׁלַחְתָּנוּ
ג וְגַם זָבַת חָלָב וּדְבַשׁ הִוא וְזֶה
פִּרְיָהּ: כח אֶפֶס כִּי־עַז הָעָם הַיֹּשֵׁב

צוריק: (כו) רייזטען אונד לאַנגטען בייא משה, אהרן אונד דער גאַנצען געמיינע דער קינדער ישראל׳ז, צו קדש, אין דער ווזטע פארן אַן: שטאַטטען איהנען אונד דער גאַנצען געמיינע בעריכט אַב, אונד צייגטען איהנען דיא פרוכט דעז לאַנדעז: (כז) ערצעהלטען איהם אונד שפראַכען: וויר זינד אין דאַז לאַנד געקאָממען, דאַהין דוא אונז זאַנדעזט: עז איזט איין לאַנד, דאַז פאָן מילך אונד דאָניג פליסט, אונד דיזעז איזט זיינע פרוכט: (כח) יעדאָך דאַז פאָלק, וועלכעז דאַרין וואָהנט, איזט מאָכטיג: דיא

ארץ

רש׳י

והם הלכו מרכה ורחב׳ אלא שגלוי לפני הקב״ה שיגזור עליהם יום לשנה קנר לפניהם את הדרך: (כו) וילכו ויבאו׳ מהו וילכו להקים הליכתן לביאתן מה ביאתן בעצה רעה אף הליכתן בעצה רעה: וישיבו אותם דבר׳ את משה ואת אהרן: (כו) זבת חלב ודבש היא׳ כל דבר שקר שאין אומרים בו דבר אמת בתחלתו אין מתקיים בסופו: (כח) בצורות׳ לשון חוזק ותרגומו כריכין לשון בירכיות עגולות ובלשון

ודבש היא ודין־אבה: (כח) לחזר אבי־תקיף עמא דיתיב בארעא

תרגום אונקלוס

אַרְבָּעִין יוֹמִין: (כו) וַאֲזָלוּ וַאֲתוֹ לְוָת
מֹשֶׁה וְלְוָת־אַהֲרֹן וְלְוָת־כָּל כְּנִשְׁתָּא
דִבְנֵי־יִשְׂרָאֵל לְמַדְבְּרָא דְפָארָן לְרֻקֵם
וַאֲתִיבוּ יַתְהוֹן פִּתְגָמָא יַת כָּל כְּנִשְׁתָּא
וְאַחְזִיאוּנוּן יַת־אִבְּא דְאַרְעָא:
(כז) וְאִשְׁתְּעִיאוּ לֵיהּ וַאֲמָרוּ אֲתֵינָא
לְאַרְעָא דִי שְׁלַחְתָּנָא וְאַף עֲבַדָא חֲלַב

דְבַשׁ הִיא וְדֵין־אִבְּהּ: (כח) לְחוֹד אֲרֵי־תַקִּיף עַמָּא דְיָתִיב בארעא

באור

(כו) אל מדבר פארן קדשה, חלק המדבר שהיה סמוך לקדש ברנע (רע״ם), וכן החכר בפ׳ בהעלתך: וישיבו אתם, את משה ואת אהרן, וכן וירא׳ום את פרי הארץ: (כז) ויספר לו, התשובה על שליחות׳ היתה למשה לבד, כי הוא שלחם כאמרו באנו אל הארץ אשר שלחתנו: וגם זבת חלב ודבש היא. בענבור שנזה אותם לראות השמנה היא אם רזה השיבו לו שהיא שמנה: וגם זבת חלב ורבש היא, באומרו שבאנו אל הארץ אשר שלחתנו, וגם חקרנוה כאשר צויתנו ומצאנוהו שהיא טובה: וזה פריה, היא תשובה על יש בה עץ׳ (הרמב״ן): (כח) אפס כי עז העם, תשובה על שאלת החזק הוא הרפה: והערים בצרות, תשובה על שאלת הבמחנ׳ אם במבצרים, והפסיק הכתוב בענין תשובת׳ על שאלת המעט היא אם רב, והולך ומספר איך שמוציאי הדבה האריכו לדבר ולהרחיב בגבורת העם היושב בה, והעמים שוכני גבוליה להגיד את לב העם ולהודיע פחדם וירא׳תם ונערם, אתה תראה שקנרו לשון׳ בענין שבח הארץ וטובה, ולא אמרו רק וגם זבת חלב ודבש היא זה פריה, והרחיבו כשאול פיהם בענין גנותה, באמרם

אפס

בָּאָרֶץ וְהָעָרִים בְּצֻרוֹת גְּדֹלֹת
מְאֹד וְגַם־יְלִדֵי הָעֲנָק רָאִינוּ
שָׁם: כט עֲמָלֵק יוֹשֵׁב בְּאֶרֶץ
הַנֶּגֶב וְהַחִתִּי וְהַיְבוּסִי וְהָאֱמֹרִי
יוֹשֵׁב בָּהָר וְהַכְּנַעֲנִי יוֹשֵׁב עַל־
הַיָּם וְעַל יַד הַיַּרְדֵּן: ל וַיַּהַס
כָּלֵב אֶת־הָעָם אֶל־מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר
עָלֹה נַעֲלֶה וְיָרַשְׁנוּ אֹתָהּ כִּי־
יָכוֹל נוּכַל לָהּ: לא וְהָאֲנָשִׁים
אשר

דיא שטאדטע זינד זעהר פעזט אונד גראָס, אונד וויר האבען אויך פאָן דער נאכ־קונפט ענק ראזעל־בזט אנ־געטראָפען: (כט) עמלק וואָהנט געגען מיטאג: דער חתי יבוסי אונד אמרי וואָהנט אויף דעם געבירגע, אונד דער כנעני אם מעערע אונד אם ירדן: (ל) כלב שטיללטע צוואר דיא נאצאָן געגען משה אונד שפראך, וויר קאָנגען איממער דינויף ציהען אונד דאז לאנד אייג־נעהמען, וויר ווערדען אונד דעסען שאָן בעמאָכטיגען:
(לא) אַלליין דיא מאָנגער, וועלכע

תרגום אונקלוס

בְּאַרְעָא וְקִרְוַיָא תְּרִיכָן רַבְרְבָן לַחֲדָא
וְאַף בְּנֵי־גִבָּרַיָא חֲזַיְנָא תַּמָּן:
(כט) עֲמָלֵקָאֶה יָתֵיב בְּאַרְעָא דְּרוֹמָא
וְחִתָּאֶה וְיבוּסָאֶה וְאֱמוֹרָאֶה יָתֵיב
בְּטוּרָא וְכְנַעֲנָאֶה יָתֵיב עַל־יַמָּא וְעַל
כֵּיף יַרְדְּנָא: (ל) וְאַצִּית כָּלֵב יַת עַמָּא
לְמֹשֶׁה וַאֲמַר מֵיסַק נֵיסַק וְנֵירַת יָתָהּ אֲרֵי מֵיכַל נִיכּוֹל לָהּ: (לא) וְגוּבְרַיָא
די

רש"י

וכלשון ארמי כריך ענול: (כט) עמלק יושב וגומל. לפי שנכוו בעמלק כבר הזכירוה מרגלים כדי ליירלאס: על יד הירדן. יד כמשמעו אצל הירדן ולא תוכלו לעבור: (ל) ויהס כלב. השתיק את כלם: אל משה. לשמוע מה שידבר במשה לנוח ואמר וכי זו בלבד עשה לנו בן עמרם השומע היה סבור שנא לספר

באור

אמס כי עז העם וגו' והערים בצרות וגו' וגם ילידי הענק וגו' והחתי והאמורי וגו' והכנעני יושב על הים: וכאשר ראה כלב את כוונתם, התחכם להשתיקם, להחדילם מרעתם ולהחזיק את לב העם, ואמר להם לא תפחדו מפני הספור הזה, כי עלה נעלה וגו', ואולם הזדים ההם סתרו את דבריו ואמרו אין הדבר כן, לא נוכל וגו', ואח"כ חזרו אל הענין הראשון להשיב על שאלת המשגו היא, באמרם ארץ אוכלת יושביה, הכוונה שהם באמת מצא, אלא שרוע האדם גרמה להם, וכל זה כדי להניע את לב אחיהם, זהו המשך הכתובים ושעורם על דעתי: (כט) עמלק יושב בארץ הנגב, פירש"י לפי שנכוו בעמלק כבר הזכירוהו כדי ליירלאס, ויתכן כפי' הרמב"ן ז"ל, לרמוז שאין שם ריוח לבא בארץ משם כי כלם גבורים, כי עמלק בד רוש והכנעני (ובכלל כל שבעת הגויים שאינם מוכרים פה) במערב ובמזרח והאמורי בהר ע"כ, והתחילו גרוש דרוש, כי שם קטו בעת ההיא, והשמיטו רוח נפון כי רחוק הוא מהם: (ל) ויהס, שרשה הסה, ויען בנכל העתידים מגזרת כל"ה תחסר לפעמים ה"א למ"ד הפעל, כמו מן ברש דבה נאמר בבנין הקל ירבה, ובחסרון הה"א ירב בארץ, ובעתיד מבנין הפעיל נאמר יד בה, בחסרון הה"א ויירב בנת יהודה, אבל אם פ"א הפעל מאותיות הגרון אי בין

עם

אֲשֶׁר־עָלוּ עִמּוֹ אָמְרוּ לֹא נוּכַל
לַעֲלוֹת אֶל־הָעָם כִּי־חָזָק הוּא
מִמֶּנּוּ: לג וַיֹּצִיאוּ דִּבַּת הָאָרֶץ
אֲשֶׁר תָּרוּ אֹתָהּ אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
לֵאמֹר הָאָרֶץ אֲשֶׁר עָבַרְנוּ בָהּ
לָתוּר אֹתָהּ אֶרֶץ אֹכֶלֶת יֹשְׁבֶיהָ
הִוא וְכָל־הָעָם אֲשֶׁר־רָאִינוּ
בְתוֹכָהּ אַנְשֵׁי מִדּוֹת: לג וְשָׁם

ראינו

וועלכע מיט איהם געריזט
וואַרען, שפּראַכען: ווער
קאָנגען עז ניכט וואַגען, געגען
דיזע נאַציאָן הינויף צו ציהען:
דען זיא איזט שטאַרקער אַלז
ווער: (לג) איבערבראַכטען
דען קינדערן ישראל'ז, פאָן
דעם לאַנדע, דאַז זיא אויז־
געקונדשאַפטעט, פאַרשען
אונד ווידריגען בעריכט באַלד
שפּראַכען זיא דאַז לאַנד,
וועלכעז ווער דורכרייזט זינד
עז צו ערקונדען, פערצעהרט
זיינע איינוואָהנער: באַלד,
אַללע לייטע וועלכע ווער דאַרין געזעהען, זינד פאָן גראָסער שטאַטור: (לג) ווער

האַבען

רש"י

לספר בגנותו ובתוך שהיה בלבם על משה בשביל דברי המרגלים שתקו כולם לשמוע גנותו לומר והלא קרע לנו את הים והוריד לנו את המן והגיז לנו את השליו: עלה נעלה, אפילו בשמים והוא לומר עשו סולמות ועלו שם כגליה בכל דבריו: ויהס. לשון שתיקה. וכן הס כל בשר (זכריה ב') הס כי לא להזכיל (עמוס ו') כן דרך בני אדם הרוגה לשתק לגודת אנשים לומרו שי"ע • (ס"א הס): (לא) חזק הוא ממנו כגיכול כלפי מעלה לחרו: (לב) לוכלת יושביה • בכל מקום שעברנו מלאנוס קוברי מתים והקב"ה עשה לטובה

תרגום אונקלוס

די־סְלִיקוּ עִמֵּיהּ אֲמַרוּ לָא גְיָכוֹל
לְמֵיסַק לְוָת־עַמָּא אֲרֵי־תַקִּיף הוּא
מִנָּנָא: (לג) וְאַפִּיקוּ שׁוּם בִּישׁ עַל־
אַרְעָא דִי אַלִּילוּ יָתָהּ לְוָת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
לְמֵימַר אַרְעָא דִי עֲבַרְנָא בָהּ לְאַלָּלָא
יָתָהּ אַרְעָא טְקָטְלָא יַתְבָהָא הִיא וְכָל
עַמָּא דִי־חֲזִינָא בְּגַוָּהּ אֲנָשִׁין דְּמִשְׁחָן:
(לג) וְתַמָּן חזינא

באור

עם הה"ל וכן אם תחסר הה"ל אין הבדל בתמונה בין בכין הקל לבכין הפעיל כי בשניהם כלו פת"ח, כמו יַעֲשֶׂה, יַעֲנֶה, יַעֲלֶה, ובחסרון וַיַּעַשׂ, וַיַּעַן, אבל לפעמים ההבדל מבואר בענין, כי ויעל אכל ויעל כר ואיל במזבח הוא מבכין הפעיל לפי שהוא יותר, וכן במלת ויהס הדעת נוטה שהיא מהפעיל לפי שהוא יותר, והורגלתה שהשתיק את העם שישמעו אל משה, וכן מתורגם בל"ה: עלה נעלה, יוכל לעלות אף שהם חזקים ועריהם בגדות: כי יכול יוכל לה, יהיה לנו כח ויכלת לעמוד לנגדה, ומלת לה שבה על הארץ או על המלחמה: (לא) והאנשים וגו' לא נוכל, אין אנו נכנסים בסכנת נפשנו לעלות אליהם, וכן מתורגם בל"ה: כי חזק הוא ממנו, לפי כשוטו הוא למדברים בעדם, וכן ת"א מגנא, ורבותינו ז"ל ידוע (ערכין ט"ו ע"א): (לב) ויציאו דבת וגו' אל בני ישראל, כי הלכו מלפני משה ואהרן והיו אומרים להם באהליהם כי הארץ אוכלת יושביה, כי מתחלה כשהיו אומרים להם לפני משה ואהרן שהארץ זבת חלב ודבש ולתי שהעם חזק וכלנו היה אומר כי יוכל נוכל לה היו העם פוסקים, מהם בטחים בכחם

שלח לך יג יד

רָאִינוּ אֶת־הַנְּפִילִים בְּנֵי עֲנָק מִן־הַנְּפִלִים וַנְּהִי בְעֵינֵינוּ כַּחֲגָבִים וְכֵן הָיִינוּ בְּעֵינֵיהֶם: יד ו וַתִּשָּׂא כָּל־הָעֵדָה וַיִּתְּנוּ

את

תרגום אשכנזי עו

האבען אויך ריזען דאזעלבזט געזעד־הען: קינדער ענק'ז, פאן דעם ריזענגעשלעכטע: וויר קאמען אונז זעלבזט וויא הייאשרעקען געגען זיא פאר, אונד האבען איהנען אויך זא פארקאממען מיסען:

יד (ו) דיא גאנצע געמיינע פוהר אויף אונד

תרגום אונקלוס

חֲזֵינָא יַת גִּבָּרֵיָא בְּנֵי עֲנָק מִן גִּבָּרֵיָא וַהֲוֵינָא בְּעֵינֵי נַפְשָׁנָא כְּקַטְצִין וְכֵן הֲוֵינָא בְּעֵינֵיהוֹן:

יד (ו) וַאֲרִימַת כָּל כְּנִשְׁתָּא וְיַהֲבוּ

ית

רש"י

לטובה כדי לטרדם באבנים ולא יתנו לב לאלו: אנשי מדות גדולים וגבוהים וצריך לתת להם מדה כנון גלית גבהו שש אמות וזרת (ש"א י"ז) וכן אים מדון (שם ב' כ"א) אים מדה: (לג) הנפילים. ענקים מבני שמחזאי ועזאל שנפלו משמים בימי דור אנוש: וכן היינו בעיניה'. שמעבו אומרי' זה לזה נמלים (ס"א פגנים) יש בכרמים כאנשים: ענק. שמעניקים קמה בקומתן:

כל

באור

מגבורתם ומהם בעזרת השם בגבורים, אז הוציאו להם דבה בפני עצמם לאמר האדם אשר עברנו בה וגו', עד שילונו כל העדה, חה הטעם שאמר ויסובו וילונו עליואת כל העדה להוציא דבת שקר על הארץ לבטל עליתם על כל פנים, ודע כי המביא אמת יקרא מביא דבה, כמו ויבא יוסף את דבתם (בראשית ל"ז ב'), ואשר יאמר שקר הוא נקרא מוציא דבה. (מדברי הרמב"ן): אנשי מדות, אנשי מדות גדולות הם, כמו אנשי לבב שמעו לי (איוב ל"ד י'), כל אים יש לו לבב, אבל פירושו אנשי לב משכיל יותר משאר העם, וכן כאן פי' מדות מיוחדו' וגדולות מאדות שאר אנשים: (לג) ושם ראינו את הנפילים, כוונת הפסוק הזה וגם הפסוק שלפניו באר הרמב"ן ז"ל, ארץ כשהיא רעה והמית לליש ורעים והארץ מאכלת לא תגדל אנשי מדות רק יהיו אנשיה דליים ונפוחים שפלי קומה מסרי כח, אבל דבת המרגלים לאמר כי הארץ ההיא חזקת הקויר בגדת הטבע ומימיה ופירותיה עניים וכבדים ויגדלו גדולה רב מאד ולא יסבלו אתם מזני בני אדם הבינונים, זולתי הענקים ואנשי מדות שהם בעלי כח החזקים בטבעם אשר הם עצומים בגבהם וקומתם, ולכן תגדל אנשים גדולי' מאד ותמית שאר בני אדם כלם כמנהג במאכלי הגשים, (ויהי' לפי דבריו שעור הכתוב), ארץ אוכלת יושביה (לבעלי מזג בינוני), וכל העם אשר ראינו בתוכה (לפי שהם) אנשי מדות (גדולי' וחזקי' בטבע לסבול בגדת טבע הארץ ההיא), ועתה חזרו להפליג להם בחזקת הענקי', כי מתחלה אמרו וגם ילידי הענק ראינו שם, ועכשיו הפליגו בהם לקרא אתם נפילים ואמרו לעם ושם ראינו את הנפילי' בני הענק מן הנפילי' (בה"א הידיעה) הקדמוני' אשר שמעת' עליהם כי המה הגבורי', ולפי שהי' ענין הנפילי' שבדורות כח נודע בעול', הזכירו להם שאלו בני הענק מהם כדי לירא' ולבהלי', ולכך אמרו עתה ונהי בעינינו כחגבים וכן היינו בעיניהם, כלומר ל' הרמב"ן: ונהי בעינינו כחגבים, לפי מראה עינינו בערך גבה' וקומת' נחשבנו בערך קטנותנו ושפלת קומתנו כחגבי', ודרך המקרא לדבר במליצה זו בענין יחס ערך גבוה מעל גבוה עם ערך נמוכים, כמו ויושב על חוג הארץ ויושביה כחגבי' (ישעיה מ' כ"ב): וכן היינו בעיניהם, אין ספק שגם המה חשבונו לחגבים, ועי"ז היה להם לדבר בנזה לשלוח ידם בנו:

אח

אונד שריא : אונד דאז פאלק וויינטע דיאזעלבע נאכט : (ג) אללע קינדער ישראל׳ מוררטען איבער משה אונד אהרן : אונד דיא געמיינע שפראך צו איהנען , ווארען וויר דאך ליבער אין מצרים געשטארבען , אדער שטירבען נאך אין דיזער וויזטע! (ג) ווארום פיהרט אונז דער עוויגע אין יענעז לאנד , אין וועלכעם וויר דורך דאז שווערדט אומקאממען ווערדען ? אונזרע ווייבער אונד קינדער ווערדען צור בייטע ווערדען : איזט עז ניכט בעסער פיר אונז , וויר קעהרען נאך מצרים צוריק ?

אֶת־קוֹלָם וַיִּבְכּוּ הָעָם בַּלַּיְלָה הַהוּא׃ ב וַיִּלֹּנוּ עַל־מֹשֶׁה וְעַל־אַהֲרֹן כָּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמְרוּ אֲלֵהֶם כָּל־הָעֵדָה לוּ־מַתְנוּ בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם אוֹ בַּמִּדְבָּר הַזֶּה לוּ־מַתְנוּ׃ ג וְלָמָה יְהוָה מֵבִיא אֹתָנוּ אֶל־הָאָרֶץ הַזֹּאת לִנְפֹּל בַּחֶרֶב נָשֵׁינוּ וְטַפֵּנוּ יִהְיוּ לָבַז הֲלוֹא טוֹב לָנוּ שׁוּב מִצְרָיְמָה׃

ויאמרו

זיא

רש״י

יד (א) כל העדה . סנהדרלאות : (ב) לו מתנו . הלואי ומתנו : (ד) נתנה רלא

תרגום אונקלוס

ית קלהון ובכו עמא בליליא ההוא : (ב) ואתרעמו על משה ועל אהרן כל בני ישראל ואמרו להון כל כנשתא לוי דמיתנא בארעא דמצרים או במדברא הדין לוי דמיתנא : (ג) ולמא יי מעיל יתנא לארעא הדא למיפל בחרבא נשנא וטפלנא יהון לביזא הלא טב לנא דנתוב למצרים :

ואמרו

באור

יד (א) את קולם , פעול למלת ותשא ולמלת ויתנו , כ״כ הרלב״ע , והוא דבוק שאיך יתכן לומר ותשא כל העדה את קולם, ויבא כמו הרבים על פעל יחידה , ודעת המתרג׳ התשבמי שאינו שב כי אם על פעל ויתנו , ושעור הכתוב כך הוא , ותשא כל העדה את עצמה (כמו ויקח קרח ע״ב) , ויתנו הנותני׳ את קולם : (ב) לו מתנו , הלואי ומתנו : (ג) ולמה ה׳ וגו׳ לנפל בחרב , ר״ע ספורט כתב כי תשבו שהיה כל אלה בתחבולה מאתו מבאתו לותם בשביל גליה׳ במצרים לו לסבה אחרת עכ״ל , ותלונה כזאת מפורשת בתוכחת משה , ותרגנו באהליכם ותאמרו בשנאת ה׳ אותנו הוציאנו מארץ מצרים לתת אתנו ביד האמרי להשמידנו (דברי׳ א׳ ד״ז) , ואולם לי אפשר לכוון עם הבאור הזה שאלת למה , כי איך ישאלו למה ה׳ מביא אותנו וגו׳ ובמאמר הוא בעצמו יודיעו סבת ההבאה שהיא להפילם בחרב ? לכן נראה שלא הגיש בדברוה׳ האלה עדיין אל המרי העצום הזה ליתם להשם ב״ה כונה רעה הזאת , ואולם היו כמתמיהים ושואל׳ למה ה׳ מביא אותנו אל הארץ הזאת אשר שם סופנו לנפול בחרב , והעד שאמר לנפול לא להפיל , ותהי׳ הלמ״ד פה להודעת אחרית הדבר וסופו לא הודעת הסבה , וכן מתורגם כל׳ אשבמו שוב מצרימה , כאשר יהיה המקור נושא המאמר , ענינו כענין שם המקרה , כמו שמוע אזנך טוב (שמואל א׳ ט״ו וכ״ב) , וכבר זכרנו זה , אף כאן שוב הוא כמו שם המקרה (דאז טוריך

קעהרן)

ד וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל־אָחִיו נִתְּנָה
רֹאשׁ וְנָשׁוּבָה מִצְרָיְמָה׃ ס וַיִּפֹּל
מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן עַל־פְּנֵיהֶם לִפְנֵי
כָּל־קְהַל עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׃
ו וִיהוֹשֻׁעַ בִּן־נוּן וְכָלֵב בֶּן־יְפֻנֶּה
מִן־הַתָּרִים אֶת־הָאָרֶץ קָרְעוּ
בִּגְדֵיהֶם׃ ז וַיֹּאמְרוּ אֶל־כָּל־
עֲדַת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר הָאָרֶץ
אֲשֶׁר עָבַרְנוּ בָהּ לָתוּר אֹתָהּ
טוֹבָה הָאָרֶץ מְאֹד מְאֹד׃ שלישי

(ד) זיא שפראַכען שאָן ווירקליך איינער צום אַנדערן: ווער וואָללען איין אָבער־הויפט וואָהלען, אונד נאָך מצרים צוריק קער־הרען! (ה) משה אונד אהרן פֿילען אויף איהר אַנגעזיכט: פֿאָר דער גאַנצען פֿערזאַממלונג דער געמיינע דער קינדער ישראל׳ז: (ו) יהושע זאָהן נון אונד כלב זאָהן יפנה, דיא מיט אונטער דען קונדשאַפֿטערן דעז לאַנדעז געוועזען: צערריסען איהרע קליידער: (ז) אונד שפראַכען צור געזאַמטען גע־מיינע דער קינדר ישראל׳ז, וויא פֿאָלגט: דאַז לאַנד, וועלכעז ווער דורכרייזט זינד, עז צו ערקונדען, דיזעז לאַנד איזט זעהר פֿאָרטרעפֿליך: אם

תרגום אונקלוס

(ד) וַאֲמָרוּ גְּבַר לַאֲחוּהִי נְטַנֵּי רֵישָׁא וּנְתוּב לְמִצְרָיִם׃ (ה) וּנְפַל מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן עַל אַפֵּיהוֹן קֳדָם כָּל קְהַל כְּנִישְׁתָּא דְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל׃ (ו) וִיהוֹשֻׁעַ בַּר נוּן וְכָלֵב בַּר יְפֻנֶּה טַן מְאַלְּלֵי אַרְעָא בְּזָעוּ לְבוּשֵׁיהוֹן׃ (ז) וַאֲמָרוּ לְכָל כְּנִשְׁתָּא דְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְמֵימַר אַרְעָא דִי עֲבַרְנָא בָהּ לְאַלָּלָא יָתָהּ טָבָא אַרְעָא לַחֲדָא לַחֲדָא׃ אם

רש״י

רש״י כתרגומו כמנהג רישא כמים עליהו מלך ורבותיהו

באור

קעהרן), ושעורו השיבה למצרים טוב לנו: (ד) נתנה ראש, כמים עליהו רש״י: (ה) ויפל משה ואהרן, הרמב״ן כתב שהי׳ זה דרך תחנונים ובקשה מאת קהל עדת ישראל, שרצו הצדיקי׳ הללו שהיו טוענים לטוב מצרימה, ומלאכו שנפילת אפי׳ תורה על ענין הפיוס והתחנה, כמו וילכו גם אחיו ויפלו לפניו (בראשית כ׳ י״ח), ויפל לאפיו ארצה וישתחו אל־פעמי׳ (שמואל א׳ כ׳ מ״א), ואולם יתכן לפי פשוטו שמריב הנער והיונן, בראות׳ עם ה׳ פרוע, לא קם עוד ריב בהם, ונפלו על פניהם: (ו) ויהושע בן נון וגו׳, הכתוב הזה הוא בעל מאמר אחד, לכן הוכא האתנח בגבול הטעם כאשר הזכרתי פעמי׳ רבות: (ז) הארץ אשר עברנו וגו׳ טובה הארץ, הרצוי ע״פ טבע הל׳ לומר טוב׳ היא, אבל לפי׳ ר״ע ספורנו יבואר יתור המלה הזאת עם נאור הפסוקי׳ הסמוכי׳ באופן זה, כי כונת שלוח המרגלי׳ היתה לשני דברים כללי׳ לראות טובת הארץ בטבעה, וגם אם יושביה גבורים או חלשים, והמרגלים השיבו על שניהם לרעה, כי בענין הארץ אמרו אוכלת יושביה היא, ועל ענין יושביה אמרו אפס כי עז העם וגו׳, ולעומת זה השיבו יהושע וכלב בעובת שני הענינים ואמרו, הארץ אשר עברנו וגו׳ עובה הארץ מאד מאד, ר״ל

תרגום אשכנזי

(ח) ווען דער עוויגע געפאַל־
לען אַן אונז האָט, זאָ ווירד
ער אונז אין דיזען לאַנד
ברינגען, אונד אונז זאָלכען
איינגעבען: איין לאַנד, דאַ
מילך אונד האָניג פלליסט:
(ט) זייד נור ניכט ווידער־
שפענזטיג געגען דען עוויגען:
זאָ דירפט איהר אייך פאָר
דעם פאָלקע דיזען לאַנדען
ניכט פירכטען, ווייל ווערדען
זיא וויא בראָד פערצעהרען:
איהר שאַטטען איזט פאָן
איהנען געוויכען (זיא האָבען
געמליך קיינען שוטץ מעהר),
אונד מיט אונז איזט דער
עוויגע, איהר האָבט זיא ניכט
צו פירכטען: (י) אָבער דיא

שלח לך יד

ח אִם־חָפֵץ בָּנוּ יְהוָה וְהֵבִיא
אֹתָנוּ אֶל־הָאָרֶץ הַזֹּאת וּנְתָנָהּ
לָנוּ אֶרֶץ אֲשֶׁר־הִוא זָבַת חָלָב
וּדְבָשׁ: ט אַךְ בַּיהוָה אַל־תִּמְרֹדוּ
וְאַתֶּם אַל־תִּירְאוּ אֶת־עַם
הָאָרֶץ כִּי לַחְמֵנוּ הֵם סָר צִלָּם
מֵעֲלֵיהֶם וַיהוָה אִתָּנוּ אַל־
תִּירָאֻם: י וַיֹּאמְרוּ כָּל־הָעֵדָה
לִרְגוֹם אֹתָם בָּאֲבָנִים וּכְבוֹד
יְהוָה נִרְאָה בְאֹהֶל מוֹעֵד אֶל־
כל

גאַנצע געמיינע שפראַך, מאַן זאָללטע זיא שטייניגען אינדעם ערשין דיא הערר־
ליכקייט דעו עוויגען אין דעם שטיפטזעלטע
אַללען

רש"י

ורבותיכו פירשו לשון ע"ז · (ט) אל תמרודו ·
ושוב ואתם אל תיראו: כי לחמנו הם · נאכלים
כלחם: סר צלם · מגינם וחזקים כשריון שבהם
מתו איוב שהיה מגין עליהם · דבר אחר צלו של
מקום סר מעליהם: (י) לרגום אותם · את
יהושע וכלב: וכבוד ה' · הענן ירד שם:
עד

תרגום אונקלוס

(ח) אם־רעוא בגא קדם־יי ויעל
יתנא לארעא הדא ויתנה לנא ארעא
די היא עבדא חלב ודבש: (ט) ברם
במימרא דיי לא תמרדון ואתון לא
תדחלון מן־ית־עמא דארעא ארי
ביד־נא מסירין אנון עדא תוקפיהון מינהון וטימרא דיי בסעדנא לא תדחלון
מנהון: (י) ואמרו כל־כנישתא למירגם יתהון באבניא ויקרא דיי אתגלי
במשכן זמנא לכל־בני ישראל:
ואמר

באור

בענין הארץ עצמה, ועל ענין העם הם־בו בפסוק שלאחריו, לך נה' אל תמרדו ואתם אל תירלו
לת עם הארץ וגו': מאד מאד, הכפל לחזק ההפלגה: (ח) אם חפץ ה' בנו והביא וגו',
מלת והביא לשון עוד מתכלי המאמר, כי לא יפסר הנמשך אבל מאמר והביא הוא הנמשך, ונאורו
מס יחפוץ בנו ה' לא והביא וגו', וכן מתורגם בל"א: (ט) אך בה' אל תמרדו, לשון הרמב"ן
כי ירלתכם לחזק העם היושב בה הוא מרד בשם הנכבד כי לא בכחכם ינלתם מעברים, כי יד
ה' עשתה עמכם להפליא והוא הנעיא לתכם שיוריש מפניכם אם כן האמינו ותבליחו עכ"ל,
ורש"י פי' לך נה' אל תמרדו ושוב ואתם אל תירלו, ותרי' לפ"ד מלת ואתם הנמשך מתכלי הקוד',
וכן מתורג' בל"א: כי לחמנו הם, נאכלים כלחם על דרך אוכלי עמי אוכלי לחם: סר צלם,
הוא

כָּל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׃ פ
יח וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה עַד־
אָנָה יְנַאֲצֻנִי הָעָם הַזֶּה וְעַד־אָנָה
לֹא־יַאֲמִינוּ בִי בְּכֹל הָאֹתוֹת
אֲשֶׁר עָשִׂיתִי בְּקִרְבּוֹ׃ יט אַכֶּנּוּ
בַדֶּבֶר וְאוֹרִשֶׁנּוּ וְאֶעֱשֶׂה אֹתְךָ
לְגוֹי־גָּדוֹל וְעָצוּם מִמֶּנּוּ׃
כ וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה וְשָׁמְעוּ
מִצְרַיִם כִּי־הֶעֱלִיתָ בְכֹחֲךָ אֶת־
העם

אַלְלען קינדערן ישראל׳ז׃
(יח) אונד דער עוויגע שפּראַך
צו משה׃ וויא לאַנג זאָלל מיך
דיזען פאָלק נאָך ערצירנען?
וויא לאַנגע נאָך וואָללען זיא
ניכט אַן מיך גלויבען, בייא
אַללען וואונדערצייכען, דיא
איך אונטער איהם געטהאַן?
(יג) מיט דער פעזט ווילל
איך עז שלאַגען, אונד פער-
טילגען׃ דיך הינגעגען צו
איינעם גראָסערן אונד
מאָכטיגערן פאָלקע מאַכען,
אַלו דיזען איזט׃ (יג) משה
אַבער שפּראַך צום עוויגען׃
אונד ווען דיא מצרים, אויז

דערען מיטטע דוא דיזען פאָלק זאָ מאָכטיג אויזגעפיהרט

תרגום אונקלוס

(יח) וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה עַד־אֵימָתַי יְהוֹן
מְרַגְּזִין קְדָמַי עַמָּא הָדֵין וְעַד אֵימָתַי
לָא יְהֵימְנוּן בְּמֵימְרִי בְּכֹל אָתַיָא דִי
עֲבַדִית בֵּינֵיהוֹן׃ (יט) אֶמְחִינוּן בְּמוֹתָא
וְאֵשֵׁיצִינוּן וְאֶעְבַּד יָתָךְ לְעַם רַב וְתַקִּיף
מִנְּהוֹן׃ (כ) וַאֲמַר מֹשֶׁה קֳדָם יְיָ
וְיִשְׁמְעוּן מִצְרָאֵי אֲרֵי אַסֵּיקְתָּא בְּחֵילָךְ יָת

תרגום רש"י

(יא) עד אנה׳ עד היכן׃ יכעסוני׃ ירגיזוני׃
בכל האותות׃ בשביל כל הנסים׳ שעשיתי להם
היה להם להאמין שהיכולת בידי לקיים
הבטחתי׃ (יב) ואורישנו׃ לשון תרוכין ואם
תאמר מה לעשה לשבועת אבות ולעשה אותך
לגוי גדול שאתה מזרעם׃ (יג) ושמעו מצרים׃
ושמעו את אשר תהרג׳׃ כי העלית׃ כי משמ׳
בלשון
עמא

באור

הגמ׳ מגן וכנה אשר הם כלי על הגלחמים, יאמרו כי נפל פחדו עליהם ולא יקחו מגן וכנה להלחם כנגדו׃ (הרשב"ן), והיא מליצה שגורה בלה"ק, יאמר על היושב בעת מפחד אויב, שהוא מתלונן בכל, או מסתתר בכל, וא"כ כאשר יסור כלו מעליו, ושוב הפחד׃ (י) אתם, את יהושע וכלב אשר דברו על לב העם׃ וכבוד ה׳ נראה, עודם מדברים כך, והנ׳ כבוד ה׳ נראה׳. ר"ל שהענן ירד שם׃ (יא) עד אנה, שתי המלות האלה יש להן הוראת נבדלות, כי מלת עד תורה על גבול מקום או גבול זמן, כמו עד הגלגל, עד יום מותי, ומלת אנה תורה על שאלת המקום, אנה אלכנו עולים, והתחבר המלות האלה הוראתן על שאלת משך הזמן, כמו עד אנה תסתיר פניך, וכן כאן׃ בכל האתות, עם כל הנסים שעשיתי להם שהיו אותות על יכלתי לקיים הבטחתי ועכ"ז אינם מאמינים בי, וכן מתורגם בל"א׃ (יב) ואורשנו, ל׳ נירוש ונלוח, וכן ת"א ואישצינון, וכן בל"א׃ (יג) ושמעו מצרים, כשישמעו שתהרגם כמ"ש אכנו בדבר ואורשנו, והרשב"ם ע פי׳ ושמעו שנה על מה שאמר למשה בענין ובפסוק הבא חזר ואמר שמעו לפרש ושמעו הראשון, אבל הענין כפי׳ רש"י, וכן מתורגם בל"א׃ כי העלית, מלת כי במקום אשר, והענין כשישמעו המצרים אשר מקרבם הוצאת את ישראל בכחך הגדול, ומתוך

ה

אויזגעפיהרט האַזט, דיזעז
דאָרען: (יד) וואַז ווערדען
זיא צו דעם איינוואָהנער
דיזעז לאַנדעז זאַגען: זיא
האָרען, דאַס דוא, עוויגער!
אונטער דיזעם פאָלקע ביזט:
דאַס דוא דען אויגען זיכטבאַר
ערשיינזט, אָ עוויגער! דאַס
דיינע וואָלקע איבער איהנען
שטעהט, אונד דאַס דוא אין
איינער וואָלקענזיילע דעז
טאָגז, אונד אין איינער
פייארזיילע דעז נאַכטז פאָר
איהנען הערגעהזט: (טו) ווען
דוא נון דיזעז פאָלק, וויא
איינען מאַן טאָדטעזט:

ר ש"י

בלשון אשר והם ראו אשר העלית בכחך הגדול אותם מקרבם וכשמשו אתה הורגם לא יאמרו שחטאו לך אלא יאמרו שכנגדם יכולת להלחם אבל כנגד יושבי הארץ לא יכולת להלח' חו היא: (יד) ואמרו אל יושב הארץ הזאת • כמו על יושב הארץ הזאת ומה יאמרו עליהם מה שאמור בסוף הענין מבלתי יכולת ה' בשביל שמעו כי אתה ה' שוכן בקרבם ועין בעין אתה נראה להם והכל בדלך חבה ולא הכירו בך שנתקה אהבתך מהם עד הנה: (טו) והמתה את העם הזה כאיש אחד • פתאום ומתוך כך יאמרו

תרגום אונקלוס

עמא הדין מבינהון: (יד) וייתמרון
ליתיב ארעא הדא דשמעו ארי את
יי דשכינתך שריא בגו עמא הדין
דבעינהון חזן שכינת יקרא
דיי וענגך מטיל עליהון בעמודא
דענגא את מדבר קדמיהון ביומא
ובעמודא דאשתא בליליא:
(טו) ותקטיל ית עמא הדין כגברא
חד ויימרון

באור

זה ראו והכירו אהבתך הכפלאה על ישראל וכחך הגדול חדושך הנעויה לעשות נפלאות כאלה, ועתה אתה אומר להרוג אותם יסנו כלם הכלליון הזה אל חסרון יכלתך והו תכלי' המאמר ואמרו וגו' מבלתי יכולת ה': (יד) ואמרו אל יושב הארץ, המאמר בסוף הענין מבלתי יכולת ה' ושחטם במדבר, והמאמרים שביניהם הן הקדמות נוספות על אהבת ה' לישראל אהבה בלתי סרה, ועכ"ז אמר להשמידם ועי"ז יחזקו טעותם להתלות המיתה בחסרון יכלת ה': אל יושב הארץ, רש"י ורשב"ם פי' מלת אל, כמו על יושב הארץ שהם שלשים ואחד מלכים וכנגדם אין יכלת ה' להלחם, והמת"ר תרגם מלת אל בפסוקו כמו שתרגם אונקלוס: שמעו, הפסיק באמצע המאמר לפרש ולבאר סבת טעותם, וכאלו יאמר למה יאמרו זאת, מפני שמעו המצרי' כי אתה ה' בקרב העם הזה: אשר עין בעין וגו'. ר"ל שלא סרה עדין השגחתך מהם מרוב אהבתם: אשר עין בעין, על מראה כבוד לעיני בני ישראל: נראה אתה ה', מלת נראה היא עבר ליחיד נסתר לו ביטוי לנקב' וכאן הוא עבר ולא ביטוי, אף שמלות הנוסף' כמו אני, אתה, לא יתפרדו מתיבת הפעל בעבר ובעתיד רק בביטוי והיה ראוי נראית, אבל מבאנו ונשאר אני, (יחזקאל ט' ח') במקום ונשארתי פי הוא עבר. כן דעת הראב"ע, ולדעת

וְאָמְרוּ הַגּוֹיִם אֲשֶׁר־שָׁמְעוּ אֶת־
שִׁמְעֲךָ לֵאמֹר: טז מִבְּלִתִּי יְכֹלֶת
יְהוָה לְהָבִיא אֶת־הָעָם הַזֶּה
אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־נִשְׁבַּע לָהֶם
וַיִּשְׁחָטֵם בַּמִּדְבָּר: יז וְעַתָּה
יגדל

זאָ ווערדען דיא פאָלקער,
דיא דיזע נאַכריכט פאָן דיר
האָרטען, זאָגען: (טז) ווייל
דער עוויגע ניכט פערמאָגענד
וואַר, דיזען פאָלק אין דאַז
לאַנד צו פיהרן, דאַז ער איהנען
צוגעשוואָהרען: שלאַכטעטע
ער זיא אין דער וויזטע:
(יז) לאַס דאָך, אָ דזערר!
דיא

תרגום אונקלוס

וַיֵּימְרוּן עַמְמַיָּא דִּי־שְׁמָעוּ יָת שְׁמַע
גְּבוּרְתָּךְ לְמֵימַר: (טו) מִדְּלֵית יוּכְלָא
קָדָם יְיָ לְאַעֳלָא יָת עַמָּא הָדֵין לְאַרְעָא
דְּקַיֵּם לְהוֹן וְקָטְלִינּוּן בְּמַדְבְּרָא:
(יז) וּכְעַן סגי

רש"י

יאמרו העמים אשר שמעו את שמעך ונומר:
(טז) מבלתי יכולת וגו' • לפי שיושבי הארץ
חזקים וגבורים ואינו דומה פרעה לל"ח מלכים
זאת יאמרו על יושבי הארץ הזאת מבלתי יכולת
מתוך שלא היה יכולת בידו להביאם שחטם:
יכולת

באור

ולדעת הרד"ק היא עבר נסתר והוא הכבוד שלא הזכירו הכתוב, ועניטו כראה כבודך אתה ה', וכן ת"א שכינת יקרא ה', והמת"א תרגמו בלשון ביכולי, לפי ענין כל המאמר הזה שאמר ועכשו עומד, אתה הולך, ודרך הכתוב על הרוב לדבר על עבר או עתיד בלשון הוה: (טו) והמתה, וכאשר תמיתם כאיש אחד, ר"ל פתאום: והמתה, הה"א שבסוף נוספת ללא ענין, ודגש התי"ו מורה על חסרון תי"ו השרש, כי היא ראוי הַמִּתָּתָ, או הַמִּיתוֹת, כדרך בעלי נע"ו בנבנין הפעיל, ואמרו הגוים, הן מגרים האמורים למעלה: והראב"ע פי' מגרים גם הכנעני' גם אחרי': אשר שמעו, שהמתה אותם: (טו) מבלתי יכלת, לפי שיושבי הארץ חזקים וגבורים ואינו דומה פרעה לשלשים ואחד מלכים, זאת יאמרו על יושב הארץ הזאת מבלתי יכלת מתוך שלא היה יכלת בידו להביאם שחטם ע"כ לשון רש"י, וכתב עליו הרמב"ן ז"ל, אם כן יהיה אל יושב כמו על יושב וכן רבים, ולפי דעתי אין כונת מרע"ה בטענה הזאת מפני שהכנענים חזקים וגבורים במלחמה, כי השם הכה את מגרים בדבר והמית בגבוריהם ברגע והניח עליהם מכות גדולות מן השמים ונקל זאת בעיני ה' להכות בדבר הגבורים והחזקים כדליים וכחלשים, אבל כונתו בתפלה זאת לאמר יקשבו מגרים ויאמרו כי יש כח באלהי כנען להגיל מידך, כי עשית במגרים ובאלהיהם שפטים עד שהוצאת את העם הזה מקרבו ולא יכלת לעשות כן בכנען ובאלהיהם, והנה יהיה בזה חלול השם ויחזקו ידי עובדי ע"ז, וא"כ יתכן שיהי' יושב הארץ כפשוטו שיאמרו המגרים ליושבי ארץ כנען מבלתי יכלת וגו' כי נכם אל ואפס אלהים עכ"ל: יכלת, מקור בתוספות תי"ו שלא כדרך חבריו; כי מדרכי המקור מבחי פ"י עם תוס' תי"ו שתחסר הי"ד והנקוד ע"מ פָּעֹל, כמו שֶׁבֶת, רֶדֶת, וזה כח שלם עם תי"ו טספת ונקודו ע"מ פָּעֹל, לכן הנכון היא שם המקרה ע"מ קַטֹּרֶת • נחשת, וכן יבשת המים (בראשית א' ז'), ויהיה איך שיהיה היא סמוכה אל השם, מבלתי יכלת של השם: וישחטם, ענינו ויהרג, ואמר וישחטם כי המשילם לצאן דרך המליצה כמ"ש למטה ובכיכם יהיו רעים במדבר, וז"ל הראב"ע, ואמר וישחטם בעבור כי שם ירעו הצאן עכ"ל, וטעות אירע בדשום כי כ"ל בעבור המדבר כי שם ירעו הצאן: (יז) ועתה יגדל נא כח ה', ביאורו אתה ה' הראה כח עתה גדל כחך לכבוש כעסך, והו אריכת אפים אשר יזכיר בסקוק הבא, והנה עלת כח מחוברת בטעם עם השם,

תרגום אשכנזי

שלח לך יד

דיא גראָסע דיינער קראַפט
זיך צייגען: וויא דו א
געשפראָכען האָסט, נעמליך:
(יח) דער עוויגע איז לאַנג־
מיטהיג פאָן אונענדליכער
גענאַדע, פערגיבט מיסע־
טהאַט אונד אַבפאַלל: לאָסט
אָבער ניכטס אָהנע אַהנדזונג,
נאָנדערן זולט דיא טיסעטהאַט דער עלטערן היים

רש"י

יגדל־נא כח אדני כאשר דברת לאמר. ומהו הדבור ה' ארך אפים לצדיקים ולרשעי' כשעל' משה למרוס מצלו משה להקב"ה שהיה יושב וכותב ה' ארך אפים אמר לו לצדיקים אמר לו הקב"ה אף לרשעים אמר לו רשעים יאבדו אמר לו הקדוש ברוך הוא חייך שאתה צריך לדבר כשחטאו ישראל בעגל ובמרגלים כתפלל משה לפניו בארך אפים אמר לו הקב"ה והלא אמרת לי לצדיקים אמר לו והלא אמרת לי אף לרשעים: יגדל נא כח ה' לעשות דבורך: (יח) ונקה. לשון: לא ינקה.

לשון

תרגום אונקלוס

סגי כען חילא טן קדם יי כמא די מלילתא למימר: (יח) יי מרחיקרגז ומסגי לטעברי־טבון וקשוט שביק לעוון ולמרור ולחובין סלח לרתיבא לאוריתיה ודלא תיבין לא מזכי מזער

חוני אבהון

על

באור

ויש בכחה במיכות קריאה, כאלו אמר יגדל נא כחך, אתה ה'! וכן משמע מת"ל ויג"ע, וכן מתורגם בל"א (יח) ה' ארך אפים, לשון הרמב"ן והזכיר במדות ארך אפים ורב חסד ולא הזכיר אמת, כי במדת אמת יהיו חייבין, ולא הזכיר טוב חסד לאלפים, כי לא בזכות אבות התפלל משה עכשיו ולא הזכיר בתפלה זאת לאברהם ליצחק וליעקב כלל, והטעם בעבור שהארץ נתנה לאבות ומהם ירשוה והם מורדי' באבותיה לא היו מקנים במתנה שלהם אשר האבות היו בוחרים בה מאוד, והאיך יאמר אשר נשבעת להם בך כל הארץ הזאת אתן לזרעכם והם אומרים לי אפשר מתנה זו, ולא הזכיר ותשלח בעבור שאלו מזידים וטושעים, ולא ידעתי למה לא הזכיר רחום וחנון, [ל"ה, כראה שאין רחמים כי אם על השב ומתחרט, לא על המבעט בטובה, ואומר אין לי חפץ בה], אולי ידע משה כי הדין מתוח עליהם ולא יאחל לעולם, וכן לא בקש רק אריכות אפים שלא יעיתם כאות אחד ולא ישחטם כגאן במדבר שיעותו במנפה, ולפי שלא בקש עתה אלא אריכות אפים אמר לו סלחתי כדבריך שאתה להם ארך אפים ורב חסד, והזכיר פוקד עון אבות לאמר שאם ירצה שלא למחול עונם יפקד עון אבות על בניהם ולארך אפים יקחם, ומזה היתה הנזרה לקנוע להם נכי' לדורות בלילה הזה כי פקד עונם על זרעם. ואומר ר"ל כי בעבור שמצלו אם ירצו את הארץ אחר סלחתי כדבריך, ידעתי כי מלת סלח כא אריכות אף, וכן ונסלח לו עד שיעשה תשובה שלימה, והנכון בעיני כי סליחה הנאת העונש כדברי אנקלוס, והקרבנות מעלים עונם השונג מעליו וכן שוב וסלח, ואמר סלחתי כדבריך לעם בכללן שלא יכם בדבר ויורישם ויעשה אותו לגוי גדול ועצום ממנו והם הרעם יאבדו מן הארץ, אבל יסלח להם שרשו בניהם אתהארץ ושלא ימותו הם במגפה, ונזר שיתמו פגריה' במדבר ויעתו שם כל אחד בבוא יומו, והנה במשנה תורה הזכיר משה במעשה העגל תפלתו אשר התפלל עליהם, ואמר ואתנפל לפני ה'

ברקשונה

עַל־בָּנִים עַל־שִׁלֵּשִׁים וְעַל־
רִבֵּעִים: יט סְלַח־נָא לַעֲוֹן הָעָם
הַזֶּה כְּגֹדֶל חַסְדֶּךָ וְכַאֲשֶׁר
נָשָׂאתָה לָעָם הַזֶּה מִמִּצְרַיִם
וְעַד־הֵנָּה: כ וַיֹּאמֶר יְהוָה
סָלַחְתִּי כִּדְבָרֶךָ: כא וְאוּלָם חַי־
אָנִי וְיִמָּלֵא כְבוֹד־יְהוָה אֶת־כָּל־
הָאָרֶץ: כב כִּי כָל־הָאֲנָשִׁים
הָרֹאִים אֶת־כְּבֹדִי וְאֶת־אֹתֹתַי
אשר

אַן קינדערן, ענקעלן אונד
אוהרענקלן: (יט) זָא פֹּער־
צייהע דאָך דיא מיסעטהאַט
דיזען פֹּאָלקען, נאַך דיינער
גראָסען גענאַדע: אונד וויא
דוא פֹּאָן מצרים אויז ביז יעצט
שאָן זָא אָפֹט נאַכזיכט מיט
דיזער נאַטציאָן געהאַבט:
(כ) דער עוויגע שפּראַך:
איך פֹּערצייהע, וויא דוא
געזאָגט האַזט: (כא) יעדאָך,
זָא וואַר איך לעבע: אונד
דיא גאַנצע ערדע פֹּאָן דער
הערלִיכקייט דען עוויגען
פֹּאָלל איזט: (כב) זָא וואַהר
זָאָללען אַללע דיא מאָננער,
דיא

דיא מיינע הערלִיכקייט, אונד דיא צייכען געזעהען,
דיא

תרגום אונקלוס

עַל־בְּנִין מְרָדִין עַל־דָּר תְּלִיתָאי
וְעַל דָּר רְבִיעָאי: (יט) שְׁבוֹק כְּעַן
לְחוֹבֵי עַמָּא הָדֵין כְּסַגִּיאוּת טַבְוָתָךְ
וּכְמָא דִי שְׁבַקְתָּ לְעַמָּא הָדֵין מִמִּצְרַיִם
וְעַד כְּעַן: (כ) וַאֲמַר יְיָ שְׁבַקִית
כְּפִתְגָמָךְ: (כא) וּבְרַם קַיָּים אֲנָא וּמְלֵיָא יְקָרָא דַיְיָ יַת כָּל אַרְעָא: (כב) אֲרֵי כָּל
גּוּבְרַיָּא דַחֲזַו יַת יְקָרִי וְיַת אָתָתִי
די

רש"י

לשלשים שנים: (כ) כדבריך. בשביל מה שאמרת שיאמרו מצלתי יכול ה': (כא) ואולם. כמו אבל זאת לעשה להם: חי אני. לשון שבועה כשם שאני חי וכבודי ימלא את כל הארץ כך אקיי' להם: (כב) כי כל האנשים הרואים
וגומר

באור

כרלשונה וגו', ופירש שם תפלתו ואתפלל אל ה' ואומר והזכיר גם תפלתו על אהרן ולא הזכיר להם נמרגלים שהתפלל עליה' כלל, וכל זה מן הטעם שהזכרתי, כי הוא לא התפלל למחול להם אלא שישא להם ויאריך אפו ויפקוד עון אבות על בנים ולא היתה תפלתו שלימה עליהם, ועל כן לא הזכירה להם כי היו יכולין לטעון עליו ע"כ: (יט) כגדל חסדך, לפי גודל חסדך ואף שהם אינם ראויים לסלוח להם: וכאשר נשאתה לעם הזה, את עונו: ועד הנה, נפ' לך לך (בראשית ט"ו ט"ז) כתבנו שכל הנה עם עלת עד יורה על הזמן, ולפ"ז הכוונה פה מיום שיצאו ממצרים עד היום הזה, וכן תרגמו אונקלוס ויב"ע, וכן מתורגם בל"א, ואולם בראשה שאין לדבר הכרע, כי מצאנו בכתוב עד הנה על המקו', קרב עד הנה (ש"ב כ' ט"ז), ולפ"ז בפסוק שלפנינו יש לפרשו על המקום, ממצרים עד המקום הזה והענין אחד: (כ) סלחתי, סולח אני, כמו נתתי בסוף הפדה (בראשית כ"ג י"ג), שפירושו אני נותן: כדברך, שלא אכנו בדבר בפעם אחת אלא אאריך להם ארבעים שנה. (הרשב"ם), וכן כונת הרמב"ן כאשר הנחתי דבריו למעלה: (כא) ואולם חי אני, לשון שבועה, כמו שאני חי כן יהיה דברי קיים: ומלא כבוד ה' את כל הארץ, לשון בינוני הוא, ומייך אל השבועה שאמר למעלה
ונאולו

אֲשֶׁר עָשִׂיתִי בְּמִצְרַיִם וּבַמִּדְבָּר
וַיְנַסּוּ אֹתִי זֶה עֶשֶׂר פְּעָמִים וְלֹא
שָׁמְעוּ בְּקוֹלִי: כג אִם יִרְאוּ אֶת־
הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לַאֲבֹתָם
וְכָל־מְנַאֲצַי לֹא יִרְאוּהָ:
כד וְעַבְדִּי כָלֵב עֵקֶב הָיְתָה רוּחַ
אַחֶרֶת עִמּוֹ וַיְמַלֵּא אַחֲרָי
וַהֲבִיאֹתִיו אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־

דיא איך אין מצרים אונד
אין דער וויזטע געצייגט:
אונד דיא מיך שאָן צעהן
מאהל אויף דיא פראָבע גע־
שטעללט האַבען, אונד מיר
ניכט געהאָרכען וואָללען:
(כג) דאַז לאַנד ניכט זעהען,
דאַז איך איהרען עלטערן
צוגעשוואָהרען האַבע: אַללע
דיא מיך ערצירנט האַבען,
זאָללען עז ניכט זעהען:
(כד) מיינען קנעכט כלב
אַבער, ווייל איין אַנדרער
גייזט אין איהם וואַר, אונד
ער מיר טרייאליך נאַכגעפאָלגט איזט, ווילל איך ווידער אין דאַז לאַנד ברינגען,

בא

רש"י

וגומר: וינסו: כמשמעו: זה עשר פעמים • שנים בים ושנים במן ושנים בשליו כו' כדאיתא במסכת ערכין: (כג) אם יראו את הארץ • הרי זה מקרא מסורס הוי אומר כי כל האנשים אם יראו את הארץ וכבודי ימלא את כל הארץ שלא יתחלל שמי במגפה הזאת לאמר מבלתי יכולת ה' להכניסם שלא אמיתם פתאום כאיש אחד אלא באיזור אחד מעט מעט: אם יראו • לא יראוה (ס"א לא יראוה • לא יראו את הארץ): (כד) רוח אחרת • שתי רוחות אחת בפה ואחת בלב למרגלים אמר אני עמכם בענה ובלבו היה אומר האמת ועל ידי כן היה

כו

תרגום אונקלוס

אין

ד' עבדית במצרים ובמדברא ונסיאו קדמי דנן עשר זמנין ולא קבילו למימרי: (כג) אם ייחזון ית ארעא די קיימית לאבהתהון וכל דארגיזו קדמי לא ייחזונה: (כד) ועבדי כלב חלף דהוה רוח אוחרי עמיה ואשלים בתר דחלתי ואעליניה לארעא די על לתתן

באור

ובאורו כמו שאני אי, וכמו שכבודי מלא את כל הארץ כן אקיים את דברי, ופנר היוכר בנאור פ' ואדא שפעל מלא בין בבנין הקל ובבנין כפעל בשתים על הדבר הממלא ואל הדבר המתמלא, כאמר וימלא את החכמה (מלכים א' ז' י"ד), הנה החכמה ממלא ומירים מתמלא, וכן פה נאמר וימלא על הכבוד שהוא ממלא כל הארץ: (כב) זה עשר פעמים, הרבה פעמים, כמו עשרת מוכים (בראשית ל"א מ"א), ואפו עשר נסים (ויקרא כ"ו כ"ו) • הראב"ע והרשב"ם, ובמס' ערכין (דף ט"ו ע"א) מנו חז"ל עשרה נסיותיו: (כג) אם יראו את הארץ, כל לשון אם שאין התנאי כטול אחריו ענינו שלילת הדבר והפכו, כמו אם אקח מכל אשר לך (בראשית י"ד כ"ג), ענינו שלא אקח, אי ה' אם יומת (ש"א י"ט ו'), אף כאן פי' שלא ירואו: (כד) ועבדי כלב, לא הזכיר יהושע, כי פי' לכלב שכרו שיורים הארץ אשר בא שמה, ושכר יהושע איננו ראוי לפרשו עתה שיהיה הוא במקום משה • (הרמב"ן), והראב"ע כתב שהזכירו לבדו בעבור ויהס: רוח אחרת, ענינו הרצון והחפץ: וימלא אחרי, חסר הפעול, וענינו ומלא את לבו אחרי לו מלא והשלים רצוני ללכת אחרי, כמ"ש הרד"ק בשרשיו: וזרעו יורשנה, כתרגומו

יתריכנה

שלח לך יד

בא שָׁמָּה וְזַרְעוּ יוֹרְשֻׁנָּה׃ כה וְהָעֲמָלֵקִי וְהַכְּנַעֲנִי יוֹשֵׁב בָּעֵמֶק מָחָר פְּנוּ וּסְעוּ לָכֶם הַמִּדְבָּרָה דֶּרֶךְ יַם־סוּף׃ פ רביעי כו וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אהרן

תרגום אשכנזי פא

אין וועלכעם ער געוועזען איזט, זיינע נאכקאמען זאלען עז איינגעהמען: (כה) דער עמלקי אונד דער כנעני וואהנען דארט אים גרונדע! מארגען ווענדעט אייך, אונד געהט ווידער אין דיא וויזטע, געגען דיא בינזענזעע צוריק: (כו) דער עוויגע רעדעטע מיט משה אונד

תרגום אונקלוס

לְתַמָּן וּכְנוֹהִי יְתִרְבְּנָה: (כה) וַעֲמָלֵקָאָה וּכְנַעֲנָאָה יָתִיב בְּמֵישָׁרָא מְחַר אִתְפְּנוּ וְטוּלוּ לְכוֹן לְמַדְבְּרָא אוֹרַח יַמָּא דְסוּף: (כו) וּמַלֵּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה ולאהרן

רש"י

לתרגמו ירתינה אלא במקום יירשנה: כו כה להשתיקם כמו שנאמר ויהם כלב שהיו סבורים שיאמר כמותם זהו שנאמר בספר יהושע (סימן י"ד) ואשיב אותו דבר כאשר עם לבבי ולא כאשר עם פי: וימלא אחרי. וימלא את לבו אחרי וזה מקרא קצר: אשר בא שמה. סנהדרין תנתן ט: יורישנה. כתרגומו יתרכינה יורישו את הענקים ואת העם אשר בה ואין (כה) והעמלקי וגומר. אם תלכו עם יהרגו אתכם

באור

יתריכנה, יורישו את הענקים ואת העם אשר בה ואין לתרגמו ירתינה אלא במקום ירשנה. (רש"י) וכונתו כי מה שהוא מההפעיל משרש זה על הורשה הזאת הוא תמיד יוצא לשליטי והיא המורים והדבר הירוש והיורש אותו, מה שאי אפשר לכוון במלת יורישנה, לכן גזר רש"י שהורא המלה ההיא לשון גירוש וכנוי הנסתרת שב על הארץ על דרך ויורש את ההר שפירושו את יושבי הארץ שהפעול הם היושבים בה ולא הארץ, אמנם בטעם ת"א שלפניו מתורגם יירתונה לשון ירושה, לכן מראה כפי' הרד"ק כי תחסר הלמ"ד ושעורו ולזרעו יורשנה, ושנה הפעולה על כלב שהוא יורש את הארץ לזרעו, וכן ודור הגיד לאמר לאיתופל בקושרים (ש"ב ט"ו ל"א), כי' ולדוד וכן רבים, לו תאמר תרעו יורשנה כמו ואת זרעו יורשנה: (כה) והעמלקי והכנעני יושב בעמק, אם תלכו עם יהרגו אתכם כי איננו עמכם: (רש"י): מחר פנו וסעו, פנו לאחוריכם וסעו וגו', והנה אמר והעמלקי והכנעני יושב בעמק, ולהלן (פסוק מ"ה) אמר וירד העמלקי והכנעני היושב בהר ההוא, ונתוכחת משה (דברים א' מ"ד), אמר ויצא האמרי היושב בהר ולא הוזכר עם כנעני ועמלקי, ולמעלה (י"ג ל') אמר עמלק יושב בארץ הנגב (ולא הוזכר בהר או בעמק) והחתי והיבוסי והאמרי יושב בהר והכנעני יושב על הים ועל יד הירדן, וכדי להוציא המקראות האלה מכור הסתירות והמבוכות, נראה כי מלת כנעני היא עם פרטי לאומה אחת גם לפעמים תכלול כל ז' אומות או מקצתן, אבל לא תוכלל העמלקי בעם כנעני כי לא היה מבני כנען רק מבני עם, והנה מה שאמר והעמלקי והכנעני יושב בעמק ויהיה ארץ הנגב שהזכיר למעלה עמלק יושב בארץ הנגב, אמנם הכנעני שהוא כולל כל יושבי ההר והוא החתי והיבוסי והאמרי, יתכן שהתאחדו עם העמלקי מפני פחד המרגלים להעמיד חילם בהר ובעמק בכל הגבולים אשר יוכלו בני ישראל לבא בארצם, ולהלן אמר וירד העמלקי והכנעני היושב בהר, כי אחר שראו כי בני ישראל עולים אליהם מבל ההר, כמו שאמר ויעפילו לעלות אל ראש ההר, אמנם משה בתוכחתו הזכיר רק את האמורי היושב בהר לפי שהוא הי' העקר הגבור שבהם, כמו שהעיד הכתוב (עמוס ב' ט') ואנכי השמדתי את האמרי מפניהם אשר

תרגום אשכנזי

אונד אהרן, אונד שפראך: (כז) וויא לאנגע ווירד עז דיזער באזען ראטטע נאך זא הינגעהן, דאס זיא ווידער מיך זאלכעז מוררען ערעגען? דיא קלאגען דער קינדער ישראל'ז דיא זיא ווידער מיך אויפגעבראכט האבען, האבע איך גאר וואהל פערנאממען: (כח) זאגע איהנען, זא וואר איך לעבע, שפריכט דער עוויגע, וויא איהר אין מיינען אהרען געשפראכען: זא ווילל איך אייך טהון: (כט) אין דיזער וויזטע זאללען איירע קארפער פערפאללען, וכל זא

שלח לך יד

אַהֲרֹן לֵאמֹר: כז עַד־מָתַי לָעֵדָה הָרָעָה הַזֹּאת אֲשֶׁר הֵמָּה מַלִּינִים עָלַי אֶת־תְּלֻנּוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הֵמָּה מַלִּינִים עָלַי שָׁמָעְתִּי: כח אֱמֹר אֲלֵהֶם חַי־אָנִי נְאֻם־יְהוָה אִם־לֹא כַּאֲשֶׁר דִּבַּרְתֶּם בְּאָזְנָי כֵּן אֶעֱשֶׂה לָכֶם: כט בַּמִּדְבָּר הַזֶּה יִפְּלוּ פִּגְרֵיכֶם וכל

רש"י

לתכם מלחר שליכי עמכם מחר פנו לחחוריכם וסעו לכם וגומר: (כז) לעדה הרעה וגו'. אלו המרגלים מכאן לעדה שהיא עשרה: אשר המה מליכים. את ישראל עלי: את תלונות בני ישראל. אשר המה המרגלים מליכים אותם עלי שמעתי: (כח) חי אני. לשון שבועה אם לא כן אעשה כניכול איני חי: כאשר דברתם. שבקשתם

תרגום אונקלוס

וְלְאַהֲרֹן לְמֵימַר: (כז) עַד־אֵימָתַי לְכְנִישְׁתָּא בִישְׁתָּא הָדָא דִי אִינּוּן מִתְרַעְמִין עָלַי יַת תּוּרְעֲמָת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל דִי אִינּוּן מִתְרַעְמִין עָלַי שְׁמִיעַ קָדָמָי: (כח) אֲמַר לְהוּן קַיָּם אֲנָא אֲמַר יְיָ אִם לָא כְּמָא דִי־מַלֵּילְתּוּן קָדָמַי בֶּן אֶעֱבֵיד לְכוֹן: (כט) בְּמַדְבְּרָא הָדֵין יִפְּלוּן פִּגְרֵיכוֹן וכל

באור

כגבה ארזים גבהו וחסין הוא כאלונים: (כז) עד מתי לעדה הרעה הזאת, מקרא קצר עד מתי אחרים אתאסף לעדה הרעה הזאת, שהם המרגלים, כמו שפירש"י ז"ל מכאן לעדה שהיא עשרה: אשר המה מלינים עלי, אשר המרגלים מליכים את ישראל עלי, כן פירש"י ז"ל, והוא ע"פ הכלל שכת' בפ' בשלח על פסוק וילונו, עיין באורנו שם, וקרוב לזה פי' ר"ע סטורנו ח"ל, עד מתי לעדה הרעה הזאת, אע"פ שסלחתי כדברך להאריך להם שלא להמיתם תכף ולאחכלם יחדיו, מ"מ לא סלחתי לעדת המרגלים, אשר הם מליכים עלי, שהם המחטיאי' וחטאת הרבים תלוי בהם ולא אאריך להם כלל, ועם זה את תלונו' ב"י אשר המה המרגלים מליני' עלי שמעתי ואשים פני לענשם, לפיכך אמור וגו' עכ"ל: (כח) חי אני, לשון שבועה: אם לא כאשר דברתם באוזני כן אעשה, כבר הזכרתי למעלה שאם לא יוכפל התנאי בין אם מלת לא בנדה או היא לנדה תהיה הורגת מלת אם שבועה או הבטחה לקיום ההלך, וכן כאן אם לא כאשר דברתם באזני כן אעשה, כי הלמת כן אעשה, וכן אם לא כאשר דמיתי כן היתה (ישעיה י"ד כ"ד), כי בלמת כן היתה וכן כלם: כאשר דברתם, כי בקשתם או במדבר הזה לו מתנו, וכן אעשה לכם שתמותו במדבר הזה כאשר מבאר בפסוק הבא במדבר הזה יפלו פגריכם וגו';

באזני

וְכָל־פִּקֻּדֶיכֶם לְכָל־מִסְפַּרְכֶם
מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וָמַעְלָה אֲשֶׁר
הֲלִינֹתֶם עָלָי: לא אִם־אַתֶּם תָּבֹאוּ
אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר נָשָׂאתִי אֶת־
יָדִי לְשַׁכֵּן אֶתְכֶם בָּהּ כִּי אִם־
כָּלֵב בֶּן־יְפֻנֶּה וִיהוֹשֻׁעַ בִּן־נוּן:
לב וְטַפְּכֶם אֲשֶׁר אֲמַרְתֶּם לָבַז
יִהְיֶה וְהֵבִיאֹתִי אֹתָם וְיָדְעוּ אֶת־
הָאָרֶץ אֲשֶׁר מְאַסְתֶּם בָּהּ:
לג וּפִגְרֵיכֶם אַתֶּם יִפְּלוּ בַּמִּדְבָּר
הזה

זא פיל דער געמוזטערטען
אונטער אייך זינד אין
אייערער פאללען אנצאהל,
פאן צוואנציג יאהרען אן
אונד דריבער: דיא איהר
ווידער מיך קלאגען ערגענט
האבט: (ל) איהר זאללט
וואהרליך ניכט אין דאז לאנד
קאממען, וועלכען איך אייך
צור וואהנונג איינצוגעבען,
מיינע האנד עמפארגעהאבן:
כלב זאהן יפנה אונד יהושע
זאהן נון אויזגענאממען:
(לא) וואז אייערע קינדער
בעטריפט, פאן דענען איהר
געזאגט האבט, זיא ווערדען
צור בייטע ווערדען: דיזע
ווילל איך הינין ברינגען,
דאס זיא דאז לאנד קענגען לערנען, דאז איהר זא פערווערפט: (לב) איירע קארפער
אבער: זאללען אין דיזער ווזטע פערפאללען

תרגום אונקלוס

וְכָל מְנָיָנֵיכוֹן לְכָל חוּשְׁבָּנְכוֹן מִבַּר
עֶשְׂרִין שְׁנִין וּלְעֵילָא דִּי אִתְרַעֲמְתּוּן
עָלַי: (ל) אִם אַתּוּן תֵּעֲלוּן לְאַרְעָא
דִּי קַיֶּמֶת בְּמֵימְרִי לְאַשְׁרָאָה יַתְכוֹן
בָּהּ אֶלָּהֵן כָּלֵב בַּר יְפֻנֶּה וִיהוֹשֻׁעַ בַּר
נוּן: (לא) וְטַפְּלֵיכוֹן דִּי אֲמַרְתּוּן לְבִיזָא
יְהֵי וְאֵעֵיל יַתְהוֹן וְיַדְּעוּן יַת־אַרְעָא דִּי קְצָתּוּן בָּהּ: (לב) וּפִגְרֵיכוֹן דִּילְכוֹן יִפְּלוּן
בְּמַדְבְּרָא הדין

רש"י

שבקשתם ממני לו במדבר הזה לו מתנו:
(כט) וכל פקודיכ' לכל מספרכם · כל המנוה
לכל מספר שאתם ממנין בו כגון לגאת ולבא
לגבא ולתת שקלים כל המנויים לכל אותן
מספרות ימותו וחלו הם מבן עשרים שנה וגו'
להוציא שבטו שלוי שאין פקודיהם מבן ד': (לב) ופגריכם אתם · כתרגומו דילכון לפי
שדיבר על

באור

באוני, נקוד באתנח, וצריך לפרש לפי כוונת בעל הטעמים שמאמר כן תעשה לכם איננו נמשך
למעלה, והשעור אם לא יהיה כאשר דברתם באזני, וזה הפסיק המאמר, ואח"כ אמר כן תעשה
לכם הכונה כמ"ש בפסוקים הבאים: (כט) פגריכם, הנופות בלא רוח: וכל פקדיכם, הוי"ו
יתירה, או יתכן שהוי"ו היא לביאור הענין, כאלו אמר והמופלים יהיו כל פקדיכם לכל מספרכ'
מבן ~~[illegible]~~ וגו' להוציא שבט לוי שבמנו מבן חדש עיי' פירש"י: (ל) אם אתם תבאו, גם כאן
פירושו שלא תבאו: אשר נשאתי את ידי, לשון שבועה כאדם הנושא ידיו אל השמים ודברה
תורה בשם ית' כלשון בני אדם: (לא) והביאתי אתם, אל הארץ, ומקרא קצר וסמך על
הפסוק שלמעלה: (לב) ופגריכם אתם, ת"א דלכון, והוא כפול כי מלת ופגריכם ענינה
פגרים שלכם, אבל כן דרך הלשון בכל מקום כאשר זכרנו בהקדמה ובכמה מקומות מהבאור,
שכפולת

תרגום אשכנזי

פערפאַללען : (לג) אונד
איירע קינדער זאָללען
פירציג יאַהר אין דער וויזטע
הערום וואַנדערן, אונד דיא
שטראַפע איירער טרייא-
לאָזיגקייט טראַגען : ביז
איייער קאָרפער אין דער
וויזטע אַללע דאַהין זינד :
(לד) נאַך אַנצאַהל דער
טאַגע, אין וועלכען איהר
דאַז לאַנד ערקונדשאַפטעט,
נעמליך פירציג טאַגע, אויף
יעדען טאַג איין יאַהר גע-
רעכנעט, אַלזאָ פירציג יאַהר
זאָללט איהר פיר איירע
מיסעטהאַט ביסען : אונד ערפאַהרען, וואַז עז זייא,

שלח לך יד

לְדַהֲוָה: לג וּבְנֵיכֶם יִהְיוּ רֹעִים
בַּמִּדְבָּר אַרְבָּעִים שָׁנָה וְנָשְׂאוּ
אֶת־זְנוּתֵיכֶם עַד־תֻּם פִּגְרֵיכֶם
בַּמִּדְבָּר: לד בְּמִסְפַּר הַיָּמִים
אֲשֶׁר־תַּרְתֶּם אֶת־הָאָרֶץ
אַרְבָּעִים יוֹם יוֹם לַשָּׁנָה יוֹם
לַשָּׁנָה תִּשְׂאוּ אֶת־עֲוֹנֹתֵיכֶם
אַרְבָּעִים שָׁנָה וִידַעְתֶּם אֶת־
תנואתי

רש"י

על הנגיס להכניסס לארץ ונקם לומר ואתם
תמותו נופל לשון זה כאן לומר לאתם :
(לג) ארבעים שנה . לא מת אחד מהם פחות
מבן שנים לכך נגזר ארבעים שנה כדי שיהיו
אותם של בני עשרים מגיעין לכלל שנים ושנה
ראשונה היתה בכלל וחף על פי שקדמה לשלוח
המרגלים לפי שמשעשו את העגל עלתה גזרה
זו במחשבה אלא שהמתין להם עד שתמלא
סאתם וזהו שנאמר ויהוס פקדי במרגלים
ופקדתי עליהם חטאתם וחף כאן נאמר תשאו
את זנותיכם שתי עונות של עגל ושל תלונה
וחשב להם במנין חייהם מקצת שנה כבולה
וכשנכנסו לשנת שנים מתו אותם של בני עשרים: ונשאו את זנותיכם . כתרגומו ויקבלון
ית

תרגום אונקלוס

הדין : (לג) וּבְנֵיכוֹן יְהוֹן טָאֲחִין
בְּמַדְבְּרָא אַרְבְּעִין שְׁנִין וִיקַבְּלוּן יָת
חוֹבֵיכוֹן עַד דִּיסוּפוּן פִּגְרֵיכוֹן
בְּמַדְבְּרָא : (לד) בְּמִנְיָן יוֹמַיָּא דִּ
אַלִּיתוּן יָת אַרְעָא אַרְבְּעִין יוֹמִין
יוֹמָא לְשַׁתָּא יוֹמָא לְשַׁתָּא תְּקַבְּלוּן
יָת־חוֹבֵיכוֹן אַרְבְּעִין שְׁנִין וְתִדְּעוּן יָת
דאתרעמתון

באור

שכפילת הכנוי לחזק או להורחת ההפך, וכן במקום הזה לפי שדבר על בניהם שיהיו לא
יאמר, אבל אתם פגריכם יפלו במדבר הזה כפירש"י, וכן מתורגם בל"א (מיישרי קערפך אנר
ובא הכפל על משקל יפר, אף שהכנוי הראשון על משקל טעה, כי כן משפטו כמ"ש פעמי"רט
(לג) ובניכם יהיו רעים, ענינו שלא יעמדו במקום אחד, אבל ישלשלו במדבר הנה והנה, ה
פי' הראב"ע והרשב"ם, וכן מתורגם בל"א : ונשאו את זנותיכם, הם ישאו את העונם על ת
זניתם וסרתם מאחרי : (לד) במספר הימים, לפי מספר הימים : אשר תרתם, אשר מ
על פיכם, ושעורו במספר הימים אשר תרתם את הארץ שהוא מספר ארבעים, וכן מתורגם
בל"א : יום לשנה, כל יום מהארבעים לשנה יחשב לכם לענין העונש : תשאו את עונותיכ
את עונש עונותיכם, וכן מתורגם בל"א : את תנואתי, לשון הסרה, וכאורו ואז תתו
כשאסיר הסגתי מכם, וכן מתורגם בל"א, ורש"י פי' את תנואתי שהגיאותם את לבנ
מאחרי

תְּנוּאָתִי׃ לה אֲנִי יְהוָה דִּבַּרְתִּי בְּ
אִם־לֹא׃ זֹאת אֲשֶׁר לְכָל־
הָעֵדָה הָרָעָה הַזֹּאת הַנּוֹעָדִים
עָלַי בַּמִּדְבָּר הַזֶּה יִתַּמּוּ וְשָׁם
יָמוּתוּ׃ לו וְהָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר־שָׁלַח
מֹשֶׁה לָתוּר אֶת־הָאָרֶץ וַיָּשֻׁבוּ
וַיַּלִּינוּ עָלָיו אֶת־כָּל־הָעֵדָה
לְהוֹצִיא דִבָּה עַל־הָאָרֶץ׃
וילינו קרי ויתו

ווען איך מיינע האַנד אַב־
ציהע׃ (לה) איך דער עוויגע,
האַבע דיזען געשפּראָכען,
אונד וואַרליך! איך ווערדע
עז אויך אַן דיזער גאַנצען
באָזען ראָטטע, דיא זיך
ווידער מיך עמפּאָהרען אויז־
איבען׃ אין דיזער וויזטע
זאָללען זיא אויפגעריבען
ווערדען אונד דאַזעלבסט
שטערבען׃ (לו) דיא מאָננער
וועלכע משה געזאַנדעט
האַטטע, דאַז לאַנד אויז צו
קונדשאַפטען׃ אונד דיא
ביידע איהרער צוריקקונפט
ווידריגע נאַכריכטען פאָן דעם לאַנדע אויזגעשטרייאט, אונד דיא גאַנצע געמיינע
ווידער משה אויפגעבראַכט׃ אַללע

תרגום אונקלוס

דְּאִתְרַעֲמָתִין עָלַי׃ (לה) אֲנָא יְיָ גְּזֵרַת
בְּמֵימְרִי אִם לָא דָּא אֶעְבַּד לְכָל־
כְּנִשְׁתָּא בִּישְׁתָּא הֲדָא דְּאִזְדַּמְנוּ עָלַי
בְּמַדְבְּרָא הָדֵין יְסוֹפּוּן וְתַמָּן יְמוּתוּן׃
(לו) וְגוּבְרַיָּא דִי שְׁלַח מֹשֶׁה לְאַלָּא
יַת־אַרְעָא וְתָבוּ וְאַרְעִימוּ עֲלוֹהִי יַת
כָּל כְּנִשְׁתָּא לְאַפָּקָא שׁוּם בִּישׁ עַל
אַרְעָא׃ וטיתו

רש״י

ית חוביכן׃ (לד) לית תנואתי׃ שהגיאותם
לית לבבכם מאחרי׃ תנואה׃ לשון הסרה כמו
כי הגיאת אגיה אותה׃ (לו) ויגיבו ויליטו עליו.
וכששבו מתור הארץ הרעימו עליו לת כל
העדה בהוצאת דבה אותם אנשים וימותו׃
כל הוצאת דבה לשון חיבוק דברים שמלקיחים
לשונם לאדם לדבר בו כמו דובב שפתי ישנים
(שיר ז׳) ושבה לטובה ושבה לרעה לכך נאמר
כאן מוציאי דבת הארץ רעה שם דבה שהיא
טובה׃ דבה׃ פרלי״ש בלע״ז (בל״א רעדן
כמו

באור

מאחרי והוא דחוק בלשון, שהיה לו לומר לת תנואתכם׃ (לה) אני ה׳ דברתי, עד הנה דבר
מעונם כל הדור ההוא, ועתה מתחיל לדבר מעונם עשרה המרגלים אשר עליהם התחיל דבורו
ואמר עד מתי לעדה הרעה הזאת׃ אם לא זאת אעשה, שעורו כחבריו, וכאשר באחרנו
הוראת מלת אם בלי כפל התנאי׃ הנועדים עלי, הנועדים למרות דברי, ולשון הראב״ע
שאמרו לרגוז באחנים עבדי השם בעבור שאמרו כבוד השם׃ יתמו, לשון כליון, וכן ת״א
ומתרגם לשבבוי׃ (לו) ואנשים וגו׳, כל הפסוק הזה הוא טשא המאמר לפסוק שלאחריו,
ושעירו האנשים אשר שלח משה וגו׳, ובעת שובם הוציאו דבת הארץ רעה אמר על פיהם נהיתה
התלונה בכל העדה, אותן האנשים מתו במגפה, כן פירש״י ורשב״ם׃ וישובו וילונו וגו׳
להוציא דבה על הארץ, הנה הוצאת דבה לא נהיתה אלא מהמרגלים ולא משאר העדה,
לכן נריך לפרש המקרא, ושובו (ר״ל וכששבו המרגלים והבאו דברים שהם) להוציא דבה על
הארץ

שלח לך יד

לז וַיָּמֻתוּ הָאֲנָשִׁים מֹצִאֵי דִבַּת־
הָאָרֶץ רָעָה בַּמַּגֵּפָה לִפְנֵי יְהוָה׃
לח וִיהוֹשֻׁעַ בִּן־נוּן וְכָלֵב בֶּן־יְפֻנֶּה
חָיוּ מִן־הָאֲנָשִׁים הָהֵם הַהֹלְכִים
לָתוּר אֶת־הָאָרֶץ׃ לט וַיְדַבֵּר
מֹשֶׁה אֶת־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֶל־
כָּל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּתְאַבְּלוּ הָעָם
מְאֹד׃ מ וַיַּשְׁכִּמוּ בַבֹּקֶר וַיַּעֲלוּ
אֶל־רֹאשׁ הָהָר לֵאמֹר הִנֵּנוּ
וְעָלִינוּ אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר־אָמַר

יהוה

תרגום אשכנזי

(לז) אַלְלֵע מאַנְנער דיא
זאָלכע באָזע נאַכריכט פאָלש־
ליך אויזגעבראַכט האַטטען:
שטאַרבען אויך ווירקליך אין
איינער פּלאָגע, דיא דער
עוויגע איבער זיא פערהינג:
(לח) נור יהושע זאָהן נון
אונד כלב זאָהן יפנה: בליבען
פאָן אַללען דען לייטען, דיא
געגאַנגען וואַרען, דאַז לאַנד
צו ערקונדשאַפטן אַם לעבען:
(לט) אַלז משה אַללע דיזע
וואָרטע דען קינדערן ישראל'ז
פאָרטרוג: טרויארטען דיא
לייטע זעהר: (מ) מאַכטען
זיך דעז מאָרגענז אויף, דיא
האָהע דעז געבירגז צו בע־
שטייגען, אונד שפּראַכען:
מיר זינד בערייט אַן דען אָרט הינויף צו ציהען, דאַפאָן

דער

רש"י

כמו בראשית ל"ז ב'): (לו) במגפה לפני ה'. בחותה מיתה הנוכה להם מדה כנגד מדה הם חטאו בלשון וכשתרבה לשונם עד שבורם ותולעים יולאים מלשונם וכאין לתוך שבורם לכך נאמר במגפה ולא במגפה תהו לפני ה' בחותה הראוי' להם על פי מדותיו של הקדוש ברוך הוא שהוא מודד מדה כנגד מדה: (לח) ויהושע וכלב חיו וגומר. עיה תלמוד לומר חיו מן האנשים ההם אלא מלמד שבטלו חלקם של מרגלים בארץ וקמו תחתיהם לחיים: (מ) אל ראש ההר. היא הדרך השולה לארץ ישראל: (הננו ועלינו אל המקום. לארץ ישראל: אשר אמר ה'. לתתה לנו שם נעלה:

כי

תרגום אונקלוס

(לז) ומיתו גוברא דאפיקו שום ביש
על ארעא במותנא קדם יי:
(לח) ויהושע בר נון וכלב בר יפנה
אתקימו מן גוברא האנון דאזלו
לאללא ית ארעא: (לט) ומליל משה
ית פתגמיא האלין לכל בני ישראל
ואתאבלו עמא לחדא: (מ) ואקדימו
בצפרא וסליקו לריש טורא למימר
הא אנחנא סלקין לאתרא די־אמר

יי

באור

הארץ, וילינו (בזה) את כל העדה, וכן כונת המתרגם אשכמי: (לו) וימתו האנשים מוצאי וגו', הוחיל והפסיק בספור הדברים חזר לבאר ואמר מוצאי דבת וגו': מוצאי דבת הארץ רעה, כבר העתקתי דברי הרמב"ן, כי המביא אמת יקרא מביא דבה והאומר שקר יקרא מוציא דבה, כי מה שאמרו ארץ אוכלת יושביה שקר גמור הוא שהיא היתה מלאה עמים רבים, כמ"ש ביהושע (י"א ל') עם רב כחול אשר על שפת הים לרוב וגו', וכן (דברים ז' א') וכשל גוים רבים מפניך וגו' שבעה גוים רבים ועצומים: במגפה, מתו כלם יחד: לפני ה', במיתה

הנגזרת

יְהוָה כִּי חָטָאנוּ: מא וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה
לָמָּה זֶּה אַתֶּם עֹבְרִים אֶת־פִּי
יְהוָה וְהוּא לֹא תִצְלָח: מב אַל־
תַּעֲלוּ כִּי אֵין יְהוָה בְּקִרְבְּכֶם
וְלֹא תִנָּגְפוּ לִפְנֵי אֹיְבֵיכֶם:
מג כִּי הָעֲמָלֵקִי וְהַכְּנַעֲנִי שָׁם
לִפְנֵיכֶם וּנְפַלְתֶּם בֶּחָרֶב כִּי־עַל־
כֵּן שַׁבְתֶּם מֵאַחֲרֵי יְהוָה וְלֹא־
יהיה

דער עוויגע געשפראָכן האָט,
דען ווייר ערקענגען, דאָס ווייר
געזינדיגט האָבען: (מא) משה
אָבער שפּראַך, וואָרום
וואָלט איהר שאָן ווידער
דען בעפעהל דעו עוויגען
איבערטרעטען? עז ווירד
ניכט געלינגען! (מב) ציהעט
ניכט דינאויף, דען דער
עוויגע איזט ניכט אונטער
אייך: דאַמיט איהר ניכט פאָן
אייערן פיינדען געשלאגען
ווערדעט: (מג) איהר פינדעט
דאָרט דען עמלקי אונד דען
כנעני פאָר אייך, אונד
ווערדעט אין דאַז שווערדט פאַללען: דען ווייל איהר פאָן דעם עוויגען אַבגעוויכען
זייד,

תרגום אונקלוס

אֲרֵי אֲרֵי חָבְנָא: (מא) וַאֲמַר מֹשֶׁה לְמָה
דְנָן אַתּוּן עָבְרִין עַל־גְּזֵירַת מֵימְרָא
דַיְיָ וְהִיא לָא תִצְלַח: (מב) לָא תִסְקוּן
אֲרֵי לֵית־שְׁכִינְתָּא דַיְיָ בֵּינֵיכוֹן וְלָא
תִתְבְּרוּן קֳדָם בְּעַלֵי דְבָבֵיכוֹן: (מג) אֲרֵי עֲמָלֵקָאָה וּכְנַעֲנָאָה תַּמָּן קָדָמֵיכוֹן וְתִפְּלוּן
בְּחַרְבָּא אֲרֵי־עַל־כֵּן תְּבָתּוּן מִבָּתַר פּוּלְחָנָא־דַיְיָ וְלָא
יהא

רש"י

כי חטאנו. על אשר אמרנו הלא טוב לנו שוב מצרימה): (מא) והיא לא תצלח. זו שאתם עושין לא תצלח: (מג) כי על כן שבתם. כלומר כי זאת תבא לכם על אשר שבתם וגומר:
ויעפילו

באור

הגזרת עליכם לפני ה': (לח) ויהושע בן נון, הזכיר משה את יהושע תחלה בעבור מעלת יהושע בחכמה: (מ) ויעלו אל ראש ההר, הוא הדרך לעלות אל א"י ממקום שהיו ישראל בעת ההיא, כמ"ש להם משה ועליתם את ההר: הנגנו וגו' אשר אמר ה', מזומנים אנחנו לעלות אל הארץ אשר אמר ה' לתתה לנו: כי חטאנו, כי מכירים אנחנו שחטאנו לה' כי שמענו לדברי המרגלים, וכן מתורגם בל"א: (מא) למה זה אתם עברים את פי ה', איננו בגזרת במדבר הוה יפלו פגריכם אשר אמר, אבל יאמר למה אתם עוברים את פי ה', כי הוא טוב אלי שלא תעלו כלל, וכאן קצר הכתוב ולא הודיע הענוי הזה, אבל במשנה תורה אמר, ותאיצו לעלות ההרה ויאמר ה' אלי אמור להם לא תעלו ולא תלחמו כי איננו בקרבכם: והיא לא תצלח, זו שאתם עושין לא תצלח. (רש"י), וכבר זכרנו פעמים רבות שבמקום שלא הוכרר המין, יבא על מעשל נקבה: (מב) ולא תנגפו, למען לא תנגפו: (מג) והכנעני שם לפניכם, מזומנים שם לפניכם, וכן תיב"ע, או יתכן כי שם תמונאום לפניכם, וכן מתורגם בל"א: כי על כן שבתם, הוא כ' ובנתם, כמו כי על כן עברתם (בראשית י"ח ה'), כי על כן נאו (שם י"ט ח'), ורשב"ם כת' שתחסר מלת אשר, כי על כן אשר שבתם, כמו וכל יש לו נתן בידו (שם ל"ט ד'): ולא יהיה ה' עמכם, וי"ו ההמשך בעבור שבתם, לכן לא יהי' ה' עמכם, וכן תיב"ע בנין כן וגו':
ויעפלו

תרגום אשכנזי

זאָ ווירד ער נילט מיט אייך
ווין: (מד) אבער זיא בע-
שטאַנדען בלינדלינגז דרויף,
דיא האָהע דעז געבירגעז צו
בעשטייגען: אינדעסען ווילען
דיא בונדזלאַדע דעז עוויגען,
אונד משה נילט אויז דעם
לאַגער: (מה) דער עמלקי
אונד דער כנעני, דיא אויף
דעם געבירגע וואָהנטען,
קאַמען העראַב: שלוגען זיא
אונד פערפאָלגטען זיא ביז
גען חרמה:

שלח לך יד

יִהְיֶה יְהוָה עִמָּכֶם׃ מד וַיַּעְפִּלוּ
לַעֲלוֹת אֶל־רֹאשׁ הָהָר וַאֲרוֹן
בְּרִית־יְהוָה וּמֹשֶׁה לֹא־מָשׁוּ
מִקֶּרֶב הַמַּחֲנֶה׃ מה וַיֵּרֶד
הָעֲמָלֵקִי וְהַכְּנַעֲנִי הַיֹּשֵׁב בָּהָר
הַהוּא וַיַּכּוּם וַיַּכְּתוּם עַד־
הָחָרְמָה׃ פ

וידבר

רש"י

(מד) ויעפילו • לשון חוזק וכן הנה עפלה
(חבקוק ב') לינגר"ם בלע"ז (והוא לינג"ערע.
בל"ח זיך אן מאסן • איין דרינגען. ערדרייסטן)
לשון עזות וכן עופל בת ציון (מיכה ד') עופל
ובחן (ישעיה ל"ה) • ומדלם תנחומא מפרשו
לשון לופל הלכו חשכים שלא ברשות:
(מה) ויכתום • כמו ולכות אותו טחון מכה
אחר מכה: עד החרמה. שם המקום נקרא
על שם המאורע:

תרגום אונקלוס

יְהֵא מֵימְרָא דְיְיָ פְּסִעְדְּכוֹן
(מד) וְאַרְשָׁעוּ לְמֵיסַק לְרֵישׁ טוּרָא
וַאֲרוֹן קְיָמָא־דְיְיָ וּמֹשֶׁה לָא עֲדוּ מִנּוֹ
מִשְׁרְיָתָא: (מה) וּנְחַת עֲמָלֵקָאָה
וּכְנַעֲנָאָה דְיָתֵב בְּטוּרָא הַהוּא וּמְחָיְנוּן
וְטַרְדִינוּן עַד־חָרְמָה: ומליל

כי

באור

(מד) ויעפלו, הרא"ב פי' הורלת הדרש הזה בכל מקום לשון הר, ופירושו שעלו ל העופל, ורש"י פי' לשון חוזק ומבצר והוא מליצה על שחזקו את לבם לעלות, וכתב רש"י לינגרי"ם בלע"ז, והוא בל"ח (זיך אנמאסן, ערדרייסטן), ובסוף דבריו הביא בשם התנחומא שהוא לשון לשון בקלוף אותיות אהת"ע, והמליצה שהלכו חשכים כאדם ההולך בחשך שהוא מוכן לכל טור מכשול ותבן נגף, ועל הכוכה הזאת מתורגם בל"ח (בלינדלינגם): לא משו, לא סרו והוא עומד ומחכה גם בקל יונה, כמו ומשתי את עון (זכרי' ג' ט') : (מה) וַיַּכְּתוּם, דקדוק המלה הזאת קשה מאוד. וכבר נבוכו כל המדקדקים זה אומר בכה חה אומר בכה ועכ"ז לינגה במלטת הזרות לשון רבינה ושבר, כמו שפירש"י מכה אחר מכה, וכן מתורג' בל"ח אומנם היותר נכון כדעת רד"ק שרשה כתת והורלתה בחבריה, כמו ומעיך וכתות (ויקרא כ"ב כ"ד), וְכַתּוֹתִי מפניו כריו (תהלי' פ"ט כ"ד), והי' ראוי וַיְכַתֵּם, כי הנפרד הוא מנגד הפעיל יָכֹת אָכֹת, ע"מ היוס הזה אחל תת (דברים ב' כ"ה), ובבכוי ישתנו קיון האית"ן לשו"ל ופ"ל הפעל בחיר"ק ע"מ וַיְשַׁמֵּם (ש"ל ה' ו'), שלא שהוא הדגש בפ"ל הפעל, ולא יקשה זה בעיניך, כי מצאנו הרבה כזאת, כמו וַיַּתְּמוּ יָדָם הרלוים יִתַּמּוּ יַדָּמוּ: עד החרמה, שם מקום, כן ת"ל וכן פירש"י והרא"ב וכתב עוד וי"ל עד שהחרימום ע"כ, ונראה שכונת הי"ל לפי שבאה ה' הידיע' על שם הפרטי, לכן דעתם שהוא מקור בתוספת ה"ל, כמו להבה את ה' (דברי' ו' ע'), לילאה אותי (שם ל'י'), וכ"כ יב"ע עד שביו:

ועשיתם

טו א וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה
לֵאמֹר: ב דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם כִּי תָבֹאוּ אֶל־
אֶרֶץ מְוֹשְׁבֹתֵיכֶם אֲשֶׁר אֲנִי נֹתֵן
לָכֶם: ג וַעֲשִׂיתֶם אִשֶּׁה לַיהוָה
עֹלָה אוֹ־זֶבַח לְפַלֵּא־נֶדֶר אוֹ
בִנְדָבָה אוֹ בְמֹעֲדֵיכֶם לַעֲשׂוֹת
רֵיחַ נִיחֹחַ לַיהוָה מִן־הַבָּקָר אוֹ
מִן־הַצֹּאן: ד וְהִקְרִיב הַמַּקְרִיב
קָרְבָּנוֹ לַיהוָה מִנְחָה סֹלֶת
עֲשָׂרוֹן בָּלוּל בְּרֻבַּעִית הַהִין
שמן

טו (א) דער עוויגע רעדעטע מיט משה אונד שפראך: (ב) רעדע מיט דען קינדערן ישראל'ז אונד זאגע איהנען: ווען איהר אין דאז לאנד אייערער וואנונג קאממט, דאז איך אייך איינגעבען וויל: (ג) אונד וואלט דעם עוויגען צו עהרען, איין פייאראפפער ברינגען, עז זייא איין גאנצעזאפפער, אדער איין מעהלאפפער, צום בעזאנדערן געלובדע, אדער אלז פרייאווילליגע גאבע, אדער אויך איין פעזטאפפער: אום דעם עוויגען צו עהרען, פאן רינדפיה אדער פאם קלייננפיה, איינען אנגענעהמען גערוך אויפשטייגען צו לאסען: (ד) זא זאל דערייעניגע, וועלכער איין זאלכען אפפער דעם עוויגען צו עהרען דארברינגט: אויך איין מעהלאפפער, נעמליך איין צעהנטהייל פיינען מעהלז, מיט איינעם פירטעל הין אל איינגעריהרט

תרגום אונקלוס

טו (א) וּמַלֵּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמֵימָר:
(ב) מַלֵּיל עִם־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
וְתֵימַר לְהוֹן אֲרֵי תֵעֲלוּן לְאַרְעָא
מוֹתְבָנֵיכוֹן דִּי אֲנָא יָהֵיב לְכוֹן:
(ג) וְתַעְבְּדוּן קוּרְבָּנָא קֳדָם יְיָ עֲלָתָא
אוֹ נִכְסַת קוּדְשָׁא לְאַפְרָשָׁא נִדְרָא
אוֹ בְנִדְבָתָא אוֹ בְמוֹעֲדֵיכוֹן לְמֶעְבַּד לְאִתְקַבָּלָא בְּרַעֲוָא קֳדָם יְיָ מִן תּוֹרֵי אוֹ
מִן עָנָא: (ד) וַיְקָרֵיב הַמְקָרֵיב קוּרְבָּנֵיהּ קֳדָם יְיָ מִנְחָתָא סוֹלְתָא עֲשִׂרוֹנָא דְּפִילָא
בְּרֻבְעוּת הִינָא
טשחא

רש"י

טו (ב) (כי תבאו · בשר להם שיכנסו לארץ): (ג) ועשיתם אשה · אין זה צוי שלא כשתבאו שם ותעלה על לבבכם לעשות אשה לה': רוח ניחוח · נחת רוח לפני: לפלא נדר או בנדבה · או שתעשו האשה בשביל חובת מועדיכם שחייבתי אתכם לעשות במועדו: (ד) והקריב המקריב וגו' · תק ליבו

באור

טו (ג) ועשיתם אשה, אין זה צוי שלא כשתעלו על לבבכם לעשות אשה לה' בארץ מושבותיכם': או זבח, שלמים: לפלא, לשון הפרשה והבדלה: וכן והפלה ה' (שמות ט' ד'), אף שהיא בה"א כי אותיות אה"ו מתחלפות: או במעדיכם, או כשתעשו האשה לחובת מועדיכם שבויתיכם לעשות במועד: (ד) והקריב וגו', אז תקריבו נסכים ומנחה לכל בהמה כמ"ש בסמוך: מנחה

שֶׁמֶן׃ ס וְיַיִן לַנֶּסֶךְ רְבִיעִית הַהִין
תַּעֲשֶׂה עַל־הָעֹלָה אוֹ לַזֶּבַח
לַכֶּבֶשׂ הָאֶחָד׃ י אוֹ לָאַיִל תַּעֲשֶׂה
מִנְחָה סֹלֶת שְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים
בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן שְׁלִשִׁית הַהִין׃
יא וְיַיִן לַנֶּסֶךְ שְׁלִשִׁית הַהִין
תַּקְרִיב רֵיחַ־נִיחֹחַ לַיהוָה׃
יב כִּי־תַעֲשֶׂה בֶן־בָּקָר עֹלָה אוֹ
זֶבַח לְפַלֵּא־נֶדֶר אוֹ שְׁלָמִים
לַיהוָה׃ יג וְהִקְרִיב עַל־בֶּן־הַבָּקָר
מִנְחָה סֹלֶת שְׁלֹשָׁה עֶשְׂרֹנִים
בלול

אייגגעריהרט, דאצו ברינגן: (ה) אויך וויין צום טראנק־אָפּפער איין פירטעל הין, צו יעקעם גאנצענאָפּפער אָדער מעהלאָפּפער: נעמליך אויף יעדען לאם: (ו) ווירד אבער איין ווידדער דאר־געבראכט, זאָ ווירד צום מעהלאָפּפער גענאָממען, צוויי צעהנטייל פיינעז מעהל: אייגגעריהרט מיט איינעם דריטטהייל הין אָעל: (ז) געבוט איינעם דריטטעל הין וויין צום טראנקאָפּפער: זאָלל דיזען אין ליבליכען גע־רוך, דעם עוויגן צו עהרען, אויפשטייגען: (ח) ברינגט דזא אבער איין יונגען רינד צום גאנצענאָפּפער, אָדער צום מעהלאָפּפער: אַלז איין בעזאָנדערן געליבדע אָדער פריידענאָפּפער, דעם עוויגען צו עהרען: (ט) זאָ ברינגט מאַן צום יונגען רינדע איין מעהלאָפּפער פאָן דרייא צעהנטהייל פיינען טעהל:

אייגגעריהרט

רש"י

נסכים ומנחה לכל בהמה המנח' כליל והשמן נכלל בתוכה והיין לספלים כמו שביארנו במסכת סוכה: (ה) לכבש האחד · על כל האמור למעלה הוא מוסב על המנחה ועל השמן ועל היין: (ו) או לאיל · ואם איל הוא · ורבותינו דרשו או לרבות את הפלגש לנסכי איל:

תמה

תרגום אונקלוס

מִשְׁחָא: (ה) וְחַמְרָא לְנִסְכָּא רְבִעוּת הִינָא תַּעְבֵּד עַל־עֹלְתָא אוֹ לְנִכְסַת קוּדְשַׁיָּא לְאִמְּרָא חָד: (ו) אוֹ לְדִכְרָא תַּעְבֵּד מִנְחָתָא סוֹלְתָא תְּרֵין עֲשָׂרוֹנִין דְּפִילָא בְּמִשְׁחָא תַּלְתּוּת הִינָא:

(ז) וְחַמְרָא לְנִסְכָּא תַּלְתּוּת הִינָא תְּקָרֵב לְאִתְקַבָּלָא בְּרַעֲוָא קֳדָם יְיָ: (ח) וַאֲרֵי תַּעְבֵּד בַּר־תּוֹרֵי עֹלְתָא אוֹ נִכְסַת קוּדְשַׁיָּא לְאַפְרָשָׁא נִדְרָא אוֹ נִכְסַת קוּדְשַׁיָּא קֳדָם יְיָ: (ט) וְיִקְרַב עַל־בַּר־תּוֹרֵי מִנְחָתָא סֹלְתָא תְּלָתָא עֲשָׂרוֹנִין

דפילא

באור

סלת וגו' בלול וגו', השמן נכלל עם הסלת וכלו כליל על המזבח: (ה) ויין לנסך, היין אינו נתון על האש רק שופכין אותו לספלי' שעל המזבח קבועין ומשם יורד לשיתין והם נקבים שבמזבח יורדים עד הקרקע וגם בקרקע עצמה בעומק: על העלה, נשבעל העלה: או לזבח, או בשביל זבח השלמים: לכבש האחד, אם הקרבן הוא כבש, ואחר על כל האמור בפסוק שלפניו על המנחה ועל השמן ועל היין: (ו) או לאיל, או אם הקרבן יהי' איל תהיה מנחתו שני עשרונים

יין

בְּלִיל בַּשֶּׁמֶן חֲצִי הַהִין׃ י וְיַיִן
תַּקְרִיב לַנֶּסֶךְ חֲצִי הַהִין אִשֵּׁה
רֵיחַ־נִיחֹחַ לַיהוָה׃ יא כָּכָה יֵעָשֶׂה
לַשּׁוֹר הָאֶחָד אוֹ לָאַיִל הָאֶחָד
אוֹ־לַשֶּׂה בַּכְּבָשִׂים אוֹ בָעִזִּים׃
יב כַּמִּסְפָּר אֲשֶׁר תַּעֲשׂוּ כָּכָה
תַּעֲשׂוּ לְאֶחָד כְּמִסְפָּרָם׃ יג כָּל־
הָאֶזְרָח יַעֲשֶׂה־כָּכָה אֶת־אֵלֶּה
לְהַקְרִיב אִשֵּׁה רֵיחַ־נִיחֹחַ לַיהוָה׃
יד וְכִי־יָגוּר אִתְּכֶם גֵּר אוֹ אֲשֶׁר־
כתוכם

איינגעריהרט מיט איינעם האַלבען הין אָעל׃ (י) נעבוט איינעם האַלבען הין וויין צום טראַנקאָפּפער׃ זייא עז איין פייאראָפּפער ליבליכען גע־רוכו דעם עוויגען צו ערהרען׃ (יא) אַלזאָ זאָלל געשעהען בייא יעדעם אָכזען, ווידער׃ אָדער שאַף פאָן לאָממערן אָדער ציגען׃ (יב) נאַך אַנ־צאָהל דער שטיקע, דיא איהר דאַרברינגט׃ מיט איינעם יעדען דאַז פער־אָרדנעטע דרינצוגעפיגט ווערדען׃ (יג) יעדער איינ־היימישע, דער דעם עוויגען צו ערהרען, איין פייאראָפּפער ליבליכען גערוכו דאַרברינגען (יד) אונד ווען איין פרעמדער אָדער

ווילל׃ האַט זיך נאַך דיזער פאָרשריפט צוריכטען׃ זיך בייא איך נידערלאָסט,

תרגום אונקלוס

דְּפִילָא בְּמִשַּׁח פַּלְגוּת הִינָא׃ (י) וְחַמְרָא
תְּקָרֵב לְנִסְכָּא פַּלְגוּת הִינָא קוּרְבָּן
דְּמִתְקַבֵּל בְּרַעֲוָא קֳדָם יְיָ׃ (יא) כְּדֵין
יִתְעֲבַד לְתוֹרָא חַד אוֹ לְדִכְרָא חַד אוֹ־
לְאִימַר בְּאִמְּרַיָּא אוֹ בְעִיזָיָא׃ (יב) כְּמִנְיָן
דִּי תַעְבְּדוּן כְּדֵין תַּעְבְּדוּן לְחַד
כְּמִנְיָנְהוֹן׃ (יג) כָּל־צִיבָא יַעְבִּיד־כְּדֵין יַת־אִילֵּין לְקָרְבָא קוּרְבָּן דְּמִתְקַבֵּל־
בְּרַעֲוָא קֳדָם־יְיָ׃ (יד) וַאֲרֵי־יִתְגַּיַּר עִמְּכוֹן גִּיּוֹרָא אוֹ דִי

רש"י

(י) אשה ריח׳ אינו מוסב אלא על המנחה והשמן אבל היין אינו אשה שאינו ניתן על האש׃ (יא) או לשה וגו׳ בין שהוא בכבשים בין שהוא בעזים, כבש ושה קרויס בתוך שנתם, אינו בן שלשה עשר חדש ויוסף אחד׃ (יב) כמספר אשר תעשו׳ כמספר הבהמות אשר תקריבו לקרבן ככה תעשו נסכים לכל אחד מהם׃ כמספרם

ביניכון

באור

ויין שלישית ההין׃ (י) אשה ריח ניחח, אינו מוסב אלא על המנחה והשמן, אבל היין אינו אשה שאינו נתן על האש׃ (יא) או לשה וגו׳, בין שהוא בכבשים בין שהוא בעזים, כבש ושה קרויס בתוך שנתם, אינו בן שלשה עשר חדש ויוסף אחד׃ (יב) כמספר אשר העשו, כמספר הבהמות אשר תקריבו ככה תעשו לכל אחד מהם נסכים׃ כמספרם של בהמות מספרם של נסכים, (רש"י), כיון שזה לבאר תיבת כמספר׳ שהיה לכאורה מיותרת, ואמר כמספרם של בהמות כך מספר הנסכים, שאלו הי׳ אומר ככה תעשו לאחד לבד היה נמשמע שלכל אחת מהבהמות יעשה נסכים כמספר כל הבהמות כלם, לכך הוסיף באור לאמר שמספר הבהמות ומספר הנסכים שוה, ומעתה אין עוד מקום לטעות׃ (יג) כל האזרח יעשה וגו׳, פירושו כל האזרח אשר יקריב

ריח

בְּתוֹכְכֶם לְדֹרֹתֵיכֶם וַעֲשִׂתָה
אִשֶּׁה רֵיחַ נִיחֹחַ לַיהוָה כַּאֲשֶׁר
תַּעֲשׂוּ כֵּן יֵעָשֶׂה: טו הַקָּהָל חֻקָּה
אַחַת לָכֶם וְלַגֵּר הַגָּר חֻקַּת
עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם כָּכֶם כַּגֵּר יִהְיֶה
לִפְנֵי יְהוָה: טז תּוֹרָה אַחַת
וּמִשְׁפָּט אֶחָד יִהְיֶה לָכֶם וְלַגֵּר
הַגָּר אִתְּכֶם: פ ששי
יז וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר:
יח דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ
אֲלֵהֶם בְּבֹאֲכֶם אֶל־הָאָרֶץ
אשר

אָדער בייא איערן נאכקאָמ־
מען זיך אונטער אייך אויף־
האַלט, אונד דעם עוויגען צו
עהרען, איין פייראָפּפער
ליכליכען גערוכו דאַרברינגען
ווילל: זאָ מוס ער עז עבען
זאָ מאַכען, וויא איהר:
(טו) אייך פערזאַממלונג דעז
פאָלקעז! איזט איינערלייא
געזעטץ פאָרגעשריבען, פיר
אייך אונד פיר דען פרעמדען,
דער זיך נידערלאָסט: איינע
עוויגע זאַטצונג זייא דיזעז
איערן נאַכקאָממען, דאַס
איהר אונד דער פרעמדע
פאָר דעם עוויגען גלייך זייד:
(טז) איינערלייא לעהרע
אונד איינערלייא רעכט
דאַבט איהר אונד דער
פרעמדע: דער בייא אייך
וואָהנט: (יז) דער עוויגע רעדעטע מיט משה אונד שפראַך: (יח) רעדע מיט דע
קינדערן ישראל'ז אונד זאַגע איהנען: ווען איהר אין דאַז לאַנד קאָממט, דאַהין

רש"י

כמספרם של בהמות מספר' של נסכים: (טו) ככם כגר. כמותכם כן גר וכן דרך לשון עברית כגן ה' כארץ מצרים כן ארץ מצרים כמוני כמוך (מלכים א' כ"ב) כעמי כעמך: (יח) בבואכם אל הארץ. משונה מאלה זו מכל מצות שבתורה' שבכולן נאמר כי תבוא כי תבאו

תרגום אונקלוס

בֵּינֵיכוֹן לְדָרֵיכוֹן וַיְעֵבֵד קוּרְבָּן
דְּמִתְקַבֵּל כְּרַעֲוָא קֳדָם יְיָ כְּמָא דִי
תַעְבְּדוּן כֵּן יֶעְבַּד: (טו) קְהָלָא קְיָמָא
חַד לְכוֹן וּלְגִיּוֹרָא דִּיתְגַּיְּרוּן קְיָם עָלַם
לְדָרֵיכוֹן כְּוֹתְכוֹן כְּגִיּוֹרָא יְהֵי קֳדָם יְיָ:
(טו) אוֹרַיְתָא חֲדָא וְדִינָא חֲדָא יְהֵי לְכוֹן וּלְגִיּוֹרָא דִּיתְגַּיְּרוּן עִמְּכוֹן: (יז) וּמַלֵּל
יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמֵימָר: (יח) מַלֵּל עִם־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְתֵימַר לְהוֹן כְּמֵיעֲלְכוֹן
לְאַרְעָא דִי אֲנָא
מעיל

באור

ריח ניחח לה' יעשה ככה את אלה, וכן מתורגם בל"א: (יד) וכי יגור אותכם גר, בין שהוא אתכם היום: או אשר בתוככם לדרתיכם, לו כשיהי' בתוככם לדורות הבאי': ועשה אשה, ורצה לעשות לו יעשה כמו שעשיתי אתכם: (טו) הקהל, הראב"ע כתב שהה"א היא ה"א הידיעה, כי לדעתו אין סימן קריאה בלה"ק, אבל הרד"ק כ' שהיא לקריאה, כמו הדור אתם (ירמי' ג' ל"א), וכן מתורגם בל"א: ככם כגר, כפילת הכ"ף ישרה על השוי משכי כדדיס הראשון כשני, והשני כראשון וכן כאן אתם כגר וגר ככם: לפני ה', בעיני השם

באבלכם

אֲשֶׁר אֲנִי מֵבִיא אֶתְכֶם שָׁמָּה׃
יט וְהָיָה בְּאָכְלְכֶם מִלֶּחֶם הָאָרֶץ
תָּרִימוּ תְרוּמָה לַיהוָה׃ כ רֵאשִׁית
עֲרִסֹתֵיכֶם חַלָּה תָּרִימוּ תְרוּמָה
כִּתְרוּמַת גֹּרֶן כֵּן תָּרִימוּ אֹתָהּ׃
כא מֵרֵאשִׁית עֲרִסֹתֵיכֶם תִּתְּנוּ
לַיהוָה תְּרוּמָה לְדֹרֹתֵיכֶם׃ ס
וכי

דאהין איך איך ברינגען
ווילל׃ (יט) אונד עסט פאן
דעם בראדע דעו לאנדעו׃
זא מיסט איהר דעם עוויגען
איינע דעבע ברינגען׃
(כ) נעמליך אלז איערעו
טייגעו ערזטלינג זאללט איהר
איין שטיק שפייזעטייג צור
העבע ברינגען׃ וויא דיא
דעבע פאן דער שיינע,
זא זאלל אויך דיזע געבראכט
ווערדען׃ (כא) פאן איערז
טייגעו ערזטלינג מיסט איהר
וועו

זו אללען צייטען דעם עוויגען איינע העבע ברינגען׃

תרגום אונקלוס

טְעִיל יַתְכוֹן לְתַמָּן׃ (יט) וִיהֵי
בְּמֵיכַלְכוֹן מִלַּחְמָא דְּאַרְעָא תַּפְרְשׁוּן
אַפְרְשׁוּתָא קֳדָם יְיָ׃ (כ) רֵישׁ אַצְוָתְכוֹן
חַלְתָא תַּפְרְשׁוּן אַפְרְשׁוּתָא כְּמָא
דְמַפְרְשִׁין מִן־אִידְרָא כֵּן תַּפְרְשׁוּן
יָתָהּ׃ (כא) מֵרֵישׁ אַצְוָתְכוֹן תִּתְּנוּן
קֳדָם יְיָ אַפְרְשׁוּתָא לְדָרֵיכוֹן׃
וארי

רש"י

תבאו לפיכך כולן למדות זו מזו וכיון שפרט לך
באחת מהן שאינה אלא לאחר ירושה ויאכה
אף כלן כך אכל זו נאמר בה בבואכם משנכנסו
בה ואכלו מלחמה נתחייבו בחלה׃ (כ) ראשית
ערסותיכם׃ כשתלשו כלי עיסותיכם שאתם
רגילין לגלגל (ושיעורו מ"ג ביצי׳ וחומש ביצה)
תרימו מראשיתם כלומר קודם שתאכלו ממנה
חלה אחת תרימו תרומה לשם ה׳׃ חלה׃
טורט"יל בלע"ז (וקראה שב"ל טורלט בל"א
ברעטבל׃ או קוכן)׃ כתרומת גורן׃ שלא
נאמר בה שיעור ולא כתרומת מעשר שנאמר בה שיעור אבל חכמים כתבו שיעור לבעל
הבית אחד מעשרים וארבע ולבחתום אחד ממ"ח׃ (כא) מראשית ערסותיכם׃ לעם
נאמר לפי שנאמר ראשית ערסותיכם שומע אני ראשונה שבעיסות תלמוד לומר מראשית
מקבתה ולא כולה׃ תתנו לה׳ תרומה׃ לפי שלא שמענו שיעור

באור

(יט) באכלכם מלחם, כשתרצו לאכול תרימו קודם לכן תרומה לה׳׃ אֲכָלְכֶם, הנפרד
אכול מקור מבנין הקל ובכתיב תמיד הפ"א בק"מ כמו וּטְשַׁטְּרוּ אֹת השביעה
(דברי׳ ז׳ ח׳), וביום פְּקֹדִי (שמות ל"ב ל"ד), על עוֹנֹם אֶת תורתי (ירמי׳
ט׳ י"ב), ולפי שכתוב המקור הס מן פָּקוֹד ולא מן פָּקוּד לכן הק"מ תנועה קלה היא,
והשו"א שאחריה הוא נע בראשית רפיון בג"ד כפ"ת שאחריו, חון מכנוי הנוכח
לזכר ונוכחים לזו"נ אזי הפ"א בשו"א והעי"ן בק"מ שלא יהיו שני שוא"ין נעים רצופים, לכן
כתיפכו התנועות, שהפ"א בשו"א והעי"ן בק"מ׃ (כ) ערסתכם, בנק׃ חלה, יתכן שהרשו
חלל והדגש שורה על חסרון אות הכפל והה"א לנקבה, ונס אפשר שהיא מנחי ל"ה והה"א שרשית
נפלה והה"א הכתובה היא לנקבה, והדגש לסיון שהיא ממשקל השמות הכבדים והרחוי בתשלומו
חַלָּהּ ע"מ בְּקָשָׁה, וכמוכו׳ תשתכ׳ הה"א לתי׳ והקמ"ן לפת"ח חַלַּת מנה, כמו בְּקֹשֶׁת׃
כתרומת גרן, שהיא ראשית דגנך, אף זו מראשית
ערסתיכם, ויתכן שיהיה הכונה על הנתינה שתהי׳ לכהן כמו תרומה, כי גם׳ מתנות כהונה
לא

תרגום אשכנזי

(כב) ווען איהר אויז אירטום (איין הויפטפערברעכען בע־ געהט), אונד ווירד אללע דיזע געבאָטע האַנדעלט: וועלכע דער עוויגע צו משה גערעדעט האַט: (כג) עז בע־ טריפט נעמליך איבערהויפט אַללעז, וואַז דער עוויגע אייך דורך משה געבאָטען: פאָן דעם טאָגע אַן, דאַ דער עוויגע זאָללעז געבאָטהען, אונד אין דער פאָלגע, בייא אייערן נאַכקאָממען:

(כד) זאָ זאָלל עז פאָלגענדער געשטאַלט געהאַלטען זיין, איזט זאָלכעז דען אויגען דער געמיינע אויז אירטהום ווידערפאַהרען:

שלח לך טו

כב וְכִי תִשְׁגּוּ וְלֹא תַעֲשׂוּ אֵת כָּל־הַמִּצְוֹת הָאֵלֶּה אֲשֶׁר־דִּבֶּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה: כג אֵת כָּל־אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֲלֵיכֶם בְּיַד־מֹשֶׁה מִן־הַיּוֹם אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה וָהָלְאָה לְדֹרֹתֵיכֶם: כד וְהָיָה אִם מֵעֵינֵי הָעֵדָה נֶעֱשְׂתָה לִשְׁגָגָה

ועשו

רש"י

שיעור לחלה נאמר תתנו שיהא בה כדי נתינ׳: (כב) וכי תשגו ולא תעשו • ע"א היתה בכלל כל המצות שהנבור מביאין עליה פר והרי הכתוב הוציאה כאן מכללן לידון בפר לעולה ושעיר לחטאת: וכי תשגו וגומר • בע"א הכתוב מדבר לו איזו אחת בלחת מכל המצות תלמוד לומר את כל המצות האלה מצוה אחת שהיא ככל המצות מה העובר על כל המצות פורק עול ומפר ברית ומגלה פנים אף מצוה זו פורק בה עול ומפר ברית ומגלה פנים ואי זו זו ע"א: אשר דבר ה׳ אל משה • אנכי ולא יהיה לך מפי הגבורה שמעתם אחת דבר אלהים שתים זו שמענו: (כג) את כל אשר צוה וגומר • מגיד שכל המודה בע"א ככופר בכל התורה כולה ובכל מה שנתנבאו הנביאים שנאמר למן היום אשר צוה ה׳ והלאה: (כד) אם מעיני העדה נעשתה לשגגה • אם מעיני העדה נעשתה עבירה זו עלידי שוגג כגון ששגגו והודו על אחת

תרגום אונקלוס

(כב) וַאֲרֵי תִשְׁתְּלוּן וְלָא תַעְבְּדוּן יַת כָּל פִּקּוּדַיָּא הָאִלֵּין דִּי מַלֵּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה: (כג) יַת כָּל דִּי פַקִּיד יְיָ לְוַתְכוֹן בִּידָא דְמֹשֶׁה מִן יוֹמָא דִי פַקִּיד יְיָ וּלְהַלָּא לְדָרֵיכוֹן: (כד) וְיֵהֵי אִם מֵעֵינֵי כְּנִשְׁתָּא אִתְעֲבִידַת לְשָׁלוּ וְיַעְבְּדוּן

עין

באור

לא נאמר שם מתנת חלה רק תרומה ובא ולמד כאן שגם חלה תנתן לכהן כתרומה: (כב) וכי תשגו, כבר נאמר פרשת העלם דבר בויקרא שהנבור מביאין פר, אא שבא ולמד כאן על שגגת ע"ז שמביאין פר לעולה ושעיר עזים לחטאת, לפי שם נאמר על שגגת שאר עבירה שהיא בכרת לכן הוא אומר אחת מכל מצות ה׳, וכאן הוא אומר את כל המצות האלה הוי אומר זה שגגת ע"ז שע"י שגגתה, יצא מכלל כל המצות אחר שיקוד השם ב"ה הוא עקר ויסוד לכלם, וכן אחז"ל המודה בע"ז ככופר בכל התורה כלה, כך למדו חז"ל בספרי ובהוריות (דף ח׳ ע"א) ויהיה שעור הכתוב כך, וכי תשגו (שגגת ע"ז) ולא תעשו (ועי"ז לא תעשו דבר) מכל מצות ה׳, כי המודה בה כבר בטול אצלו כל מה שבוה השם הנכבד, ופי׳ כל המצות שום מצוה, כמו ודורשי ה׳ לא יחסרו כל טוב (תהלים ל"ד) שום טוב, וכן מתורגם בל"א: (כג) את כל אשר צוה וגו׳, הוא תוספת באור על הכתוב שלמעלה: מן היום אשר צוה ה׳ והלאה, כל המצות כלן נתנו

אחר

וְעָשׂוּ כָּל־הָעֵדָה׃ פַּר בֶּן־בָּקָר
אֶחָד לְעֹלָה לְרֵיחַ נִיחֹחַ לַיהוָה
וּמִנְחָתוֹ וְנִסְכּוֹ כַּמִּשְׁפָּט וּשְׂעִיר־
עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת׃ כה וְכִפֶּר
הַכֹּהֵן עַל־כָּל־עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
וְנִסְלַח לָהֶם כִּי־שְׁגָגָה הִוא וְהֵם
הֵבִיאוּ אֶת־קָרְבָּנָם אִשֶּׁה לַיהוָה
חסר א וחטאתם

זאָ ברינגט דיא גאַנצע גע־
מיינע איין יונגעז רינד צום
גאַנצענאָפּפער, צום ליבליכען
גערוכע, דעם עוויגען צו
עהרען, נעבזט דעם דאַצו
געד־אָריגען מעהל אונד
טראַנקאָפּפער, נאַך פאָר־
שריפט: אונד איין ציגענבאָק
צום זינדענאָפּפער: (כה) דער
פריזטער פערזאָהנט דיא
גאַנצע געמיינע דער קינדער
ישראל׳ז, וואָמיט איהנען
פערגעבען זיין זאָלל: דען

עו איזט איין אירטהום, אונד זיא האַבען וועגן דיזעו אירטהומו, דעם עוויגן צו עהרען,
איהר

תרגום אונקלוס

וְיַעְבְּדוּן כָּל כְּנִשְׁתָּא תּוֹר בַּר תּוֹרֵי
חַד לַעֲלָתָא לְאִתְקַבָּלָא בְּרַעֲוָא קֳדָם
יְיָ וּמִנְחָתֵיהּ וְנִסְכֵּיהּ כְּדָתָא וּצְפִיר בַּר
עִזֵּי חַד לְחַטָּאתָא׃ (כה) וִיכַפַּר כַּהֲנָא
עַל־כָּל כְּנִשְׁתָּא דְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְיִשְׁתְּבֵק
לְהוֹן אֲרֵי שְׁלוּתָא הִיא וְאִינוּן אַיְתִיוּ
יַת־קוּרְבָּנְהוֹן קוּרְבָּנָא קֳדָם יְיָ

רש"י

מן העבודות שהיא מותרת לעבוד ע"ז בכך:
לחטת. חסר אל"ף שאינו כשאר חטאות שכל
חטאות שבתורה הבאות עם עולה יחטאת
קודמת לעולה שנאמר ואת השני יעשה עולה וזו
עולה קודמת לחטאת: (כה) הביאו את קרבנ׳
לפני ה׳. זה האמור בפרשה הוא פר העולה
שנאמר אשה לה׳: וחטאתם. זה השעיר:
תחטא

וחובתהון

באור

אמר אנכי ולא יהי׳ לך כי הם ראשונות. (הרשב"ם), אבל באמת קנתם נגטוו קודם מתן תורה,
וכן הוא בהוריות (דף ח׳ ע"ב) והאמר מר עשר מצות נגטוו ישראל במרה וכו׳ עי"ש, אמנם לפי
פשוטו יהיה שעור הכתוב כך מן היום אשר נוה ה׳ (הוא היום אשר נוה הפרשה הזאת) והלאה
לדורותיכם והוא שב על תחלת הכתוב שלפניו וכי תשגו, כאלו אמר וכי תשגו מהיום ההוא
והלאה לדורותיכם, ולא תעשו את כל המצות האלה, לומר שתרי׳ המצוה הזאת נוהגת לדורו׳,
כמו בפרשת חלה הקודמת שנוה לנהוג כן לדורות וכן במצות רבות, וכן מתורגם בל"א: (כד)
והיה אם מעיני העדה, שגגו כל העדה והורו על אחת מהעבודות שהיא מותרת לעבוד ע"ז
בכך, ודעת הרמב"ן לפרש הענין הזה על פי פשוטו שהוא קרבן הכופר לכל התורה בשוגג
כגון ההולך ונדבק לאחת מן האומות לעשות כהם ולא ירצה להיות בכלל ישראל כלל, ויהי׳ כל
זה בשוגג כגון שיהיה ביחיד כתיוק שנשבה לבין הכותים, ובקהל כגון שיחשבו שכבר עבר זמן
התורה ולא היתה לדורות עולם, או שיאמרו כמו שזכר בספרי מפני מה אמר המקום לא שנעשה
ונטל שכר אנו לא עושין ולא כיוצא בזה כענין שהיו ישראל אומרים ומולים את יחזקאל שנאמר
וינואו אי אנשים מזקני ישראל ושבו לפני (יחזקאל י"ג ב"ד), אמרו לו רביו יחזקאל הרי עבד
שמכרו רבו לא יצא מרשותו׳, או שיסכו את התורה וכבר אירע לנו כן בעונותינו כי בימי
מלכי ישראל הרשעים, כגון ירבעם ששכחו רוב העם התורה והמצות לגמרי וכבר בא כן בספר
עזרא באנשי בית שני, ע"כ: לחטה, חסר א׳ שאינו כשאר חטאות שבתורה הבאות עם עולה
החטאות קודמות לעולות, שנאמר ואת השני יעשה עולה וזו עולה קודמת לחטאת. (רש"י), וכן
הוא

וְחַטָּאתָם לִפְנֵי יְהוָה עַל־
שִׁגְגָתָם: כו וְנִסְלַח לְכָל־עֲדַת
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְלַגֵּר הַגָּר בְּתוֹכָם
כִּי לְכָל־הָעָם בִּשְׁגָגָה: ס שביעי
כז וְאִם־נֶפֶשׁ אַחַת תֶּחֱטָא
בִּשְׁגָגָה וְהִקְרִיבָה עֵז בַּת־שְׁנָתָהּ
לְחַטָּאת: כח וְכִפֶּר הַכֹּהֵן עַל־
הַנֶּפֶשׁ הַשֹּׁגֶגֶת בְּחֶטְאָהּ בִּשְׁגָגָה

איהר פייאראָפּפער, וויא
אויך איהר זינדענאָפּפער
דאַרגעבראַכט: (כו) דער
גאַנצען געמיינע זאָ וואָהל,
אַלז דעם פרעמדען דער זיך
אונטער איהנען אויפהעללט,
זאָלל דאַדורך פערגעבן זיין:
דען דער איררטהום ווירד
דער גאַנצען געמיינע צו־
גערעכנעט: (כז) זינדיגט
איינע איינצעלנע פערזאָן אויז
איירטהום: זאָ ברינגט זיא
איינע יאָהריגע ציגע צום
זינדענאָפּפער: (כח) דער
פריעסטער פערזאָהנט דיא פערזאָן, דיא זיך אויז איררטהום פערגאַנגען, לפני פאָר

רש"י

(כו) תחטא בשגגה. בע"ל: עז בת שנתה. שאר עבירות יחיד מביא כשבה או שעירה וכזו קבע לה

תרגום אונקלוס

וְחוֹבַתְהֵון קְדָם יְיָ עַל שְׁלוּתְהוֹן:
(כו) וְיִשְׁתְּבֵק לְכָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּלְגִיוֹרָיָא דְיִתְגַּיְרוּן בֵּינֵיהוֹן
אֲרֵי לְכָל עַמָּא בְּשָׁלוּתָא: (כז) וְאִם־אֱנָשׁ חַד יֶחֱוֹב בְּשָׁלוּ וְיַקְרֵב עִיזָא בַּת
שַׁתָּא לְחַטָּאתָא: (כח) וְיַכַּפֵּר כַּהֲנָא עַל־אֱנָשׁ דְּאִשְׁתְּלִי בְּטָעוּתֵיהּ בְּשָׁלוּ
קדם

באור

הוא מזבחים (דף נ' ע"ב): (כה) והביאו את קרבנם, זה פר העולה שנאמר אשה לה': וחטאתם: זה השעיר, וכעבור שהוא סמוך אל עזים הוא קטן והעתיד הפך. (הרלב"ע), וכרש' שעות נכל בדפוס והגכון נ"ל והעתיד הפך. ור"ל שם שעיר כשהוא סמוך אל עזים יורה על היותו קטן, וההפך בעתוד (מן עתודים העולים) והוא הנפיר, כשהוא נסמך אל עזים הוא הגדול שבעזים, כמו ונפיר העזים הגדיל עד מאוד (דניאל ח' ח'): ואמר שעם שהחטא גדול מאד עכ"ז ונסלח להם כי שגגה היא ולא ביד רמה עשו וגם בקשו עליהם בהביא' את קרבנ': (כו) ולגר הגר בתוכם כי לכל העם בשגגה, כבר אמר כי שגגה היא וכפל כאן בהוספת מלות לכל העם לומר אף שנהיתה ע"י שגגת הזקנים כהוראתם כמו שפירשתי למעלה, עכ"ז אמר אח"ז ועשו כל העדה פר וגו' וכפר הכהן על כל עדת ישראל וגו' ונסלח לכל עדת וגו' ולגר הגר בתוכם ונאמת לא חטאו הקהל כי סמכו על הוראת ב"ד, לכן אמר כי לכל העם בשגגה לכלם השוגג יקשב, כי העושה את אשר לא תעשה מאיזה סבה שתהיה מ"מ שוגג הוא וצריך כליקה וכפרה, וכן לשון המתרגם ל"א: (כז) ואם נפש אחת תחטא, בחטא ע"ז הנזכר בפרשה הקודמת: עז בת שנתה, על שאר עבירות יחיד מביא כשבה או שעירה ובע"ז קבע הכתוב שעירה: (כח) בחטאה, המקור מבנין הקל והה"א לכנוי נסתרת על הנפש, ולפיון הה"א הוא ע"פ מסורה, והי' ראוי בחטאה הפ"א בק"מ רק שפעמים נהוא העקור בבנויו בחירק הפ"א, כמו בפתחי את קברותיכם (יחזקאל ל"ז י"ג), בבגדו בה (שמות כ"א ח'), ובעבור שהפ"א אות גרונית הורחבה ע"י סג"ל: וכפר הכהן על הנפש וגו' לפני ה', הטבחת שבתיבת בשגגה הוא מפסיק יותר מן התביר שבתיבת השגגת, ולפ"ז תהיינה מלת

שלח לך טו

לִפְנֵי יְהוָה לְכַפֵּר עָלָיו וְנִסְלַח
לוֹ: כט הָאֶזְרָח בִּבְנֵי יִשְׂרָאֵל
וְלַגֵּר הַגָּר בְּתוֹכָם תּוֹרָה אַחַת
יִהְיֶה לָכֶם לַעֲשֵׂה בִּשְׁגָגָה:
ל וְהַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר־תַּעֲשֶׂה בְיָד
רָמָה מִן־הָאֶזְרָח וּמִן־הַגֵּר אֶת־
יְהוָה הוּא מְגַדֵּף וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ
הַהִוא מִקֶּרֶב עַמָּהּ: לא כִּי דְבַר־
יְהוָה בָּזָה וְאֶת־מִצְוָתוֹ הֵפֵר
הכרת

תרגום אשכנזי פט

פאר רעם עוויגען: דאמיט
זיא פערזאהנט זייא, אונד
איהר פערגעבען ווערדע:
(כט) איינערלייא לעהרע
זאללט איהר האבען פיר דען,
דער זיך אויז איררטום פער-
געהט: ער זייא איין איינ-
היימשער אונטער דען
קינדערן ישראל׳ז, אדער
איין פרעמדער, דער אונטער
איהנען וואהנט: (ל) ווען
אבער איינע פערזאן, עז זייא
איינהיימשער אדער פרעמ-
דער, זיך אויז פרעוול, פער-
געהט, זא האט זיא דען
עוויגען געל אזטערט: אונד
דיאזעלבע פערזאן זאלל
אויז איהרער נאטציאן אויזגעראטעט ווערדען: (לא) דען זיא האט, אויז פעראכטונג
פאר דעז עוויגען וואָרט, זיין געבאטה איבערטרעטען: איינע

תרגום אונקלוס

קֳדָם יְיָ לְכַפָּרָא עֲלוֹהִי וְיִשְׁתְּבֵק לֵיהּ:
(כט) יְצִיבָא בְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל וּלְגִיוֹרָיָא
דְּיִתְגַּיְּרוּן בֵּינֵיהֶן אוֹרַיְתָא חָדָא תְּהֵא
לְכוֹן לְדַיְעֵבַד בְּשָׁלוּ: (ל) וְאֶנָשׁ
דְּיַעְבֵּד בְּרֵישׁ גְּלֵי מִן־יְצִיבָיָא וּמִן
גִּיוֹרָיָא קֳדָם־יְיָ הוּא מְרָגֵז וְיִשְׁתֵּיצֵי
אֶנְשָׁא הַהוּא מִגּוֹ עַמֵּיהּ: (לא) אֲרֵי־פִּתְגָמָא דְיָיָ בְּסַר וְיָת־פִּקּוּדוֹהִי אַשְׁגֵּי
אשתצאה

רש״י

לה שעירה: (ל) ביד רמה. במזיד: מגדף.
מחרף כמו והיתה חרפה וגדופה (יחזקאל ה׳)
אשר גדפו נערי מלך אשור (ישעיה ל״ז) ועוד
דרשו רבותינו מכאן למברך את ה׳ שהוא
בכרת: (לא) דבר ה׳. אזהרת ע״ז מפי
הגבורה והשאר מפי משה: עונה בה. בזמן
שעונה

באור

מלת בחטאה בשגג׳ מאמר מוסגר, ושעורו וכפר הכהן על הנפש השגגת לפני ה׳, ואח״ז הוסיף
לגאר בחטאה בשגגה על דרך שאמר למעלה כי שגגה היא, וכן מתורגם בל״א: (כט) האזרח
בבני ישראל וגו׳, יתכן שהלמ״ד במלת ולגר מושכת עצמה ואחרת עמה כאלו יש למ״ד גם
במלת האזרח ושעורו כך, תורה אחת יהי׳ לכם לעשה בשגגה לאזרח בבני ישראל ולגר הגר
בתוכם, כמ״ש המתרגם בל״א: (ל) אשר תעשה ביד רמה, פי׳ רש״י במזיד, ויותר מכוון
למשמעות המלה, כמו שפי׳ הראב״ע ביד רמה להראות הכל שאינו ירא מהשם עכ״ל, כי גם
העושה במזיד יכול להסתר בכדי שלא יהי׳ כ״כ תלול השם, וכאן אמר את ה׳ הוא מגדף, ר״ל
שמקלל השם להראות שהוא עושה מה שלבו חפץ כאלו אין יודעו ואין רואהו, מגרף, מחרף,
כמו אשר גדפו נערי מלך אשור (ישעי׳ ל״ז ו׳), והיתה חרפה וגדופה (יח:קאל ה׳ ט״ו), ולפי
פשוטו אב על ע״ז שדבר למעלה, ורבותינו דרשו מכאן למברך את השם שהוא בכרת:

תרגום אשכנזי

איינע זאָלכע פערזאָן ווערדע אויזגעראָטטעט, דיא שולד ליגט אין איהר: (לב) אַלץ דיא קינדער ישראל'ז אין דער וויזטע וואַרען: פאַנדען זיא איינען מאַן, דער אַם שבת האָלץ

שלח לך טו

הִכָּרֵת | תִּכָּרֵת הַנֶּפֶשׁ הַהִוא עֲוֹנָהּ בָּהּ: פ

לב וַיִּהְיוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל בַּמִּדְבָּר וַיִּמְצְאוּ אִישׁ מְקֹשֵׁשׁ עֵצִים בְּיוֹם השבת

רש"י

שעוכה בה שלא עשה תשובה: (לב) ויהיו ב"י במדבר וימצאו: בגמות של ישראל דבר הכתוב שלא שמרו אלא שבת ראשונה ובשביל' בא זה וקללה

תרגום אונקלוס

אִשְׁתֵּצָאָה יִשְׁתֵּצֵי אֱנָשָׁא הַהִוא חוֹבֵיהּ בֵּיהּ: (לב) וַהֲווֹ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּמַדְבְּרָא וְאַשְׁכְּחוּ גַּבְרָא כַּד־מְגַבֵּב אָעִין בְּיוֹמָא דשבתא

באור

(לא) כי דבר ה' בזה וגו', השעור הפר את מצות ה' בעבור בזותו את דברו, וכן מתורג' בל"א: הכרת תכרת הנפש ההיא, הרוכה לדעת ענין כרת הנפש ומה הנרכה בה לדעת רז"ל ולדע' גדולי ישרא הבאים אחריהם, יעיין ברמב"ם (הלכות תשובה פרק ח'), וברמב"ן בשער הגמול: [ל"ה ואנחנו לא נעיר כי אם על הוראת התיבה והשאלתה לבד, על פי הדרך אשר דרך בה הרב המבאר ס' ויקרא, בתחלת פרש' אמור ע"ב, המתבונן בדרכי הנפש ומדותיה ידע שאין בתענוגי הנפשות למעלה מן האהבה, והיא תשוקת הרישות והחברה והדבקות עם נפשות אחרות, וכל מאווי האדם אל האהבה הזאת יכונו, כי היא פרי ותכלית כלם: פעמים שתמשך להדבק עם הפחות והקטן ממנו, ויקרא חכמה וחסד, ופעמים תהיה עם הדומים לו, ויקרא אחוה ורעות, ומן שישתוקק האדם להדבק בעצם נכבד ומרומם ממנו, ואז אינו אלא קורבה, ע"ל שאמר ואני קרבת אלהים לי טוב (תהלים ע"ג): והנה הקשר האמין והנשגב אשר בעול' הנפשו', כפי האפשר לשוכן בגוף להשיג ממנו, כי אין נפש קשורה בנפש כי אם בחבלי האהבה: והטוב האמתי, וההצלחה שאין למעלה ממנה היא להיות דבוק ונאחז ונלמד בחברת הנפשות העליונו' ולהתעלם באהבים: והטובו שהוא התבודדות הנפש והיותה עזובה, גלמודה, ומסולה מכל אהבה ואחוה ורעות, היא תכלית כל הרעות, ואין נגע ונער למעה ממנו, והוא עונש אבדן הנפש, כפי האפשר לנו להבין ממנו: ומזה תבין ענין האמיפה אל עמיו, או אל אבותיו המזכר במיתת הצדיקים, וענין כרת הנפש לעה"ב, שהוא העונש עושה ביד רמה, הכוונה שיתקו מיתרי האהבה והדבקות, ולא יהיה לנפש הממרה אחיזה בעולם הנפשות, לא תאסף ולא תקבץ בקהלם, ולא תתעדן בתענוגים הרוחניים, לא בחכמה ולא ברישות ולא בקורבה, כי אם תשאר בדודה ושוממת, ויהיה זה לו מדה כנגד מדה, תחת אשר בזה להקריב אל הש, ואת מצותו, שכלם אהבה ואחוה, הפר, ולזה הכרת תכרת הנפש ההיא שנה בה] : עונה בה, כמו דמו בראשו ר"ל שהוא ענמו גרם לו העונש, ויהיה עונה לשון עונש, כמו תנה שון על עונש (שם ס"ט כ"ח), פי' תנה עונש על עונש, וכן מתורגם בל"א. והנה בפרשה הזאת שנים רבים בשמות הפעלות, כי אמר תקטל, והקריבה, בל"ב, בזה, הפר, בל"ז, תכרת, עונה, בל"ב, והענין כך הוא, כי כבר הוכר שמלת נפש פעם יאמר על הגוף ואז תשתמש בל"ז, כמו אחד נפש (במדבר ל"א כ"ח), נפש שנים (בראשית מ"ו כ"ז), ופעמים על הנפש ואז תשתמש בל"ב, ופעמים תכלול שניהם ואז תשתמש בל"ז ובל"ב, ובענין הקטל תכלול שניהם כי הרצון ייוחס אל הנפש והמעשה אל הגוף, לכן הפעולות המתלות אליה ישתמשו בל"ז ובל"ב, אמנם תיב"ע תרגם מלת נפש בר נש שהוא ל"ז, לכן תרגם כל הענין בל"ז, והמתרגם אשכנזי תרגם המלת

הַשַּׁבָּת׃ לג וַיַּקְרִיבוּ אֹתוֹ
הַמֹּצְאִים אֹתוֹ מְקַשֵּׁשׁ עֵצִים
אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן וְאֶל כָּל־
הָעֵדָה׃ לד וַיַּנִּיחוּ אֹתוֹ בַּמִּשְׁמָר
כִּי לֹא פֹרַשׁ מַה־יֵּעָשֶׂה לוֹ׃ ס
לה וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה מוֹת
יוּמַת הָאִישׁ רָגוֹם אֹתוֹ בָאֲבָנִים
כָּל־הָעֵדָה מִחוּץ לַמַּחֲנֶה׃
לו וַיֹּצִיאוּ אֹתוֹ כָּל־הָעֵדָה אֶל־
מִחוּץ לַמַّחֲנֶה וַיִּרְגְּמוּ אֹתוֹ
באבנים

האָלץ זאַממעלטע: (לג) דיא
איהן האָלצזאַממעלן פאַנדען:
בראַכטען איהן פאָר משה,
אהרן אונד דיא גאַנצע גע־
מיינע: (לד) מאַן טהאַט איהן
אין פערהאַפט: דען עס וואַר
ניכט דייטליך ענטשידען,
וואָס איהם געשעהן זאָללטע:
(לה) דער עוויגע אַבער
שפּראַך צו משה, דער מאַן
זאָלל געטאָדטעט ווערדען:
דיא גאַנצע געמיינע זאָלל
איהן אויסערהאַלב דעז
לאַגערז שטייניגען: (לו) דיא
געמיינע פידהרטע איהן דאַ־
רויף צום לאַגער הינאויז,
אונד מאַן וואַרף איהן
מיט

תרגום אונקלוס

דְשַׁבְּתָא׃ (לג) וְקָרִיבוּ יָתֵיהּ דְּאַשְׁכְּחוּ
יָתֵיהּ כַּד מְגַבֵּב עֵצִין לְוָת מֹשֶׁה וּלְוָת
אַהֲרֹן וּלְוָת כָּל כְּנִשְׁתָּא׃ (לד) וְאַסְרוּ
יָתֵיהּ בְּבֵית מַטְרָא אֲרֵי לָא אִתְפְּרַשׁ
לְהוֹן מַה־דְּיַעְבְּדוּן לֵיהּ׃ (לה) וַאֲמַר
יְיָ לְמֹשֶׁה אִתְקְטָלָא יִתְקְטֵל גַּבְרָא רְגוּמוּ יָתֵיהּ בְּאַבְנַיָּא כָּל כְּנִשְׁתָּא מִבָּרָא
לְמַשְׁרְיָתָא׃ (לו) וְאַפִּיקוּ יָתֵיהּ כָּל כְּנִשְׁתָּא לְמִבָּרָא לְמַשְׁרְיָתָא וּרְגָמוּ יָתֵיהּ
באבניא

רש"י

וקללה: (לג) המוצאים אותו מקושש. שהתרו בו ולא הכיר מלקוסס אף משמאלו והתרו בו: (לד) כי לא פורש מה יעשה לו. (לא היו יודעים) באי זו מיתה יומת אבל יודעים היו שהמקלל שבת במיתה: (לו) ויוציאו אותו. מכאן שבית הסקילה חוץ ולחוק מב"ד, רגם. פשט"ט

באור

המלה (פערסאן) שהיא ל"ב, לכן תרגם כל הפעולות שבענין נ"כ בלשון נקבה: (לב) ויהיו בני ישראל במדבר, לשון הראב"ע, לפי דעתי שהוא מדבר סיני, אמנם יותר נכון לפי פשוטו דעת הרמב"ן ז"ל, ולפרשה הזאת סמוך אחריה ענין המקושש, כי היה בזמן הזה אחר מעשה המרגלים על דרך הפשט תה טעמ ויהיו ב"י במדבר, כי בהתאחר שם העם בגזרה המוכרת הי' האחורע הזה ואח"כ נזה במצות ציצית שיזכרו בו המצות כלן ולא ישכחו את השבת או זולתה מן המצות עכ"ל: מקשש, ביטוי מבנין המרובע בגזרת הכפולים, וענינו לקיטת הדברים הדקי' קים ועניים: (לד) במשמר, בפתחו"ת הני"ת כי היה מקום ידוע לבית האסורים: מה יעשה לו, יודעין היו שהמקלל שבת במיתה, אבל לא היו יודעין באיזה מיתה. (רש"י והראב"ע): (לה) רגום, פי' רש"י פשט"ט בלע"ז (פיעסאנט, בל"א שטייניגנך), וכן הלוך אל"כיב (בל"א בהענך), וכן זכור ושמור עכ"ל, ויהיה מאמר מות יומת האיש על דרך כלל ואחריו פרט, כי על המיתה לא נסתפק משה כמו שפירשתי, אלא שדרך הכתוב לדבר תחלה כלל הענין מות יומת

תרגום אשכנזי

מיט שטיינען צו טאָדע: וויא דער עוויגע דעם משה בעפאָהלען: (לז) פערנר שפּראַך דער עוויגע צו משה, וויא פאָלגט: (לח) רעדע מיט דען קינדערן ישראל'ז, אונד זאַגע איהנען: זיא זאָלל'ען, ביי אַללען איהרען נאַכקאָממען, אַן דיא עקען איהרער קליידער שויאַפּאַדען מאַכען: אונד אַן דיזע שויאַפּאַדען איינע שנור פאָן דונקעל־בלויער וואָללע בעפעזטיגען: (לט) דיזע זאָללען אייך צו שויאַפּדען דינען: דאַס

בַּאֲבָנִים וַיִּמֹּת כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: פ מפטיר

לז וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר:

לח דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִת עַל־כַּנְפֵי בִגְדֵיהֶם לְדֹרֹתָם וְנָתְנוּ עַל־צִיצִת הַכָּנָף פְּתִיל תְּכֵלֶת:

לט וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִת וּרְאִיתֶם אתו

רש"י

פס"נט בלע"ז (בל"ח שטייניגנד) וכן הלוך, (בל"ח געהנכד) וכן זכור ושמור: (לח) ועשו להם ציצית · על שם הפתיליס התלויס בה כמו ויקחני בציצת ראשי (יחזקאל ח') · דבר אחר ציצית על שם וראיתם אותו כמו מציץ מן החרכים (בשיר השירים): תכלת · צבע ירוק של

תרגום אונקלוס

בְּאַבְנַיָּא וּמִית כְּמָא דְּפַקֵּד יְיָ יָת מֹשֶׁה: (לז) וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה לְמֵימַר: (לח) מַלֵּיל עִם־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְתֵימַר לְהוֹן וְיַעְבְּדוּן לְהוֹן כְּרוּסְפְּדִין עַל־כַּנְפֵי כְסוּתְהוֹן לְדָרֵיהוֹן וְיִתְּנוּן עַל כְּרוּסְפְּדָא דְּכַנְפָא חוּטָא דִתְכֵלְתָּא: (לט) וְיהוֹן לְכוֹן לִכְרוּסְפְּדִין וְתֶחֱזוּן יתיה

באור

ומפרש שהמיתה תליה בסקילה: (לח) ועשו להם ציצת, ענף הבגד מה שנשאר מן האורג שהוא נתלה בו יקרא ציצת, לפיכך קרא החוטין שהיה הכתוב לתלות בכנף הבגד ציצת, ונקרא ציצת על שם הענף הנתלה בו כי רוב חוטי הציצת הם ענף, כמ"ש רז"ל שלש גדיל ושני שלשי ענף, וכן אמרו חז"ל ציצת אלא ענף וכן הוא אומר ויקחני בציצת ראשי (ר"ש בן מלך), וכפירש הרשב"ם והראב"ע, וכן פי' רש"י בתחלת דבריו ז"ל, על שם הפתיליס התלויס בה, כמו ויקחני בציצת ראשי, ד"א ציצת ע"ש וראיתם אותו, כמו מציץ מן החרכים עכ"ל, והמתרגם אשכנזי הרכיב שתי הקולות האלה ומתרגמינן המלה הזאת (שויאפאדן) · ודע כי שם ציצת הוא ל' יחיד, כמו צץ והיו"ד הנמשכת אחר לה"פ אף שאינה כתובה והתי"ו נוספת והוא שם כללי לכל החוטין שבכנף אחד: על כנפי, על כל אחד מכנפי הבגד · והנה בלא הזכיר הציצת שהוא הענף שהם החוטין הנפרדים שאחר הקליעה והקשרים, ובמקום אחר (דברים כ"ב י"ב) הזכיר הגדילים והם החלק מהציצת הקשור ע"י חוט המקיף אותם עם איזה קשרים, ואז"ל נתנו שיעור שלש גדיל ושני שלשים ענף: כנפי, מן הנפרד רבוי זכרים כנפים, או כנפים להורות הזוג ונסמיכות כנפי, ולהלן אומר על ארבע כנפות (שם) שהנפרד רבוי נקבות כנפות ונסמיכות כנפות: על ציצת, עם ציצת יכוונו רבים: ציצת הכנף, סייג, כי משקל הזה שוה בנפרד ונסמיכות: תכלת, דומה לרקיע, והוא הצבע הנקרא בל"ח (דונקלבלויא): (לט) והיה לכם לציצת, בלשון יחיד וכן וראיתם אתו

אֹתוֹ וּזְכַרְתֶּם אֶת־כָּל־מִצְוֹת
יְהוָה וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם וְלֹא־
תתורו

תרגום אונקלוס

יָתֵיהּ וְתִדְכְּרוּן יָת־כָּל־פִּקּוּדַיָּא דַיְיָ
וְתַעְבְּדוּן יָתְהוֹן וְלָא תִטְעוּן

תרגום אשכנזי צא

דאס איהר זיא זעהט אונד
אייך אללער געבאָטהע דעז
עוויגען עראיננערט, אונד
זיא האַלטעט: ניכט

רש"י

של חלזון: (לט) וזכרתם את כל מצות ה' • שמכין גימטריא של ציצית שם מלות • ושמנה קושין וחמשה קשרים הרי תרי"ג: ולא תתורו אחרי לבבכם • כמו מתור הארץ הלב והעינים הם

באור

לי כאשר כתבתי שהשם ציצית הוא שם כללי לכל קנין הפתילים יחד שבכנף אחד • והנה כל המפרשים לא הסתכלו בשכוי הלשון המצא בפרשה זו, שהתחיל בלשון נסתר, ועשו להם בגדיהם, לדרתם ונתנו, ואח"ז אמר בלשון נכח והיה לכם, וראיתם, וזכרתם עד סוף כל הפרשה • והנלע"ד כי לפי הדין ציצית חובת גברא ולא חובת מנא, ר"ל שאינו חייב בציצית רק בזמן שהוא לבוש בבגד בת ד' כנפות, אבל אם אין לבוש בו אין הבגד חייב בציצית, ולכן אם היה אומר ועשיתם לכם ציצית על כנפי בגדיכם היה משמע שהוא צוי לעשות ציצית על כל פנים אף שאינו לבוש בבגד בת ד' כנפו' על גופו רק שמונח בקופסא, כיון שלא נזכר כאן רק כנפי בגדיכם סתם, לכן נאמר הפסוק הראשון בלשון נסתר והוא הקדמה אל הדבור לישראל שבפסוק האחרון, ונצוה כך, דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם, כשיעשו להם ציצית על כנפי בגדיהם לדרתם, וייתנו על ציצית הכנף פתיל תכלת (ע"פ הציוב המפורש במקום אחר אשר תכסה בה והייתי בזמן שהוא לבוש בה, אז תאמר להם) והיה לכם לציצית וראיתם אתו וזכרתם את כל מצות ה' ועשיתם אתם (והייתי שאמר להם כי הציוב של הציצ' הוא למען תראו אות' ונזכרו עי"ז המצו' ותעשום), ולכן בפ' תבא נאמר בל' טכח גדולים תעשה לך על ארבע כנפות כסותך (שהוא טוי ממש, לפי שאמר אחריו) אשר תכסה בה שהכונה בשעה שהוא לבוש בה אז הציוב עליו לעשות בה ציצית: וזכרתם את כל מצות ה', [אי"ה מפרשי הפשט ישוטטו לבאר באיזה דרך יזכרו כל המצות ש"ז שיראו את הציצית, ואני אעיירך על ענין אלא זכרוהו, כבר הודעתיך דרכן של האומות הקדמונים (שלא ידעו עדיין ממלאכת הכתיבה) לחקוק תמונות ופסילים ונורות שונות, בל צורה תורה על ענין שלם אשר ירצו להודיע לבניהם אחריהם, והחכמי' הבקיאי' בספרי דברי הימים היו יודעין הודאת כל תורה ותורה, וכמ"ש בבאורנו היו מהם חרטמי מצרים וחכמים היודעים לפתור הצורות ההם, ולהודיע את הנרמה בהם • והנה בתחלה לא היו הצורות הלן כי אם סימני הכתיבה מורות על ענין, כענין אותיות האלפ"א בית"א והתיבות שאנו משתמשים בהם, שאין בהם הוראה ענמית כי אם הוראה סימנית לבד, ואולם באורך הימים וקלקול הזמנים העשו האנשים החרטמים הללו את ההמון בדעות משונות ודברים כוזבים, אמרו שיש בצורות ההם הוראה ענמית, ויחסו להן סגולות ופעולות כוזבות, ומשם יצאו טעות האלילים והטלימאות אשר התעו את רוב בני האדם בדרכים מקולקלים ומעשים מתועבים כנודע, אבל אם האבות הקדושים ובניהם שהבדילם לו הש"י לעם סגלה ונתן להם תורה ומצות לשמרם מן התועבות ההם • והנה קנת האומות עשו להם סימני הכתיבה ע"י חוטין עם מיני נבעים ובהם קשרים וע"פ הסימנים אשר להם במיני הנבעים ובמספר הקשרים היו יודעים כל הסבורים הקודמים, וכאשר ספרו עוברי ימים מלחי הספינות, עת נכנשו לפניהם כל ארצות שולם החדש הנקרא (אמעריקא) מצאו בחלק הדרומי הנקרא (פער"ו) בחצרות מלכיהם, תיבות מוסגרות מלאות חוטין נבוני' עם קשרים מחולפי המספר, ולא ידעו מה המה אלה, אך תושבי המדינה ההיא אמרו, שכלן היו סימנים על ספורי דברי הימים שלהם אשר מצאו אותם מקדם, ולפי מספר הקשרים והצוונין ידעו כל דבר על נכון • והנה השם ב"ה שהבדילנו מן התועים אסל

לנו

תרגום אשכנזי

ניכט אבער אייערם הערצען
אונד אייערן אויגען נאך־
וואנדערלט , דיא איך
אויף אבזוועגע פערפיהרן :
(מ) איהר זוערדעט דאדורך
מיינער געבאטד־הע איינגע־
דענק זיין , זיא האלטען :
אונד

שלח לך טו

תָּרֻגוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי
עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר־אַתֶּם זֹנִים
אַחֲרֵיהֶם : מ לְמַעַן תִּזְכְּרוּ
וַעֲשִׂיתֶם אֶת־כָּל־מִצְוֹתָי וִהְיִיתֶם
קדשים

רש"י

הם מרגלים לגוף ומסרסרים לו את העבירות
העין רואה והלב חומד והגוף עושה את
העבירות : (מא) אני ה' . נאמן לשלם שכר :
אלהיכם

תרגום אונקלוס

תִּטְעוֹן בָּתַר הַרְהוֹר לְבָבוֹן וּבָתַר חֲזוּ
עֵינֵיכוֹן דִּי־אַתּוּן טָעָן בַּתְרֵיהוֹן :
(מ) בְּדִיל דְּתִדְכְּרוּן וְתַעְבְּדוּן יָת כָּל
פִּקּוּדַי וּתְהוֹן קַדִּישִׁין קדם

באור

אסר לנו הפסילים והתעוכות הרן המבלבלות ומשבשות דעת בני האדם , ונתן לנו תורה ומצות ,
לטהר את לבנו מטומאת ע"ז ולעורר אותנו תמיד ע"י מעשי' ופעולות מיוחדות על פנות האמיתי'
האמתית ויסודותיה , וטוה לנו לעשות אותות וסימני הזכירה על זה בבשרנו ובבתינו ובכל דבר
הנראה והנרגש לנו , לשמלא יסורו הדברים הנשגבים ההם מנגד עינינו כל הימים , והם מצו'
מילה , ומצות מזוזה על פתחי בתינו וחצרותינו , וטוה לעשות אות התפלין על ראשנו ועל יד
שמאלנו , ומצות ציצית בבגדנו כדי שנזכרהו בכל עת שנסתכל בהם , מעתה הנראה שבמצות
ציצית ענין הזכירה ע"פ הלוקן השני הנזכר , אשר היה נהוג אצל קצת הקדמונים , והוא ע"פ
הנבע והגוון , וע"פ חשבון הקשרים והחוטים] , וז"ל הנרייתא בחשות (דף מ"ג ע"ב) תנא הי'
ר' מאיר אומר מה נשתנה תכלת (שיחדו הקב"ה למצוה זו) מפני שהתכלת דומה ליס (שנעשה בו
נסים לישראל) ויס דומה לרקיע ורקיע לכסא הכבוד (ומבא התכלת מזכיר היושב על הכסא
ועוד נאה לישראל שיהי' כסאו עליהם) שנאמר ותחת רגליו כמעשה לבנת הספיר וכעצם השמים
לטוהר (דהיינו רקיע) (שמות כ"ד י') , וכתיב במראה אבן ספיר דמות כסא (יחזקאל א' כ"ו) ,
(ונכסא כתיב ספור אמא רקיע כבמחזה כסא ותכלת ליס דיס לרקיע אבן קחזיקן) , עכל"ה עם
פי' הש"י , הרי באחרונ"ל שהסימן הוא הגוון והמראה . והנה רש"י ז"ל פי' תזכרתם את כל מצות
ה' שאינן נומטריא של ציצית שם מאות , ושמנה חוטין וחמשה קשרים הרי תרי"ג עכ"ל , הנה
כתב בפי' שהסימן הוא מנין החוטין והקשרים , ועל הדרך הזה כל הרמזים שזכרו קדמוניטו
נמעשה הציצית אמת ונכון , כי כל חוט וכל קשר וכל שזירה ממנו יורה על ענין נכבד ומרומם
בפנות הדת והתורה , והכלל שסיתה הכוונה האלהית לשמרנו מטעות העמים וליחד את לבנו
בכל דרכי הזכירה והתעוררות המחשבה לעבודתו וירלתו, כמ"ש : ולא תתורו, ענינו הפליג'
לכל רוח שפה ומפה עם החקירה והחפש על כל דבר נחמד ומטוה : אחרי לבבכם , הלב
והעינים הם מרגלים לגוף ומסרסרים לו את העברות , העין רואה והלב חומד והגוף עושה
העבירה , לכן הוסיף אונקלוס בבאור כונת הכתוב הזה בתר הרהור לבבון ובתר חזו עינוטון :
זנים אחריהם , כי מי שילך אחרי תאותו הוא זונה מתחת עבודת אלהיו : (מ) למען תזכרו ,
וכבר אמר אשר וזכרתם וגו' , אבל שעורו כאן , למען שבשתזכרו ועשיתם את כל מצותי (ומלות את
כל מצותי פעיל אל פועל הזכירה והעשיה) תהיו קדושים לאלהיכם : (מא) אני ה' אלהיכם
אשר הוצאתי וגו' , לתכלית זה הוצאתי אתכם להיות לכם לאלהים , וכמו שפירש"י על אנכ
כן פדיתי אתכם שתקבלו גזרותי : אני ה' אלהיכם , לכן גם עתה אני מצוה אתכם את המצוה
הזאת, ודע"ו כי' אני ה' , נאמן לשלם שכר , אלהיכם נאמן לפרע :

ויקח

קְדֹשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם: מח אֲנִי יְהוָה
אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם
מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לִהְיוֹת לָכֶם
לֵאלֹהִים אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: פ
יז א וַיִּקַּח קֹרַח בֶּן־יִצְהָר בֶּן־קְהָת
בֶּן־לֵוִי וְדָתָן וַאֲבִירָם בְּנֵי אֱלִיאָב
ואון

אונד אייערם גאָטטע הייליג
זיין: (מח) איך בין דער
עוויגע, אייער גאָטט, דער
איך אייך אויז מצרים גע-
פיהרט האָבע, אייער גאָטט
צו זיין: איך, דער עוויגע,
אייער גאָטט!

טז (א) איינזט עמפאָרטע זיך
קרח זאָהן יצהר,
זאָהן קהת, זאָהן לוי, זאַמט
דתן אונד אבירם זאָהנע
אליאב, אונד

תרגום אונקלוס

קֳדָם אֱלָהֲכוֹן: (מח) אֲנָא יְיָ אֱלָהֲכוֹן
דִּי אַפֵּקִית יָתְכוֹן מֵאַרְעָא דְמִצְרַיִם
לְמֶהֱוֵי לְכוֹן לֶאֱלָהָא אֲנָא יְיָ אֱלָהֲכוֹן:
טז (א) וְאִתְפְּלֵיג קֹרַח בַּר־יִצְהָר
בַּר קְהָת בַּר־לֵוִי וְדָתָן וַאֲבִירָם
בְּנֵי אֱלִיאָב ואון

רש"י

אלהיכם. כאמן לפרע: אשר הוצאתי אתכם. על מנת כן פדיתי אתכם שתקבלו עליכם גזרותי: אני ה' אלהיכם. עוד למה נאמר שלא יאמרו ישראל מפני מה אמר המקום לא שנעשה ונטול שכר אנו לא עושים ולא נוטלין שכר על כראכם אני מלככם וכן הוא אומר אם לא ביד חזקה אמלוך עליכם (יחזקאל כ'). דבר אחר למה נאמר יציאת מצרים אני הוא שהבחנתי במצרים בין טפה של בכור לשאינה של בכור אני הוא עתיד להבחין וליפרע מן התולה קלא אילן בנגדו ואומר תכלת הוא ומיסודו של רבי משה הדרשן העתקתי למה נסמכה פרשת מקושש לפרשת ע"א לומר שהמחלל את השבת כעובד ע"א שאף היא שקולה ככל המצות וכן הוא אומר בעזרא (נחמי' ט') ועל הר סיני ירדת ותתן לעמך תורה ומצות ואת שבת קדשך הודעת להם. ואף פרשת ציצית לכך נסמכה לאלו לפי שאף היא שקולה כנגד כל המצות שנא' ועשית' את כל מצותי: על כנפי בגדיהם. כנגד ואנא אתכם על כנפי נשרים. על ארבע כנפות. ולא בעלת שלש ולא בעלת חמש כנגד ארבע לשונות של גאולה שנאמר במצרים והוצאתי והצלתי וגאלתי ולקחתי: פתיל תכלת. על שם שכול בכורות תרגומו של שכול תכלא ומכתם היתה בלילה וכן נגע התכלת דומה לרקיע המשחיר לעת ערב ושמונה חוטים שהם כנגד ח' ימים שהו ישראל מגיהו ממצרים עד שאמרו שירה על הים:

טז (א) ויקח קרח. פרשה זו יפה כדרשת במדרש רבי תנחומא: ויקח קרח. לקח את עצמו לגד אחד להיות נחלק מתוך העדה לעורר על הכהונה והוא שתרגם אונקלוס

באור

טז (א) ויקח קרח, לקח עצמו לגד אחד להיות נחלק מתוך העדה לעורר על הכהונה, וזהו שת"א ואתפליג, וכן מה יקחך לגך (איוב ט"ו י"ב), לוקח אותך להפליגך משאר בני אדם. (רש"י), ורמב"ן פי' ח"ל כי הנות הוא בלשון שיאמר ל' לקיחה בכל עניה ומשבה שהיא תחלת מעשה, כמו ואכשלום לקח וינב לו בחיו את מצבת (ש"ב י"ח י"ח) והוא ל' התשרדו' אל המעשה ההוא, וכן אמרו במדרש לא לקח כלום, אלא לבו נטלו, ושעור הכתוב ויקח קרח ודתן ואבירם ואון, ואת פעל ויקח בלשון יחיד לפי שהוא קדם לפועל, ולא יצטרך לשאול בשסכר, אבל ויקמו שהוא אחריו נא בלשון רבים, ואין טורך לדברי ראב"ע שכתב שתחבר

מלת

וְאוֹן בֶּן־פֶּלֶת בְּנֵי רְאוּבֵן׃
ג וַיָּקוּמוּ לִפְנֵי מֹשֶׁה וַאֲנָשִׁים
מִבְּנֵי־יִשְׂרָאֵל חֲמִשִּׁים וּמָאתָיִם
נְשִׂיאֵי עֵדָה קְרֻאֵי מוֹעֵד אַנְשֵׁי־
שֵׁם׃ ג וַיִּקָּהֲלוּ עַל־מֹשֶׁה וְעַל־
אַהֲרֹן וַיֹּאמְרוּ אֲלֵהֶם רַב־לָכֶם

אונר און זאָהן פלת, פאָן
דען נאַכקאָממען ראובן:
(ג) זיא טראַטען אויף פאָר
משה, נעבזט צוויא הונדערט
אונד פונפציג מאָנגערן אויז
דען קינדערן ישראל׳ז:
פירזטען דער געמיינע,
גלידער דער ראַטזפערזאַמ-
לונג, מאָנגער פאָן אָנזעהען:
(ג) פערזאַממעלטען זיך
ווידער משה אונד אהרן,
אונד שפראַכען צו איהנען: איהר מאַסעט אייך צו פיל אָן!

כי דיא

רש׳י

אונקלוס ואתפליג כחלק משאר העדה להחזיק במחלוקת וכן מה יקחך לבך (לעיל ט״ו) לוקח אותך להפליגך משאר בני אדם׳ דבר אחר ויקח קרח משך ראשי סנהדראות שבהם בדברים כמו שנאמר קח את אהרן, קחו עמכם דברים (הו׳ שע׳ י״ד): בן יצהר בן קהת בן לוי׳ ולא הזכיר בן יעקב שבקש רחמים על עצמו שלא יזכר שמו על מחלוקתם שנאמר בקהלם אל תחד כבודי ויכון כזכר שמו על קרח בהתיחסם על הדוכן בדברי הימים שנאמר בן אביאסף בן קרח בן יצהר בן קהת בן לוי בן ישראל (דברי הימים א׳ ו׳): ודתן ואבירם׳ בשביל שהיה שבט ראובן שרוי בחניתם תימנה שכן לקהת וכניו החונים תימנה כשתתפו עם קרח במחלוקתו אוי לרשע אוי לשכנו׳ ומה ראה קרח לחלוק עם משה כתקנא על גשיאותו של אליצפן בן עוזיאל שמינהו משה נשיא על בני קהת על פי הדבור, אמר קרח אחי אבא מרבעה היו שנא׳ ובני קהת וגומר עמרם הבכור נטלו שני בניו גדולה אחד מלך ואחד כהן גדול מי ראוי ליטול את השייר לא אני שאני בן יצהר שהוא שני לעמרם והוא מנה נשיא את בן אחיו הקטן מכולם הריני חולק עליו ומבטל את דבריו מה עשה עמד וכנס חמשים ומאתים ראשי סנהדראות רובן משבט ראובן שכניו והם אליצור בן שדיאור וחביריו וכיונא בו שנאמר נשיאי עדה קריאי מועד ולהלן הוא אומר אלה קריאי העדה והלבישן טליתות שכולן תכלת באו ועמדו לפני משה אמרו לו טלית שכולה של תכלת חייבת בציצית או פטורה אמר להם חייבת התחילו לשחק עליו אפשר טלית של מין אחר אחד חוט אחד של תכלת פטורה זו שכולה תכלת לא תפטור את עצמה: בני ראובן. דתן ואבירם ואון בן פלת: (ג) רב לכם׳ הרבה יותר

תרגום אונקלוס

וְאוֹן בַּר פֶּלֶת בְּנֵי רְאוּבֵן: (ג) וְקָמוּ
לְאַפֵּי מֹשֶׁה וְגוּבְרַיָּא מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל
מָאתַן וְחַמְשִׁין רַבְרְבֵי כְּנִשְׁתָּא מְעַרְעֵי
זְמַן אֱנָשִׁין דִּשְׁמָא: (ג) וְאִתְכַּנְּשׁוּ
עַל־מֹשֶׁה וְעַל־אַהֲרֹן וַאֲמָרוּ לְהוֹן
סַגִּי לְכוֹן אדי

כִּי כָל־הָעֵדָה כֻּלָּם קְדֹשִׁים
וּבְתוֹכָם יְהוָה וּמַדּוּעַ תִּתְנַשְּׂאוּ
עַל־קְהַל יְהוָה׃ ד וַיִּשְׁמַע מֹשֶׁה
וַיִּפֹּל עַל־פָּנָיו׃ ה וַיְדַבֵּר אֶל־
קֹרַח וְאֶל־כָּל־עֲדָתוֹ לֵאמֹר
בֹּקֶר וְיָדַע יְהוָה אֶת־אֲשֶׁר־לוֹ
ואת

דיא גאַנצע געמיינע בע־
שטעהט אויז לויטער הייליגן,
דען דער עוויגע איזט אונטער
איהנען: וואַרום ערהעבט
איהר אייך איבער דיא פער־
זאַממלונג דעז עוויגען?
(ד) אַלז משה דיזעז האָרטע,
פיל ער אויף זיין אַנגעזיכט:
(ה) שפראַך צו קרח אונד
צו זיינעם גאַנצען אַנהאַנגע
וויא פאָלגט: מאָרגען ווירד
דער עוויגע בעקאַנט מאַכען, ווער איהם אַנגעהאָרט, אונד

תרגום אונקלוס

אֲרֵי כָּל־כְּנִשְׁתָּא כּוּלְּהוֹן קַדִּישִׁין
וּבֵינֵיהוֹן שַׁרְיָא שְׁכִנְתָּא דַיְיָ וּמָא דֵין
אַתּוּן מִתְרַבְּרְבִין עַל קְהָלָא דַיְיָ׃
(ד) וּשְׁמַע מֹשֶׁה וּנְפַל עַל אַפּוֹהִי׃
(ה) וּמַלֵּיל עִם קֹרַח וְעִם־כָּל כְּנִשְׁתֵּיהּ
לְמֵימַר בְּצַפְרָא וְיִהוֹדַע יְיָ יַת דְּכָשַׁר
ליה

רש"י

יותר מדאי לקחתם לעצמכם גדולה: כולם קדושים. כולם שמעו דברים בסיני מפי הגבורה: ומדוע תתנשאו. אם לקחת אתה מלכות לא היה לך לברר לאחיך כהונה לא אתם לבדכם שמעתם בסיני אנכי ה' אלהיך כל העדה שמעו: (ד) ויפל על פניו. מפני המחלוקת שכבר זה בידם סרחון רביעי חטאו בעגל ויחל משה במתאוננים ויתפלל משה במרגלים ויאמר משה ושמעו מצרים במחלוקתו

של קרח נתרשלו ידיו משל לבן מלך שסרח על אביו ופייס עליו אוהבו פעם אחת ושלש כשסרח רביעית נתרשלו ידי האוהב ההוא אמר עד מתי אטריח על המלך שמא לא יקבל עוד ממני: (ה) בקר ויודע וגומר. עתה עת שכרות הוא לנו ולא נכון להראות לפניו והוא היה מתכוון לדקותם שמא יחזרו בהם: בוקר ויודע ה' את אשר לו. לעבודת לויה: ואת הקדוש

באור

ואולי היה מהנקהלים עמו בכורים ומשכם אליו בתחבולותיו לקנא גם בעבורם, ומהם אשר נקהלו עמו בעבור טענת להמיתנו במדבר ולא אל ארץ זבת חלב ודבש הביאותנו, כמ"ש הרמב"ן ז"ל, כי בהיותם במדבר סיני לא אירע להם שום רעה, כי גם בדבר עגל שהיה החטא גדול ומפורסם, היו המתים מועטים וכללו בתפלתו של משה, והנה היו אוהבים אותו בנפשם ושומעים אליו, ואלו היה אדם מורד על משה בזמן ההוא היו העם סוקלים אתו, ולכן סבל קרח גדולת אהרן וסבלו הבכורים מעלת הלוים וכל מעשיו של משה, אבל בבואם אל מדבר פארן ונשרפו באש תבערה ומתו בקברות התאוה רבים, וכאשר חטאו במרגלים לא התפלל משה עליהם ולא בטלה הגזרה מהם ומתו כשאי כל הסנטים במגפה לפני ה' ונגזר על כל העם שיתמו במדבר ושם ימותו, אז היה נפש כל העם מרה והיו אומרים בלבם כי יבואו להם בדברי משה תקלות ואז מבא קרח מקום לחלוק על מעשיו, ע"כ, והנה היו שם הנקהלים בעבור קנאת מעלת הלוים תחת הבכורים, ובעבור קדושת אהרן על כלם, ואשר לא היו משבט לוי ולא היו גם בכורים נקהלו בעבור הגזרה שיתמו במדבר, ועל הדרך הזה יובנו המקראות על סדר: רב לכם, אלא רב תפשתם לכם: כלם קדשים, למה תתנשאו על העדה הלא כלם שמעו תורת ה' ומצותיו בהר סיני: (ד) ויפל על פניו, משה לבדו נפל והתפלל לה' ושם נאמר לו מה שיאמר לקרח: (ה) אל קרח ואל כל עדתו, עקר דבורו לקרח כי היה רגש לבל הנקהלים

תרגום אשכנזי

אונד ווער הייליג זאָ זייא, דאַס ער איהן פאָר זיך קאָמ־ מען לאַסע: ווען ער ער־ וואָהלט, דען ווירד ער פאָר זיך קאָממען לאַסען: (ו) טהוט דיזעז! קרח אונד זיינע לייטע, נעהמט רויכפאַנגען! (ז) טהוט פייאר הינין, אונד לעגט מאָרגען, פאָר דעם עוויגען, רויכווערק דאַרויף: ווען דער עוויגע אַלזדען ערוואָהלען

רש"י

הקדוש. לכהונה: והקריב. אותם אליו, תנחומא' והתרגום מוכיח כן ויקריב לקדמוהי יקריב לשמשי'. ומדרשו בקר אמר להם משה גזולות חלק הקדוש ברוך הוא בעולמו יכולים אתם להפיך בקר לערב כן תוכלו לבטל את זו שנא' ויהי ערב ויהי בקר ויבדל כך ויבדל אהרן להקדישו וגו' (דברי הימים א' כ"ג): (ו) זאת עשו קחו לכם מחתות. מה רחה לומר להם כך אמר להם בדרכי העכו"ם יש נשמים הרבה וכומרים הרבה וכולם (ס"א ואין כולם) מתקבצים בבית אחד אבו אין לנו אלא ה' אחד ארון אחד ותורה אחת ומזבח אחד וכהן גדול אחד ואתם חמשים ומאתים איש מבקשים כהונה גדולה אף אני רוצה בכך הוא לכם תשמיש חביב מכל היא הקטרת החביבה מכל הקרבנות וסם המות נתון בתוכו שנו כשרפו נדב ואביהוא לפיכך התרה בהם והיה האיש אשר יבחר הוא הקדוש כבר הוא בקדושתו וכי אין אנו יודעים שמי שיבחר הוא הקדוש אלא אמר להם משה הריני אומר לכם פלא תתחייט

מי

תרגום אונקלוס

ליה ית דקדיש ויקרב לקדמוהי ית די יתרעי ביה יקריב לשימושיה: (ו) דא עבידו סבו לכון מחתון קרח וכל כנשתיה: (ו) והבו בהון אשתא ושוו עליהון קטרת בוסמין קדם יי מחר ויהי גברא דיתרעי יי

באור

ובכלל כל שנטו שנע לוי, ואח"ז לכל עדתו שהיו משאר שבטים, והחל משה להשיבם על טענותיהם: את אשר לו, זאת היתה תשובה על טענות הנכורים ואמר שיודיע השם אם הנכורים לו יהיה, כמ"ש כי לי כל נכור (לעיל ג' י"ג), לו שהחליפם בלוים, כמ"ש והיו לי הלוים (שם י"ב): ואת הקדוש, הם הכהנים המקודשים, כמ"ש ויבדל אהרן להקדישו קדש קדשים (ד"ה א' כ"ג י"ג), וזאת היא תשובה על מעלת אהרן. (מדברי הרמב"ן), וכן כונת פירש"י את אשר לו, לעבודת לויה, ואת הקדוש, לכהונה, והקריב אליו, והקריב אתם אליו, והתרג' מוכיח כן ויקרב לקדמוהי יקריב לשימושיה. (עב"ל) כונתו שאין מעלת והקריב יקריב שהקדוש לו הנבחר יקריב על המזבח, כי אם שהשם יקריבו לפניו לעבודתו, והוסיף מלת אותם, לפי שפעל והקריב מוסב על אשר לו לעבודת לויה ועל הקדוש לכהונה: ועשה אמרו שבית את אשר יבחר בו וגומר כמ"ש הרמב"ן ז"ל, שיודיע השם את אשר לו ואת הקדוש והקריבו אליו מחר שיעשה אל מנחתו ואל מנחתם לא יפנה, ואת אשר יבחר בו לדורות לעמוד לשרת לפניו הוא וזרעו כל הימים יקריב אליו מחר, לומר שיהיה להם הנסיון הזה אות לדורות

עולם

יִבְחַר יְהוָה הוּא הַקָּדוֹשׁ רַבֵּ־
לָכֶם בְּנֵי לֵוִי׃ ח וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה
אֶל־קֹרַח שִׁמְעוּ־נָא בְּנֵי לֵוִי׃
ט הַמְעַט מִכֶּם כִּי הִבְדִּיל אֱלֹהֵי
יִשְׂרָאֵל אֶתְכֶם מֵעֲדַת יִשְׂרָאֵל
לְהַקְרִיב אֶתְכֶם אֵלָיו לַעֲבֹד
אֶת־עֲבֹדַת מִשְׁכַּן יְהוָה וְלַעֲמֹד
לפני

ערוואהלען ווירד, דער זייא
געהיילליגט: איהר מאסעט
אייך צו פיל אן, איהר זאהנע
לוי! (ח) משה זאגטע צו קרח:
האָרט, איהר קינדער לוי!
(ט) איזט דיזעז אייך צו וועניג,
דאס דער גאָטט ישראל אייך האט פאן דער געמיינע
אויזגעזאָנדערט, אונד פאר
זיך קאָממען לאסען: דען
דינזט בייא דער וואָהנונג דעז
עווינען צו פערזעהן, אונד
פאר

תרגום אונקלוס

יי הוא קדישׁ סגי לכון בני לוי:
(ח) ואמר משה לקרח שמעו כען
בני לוי: (ט) הזעיר לכון ארי אפריש
אלהא דישראל יתכון מבנשתא
דישראל לקרבא יתכון לקדמוהי
למפלח ית פולחן משכנא דיי ולמיקם
קדם

רש"י

מי שיבחר בו יצא מי וכולכם אובדים:
מחתות. כלים שחוקין בהם גחלים ויש להם
בית יד: (ז) רב לכם בני לוי. דבר גדול
אמרתי לכם ולא שפטים היו שכך התרה בהם
וקבלו עליהם לקרב הם חטאו על נפשותם
שנאמר את מחתות החטאים האלה בנפשותם.
וקרח שפקח היה מה ראה לעשות זה עינו
הטעתו ראה שלשלת גדולה יוצאה ממט שמואל
שקול כנגד משה ואהרן אמר בשבילו אני נמלט
וי"ד משמרו עומדו להימין והוא מבני בניו כול'

מתנגאי ברוח הקדש שנאמר כל אלה בנים להימן (דברי הימים א' כ"ה) אמר אפשר כל הגדולה
הזאת עתידה לעמוד ממני ואני אדוס לכך נשתתף לבא לאותה חזקה שמע מפי משה
שכולם אובדים ואחד נמלט אשר יבחר ה' הוא הקדוש טעה ותלה בעצמו ולא ראה יפה לפי שבניו
עמו תשובה ומשה היה רואה, תנחומא: רב לכם. דבר גדול נטלתם בעצמכם לחלוק על
הקב"ה: (ח) ויאמר משה אל קרח שמעו נא בני לוי. התחיל לדבר עמו דברים רכים כיון שראהו
קשה עורף אמר עד שלא ישתתפו שאר השבט עמו ויאבדו אדבר גם אל כולם התחיל לזרז
נפש

באור

עולם שלא יחלקו לא על הכהנים ולא על זרעו לעולם, ע"כ: (ז) ושימו, נווי בבנין הפעיל
מבע"ו, ובא בחסרון ה"א הבנין, כמו בינו בוערים (תהלים נ"ד ח'), לינו פה הלילה
(לקמן ד"נ ח'): רב לכם בני לוי, כבר הגדיל אלהים אתכם לכבדכם
במעלה רבה על כל העדה ואין לכם לבקש עוד גדולה, ובכתוב הסמוך הוא מבאר דבריו:
(ח) שמעו נא בני לוי המעלה דבר עם כל הנקהלים בכלל, ועתה ידבר רק עם שבט לוי
אשר היו מתקנאים בכהונת אהרן: (ט) המעט מכם, הלבר מועט הוא בעיניכם: את
עבדת המשכן, להוריחו ולהקיאו ולשאת את הדברים המקודשים, מה שלא הותר לשאר
השבטים

לִפְנֵי הָעֵדָה לְשָׁרְתָם׃ י וַיַּקְרֵב
אֹתְךָ וְאֶת־כָּל־אַחֶיךָ בְּנֵי־לֵוִי
אִתָּךְ וּבִקַּשְׁתֶּם גַּם־כְּהֻנָּה׃ יא לָכֵן
אַתָּה וְכָל־עֲדָתְךָ הַנֹּעָדִים עַל־
יְהוָה וְאַהֲרֹן מַה־הוּא כִּי תַלִּינוּ
עָלָיו׃ יב וַיִּשְׁלַח מֹשֶׁה לִקְרֹא
לְדָתָן וְלַאֲבִירָם בְּנֵי אֱלִיאָב
וַיֹּאמְרוּ לֹא נַעֲלֶה׃ יג הַמְעַט כִּי
תלינו קרי העליתנו

פאר דיא געמיינע צו טרעטן, אום זיא צו בעדינען: (י) דיך אונד אללע דיינע ברידער, דיא זאהנע לוי, האט ער בערופען, פאר איהן צו קאממען: אונד איהר שטרעבט נון אויך נאך דעם פריזטערטהומע? (יא) נים דיך אין אפט! דוא אונד דיין גאנצער אנהאנג, דיא איהר איך ווידער דען עוויגען עמפאהרט! דען וואז איזט אהרן, דאס איהר איך איבער איהן בשוועדרען זאללטעט? (יב) משה שיקטע הין אונד ליס רתן אונד אבירם דיא זאהנע אליאב רופען: זיא שפראכען אבער, וויר קאממען ניכט הינאויף: (יג) איזט עז ניכט גענוג, דאס

רש"י

בהם שמעו כח בני לוי: (ט) ולעמוד לפני העדה. לשיר על הדוכן: (י) ויקרב אותך. לאותו שירות שהרחיק מעבוד אחר עדת ישראל: (יא) לכן. בשביל כך אתה וכל עדתך הנועדים אתך על ה' כי בשליחותו עשיתי לתת כהונה לא הרן ולא לבו הוא המחלוקת הזה: (יב) וישלח משה וגומר. מכאן שאין מחזיקין במחלוקת שהיה משה מחזר אחריהם להשלימם בדברי שלום: לא נעלה. פיהם הכשילם שאין להם

תרגום אונקלוס

קדם כְּנִשְׁתָּא לְשַׁמָּשׁוּתְהוֹן׃ (י) וְקָרֵב
יָתְךָ וְיָת כָּל אָחָךְ בְּנֵי לֵוִי עִמָּךְ וּבְעָן
אַתּוּן כְּעַן אַף כְּהוּנְתָּא רַבְּתָא׃
(יא) בְּכֵן אַתְּ וְכָל־כְּנִשְׁתָּךְ דְּאִזְדַּמְּנָתּוּן
עַל יְיָ וְאַהֲרֹן מָה הוּא אֲרֵי אִתְרַעֲמָתּוּן
עֲלוֹהִי׃ (יב) וּשְׁלַח מֹשֶׁה לְמִקְרֵי
לְדָתָן וְלַאֲבִירָם בְּנֵי אֱלִיאָב וַאֲמָרוּ
לָא נֵסַק׃ (יג) הַזְעֵיר אֲרֵי אסיקתנא

באור

השבטים: לפני העדה לשרתם, להיות שלוחי ישראל בהביאתם את קרבניהם: (י) ויקרב אתך, הוי"ו הוא וי"ו התנאי, ושעורו וכאשר הקריב אותך ואת כל אחיך, אז רס לבבכם לבקש גם כהונה, וכן פי' רשב"ם, וכן מתורגם בל"א: (יא) לכן, איננו כטעם על כן, כמו שפי' הרשב"ם, כי הי' המאמר חסר הנשוא, והוסיף הרשב"ם מלת קשרתם, על כן קשרתם, וי"א כי ה"א הנועדים נוסף, ודעת המתרגם האשכנזי שהוא כמו שפירש"י לכן כל הורג קין (בראשית ד' ט"ו) שהוא לשון התראה והזהרה מבלי להודיע מה יהי' עשיו, (הוטב דיך!): (יב) לקרא לדתן ולאבירם, אחר שדבר עם שבט לוי רצה לדבר גם עם בני ראובן לשמוע מה בפיהם גם הם ועל מה הם מריבים אחרי שאינם משבט לוי, והם גלו את אזנו בתשובתם שטענתם על התקלות שבאו עליהם על ידו ועל הגזרה שיתמו במדבר, כאשר הזכרתי למעלה: לא נעלה, לשון עליה טופל על הליכה לעבודת הבית אז אל מקום הנבחר, וכן אצל השופטים, כמו ועלתה ישמתו השערה (דברים כ"ה ז'), ועלו אליה בני ישראל למשפט (שופטים ד' ה'). (רשב"ם ורשב"ע): (יג) המעט כי העליתנו, הדבר קל הוא בעיניך להעלות

הֶעֱלִיתָנוּ מֵאֶרֶץ זָבַת חָלָב
וּדְבַשׁ לַהֲמִיתֵנוּ בַּמִּדְבָּר כִּי־
תִשְׁתָּרֵר עָלֵינוּ גַּם־הִשְׁתָּרֵר: פ״ב
יד אַף לֹא אֶל־אֶרֶץ זָבַת חָלָב
וּדְבַשׁ הֱבִיאֹתָנוּ וַתִּתֶּן־לָנוּ נַחֲלַת
שָׂדֶה וָכָרֶם הַעֵינֵי הָאֲנָשִׁים
הָהֵם תְּנַקֵּר לֹא נַעֲלֶה: טו וַיִּחַר
לְמֹשֶׁה מְאֹד וַיֹּאמֶר אֶל־יְהוָה
אל

דאס דוא אונז אויז איינעם לאנדע, וואָ מילך אונד האָניג פליסט, הינויזגעפיהרט האזט, אונז אין דער וויזטע אומצוברינגען: דאס דוא נאָך גאר דיר איבער אונז הערשאפט אנמאסען ווילזט? (יד) דוא האזט אונז דאָך וואָהל ניכט אין איין לאנד געבראכט, וואָ מילך אונד האָניג פליסט, אונד אונז אקער אונד ווינבערג צום בעזיטצע געגעבן? ווילזט דוא דיזען לייטען דיא אויגען אויזשטעכען? ווער קאָממען

ניכט הינויף: (טו) דאַ ערגרימטע משה זעהר, אונד שפראך צו דעם עוויגען: זיהע

תרגום אונקלוס

אַסֵּיקְתָּנָא מֵאַרְעָא עָבְדָא חֲלָב וּדְבָשׁ
לְקַטָּלוּתָנָא בְּמַדְבְּרָא אֲרֵי אִתְרַבְרָבְתָּ
עָלָנָא אַף אִתְרַבְרָבָא: (יד) בְּרַם לָא
לְאַרְעָא עָבְדָא חֲלָב וּדְבָשׁ אַעְלְתָּנָא
וִיהַבְתָּא לָנָא אַחֲסָנַת חַקְלִין וְכַרְמִין
הַעֵינֵי גֻּבְרַיָּא הָאִינּוּן תְּשַׁלַּח לַעֲוָרָא
לָא נִסַּק: (טו) וּתְקֵיף לְמֹשֶׁה לַחֲדָא
וַאֲמַר קֳדָם יְיָ לא

רש״י

להם אלא ירידה: (יד) ותתן לנו. הדבר מוסב על לא העלה כלומר לא הביאותנו ולא נתת לנו נחלת שדה וכרם אמרת לנו השלה אתכם מעוני מגריס אל ארץ טובה וגו׳ ל. מפני הוצאתנו ולא אל ארץ זבת חלב ודבש הביאותנו לא גזרת עלינו להמיתנו במדבר׳ שאמרת לנו במדבר הזה יפלו פגריכם: העיני האנשים ההם תנקר. ואומר. אפילו אתה שולח לנקר את עיניהם אם לא נעלה אליך לא נעלה: האנשים ההם. כאדם התולה קללתו בחבירו: (טו) ויחר למשה מאד. כנטער עד למאד: אל תפן אל מנחתם. לפי פשוטו הקטרת שהם מקריבין לפניך מחר אל תפן אליהם והמדרש אומר יודע אני שיש להם חלק בתמידי בבור. אף חלקם

באור

להעלות אותנו מארץ טובה כזאת: כי השתרר עלינו גם השתרר, שעולו כי גם השתרר תשתרר עלינו, כמו וברכתם גם אותי (שמות י״ב ל״ג), עניני גם תברכו אותי, ול״ל לא די שהרעות לנו בדבר הזה, אלא שאתה חפץ גם למלך עלינו: השתרר, מקור בבנין פיעל מגזרת הכפולים ע״א התברך, והעתיד תשתרר: (יד) ותתן לנו, מלת לא מוסבת עליה ואחרת עמה, ושעורו לא הביאתנו אל ארץ טובה ולא נתת לנו ונומר, ול״ל כי אם הביאתנו אל ארץ טובה כזאת להיות לנו נחלת שדה וכרם, אז הייתי סובלים שתתנהג בשררה עליני, אבל עתה הביאותנו ממקום טוב ולא הביאתנו אל מקום אחר כמוהו, ואיך תוכל לבקש שררה: העיני האנשים ההם תנקר, האם תוכל לנקר עיני האנשים ההם שלא יוכלו לראות, הלא זאת שעשית לנו דבר מראה לעינים הוא: לא נעלה, כלל ופרט וחזר וכלל, תחלה אמרת לא נעלה, ואח״ז פרט שנתם, וחזר וכלל לפיכך לא נעלה. (רשב״ם): העיני, הה״א לתימה, ואשפטה בח״פ, ולפני אות גרונית נפת״ח לבד, כמו האוכל בשר אנשי׳ (תהלי׳ כ״ז י״ג): אל

אַל־תֵּפֶן אֶל־מִנְחָתָם לֹא חֲמוֹר
אֶחָד מֵהֶם נָשָׂאתִי וְלֹא הֲרֵעֹתִי
אֶת־אַחַד מֵהֶם: טז וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה
אֶל־קֹרַח אַתָּה וְכָל־עֲדָתְךָ הְיוּ
לִפְנֵי יְהוָה אַתָּה וְהֵם וְאַהֲרֹן
מָחָר: יז וּקְחוּ אִישׁ מַחְתָּתוֹ

זיד״ע איהרע אָפּפערגאַבע
ניכט געגאָדיג אַן! ניכט
איינעם פֿאָן איהנען האַבע
איך זיינען עזעל גענאָממען,
ניכט איינען פֿאָן איהנען
האַבע איך בעליידיגט:
(טז) משה שפּראַך צו קרה:
דוא אונד דיינע לייטע
שטעללט איך פֿאָר דען
עוויגען: דוא אונד זיא אונד
אהרן, מאָרגען: (יז) נעהמט
יעדער זיינע רויכפֿאַנגע,

ונתתם
לעגטע

רש״י

חלקם לא יקובל לפניך לרצון תניחטו האש ולא תאכלנו: לא חמור אחד מהם נשאתי. לא חמורו של אחד מהם נטלתי אפי׳ כשהלכתי ממדין למצרים והרכבתי את אשתי ואת בני על החמור והיה לי ליטול אותו החמור משלהם לא נטלתי אלא משלי. שחרית לשון ארמי כך נקרא אנגריא של מלך שחור: (טו) והם. עדתך: (יז) והקרבתם איש מחתתו. החמשים ומאתים

תרגום אונקלוס

לָא תְקַבֵּל בְּרַעְוָא קָרְבָּנְהוֹן לָא חֲמָרָא
דְּחַד מִנְּהוֹן שְׁחֵרִית וְלָא אַבְאֵישִׁית
יָת חַד מִנְּהוֹן: (טו) וַאֲמַר מֹשֶׁה לְקָרַח
אַתְּ וְכָל כְּנִשְׁתָּךְ הֲווֹ זְמִינִין לְקֳדָם יְיָ
אַתְּ וְאִינּוּן וְאַהֲרֹן מְחָר: (יז) וְסַבּוּ גַּבְרָא
מַחְתִּיתֵיהּ

ותתנון

באור

(טו) אל תפן אל מנחתם, ז״ל הרמב״ן, לומר נכון בעיני. שיהי׳ על הקטורת (כמו שפירש״י) כי דתן ואבירם לא היו בתוך המועדים להקטיר קטורת, אבל פשוטו כי בעבור שהיו אלה רוצים בכהונה להקריב קרבן, אמר משה אל תפן אל קרבן שיקריבו לפניך ואל התפלה שיתפללו אליך, כי כל הקרבנות גם התפלה יקראו מנחה בכתוב, וגם אמר מנקלוס קרבנהון, אחה דבר שיקריבו לפניך ע״כ: תֵּפֶן, עתיד בנכון הקל מגזרת כל״ה, הראוי תִּפְנֶה, ונחסרון ה״א השרש נאמר ויִבְוֹוּיֵקוּ, ולפעמים אית״ן בגל״י, וַתֵּכֶל כל עבודת (שמו׳ ל״ט ל״ה), וְנֵפֶן ונעל (דברים ג׳ ח׳): לא חמור אחד מהם, לא חמור של אחד מהם נטלתי. (רש״י), ונכון הוא כי כונת המאמר שלא ימנע גם אחד מישראל שיוכל לעבות במשה איזה שמן עולה כמנחה בו, ע״ד שאמר שמואל לכל העם, הנני ענו בי וע׳את שור מי לקחתי ואמור מי לקחתי (ש״א י״ב ג׳), וכן ת״א אמרא דחד מנהון, וכן מתורגם בל״א, והלא כרמב״ן ורשב״ם שפירשו שמלת אחד היא תואר על חמור ובאורו אפילו חמור אחד לא נשאתי מהם, מה שלא היה כונת המאמר, כי עקר דבריו היו להגדיל משל ומשם בכלל, יהיה קטן או גדול, גם היה ראוי לאיות מלת אחד בטעם מפסיק כזה אלא חמור אחד מהם נשאתי והוכחת הרשב״ם, שהיה לו לכתוב אחד כלו פת״ח, אינה מכרע״ד כל כך, (עיין בדקדוק מלת אחד בפ׳ תולדת בפסוק כמעט שכב אחד העם וגו׳): ולא הרעתי את אחד מהם, בשום רעה, וכיון בזה על מה שאמרו כי תשתרר עלינו, אמר במה אני משתרר עליה׳, כי ידעולם לא לקחתי מהם חמור לעשות ברכי כי זה משפט המלוכה, כמ״ש ואת חמוריכם יקח ועשה למלאכתו (שם ח׳ ט״ו), ולא הרעתי את אחד מהם לשומו במרכבתי כאשר יאות למלך. (מדברי הרמב״ן): (טו) ויאמר משה אל קרח, כבר אמר לו כן, ושוב הכתוב, וכאשר אמר

וּנְתַתֶּם עֲלֵיהֶם קְטֹרֶת
וְהִקְרַבְתֶּם לִפְנֵי יְהוָה אִישׁ
מַחְתָּתוֹ חֲמִשִּׁים וּמָאתַיִם
מַחְתֹּת וְאַתָּה וְאַהֲרֹן אִישׁ
מַחְתָּתוֹ: יח וַיִּקְחוּ אִישׁ מַחְתָּתוֹ
וַיִּתְּנוּ עֲלֵיהֶם אֵשׁ וַיָּשִׂימוּ עֲלֵיהֶם
קְטֹרֶת וַיַּעַמְדוּ פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד
וּמֹשֶׁה וְאַהֲרֹן: יט וַיַּקְהֵל עֲלֵיהֶם
קֹרַח אֶת־כָּל־הָעֵדָה אֶל־פֶּתַח
אֹהֶל מוֹעֵד וַיֵּרָא כְבוֹד־יְהוָה
אֶל־כָּל־הָעֵדָה: ס שלישי כ וַיְדַבֵּר
יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן
לֵאמֹר: כא הִבָּדְלוּ מִתּוֹךְ הָעֵדָה
הזאת

לעגטע רויכווערק דאַרויף ,
אונד פרינגט יעדער זיינע
פּפאַננע פאָר דען עוויגען ,
צווייא הונדערט אונד פונפציג
פּפאַננען : דוא אונד אהרן
אויך יעדער זיינע פּפאַננע :
(יח) זיא נאַמען יעדער זיינע
פּפאַננע , לעגטען פייאר
הויניין , טראַאַטען רויכווערק
דאַרויף : אונד שטעללטען
זיך פאָר דען איינגאַנג דעז
שטיפטזצעלטז , וויא אויך
משה אונד אהרן : (יט) קרח
בראַכטע דיא גאַנצע געמיינע
ווידער זיא צוזאַממען , פאָר
דען איינגאַנג דעז שטיפטז-
צעלטז : דאַרויף ערשין דיא
הערלליכקייט דעז עוויגען
דער גאַנצען געמיינע : (כ) אונד
דער עוויגע רעדעטע מיט
משה אונד אהרן , אונד
שפראַך : (כא) טרעננעט אייך
פאָן

תרגום אונקלוס

וְתִתְּנוּן עֲלֵיהוֹן קְטֹרֶת בּוּסְמִין וּתְקָרְבוּן
קֳדָם יְיָ גְּבַר מַחְתִּיתֵיהּ מְאָתָן וְחַמְשִׁין
מַחְתָּן וְאַתְּ וְאַהֲרֹן גְּבַר מַחְתִּיתֵיהּ :
(יח) וּנְסִיבוּ גְּבַר מַחְתִּיתֵיהּ וִיהַבוּ
עֲלֵיהוֹן אֶשְׁתָּא וְשַׁוִּיאוּ עֲלֵיהוֹן קְטוֹרֶת
בּוּסְמִין וְקָטוּ כְּתָרַע מַשְׁכַּן זִמְנָא וּמֹשֶׁה וְאַהֲרֹן : (יט) וְאַכְנֵשׁ עֲלֵיהוֹן קֹרַח יַת
כָּל־כְּנִשְׁתָּא לְתָרַע מַשְׁכַּן זִמְנָא וְאִתְגְּלִי יְקָרָא דַיְיָ לְכָל־כְּנִשְׁתָּא : (כ) וּמַלֵּיל יְיָ
עִם־מֹשֶׁה וְלַאֲהַרֹן לְמֵימַר : (כא) אִתְפְּרְשׁוּ מִגּוֹ כְּנִשְׁתָּא הדא

רש"י

ומאתים איש שנכסם : (יט) ויקהל עליהם קרח
בדברי לינמו' כל הליל' ההוא הלך אצל השבטי'
ופתה אותן ככנורין אתם שעלי לבדי אני
מקפיד' איני מקפיד אלא בשביל כלכם אלו
באין ונוטלין כל הגדולות לו המלכות ולאחיו
הכהונה עד שנתפתו כלם : וירא כבוד ה' י בא
בעמוד

באור

אמר משה לקרח היו לפני ה' וגו', כן עשו ולקחו איש מחתתו : (יט) ויקהל עליהם, על משה
לבדו : אה כל העדה, גם אחר השבטים נתפתו בדבריו, וכן פירש"י : ויראה כבוד ה' ,
עמוד הענן : (כא) ברגע, כשיעור רגע : (כב) אלהי הרוחות, יודע לבות בני האדם
ומכיר

הַזֹּאת וַאֲכַלֶּה אֹתָם כְּרֶגַע׃
כג וַיִּפְּלוּ עַל־פְּנֵיהֶם וַיֹּאמְרוּ אֵל
אֱלֹהֵי הָרוּחֹת לְכָל־בָּשָׂר הָאִישׁ
אֶחָד יֶחֱטָא וְעַל כָּל־הָעֵדָה
תִּקְצֹף׃ ס כד וַיְדַבֵּר יְהוָה
אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר׃ כה דַּבֵּר אֶל־
הָעֵדָה לֵאמֹר הֵעָלוּ מִסָּבִיב
לְמִשְׁכַּן־קֹרַח דָּתָן וַאֲבִירָם׃
כו וַיָּקָם מֹשֶׁה וַיֵּלֶךְ אֶל־דָּתָן
וַאֲבִירָם וַיֵּלְכוּ אַחֲרָיו זִקְנֵי
ישראל

פאן דיזער געמיינע: דאס איך זיא אויגענבליקליך פערטילגע: (כג) זיא פיעלען אויף איהר אנגעזיכט, אונד שפראכען: גאטט! דער דוא איין גאטט ביזט אללער גייזטער, אללעז פלייישעז: זוען איינר זינדיגט וואללטעזט דוא איבער דיא גאנצע געמיינע צירנען? (כג) וואָרויף דער עוויגע שפראך צו משה: (כד) זאגע צור געמיינע: ענטפערנט אויך רינגזאומהער פאן דער וואהנונג קרח דתן אונד אבירם: (כה) משה שטונד אויף אונד גינג צו דתן אונד אבירם: אונד דיא אלטעזטען

רש"י

בעמוד ענן: (כב) אל אלהי הרוחות. יודע מחשבות איש מדתך כמה בשר ודם מלך בשר ודם שסרחה עליו מקצת מדינה איננו יודע מי החוטא לפיכך כשהוא כועס נפרע מכולם אבל אתה לפניך גלויות כל המחשבות ויודע אתה מי החוטא. האיש אחד. הוא החוטא ואתה על כל העדה תקצוף. אמר הקב"ה יפה אמר אני יודע ומודיע מי חטא ומי לא חטא: (כד) העלו וגו' כתרגומו הסתלקו מסביבו משכן קרח: (כה) ויקם משה. כשבו אישאו לו

תרגום אונקלוס

הָדָא וְאֶשֵׁצֵי יַתְהוֹן כְּשָׁעָה׃ (כב) וּנְפָלוּ
עַל־אַפֵּיהוֹן וַאֲמָרוּ אֵל אֱלָהָא רוּחַיָּא
לְכָל־בְּשָׂרָא גַּבְרָא חַד יֵחוֹב וְעַל כָּל־
כְּנִשְׁתָּא יְהֵי רוּגְזָא׃ (כג) וּמַלֵּיל יְיָ עִם
מֹשֶׁה לְמֵימָר׃ (כד) מַלֵּיל עִם־כְּנִשְׁתָּא
לְמֵימָר אִסְתַּלְּקוּ מִסְּחוֹר־סְחוֹר
לְמַשְׁכְּנָא דְקֹרַח דָּתָן וַאֲבִירָם׃ (כה) וְקָם
מֹשֶׁה וַאֲזַל לְוָת־דָּתָן וַאֲבִירָם וַאֲזָלוּ
בַּתְרוֹהִי סָבֵי ישראל

באור

ומכיר מי הוא אשר חטא לו: האיש אחד יחטא, האיש אחד הוא החוטא ואתה על כל העדה תקצוף. (רש"י), כונתו במה שהוסיף מלת הוא, שהה"א במלת האיש איננה לתימה, כי נקוד ה"א התימה בסו"א ופת"ח ולפני אות גרונית בפת"ח לבד, כאשר הזכרתי למעלה, אבל היא ה"א הידיעה שנקוד שלה בפת"ח ודגש אחריה, ולפני אות גרונית ישתנה לקמ"ץ לתשלום הדגש, ושעורו וכי בשביל איש אחד אשר חטא תקצוף על כל העדה, והתימה מובן מעצמו אף בלא ה"א התימה: (כד) העלו מסביב למשכן קרח וגו', הנכון שהיה לקרח אהל לאדם שלו ולרכושו רחוק ממחנה הלויים אבל אהלי דתן ואבירם. (מדברי רא"ב"ע), וכונתו שקרח עצמו לא נבלע עמם רק האהל וכל אשר בו, כמו שנפרש: (כה) וילך אל דתן ואבירם, אולי יחזרו בתשובה ולא יענשו. (רשב"ם), וגם תיב"ע הוסיף לבאר ואזל לאוכחא לדתן וגו', ויתכן שהלך אליהם

לבות

יִשְׂרָאֵל׃ כו וַיְדַבֵּר אֶל־הָעֵדָה
לֵאמֹר סוּרוּ נָא מֵעַל אָהֳלֵי
הָאֲנָשִׁים הָרְשָׁעִים הָאֵלֶּה וְאַל־
תִּגְּעוּ בְּכָל־אֲשֶׁר לָהֶם פֶּן־
תִּסָּפוּ בְּכָל־חַטֹּאתָם׃ כז וַיַּעֲלוּ
מֵעַל מִשְׁכַּן־קֹרַח דָּתָן וַאֲבִירָם
מִסָּבִיב וְדָתָן וַאֲבִירָם יָצְאוּ
נִצָּבִים פֶּתַח אָהֳלֵיהֶם וּנְשֵׁיהֶם
וּבְנֵיהֶם וְטַפָּם׃ כח וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה
בְּזֹאת תֵּדְעוּן כִּי־יְהוָה שְׁלָחַנִי
לַעֲשׂוֹת אֵת כָּל־הַמַּעֲשִׂים
הָאֵלֶּה כִּי־לֹא מִלִּבִּי׃ כט אִם־

אֶלטעזטען ישראל'ן פאָלגטען
איהם נאָך: (כו) ער רעדעטע
דיא געמיינע אַן, אונד
שפּראַך: ווייכט דאָך פאָן דען
געצעלטען דיזער פרעפעל־
האַפטען מענשען, אונד
ריהרט ניכטס פאָן דעם
איהריגען אַן: איהר קאָנטעט,
דורך דיא גראָסע איהרער
זינדען, מיט אומקאָממען:
(כז) זיא ענטפערנטען זיך
רינגזאומהער פאָן דער וואָה־
נונג קרח, דתן אונד אבירם:
דתן אונד אבירם אַבער
טראַטען פאָר דען איינגאַנג
איהרער צעלטען, נעבזט
איהרען ווייבערן, גראָסען
אונד קליינען קינדערן:
(כח) משה שפּראַך: דאַראַן
זאָללט איהר ערקענען,
דאַס מיך דער עוויגע גע־
אונד דאַס איך זיא ניכט אויז

כמות

זאַגדט האַט, אַללע דיזע האַנדלונגען צו פערריכטען:
אייגנעם הערצענזטריבע געטהאַן האַבע: (כט) ווען

דיזע

תרגום אונקלוס

יִשְׂרָאֵל׃ (כו) וּמַלֵּיל עִם־כְּנִשְׁתָּא
לְמֵימַר זְרוּ כְּעַן מֵעַלְוֵי מַשְׁכְּנָא
גּוּבְרַיָּא חַיָּבַיָּא הָאִלֵּין וְלָא תִקְרְבוּן
בְּכָל־דִּי לְהוֹן דִּלְמָא תִלְקוּן בְּכָל
חוֹבֵיהוֹן׃ (כז) וְאִסְתַּלְּקוּ מֵעַלְוֵי
מַשְׁכְּנָא דְקֹרַח דָּתָן וַאֲבִירָם מִסְּחוֹר־
סְחוֹר וְדָתָן וַאֲבִירָם נְפָקוּ קַיְמִין בִּתְרַע מַשְׁכְּנֵיהוֹן וּנְשֵׁיהוֹן וּבְנֵיהוֹן וְטַפְּלֵיהוֹן׃
(כח) וַאֲמַר מֹשֶׁה בְּדָא תִדְּעוּן אֲרֵי־יְיָ שַׁלְחַנִי לְמֶעְבַּד יַת כָּל עוֹבָדַיָּא הָאִלֵּין
אֲרֵי־לָא מִדְּעָתִי׃ (כט) אִם

כמותא

רש"י

לו פנים ולא עצו: (כז) יצאו נצבים. בקומה זקופה לחרף ולנדף כמו ויתיצב לרגעים יום דגלות (שמואל א' י"ג): ונשיהם ובניהם וטפם. בא וראה כמה קשה המחלוקת שהרי בית דין של מטה אין עונשין אלא עד שיביא ב' שערות וב"ד של מעלה עד עשרים שנה וכאן אבדו אלף יונקי שדים: (כח) לעשות את כל המעשים האלה

באור

לגזות על מכניו פיסולו, מעל אהלו כאשר יבאר בכתוב הסמוך: (כו) ואל תגעו בכל אשר להם, שלא תבאו להטיל את ממונם וכל אשר להם: בכל חטאתם, בעבור קטאתם:
(כח) את כל המעשים, אין טעם כל המעשים להחליף הנכוריים בלוים וכהנת אהרן אלא

כְּמוֹת כָּל־הָאָדָם יִמָּתוּן אֵלֶּה
וּפְקֻדַּת כָּל־הָאָדָם יִפָּקֵד עֲלֵיהֶם
לֹא יְהוָה שְׁלָחָנִי: (ל) וְאִם־בְּרִיאָה
יִבְרָא יְהוָה וּפָצְתָה הָאֲדָמָה
אֶת־פִּיהָ וּבָלְעָה אֹתָם וְאֶת־
כָּל־אֲשֶׁר לָהֶם וְיָרְדוּ חַיִּים
שְׁאֹלָה וִידַעְתֶּם כִּי נִאֲצוּ
הָאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה אֶת־יְהוָה:
(לא) וַיְהִי כְּכַלֹּתוֹ לְדַבֵּר אֵת כָּל־
הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וַתִּבָּקַע
הָאֲדָמָה אֲשֶׁר תַּחְתֵּיהֶם:
ותפתח

דיזע לייטע היר וויא אַנדרע מענשען שטערבען, אונד דאַז פערד־אָנגנים אַלל־ער מענשן איבער זיא פערהאָנגט איזט: זאָ האָט מיך דער עוויגע ניכט געזאַנדעט: (ל) ווען אַבער דער עוויגע עטוואַז נייאעז הערפאָר־ברינגט, דאַס נעמליך דיא ערדע זיך אויפטהוט, אונד זיא, זאַמט אַללעם איהריגן, פערשל־ינגט, דאַס זיא ל־עבענדיג אין דיא גרופט זינקען: זאָ ווערדעט איהר ערקענגען, דאַס דיזע לייטע דען עוויגען ערצירנט האַבען: (לא) ער האַטטע דיזע וואָרטע קוים אויזגערעדעט: זאָ צער־רים דער ערדבאָדען אונטער איהנען: דיא

רש"י

מאלה • שעשיתי על פי הדבור לתת לאהרן כהונה גדולה וכניו סגני כהונה ואליצפן נשיא הקהתי: (כט) לא ה' שלחני • אלא אני עשיתי הכל מדעתי ובדין הוא חולק עלי: (ל) ואם בריאה • חדשה: יברא ה' • להמית אותם במיתה שלא מת בה אדם עד הנה ומה היא הבריאה ופצתה האדמה את פיה ותבלעם אז וידעתם כי

תרגום אונקלוס

כְּמוֹתָא דְּכָל אֱנָשָׁא יְמוּתוּן אִלֵּין וּסְעָרָא דְּכָל אֱנָשָׁא יְסְתַּעַר עֲלֵיהוֹן לָא יְיָ שְׁלַחֲנִי: (ל) וְאִם־בְּרִיָא יִבְרֵי יְיָ וּפְתָחַת אַרְעָא יָת פּוּמָהּ וְתִבְלַע יָתְהוֹן וְיָת כָּל־דִּי לְהוֹן וְיֵחֲתוּן כַּד חַיִּין לְשְׁאוֹל וְתִדְעוּן אֲרֵי אַרְגִּיזוּ גַּבְרַיָא הָאִלֵּין קֳדָם־יְיָ: (לא) וַהֲוָה כַּד־שֵׁיצִי לְמַלָּלָא יָת־כָּל פִּתְגָמַיָא הָאִלֵּין וְאִתְבְּזִעַת אַרְעָא דִּי תְחוֹתֵיהוֹן:
ופתחת

באור

לכלל המעשים אשר עשה משה לעיני כל ישראל, וזה טעם לא ה' שלחני להוציאם מארץ מצרים, כי תחלת גילת הנביא תקרא שליחות, כענין את מי אשלח ומי ילך לנו וכן רבים • (מדברי רמב"ן): (ל) ואם בריאה יברא, כבר הוזכר בבאור בראשית, שהנחה הראשונה של המלה הזאת על ההוצאה מן האפס אל היש, וכן מתורגם בל"א, וכן כתב הרמב"ן, כי אין אצלנו ידיעה תורה על זה זולתי המלה הזאת, ומה שכתב הראב"ע וכבר נבקעו מדינות רבות וירדו הדרים בהן שאולה, אינו ראי' כי ענין בקיעת הארץ אינו מחודש, אבל שתפתח ותסגור מיד כאדם הפותח פיו לבלוע ויסגור אתו אחרי בלעו זה הדבר נתחדש ביום ההוא, כי הבקיע' שנעש' בעמים רבים תשאר כתוחה, גם ישאר הבקע מיום ע"כ, ובלעדי זאת וכי אין זו בריאה חדשה,
שתשמע

קרח טז

לב וַתִּפְתַּח הָאָרֶץ אֶת־פִּיהָ
וַתִּבְלַע אֹתָם וְאֶת־בָּתֵּיהֶם וְאֵת
כָּל־הָאָדָם אֲשֶׁר לְקֹרַח וְאֵת
כָּל־הָרְכוּשׁ: לג וַיֵּרְדוּ הֵם וְכָל־
אֲשֶׁר לָהֶם חַיִּים שְׁאֹלָה וַתְּכַס
עֲלֵיהֶם הָאָרֶץ וַיֹּאבְדוּ מִתּוֹךְ
הַקָּהָל: לד וְכָל־יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר
סְבִיבֹתֵיהֶם נָסוּ לְקֹלָם כִּי אָמְרוּ
פן

תרגום אשכנזי צח

(לב) דיא ערדע אָפּגעטע זיך
אונד פערשלאנג זיא,
זאמט איהרען פאמיליען:
אללע לייטע, דיא קרח אנ־
געהארטען אונד אללעז גוט:
(לג) זיא זאנקען נעמליך,
זאמט אללעם איהריגען,
לעבענדיג אין דיא גרופּט:
דיא ערדע בערעקטע זיא,
אונד זיא פערשוואנדען
אויז דער פערזאממלונג:
(לד) גאנץ ישראל, דיא אום
זיא הער ווארען, פלאהען
בייא איהרעם געשרייא, דען
זיא דאכטען, דיא

תרגום אונקלוס

וּפְתַחַת אַרְעָא יָת פּוּמַהּ וּבְלָעַת יָתְהוֹן
וְיָת אֱנָשׁ בָּתֵּיהוֹן וְיָת כָּל אֱנָשָׁא דִּי
לְקֹרַח וְיָת כָּל קִנְיָנָא: (לג) וּנְחָתוּ
אִינּוּן וְכָל־דִּי לְהוֹן כַּד חַיִּין לִשְׁאוֹל
וְחָפַת עֲלֵיהוֹן אַרְעָא וַאֲבָדוּ מִגּוֹ קְהָלָא:
עָרְקוּ לְקָלְהוֹן אֲרֵי אָמְרוּ

רש"י

כי נאלנו הם הקב"ה ואני מפי הגבורה אמרתי ורבותינו פירשו אם בריאה פה לארץ מפשת ימי בראשית שוטב ואם לאו יברא ה' הפה לבאן: (לד) נסו לקולם. בשביל הקול היוצא על בליעתן:

(לד) וְכָל יִשְׂרָאֵל דִּי בְסַחֲרָנֵיהוֹן
דלמא

באור

שתשמע הארץ בקול אדם לפתו את פיה כאשר יטה ובמקו' שיטה, ותבלע חיים את המתי' עליו: ופצחה, ופתחה: וידעתם כי נאצו, אז תדעו שכל המעשים האלה ע"פ ה' עשיתי ולא מלבי, והאנשים האלה נאצו את ה' ולא אותי: (לב) ואת כל האדם, עבדים ושפחות שהיו לקרח, כי היו רומז על זרעו דכתיב ובני קרח לא מתו כי הי' צדיקים וטובים, ולא הי' לו בנים ובנות קטנים כי לא החכיר הכתוב בקרח טף. (רמב"ן): (לג) וירדו, יתכן שהמאמר הזה הוא ביאור על הכתוב שלמעלה שאמר ותבלע אתם, ומבאר איך היתה עכין הבליעה, שירדו חיים שאולה ואח"כ כסתה עליהם הארץ: (לד) נסו לקולם, בעבור קולם: (לה) את החמשים ומאתים איש, ה"א המעשים מוסבת עכמו ואחרת עמה, (ראב"ע), ירגה כאו כתיב המעשי' והמאתים איש, ויתכן שנחסר ה"א הידיעה בתיבת מאתים, בעבור היות המספר מורכב ממאה' ועשרו', ואין להפריד ביניהם, (עיין בפ' כשא), והנה נמצא בענין הזה דעות שונות כי י"א שקרח מהנבלעים הי' והעד ותבלע אותם ואת קרח (להלן כ"ו י') וי"א כי כשרף הי' והעד ואת קרח במות העדה באכול האש (שם), לכן אמרו חז"ל שנשרף ונבלע, וב' הראב"ע ולפי דעתי בלא נבקע רק מקום דתן ואבירם, וקרח היה עומד עם מחתתו עם אהרן ועם כשיאי העדה מקריבי הקטורת, ופי' הפסוק ואת קרח אינו דביק עם ותבלע אותם רק עם במות העדה, ע"כ. הנה עם שדבריו נראים דברי אמת לפי פשט המקרא שקרח בתוך מקריבי הקטרת היה, כי לא החכר בבליעתם רק דתן ואבירם והרכוש אשר לקרח, גם המעורר במליצתו אחר תפתח הארץ ותבלע דתן ותכס על עדת אבירם (תהלים ק"ו י"ז), אך מה שאחר שאלת ואת קרח דבוקה עם במות העדה אינו לפי כונת מבין הענינים, כי הענינא תחת ואת קרח מפס"ק יותר מן

התנור

פֶּן־תִּבְלַע אֹתָנוּ הָאָרֶץ׃ לה וְאֵשׁ
יָצְאָה מֵאֵת יְהוָה וַתֹּאכַל אֶת
הַחֲמִשִּׁים וּמָאתַיִם אִישׁ מַקְרִיבֵי
הַקְּטֹרֶת׃ ס יז א וַיְדַבֵּר יְהוָה
אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר׃ ב אֱמֹר אֶל־
אֶלְעָזָר בֶּן־אַהֲרֹן הַכֹּהֵן וְיָרֵם
אֶת־הַמַּחְתֹּת מִבֵּין הַשְּׂרֵפָה
וְאֶת־הָאֵשׁ זְרֵה הָלְאָה כִּי
קָדֵשׁוּ׃ ג אֶת מַחְתּוֹת הַחַטָּאִים
הָאֵלֶּה בְּנַפְשֹׁתָם וְעָשׂוּ אֹתָם

רקעי

דיא ערדע קאָנטע אונז מיט
פערשלינגען׃ (לה) אונד איין
פייאר פוהר אויז פאָן דעם
עוויגען׃ אונד פערצעהרטע
דיא צווייא הונדערט אונד
פונפציג מאַן, דיא דאַז
רויכווערק דאַרגעבראַכט
האַטטען׃
יז (א) דער עוויגע רעדעטע
מיט משה׃ אונד
שפראַך׃ (ב) זאַגע דעם
אלעזר, זאָהן דעז פריזטער
אהרן, דאַס ער דיא פפאַننגען
אויז דעם בראַנדע האָלץ,
אונד דאַז פייאר דערויז
ווערפע׃ דען זיא זינד איין-
מאַל געהייליגט׃ (ג) נעמליך,
דיא פפאַننגען דיזער זינדער,
דיא אַן איהרעם אונטערגאַנגע זעלבזט שולד זינד׃ מאַן זאָלל זיא צו

רש"י

יז (ב) ואת האש׃ שבתוך המחתות׃ זרה הלאה׃ לארץ מעל המחתות׃ כי קדשו׃ המחתות ואסורין בהנאה שהרי עשאום כלי שרת׃ (ג) החטאים האלה בנפשותם׃ שבעשו פושעים בנפשותם שנחלקו על הקב"ה׃

רקועי

תרגום אונקלוס

דלמא תבלעינא ארעא׃
(לה) ואשתא נפקת מן קדם יי
ואכלת ית מאתן וחמשין גברא
מקרבי קטורת בוסמיא׃
יז (א) ומליל יי עם משה למימר׃
(ב) אמור לאלעזר בר אהרן כהנא וישרש ית־מחתיתא מבין יקידיא ית
אשתא ירחיק להלא ארי אתקדשא׃ (ג) ית מחתית חייביא האלין דאתחיבו
בנפשתיהון ויעבדון יתהון

רדידין

באור

התניר שנמלו׳ ותבלע אותם, ועוד שהיה הפעול ואת קרח חסר הפעול, ונפלאתי על הרב ז"ל שהניח הכתוב היוה לעד על דברי האומרים שקרח בן הנשרפים, ואולי יתכן פי׳ ואת קרח ואת אחר לקרח, ר"ל אנשי ביתו ורכשו׃

יז (ב) זרה הלאה, נוי במקום עתיד, כי הדבור היה אל משה שיצוה לאלעזר לעשות כן, וכן אמר וירם בל"ע, וכן ת"א ירחיק להלא וכן מתורג׳ כל"א׃ כי קדשו, כי אחר שהקריבו לשם על פי משה, הנם קדושים, ורשה שתהיינה נחשל מועד לעולם׃ (הרמב"ן והרשב"ם)׃
(ג) את מחתות החטאים, על שאמר במאמר הקודם וירם את המחתות, הולך ומבאר שהן מחתות הקטאים האלה וגו׳׃ ועשו אתם, העושים׃ רקעי פחים, פירש"י טסין מרודדין טיגנים

רִקְעֵי פַחִים צִפּוּי לַמִּזְבֵּחַ כִּי־
הִקְרִיבֻם לִפְנֵי־יְהוָה וַיִּקְדָּשׁוּ
וְיִהְיוּ לְאוֹת לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל: ד וַיִּקַּח
אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן אֶת מַחְתּוֹת
הַנְּחֹשֶׁת אֲשֶׁר הִקְרִיבוּ הַשְּׂרֻפִים
וַיְרַקְּעוּם צִפּוּי לַמִּזְבֵּחַ: ה זִכָּרוֹן
לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְמַעַן אֲשֶׁר לֹא־
יִקְרַב אִישׁ זָר אֲשֶׁר לֹא מִזֶּרַע
אַהֲרֹן הוּא לְהַקְטִיר קְטֹרֶת
לִפְנֵי יְהוָה וְלֹא־יִהְיֶה כְקֹרַח
וְכַעֲדָתוֹ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה בְּיַד־
מֹשֶׁה לוֹ: פ

צו בלעכען שלאגען, אונד
דען אַלטאַר דאַמיט בעלעגען,
דען זיא האַבען זיא דעם
עוויגען דאַרגעבראַכט, אונד
אַלזאָ זינד זיא היילִיג: זיא
זאָללען דען קינדערן ישראל'ז
צום דענקצייכען דינען:
(ד) דער פריזטער אלעזר
נאַם דיא פפאַנגען, וועלכע
דיא פערבראַנטען דאַרגע־
בראַכט האַטטען: אונד
שלוג זיא צו בלעכען, דען
אַלטאַר צו בעלעגן: (ה) צום
דענקצייכען פיר דיא קינדער
ישראל'ז, דאַמיט קיין גע־
מיינער, דער ניכט פאָן דען
נאַכקאָממען אהרן'ז איזט,
זיך נאָהרען מאָגע, דעם
עוויגען צו עהרען, רויכווערק
צו ברינגען: אונד עז איהם
ניכט וויא קרח אונד זיינען
אַנהענגאָרען ערגעהע, וויא איהם דער עוויגע דורך משה האַט זאָגען לאַסען:

תרגום אונקלוס

רַדִּידִין טַסִּין חוּפָּאָה לְמַדְבְּחָא אֲרֵי
קְרִיבוּנוּן קֳדָם יְיָ וְאִתְקַדְּשָׁא וַיְהֻוֵין
לְאָת לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל: (ד) וּנְסִיב אֶלְעָזָר
כַּהֲנָא יָת מַחְתָּתָא נְחָשָׁא דִּי קְרִיבוּ
יַקִּידָיָא וְרַדִּידוּנוּן חוּפָּאָה לְמַדְבְּחָא:
(ה) דְּכַרְנָא לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל בְּדִיל דְּלָא
יִקְרַב גְּבַר חִלּוּנִי דִּי לָא מִזַּרְעָא
דְּאַהֲרֹן הוּא לְאַסְקָא קְטוֹרַת בּוֹסְמִין
קֳדָם יְיָ וְלָא־יְהֵי כְּקֹרַח וְכִכְנִשְׁתֵּיהּ כְּמָא דִי מַלֵּיל יְיָ בִּידָא דְמֹשֶׁה לֵיהּ:

רש"י

רקועי. לדודין: פחים. טסין מרודדין
טינכ"ים בלע"ז (והוא עטאנ"ד בלשון אשכנז
דעהנען אויז): צפוי למזבח. נפוי למזבח הנחשת:
ויהיו לאות. לזכרון שיאמרו אז היו מאותן
שנחלקו על הכהונ' ונשרפו: (ד) ויקעום.
מיגטי"דרים בלע"ז (והוא עטאנכ"ר בל"א אויז
דעהנן): (ה) ולא יהיה כקרח. כדי שלא
יהי' כקרח. כאשר דבר ה' ביד משה לו. כמו
עליו על אהרן דבר אל משה שיהיו הוא ובניו
כהנים לפיכך לא יקרב איש זר אשר לא מזרע
אהרן

ואתרעמו

באור

טינכים בלע"ז (והוא טעגטע"ם ובל"א דינגי), וכן ת"א, וכן כ' רד"ק שהטסים נקראים פחים
שהם פרוסים כמו הפח: ויהיו לאות, לזכרון לדורות, (ד) ויקעום, רש"י כ' מיטנדרי"ם
בלע"ז (בל"א דעהנטן אויז): צפוי, שעורו להיות נפוי למזבח: (ה) ולא יהיה בקרח, שלא
יעשם כקרח ועדתו: כאשר דבר ה' ביד משה לו, פירש"י כמו עליו על אהרן דבר עם משה
שיהיה

ו וַיִּלָּנוּ כָּל־עֵדַת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל
מִמָּחֳרָת עַל־מֹשֶׁה וְעַל־אַהֲרֹן
לֵאמֹר אַתֶּם הֲמִתֶּם אֶת־עַם
יְהוָה׃ ז וַיְהִי בְּהִקָּהֵל הָעֵדָה
עַל־מֹשֶׁה וְעַל־אַהֲרֹן וַיִּפְנוּ אֶל־
אֹהֶל מוֹעֵד וְהִנֵּה כִסָּהוּ הֶעָנָן
וַיֵּרָא כְּבוֹד יְהוָה׃ ח וַיָּבֹא מֹשֶׁה
וְאַהֲרֹן אֶל־פְּנֵי אֹהֶל
מוֹעֵד׃ ס רביעי ט וַיְדַבֵּר יְהוָה
אל

(ו) דעז מאָרגענז דרויף מוררטע דיא גאַנצע געמיינע דער קינדער ישראל׳ז איבער משה׳ן אונד אהרן, אונד שפראַכען: איהר האַבט דעז עוויגען פאָלק געטאָדטעט: (ז) אַל׳ז זיא איבער משה׳ן אונד אהרן צוזאַממען ליפען, וואַנדטען זיא זיך צום שטיפטו־צעל׳טע, אונד זיהע דיא וואָלקע האַטטע עז בעדעקט: אונד דיא הערליכקייט דעז עוויגען ערשין: (ח) משה׳ן אונד אהרן טראַטען פאָר דאַז שטיפטזעצעלט: (ט) אונד דער עוויגע שפראַך צו

רש״י

אהרן ונומר וכן כל לי ולו ולהם הסמוכים אצל דבור פתרונם כמו על. ומדרשו על קרח ומהו ביד משה ולא כתב אל משה רמז לחולקים על הכהונה שלוקין בצרעת כמו שלקה משה בידו שנאמר ויוציאה והנה מצורעת כשלג ועל כן לקה

תרגום אונקלוס

(ו) וְאִתְרַעֲמוּ כָּל־כְּנִשְׁתָּא דִבְנֵי־
יִשְׂרָאֵל מִיּוֹמָא דְבָתְרוֹהִי עַל־מֹשֶׁה
וְעַל אַהֲרֹן לְמֵימַר אַתּוּן גַּרְמְתּוּן
דְּמִית עַמָּא דַיְיָ׃ (ז) וַהֲוָה כְּאִתְכַּנְּשַׁת
כְּנִשְׁתָּא עַל־מֹשֶׁה וְעַל אַהֲרֹן
וְאִתְפְּנִיאוּ לְמַשְׁכַּן זִמְנָא וְהָא חֲפָיָהִי עֲנָנָא וְאִתְגְּלֵי יְקָרָא דַיְיָ׃ (ח) וְעַל מֹשֶׁה
וְאַהֲרֹן לְקֳדָם מַשְׁכַּן זִמְנָא׃ (ט) וּמַלֵּיל יְיָ
עם

באור

שיהיה הוא ובניו כהנים, לפיכך לא יקרב אים זר וגו׳, וכן כל לי ולו ולהם הסמוכים אצל דבור פתרונם כמו על, ומדרשו על קרח ע״כ, עיין מה שכתב המתרגם מענין לי לו ולהם הסמוכי׳ אצל דבור בבאור בראשית (כ״ד ז׳), לחזק כללו של רש״י ז״ל, ואולם מלת לו אינו נראה שיהיה שב על אהרן, לפי שעדין לא הוכר בענין הזה דבר ה׳ שתהיה הכהונה לאהרן ולבניו. והרשב״ם פי׳ שהמאמר הזה דבוק עם הפסוק שלמעלה, ויקח אלעזר הכהן את מחתות וגו׳ כאשר דבר ה׳ ביד משה לו (על אלעזר), כי כן נוה השם למשה לאמור צו אלעזר וירם את המחתות וגו׳, וכ״כ הרמב״ן ז״ל, ולא הסכים עמהם מכיח הטעמים, שהבר מאמר כאשר דבר וגו׳ עם מאמר ולא יהיה וגו׳, ונראה לדעתו שעל קרח נאמר, אף שהוא רחוק בעיני הראב״ע: (ו) ממחרת, ממחרת היום שנשרפו החטאים והמאתים אים: אתם המתם, ת״א אתון גרמתון דמית עמא דה׳, שלא האמינו העם בשריפה הזאת שנבחרו הלוי׳ ונתלכו הנטורים בהם והרגו׳ על זה משה שאמר לה״כ דבר אל בני ישראל וקח מאתם מטה מטה והי׳ האים אשר אבחר בו וגו׳, כי הם עשנו משה ואהרן גרמו השריפה, או שהי׳ העונש בקטרת שהיתה אם זרה אשר לא צוה ה׳, שהשם לא אמר למשה שיקריבו הקטרת הזאת, וגם משה לא אמר להם בשם ה׳, ובשנו שמענמו נתן הענה הזאת אשר מתו בה רבים מישראל, ואהרן לא מת כי קטרתו היתה קטרת הנקר, ולכן התלוננו עליהם על הענה הזאת, שהיה להם לתת אות או מופת אחר, במטה או בזולתו.

(מדברי

אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר׃ יהֵרֹמוּ מִתּוֹךְ
הָעֵדָה הַזֹּאת וַאֲכַלֶּה אֹתָם
כְּרָגַע וַיִּפְּלוּ עַל־פְּנֵיהֶם׃ יאוַיֹּאמֶר
מֹשֶׁה אֶל־אַהֲרֹן קַח אֶת־
הַמַּחְתָּה וְתֵן־עָלֶיהָ אֵשׁ מֵעַל
הַמִّזְבֵּחַ וְשִׂים קְטֹרֶת וְהוֹלֵךְ
מְהֵרָה אֶל־הָעֵדָה וְכַפֶּר עֲלֵיהֶם
כִּי־יָצָא הַקֶּצֶף מִלִּפְנֵי יְהוָה
החל

תרגום אשבנוי ק

צו משה, וויא פאלגט: (י) ערהעבט אייך אויז דיזער געמיינע, איך ווילל זיא אויגענבליקליך פערטילגען: וואָרויף זיא אויף איהר אנגעזיכט פיעלען: (יא) משה שפראך אבער צו אהרן, נים דיא פפאנגע, טהוע פייאר פאם אלטאר הייניין, לעגע רויכווערק דרויף, ברינגע עז איילענדז צור געמיינע, אונד פערזאהנע זיא: דען דער צארן דעז עוויגען איזט שאן אויזגעבראכען, דיא

תרגום אונקלוס

עם־טשה לְמֵיטַר׃ (י) אִתְפְּרִשׁוּ
מִגּוֹ כְּנִשְׁתָּא הָדָא וַאֲשֵׁיצֵי יַתְהוֹן
כְּשָׁעָא וּנְפַלוּ עַל־אַפֵּיהוֹן׃ (יא) וַאֲמַר
טשה לְאַהֲרֹן סַב־יָת מַחְתִּיתָא וְהַב־עֲלַהּ אֶשְׁתָּא מֵעַלְוֵי מַדְבְּחָא וְשַׁוֵּי קְטוֹרַת
בּוּסְמָנָא וְאוֹבִיל בִּפְרַיָּא לִכְנִשְׁתָּא וְכַפֵּר עֲלֵיהוֹן אֲרֵי נְפַק רוּגְזָא מִן קֳדָם יְיָ
שרי

רש"י

לקה עוזיה בגרעת (דה"י ב' כ"ו): (יא) וכפר עליהם. לא זה מסר לו מלאך המות כשעלה לרקיע שהקטרת עולה המגפה כדאיתא במס' שבת

טשה לְאַהֲרֹן סַב־יָת מַחְתִּיתָא וְהַב־עֲלַהּ אֶשְׁתָּא מֵעַלְוֵי מַדְבְּחָא וְשַׁוֵּי קְטוֹרַת
בּוּסְמָנָא וְאוֹבִיל בִּפְרַיָּא לִכְנִשְׁתָּא וְכַפֵּר עֲלֵיהוֹן אֲרֵי נְפַק רוּגְזָא מִן קֳדָם יְיָ
שרי

באור

(מדברי הרמב"ן והרלב"ג): הַמִּתָּם, עבר בבנין הפעיל מבע"ו, ודגש התי"ו לתשלום תי"ו הפרש, כי הרלוי הַמַּתְתָּם, או הַמִּיתוֹתָם: (ו) על משה, כל קהלה שאחריה מלת על היא למריבה: (ח) ויבא משה וגו', לפי שראו כבוד ה' נראה בענן באו אל פני אהל מועד: (י) הרמו, ז"ל הרמב"ן לא הבינותי טעם הכתוב הזה וחברו למעלה הגדלו, כי יש בשהיה להמית דברים רבים סביב נדיק אחד והוא לבדו בשאר כאשר הי' בבכורי מצרים, וכן היה בכל המגפות שלשה ישבים בטלית אחד השבים מתים והאחבעי נמלט, ובראה שהקנף יצא להמית גם כל העדה כמיתת החטאים האלה שנמשכו אחריהם בפתיחת פי הארץ או באש היוצאות והם מבית כוללות רשויות להמית כל העומדים שם ביחד ולתי אם יעשה גם שנוי בנמלטים, או שאמר הקב"ה כן לכבוד הצדיקים שכל זמן שהם בתוכם לא ישלח ידו בהם והטובה בשה וכיוצא בהם להודיע שהם גריכים בקשת רחמים וכפרה ומשה הוא המוזהר לעשו' כן מיד, ע"כ: הַרְמוּ, נוי בבנין נפעל הכפולים, וכיר"י הה"א לתשלום דגש הרי"ש לפי' הבנין: וַיִּפְלוּ עַל פְּנֵיהֶם, בתפלה: (יא) ושים קטרה, ולא אמר הקטרת והמשכיל יבין. (רלב"ע), ופירשו המפרשים שרמז בזה שלא היה הקטורת הכתובה בתורה, אבל הי' קטרת לעצור המגפה, ולא ידעתי לפ"ז מה היא כונתו בפסוק ושיו עליהן קטרת שהקריבו ר"ן אים עם אהרן, וכן מלאכו כמה פעמים המלה הזאת בלא ה"א הידיעה, ולתי אם הוכרה כבר באותו הענין, לכן נראה שאין זאת כונת הכתוב, אבל היה הקטרת שהקריבו תמיד, ושאו לפי' הרשב"ם וז"ל להודיע שהקטרת הממיתה כשאינם כהנים היא הטוטנת תיים ביד כהנים לדעת שהם ראויים לעבודה, ופי' ושים קטרת, ושים עליה קטרת ר"ל על האש שעל המחתה:

דיא זייכע איזט אנגעגאנגען: (יב) אהרן נאם וואז איהם משה געזאגט האטטע, ליף אין דיא פערזאממלונג, אונד זיהע, דאז שטערבען וואר ווירקליך אונטער דען לייטען אנגעגאנגען: ער לעגטע דאז רויכווערק אויף אונד פער־זאהנטע דאז פאלק: (יג) נון שטאנד ער צווישען דען טאדטען אונד דען לעבענדי־גען: אונד דאז שטערבען האטטע אויפגעהארט: (יד) דיא אנצאהל דער אין דיזער זייכע געשטארבן איזט פיערצעהן טויזענד אונד זיבען הונדערט; אהנע דיא בייא דער בעגעבנהייט מיט קרח אומגעקאממען זינד: (טו) נאכדעם דאז שטערבען אויפגעהארט האטטע: דיא זייכע איזט אנגעגאנגען: (יב) אהרן נאם וואז איהם משה געזאגט האטטע, ליף אין דיא פערזאממלונג, אונד זיהע, דאז שטערבען וואר ווירקליך אונטער דען לייטען אנגעגאנגען: ער לעגטע דאז רויכווערק אויף אונד פער־זאהנטע דאז פאלק: (יג) נון שטאנד ער צווישען דען טאדטען אונד דען לעבענדי־גען: אונד דאז שטערבען האטטע אויפגעהארט: (יד) דיא אנצאהל דער אין דיזער זייכע געשטארבן איזט פיערצעהן טויזענד אונד זיבען הונדערט; אהנע דיא בייא דער בעגעבנהייט מיט קרח אומגעקאממען זינד: (טו) נאכדעם דאז שטערבען אויפגעהארט האטטע:

דֶּחֶל הַנָّגֶף: יג וַיִּקַּח אַהֲרֹן כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר מֹשֶׁה וַיָּרָץ אֶל־תּוֹךְ הַקָּהָל וְהִנֵּה הֵחֵל הַנָּגֶף בָּעָם וַיִּתֵּן אֶת־הַקְּטֹרֶת וַיְכַפֵּר עַל־הָעָם: יג וַיַּעֲמֹד בֵּין־הַמֵּתִים וּבֵין הַחַיִּים וַתֵּעָצַר הַמַּגֵּפָה: יד וַיִּהְיוּ הַמֵּתִים בַּמַּגֵּפָה אַרְבָּעָה עָשָׂר אֶלֶף וּשְׁבַע מֵאוֹת מִלְּבַד הַמֵּתִים עַל־דְּבַר־קֹרַח: טו וַיָּשָׁב אַהֲרֹן אֶל־מֹשֶׁה אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וְהַמַּגֵּפָה נֶעֱצָרָה: פ חמישי טז וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר:

דבר

קעהרטע אהרן צו משה פאר דען איינגאנג דעז שטיפטוצעלטו צוריק: (טז) אונד דער עוויגע רעדעטע מיט משה אונד שפראך:

רעדע

רש"י

סנת: (יג) ויעמוד בין המתים וגו' • לחזו לת המלאך והעמידו על כרקו לחמר לו המלאך הכח לי לעשות שליחותי לחמר לו משה טוכי לעכב על ידך לחמר לו לכי שלוחו של מקום ולתה שלוחו של משה לחמר לו לין משה לומר כלום מלבו חלא מפי הגבורה לפס לין לתה מלמין הרי הקב"ה ומשה

תרגום אונקלוס

שָׁרֵי מוֹתָנָא: (יג) וּנְסִיב אַהֲרֹן כְּמָא דְמַלֵּיל מֹשֶׁה וּרְהַט לְגוֹ קְהָלָא וְהָא שָׁרֵי מוֹתָנָא בְּעַמָּא וְיַהֵב יַת קְטוֹרַת בּוּסְמַיָּא וְכַפֵּר עַל עַמָּא: (יג) וְקָם בֵּין מֵתַיָּא וּבֵין חַיָּא וְאִתְכְּלֵי מוֹתָנָא:

(יד) וַהֲווֹ דְמִיתוּ בְּמוֹתָנָא אַרְבְּעַת עֲשַׂר אַלְפִין וּשְׁבַע מְאָה בַּר מִדְּמִיתוּ עַל־פַּלְגוּתָא דְקֹרַח: (טו) וְתָב אַהֲרֹן לְוָת מֹשֶׁה לְתָרַע מַשְׁכַּן זִמְנָא וּמוֹתָנָא אִתְכְּלִי: (טו) וּמַלֵּיל יְיָ עִם־מֹשֶׁה לְמֵימָר:

מליל

באור

והולך מהרה, חסר הפעל, והוא מוסב על המחתה עם האש והקטרת: וְהוֹלֵךְ, טוי בנין הפעיל מנחי פ"י, ע"מ הושב את אחיך מן ישב: (יב) ויתן את הקטרת, א מקו' הרחוי: (יג) וישב אהרן אל משה, דבק עם הפרשה הנאה, ובאותו וכאחר שב אהרן אל משה אחרי אשר כעברה המגפה אז דבר הפש אל משה: (יז) מטה לבית

יז דַּבֵּר׃ אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְקַח
מֵאִתָּם מַטֶּה מַטֶּה לְבֵית אָב
מֵאֵת כָּל־נְשִׂיאֵהֶם לְבֵית אֲבֹתָם
שְׁנֵים עָשָׂר מַטּוֹת אִישׁ אֶת־
שְׁמוֹ תִּכְתֹּב עַל־מַטֵּהוּ׃ יח וְאֶת
שֵׁם אַהֲרֹן תִּכְתֹּב עַל־מַטֵּה לֵוִי
כִּי מַטֵּה אֶחָד לְרֹאשׁ בֵּית
אֲבוֹתָם׃ יט וְהִנַּחְתָּם בְּאֹהֶל
מוֹעֵד לִפְנֵי הָעֵדֻת אֲשֶׁר אִוָּעֵד
לָכֶם שָׁמָּה׃ כ וְהָיָה הָאִישׁ
אֲשֶׁר אֶבְחַר־בּוֹ מַטֵּהוּ יִפְרָח
וְהִשְׁכֹּתִי מֵעָלַי אֶת־תְּלֻנוֹת בְּנֵי
ישראל

(יז) רעדע מיט דען קינדערן ישראל״ז, דאס דיר יעדער פאמיליענשטאם איינן שטאב ברינגע, נעהמליך אללע פירזטען איהרער פאמיליען־שטאממע, אלזא צוזאממען צוואלף שטאבע: אונד שרייבע יעדען נאממען אויף זיינען שטאב: (יח) אויף דען שטאב לוי שרייבע אהרן״ז נאמען: דען דיא פאמיליען דעזזעלבען האבען איינען אבערהויפט אונד בעקאממען גור איינען שטאב: (יט) אונד לעגע זיא אין דאז שטיפטו־צעלט: פאר דאז געשטיפ־טעטע צייגנים, אללוא איך בעשטיממט, מיך אייך זעהען צו לאסען: (כ) וועלכען מאן איך ערוואהלען ווערדע, דעסען שטאב זאלל בליהען:

דער

דאדורך ווילל איך ענדליך דיא בעשוועהרדען

תרגום אונקלוס

(יז) מַלֵּיל עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְסַב מִנְּהוֹן חוּטְרָא חוּטְרָא לְבֵית אַבָּא מִן כָּל רַבְרְבֵיהוֹן לְבֵית אֲבָהָתְהוֹן תְּרֵי עֲשַׂר חוּטְרִין גְּבַר יַת־שְׁמֵיהּ תִּכְתּוֹב עַל חוּטְרֵיהּ׃ (יח) וְיַת שְׁמָא דְאַהֲרֹן תִּכְתּוֹב עַל חוּטְרָא דְּלֵוִי אֲרֵי חוּטְרָא חַד לְרֵישׁ בֵּית אֲבָהָתְהוֹן׃ (יט) וְתַצְנְעִינוּן בְּמַשְׁכַּן זִמְנָא קֳדָם סַהֲדוּתָא דִּי אֶזְמַן מֵימְרִי לְכוֹן תַּמָּן׃ (כ) וִיהֵי גֻּבְרָא דִּי אִתְרְעֵי בֵּיהּ חוּטְרֵיהּ יְגֵעִי וַאֲנִיחַ מִנִּי קֳדָמַי יַת־תְּרָעֲמָת בְּנֵי
ישראל

רש״י

ומשה אל פתח אהל מועד בא עמי ושאל חק שנאמר ויסב אהרן אל משה׃ דבר אחר למה בקטרת לפי שהיו ישראל מליצים ומרננים אחר הקטרת לומר סם המות הוא על ידו מתו כלב ואביהוא על ידו כשרפו קטשים ומאתים איש אמר הקב״ה תראו שעונר מגפה הוא והקטרת הוא הממית׃ (יח) כי מטה אחד׃ אע״פ שחלקתים לשתי משפחות משפחת כהונה לבד ולויה לבד מכל מקום שבט אחד הוא׃ (כ) והשכותי׃ כמו ושוכו המים. וקמת המלך

באור

אב, ומכאן שלא יקחו מטה ממי שיהיה רק מאת כל נשיאהם׃ (יח) ואת שם אהרן, עשה את אהרן נשיא לשבט לוי, והוצרך לפרש כי מטה אחד וגו׳, לומר אע״פ שחלקתים לשתי משפחות, כהונה לבד ולויה לבד, מ״מ שבט אחד הוא ונשיא אחד להם. (הרמב״ן), וכן פי׳ רש״י׃ (כ) והשכתי, אשתיק מעלי: מלינם עליכם, שישוד הכתוב כך הוא, והשכתי

מעלי

דער קינדער ישראל'ז שטיל-
לען, דיא זיא איערנטוועגען
נעגן מיך פיהרען: (כא) משה
רעדעטע טיט דען קינדערן
ישראל'ז, אונד אללע פירזטן
איהרער שטאמפאמיליען
בראכטען איהם, יעדער
שטאמפירזט איינען שטאב,
צוזאממען צוואלף שטאבע:
אונד אהרן'ז שטאב וואר
אונטער איהרען שטאבען:
(כב) משה לעגטע אללע
שטאבע פאר דען עוויגען:
אין דעם צעלטע דעז צייג-
ניסעז גידער: (כג) דעז
אנדערן מארגענז, אלז משה
אין דאז געצעלט דעז צייג-
ניסעז קאם, זידה! דא
האטטע דער שטאב אהרן'ז,

יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הֵם מַלִּינִם עֲלֵיכֶם׃ כא וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּתְּנוּ אֵלָיו כָּל־נְשִׂיאֵיהֶם מַטֶּה לְנָשִׂיא אֶחָד מַטֶּה לְנָשִׂיא אֶחָד לְבֵית אֲבֹתָם שְׁנֵים עָשָׂר מַטּוֹת וּמַטֵּה אַהֲרֹן בְּתוֹךְ מַטּוֹתָם׃ כב וַיַּנַּח מֹשֶׁה אֶת־הַמַּטֹּת לִפְנֵי יְהוָה בְּאֹהֶל הָעֵדֻת׃ כג וַיְהִי מִמָּחֳרָת וַיָּבֹא מֹשֶׁה אֶל־אֹהֶל הָעֵדוּת וְהִנֵּה פָרַח מַטֵּה־אַהֲרֹן לבית

דער

רש"י

המלך שכנה (במגלת אסתר): (כא) בתוך מטותם. הניחו באמצע שלא יאמרו מפני שהניחו בגד שכינה פרח: (כב) ויונח פרח. כמשמעו: נין. הוא חנטת הפרי כשהפרח נופל: ויגמל שקדים. כשהוכר הפרי הוכר

תרגום אונקלוס

יִשְׂרָאֵל דִּי אִנּוּן מִתְרַעֲמִין עֲלֵיכוֹן׃ (כא) וּמַלֵּיל מֹשֶׁה עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיַהְבוּ לֵיהּ כָּל רַבְרְבֵיהוֹן חוּטְרָא לְרַבָּא חַד חוּטְרָא לְרַבָּא חַד לְבֵית אֲבָהָתְהוֹן תְּרֵי עֲשַׂר חוּטְרִין וְחוּטְרָא דְאַהֲרֹן בְּגוֹ חוּטְרֵיהוֹן׃ (כב) וְאַצְנַע מֹשֶׁה יָת חוּטְרַיָּא קֳדָם יְיָ בְּמַשְׁכְּנָא דְסַהֲדוּתָא׃ (כג) וַהֲוָה בְּיוֹמָא דְּכַתְרוּהִי וַעֲל מֹשֶׁה לְמַשְׁכְּנָא דְסַהֲדוּתָא וְהָא נְעָא חוּטְרָא דְאַהֲרֹן לבית

באור

מעלי לת תלונות בני ישראל אשר הם מלינים (אלי) עליכם, ר"ל בשבילכם, וכן תרג' המתרג' אשכנזי. והשכתי מפעלי הכפל, ודגש הכ"ף על אסרון כ"ף עי"ן הפעל: (כא) בתוך מטתם, שעזרו שהיה מטה אהרן בכלל מספר שנים עשר, כי ממטה יוכף לא לקחו רק מטה אחד: (כג) מטה אהרן לבית לוי, מטה אהרן שהונח לבית לוי: ויצא פרח, וכבר חמר והנה פרח, שלא שהולך ומבאר שבתקלה כשהוציאו משה מנאו שפרח ולא יותר, ואמ"כ ויכן נין לעיני כל ישראל עד שנראו השקדים. (הרשב"ם): ויגמל, לשון בכור הפרי, [א"ה, נראה שפרש גמל הוא בלשון על היות דבר נראה וניכר בפני עצמו, מבלתי היותו טפל לזולתו: כאמר של עצות הטוב לו הלע, אם היה המעשה הזה בכוונה מיוחדת וכברת מאת העושה, להטיב לו להרע, לא באקראי בעלמא: ונאמר על התיטוק העוזב שדי אמו, שהוא עתה ניכר כבדי בפני עצמו, וכן על הפרי אם נראה לעינים שאינו עוד קלק מן הען, כי אם דבר טוב לבדו, וזהו ונוכר

גמל

לְבֵית לֵוִי וַיֵּצֵא פֶרַח וַיַּצֵּץ צִיץ
וַיִּגְמֹל שְׁקֵדִים: כד וַיֵּצֵא מֹשֶׁה
אֶת־כָּל־הַמַּטֹּת מִלִּפְנֵי יְהוָה
אֶל־כָּל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיַּרְאוּ וַיִּקְחוּ
אִישׁ מַטֵּהוּ: פ ששי
כה וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה הָשֵׁב
אֶת־מַטֵּה אַהֲרֹן לִפְנֵי הָעֵדֻת
לְמִשְׁמֶרֶת לְאוֹת לִבְנֵי־מֶרִי
וּתְכַל תְּלוּנֹתָם מֵעָלַי וְלֹא יָמוּתוּ:
כו וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה
אֹתוֹ כֵּן עָשָׂה: פ

דער דעם הויזע לוי צו־געהארטע, געבליהט. ער בראכטע נעהמליך איינע קנאזפע הערפאר, דיזע בראך אין איינע בלומע אויף, אונד רייפטע צו מאנדעלן: (כד) משה טרוג אלע שטאבע פאן דעם ארטע, וא דער עוויגע ערשיינט, הערויז צו דען קינדערן ישראל׳ז: דיזע בעזאהען זיא, אונד יעדר נאם זיינען שטאב: (כה) דער עוויגע אבער שפראך צו משה: לעגע דען שטאב אהרן׳ז ווידער פאר דאז צייגנים הין, דאס ער דיזע־ראונגעהארזאמן קינדערן צום צייכען אויף־בעהאלטען ווערדע: דאמיט איהר געמוררע ווידער מיך איין ענדע נעהמע, אונד זיא ניכט אומקאממען: (כו) משה טהאט דיזע: וזיא איהם דער עוויגע בעפאהלען, אלזא טהאט ער: דיא

תרגום אונקלוס

לְבֵית לֵוִי וְאַפִּיק לַבְלְבִין וְאַגִּיץ גֵּץ
וְכָפִית שִׁיגְדִין: (כד) וְאַפִּיק מֹשֶׁה
יָת־כָּל־חוּטְרַיָּא מִן־קֳדָם יְיָ לְוָת־כָּל
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאִשְׁתְּמוֹדְעוּ וּנְסִיבוּ גְּבַר
חוּטְרֵיהּ: (כה) וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה אָתֵיב
יָת־חוּטְרָא דַּאֲהַרֹן לְקֳדָם סַהֲדוּתָא
לְטַטְרָא לְאָת לְעָטָא סַרְבָנָא וְיִסְוֹף
תְּרַעֲיָתְהוֹן מִן־קָדָמַי וְלָא יְמוּתוּן:
(כו) וְעָבַד מֹשֶׁה כְּוָתָא דִּי פְקִיד יְיָ
יָתֵיהּ כֵּן עָבַד: ואמרו

רש״י

שהן שקדים לשון וינדל הילד ויגמל ולשון זה מצוי בפרי האילן כמו ובוסר גומל יהיה נכה (ישעיה י״ח) ולמה שקדים הוא הפרי המעורר להפריש מכל הפירות אף המעורר על הכהונה פורענותו ממהרת לבא כמו שמצינו בעזיהו והנגעת זרחה במצחו (דברי הימים ב׳ כ״ו) תרגומו וכפית שגדין כמין לשכול שקדים יחד כפותים זה על זה: (כה) ותכל תלונותם כמו ותכלה תלונתם לשון זה שם מפעל יחיד ל׳ נקבה כמו תלונתם מורמור״ם בלע״ז (בל״ה נמורלי) ויש פלוג בין תלונותם לתלונתם תלונת׳ תלונה אחת תלונות׳ שם דבר כל״ו ופפי׳ הם תלונות הרבה: למשמרת לאות. לזכרון שבחרתי

באור

גומל יהיה נכה (ישעיה י״ח ה׳)]: (כד) ויראו ויקחו, שראו כל אחד את מטהו שלא הוחלף כי שמו כתוב עליו ולקו ויקחו איש מטהו: (כה) השב, אחר שהוציאו להראות האות הזה לכל ישראל, צוהו להשיבו באהל העדות: לאות לבני מרי, לאות לדורות הבאים אם יהיו למרוד: ותכל תלונתם, פירש״י כמו ותכלה תלונתם לשון זה שם מפעל יחיד ל׳ נקבה, כמו תלונתם מורמורי״ם

תרגום אשכנזי

(כז) דיא קינדער ישראל׳ז שפראכען צו משה, וויא פאלגט: זיהע! וויר פערדערבען, וויר קאממען אום, וויר אלל׳ע קאממען אום!
(כח) ווער זיך דער וואהנונג דעז עוויגען אים גרינגזטען נאהט דער שטירבט: זאללען וויר דען פאלליג פערגעהן?
יח (א) אבער דער עוויגע שפראך צו אהרן: דוא, דיינע זאהנע אונד דיינע גאנצע פאמיליע מיט דיר, איהר

קרח יז יח

כז וַיֹּאמְרוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל־מֹשֶׁה
לֵאמֹר הֵן גָּוַעְנוּ אָבַדְנוּ כֻּלָּנוּ
אָבָדְנוּ: כח כָּל הַקָּרֵב׳ הַקָּרֵב
אֶל־מִשְׁכַּן יְהוָה יָמוּת הֲתֻמְּנוּ
לִגְוֹעַ: ס יח א וַיֹּאמֶר
יְהוָה אֶל־אַהֲרֹן אַתָּה וּבָנֶיךָ
וּבֵית־אָבִיךָ אִתָּךְ תִּשְׂאוּ אֶת־
עון

רש״י

שנקרתי באהרן לכהן ולא ילונו עוד על הכהונה: (כח) כל הקרב הקרב וגו׳. אין אנו יכולין להיות זהירין בכך כולנו רשאין להכנס לחצר אהל מועד וא׳ שיקרב עצמו יות׳ מחברו ויכנס לתוך אהל מועד ימות: האם תמנו לגוע. שמא היפקדנו למיתה:

יח (א) ויאמר ה׳ אל אהרן. למשה אמר שיאמר לאהרן להזהירו על תקנת ישראל שלא יכנסו למקדש: אתה ובניך ובית אביך. הם בני קהת אבי עמרם: תשאו את עון המקדש. עליכם אני מטיל שכם הזרים שיקטאו בעסקי

תרגום אונקלוס

(כז) וַאֲמָרוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמֹשֶׁה
לְמֵימָר הָא מְגָנָא קְטָלַת־חַרְבָּא
הָא מְגָנָא בְּלָעַת אַרְעָא וְהָא
מְגָנָא מִיתוּ־כְּמִזְדַּמְנָא: (כח) כָּל
דְּקָרֵב מִקְרַב לְמִשְׁכְּנָא דַיְיָ מָאִית הָא
אֲנַחְנָא סַיְפִין לְמִמָּת:
יח (א) וַאֲמַר יְיָ לְאַהֲרֹן אַתְּ וּבְנָךְ
וּבֵית־אֲבוּךְ עִמָּךְ תְּסַלְּחוּן
על

באור

מורמורי״ם בלע״ז (בל״א גמורי), ויש חלוק בין תלונותם לתלונתם, תלונתם תלונה אחת תלונותם שם דבר בל׳ יחיד ואפי׳ הם תלונות הרבה ע״כ, וכוונת הרב לפרש מדוע בא הפעל בלשון יחיד והשם בל׳ רבים, ואמר שהכוונה כמו בלע״ז מורמורי״ם ובל״א (גמורי), שהוא שם הפעל המתמיד ושונה פעולות הרבה, ועל כלם יקל יספר בל׳ יחיד, וא״כ לפי פי׳ הרב ותכל עומד, לנקבה נסתרת, וכן ת״א, ואגלם אחרי שהשרש הזה בנטין פעל הוא תמיד יוצא יתכן שמלת ותכל פה נוכח לזכר, ובאורו שהשם אמר למשה כשתשיב את משה אהרן למשמרת אז תכלה אתה את תלונות ב״י מעלי, וכן פי׳ הרשב״ם, ור״ע ספורנו פי׳ ואת המשמר׳ תכלה את תלונתם שלא יוסיפו עוד להתלונן, עכ״ל: (כז) הן גוענו אבדנו, ת״א ביאר כוונ׳ כפל הל׳ ו״ל, הא מינכא קטלת חרבא הא מינכא בלעת ארעא, ע״כ, נראה לפי שלשון גויעה נופל על מיתה נמהרת שאינה באריכו׳ קולי, לכן ביאר על מיתת החרב, כמ״ש ויעפילו לעלו׳ וגו׳ וירד העמלקי וגו׳ (לעיל י״ד מ״ה), ומה שחזרו אבדנו הכונה על בליעת דתן ואבירם שבא׳ בהם ויאבדו מתוך הקהל, אך מה שאמר על כלנו אבדנו והא מינכא מיתו במותא שירא׳ שכונתו על מיתת מוציאי דבה, אינו מתיסב על לשון כלנו, ותיב״ע פירש הא מנתנא תשיבין כולנו אבדנ׳ כלנא, והיותר נראה שהכלל לחזק האמתה, כדרך כל סופכי שיח, וכן מתורגם בל״א: (כח) כל הקרב הקרב, כפל הלשון כמו שפירש״י ז״ל, אין אנו יכולין להיו׳ זהירין בכך, כולנו רשאי׳

עֲוֹן הַמִּקְדָּשׁ וְאַתָּה וּבְנֶיךָ אִתָּךְ
תִּשְׂאוּ אֶת־עֲוֹן כְּהֻנַּתְכֶם: ג וְגַם
אֶת־אַחֶיךָ מַטֵּה לֵוִי שֵׁבֶט אָבִיךָ ח
הַקְרֵב אִתָּךְ וְיִלָּווּ עָלֶיךָ
וִישָׁרְתוּךָ וְאַתָּה וּבָנֶיךָ אִתָּךְ
לִפְנֵי אֹהֶל הָעֵדֻת: ד וְשָׁמְרוּ
מִשְׁמַרְתְּךָ וּמִשְׁמֶרֶת כָּל־הָאֹהֶל
אַךְ אֶל־כְּלֵי הַקֹּדֶשׁ וְאֶל־
הַמִּזְבֵּחַ לֹא יִקְרָבוּ וְלֹא־יָמֻתוּ
גַּם־הֵם גַּם־אַתֶּם: ה וְנִלְווּ עָלֶיךָ
ושמרו

איהר זאָללט דיא שולד דעז
הייל־גטהומז איבער אייך
נעד־המען: דוא אונד דיינע
זאָהנע נעמליך, איהר זאָללט
דיא שולד דעז פריזטעראַמטז
איבערנעד־המען: (ג) דיינע
ברידר אַבער פאָם שטאַמע
לוי, דיא מיט דיר פאָן איינעם
פאַטער אַבשטאַמען,
זאָללזט דוא צו דיר נעהמען,
דאַס זיא בייא דיר בלייבען,
אונד דיר דינען: אינדעם דוא
נעבזט דיינען זאָהנען פאָר
דעם געצעלטע דעז צייגניסעז
ביזט: (ג) זיא זאָללען דיינען
דינזט אַבוואַרטען אונד דען
דינזט דעז גאַנצען צעלטז:
אַבער דעם הייל־יגען גע־

ראָטהע אונד דעם אַלטאַרע זאָללען זיא זיך ניכט נאַהען, דיזען ווירדע איהנען,
זאָוואָהל אַלז אייך, דען טאָד צוציהען: (ד) זאָנדערן זאָללען בייא דיר זיין, דאַז

תרגום אונקלוס

עַל־חוֹבֵי מַקְדְּשָׁא וְאַתְּ וּבְנָךְ עִמָּךְ
תְּסַלְּחוּן עַל־חוֹבֵי כְּהוּנַּתְכוֹן:
(ג) וְאַף־יַת־אָחָךְ שִׁבְטָא דְּלֵוִי שִׁבְטָא
דַּאֲבוּךְ קָרֵיב לְוָתָךְ וְיִתּוֹסְפוּן עֲלָךְ
וְיִשַׁמְּשׁוּנָךְ וְאַתְּ וּבְנָךְ עִמָּךְ קֳדָם
מַשְׁכְּנָא דְּסַהֲדוּתָא: (ד) וְיִטְרוּן
מַטְרַתָּךְ וּמַטְרַת כָּל־מַשְׁכְּנָא בְּרַם לְמָנֵי קוּדְשָׁא וּלְמַדְבְּחָא לָא יִקְרְבוּן וְלָא
יְמוּתוּן

רש"י

בעסקי דברים המקודשים המסורים לכם הוא
האהל והארון והשלחן וכלי הקדש אתם תשבו
ותזהירו את כל זר הבא ליגע: ואתה ובניך.
הכהנים: תשאו את עון כהונתם. שאינה
מסורה ללויים ותזהירו הלויים השוגגים שלא
יגעו אליכם בעבודתכם: (ב) וגם את אחיך.
בני גרשון ובני מרדי: וילוו. ויתחברו אליכם
להזהיר

אף

באור

רשאי ליכנס לתוך אוהל מועד, וכמעט יקרב אחד ממנו יותר מחבירו מבלי שום על לב ויכנס
אל האהל, יומת: האם המנו לגוע, האם כגוע עד תומנו לבלתי היות לנו שארית: המנו
מגזרת תמס והראוי תמנו ע"מ בזנו לנו (דברים ג' ז'), ונפל הדגש:

יח (א) תשאו ד את עון המקדש עון ביאת זרים אל המקדש שהי' מביא לפרוב'
מוטל עליך ועל כל בית אביך שהם הלויים. אתה עון כהנתכם, אתם תשמרו ותזהירו את
את הלויים, שלא יגשו אליכם בעבודתכם: (ב) וגם את אחיך וגו' וישרתוך, הלויים יהיו לך
לעזר במשמרתך: ואתה ובניך אתך לפני אהל העדת, ז"ל ר"ע ספירנו בפירוש הכתובי' האלה
לפי פשוטם, והסדר יהיה כך אתה ובניך תשמרו לפני קדש הקדשים שהוא אהל לארון אשר בו
לוחות העדו': (ג) ושמרו משמרתך ומשמרת כל האהל, והלויים ישמרו משמרתך שהוא בית
קדש הקדשים ומשמר' כל יתר המשכן חה חוץ לקדשי המשכן: אך אל כלי הקדש וגו', שהם
בתך

וְשָׁמְרוּ אֶת־מִשְׁמֶרֶת אֹהֶל מוֹעֵד
לְכֹל עֲבֹדַת הָאֹהֶל וְזָר לֹא־
יִקְרַב אֲלֵיכֶם׃ ס וּשְׁמַרְתֶּם אֵת
מִשְׁמֶרֶת הַקֹּדֶשׁ וְאֵת מִשְׁמֶרֶת
הַמִּזְבֵּחַ וְלֹא־יִהְיֶה עוֹד קֶצֶף
עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׃ ו וַאֲנִי הִנֵּה
לָקַחְתִּי אֶת־אַחֵיכֶם הַלְוִיִּם
מִתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לָכֶם מַתָּנָה
נְתֻנִים לַיהוָה לַעֲבֹד אֶת־עֲבֹדַת
אֹהֶל מוֹעֵד׃ ז וְאַתָּה וּבָנֶיךָ אִתְּךָ
תִּשְׁמְרוּ אֶת־כְּהֻנַּתְכֶם לְכָל־
דבר

תרגום אשכנזי

דאז שטיפטזעלט בעוואבען, אונד אללע ארבייט דאבייא פעררילטען: דאמיט קיין גע־מיינער זיך איך נאהרע: (ה) איהר אבער האבט דאז היילינגטום אונד דען אלטאר צו בעוואבען: דאמיט פערנר קיין צארן אויזברעכע, איבער דיא קינדער ישראל׳ז: (ו) איך, דער איך מיר אייערע ברידער, דיא לוים, אויז דען קינדערן ישראל׳ז גענאממען: איך איבערגעבע זיא אייך, אלז איין געשענק, צום דינזטע דעז עוויגען, דיא ארבייט ביי׳ם שטיפטזעלטע צו פעררילטען: (ז) דוא אונד דיינע זאהנע אבער איהר זאללט דאז פריזטעראמט פערזעהען, אין

רש״י

להזהיר (הס) גם את הזרים מליקרב אליהם: ושמרתם בשמירת הסערים ולמצות מהם גזרין ולמרכלין: (ד) וזר לא יקרב אליכם. אתכם אני מזהיר עליכם: (ה) ולא יהיה עוד קצף. כמו שהיה כבר שנאמר כי יצא הקצף: (ו) לכם מתנה כתוכים. יכול לעבודתכם של הלויט תלמוד לומר לה׳ כמו שמסורים למעלה. לשמור משמרת

תרגום אונקלוס

אף אינון אף אתון: (ד) ויתוספון עלך ויטרון ית טטרת משכן זמנא לכל פולחן משכנא וחילוני לא־יקרב לותכון: (ה) ויטרון ית טטרת קודשא וית טטרת מדבחא ולא יהי עוד רוגזא על בני ישראל:

(ו) ואנא הא קרבית ית־אחיכון ליואי מגו בני ישראל לכון מתנן יהיבין קדם יי למפלח ית פולחן משכן זמנא: (ז) ואת ובנך עמך תטרון ית כהונתכון לכל־
פתגם

באור

בתוך המשכן שהם המטורה והשלחן ומזבח הזהב: ואל המזבח, החיצון שהוא מזבח העולה אע״פ שהוא חוץ לקרשים: (ד) ושמרו את משמרת אהל מועד, לפנים מן הקלעים והוא כל החצר: (ה) ושמרתם את משמרת הקדש, ואתם הכהנים תשמרו את משמרת המשכן לפנים מן הקרשים, ע״כ, וכונתו שהוא על דרך כלל ואחריו מעטה, כי בתחלה אמר ע״ל כלל אתם ובניך ובית אביך תשאו וגו׳ וגם את אחיך וגו׳ וישרתוך, ואח״ז מפרש ע״ד פרט את משמר׳ הכהני׳ ושירות הלוים בלשון אוכן תהיה, אבל לפי תרגום האשכנזי יהיה המאמר ואתה ובניך אתך דבק
עם

דְּבַר הַמִּזְבֵּחַ וְלַמִּבֵּית לַפָּרֹכֶת
וַעֲבַדְתֶּם עֲבֹדַת מַתָּנָה אֶתֵּן
אֶת־כְּהֻנַּתְכֶם וְהַזָּר הַקָּרֵב
יוּמָת׃ פ
ח וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־אַהֲרֹן וְאֲנִי
הִנֵּה נָתַתִּי לְךָ אֶת־מִשְׁמֶרֶת
תְּרוּמֹתָי לְכָל־קָדְשֵׁי בְנֵי
יִשְׂרָאֵל לְךָ נָתַתִּים לְמָשְׁחָה
וּלְבָנֶיךָ לְחֹק־עוֹלָם׃ ט זֶה יִהְיֶה
לְךָ

תרגום אשכנזי קד

אין אַללען געשאָפטען דעז אַלטאַרז אונד איננערהאַלב דעז פאָרהאַנגז, דיא איהר צו פערריכטען האָבט: דאַז פריזטערטהום געבע איך איך, אַלז איין געשענק, צום אַמטע, אונד דער גע־מיינע, דער דינצטריט, זאָלל דעז טאָדעז זיין: (ח) פערנער שפראַך דער עוויגע צו אהרן, איך איבער־געבע דיר אויך דיא אויפזיכט, איבער מיינע העבעאָפפער: אַללע הייליגטהימער דער קינדער ישראל'ז זינד דיר אונד דיינען זאָהנען איבער־

גיבען, אונד איהר בעקאָממט דאַפאָן צו אַללען צייטען איערן אַנטהייל, אַלז הערר־שאַפטליכע געפאָללע: (ט) דיזעז זאָללזט דוא פאָן דעם

תרגום אונקלוס

פִּתְגַם מַדְבְּחָא וּלְמִגְוָו לְפָרוֹכְתָא
וְתִפְלְחוּן פֻּלְחַן מַתְּנָא אֶתֵּן יָת
כְּהוּנַתְכוֹן וְחֵילוֹנַי דְּיִקְרַב יִתְקְטֵל׃
(ח) וּמַלֵּיל יְיָ לְאַהֲרֹן וַאֲנָא הָא יַהֲבִית
לָךְ יָת טַטְרַת אַפְרָשׁוּתִי לְכָל קוּדְשַׁיָּא
דְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל לָךְ יְהַבְתִּינוּן לְרִבּוּ
וּלְבָנָךְ לְקָיֵם עָלַם׃ (ט) דֵּין יְהֵי
לָךְ

רש"י

משמרת גזברין ואמרכלין: (ז) עבודת מתנה׳ במתנה נתתיה לכם: (ח) ואני הנה נתתי לך. בשמחה לשון שמחה הוא זה כמו הנה הוא יולא לקראתך וראך ושמח בלבו. משל למלך שנתן שדה לאוהבו ולא כתב ולא חתם ולא העלה בערכאין בא אחד וערער על השדה אמר לו המלך כל מי שירצה יבוא ויערער לנגדך הריני כותב וחותם לך ומעלה בערכאין אף כאן לפי שבא קרח וערער כנגד אהרן על הכהונה בא הכתוב ונתן לו עשרים וארבע מתנות כהונה בברית מלח עול׳ ולכך נסמכה פרשה זו לכאן: משמרת תרומתי׳ שאתה צריך לשמרן

באור

ושרתך, ובאורו ושרתך כשאתה ובניך לפני אהל העדות: (ו) ואני הנה לקחתי, שעורו ואני הוא אשר לקחתי את הלוים מתוך בני ישראל ועתה הנני נותנם לכם: לכם מתנה נתונים לה׳, לכם יהיו נתונים לעבודת ה׳, וכן פירש״י יכול לעבודתם של הלויות ת״ל לה׳, כמו שמפורש למעלה לשמור משמרת גזברין ואמרכלין, ע״כ, וכן מתורגם בל״א: (ז) עבדת מתנה, בשתנה נתתיה לכם ־ (רש״י), וז״ל הרמב״ן, והנכון בעיני שיאמר ועבדתם עבודת כהונה ואינה עבודת שעבוד, אבל עבודת מתנה גדולה נתתי לכם בה לכבוד ולתפארת, ע״כ: והזר, לעבודת כהנים, ואפי׳ לוי יקרא זר לאותו דבר: (ח) את משמרת תרומתי, כבר פירשנו שכל התמנות על איזה דבר המוטל תחת השגחת האדם קרוי משמרת: לכל קדשי בני ישראל, לת״ל הכללי, כמו שבארנו בכמה מקומות שעניינו (איברהויפט בל״א): לך נתתים למשחה

לְךָ מִקֹּדֶשׁ הַקֳּדָשִׁים מִן־הָאֵשׁ
נ כָּל־קָרְבָּנָם לְכָל־מִנְחָתָם
וּלְכָל־חַטָּאתָם וּלְכָל־אֲשָׁמָם
אֲשֶׁר יָשִׁיבוּ לִי קֹדֶשׁ קָדָשִׁים
לְךָ הוּא וּלְבָנֶיךָ: י בְּקֹדֶשׁ
הַקֳּדָשִׁים תֹּאכְלֶנּוּ כָּל־זָכָר
יֹאכַל אֹתוֹ קֹדֶשׁ יִהְיֶה־לָּךְ:
יא וְזֶה־לְּךָ תְּרוּמַת מַתָּנָם לְכָל־

תנופת

תרגום אשכנזי

דעם אַללערהייליגסטען, דאַז דעם פייער בעשטיממט איזט, דאַבען, אַללע איהרע גאַבען, מעהלאָפּפער, זינדענאָפּפער אונד שולדאָפּפער, דיא זיא מיר צוברינגען, זאָללען אַלז איין אַללערהייליגסטעו דיר אונד דיינען זאָהנען געהאָרען: (י) אַן דעם הייליגסטן אָרטע זאָללט איהר עס פערצעהרען: יעדע מאַנספערזאָן קאַן דאַפאָן עסען, עס זאָלל אייך הייליג זיין: (יא) דיזעו אַבער זאָלל פאָן איהרען העבעאָפּפערן,

אונד

רש"י

לשמרן בטהר': למשח' לגדולה: (ט) מן האש: לאחר הקטרת האמים: כל קרבנם: כגון זבחי שלמי נבור: מנחתם חטאתם ואשמם: כמשמעו: אשר ישיבו לי: זה גזל הגר: (י) בקדש הקדשים תאכלנו וגו': למד על קדשי קדשים שאינן נאכלין אלא בעזרה ולזכרי כהונה: (יא) תרומת מתנם: המורם מן התודה ומהשלמים

תרגום אונקלוס

לְךָ מִקּוֹדֶשׁ קוּדְשַׁיָּא מִן אֶשְׁתָּא
כָּל קָרְבְּנְהוֹן לְכָל־מִנְחָתְהוֹן וּלְכָל־
חַטָּאתְהוֹן וּלְכָל אֲשָׁמֵיהוֹן דִּי יְתִיבוּן
קָדְמַי קוֹדֶשׁ קוּדְשִׁין דִּי לָךְ הוּא
וְלִבְנָךְ: (י) בְּקוֹדֶשׁ קוּדְשִׁין תֵּיכְלִנֵּיהּ
כָּל דְּכוּרָא יֵיכוּל יָתֵיהּ קוּדְשָׁא יְהֵי
לָךְ: (יא) וְדֵין לָךְ אַפְרָשׁוּת מַתְּנָתְהוֹן לְכָל־

ארטות

באור

למשחה, לגדולה: וכן ת"א לרבו, ועניבו אתהי' הנתינה לך כמו אטתנים מה לשרים הנמשחים, וכן מת רגם בל"ח: (ט) מקדש הקדשים מן האש, הקדשים המוכנים להעלותם על האש, והוא כלל לכל הקרבנות, ואח"ז הזכירם דרך פרט לכל מנחתם ולכל חטאתם וגו', וכל הלמדי"ן מפורשים כמו שזכרתי למעלה: (י) בקדש הקדשים תאכלנו, למד על קדשי הקדשי' שאינן נאכלין אלא בעזרה ולזכרי כהונה. (רש"י), ואין כונתו שתאכל בקדש הקדשים שהוא לפנים מן הפרכת כמו שהבין הרמב"ן ותפס עליו ז"ל, ולא הניחותי זה כי בקדש הקדשים אין שם אכילה ושתיה שאין נכנס שם אלא כה"ג ביום הכפורים, אבל כונת רש"י לתקן הקושיא הזאת ואמר שאינן נאכלין אלא בעזרה שהוא בחצר אהל מועד, וכדברי ת"ק דר"י ב"ב כדתניא בספרי בקדש הקדשים תאכלנו כרת הכתוב בדית עם אהרן על קדש הקדשים שלא יהיו נאכלין אלא במקום קדוש ומקום קדוש הוא העזרה כדכתיב במקום קדוש תאכל ופירש אחריו בחצר אהל מועד, ויהיה לפ"ז פי' בקדש הקדשים כדרך אכילת קה"ק שהוא העזרה, ור"י ב"ב אמר שהבי"ת בקדש הקדשים תורה כמשמעה במקום קה"ק דהייבו בהיכל שהוא לפנים מן העזרה ונקרא קה"ק בערך אל העזרה ואיתת בזמן שהקיפו הכותים את העזרה, אבל בשאר זמנים אינן נאכלין אלא בעזרה, וכבר התעורר הלח"מ בזה עי"ש: ורחב"ע פי' בקדש הקדשים תאכלנו אפי' בקדש

הקדשים

תְּנוּפַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְךָ נְתַתִּים
וּלְבָנֶיךָ וְלִבְנֹתֶיךָ אִתְּךָ לְחָק
עוֹלָם כָּל־טָהוֹר בְּבֵיתְךָ יֹאכַל
אֹתוֹ: יג כָּל חֵלֶב יִצְהָר וְכָל־
חֵלֶב תִּירוֹשׁ וְדָגָן רֵאשִׁיתָם
אֲשֶׁר־יִתְּנוּ לַיהוָה לְךָ נְתַתִּים:
יג בִּכּוּרֵי כָל־אֲשֶׁר בְּאַרְצָם
אֲשֶׁר־יָבִיאוּ לַיהוָה לְךָ יִהְיֶה
כָּל־טָהוֹר בְּבֵיתְךָ יֹאכְלֶנּוּ:
יד כָּל־חֶרֶם בְּיִשְׂרָאֵל לְךָ יִהְיֶה:
טו כָּל־פֶּטֶר רֶחֶם לְכָל־בָּשָׂר
אֲשֶׁר־יַקְרִיבוּ לַיהוָה בָּאָדָם
ובבהמה

אונד פאן אלען ווענדענאבען דער קינדער ישראל׳ז דיין זיין: נעמליך דיר, געבוט דיינען זאהנען אונד טאכטערן, צו עוויגען צייטען, אלז אייערן אנטהייל בעשטיממט בלייבען: אונד דאפאן יעדער אין דיינעם הויזע, דער דיין איזט, עסען דארף: (יג) אלעז בעסטע אעל אללען בעזטען מאזט אונד אללען קארן: נעמליך דיא ערזטען גאבען, וועלכע זיא דעם עוויגען ווידמען, זאללען דיר געשענקט זיין: (יג) דיא ערזטן פריכטע איהרעז לאנדעז, דיא זיא דעם עוויגען ברינגען, זאללען דיין זיין: וואז אין דיינעם הויזע דיין איזט, קאן דאפאן עסען: (יד) אללעז פערבאנטע אין ישראל זאלל דיין זיין: (טו) אללעז ערזטגעבארנע אן מענשען אונד פיה, דאז זיא דעם עוויגען ברינגען, זאלל דיר געהארען:
יעדאך

תרגום אונקלוס

אֲרֻמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לָךְ יְהַבְתִּינוּן
וְלִבְנָךְ וְלִבְנָתָךְ עִמָּךְ לְקָיֵם עָלַם כָּל
דְּדַכְיָא בְּבֵיתָךְ יֵיכוּל יָתֵיהּ: (יג) כָּל
טוּב מִשְׁחָא וְכָל־טוּב חִטְּתָא וְעִבּוּר
רֵאשִׁיתְהוֹן דִּי יִתְּנוּן קֳדָם יְיָ לָךְ יְהַבְתִּינוּן: (יג) בְּכוּרֵי כָל־דִּי בְּאַרְעֲהוֹן דִּי
יַיְתוּן קֳדָם יְיָ דִּי־לָךְ יְהֵי כָּל־דְּדַכְיָא בְּבֵיתָךְ יֵיכְלִנֵּיהּ: (יד) כָּל־חֲרָמָא בְּיִשְׂרָאֵל
דִּילָךְ יְהֵי: (טו) כָּל־פַּתַח וַלְדָא לְכָל־בִּשְׂרָא דִּי־יְקָרְבוּן קֳדָם יְיָ בְּאֲנָשָׁא
ובבעירא

רש״י

הבלמים ומאיל המזיר: לכל תנופות · שהרי אלו טעונין תנופה: כל טהור · ולא טמאים: דבר אחר כל טהור · לרבות אשתו: (ב) ראשיתה · היא תרומה גדולה: (יח) כחזה
התנופה

באור

קדשים שהוא אחל יועד, ונקלא קדש הקדשים כנגד אחר המשכן, והנה דעתו כדברי ר״י ב״ב אלא שהוא לא חלק בין בזיק שהקיפו ונו׳ לו בשאר זמנים: (יא) תרומה מתנם, בחסרון תי״ו, כמו מתנתם, והשור המורם מהבלמים ומהתודה ומאיל נזיר, וגם יתכן שהנפרד מזבח מַתָּן ע״מ מַשָּׂא ומזבח לכל מַשָּׂאם: לכל תנופת, שהרי אלו טעונין תנופה: כל טהור בביתך, ולא טמאים, ד״א כל לרבות אשתו׳ (רש״י): (יב) כל
הלב יצהר, הנכבד והמיוחד בשמן כי יפהר שם על השמן לרוב זכותו: ראשיתם אשר יתנו, כמ״ש לקמי׳ לגנך תילוסך ויגהרך: (יג) בכורי כל אשר בארצם, שעולו בכורי כל הפירות

וּבַבְּהֵמָה יִהְיֶה־לָּךְ אַךְ יִ פְדֵה
תִפְדֶּה אֶת בְּכוֹר הָאָדָם וְאֶת
בְּכוֹר הַבְּהֵמָה הַטְּמֵאָה תִּפְדֶּה׃
טז וּפְדוּיָו מִבֶּן־חֹדֶשׁ תִּפְדֶּה
בְּעֶרְכְּךָ כֶּסֶף חֲמֵשֶׁת שְׁקָלִים
בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ עֶשְׂרִים גֵּרָה
הוּא׃ יז אַךְ בְּכוֹר שׁוֹר אוֹ־בְכוֹר
כֶּשֶׂב אוֹ־בְכוֹר עֵז לֹא תִפְדֶּה
קֹדֶשׁ הֵם אֶת־דָּמָם תִּזְרֹק עַל־
הַמִּזְבֵּחַ וְאֶת־חֶלְבָּם תַּקְטִיר
אִשֶּׁה לְרֵיחַ נִיחֹחַ לַיהוָה׃
יח וּבְשָׂרָם יִהְיֶה־לָּךְ כַּחֲזֵה

התנופה

יעדאך מוזט דוא איינע אויז־
לעזונג געשטאטען, דיא
ערזטגעבורטה פאם מענשען
אונד פאם אונריינען פיה
מוזט דוא אויזלעזען לאסען:
(טז) דיא אויזלעזונג געשיהט
אלזא, ווען עז איינען מאנאט
אלט איזט, זא איזט דער
פרייז, אום וועלכען עז אויז־
געלאזט ווירד, פינף שקל
זילבער, נאך דעם שקל
דעז היילי גטהומז, דער
צוואנציג גרה האלט: (יז) היג־
גען דיא ערזטגעבורט איינעז
אכזען, איינעז לאממעז אדער
איינער ציגען זאללזט דוא
ניכט אויזלאזען לאסען:
זאנדערן איהר בלוט אויף
דען אלטאר שפרענגען,
אונד איהר פעט אין רויך
אויפשטייגען לאסען, אלז
איין פייער אפפער, צום אנגענעהמען גערוך, דעם עוויגען צו עהרען: (יח) דאז פלייש
דאפאן זאלל דיר געהארען: זא וויא דיא ווענדעברוזט

אונד

רש"י

התנופה וכשוק הימין · של שלמים שנאכלין לכהנים ולנשיהם לבניהם ולעבדיהם לשני ימים ולילה אחד לא הבכור נאכל לשני ימים ולילה אחד

תרגום אונקלוס

וּבְבְעִירָא יְהֵי לָךְ בְּרַם מְפָרַק תִּפְרוֹק
יַת בּוּכְרָא דְּאֶנָשָׁא וְיַת בּוּכְרָא
דִּבְעִירָא מְסַאֲבָא תִּפְרוֹק׃

(טו) וּפוּרְקָנֵיהּ מִבַּר־יַרְחָא תִּפְרוֹק בְּפוּרְסָנֵיהּ כְּסַף חֲמִשָׁא סְלָעִין בְּסֶלְעֵי
קוּדְשָׁא עֶשְׂרִין מָעִין הוּא׃ (יז) בְּרַם בּוּכְרָא דְתוֹרָא אוֹ בּוּכְרָא דְאִמְּרָא אוֹ
בּוּכְרָא דְעִזָּא לָא תִפְרוֹק קוּדְשָׁא אִינּוּן יַת־דְּמְהוֹן תִּזְרוֹק עַל מַדְבְּחָא וְיַת־
תַּרְבֵּיהוֹן תַּסִּיק קוּרְבָּן דְּמִתְקַבֵּל בְּרַעֲוָא קֳדָם יְיָ׃ (יח) וּבְשַׂרֵיהוֹן יְהֵי־לָךְ כְּחַדְיָא

דארמותא

באור

לאחר בארלנס: יהיה, הראוי יהיו, כי הוא מוסב על בכורי: (טו) אך פדה תפדה, תקח פדיומו מיד ישראל הטוהה אתו וכן ואת בכור הבהמה הטמאה תפדה: (טז) ופדויו, כמו הנסתר מוסב על האדם המוזכר בכתוב שלמעלה, ר"ל הפדויים של בכורי אדם מבן חודש תפדה, אבל כדיון בכור בהמה טמאה לא הוצרך להזכיר כי כבר מבואר בפ' בא וכל פטר חמור תפדה בשה (שמות י"ג י"ג): (יח) כחזה התנופה וכשוק הימין, כחזה התנופה וכשוק הימין של

שלמים

הַתְּנוּפָה וּכְשׁוֹק הַיָּמִין לְךָ יִהְיֶה׃
יט כָּל־תְּרוּמֹת הַקֳּדָשִׁים אֲשֶׁר
יָרִימוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל לַיהוָה נָתַתִּי
לְךָ וּלְבָנֶיךָ וּלְבִתֶּךָ אִתָּךְ לְחֹק
עוֹלָם בְּרִית מֶלַח עוֹלָם הִוא
לְפָנַי יְהוָה לְךָ וּלְזַרְעֲךָ אִתָּךְ׃
כ וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־אַהֲרֹן
בְּאַרְצָם לֹא תִנְחָל וְחֵלֶק
לֹא־יִהְיֶה לְךָ בְּתוֹכָם אֲנִי
חֶלְקְךָ וְנַחֲלָתְךָ בְּתוֹךְ בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל׃ ס שביעי כא וְלִבְנֵי
לוי

אונד דיא רעכטע שולטער
דיר געהאָרט: (יט) אַלע
הייליגע גאַבען, דיא דיא
קינדער ישראל'ז דעם עוויגען
ווידמען: געבע איך דיר,
געבוט דיינען זאָהנען אונד
טאָכטערן, צו איערם אַן־
טהייל אויף עוויגען צייטען:
דיזען זייא איין עוויגער אונ־
פערוועזליכער בונד פאָר דעם
עוויגען, פיר דיך אונד דיינען
זאַמען נעבען דיר: (כ) פערנר
שפראַך דער עוויגע צו אהרן,
אין איהרעם לאַנדע זאָלסט
דוא קיין ערבגוט בעזיטצען,
אונד קיינען טהייל אונטער
איהנען האַבען: איך בין דיין
טהייל אונד דיין ערבגוט אונ־
טער דען קינדערן ישראל'ז:
(כא) דען קינדערן לוי

תרגום אונקלוס

דְּאַרְמוּתָא וּכְשָׁקָא דְּיַמִּינָא דִּילָךְ
יְהֵי: (יט) כָּל אַפְרָשׁוּת קוּדְשַׁיָּא דִּי
יַפְרְשׁוּן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל קֳדָם יְיָ יְהָבִית
לָךְ וְלִבְנָךְ וְלִבְנָתָךְ עִמָּךְ לְקָיְמָא עָלַם
קְיָם מְלַח עָלַם הִיא קֳדָם יְיָ לָךְ
וְלִבְנָךְ עִמָּךְ: (כ) וַאֲמַר יְיָ לְאַהֲרֹן
בְּאַרְעֲהוֹן לָא תִחְסַן וְחוּלַק לָא־יְהֵי
לָךְ בֵּינֵיהוֹן מִתְּנָן דְּיַהֲבַת לָךְ אֲנוּן חוּלְקָךְ וְאַחְסַנְתָּךְ בְּגוֹ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׃
(כא) וְלִבְנֵי
לוי

רש"י

לחד: לך יהיה · בא רבי עקיבא ולמד הוסיף לך הכתוב הוויה לחרת שלא תאמר כחזה ושוק של תודה שאינה נאכל אלא ליום ולילה: (יט) כל תרומת הקדשים · מחיצתה של פרשה זו כללה בתחילתה וכללה בסוף ופרט באמצע: ברית מלח עולם. כרת ברית עם אהרן בדבר בריא ומתקיים ומבריא את אחריו: ברית מלח · בברית הכהונה למלח שאינו מסריח לעולם: (כ) וחלק לא יהי' לך בתוכם · אף בביזה: והם

באור

שלמים שנאכלים לכהנים לנשיהם ולבניהם ולעבדיהם לשני ימים ולילה אחד, אף הנכור נאכל לשני ימים ולילה אחד (זבחים דף כ"ו): לך יהיה, בא ר' עקיבא ולמד הוסיף לך הכתוב הויה לחרת (כי כבר כתוב וכשרם יהיה לך), שלא תאמר כחזה ושוק של תודה שאינו נאכל אלא ליום ולילה (ספרי): (יט) כל תרומת הקדשים, אחר שהזכיר המתנות ע"ל פרט חזר וכלל אותם, וכן פירש"י מחיצתה של פרשה זו כללה בתחלת' וכללה בסוף' ופרט באמצע: ברית מלח עולם, ברית קיימת שלא תופר כמלח שאינו מסריח לעולם: (כ) בארצם לא תנחל וחלק לא יהיה לך, כפל הענין במלת אונית וכן אני חלקך ונחלתך: (כא) הנה נתתי, הנני נותן במו כתתי כסף

לוי געבע איך אַללע צעהנטען
אין ישראל צו איהרעם ערבי
גוטע: פיר דען דינוט, דען
זיא צו פערזאָרגען האָבען,
ביים שטיפטזצעלטע:
(כג) דאַמיט דיא קינדער
ישראל'ז זיך פערנער ניכט
מעהר דעם שטיפטזצעלטע
נאָהרען: אונד דאַדורך זונדע
אויף זיך לאַדען, דיא איהנען
דען טאָד צוציהעט: (כג) זאָ
זאָללען יענע, אינדעם דער
לוי דען דינוט ביים שטיפטז
צעלטע פערריכטעט, דיא
שולד דער קינדער ישראל'ז
איבערנעהמען: דיזען זייא
פיר אייערע נאַכקאָממען איין
עוויגען געזעטץ, אונטער דען
קינדערן ישראל'ז אַבער זאָל
לען זיא קיין ערבטעל בעזיצען:
(כד) דען דען צעהנטען, וועלכע דיא קינדער ישראל'ז,

לֵוִי הִנֵּה נָתַתִּי כָּל־מַעֲשֵׂר
בְּיִשְׂרָאֵל לְנַחֲלָה חֵלֶף עֲבֹדָתָם
אֲשֶׁר־הֵם עֹבְדִים אֶת־עֲבֹדַת
אֹהֶל מוֹעֵד: כג וְלֹא־יִקְרְבוּ
עוֹד בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל־אֹהֶל
מוֹעֵד לָשֵׂאת חֵטְא לָמוּת:
כג וְעָבַד הַלֵּוִי הוּא אֶת־עֲבֹדַת
אֹהֶל מוֹעֵד וְהֵם יִשְׂאוּ עֲוֹנָם
חֻקַּת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם וּבְתוֹךְ
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא יִנְחָלוּ נַחֲלָה:
כד כִּי אֶת־מַעֲשַׂר בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל
אשר

דעם

רש"י

(כג) והס' הלויים ישאו עונם של ישראל שעליהם להזהיר

תרגום אונקלוס

לֵוִי הָא יְהָבִית כָּל מַעֲשְׂרָא בְּיִשְׂרָאֵל לְאַחְסָנָא חֲלַף פּוּלְחָנְהוֹן דִּי־אִינוּן
פָּלְחִין יָת־פּוּלְחָן מִשְׁכַּן זִמְנָא: (כג) וְלָא יִקְרְבוּן עוֹד בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמִשְׁכַּן
זִמְנָא לְקַבָּלָא חוֹבָא לְמֵמָת: (כג) וַיְפָלְחוּן לֵוָאֵי אִינוּן יָת־פּוּלְחָן מִשְׁכַּן זִמְנָא
וְאִינוּן יְקַבְּלוּן חוֹבֵיהוֹן קְיָם עָלַם לְדָרֵיכוֹן וּבְגוֹ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לָא יַחְסְנוּן אַחְסָנָא
(כד) אֲרֵי יָת־מַעֲשְׂרָא דְּבְנֵי־יִשְׂרָאֵל די

באור

בכסף הקדש (בראשית כ"ג י"ג): כל מעשר בישראל לנחלה, להיות להם במקום נחלה
(כב) ולא יקרבו עוד, סד על הפסוק שלמעלה ושעורו חלף עבודתם אשר הם עובדים
עבודת אהל מועד שלא יקריבו ב"י ע"ז לשאת חטא משפט מות: (כג) ועבד
הלוי הוא, בתינת ועבד כבר בכלל הוראת הגוף והמין, וחולי כפל מלת הוא לחיזק הענין כמו
ושמרתם אתם (ויקרא י"ח כ"ו): ועבד הלוי, ל"ל על השבט בכלל ולפי שבט הוא שם שלם
יתכן לדבר עליו גם ל"ל ולפיכך אמר אח"ז והם ישאו את עונם (ח"ה, ויתכן שכך הוא שם
וסמוך הכתובים, ולבני לוי הנה נתתי וגו', (כב) למען לא יקרבו עוד בני ישראל אל אהל מועד
וע"י כך יחטאו וימותו, (כג) לכן נתתי שכל עוד שהלוי בעלמו יעבוד את עבודתו, ישאו
לוי הזהירו את עם ישראל ויזהירו אותם מגשת אל הקודש, (וכן מתורגם בל"א), וגם לקבל
תרגם

אֲשֶׁר יָרִימוּ לַיהוָה תְּרוּמָה נָתַתִּי
לַלְוִיִּם לְנַחֲלָה עַל־כֵּן אָמַרְתִּי
לָהֶם בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא
יִנְחָלוּ נַחֲלָה׃ פ
כא וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר׃
כב וְאֶל־הַלְוִיִּם תְּדַבֵּר וְאָמַרְתָּ
אֲלֵהֶם כִּי־תִקְּחוּ מֵאֵת בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל אֶת־הַמַּעֲשֵׂר אֲשֶׁר
נָתַתִּי לָכֶם מֵאִתָּם בְּנַחֲלַתְכֶם
וְהֲרִמֹתֶם מִמֶּנּוּ תְּרוּמַת יְהוָה
מַעֲשֵׂר מִן־הַמַּעֲשֵׂר׃ כג וְנֶחְשַׁב
לָכֶם תְּרוּמַתְכֶם כַּדָּגָן מִן־הַגֹּרֶן
וכמלאה

דעם עוויגען, אַל״ז איינע
העבע, ווידמען, דיזען געבע
איך דען לוים צום ערבגוטע:
אונד איך זאָגע איהנען דיזער־
האַלב אַן, דאַס זיא אונטער
דען קינדערן ישראל״ז קיין
ערבגוט בעזיטצען זאָלל״ען:
(כה) דער עוויגע רעדעטע
מיט משה אונד שפראַך:
(כו) מיט דען לוים זאָלל״וט
דוא שפרעכען, אונד איהנען
זאָגען: ווען איהר פאָן דען
קינדערן ישראל״ז דען צעהנ־
טען נעהמעט, דען איך אייך
שטאַטט אייערז ערבגוטעז
געגעבען: זאָ מיסט איהר
דאַפאָן צור העבע דעז עוויגן,
דען צעהנטען פאָן דעם
צעהנטען אַבזאָנדערן:
(כז) אייערע דהעבע ווירד
נעמליך געאַכטעט: וויא
אָדער
קאָרן אויז דער שיינע,

תרגום אונקלוס

דִּי יַפְרְשׁוּן קֻדָּם־יְיָ אַפְרְשׁוּתָא יְהָבִית
לְלֵוָאֵי לְאַחְסָנָא עַל־כֵּן אֲמַרְתִּי
בְּגוֹ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לָא יַחְסְנוּן אַחְסָנָא:
(כא) וּמַלִּיל יְיָ עִם־מֹשֶׁה לְמֵימָר:
(כב) וְלֵוָאֵי תְּמַלֵּיל וְתֵימַר לְהוֹן
אֲרֵי־תְסַבּוּן מִן בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל יָת־
מַעֲשְׂרָא דִי יְהָבִית לְכוֹן מִנְּהוֹן בְּאַחְסַנְתְּכוֹן וְתַפְרְשׁוּן מִנֵּיהּ אַפְרְשׁוּתָא קֻדָּם
יְיָ מַעֲשְׂרָא מִן מַעֲשְׂרָא: (כג) וְתִתְחַשֵּׁב לְכוֹן אַפְרְשׁוּתְכוֹן כְּעִבּוּרָא מִן־אִדְרָא
וכמלאתא

רש״י

להזהיר הזרים מגשת אליהם: (כד) אשר ירימו
לה׳ תרומה. הכתוב קראו תרומה על שיפרים
ממנו תרומת מעשר: (כז) ונחשב לכם תרומתכ׳
כדגן מן הגרן. תרומת מעשר שלכם אסורים
לזרים ולטמאים וחייבין עלי׳ מיתה וחומש
כתרומה גדולה שנקראת רחשית דגן מן הגורן:
וכמלאה

באור

תרגם יפלחון לוי׳ איטון ל״ר, ופיעור הכתוב שהלוים יעבדו את עבודת אה״מ ושהם ישאו עונם
של ישראל הנגשים כי עליהם להזהיר הזרים שלא יגשו אל אהל מועד: (כד) אשר ירימו לה׳
הרומה, הכתוב קראו תרומה עד שיפרים ממנו תרומת מעשר (רש״י): (כז) ונחשב לכם,
כגר החכר פעמים רבות, אם יקדם פעל לפועל אז איטו אומר את המן ולא את המספר, לכן
אמר ונחשב על מלת תרומתכם שהנפרד ממנה תרומה גה״א הנקבה: כדגן מן הגרן, שיהיה
המעשר

וְכַמְּלֵאָה מִן־הַיֶּקֶב׃ כח כֵּן
תָּרִימוּ גַּם־אַתֶּם תְּרוּמַת יְהוָה
מִכֹּל מַעְשְׂרֹתֵיכֶם אֲשֶׁר תִּקְּחוּ
מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּנְתַתֶּם מִמֶּנּוּ
אֶת־תְּרוּמַת יְהוָה לְאַהֲרֹן
הַכֹּהֵן׃ כט מִכֹּל מַתְּנֹתֵיכֶם
תָּרִימוּ אֶת כָּל־תְּרוּמַת יְהוָה
מִכָּל־חֶלְבּוֹ אֶת־מִקְדְּשׁוֹ מִמֶּנּוּ׃
ל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם בְּהָרִימְכֶם
את

תרגום אשכנזי

אָדער געטראָנקע אויז דער
קעלטער׃ (כח) אַלזאָ מיסט
איהר אויך דיא העבע דעז
עוויגען פאָן אַללען צעהנטען
דיא איהר פאָן דען קינדערן
ישראל׳ז נעהמעט, אַבזאָנד־
ערן׃ אונד זאָל־לע דעם
פריזטער אהרן ברינגען׃
(כט) פאָן אַללעם וואָז איך
נעגעבען ווירד, מיסט איהר
דיא העבע דעז עוויגען אַב־
זאָנדערן׃ פאָן אַללעם בעזטען
דען געהייליגטען טהייל דאַ־
פאָן׃ (ל) זאָגע איהנען אַבער
אויך׃ ווען איהר דען בעזטען
טהייל

רש׳י

וכמלאה מן היקב׃ כתרומת תירוש ויצהר
הגיטלת מן היקבים׃ מלאה לשון כיסל תבואה
שנתמלאת׃ יקב׃ הוא הבור שלפני הגת שהיין
יורד לתוכו וכל לשון יקב חפירת קרקע הוא וכן
יקבי המלך (זכריה י״ד) הוא יש לוקיטוס
חפירה שחפר מלכו של עולם׃ (כה) כן תרימו
גם אתם׃ כמו שישראל מרימים מגרנכם
ומיקביכם תרימו גם אתם ממעשר שלכם כי
הוא נחלתכם׃ (כט) מכל מתנותיכם תרימו
את כל תרומת ה׳׃ בתרומה גדולה הכתוב
מדבר שאם הקדיש לוי את הכהן בכרי וקבל
מעשרותיו קודם שיטול כהן תרומה גדולה מן
הכרי צריך להפרים הלוי מן המעשר תחלה אחד
מקמשים לתרומה גדולה ויחזור ויפרים תרומת מעשר׃ (ל) בהרימכם את חלבו ממנו׃ לאחר שתרימו

תרגום אונקלוס

וְכַמְלָאתָא מִן מַעֲצַרְתָּא׃ (כח) כֵּן
תַּפְרְשׁוּן אַף־אַתּוּן אַפְרְשׁוּתָא קֳדָם
יְיָ מִכֹּל מַעְשְׂרָתְכוֹן דִּי תִסְבּוּן מִן
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְתִתְּנוּן מִנַּיהּ יָת־
אַפְרְשׁוּתָא קֳדָם־יְיָ לְאַהֲרֹן כָּהֲנָא׃
(כט) מִכֹּל מַתְּנָתֵיכוֹן תַּפְרְשׁוּן יָת־
כָּל־אַפְרְשׁוּתָא דְיְיָ מִכָּל־שׁוּפְרֵיהּ
יָת מִקְדְּשֵׁיהּ מִנַּיהּ׃ (ל) וְתֵמַר לְהוֹן
בְּאַפְרְשׁוּתְכוֹן יָת׳

באור

המעשר שאתם לוקחי׳ נחשב לכם כדגן מן הגרן שלכם וכמלאה מן היקב שלכם, על כן חייבים
גם אתם לתת ממנו תרומת ה׳׃ וכמלאה כתב הרד״ק בשרש מלא, שהוא מענין השלמה ופי׳
מלאתך (שמות כ״ג כ״ו), כשתתמלא התבואה שלך ותתבשל תן ממנה בכורים, וכן היין
נקרא מלאה וכמלאה מן היקב, כי מין העבבי׳ כדרכי׳ ביקב עד גמר בשולם ע״כ, ועיין בנחור שעת
(שם)׃ (כט) מכל מתנתיכם וגו׳ מכל חלבו, את הטוב והנכבד שבמעשר אשר תקחו מישראל
תתנו את תרומת ה׳ לאהרן הכהן, ואמר חלבו בכתוי היחיד ולא אמר חלביהן כאשר אמר מכל
מתנותיכם ל״ר, כי הכתוי שב על פרטי המינים על הדגן או תירוש ויצהר, וכן אמר מקדשו,
דעת המתרגם שהכתוי שב על תיבת כל שהוא יחיד׃ (ל) בהריומכם וגו׳ ונחשב ללוים,
לכם הלוים׃ כתבואת גרן, אחר שהפרשתם ממנו תרומת מעשר יהי׳ הנשאר לכם כתבואת
גרן

אֶת־חֶלְבּוֹ מִמֶּנּוּ וְנֶחְשַׁב לַלְוִיִּם
כִּתְבוּאַת גֹּרֶן וְכִתְבוּאַת יָקֶב :
לא וַאֲכַלְתֶּם אֹתוֹ בְּכָל־מָקוֹם
אַתֶּם וּבֵיתְכֶם כִּי־שָׂכָר הוּא
לָכֶם חֵלֶף עֲבֹדַתְכֶם בְּאֹהֶל
מוֹעֵד : לב וְלֹא־תִשְׂאוּ עָלָיו חֵטְא
בַּהֲרִימְכֶם אֶת־חֶלְבּוֹ מִמֶּנּוּ
וְאֶת־קָדְשֵׁי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל לֹא
תְחַלְּלוּ וְלֹא תָמוּתוּ : פ
יט א וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה
וְאֶל־אַהֲרֹן לֵאמֹר : ב זֹאת חֻקַּת

פרשת פרה — התורה

(לא) ואיהר דירפט עז עסען, אן אללען אָרטען, איהר אונד אייערע הויזלייטע: דען עז איזט אייער לאָהן, פיר אייערע דינזטע ביים שטיפטזצעלטע: (לב) ווען איהר דאז בעזטע דאפאן אבגעזאָנדערט האבט, זאָ לאדעט איהר קיינע זינדע אויף אייך: ענטווייהט אויך ניכט דיא היילינגטהימער דער קינדער ישראל'ז, אלז וואָדורך איהר אייך דען טאָד צוציהען קאָנטעט:

יט (א) דער עוויגע רעדעטע מיט משה אונד אהרן, אונד שפראך: (ב) דיזען איזט איינע פערארדנונג דען געזעצען, דיא

תרגום אונקלוס

ית שופריה טניה ויתחשב ללוואי כעלת אדרא וכעלת מעצרתא: (לא) ותכלון יתיה בכל אתון ואנש כתיכון ארי אגרא הוא לכון חלף פולחנכון בטשכן זמנא: (לב) ולא־תקבלון עלוהי חובא באפרשותכון ית־שופריה טניה וית־קודשיא דבני־ישראל לא תחללון ולא תמותון:

יט (א) ומליל יי עם משה ולאהרן למימר: (ב) דא גזירת אוריתא

רש"י

שתרימו תרומת מעשר ממנו: וכחשב. המותר ללויים חולין גמורין: כתבואת גרן. לישראל שלא תאמר הואיל וקראו הכתוב תרומה שנאמר כי את מעשר בני ישראל אשר ירימו לה' תרומה יכול יהא כולו אסור תלמוד לומר וכחשב ללויים כתבואת גרן מה של ישראל חולין אף של לוי חולין: (לא) בכל מקום. אפי' בבית הקברות: (לב) ולא תשאו עליו חטא וגו'. הא אם לא תרימו תשאו חטא: ולא תמותו. הא אם תחללו תמותו:

יט (ב) זאת חקת התורה. לפי שהשטן ואומות העולם מוכין את

באור

גרן שלכם ומותר לאכלו בכל מקום: (לב) ולא תשאו עליו חטא, כאשר תרימו חלבו לא תשאו חטא, ובתתכם את מקדשו ממנו יהיו קדשי בני ישראל שעורים ואם לא תעשו כן תשא חטא שעברתם על המצוה וחללתם קדשי בני ישראל בעבור שאכלתם את מקדשו. (הרא"ע): יט (ב) זאת חקת התורה, בנחור פסוק עקב אשר שמע אברהם בקולי (בראשית כ"ו ה'), הבדיל המתרגם בין חקה ומצוה ותורה יע"ש, וסוף דברי ז"ל ולזה תמצא לפעמי

תרגום אשכנזי

חקת יט

דיא דער עוויגע בעפיהלט : געמליך , זאגט דען קינדערן ישראל׳ז , דאס זיא דיר איינע ראטהע קוה ברינגען , דיא לייגע פלעקען , אויך קיינען לייבופעהלער האט , אונד אויף וועלכע נאך קיין יאך געקאממען איזט : (ג) דיזע געבט דעם פריזטער אלעזר : מאן פיהרט זיא צום לאגער הינאוז

חקת יט

הַתּוֹרָה אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה לֵאמֹר דַּבֵּר ׳ אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיִקְחוּ אֵלֶיךָ פָּרָה אֲדֻמָּה תְּמִימָה אֲשֶׁר אֵין־בָּהּ מוּם אֲשֶׁר לֹא־עָלָה עָלֶיהָ עֹל : ג וּנְתַתֶּם אֹתָהּ אֶל־אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן וְהוֹצִיא אֹתָהּ

אל

רש״י

ישראל לומר מה המצוה הזאת ומה מעם יש בה לפיכך כתב בה חקה גזירה היא מלפני אין לך רשות להרהר אחריה : ויקחו אליך • לשולם היא נקראת על שמך פרה שעשה משה במדבר : אדומה תמימה • שתהא תמימה באדמימו׳ שאם היו בה שתי שערו׳ שחורו׳ פסולה : (ג) שעזר • מנותה

תרגום אונקלוס

אוֹרַיְתָא דִּי פַקִּיד יְיָ לְמֵימַר מַלֵּיל עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיִסְבּוּן לָךְ תּוֹרְתָא סְמִיקְתָא שְׁלִמְתָא דִּי לֵית בָּהּ טוּמָא דִּי לָא סְלִיק עֲלָהּ נִיר : (ג) וְתִתְּנוּן יָתָהּ לְאֶלְעָזָר כָּהֲנָא וְיִפֵּק יָתָהּ

למברא

באור

שיסתמם בעל הלשון בשמו׳ הללו בלי הבדל וכונת ענין , כי בערך אל נותן התורה והמצוה אין ביניהם הבדל כלל , ופעמים שיכוון אל ההבדל שזכרנו , והוא בבחינת האדם המחויב לעשותם , שבבחינת המשיג המקבלם , פעמים שיקבר להשיג ענין אחד ויקבלו בפחות ענין אחר שיש בו , עכ״ל • והנה גם בפרשה הזאת הוא מדבר בערך אל נותן התורה שאז אין הבדל ביניהם , לכן תבאנה כאן כל השלם המצות האלה יחד על ענין אחד , שאמר זאת חקת התורה אשר צוה וגו׳ , ואף על פי כן עקר הדבר הוא חקה , משמרת החדון על עבדו , והמושל על העם כמו שאמרנו , גזירה היא מלפני , אין לך להרהר אחריה : אשר צוה ה׳ , כמעשה ואל משה אמר עלה אל ה׳ , אז הוא כמו מסורה דבר אל בני ישראל זאת חקת התורה אשר צוה ה׳ • (רמב״ן) : והראשון נראה , שאלו היה המקרא מסורה , היה לו לומר קחו אלי , כשנאמר למשכיל בהוראת מצות לאמר , אשר עוררנו עליה פעמים רבות : דבר , אף שדבר הדבר היה גם אל אהרן , לא היה הצוי לישראל רק ע״פ משה לבדו : ויקחו אליך , יקחו משלהם לתת לך , כמ״ש אכל ויקחו לי תרומה , ונעבור מצות אליך דרשו חז״ל במדבר רבה , לשולם היא נקראת על שמך , פרה שעשה משה במדבר • (רש״י) , וז״ל הרמב״ן , ועשה אליך שיעשו כן במדבר לשעתם ואח״כ יהיה שתהיה לחקת עולם , וכן ויקחו אליך שמן זית וגו׳ ואח״כ חקת עולם לדורותם : תמימה , שתהא תמימה באדמימות שאם היו בה שתי שערות שחורות פסולה • (רש״י) , ומה שפי׳ שחורות לא דוקא אלא כל שאינן אדומות קרי להו שחורו׳ , וכן הוא בפרק שני בשם׳ פרה היו בה שתי שערות שחורות אז לגנות פסולה , וכן כוון המתרגם בל״א (קייני פלעקן) : אשר אין בה מום , שום מום מהמומין הפוסלין בקרבן , כמפורש בפרש׳ אמור (ויקרא כ״ב כ״ב) : לא עלה עליה על , לא משכה בעול משא ועבודה : (ג) ונתתם , שב גם על אהרן שיהיה גם הוא במסירת העבודה לבנו : אל אלעזר , מנותה בסגן • (רש״י) , וכונתו רק על הפרה הזאת בלבד , אבל בשאר הפרות שנעשו לדורות נחלקו בו חז״ל : והוציא אותה , המוליא , ואינו נוהג לאים מיוחד , ובל״א (מן פיהרע זיא) , אז משב על אלעזר שיכוה להוציאה : ושחט , מי שיהיה ואפי׳ זר :

לפנין

אֶל־מִחוּץ לַמַּחֲנֶה וְשָׁחַט אֹתָהּ
לְפָנָיו: ד וְלָקַח אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן
מִדָּמָהּ בְּאֶצְבָּעוֹ וְהִזָּה אֶל־
נֹכַח פְּנֵי אֹהֶל־מוֹעֵד מִדָּמָהּ
שֶׁבַע פְּעָמִים: ה וְשָׂרַף אֶת־
הַפָּרָה לְעֵינָיו אֶת־עֹרָהּ וְאֶת־
בְּשָׂרָהּ וְאֶת־דָּמָהּ עַל־פִּרְשָׁהּ
יִשְׂרָף: ו וְלָקַח הַכֹּהֵן עֵץ אֶרֶז
וְאֵזוֹב וּשְׁנִי תוֹלָעַת וְהִשְׁלִיךְ
אֶל־תּוֹךְ שְׂרֵפַת הַפָּרָה: ז וְכִבֶּס
בְּגָדָיו הַכֹּהֵן וְרָחַץ בְּשָׂרוֹ בַּמַּיִם
וְאַחַר יָבֹא אֶל־הַמַּחֲנֶה וְטָמֵא
הכהן

תרגום אונקלוס

לְמַבְרָא לְמַשְׁרִיתָא וְיִכּוּס יָתֵהּ
קֳדָמוֹהִי: (ד) וְיִסַּב אֶלְעָזָר כָּהֲנָא
מִדְּמָהּ בְּאֶצְבְּעֵיהּ וְיַדֵּי לְקֹבֶל אַפֵּי
מַשְׁכַּן זִמְנָא מִדְּמָהּ שְׁבַע זִמְנִין:

רש"י

מחוצה לנפן: אל מקום למחנה. מקום לבלע מחנות: ושחט אותה לפניו. זר שוחט ואלעזר רואה: (ד) אל נכח פני א"מ. עומד במזרחו של ירושלים ומתכוין ורואה פתחו של היכל בשעת הזאת הדם: (ו) אל המחנה. למחנה שכינה

(ה) וְיוּקַד יָת־תּוֹרְתָא לְעֵינוֹהִי יָת מַשְׁכָּהּ וְיָת בְּסָרָהּ וְיָת דְּמָהּ עַל אוּכְלָהּ יוּקַד:
ו וְיִסַּב כָּהֲנָא אֶעָא דְּאַרְזָא וְאֵזוֹבָא וּצְבַע זְהוֹרִי וְיִרְמֵי לְגוֹ יְקִידַת תּוֹרְתָא:
(ז) וְיַצְבַּע לְבוּשׁוֹהִי כָּהֲנָא וְיַסְחֵי בִּשְׂרֵיהּ בְּמַיָּא וּכְתַר בֵּן יֵעוֹל לְמַשְׁרִיתָא וְיֵהֵי
מְסָאֵב כהנא

באור

לפניו, לפני אלעזר שיהיה רואה בשחיטת הזר: (ד) אל נכח פני אהל מועד, נכח הנד שהוא פני אהל מועד והוא כד מזרח, כי דרך הכתוב לומר על מזרח ומערב בלשון פנים ואחור: (ה) ושרף את הפרה לעיניו, איזה כהן שיהיה ישרפנה לעיני אלעזר: על פרשה, עם פרשה והוא הוכל שנכרם הבהמה: (ו) ולקח הכהן, יתכן שהוא אלעזר שהוא הכהן הגדול. וכ"ע תרגם ויסב כהן אחרן: (ז) וכבס בגדיו הכהן, המשלך שבפסוק הקודם, והוא אלעזר כמו שפירשתי. ודברי רשב"ע נכתבו תמוהים מאוד, שפי' וכבס בגדיו, הכהן השורף, ע"כ וכבס בגדי' של השורף נאמר בפסוק הסמוך, והשורף אתה וגו': ואחר יבא אל המחנה,

היגאויז, אונד שלאַכטע זיא
אין זיינער געגענוואַרט:
(ד) דער פריזטער אלעזר
נעהמע מיט זיינעם פינגער
עטוואַז פאָן איהרעם בלוטע:
אונד שפרענגע עז געגען דיא
פאָרערזייטע דעז שטיפטז-
צעלטז, זיבענמאַהל: (ה) מאַן
פערברענגע אַלזדען דיא קוה
פאָר זיינען אוגען: איהר
פעלל, פלייש, בלוט אונד
מיזט זאַלל מאַן פערברענ-
גען: (ו) דער פריזטער נעהמע
צעדערנהאָלץ, איזאָפען אונד
איינען האָכראָטהען פאַדען:
אונד ווערפע עז איף דיא
ברענגדע קוה: (ז) היראויף
וואַשע דער פריזטער זיינע
קליידער, באַדע זיינען לייב
אין וואַסער, אונד קאָממע
אין דאַז לאַגער צוריק:
ביז

הַכֹּהֵן עַד־הָעָרֶב׃ ח וְהַשֹּׂרֵף
אֹתָהּ יְכַבֵּס בְּגָדָיו בַּמַּיִם וְרָחַץ
בְּשָׂרוֹ בַּמַּיִם וְטָמֵא עַד־הָעָרֶב׃
ט וְאָסַף אִישׁ טָהוֹר אֶת־אֵפֶר
הַפָּרָה וְהִנִּיחַ מִחוּץ לַמַּחֲנֶה
בְּמָקוֹם טָהוֹר וְהָיְתָה לַעֲדַת
בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל לְמִשְׁמֶרֶת לְמֵי
נִדָּה חַטָּאת הִוא׃ י וְכִבֶּס
הָאֹסֵף אֶת־אֵפֶר הַפָּרָה אֶת־
בגדיו

ביז אַבענד אָבער זאָלל ער
אונריין זיין: (ח) דער דיא
קוה פערברענט האָט, זאָלל
דיא קליידער וואַשען, זיינען
לייב באַדען: אונד ביז אַבענד
אונריין זיין: (ט) איין ריינער
מאַן אַבער זאָלל דיא אַשע
פאָן דער קוה זאַממעלן,
אונד אויסערהאַלב דעז
לאַגערז, אַן איינע ריינע
שטאַטע אויפשיטטען: דאַ־
זעלבזט זאָלל זיא פיר דיא גע־
מיינע דער קינדער ישראל'ז
פערוואַהרט ווערדען, צום
שפרענגוואַסער: עז איזט
איין ענטזינדיגונגזאָפפער:
(י) דער דיא אַשע דער קוה זאַממעלט, וואַשע זיינע

רש"י

שאין טמא משולת מון לפתי מחנות אלא זב
ונעל קרו ומטורע: וטמא הכהן עד הערב:
מרסתו ודרסתו וטמא עד הערב ואחר יבא אל
המחנה: (ט) והניח מחון למחנה. לשלשה
חלקים מתחלקה אחד כתן בהר המשחה ואחד
מתחלק לכל המשמרות ואחד כתן בחיל זה של
משמרת היה מון לעזרה ליטול ממנו בני
העיירות וכל הצריכין ליטהר וזה שבהר המשחה
כהנים גדולים לפרות אחרות מקדשין אותה
היומה וזה שבחיל כתון למשמרת מגזרת הכתוב
שנאמר והיתה לעדת בני ישראל למשמרת: למי
נדה. למי הזיה כמו וידע אדם את (לוקה ג')
לידות את קרבות הגויים (זכריה ג') לשון
זריקה: חטאת היא. לשון קטוי כפשוטו ולפי
הלכותיו

תרגום אונקלוס

כְּהָנָא עַד רַמְשָׁא׃ (ח) וּדְמִטַּר יָתַהּ
יְצַבַּע לְבוּשׁוֹהִי בְּמַיָּא וְיַסְחֵי בְּשָׂרֵיהּ
בְּמַיָּא וִיהֵי מְסָאֵב עַד־רַמְשָׁא׃
(ט) וְיִכְנוֹשׁ גֻּבַר דְּכֵי יָת קִטְמָא
דְּתוֹרְתָא וְיַצְנַע מִבָּרָא לְמַשְׁרְיָתָא
בְּאַתַר דְּכֵי וּתְהֵי לְכְנִשְׁתָּא דְּבְנֵי
יִשְׂרָאֵל לְמַטְרָא לְמֵי אַדְיוּתָא חַטָּאתָא
הִיא׃ י וְיַצְבַּע דְּכָנִישׁ יָת קִטְמָא
דְּתוֹרְתָא יָת־ לבושוהי

באור

לפי פשוטו יורנו הכתוב שאחר שריפת הפרה נסתלקה עבודת אלעזר ויוכל לשוב אל המחנה
לפי קודם לסוכת החפר, ולכך לא נאחר לעיבו בטמיפת החפר, כשו בשחיטת הפרה
ושרפתה: וטמא הכהן עד הערב, לך עודנו בטומאתו עד שיעריב שמשו ואז יאכל בקדשים:
(ט) והנה, ושעורו ותסף איש טהור והניח את אפר הפרה אל מחוץ למחנה: והיתה, גם
בפנים נקבה כדין הטומטום, כמו"ש פעמים רבות (עם אלל ז"ן), וכן בפסוק הבא: למי
נדה, חפשר שיהיה עשרם נדה הדגש לחסרון טו"ן השרש, כי עקרו נגלה בפלס נגלה, או
שרוש משרש נדד, והדגש לחסרון אות הכפל, ותהיה מחתה שרש משני אלה הולחתה תמיד
לשון רבוק, וכן כתב הרל"ק בשרש נדד ונקראו מי נדה לפי שהיה המים לבוך הרבוק והוא
הטמא, וכן פי' הראב"ע שהוא לשון רבוק עין מנדיבם (ישעיה ס"ג ה'), ורש"י פי' למי הזיה
פירש

בְּנָדָיו וְטָמֵא עַד־הָעָרֶב וְהִיתָה
לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְלַגֵּר הַגָּר בְּתוֹכָם
לְחֻקַּת עוֹלָם: יח הַנֹּגֵעַ בְּמֵת
לְכָל־נֶפֶשׁ אָדָם וְטָמֵא שִׁבְעַת
יָמִים: יט הוּא יִתְחַטָּא־בוֹ בַּיּוֹם
הַשְּׁלִישִׁי וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי יִטְהָר
וְאִם־לֹא יִתְחַטָּא בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי
וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי לֹא יִטְהָר: יג כָּל־
הַנֹּגֵעַ בְּמֵת בְּנֶפֶשׁ הָאָדָם אֲשֶׁר־נ
יָמוּת וְלֹא יִתְחַטָּא אֶת־מִשְׁכַּן
יהוה

זיינע קליידער, אונד זייא
ביז אבענד אונריין: (יז) דיזעז
זייא פיר דיא קינדר ישראל'ז
אונד פיר דיא פרעמדען
(רעליגיאנזפערוואנדטען)
דיא אונטער איהנען וואהנען,
איין עוויגעז גזעטץ: (יח) ווער
דען טאדטען לייכנאם איינער
מענשליכען פערזאן בעריהרט
אונד זיבען טאגע אונריין:
(יט) דיזער זאלל זיך הירמיט
אם דריטטען אונד זיבענטען
טאגע ענטזינדיגען, זא ווירד
ער ווידער ריין: ווען ער זיך
אבער ניכט אם דריטטען אונד
זיבענטען טאגע ענטזינדיגט,
זא ווירד ער ניכט ריין:
(יג) ווער דען טאדטען
לייכנאם איינער מענשליכען פערזאן בעריהרט, זיך ניכט ענטזינדיגען לאסט, אונד דיא
וואהנונג דעז עוויגען פעראונריינינגט,

דיא

תרגום אונקלוס

לְבוּשׁוֹהִי וִיהֵי מְסָאֵב עַד רַמְשָׁא וּתְהֵי
לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל וּלְגִיוֹרָיָא דִּיתְגַּרְרוּן
בֵּינֵיכוֹן לְקִיֵּם עָלָם: (יח) דְּיִקְרַב
בְּמֵיתָא לְכָל־נַפְשָׁא דֶאֱנָשָׁא וִיהֵי
עָלוֹהִי בְּיוֹמָא תְּלִיתָאָה וּבְיוֹמָא
בְּיוֹמָא תְּלִיתָאָה וּבְיוֹמָא שְׁבִיעָאָה לָא
דֶאֱנָשָׁא דִּי־יְמוּת וְלָא יַדֵּי עָלוֹהִי יַת־מַשְׁכְּנָא

רש"י

הלכותיו קרא הכתוב חטאת לומר שהיא
כקדשים ליאסר בהנאה: (יב) הוא יתחטא
בו׳ באפר הזה: (יג) במת בנפש׳ ר׳ יוסי מת
של

מְסָאֵב שַׁבְעָא יוֹמִין: (יג) הוּא יַדֵּי־
שְׁבִיעָאָה יִדְכֵּי וְאִם לָא יַדֵּי עָלוֹהִי
יִדְכֵּי: (יג) כָּל דְּיִקְרַב בְּמֵתָא בְּנַפְשָׁא
דִּיי

באור

פירש הטוב, אבל מה שהביא ראיה על פי המלה שהיא לשון זריקה מן וידו אבן (איכה ג׳ כ״ה),
ויין לידות את קרטת הגויים (זכריה ב׳ ד׳), לא יתכן כי אלה הם מערש ידה, וכבר הרגיש
בזה הרא״ם ז״ל עי״ש: חטאת הוא, לשון הסרת החטא, כמו תחטאני באזוב (תהלים כ״א
ט׳) וקראת הפרה כן לפי שבאפרה מתחטאים העמאים, וכן אתורגם בל״א: (י) ולנר,
מקבל עליו דת ישראל: (יא) לכל נפש אדם, יהודיאו גוי׳ (ראב״ע), כי גם מתי גויים
מטמאים במגע כמו שאמר בפ׳ מטות ואתם חנו מחוץ למחנה שבעת ימים כל הורג נפש וגו׳,
אלא שאינם מטמאין באהל כמתי ישראל, ולא״ר לכל הוא לא״ר הכללי: אדם, ולא נפש
בהמה שאין טומאתה בריבה הזאת שלישי ושביעי: ומטא שבעת ימי׳, כי יהי׳ טמא הוא פעל עבר
והוי״ו מהפכו לעתיד, ואז היא תשובת התנאי, לו שהוא עבר וסיך אל התנאי׳ כיות הראב״ע:
(יב) הוא יתחטא בו, ב אפר המזכר בפסוק הקודם, וכירש יתחטא יסיר חטאו בו והוא
העומאה

תרגום אשכנזי

ריאזועלבע פערזאָן זאָלל אויז
איהרער נאַציאָן אויזגעראָט=
טעט ווערדען: דען זאָ לאַנגע
ער ניכט מיט שפּרענגוואַסער
בעשפּרענגט וואָרדען, איזט
ער אוממער נאָך אונריין,
אונד דיא אונרייניגקייט האַפּ=
טעט נאָך אַן איהם: (יד) ווען
יעמאַנד אין איינעם צעלטע
שטירבט, זאָ איזט פּאָלגענדז
פּעראָרדנעט: ווער אין דאַז
צעלט הייניין געהט, אונד
אַללעז וואַז אים צעלטע איזט,
זאָלל זיבען טאַגע אונריין זיין:
(טו) איין אָפּענעז געפּאָס, דאַראַן דער דעקעל ניכט

חקת יט

יְהוָה טְמֵא וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ
הַהִוא מִיִּשְׂרָאֵל כִּי מֵי נִדָּה לֹא
זֹרַק עָלָיו טָמֵא יִהְיֶה עוֹד
טֻמְאָתוֹ בוֹ: יד זֹאת הַתּוֹרָה
אָדָם כִּי יָמוּת בְּאֹהֶל כָּל הַבָּא
אֶל הָאֹהֶל וְכָל אֲשֶׁר בָּאֹהֶל
יִטְמָא שִׁבְעַת יָמִים: טו וְכָל
כְּלִי פָתוּחַ אֲשֶׁר אֵין צָמִיד
נתיל

רש"י

על נפש האדם להוציא נפש בהמה שאין טומאתה
צריכה הזאה (אלא טומאת שבעה) • דבר אחר
בנפש זו רביעית דם: את משכן ה' טמא • אם
נכנס לעזרה אפילו בטבילה בלא הזאת שלישי
ושביעי: טומאתו בו • אף על פי שטבל: (יד) כל
הבא אל האהל • בעוד שהמת בתוכו: (טו) וכל
כלי פתוח • בכלי חרס הכתוב מדבר שאין
מקבל טומאה מגבו אלא מתוכו לפיכך אם אין
מגוכת במידתו פתולה עליו יפה בחבור טמא
הוא את אם אים במיד פתיל עליו טהור: פתיל. לשון
מחובר בלשון עברי וכן בפתולי אלהים
בפתלתי

תרגום אונקלוס

דַיָּן סָאיב וְיִשְׁתֵּיצֵי אֱנָשָׁא הַהוּא
מִיִּשְׂרָאֵל אֲרֵי מֵי אַדְיוּתָא לָא אִזְדְּרִקוּ
עֲלוֹהִי טְסָאב יְהֵי עוֹד סָאוֹבְתֵּיהּ
בֵּיהּ: (יד) דָּא אוֹרַיְתָא אֱנָשׁ אֲרֵי
יְמוּת בְּמַשְׁכְּנָא כָּל דְּעָלִיל לְמַשְׁכְּנָא
וְכָל דִּי בְּמַשְׁכְּנָא יְהֵי מְסָאב שַׁבְעָא
יוֹמִין: (טו) וְכָל מָן דְּחַסַּף פְּתִיחַ
דלית

באור

הטומאה: (יג) את משכן ה' טמא, אם נכנס למשכן בשולו טמא: לא זרק, ל"ז יחיד
שב על המים, כמו וכי יתן מים (ויקרא י"ח ל"ח), ופעמים מדובר בלשון רבים כמו ויענו
המים (בראשית ז' י"ח), עוד טמאתו בו, עדיין אף ע"פ שטבל: (יד) אדם כי ימות
באהל, דבר הכתוב בהוה וה"ה אם ימות בתוך והכניסוהו לאהל: כל הבא אל האהל וכל
אשר באהל, הכלים שבתוכו והאהל עצמו בכלל הזה, כמ"ש והזה על האהל ועל כל הכלים
ועל הנפשות אשר היו שם, והזכיר הכתוב האהל להגיד שהוא עצמו טמא שבעה וצריך הזיה
ועוד מפני שהיו ישראל יושבי אהלים במדבר ודבר הכתוב בהוה, כי המטה מיד ולדורות, אבל
ה"ה לבית ולבל המאהילים שיביאין את הטומאה על כל הכלים ועל הנפשות, אלא שאין הבית
המחובר מקבל טומאה לעצמו כלל • (רמב"ן): ושבעת ימים, אפי' לא נגע במת עצמו:
(טו) אין צמיד פתיל עליו, רש"י פי' פתיל לשון מחובר, אין מניפת נמודתי מחוברת עליו
יפה, וכן תרגם אונקלוס, ויהי' במיד שם המגופה, ופתיל תואר חבורו עם הכלי, ולדעת
הרד"ק, [יכן כתבנו בפ' ויצא (בראשית ל"ח י"ח), ובפ' (תרומה כ"ח ל')] ויהי' פתיל שם
לחתיכת הבגד שעל הכלי, ובמיד מלשון קבור, והוא תואר והענין אחד, אלא שלפי' הרד"ק
יקדים התואר למתואר והוא

פְּתִיל עָלָיו טָמֵא הוּא: טז וְכֹל
אֲשֶׁר־יִגַּע עַל־פְּנֵי הַשָּׂדֶה
בַּחֲלַל־חֶרֶב אוֹ בְמֵת אוֹ בְעֶצֶם
אָדָם אוֹ בְקֶבֶר יִטְמָא שִׁבְעַת
יָמִים: יז וְלָקְחוּ לַטָּמֵא מֵעַפַר
שְׂרֵפַת הַחַטָּאת וְנָתַן עָלָיו מַיִם
חַיִּים אֶל־כֶּלִי: יח וְלָקַח אֵזוֹב
וְטָבַל בַּמַּיִם אִישׁ טָהוֹר וְהִזֶּה מ
עַל־הָאֹהֶל וְעַל־כָּל־הַכֵּלִים
וְעַל־הַנְּפָשׁוֹת אֲשֶׁר הָיוּ־שָׁם
ועל

ניכט פעזט אנשליסט: איזט
אונריין: (טו) ווער אויך אויף
דעם פרייאן פעלדע איינען
ערשלאגנען, אדער פער-
שטארבנען, אדער איינען
מענשענקנאכען אדער גראב
בעריהרט: זייא זיבען טאגע
אונריין: (יז) פיר איינען
זאלכען אונריינען נעהמע מאן
אשע פאן דער פערבראנטען
קוה: טהוע פליסענד וואסער
דארויף אין איינעם געפאסע:
(יח) איין ריינער מאן נעהמע
איזאפען, טונקע איהן אין
דיזען וואסער: אונד בע-
שפרענגע דאמיט דאז גע-
צעלט, אונד אללען גע-
ראטהע אונד אללע פערזאמ-
נען, דיא דארין געווועזען:
אדער

תרגום אונקלוס

דְּלֵית מְגוּפַת שְׁיֵיעָא טַקֵּף עֲלוֹהִי
מְסָאֵב הוּא: (טו) וְכֹל דִּי יִקְרַב עַל
אַפֵּי חַקְלָא בְּקְטִיל חַרְבָּא אוֹ בְּמִיתָא
אוֹ בְגַרְמָא דֶאֱנָשָׁא אוֹ בְּקִבְרָא יְהֵי
מְסָאֵב שַׁבְעָא יוֹמִין: (יז) וְיִסְבּוּן
לְדֵיסָאֵב מֵעָפַר יְקִידַת חַטָּאתָא וְיִתֵּן עֲלוֹהִי מַי מַבּוּעַ לְמָן: (יח) וְיִסַּב
אֵזוֹבָא וְיִטְבּוֹל בְּמַיָּא גְּבַר דְּכֵי וְיַדֵּי עַל מַשְׁכְּנָא וְעַל כָּל מָנַיָּא וְעַל נַפְשָׁתָא דִּי
הֲוָוֹ תַּמָּן
ועל

רש"י

נפתלתי נתחברתי עם אחותי: (טו) על
פני השדה. רבותינו דרשו לרבות גולל ודופק
ופשוטו על פני השדה שאין שם אהל מטמא המת
שם

באור

זר בלשון, וראב"ע פי' נמיד מלשון נמיד הבקר, ויהי' נמיד פתיל שכיס פתיליס: (טו) אשר
יגע על פני השדה, שאין שם דבר המאהיל, איט מטמא עד שיגע בדבר הטמא עצמו:
בחלל חרב, שנעשה חלל על ידי חרב: או במת, בלי מעשה אדם: או בקבר, של אדם:
(יז) ולקחו לטמא, לצורך הטמא המזכר, ואין הכוונה שיהיו הלוקחים רבים, אבל הוא
פעל בלי בדור הנוף הפועל, ובלה"ע (איינפערזאנאלי), וכן מתורגם בל"א: מעפר שרפת
החטאת, אפר נקרא ג"כ עפר, כמו וכסה את עפרם (מ"ב ך"ג ה'), ושלך את עפרה (שם
ו'), שם נאמר על אפר מקלם: ונתן עליו מים וגו', ז"ל הרמב"ן, אין ענינו שיתן האפר
בכלי תחלה ויתן המים עליו, שכן שנו רבותינו ז"ל שהנותן אפר תחלה ואח"כ המים פסול,
דקדקו מים חיים אל כלי שתהא חיותן בכלי, ואולי מפני שלא אמר ולקחו לטמא מעפר שרפת
החטאת אל כלי, ונתן עליו מים חיים: אבל פירושו ונתן על האפר מים חיים שהוא בכלי, לומר
שיערב האפר במים שבכלי עד שיהיו המים נפין עליו. עכ"ד: (יח) ולקח אזוב וגו', הזיטחו
שכי

וְעַל־הַנֹּגֵעַ בַּעֶצֶם אוֹ בֶחָלָל אוֹ
בַמֵּת אוֹ בַקָּבֶר: יט וְהִזָּה הַטָּהֹר
עַל־הַטָּמֵא בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי וּבַיּוֹם
הַשְּׁבִיעִי וְחִטָּאוֹ בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי
וְכִבֶּס בְּגָדָיו וְרָחַץ בַּמַּיִם וְטָהַר
בָּעָרֶב: כ וְאִישׁ אֲשֶׁר־יִטְמָא
וְלֹא יִתְחַטָּא וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ
הַהִוא מִתּוֹךְ הַקָּהָל כִּי אֶת־
מִקְדַּשׁ יְהוָה טִמֵּא מֵי נִדָּה לֹא־
זֹרַק עָלָיו טָמֵא הוּא: כא וְהָיְתָה
לָהֶם לְחֻקַּת עוֹלָם וּמַזֵּה מֵי־
הנדה

אָדער דעניענינגן דער איינעז טאָדטען קנאָכען, איינען ערשלאַגנען, איינען פער־שטאָרבנען אָדער אין גראַב בעריהרט האָט: (יט) דער ריינע נעמליך בעשפרענגט דען אונריינען אַם דריטטען אונד אַם זיבענטען טאָגע: ווען ער איהן אַם זיבענטען טאָגע ענטזינדיגט האָט, וואַשט ער זיינע קליידער, באַדעט זיך אין וואַסער, אונד איזט אַם אָבענד ריין: (כ) ווען אָבער יעמאַנד אונ־ריין ווירד, אונד זיך ניכט ענטזינדיגען לאָסט, זאָ זאָלל דיאזעלבע פערזאָן אויז דער פערזאַמלונג אויז־געראָטטעט ווערדען: אין זאָ ווייט זיא נעמליך דאָז היילינ־טהום דעז עוויגען פעראונריינינגט האָט, דאָ זיא קיין שפרענגעוואַסער האָט אויף זיך שפרענגען לאַסען, אונד אַלזאָ אונריין געבליבען איזט: (כא) דיזעז זיא איהנען איין עוויגעז געזעטץ: דער דאָז שפרענגע

רש"י

שם נגיעה: (יט) וחטאו ביום השביעי. הוא גמר טהרתו: (כ) ואיש אשר יטמא ולא יתחטא. אם נאמר מקלם למה נאמר משכן כו' כדאיתא בספרי

תרגום אונקלוס

וְעַל דְּיִקְרַב בְּגַרְמָא אוֹ בְקָטְלָא אוֹ בְמֵתָא אוֹ בְקַבְרָא: (יט) וְיַדֵּי דַכְיָא עַל מְסַאֲבָא בְּיוֹמָא תְּלִיתָאָה וּבְיוֹמָא שְׁבִיעָאָה וַיְדַכְּיֵנֵיהּ בְּיוֹמָא שְׁבִיעָאָה וְיִצְבַּע לְבוּשׁוֹהִי וְיִסְחֵי בְּמַיָּא וְיִדְכֵּי בְּרַמְשָׁא: (כ) וּגְבַר דִּי יִסְתָּאַב וְלָא יִדְכֵּי עֲלוֹהִי וְיִשְׁתֵּיצֵי אֱנָשָׁא הַהוּא מִגּוֹ קְהָלָא אֲרֵי יַת מַקְדְּשָׁא דְיְיָ סָאֵיב מַי אַדְיוּתָא לָא אִזְדְּרִיקוּ עֲלוֹהִי מְסָאֵב הוּא: (כא) וּתְהֵי לְהוֹן לְקִים עָלַם וּדְיַדֵּי מַי אדיותא

באור

שכי פעלים זמ"ן על פעול אחד לז יבוא הפועל באחרונה, ופיעור הכתוב שאים טהור יקח את האזוב וטבול אותו במים: והזה על האהל וגו', אם היתה הטומאה על ידי דבר המאהיל: ועל הנגע, לו על הנוגע אם הטומאה ע"פ הנדה: (יט) והזה הטהר על הטמא, לפי שהפסיק הענין ודבר בכל עניני הטומאים, חזר והתחיל והזה, כי היה די באמרו בפסוק שלמעלה והזה על האהל וגו' ביום השלישי וביום השביעי במאמר אחד: וחטאו ביום השביעי, שעורו וכאשר חטאו ביום השביעי לו יכבס בגדיו ורחץ במים וטהר בערב: (כ) ואיש אשר יטמא, למעלה הזהיר על הנוגע במת ענמו ועתה הזהיר אפי' אם נגע בעצם לו בקבר לו בטומאת

הַנִּדָּה יִכַּבֵּס בְּגָדָיו וְהַנֹּגֵעַ בְּמֵי הַנִּדָּה יִטְמָא עַד הָעָרֶב: כג וְכָל אֲשֶׁר יִגַּע בּוֹ הַטָּמֵא יִטְמָא וְהַנֶּפֶשׁ הַנֹּגַעַת תִּטְמָא עַד הָעָרֶב: פ

ויבאו

תרגום אונקלוס

אַדְיוֹתָא יְצַבַּע לְבוּשׁוֹהִי וּדְיִקְרַב בְּמֵי אַדְיוֹתָא יְהֵי טְסָאב עַד רַמְשָׁא: (כג) וְכָל דִּי יִקְרַב בֵּיהּ טְסָאבָא יְהֵי טְסָאב וְאֱנָשׁ דִּיקְרַב יְהֵי טְסָאב עַד רַמְשָׁא: ואתו

תרגום אשכנזי קיב

שפרענגעוואַסער שפרענגט, זאָלל זיינע קליידער וואַשען, אונד ווער דאַז שפרענגעוואַסער אַנרוהרט, זאָלל ביז אָם אָבענד אונריין זיין: (כג) וואַז איין אונריינער בעריהרט, איזט אונריין: אויך איינע פערזאָן דיא איהן בעריהרט, איזט אונריין ביז אויף דען אָבענד:

רש"י

בשבועות: (כא) ומזה מי הנדה. כבותיט אמרו שהמזה טהור וזה בא ללמד שהנוגע מי חטאת טמא טומאה קלה לטמא בגדים שעליו אה שאין כן בנוגע וזה שהוציאו בלשון מזה לומר לך שאינן מטמאין עד שיהא בהן שיעור הזאה: והנוגע יטמא. ואין טעון כבוס בגדים: (כב) וכל אשר יגע בו. הטמא הזה שנטמא במת יטמא: והנפש הנוגעת. בו בטומאת מת: תטמא עד הערב. כאן למדנו שאמת אבי אבות הטומאה והנוגע בו אב הטומאה ומטמא אדם זהו פירושה לפי משמעה והלכותיה. ומדרש אגדה העתקתי מיסוד של רבי משה הדרשן וזהו ויקחו אליך. משלהם כשם שקם פרקן נמי הזהב לעגל משלה' כך יביאו זר לכפר' משלה'. פרה אדומה. משל לבן שפחה שטנף פלטין של מלך אמרו תבא אמו ותקנה הטומאה כך תבא פרה ותכפר על העגל: אדומה. על שם אם ילדיו כתולע (ישעיה א') שהחטא קרוי אדום. תמימה. על שם ישראל שהיו תמימים ונעשו בו בעלי מומין תבא זו ותכפר עליהם ויחזרו לתמותם. לא עלה עליה עול. כשם שפרקו מעליהם עול שמים. אל אלעזר. כשם שנקהלו על אהרן שהוא כהן לעשו' העגל, ולפי שאהרן עשה את העגל לא נתנה לו עבודה זו על ידו שאין קטיגור נעשה סניגור. ושרף את הפרה. כשם שנשרף העגל: עץ ארז ואזוב ושני תולעת. שלשה מינין הללו כנגד שלשת אלפי איש שנפלו בעגל וארז היא הגבוה מכל האילנות ואזוב נמוך מכלם סימן שהגבוה שבתגלה ותעא ישפיל את עצמו כאזוב ותולעת ויכפר לו: למשמרת. כמו

שפשע

באור

בטומאת אהל אשר לא אמרו בלא נגיעה: את מקדש ה' טמא, אם נכנס לתוכו בעודו טמא. ובמסכת שבועות דרשו"ל אם נאמר מקדש למה נאמר משכן וכו' עי"ש: (כא) ומזה מי הנדה, רז"ל אמרו במסכת נדה (דף י"ט) שהמזה טהור, ונפקא להו מדכתיב והזה הטהור על הטמא משמע אף לאחר ההזאה הוא טהור, וכן מוכח, שהרי אמר והזה על האהל ועל כל הכלים ועל הנפשות אשר היו שם, ואם היה המזה טמא, היה צריך כהן לאהל וכהן אחר לכל כלי וכהן אחר לכל נפש אשר היה שם, לכן אמר"ל מאי מזה טמא, ללמד שהנוגע מי הנדה טמא טומאה קלה לטמא הבגדים שעליו, משא"כ בנוגע שאמר יטמא עד הערב ולא נאמר בו כבוס בגדים, ומה שהוציאו בלשון מזה לומר שאין מטמאין עד שהיה בהן שיעור הזאה, והוא דקדוק הכתוב, שאמר ומזה מי הנדה ולא אמר במי הנד' לו מימי הנד', לפי שהמז' העובל במי הנדה תורק מהם הוא טהור, אבל המזה את כל מי הנדה, שהוא נוטל שעור הזאה, טמא טומאת בגדים: (כב) וכל אשר יגע בו, וכל דבר אשר יגע בו הטמא שנטמא במת לו בעצם לו בקבר: והנפש הנגעת, לו נפש אדם אשר תגע בטמא ההוא: תטמא עד הערב, לפי שהמת אבי אבות הטומאה והנוגע בו אב הטומאה ומטמא אדם:

כל

כ (ח) דיא קינדער ישראל׳ז
קאַמען, דיא
גאַנצע געמיינע, אום ערזטען
מאָנאַט, אין דיא ווּיסטע צין,
אונד דאַז פאָלק לאַג בייא
קדש: דאַזעלבזט שטאַרב
מרים, אונד וואַרד אויך אַלל-
דאַ בעגראַבען: (ב) דער גע-
מיינע פעהלטע עז אַן וואַסער:
דאַ ליפען זיא איבער משה
אונד אהרן צוזאַממען:
(ג) אונ׳ דאַז פאָלק האַדערטע
מיט משה: אונד שפראַכען
ריוע וואָרטע, וואָרען

רש״י

שפשע העגל שמור לדורות ואין לך פקודה שאין בה מפקודת העגל שנאמר וביום פקדי ופקדתי ונומר׳ וכשם שעגל מטמא כל העוסקים בו כך פרה תטמא כל העוסקין בה וכשם שנטהרו באפרו שנא׳ וזר על פני המים וגו׳ כך ולקחו לטמא מעפר שרפת החטאת וגו׳:

כ (א) כל העדה. עדה השלמה שכבר מתו מתי מדבר ואלו פרשו לקויס: ותמת שם מרים. למה נסמכה פרשת מיתת מרים לפרשת פרה אדומה לומר לך מה קרבנות מכפרין (ס״א כמו שפרה אדומה מכפרת) אף מיתת צדיקים מכפרת: ותמת שם מרים. אף היא נכשיקה מתה ומפני מה לא נאמר בה על פי ה׳ שאינו דרך כבוד של מעלה וכאהרן נאמר עלפי ה׳ בשה מסעיו: (ב) ולא היה מים לעדה. מכאן שכל אותנעים שנה היה להם הבאר בזכות מרים: (ג) ולו
נועטו

באור

כ (א) כל העדה, עדה השלמה שכבר מתו מתי המדבר ואלו פירשו לקויס. (רש״י ורלב״ע): וישב העם בקדש, בעבור שישבו שם ימים רבים׳ כי כן כתוב. (רלב״ע), כונתו מה שאמר וישבו ולא אמר ויבאו, בעבור שישבו שם ימים רבים, כי כן כתוב ותשבו בקדש ימי׳ רבים (דברים א׳ מ״ו), ותפש עליו הרמב״ן ז״ל, כי מה שאמר הכתוב ותשבו בקדש וגו׳ היא קדש ברגע שבמדבר פארן שמשם נשתלחו המרגלים, כמבואר שם מענינו, אבל קדש שבפרשה הזאת היא במדבר צין שבאו שמה בשנת האחרונים, ועיי״ש בבאור בהעלתך על פסוק ואחר נסעו העם מחצרות, ואפשר שגם כונת הרלב״ע היא על קדש שבמדבר צין, כי גם שמה התעכבו ימים רבים כמבואר בכתוב, כי שם מתה מרים ואחר זה מרינת המים, ושליחות המלאכים אל מלך אדום וחזירתם: (ג) וירב העם עם משה ובפסוק הקודם אמר ויקהלו על משה ועל אהרן, וכן אמרו ולמה הבאתם, ולמה העליתנו, ואמר עם משה לפי שעקר המרינה היתה רק עם משה לבדו: ולו נועמו, מי יתן וכבר נועמו: בנוע אחינו, בעת אחר נועו אחינו, והוא מקור בפלס כשכב אדוני המלך (מ״א כ״א), כן דעת הרד״ק בשרשים, ואולם
בעבור

וְלוּ גָוְעֵנוּ בְּגוַע אַחֵינוּ לִפְנֵי
יְהוָה: ד וְלָמָה הֲבֵאתֶם אֶת־
קְהַל יְהוָה אֶל־הַמִּדְבָּר הַזֶּה
לָמוּת שָׁם אֲנַחְנוּ וּבְעִירֵנוּ:
ה וְלָמָה הֶעֱלִיתָנוּ מִמִּצְרַיִם
לְהָבִיא אֹתָנוּ אֶל־הַמָּקוֹם הָרָע
הַזֶּה לֹא מְקוֹם זֶרַע וּתְאֵנָה
וְגֶפֶן וְרִמּוֹן וּמַיִם אַיִן לִשְׁתּוֹת:
וַיָּבֹא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן מִפְּנֵי הַקָּהָל
אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וַיִּפְּלוּ עַל־
פְּנֵיהֶם וַיֵּרָא כְבוֹד־יְהוָה
אֲלֵיהֶם: פ שלישי שני וידבר

וארען ווייר דאך ליבער, ביים אונטערגאנג אונזערן ברידער, פאר דעם עוויגען מיט אומגעקאממען! (ד) וואז פיהרט איהר דאז פאלק דעז עוויגען אין דיזע וויזטניא: וואו ווייר זאמט אונזערם פיה שטערבען מיסען? (ה) אונד ווארום האבט איהר אונז אויז מצרים געפיהרט, אונז אן דיזען עלענדען ארט צו ברינגען: וואו מאן ניכט זאען קאן, וואו ווערדער פייגענבוימע נאך ווינשטאקע נאך גראנאטאפפעל זינד, ניכט איינמאל וואסער צום טרינקען? (ו) משה אונד אהרן ענטפערנטען זיך פאן דער זאמלונג, צום איינגאנגע דעז שטיפטזעלטז, פיעלען אויף איהר אנגעזיכט: אונד דיא הערליכקייט דעז עוויגען ערשין איהנען: דער

תרגום אונקלוס

וְלַיְתָ דְּמִתְנָא בְּמוֹתָא דְּאָחֵנָא קֳדָם יְיָ: (ד) וּלְמָא אַעֲלִיתוּן יָת־קְהָלָא דַיְיָ לְמַדְבְּרָא הָדֵין לְמֵיתָת תַּמָּן אֲנַחְנָא וּבְעִירָנָא: (ה) וּלְמָא אַסֵּיקְתּוּנָא מִמִּצְרַיִם לְאַיְתָאָה יָתָנָא לְאַתְרָא בִישָׁא הָדֵין לָא אֲתַר־כְּשַׁר לְכִית־זְרַע וּאֲתֵ־לָא תְּאִנִין וְגוּפְנִין וְרִמּוֹנִין וּמַיָא לֵית לְמִשְׁתֵּי: (ו) וְעָאל מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן מִן־קֳדָם קְהָלָא לְתָרַע מַשְׁכַּן זִמְנָא וּנְפָלוּ עַל אַפֵּיהוֹן וְאִתְגְּלִי יְקָרָא דַיְיָ לְהוֹן: ומליל

רש"י

גועטו. הלואי גועטו: בגוע אחינו. במיתת אחיהם בדבר למד שמיתת למה מנהה ממנה: בגוע. שם דבר הוא כמו במיתת אחיהם ולא יתכן לפרשו כשמתו אחיהם שאם כן היה לו ליפקוד בגווע: (ה) ואת בעירם. מכאן שאם

באור

בעבור שלא מצאתו השרש הזה כי אם על משקל פשול, האם תמה לגוע (במדבר י"ז), כתב רש"י גועטו שם דבר כמו במיתת אחיהם: (ד) ולמה הבאתם וגו', בתחלה אמרו ע"ד כלל למה הבאתם אתנו אל המדבר, ובפסוק הסמוך אמרו פרטי הרשות הנכללות בדעה הזאת, ואמרו למה העליתנו ממצרים שהיתה ארץ מלאה כל טוב ולא די בגרמה זו לבאת ומשם אלא שהבאתם אתנו אל מדבר שמעה לא מקום זרע ותאנה וגו': לא מקום זרע, חיכנה מקום הראוי לזרוע בה: ותאנה וגו', שעורו ולא מקום תאנה וגפן ורמון: ומים אין לשתות, אף דבר הכרחי לחיי אדם לא מצאנו: (ו) מפני הקהל, כדעת בורחים (ראב"ע): ויפלו על פניהם,

ז וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר׃
ח קַח אֶת־הַמַּטֶּה וְהַקְהֵל אֶת־
הָעֵדָה אַתָּה וְאַהֲרֹן אָחִיךָ
וְדִבַּרְתֶּם אֶל־הַסֶּלַע לְעֵינֵיהֶם
וְנָתַן מֵימָיו וְהוֹצֵאתָ לָהֶם מַיִם
מִן־הַסֶּלַע וְהִשְׁקִיתָ אֶת־הָעֵדָה
וְאֶת־בְּעִירָם׃ ט וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת־
הַמַּטֶּה מִלִּפְנֵי יְהוָה כַּאֲשֶׁר
צִוָּהוּ׃ י וַיַּקְהִלוּ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן
אֶת־הַקָּהָל אֶל־פְּנֵי הַסֶּלַע
ויאמר

(ז) דער עוויגע רעדעטע מיט משה אונד שפראַך: (ח) נים דען שטאַב, פערזאַממלע דיא געמיינע, דוא אונד דיין ברודער אהרן, אונד רעדעט דען פעלזען פאָר איהרען אויגען אַן, דאַס ער וואַסער הערגעבע: אויף דיזע ווייזע ווירזט דוא איהנען וואַסער אויז דעם פעלזען ברינגען, אונד דיא געמיינע נעבזט איהרעם פידהע טראָנקען: (ט) משה נאַם דען שטאַב, דער פאָר דעם עוויגען לאַג: וויא ער איהם בעפאָהלען: (י) זאָדען ליסען משה אונד אהרן דיא נאַציאָן צוזאַממען קאָממען, פאָר דעם פעלזען:

אונד

רש"י

הקב"ה על ממונם של ישראל: (י) ויקהילו וגו'. זה אחד מן המקומות שהחזיק מועט את הרבה: המן הסלע הזה טוליא. לפי שלא היו מכירין אותו לפי שהלך הסלע ויצא לו בין הסלעים כשנסתלק הבאר והיו ישראל אומרים להם מה לכם מאי זה סלע תוליאו לנו מים לכך אמר להם המורים סרבנים לשון יוני עוטים מורים את מוריה' המן הסלע הזה שלא

נלטוינו

תרגום אונקלוס

(ז) וּמַלֵּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמֵימָר׃
(ח) טוֹל יָת חוּטְרָא וְאַכְנֵשׁ יָת כְּנִשְׁתָּא
אַתְּ וְאַהֲרֹן אָחוּךָ וּתְמַלְּלוּן עִם־כֵּיפָא
לְעֵינֵיהוֹן וְיִתֵּן מוֹהִי וְתַפֵּק לְהוֹן מַיָּא
מִן כֵּיפָא וְתַשְׁקֵי יָת כְּנִשְׁתָּא וְיָת־
בְּעִירְהוֹן׃ (ט) וּנְסִיב מֹשֶׁה יָת חוּטְרָא
מִן־קֳדָם יְיָ כְּמָא־דִי פְקִדֵיהּ׃
ואמר

(י) וְאַכְנִישׁוּ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן יָת־קְהָלָא לְקֳדָם כֵּיפָא

באו"ר

מרוב היאוש והפחד לא טות' עוד כח בהם לעמוד על רגליהם, ורלב"ע כתב להתפלל לו לדרוש את הפס בנבואה, אבל מי שדבר עם ה' כאשר ידבר איש אל רעהו, לא היה צריך לפול על פניו לא להתפלל ולא להתנבאות: (ח) קח את המטה, בה"א הידעת ולא אמר מטך, כי הכונה על אותה האלהים המונח לפני העדות, וז"ל בספוק הסמיך ויקח משה את המטה מלפני ה': ודברתם אל הסלע, הגמצא סמוך למחנה או אל הסלע שהודעתיך: (רלב"ע): (י) ויקהלו וגו' אל פני הסלע, כי כן טוב לו הפס ודברתם אל הסלע לעיניהם: הטרים, המתליפים ומשנים רגלי המקום, והוא ביניני תואר מבנין הקל מאמרם מרה: המן הסלע הזה, ז"ל הרמב"ן חלילה חלילה שיהיה התימה למגיעות, כי משרע"ה הנאמן בכל בית ה' לא יפלא ממנו כל דבר מהם והוא וכל ישראל עמו ראו גדולי' ונפלאות מזו ואף כי הוא אשר נעשה כן על ידו פעם אחרת בנוכח בחורב, ואמרו המפרשים שם תמיהות מתקיימות, כמו הגלה

נגלית

וַיֹּאמֶר לָהֶם שִׁמְעוּ־נָא הַמֹּרִים
הֲמִן־הַסֶּלַע הַזֶּה נוֹצִיא לָכֶם
מָיִם: יא וַיָּרֶם מֹשֶׁה אֶת־יָדוֹ
וַיַּךְ אֶת־הַסֶּלַע בְּמַטֵּהוּ פַּעֲמָיִם
וַיֵּצְאוּ מַיִם רַבִּים וַתֵּשְׁתְּ הָעֵדָה
וּבְעִירָם: ס יב וַיֹּאמֶר יְהוָה
אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן יַעַן לֹא־
הֶאֱמַנְתֶּם בִּי לְהַקְדִּישֵׁנִי לְעֵינֵי
בני

אונד ער שפּראַך צו איהנען, דאָרט איהר אונגעהאָר־זאַמען! ווערדען ווייר אייך אויז דיזעם פּעל־זען וואַסער שאַפֿען? (יא) משה הוב זיינע האַנד אויף, אונד שלוג דען פּעלזען צווייאמאַל מיט זיינעם שטאַבע: דאַ קאַם פֿיל וואַסער הערויז, זאָ דאַס דיא געמיינע געבזט איהרעם פֿיהע צו טרינקען האַטטע: (יב) דער עוויגע אַבער שפּראַך צו משה אונד צו אהרן: ווייל איהר ניכט דאַז פֿערטרויען צו מיר געהאַבט, מיך פֿאַר דען אויגען

תרגום אונקלוס

וַאֲמַר לְהוֹן שְׁמָעוּ־כְּעַן סָרְבָנַיָּא הֲמִן
כֵּיפָא הָדֵין נַפֵּק לְכוֹן מַיָּא: (יא) וַאֲרֵם
מֹשֶׁה יָת יְדֵיהּ וּמְחָא יָת כֵּיפָא
בְּחוּטְרֵיהּ תְּרֵין זִימְנִין וּנְפָקוּ מַיָּא
סַגִּיאֵי וּשְׁתִיאַת כְּנִשְׁתָּא וּבְעִירְהוֹן:
(יב) וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן חֲלַף
דְּלָא־הֵימַנְתּוּן בְּמֵימְרִי לְקַדָּשׁוּתִי
לְעֵינֵי בני

רש"י

כנטוינו עליו נוטיף לכם מים: (יא) פעמי׳. לפי שברחשונה לא הוציא אלא טיפין לפי שלא היה המקום להכותו אלא ודברתם אל הסלע והיה דברו אל סלע אחר ולא הוציא אמרו שמא צריך להכות כברחשונה שנאמר והכית בצור ונזדמן להם אותו סלע והכהו: (יב) יען לא האמנתם בי. גלה הכתוב שאלמלי חטא זה בלבד היו נכנסין לארץ כדי שלא יאמרו עליהם כשון דור המדבר שנגזר עליהם שלא יכנסו כך היה עון משה ואהרן. והלא הנאן ובקר ישחט קשה מזו אלא לפי שנסתר ספק עליו הכתוב וכאן שבמעמד כל ישראל לא ספק עליו הכתוב מפני

באור

מליתי, התשפוט התשפוט. ורלב"ע כתב המן הסלע הזה יש לנו כח להוציא לכם ממנו מים, ירצה לפרש שאמר להם שמעו נא המורים בה' האומרים ולמה הבאתם את קהל ה' אל המקום הרע הזה, המן החלמיש הזה לנו כח בטבע שנוציא מנחנו ממנו מים, רק תכירו כי מאת ה' הוא כי הוא אשר הוציא אתכם ממצרים והביא אתכם אל המקום הזה, והוא אשר יפרנס אתכם בו, וה כטעם שאמר להם המן וידעתם כי ה' הוציא אתכם ממצרים. ולפי דעתי הה"א הזו נשאלה, המן הסלע הזה נוציא לכם מים אם לא כי הכתוב פעם יפרש בשאלה הן ולאו הים בה מן אם אין, התשאר מלותיו אם לא ופעם משביר ההן לבדו, הזה אמיכם הקטן, הידעתם את לבן בן בחור, אבל היתה השאלה הזאת להם שאלת הנסיון, אמר שמעו נא המורי׳ מה תחשבון על ה' המן הסלע החזק הזה נוציא לכם מים היהיה הדבר הזה אם לא? הפליג במרים הגידו הם קטני האמנם וכאשר ירצו אליו הוא מפני מחשבתם שלא יעשה הנס עמהם להפליא, כעבין שנאמר ויגסו אל בלבבם היוכל אל לערוך שלחן במדבר הנם לחם יוכל תת, ע"כ: (יב) יען לא האמנתם בי להקדישני, שאלו דברתם אל הסלע הייתי מקודש לעיני העדה

העדה ואומרים מה סלע זה שאינו מדבר ואינו שומע מקיים דברו של הקב"ה אינו על אכ"ו,
(רש"י), וכתב הרמב"ן ושם דברי אגדה הם, אבל לא כתחורו כי מאחר שנוה קח את המטה
יש במשמע שיכה בו ואלו היה רצונו בדבור בלבד מפני מה המטה הזה בידו, וכן במכו' מגרי'
שאמר והמטה אשר נהפך לנחש תקח בידך והוא להכות בו, ולפעמים יאמר נטה את ידך ורצונו
לומר להכות במטה כי הכתוב יקצר בדבר המשמע, ואין הכם בדבור יותר גדול מהכאה כי הכל
שוה אצל הסלע, ועוד למה אמר בזה מעלתם, והטוהה בדבור אל הסלע הזה הוא מה שנזכר
במעשה, נוה שיאמרו והיא שומעת, כי הם יוציא מים מן הסלע הזה, כדרך כי היא שמעה
את כל אמרי ה' (יהושע כ"ד כ"ז), וכן עשו כמו שאמר ויקהילו משה ואהרן את הקהל אל פני
הסלע ויאמר להם וגו' והסלע שומעת ושעטות רבות למפרשים בחטא הזה כבר סתר הראב"ע
דברים רבים מהם, והכוד שרמז בו גם הוא אינו נכון, והאריך שם בדקיותיו על הראב"ע ושל
פי' הרמב"ם ז"ל, שכתב מזה הענין בפרק רביעי מהקדמתו לפרקי אבות, וסוף דבריו ח"ל
והקרוב מן הדברים שנאמרו בזה והוא טוב לדחות השואל הם דברי רבינו חננאל שכתב כי
הקטא הוא אמרם המן הסלע הזה נוציא לכם מים, ראוי שיאמרו יוציא ה' לכם מים כדרך
שאמרו בתת ה' בערב בשר לאכול וגו', וכן בכל הנסים יודיעום כי ה' עמהם להפליא, ואולי
קשנו העם כי משה ואהרן בחכמתם הוציאו להם מים מן הסלע הזה וחנו לא קדשתם אתי,
ומעשה הראשון בצור בחורב אמר הנני עומד לפניך שם על הצור והשבעים הזקנים רואים עמוד
הענן עומד על הצור והנס מתפרסם כי מעשה ה' הגדול הוא, אבל בכאן לא ראו דבר ושע
במאמרם משה ואהרן, ויתכן שיאמר בזה מעלתם כי כי הנהגה מן ההקדש נקרא מעילה, וכן
מריתם כי שהוא צוה ודברתם אל הסלע לעיניהם והטעם שאתקדש לעיניהם, או שניתם דברי
מן ותמרו את משפטי (יחזקאל ה' ו'), כי לא צותי שתאמרו ככה, ויהיה לא האמנתם כי יוצא
אל בני ישראל (ר"ל לא הבאתם אמונה בלבם), או הוא לשון חזוק לא התחזקתם להקדישני
לעיניהם, כמו ותקעתיו יתד במקום נאמן (ישעי' כ"ב כ"ג), וכתב עוד ח"ל ועל דעתי טעם
ודברתם אל הסלע כמו על הסלע, וכן כה אמר ה' אל העמודים ועל המכונות בבלה יונקו
(ירמיה כ"ז כ"ח), יצוה שיאמרו לעיני העדה בהיותם נקהלים כלם שהם יוציא להם מים מן
הסלע וכן עשו, ואל יקשה עליך ודברתם לעיניהם כי טעמו כמו לפניהם שישמשו כלם, וכן
ויאמר הנניה לעיני כל העם לאמר כה אמר ה' כי אשבור את שול מלך בבל (שם כ"ח ד') וכן
רבים, או טעם לעיניהם בכאן שיהיה הדבור בהיותם נקהלים שם והסלע לעיניהם, כמו שאמר
בעזיה ויקהילו משה ואהרן את הקהל אל פני הסלע, כי כאשר נקהלו שם וראו הסלע פנים
בפנים שאמרו המן הסלע הזה נוציא לכם מים כמו שהזכירו חכמים שלא יאמרו מעינות היו שם,
ויתכן שהוא כמסורם הקהל את העדה ודברתם אל הסלע לעיניהם ונתן מימיו, וטעם ונתן
מימיו שיהיו מיד מים רבים נובעים ממנו, כמ"ש ויצאו מים רבים), כי הנתינה תאחר על
הרבוי, כמו ונתנה הארץ יבולה ועץ השדה יתן פריו (ויקרא כ"ו), כי זרע השלום הנפן תתן
פריה והארץ תתן יבולה והשמי' יתנו טלם (זכריה ח'), כלם על הדבור יבטיחם, וכן כתו' נחלים
ישטופו (תהלים ע"ח כ'), ואין טעם מימיו כמו תתן יבולה ויתן פריו, שאין בטבע הסלע
להיות בו מים, אבל טעמו המים אשר יצאו ממנו, כי בהפך הם התלמים למעינו מים ומעינו
יצאו, יקראו על שמו מימיו, וכן ובארך את לחייך ואת מימיך (שמות ד"נ ד"ה), לחמו נתן מימיו
נאמנים (ישעי' ל"ג ט"ז), ואמר כן להודיע שמנוף הסלע יצאו לא מן הארץ אשר תחתיו כמנהג
מעינות רבות רק מאמצעו, וכן כתוב ההופכי הצור לגם מים תלמיש למעינו מים (תהלים
קי"ד ח'), וחזר ואמר והוצאת להם מים מן הסלע כי אתה בשודך שם תוציא להם המים מן
הסלע שכלם ירוו אתם נובעים ממנו, עכ"ל הרמב"ן, [אח"ה, אחרי אשר רבו הדעות
במשפט המריבה הזאת ומה היה חטא הקדושים הללו, אגיד אף אני את הנראה לע"ד כי
פשטות הכתובים: מקדושת השם יתעלה שהכידו ועבדיו יהיו גבורי כח, מתאמצים על כל
רגשות הטבע והמיית הנפש, עושים את רצונו בלתי פחד ובהלה, בלתי עצב ואין כעס, יקרה
להם מעקרי התולדות מה שיקרה, כל עת שהם בעבודת השם יתעלה לא יראו בהמיד אתן
ומליחה, וכן אמר משה לאהרן בקרובי אקדש ועל פני כל העם אכבד (ויקרא י' ג'), שע"י ה
מקדש השם ברבים, ותראה את כבודו על פני כל העם, כשאתה רואה בגיך מתים ואינך
מעבודת השם כרגע, וכן נאמר לא תתגודדו ולא תשימו קרחה בין עיניכם למת כי עם קדוש
אתה לה' אלהיך (דברים י"ד א') כי זהו קדושת השם שלא יתאבלו עבדיו יותר מדאי בעות לבם

בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לָכֵן לֹא תָבִיאוּ אֶת־
הַקָּהָל הַזֶּה אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־
נָתַתִּי לָהֶם: יג הֵמָּה מֵי מְרִיבָה
אֲשֶׁר־רָבוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־
יְהוָה וַיִּקָּדֵשׁ בָּם: ס יד וַיִּשְׁלַח
מֹשֶׁה מַלְאָכִים מִקָּדֵשׁ אֶל־

הפסק

מלך

תרגום אשכנזי קטו

אויגען דער קינדער ישראל'ז
צו הייליגען: דאַרום זאָללט
איהר אויך דיזען פאָלק ניכט
אין דאַז לאַנד ברינגען, דאַז
איך איהנען צו געבען בע־
שלאָסען: (יג) דיזען זינד
דיא האַדערוואַסער, ווייל
דיא קינדער ישראל'ז מיט
דעם עוויגען האַדערטען:
אונד ער געהייליגט וואַרד אַן
איהנען: (יד) פאָן קדש אויז
אַן

זאַנדטע משה באָטשאַפטער

תרגום אונקלוס

בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כֵּן לָא תַעֲלוּן יָת קְהָלָא
הָדֵין לְאַרְעָא דִי־יְהַבִית וְלָהוֹן:
(י) אִנּוּן מֵי מַצּוּתָא דְנָצוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
קֳדָם יְיָ וְאִתְקַדַּשׁ בְּהוֹן: (יד) וְשַׁלַּח
מֹשֶׁה אֲזָגְדִין מְרַקְּדִין לְוָת מלכא

רש"י

מפני קדוש השם: להקדישני. שאלו דברתם
אל הסלע והוציא הייתי מקודש לעיני העדה
ואומרים מה סלע זה שאינו מדבר ואינו שומע
ואינו צריך לפרנסה מקיים דברו של מקום קל
וחומר אמו: לכן לא תביאו. בשבועה כמו לכן
נשבעתי לבית עלי (שמואל א' ג') כשנע
בקפיצה שלא ירבו בתפלה על כך: (יג) המה
מי מריבה. הם הנזכרים במקום אחר את אלו
ראו אלטגניני פרעה שמושיען של ישראל לוקה במים לכך גזר וכל הנן הילוד היאורה
תשליכוהו: ויקדש בם. שמתו משה ואהרן על ידם שכשהקב"ה עושה דין במקודשיו הוא יראוי
ומתקדש

באור

מת, או אם יקרה אותם מקרה ופגע אחר, וכן נוה על הכהנים הקרובים אליו יותר מבני
ישראל למעט בחללם על מת. והנה ראינו שמשה ואהרן פחדו את הנקהלים וברחו מפניהם אל
פתח אהל מועד ושם נפלו על פניהם, כי חלף כחם, עד אשר נגלה כבוד השם ואמר שיסוב
להקדיל את העדה, לכן אמר להם ישן לא היתה אמונתכם בי חזקה כל כך להראות קדושתי
וכבודי לעיני בני ישראל, לעמוד על מעמדכם בתוך הנקהלים עליכם, בלי פחד ושורך הלב,
ועשה ההשון מה שיעשה, ועבדי ה' לא ירבו מרמונם ושאונם, ולא יזחו ממנם, הנה אינם
מוכנים לבחת ולבא לפני הקהל הזה, להלחם להם מלחמות גדולות וגורלות, ולסבול טר חם
ומשאם, כי צריך לזה איש גבור חיל מושל ברוחו ולבו כלב האריה, לא יחת מפני כל, והנה
במקום אחר אמר אשר מעלתם בי, ע"ד שאמרו רז"ל הקב"ה מדקדק עם סביביו כחוט השערה,
כי בערך אל הקדושים ההם הקטנו בקדושת השם למעילה יחשב, ואשרי מי שיחסוך לו ה' עון
כזה]: אשר נתתי להם, אשר הבטחתי לתת להם והרי היא כאלו נתתי להם כבר:
(יג) ויקדש בם, כי' הראב"ע במשה ואהרן כטעם בקדושי אקדש, ע"כ. ולא ידעתי מה
ענין כבוד הנסתרים על משה ואהרן אם לא הזכרו בנסוק הזה. ויותר נכון כפירוש הרשב"ם
שהוקדש במים מבל מקום ואף על פי שלא דברו אל הסלע, ירלה בזה שמלת בם שבה על המים,
וכן דעת רש"י שהכנוי שב על המים אלא שהוא מפרש שהקדושה היתה במה שעל ידם מתו משה
ואהרן שכשהקב"ה עושה דין במקודשיו הוא יראוי ומתקדש על הבריות: (יד) כה אמר אחיך,
שעורו

מֶלֶךְ אֱדוֹם כֹּה אָמַר אָחִיךָ
יִשְׂרָאֵל אַתָּה יָדַעְתָּ אֵת כָּל־
הַתְּלָאָה אֲשֶׁר מְצָאָתְנוּ :
טו וַיֵּרְדוּ אֲבֹתֵינוּ מִצְרַיְמָה וַנֵּשֶׁב
בְּמִצְרַיִם יָמִים רַבִּים וַיָּרֵעוּ לָנוּ
מִצְרַיִם וְלַאֲבֹתֵינוּ : טז וַנִּצְעַק
אֶל־יְהוָה וַיִּשְׁמַע קֹלֵנוּ וַיִּשְׁלַח
מַלְאָךְ וַיֹּצִאֵנוּ מִמִּצְרַיִם וְהִנֵּה
אֲנַחְנוּ בְקָדֵשׁ עִיר קְצֵה גְבוּלֶךָ :
יז נַעֲבָרָה־נָּא בְאַרְצֶךָ לֹא
נַעֲבֹר בְּשָׂדֶה וּבְכֶרֶם וְלֹא נִשְׁתֶּה
מֵי בְאֵר דֶּרֶךְ הַמֶּלֶךְ נֵלֵךְ לֹא

אַן דען קאָניג צו אדום, (אונד לים איהם ענטביטען): זאָ שפריכט דיין ברודער ישראל! דוא ווייסט, וואַז פיר מיהזעליגקייט אונז בע־טראָפען האַט: (טו) אונזרע פאָרפאַהרען קאַמען נאַך מצרים, וויר וואָהנטען לאַנגע צייט אין מצרים: אַלליין דיא מצרים פערפוהרען מיט אונז אונד אונזערן פאָרפאַהרען זעהר איבעל: (טז) ווייר שריאן צום עוויגען, דיזער ערהאָרטע אונזרע שטימע, אונד זאַנדטע איינען באָטה־שאַפטער, דער אונז אויז מצרים פיהרטע: יעצט זינד ווייר צו קדש, אין איינער שטאַדט, דיא אַן דיינע גראָנצע אַנשטאָסט: (יז) לאַס אונז דורך דיין לאַנד ציהען!

נטה

ווייר וואָללען ניכט דורך אָקער אונד וויינבערגע ציהען, אונד קיין וואַסער אויז ציזטערנען טרינקען: ווייר וואָללען אויף דער העערשטראַסע בלייבען,

ווערער

רש"י

ומתקדם על הבריות וכן הוא אומר כולא אלהים ממקדשיך (תהלים ס"ח) וכן הוא אומר בקרובי אקדש: (יד) אחיך ישראל. מה ראה להזכיר כאן אחוה אלא אמר לו אחיך אנחנו בני אברהם שנאמר לו כי גר יהי' זרעך ועל שבינו היה מוטל התוב לפרעו: אתה ידעת את כל התלאה. לפיכך פירש אביכם מעל אבינו וילך אל ארם מפני יעקב אחיו מפני השטר חוב המוטל עליהם והטילו על יעקב: (טו) וירש לנו. סבלנו גרות רבות: ולאבותינו. מכאן שהאבות מצטערי' בקבר כשטורענו' באה על ישראל: (טז) וישמע קולנו. בברכה שברכנו אבינו הקול קול יעקב שאנו נושאים ונעניים: מלאך. זה משה מכאן שהנביאי' קרוי' מלאכים ואומר ויריו מלעיבים במלאכי אלהים (ד"ה ב' ל"ו): (יז) נעברה נא בארצך. אין לך לעורר על הירושה של ארץ ישראל כשם שלא פרעת הקיב. שהה לנו עוד מועט לעבור דרך ארצך: לא נשתה מי באר. מי בארות היה צריך לומר אלא כך אמר משה אף על פי שיש בידינו מן המכס לאכול ולשתות לא נשתה ממנו אלא בקנה

נסטי

תרגום אונקלוס

מַלְכָא דֶאֱדוֹם כְּדֵנוּ אָמַר אֲחִי דְיִשְׂרָאֵל
אַתְּ יָדַעְתְּ יָת כָּל עֲקָתָא דִי אַשְׁכַּחְתָּנָא :
(טו) וּנְחָתוּ אֲבָהָתָנָא לְמִצְרַיִם וִיתֵיבְנָא
בְּמִצְרַיִם יוֹמִין סַגִּיאִין וְאַבְאִישׁוּ לָנָא
מִצְרָאֵי וְלַאֲבָהָתָנָא : (טו) וְצַלֵּינָא
קֳדָם יְיָ וְקַבֵּל צְלוֹתָנָא וּשְׁלַח מַלְאָכָא
וְאַפְּקָנָא מִמִּצְרַיִם וְהָא אֲנַחְנָא בְּרְקָם
קַרְתָּא דְכִסְטַר תְּחוּמָךְ : (יז) נֶעֱבַר כְּעַן
בְּאַרְעָךְ לָא נֶעֱבַר בְּחַקְל וּבְכַרְם וְלָא
נִשְׁתֵּי מֵי גּוּב אוֹרַח מַלְכָּא נְזֵיל לָא

נסטי

נִטֶּה יָמִין וּשְׂמֹאול עַד אֲשֶׁר־
נַעֲבֹר גְּבֻלֶךָ׃ יח וַיֹּאמֶר אֵלָיו
אֱדוֹם לֹא תַעֲבֹר בִּי פֶּן־בַּחֶרֶב
אֵצֵא לִקְרָאתֶךָ׃ יט וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו
בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל בַּמְּסִלָּה נַעֲלֶה וְאִם־
מֵימֶיךָ נִשְׁתֶּה אֲנִי וּמִקְנִי וְנָתַתִּי
מְכִרָם רַק אֵין־דָּבָר בְּרַגְלַי

אעברה

ווערדער רעכטז נאָך לינקז
דאַפאָן אָבווייכען, ביז ווער
איבער דיינע גראָנצען הינאויז
זינד: (יח) אדום אַבער ליס
איהם זאָגען, דוא זאָלסט
ניכט דורך מיין לאַנד ציהען:
אָדער איך געהע דיר מיט
דעם שווערדטע ענטגעגען:
(יט) דיא קינדער ישראל'ז
שטעללטן איהם צוואַר פאָר,
ווער וואָללען אויף געבאַהנ־
טעם וועגע בלייבען: ווען
איך אָדער מיין פיה פאָן
דיינעם וואַסער טרינקע, זאָ וויל איך עז בעצאַהלען: איך וויל דיר ניכט
שאַדען, נור צו פוסע מיינען דורכצוג

נעהמען

תרגום אונקלוס

נִסְטֵי לְיַמִּינָא וְלִשְׂמָאלָא עַד דְּנֶעְבַּר
תְּחוּמָךְ׃ (יח) וַאֲמַר לֵיהּ אֶדוֹם לָא
תֶעְבַּר בִּתְחוּמִי דִּלְמָא בְּדָקְטָלִין
בְּחַרְבָּא אֶפּוּק לְקֳדָמוֹתָךְ׃ (יט) וַאֲמָרוּ
לֵיהּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּאוֹרַח בְּכִישָׁא נִיסַק
וְאִם־מַיָּךְ נִשְׁתֵּי אֲנָא וּבְעִירִי וְאֶתֵּן
דְּמֵיהוֹן לְחוֹד לֵית פִּתְגָם דְּכֵישׁ בְּרַגְלַי

אעבר

רש"י

להנאתכם מכאן לאכסנאי שאף על פי שיש בידו לאכול יקנה מן החנוני כדי ליהנות את אושפיזו: דרך המלך כלך וגומר. אנו חוסמי' את בהמתנו ולא יהו לכאן ולכאן לאכול: (יח) פן בחרב אצא לקראתך. אתם מתגאי' בקול שהוריסכם אביכם ואומרים ונלעק וישמע קולנו ואני אצא עליכם במה שהוריסני אני ועל תרגך תקיה: (יט) רק אין דבר. אין

באור

שעורו שניה את השלוחים שיאמרו כן אל מלך אדום: את כל התלאה, יגיעות, העניניס שיקון האדם בהם, ובכתובים הבאים הולך ומבאר ההתלאות ההן שהיא ירידות אבותיכו מצריימה ועי"ז נשתקעו ונשב גם אנחנו שם ימים רבים: (טו) וישלח מלאך, שליח והוא משה כי שליח השם נקרא מלאך, וכן כתוב ויאמר חגי מלאך ה' (חגי א' י"ג): (יז) לא נעבר בשדה ובכרם, ואין לך לירא שתשחת הזרע ע"י מדרך לרגל האדם והבהמה אשר אתי: ולא נשתה מי באר, שלכם כי המים יקרים לאותות בארותו הארץ, (רשב"ם): דרך המלך נלך, במסלת עוברי דרכים המיוחדת לכל העולם ברשיון המלך. (רשב"ם), ורע"ם פי' באותו הדרך שיהיה המלך שנלך בה כמנהג כל מלך הנותן מעבר לבנאי אנשי שלומו לשלוח עמהם מורה דרך למען לא יזיקו אנשי הנבאי בעברם ליושבי הארץ. וכן כונת הראב"ע בסוף דבריו: עד אשר נעבר גבלך, אוץ לגבלך ולכך לא תבא עם בני"ת השמות, כמו נעברה בארצך, וכן מתורגם בל"א: (יח) לא תעבר בי, בארצי: פן בחרב, שלא אבא לקראתך בחרב: (יט) במסלה נעלה, בי"ת פתוחה להורות על ה"א הידעת, ור"ל הלא במסל' המיוחדת לכל עובר בה נעלה ובמה נזיקך, ונתתי מכרם, לא בלבד שלא נזיקך, אבל גם תועלת יהיה ליושבי ארצך, כי אם מיימיך נשתה אני ומקני ונתתי דמיהם: מְכִרָם, איזו מהנפרד מכר שהמ' בו שרשית, אבל הנפרד ממנו מִכְרָה משרש כרה מענין וגם מיש תכרו, והמ"ם נוספת כמ"ש מִקְנֶה, מִשְׁנֶה, ובכתבי הנסתרים תפול הה"א השרש: רק אין דבר, ת"א לחוד לית פתגם דכיש, וכן פירש"י וכן מתורגם בל"א

אֶעֱבֹרָה׃ כ וַיֹּאמֶר לֹא תַעֲבֹר
וַיֵּצֵא אֱדוֹם לִקְרָאתוֹ בְּעַם כָּבֵד
וּבְיָד חֲזָקָה׃ כא וַיְמָאֵן יְהוָה אֱדוֹם
נְתֹן אֶת־יִשְׂרָאֵל עֲבֹר בִּגְבֻלוֹ
וַיֵּט יִשְׂרָאֵל מֵעָלָיו׃ פ חמישי שלישי
כב וַיִּסְעוּ מִקָּדֵשׁ וַיָּבֹאוּ בְנֵי־
יִשְׂרָאֵל כָּל־הָעֵדָה הֹר הָהָר׃
כג וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־
אַהֲרֹן בְּהֹר הָהָר עַל־גְּבוּל
אֶרֶץ־אֱדוֹם לֵאמֹר׃ כד יֵאָסֵף
אהרן

גערטען׃ (כ) ער בליב אבער דאביא, דוא זאללט ניכט דורכציהען! יא אדום צאג איהם ווירקליך מיט מאכטיגעם פאלק אונד שטארקער האנד ענטגעגען׃ (כא) אלו אדום דעם פאלק ישראל דען דורכצוג ניכט געשטאטטען וואללטע׃ וויך ישראל פאן איהם אב׃ (כב) פאן קדש בראכען זיא אויף׃ אונד דיא גאנצע גע־מיינע קאם צום בערגע הר׃ (כג) בייא דיזעם געבירגע הר׃ אן דער גראנצע דעז לאנדעז אדום, שפראך דער עוויגע צו משה אונד אהרן, וויא פאלגט׃ (כד) אהרן
זאלל

רש"י

לין שוס דבר מזיק׃ (כ) וכיד חזקה׃ בהכנעת זקנו והילוס ידי עשו׃ (כב) כל העדה׃ כולם שליחים ועומדים ליכנס לארץ שלא היה בהם אחד מאותן שנגזרה גזרה עליהם שכבר כלו מתי מדבר וחלו מאותן שנאמר בהם תמים כלכם היום׃ הר ההר׃ הר שלגבי הר כתפוח קטן על גבי תפוח גדול וחף על פי שהענן הולך לפניהם ומשוה את ההרים שלשה נסאתו בהן הר סיני לתורה והר נבו לקבורת משה והר ההר לקבורת אהרן׃ (כג) על גבול ארץ אדום׃ מגיד שיפני שנתחברו כאן להתקרב לעשו הרשע נפרטו מעזיהם וחסלו הגדיק הזה וכן הנביא אומר ליקומפט

תרגום אונקלוס

אֶעֱבֹר׃ (כ) וַאֲמַר לָא תֶעֱבַר וּנְפַק אֲדוֹמָאָה לְקַדְמוּתֵיהּ בְּחֵיל רַב וּבִידָא תַקִּיפָא׃ (כא) וְסָרֵיב אֲדוֹמָאָה שְׁבָק יַת־יִשְׂרָאֵל לְמֶעְבַּר בִּתְחוּמֵיהּ וְסָטוּ יִשְׂרָאֵל מִלְוָתֵיהּ׃ (כב) וּנְטָלוּ מֵרָקָם וַאֲתוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל כָּל כְּנִשְׁתָּא לְהוֹר טוּרָא׃ (כג) וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן בְּהוֹר טוּרָא עַל־תְּחוּם אַרְעָא דַאֲדוֹם לְמֵימָר׃ (כד) יִתְכַּנֵּשׁ אהרן

באור

בל"ת, ויתכן שמלת רק דבוקה עם ברגלי, ור"ל אין דבר אשר נגע' באחרנך רק לעצמו' ברגלי׃ (כא) וימאן, שעורו וכאשר מאן אדום כתון את ישראל אז נטה מעליו׃ (כב) בהר ההר, ת"ת בהר טורא ירלה בזה, שמלת הר הוא שם של ההר ההוא, וכן מתורגם בל"ת׃ (כד) יאסף אהרן, כמו ותות בהר שיתקן עצמו למות ויעלה אל ההר׃ (רחב"ע), ירלה בזה לפי שלא יתכן הנווי, כי אם נפעל הבחירי שביד האדם לעשותו ושלא לעשותו, אבל פירושו שיתקן שכמו למיתה בעלית ההר והתשעת בגדיו׃ ויתכן שמלת יאסף היא עתיד בלחות, ור"ל שאמר הש לעשה

אַהֲרֹן אֶל־עַמָּיו כִּי לֹא יָבֹא אֶל־
הָאָרֶץ אֲשֶׁר נָתַתִּי לִבְנֵי
יִשְׂרָאֵל עַל אֲשֶׁר־מְרִיתֶם אֶת־
פִּי לְמֵי מְרִיבָה׃ כה קַח אֶת־
אַהֲרֹן וְאֶת־אֶלְעָזָר בְּנוֹ וְהַעַל
אֹתָם הֹר הָהָר׃ כו וְהַפְשֵׁט אֶת־
אַהֲרֹן אֶת־בְּגָדָיו וְהִלְבַּשְׁתָּם
אֶת־אֶלְעָזָר בְּנוֹ וְאַהֲרֹן יֵאָסֵף
וָמֵת שָׁם׃ כז וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה כַּאֲשֶׁר
צִוָּה יְהוָה וַיַּעֲלוּ אֶל־הֹר הָהָר
לְעֵינֵי כָּל־הָעֵדָה׃ כח וַיַּפְשֵׁט
מֹשֶׁה אֶת־אַהֲרֹן אֶת־בְּגָדָיו
וילבש

תרגום אונקלוס

אַהֲרֹן לְעַמֵּיהּ אֲרֵי לָא יֵיעוּל לְאַרְעָא
דִּי יְהָבִית לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל עַל דִּי סָרֵיבְתּוּן
עַל־מֵימְרִי לְמֵי מְצוּתָא׃ (כה) דְּבַר
יָת־אַהֲרֹן וְיָת אֶלְעָזָר בְּרֵיהּ וְאַסֵּיק
יָתְהוֹן לְהוֹר טוּרָא׃ (כו) וְאַשְׁלַח יָת
אַהֲרֹן יָת־לְבוּשׁוֹהִי וְתַלְבַּשִׁינוּן יָת־
אֶלְעָזָר בְּרֵיהּ וְאַהֲרֹן יִתְכְּנֵשׁ וִימוּת
תַּמָּן׃ (כז) וַעֲבַד מֹשֶׁה כְּמָא דִּי פַקִּיד
יְיָ וּסְלִיקוּ לְהוֹר טוּרָא לְעֵינֵי כָּל
כְּנִשְׁתָּא׃ (כח) וְאַשְׁלַח מֹשֶׁה יָת־אַהֲרֹן יָת־לְבוּשׁוֹהִי
ואלביש

תרגום אשכנזי קיז

זאָלל צו זיינעם פאָלקע אייגעטראַן ווערדען, דען ער זאָלל אין דאַז לאַנד, דאַז איך דען קינדערן ישראל'ז געבע ניכט קאָממען: ווייל איהר מיינעם בעפעהלע ניכט נאַכגעלעבט, בייא דעם האַדער־וואַסער: (כה) נים אַל־זאָ אהרן אונד זיינען זאָהן אלעזר: אונד פיהרע זיא אויף דאַז געבירגע הר: (כו) צייך אהרן זיינע קליידער אויז, אונד לעגע זיא זיינעם זאָהנע אלעזר אַן: אהרן זאָלל אייגעטהאַן ווערדען, אונד דאַזעלבזט שטערבען: (כז) משה טהאַט וויא דער עוויגע בעפאָהלען: זיא גינגען פאָר דען אויגען דער גאַנצען געמיינע אויף דאַז געבירגע הר: (כח) משה צאָג אהרן זיינע קליידער אויז, לעגטע

רש"י

ליהושפט בהתחברך עם אחזיה פרק ה' את מעשיך (ד"ה ב' כ'): (כה) קח את אהרן. בדיברי כיחוסים אמור לו אשריך שתראה כתרך נתון לבנך. מה שאין אני זכאי לכך: (כו) את בגדיו. את בגדי כהונה גדולה הלביש והפשיט מעליו לתתם על בנו בפניו אמר לו הכנס למערה ונכנס ראה מטה מוצעת וכר דלוק אמר לו עלה למטה ועלה פשוט ידיך ופשט קשור פיך וקשן עצום עיניך ועצם מיד אמר משה לאותה מיתה וזהו שנאמר לו כאשר צוה את אהרן אחיך באותה מיתה שנתאוית לה: (כז) ויעש משה. אף על פי שהדבר קשה לו

באור

לשון יען שגזרה היא מלפני שיאסף אהרן וימות על ההר הזה, לכן קח את וגו': למי מריבה, הלמ"ד במקום בי"ת, וענינה בעבור מי מריבה: (כו) והפשט, יוצא לפני פעולים שהוא אהרן והבגדים, וכן והלבשתם, כי הכוהנה והלבשת את הבגדים את אלעזר:

תרגום אשכנזי

לעגטע זיא זיינעם זאהנע
אלעזר אן, אהרן שטארב
אויף דעם גיפעל דעז בערגז:
משה אבער אונד אלעזר
קאמען הראב פאם בערגע:
(כט) דיא גאנצע געמיינע
זאהע, דאס אהרן פערי
שידען וואר: בעוויינטע איהן
דאז גאנצע הויז ישראל
דרייסיג טאגע:

כא (א) דער כנעני קאניג
ערד, דער געגען
מיטטאג וואהנט, ערפאהר,
דאס

חקת כ כא

וַיַּלְבֵּשׁ אֹתָם אֶת־אֶלְעָזָר בְּנוֹ
וַיָּמָת אַהֲרֹן שָׁם בְּרֹאשׁ הָהָר
וַיֵּרֶד מֹשֶׁה וְאֶלְעָזָר מִן־הָהָר
כט וַיִּרְאוּ כָל־הָעֵדָה כִּי גָוַע אַהֲרֹן
וַיִּבְכּוּ אֶת־אַהֲרֹן שְׁלֹשִׁים יוֹם כָּל
בֵּית יִשְׂרָאֵל: ס כא (א) וַיִּשְׁמַע
הַכְּנַעֲנִי מֶלֶךְ־עָרָד יֹשֵׁב הַנֶּגֶב
כי

רש"י

לא עכב: (כט) ויראו כל העדה וגומר. כשראו משה ואלעזר יורדים ואהרן לא ירד אמרו היכן הוא אהרן אמר להם מת אמרו אפס מי שעמד כנגד המלאך ועצר המגפה ישלוט בו מלאך המות מיד בקש משה רחמים והראוהו מלאכי השרת להם מוטל במטה דאו והאמינו: כל בית ישראל. האנשים והנשים לפי שהיה אהרן רודף שלום ומוטיל אהבה בין בעלי מריבה ובין איש לאשתו: כי גוע. אומר אני שהמתרגם דאא מית טועה הוא אלא אם כן מתרגם וירא ואתחזיאו שלא אמרו רבותינו כי זה משמש בלשון דהא אלא על מדרש שנסתלקו ענני כבוד וכדאמר רבי אבהו דאמר ר"א בן תקרי וירא ואלא ועל לשון זה נופל לשון דהא לפי שהיא נתינת טעם לאמר שלמעלה היאנו לאמר וירא לפי שהרי מת אהרן אבל על תרגום וחזו כל כנשתא אין לשון דהא נופל אלא לשון אחר שהוא מגזרת שמוש אי שמגיטו אם משמש בלשון אחר כמו ואם מדוע לא תקנה רוקי (איוב כ"ח) והרבה מפורשים מזה הלשון אם חרונים ימיו (שם י"ד):

כא (א) וישמע הכנעני. שמע שמת אהרן ונסתלקו ענני כבוד כו' כדאיתא בראש השנה ועמלק מעולם רגועת מרדות לישראל מזומן בכל עת לפורענות: יושב הנגב. זה עמלק שנאמר עמלק יושב בארץ הנגב וסנה את לשונו לדבר בלשון כנען כדי שיהיו ישראל מתפללים להקב"ה לתת כנעניים בידם והם אינן כנעניים רק ישראל לבטשיהם

תרגום אונקלוס

וְאַלְבֵּשׁ יַתְהוֹן יַת־אֶלְעָזָר בְּרֵיהּ וּמִית
אַהֲרֹן תַּמָּן בְּרֵישׁ טוּרָא וּנְחַת מֹשֶׁה
וְאֶלְעָזָר מִן־טוּרָא: (כט) וְחָזוֹ
כָּל־כְּנִשְׁתָּא אֲרֵי מִית אַהֲרֹן וּבְכוֹ יַת
אַהֲרֹן תְּלָתִין יוֹמִין כֹּל בֵּית יִשְׂרָאֵל:
כא (א) וּשְׁמַע כְּנַעֲנָאָה מַלְכָּא־דַעֲרָד
יָתִיב דָּרוֹמָא
ארי

באור

ואהרן יאסף לאחר שתעשה זאת ימות: (כט) ויראו כל העדה, שעורו כאשר ראו שנע אהרן לא ויבכו אותו שלשים יום:

כא (א) וישמע הכנעני מלך ערד, ז"ל הרשב"ן והנכון בעיני כי זה מלך ערד הוא יושב בנגב מעבר לירדן ומה (כי שבאתו נכנוסי יהושע מלך ערד אחד) בארץ כנען על יד הירדן בגבול בני יהודה כמו שהוא בנגב, ושמע מרחוק בבא בני ישראל דרך האתרים ובא אל ערבות מואב להלחם בהם שם, וזה טעם וישמע, ולכך סמך הכתוב והוא יושב בנגב

בארץ

חקת כא

כִּי בָא יִשְׂרָאֵל דֶּרֶךְ הָאֲתָרִים וַיִּלָּחֶם בְּיִשְׂרָאֵל וַיֵּשֶׁב מִמֶּנּוּ שֶׁבִי: (ב) וַיִּדַּר יִשְׂרָאֵל נֶדֶר לַיהוָה

ויאמר

תרגום אונקלוס

אֲרֵי אֲתָא יִשְׂרָאֵל אוֹרַח מְאַלְּיָא דְּאַתְרִין קְרָבָא בְּיִשְׂרָאֵל וּשְׁבָא מִנֵּיהּ לַבְיָא: (ב) וְקַיֵּם יִשְׂרָאֵל קָיָם קֳדָם־

ואמר

ייי

ואמרה: ושב ממנו שבי: לוכה את שפחה לאחת:

תרגום אשבנזי קיח

דאס ישראל העראן צאג דורך דען וועג דער קונד־שאפטער: גריף ישראל אן, אונד מאכטע איניגע גע־פאנגנע: (ב) דא טראט ישראל דעם עווגען איין געליבדע

רש"י

לבוזיהם כלבוזי עמלקים ולשונם לשון כנען אמרו נתפלל סתם שנאמר אם נתון תתן את העם הזה בידי: דרך האתרים. דרך הנגב שהלכו בה מרגלים שנאמר ויעלו בנגב. דבר אחר דרך האתרים דרך התייר הגדול הנוסע לפניהם שנאמר דרך שלשת ימים לתור להם (ב) והחרמתי. לקדיש שלם לגבוה:

ויחרם

באור

בארץ כנען, כי בא מארץ אחרת אל מקום ישראל, ונדרו ישראל נדר שאם יתן אותם בידם יחרימו כל אשר להם לה', וספר הכתוב כי שמע ה' את תפלתם ונדלו נדר לה' ושלמו אותו, כי הרגו אותם עתה בימי משה, כמו שנזה כל חרם אשר יחרם מן האדם לא יפדה מות ימות, ותמו כל שללם לאוצר בית ה', והשלים עוד בבאן לספר, כי החרימו ישראל גם את עריהם אחרי נטשם בארץ כנען, ואחרי מות יהושע לקיים את נדרם אשר נדרו ויקרא שם העיר חרמה, והוא מה שנאמר בס' שופטים ובני קני חתן משה עלו מעיר התמרים את בני יהודה מדבר יהודה אשר בנגב ערד (שופטים א' י"ז), ושם שתוב וילך יהודה את שמעון אחיו ויכו את הכנעני יושב צפת ויחרימו אותה ויקרא את שם העיר חרמה (שם י"ז), ושם כשלם הנדר הזה, אבל השלים הכתוב להזכיר הענין בבאן, חס כענין הפרשה שאמרה ברדת המן ויניחהו אהרן למשמרת ובני ישראל אכלו את המן ארבעים שנה וגו' את המן אכלו עד בואם אל קצה ארץ כנען (שמות י"ז ל"ד), והוא לאחר מיתתו של משה עד משחרת הפסח, וכן אמר שמות האנשים אשר נתנו לכם את הארץ וגו' (לקמן ל"ד י"ז), נבואה שיהיו חיים וקיימים, כי לא יתכן שיהי' השם מיחד להם אנשים על הספק, אבל הי' ראוי שיהיה ליהושע בעת החליקה. וכתב שלח ז"ל, גם כאן הוא לומר שהחרימו ישראל עתה בימי משה את המלך הזה ואת עמו לפי ערב ויקרא שם המקום המלחמה חרמה, ואחר שעברם את הירדן המית יהושע גם את מלך ערד אשר מלך אחרי כן גם מלכי כנען אשר מלכו בימים ההם ובני יהודה נבאם בעריהם החרימו אותם ג"כ ויקרא שם העריס חרמה, כי השלימו את נדרם אשר נדרו אבותם והחרמתי את עריהם, ולכך אמר כאן ויקרא שם המקום חרמה ושם כתוב ויקרא שם העיר חרמה שם כל עיר שהיתה ממלך ערד כי השלימו נדרם והי' שלם מחרמי גבוה, והנה כל הנזכר כאן הי' בבת אחת שלתי שהביר את עריהם שהי' לעתיד בנוחם בעריהם, ולכך אמר והחרמתי את עריהם ולא אמר אתהם את עריהם כי הזכיר הנדר העתיד כי הם בשלחמה ישמותו ושם יתמו, ולשון הכתוב נאות לאמה שכירשנו שהי' ראוי לומר ויתן את הכנעני בידם ויחרימו אתהם ואת עריהם שם המקום חרמה, אבל אסר הכתוב לרמוז שנתן הכנעני ביד מי שנתנו מישראל, מהם עתה ומהם לעתיד, כי הם שמע את תפלתם והם קיימו את נדרם, ע"כ. והיותר נכון כפי' הראב"ע שהם שני מקומות וזה הי' מעבר לירדן מזרחה, ובעבור שהחרימו ישראל אתהם ואת עריהם, על כן לא נתן משה מארצם לאחד משבטי ישראל כשחלק להם את ארץ סיחון ועוג, ומה שכתוב בס' שופטים שבני יהודה הכוס ויקרא שם העיר חרמה, זה היה מלך ערד שבעבר הירדן ומה: דרך האתרים, ת"א אורח מאליא, ודעתו שהוא מלשון ויתודו שתרגם ויתלון, והאל"ף

וַיֹּאמֶר אִם־נָתוֹן תִּתֵּן אֶת־הָעָם הַזֶּה בְּיָדִי וְהַחֲרַמְתִּי אֶת־עָרֵיהֶם׃ ג וַיִּשְׁמַע יְהוָה בְּקוֹל יִשְׂרָאֵל וַיִּתֵּן אֶת־הַכְּנַעֲנִי וַיַּחֲרֵם אֶתְהֶם וְאֶת־עָרֵיהֶם וַיִּקְרָא שֵׁם־הַמָּקוֹם חָרְמָה׃ פ ד וַיִּסְּעוּ מֵהֹר הָהָר דֶּרֶךְ יַם־סוּף לִסְבֹב אֶת־אֶרֶץ אֱדוֹם וַתִּקְצַר נֶפֶשׁ־הָעָם בַּדָּרֶךְ׃

וידבר

בעליבדע, אונד שפראך: ווען דוא מיר דיזען פאלק אין מיינע געוואלט גיבזט, זא וויל איך זיינע שטארטע פער־באנגען: (ג) דער עוויגע ערד־ארטע דיא שטיממע ישראל׳ו, איבערגאב איהם דען כנעני, אונד ער פער־באנטע זיא זאמט איהרען שטארטען: מאן נעננטע דען ארט חרמה: (ד) פאן דעם געבירגע הר בראכען זיא אויף, וואנדטען זיך ווידער אויף דעם וועגע צור בינזען־זעע צו, אום דאז לאנד אדום הערום צו קאממען: אללייין דאז פאלק ווארד דער בעשוועהרליכען רייזע איבערדריסיג: זיא

רש״י

(ג) ויחרם אתהם. בהליגה: ואת עריהם. חרמי גטוה: (ד) דרך יס סוף. כיון שמת אהרן וכלה עליהם מלחמה זו חזרו לאחוריהם דרך יס סוף הוא הדרך שחזרו להם כשנגזר עליהם גזירת מרגלים שנאמר וסעו המדברה דרך יס סוף וכאן חזרו לאחוריהם שנע מסעות שנאמר ובני ישראל נסעו מבארות בני יעקן מוסרה שם מת אהרן וכי במוסרה מת והלא בהר ההר מת אלא שם חזרו והתאבלו עליו והספידוהו כאלו הוא בפניהם נא ובדוק במסעות ותמצאם שנע מסעות מן מוסרה על הר ההר: לסבוב את ארץ אדום. שלא נתנם לעבור בארצו: ותקצר נפש העם בדרך.

בטורק

תרגום אונקלוס

וַאֲמַר אִם־מְסָרָא תְּמְסַר יַת־עַמָּא הָדֵין בִּידִי וַאֲגַמַּר יַת־קִרְוֵיהוֹן׃ (ג) וְקַבֵּל יְיָ צְלוֹתֵיהּ דְּיִשְׂרָאֵל וּמְסַר יַת כְּנַעֲנָאָה וְגַמַּר יָתְהוֹן וְיָת קִרְוֵיהוֹן וּקְרָא שְׁמָא דְּאַתְרָא חָרְמָה׃ (ד) וּנְטָלוּ מֵהוֹר טוּרָא אוֹרַח יַמָּא דְּסוּף לְאַקָּפָא יַת־אַרְעָא דֶאֱדוֹם וַעֲקַת נַפְשָׁא דְעַמָּא בְּאָרְחָא׃

ואתרעם

באור

וספת, כמו ונאזרוע נטויה (ירמיה ל״ב ך״ח), וכן דעת הראב״ע והרד״ק בשרשים, ושעמו שנאו ישראל דרך שהמרגלים הלכו: וישב, כדרך נחי ל״ה שתחסר לא״ד הפעל בעתידים, והסנו״ל שתחת העי״ן הוכח תחת פ״ל הפעל, כמו יון יקנה יקן, יבן, גם לפעמים נשמע הסנו״ל לגמרי ויבאו שני שופים נחים רטופים, ויבך, וישת, וירד מישקל ודומיהן: (ד) לסבב את ארץ אדום, להקיף את ארצו. דרך מעוקל לנד היס סוף, והם המסעות שהחזרו בפ׳ אלה מסעי בני ישראל ויסעו מהר ההר ויחנו בצלמונה ויסע לפונן וגו׳ עד שנאו אל ערבות מואב; ותקצר נפש העם בדרך, קנרל נפסס בעבור הדרך [ובלשון ע״ז אנקרוטליר, ענקירט״ליר, בל״א (קירן ווערדן)], ולא יתקן לומר ותקצר נפש העם בדרך בהיותם בדרך ולא פירש בו במה קצרה, שגל מקום שתמצא קצר

נפש

ס וַיְדַבֵּר הָעָם בֵּאלֹהִים וּבְמֹשֶׁה
לָמָּה הֶעֱלִיתָנוּ מִמִּצְרַיִם לָמוּת
בַּמִּדְבָּר כִּי אֵין לֶחֶם וְאֵין מַיִם
וְנַפְשֵׁנוּ קָצָה בַּלֶּחֶם הַקְּלֹקֵל :
ו וַיְשַׁלַּח יְהוָה בָּעָם אֶת הַנְּחָשִׁים
השרפים

(ה) זיא פיהרטען ווידרינע רעדען ווידער גאטט אונד משה : ווארום האבט איהר אונז אויז מצרים געפיהרט , דאס וויר אין דער ווזטנייא אומקאממען זאלל־ען ? דאס ווידער בראד נאך וואסער איזט , אונד אונז פאר דער עלענדען שפייזע עקעל־ט :
(ו) דער עוויגע אבער זאנדטע

גיפטיגע שלאנגען (שרפים גענאנגנט) אונטער דאז פאלק ,

דיא

תרגום אונקלוס

(ה) וְאִתְרַעַם עַמָּא בְּמֵימְרָא דַיְיָ וְעַם
מֹשֶׁה נְצוּ לְמָא אַסְקְתּוּנָא מִמִּצְרַיִם
לְמֵיתָת בְּמַדְבְּרָא אֲרֵי לֵית לַחְמָא וְלֵית
מַיָא וְנַפְשְׁנָא עָקֵת בְּמַנָא הָדֵין
דְּמֵיכְלֵי הַקְלִיל : (ו) וְגַרֵי יְיָ בְּעַמָּא יָת
חֵיוָן קלן

רש"י

בט־רק הדרך שהוקשה להם אמרו עכשיו היינו קרובים ליכנס לארץ ואנו חוזרים לאחורינו כך חזרו אבותינו וכשתהו שלשים ושמונה שנה עד היום לפיכך קנרה נפשם בעטוי הדרך ובלשון לע"ז אנקרו"טלור (בל"ל קורץ ווערדן) ולא יתכן לומר ותקצר נפש העם בדרך בהיותו בדרך ולא פירש בו במה קנרה שכל מקום שתמצא קצור נפש במקרא מפורש שם במה קנרה כגון ותקצר נפשו בהם (זכריה י"א) וכגון ותקצר נפשו בעמל ישראל (שופטים יו"ד) וכל דבר קשה על אדם טפל בו לשון קצור נפש כאדם שהטורח בא עליו ואין דעתו רחבה לקבל אותו הדבר ואין לו מקום בתוך לבו לגור שם אותו הצער ובדבר המטריח טופל לשון גודל שגדול הוא וכבד על האדם כגון וגם נפשם בחלה בי , גדלה עלי (זכריה י"א) ויגאה כשחל תגודני (איוב יו"ד) כללו של פירש כל לשון קצור נפש בדבר לשון שאין יכול לסבלו הוא שאין הדעת סובלו : (ה) באלהים ובמשה . השוו עבד לקונו : למה העליתנו . שניהם שוים : ונפשנו קצה . אף זה לשון קצור נפש ומאוס : בלחם הקלוקל . לפי שהמן נגלע באויריס קרא אותו קלוקל אמרו עתיד המן הזה שיתפח במעינו כלוס יש ילוד אשה שמכנים

באור

נפש במקרא מפורש שם במה קנרה , כגון ותקצר נפשו בהם וכגון ותקצר נפשו בעמל ישראל , וכל דבר קשה על האדם טפל בו לשון קצור נפש , כאדם שהטורח בא עליו , ואין דעתו רחבה לקבל אותו הדבר , ואין לו מקום בתוך לבו לגור שם אותו הצער , ובדבר המטריח טופל לשון גודל שגדול הוא וכבד על האדם , כגון וגם נפשם בחלה בי , גדלה עלי , ויגאה כשחל תגודני , כללו של פירש כל לשון קצור נפש בדבר לשון שאין יכול לסבלו הוא שאין הדעת סובלתו . (רש"י) , ולא יוכל לסבול עוד לאריכות נסיעת המדבר : (ה) באלהים ובמשה , שמוש הני"ת הבא עם פעל הדבור , יש שהוראתו כמו עם , לא דבר ה' בי (מלכים א' כ"ב כ"ו) , ויש מורה על חומר הדבור לדבר בם (דברים י"א י"ט) , ושם הם הדברים הנדברים בעצמן , ואם יורה על הענין , אשר ממנו הדבור , הוראתו הוכחת דברים על הדבר ההוא , פעמים לשבחו , ופעמים לגנותו , ומובן מענייני , יכמו וידבר יהוכתן בדוד טוב (ש"א י"ט ד') , נכבדות מדבר בך (תהלי' פ"ז ג') , תשב באחיך תדבר (שם נ"ד') , ותדבר מרים ואהרן במשה (לעיל י"ב א') , וכן כאן פירושו שהוכיחו דברים אשר לא כן על ה' ועל משה : ונפשנו קצה , עבר לנסתרת מנחי ע"ז כי היא מלעיל , וענינה שנפשם אחסה במאכל הזה מרוב התמדתו ומן רב , והם לא הכירו

טובת

תרגום אשכנזי

דיא דאַז פאָלק ביסען: זאָ דאַס פילע לייטע פאָן ישראל שטאַרבען: (ז) דאַ קאַם דאַז פאָלק צו משה, אונד שפראַכען, וויר האַבען געזינדיגט, דאַס וויר ווידער דען עוויגען אונד דיך גערעדעט האַבען, ביטטע דען עוויגען, דאַס ער דיא שלאַנגען פאָן אונז אַבווענדע: משה באַט פיר דאַז פאָלק: (ח) אונד דער עוויגע שפראַך צו משה, מאַכע איינען שרף, זעטצע איהן אויף איינע שטאַנגע צום צייכען: ווער געביסען וואָרדן, זעהע דיזען אַן, זאָ זאָלל ער ביים לעבען בלייבען:

חקת כא

הַשְּׂרָפִים וַיְנַשְּׁכוּ אֶת־הָעָם וַיָּמָת עַם־רָב מִיִּשְׂרָאֵל׃ ז וַיָּבֹא הָעָם אֶל־מֹשֶׁה וַיֹּאמְרוּ חָטָאנוּ כִּי־דִבַּרְנוּ בַיהוָה וָבָךְ הִתְפַּלֵּל אֶל־יְהוָה וְיָסֵר מֵעָלֵינוּ אֶת־הַנָּחָשׁ׃ וַיִּתְפַּלֵּל מֹשֶׁה בְּעַד הָעָם׃ ח וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה עֲשֵׂה לְךָ שָׂרָף וְשִׂים אֹתוֹ עַל־נֵס וְהָיָה כָּל־הַנָּשׁוּךְ וְרָאָה אֹתוֹ וָחָי׃

ויעש

רש"י

שמכני' ואינו מוציא: (ו) את הנחשים השרפים. שורפים את האדם באדם שיהיה: ויכשכו את העם. יבא נחש שלקה על הוצאת דבה ויפרע ממוציאי דבה יבא נחש שכל המיכין נעמין לו טעם אחד ויפרע מכפויי טובה שדבר אחד משתנה להם לכמה מטעמים: (ז) ויתפלל משה. מכאן למי שמבקשים ממנו שיתפלל שלא יהא אחרי מלמחול: (ח) על נס. על כלונס שקורין פורטיקא בלע"ז (פערטיקא והוא פירש בלשון אשכנז שטאנגן) וכן כנס על הגבעה (ישעיה ל') אדיס נסי (שם מ"ט שאו נס שם י"ג) ולפי שהוא גבוה לאות ולראיה קורא נס: כל הנשוך. אפילו כלב או חזיר נושכו היה מזוק ומתנוכה והולך אלא

משה

תרגום אונקלוס

קָלָן וּגְבִיתוּ יַת־עַמָּא וּמִית עַם־סַגִּי מִיִּשְׂרָאֵל׃ (ז) וַאֲתָא עַמָּא לְמֹשֶׁה וַאֲמָרוּ חַבְנָא אֲרֵי־אִתְרַעֲמְנָא קֳדָם־יְיָ וְעָמָךְ נְצֵינָא צַלִּי קֳדָם יְיָ וְיַעְדִּי מִנָּנָא יַת־חִוְיָא וְצַלִּי מֹשֶׁה עַל־עַמָּא׃ (ח) וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה עֲבִיד לָךְ קַלְיָא וְשַׁוֵּי יָתֵיהּ עַל אָת וִיהֵי כָּל דְּיִתְנְכִּית וְיַחֲזֵי יָתֵיהּ וְיִתְקַיָּם׃

ועבד

באור

עובת ה' וחסדיו להשגיח בפשע יום יום בלא עאל ויגיעה כי התלוו אל השטים ותענוגי המותרות: הקלקל, שרשו קלל וכפלה הפ"א והלמ"ד, ועניכמו לחש הקל לשון בזיון, ורש"י פי' לפי שהיין נבלע באברים קרא לו קלקל אמרו עתיד היין הזה שיתפח בשעיבו כלום יש ילוד אשה שמכניס ואינו מוציא, ודעתי שקראו קלקל לפי שהוא קל להתעכל, וכן דעת ת"א שתרגם בהוספת מלה דשיכליה קליל: (ו) הנחשים השרפים, שורפים את האדם באדם שניהם (רש"י), ויהיה השרפים תואר על הנחשים, והן דעת הרל"ק בשרשים: (ח) עשה לך שרף, הדמות נחש שרף מנחשת, כי כן כתוב (דברים ח'), ועל נס על כלונס שקורין פירק"א בלע"ז (כ"מ ברש"י כ"י) בל"א (שטאנגי), וכן וכנס על הגבעה (ישעיה ל' ט"ו), אדיס נסי (שם מ'), שאו נס (שם י"ג), ולפי שהוא גבוה לאות ולראי' קורא נס. (רש"י), ורחב"ע בת' ורבים השתבשו אמרו כי זאת הנורה לקבל את העלוטים, וקלילה אלילה כי הדבר נעשה בנוי השם, ואין לנו

ט וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה נְחַשׁ נְחֹשֶׁת
וַיְשִׂמֵהוּ עַל־הַנֵּס וְהָיָה אִם־
נָשַׁךְ הַנָּחָשׁ אֶת־אִישׁ וְרָאָה בַּיִט
אֶל־נְחַשׁ הַנְּחֹשֶׁת וָחָי׃ ששי
יוַיִּסְעוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל וַיַּחֲנוּ בְּאֹבֹת׃
יאוַיִּסְעוּ מֵאֹבֹת וַיַּחֲנוּ בְּעִיֵּי
הָעֲבָרִים בַּמִּדְבָּר אֲשֶׁר עַל־
פְּנֵי מוֹאָב מִמִּזְרַח הַשָּׁמֶשׁ׃
יבמִשָּׁם נָסָעוּ וַיַּחֲנוּ בְּנַחַל זָרֶד׃
משם

(ט) משה מאַכטע איינע קופּפערנע שלאַנגע, ריכטעטע זיא אויף איינע שטאַנגע צום צייכען: ווען יעמאַנד פּאָן איינער שלאַנגע געביסען וואַרד, שויאטע ער דינויף צור קופּפערנען שלאַנגע, אונד בליב אַם לעבען: (י) דיא קינדער ישראל'ז בראַכען אויף: אונד לאַגערטען זיך צו אבת: (יא) פּאָן אבת בראַכען זיא אויף: אונד לאַגערטען זיך אין דער אונבעוואָהנטן געגנד צו עברים, אין דער וויזטע, דיא אַן דיא מאָרגענזייטע רעז לאַנדעז מואב שטאָסט: (יב) פּאָן דאַ בראַכען זיא אויף: אונד לאַגערטען זיך אים טהאַלע זרד:
פּאָן

תרגום אונקלוס

(ט) וְעָבַד מֹשֶׁה חִוְיָא דְּנְחָשָׁא וְשַׁוְיֵהּ
עַל־אָת וַהֲוֵי כַּד נְכִית חִוְיָא יַת־גַּבְרָא
וּמִסְתַּכֵּל לְחִוְיָא דְּנְחָשָׁא וּמִתְּקַיֵּם׃
(י) וּנְטָלוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּשְׁרוּ בְּאוֹבוֹת׃
(יא) וּנְטָלוּ מֵאוֹבוֹת וּשְׁרוּ בְּטַיְעֵת
עֲבָרַיָּא בְּטַדְבְּרָא דִּי עַל אַפֵּי מוֹאָב
מִטַּדְנַח שִׁמְשָׁא׃ (יב) מִתַּמָּן נְטָלוּ
וּשְׁרוּ בְּנַחֲלָא דְזָרֶד׃
מתמן

רש"י

אלא שכשיכת הנחש משהרת להמית לכך נאמר כאן וראה אותו ראייה בעלמא וכשיכת הנחש נאמר והביט והיה אם נשך הנחש את איש והביט אין ומומר שלא היה ממהר כשוך הנחש להתרפאות אלא אם כן מביט בו בכוכה ואמרו רבותיטו וכי נחש ממית או מחיה אלא בזמן שהיו ישראל מסתכלים כלפי מעלה ומשעבדין את לבם לאביהם שבשמים היו מתרפאים ואם לאו היו נימוקים: (ט) נחש נחשת · לא נאמר לו לעשותו של נחשת אלא אמר משה הקדוש ברוך הוא קוראו נחש ואני אעשהו של נחשת לשון נופל על לשון: (יא) בעיי העברים · לא ידעתי למה נקרא שמם עיים ועי״ לשון חורבה הוא דבר הטאוט במטאת והעי״ן בו יסוד לבדה והוא מלשון יעיס ויעה ברד (ישעיה כ״ח): העברים · דרך מעבר העוברים שם את הר נבו אל ארץ כנען שהוא מפסיק בין ארץ מואב לארץ אמורי: על פני מואב

באור

לנו לתפש למה טורת נחש, ואם לא כן ירחנו היש עץ שיתיק המים המרים, אפי' הדבש לא יתיקם, ומה טעם לשום דבלת התאנים על השחין, ואין בתולדת הדבלה להסיר השחין, ואמת כי נשגבה ממנו דעת עליון עכ״ל: על נס, שיהיו על מקום גבוה שיוכלו כלם לראותו: (י) ויחנו באבת, ובסדר אלה מסעי יזכיר עוד מסעות רבות בין הר ההר לאבת והם כלמונה וסתן וגו', אלא שלא בא הכתוב להודיע כאן סדר פרטי המסעות רק דרך כלל עד שבאו אל ארץ סיחון ומשם שלח מלאכים אליו: (יא) בעיי העברים, לשון ארץ חריבה ומלאה מאין אדם, וכמו שמו את ירושלים לעיים (תהלים ע״ט ג'): (יב) ויחנו בנחל זרד, הוא דיטון הנזכר

תרגום אשכנזי

(יג) פאן דא בראכען זיא אויף: אונד לאגערטען זיך יענזייטז דעז פלוסעז ארנון: דער אין דער וויזטע פליסט, אונד אויז דען גראנצען דעז אמרי הינויז געהט: דען דער פלוס ארנון איזט דיא גראנצע מואב'ז, צווישען מואב אונד אמרי: (יד) דאר־ער פינרעט מאן אין דער גע־שיכטע דער קריגע דעז עוויגען: והב צו סופה, אונד אונטער דען כאלען ארנון

יג מִשָּׁם נָסָעוּ וַיַּחֲנוּ מֵעֵבֶר אַרְנֹן אֲשֶׁר בַּמִּדְבָּר הַיֹּצֵא מִגְּבֻל הָאֱמֹרִי כִּי אַרְנֹן גְּבוּל מוֹאָב בֵּין מוֹאָב וּבֵין הָאֱמֹרִי: יד עַל־כֵּן יֵאָמַר בְּסֵפֶר מִלְחֲמֹת יְהוָה אֶת־וָהֵב בְּסוּפָה וְאֶת־הַנְּחָלִים ארנון ארנון

רש"י

מואב ממזרח השמש. במזרחה של ארץ מואב: (יג) מעבר ארנון. הקיפו ארץ מואב כל דרומה ומזרחה עד שבאו מעבר השני לארנון בתוך ארץ האמורי בנפוכה של ארץ מואב: היונא מגבול האמורי. רטועה היונא מגבול האמורי והיא של אמוריים ונכנסת לגבול מואב עד ארנון שהוא גבול מואב ושם חנו ישראל ולא באו לגבול מואב (כי ארנון גבול מואב והם לא נתנו להם רשות לעבור בארצם ואף על פי שלא פירשה משה פירשה יפתח) כמו שאמר יפתח וגם אל מלך מואב שלח ולא אבה (שופטים י"א) ומשה רמז כאשר עשו לי בני עשו היושבים בשעיר והמואבים היושבים בער מה אלו לא נתנוס לעבור בתוך ארצם אלא הקיפוס סביב אף מואב כן: גבול האמורי. תחום סוף מצר שלהם וכן גבול מואב לשון קצה וסוף: (יד) על כן יאמר. על חנייה זו ונסים שנעשו בה יאמר בספר מלחמות ה' כשמספרי' נסים שנעשו לאבותינו יספרו: את והב. כמו את יהב כמו שיאמרו מן יעד ועד כך יאמר מן יהב והב והוי"ו יסוד הוא כלומר את אשר יהב להם והרבה נסים בים סוף: ואת הנחלים ארנון. כשם שמספרים בנסי ים סוף כך ים לספר

תרגום אונקלוס

(יג) מתתן נטלו ושרו מעברא דארנון די במדברא דנפיק מתחום אמורא ארי ארנון תחום מואב בין מואב ובין אמורא: (יד) על כן יתאמר בספר קרבין את דיי־עבד יי על־ים דסוף וגבורן דעל נחלי ארנון

באור

המזכר באלה מסעי: (יג) מעבר ארנון, מצד השני שלנחל ארנון שהוא גבול האמורי: כי ארנון גבול מואב, כי ארנון עצמו נשאר למואב בהלחם סיחון עמו והי' גבול ארצו, כמ"ש ויקח את כל ארצו מידו עד ארנון (למטה כ"ו) ולכך לא היתר לישראל רק מצד השני שהוא גבול האמורי: (יד) בספר מלחמת ה', הנראה בדברי הראב"ע שספר בפני עצמו היה ושם כתוב מלחמת ה' בעבור יריאיו, ויתכן שהי' מימות אברהם, כי ספרי' רבי' אבדו, ואינם נמצאי' אצלנו כדברי נתן ועדו ודברי הימים למלכי ישראל, שירות שלמה ומשליו עכ"ל, וז"ל המתרגם אשכמי, ואם כן הוא יתכן שכל הכתובים הללו מן את והב עד פני הישמן (פסוק כ') לקוחי' מדברי הספר ההוא, וכתבם משה בתורתו, לעדות לישראל שלא עברו על מצות השם, ולא נכנסו לגבול מואב, כי שם כתוב גבול מואב, ונזכר נחל ארנון, ונסופו הזכיר שהפסנה אשר בשדה מואב נשקפה על פני הישמן, בלומר שהעומד על ראש הפסגה רואה את המדבר מרחוק, שכן מורה לשון נשקפה, וא"כ המדבר ההוא עצמו אינו בגבול מואב, ולא חנו בני ישראל בארצו, ועל הדרך הזה סדרו כל התחיות הנוסלות בענין, עמדו עליהם המפרשים ונלאו להשיב עליהם על דרך הפשט, עד שגם אונקלוס המתרגם נטה מפשטות הכתוב והלך

חקת כא

ארנון: טו וְאֶשֶׁד הַנְּחָלִים אֲשֶׁר נָטָה לְשֶׁבֶת עָר וְנִשְׁעַן לִגְבוּל מוֹאָב: טז וּמִשָּׁם בְּאֵרָה הִוא הַבְּאֵר אֲשֶׁר אָמַר יְהוָה לְמֹשֶׁה אסף

תרגום אונקלוס

ארנון: (טו) וּשְׁפוֹךְ נַחֲלַיָּא דְּמִתְחַבְּרִין לְקָבֵל לְחָיַת וּמִסְתְּמִיךְ לְתְחוּם מוֹאָב: (טז) וּמִתַּמָּן אִתְיְהִיבַת לְהוֹן בֵּירָא הִיא בֵּירָא דִּי אֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה כנוש

תרגום אשבנוי קבא

ארנון: (טו) אונד דער באָדע אויזפלוס, דער זיך ווענדעט צום וואָרנפלאַטץ ער: אונד אַן דיא גראָנצע מואב שטיצט: (טז) פאָן דאַ צום ברונגען: יענעם ברונגען, וואָ דער עוויגע צו משה שפּראַך

רש"י

לספר בנסי נחלי ארנון אלף כלן כעצו כסים גדולים ומה הם הנסים: (טו) ואשד הנחלים תרגום של שפך אשד. שפך הנחלים שנשפך שם דם אמוריים שהיו נחבאים שם לפי שהיו ההרים גבוהים והנחל עמוק וקצר וההרים סתוכים זה לזה אדם עומד על ההר מזה ומדבר עם חבירו בהר הזה והדרך עובר בתוך הנחל אמרו אמוריי' כשיכנסו ישראל לארץ לתוך הנחל לעבור נצא מן המערות בהרים שלמעלה מהם ונהרגם בחנים ואנכי בליסטראות והיו אותן הנקעים בהר של צד מואב ובהר של צד אמוריים היו כנגד אותן נקעים כמין קרטות ושדים בולטין לתוך כיון שבאו ישראל לעבור בדעזע ההר של ארץ ישראל כשפחה היונקת להקביל פני גבירתה ונתקרב לצד הר של מואב וכנסו אותן השדים לתוך אותן נקעים והרגוס והרגו אשר נטה לשבת ער שההר נטה ממקומו ונתקרב לצד מואב ונדבק בו והו ונשען לגבול מואב: (טו) ומשם בארה. משם בא האשד אל הבאר. כיצד אמר הקדוש ברוך הוא מי מודיע לבני הנסים הללו המשל אומר נתת פת לתינוק הודיע לאמו לאחר שעברו חזרו ההרים למקומן והבאר ירדה לתוך הנחל והעלה משם דם ההרוגים וזרועות ואברים ומוליכתן סביב המחנה

באור

לא נדרך הדרום הרחוק ממנו הרבה מאוד, כי מה שלא החזירו המקומות הללו בפ' ואלה מסעי, אין בו מקום טענה לפי דרכנו, כי לא ידענו מה היתה כוונת כותב הספר ההוא בהזכירו כל המקומות הללו, אם הם מקומות של מסעות בני ישראל או התחרו לכוונה אחרת, ולא בא הכתו' הנה שא להגיד גבולי מואב הנרשמי' שם. ועוד שיתכן שבספר מלחמו' ההוא פרשנו מקומו' של מסעות וחניות דגל אחד מדגלי ישראל או שבט משבטיו, ומשה לא זכר בפ' ואלה מסעי כי אם המקומות שחנה בם האדון, שהוא הלב והעקר לכל המחנות, ויתר השבטים והדגלים חנו במקומות הסמוכים להם, כי לי אפשר שיחנו כל רבבות חלפי ישראל במקום אחד. וכן בענין הבאר שרמז עליו, היא הבאר אשר אמר ה' למשה, אמרו רז"ל שהי' באר של מרי, ולא ידענו למה נכתבה כאן בסוף ארבעים שנה והלא הבאר כתבה להם בתחלת ארבעים שנה וע"פ דרכנו יובן, וכן כל הזרות בלשון שבאו בכתובים הללו והשתנות העלוה מעליות שאר הכתובים לא יקשה בעינך, כי כן הי' כתוב בספר ההוא: את והב, עיר שמהוהב אם הם שתי מלות, או שמה אתוהב אם היא מלה אחת: בסופה, על ים סוף או יהי' גם הוא שם מקום, וכן מתורגם בל"א: והוא מאמר חסר הפעל שלא הביאו הכתוב, או הוא מוסב על יאמר, והכוונה שנאמר ונזכר את והב בסופה ונחל ארנון בתוך הנחלים: (טו) ואשד הנחלים, הוא לשון שפך, והוא מדרון הנחלי' לפי שהמים היורדי' שם נשפכים למטה דרך המדרון, ודומה לו בלשון ארמית שמתרגם שופך דם האדם דישפוך ב"פ הרד"ק, והראב"ע כתב שהוא שם מקום: לשבת, אינו מקור כי אם שם מקרה כמאן למלת ער, ולכן הלמ"ד בשו"א, ולא בקמ"ץ כמשפט המקור: ונשען, הארם הזה לא ישלא בנבין הקל, כי אם בנפעל, והולאתו כהולאת הבנין

אָסֹף אֶת־הָעָם וְאֶתְּנָה לָהֶם
מָיִם: ס יז אָז יָשִׁיר יִשְׂרָאֵל אֶת־
הַשִּׁירָה הַזֹּאת עֲלִי בְאֵר עֲנוּ־
לָהּ: יח בְּאֵר חָפָרוּהָ שָׂרִים
כָּרוּהָ נְדִיבֵי הָעָם בִּמְחֹקֵק
בְּמִשְׁעַנְתָּם וּמִמִּדְבָּר מַתָּנָה:
יט וּמִמַּתָּנָה נַחֲלִיאֵל וּמִנַּחֲלִיאֵל
בָּמוֹת: כ וּמִבָּמוֹת הַגַּיְא אֲשֶׁר

בשדה

תרגום אשכנזי

שפראך, פערזאמטלע דאז פאלק, איך ווילל איהנען וואסער געבען: (יז) דאַ זאנג ישראל דיזען ליעד: קאמטע דערויף, ברוננען! זינגט איהם דען וועלזעלגעזאנג: (יח) ברוננען, דען פירזטען געגראבען, דיא עדלען דעז פאלקעז עראפנעט, מיט דעם געזעטצגעבענען שטאבע: פאן מדבר גען מתנה: (יט) פאן מתנה גען נחליאל: אונד פאן נחליאל גען במות: (כ) פאן במות גאך גיא, דאז

אים

תרגום אונקלוס

כְּנוֹשׁ יַת־עַמָּא וְאֶתֵּן לְהוֹן מַיָּא:
(יז) בְּכֵן שַׁבַּח יִשְׂרָאֵל יַת תּוּשְׁבַּחְתָּא
הָדָא סְקִי בֵּירָא שַׁבְּחוּ לַהּ: (יח) בֵּירָא
דְּחַפְּרוּהָ רַבְרְבֵיָא כְּרוּהָ רֵישֵׁי עַמָּא
סַפְּרֵיָא בְּחוּטְרֵיהוֹן וּמִטְּדְבָּרָא
אִתְיְהִיבַת לְהוֹן: (יט) וּמִדְּאִתְיְהִבַת
לְהוֹן נַחֲתָא עַמְּהוֹן לְנַחֲלִיָּא וּמִנַּחֲלִיָּא
סַלְקָא־עַמְּהוֹן לְרָמָתָא: (כ) וּמִרָּמָתָא

בחקלי

רש"י

המחנה וישראל ראו ואמרו שירה: (יז) עלי באר. מתוך הבאר והעלי מה שאת מעלה ומכין שהבאר הודיעה להם שבאמ' ומשם באדה וכי משם היתה והלא מתחלת ארבעים שנה היתה עמהם אלא שירדה לפרסם את הנסים וכן לזישיר. השירה הזאת נאמרה בסוף ארבעים והבאר נתנה להם מתחלת ארבעים ומה ראה ליכתב כאן אלא העכין הזה גרם למעלה הימנו: באר חפרוה. זאת היא הבאר אשר חפרוה שרים משה ואהרן (יח) במשענות. במטה: וממדבר. נתנ' להם: (יט) וממתנה נחליאל

באור

הקל: (יז) עלי באר ענו לה, לשון ענה טפל על השיר אף על התחלתו, לפי שהשרים במקהלות דרכם לשיר ולענות אלו לקראת אלו, וכן הוא בל"א (וועכסלגזאנג), ושעור הכתוב שירו אל הבאר הזאת ואמרו לה עלי באר לקראתנו: (יח) באר חפרוה שרים, משה ואהרן: במחקק, ביטוי מן המרובע מן הכפולים, ועניינו נתון החק, והמטה שביד המחקק שהוא משענת המחקק, הוא סימן לגדולה וכבוד, וכן כתו הנדיבים את הבאר, והיא מליצי שירית על הבאר שהעלו בלי עמל ויגיעה, על דרך פלא: והנה ידידי המכונה פילון בספרו חיי משה כתב שהוציאו מלכי הארץ ההיא ויוסביה הוכחות רבות לחפור את הבאר ההיא, והי' תוכה רוף מבנים והוא בנין מפואר ויקר עד מאוד מורה על עושר כבוד המלכים ההם, ויתכן על זה לאמר, דרך מליצת השיר שחפרוה שרים כרוה נדיבי עם במחקק במשענותם, והנה השירה הזאת קבע בה מחוברת מלות מקבילות: מתדמי המוכן במלות ומליצות מתחלפות כמשפט השיר שזכרנו בהקדמה לשירת הים: וממדבר מתנה וגו', כל אלו שמות של מקומות שנזכרו בספר מלחמות ה', כמו שזכרנו: (כ) וגשקפה, שבר לנקבה נסתרת עם ו"ו המחבר, ואלו הי' ביטוי הי' מלרע, וגם הורגת כפעל משרש הזה כהורגת הקל, לפי שהעומד במקום

גבוה

חקת כא

בְּשָׂדֶה מוֹאָב רֹאשׁ הַפִּסְגָּה וְנִשְׁקָפָה עַל־פְּנֵי הַיְשִׁימֹן׃ פ
כח וַיִּשְׁלַח יִשְׂרָאֵל מַלְאָכִים אֶל־
סִיחֹן מֶלֶךְ הָאֱמֹרִי לֵאמֹר׃
כט אֶעְבְּרָה בְאַרְצֶךָ לֹא נִטֶּה
בְשָׂדֶה וּבְכָרֶם לֹא נִשְׁתֶּה מֵי
בְאֵר בְּדֶרֶךְ הַמֶּלֶךְ נֵלֵךְ עַד
אֲשֶׁר־נַעֲבֹר גְּבֻלֶךָ׃ כג וְלֹא־
נתן

תרגום אשכנזי קכב

אים געפילדע מואב ליגט, צור אנהאהע פסגי: וועלכע אויזוויכט האט צור וויזטע הין: (כח) ישראל זאגדטע באט־שאפטער אן סיחן קאניג אמרי, אונד ליס איהם ענט־ביטען: (כט) לאס מיך דורך דיין לאנד ציהען! וויר וואללען ווערדער אין אקער, נאך אין וויינגארטען אויזווייכען, אויך קיין וואסער אויז דער ציזטערנע טרינקען: וואנדערן אויף דער העערשטראסע בלייבען, ביז ווייר איבער דיינע גראנצע הינאויז זינד: (כג) סיחון אבער וואלטע

תרגום אונקלוס

בְּחַקְלֵי מוֹאָב רֵישׁ רַמְתָּא וּמִסְתַּכְּלָא עַל־אַפֵּי בֵית־יְשִׁימוֹן׃ (כח) וְשַׁלַּח יִשְׂרָאֵל אֲזַגְּדִין לְוָת סִיחוֹן מַלְכָּא דֶאֱמוֹרָאָה לְמֵימַר׃ (כט) אֶעְבַּר בְּאַרְעָךְ לָא נִסְטֵי בְּחַקְלָא וּבְכַרְמָא לָא נִשְׁתֵּי מֵי בְּאוֹרַח מַלְכָּא נֵזִיל עַד דִּי נֶעְבַּר תְּחוּמָךְ׃ (כג) וְלָא שבק

רש"י

כחליאל. כתרגומו: (כ) ומצמות הגיא אשר בשדה מואב. כי שם מת משה ושם נטלה הבאר. דבר אחר כרוה נדיבי העם. כל כשיא וכשיא כשהיו חוכים נוטל מקלו ומושך אבל דגלו ומסגרתו ומי הבאר נמשכים דרך אותו סימן ובאין לפני חנית כל שבט ושבט: במחוקק. על פי משה שנקרא מחוקק שנאמר כי שם חלקת מחוקק ספון ולמה לא נזכר משה בשירה זו לפי שלקה על ידי הבאר וכיון שלא נזכר שמו של משה לא נזכר שמו של הקב"ה. משל למלך שהיה מזמין אותו לסעודה אמר אם אני שם ואם לאו איני הולך: ראש הפסגה. כתרגומו ריש רמתא: פסגה. לשון גבוה וכן פסגו ארמונותיה (תהלים מ"ח) הגביה ארמונותיה: ונשקפה. אותה הפסגה על פני המקום שנמשל ישימון והוא לשון מדבר שהוא משם. דבר אחר ונשקפה הבאר על פני הישימון שנגמה ביאתה של שכינה והעומד על הישימון מגיע ורואה כמין כברה בים והיא הבאר כך דרש רבי תנחומא: (כא) וישלח ישראל מלאכים. ובמקום אחר תולה השליחות במשה שנאמר ואשלח מלאכים ממדבר קדמות וכן ושלח משה מלאכים מקדש אל מלך אדום וביפתח הוא אומר וישלח ישראל מלאכים אל מלך אדום (שופטים י"א) וגו' הכתובים הללו סריכים זה לזה זה טועל וזה פיתח שמשה הוא ישראל וישראל הם משה לומר לך שנשיא הדור הוא ככל הדור כי הנשיא הוא הכל: (כב) אעברה בארצך. אף ע"פ שלא נצטוו לפתוח להם בשלום בקשו מהם שלום: (כג) ולא נתן
סיחון

באור

נגיה הוא נשקף לאביטים אליו. (הרל"ק): הישימון, המדבר, כמו תצו במדבר בישימון דרך (תהלים ק"ז ד'), עד כאן מדברי ספר מלחמות ה', ומשם ראי' שאין המדבר שחטו בו בני ישראל בגבול מואב, כי אם יוצא מגבולו, והוא תכלית הכוונה פה, ע"כ: (כב) אעברה בארצך, דרך ארצך: עד אשר נעבר גבלך, עד לגבולך וכבר פרשתי שם הכל בלשון
העברה

נָתַן סִיחֹן אֶת־יִשְׂרָאֵל׃ עֲבַר
בִּגְבֻלוֹ וַיֶּאֱסֹף סִיחֹן אֶת־כָּל־
עַמּוֹ וַיֵּצֵא לִקְרַאת יִשְׂרָאֵל
הַמִּדְבָּרָה וַיָּבֹא יָהְצָה וַיִּלָּחֶם
בְּיִשְׂרָאֵל׃ כד וַיַּכֻּהוּ יִשְׂרָאֵל לְפִי־
חָרֶב וַיִּירַשׁ אֶת־אַרְצוֹ מֵאַרְנֹן
עַד־יַבֹּק עַד־בְּנֵי עַמּוֹן כִּי עַ
גְּבוּל בְּנֵי עַמּוֹן׃ כה וַיִּקַּח יִשְׂרָאֵל
אֵת כָּל־הָעָרִים הָאֵלֶּה וַיֵּשֶׁב
ישראל

וואָללטע ישראל ניכט דורך
זיינע גראָנצען ציהען לאַסען:
פערזאַממעלטע אַלל זיין
פאָלק אונד גינג ישראל ענט-
געגען, ביז אין ריא וויזטע:
אַלז ער נאַך יהצה קאַם:
גריף ער ישראל אַן:
(כד) אַבער ישראל שלוג איהן
מיט דער שאַרפע דעז
שווערדטז (אויף דאַז הויפט):
אונד עראָבערט זיין לאַנד,
פאָם ארנון ביז צום יבק, ביז
צו דען קינדערן עמון, דען
דיא גראָנצע דער קינדער
אמון וואַר פעזטע: (כה) ישרא
נאַם אַלזאָ אַלל דיזע
שטאָדטע איין: אונד ליס זיך
אין

רש"י

סיחון. לפי שכל מלכי כנען היו מעלין לו מס שהיה שומרם שלא יעברו עליהם גייסות כיון שאמרו לו ישראל נעברה נא בארצך אמר להם כל ענמי אינו יושב כאן אלא לשמרם מפניכם ואתם אומרים כך: ויצא לקראת ישראל. אלו היתה חשבון מלאה יתושין אין כל בריה יכולה לכבשה ואם היה סיחון בכפר אחד אין כל אדם יכול לכבשו וכל שכן אלו היה בחשבון אמר הקדוש ברוך הוא מה אני מטריח על בני כל זאת לצור על כל עיר ועיר נתן בלב כל אנשי המלחמה לצאת מן העיירות ונתקבצו כולן למקום אחד ושם נפלו ומשם הלכו ישראל אל הערים ואין עומד לנגדם כי אין שם אלא נשים וטף: (כד) כי עז. ומהו חזקו התראתו של הקב"ה שאמר להם אל תצורם ונומר בטתיה

תרגום אונקלוס

שְׁבַק סִיחוֹן אֵת־יִשְׂרָאֵל לְמֶעְבַּר
בִּתְחוּמֵיהּ וְכָנַשׁ סִיחוֹן אֵת כָּל עַמֵּ
וּנְפַק לְקָדָמוּת יִשְׂרָאֵל לְמַדְבְּרָא וַאֲ
לְיָהַץ וְאַגִּיחַ קְרָבָא בְּיִשְׂרָאֵל
(כד) וּמְחָהִי יִשְׂרָאֵל לְפִתְגָם דְּחַ
וְיָרֵית אֵת אַרְעֵיהּ מֵאַרְנוֹנָא עַד יוֹבָ
עַד בְּנֵי עַמּוֹן אֲרֵי תַקִּיף תְּחוּם בְּנֵ
עַמּוֹן: (כה) וּכְבַשׁ יִשְׂרָאֵל אֵת כָּ
קִרְוַיָּא הָאִלֵּין וְיָתֵיב ישרא

באור

העברה כשבא אחריו בי"ת השמוש ובין בלא בי"ת: (כג) ויבא יהצה, כמו ליהן, ומ
מקום לא"ך בתחלתה: (כד) ויירש את ארצו מארנן, מעבר חשבי של ארנון עמם מ
תחלת גבול האמרי, והמקום הראשון שעל שפתו הוא ערער, כמ"ש מערער אשר על שפת
ארנון (דברים ג' ל"ו): עד יבק עד בני עמון, כי באחת לקחו ישראל חצי ארץ בני עמון
כמ"ש ויתן משה גד וגו' ויהי להם הגבול יעזר וכל ערי הגלעד וחצי ארץ בני עמון עד ע
(יהושע י"ג כ"ה), אבל לא נאסר לישראל מארץ עמון ומואב רק הארץ שהיתה בידם ב
הנואה, ומה שלקח סיחון כבר מהם הותר להם לקחת מסיחון, לכן לא אמר עד בני ע
סתם, כי אם יפרש שהוא עד יבק ומשם הוא תחלת איסור לישראל: (כה) בחשבון ו
בנחיה, נעבור שחשבון עיר המלוכ' נקראי' המקומו' הקעני' והפרזי' בנות בערך העיר ה
שהיא

חקת כא

יִשְׂרָאֵל בְּכָל־עָרֵי הָאֱמֹרִי
בְּחֶשְׁבּוֹן וּבְכָל־בְּנֹתֶיהָ׃ כו כִּי
חֶשְׁבּוֹן עִיר סִיחֹן מֶלֶךְ הָאֱמֹרִי
הוּא וְהוּא נִלְחַם בְּמֶלֶךְ מוֹאָב
הָרִאשׁוֹן וַיִּקַּח אֶת־כָּל־אַרְצוֹ
מִיָּדוֹ עַד־אַרְנֹן׃ כז עַל־כֵּן יֹאמְרוּ
הַמֹּשְׁלִים בָּאוּ חֶשְׁבּוֹן תִּבָּנֶה
וְתִכּוֹנֵן עִיר סִיחוֹן׃ כח כִּי־אֵשׁ

יצאה

תרגום אשכנזי קכג

אין אַלל־ען שטאָדטען דעז אמרו נידער, אין חשבון אונד איהרן לאַנדשטאָטדען: (כו) דען דיא שטאַדט חשבון געהאָרטע דעם סיחון קאָניג אמרי: ער האַטטע נעמליך מיט דעם פאָריגען קאָניגע פאָן מואב קריג געפיהרט, אונד איהם זיין לאַנד אַבגענאָממען, ביז אַן דען ארנון: (כז) דאַרום זאַגען דיא דיכטער, קאָמטט דין נאָך חשבון: דיא שטאַדט סיחון'ז ווערדע ערבויאט אונד עריכטעט: (כח) דען פייאר

גינג

תרגום אונקלוס

יִשְׂרָאֵל בְּכָל קִרְוֵי אֱמוֹרָאָה בְּחֶשְׁבּוֹן
וּבְכָל כְּפַרְנָהָא: (כו) אֲרֵי חֶשְׁבּוֹן קַרְתָּא
דְּסִיחוֹן מַלְכָּא דֶאֱמוֹרָאָה הִיא וְהוּא
אֲגַח קְרָבָא בְּמַלְכָּא דְמוֹאָב קַדְמָאָה
וּנְסִיב יָת כָּל אַרְעֵיהּ מִידֵיהּ עַד אַרְנוֹן:
(כז) עַל כֵּן יֵימְרוּן מִתְּלָיָא עוֹלוּ
לְחֶשְׁבּוֹן תִּתְבְּנֵי וְתִשְׁתַּכְלַל קַרְתָּא
דְּסִיחוֹן: (כח) אֲרֵי קִידוּם תקף

רש"י

(כה) בנותיה. כפרים הסמוכים לה: (כו) והוא נלחם. למה הוצרך ליכתב לפי שנאמר לא תצר את מואב (דברים ב') וחשבון משל מואב הוא כתב לנו שסיחון לקחה מהם ועל ידו שבה לישראל: מידו. מרשותו: (כז) על כן. על אותה מלחמה שנלחם סיחון במואב: יאמרו המושלים. בלעם שנאמר בו: וישא משלו (במדבר כ"ג) המושלים בלעם ובעור והם אמרו באו חשבון שלא היה סיחון יכול לבנותה והלך ושכר את בלעם לקללו ואז שאמר לו בלק כי ידעתי את אשר תברך מבורך ונומר (שם כ"ב): תבנה ותכונן. חשבון בשם סיחון להיות עירו: (כח) כי אם יצאה

מחשבון

באור

שהיא כאש: (כו) כי חשבון עיר סיחון מלך האמרי הוא, עתה שבא להיות עיר סיחון מעת אשר נלחם במואב ולכן הותרה לישראל: (כז) המשלים, כל מליצה בשנבה קטנה לדלתות כמשפט שוכרנו בהקדמה לשירת היס, כשהיא מיוסדת על נגון תקרא שירה, ובלתי נגון תקרא משל, ובעלי המליצה ההיא יקראו משלים, לפי שדרכם למשל משלים ולדמות דבר אל דבר, והנה גם אלו הכתובים עד סוף פסוק לא"ל קטוני' כמשפט המאמר השירי המחובר, ולכך נקרא משל: באו חשבון, בעת מלחמת סיחון על מואב ולכד את כל עריו כשאו משלם יאמרו לאחריהם באו חשבון, וכן ת"א שלו לחשבון: תבנה וחכונן עיר סיחון, הכוכה שתבנה לבית מלכו' ועיר משב המלך: וחכונן, מבנין התפעל והתי"ו לעתיד ותי"ו הבנין חסרה וכשלמת בדגש הפ"א: (כח) כי אש יצאה מחשבון, הכוכה על המלחמה שהיתה מתחלת מעיר חשבון שהיא עיר גדולה ונטורה ואחר שלכד את חשבון לכד גם הערים הפרזות וסביבותיהם. ורחב"ע פי' שהוא רמז על לגשים שקשרו בחשבון על אלכה, ולת"א דרך אחר בזה: להבה מקריה

סיחון

חקת כא

יצאה מחשבון להבה מקרית
סיחן אכלה ער מואב בעלי
במות ארנן: כט אוי לך מואב
אבדת עם כמוש נתן בניו
פליטם ובנתיו בשבית למלך
אמרי סיחון: ל ונירם אבד
חשבון עד דיבן ונשים עד נפח
אשר

תרגום אשכנזי

גינג אויז חשבון, פלאמע אויז סיחן'ז שטאדט: פער־צעהרטע ער דער מואבים, בעזיטצער דער האהען אם ארנן: (כט) וועד־ע דיר, מואב! פאלק דעז גאטצען כמוש: דזא ביזט פערלאהרן! זיינע זאהנע ליס ער פליטיג ווערדען, זיינע טאכטער, געפאנגען דעם קאניג אמרי סיחון צו פידרען: (ל) הין איזט איהרע הערליכקייט, פאן חשבון ביז דיבן: וויר האבען זיא פערוויזטעט, ביז גען נפח, דאז

רש"י

מחשבון. משכבשה סיחון: אכלה ער מואב. שם אותה המדינה קרוי ער בלשון עברי ולקיית בלשון ארמי: ער מואב. על של מואב: (כט) אוי לך מואב. שקללו את מואב שיאסרו בידו: כמוש. שם אלהי מואב: נתן. הנותן את בניו של מואב: פליטים. נסים ופלטים מחרב ואת בנותיו בשבית וגומר: (ל) ונירם. אבד מלכות שלהם: אבד חשבון עד דיבון. מלכות ועול שהיה למואב בחשבון אבד משם וכן עד דיבון תרגום שלשר עד כלומר שר כיר מדיבון כיר לשון מלכות ועול וממשלת אים כמו למען היות כיר לדוד עבדי (מלכים א' י"ח): ונשים

תרגום אונקלוס

תקף־כאשא נפק מחשבון עברי קרבא בשלהובית מקרתא דסיחון קטילו עמא דישרו בלחית מואב כומריא דפלחין בית רחלא רמתא דארנון: (כט) וי לכון מואבאי אבדתון עמא דפלחין לכמוש מסר בנוהי צירין ובנתיה בשביא למלכא דאמוראה סיחון: (ל) ומלכו פסקת מחשבון עדא שולטן מדיבון וצדיאו עד נופח דסמיך

באור

סיחן, שהיא עתה קרית סיחן, וכפל הענין כדרך בעלי השיר: (כט) אבדת עם כמוש, שם הבעל למואב ולעמון היה כמוש, וכן אמר יפתח למלאכי עמון את אשר יורישך כמוש אלהיך (שופטים י"א כ"ד), ושעור הכתו' כך הוא, אתה עם כמוש (הוא מואב), אבדת, נתן בניו פליטים, דרך המשוררים לדבר בענין אחד בגופים שונים כפי אשר תחות המלינה בפיהם: בשביה, שם כמו שביה: (ל) ונירם, הרד"ק הביא המלה הזאת בשרש ירה, והנו"ן לעתיד אלא שהוי"ו מהפכה לעבר, לכן הנו"ן דגושה כמשפט אחר וי"ו המהפך עתיד לעבר, והמ"ם לבנוי הנסתרים ופירושו ונירם אתם ונלחם עמם עד שאבד חשבון עכ"ל. אך לפירושו היה צריך לכתוב וכירם בבר"י לפני מ"ם הבנוי. ועם מי שפירש שהיא משרש כיר לשון מלכות, כמו למען היות כיר לדוד (מ"א י"א ל"ו), ויהיה לפ"ז הקמ"ץ לפני מ"ם הבנוי כמשפט בבנויי השמות, וכן פי' הרחב"ע ואמר שמלת וכירם מושכת עצמה ואחר עמה, וכן הוא וכיר' אבד כיר חשבון. אך גם לפירוש זה יש במלה הזאת ענין זר במה שהוי"ו פתוחה ואחריה דגש להורות ה"א הידיעה החסרה כמשפט אותיות בוכ"ל לפני ה"א הדעת המסרה שתהיינה פתוחות, ואמנם לא תבא ה"א הידיעה במלה המחוברת עם כנויים, לכן כתב שתהי' מלת וכירם, כמו בתוך האהלי (יהושע

אֲשֶׁר עַד־מִידְבָּא׃ לח וַיֵּשֶׁב
יִשְׂרָאֵל בְּאֶרֶץ הָאֱמֹרִי׃ לט וַיִּשְׁלַח
מֹשֶׁה לְרַגֵּל אֶת־יַעְזֵר וַיִּלְכְּדוּ
בְנֹתֶיהָ וַיּוֹרֶשׁ אֶת־הָאֱמֹרִי
אֲשֶׁר־שָׁם׃ מ וַיִּפְנוּ וַיַּעֲלוּ דֶּרֶךְ
הַבָּשָׁן וַיֵּצֵא עוֹג מֶלֶךְ־הַבָּשָׁן
לִקְרָאתָם הוּא וְכָל־עַמּוֹ
לַמִּלְחָמָה אֶדְרֶעִי׃ מא וַיֹּאמֶר
יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה אַל־תִּירָא אֹתוֹ
כִּי בְיָדְךָ נָתַתִּי אֹתוֹ וְאֶת־כָּל־

נקוד על רי ויורש קרי עמו

תרגום אונקלוס

דְּסָמִיךְ עַד מֵידְבָּא׃ (לח) וְיָתֵיב יִשְׂרָאֵל
בְּאַרְעָא אֱמוֹרָאָה׃ (לט) וּשְׁלַח מֹשֶׁה
לְאַלָּלָא יָתֵיהּ דְּיַעְזֵר וְכִבְּשׁוּ כַּפְרָנָהָא
וְתָרִיךְ יָתֵיהּ אֱמוֹרָאָה דְּיָתְבָן׃
(מ) וְאִתְפְּנִיאוּ וְסָלִיקוּ לְאוֹרַח מַתְנָן
וְנָפַק עוֹג מַלְכָּא דְּמַתְנָן
לְקַדְמוּתְהוֹן הוּא וְכָל עַמֵּיהּ לְאַגְחָא
קְרָבָא לְאֶדְרֶעִי׃ (מא) וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה
לָא תִדְחַל מִנֵּיהּ אֲרֵי בִידָךְ מְסָרִית יָתֵיהּ וְיָת כָּל

תרגום אשכנזי קכד

דאז ביז מידבא רייכט׃
(לח) ישראל ליס זיך אלזא
אין דעם לאנדע אמרי נידער,
(לט) משה זאנדטע לייטע׃
אום יעזר אויזצוקונדשאפטען׃
זיא נאמען דיא לאנדשטאדטע
איין, אונד מאן פערטריב
דען אמרי, דער דאזעלבזט
וואר׃ (מ) ווענדטען זיך אונד
צאגען הינאויף, דען וועג נאך
בשן צו׃ אונד עוג, קאניג צו
בשן, צאג איהנען מיט זיינעם
גאנצען פאלקע ענטגעגען,
נאך אדרעי, צום קריגע׃
(מא) דער עווינע אבער
שפראך צו משה׃ פירכטע
איהן נור ניכט, דען איך
געבע איהן, זיין

רש"י

וכשים • שי"ן דגושה לשון שממה כך אמרו המוסלים וכשים אותם׃ עד כפח • המיומנים עד כפח׃ (לב) וישלח משה לרגל את יעזר • המרגלים לכדוה אמרו לא נעשה כראשונים בטוחים אנו בכח תפלתו של משה להלחם׃ (לד) אל תירא אותו • שהיה משה ירא להלחם שמא תעמוד לו זכותו של אברהם שנאמר ויבא הפליט (בראשית י"ד) הוא עוג שפלט מן הרפאים שהכו כדרלעומר וקבריו בעשתרות קרנים שנאמר כי רק עוג מלך הבשן נשאר מיתר

עמא

באור

(יהושע ז' כ"א)• ויען שהמלה הזאת אינה כמלטת מזרות, לכן בחר המתרגם אשכנזי בפי' השני, וכן דעת רש"י׃ אבר חשבון, שעירו אבד מחשבון עד דיבון׃ ונשים, דקדוק מלה הזאת קשה מאוד כי דעת הראב"ע והרד"ק שהיא משרש שמם, והי' ראוי להיות אית"ן בקמ"ץ והפ"א בגר"ש כמשפט בנין הפעיל מגזרת הכפולים אלא שהיא על משקל וַיַּסֵּב אלהים, ואיר"ק הפ"א תמורת הגיר"ש, אמנם דעת הריק"ס שהיא משרש ושם, כי מנאתו ביתי פ"א ע"ד שהולכים על דרך אסרי פ"א מ"ן, כמו יַצֵּב דלתיה (יהושע ו' כ"ו), וכן אם לא יָשִׂים עליהם טוהם (ירמיה מ"ט כ"), ולדעת כלם הוא לשון שממה, והמ"ן למ"ב והמ"ם היא למ"ד הפעלו ואינה לבנוי, ותחסר מלת אתם׃ (לב) וירש, בבנין הפעיל הוראת לשון גידושין, וכן ת"א׃ (לג) אדרעי, לאדרעי׃ (לד) נתתי אתו• עבר במקום עתיד אתן

אתו

עַמּוֹ וְאֶת־אַרְצוֹ וְעָשִׂיתָ לּוֹ
כַּאֲשֶׁר עָשִׂיתָ לְסִיחֹן מֶלֶךְ
הָאֱמֹרִי אֲשֶׁר יוֹשֵׁב בְּחֶשְׁבּוֹן׃
לה וַיַּכּוּ אֹתוֹ וְאֶת־בָּנָיו וְאֶת־כָּל־
עַמּוֹ עַד־בִּלְתִּי הִשְׁאִיר־לוֹ שָׂרִיד
וַיִּירְשׁוּ אֶת־אַרְצוֹ׃ כב א וַיִּסְעוּ
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיַּחֲנוּ בְּעַרְבוֹת מוֹאָב
מֵעֵבֶר לְיַרְדֵּן יְרִיחוֹ׃ ס סדר בלק
ב וַיַּרְא בָּלָק בֶּן־צִפּוֹר אֵת כָּל־
אֲשֶׁר־עָשָׂה יִשְׂרָאֵל לָאֱמֹרִי׃
ג וַיָּגָר מוֹאָב מִפְּנֵי הָעָם מְאֹד
כִּי רַב־הוּא וַיָּקָץ מוֹאָב מִפְּנֵי
בני

זיין גאַנצען פאָלק אונד זיין לאַנד, אין דיינע געוואַלט: דוא ווירזט איהם טהון, וואַז דוא דעם סיחן קאָניג אמרי געטהאַן, דער אין חשבון וואָהנטע: (לה) זיא שלוגען איהן אויך, נעבזט זיינען זאָהנען אונד זיינעם גאַנצען פאָלקע, זאָ דאַס ניכטז פאָן איהם איבריג בליב: אונד עראָרבערטען זיין לאַנד: כב (א) דיא קינדר ישראל'ז בראַכען אויף: אונד לאַגערטען זיך אין דאַז געפילד מואב, אַם ירדן, געגען יריחו איבער: (ב) אַלז בלק זאָהן צפור'ז דיא טהאַטען ערפוהר: וועלכע ישראל געגען דען אמרי אויזגעאיבט: (ג) געריטה דער מואב אין העפטיגע פורכט, פאָר דער

פאָר

רש"י

מיתר הרפאים (דברים ג'): (לה) ויכו אותו • מסה הרגו כדאיתא בברכות בהדוקה עקר טורא בר תלתא פרסי וכו': כב (ב) וירא בלק בן צפור את כל אשר עשה ישראל לאמורי • אמר אלו שני מלכים שהיינו בטוחים עליהם לא עמדו בפניהם אלו על אחת כמה וכמה לפיכך: (ג) ויגר מואב • לשון מורא כמו

תרגום אונקלוס

עַמֵּיהּ וְיָת אַרְעֵיהּ וְתַעְבַּד לֵיהּ כְּמָא דִי עֲבַדְתְּ לְסִיחוֹן מַלְכָּא דֶאֱמוֹרָאָה דִי יָתִיב בְּחֶשְׁבּוֹן: (לה) וּמְחוֹ יָתֵיהּ וְיָת בְּנוֹהִי וְיָת כָּל עַמֵּיהּ עַד־דְּלָא אִשְׁתְּאַר לֵיהּ מְשֵׁיזֵיב וִירִיתוּ יָת אַרְעֵיהּ: כב (א) וּנְטָלוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּשְׁרוֹן בְּמֵישְׁרָא דְמוֹאָב מֵעֵיבְרָא לְיַרְדְּנָא דִירִיחוֹ:
(ג) וְחָזָא בָּלָק בַּר צִפּוֹר יָת כָּל דִי עֲבַד יִשְׂרָאֵל לֶאֱמוֹרָאֵי: (ג) וּדְחֵיל מוֹאָבָאָה מִן־קֳדָם עַמָּא לַחֲדָא אֲרֵי סַגִּי הוּא וַעֲקַת לְמוֹאָבָאֵי מִן
קדם

באור

אתו, ודרך המקראות כן ובפרט במאמרי הלל ויעודיו: אשר יושב בחשבון, שעורו אל היה יושב בחשבון כי כבר לקחה ישראל מידו, וכן מתורגם בל"א: (לה) וירשו את ארצו, בגנין הקל היא לשון ירושה וכן ת"א:
כב (ב) וירא, ויגר, ענינו כאשר ראה אז גר, כמו שזכרנו רבות: לאמרי, בקשנות הלמ"ד, והטעם לידוע, שהם סיחון ועוג, ולא היו במלכי כנען גדולי כלנו
והעד

בלק כב

בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׃ ד וַיֹּאמֶר מוֹאָב
אֶל־זִקְנֵי מִדְיָן עַתָּה יְלַחֲכוּ
הַקָּהָל אֶת־כָּל־סְבִיבֹתֵינוּ כִּלְחֵךְ
הַשּׁוֹר אֵת יֶרֶק הַשָּׂדֶה וּבָלָק
בֶּן־צִפּוֹר מֶלֶךְ לְמוֹאָב בָּעֵת
ההוא

תרגום אשכנזי קבה

פאר דען קינדערן ישראל׳ז׃
(ד) ער שפראך דאהער צו
דען אלטעזטען דעז פאלקעז
מדין, דיזער דזויפע ווירד
דיא גאנצע געגענד אומהער
אבפרעצען, וויא דער אכז
דאז קרויט פאם פעלדע
אבפרעצט׃ בלק זאהן
צפור׳ז וואר דאמאלז קאניג
איבער

תרגום אונקלוס

בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׃ (ד) וַאֲמַר מוֹאָב
לְסָבֵי מִדְיָן כְּעַן יְשֵׁיצוּן קְהָלָא יַת־כָּל־
דְּחַרְנָנָא כְּמָא־דְּמְלַחֵךְ תּוֹרָא יַת
יַרְקָא דְּחַקְלָא וּבָלָק בַּר־צִפּוֹר מַלְכָּא
לְמוֹאָב בְּעִדָּנָא ההיא

רש״י

גורו לכם (מיום י״ח): ויקץ מואב׃ קטנו בחייהם
(כמו קנתי בחיי והוא מקרא קצר): (ד) אל
זקני מדין. והלא מעולם היו שוכחים זה את
זה שכאמר המכה את מדין בשדה מואב
(בראשית ל״ו) שבאו מדין על מואב
למלחמה אלא מיראתן של ישראל עשו שלום
ביניהם׃ ומה ראה מואב ליטול עצה
ממדין כיון שראו את ישראל כוכחים שלא
נתגדל נשאל מהם מה מדתו אמרו להם אין
אדם שכתו בפיו: כלחך השור׃ כל מה
שהשור מלחך אין בו ברכה: בעת ההיא. לא היה ראוי למלכות מנסיכי מדין היה וכיון
שמת סיחון מנהו עליהם לנוכך שעה:

באור

ובעד אשר כגובה ארוזים גבהו (עמוס ב׳ ט׳)׃ (ראב״ע): (ג) ויגר לשון מורא, כמו גורו
לכם׃ (מיום י״ט כ״ט): ויקץ מואב, בחייו, כמו קנתי בחיי, כ״פ רש״י ורשב״ם, ולדעת
הראב״ע הוא כמו ויבץ מלשון נרה וטוקה, וכן כעלה ביהודה ונקיבנה (ישעיה ז׳ ו׳), כמו
ונקיקה: (ד) זקני מדין, לדעת הראב״ע יתכן שהיו החמשה מלכי׳ (המכריס בפ׳ מטות
ל״ה ה׳) זקני׳ ולרמב״ן נראה שסיחון מלך האמרי כלאם במלכי מדין, ושם אותם לו לעבדי׳
בגאי מנחה, והשאירם שופטים בארץ מדין בעבורו, ונקראו זקני מדין, כדרך השערה אל
הקנים, והביא ראיה לדבריו ממה שכתוב ביהושע (י״ג כ״א) וכל ממלכות סיחון מלך האמרי
אשר מלך בחשבון, אשר הכה משה אותו ואת נשיאי מדין את אוי ואת רקם ואת צור ואת חור ואת
רבע נסיכי סיחון יושבי הארץ, ושעם ואת מלכי מדין, אשר היו מלכי׳ תחלה כמו שאמר נסיכי
מדין נשיאי מדין, או יהיה טעם מלכי מדין שחזרו למלכותם בעת ההיא, וכל זה דחוק: [ל״ה,
בכל אתי על הגדולים הללו שהיו יודעים בטיב הנהגת האומות, איך נתקשו בדבר הרגיל בכל
הומנים? כי יתכן שחמשת המלכים הנקובים בשמותם בפ׳ מטות ובספר יהושע מלכו כל אחד
בחוזו ופלך מפלכי מדין, והפלך ההוא נהוג על פיו לבד, והמדינה הכוללת שהיא מדין נהוגה
בעצת כל המלכים והשרים, אשר יתקבצו למועד קבוע, או לעת הצורך, להשגיח על ענייני
המדינה ושונות היושבים בה בכלל: והנה בבחינת המשלה ההיא הכוללת לא יקראו כי אם
נשיאים או נסיכים או זקנים, וקראם הכתוב נסיכי סיחון, כי יתכן שהיה סיחון גבוה עליהם
מאד גם בכל ארץ מדין, כדברי הרמב״ן ז״ל, ואולם בבחינת החלקים מחלקי מדין הכתובים
אחת משלתם הפרטית יקראו מלכי מדין]: ילחכו, כלחוך, שנים בכיכים, נראה שהוגש
על הלעיטה והאסיפה אל החיך, על ידי הלשון, והושאל פה אל השחתת התבואה וכל מיני
אכלה: בעת ההוא, אמרו רז״ל (במדבר רבה) שלא היו׳ אלא נכוך, ומשבהרג סיחון המליכו

הַהֻוא: ס וַיִּשְׁלַח מַלְאָכִים אֶל־
ת בִּלְעָם בֶּן־בְּעוֹר פְּתוֹרָה אֲשֶׁר
עַל־הַנָּהָר אֶרֶץ בְּנֵי־עַמּוֹ לִקְרֹא־
נ לוֹ לֵאמֹר הִנֵּה עַם יָצָא
מִמִּצְרַיִם הִנֵּה כִסָּה אֶת־עֵין
הָאָרֶץ וְהוּא יֹשֵׁב מִמֻּלִי: וְעַתָּה
לְכָה־נָּא אָרָה־לִּי אֶת־הָעָם הַזֶּה
כִּי

אויבער מואב: (ה) דיזער זאַנדטע באָטהען אַן בלעם זאָהן בעור, נאָך פתור, וועלכעז אַם פלוסע ליגט, אין דאַז לאַנד זיינער היימאַט, אום איהן איינצולאַדען: אונד לים איהם זאַגען, עז איזט איין פאָלק אויז מצרים גע־גאַנגען, דאַז בעדעקט דיא גאַנצע ערדע, זאָ ווייט מאַן זעהען קאַן, עז ליגט יעצט געגען מיר אויבער: (ו) זאָ קאָממע דאָך, אונד פער־פלוכע מיר דיזען פאָלק,

רש"י

(ה) פתורה. כשולחני הזה שהכל מריצים לו מעות כך כל המלכים מריצין לו מגרותיהם אלפי פשוטו של מקרא כך שם המקום: לקרן בני עמו. של בלק. משם היה והיה מתנבא ואמר לו עתיד אתה למלוך. וא"ת מפני מה הסר' הקב"ה שכינתו על עכו"ם רשע כדי שלא יהא פתחון פה לאומות לומר אלו היה לנו נביאים חזרנו למוטב העמיד להם נביאים והם פרנו גדר העולם שבתחלה היו גדורים בעריות חה נתן להם ענה להפקיר ענמן לזנות: לקרא לו. הקריאה היתה שלו ולהנאתו שהיה פוסק לו ממון הרבה: עם יצא ממצרים. ואם תאמר מה מזיקך. הנה כסה את עין הא־ריץ ועוג שהיו שומרים אותנו עמדו עליהם והרגום: והוא יושב ממלי. אבל כתיב קרוב הם

רעז

תרגום אונקלוס

הַהִיא: (ה) וּשְׁלַח אֲזַגְּדִין לְוָת־בִּלְעָם
בַּר־בְּעוֹר לִפְתוֹר אֲרַם דְּעַל־פְּרַת אַרְ
בְּנֵי־עַמֵּיהּ לְמִקְרֵי־לֵיהּ לְמֵימַר הָ
עַמָּא נְפַק מִמִּצְרַיִם הָא חָפָא יַת־עֵ
שִׁמְשָׁא דְּאַרְעָא וְהוּא שָׁרֵי מֻלְקָבְלִי
(ו) וּכְעַן אִיתָא־כְעַן לוּט־לִי יַת־עַמָּ
הֵדֵין אַרְ

באור

בעת ההיא, שגרמה לו השעה: למואב, כמו מלך מואב: (ה) פתורה, אל פתור, ו־ שם מקום כמ"ש את בלעם בן בעור מפתור (דברי' כ"ג ה'): בני עמו, של בלק, משם ידע את בלעם ואת נבואתו: לקרוא לו, הקריאה שלו היתה ולהנאתו, שהי' פוסק לו ממון הרבה. (רש"י), ולכך לא נאמר אותו לו אליו: עין הארץ, כתרגומו עין שמש דארעא דרך נחמא שאין מקום לשמש להאיר על האדם, כי כלה מכוסה מן העם הזה: ממלי, לנגדי וכן ת"א מלקבלי: (ו) ארה לי, לטובתי, ודקדוק המלה הזאת שהיא לטוי מבנין הקל מ־ הכפולים ולשון נהיות אור, אורו, ונה"א נוכפת יהי' הפ"א בק"מ ודגש בעי"ן על מ־ הכפל, ולפי שאין הרי"ם מקבל דגש יבא ק"ג תשורת הק"מ, משא"כ נ־ קבה דין זרות נגע בה שהרשוי קבה בק"מ תחת הפ"א, כמו שנאמר מן שמור בה"א נ־ שמרה, כן מן קוב, קבה: נכה בו, הוא שם הפעל (עם מ"ן השרש), ר־ טענה בעבור היותו נה"א (ולא אמר לנכות כדרך המקור מכל"ה), הנה כמוהו לכלה הפשע. (הרלב"ע), וכן ת"א לתגאה ביה קרנא: יואר, הוי"ו הנא הנ־ תחת

בלק כב

כִּי־עָצוּם הוּא מִמֶּנִּי אוּלַי אוּכַל
נַכֶּה־בּוֹ וַאֲגָרְשֶׁנּוּ מִן־הָאָרֶץ כִּי
יָדַעְתִּי אֵת אֲשֶׁר־תְּבָרֵךְ מְבֹרָךְ
וַאֲשֶׁר תָּאֹר יוֹאָר׃ ז וַיֵּלְכוּ זִקְנֵי
מוֹאָב וְזִקְנֵי מִדְיָן וְקֶסָמִים בְּיָדָם
וַיָּבֹאוּ אֶל־בִּלְעָם וַיְדַבְּרוּ אֵלָיו
דִּבְרֵי בָלָק׃ ח וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם
לִינוּ פֹה הַלַּיְלָה וַהֲשִׁבֹתִי אֶתְכֶם
דָּבָר כַּאֲשֶׁר יְדַבֵּר יְהוָה אֵלָי
וישבו

תרגום אשכנזי קכו

דען עז איזט מיר צו מאָכטיג, פֿיללייכט קאָן איך עז אַלזדען שלאָגען, אונד אויז דעם לאַנדע טרייבען: דען איך וויים, ווען דוא זעגנעזט, דער איזט געזעגנעט, אונד ווען דוא פֿערפֿלוכזט דער בלייבט פֿערפֿלוכט: (ז) דיא אָלטעזטען פֿאָן מואב אונד דיא אָלטעזטען פֿאָן מדין רייזטען צוזאַממען, האַטטען צויבערגעראָטהשאַפֿט בייא זיך: קאַמען צו בלעם, אונד ריכטעטן אויז, וואַז בלק געזאָגט האַטטע: (ח) ער גאַב איהנען צור אַנטוואָרט,

בלייבט דיא נאַכט היר, זאָ ווילל איך אייך בעשייד געבען, וויא דער עוויגע מיר
דיא
זאָגען ווירד:

תרגום אונקלוס

אֲרֵי תַקִּיף הוּא מִנִּי מָאִים אֶכּוֹל
לְאַגְחָא־בֵּיהּ קְרַב וַאֲתַרְכִּינֵיהּ מִן־
אַרְעָא אֲרֵי יָדַעְנָא יָת־דִּי־תְבָרֵךְ מְבָרַךְ
וְדִי תְלוֹט לִיט: (ז) וַאֲזָלוּ סָבֵי מוֹאָב
וְסָבֵי מִדְיָן וְקִסְמַיָּא בִּידֵיהוֹן וַאֲתוֹ
לְוָת בִּלְעָם וּמַלִּילוּ עִמֵּיהּ פִּתְגָמֵי
בָלָק: (ח) וַאֲמַר לְהוֹן בִּיתוּ הָכָא
בְּלֵילְיָא וַאֲתֵיב יָתְכוֹן פִּתְגָמָא כְּמָא
דִּי־מַלֵּיל יְיָ עִמִּי ואוריכו

רש"י

סס להכריתני כמו כי אמילס: (ו) נכה בו. אני ועמי נכה בהם. דבר אחר בלשון משנה מיעוט הוא מכה לו מן הדמים לחסל מהם מעט: כי ידעתי וגו'. על ידי מלחמת סיחון שעזרתו להכות את מואב: (ז) וקסמים בידם. כל מיני קסמים שלא יאמר אין כלי תשמישי עמי. דבר אחר קסם זה כעלו בידם זקני מדין ואמרו אם יבא עמנו בפעם הזאת יש בו ממש ואם ידאגו אין בו תועלת לפיכך כשאמר להם ליכו פה הלילה אמרו אין בו תקוה הניחוהו והלכו להם שנאמר וישבו שרי מואב עם בלעם אבל זקני מדין הלכו להם: (ח) ליכו פה הלילה. אין רוח הקודש שורה עליו אלא בלילה וכן לכל נביאי אומות העולם ע"א וכן לבן בחלום הלילה שנאמר ויאמר ה' אל לבן הארמי בחלום הלילה כאדם ההולך אבל פלגשו נהקנא: כאשר ידבר ה' אלי. אם יצליחני ללכת עם בני אדם כמותכם אלך עמכם שמא
אין

באור

תחת הדגש, שהוא תחת אות הכפל כמו על כמון יסב, ולא הי' כמוהו מאותו בנין, כעבור אות הגרון כמשפט. (ראב"ע): (ז) וקסמים, כל מיני קסמים הניחו עמהם, שלא יאמר אין כלי תשמישי עמי (במדבר רבה), כעין שכתוב בימיו היה הקסם בירושלים קלקל בחלום ראה בתרפים שאל בכבד: (ח) וישבו, לשון עבודה, וכן ת"א ואוריכו: שרי מואב, חקני מדין הלכו להם, שאמרו אין בו תקוה, כן פירש"י, והרמב"ן ז"ל פי' שנאו זקני מדין אל בלק להתיעץ עמו בדבר ישראל, וטענו יקר לחלוק אל בלעם, ושלח בלק את שריו וחכמיו עם זקני
מדין

וַיִּשְׁבוּ שָׂרֵי־מוֹאָב עִם־בִּלְעָם׃
ט וַיָּבֹא אֱלֹהִים אֶל־בִּלְעָם וַיֹּאמֶר
מִי הָאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה עִמָּךְ׃
י וַיֹּאמֶר בִּלְעָם אֶל־הָאֱלֹהִים
בָּלָק בֶּן־צִפֹּר מֶלֶךְ מוֹאָב שָׁלַח
אֵלָי׃ יא הִנֵּה הָעָם הַיֹּצֵא
מִמִּצְרַיִם וַיְכַס אֶת־עֵין הָאָרֶץ
עַתָּה לְכָה קָּבָה־לִּי אֹתוֹ אוּלַי
אוּכַל לְהִלָּחֶם בּוֹ וְגֵרַשְׁתִּיו׃
יב וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל־בִּלְעָם לֹא
תֵלֵךְ עִמָּהֶם לֹא תָאֹר אֶת־הָעָם
כִּי בָרוּךְ הוּא׃ שני חמישי יג וַיָּקָם
בלעם

דיא פאָרנעהמען מואב׳ז
בליבען אַלזאָ ביא בלעם׃
(ט) איין גאָטטליכעז וועזען
קאַם צו בלעם׃ אונד שפּראַך
ווער זינד דיא לייטע, דיא
דוא ביא דיר האַזט?
(י) בלעם אַנטוואָרטעטע דעם
גאָטטליכען וועזען׃ בלק זאָהן
צפּור׳ז, קאָניג צו מואב,
לאָסט מיר זאַגען׃ (יא) דיזעז
פאָלק דאַז אויז מצרים גע-
גאַנגען, בערעקט דיא ערדע,
זאָ ווייט מאַן זעהען קאַן׃ זאָ
געהע דאָך הין אונד פער-
ווינשע עז מיר, פיללייכט קאַן
איך עז אַלזדען בעקריגען
אונד וועגטרייבען׃ (יב) דאַז
גאָטטליכע וועזען שפּראַך צו
בלעם, געהע ניכט מיט
איהנען׃ פערפלוכע איך דאַז
פאָלק ניכט, דען עז זאָלל
געזעגנעט זיין׃ (יג) אַלז בלעם רעז

רש׳י

מין כבודו לתתי להלוך אלא עם שרים גדולים מכם׃ ויסבו׳ לשון עכבה׃ (ט) מי האנשים האלה עמך׳ להטעותו בא לומר פעמים שאין הכל גלוי לפניו אין דעתו שוה עליו אף אני ארצה את שאוכל לקללו ולא יכין׃ (י) בלק בן צפור וגומר׳ אע״פ שאיני חשוב בעיניך חשוב אני בעיני המלכים׃ (יא) קבה לי׳ זו קשה מארה לי שהיא טוקב ומפרש׃ וגרשתיו׳ מן העולם וכלק לא אומר אלא ואגרשנו מן הארץ איני מבקש אלא להסיעם מעלי ובלעם היה שונאם יותר מבלק׃ (יב) לא תלך עמהם׳ אומר לו אם כן אקללם במקומי אומר

תרגום אונקלוס

וְאוֹרִיכוּ רַבְרְבֵי מוֹאָב עִם בִּלְעָם׃
(ט) וַאֲתָא מֵימְרָא מִן קֳדָם יְיָ לְוָת־
בִּלְעָם וַאֲמַר מַן גַּבְרַיָּא הָאִלֵּין דְּעִמָּךְ׃
(י) וַאֲמַר בִּלְעָם קֳדָם־יְיָ בָּלָק בַּר־
צִפּוֹר מַלְכָּא דְמוֹאָב שְׁלַח לְוָתִי׃
(יא) הָא עַמָּא דְנָפַק מִמִּצְרַיִם וַחֲפָא
יַת־עֵין שִׁמְשָׁא דְאַרְעָא כְּעַן אֵיתָא
לוּט־לִי יָתֵיהּ מָאִים אֵיכוּל לְאַגְחָא
בֵּיהּ קְרָב וַאֲתַרְכִּנֵיהּ׃ (יב) וַאֲמַר יְיָ
לְבִלְעָם לָא תֵיזֵל עִמְּהוֹן לָא תְלוּט יַת עַמָּא אֲרֵי בְרִיךְ הוּא׃ (יג) וְקָם
בלעם

באור

מדין לחרן מדין, כי משם היה דרכם פתוחה אל עיר בלעם, וזקני מדין כשאלו בחרנם ולא בלכו אל בלעם, ומ״ש בנסוק הקודם ויבאו אל בלעם וגו׳ לא שב כי אם אל זקני מואב׃

בִּלְעָם בַּבֹּקֶר וַיֹּאמֶר אֶל־שָׂרֵי
בָלָק לְכוּ אֶל־אַרְצְכֶם כִּי מֵאֵן
יְהוָה לְתִתִּי לָהֲלֹךְ עִמָּכֶם׃
יד וַיָּקוּמוּ שָׂרֵי מוֹאָב וַיָּבֹאוּ אֶל־
בָּלָק וַיֹּאמְרוּ מֵאֵן בִּלְעָם הָלֹךְ
עִמָּנוּ׃ טו וַיֹּסֶף עוֹד בָּלָק שְׁלֹחַ
שָׂרִים רַבִּים וְנִכְבָּדִים מֵאֵלֶּה׃
טז וַיָּבֹאוּ אֶל־בִּלְעָם וַיֹּאמְרוּ לוֹ
כֹּה אָמַר בָּלָק בֶּן־צִפּוֹר אַל־נָא
תִמָּנַע מֵהֲלֹךְ אֵלָי׃ יז כִּי־כַבֵּד
אֲכַבֶּדְךָ מְאֹד וְכֹל אֲשֶׁר־תֹּאמַר
אֵלַי אֶעֱשֶׂה וּלְכָה־נָּא קָבָה־לִּי
את

דעז מאָרגענז אויפשטאַנד, שפּראַך ער צו דען פאָרנעהמען לייטען דעז בלק, רייזט נור ווידער אין אייער לאַנד: דען דער עוויגע ווילל ניכט צוגעבען, דאַס איך מיט אייך רייזע: (יד) דיא פאָרנעהמען מואב'ז מאַכטען זיך אַלזאָ אויף, קאַמען צו בלק: אונד שפּראַכען, בלעם האַט עז אַבגעשלאַגען, מיט אונז צו רייזען: (טו) דאַ זאַנדטע בלק אַבערמאַלז מעהרע אונד פאָרנעהמרע אַדליכען אַלז דיזע: (טז) זיא קאַמען צו בלעם: אונד שפּראַכען, בלק זאָרן צפּור לאָסט דיר ענטביטען, לאַס דיך דאָך ניכטז אַבהאַלטען, דאַס דו צו מיר קאָממזט: (יז) דען איך ווערדע דיר גאַר פיל עהרע ערצייגען, אונד וואַז דו מיר זאַגען ווירזט, ווילל איך טהון: נור קאָממע אונד דיזעז פערווינשע מיר

תרגום אונקלוס

בִּלְעָם בְּצַפְּרָא וַאֲמַר לְרַבְרְבֵי בָלָק
אֲזִילוּ לְאַרְעֲכוֹן אֲרֵי לֵית־רַעְוָא קֳדָם
יְיָ לְמִשְׁבְּקִי לְמֵיזֵל עִמְּכוֹן׃ (יד) וְקָמוּ
רַבְרְבֵי מוֹאָב וַאֲתוּ לְוָת בָּלָק וַאֲמָרוּ
סָרֵיב בִּלְעָם לְמֵיתֵי עִמָּנָא׃ (טו) וְאוֹסִיף
עוֹד בָּלָק לְמִשְׁלַח רַבְרְבִין סַגִּיאִין
וְיַקִּירִין מֵאִלֵּין׃ (טז) וַאֲתוּ לְוָת בִּלְעָם
וַאֲמָרוּ לֵיהּ כְּדֵנָן אָמַר בָּלָק בַּר צִפּוֹר לָא כְּעַן תִּתְמְנַע מִלְּמֵיתֵי לְוָתִי׃
(יז) אֲרֵי־יַקָּרָא אֲיַקְּרִנָּךְ לַחֲדָא וְכֹל דִּי תֵימַר לִי אֶעְבֵּד וְאִיתָא כְּעַן רוּט לִי
ית

רש"י

לו לא תאור את העם אמר לו אם כן אברכם אמר לו איכם נריכים לברכתך כי ברוך הוא משל אומרים לנרעה (ס"א לדטורה) לא מדוכשיך ולא מעוקיך: (יג) להלוך עמכם. אלא עם שרים גדולים מכם למדנו שרוחו גבוהה ולא רצה לגלות שהוא ברשותו של מקום אלא בלשון גסות לפיכך ויוסף עוד בלק: (יז) כי כבד אכבדך מאד. יותר ממה שהיית כוטל

באור

(ט) מי האנשים האלה עמך, נכנס עמו בדברים, כענין מי הבל אחיך: (יב) לא תלך וגו', לא תלך עמהם, כי לא תוכל לעשות רצון בלק לקלל את העם, כי ברוך הוא, ומה יועיל לכתך עמהם: (יג) לחתי, כמו לתתני וכן יבאי במקום יבמני, כי מדרך הכתוב הזה לבא

דיזעז פאָלק: (יח) בלעם
אַנטוואָרטעטע אונד שפּראַך
צו דען בערינטען דעז בלק,
ווען בלק מיר אויך זיין גאַנצעז
הויז פאָלל זילבערז אונד
גאָלדעז געבע: זאָ קאָנטע
איך דאָך דען בעפעהל דעז
עוויגען מיינעז גאָטטעז ניכט
איבערטרעטען, עטוואַז
גערינגעז אָדער ווילטיגעז
פאָרצונעהמען: (יט) אינ-
דעסען בלייבט דיזע נאַכט
גלייכפאַלז בייא מיר: זאָ
ווערדע איך ערפאַהרען,
וואָז דער עוויגע ווייטער מיט
מיר רעדען ווערדע: (כ) דאַז
גאָטליכע וועזען קאַם דעז
נאַכטז צו בלעם: אונד
שפּראַך צו איהם, זינד דיא מאָנגער געקאָמטען, דיך צו רופען, זאָ קאַנזט דוא מיט

רש"י

טוטל לעבר אכי נותן לך: (יח) מלא ביתו כסף וזהב. למדנו שכפאו רחבה ומחמד ממון אחריס אמר ראוי לו ליתן לי כל כסף וזהב שלו שהרי צריך לעבור אילות רבות ספק נוקח ספק אינו נוקח ואני ודאי נוקח: לא אוכל לעבור. על כרחו גלה שהוא ברשות אחריס ונתנבא כאן שאינו יכול לבטל הברכות שנתברכו האבות מפי השכינה: (יט) גם אתם. פיו הכשילו גם אתם סופכם לילך בפחי נפש כראשונים: מה יוסף. לא יצנה דבריו מברכה לקללה הלואי שלא יוסיף לברך כאן נתנב' שעתיד להוסיף להם ברכות על ידו: (כ) אם ליקרא לך. אם הקריאה שלך וסבור אתה ליטול עליה שכר קום לך אתם: ואך.

תרגום אונקלוס

ית עמא הדין: (יח) ואתיב בלעם
ואמר לעבדי בלק אם יתן לי בלק
מלי ביתיה כסף ודהב ליתי לי רשו
למעבר על גזרת מימרא דיי אלהי
למעבד זערתא או רבתא: (יט) וכען
אורחכון כען הכא אף אתון בליליא
ואדע מה יוסף יי למללא עמי:
(כ) ואתא מימר מן קדם יי לבלעם
בליליא ואמר ליה אם למקרי לך
אתו גברייא קום אזיל

באור

לבא בנו"ן: להלך עמכם, ולא אמר לא אוכל לקלל את העם כי ברוך הוא, משבעתו את ישראל ומודיע חפצו להרע להם, כמ"ש ולא חפץ ה' תלהיך לשמוע אל בלעם וגו' (דברים ך"ג), אמר בלבו אולי יש עוד תקוה: (טו) רבים, כמשמעו, או גדולים, כמו על כל רב ביתו: (יח) מלא ביתו, ביתו מלא, וכבר כתב המתרגם בבאור (שמות ח' י"ז), שהשרש הזה בא בשורש לדבר המלא והמתמלא, ואין הכדל בהוראה בין שבא' כסף מלא בית, או בית מלא כסף: קטנה או גדולה, תחר בחכם מתואר (גרעסע, קליינע), ודרכו לבא בפלס

לֵךְ אִתָּם וְאַךְ אֶת־הַדָּבָר אֲשֶׁר־
אֲדַבֵּר אֵלֶיךָ אֹתוֹ תַּעֲשֶׂה׃ שלישי
כא וַיָּקָם בִּלְעָם בַּבֹּקֶר וַיַּחֲבֹשׁ
אֶת־אֲתֹנוֹ וַיֵּלֶךְ עִם־שָׂרֵי מוֹאָב׃
כב וַיִּחַר־אַף אֱלֹהִים כִּי־הוֹלֵךְ
הוּא וַיִּתְיַצֵּב מַלְאַךְ יְהוָה בַּדֶּרֶךְ
לְשָׂטָן לוֹ וְהוּא רֹכֵב עַל־אֲתֹנוֹ
וּשְׁנֵי נְעָרָיו עִמּוֹ׃ כג וַתֵּרֶא
הָאָתוֹן אֶת־מַלְאַךְ יְהוָה נִצָּב
בדרך

מיט איהנען געהן: יעדאָך, וואַז איך דיר זאָגען ווערדע, מוסט דוא טהון: (כא) בלעם שטונד דעז מאָרגענז אויף: זאַטטעלטע זיינע עזעלין: אונד מאַכטע זיך מיט דען פאָרנעהמען אויז מואב אויף דיא רייזע: (כב) אַלליין דער צאָרן דעז גאָטטליכען וועזענז ענטבראַנטע, דאַס ער זאָ ענטשלאָסען צור רייזע וואַר: אונד איין ענגעל דעז עוויגען שטעללטע זיך אויף דען וועג, איהם הינדערליך צו זיין: ער אַבער ריט אויף זיינער עזעלין, אונד צוויא קנאַבען

וואַרען מיט איהם: (כג) דיא עזעלין זאַהע דען ענגעל דעז עוויגען אויף

תרגום אונקלוס

אֲזֵיל עִמְּהוֹן וּבְרַם יָת פִּתְגָמָא דִּי
אֲמַלֵּיל עִמָּךְ יָתֵיהּ תַּעְבֵּד׃ (כא) וְקָם
בִּלְעָם בְּצַפְרָא וְחַבַּשׁ יָת אָתָנֵיהּ וַאֲזַל
עִם רַבְרְבֵי מוֹאָב׃ (כב) וּתְקִיף רוּגְזָא
דַיְיָ אֲרֵי אֲזֵיל הוּא וְאִתְעַתַּד מַלְאָכָא
דַיְיָ בְּאָרְחָא לְשָׂטָן לֵיהּ וְהוּא רָכִיב
עַל אָתָנֵיהּ וּתְרֵין עוּלֵמוֹהִי עִמֵּיהּ׃
(כג) וַחֲזַת אָתְנָא יָת מַלְאָכָא דַיְיָ
מְעַתַּד בארחא

ר"ש"י

על כרחך את הדבר אשר אדבר אליך אותו תעשה ואף על פי כן וילך בלעם אמר שמא אפתנו ויתרצה: (בא) ויחבוש את אתנו. מכאן שהשנאה מקלקל את השורה שחבש הוא בעצמו. אמר הקב"ה רשע כבר קדמך אברהם אביהם שנאמר וישכם אברהם בבקר ויחבוש את חמורו: עם שרי מואב. לבו כלבם שוה: (כב) כי הולך הוא ראה שהדבר רע בעיני המקום ונתאוה לילך: לשטן לו. מלאך של רקמים היה והיה רוכב למכע מלחמה שלא יקטל ויאכל: ושני נעריו עמו. מכאן שאדם קשוב הילוך לדרך יולך עמו שני אנשים לשמשו וחוזרים ומשמשים זה את זה: (כג) ותרא האתון. והוא לא ראה שנתן הקב"ה רשות לבהמה

באור

פקדה, כמו שנאמרו בכמה מקומות: (כ) אם לקרא לך, לפי מ"ש למעלה אמר לו השם, לא תלך עמהם, כי לא תוכל לעשות את רצון בלק, כי העם ברוך הוא, ועתה הוסיף ה' דבר בו, אם לא באו האנשים כי אם לקרא לך לבד, ויתרצו בך אף אם תאמר שלא תוכל לקבל לשם, כי ברוך הוא, ויאפשר שתברכם, קום לך אתם, ואך את הדבר אשר אדבר אליך אתו תעשה, ואם אמרה אותך לברך תברכם, ולא תירא מבלק: והנה הי' על בלעם להודיע את כל זה לשלוחי בלק טרם לכתו עמהם, כי היה זה רצון השם, והוא לא עשה כן, ומרוב חפצו ללכת לא הגיד להם עוד דבר, לכן חרה אף ה' כי הולך הוא, (מדברי הרמב"ן ז"ל): (כב) לשטן לו, מלאך של רקמי' הי', והי' רוכב למכעו מלחמה, שלא יקטל ויאכל (במדבר רבה), כלומר לבך נאמר לשטן לו, שלא הי' שטן כי אם לו, מתנגד לכוונתו הרעה: (כג) להטותה הדרך,

אל

בַּדֶּרֶךְ וְחַרְבּוֹ שְׁלוּפָה בְּיָדוֹ וַתֵּט
הָאָתוֹן מִן־הַדֶּרֶךְ וַתֵּלֶךְ בַּשָּׂדֶה
וַיַּךְ בִּלְעָם אֶת־הָאָתוֹן לְהַטֹּתָהּ
הַדָּרֶךְ: כד וַיַּעֲמֹד מַלְאַךְ יְהוָה
בְּמִשְׁעוֹל הַכְּרָמִים גָּדֵר מִזֶּה
וְגָדֵר מִזֶּה: כה וַתֵּרֶא הָאָתוֹן אֶת־
מַלְאַךְ יְהוָה וַתִּלָּחֵץ אֶל־הַקִּיר
וַתִּלְחַץ אֶת־רֶגֶל בִּלְעָם אֶל־
הַקִּיר וַיֹּסֶף לְהַכֹּתָהּ: כו וַיֹּסֶף
מַלְאַךְ־יְהוָה עֲבוֹר וַיַּעֲמֹד
בְּמָקוֹם צָר אֲשֶׁר אֵין־דֶּרֶךְ

לנטות
רעכטס

אויף דעם וועגע שטעהען, מיט איינם בלאָזען שווערדטע אין דער האַנד, אונד וויך פאָם וועגע אַב, אונד גינג אויף דאַז אַקערפעלד: בלעם שלוג זיא, אום זיא ווידער אין דען וועג צו לענקען: (כד) דאַ טראַט דער ענגעל דעז עוויגען אויף איינען פפאַד צווישען וויינבערגען: דאַ אויף ביידען זייטען וואָנדע וואַרען: (כה) אַלז דיא עזעלין דען ענגעל דעז עוויגען זאַהע, דראָנגטע זיא זיך אַן דיא מויאר, אונד קלעמטע בלעם'ז פוס אַן דיא מויאר: וואָריבער ער זיא אַבערמאַלז שלוג: (כו) דער ענגעל דעז עוויגען גינג ווייטער פאָראויז: שטעללטע זיך אַן איינען זאָ ענגען אָרט, דאַ קיין וועג וואַר,

רש"י

לבהמה לראות יותר מן האדם שמתוך שיש בו דעת תטרף דעתו פשיטא מזיקין: וחרבו שליפה בידו. אמר רבא זה הגיע כלי לומכתו שכלי זיין של אומות העולם בחרב והוא בא עליהם בפיו שהוא אומות שלהם אף אני אתפוס את שלו ואכה עליו באומנותו וכן סופו ואת בלעם בן בעור הרגו בחרב (יהושע כ"ג): (כד) במשעול. כתרגומו בשביל. וכן אם ישפוק עפר שומרון לשועלים (מלכים א' כ') עפר הנדבק בכפות הרגלים בהלוכן וכן מי מדד בשעלו מים (ישעיה מ') ברגליו ובהלוכו: גדר מזה. שתים גדר של אבנים הוא: (כה) ותלחץ. היא עצמה: ותלחץ. את אחרים את רגל בלעם: (כו) ויוסף מלאך ה' עבור. לעבור עוד לפניו להלוך להיות לפניו

תרגום אונקלוס

בְּאָרְחָא וְחַרְבֵּיהּ שְׁלִיפָא בִּידֵיהּ וּסְטַת
אָתְנָא מִן אָרְחָא וַאֲזָלַת בְּחַקְלָא וּמְחָא
בִּלְעָם יַת אָתְנָא לְאַסְטָיוּתָהּ לְאָרְחָא:
(כד) וְקָם מַלְאָכָא דַיְיָ בְּשְׁבִיל כַּרְמַיָּא
אַתְרָא דְגַדֵּירָא מִכָּא וְגַדֵּירָא מִכָּא:
(כה) וַחֲזַת אָתְנָא יַת־מַלְאָכָא דַיְיָ
וּדְחֵיקַת לְכֹתְלָא וּדְחֵיקַת יַת רִגְלָא
דְבִלְעָם לְכֹתְלָא וְאוֹסִיף לְמִטְחָהּ:
(כו) וְאוֹסִיף מַלְאָכָא דַיְיָ לְמֶעְבַּר וְקָם
בַּאֲתַר עֲקַת דִּי לֵית אוֹרַח לְמִסְטֵי

באור

אל הדרך: (כד) במשעול, כתרגומו בשביל, וכן אם ישפוק עפר שומרון לשועלים (מלכים א' כ'), עפר הנדבק בכפות הרגלים בהלוכן, וכן מי מדד בשעלו מים (ישעיה מ' י"ב), ברגלו והלוכו. (רש"י): גדר, שתים גדר של אבנים: (כה) ותלחץ, היא עצמה. ותלחץ את אחרי, את רגל בלעם: אל הקיר, הוא הגדר: (כו) במקל, כי בתקלה ובשבית הכה אותה בא קטן לו בעור. (רשב"ע)

לִנְטוֹת יָמִין וּשְׂמֹאוֹל׃ כא וַתֵּרֶא
הָאָתוֹן אֶת־מַלְאַךְ יְהוָה וַתִּרְבַּץ
תַּחַת בִּלְעָם וַיִּחַר־אַף בִּלְעָם
וַיַּךְ אֶת־הָאָתוֹן בַּמַּקֵּל׃ כב וַיִּפְתַּח
יְהוָה אֶת־פִּי הָאָתוֹן וַתֹּאמֶר
לְבִלְעָם מֶה־עָשִׂיתִי לְךָ כִּי
הִכִּיתָנִי זֶה שָׁלֹשׁ רְגָלִים׃
כג וַיֹּאמֶר בִּלְעָם לָאָתוֹן כִּי
הִתְעַלַּלְתְּ בִּי לוּ יֶשׁ־חֶרֶב בְּיָדִי
כִּי עַתָּה הֲרַגְתִּיךָ׃ כד וַתֹּאמֶר
הָאָתוֹן אֶל־בִּלְעָם הֲלוֹא אָנֹכִי
אֲתֹנְךָ אֲשֶׁר־רָכַבְתָּ עָלַי מֵעוֹדְךָ
עַד־הַיּוֹם הַזֶּה הַהַסְכֵּן הִסְכַּנְתִּי
לעשות

רעכטו אָדער לינקו אויז צו
ווייכען׃ (כז) אַל׳ דיא
עזעלין דען ענגעל דעז עוויגען
זאַהע, לעגטע זיא זיך אונטער
בלעם נידער׃ בלעם וואַרד
צאָרניג אונד שלוג זיא מיט
דעם שטאָקע׃ (כח) דער
עוויגע טהאַט דער עזעלין
דען מונד אויף׃ אונד זיא
שפּראַך צו בלעם, וואַז האַבע
איך דיר געטהאַן, דאַס דוא
מיך שאָרן דרייא מאַהל
געשלאַגען האַזט? (כט) בלעם
שפּראַך צור עזעלין, ווייל דוא
מיך זאָ האָהנזט: האָטטע איך
איין שווערדט, זאָ וואָלטע
איך דיך אומברינגען׃
(ל) דיא עזעלין שפּראַך צו
בלעם, בין איך ניכט דיינע
עזעלין, אויף וועלכער דוא
געריטטען האַזט, פאָן יע־
הער ביז אויף דיזען טאָג? בין
איך אויך געוואָהנט געוועזען,
דיר

תרגום אונקלוס

לְמִסְטֵי לְיַמִּינָא וְלִשְׂמָאלָא׃ (כא) וַחֲזַת
אָתְנָא יָת־מַלְאָכָא דַיְיָ וּרְבָעַת תְּחוֹת
בִּלְעָם וּתְקִיף רוּגְזָא דְבִלְעָם וּמְחָא יָת
אָתְנָא בְּחוּטְרָא׃ (כב) וּפְתַח יְיָ יָת
פּוּמָא דַאֲתְנָא וְאָמְרַת לְבִלְעָם מָה־
עֲבַדִית לָךְ אֲרֵי מְחִיתַנִי דְנָן תְּלַת
זִמְנִין׃ (כג) וַאֲמַר בִּלְעָם לַאֲתְנָא אֲרֵי
חַיָּכְתְּ כִּי אִילוּפוֹן אִית חַרְבָא בִידִי
אֲרֵי כְּעַן קְטַלְתִּיךְ׃ (כד) וַאֲמַרַת אָתְנָא לְבִלְעָם הֲלָא אָנָא אָתְנָךְ דְרַכַבְתָּ עֲלַי
מִדְּאִיתָךְ עַד יוֹמָא הָדֵין הֲמַיְלַף אַלִיפְנָא
למעבד

רש״י

לפניו במקום אחר כמו והוא עבר לפניהם ומדרש אגדה יש בתנחומא מה ראה לעמוד בשלשה מקומות סימני אמות הראתו׃ (כח) זה שלש רגלים׃ רמז לו אתה מבקש לעקור אומה החוגג׳ שלש רגלים בשנה׃ (כט) התעללת׃ כתרגומו לשון גנאי וכזיון׃ לו יש חרב בידי׃ גנות גדולה היה לו דבר זה בעיני השרים זה הולך להרוג אומה שלימה בפיו ואתון זו צריך לכלי זיין׃ (ל) ההסכן הסכנתי׃ כתרגומו וכן הלאל יסכן נבר (איוב כ״ב) ורבותינו דרשו מקרא

באור

(רש״א) (כט) התעללת, כתרגומו לשון גנאי וכזיון׃ לו יש חרב בידי, גנות גדולה היה לו זה בעיני השרים, להרוג אומה שלימה בפיו הוא הולך, ואתון זו צריך לכלי זיין׃ (רש״י)׃

לַעֲשׂוֹת לְךָ כֹּה וַיֹּאמֶר לֹא:
לח וַיְגַל יְהוָה אֶת־עֵינֵי בִלְעָם
וַיַּרְא אֶת־מַלְאַךְ יְהוָה נִצָּב
בַּדֶּרֶךְ וְחַרְבּוֹ שְׁלֻפָה בְיָדוֹ וַיִּקֹּד
וַיִּשְׁתַּחוּ לְאַפָּיו: לט וַיֹּאמֶר אֵלָיו
מַלְאַךְ יְהוָה עַל־מָה הִכִּיתָ אֶת־
אֲתֹנְךָ זֶה שָׁלֹשׁ רְגָלִים הִנֵּה
אָנֹכִי יָצָאתִי לְשָׂטָן כִּי־יָרַט
הַדֶּרֶךְ לְנֶגְדִּי: מ וַתִּרְאַנִי הָאָתוֹן
וַתֵּט לְפָנַי זֶה שָׁלֹשׁ רְגָלִים אוּלַי

נטתה

דיר דיזעז צו טהון? ער
אַנטוואָרטעטע, ניין!
(לח) אינדעם אָפּנעטע דער
עוויגע דעם בלעם דיא אויגען!
אונד ער זאַהע דען ענגעל
דעז עוויגען אויף דעם וועגע
שטעהען, מיט בלאָסעם
שווערדטע אין דער האַנד:
ער נייגטע אונד ביקטע זיך
מיט זיינעם אַנגעזיכטע:
(לט) דער ענגעל דעז עוויגען
שפּראַך צו איהם, וואַרום
האַזט דוא דיינע עזעלין שאָהן
דרייא מאַל געשלאַגען? איך
בין אייגענטליך אויזגעגאַנגען,
צו פערהינדערן, דען דיא מיר
פערד־האַסטע רייזע וואַר צו
שלייניג בעשלאָסען: (מ) דיא
עזעלין זאַהע מיך, אונד וויך דרייא מאַל פאָר מיר אויז:

וואָרע

רש"י

מקרא זה בגמרא אמרו ליה מאי שעמא לא רכבת אסיסיא אמר להון ברטיבא שדאי ליה כולי כדאיתא במסכת עבד' זילים: (לב) כי ירט הדרך לנגדי: רבותינו דרשוהו טוטריקין ירא רא"ה נטתה בשביל שהדרך לנגדי כלומר לקנאתי ולהקניטני ולפי משמעו כי חרד הדרך לנגדי לשון רטט (ירמיה מ"ט) כי רעדתי בעל הדרך שחרד ומהר הדרך שהוא לכעסי ולהמרותי ומקרא קצר הוא כמו ותכל דוד (שמואל ב' י"ג). ליסנא אחריבא ירט לשון רטון וכן על ידי רשעים ירטני (איוב ט"ז) מפייס ומנחם אותי על ידי רשעים שאינן חלא מקניטים: (לג) אולי נטתה. כמו לולי

תרגום אונקלוס

לְמֶעְבַּד לָךְ כְּדֵין וַאֲמַר לָא: (לח) וּגְלָא
יְיָ יָת עֵינֵי בִלְעָם וַחֲזָא יָת מַלְאָכָא
דַיְיָ מְעַתַּד בְּאָרְחָא וְחַרְבֵּיהּ שְׁלִיפָא
בִּידֵיהּ וּכְרַע וּסְגִיד לְאַפּוֹהִי: (לט) וַאֲמַר
לֵיהּ מַלְאָכָא דַיְיָ עַל־מָה מְחֵיתָא יָת
אָתְנָךְ דֵּנָן תְּלַת זִמְנִין הָא אֲנָא נַפְּקֵת
לְמִשְׂטָן אֲרֵי גְלִי קֳדָמַי דְּאַתְּ רָגֵשׁ
לְמֵיזַל בְּאָרְחָא לְקֳבָלִי: (מ) וַחֲזַתְנִי
אָתְנָא וּסְטַת מִן קֳדָמַי דֵּנָן תְּלַת זִמְנִין
אִילוּפִין לָא

באור

(ל) מעודך, מיום שרכבת: ההסבן הסבנתי, הרגל הרגלתי, והטעם וכי כך הי' מקו
(לב) ירט, לשון שוות, וכן ועל ידי רשעים ירטני (איוב י' ו'), (ולולי הרי"ם הי' כדגש כמו
יתנני, וי"ל כי שרש ירטני רטה. (הרד"ק שרש ירט), ולא יתכן זה היותו מענין אחד עם שרש
ירט), והכוונה כי אמרתי האיש הזה הולך דרך עקלקלות ובלבו לקלל, ומנקלום תרגם
מלשון רטון, דאת רעי למיזל באורחא לקבלי, וכן פירש"י בלשון השני, וחבר עמו, על ידי
רשעים ירטני (איוב י"ז), מפייס ומנחם אותי: לנגדי, לפני, או להקניטני: (לג) ותראני
בא

נָטִתָה מִפָּנַי כִּי עַתָּה גַּם־אֹתְכָה
הָרַגְתִּי וְאוֹתָהּ הֶחֱיִיתִי׃ לו וַיֹּאמֶר
בִּלְעָם אֶל־מַלְאַךְ יְהוָה חָטָאתִי
כִּי לֹא יָדַעְתִּי כִּי אַתָּה נִצָּב
לִקְרָאתִי בַּדֶּרֶךְ וְעַתָּה אִם־רַע
בְּעֵינֶיךָ אָשׁוּבָה לִי׃ לח וַיֹּאמֶר
מַלְאַךְ יְהוָה אֶל־בִּלְעָם לֵךְ
עִם־הָאֲנָשִׁים וְאֶפֶס אֶת־הַדָּבָר
אֲשֶׁר־אֲדַבֵּר אֵלֶיךָ אֹתוֹ תְדַבֵּר
וילך

וואָרע זיא ניכט אויזגעוויכען,
זאָ האָטטע איך דיך אום דאַז
לעבען געבראַכט, אונד זיא
פערשאָנט: (לד) בלעם
שפּראַך צו דעם ענגעל דעז
עוויגן, איך האָבע געזינדיגט;
דען איך וואוסטע ניכט, דאַס
דוא מיר ענטגעגן שטינדעזט,
אויף דעם וועגע: נאָך יעצט,
ווען עז דיר מיספאַללט, זאָ
ווילל איך אומקעהרען:
(לה) דער ענגעל דעז עוויגען
אַבער שפּראַך צו בלעם דוא
קאַנזט מיט דען לייטען געהן,
יעדאָך שפּריך נור דאַזיעניגע,
וואַז איך דיר זאַגען ווערדע:
אַלזאָ

תרגום אונקלוס

לא סְטַת מִן קָדָמַי אֲרֵי כְּעַן אַף יָתָךְ
קְטַלִית וְיָתָהּ קַיְמִית׃ (לד) וַאֲמַר
בִּלְעָם לְמַלְאָכָא דַיְיָ חָבֵית אֲרֵי לָא
יְדַעִית דְּאַתְּ מְעַתַּד לְקָדָמוֹתִי בְּאוֹרְחָא
וְכַעַן אִם־בִּישׁ בְּעֵינָךְ אֵיתוּב לִי׃
(לה) וַאֲמַר מַלְאָכָא דַיְיָ לְבִלְעָם אֲזֵיל
עִם־גֻּבְרַיָּא וּלְחוֹד יַת פִּתְגָמָא דִי־
אֲמַלֵּיל עִמָּךְ יָתֵיהּ תְּמַלֵּל ואזל

רש"י

פעמים שאולי משמש בלשון לולא: גם אותכה
הרגתי. הרי זה מקרא מסורס והוא כמו גם
הרגתי אותך כלומר לא העכבה בלבד קראתך
על ידי כי גם ההריגה: ואותה החייתי. ועתה
מפני שדברה והוכיחתך ולא יכולת לעמוד
בתוכחתה כמו שכתוב ויאמר לה. הרגתיה.
שלא יאמרו זו היא שסלקה את בלעם
בתוכחתה ולא יכול להשיב שהם המקום על
כבוד הבריות וכן והרגת' את האשה ואת
הבהמה וכן ואת הבהמה תהרגו: (לד) כי לא
ידעתי. גם זה גנותו ועל כרחו הודה שהוא
היה משתבח שיודע דעת עליון ופיו העיד לא

ידעתי: אם רע בעיניך אשובה לי. להתרים נגד המקום היא תשובה זו אמר לו הוא בעצמו טוב
ללכת ואתה מלאך מבטל את דבריו לעוד הוא בכך שאומר דבר ומלאך מחזירו, אמר לאברהם
קום לך את בכך וגומר ועל ידי מלאך בטל את דבריו אף אני אם רע בעיניך שריך אני לשוב:
(לה) לך עם האנשים. בדרך שאדם רוצה לילך בה מוליכין אותו: לך עם האנשים. כי אלקך
עמהם

באור

לא נטת"ה לפני כנוי המדבר, והראוי בגרי"י כמו יגמלני ה', וכן כל כנויי המד"ב בעתידים,
נטה על דרך הזרות, כמו כי לא ירחני האדם (שמות ל"ג כ"א), והראוי יראני,
אולי נטתה, כמו לולי, פעמים שאולי משמש בלשון לולא. (רש"י): גם אתכה
הרגתי, כמו גם הרגתי אתך, וכן וברכתם גם אתי (שמות י"ב ל"ב), כמו וגם תברכו אתי
הסעיר לולי נטתה מפני לא היית נכון בלחיצת רגלך ועכבת הדרך, כי גם הרגתי אותך,
ולא לא היתה מפסדת, כי אותה החייתי, אחרי שהיא לא תטאה כי אם אתה, והיא לעונתך
נטתה מפני, ורז"ל אמרו שאתה האתון אחרי אשר דברה, שלא יהיו האומות אומרים זו היא
שדברה ועושים אותה ירחה, ועוד שהם הקב"ה על כבודו של רשע שלא יאמרו זו היא שסלקה
את

וַיֵּלֶךְ בִּלְעָם עִם־שָׂרֵי בָלָק׃ לו וַיִּשְׁמַע בָּלָק כִּי בָא בִלְעָם וַיֵּצֵא לִקְרָאתוֹ אֶל־עִיר מוֹאָב אֲשֶׁר עַל־גְּבוּל אַרְנֹן אֲשֶׁר בִּקְצֵה הַגְּבוּל׃ לז וַיֹּאמֶר בָּלָק אֶל־בִּלְעָם הֲלֹא שָׁלֹחַ שָׁלַחְתִּי אֵלֶיךָ לִקְרֹא־לָךְ לָמָּה לֹא־הָלַכְתָּ אֵלַי הַאֻמְנָם לֹא אוּכַל כַּבֶּדְךָ׃ לח וַיֹּאמֶר בִּלְעָם אֶל־בָּלָק הִנֵּה־בָאתִי אֵלֶיךָ עַתָּה הֲיָכֹל אוּכַל דַּבֵּר מְאוּמָה הַדָּבָר אֲשֶׁר יָשִׂים אֱלֹהִים בְּפִי אֹתוֹ אֲדַבֵּר׃ רביעי ששי לט וַיֵּלֶךְ בִּלְעָם עם

(לו) אַלזאָ רייזטע בלעם מיט דען פאָרנעהמען דעז בלק: (לז) אַלז בלק ערפוהר, דאַס בלעם קאַם: גינג ער איהם ענטגעגען, אין איינע שטאַדט מואב'ז, וועלכע אַם ארנן ליגט, אַן דער איסערזטען גראָנצע: (לג) בלק שפראַך צו בלעם, האַבע איך ניכט צו דיר געשיקט, דיך איינלאַדען צו לאַסען, וואַרום וואָללזט דו ניכט קאָממען? מיינזט דו עטוואַ איך קאָנטע דיר ניכט עהרע ערצייגען? (לח) בלעם אָנטוואָרטעטע דעם בלק, זיהע, איך כין צו דיר געקאָממען, אַלליין שטעהט עז דעזווענען אין מיינעם פערמאָגען, וואַז איך שפרעכען ווילל? וואַז גאָטט מיר אין דען מונד לעגט, דאַז מוס איך שפרעכען: (לט) בלעם גינג מיט

רש"י

עמהם וסופך ליאבד מן העולם: ואפס על כרחך את הדבר אשר אדבר וגו': עם שרי בלק. שמא לקללם כשותם: (לו) וישמע בלק. שלח שלוחים לבשרו: (לז) הלא שלח לא אוכל כבדך. נתנבא שסופו לבזות מעמו בקלון: אל עיר מואב. אל מטרפולין שלו עיר המסובה שלו לומר רחה מה אלו מדקדים לעקור: קרית

תרגום אונקלוס

וַאֲזַל בִּלְעָם עִם־רַבְרְבֵי בָלָק׃ (לו) וּשְׁמַע בָּלָק אֲרֵי־אֲתָא בִּלְעָם וּנְפַק לְקַדְמוֹתֵיהּ לְקַרְתָּא דְמוֹאָב דִּי עַל תְּחוּם אַרְנוֹן דִּי בְסָטַר תְּחוּמָא׃ (לז) וַאֲמַר בָּלָק לְבִלְעָם הֲלָא מִשְׁלַחִית שַׁלְחִית לְוָתִךְ לְמִקְרָא לָךְ לְמָא לָא אֲתֵיתָא לְוָתִי הֲבָקִישְׁטָא הֲוֵיתָא־אֲמַר לֵית אֲנָא יָכִיל לְיַקָּרוּתָךְ׃ (לח) וַאֲמַר בִּלְעָם לְבָלָק הָא אֲתֵיתִי לְוָתָךְ כְּעַן הֲמַיכָל יָכִילְנָא לְמַלָּלָא מִדְּעַם פִּתְגָמָא דִּי יְשַׁוֵּי יְיָ בְּפוּמִי יָתֵיהּ אֲמַלֵּל׃ (לט) וַאֲזַל בִּלְעָם עם

באור

את בלעם בתוכחתה: (לה) ואפס, כמו רק (יעדלך): (לו) האמנם, הה"ל לשאל לו לתיאה, ולולא הלות הגדולית שלחדי' היתה לשויה בשו"ל וכת"ק, ובלורה אם לאת הי שלתה

עִם־בָּלָק וַיָּבֹאוּ קִרְיַת חֻצוֹת׃
מ וַיִּזְבַּח בָּלָק בָּקָר וָצֹאן וַיִּשְׁלַח
לְבִלְעָם וְלַשָּׂרִים אֲשֶׁר אִתּוֹ׃
מא וַיְהִי בַּבֹּקֶר וַיִּקַּח בָּלָק אֶת־
בִּלְעָם וַיַּעֲלֵהוּ בָּמוֹת בָּעַל וַיַּרְא
מִשָּׁם קְצֵה הָעָם׃ כג א וַיֹּאמֶר
בִּלְעָם אֶל־בָּלָק בְּנֵה־לִי בָזֶה
שִׁבְעָה מִזְבְּחֹת וְהָכֵן לִי בָּזֶה
שִׁבְעָה פָרִים וְשִׁבְעָה אֵילִים׃
ב וַיַּעַשׂ בָּלָק כַּאֲשֶׁר דִּבֵּר בִּלְעָם
וַיַּעַל בָּלָק וּבִלְעָם פָּר וָאַיִל
בַּמִּזְבֵּחַ׃ ג וַיֹּאמֶר בִּלְעָם לְבָלָק
הִתְיַצֵּב עַל־עֹלָתֶךָ וְאֵלְכָה אוּלַי תִּ

יקרה

מיט בלק: אונד זיא קאַמען נאַך קריית חצות: (מ) בלק שלאַכטעטע גראָסעז אונד קליינעז פיה: אונד שיקטע דעם בלעם דאַפאָן, נעבזט דען פאָרנעהמען, דיא ביא איהם וואַרען: (מא) דעז מאָרגענז נאַם בלק דען בלעם, פיהרטע איהן אויף דיא האָהען בעל: אונד צייגטע איהם פאָן דאַ איינען טהייל דעז פאָלקז:

כג (א) בלעם זאַגטע צו בלק: בויאע מיר אַללהיר זיבען אַלטאָרע, אונד שטעללע מיר היהער זיבען שטירע, אונד זיבען ווידדער: (ב) בלק טהאַט וויא בלעם געשפראָכען: וואָרויף בלק אונד בלעם אויף יעדעם אַלטאַר איינען שטיר אונד איינען ווידדער אָפפערטען: (ג) בלעם

שפראַך צו בלק, בלייבע דוא היר ביא דיינען אָפפערן! איך ווילל וועגגעהן, פיללייכט

פערפינט

תרגום אונקלוס

עִם בָּלָק וַאֲתוּ לְקִרְיַת מְחוּזָהִי׃
(מ) וְנָכֵיס בָּלָק תּוֹרִין וְעָאן וּשְׁלַח
לְבִלְעָם וּלְרַבְרְבֵיא דִּי עִמֵּיהּ׃
(מא) וַהֲוָה בְּצַפְרָא וּדְכַר בָּלָק יָת־
בִּלְעָם וְאַסְקֵיהּ לְרָמַת דַּהֲלָתֵיהּ וַחֲזָא מִתַּמָּן קְצַת מִן־רַעְמָא׃
כג (א) וַאֲמַר בִּלְעָם לְבָלָק בְּנֵה לִי הָכָא שַׁבְעָא מַדְבְּחִין וְאַתְקֵין לִי הָכָא
שַׁבְעָא תּוֹרִין וְשַׁבְעָא דִכְרִין׃ (ב) וַעֲבַד בָּלָק כְּמָא דִי־מַלֵּיל בִּלְעָם
וְאַסֵּק בָּלָק וּבִלְעָם תּוֹר וּדְכַר עַל כָּל מַדְבְּחָא׃ (ג) וַאֲמַר בִּלְעָם לְבָלָק אִתְעַתַּד
עַל עֲלָתָךְ וַאֵיתֵךְ טָאֵים

יערע

רש״י

(לט) קרית חוצות • עיר מלאה שווקים מכסים וכסים וטף בחוצותיה לומר ראה ורחם שלא יעקרו אלו׃ (מ) בקר וצאן • דבר מועט בקר אחד וצאן אחד כלבד׃ (מא) במות בעל • כתרגומו לרמת דהלתיה שם עבודת אלילים׃

באור

שאתה חוסם שלא אוכל כנגדך׃ הלכת אלי, בחת אלי׃ (לט) קרית חצות, שם מדינה׃ (מא) במות בעל, כתרגומו לרמת דהלתי׳ שם ע״ז • (רש״י)׃

יָקָרָה יְהוָה לִקְרָאתִי וּדְבַר מַה־
יַּרְאֵנִי וְהִגַּדְתִּי לָךְ וַיֵּלֶךְ שָׁפִי׃
ד וַיִּקַּר אֱלֹהִים אֶל־בִּלְעָם וַיֹּאמֶר
אֵלָיו אֶת־שִׁבְעַת הַמִּזְבְּחֹת
עָרַכְתִּי וָאַעַל פַּר וָאַיִל בַּמִּזְבֵּחַ׃
ס וַיָּשֶׂם יְהוָה דָּבָר בְּפִי בִלְעָם
וַיֹּאמֶר שׁוּב אֶל־בָּלָק וְכֹה
תדכר

פערפיגט זיך דער עוויגע מיר ענטגעגען, וואז ער מיר צייגען ווירד, ווילל איך דיר ווידער בעריכטען: ער גינג אויף איינע בערגשפיטצע: (ד) דאז גאטטליכע וועזען פערפיגטע זיך אויך דעם בלעם ענטגעגען: אונד דיזער שפראך, איך האבע זיבען אלטארע ערריכטען לאסען, אונד אויף יעדעם אלטאר איינען שטיר אונד איינען ווידדער געאפפרט: (ה) דער עוויגע לעגטע דעם בלעם איינע אנטוואָרט אין דען מונד: אונד שפראך, אונד געהע נון צו בלק צוריק,

רש"י

כג (ג) אולי יקרה ה' לקראתי. איזו רגיל לדבר עמי ביום: וילך שפי. כתרגומו יחידי לשון שופי ושקט שאין עמו אלא שתיקה: (ד) ויקר. לשון ערלי לשון גבלי לשון טומאת קרי כלומר בקושי ובזיון ולא היה נגלה אליו ביום אלא בשביל להראות חבתן של ישראל: את שבעת המזבחות. שבעה מזבחות ערכתי אין כתיב כאן אלא שבעת המזבחות אמר לפניו אבותיהם של אלו בנו לפניך שבעה מזבחות ואני ערכתי כנגד כלן אבריהם בנה ארבעה ובן שם מזבח לה' הנראה אליו ויעתק משם ההרה ונומר ויאהל אברם ונומר ואחד בהר המוריה ויצחק בנה אחת ובן שם מזבח ונומר ויכרו שם עבדי יצחק באר. ויעקב בנה שתים אחד בשכם ואחד בבית אל: ואעל פר ואיל במזבח. אבל אברהם לא העלה אלא איל אחד. אדה

תרגום אונקלוס

וְעָרַע מֵימַר מִן קֳדָם יְיָ לְקַדְמוּתִי
וּפִתְגָמָא דְיַחְוִינַנִי וְאַחְוֵי־לָךְ וַאֲזַל
יְחִידָי׃ (ד) וְעָרַע מֵימַר־מִן־קֳדָם־יְיָ
לְוָת־בִּלְעָם וַאֲמַר לֵיהּ יָת־שַׁבְעָא
מַדְבְּחִין סְדִירִית וְאַסְקֵית תּוֹר וְדַכַּר
עַל־כָּל־מַדְבְּחָא׃ (ה) וְשַׁוִּי יְיָ פִּתְגָמָא
בְּפוּמָא דְבִלְעָם וַאֲמַר תּוּב לְוָת בָּלָק
וּכְדֵין תמליל

כג (ג) אולי יקרה ה' לקראתי. איזו רגיל לדבר עמי ביום: וילך שפי. כתרגומו יחידי לשון שופי ושקט שאין עמו אלא שתיקה: (ד) ויקר. לשון ערלי לשון גבלי לשון טומאת קרי כלומר בקושי ובזיון ולא היה נגלה אליו ביום אלא בשביל להראות חבתן של ישראל: את שבעת המזבחות. שבעה מזבחות ערכתי אין כתיב כאן אלא שבעת המזבחות אמר לפניו אבותיהם של אלו בנו לפניך שבעה מזבחות ואני ערכתי כנגד כלן אבריהם בנה ארבעה ובן שם מזבח לה' הנראה אליו ויעתק משם ההרה ונומר ויאהל אברם ונומר ואחד בהר המוריה ויצחק בנה אחת ובן שם מזבח ונומר ויכרו שם עבדי יצחק באר. ויעקב בנה שתים אחד בשכם ואחד בבית אל: ואעל פר ואיל במזבח. אבל אברהם לא העלה אלא איל אחד. אדה

באור

כג (ב) פר ואיל במזבח, בכל מזבח ומזבח והוא דרך קצרה כאלו אמר במזבח האחד מכל המזבחות: (ג) ודבר, סימן אל יה, והשאר והגדתי לך את דבר המראה אשר יראני, וכן מורה מדר הטעמים, כי תיבת לקראתי בטעם ז"ק, ולזה ודבר מה יראני מוסב על והגדתי לך, וכן מתורגם בל"א: שפי, פרסו ספה, ולדעת ר' יהודה הוא מגזרת ושפו עצמותיו לא רוו (איוב ל"ג כ"א), שפירוסו נשברו ונכתתו, ותרגום ואכת אתו טמון (דברים ט') ושפית יתי' בשפיכת, וכן כאן שהלך ברוח נשברה: ולדעת הרד"ק בשרשים הוא מענין אפתח על שפיים נהרות (ישעיה מ"ב י"ט), קול על שפיים (ירמיה ג' כ'), שפירוסו מקום גבוה. (ולדעתי גם ושפו עצמותיו שבאויב הוא מלשון נוכח. וכן פירושו, יכל בשרו מראי, כלומר שמחמת החולי יכלה הבשר ולא יראה עוד, והעצמות שהיו מכוסים, יתגלו וירקו עתה, ככלות הבשר שעליהם, תהו ושפו עצמותיו לא רוו, פי' אשר לא רוו עד הנה): ונאורו כה שהלך אל שפי, ותקשר אצל אל, כמו ויבא ירושלים (מלכים א' ג' ט"ו), נסעו העם מערות (במדבר

תְּדַבֵּר׃ ו וַיָּשֶׂב אֵלָיו וְהִנֵּה נִצָּב
עַל־עֹלָתוֹ הוּא וְכָל־שָׂרֵי מוֹאָב׃
ז וַיִּשָּׂא מְשָׁלוֹ וַיֹּאמַר מִן־אֲרָם
יַנְחֵנִי בָלָק מֶלֶךְ־מוֹאָב מֵהַרְרֵי
קֶדֶם לְכָה אָרָה־לִּי יַעֲקֹב וּלְכָה
זְעַמָּה יִשְׂרָאֵל׃ ח מָה אֶקֹּב לֹא
קבה

תרגום אשכנזי קלב

אונד רעדע אַלוֹאָ: (ו) ער גינג צו איהם צוריק, אונד דיזער שטאַנד נאָך בייא זיינעם אָפּפֿער: ער, נעבזט דען פֿאָרנעהמען הערן אויף מואב: (ז) יענער ד־הוב זיינע גלייכניסרעדע אַן אונד שפּראַך: פֿאָן ארם ליס בלק מיך קאָממען, דער קאָניג צו מואב פֿאָם געבירגע דעז אויפֿגאַנגז: קאָממע! פֿער־פלופֿע מיר יעקב, קאָממע, שילט אויף ישראל! (ח) זאָלל איך פֿערווינשען, דען

תרגום אונקלוס

תְּמַלֵּיל׃ (ו) וְתָב לְוָתֵיהּ וְהָא מְעַתַּד
עַל עָלָתֵיהּ הוּא וְכָל רַבְרְבֵי מוֹאָב׃
(ז) וּנְטַל מַתְלֵיהּ וַאֲמַר מִן אֲרָם דַּבְּרַנִי
בָלָק מַלְכָּא דְמוֹאָב מִטּוּרֵי מַדִּינְחָא
אֵיתָא לוּט לִי יַעֲקֹב וְאִיתָא תְּרִיךְ לִי
יִשְׂרָאֵל׃ (ח) מָה אֲלוּטֵיהּ דְּלָא
לטיה

רש״י

(ז) ארה לי יעקב ולכה זעמה ישראל. בשני שאותיהם אמר לי לקללם שמא אחד מהם איננו מובהק: (ח) מה אקב לא קבה אל. כשהיו רצוים להתקלל לא נתקללו כשהזכיר אביהם את עונם כי באפם הרגו איש לא קללו אלא אפס שנאמר ארור אפם כשנכנס אביהם במרמה אבל אביו היה רצוי להתקלל מה כאמר שם גם ברוך יהיה. במברכים נאמר אלה יעמדו לברך את

באור

(במדבר י״א ל״ה). והנה כבר היה בהר, כמ״ש ויעלהו במות בעל, רק שהלך אל המקום הנבוה שבהר ההוא, כך פי׳ הרמב״ן: (ד) ויקר, בעבור שלא היה האיש הזה מגיע למעלת הנבואה על כן יאמר בו כלשון הזה כי עתה בא אליו דבור ה׳ דרך מקרה, ולכך אמר ג״כ ויבא אלהים אל בלעם כי הלשון הזה לא יאמר בנביאים רק במי שלא בא במדרגה ההיא, וכן ויבא אלהים אל אבימלך (בראשית כ׳ ג׳) ויבא אלהים אל לבן (שם ל״א כ״ד). (הרמב״ן): (ז) וישא משלו, בשא בפיו זה המשל, משלו, כל מאמר נעים המקובל על נפש השומע על שתתפעל בו אל אחת מן ההתפעליות יקרא מליצה, ואם יוליד שחוק והתול יקרא לצון: והמליצה היא מחוברת או בלתי מחוברת (גבומדן אדר אונגבונדן), והמחוברת היא הנבנית על סדר כאה ויחס קבוע בין חלקי המאמר כענין החרוזים הידועים בכל לשון ולשון כפי ענינה ומהותה, האדרבו מזה בפ׳ בשלח בשור שירת הים, וזכרו ההבדל הענוש, שבין לה״ק ליתר הלשונות הנודעות לנו, בבחינת בשור שירת הים, וזכרו ההבדל הענוש, שבין לה״ק ליתר הלשונות הנודעות לנו, בבחינת הקבור המסודר הזה: והנה כל מליצה מחוברת הנבנית על נגון תקרא שיר או שירה (גזאנג), ואולת הנגון תקרא משל (גדיכט, גלייכניסרעדי), לפי שהמלין משתמש על הדוב במשלים ודמיונות, לעורר המחשבה ולחזקה עד שתתפעל ממנה הנפש: מהרדי קדם, מזרח, והוא כפל לשון כדרכי השירים, כי כבר אמר בתחלה מן ארם ינחני, וכן כתוב ארם מקדם (ישעיה ט׳ י׳), והשעור טורח גדול מארץ רחוקה ובחנם כי לא יועיל לו: לכה ארה לי, הרצוי להיות יאמר לכה, רק כי כן דרכי השירים: זעמה, לפי דעת הרשב״ם הזי״ן בפתח לפי שהוא נוי ואם היה נחול״ם היה ביטוי, כמו והיא שופטה את ישראל (שופטים ד׳ כ״ד). אך בכל הספרים מנאנו נחול״ם. וכתב הרל״ק בשרשים שרש זעם שהזי״ן בחולם להאריך על העי״ן. ובאור המלה כתב הרל״ק שהוא לשון מליצה ותפף וכעס: (ח) אקב קבה, ענין קללה, ושרשו קנב, והדגש שבבי״ת

קַבֵּהּ אֵל וּמָה אֶזְעֹם לֹא זָעַם
יְהוָה׃ ט כִּי־מֵרֹאשׁ צֻרִים
אֶרְאֶנּוּ וּמִגְּבָעוֹת אֲשׁוּרֶנּוּ הֵן
עָם לְבָדָד יִשְׁכֹּן וּבַגּוֹיִם לֹא
יִתְחַשָּׁב׃ י מִי מָנָה עֲפַר יַעֲקֹב
וּמִסְפַּר אֶת־רֻבַּע יִשְׂרָאֵל תָּמֹת
נפשי

דען גאָטט ניכט פערווינשט? זאָלל איך שעלטען, דאַ דער עוויגע ניכט שילט? (ט) איך זעהע עז פאָם גיפעל דער פעלזען, בעשויאע עז פאָן היגעלן העראַב: דאַז פאָלק ווירד אַבגעזאָנדערט וואָהנען, מאַן ווירד עז ניכט צו היידען רעכנען: (י) ווער צעהלט דיא מענגע יעקב׳ז, וויא שטויב, בעשטיממט דען פירטען טהייל ישראל׳ז? אָ!

דאַס

רש״י

לת׳העם במקללים לא נאמר ואלה יעמדו לקלל לת העם אלא על הקללה לא רצה להזכיר עליהם שם קללה: לא זעם ה׳. אני אין כחי אלא שאני יודע לכוין השעה שהקב״ה כועס בה והוא לא כעס כל הימים הללו שבאתי אליך חהו שנאמר עמי זכור נא מה יען וגומר ומה ענה אותו וגו׳ למען דעת צדקות ה׳ (מיכה ו׳): (ט) כי מראש צורים אראנו׳ אני מסתכל בראשית׳ ובתחלת שרשיהם ואני רואה אותם מיוסדים וחזקים כצורים וגבעות הללו על ידי אבות ואמהות: הן עם׳ הוא אשר זכו לו אבותיו לשכון בדד כתרגומו: ובגוים לא יתחשב. כתרגומו לא יהיו נעזרין כלה עם אחר התוספות שנאמר כי אעשה כלה בכל הגוים וגו׳ (ירמיה מ״ו) איכן נמכין עם השאר׳ דבר אחר כשהן שמחין אין אומה שמחה עמהם שנאמר ה׳ בדד ינחנו וכשהאומות בעובה הם אוכלים עם כל אחד ואחד ואין עולה להם מן החשבון תהו וגוים לא יתחשב: (י) מי מנה עפר יעקב וגומר׳ כתרגומו דעדקיא דבית יעקב וכו׳

תרגום אונקלוס

לַטָּיֵה אֵל וּמָה אֶתְרְכֵיהּ דְּלָא תְרְכֵיהּ
יְיָ: (ט) אֲרֵי מֵרֵישׁ טוּרַיָּא חֲזֵיתֵיהּ
וּמֵרְעָתָא סְכִיתֵיהּ הָא עַמָּא כְּלְחוֹדֵיהוֹן
עָתִידִין דְּיִתְחַסְנוּן עַלְמָא וּבְעַמְמַיָּא לָא
יִתְדְּנוּן גְּמִירָא: (י) מַן יְכוּל לְמִמְנֵי
דְעַדְקָיָא דְבֵית יַעֲקֹב דְּאִתְיַר עֲלֵיהוֹן
יְסָגוּן כְּעַפְרָא דְאַרְעָא אוֹ חֶדְוָא מְאַרְבַּע
מַשְׁרְיָתָא דְיִשְׂרָאֵל תְּמוּת נפשי

באור

שבני״ת הוא לחסרון אות הכפל, ובמלת אקב לא יוכל לבא בני״ת לפי שאין בה נקודה, והנה שבקי״ף לדעת קצת מדקדקים יורה על חסרון אות שלאחריו, ולדעת אחרים הוא לתפארת, ואולם לדעתי אין תפארת בתוספת דגש, לכן נראה שבא להשלים התנועה הקשנה שלפני׳ כי מספט העתיד הזה בתשלומו אקבוב, ע״ו אפקוד, פ״א הפעל בשו״א נח לתשלום הת״ק שבאותיו׳ איתן שלפניה, וכפולי׳ כשמט עי״ן הפעל, והוטל תנועתו על פ״א הפעל, ולא נשאר א״כ מקום לתשלום הת״ק שבאותיות איתן, לכן על הרוב בשרשי הכפולים התלוי הת״ק ההיא לת״ג, כמו יסוב אתו (מלכים א׳ ז׳ כ״ג) · ויו״ד איתן בקמץ, ופעמים שיבשו פ״א הפעל לטורך ההשלמ׳ ההיא, כמו ואבת אותו (בראשית ל״ט כ״ח), שרשו כתת, ונשאר חל״ף איתן בת״ק, והשלימוה ע״י הדגש שבפ״א הפעל, וכן בתיבת אקב שלפניו: והה״א במלת קבה היא במקום וא״ו הכנוי לנסתר ר״ל קב אותו, כמו כי פרעה אחרון (שמות ל״ב כ״ה), ויש אחלה (בראשית י״ב): (ט) כי מראש צרים אראנו, בענוג העלהו במות בעל לראותו, אמר מראש צרים ואין הגבעות אני מביט בו, וראה אותו, כי שכון

נַפְשִׁי מוֹת יְשָׁרִים וּתְהִי אַחֲרִיתִי
כָּמֹהוּ: יח וַיֹּאמֶר בָּלָק אֶל־בִּלְעָם
מַה עָשִׂיתָ לִּי לָקֹב אֹיְבַי
לָקַחְתִּיךָ וְהִנֵּה בֵּרַכְתָּ בָרֵךְ:
יט וַיַּעַן וַיֹּאמַר הֲלֹא אֵת אֲשֶׁר
יָשִׂים יְהוָה בְּפִי אֹתוֹ אֶשְׁמֹר
לְדַבֵּר: חמישי יג וַיֹּאמֶר אֵלָיו בָּלָק
לֶךְ־נָא אִתִּי אֶל־מָקוֹם אַחֵר
אֲשֶׁר תִּרְאֶנּוּ מִשָּׁם אֶפֶס קָצֵהוּ
תִּרְאֶה וְכֻלּוֹ לֹא תִרְאֶה וְקָבְּנוֹ־
לִי

דאס איך שטירבע דער גע־
רעכטען טאָד! דאס מיין
ענדע, וויא דאז איהריגע
זייא! (יח) דאַ שפּראַך בלק
צו בלעם, וואַז טהוזט דוא
מיר דאַ? איך האַבע דיך
קאָממען לאַסען, מיינע
פיינדע צו פערווינשען, אונד
דוא זעגנעזט יאַ! (יט) יענער
אַנטוואָרטעטע אַבער אונד
שפּראַך: מום איך ניכט דאַז־
יעניגע טרייאליך נאַכרעדען,
וואַז מיר דער עוויגע אין דען
מונד לעגט? (יג) בלק שפּראַך
צו איהם, זאָ קאָממע דען
מיט מיר, אַן איינען אַנדערן
אָרט, דאַ דוא דאַז פאָלק
זעהען קאַנזט, יעדאָך נור
איינען סהייל דאַפאָן, אַבער ניכט דאַז גאַנצע ווירזט דוא איבערזעהען קאָננען:
אונד פערווינשע מיר עז
פאָן

תרגום אונקלוס

נַפְשִׁי מוֹתָא דְקַשִׁיטוּהִי וּתְהֵי סוֹפִי
כְּוָתְהוֹן: (יח) וַאֲמַר בָּלָק לְבִלְעָם
מָה עֲבַדְתָּ לִי לְמֵילַט סַנְאַי דְּבַרְתִּיךְ
וְהָא בְּרָכָא מְבָרְכַת לְהוֹן: (יט) וְאָתִיב
וַאֲמַר הֲלָא יָת דִּי שַׁוֵּי יְיָ בְּפוּמִי יָתֵיהּ
אֶטַּר לְמַלָּלָא: (יג) וַאֲמַר לֵיהּ בָּלָק אִיתָא כְּעַן עִמִּי לַאֲתַר אָחֳרָן דְּתֶחֱזֵינֵיהּ מִתַּמָּן
לְחוֹד קְצָתֵיהּ תֶּחֱזֵי וְכוּלֵיהּ לָא תֶחֱזֵי וּתְלוֹטֵיהּ
לִי

רש"י

וכו' מלרבע משרייתא לרבע דגליס • דבר
אחר עפר יעקב אין חסכון במנות שהם
מקיימים בעפר, לא תקרום בשור וכחמור לא
תזרע כלאים אפר פרה ועפר סוטה וכיוצא
בהם: ומספר את רובע ישראל • רביעותיהן
זרע היוצא מן התמים שלהם: תמות נפשי
מות

באור

מכון לבדו ואין עמו גוי אחר, ראה בחכמתו שתעמוד זאת האומה לבדה ולא תתערב עם אחרת
המתגברת עליו לעזוב תורתה, כאשר עשו כל האומות: יתחשב, לפי שהמספר תלוי במחשבה
אמרו כן בענין המספר: (י) מי מנה עפר יעקב, שהוא רב כעפר האדמה ולא תדבק בהם
קללת אויב: ומספר, מקור נפלא שם, ופירושו כמו ולספור, כי הענין מורה עליו שהוא
מקור, ועוד ראיה ממלת את שלא תבוא כי אם אחרי הפעלים, ודומה לזה ולשמע את המחנות
(במדבר י' ב'): רבע, שם לחלק הרביעית מן הכל, ולפי שנאמר למעלה וירא מספר קצה
העם, לז"א פה שאפילו הקצת שאני רואה שהם לערך חלק הרביעית מכלם, מי יוכל לספרם:
מות ישרים, ישרים הוא תואר אל אנשי תוס ויוסר, ונאורו מות של ישרים: ותהי אחריתי
כמהו, יתכן שרמז פה על השארת הנפש אחר המות, ולזה התאוה תחלה שמיתתו תהיה כמות

לִי מִשָּׁם: יד וַיִּקָּחֵהוּ שְׂדֵה צֹפִים
אֶל־רֹאשׁ הַפִּסְגָּה וַיִּבֶן שִׁבְעָה
מִזְבְּחֹת וַיַּעַל פָּר וָאַיִל בַּמִּזְבֵּחַ:
טו וַיֹּאמֶר אֶל־בָּלָק הִתְיַצֵּב כֹּה
עַל־עֹלָתֶךָ וְאָנֹכִי אִקָּרֶה כֹּה:
טז וַיִּקַּר יְהוָה אֶל־בִּלְעָם וַיָּשֶׂם
דָּבָר בְּפִיו וַיֹּאמֶר שׁוּב אֶל־בָּלָק
וְכֹה תְדַבֵּר: יז וַיָּבֹא אֵלָיו וְהִנֵּהוּ
נִצָּב עַל־עֹלָתוֹ וְשָׂרֵי מוֹאָב אִתּוֹ
וַיֹּאמֶר לוֹ בָּלָק מַה־דִּבֶּר יְהוָה:
יח וַיִּשָּׂא מְשָׁלוֹ וַיֹּאמַר קוּם בָּלָק
ושמע

פאן דאַ אויז: (יד) ער נאַם איהן מיט, אויף דען גיפּפעל דעז בערגז פסגה, אין דאַז געפילדע דער האַכוואַכטער: בויאטע זיבען אַלטאַרע, אונד בראַכטע אויף יעדען אַלטאַר איינען שטיר, אונד איינען ווידדער: (טו) יענער שפּראַך צו בלק, בלייבע היר בייא דיינען אָפּפערן: איך ווילל דאָרט איינער ערשיינונג ענטגעגען זעהען: (טז) דער עוויגע פערפיגטע זיך אויך צו בלעם, לעגטע איהם דיא אַנטוואָרט אין דען מונד: אונד שפּראַך, קעהרע צו בלק צוריק, אונד שפּריך אַלזאָ: (יז) אַלז ער צו איהם קאַם, שטונד ער נאָך בייא זיינעם אָפּפער, נעבזט דען פאָרנעהמען אויז מואב: בלק זאַגטע צו איהם, וואַז האַט דער עוויגע געשפּראָכען? (יח) ער הוב זיינע גלייכניסרעדע אַן, אונד שפּראַך וואָלאַן, אָ בלק! מערקע

רש"י

מות ישרים • שבהם: (יג) וקבנו לי. לשון נוי קללהו לי: (יד) שדה צופים • מקום גבוה היה שם הצופה עומד לשמור אם יבא קיל על העיר: ראש הפסג'. בלעם לא היה קוסם כבלק ראה בלק שעתידה פרנה להפרן בישראל משם. שם מת משה וכשכור שם תחון עליהם הקללה חו היא הפרנה שאני רואה: (טו) אקרה כה • משא הקב"ה: אקרה: לשון אתפעל: (טז) ושם דבר בפיו • ומה היא הפיומה הזאת ומה תכר המקרא באמרו שוב אל בלק וכה תדבר אלא כשהיה שוויע שאינו כרשה לקלל אמר מה אני אחזר אצל בלק לנערו ונתן לו הקב"ה רסן וזכה בפיו כאדם הפוקם בהמה בחכה להוליכה אל אשר ירצה אמר לו על כרחך תשוב אל בלק: (יז) ונרי מתיצב אתו • ולמעלה הוא אומר וכל שרי מואב כיון שראו שאין בו תקוה הלכו להם מקצתם ולא כשאינו אלא מקצתם: מה דבר ה'. לשון נחוק הוא זה כלומר איך ברשותך: (יח) קום בלק • כיון שראהו מנחק בו נתכוון לנערו עמוד על רגליך איך רשי

ליש

תרגום אונקלוס

לִי מִתַּמָּן: (יד) וְדַבְּרֵיהּ לְחַקַּל סְכוּתָא לְרֵישׁ רַמְתָּא וּבְנָא שִׁבְעָא מַדְבְּחִין וְאַסֵּיק תּוֹר וְדֻכַר עַל כָּל מַדְבְּחָא: (טו) וַאֲמַר לְבָלָק אִתְעַתַּד הָכָא עַל עֹלָתָךְ וַאֲנָא אִתְמְטֵי עַד כָּא: (טו) וְעָרַע מֵימַר מִן קֳדָם יְיָ לְבִלְעָם וְשַׁוִּי פִּתְגָמָא בְּפוּמֵיהּ וַאֲמַר תּוּב לְוָת־בָּלָק וּכְדֵין תְּמַלֵּיל: (יז) וַאֲתָא לְוָתֵיהּ וְהוּא מְעַתַּד עַל עֹלָתֵיהּ וְרַבְרְבֵי מוֹאָב עִמֵּיהּ וַאֲמַר לֵיהּ בָּלָק מָה מַלֵּיל יְיָ: (יח) וּנְטַל מַתְלָיֵהּ וַאֲמַר קוּם בָּלָק
ושמע

הַשְׁמִיעוּ הַאֲזִינָה עָדַי בְּנוֹ צִפֹּר׃
יט לֹא אִישׁ אֵל וִיכַזֵּב וּבֶן־אָדָם
וְיִתְנָחֵם הַהוּא אָמַר וְלֹא יַעֲשֶׂה
וְדִבֵּר וְלֹא יְקִימֶנָּה׃ כ הִנֵּה בָרֵךְ
לקחתי

מערקע אויף! זאָהן צפור,
דאָרע מיר צו! (יט) גאָטט
איזט קיין מענש, דאַס ער
טריגע, קיין זאָהן אדם'ז,
דאַס ער זיך בעדענקע:
זאָללטע ער וואָהלשפּרעכען,
אונד ניכט טהון? ער רעדען,
אונד ניכט האַלטען? (כ) צום
זעגנען

תרגום אונקלוס

הַשְׁמִיעוּ אֲצִית לְמֵימְרִי בַּר צִפּוֹר׃
(יט) לָא כְּמִלֵּי בְּנֵי אֱנָשָׁא מֵימָר אֱלָהָא
בְּנֵי אֱנָשָׁא אָמְרִין וּמְכַדְּבִין וְאַף־לָא
כְּעוֹבְדֵי בְּנֵי בְּשָׁרָא דְּאִנּוּן גָּזְרִין
לְמֶעְבַּד וְתַיְּבִין וּמִתְמַלְּכִין דְּהוּא אָמַר
וְעָבִיד וְכָל מֵימְרֵיהּ מִתְקַיְּם׃
(כ) הָא בְּרָכָה קבלית

רש"י

ליסב ואני שלוח אליך בשליחותו של מקום: בנו
צפור - לשון מקרא הוא זה כמו איתו יער
(תהלים ק"ד) ואיתו ארץ (בראשית מ"ז)
למעינו מים (תהלים קט"ו): (יט) לא איש
וגומר. כבר נשבע להם לאבותם ולהוריש
ארץ ז' אומות ואתה סבור להמיתם במדבר:
הוא אמר וגו'. בלשון תימה ותרגומו ותיבין
ומתמלכין חוזרין ומלכים לחזור בהם:
(כ) הנה ברך לקחתי - אתה שולחני מה דבר
ה'

באור

הישרים שבהם ואז תהיה גם אחרית התקוה לנפש בעולם הבא כמוהו: (יג) לך נא, שרשו
ילך, והוא אחד משלשה מקומות שכתב הכתוב ליחיד בלשון הליכה בלא ה"א ע"פ מסורה:
אפס, ענינו כמו ואולם, כמו שתרגם המתרגם האשכנזי (יעדאך): וקבנו, מלה זרה,
כי הי' משפטה לבא וקבנו, הקו"ף בפת"ח כמשפט הכפולים הבי"ת בקמץ לחסרון בי"ת ע"פ,
ונסמל עם שורק הט"ן לכתוב הנסתר, כמו בדד ינחנו (דברים ל"ב י"ב): ונחלקו
בו המדקדקים הראשונים ר' יהודה חיוג ור' משה הכהן והראב"ע והרד"ק, ובעיני
נכונה דעת האומרים שבאה הט"ן תח' אות הכפל, כאשר מצאנו בשמיד מעזכיה (ישעיה כ"ג י'),
תחת מעוזיה, כי לא תמנו (איכה ג' כ"ב), תחת תמנו, ולכן הקו"ף קמוצה כמשפט הנווי
מן השלמים עם הכנוי, כמו זכרני, כי בא פה הפרש בשלימות, רק שנחלפה למ"ד הפעל
לט"ן, גם הבי"ת בשו"א על דרך השלמים, והנו"ן בחול"ם כמשפטה לפני וא"ו הכנוי
בנוחה בלי ה"א לו ט"ן לפניה, ואם כי לא מצאנו בנווי וא"ו הכנוי בלי ה"א לי ט"ן לפניה, אין
בו זרות כ"כ הואיל והנווי יתדמה לעתיד ובעתי' מצאני רב' כן, גם יתדמה ליוקר כמ"ש הרד"ק:
(יד) שדה צפים, מקום גבוה היה שם הטופה עומד ורואה למרחוק: (יח) האזינה עדי,
פירוש דברי, וכן ועדיכם אתבונן (איוב ל"ג י"ב), פירוש אתבונן דבריכם, ויתכן שהם מל'
עדיו לבלום (תהלים ל"ב ט'), שפירושו פיו ולפיכך יקראו הדברים כן, ואפשר שהם משרש
אחד. והחכם רבי יונה פירשו בענין אל כלומר האזינה אלי, וכן אמר כמהו עדיך תאתה (מיכה
ז' ח'), כ"כ הרד"ק בשרש עד, וכ"כ שהוא המלה עד עם הכנוי, וכן עדיך כל בשר יבאו
(תהלים ס"ה ג'), הוא כמו אליך: בנו צפר, הוי"ו נוספת, כמו למעינו מים (שם קי"ג
ח'): (יט) לא איש אל ויכזב, שם כזב הוכח על משא הטובה המדומה ובלתי קיים, כמו
תוחלתו נכזבה (איוב מ"ח ב'), מחסה כזב (ישעיה כ"ח י"ז), אל תכזב בשפחתך (מ"ב ד' ט"ז),
הרגיל לתוליד בלבי תוחלת נכזבה, תקוה לדבר שלא יהי', כל האדם כזב (תהלים קט"ו י"א),
כלומר שאין בו טוב קיים ונאמן כלל: ושם נחמה נופל על השתנות הענה והעתקתה ממדה
למדה שבנגדה, כגון מן הרעה אל הטובה, ויבחם ה' על הרעה (שמות ל"ב י"ד), אולהיכך,
ונחמתי

תרגום אשכנזי

לְקַחְתִּי וּבֵרֵךְ וְלֹא אֲשִׁיבֶנָּה׃
כא לֹא־הִבִּיט אָוֶן בְּיַעֲקֹב וְלֹא
רָאָה עָמָל בְּיִשְׂרָאֵל יְהוָה
אֱלֹהָיו עִמּוֹ וּתְרוּעַת מֶלֶךְ בּוֹ׃
כב אֵל מוֹצִיאָם מִמִּצְרַיִם
כתועפת

וועגען האַבע איך בעפעהל: ער דאַט געזעגנעט, איך קאַנז נילט ווענדען: (כא) מאַן שויאט קיין אונגליק פיר יעקב, מאַן זיהט קיין עלענד פיר ישראל: דער עוויגע, זיין גאָטט, איזט מיט איהם, האַלט קאָניגליכע רעזידענץ בייא איהם: (כב) דיא מאַכט, דיא איז מצרים זיא געפיהרט: האַט

רש״י

ה׳ קבלתי ממנו לברך אותם: וברך ולא אשיבנה. הוא ברך אותם ואני לא אשיב את ברכתו: וברך. כמו וּבֵרַךְ וכן הוא גזרת רי״ם לויב חרף כמו חֵרַף וכן ובונע ברך (תהלי׳ י״ד) המהלל ומברך את הגזל ואומר אל תירא כי לא תעכב אלוס יהיה לך מרגיז הוא להקב״ה ואין לומר ברך שם דבר שאם כן היה נקוד בפתח קטן (ר״ל כגול) וטעמו למעלה אבל לפי שהוא ל׳ פעל הוא נקוד קמץ קטן וטעמו למטה: (כא) לא הביט און ביעקב וגומר. כתרגומו. דבר אחר אחרי פשוטו הוא כדרש מדרש נאה: לא הביט. הקב״ה אין שביעקב שאתם עוברין על דבריו אינו מדקדק אחריהם להתבונן באוניות שלהם תעמלון שהם עוברין על דתו: עמל. לשון עבירה כמו הרה עמל (תהלי׳ ז׳) כי אתה עמל וכעס תביט (שם י״) לפי שהעביר׳ היא עמל לפני ה׳: ה׳ אלהיו עמו. אפי׳ מכעיסין וממרין לפניו אינו אז מתוכן: ותרועת מלך בו. לשון חבה ורעות כמו רעה דוד (שמואל א׳ ט״ו) ויתנו למרעהו (שופטי׳ ט״ו) וכן תרגם אונקלוס ושכינת מלכותן ביניהון: (כב) אל מוציאם ממצרים. אתה אמרת הנה עם יצא ממצרים לא יצא מעצמו אלא האלהים הוציאם:

תרגום אונקלוס

קַבְּלִית וַאֲבָרְכִנִיהּ לְיִשְׂרָאֵל וְלָא אֲתִיב
בִּרְכָתִי מִנֵּיהּ׃ (כא) אִסְתַּכְּלִית לַיְת
פַּלְחֵי גִילוּלִין בִּרְבִית יַעֲקֹב וְאַף לָא
עָבְדֵי לֵיאוּת שְׁקַר בְּיִשְׂרָאֵל מֵימְרָא
דַיְיָ אֱלָהֲהוֹן בְּסַעֲדְהוֹן וּשְׁכִינַת מַלְכוּתָן
בֵּינֵיהוֹן׃ (כב) אֱלָהָא דְּאַפְּקִינָן
מִמִּצְרַיִם תוקפא

באור

וכחמתי על הטובה (ירמיה י״ח י׳) וכן מן היגון אל הדומיה, כמו ויכחס יצחק אחרי אמו (בראשית כ״ד ס״ז), לכחס כל אבלים (ישעיה ס״א ב׳): מעתה יאמר לא אים אל אידבר טוב על גוי ועל ממלכה, ובלבו שלא לעשותו, ולא בן אדם שיועתק מעצה לעצה בהשתנות הרצון, ואל הדבר המוליד תוחלת מדומה, יאמר בל״א (טרינן), ותכונת הלב מעצה לעצה בל״א (דר אנדרס בדענקן): ההוא אמר ולא יעשה, לשון תמי׳ וגם על אל המזכר, ופי׳ האם אל יאמר דבר ולא יעשה: (כ) הנה ברך לקחתי, לברך אותם, והוא מקור: וברך גם אל הפס שהוא ברך אותם כבר ואותה הברכה לא אשיבנה, וברך הוא פעל עבר: (כא) לא הביט און ביעקב, אינו רוצה לענשן אף כשהן חוטאין, כדכתיב וירא און ולא יתבונן (איוב י״ח ח׳), ולא הביט, הכוונה אינו רוצה להביט, כן פי׳ רש״י והרשב״ם. ויותר נראה לפרש און מלשון שבר ונגע ויגיעה, וכן עמל אחיהוא בענין זה, כמו שכתב הרד״ק בשרשים שרש און, והביא שם ראיה מפסוק ורהבם עמל ואון (תהלים ל׳ י׳), ועפ״ז יתובר הפסוק הזה לשלפניו חיבור נאות, הנה ברך לקחתי ולא אשיבנה, (לא אוכל לחזור ולהשיב מהם ברכתם), לא הביט (המביט, והוא הנביא הרואה העתיד כאומרי היום), און (שבר ונגע) ביעקב, ולא

בלק כג

כְּתוֹעֲפֹת רְאֵם לוֹ: כג כִּי לֹא־
נַחַשׁ בְּיַעֲקֹב וְלֹא־קֶסֶם בְּיִשְׂרָאֵל
כָּעֵת יֵאָמֵר לְיַעֲקֹב וּלְיִשְׂרָאֵל
מַה־פָּעַל אֵל: כד הֵן עָם כְּלָבִיא
יקום

תרגום אשכנזי קלה

דאַס איינעז ראם'ז האָר־
שטרעבנדע געוואַלט:
(כג) ווידער יעקב דזילפט
ניכט צויבעריא, אַהנדונגז־
קונזט ניכט ווידער ישראל:
יעקב אונד ישראל ערפאַהרען
צור צייט, וואַז איהרנטוועגען
גאָטט געטהאַן: (כד) זידהע
זיך

דאַז פאָלק! וויא איין לעאָפאַרד

תרגום אונקלוס

תּוּקְפָא וְרוּמָא דִילֵיהּ: (כג) אֲרֵי לָא
נַחֲשָׁיָא בְּיַעֲקֹב דְּיִתַּב לְדָבֵית יַעֲקֹב וְאַף
לָא קְסָמָיָא רָעֵן בְּרִבּוּת בֵּית־יִשְׂרָאֵל
כְּעִדָּן יִתְאֲמַר לְיַעֲקֹב וּלְיִשְׂרָאֵל מָה
עָבַד אֱלָהָא: (כד) הָא עַמָּא כְּלֵיתָא
שרי

רש"י

כתועפות ראם לו. כתוקף רום וגובה שלוכן וכסף תועפות (איוב כ"ב) לשון מעוז המה ואומר אני שהוא לשון עוף ישופף (בראשי' ח') המעופף ברום תוקף רב הוא זה: ותועפות ראם. עפיפת גובה. ל"א תועפות ראם ותוקף ראמים ואמרו רבותינו אלו השדים: (כג) כי לא נחש ביעקב. כי ראוי' הם לברכה לפי שאין בהם מנחשים וקוסמים: כעת יאמר ליעקב וגו'. עוד עתיד להיות עת כעת הזאת אשר תגלה חכמתן לעין כל שהן יושבין לפניו ולמדים תורה מפיו ומחיצתן לפנים ממלאכי השרת והם ישאלו להם מה פעל אל וזהו שנאמ' והיו עיניך רואות את מורך (ישעיה ל"ד). דבר אחר יאמר ליעקב אינו לשון עתיד אלא לשון הווה אינן נריכין למנחש וקוסם כי בכל עת שנריך להאמר ליעקב ולישראל מה פעל הקב"ה ומה גזרותיו במרום אינן מנחשים וקוסמים אלא נמסר להם על פי נביאיה' מה היא גזרת המקום או אורים ותומים מגידים להם ואונקלוס לא תרגם כן: (כד) הן עם כלביא יקום וגו'. כשהן עומדין מסכתן שחרית הן מתגברים כלביא וכאלי לחטוף את המנות ללמוד

באור

רשה (הרוחה במרחות אלהים), עמל (יגיעה ופורענות) בישראל, ה' אלהיו עמו [להגילו מכל רע, כעכין שנאמר כי אתך אני להציל נאם ה' (ירמיה א' ח')], וכן מתורגם בל"א: ותרועה, לשון חנה וריעות, כמו ר ע דוד (שמואל ב' ט"ו ל"ז), למרעהו אשר רעה לו (שופטים י"ד כ'), והוא כפל מליצת ה' אלהיו עמו: (כא) אל, הוא קודם, הוא התקיף ובעל היכולת והכחות כלם, ואחרי שכפי הנחתו הראשונה בלשון הוא שם כולל לכל כח, יפה דמהו המשורר לראש, שהוא התקיף והאמין בחיות, והוא לסבר את האוזן מה שהי' יכולה לשמוע. אבל כדי להמתיק המליצה בל"א, תרגמו המתרגם (דיא מאכט), כי אם תתרגמו בל"א (נאט), שוב לא יתכן ליאמר לו תועפת ראם, כידוע לכל מי שיש לו שיך לטעים בעיות המליצה: ואם תרגה אמור (דר מעכטיגי, דר קוים מגרים זיא גפיהרט), אבל אם תרגה לתרגמו (דר אלמעכטיג), כבר שחת כיעם הדברים, כי אחרי שכוללת בטשא המאמר את כל הכחות ואמרת שהוא נשגב על כלם, איך תדמנו בנשוא המאמר עם הראש, שהוא כח אחד מוגבל וכאפס נחשב לנגדו, הנך רואה ההבדל שבין לשון ולשון, ונריך המתרגם לפעמים לשמור הטעם בשטי המלות קנת: כתועפת, לשון חתק. ולדעת רש"י אינו אז מלשון תנועה והתעופפות, כי ההתעופפות בגובה הוא תוקף רב, וכן מתורגם בל"א: (כג) כי לא נחש, אין נחש ביעקב להרע או להטיב להם, ולא קסם בישראל מזיק או מועיל, כי בכל עת יאמר ליעקב ולישראל מה פעל אל בהם, כי חלק ה' עמו אינם במשלת כוכבי השמים וכסיליהם שיזיק להם אדם בקסם ונחש כגויים, כן פי' הרמב"ן, וכן מתורגם בל"א: (כד) הן עם כלביא יקום, רמז כי יכנה מלכי כמנן והקרוב

זיך אויפמאַכט : וויא דער לאָזע זיך ערהעבט , לעגט זיך ניכט ווידער הין , ביז ער רויב פֿערצעהרט , געטרונקען דער ערשלאַגנען בלוט :

(כה) בלק שפּראַך צו בלעם , ווען דוא דאַז פֿאָלק ניכט פֿערוגנשען ווילוט : זאָ זעגנע עז וועניגזטענו ניכט :

(כו) בלעם אַבער אַנט־וואָרטעטע אונד שפּראַך צו בלק : האַבע איך דיר ניכט געזאַגט , וואַז דער עוויגע שפּריכט , דאַז

רש"י

ללכוס טלית לקרא את שמע ולהניח תפילין : לא ישכב . בגילה על מטתו עד שהוא אוכל ומקבל כל מזיק הבא לטרפו , כיצד קורא את שמע על מטתו ומפקיד רוחו ביד המקום בא מחנה וגייס להזיקם הקב"ה שומרם וכלאם מלחמותם ומפילם חללים . דבר אחר הן עם כלביא יקום וגומר . כתרגומו ודם חללים ישתה . כתנבא שאין משה מת עד שיפיל מלכי מדין חללים ויהרג הוא עמהם שנאמר ואת בלעם בן בעור הקוסם הרגו בני ישראל בחרב על חלליהם (יהושע כ"ג) : (כה) גם קב לא

תרגום אונקלוס

שרי וכאריא יתנטל לא ישרי באריעיה עד דיקטול קטול ונכסי עמיא ייכרת : (כה) ואמר בלק לבלעם אף מילט לא תלוטינון אף ברכא לא תברכינון : (כו) ואתיב בלעם ואמר לבלק הלא מללית עמך למימר כל־די־מליל יי יתיה

באור

והקרוב אל הדעת כי על הדבר הקרוב ידבר כמו מלחמת מדין שלא נשמע מלחמה כמוה שלא נפקד מורע ישראל אחד ומתו חמשה מלכים ונפש אדם אחר לא ידעו משכב זכר היו שלשים ושתים אלף : טרף , ענינו הלקיחה בחטיפה וההכאה בכריתה : (כה) תקבנו , הוקלה הני"ת מהדגש הראוי לבא בה לחסרון בי"ת ע"כ , והדגש שנקו"ף יורה כדעת קצת מדקדקים על חסרון הבי"ת שלאחריו , וקצתם יאמרו שהוא לתפארת , וכבר הגדתי דעתי בזה למעלה במלת אקב , ונראה לי עוד לומר בחופן יותר נאות , כי בין במלת אקב ובין במלת תקבנו הסרש נקב , וגם הדגש נקו"ף לחסרון הנו"ן פ"פ , ויהיו ב' הסרשים נקב וקבב מורים על ענין אחד , או על ענייניס קרובים זה לזה , וכן בברכת הסס כתוב ונקב וגו' בנקבו שם יומת (ויקרא כ"ד ט"ז) , והם מסרש נקב , ואף שם הוא מלשון פריצה , מכל מקום גם הפריצה של סרש זה הוא לנגאי כי אינו חייב עד שיפרש ויקלל , וכן הנית הרד"ק (במכלול ד"ק דף קס"ו ע"א) בשם אביו ר' יוסף קמחי , והוא לא הסכים לדבריו כי לא דנה להרבות סרשים רבי' על ענין אחד , אבל מצאנו במקרא סרש נקב בלי ספק על כוונת הקללה , כמו ואקוב כוהו פתאום (איוב ה' ג') , יקבהו אורבי יום (שם ג' ז') , ונגרף עמהם גם מלות אקב ותקבנו , ותם יקשה בעיניך לחבר המקור והעתיד יחד מגזרות מתקלסות ולומר קוב (מקור מגזרת הכפעלים בשקל כוב) לא תקבנו (עתיד מגזרת חסרי פ"א) , גם לחבר מה אקב עם לא קבה שהוא מהכפולים ,

הנה

אֹתוֹ אֶעֱשֶׂה׃ ששי שביעי כז וַיֹּאמֶר
בָּלָק אֶל־בִּלְעָם לְכָה־נָּא אֶקָּחֲךָ
אֶל־מָקוֹם אַחֵר אוּלַי יִישַׁר
בְּעֵינֵי הָאֱלֹהִים וְקַבְּתוֹ לִי מִשָּׁם׃
כח וַיִּקַּח בָּלָק אֶת־בִּלְעָם רֹאשׁ
הַפְּעוֹר הַנִּשְׁקָף עַל־פְּנֵי הַיְשִׁימֹן׃
כט וַיֹּאמֶר בִּלְעָם אֶל־בָּלָק בְּנֵה־
לִי בָזֶה שִׁבְעָה מִזְבְּחֹת וְהָכֵן לִי
בָּזֶה שִׁבְעָה פָרִים וְשִׁבְעָה אֵילִם׃
ל וַיַּעַשׂ בָּלָק כַּאֲשֶׁר אָמַר בִּלְעָם
וַיַּעַל פָּר וָאַיִל בַּמִּזְבֵּחַ׃

תרגום אשכנזי קלו.

דאַז מוס איך טהון? (כז) בלק זאַגטע צו בלעם, קאָממע! איך ווילל דיך נאָך אַן איינען אַנדערן אָרט מיט נער־המען: פּילל־ייכט געפאַלל־ט עז גאָטט, דאַס דוא מיר עז פאָן דאַ אויז פערווינשעזט: (כח) בלק פיהרטע אַלזאָ דען בלעם אויף דיא שפיטצע דעז פעור, וואָ מאַן דיא אויז־זיכט געגען דיא ווזטע צו האַט: (כט) בלעם שפראַך צו בלק, בויאע מיר אַללהיר זיבען אַלטאָרע: אונד שטעל־לע מיר זיבען שטירע אונד זיבען ווידדער דער: (ל) בלק מאַכטע עז זאָ, וויא בלעם געזאַגט: אונד בראַכטע אויף יעדען אַלטאַר איינען שטיר אונד איינען ווידדער:

תרגום אונקלוס

יָתִיהּ אַעֲבִיד׃ (כז) וַאֲמַר בָּלָק לְבִלְעָם
אֵיתָא־כְּעַן אֲדַכְרִינָךְ לַאֲתַר אָחֳרָן
אִם יְהֵי רַעֲוָא קֳדָם יְיָ וּתְלוּטֵיהּ לִי
מִתַּמָּן׃ (כח) וּדְכַר בָּלָק יָת־בִּלְעָם
רֵישׁ רְמָתָא דְּמִסְתַּכְּיָא עַל אַפֵּי בֵית
יְשִׁימוֹן׃ (כט) וַאֲמַר בִּלְעָם לְבָלָק
בְּנֵה לִי הָכָא שַׁבְעָא מַדְבְּחִין וְאַתְקֵן
לִי הָכָא שַׁבְעָא תּוֹרִין וְשַׁבְעָא דְכָרִין׃ (ל) וַעֲבַד בָּלָק כְּמָא דְיַאֲמַר בִּלְעָם וְאַסֵּיק
תּוֹר וּדְכַר עַל־כָּל מַדְבְּחָא׃

רש"י

תקנו • גם רשון מוסף על גם השני וגם שני על גם ראשון וכן גם לי גם לך לא יהיה (מלכים א' ג') וכן גם בחור גם בתולה (פרשת האזינו): (כז) וקבותו לי • אין זה לשון נווי כמו וקבנו אלא לשון עתיד אולי ייסר בעיניו ותקבנו לי ממש מלל"ירש בלע"ז (והוא מאדי"ר בל"ז פלוכן): (כח) ראש הפעור • קוסס היה בנק ורואה שהן עתידין לנקות על ידי

באור

הנה מנאמנו אסף אסיפם (ירמיה ח' י"ג), שהמקור מנחי פ"א אל"ף והעתיד מנחי עי"ן חוברו יחדיו, כמ"ש הרד"ק ענינו בשרשים שרש סוף: (כז) וקבתו, מפעלי הפעל מענין הקל לנכח עם כנוי הנסתר, ונאחורו וקבות אתו, והוא עבר המהופך לעתיד ע"י הוי"ו הרוחי"ת, ופירושו כמו ותקבנו, ונא במקום הטוי: (כח) הנשקף, ענין השגחה והבטה, ולא נמנא בענין הקל לפי שהעומד במקום גבוה ומביט הוא הרואה והנראה למביטים אליו:

כד א וַיַּרְא בִלְעָם כִּי טוֹב בְּעֵינֵי
יְהוָה לְבָרֵךְ אֶת־יִשְׂרָאֵל וְלֹא־
הָלַךְ כַּפְּעַם־בְּפַעַם לִקְרַאת
נְחָשִׁים וַיָּשֶׁת אֶל־הַמִּדְבָּר פָּנָיו:
ב וַיִּשָּׂא בִלְעָם אֶת־עֵינָיו וַיַּרְא
אֶת־יִשְׂרָאֵל שֹׁכֵן לִשְׁבָטָיו וַתְּהִי
עָלָיו רוּחַ אֱלֹהִים: ג וַיִּשָּׂא מְשָׁלוֹ
וַיֹּאמַר נְאֻם בִּלְעָם בְּנוֹ בְעוֹר

(א) דאַ בלעם אַבער געגוגזאַם ערקאַנטע, דאַס דער עוויגע גוט פינדע ישראל צו זעגנען, זאָ גינג ער ניכט טעהר, וויא ביזהער, נאַך צויבערגעזיכטען אויז: זאָנדערן וואַנדטע זיין געזיכט געראַדע צו דער וויזטע: (ב) הוב זיינע אויגען אויף, אונד זאַהע ישראל געלאַגערט נאַך זיינען שטאַמען: דאַ קאַם איין גאָטליכער גייזט אויף איהן: (ג) ער הוב זיינע גלייכניסרעדע אַן אונד שפּראַך: זאָ שפּריכט בלעם זאָהן בעור, ונאם זאָ

רש"י

ולי פעור ולא היה יודע במה אמר שמא הקללה תתול עליהם מפס וכך כל החוזים בכוכבים רואים ואין יודעים מה רואים:

כד (א) וירא בלעם כי טוב וגומר. אמר איני צריך לבדוק עוד בהקב"ה כי לא יחפוץ לקללם: ולא הלך כפעם בפעם. כאשר עשה ב' פעמים: לקראת נחשים. לנחש אולי יקרה ה' לקראתו כדרכו אמר רוצה ולא רוצה לקללם אזכיר עונותיהם והקללה על הזכרת עונותיהם תחול: ויש"ת המדבר פניו. כתרגומו: (ב) וישא בלעם את עיניו. נקב להכביס בהם עין רעה והרי יש לך שלש מדותיו עין רעה ורוח גבוהה ונפש רחבה האמורים למעלה: שוכן לשבטיו. רואה כל שבט ושבט שוכן לענמו ואינן מעורבין רואה שאין פתחיהן מכוונין זה כנגד זה שלא יכנס לתוך אהל חבירו: ותהי עליו רוח אלהים. עלה בלבו שלא יקללם: (ג) בנו בעור. כמו למעינו מים (תהלים קע"ו)

תרגום אונקלוס

כד (א) וַחֲזָא בִלְעָם אֲרֵי תַּקִּין קֳדָם
יְיָ לְבָרָכָא יָת־יִשְׂרָאֵל וְלָא
הֲלִיךְ כְּזִמְנָן בְּזִמְנָן לְקָדְמוּת
נְחָשִׁיָּא וְשַׁוִּי לְקֹבֶל עֶגְלָא דְּעַבְדּוּ
יִשְׂרָאֵל בְּמַדְבְּרָא אַפּוֹהִי: (ב) וּזְקַף
בִּלְעָם יָת עֵינוֹהִי וַחֲזָא יָת־יִשְׂרָאֵל
שָׁרֵן לְשִׁבְטוֹהִי וּשְׁרַת עֲלוֹהִי רוּחַ־
נְבוּאָה מִן־קֳדָם יְיָ: (ג) וּנְטַל מַתְלֵיהּ
וַאֲמַר אֵימַר בִּלְעָם בְּרֵיהּ בְּעוֹר
וא"ר

באור

כד (א) ולא הלך כפעם בפעם לקראת נחשים, כי בפעמים הראשונים היה מנחש ורואה לקלל אותם בנחש והיה הפסד גם אליו בדרך מקרה לא בכוונתו לנבואה ולא ממעלתו שהגיע אליה, ועתה כאשר נאמר כי לא נחש ביעקב ולא קסם בישראל להרע או להטיב להם הניח הנחשים ולא הלך כפעם בפעם לקראתם, אבל פנה אל המדבר פניו אשר ישראל שם שרואה אותם ויכין להם כפשו שיחול עליו הדבור מאת הש"ת, וכן היה לו על כן אמר ותהי עליו רוח אלהים כי עתה היתה עליו יד ה' כאשר היה לנביאים, כמו שאמר ומי יתן כל עם ה' נביאים כי יתן ה' את רוחו עליהם (במדבר י"א כ"ט), ואומר רוח ה' אלהים עלי (ישעיה מ"ח ט"ו), ועל כן קרא עצמו שומע אמרי אל כי נביא הוא. (הרמב"ן): (ב) שכן לשבטיו, רואה כל שבט ושבט שוכן לענמו ואינן מעורבין: (ג) נאם, לשון דבור ולא מבלעדיו

בלק כד

וְנֹאֻם הַגֶּבֶר שְׁתֻם הָעָיִן׃
ד נְאֻם שֹׁמֵעַ אִמְרֵי־אֵל אֲשֶׁר
מַחֲזֵה שַׁדַּי יֶחֱזֶה נֹפֵל וּגְלוּי
עֵינָיִם׃ ה מַה־טֹּבוּ אֹהָלֶיךָ
יַעֲקֹב מִשְׁכְּנֹתֶיךָ יִשְׂרָאֵל׃
בראש עמוד בי"ה שט"ו סימן כנחלים

תרגום אשכנזי קלו

זאָ שפריכט דער מאַן שאַרף־
זיכטיגעז אויגעז׃ (ד) זאָ
שפריכט דער הערר גאָטט־
ליכער וואָרטע׃ דער ער־
שיינונג דעז אַלל־מאָכטיגען
שויאט, הינפאַלל־ענד, מיט
אָפענען אויגען׃ (ה) וויא שאָן
זינד דיא געצעלטע, יעקב!
דיינע וואָהנונגען, ישראל!
וויא

תרגום אונקלוס

וְאֵימַר גַּבְרָא דְשַׁפִּיר חָזֵי׃ (ד) אֲמַר
דְשָׁמַע מֵימַר מִן קֳדָם־אֵל וְחֵיזוּ מִן
קֳדָם שַׁדַּי חָזֵי שְׁכִיב וּמִתְגְּלֵי לֵיהּ׃
(ה) מַה־טָּבָא אֳרָעָךְ יַעֲקֹב בֵּית
מִשְׁרָךְ יִשְׂרָאֵל׃ כנחלין

רש"י

קט"ו) ומדרש אגדה שניהם היו גדולים מאבותיהם • בלק בנו נפור, אביו בנו הוא במלכו' ובלעם גדול מאביו בנביאות מכה בן פרס היה׃ שתום העין• עינו נקורה ומונחת לחקיוקור שלה כראה פתוח ולשון משכה הוא כדי שישתוס ויסתוס ויגוב ורבותינו אמרו לפי שאמר ומספר את רובע ישראל שאקב"ה יושב ומונה רביעותיהן של ישראל מתי תבא עפה שגולל הנדיק ממנה אמר בלבו מי שהוא קדוש ומשרתיו קדושים יסתכל בדברים הללו ועל דבר זה נסמית עינו של בלעם ויש מפרשים שתום העין פתוח העין כמו שתרגם אונקלוס ועל שאמר שתום העין ולא אמר שתום העינים למדנו שסומא באחת מעיניו היה׃ (ד) נופל וגלוי עינים • פשוטו כתרגומו שאין נראה עליו אלא בלילה כשהוא שוכב • ומדרשו כשהיה נגלה עליו לא היה בו כח לעמוד על רגליו ונופל על פניו לפי שהיה ערל ומאוס להיות נגלה עליו בקומה זקופה לפניו׃ (ה) מה טובו אהליך • על שראה פתחיהם שאינן מכוונין זה מול זה׃ משכנותיך • חניותיך כתרגומו • דבר אחר מה טובו אהליך מה טובו אהל שילה ובית עולמים בישובן שמקריבין בהן קרבנות לכפר עליהם׃ משכנותיך • אף כשהן חרבין לפי שהן משכן עליהם

באור

רק אצל נבואה, גם בס' תהלים ב' פעמים ופעם אחת בס' משלי ופעם אחת בדברי הימים, שגם הם חוברו ברוח הקודש׃ גם לא מצאנוהו רק במשקל זה, חוץ פעם אחת בלשון עתיד, ונאמו נאם (ירמיה כ"ג ל"ח)׃ ואולי הואיל כי מדרכי המליצה היא לדבר בלשון נופל על לשון, לכן לא אמר וידברו או ויאמרו נאם, והתרעם ירמיה הנביא על נביאי השקר ואמר הלקוחים לשונם ונאמו נאם, כדי להטעות את ישראל, שיאמינו כי נבואות אמת בפיהם, בשמעם מהם הלשון המיוחד אל הנביאים׃ שתם, בש"ן ימנית, ולא נמצא עוד במקרא, רק חז"ל השתמשו בו בלשון פתיחה, כדי שישתוס ויסתוס ויגוב (ע"ז דף ס"ט ע"א), וכן באורו כאן, פתוח רש"ן לראות מראות אלהים, וכן תרגום אונקלוס דשפיר חזי, וכן מתורגם בל"ת׃ (ד) שמע וגו' יהוה וגו', כל זה דרך הנבואה כמאמר אליפז התימני, תמונה לנגד עיני דממה וקול אשמע (איוב ד' י"ד)׃ נפל וגלוי עינים, ר"ל לא היה בו כח לעמוד בעת קבלת הנבואה כי בטלו ממנו הרגשות הגוף, ועם זה עיני שכלו גלויים לראות במחזה הנבואה, כי כן היה דרך המתנבאים שהיו נופלים לארץ בבטול ההרגשות והחושים, רק עיניהם היו פתוחים׃ (ה) טבו, פעל עבר ממשקל פעול, ועל דרך השלמים ראוי להיות טוובו הוי"ו האחת לשרש שהיא עי"ן הפעל, והשנית וי"ו המשך, או כי תחסר לפעמים וי"ו המשך, ראוי להיות טובו להגיע וי"ו עי"ן הפעל בתנועת החולם, ובהעדר העי"ן תבא תנועתה על פ"א הפעל

(ו) וויא באלע, לאנגגעשטרעקט, וויא גארטען אם פלוסע, וויא אלאע פאם עוויגען געפפלאנצט וויא צעדערן אם געוואסער:
(ו) אויז זיינען איימערן ריזעלט וואסער, זיין זאמען פאללט אין פיילטען באדען:

וְיִרְדְּ

מלכו

רש"י

עליהם וחרבנן כפרה על הנפשות שנאמר כלה ה' את חמתו (איכה) ומאיר כלה ירמיה אם בניין: (ו) כנחלים נטיו. שנאדרכו ומשכו לנטות למרחוק אמרו רביותיכו מנרכותיו של אותו רשע אינו למדים מה היה בלבו לקלל כשאמר להשית את המדבר פניו וכשהפך המקי' את פיו ברכם מעין אותם קללות שנקם לאור כולי כדאיתא בחלק: כאהלים. כתרגומו לשון מר ואהלות (תהלים מ"ה): נטע ה'. בגן עדן. לשון אחר כאהלים נטע ה' כשמים המתוחין כאהל: נטע ה'. לשון נטיעה מניחו בשאהלים שנאמר ויטע אהלי אפדנו (דניאל י"א): (ז) מדליו. מנאדותיו. ופירושו כתרגומו: וזרעו במים רבים. לשון הנאחה הוא זה כזרע הזרוע על פני המים; וירם מאגג מלכו. מלך ראשון שלהם יכנס את אגג מלך עמלק: ותכשל

תרגום אונקלוס

(ו) כְּנַחֲלִין דְּמִדְבְּרִין כְּגִנַּת שְׁקִיא דְעַל פְּרָת כְּבוּסְמִיָּא דְנָצִיב יְיָ כְּאֲרָזִין דְּנָצִיבִין עַל מַיָּא: (ו) יִסְגֵּי מַלְכָּא דְיִתְרַבָּא מִבְּנוֹהִי וְיִשְׁלוֹט בְּעַמְמִין סַגִּיאִין וְיִתְקוֹף מִן אֲגַג מלכיה

באור

כמנהג, כמו כי ארז אינו (שמואל ב' י"ד כ"ח): (ו) כנחלים נטיו, לשון פשיטה ומתיחה, כמו נחלים שנאדרכו ומשכו לנטות למרחוק, והוא מבנין נפעל והגשות הטי"ת לקסרון נו"ן הארש: ולא נחסרה פה ה"א לפ"ד הפעל כמשפט נחי לע"ד ה"א, כי בחה היו"ד תחתיה, והוא ע"ד השלמים, כמו ארם חכה נאמר כי חסו בו (תהלים ל"ג ל"ח), ומצאנו ג"כ ציר חסיו בו (דברים ל"ב ל"ז): עלי נהר, אבל נהר: כאהלים, לדעת הגאון הוא לשון אהל כי מצאנו לשון נטיעה באהל, ויטע אהלי אפדנו (דניאל י"א מ"ה), ובא הרבוי משמע משקל בקר בשם שהרבים מהם בקרים בשמים, אך לא מצאנו בכל המקרא תיבת אהל בכיטוי תיחיד ובריבויו רק בחול"ם, לכן פי' רש"י ז"ל מלשון מר ואהלות (תהלים מ"ה ט') וכן נראה מהמשך השאור שלפניו ושלאחריו, כגנ' עלי נהר, כארזים עלי מים, שהם מיני נטיעות, וכן פורשוהו הראב"ע והרשב"ם והרד"ק, וכן תרגם לונקלוס, וכן מתוקגם בל"א: (ז) יזל מים, ענין הגדה, והוא פעל עומד, ולדעת הראב"ע מלת מים פה הוא לשון יחיד, כמו אי כדה לא זרק עליו (במדבר י"ט י"ג), ועסקי דבריו נכונים בפסוק ההוא, הנה כאן אין טורח לזה כי בנוח הפעל קודם השם, לא ישאר לפעמים לא המין ולא המספר: מדליו, הראב"ע פי' לשון ענפים גבוהים, כמו בכל דליותיו (יחזקאל י"ז כ"ג), וכן הרד"ק בשרש דלה כתב שהפשר שהוא מענין זה כלומר מתחת ענפיו יצאו מים: אך אין מספט וי"ו תי"ו המורות על הריבוי להשמיט: גם בוזכת המלינה הזאת נעלמה ע"פ פי' זה, והנכון כדעת הרד"ק ורש"י שהוא מענין כמר מדלי (ישעיה מ' ט'), והוא הכלי משאבין בו מים, (ועם כי לינגט על משקלו כי משקל שבי כלי פרי בהסמכם אל הכנויים נחשר ובנית שבין (דברים כ"א י'), נחיל"ק פ"פ לו נסגו"ל, כמו פרוך מנגל (הושע י"ד ק'), והכוונה כי ארנו תשב' מים, עד כי הכלים משאבין בהם מים

מַלְכּוֹ וְתִנָּשֵׂא מַלְכֻתוֹ: ח אֵל מוֹצִיאוֹ מִמִּצְרַיִם כְּתוֹעַפַת רְאֵם לוֹ יֹאכַל גּוֹיִם צָרָיו וְעַצְמֹתֵיהֶם יְגָרֵם וְחִצָּיו יִמְחָץ:
כרע

תרגום אונקלוס

מַלְכֵיהּ וְתִתְנַטֵּל מַלְכוּתֵיהּ: (ז) אֱלָהָא דְאַפִּיקְנוּן מִמִּצְרַיִם תּוּקְפָא וְרוּמָא דִּי לֵיהּ יֵיכְלוּן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל גַּבְסֵי עַמְמַיָּא סַנְאֵיהוֹן וּבְגִיזַת מַלְכֵיהוֹן יִתְפַּנְּקוּן וְאַרְעֵיהוֹן יַחְסְנוּן:
ינוח

תרגום אשכנזי קלח

ווירד זיין קאניג, זיין רייך ערהאבען זיין: (ח) דיא מאכט, דיא אויס מצרים איהן געפיהרט, האט איינען ראם'ז דאראנגענדע גע־וואלט: פריסט דיא פאלקער, זיינע פערפאלגער, צער־מאלמט איהרע געביינע, זיין געשאס!
ער

רש"י

ותנשא מלכותו. של יעקב ייתר וויותר שיבא לתריו דוד ושלמה: (ח) אל מוציאו ממצרים. מי גרם להם הגדולה הזאת אל המוציאם ממצרים בתוקף ורוס שלו יאכל את הגויים שהם צריו: ועצמותיהם. של צריו: יגרם, מנחם פתר בולשון שבירה וכן לא גרמו לבקר (נחמיה ג') וכן את תרסיה תגרמי (יחזקאל כ"ג) ותני אומר לשון עצם הוא שמגרר הבשר בשניו מסביב והמוח שבפנים ומעמיד העצם על ערמימותו: וחציו ימחץ. אונקלוס תרגם חצי' של צריו חלוקה שלהם כמו בעלי חצים מרי פלוגתא (לשון חלוקה ותנייה וכן) ימחץ לשון ומחצה וחלפה רקתו (שופטים ה') שיקנו את ארצם ויש לפתור לשון חצים ממש חציו של הקב"ה ימחץ בדמם של צריו יטבול ויטבע בדמם כמו למען תמחץ רגלך בדם (תהלים ס"ח) ואינו זז מלשון מכה כמו מחצתי ואני ארפא (פלשת האזינו) שהכבוש בדם נראה כאו מחץ

באור

מיס לא יחרבו, ועל זה תסוב כפילת המליצה חזרנו במים רבים: ורם מאגג מלכו, התנבא על שאול המלך הראשון של ישראל שקודם זה לא היו רק שופטים, והוא יכנה את אגג מלך עמלק, וקראו בשמו ערם הוולדו, כאשר מצאנו שהתנבא ישעיה ואמר כה אמר ה' למשיחו לכורש (ישעיה מ"ה א'), והיא היה קרוב לג' מאות שנה קודם כורש, וכן הנה בן טולד לבית דוד ישעיה שמו, שנאמרה נבואה זאת לירבעם כשלש מאות ועשרי' שנה ערם הוולדו. והרמב"ן ז"ל כתב ויתכן שהיה כל מלך בעם עמלק נקרא אגג כי המלך אשר שמו עליהם היה שמו כן, ונקראו בניו היושבים על כסאו בשמו, כדרך רוב המלכים גם היום שנקראים בשם תופסי המלכו', וכן המן האגגי כי היה מזרע המלוכ' ההיא כי ראוק הוא שקרא הנביא שם הרשע בטר' כוכר בבטן, (ואין לתפוס עליו מן כרם, כי מלך כשר היה ולכן קראו ה' משיחי), וכן גוג כל בניאי המגוג יקראו כן, וכן כל מלכי מצרים נקראים פרעה, ומלכי פלשתים אבימלך, ועל ירושלים מלכי צדק, אדוני צדק: ותנשא מלכתו, רמז על דוד המולך אחר שאול שתנשא מלכותו למעלה יותר משאול, וכן בלשון הזה מצאנו כתוב בדוד שאמר וידע דוד כי הכינו ה' למלך על ישראל וכי נשא ממלכתו בעבור עמו ישראל (שמואל ב' ה' י"ג), ומלת ותנשא מבנין התפעל בראיית פתחות הנו"ן ודגשות הסי"ן, ונחסרה תי"ו ההתפעל ונכלעה הדגש שבנו"ן: ינרם, לשון שבירה, ישבר הגרמים שהם העצמות, והוא מן הארשים המורים על הכף העליון, כמו ובכל תבואתי תשרש (איוב ל"ח י"ב), הוא עקירת השרשים, מסעף פארה (ישעיה י' ל"ג), כי' מסיר הסעיפים: וחציו ימחץ, הראב"ע פי' כל חץ מחציו ימחץ וכן ונדיקים כבפיר ובטח (משלי כ"ח א'), כל אחד מהנדיקים, וכן בטת נעדה (בראשית מ"ט כ"ב), פי' כל אחת מהבנות נעדה, וכן מברכיך ברוך ולא אמר ברוכים, רצונו כל אחד ממברכיך יהי ברוך, וכן ואורריך ארור, עכ"ד,
והוארך

ט בָּרַע שָׁכַב כַּאֲרִי וּכְלָבִיא מִי
יְקִימֶנּוּ מְבָרְכֶיךָ בָרוּךְ וְאֹרְרֶיךָ
אָרוּר: י וַיִּחַר־אַף בָּלָק אֶל־
בִּלְעָם וַיִּסְפֹּק אֶת־כַּפָּיו וַיֹּאמֶר
בָּלָק אֶל־בִּלְעָם לְקַב אֹיְבַי
קְרָאתִיךָ וְהִנֵּה בֵּרַכְתָּ בָרֵךְ זֶה
שָׁלֹשׁ פְּעָמִים: יא וְעַתָּה בְּרַח־
לְךָ אֶל־מְקוֹמֶךָ אָמַרְתִּי כַּבֵּד
אֲכַבֶּדְךָ וְהִנֵּה מְנָעֲךָ יְהוָה
מִכָּבוֹד: יב וַיֹּאמֶר בִּלְעָם אֶל־
בָּלָק הֲלֹא גַּם אֶל־מַלְאָכֶיךָ
אֲשֶׁר־שָׁלַחְתָּ אֵלַי דִּבַּרְתִּי
לֵאמֹר: יג אִם־יִתֶּן־לִי בָלָק

מלא

(ט) ער קניאט, לעגט זיך הין
וויא לאָוועע אונד לעאָפּאַרד,
ווער רייצט איהן אויפצו־
שטעהן? געזעגנעט, ווער
דיך זעגנעט, פערפלוכט,
ווער דיך פערפלוכט: (י) דאַ
ענטצינדטע זיך דער צאָרן
בלק'ז איבער בלעם דער־
מאַסען, דאַס ער זיינע האַנדע
צוזאַממען שלוג: אונד בלק
שפּראַך צו בלעם, מיינען
פיינד צו פערווינשען האָבע
איך דיך קאָממען לאַסען,
אונד דוא האַזט נון שאָן דרייא
מאָל געזעגנעט: (יא) נון
איילע אונד קעהרע ווידער
נאַך הויזע: איך דאַכטע דיר
עהרע צו ערצייגען, אַלליין
דער עוויגע האַט דיר עהרע
פערווייגערט: (יב) בלעם
אַבער אַנטוואָרטע דעם בלק:
האָבע איך גילט גלייך צו
דיינען באָטהען, דיא דוא מיר
געשיקט האַזט, דיא וואָרטע געשפּראָכען: (יג) ווען בלק מיר

רש"י

מחץ ומגוע: (ט) כרע שכב כארי: כתרגומו יתישבו נאמרנים נכח ונגטולה: (י) ויספק כ"כ

תרגום אונקלוס

(ט) ינוח ישרי בתקוף כאריא וכלביא דלית טלכו דיזדעזעניה ברכיך יהון ברוכין וליטך יהון ליטין

(י) ותקיף רוגזא דבלק לבלעם ושקפינון לידוהי ואמר בלק לבלעם לטיל סנאי קריתך והא ברכא מברכת להון דנן תלת זמנין: (יא) וכען אזל לך לאתרך אמרית נקרא איקרינך והא מנעך יי מן יקר: (יב) ואמר בלעם לבלק הלא אף לאזגדך די־שלחת לותי מללית למימר: (יג) אם יתן לי בלק

מלי

באור

והוצרך לזה לפי הנכתו שמלת יומחן שנה על החנים שרם המוחלים, וכן מתורגם בל"ח יחוש לחפשר לפרש שמלת יומחן שנה על הלל שהוא המוחן, כענין שנאמר מחלתי ומני מרפא (תהלים ל"ב ל"ט), וכן ידה ליתד תשלחנה וגו' ומחנה וחלפה רקתו (שופטים ה' כ"ו), ומחנה שנה יעלו ולא על היתד, ושעורו וכחנו יומחן, וכן פי' הרד"ק בשרשים שרש מחן: (י) ויחר אף בלק אל בלעם, כמו בנלעם: ויספק את כפיו, הכה זו עלזו, כמו ספקו עליך כפם

מְלֵא בֵיתוֹ כֶּסֶף וְזָהָב לֹא אוּכַל
לַעֲבֹר אֶת־פִּי יְהוָה לַעֲשׂוֹת
טוֹבָה אוֹ רָעָה מִלִּבִּי אֲשֶׁר־
יְדַבֵּר יְהוָה אֹתוֹ אֲדַבֵּר׃ שביעי
יד וְעַתָּה הִנְנִי הוֹלֵךְ לְעַמִּי לְכָה
אִיעָצְךָ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה הָעָם הַזֶּה
לְעַמְּךָ בְּאַחֲרִית הַיָּמִים׃ טו וַיִּשָּׂא
מְשָׁלוֹ וַיֹּאמַר נְאֻם בִּלְעָם בְּנוֹ
בְּעוֹר וְנְאֻם הַגֶּבֶר שְׁתֻם הָעָיִן׃
טז נְאֻם שֹׁמֵעַ אִמְרֵי־אֵל וְיֹדֵעַ
דַּעַת עֶלְיוֹן מַחֲזֵה שַׁדַּי יֶחֱזֶה
נֹפֵל וּגְלוּי עֵינָיִם׃ יז אֶרְאֶנּוּ וְלֹא
עתה

מיר זיין גאַנצעז הויז פאָלל זילבערז אונד גאָלדעז געבע: זאָ קאָננטע איך דאָך דען בעפעהל דעז עוויגען גאָטס איבערטרעטען, אויז אייגנעם זיננע גוטעז אָדער באָזעז צו טהון: וואָז דער עוויגע רעדעט, ווירד איך אויך רעדען: (יד) יעצט רייזע איך ווידער צו מיינעם פאָלקע צוריק: איך ווילל דיר אַבער פאָרהער ראַטה ערטהיילען, וועגען דעסען, זאָ ריזעז פאָלק דעם דייניגען אין קינפטיגען צייטען טהון ווירד: (טו) ער הוב זיינע גלייכניסרעדע אַן, אונד שפראַך: זאָ שפריכט בלעם זאָהן בעור, זאָ שפריכט דער מאַן שאַרפזיכטיגעז אויגען: (טז) זאָ שפריכט דער הערד גאָטטליכער וואָרטע, דער דען זין דעז האָכזטען וויים: דעז אַללמאָכטיגען ערשיינונג שוואַט, הינפאַללענד, מיט אָפנען אויגען: (יז) איך זעהע איהן, נאָך

תרגום אונקלוס

מְלֵי בֵיתֵיהּ כְּסַף וּדְהַב לֵית־לִי רְשׁוּ
לְמֶעְבַּר עַל גְּזֵרַת מֵימְרָא דְיְיָ לְמֶעְבַּד
טַבְתָּא אוֹ בִישְׁתָּא מֵרְעוּתִי דִּי יְמַלֵּל
יְיָ יָתֵיהּ אֲמַלֵּיל׃ (יד) וּכְעַן הָא אֲנָא
אָזֵיל לְעַמִּי אֵיתָא אֶמְלְכִינָךְ טַה־
דְתַעְבַּד וְאַחֲרֵי לָךְ טַה־
דְיַעְבַּד עַמָּא הָדֵין לְעַמָּךְ בְּסוֹף יוֹמַיָּא׃
(טו) וּנְטַל מַתְלֵיהּ וַאֲמַר אֲמַר בִּלְעָם
בְּרֵיהּ בְּעוֹר וַאֲמַר גַּבְרָא דְשַׁפִּיר חֲזִי׃
(טז) אֲמַר דְשָׁמֵעַ מֵימַר מִן קֳדָם־אֵל
וְיָדַע טַרְעָא מִן קֳדָם עִלָּאָה חֲזִי מִן קֳדָם שַׁדַּי חֲזִי שְׁבִיב וּמִתְגְּלֵי לֵיהּ׃ (יז) חֲזִיתֵיהּ

רש"י

הכה זו על ו׳: (יג) לעבור את פי ה׳. כאן לא אמר אלהי כמו שאמר בראשונ׳ לפי שידע שנבאם בהקב"ה ונטרד: (יד) הולך לעמי. מעתה הריני כשאר עמי שנסתלק הקב"ה מעליו: לכה איעצך. מה לך לעשות ומה היא העצה אליהם שלא יוכל זמה הוא כולי כדאיתא בחלק תדע שבלעם הזיא עצה זו להכשילם בזמה שהרי כאמר הן הנה היו לבני ישראל בדבר בלעם: אשר יעשה העם הזה לעמך. מקרא קצר הוא זה איעצך להכשיל׳ ואומר לך מה הן עתידין להרע למואב באחרית הימים ומתן פתחי מואב. התרגום מפרש קיצור העברי: (טז) ויודע דעת עליון

באור

(מיכה ב׳ ט״ו): (יד) לכה איעצך אשר יעשה העם הזה לעמך באחרית הימים, דלש

תרגום אשכנזי

נאָך איזט ער ניכט, ערבליקט איהן, אָבער ניכט נאָהע: איין שטערן אויז יעקב טריט דהערפאָר, איין צעפטער ערהעבט מישראל

עַתָּה אֲשׁוּרֶנּוּ וְלֹא קָרוֹב דָּרַךְ כּוֹכָב מִיַּעֲקֹב וְקָם שֵׁבֶט מִישְׂרָאֵל

רש"י

עליון. לכאן הנעה שכועס בה: (יז) אראנו. רואה אני שכחו של יעקב וגדולתו אך לא עתה היא אלא לאחר זמן: דרך כוכב. כתרגומו ל' דרך קשתו (איכה ב') שהכוכב שתר כחן וכלע"ז דיסט"יכט (דעסטיין בל"א פערהענגנעס. געטליכע פארזעהונג. (או לויט בראשון. לויף נעהן) כלומר יקום מושל: וקם

תרגום אונקלוס

וְלָא כְּעַן סְכִיתֵיהּ וְלָא אִתְּזַהִּי קָרִיב כְּדֵין יְקוּם מַלְכָּא מִן יַעֲקֹב וְיִתְרַבֵּא מְשִׁיחָא מִישְׂרָאֵל

באור

חז"ל ידוע שכתן לו עצה להפקיר בנותיהם, וכן מפורש בפסוק הן הנה היו לבני ישראל בדבר בלעם (במדבר ל"א ט"ז), ושעור אשר יעשה, כמו בעבור מה שיעשה, וכן מתורגם בל"א: (יז) אראנו ולא עתה, הכוונה שכוללת בזאת הנבואה, רש"י ז"ל פירשה על דוד המלך ע"ה עד וירד מיעקב שפי' ושוד יהיה מושל אחר מיעקב והאמיד שרוד ושיר הקשוכה של אדום ועל מלך המשיח אמר כן עכ"ל, ומשמעות לשונו הוא שעד הפסוק הזה שב על דוד, ויש להפליא עליו שפיכם וקרקר כל [illegible] את כל האומות שכולם נכאו מן את בנו של אדם הראשון, אך יפורש זה על דוד שלא מנאנו שנלחם עם כל האומות שכיבו ארץ ישראל אדום ומואב ועמון ועמלק ופלשתים וארם, אם לא שיפרש גם זה על מלך המשיח, (והייתי לפי דעת המפרשים המעמיסים עליו מלחמות כל העמים אשר לא כן דעתי כאשר אבאר להלן), והלוחק בזה ארשה לעין, כי באמ' כל המאמר שב על הכוכב והשבט המוכר בראש הפסוק שהוא ימחץ פאתי מואב והוא יקרקר כל בני שת. גם ילשה המפרש פסו' והיה אדו' ירשה על דוד, ושם שלא כתב כן בפי', לפי שפי' וירד מיעקב ושוד וכי' מושל אחר מיעקב, ונראה כוונתו שעד הנה דבר מן המושל הא' וקו' דוד שהתחיל בו, ולוחק גדול לתלק המאמר כ"כ ולפרשו לפרוגין, תחל' על דוד ואח"ז על המשיח ושוב על דוד ואח"ז עוד על המשיח: והרמב"ן כי' הנבואה הזאת כול' על המלך המשי', וטענתו בזה מפני' באחרי' הימים, שלפי דעתו אין לפרשו רק ימות המשיח, וכן כתב נפי' בפ' ויחי שלדעת כול' אחרית הימים הם ימות המשיח, והנה גם בבאור הזה לא בחרתי, כי אך אחר התנבאו על ימות המשיח יסוב לאחור להתנבא על הגלות מלכות אשור ועל נפילתה ביד מלכות רומי: ולכן נראה לי לבאור בבאור הראב"ע ז"ל שפי' כל הנבואה הזאת על הגלות ישראל בימי דוד, ולפ"ז יהיה סדר נכון לנבואה הזאת, כי מן תחלת הנבואה עד וירא לא הקימו שב על הגלות ישראל בימי דוד (חוץ ממה שפי' נבואת מפלת עמלק שהמובה היא על מפלתו ע"י שאול, והפך הסדר, מוכל לפרשה אל נפילתו ביד דוד, כי גם הוא נלחם עמו פעמים ככתוב (שמואל א' כ"ז וכ"): ואח"ז על הגלות מלכות אשור ונפילתה ביד הרומיים, ונפילת מלכות הרומיים שזאת תהיה בלי ספק ע"י המלך המשיח: וטענות הרמב"ן ממלות באחרית הימים אינה טענה, כי לפי כללו שמלינת אחרית הימים לא תורה רק על ימות המשיח, הנה נבואת ירמיה תסתור את הנבואה הזאת כי נבא ואמר, ושבתי שבות מואב באחרית הימים נאם ה' (ירמיה מ"ח מ"ז). והנכון כי מלינת באחרית הימים תורה על נבואה אשר היא לזמן רחוק, בין תהיה בימות המשיח או קודם לכם, והנה קיום הנבואה הזאת היתה בחמת לזמן רחוק אחר בלעם, כי מזמן בלעם עד דוד ים יותר מארבע מאות שנה. וז"ל הראב"ע ז"ל ואמרי דעת יאמרו, כי המפרש דרך כוכב על דוד הוא מכאם בזאת העבוה, חלילה חלילה, כי המשיח מבואר הוא בנבואת דניאל כאשר פירשתי שהוכיר עמידת מלכי יון וקוים המשמונאים ועמידת

בית

מִיִּשְׂרָאֵל וּמָחַץ פֵּאַתֵי מוֹאָב
וְקַרְקַר כָּל־בְּנֵי־שֵׁת: יח וְהָיָה
ארום

תרגום אשכנזי קמ

ערהעבט זיך אויז ישראל, צערשמעטטערט דיא הייפטר מואב'ז, צערטרימערט אַלל־ע פעזטען מויארען: (יח) ארום ווירד

תרגום אונקלוס

מִיִּשְׂרָאֵל וְיִקְטוֹל רַבְרְבֵי מוֹאָב
וְיִשְׁלוֹט בְּכָל־בְּנֵי אֱנָשָׁא: (יח) וַיְהִי
ארום

רש"י

וקם שבט: מלך רודה ומושל: ומחץ פאתי מואב: זה דוד שנאמר בו השכב אותם ארצה ויאד שני חבלים להמית (שמואל ב' ח') וגומר: וקרקר: לשון קורה כמו אני קרתי (מלכים ב' י"ט) עקנת בור נוקרתם (ישעיה נ"א) יקרוה עורבי נחל (משלי ל"ד) פור"ייר בלע"ז (והוא פעריל. בל"א פערדערבן. טוגרוגדע מאכן. או אונטר גראבן. וכן פי' רש"י במשלי ל' י"ז. איוב ל' י"ד): כל בני שת: כל האומות שכולם יצאו מן שת בנו של אדם הראשון: והיה

באור

בית שני ושני המצור והגלות והישועה זה אחר זה, ואין צורך לנביא בעולם עם דברי משה שהוא העיקר, ושב ה' אלהיך את שבותך וגו' אם יהיה נדחך בקצה השמים משם יקבצך ה' אלהיך וגו' (דברים ל' ד'), ושלא כתפזמנו בכל פאה בשוס גלות רק בגלות האחרון הזה, ועליו אמר ושב וקבצך מכל העמים וגו') עכ"ל עם קצת תוספת בחור: אשורנו, ענין הנטה ועיון: דרך בוכב, דומה המלך לרוב גדולתו ומעלתו הראה לכוכב, ור"ל יקום מזל ליעקב, ואמר בלשון עבר במקום עתיד כדרך הנביאים שיראו הדבר ברוב כחלו הדבר לפניהם: וקם שבט, מלך רודה ומושל: פאתי מואב, קצה כל דבר וסופו יקרא פאה: והנה אונקלוס תרגמו רברבי מואב, ויתכן שהוא מחכמת הפרגת המדינה להוציא הדברים גבורי החיל על הספר, בגבול וקצה המדינה, כי שם ילחמו עם האויב הקרב אליהם, ולכן נקראו הגבורי' על שם הגבול יפאה, כמו בל"א (מארק גרנץ), והוא שר הגבול, ותרגמו כפי הכוונה, וכן מתורגם בל"ח: וקרקר, שרשו קיל ונחסרה הע"ין וכפלו הפ"ה והלמ"ד, והוא מבנין פיעל, ואין צורך לדגש שיהיה הבנין, כי בח הרי"ם ושו"ת תחתיו במקומו: גם רשוי להיות קו"ף הראשונה בחיר"ק והשניה בציר"י כמו חפש פיעל ובלו פתחי"ן תחתיהן, כי מנהג התנועות להשתנות בהרבה מקומות, והוא מענין מקרקר קיר (ישעיה כ"ב ה'), ועניינו הריסות הקיר, והוא מהשרשים המורים על הפך הפשוטה: כל בני שת, כל האומות שכולם יצאו מן שת בנו של אדם הראשון, כן פי' רש"י ז"ל: ויש להפליא עליו לפי פירושו שפי' וקם שבט מישראל ומחץ פאתי מואב זה דוד שנאמר בו השכב אותם ארצה וימדד שני חבלים להמית וגו' (שמואל ב' ח' ב'), אחר תסוב עליו מלינת סוף הפסוק שיחריב כל האומות, ולא מצאנו בדוד שנלחם עם שאר האומות רק עם שבני ארץ ישראל והם עמון ומואב ואדום ועמלק ופלשתים וארם, ואם כי גם הרמב"ן פי' כן, יתכן זה לפי דעתו שכוונת הנבואה הזאת היא על מלך המשיח, אמנם לפי דעתי גם אם כוונתה על מלך המשיח, היכן מצאנו שיהרוס כל בניני המדינות ללא טורך וללא תועלת לבו, כי אין שום מקום לרשת עליהם רק ארץ ישראל שהיא ירושה לבו מאבותיו, והיא ארץ שבעת עמים הידוע' בגבוליה, ומנריס, ושוב נוסף ארץ שלשה עמים אשר הבטיח ה' לאברהם, והם קיני קנזי קדמוני, ולפי קבלת חז"ל המה ארצות אדום עמון ומואב הסמוכות לארץ ישראל, ואף אם יצטרך המשיח להלחם עם יושבי הארץ הזאת לא יתאוה לרשת משכנות לא לו, לילך בארצות רחוקו' להרוס טירותם ולהשחית מבצריהם: ואף כי יחזקאל כתבנא על המלחמה הגדולה והעצומה אשר תהיה לו עם חיל גוג, אשר יאספו אליו המון עמי' רבים, הנה המלחמה הזאת לא תהיה רק בארץ ישראל כי יבואו על ירושלים כמפורש ביחזקאל ושם יפלו כולם, ולמה יצטרך לילך לארצותם להשחית תושביהם, כאשר יורה אלינת וקרקר כל בני שת שהוא ענין הריסות הקירות והחומות? והדרכה מצאנו בנבואת ישעיה גדל השלום אשר יהיה

אפילו

תרגום אשכנזי

אֱדוֹם יְרֻשָּׁה וְהָיָה יְרֻשָּׁה שֵׂעִיר
אֹיְבָיו וְיִשְׂרָאֵל עֹשֶׂה חָיִל:
יט וַיֵּרֶד מִיַּעֲקֹב וְהַאֲבִיד שָׂרִיד
מעיר

אירד עראברונג , שעיר
זיינער פיינדע עראברונג :
אונד ישראל זיגרייך זיין :
(יט) אויז יעקב ווירד דער הער־
שער קאממען : איין ראפער ,
ברינגט אום וואז

רש"י

(יח) והיה ירשה שעיר אויביו · ישראל :
(יט) וירד מיעקב · ועוד יהיה מושל אחר
מיעקב : והאביד שריד מעיר · הקטנה של
אדום ועל מלך המשיח אומר כן שנאמר בו וירד
מים עד ים (תהלים ע"ב) ולא יהיה שריד לבית
עשו

תרגום אונקלוס

אֱדוֹם יְרָתָא וַיְהֵי יְרָתָא שֵׂעִיר לְבַעֲלֵי
דְבָבוֹהִי וְיִשְׂרָאֵל יַצְלַח בְּגֻבְרִין :
(יט) וְיִחוֹת חַד מִדְּבֵית יַעֲקֹב וְיוֹבֵד
מְשֵׁיזֵב מקרית

באור

אפילו בין האומות ביניו, כמ"ש ושפט בין הגוים והוכיח לעמים רבים וכתתו חרבותם לאתים
וקניותיהם למזמרות לא ישא גוי אל גוי חרב ולא ילמדו עוד למלחמה (ישעיה ב' ד') · ואם
האומות לא יתעוררו להלחם זה עם זה, רק יבואו אליו ישאלוהו משפטי צדק קרבת אלהים
יקפצון, מכ"ש שלא יעורר הוא מלחמה עליהם בחנם: והראב"ע כתב בשם היפחקי כי פירושו
על בני עמון גם מואב והעשם כפול, גם אמר שהוא מגזרת ותשופי את (שם כ' ד'), ראוי לבנות
לוט וכתב שהוא רחוק בעיניו ע"ש, (ואינו רש"י ז"ל, כי בנוסח פירוש רש"י שלפנינו לא נמצא
הפירוש הזה, גם דרכי להזכירו בשמו הנאה לו ר' שלמה כ"ע, ולא דרך בוז וקלון, רק הוא
רבי יצחק הנקר' בן ישוע ספרדי מדינת טולטילה הביאו הראב"ע ז"ל וחכר את חבוריו בהקדמתו
לפי' התורה, וכן בהקדמתו לספר מזונים, ובתחלת פי' דניאל, ובסוף פ' ושלח קראו
היפחקי המבהיל, וכן בכל מקום שמביא בסתם המבהיל, כוונתו עליו) · לכן נראה לי לפרש
כדעת המפרשים מלת שת, מלשון כי השחות יהרסון (תהלים י"א ג'), ופי' יסודות החומות ·
(וגם הראב"ע איננו מרחיק הפי' הזה), ותהיה מלת בני לפי דעתי מלשון בנין ופי' שיהרוס
הבנינים החזקים עד היסוד בהם, ושב על מואב המוכר לפני זה, שילחם עליו, בין שיטור
על דוד שמלחמו שנלחם עם מואב ובין על אלך המשיח ילחם עליו, כי לאחרן ישראל תחשב מרש
כקבלת חז"ל על קיני קנזי וקדמוני, ואין תימה על בחור מלת בני, בגיני, כי כן תתם
לנקלום על מלת בני לתונו (בראשית מ"ט), יבטן היכלי, מלשון בטן, כי משקלי השמות
משתנים מאד ולאינם שומרים תמונתם כמשקלי הפעלים. ובפרט במליצות הנבואיות, ועם זה
יבואר כוונת כל הפסוק על מואב, וכן מתורגם מלת בני שת בל"א: (יח) ירשה, מל' ירושה,
והוא תואר על משקל טמאה, כפם שבעה (משלי כ"ז ז'), והשעור והיה אדום ירושת אויביו,
והיה שעיר ירושת אויביו, כמשפט הצורים בלה"ק, כמו שכתבנו בפ' בשלח, ואויב אדום הוא
דוד, כי גברה יד דוד על אדום, ככתוב וישם בחדום נציבים בכל אדום שם נציבים ויהי כל
אדום עבדים לדוד (שמואל ב' ח' י"ד): עשה חיל, לשון חזק ואומץ: (יט) וירד מיעקב,
יקום דודה ומושל מיעקב, ופרשו רדה, ופא במשקל וישת בחסרון הה"א, ויו"ד הפת"ן
בגיר"ו אחרי' שני שוא"ן: והאבוד שריד מעיר, כל המפרשים פירשו מעיר מן ביר,
רק קנתם פירשו מעיר התשובה שבאדום · והנה לפ"ז תחסר ה"א הידיעה, גם איך תהיה
ידועה ועדיין לא נבנית ביניו · וקנתם פירשו מכל עיר, והנה חסר מלת כל · גם לפי דעת כלם
כל הפסוק הוא מאמר אחד, וכונתו יקום דודה מיעקב ויאבד שריד מן העיר של אדום;
וא"כ אין הפסוק הזה ראוי לאתנח, רק ראוי להיות וירד מיעקב בפשטא ז"ק: לכן הנאל
הנכון הוא שמלת מעיר הוא מלשון התעורר, והוא ביטוי מבנין הפעיל מנאי עי"ן, כמו הנני
מעיר

מֵעִיר: כ וַיַּרְא אֶת־עֲמָלֵק וַיִּשָּׂא
מְשָׁלוֹ וַיֹּאמַר רֵאשִׁית גּוֹיִם
עֲמָלֵק וְאַחֲרִיתוֹ עֲדֵי אֹבֵד:
כא וַיַּרְא אֶת־הַקֵּינִי וַיִּשָּׂא מְשָׁלוֹ
וַיֹּאמַר אֵיתָן מוֹשָׁבֶךָ וְשִׂים
בסלע
קִנְּךָ בַּצּוּר: כב כִּי אִם־יִהְיֶה לְבָעֵר קָיִן
עַד מָה אֲשֶׁר־תִּשְׁבֶּךָ אַשּׁוּר:

תרגום אשכנזי קמא

וואַז איבריג איזט: (כ) אַלז ער עמלק ערבליקטע, הוב ער זיינע גלייכניסרעדע אַן אונד שפּראַך: עמלק איזט דער פאָלקער ערזטעז, זיינע צוקונפט אַבער איזט אונטר־גאַנג: (כא) אַלז ער דען קיני זאַהע, הוב ער זיינע גלייכניס־רעדע אַן אונד שפּראַך: פעזט איזט דיין זיטץ: דיין

תרגום אונקלוס

מקדמת עמטאיא: (כ) וחזא ית עמלקאה
ונטל מתליה ואמר ריש קרבא
דישראל הוה עמלק וסופיה לעלמא
יכד: (כא) וחזא ית־שלמאה ונטל
מתליה ואמר תקיף בית מותבך
ושוי

רש"י

עמו (עובדי' ח') : (כ) וירא את עמלק. כשתכל בפורענותו של עמלק: ראשית גוים עמלק. הוא קדם את כלם להלחם בישראל וכך תרגם אונקלוס ואחריתו ליאבד בידם שנאמר תמחה את זכר עמלק: (כא) וירא את הקיני. לפי שהיה קיני תקוע אבל עמלק כשכין שנאמר ויאמר שאול לקיני וגומר (שמואל א' ט"ו) הזכירו אחר עמלק כשתכל בגדולתם של בני יתרו שנאמר בהם תרעתים שמעתים סיכתים (דברי הימים א' ב'): איתן מושבך. תמה אני מהיכן זכית לכך הלא אתה עמי היית בעת הבה

באור

מעיר עליהם את מדי (ישעיה י"ג י"ז), ולפ"ז יהיו בפסוק זה שני מאמרים שונים, וירד מיעק', שב על המלך דוד שמואל ביעקב (לפי הכוונה הכוללות שפירשתי בתחלת הנבואה הזאת), וראחיד שריד מעיר, הוא יואב שהיה שר הצבא, המעיר את אנשי מלחמתו להלחם, וכן כתוב כי שבת חדשים ישב שם יואב וכל ישראל עד הכרית כל זכר באדום (מלכים א' י"א ט"ו), ויאות לו התאר הזה (כנודע כי רוב הכינויים המה שמות תוארים): וכן פי' הראב"ע כי והאחיד שריד מעיר שב אל יואב, רק שפי' מלת מעיר ככל המין האפרשים: (כ) וירא את עמלק, הנסון כפשוטו וכדעת הרמב"ן שהי' בלעם בראש הפעור הנשקף על פני הישימון והביט כנגד עמלק היושב בהר סמוך למחנה ישראל, ככתוב וירד העמלקי והכנעני היושב בהר ההוא (במדבר י"ד מ"ה): ראשית גוים, הגדול שבהם והחשוב, כי בראש העמים יחשב כי גבורים היו ומאנשי חיל למלחמה, ולולי כן לא עלה בלבו לבא להלחם בישראל ולא הוצרך משה לבחור לאנשים ולתפלה ולבשמחות כפיו לחולשתו ובנה מזבח וקרא שמו ה' נסי כי חשבה לנס גדול, וכן ראשית שמנים (עמוס ו' ז'), המשובח שבהם שהוא כמנה ראשונה, וכן ראשית החרם (שמו"א ט"ו כ"א), לראש ולקנין (שופטים י"א י"א), בשמים ראש (שמות ל' כ"ג), כן פי' הרמב"ן, וכן מתורגם בל"א: ואחריתו עדי אבד, כמ"ש כי מחה אמחה את זכר עמלק (שם י"ז י"ד), וכן היה בימי שאול שהמית מאים ועד אשה משולל ועד יונק וזקן, ונם דוד כלחם עמם פעמים ונחם ככתוב (ש"א כ"ז ול'): עדי, כמו עד ובא בתוספת יו"ד, ובאורו לדעת הרד"ק בשרשים שרש עד ואחריתו עד אשרי אבד, והוא דומה כי הוא מאמר קצר של פי' מה תהי' אחריתו והעיקר קצר מן הכתוב. ולפי דעתי הוא מלשון בטחו בה' עדי עד (ישעיה כ"ו ו'), שבאורו עולמית, וכן כאן אחריתו שיאבד לנצח ולעולמי עד: (כא) וירא את הקיני, רש"י והרמב"ן והראב"ע פירשו הקיני על משפחת יתרו, שנאמר וחבר הקיני מבני חבב חתן משה (שופטים ד' ל"א), לפי שראה את אבנם כי עם עמלק היה יושב, כענין שנאמר ויאמר שאול אל הקיני

לכו סרו רדו מתוך עמלקי כן אסיפך עמו (שמואל א' ט"ו ו'), ולפי דעתי לפי שהי' עומד על
ראש הפעור לראות משם את ישראל, ראה בתוכם גם את יתרו עם משפחתו, כאשר מצאתו
שבא אל משה המדברה, ואמר לו משה לכה אתנו והטבנו לך (במדבר י' כ"ט), ואמר לו עוד
אל נא תעזב אתנו וגו' ולא השיב לו על זה, יראה שנתרצה ללכת עמו, עיין מ"ש שם בבאורנו
ופי' עוד הרמב"ן איתן מושבך ושים בסלע קנך, כלומר שים מושבך במקום איתן ובסלע קנך
שתסור ותרד מתוך עמלק כן תספה עמו ותשים בסלע איתן מושבך עם ישראל, כמו שבאמר
ובני קיני חתן משה עלו מעיר התמרים את בני יהודה וגו' (שופטים א' ט"ז), ואמר כי אם יהיה
לבער קין, כלומר ואל תפחד בבואך בישראל כי אם תהיה לבער עמהם כי כאשר יגלו את ישראל
יבערו את הארץ מיושב עד מתי אשור תשבך לא ישבה אותך לשולם כי תגאל מידו עם ישראל, ואם
תהיה עם עמלק תהיה אחריתך עדי אובד עמהם, וכן עד מה ה' תאנף לנצח (תהלים ע"ט
ה'), עד מה כבודי לכלמה (שם ד' ג'), כמו עד מתי לו שיבא לגודל דבר, כמו מה אמלה
לבתך (יחזקאל ט"ז כ"ט), מה אמך לביא' (שם י"ט ב'), כלומר עד מה יעלה ויגדל השני אשר
אשור תשבך אינגו נחשב לך כלום כי לא תאבד כאשר היית אובד בעמלק, ע"כ דברי הרמב"ן.
וראיה לזה הפי', כי קראו בתחלה קיני ואח"ז קין, כי כן מצאנו לבני יתרו אלו ב' השמות
שנאמר וחבר הקיני נפרד מקין מבני חבב חתן משה (שופטים ד' ל"א). אמנם החכם דון יצחק
אברבנאל כתב שהקיני הוא אחד מעשרה עממין שנתן הקב"ה לאברהם מאותם שלא כבשו ישראל
והם קני קנזי וקדמוני, ונעזר גם מתרגום אנקלוס שתרגם קני הנזכר באברהם ובמקום הזה
שניהם בשוה, שלמאה, ואמרו רז"ל שהם עמון ומואב ואדום, ונלעס זכר בנבואתו זאת אדום
ומואב והקיני הוא עמון ופי' איתן האם תתשוב שתבנה במקומות החזקים שבהם מושבך כאשר
תבא עליך הגזרה האלהית ויהיה לבער קין מן הארץ עד כמה זמן תתשוב שיבטרך אשור להוליכך
בשבי בחמת בימים יגלך וישבך מארצך ע"כ דבריו, ויש להפליא מדוע זכר במואב שהו
הייתורסם ולא קנזי, ועוד בעמון שהו הטודע ומפורסם ונחר לקרותו בשם קיני, גם שם קין
לא מצאנו לו כאשר מצאנו לבני יתרו ב' השמות, גם לפי הכוונה הכוללת אשר פירשתי בתחלת
הנבואה הזאת שנתנבא על דוד שיכבוש את ארץ מואב. הנה גם הוא כבש את ארץ בני עמון
ומואב גר על רבת בני עמון עיר המלוכה וכבשה. ומדוע התנבא אשור יקריבה שגרמה כוונתו
כי עד זמן ההוא ישב בשלוה, ואם כוונתו להתנבא על הגלות אשר יגלם מלך אשור ויוליכם
בשבי, משא"כ דוד עם שכבשם לעבדים להיות לו למס עובד, הניתם בארצם ולא הגלם משם,
הלא גם מואב לא הגלה דוד רק כבשם למס עובד עד בוא מלך אשור והגלם ג"כ: ולכן נראה
יותר שבא על משפחת יתרו שישבו בשלוה בין בני יהודה עד בוא מלך אשור והגלם עם עשרת
השבטים, ואף שישבו עם בני יהודה אשר (לפי תחלת ההשקפה) לא הגלם מלך אשור, כי
חזקיה מלך יהודה עם ב' שבטי יהודה ובנימין טלטו מיד סנחריב, הנה באמת כבר כבש
סנחריב, גם כל ערי יהודה, כמפורש בפסוק ובארבע עשרה שנה
למלך חזקיהו עלה סנחריב מלך אשור על כל ערי יהודה הבצורות ויתפשם (מ"ב י"ח י"ג), ולא
נשארה רק ירושלים שלא כבשה, ובני הקיני לא היו יושבים בירושלים, ככתוב ובני קיני חתן
משה עלו מעיר התמרים את בני יהודה במדבר יהוד' וגו' (שופטי' א' ט"ז). גם משפחה אחת
ממשפחות יתרו הייה בית הרכבים היו יושבי אהלים סמוך לירושלים, ע"פ נווי יונדב בן רכב
אביהם ככתוב ונשב באהלים ונשמע ונעש ככל אשר צוה יונדב אבינו, ויהי בעלות נבוכדנאצר
מלך בבל אל הארץ ונאמר באו וגבוא ירושלים מפני חיל הכשדים ומפני חיל ארם ונשב בירושלים
(ירמיה ל"ה י"א). וחולי גם בימי סנחריב באו אל ירושלים להמלט ממנו לפי שהיו אהליהם
קרובים לירושלים היו יכולים להמלט שמה, ונשארו בא"י והיו שם גם בימי ירמיה שהתחיל
להתנבאות בשלש עשרה שנה למלך יאשיהו שהיא שנת פ"ה אחר מפלת סנחריב, אבן יתר
משפחות הקינים הרחוקים מירושלים ולא יכלו להמלט שמה הגלה עם הגולה אשר הגלתה ע"י
סנחריב מלך אשור. ועתה אשוב לבאור המלות: איתן, שם התאר: ושים, מקור: בסלע,
כמו המבצר הגבוה לסלע לפי ארובם נבנים על סלע, כ"כ הרר"ק בארבי' ארם סלע. ולי נראה
שתפש במליצתו מלת קנך להיותה מופלת על שם קין כדרך המלין העברי לדבר בלשון מופל על
לשון, כמו בלחי החמור חמור חמרתים (שופטים ט"ו ט"ז). ועל זה תסב ג"כ מלת בסלע,
כי כן דרך קנת מיני עופית, לבחדש בין יהרסו עוברי דרך קניהם, יחקקו' בסלע חוק, וגם
עבדיה בהנבאו על מפלת אדום המשיל תקפו וחזקת מבצריו, כקן הנחקק בסלע, ככתוב

בְּסֶלַע קִנֶּךָ: כג כִּי אִם־יִהְיֶה
לְבָעֵר קַיִן עַד־מָה אַשּׁוּר תִּשְׁבְּךָ:
כד וַיִּשָּׂא מְשָׁלוֹ וַיֹּאמַר אוֹי מִי
יִחְיֶה מִשִּׂמּוֹ אֵל: כה וְצִים מִיַּד
כִּתִּים וְעִנּוּ אַשּׁוּר וְעִנּוּ־עֵבֶר
גם

דיין נעזט אויף פעל־זען אַן־
געלעגט: (כג) דענגאָך ווירד
קין אויזגערייסט, וואָהין ווירד
אשור דיך טרייבען? (כג) הוב
פערנער זיינע גלייכניסרערע
אַן, אונד שפּראַך: אַך! ווער
קאַן זיך ערהאַלטען, ווען
גאָטט איהם'ז צו געדאַכט!
(כד) קרינגושיפע פאָן דער
קיזטע כתים, פלאָגען אשור,
פלאָגען עבר: געהן

תרגום אונקלוס

יִשְׁוֵי בְּכָרְךְ־תַּקִּיף מְדוֹרָךְ: (כב) אֲרֵי
אִם יְהֵי לְשִׁצְאָה שַׁלְטָאָה עַד מָה
אִתּוּרָאָה יִשְׁבֵּינָךְ: (כג) וּנְטַל מַתְלֵיהּ
וַאֲמַר וַוי לְחַיְוָיָא דְיֵהוֹן כַּד־יַעְבֵּד
אֱלָהָא יָת אִילֵּין: (כד) וְסִיעַן יְצַטְרְחוּן
מִכִּתָּאֵי וְיַעֲנוּן לְאָתוּר וַיִשְׁתַּעְבְּדוּן
לְעֵבֶר־פְּרָת ואף

רש"י

הבה כתחכמה לו ועתה כתישבת בחיתן ומשו'
של ישראל: (כב) כי אם יהיה לבער קין
גומר. אשריך שכתקעת לתוקף זה שאיכך
כטרל עוד מן העולם כי אף אם אתה עתיד
לגלות עם עשרת השבטים ותהיה לבער
ממקום שכתישבת שם מה בכך: עד מה אם ר
תשבך. עד היכן הוא מגלה אותך שמא לחלק
וחבור אין זה טרוד מן העולם אלא טלטול
ממקום למקום ותשוב עם שאר הגליות:
(כג) ויש מלוונומר. כיון שהזכיר את שביית
אשור אמר אוי מי יחיה משומו אל מי יכול
להחיות את עצמו משומו את אלה שלא ישים עליו הגוזר את אלה שיעמוד כנחרב ויבלבל
את כל האומות. ושוב יבאו כים מיד כתים ויעברו כתיים שהן ארמיים בבירוכיות גדולות
על אשור ועכו אותם שבעבר הנהר: וגם הוא עדי אובד. וכן פירש דניאל עד דקטילת חייתא
והובד גשמה (דניא ז'): (כד) כים. ספינות גדולות כדכתי' וכי אדיר (ישעי' ל"ג) ובורכו רבתא:
בשטים

באור

דון לבך השיאך שכני בחגוי סלע מרום שבתו וגו' ואם בין כוכבי' שים קנך וגו' (עבדי' א' ד'
וה'), וכן מתורגם בל"א, (כב) לבער, ענין הכרתה והסרה, וכן ושבה והיתה לבער
(ישעי' ו' י"ג), כאשר יבער הגלל (מלכים א' י"ד יוד), ובערת הרע (דבריס י"ז
כ"אוכ"ב); אשור תשבך, שעורו מחנה אשור או מלכות אשור, ולכן נאמר בלשון נקבה,
וכן ותפל שבא ותקחם (איוב א' ט"ו), ותערך ישראל (שמואל א' י"ז כ"א): אוי מי יחיה משמו
אל, אחר שהזכיר תוקף מלכות אשור ונכחוכו הכפלא את האומות, כבא גם על מפלתו ואמר
מי יוכל להחיות את עצמו ולהנצל מגזרת האל אשר שם עליו, כי גם אשור עם כל תקפו לא יוכל
בבוא עתו: (כד) וצים, ארשו ליה, והנפרד כי, בפלם אף ברי יטריף עב (איוב ל"ז י"א),
לעי השדה (מיכה א' ז'), והרשוי בקבון כיים יו"ד ראשונה עי"ן הפעל, ויו"ד השמי' לרבים,
כמו אשר יסדה לבים (ישעיה כ"ג י"ג), וירושלים עיים תהיה (ירמיה כ"ו י"ז), אלא שהוקלה
המלה ונפלה יו"ד השרש ונשארה יו"ד הרבים, כמו הפנירה פיס (שמואל א' י"ג כ"ב), ועכינו
ספינות גדולות: מיד בתים, הם הרומיים, והיא היתה הרביעית שראה דניאל, ולא נכללה
המלכות הזאת במלכות יון, כי היא השמידה מלכות יון ואף כי כתים הוא מבני יון, אין תימה
שנחשב למלכות בפני עצמו, כי הענין הוא כמו בכנען שהיבוסי והאמרי והגרגשי והחוי הם בניו,
והם ולכיהם יקשטו כל אחד לגוי בפני עצמו, כמו שכתוב החתי והגרגשי והאמרי והכנעני והפרזי
וחוי וקיבוסי שבעה גוים רבים ועצומים ממך (דבריס ז' א'), והיה כן נעבור כי כל אחד מאלה
הבנים

וְגַם־הִוא עֲדֵי אֹבֵד׃ כה וַיָּקָם בִּלְעָם וַיֵּלֶךְ וַיָּשָׁב לִמְקֹמוֹ וְגַם־בָּלָק הָלַךְ לְדַרְכּוֹ׃ פ

כה א וַיֵּשֶׁב יִשְׂרָאֵל בַּשִּׁטִּים וַיָּחֶל הָעָם לִזְנוֹת אֶל־בְּנוֹת מוֹאָב׃ ב וַתִּקְרֶאנָה לָעָם לְזִבְחֵי אלהיהן

גענען ענדליך זעלבוט צו גרונדע: (כה) הירויף מאַכטע זיך בלעם אויף, אונד קעהרטע אַן זיינען אָרט צו־ריק: אונד בלק צאָג אויך זיינען וועג:

כה (א) אַלז ישראל צו שטים לאַג: פינג דאַז פאָלק אַן מיט דען טאָכטערן מואבז הוररייא צו טרייבען: (ב) דיזע לודען דאַז פאָלק איין, צו דען אָפּפערמאַלען איהרער

רש"י

כה (א) בשטים. כך שמה: לזנות אל בנות מואב. על ידי עצת בלעם כדלקמן

תרגום אונקלוס

וְאַף אִינּוּן לְעַלְמָא יֵיבְדּוּן: (כה) וְקָם בִּלְעָם וַאֲזַל וְתַב לְאַתְרֵיהּ וְאַף בָּלָק אֲזַל לְאוֹרְחֵיהּ:

כה (א) וְיָתֵיב יִשְׂרָאֵל בְּשִׁטִּין וּשְׁרֵי עַמָּא לְמִטְעֵי בָּתַר בְּנָת מוֹאָב: (ב) וְקָרָאָן לְעַמָּא לְדִבְחֵי. טעותהון

באור

הבנים היה לגוי עצום, ושאר בני כנען אשר לא גברו כאחיהם כתייאסו אליו, וכן אדן מגרים תתייקם למגרים בן אם, ופלשתים וכפתורי' בניו לעמים אחרי', וכן במשפחות המוכרות בפ' פנחס למכיר משפחת המכירי ומכי' הוליד את גלעד לגלעד משפח' ה גלעדי (במדבר כ"ו), וכן רנים, אף כאן בני יון אלישה ותרשים ודדנים כתייאסו ליון, והם מלכות אלישית, וכתים היה לגוי עצום, ונחשב למלכות הרביעית. כל זה מדברי הרמב"ן: ועיין עוד שם שהאריך בדברים נכוחים לסתור דעת הראב"ע שחשב מלכות הרומיים עם היוונים למלכות אחת, והיא המלכות השלישית, וחשב מלכות ישמעאל למלכות הרביעית, בראותו תוקף ממשלתם, ונפל פחדם עליו, ונדקו דברי הרמב"ן מדבריו: מיד, ממקום, כמו ועל יד הירדן (שם י"ג ל), ויד תהיה לך (דברים כ"ג י"ג): וגם הוא, כתים שהוא שם יחיד ואם הוא על משפט ל' רנים, והעד ובני יון אלישה ותרשים כתים (בראשית י'), שהוא שם עצם אחד. והכוונה שיגואו הרומיים היושבים על יד ים האמצעי (מיטעלענדישע זעע) בספינות דרך ים האמצעי עד סוף א"י ועשם ביבשה עד אשור ועצו אותם ועצו גם את ישראל שגלו לשם והמה נקראים עברייים ע"ש אברהם רחם יקוסם ואמונתם שהי' מעבר הנהר, ור"ל שיעצו האיגלים והגוים, עד מוח יוצ נם הוא ויהיה עדי אבד: (כה) ויקם בלעם, כתב הראב"ע כי שוכב הי' ותרדמה נפלה עליו, וכן אמר טבל וגלוי עינים עכ"ל. והנס מה יענה בפסוק ויקומו וילכו ויחדיו אל בתר שנא (שם כ"ב י"ט) וכן נעשו ויקם וילך וינז עשו את הנבואה (שם כ"ה כ"ג), והנכון כי הוא כאחד על אחדם המתשורר מן המנוחה ללכת, בין שהיה שומד בין יושב, וכן נמלאת מלה זאת לרוב קודש לשון הליכה:

כה (א) בשטים, כך שמה, וכן כתוב ויחנו על הירדן מבית הישימון עד אבל השטים, והכל בערבות מואב, כי לא זזו משם, וגם יהושע שלח משם מרגלים: ויחל, מבעלי הכפל מהבנין הכבד העיסף: לזנות אל בנות מואב, ע"י עצת בלעם, כדלקמן בחלק (רש"י), ובקמת שהזנות הזה לא היתה מזמת הנשים, כי אם בעצת אנשיהם וגדוליה',

אֱלֹהֵיהֶן וַיֹּאכַל הָעָם וַיִּשְׁתַּחֲווּ
לֵאלֹהֵיהֶן: ג וַיִּצָּמֶד יִשְׂרָאֵל
לְבַעַל פְּעוֹר וַיִּחַר־אַף יְהוָה
בְּיִשְׂרָאֵל: ד וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־
מֹשֶׁה קַח אֶת־כָּל־רָאשֵׁי הָעָם
וְהוֹקַע אוֹתָם לַיהוָה נֶגֶד הַשָּׁמֶשׁ
וְיָשֹׁב חֲרוֹן אַף־יְהוָה מִיִּשְׂרָאֵל:
ה וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־שֹׁפְטֵי
יִשְׂרָאֵל הִרְגוּ אִישׁ אַנְשָׁיו
הַנִּצְמָדִים

תרגום אשכנזי קמג

איהרער גאָטטער: דיא לייטע אַסען אונד פֿערעהרטן איהרע גאָטטער: (ג) ישראל הינג אַלזאָ דעם בעל פעור נאַך: וואָריבער דער צאָרן דעז עוויגען ווידער ישראל ענטבראַנטע: (ד) דער עוויגע שפּראַך צו משה, נים אַללע הייפּטער דער נאַציאָן צוזאַמ־מען, אונד לאַס דיזע, אַם העללען טאָגע, דעם עוויגען צור עהרע, אויפֿהענקען: זאָ ווירד זיך זיין צאָרן פֿאָן ישראל אַבוועגדען: (ה) משה שפּראַך צו דען ריכטערן דער נאַטציאָן: יעדער ערווירגע זיינע לייטע, דיא

תרגום אונקלוס

טַעֲוָתְהוֹן וְאָכַל עַמָּא וּסְגִידוּ
לְטַעֲוָתְהוֹן: (ג) וְאִתְחַבַּר יִשְׂרָאֵל
לְבַעְלָא פְּעוֹר וּתְקִיף רוּגְזָא דַיְיָ
בְּיִשְׂרָאֵל: (ד) וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה דְּבַר
יַת כָּל־רֵישֵׁי עַמָּא וְדוּן וּקְטוֹל דְּחַיָּב
קְטוֹל קֳדָם יְיָ לְקֳבֵיל שִׁמְשָׁא וְיִתּוּב
תְּקוּף רוּגְזָא דַיְיָ מִיִּשְׂרָאֵל: (ה) וַאֲמַר
מֹשֶׁה לְדַיָּנֵי יִשְׂרָאֵל קְטוּלוּ גְּבַר
גַּבְרוֹהִי דְּאִתְחַבְּרוּ

רש"י

כדאיתא בחלק: (ב) ויזבחו לאלהיהן. כשתקף יצרו עליו ואומר לה השמיעי לי והיא מוציאה לו דמות פעור מחיקה ואומרת לו השתחוה לזה: (ג) פעור. על שם שפוערין לפניו פי הטבעת ומוציאין רעי זו היא עבודתו: ויחר אף ה' בישראל. שלח בהם מגפה: (ד) קח את כל ראשי העם. לשפוט את העובדים לפעור: והוקע אותם. היא תלייה כמו שמציאו בבני שאול והוקעום לה' (שמואל ב' כ"א) ושם תלייה מפורשת בע"א בסקילה וכל הנסקלין נתלין: נגד השמש. לעין כל. ומדרש אגדה השמש מודיע את החוטאים העבר נקבל מכנגדו והחמה זורחת עליו: (ה) הרגו איש אנשיו. כל אחד ואחד מדייני ישראל היה הולך שנים ודייני ישראל שמונת רבוא ושמונת אלפים כדאית'

באור

אשר נכלו להם על דבר פעור, כי נכלו להם בזמה להדיחם אחרי בעל פעור, ולכן יתכן שהי' בלעם בעצה שהוא גדול עצתם, ודעתו להרע לישראל ועשה בזה כל יכלתו, כמו שנאמר אל אנה וגו' ולכך הרגוהו בחרב. (הרמב"ן): (ג) ויצמד, לשון קבוד, מגזרת צמד בקר: ויחר אף ה' בישראל, שלח בהם מגפה: (ד) קח את כל ראשי העם, לשפוט את העובדים לפעור (סנהדרין ל"ה): והוקע, לשון תלייה כמו שמציאו בבני שאול, והוקעום לה' (שמואל ב' כ"א ו'), ושם תלייה מפורשת. (רש"י): אותם, הנצמדים, וכן כתוב ויאמר משה אל שפטי ישראל, והכוונה כדברי המתרגם האחרונים, שילכו ויעשו את החייב, ודון וקטול דחייב קטול, ודין ע"א בסקילה, וכל הנסקלים נתלין: נגד השמש, לעין כל: (ה) הרגו איש

הַנִּצְמָדִים לְבַעַל פְּעוֹר: יוְהִנֵּה
אִישׁ מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל בָּא וַיַּקְרֵב
אֶל־אֶחָיו אֶת־הַמִּדְיָנִית לְעֵינֵי
מֹשֶׁה וּלְעֵינֵי כָּל־עֲדַת בְּנֵי־
יִשְׂרָאֵל וְהֵמָּה בֹכִים פֶּתַח אֹהֶל
מוֹעֵד: זוַיַּרְא פִּינְחָס בֶּן־אֶלְעָזָר
בֶּן־אַהֲרֹן הַכֹּהֵן וַיָּקָם מִתּוֹךְ
הָעֵדָה וַיִּקַּח רֹמַח בְּיָדוֹ: חוַיָּבֹא
אַחַר אִישׁ־יִשְׂרָאֵל אֶל־הַקֻּבָּה

וידקר

תרגום אשכנזי

דיא זיך אַן בעל־פעור גע־
האַנגט האַבען: (ו) אינדעם
קאַם איין מאַן אויז דען
קינדערן ישראל'ז, אונד
פירטע איינע מדינטן צו
זיינען ברידערן, פאָר דען
אויגען משה, אונד דער
גאַנצען געמיינע דער קינדער
ישראל'ז: דיא אין דעם איינ־
גאַנגע דעז שטיפטזעלטז
וויינטען: (ז) פינחס זאָהן
אלעזר, זאָהן דעז פריזטער
אהרן, זאַהע דיזעז: שטאַנד
אויף אויז דער געמיינע, נאַם
איינען שפיס: (ח) גינג דעם
מאַנגע אויז ישראל נאַך אין
דאָז שלאַפצימער, אונד

רש"י

כדלתיה בסנהדרין): (ו) והנה איש מבני ישראל בא. כתקבצו שבטו של שמעון לגל זמרי שהי' נשיא שלהם ואמרו לו אתה כדונין במיתה ואתה יושב כו' כדלתיה באלו הן הנשרפין בסנהדרין: את המדינית. כזבי בת צור: לעיני משה. אמרו לו משה זו אסורה או מותרת אם תאמר אסורה הא יתרו מי התירה לך כו' כדלתיה התם: והמה בוכים. כתעלמה ממנו הלכה נעו כולם בבכיה. בענל עמד משה כנגד שנים רבוא שנאמר ויטחן עד אשר דק וגו' וכאן רפו ידיו אלא כדי שיבא פנחס ויטול את הרמוי לו: (ו) וירא פנחס. ראה מעשה ונזכר הלכה אמר לו למשה מקובלני מאב הבועל ארמית קנאין פוגעין בו אמר לו קריינא דאגרתא איהו להוי פרוונקא עיד ויקח רומח בידו ועמד: (ח) אל הקבה. אל האהל: אל קובתה

תרגום אונקלוס

דְּאִתְחַבְּרוּ לְבַעְלָא פְּעוֹר: (ו) וְהָא
גַּבְרָא מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲתָא וְקָרִיב לְוָת
אָחוֹהִי יָת מִדְיָנִיתָא לְעֵינֵי מֹשֶׁה
וּלְעֵינֵי כָּל־כְּנִשְׁתָּא דִּבְנֵי יִשְׂרָאֵל
וְאִינּוּן בָּכִין בְּתָרַע מַשְׁכַּן זִמְנָא:
(ז) וַחֲזָא פִּנְחָס בַּר־אֶלְעָזָר בַּר־
אַהֲרֹן כַּהֲנָא וְקָם מִגּוֹ כְּנִשְׁתָּא וּנְסִיב
רוּמְחָא בִּידֵיהּ: (ח) וְעָאל בָּתַר גַּבְרָא
בַּר יִשְׂרָאֵל לְקֻבְּתָא

וכזע

באור

את אנשיו, כל ג"ד וכ"ד ידין את שבטו ואת אליפו, ואמר הרלב"ע, וידעו כי הרגו ואם לא הזכיר הכתוב ע"כ, וכן נראה מפ"ם כי כל אים אשר הלך אחרי בעל פעור השמידו ה' אלהיך מקרבך (דברים ד' ג'), ולדעת רז"ל בסנהדרין היו המתים רבים מאוד יותר מי"ג רבוא, ואמר הרמב"ן ז"ל, שאין סוגת האגדה הזאת, אלא לומר שכפי המצוה יהיו ההרוגים כל כך, כי היו החוטאים רבים, אבל הענין בעדיהם ענין פינחס, כי ע"י קנאתו השיב את חרון אף ה' מישראל, והשם לא טוה להוקיע אותם כי אם למען ישוב חרון אפו ותעצר המגפה: ועתה בזכות פינחס נעצרה המגפה וקיו הנגמרים, אבל השמידם השם אח"כ טרם עברם את הירדן, והו שכתוב כי כל האים אשר הלך אחרי בעל פעור השמידו ה' אלהיך מקרבך, ואתם הדבקים

בה'

בלק פינחס כה

וַיִּדְקֹר אֶת־שְׁנֵיהֶם אֶת־אִישׁ
יִשְׂרָאֵל וְאֶת־הָאִשָּׁה אֶל־קֻבָּתָהּ
וַתֵּעָצַר הַמַּגֵּפָה מֵעַל בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל: ט וַיִּהְיוּ הַמֵּתִים בַּמַּגֵּפָה
אַרְבָּעָה וְעֶשְׂרִים אָלֶף: פ
י וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר:
יא פִּינְחָס בֶּן־אֶלְעָזָר בֶּן־אַהֲרֹן
הַכֹּהֵן הֵשִׁיב אֶת־חֲמָתִי מֵעַל
בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל בְּקַנְאוֹ אֶת־קִנְאָתִי

פ"ר פנחס

יוד זעירא בתוכם

תרגום אונקלוס

וּבְזַעֲיַת תַּרְוֵיהוֹן יַת גַּבְרָא בַּר יִשְׂרָאֵל
וְיַת אִתְּתָא לְמַעְהָא וְאִתְכְּלֵי מוֹתָנָא
מֵעַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: (ט) וַהֲווֹ דְּמִיתוּ
בְּמוֹתָנָא עֶשְׂרִין וְאַרְבְּעָא אַלְפִין:
(י) וּמַלֵּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמֵימָר:
(יא) פִּנְחָס בַּר־אֶלְעָזָר בַּר־אַהֲרֹן
כָּהֲנָא אֲתִיב יַת־חֵמָתִי מֵעַל בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל בְּדַקְנָאֵיהּ יַת־קִנְאָתִי בֵּינֵיהוֹן

תרגום אשכנזי קמר

אונד דורכשטאַך זיא ביידע,
זאָ וואָהל דען מאַן אויז ישראל,
אַלז דיא פרויא, דורך איהרען
בויך: דיהירדורך וואַרד דיא
זייכע אַבגעווענדעט פאָן דען
קינדערן ישראל: (ט) דיא
אין דיזער זייכע שטאַרבען:
וואַרען אַן דער צאַהל פיער
אונד צוואַנציג טויזענד:
(י) דער עוויגע רעדטע מיט
משה, אונד שפראַך:
(יא) פינחס, זאָהן אלעזר,
זאָהן דעז פריזטערז אהרן,
האַט דורך זיינען אייפער פיר
מיך, מיינען צאָרן פאָן דען
קינדרן ישראל'ז אַבגעווענדט:
אונד

רש"י

קונאתה • כמו הלחייס והקינה כיון בתוך זכרות של זמרי ונקבות שלה ולאו כולם שלא לתנס הרגס והרבה נמיס נעשו לו כו' כדאיתא התס:

(יא) פנחס בן אלעזר בן אהרן הכהן • לפי שהיו השבטים מנזיס אותו הראיתם בן פוטי זה שפיטס אבי אמו עגליס לע"ז והרג בזיא שבט מישראל לפיכך בא הכתוב ויתכו אחר אהרן: בקנאו את קנאתי בנקמו את נקמתי בקנאו את הקנף שהיה לי לקנוף כל לשון קנאה הוא המתחרה לנקוס נקמת דבר אכטורטעמאהן בלע"ז (בל"א מייפער

באור

בה' אלהיכם חייס כלכם היום (שם ד' ג' וד'): (ז) ויראו, ויקם, כאשר ראה אז קם: (ח) הקבה ענין אהל, וקרוב לו בלשון הערב שם לחדר קטן עשוי לשכוב שם, חדר המטות • קבה, מדרש קבב, והדגש שבלמ"ד על חסרון הי"ן: קבתה, בטנה, כמו הקבה, וכן תרגם אונקלוס למערא: קבתה, ממה שלא נדגש הבי"ת נראה שאינה מהכפולים, אבל היא מנע"ו מענין הרוע והלחייס והקבה, ואחרי שבשמות מנע"ו לא תשתנה תה"ג שתחת הפ"א לשולש, וכן בתשבה קינת הנכרי וכו' לא תשתנה הנית"י בשמיכות, נראה שהנפרד במלה הזאת קובה והראוי בכנוי קובתה ובא בק"ש תשורת החול"ם אביו, ועניבו כמו בניר"י, וכמו את"ם ותשכנו: (יא) בקנאו את קנאתי, בנקמו את נקמתי, בקנאו את הקנף שהי' לי לקנף, וכל לשון קנאה הוא המתחרה לנקוס נקמת דבר, אכפרי"מט בלע"ז • (רש"י), ב"ל אכפורט"ענט, ובל"א (תייפר), ובאור הכתוב ע"י שקנא את קנאתי בתוך בני ישראל השיב את חמתי מעליהם ונתם שלא כליתי אותם בחמתי: בקנאו, נפל הדגש שיהי' לסימן הבנין וכן פעמים רבות אם

התוכ

בְּתוֹכָם וְלֹא־כִלִּיתִי אֶת־בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל בְּקִנְאָתִי׃ יב לָכֵן אֱמֹר
הִנְנִי נֹתֵן לוֹ אֶת־בְּרִיתִי שָׁלוֹם׃
יג וְהָיְתָה לוֹ וּלְזַרְעוֹ אַחֲרָיו
בְּרִית כְּהֻנַּת עוֹלָם תַּחַת אֲשֶׁר
קִנֵּא לֵאלֹהָיו וַיְכַפֵּר עַל־בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל׃ יד וְשֵׁם אִישׁ יִשְׂרָאֵל
הַמֻּכֶּה אֲשֶׁר הֻכָּה אֶת־הַמִּדְיָנִית
זִמְרִי בֶּן־סָלוּא נְשִׂיא בֵית־אָב

ויו קטיעא לשמעני

אונד איזט אורזאך, דאס איך
דיא קינדער ישראל'ז אין
מיינעם אייפער ניכט אויף־
געריבען האבע: (יב) דארום
פערמעלדע איהם: איך געבע
איהם הירמיט מיינען בונד
דער גליקזעליגקייט: (יג) ער
אונד זיינע נאכקאממען זאל־
לען דען בונד דעז עוויגען
פריזטערטהומז עום לאהנע
האבען: ווייל ער פיר זיינען
גאטט אייפער בעציינגט, אונד
דיא קינדער ישראל'ז פער־
זאהנט האט: (יד) דער מאן
פאן ישראל, דער מיט דער
מדינטין אומקאם, היס זמרי,
זאהן סלוא: איין פאמיליענפירזט

אויז

רש"י

לשון פר): (יב) את בריתי שלום. שתהא לו לברית שלום כאדם המחזיק טובה וחטות למי שעושה עמו טובה אף כאן פירש לו הקב"ה שלמותיו: (יג) והיתה לו. בריתי זאת: ברית כהנת עולם. אף על פי שכבר נתנה כהונה לזרעו שלאהרן לא נתנה אלא לאהרן ולבניו שנמשחו עמו ותולדותיהם שיולידו אחר המשחתן אבל פנחס שנולד קודם לכן ולא נמשח לא נא לכלל כהונה עד כאן וכן שניהו בזבחים לא נתכהן פנחס עד שהרגו לזמרי: לאלהיו. בשביל אלהיו כמו המקנא אתה לי וקנאתי לציון (זכריה ח') בשביל ציון: (יד) ושם איש ישראל וגומר. במקום שייחס את

תרגום אונקלוס

בֵּינַיְהוֹן וְלָא שֵׁצִיתִי יָת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
בְּקִנְאָתִי׃ (יב) בְּכֵן אֵימַר הָא־אֲנָא
גָּזַר לֵיהּ יָת־קְנָמֵי שְׁלָם׃ (יג) וּתְהֵי
לֵיהּ וְלִבְנוֹהִי כַּתְרוּהִי קְיָם כְּהוּנַת
עָלַם חֲלַף דִּי קַנֵּי קֳדָם אֱלָהֵיהּ וְכַפַּר
עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׃ (יד) וְשׁוּם גֻּבְרָא
בַּר יִשְׂרָאֵל קְטִילָא דִּי אִתְקְטֵיל עִם
מִדְיָנֵיתָא זִמְרִי בַּר סָלוּא רַב בֵּית אַבָא

לבית

באור

הלות הלא בשו"א תחסר הדגש וכמו המבקשים (שמות ד' י"ט): (יב) לכן אמר, יב"ש תרגם קולר העברי, בשביל לומר ליה, וכן מתורגם בל"א: את בריתי שלום, טעמו את בריתי ברית שלום כמו כסאך אלהים, ולפיס כן (רלב"ע), ירגה בזה לפי שלא יתכן הכנה במלה הסמוכה לאחריה, לכן חזר שיחסר הנסמך, והיותר כראה שמלת שלום היא תואר הפעל כמוכר פעמים רבות, ושעורו הנני נותן לו את בריתי בבתיבה המשלמת ומאשרת את מקבליה: (יג) והיתה לו, ברית זאת ברית כהונת עולם (רש"י), ודעת רלב"ע שהן שתי הבטחות, האחת במה שנתן לו ברית שלום, פי' שלא יגור מאחי זמרי כי הי' פגיע בית אב, ושכרו שתהי' לו ולזרעו אחריו ברית כהונת עולם: אשר קנא לאלהיו, בשביל אלהיו כמו קנאתי לציון (זכריה ח' ב'), וקנאתי לשם קדשי (יחזקאל ל"ט כ"ה): (יד) אשר הכה את המדינית,

לְשִׁמְעוֹנִי: טו וְשֵׁם הָאִשָּׁה הַמֻּכָּה
הַמִּדְיָנִית כָּזְבִּי בַּת־צוּר רֹאשׁ
אֻמּוֹת בֵּית־אָב בְּמִדְיָן הִוא: פ
טז וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר:
יז צָרוֹר אֶת־הַמִּדְיָנִים וְהִכִּיתֶם
אוֹתָם: יח כִּי צֹרְרִים הֵם לָכֶם
בְּנִכְלֵיהֶם אֲשֶׁר־נִכְּלוּ לָכֶם עַל־
דְּבַר־פְּעוֹר וְעַל־דְּבַר כָּזְבִּי בַת־
נְשִׂיא מִדְיָן אֲחֹתָם הַמֻּכָּה בְיוֹם־
המגפה

(טו) אונד דיא מדיניטישע פרויא, דיא אומקאם, היס כזבי, טאָכטער צור: דער אויך איין פאַמיליענהויפט, אונטער דען פאָלקערשאַפטן צו מדין וואר: (טז) דער עוויגע רעדעטע הירויף מיט משה, אונד שפראַך: (יז) איבט פיינדזעליגקייט געגען דיא מדינים אויז: אונד שלאַגט זיא: (יח) דען זיא האַבען פיינדזעליג געגען אייך געהאַנדעלט, אינדעם זיא אייך מיט הינטערליסט נאַך־געשטעלט האַבען, דורך דען אַבגאָטט פעור: אונד דורך איהרע שוועזטער כזבי, דיא טאָכטער דעז מדינישען פירזטען, דיא אַם טאָגע דער

תרגום אונקלוס

לְבֵית שִׁמְעוֹן. (טו) וְשׁוּם אִתְּתָא
דְּאִתְקְטִילַת מִדְיָנְתָא כָּזְבִּי בַּת־צוּר
רֵישׁ אוּמֵי בֵּית אַבָּא בְּמִדְיָן הִוא:
(טז) וּמַלֵּיל יְיָ עִם־מֹשֶׁה לְמֵימָר:
(יז) אָעִיק יַת־מִדְיָנָאֵי וְתִקְטֹל יַתְהוֹן:
(יח) אֲרֵי מְעִיקִין אִנּוּן לְכוֹן בְּנִכְלֵיהוֹן
דִּי־נְכִילוּ לְכוֹן עַל עֵיסַק פְּעוֹר וְעַל
עֵיסַק כָּזְבִּי בַת רַבָּא דְּמִדְיָן אֲחָתְהוֹן
דְּאִתְקְטִילַת בְּיוֹמָא דמותנא

רש"י

לבית שמעון. (טו) ושום אתתא דאתקטילת מדינתא כזבי בת־צור ריש אומי בית אבא במדין הוא: (טו) ומליל יי עם־משה למימר: (יז) אעיק ית־מדינאי ותקטל יתהון: (יח) ארי מעיקין אנון לכון בנכליהון די־נכילו לכון על עיסק פעור ועל עיסק כזבי בת רבא דמדין אחתהון דאתקטילת ביומא דמותנא

לת הנדיק לשנה ייחס לת הרשע לנגאי: נשיא בית לאב לשמעוני. לאחד מחמשת בתי אבות שהיו לשבט שמעון. דבר אחר להודיע שכחו של פנחס שהע"פ שזה היה נשיא לא מנע את עצמו מלקנא לחילול השם לכך הודיעך הכתוב מי הוא המוכה: (טו) ושם האשה המוכה וגומר. להודיעך שכאתן של מדינים שהפקירו בת מלך לזנות כדי להחטיא את ישראל: ראש אומות. אחד מחמשת מלכי מדין את חוי ואת רקם ואת צור וגומר. והוא היה חשוב מבולס שנאמר ראש אומות ולפי שנהג בזיון בעצמו להפקיר בתו מנאו שליש: בית אב. חמשה בתי אבות היו למדין עיפה ועפר וחנוך ואבידע ואלדעה וזה היה מלך לאחד מהם: (יז) צרור. (יח) כי צוררים הם לכם. על דבר פעור. שהפקירו

באור

עם המדינית: נשיא בית אב, נשיא על אחד מחמשת בתי אבות שהיו לשבט שמעון, ונשיא השבט הי' ראש על כל בתי האבות, ולכן נקרא ראש לבית אבותיו: (טו) ראש אמות, ראש על משפחה אחת מחמשת המשפחות אשר למדין, כאשר יבאר באמרו בית אב במדין, ונקרא כל אחד מהם בשם מלך, כמ"ש ואת מלכי מדין וגו' את אוי ואת רקם ואת צור וגו' (להלן ל"א ח'): (יז) צרור את המדינים, אחר שנתן שכר טוב לנדיק טוב להפרע מן הרשעים: צרור, מקור במקום צווי, כמו שמור זכור: (יח) בנכליהם, ענינו מחשבה רעה וערמה, כמו ויתנכלו

דער זייכע וועגען פעורז אומ׳
געקאָממען איזט: עז וואר
נאך דער וייכע:

כו (ח) אלז דער עוויגע צו
משה אונד צו אלעזר,
זאָהן דעז פריזטערז אהרן
שפראך וויא פאָלגט:
(ג) געהמעט דיא אנצאהל
דער גאנצען געמיינע דער
קינדער ישראל׳ז אויף, פאן
צוואנציג יאהרען אן, אונד
דאריבער נאך איהרען
פאמיליען: זא פיל איהרער
דינזטע טרהון קאָנגנען, אין
ישראל: (ד) משה אונד דער
פריזטער אלעזר רעדעטע
מיט איהנען דיזערהאלב און
דען געפילדען מואב׳ז:
אם ירדן נעגען יריחו,

המגפה על־דבר־פעור: יט וידבר
אחרי המגפה פ פסוק בתחילת פסוק
כו ח ויאמר יהוה אל־משה
ואל אלעזר בן־אהרן הכהן
לאמר: ג שאו את־ראש כל־
עדת בני־ישראל מבן עשרים
שנה ומעלה לבית אבתם כל־
יצא צבא בישראל: ד וידבר
משה ואל־אלעזר הכהן אתם
בערבת מואב על־ירדן ירחו
לאמר

אונר

רש״י

שהפקירו בנותיה׳ לזנות כדי להטעותכם אחר
פעור׳ ואת מואב לא נזה להשמיד מפני רות
שהיתה עתידה לצאת כדאתרינן בבבא קמא:
(יט) ויהי אחרי המגפה ונומר׳ משל לרועה
שנכנסו זאבים לתוך עדרו והרגו בהן והוא
מונה אותן לידע מכן הנותרות׳ ד״א כשיצאו
ממצרים ומסרו למשה נמסרו לו במנין עכשיו
שקרב למות ולהחזיר לארצו מחזירן במנין:

כו (ב) לבית אבותם׳ על שבט האב
יתיחסו׳ולא לאחר האם: (ג) וידבר משה
ואלעזר הכהן אותם׳ דברו עמם על זאת שבוה
המקום למטותם: לאחר׳ אמרו להם גריכי׳
אתם ליתנות: (ד) מבן עשרים שנה ומעלה
כאשר

תרגום אונקלוס

דמותנא על עיסק פעור: (יט) והוה
כתר מותנא:

כו (ח) ואמר יי למשה ולאלעזר
בר אהרן כהנא למימר:
(ב) קבילו ית חושבן כל־כנשתא דבני
ישראל מבר עשרין שנין ולעילא
לבית אבהתהון כל גפיק חילא
בישראל: (ג) ומליל משה ואלעזר
כהנא ואמרו למימני יתהון במישריא
דמואב על ירדנא דיריחו למימר:

באור

ויתנכלו אותו (בראשית ל״ז י״ח), כי בתחבולות ערמה נקשו להדיחכם מעל ה׳ להנאם לבעל
פעור ועל דבר כובי אמתם:

כו (א) ויאמר ה׳ אל משה, הפסוק הזה מקושר על ויהי אחרי המגפה, ובאחרו שהיה
אחרי המגפה כאשר נזה ה׳ למטות את ישראל, כי על המטים האלה אמר לאלה
תחלק הארץ, לכן היה צריך לדעת מספר הנותרים מהם אחרי המגפה: שאו את ראש,
ת״ח קבילו׳ית חוסבן, וכן מתורגם בל״א: כל יצא צבא, יתכן שמלת בבא תואר הפעל הוא
ופירושו יציאת בבא, וכבר פירשתי למעלה (ח׳ י״ג): (ג) אתם, עתה וכן רבים: על ירדן
ירחו

פינחס כו

לֵאמֹר: ד מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה
וָמַעְלָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־
מֹשֶׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל הַיֹּצְאִים
מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם: שני ס רְאוּבֵן
בְּכוֹר יִשְׂרָאֵל בְּנֵי רְאוּבֵן חֲנוֹךְ
מִשְׁפַּחַת הַחֲנֹכִי לְפַלּוּא
מִשְׁפַּחַת הַפַּלֻּאִי: ו לְחֶצְרֹן
מִשְׁפַּחַת הַחֶצְרוֹנִי לְכַרְמִי
משפחת

תרגום אשכנזי קמו

אונד שפראַכען: (ד) פֿאָן צוואַנציג יאָהרען אָן, אונד דאַריבער, (וואָלל אַללעז געצאָהלט וועדען): וויא דער עוויגע (שאָן עהעדעם) דעם משה אונד דען קינדערן ישראל'ז בעפאָהלען האַטטע, דיא אויז מצרים געצאָגען וואָרען: (ה) ראובן, דער ערסטגעבאָהרנע ישראל'ז: דיא קינדער ראובן וואָרען חנוך אונד דאַז חנוכישע געשלעכט, פֿאָן פלוא דאַז פלואישע געשלעכט: (ו) פֿאָן חצרון דאַז חצרונשע געשלעכט: פֿאָן כרמי דאַז

תרגום אונקלוס

(ד) מִבַּר עֶשְׂרִין שְׁנִין וּלְעֵילָא כְּמָא
דִי פַקִּיד יְיָ יָת מֹשֶׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל דִּי־
נְפָקוּ מֵאַרְעָא דְמִצְרָיִם: (ה) רְאוּבֵן
בּוּכְרָא דְיִשְׂרָאֵל בְּנֵי רְאוּבֵן חֲנוֹךְ
זַרְעִית חֲנוֹךְ לְפַלּוּא זַרְעִית פַּלּוּא:
(ו) לְחֶצְרוֹן זַרְעִית חֶצְרוֹן לְכַרְמִי
זרעית

רש"י

כאשר צוה וגומר • שיהא מונים מבן עשרים שנה ומעלה שנאמר כל העובר על הפקודים וגומר: (ה) משפחות החנוכי • לפי שהי' האומות מבזין אותם ואומרים מה אלו מתייחסין על שבטיהן שבוודאי הם שלא שלטו המצרים באמותיהם אם בנופן היומיושלים קל וחומר בנשותיהם לפיכך הטיל הקב"ה ח"א מכל זה ויו"ד מכל זה לומר מעיד אני עליהם שהם בני אבותיה' וחרו שמפורש ע"י דוד שבטי יה עדות לישראל (תהלים קכ"ב) הש הזה

באור

ירחו, אצל הירדן שהוא נגד עיר ירחו: (ד) מבן עשרים שנה ומעלה, זה הוא מ"ל בפני עצמו מוסב על מלת לאמר שבפסוק הקודם, ר"ל שזה הי' דבר משה ואלעזר עם ישראל שיהיו נמנים מבן עשרים ומעלה: כאשר צוה ה' את משה ובני ישראל, איננו שב על המצוה שצוה עתה למשה ולאלעזר, אבל מלת צוה היא ענר שכבר נשלם, ונאמר כאשר כבר צוה אל משה ואל בני ישראל היוצאים מארץ מצרים, שימנו מהם מבן עשרים כן עתה לא ימנו פחות מבן עשרים, ועל הכונה הזאת מתורגם בל"א: (ה) חנוך, חסר למ"ד הקנין והראוי לחנוך משפחת החנכי, הנה יש לשמות היחס הנמצאים בפרשה הזאת נטיות שונות, כי מצד הדקדוק הח"ק שבסופו עם יו"ד המשך אחריו הוא סיומן היחס, כמו חנוכי, פלואי, זרחי, פרצי בן כלם, ובשמות שיש להם ה"א נוסף תחול הה"א והח"ק הראוי להיות נחות אחרונה יבא תחת טו"ן טוספת עם יו"ד המשך אחריו, כמו מן שלה שלני, מן פיה פוני שהוא כמו פוני, אבל שהוכה הוי"ו ונעשה שור"ק גדול תחת קטן, או שתהיה על דרך השלמים שלהי, פוהי, והיה לפ"ז ראוי' ג"כ מן ימנה ובריעה ימנכי בריעני, או ימנהי בריעהי, והנה נימנה נשארים הה"א כמו בנפרד בלא יו"ד יהיה, ויקן

מִשְׁפַּחַת הַכַּרְמִי׃ ז אֵלֶּה
מִשְׁפְּחֹת הָרְאוּבֵנִי וַיִּהְיוּ
פְקֻדֵיהֶם שְׁלֹשָׁה וְאַרְבָּעִים אֶלֶף
וּשְׁבַע מֵאוֹת וְשִׁלְשִׁים׃ ח וּבְנֵי
פַלּוּא אֱלִיאָב׃ ט וּבְנֵי אֱלִיאָב
נְמוּאֵל וְדָתָן וַאֲבִירָם הוּא דָתָן
וַאֲבִירָם קְרוּאֵי הָעֵדָה אֲשֶׁר
הִצּוּ עַל־מֹשֶׁה וְעַל־אַהֲרֹן בַּעֲדַת
קֹרַח בְּהַצֹּתָם עַל־יְהוָה׃
י וַתִּפְתַּח הָאָרֶץ אֶת־פִּיהָ וַתִּבְלַע
אֹתָם וְאֶת־קֹרַח בְּמוֹת הָעֵדָה
קריאי קרי באכל

(ז) דיזעז זינד דיא געשלעכ־
טער דעז ראובנשן שטאַמ־
מעז: אונד דיא געמוזטערטען
דערזעלבען וואַרען אַן דער
צאַהל דרייא אונד פיר־ציג
טויזענד, זיבען הונדערט
אונד דרייסיג: (ח) דיא זאָהנע
פלוא וואַרען אליאב: (ט) דיא
זאָהנע אליאב'ז נמואל, דתן
אונד אבירם: דיזע דתן אונד
אבירם וואַרען דיא פער־
אָרדנעטע דער געמיינע, דיא
זיך ווידער משה אונד אהרן
אויפלעהנטען, פאַן דעם
אַנהאַנגע דעז קרח, דאַ זיא
זיך ווידער דען עוויגען אויף־
לעהנטען: (י) דאַ דען דיא
ערדע זיך אויפטהאַט, אונד
זיא געבוט קרח פערשלאַנג, דאַ אויך דער איבריגע אַנהאַנג אומקאַם: אינדעם דאַז

רש"י

מעיד עליהם לשבטיהם לפיכך נכולם כתב
החטוכי הפלוגי אבל ביומה לא הוכרך לומר
מספקת הימב' לפי שהסס קטוע בו יו"ל בראש
וה"ל בסוף: (ט) אשר הצו' את ישראל על
משה: בהצותם' את העם על ה': הצו' השיאו
את ישראל לריב על משה ל' הפעילו: (י) ויהיו
לנס

תרגום אונקלוס

זַרְעִית כַּרְמִי׃ (ז) אִלֵּין זַרְעָיַת רְאוּבֵן
וַהֲווֹ מְנָיָנֵיהוֹן אַרְבְּעִין וּתְלָתָא אַלְפִין
וּשְׁבַע מְאָה וּתְלָתִין׃ (ח) וּבְנֵי פַלּוּא
אֱלִיאָב׃ (ט) וּבְנֵי אֱלִיאָב נְמוּאֵל וְדָתָן
וַאֲבִירָם הוּא דָתָן וַאֲבִירָם מְעָרְעֵי
כְּנִשְׁתָּא דְּאִתְכְּנָשׁוּ עַל מֹשֶׁה וְעַל אַהֲרֹן בְּכִנְשְׁתָּא דְקֹרַח בְּאִתְכַּנּוּשֵׁיהוֹן עַל יְיָ׃
(י) וּפְתַחַת אַרְעָא יָת פּוּמַהּ וּבְלַעַת יָתְהוֹן וְיָת קֹרַח בְּמוֹתָא דְכִנְשְׁתָּא
כד

באור

ויון בריעה יאמר בריעי ונפלה הה"א ולא נשלמה בנו"ן, ובשמות שום להם יו"ל נחה בנפרד, כמו חני, שוני, לחזי, רלוים בנעיתם בשני יודי"ן נחים אחת מהנפרד, והשנית ליחס ותחסר יו"ל הנפרד, והכתיבה היא ליחס: (ז) ויהיו פקדיהם, לר"ז לפי שהכתיב אינו נס על המשפחות, אלא על הפרטים שנהן יהם הזכרים: (ט) אשר הצו, מבנין הפעיל ומורות חס"ן וכל"ה, כי ארבו נגה, ודגש הנל"י מורה על הסרון ט"ן פ"א הפעל והרקוי בתפלו הנטל ע"מ הזנו' וכן בהצותם הוא מקור מזה הבנין על דרך הזה, ושניהו לשון מריבה, ולפי שדון ולגירם היו סגת מריבת ישראל על משה ואהרן, לכן ישתמש בזולה הזאת בבנין הפעיל:
(י) ואת קרח במות העדה, פירשתי למעלה בס' קרח: ויהיו לנס, ענין הסרס הזה נגל
המקרא

בַּבַּאֲכֹל הָאֵשׁ אֶת חֲמִשִּׁים
וּמָאתַיִם אִישׁ וַיִּהְיוּ לְנֵס: יח וּבְנֵי
קֹרַח לֹא־מֵתוּ: ס יט בְּנֵי
שִׁמְעוֹן לְמִשְׁפְּחֹתָם לִנְמוּאֵל
מִשְׁפַּחַת הַנְּמוּאֵלִי לְיָמִין
מִשְׁפַּחַת הַיָּמִינִי לְיָכִין מִשְׁפַּחַת
הַיָּכִינִי: יג לְזֶרַח מִשְׁפַּחַת
הַזַּרְחִי לְשָׁאוּל מִשְׁפַּחַת
הַשָּׁאוּלִי: יד אֵלֶּה מִשְׁפְּחֹת
השמעני

דאַז פייאר דיא צווייא הונדערט אונד פונפציג מאַן פערצעהרטע, דיא דאַדורך צום שטראַפעקזעמפעל וואורדען: (יח) דיא זאָהנע דעז קרח אַבער זינד ניכט אומגעקאָממען: (יט) דיא זאָהנע שמעון נאַך איהרען געשלעכטערן: פאָן נמואל דאַז נמואלשע געשלעכט: פאָן ימין דאַז ימינשע געשלעכט פאָן יכין דאַז יכינשע געשלעכט: (יג) פאָן זרח דאַז זרחישע געשלעכט: פאָן שאול דאַז שאולשע געשלעכט: (יד) דיזען זינד דיא געשלעכטער דעז

תרגום אונקלוס

בַּד־אָכְלַת אֵישָׁתָא יָת תְּרֵין מְאָתָן וְחַמְשִׁין גַּבְרָא וַהֲווֹ לְאָת: (יח) וּבְנֵי קֹרַח לָא מִיתוּ: (יט) בְּנֵי שִׁמְעוֹן לְזַרְעָתָהוֹן לְנֻמוּאֵל זַרְעִית נֻמוּאֵל לְיָמִין זַרְעִית יָמִין לְיָכִין זַרְעִית יָכִין: (יג) לְזֶרַח זַרְעִית זֶרַח לְשָׁאוּל זַרְעִית שָׁאוּל: (יד) אִלֵּין זַרְעַיָת שמעון

רש"י

לנס. לאות ולזכרון למען אשר לא יקרב איש זר לחלוק על הכהונה: (יא) ובני קרח לא מתו. הם היו בענה תחלה ובשעת המחלוקת הרהרו תשובה בלבם לפיכך נתבבר להם מקום גבוה בגיהנם וישבו שם: (יג) לזרח. הוא טוחר לשון טוהר אבל משפחת אהל בטלה וכן חמש משבט בנימין שהרי בעשרה בנים ירד למצרים וכאן לא מנה אלא חמשה וכן אבנון לגד הרי שבע משפחות ומצאתי בגמרא ירושלמית שבשמת אהרן נסתלקו עכשו כבוד ונאו

באור

המקרא לשון התרוממות וגבהות, כמו ה' נסי (שמות י"ז ט"ו), כי נושא הנס הוא נושאו גבוה שמתראה על כל בני הנבא ואחריו ילכו, וכן נקרא וילון הספינה נס, כל פרשו נס (ישעיה ל"ג ד"ג), לפי שמרימין אותו על התורן אל אשר יהי' שמה הרוח להוליך הספינה אחריו תלך, ועל זה הדרך נקראים מעשי ה' וגבורתו אשר יעלה כל משכיל להשיגם בשם נסים, לפי שהם מורים לבני אדם דרכי השם ונפלאותיו בעבור תהי' יראתו על פניהם ואחריו ילכו, וכן אם לשבט ולעונש על המורדים במצותיו שיהי' לזכרון ולמשמרת לדור אחרון ולא ישוב עוד. ועל הדרך הזה אמר גם בבליעת עדת קרח ויהיו לנס ר"ל לזכרון למען אשר לא יקרב איש זר, וכן פירש"י ורא"ב"ע, וכן מתורגם בל"א: (יב) לנמואל, הוא ישואל (בראשית מ"ו י'): (יג) לזרח, הוא נחר (שם) כי הוראת זרח ונחר שתיהן לשון זהר הוא, משא"כ לזרח משפחת הזרחי האמור בבני יהודה (להלן כ'), שמו העצם הי' זרח, והנה בפ' ויגש (שם) מונה שם משפחות לשמעון ישואל וימין ואהד ויכין ונחר ושאול, והנה ימין ונחר הם נמואל וזרח שמונה כאן וכן ימין ויכין, ומשפחת אהד בטלה, וכן חמש משבט בנימין, כי בפרשת ויגש מונה עשרה בנים לבנימין בבואו למצרים

הַשְׁמֹעֲנִי שְׁנַיִם וְעֶשְׂרִים אֶלֶף
וָמֵאוֹתָיִם׃ ס טו בְּנֵי גָד
לְמִשְׁפְּחֹתָם לְצְפוֹן מִשְׁפַּחַת
הַצְּפוֹנִי לְחַגִּי מִשְׁפַּחַת הַחַגִּי
לְשׁוּנִי מִשְׁפַּחַת הַשּׁוּנִי׃ טז לְאֶזְנִי
מִשְׁפַּחַת הָאֶזְנִי לְעֵרִי מִשְׁפַּחַת
הָעֵרִי׃ יז לַאֲרוֹד מִשְׁפַּחַת
הָאֲרוֹדִי לְאַרְאֵלִי מִשְׁפַּחַת
הָאַרְאֵלִי׃ יח אֵלֶּה מִשְׁפְּחֹת בְּנֵי
גָד לִפְקֻדֵיהֶם אַרְבָּעִים אֶלֶף
וַחֲמֵשׁ מֵאוֹת׃ ס יט בְּנֵי
יהודה

רעו שמעונשן שטאַממען׃
צוזאַממען צווייא אונד צוואַנ־
ציג טויזענד אונד צווייא
הונדערט׃ (טו) דיא זאָהנע
גד נאַך איהרן געשלעכטערן׃
פֿאָן צפון דאַז צפונשע גע־
שלעכט, פֿאָן חגי דאַז חגישע
געשלעכט פֿאָן שוני דאַז
שונישע געשלעכט׃ (טז) פֿאָן
אזני דאַז אזנישע געשלעכט׃
פֿאָן ערי דאַז ערישע גע־
שלעכט׃ (יז) פֿאָן ארוד
דאַז ארודשע געשלעכט׃ פֿאָן
אראלי דאַז אראלישע גע־
שלעכט׃ (יח) דיא געשלעכ־
טער דער קינדער גד ענט־
היללטען אַן געמוזטערטען׃
פֿירציג טויזענד אונד פֿינף
הונדערט׃ (יט) דיא זאָהנע
יהודה

רש"י

ובלו הכנענים להלחם בישראל ונתנו לב לחזור למצרים וחזרו לאחוריהם שמנה מסעות מהר ההר למוסרה שנאמר ובני ישראל נסעו מבארות בני יעקן מוסרה שם מת אהרן והלא בהר ההר מת וממוסר׳ עד הר ההר ח׳ מסעו׳ים למפרע אלא שחזרו לאחוריהם ורדפו בני לוי אחריהם להחזירם והרגו מהם שנע משפחות ומבני לוי נפלו ארבע משפחות׳ משפחת שמעי ושוחילי ומבני יהר לא נמנו כאן אלא משפחת הקרחי והרביעית לא ידעתי מה היא ורבי תנחומא דרש שמתו במגפה בדבר בלעם אבל לפי החסרון שחסר מצטט שמעון במנין זה ממנין הראשון שנמדבר סיני נראה שכל עשרים וארבעה אלף נפלו מצטטו של שמעון׃

תרגום אונקלוס

שְׁבָעוֹן עֶשְׂרִין וּתְרֵין אַלְפִין וּמְאָתָן׃
(טו) בְּנֵי גָד לְזַרְעֵיתְהוֹן לְצָפוֹן זַרְעַת
צָפוֹן לְחַגִּי זַרְעַת חַגִּי לְשׁוּנִי זַרְעַת
שׁוּנִי׃ (טז) לְאָזְנִי זַרְעַת אָזְנִי לְעֵרִי
זַרְעַת עֵרִי׃ (יז) לַאֲרוֹד זַרְעַת אָרוֹדִי
לְאַרְאֵלִי זַרְעַת אַרְאֵלִי׃ (יח) אִלֵּין
זַרְעַת בְּנֵי גָד לְמִנְיָנֵיהוֹן אַרְבָּעִין
אַלְפִין וְחַמֵשׁ מְאָה׃ (יט) בְּנֵי
יהודה

(טו) לאזני׳ תומר אני שזו משפחת אזנטן ואיני

באור

למצרים והם בלע ובכר ואשבל גרא ונעמן אחי ורא שפים וחפים וארד, וכאן הוא מוכה רק חמשה, והם בלע, אשבל, אחירם, הוא אחי, שפיפם, הוא שפים, חופם הוא חפים, ונחסרו בכר, גרא, נעמן ורא וארד, כי מה שהוא מוכה (לקמן מ׳) משפחת התרדי ומשפחת הנעמי הם בני בלע בן בנימין: ח״ל הרמב״ן, והנכון בעיני כי נעמן וארד אשר ימנה בבני בנימין שם בס׳ ויגש הם בני הנכדה בלע כמו שמפורש כאן, וכן ימנה אתם בדברי הימים (א׳ ח׳ ג׳) ומבהל הכתוב לעשות בני בנים כבנים כמו שכתוב את לבן בן בתואל (בראשית כ״ט ה׳), והוא

הי׳

יהוּדָה עֵר וְאוֹנָן וּמֵת עֵר וְאוֹנָן
בְּאֶרֶץ כְּנָעַן: כ וַיִּהְיוּ בְּנֵי־יְהוּדָה
לְמִשְׁפְּחֹתָם לְשֵׁלָה מִשְׁפַּחַת
הַשֵּׁלָנִי לְפֶרֶץ מִשְׁפַּחַת הַפַּרְצִי
לְזֶרַח מִשְׁפַּחַת הַזַּרְחִי: כא וַיִּהְיוּ
בְּנֵי־פֶרֶץ לְחֶצְרוֹן מִשְׁפַּחַת
הַחֶצְרוֹנִי לְחָמוּל מִשְׁפַּחַת
הַחֲמוּלִי: כב אֵלֶּה מִשְׁפְּחוֹת
יְהוּדָה לִפְקֻדֵיהֶם שִׁשָּׁה וְשִׁבְעִים
אֶלֶף וַחֲמֵשׁ מֵאוֹת: ס כג בְּנֵי
יִשָּׂשכָר לְמִשְׁפְּחֹתָם תּוֹלָע
מִשְׁפַּחַת הַתּוֹלָעִי לְפוּוָה
מִשְׁפַּחַת הַפּוּנִי: כד לְיָשׁוּב

משפחת

יהודה ער אונד אונן אַלליין
ער אונד אונן שטערבען אים
לאַנדע כנען: (כ) אונד נון
וואַרען נאָך דיא זאָהנע יהודה
נאַך איהרען געשלעכטערן:
פאָן שלה דאַז שלנשע גע־
שלעכט, פאָן פרץ דאַז
פרצישע געשלעכט, פאָן זרח
דאַז זרחישע געשלעכט:
(כא) דיא זאָהנע דעז פרץ
וואַרען פאָן חצרון דאַז חצרנשע
געשלעכט: פאָן חמול דאַז
המולשע געשלעכט:
(כב) דיזע געשלעכטר יהודה
ענטהילטען אַן געמוזטערטן:
זעכז אונד זיבענציג טויזענד
פינף הונדערט: (כג) דיא
זאָהנע יששכר נאַך איהרען
געשלעכטערן, תולע נעבזט
דעם תולעישן געשלעכטע:
פאָן פוה דאַז פונישע גע־
שלעכטע: (כד) פאָן ישוב

דאַז

תרגום אונקלוס

יְהוּדָה עֵר וְאוֹנָן וּמֵת עֵר וְאוֹנָן
בְּאַרְעָא דִכְנָעַן: (כ) וַהֲווֹ בְּנֵי יְהוּדָה
לְזַרְעָתְהוֹן לְשֵׁלָה זַרְעִית שֵׁלָה לְפֶרֶץ זַרְעִית פֶּרֶץ לְזֶרַח זַרְעִית זֶרַח: (כא) וַהֲווֹ
בְּנֵי פֶרֶץ לְחֶצְרוֹן זַרְעִית חֶצְרוֹן לְחָמוּל זַרְעִית חָמוּל: (כב) אִלֵּין זַרְעַיָת
יְהוּדָה לְטַנְיָנֵיהוֹן שַׁבְעִין וְשִׁתָּא אַלְפִין וְחַמֵשׁ מְאָה: (כג) בְּנֵי יִשָּׂשכָר
לְזַרְעָתְהוֹן תּוֹלָע זַרְעִית תּוֹלָע לְפוּוָה זַרְעִית פּוּנִי: (כד) לְיָשׁוּב

זרעית

רש"י

ואיכי יודע למה לא נקראת משפחתו על שמו: (כד) לישוב. הוא יוב האמור ביורדי מצרים

באור

מי' בן בתואל בן נחור, וכתוב בני שם עילם ואשור וארפכשד ולוד וארם ועוץ וחול וגתר ומש (ל"ה ח' ח' י"ח), והנה אלה ארבעתם האחרונים בני בניו, אע"פ שלא עשה כן בבני פרץ ובני בריעה אולם נולדו על ברכי בניהן ויחשבם לו, כדרך ואלה תולדת אהרן ומשה ע"כ, וכן פירש"י (להלן כ"ד), ומשפחת אבטן לגד כתב רש"י כאן ע"פ התנחומא שגם היא בעלה, ולהלן (בפסוק ט"ז כ'), שהוא משפחת חזני שלא הוזכרה בפ' ויגש: (כא) החמולי, ה"א הדעת בסנ"ל כדיבה לפני אות גרוכית הקשוטה: (כד) לישוב, הוא יוב האמור ביורדי מצרים בפ' ויגש, ונשתנה שמו כמו בבני בניהן שהזכרתי למעלה (י"ב) שנתחלפו שמותם בחסיר או יתירה

אות

דאז ישבשע געשלעכט : פאן שמרון דאז שמרנשע גע־
שלעכט : (כה) דיזע געשלעכ־
טער דעז יששכר ענטהילטען
אן געמוזטערטען : פיער אונד
זעכציג טויזענד אונד דרייא
הונדערט : (כו) דיא זאהנע
זבולן נאך איהרען געשלעכט־
ערן : פאן סרד דאז סרדישע
שלעכט , פאן אלון דאז
אלונשע געשלעכט : פאן
יחלאל דאז יחלאלשע גע־
שלעכט : (כז) דיזע גע־
שלעכטער דעז זבולנשען
שטאממעז ענטהילטען אן
געמוזטערטען : זעכציג טוי־
זענד אונד פינף הונדערט :
(כח) דיא זאהנע יוסף נאך
איהרען געשלעכטערן :
מנשה אונד אפרים :
(כט) דיא זאהנע מנשה ,
פאן מכיר דאז מכירישע
געשלעכט

מִשְׁפַּחַת הַיִּשְׁבִּי לְשִׁמְרֹן
מִשְׁפַּחַת הַשִּׁמְרֹנִי : כה אֵלֶּה
מִשְׁפְּחֹת יִשָּׂשכָר לִפְקֻדֵיהֶם
אַרְבָּעָה וְשִׁשִּׁים אֶלֶף וּשְׁלֹשׁ
מֵאוֹת : ס כו בְּנֵי זְבוּלֻן
לְמִשְׁפְּחֹתָם לְסֶרֶד מִשְׁפַּחַת
הַסַּרְדִּי לְאֵלוֹן מִשְׁפַּחַת הָאֵלֹנִי
לְיַחְלְאֵל מִשְׁפַּחַת הַיַּחְלְאֵלִי :
כז אֵלֶּה מִשְׁפְּחֹת הַזְּבוּלֹנִי
לְפִקֻדֵיהֶם שִׁשִּׁים אֶלֶף וַחֲמֵשׁ
מֵאוֹת : ס כח בְּנֵי יוֹסֵף
לְמִשְׁפְּחֹתָם מְנַשֶּׁה וְאֶפְרָיִם :
כט בְּנֵי מְנַשֶּׁה לְמָכִיר מִשְׁפַּחַת
המכירי

רש"י

כי כל המשפחות נקראו על שם יורדי מצרים
והנולדים משם והלאה לא נקראו המשפחות על
שמם רק ממשפחות אפרים ומנשה שנולדו כלם
במצרים ואחרי וכעמין כני בלע בן בניימין ומלאתי
ביסודו של רבי משה הדרשן מירלה אמרן למצרים
כשהיתה מעוברת מהם לכך נחלקו למשפחות
כחגדון ומעול שהיו בני בנים ליהודה ותבר
ומלכיאל שהיו בני בנים של אשר ואם תגדה
היא הרי טוב ואם לא אומר אני שהיו לבלע
בני בנים הרבה ומשנים הללו אחרי וכעמין יצא
מכל אחד משפחה רבה ונקראו תולדות שאר
הבנים על שם בלע ותולדות השנים הללו
נקראו על שמם וכן אני אומר מבני מכיר
שנחלקו לשתי משפחות אחת נקראת על שמו
ואחת נקראת על שם גלעד בנו . חמשה
משפחות

תרגום אונקלוס

זַרְעִית יָשׁוּב לְשִׁטְרוֹן זַרְעִית שִׁמְרוֹן :
(כה) אִילֵין זַרְעַת יִשָּׂשכָר לְמִנְיָנֵיהוֹן
שִׁתִּין וְאַרְבְּעָן אַלְפִין וּתְלַת מְאָה :
(כו) בְּנֵי זְבוּלֻן לְזַרְעָתְהוֹן לְסֶרֶד
זַרְעִית סֶרֶד לְאֵלוֹן זַרְעִית אֵלוֹן
לְיַחְלְאֵל זַרְעִית יַחְלְאֵלִי : (כז) אִילֵין
זַרְעַת זְבוּלֻן לְמִנְיָנֵיהוֹן שִׁתִּין אַלְפִין
וְחַמֵשׁ מְאָה : (כח) בְּנֵי יוֹסֵף
לְזַרְעָתְהוֹן מְנַשֶּׁה וְאֶפְרָיִם : (כט) בְּנֵי
מְנַשֶּׁה לְמָכִיר זַרְעִית מכיר

באור

אות אחת : (כט) בני מנשה , כאמור בכי בניו אמר בני ל"ר , כי לא נולד לו רק מכיר לבדו
לחלק

הַמָּכִירִי וּמָכִיר דְּוֹלִיד אֶת־
גִּלְעָד לְגִלְעָד מִשְׁפַּחַת הַגִּלְעָדִי:
לא אֵלֶּה בְּנֵי גִלְעָד אִיעֶזֶר
מִשְׁפַּחַת הָאִיעֶזְרִי לְחֵלֶק
מִשְׁפַּחַת הַחֶלְקִי: לב וְאַשְׁרִיאֵל
מִשְׁפַּחַת הָאַשְׁרִיאֵלִי וְשֶׁכֶם
מִשְׁפַּחַת הַשְּׁכְמִי: לג וּשְׁמִידָע
מִשְׁפַּחַת הַשְּׁמִידָעִי וְחֵפֶר
מִשְׁפַּחַת הַחֶפְרִי: לד וּצְלָפְחָד
בֶּן־חֵפֶר לֹא־הָיוּ לוֹ בָנִים כִּי אִם־
בָּנוֹת וְשֵׁם בְּנוֹת צְלָפְחָד מַחְלָה
וְנֹעָה חָגְלָה מִלְכָּה וְתִרְצָה:

גלעד לגלעד משפחת הגלעדי: (לא) אלה בני גלעד איעזר משפחת האיעזרי לחלק משפחת החלקי: (לב) ואשריאל משפחת האשריאלי ושכם משפחת השכמי: (לג) ושמידע משפחת השמידעי וחפר משפחת החפרי: (לד) וצלפחד בן־חפר לא־היו לו בנים כי אם־בנות ושם בנות צלפחד מחלה ונעה חגלה מלכה ותרצה:

אלה

געשלעכט, מכיר צייגטע גלעד: פאן גלעד קאם דאז גלעדישע געשלעכט: (לא) דיא זאהנע גלעד, איעזר מיט דעם איעזרישען געשלעכטע: פאן חלק דאז חלקישע געשלעכט: (לב) פאן אשריאל דאז אשריאלשע געשלעכט: פאן שכם דאז שכמישע געשלעכט: (לג) פאן שמידע דאז שמידעישע געשלעכט: פאן חפר דאז חפרישע געשלעכט: (לד) צלפחד זאהן חפרז האטטע קיינע זאהנע, זאנדערן טאכטער: דיא טאכטער צלפחדז הייסען מחלה נעה, חגלה מלכה

אונד תרצה:

דיא

תרגום אונקלוס

מָכִיר וּמָכִיר אוֹלִיד יַת־גִּלְעָד לְגִלְעָד
זַרְעִית גִּלְעָד: (לא) אִלֵּין בְּנֵי גִלְעָד
אִיעֶזֶר זַרְעִית אִיעֶזֶר לְחֶלֶק זַרְעִית חֶלֶק: (לב) וְאַשְׁרִיאֵל זַרְעִית אַשְׁרִיאֵלִי
וְשֶׁכֶם זַרְעִית שֶׁכֶם: (לג) וּשְׁמִידָע זַרְעִית שְׁמִידָע וְחֵפֶר זַרְעִית חֵפֶר:
(לד) וּצְלָפְחָד בַּר־חֵפֶר לָא־הֲווּ לֵיהּ בְּנִין אֶלָּהֵן בְּנָן וְשׁוּם בְּנָת צְלָפְחָד מַחְלָה
וְנוֹעָה חָגְלָה מִלְכָּה וְתִרְצָה:

אילין

רש"י

מכיר ומכיר אוליד ית־גלעד לגלעד זרעית גלעד: (לא) אלין בני גלעד

מספקות מסרו מבניו של בניימין כאן כתקיימם מקנת כבושת אמו שקראתו בן לוכי בן לאיכותי

איעזר זרעית איעזר לחלק זרעית חלק: (לב) ואשריאל זרעית אשריאלי ושכם זרעית שכם: (לג) ושמידע זרעית שמידע וחפר זרעית חפר: (לד) וצלפחד בר־חפר לא־הוו ליה בנין אלהין בנן ושום בנת צלפחד מחלה ונועה חגלה מלכה ותרצה:

אילין

באור

(ל) לחלק משפחת החלקי, השתנות שם הענין פרטי לשם היחס כהשתנות שם כללי לו שם המקרה בנטיותיהם, כי מן ספר נאמר ספרו, ספרך וגו', ואם הפ"א אות הגרון כמו מן עגל חלב נאמר עגלו, חלבו, וכן מן חפר נאמר מספחת חפרי: (לא) ושכם משפח' השכמי, ולהלן אומר לבכר מספחת הבכרי הפ"א בפת"ח, וכן לבלע מספחת הבלעי, לפי שנטית משקל פעל על שני דרכים אם שהפ"א בחיר"ק כמו מן בגד בגדו, או בפת"ח הפ"א, כמו מן מלך, מלכי, מלכך (לג) וצלפחד בן חפר, הזכיר הכתוב בנותיו בעבור שיאמר שקרבו לפני משה לתבוע חלק ירושתן כי הן בכלל

לד אֵלֶּה מִשְׁפְּחֹת מְנַשֶּׁה
וּפְקֻדֵיהֶם שְׁנַיִם וַחֲמִשִּׁים אָלֶף
וּשְׁבַע מֵאוֹת: ס לה אֵלֶּה
בְּנֵי־אֶפְרַיִם לְמִשְׁפְּחֹתָם
לְשׁוּתֶלַח מִשְׁפַּחַת הַשּׁוּתַלְחִי
לְבֶכֶר מִשְׁפַּחַת הַבַּכְרִי לְתַחַן
מִשְׁפַּחַת הַתַּחֲנִי: לו וְאֵלֶּה בְּנֵי
שׁוּתֶלַח לְעֵרָן מִשְׁפַּחַת הָעֵרָנִי:
לז אֵלֶּה מִשְׁפְּחֹת בְּנֵי־אֶפְרַיִם
לִפְקֻדֵיהֶם שְׁנַיִם וּשְׁלֹשִׁים אֶלֶף
וַחֲמֵשׁ מֵאוֹת אֵלֶּה בְּנֵי־יוֹסֵף
לְמִשְׁפְּחֹתָם: ס לח בְּנֵי בִנְיָמִן
לְמִשְׁפְּחֹתָם לְבֶלַע מִשְׁפַּחַת
הַבַּלְעִי לְאַשְׁבֵּל מִשְׁפַּחַת
האשבלי

לד דיא געשלעכטער דעו מנשה ענטהיל־טען אַן גע־מוזטערטען צווייא אונד פונפציג טויזענד זיבען הונ־דערט: (לה) פאל־געגנדו זינד דיא זאהנע אפרים נאך איהרען געשלעכטערן: פאן שותלח דאז שותלחישע גע־של־עכט, פאן בכר דאז בכרישע געשלעכט; פאן תחן דאז תחנישע געשל־עכט: (לו) אונד דיזעו זינד דיא זאהנע דעו שותלח: פאן ערן דאז ערנישע געשלעכט: (לז) דיא געשלעכטער דער זאהנע אפרים ענטהיל־טען אַן געמוזטערטען, צווייא אונד דרייסיג טויזענד פינף הונדערט: דיזעו זינד דיא זאהנע יוסף, נאך איהרען געשל־עכטערן: (לח) דיא זאהנע בנימן נאך איהרען געשלעכטערן פאן בלע דאז בלעישע געשל־עכט, פאן

אשבול דאז אשבל־ישע געשלעכט

רש"י

וכפלגם בגבעה נתקיימה כולה. זו מנאתי ניסולו של רבי משה הדרשן: (לו) ואלה בני שותלח וגומר. אחר בני שותלח נקראו תולדותיה' על שם שותלח ומערן ינאת משפחות רבה ונקראת על שמו ונחסרו בני שותלח לשתי משפחות לח יחסום ותמנה בכרשה זו חמשים ומנעה משפחות ומבני לוי שמונה הרי שנים וחמשה וזהו שנאמר כי אתם המעט וגומר ה"ל מעט ה' אתם חסרים ממשפחות כל העמים שהן שבעים אף זו הכנתי מיסודו של רבי משה הדרשן אך הוגרכתי לפקות ולהוסיף בדבריו: (לח) לאחירם. הוא אחי שירד למצרים ולפי שנקרא על שם יוסף שהיה אחיו ורם ממנו נקרא

תרגום אונקלוס

(לד) אילין זרעית מנשה וטמניהון חמשין ותרין אלפין ושבע מאה: (לה) אילין בני אפרים לזרעיתהון לשותלח זרעית שותלח לבכר זרעית בכר לתחן זרעית תחן: (לו) ואילין בני שותלח לערן זרעית ערן: (לז) אילין זרעית בני אפרים לטמניהון תלתין ותרין אלפין ומחמש מאה אילן בני יוסף לזרעיתהון: (לח) בני בנימן לזרעיתהון לבלע זרעית בלע לאשבל זרעית אשבל

הָאַשְׁבֵּלִי לַאֲחִירָם מִשְׁפַּחַת
הָאֲחִירָמִי: לט לְשֻׁפּוּפָם מִשְׁפַּחַת
הַשּׁוּפָמִי לְחוּפָם מִשְׁפַּחַת
הַחוּפָמִי: מ וַיִּהְיוּ בְנֵי־בֶלַע אַרְדָּ
וְנַעֲמָן מִשְׁפַּחַת הָאַרְדִּי לְנַעֲמָן
מִשְׁפַּחַת הַנַּעֲמִי: מא אֵלֶּה בְנֵי
בִנְיָמִן לְמִשְׁפְּחֹתָם וּפְקֻדֵיהֶם
חֲמִשָּׁה וְאַרְבָּעִים אֶלֶף וְשֵׁשׁ
מֵאוֹת: ס מב אֵלֶּה בְנֵי־דָן
לְמִשְׁפְּחֹתָם לְשוּחָם מִשְׁפַּחַת
הַשּׁוּחָמִי אֵלֶּה מִשְׁפְּחֹת דָּן
לְמִשְׁפְּחֹתָם: מג כָּל־מִשְׁפַּחַת
הַשּׁוּחָמִי לִפְקֻדֵיהֶם אַרְבָּעָה
וְשִׁשִּׁים אֶלֶף וְאַרְבַּע מֵאוֹת: ס
מד בְּנֵי אָשֵׁר לְמִשְׁפְּחֹתָם לִימְנָה

משפחת

געשלעכט: פאָן אחירם דאָז אחירמשע געשלעכט: (לט) פאָן שפּופּם דאָז שפּופּמישע געשלעכט: פאָן חופּם דאָז חופּמישע געשלעכט: (מ) דיא זאָהנע רעז בלע וואָרען ארד אונד נעמן: פאָן דיזען קאָם דאָז ארדישע אונד דאָז נעמישע געשלעכט: (מא) דיזען זינד דיא קינדער בנימן נאָך איהרען געשלעכטערן: איהרע געמוזטערטען וואָרען אָן דער צאָהל פינף אונד פירציג טויזענד, אונד זעכס הונדערט: (מב) פאָלגענדען זינד דיא זאָהנע דן נאָך איהרען געשלעכטערן, פאָן שוחם דאָז שוחמשע געשלעכט: דיזען זינד דיא געשלעכטער דען דן, פאָן דענען הערנאָך מעהररע געשלעכטער הערקאָמען: (מג) אַללע געשלעכטער, דיא פאָן שוחם דהערקאָמען: ענטהיללטען אָן געמוזטערטען פיער אונד זעכציג טויזענד, אונד פיער הונדערט: (מד) דיא זאָהנע אשר נאָך איהרען געשלעכטערן: פאָן

תרגום אונקלוס

אַשְׁבֵּל לַאֲחִירָם זַרְעִית אֲחִירָם: (לט) לְשֻׁפּוּפָם זַרְעִית שְׁפוּפָם לְחוּפָם זַרְעִית חוּפָם: (מ) וַהֲווֹ בְּנֵי־בֶלַע אַרְדָּ וְנַעֲמָן זַרְעִית הָאַרְדִּי לְנַעֲמָן זַרְעִית נַעֲמָן: (מא) אִילֵין בְּנֵי־בִנְיָמִן לְזַרְעִיתְהוֹן וּמִנְיָנֵיהוֹן אַרְבְּעִין וְחַמְשָׁא אַלְפִין וְשִׁית מְאָה: (מב) אִילֵין בְּנֵי דָן לְזַרְעִיתְהוֹן לְשוּחָם זַרְעִית שוּחָם אִילֵין זַרְעִית דָּן לְזַרְעִיתְהוֹן: (מג) כָּל זַרְעִית שוּחָם לְמִנְיָנֵיהוֹן שְׁתִּין וְאַרְבַּע אַלְפִין וְאַרְבַּע מְאָה: (מד) בְּנֵי אָשֵׁר לְזַרְעִיתְהוֹן לִימְנָה

זרעית

ר"ש"י

נקרא אחירם: (לט) שפופם. הוא חופים על שם שבט יוסף שפוף בין הסומר: (מב) לשוח.

באור

אלה תחלק הארץ: (מב) לשוחם, הוא חושים האמור בפ' וינס: אלה משפחת דן, כי חושים נחלק למשפחות רבות. (רלב"ע): (מד) בני אשר, תקסר משפחות יסוד שמונה

תרגום אשכנזי

פאן ימנה דאז ימנה־השע געשלעכט , פאן ישוי דאז ישוישע געשלעכט: פאן בריעה דאז בריעישע גע־שלעכט : (מה) פאן דען זאהנען בריעה קאם, חבר דאז חברישע געשלעכט: פאן מלכיאל דאז מלכיאלישע געשלעכט: (מו) אשר'ן טאל־טער הים שרח: (מז) דיא געשלעכטער דער זאהנע אשר ענטהילטען אן געמוד־טערטן: דרייא אונד פונפציג טויזענד אונד פיער הונדערט: (מח) דיא זאהנע נפתלי נאך איהרען געשלעכטערן, פאן יחצאל דאז יחצאלישע גע־שלעכט: פאן גוני דאז גונישע געשלעכט: (מט) פאן יצר דאז יצרישע געשלעכט: פאן שלם דאז שלמשע געשלעכט:

(נ) דיזען זינד דיא

פינחס כו

מִשְׁפַּחַת הַיִּמְנָה לְיִשְׁוִי מִשְׁפַּחַת הַיִּשְׁוִי לְבְרִיעָה מִשְׁפַּחַת הַבְּרִיעִי: מה לִבְנֵי בְרִיעָה לְחֶבֶר מִשְׁפַּחַת הַחֶבְרִי לְמַלְכִּיאֵל מִשְׁפַּחַת הַמַּלְכִּיאֵלִי: מו וְשֵׁם בַּת־אָשֵׁר שָׂרַח: מז אֵלֶּה מִשְׁפְּחֹת בְּנֵי־אָשֵׁר לִפְקֻדֵיהֶם שְׁלֹשָׁה וַחֲמִשִּׁים אֶלֶף וְאַרְבַּע מֵאוֹת: ס מח בְּנֵי נַפְתָּלִי לְמִשְׁפְּחֹתָם לְיַחְצְאֵל מִשְׁפַּחַת הַיַּחְצְאֵלִי לְגוּנִי מִשְׁפַּחַת הַגּוּנִי: לְיֵצֶר מִשְׁפַּחַת הַיִּצְרִי לְשִׁלֵּם מִשְׁפַּחַת הַשִּׁלֵּמִי: נ אֵלֶּה

משפחת

רש"י

הוא קושים: (מו) ושם בת אשר שרח. לפי שהיתה

תרגום אונקלוס

זַרְעִית יִמְנָה לְיִשְׁוִי זַרְעִית יִשְׁוִי לְבְרִיעָה זַרְעִית בְּרִיעָה: (מה) לְבְנֵי בְרִיעָה לְחֶבֶר זַרְעִית חֶבֶר לְמַלְכִּיאֵל זַרְעִית מַלְכִּיאֵל: (מו) וְשׁוּם בַּת אָשֵׁר שָׂרַח: (מז) אִילֵין זַרְעִית בְּנֵי אָשֵׁר לְמִנְיָנֵיהוֹן חַמְשִׁין וּתְלָתָא אַלְפִין וְאַרְבַּע מְאָה: (מח) בְּנֵי נַפְתָּלִי לְזַרְעָתְהוֹן לְיַחְצְאֵל זַרְעִית יַחְצַאל לְגוּנִי זַרְעִית גוּנִי (מט) לְיֵצֶר זַרְעִית יֵצֶר לְשִׁלֵּם זַרְעִית שִׁלֵּם: (נ) אִילֵין

זרעית

באור

נפ' ויגש אחריעה בני אשר: (מו) ושם בת אשר שרח, לפי שהיתה קיימת בחיים מבאה מצרים (רש"י), וז"ל הרשב"ן וא"ת ושם בת אחת אשר סרח (ובת"א שלמיטו איננה הטוסקת המלה) כתכון נזה לומר שהיתה בת יורשת מאביה, ולכן הזכירה כאחד יחיד בנות צלפחד ותכנם בכלל לאלה תחלק הארץ, כי היתה בת אחת אשר מחים אחרולא הי' לו בן והיתה נחלתו לבתו, לכך אמר ושם בת אשר ולא אמר ובת אשר שרח, כי היתה שמה בת אשר ונקראת שרח, ושם היתה בחיים כדברי רש"י, הנה היא כבנות צלפחד לנחלה ואם מתה משפחתה בטלה בענולא ועל דרך הפשט הי' לה משפחה גדולה תקרא על שמה, ותכנס בכלל אלה משפחות בני אשר, אבל לא ידעה הכתוב ליקרא אל האשה שיאמר מזרע משפחת הזרעי וקצר הענין. ע"כ:

לאלה

מִשְׁפְּחֹת נַפְתָּלִי לְמִשְׁפְּחֹתָם
וּפְקֻדֵיהֶם חֲמִשָּׁה וְאַרְבָּעִים
אֶלֶף וְאַרְבַּע מֵאוֹת: כח אֵלֶּה
פְּקוּדֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל שֵׁשׁ־מֵאוֹת
אֶלֶף וָאֶלֶף שְׁבַע מֵאוֹת
וּשְׁלֹשִׁים: פ שלישי
כט וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר:
כט לָאֵלֶּה תֵּחָלֵק הָאָרֶץ בְּנַחֲלָה
בְּמִסְפַּר שֵׁמוֹת: לד לָרַב תַּרְבֶּה
נַחֲלָתוֹ וְלַמְּעַט תַּמְעִיט נַחֲלָתוֹ
איש

דיא געשלעכטער דעז נפתלי, נאך איהרען פער־שידנען אבטהיילונגן: איהרע געמוזטערטען ווארען אן דער צאהל פינף אונד פיערציג טויזענד אונד פיער הונדערט: (כח) אללע געמוזטערטען דער קינדער ישראל'ז ווארען אן דער צאהל, זעכז מאהל הונדערט אונד איין טויזענד: זיבען הונדערט אונד דרייסיג: (כט) דער עוויגע רעדעטע מיט משה, אונד שפראך: (כט) דיזען זאלל דאז לאנד, נאך אנצאהל דער נאמען, צום ערבגוטע, אויזגעטהיילט ווערדען: (לד) דיא צאלרייכע פאמיליע בעקאממט איין

גראסערעז ערבגוט, אונד דיא שוואכערע פאמיליע איין קליינערז ערבגוט: יעדעם

תרגום אונקלוס

זַרְעִית נַפְתָּלִי לְזַרְעִיתְהוֹן וּמְנָנֵיהוֹן
אַרְבְּעִין וְחַמְשָׁא אַלְפִין וְאַרְבַּע מְאָה:
(כח) אִלֵּין מְנָנֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל שִׁית מְאָה
וְחַד אַלְפִין שְׁבַע מְאָה וּתְלָתִין:
(כט) וּמַלֵּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמֵימַר:
(לא) לְאִלֵּין תִּתְפְּלַג אַרְעָא בְּאַחֲסָנָא
בְּמִנְיָן שְׁמָהָן: (לד) לְסַגִּיאֵי תַּסְגּוּן
אַחְסָנָתְהוֹן וְלִזְעִירֵי תַּזְעִרוּן אַחְסָנָתְהוֹן
גבר

רש"י

שהיתה קיימת בחיים מנחה כאן: (נג) לאלה תחלק הארץ. ולא לפחותים מבן עשרים אף על פי שבאו לכלל עשרים בטרם חלוק הארץ שהרי שבעה שנים כבשו ושבע חלקו לא נטלו חלק בארץ אלא אותם שהיו מאות אלף ואלף וחמש היו לאחד מהם ששה בנים לא נטלו אלא חלק אביהם לבדו: (נד) לרב תרבה נחלתו. לשבט שהיה מרובה בחוכלוסין נתנו חלק הרוחף על פי שלא היו החלקים שוים שהרי הכל לפי רבוי השבט חלקו החלקים לא עשו אלא על ידי גורל והגורל היה על פי רוח הקדש כמו שמפורש בבבא בתרא. שעור הכהן היה מלובש בחורים מכנים

באור

(נג) לאלה תחלק הארץ, לאותן הפקודים המזכרים, לכן הפסיק במאמר הזה טרם הזכיר פקודי הלוי, כי הלוים לא יהיו בכלל חלוקת הארץ. ורש"י פי' לאלה ולא לפחותים מבן עשרים, אע"פי שבאו לכלל עשרים טרם חלוק הארץ, כי שבע שנים כבשו ושבע שנים חלקו מ"מ לא נטלו כ"א אותם שהיו מאות אלף ואלף, וחמש הי' לאחד ששה בנים לא נטלו אלא חלק אביהם לבדו. ופי' הרמב"ן בענין הזה, ח"ל: לאלה תחלק הארץ במספר שמות, שיתנו לכל זכר לנגלגלתם חלקו: (נד) לרב תרבה, שיחלקו ארץ ראובן לארבעה חלקים, למשפחת החנוכי המרובה ע"ד משל תרבה נחלתו, ולמשפחת הכלאי המועטת תמעיט, כי אע"פי פקודי המשפח' יותן

אִישׁ לְפִי פְקֻדָּיו יִתֵּן נַחֲלָתוֹ׃ נס אַךְ בַּגּוֹרָל יֵחָלֵק אֶת־הָאָרֶץ
לְשִׁמוֹת מַטּוֹת אֲבֹתָם יִנְחָלוּ׃ נט עַל־פִּי הַגּוֹרָל תֵּחָלֵק נַחֲלָתוֹ
בֵּין רַב לִמְעָט׃ ס נא וְאֵלֶּה פְקוּדֵי הַלֵּוִי לְמִשְׁפְּחֹתָם
לגרשון

יערעם ווירד נאך דער אנ׳ צאהל איהרער געמוזטערטען איין ערבגוט געגעבען: (נה) יעראך זאלל דאז לאנד דורך דאז לאז פערטהיילט ווערדען: אונד זאלל איהנען נאך דעם נאמען איהרער פאטערליכען שטאממע איהר ערבע אנגעוויזען ווערדען: (נו) דורך דאז לאז זאלל יערעם זיין ערבגוט צוגעטיילט ווערדען: נאך דעם דיא פאמיליע צאלרייך אדער שוואך איזט: (נז) פאלגענדעז זינד דיא געמוזטערטען דעז שטאממעז לוי, נאך איהרען געשלעכטערן, פאן

רש״י

מכנים ידו לתוכה ומיטל שנים פתקין עולה בידו פתק של שם שבטו ופתק של גבול המטורס לו והגורל עצמו היה טוח ואומר אני הגורל עליתי לגבול פלוני לשבט פלוני שנאמר על פי הגורל ולא כתקלק האדם במדה לפי שיש גבול מסוכם מחברו אלא בשומא בית כור רע כנגד בית סאה טוב הכל לפי הדמים: (נה) לשמות מטות אבותם. אלו יונאי מצרים שנה הכתוב נחלה זו מכל הנחלות שבתורה שכל הנחלות הקיים יורשים את המתים וכאן מתים יורשים את הקיים כיצד שני אחים מיונאי מצרים שהיו להם בנים בנאי האדם לזה אחד ולזה שלשה האחד נטל חלק אחד והשלשה נטלו שלשה שנאמר לאלה תחלק האדם חוזרה נחלתן לכל אבי אביהן וחלקי הכל בשוה והוא שנאמר לשמות מטות אבות יונאלו אחר שנטלו הבנים חלקיה לפי האבות שיצאו ממצרים ואלו מתחלה חלקיה ליונין יונאי מצרים לא היו טוטלין אלא ד׳ חלק שני חלקים עכשיו נטלו ארבע חלקים: אך. יצאו יהושע וכלב וכן הוא אומר ויתנו לכלב את חברון על פי ה׳ ואומר על פי ה׳ נתנו לו את העיר אשר שאל (יהושע י״ד): מטות אבותם. יצאו גרים ועבדים: (נו) על פי הגורל. הגורל היה מדבר עניד שנתחלקה

ברוח

באור

מתנבאלתו: (נה) אך בגורל יחלק, לשבטי ישראל ולשמות מטות אבותם שהם שנים עשר מטות יונאלו אותם, וחזר ואמר ע״פ הגורל תחלק נחלתו של מטה בין רב למעט, כי גם בין המשפחות ישלו גורל ויהי׳ חלק החטוכי ברוח אשר ישלה לו הגורל וחלק הפלאי ברוח אשר ישלה לו הגורל, אך גרבה לרב ונמעיט למועט במשפחות, והוא שנאמר בפ׳ שלח מבני נ״י והתנבאלתם את הארץ בגורל למשפחתיכם לרב תרבו וגו׳ אל אשר ינחל וגו׳ למטות אבותיכם תתנחלו, הנה שתהיה הנחלה למשפחות בגורל ואל הרוח אשר ינחל לו הגורל שם גרבה לרב ומשיב למועט במשפחות, ואמר שתהי׳ למטות אבותם כלומר שתים עשרה מטות, ע״כ מדברי הרמב״ן ז״ל. והנה בענין חלוקת הארץ יש מחלוקת בין חז״ל בים סוחלין (דף קי״ז) למי נתחלקה אם ליונאי מצרים או לבני הארץ, ובנאור הכתובים כ״א לפי דרכו, והאריכו בהם המפרשים הקדמוני׳ רש״י ורמב״ן ורא״ם, בפ׳ ויקי ובמקום הזה, האיך היתה החלוקה בגורל ואעפ״כ הרבו לרב

והמעיטו

לְגֵרְשׁוֹן מִשְׁפַּחַת הַגֵּרְשֻׁנִּי
לְקְהָת מִשְׁפַּחַת הַקְּהָתִי לִמְרָרִי
מִשְׁפַּחַת הַמְּרָרִי: נח אֵלֶּה
מִשְׁפְּחֹת לֵוִי מִשְׁפַּחַת הַלִּבְנִי
מִשְׁפַּחַת הַחֶבְרֹנִי מִשְׁפַּחַת
הַמַּחְלִי מִשְׁפַּחַת הַמּוּשִׁי
מִשְׁפַּחַת הַקָּרְחִי וְקְהָת הוֹלִיד
אֶת־עַמְרָם: נט וְשֵׁם אֵשֶׁת
עַמְרָם יוֹכֶבֶד בַּת־לֵוִי אֲשֶׁר
יֻלְּדָה אֹתָהּ לְלֵוִי בְּמִצְרָיִם וַתֵּלֶד
לְעַמְרָם אֶת־אַהֲרֹן וְאֶת־מֹשֶׁה
וְאֶת מִרְיָם אֲחֹתָם: ס וַיִּוָּלֶד
לאהרן

תרגום אונקלוס

לְגֵרְשׁוֹן זַרְעִית גֵּרְשׁוֹן לְקְהָת זַרְעִית
קְהָת לְמְרָרִי זַרְעִית מְרָרִי: (נח) אִלֵּין
זַרְעִית לֵוִי זַרְעִית לִבְנִי זַרְעִית חֶבְרוֹן
זַרְעִית מַחְלִי זַרְעִית מוּשִׁי זַרְעִית קָרַח
וְקְהָת אוֹלִיד יָת עַמְרָם: (נט) וְשׁוּם
אִנְתַּת עַמְרָם יוֹכֶבֶד בַּת לֵוִי דְּיִלִידַת יָתָהּ לְלֵוִי בְּמִצְרָיִם וְיִלִידַת לְעַמְרָם יָת
אַהֲרֹן וְיָת מֹשֶׁה וְיָת מִרְיָם אֲחָתְהוֹן: (ס) וְאִתְיְלִיד לאהרן

תרגום אשכנזי קנב

פָּאָן גרשון דאַז גרשונשע גע־
שלעכט, פָּאָן קהת דאַז
קהתישע געשלעכט: פָּאָן
מררי דאַז מרישע גע־
שלעכט: (נח) פָּאלגענדעז
זינד דיא געשלעכטער דעז
שטאַממעז לוי, דער לבנשע
שטאַם, דער חברונשע
שטאַם, דער מחלישע
שטאַם, דער מישישע
שטאַם, דער קרחישע
שטאַם: קהת צייוגטע עמרם:
(נט) עמרם'ז פרויא היס
יוכבד, טאָכטער לוי, דיא
איהם אין מצרים געבאָהרען
וואָרדען: דיזע געבאַהר
דעם עמרם אהרן, משה,
אונד איהרע שוועזטער
מרים: (ס) דעם אהרן וואַרד
געבאָהרן

רש"י

ברוח הקודש לכך נאמר על פי ה': (נח) אלה משפחות הלוי. חסר כאן משפחת השמעי והעזיאלי וקנת מן היכהרי: (נט) אשר ילדה אותה ללוי. לידתה במצרים ואין הולדה במצרים כשנכנסו לתוך הקומה ילדת' והיא השלימה מנין שבעים שהרי בפרטן לי אתה מוצא

באור

ומעיטו למועט, ומה נוקו בני יוסף אל יהושע כנזכר בכתוב (יהושע י"ז י"ד), ואנחנו לפרש פסוטו של מקרא באמו: יחלק את הארץ, את הוא סימן הפעול, ולכן בבניני התולדה יבוא עם הנושא, כמ"ש בפ' בראשית פסוק א', שבהם נושא המאמר הוא הפעול: (נז) ואלה פקודי הלוי, יזכיר שלשה בתי אבות בכלל שהם גרשון קהת ומרדי, ואח"ז יפרטם למשפחותם: (נח) משפחת הלבני, זהו משפחת הגרשוני וחסר כאן משפחת שמעי: משפחת החברני, זהו משפחת הקהתי ומשפחת יצהר בנו יזכיר באמרו משפחת הקרחי, ואח"כ משפחת העמרמי, וחסרה משפחת העזיאלי, ודעת הראב"ע שאותם החסרים לא היו להם בנים או היו להם ומתו בלא בנים: משפחת המחלי משפחה המושי, הם משפחות מרדי: משפחת הקרחי, יזכירו בעבור משפחת יצהר בן קהת וחסרה משפחות נפג וזכרי ליצהר: (נט) ושם אשת עמרם, יזכירה בעבור כבוד בניה: (ראב"ע): אשר ילדה אתה, ולא הזכיר שם יולדתה

לְאַהֲרֹן אֶת־נָדָב וְאֶת־אֲבִיהוּא
אֶת־אֶלְעָזָר וְאֶת־אִיתָמָר
סא וַיָּמָת נָדָב וַאֲבִיהוּא
בְּהַקְרִיבָם אֵשׁ זָרָה לִפְנֵי יְהוָה
סב וַיִּהְיוּ פְקֻדֵיהֶם שֶׁל־שָׁרֹת
וְעֶשְׂרִים אֶלֶף כָּל־זָכָר מִבֶּן
חֹדֶשׁ וָמַעְלָה כִּי לֹא הָתְפָּקְדוּ
בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כִּי לֹא־נִתַּן
לָהֶם נַחֲלָה בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
סג אֵלֶּה פְקוּדֵי מֹשֶׁה וְאֶלְעָזָר
הַכֹּהֵן אֲשֶׁר פָּקְדוּ אֶת־בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל בְּעַרְבֹת מוֹאָב עַל
ירדן

תרגום אשכנזי

געבאָהרען נדב, אביהוא, אלעזר אונד איתמר: (סא) נדב אונד אביהוא קאַמען אום: אַלז זיא פאָר דען עוויגען געמיינען פייאר בראַכטען: (סב) איהרע געמוזטערטען, נעמליך אַללע מאַנזפערזאָנען, פאָן איינעם מאָנאַטה אַן אונד דאַריבער: בעליפען זיך אויף דרייא אונד צוואַנציג טויזענד, דען אונטר דען קינדערן ישראל'ז זינד זיא ניכט מיט געמוזטערט וואָרדן, ווייל זיא קיין ערבגוט אונטער דען קינדערן ישראל'ז בעקאָממען: (סג) דיזען זינד אַללזאָ דיא מוזטרונגען, וועלכע משה אונד דער פריזטער אלעזר: אין דען געפילדען מואב'ז אַם ירדן געגען יריחו, מיט דען
קינדערן

רש"י

מונח אלא שנים ועשרים: (סב) כי לא התפקדו בתוך בני ישראל. להיות כמנין בני עשרים שנה היה שעם כי לא נתן להם נחלה והנמנין בני עשרים
קדם יי: (סג) וְהָווּ מְנָנַיְהוֹן עֶשְׂרִין וּתְלָתָא אַלְפִין כָּל דְּכוּרָא מִבַּר יַרְחָא וּלְעֵילָא אֲרֵי לָא אִתְמְנִיאוּ בְּגוֹ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲרֵי לָא אִתְיְהִבַת לְהוֹן אַחְסָנָא בְּגוֹ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: (סג) אִילֵן מְנָנֵי מֹשֶׁה וְאֶלְעָזָר כַּהֲנָא דִי מְנוֹ יַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּמִשְׁרְיָא דְמוֹאָב עַל
ירדנא

תרגום אונקלוס

לְאַהֲרֹן יַת־נָדָב וְיַת אֲבִיהוּא יַת־אֶלְעָזָר וְיַת־אִיתָמָר: (סא) וּמִית נָדָב וַאֲבִיהוּא בְּקָרוֹבֵיהוֹן אִשְׁתָּא נוּכְרָיְתָא
קֳדָם יְיָ: (סב) וַהֲווּ מִנְיָנֵיהוֹן עֶשְׂרִין וּתְלָתָא אַלְפִין כָּל דְּכוּרָא מִבַּר יַרְחָא וּלְעֵילָא אֲרֵי לָא אִתְמְנִיאוּ בְּגוֹ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲרֵי לָא אִתְיְהִבַת לְהוֹן אַחְסָנָא בְּגוֹ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: (סג) אִילֵן מְנָנֵי מֹשֶׁה וְאֶלְעָזָר כָּהֲנָא דִי מְנוֹ יַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּמִשְׁרְיָא דְמוֹאָב עַל
ירדנא

באור

דרך קצרה, וכן אשריאל אשר ילדה (ד"ה א' ז' י"ד): (סב) כי לא התפקדו, כבר מוטלא ענין הרכבת המלה הזאת בפ' במדבר ע"ב: כי לא נתן להם נחלה, טעם על שלא נכללו במנין כל ישראל כי על אלה הפקודים נחמר אים לפי פקדיו יותן נחלתו והלוים לא לקחו חלק בארץ: (סג) אלה פקודי משה ואלעזר, על פקודי ישראל הוא אומר לא על פקודי הלוים, כי עליהם לא יאמר ובאלה לא היה אים וגו' כי לא נגזרה גזרת מ' שנה על הלוים, והעד שהיו אלעזר ופנחס עודם חיים. וכן פי' רמב"ן ורשב"ם: (סד) ובאלה לא היה איש מפקודי משה, כי יהושע וכלב אף שהיו מפקודי משה לא נמנו עתה כי היו מבן שנים ומעלה ומה שאמר ולא נותר מהם איש כי"א כלב וגו' ר"ל שנשארו ולא מתו כשאר הפקודים. מדברי הרמב"ן:
עהוא

יַרְדֵּן יְרִיחוֹ׃ סד וּבְאֵלֶּה לֹא־הָיָה
אִישׁ מִפְּקוּדֵי מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן
הַכֹּהֵן אֲשֶׁר פָּקְדוּ אֶת־בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל בְּמִדְבַּר סִינָי׃ סה כִּי־
אָמַר יְהוָה לָהֶם מוֹת יָמֻתוּ
בַּמִּדְבָּר וְלֹא־נוֹתַר מֵהֶם אִישׁ
כִּי אִם־כָּלֵב בֶּן־יְפֻנֶּה וִיהוֹשֻׁעַ
בִּן־נוּן׃ ס כז ח וַתִּקְרַבְנָה
בְּנוֹת צְלָפְחָד בֶּן־חֵפֶר בֶּן־גִּלְעָד
בֶּן־מָכִיר בֶּן־מְנַשֶּׁה לְמִשְׁפְּחֹת
מְנַשֶּׁה בֶן־יוֹסֵף וְאֵלֶּה שְׁמוֹת
בְּנֹתָיו מַחְלָה נֹעָה וְחָגְלָה
וּמִלְכָּה וְתִרְצָה׃ ט וַתַּעֲמֹדְנָה
לִפְנֵי מֹשֶׁה וְלִפְנֵי אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן
ולפני

קינדערן ישראל׳ז פאָרגענאָמ־
מען׃ (סד) אונטער דיזען
וואַר קיין מאַן, פאָן דער
פאָריגען מוזטרונג, וועלכע
משה אונד דער פריזטער
אהרן, אין דער וויזטע סיני,
מיט דען קינדערן ישראל׳ז
פאָרגענאָממען׃ (סה) דען
דער עוויגע האַטטע איבער
זיא דען אויזשפרוך געטהאַן,
זיא זאָללטען אין דער וויזטע
שטערבען׃ עז בליב אַלזאָ
קיין מאַן פאָן איהנען איבריג,
אויסער כלב זאָהן יפנה, אונד
יהושע זאָהן נון׃

כז (ח) דיא טאָכטער
צלפחד, זאָהנז
חפר, זאָהנז גלעד, זאָהנז
מכיר, זאָהנז מנשה, פאָן
דען שטאָממען מנשה זאָהנז
יוסף׃ דיזע זיינע טאָכטער,
וועלכע מחלה, נעה, חגלה,
מלכה אונד תרצה היסען
קאַמען הערצו׃ (ג) טראַטען
אויף פאָר משה, פאָר דעם
פריזטער אלעזר,
נעבוט

תרגום אונקלוס

יַרְדְּנָא דִּירִיחוֹ׃ (סד) וּבְאִילֵּין לָא־
הֲוָה גֻּבַר מִמְּנְיָנֵי מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן כָּהֲנָא
דִּי מְנָוֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּמַדְבְּרָא דְסִינַי׃
(סה) אֲרֵי־אֲמַר יְיָ לְהוֹן מֵיתָת יְמוּתוּן
בְּמַדְבְּרָא וְלָא אִשְׁתְּאַר מִנְּהוֹן אֱנָשׁ
אֶלָּהֵין כָּלֵב בַּר־יְפֻנֶּה וִיהוֹשֻׁעַ בַּר־נוּן׃
כז (ח) וּקְרִיבָא בְּנָת צְלָפְחָד בַּר־
חֵפֶר בַּר־גִּלְעָד בַּר־מָכִיר
בַּר מְנַשֶּׁה לְזַרְעָיַת מְנַשֶּׁה בַּר־יוֹסֵף
וְאִלֵּין שְׁמָהָת בְּנָתֵיהּ מַחְלָה נוֹעָה
וְחָגְלָה וּמִלְכָּה וְתִרְצָה׃ (ג) וְקָטָא קֳדָם מֹשֶׁה וְקֳדָם אֶלְעָזָר כָּהֲנָא

רש״י

עשרים שנה היה בני כחלה שנאמר אים לפי פקודיו יותן נחלתו׃ (סר) ונחלה לא היה אים וגומר׳ אבל על הנשים לא נגזרה גזרת המרגלים לפי שהן היו מחכות את הארץ האנשי׳ אומרים נתנה ראש ונשובה מצרימה והנשים אומרות תנה לנו נחלה לכך נסמכה
פרשת בנות צלפחד לכאן׃

כז (א) למשפחות מנשה בן יוסף׳ למה נאמר והלא כבר נאמר בן מנשה אלא לומר לך יוסף חבב את הארץ שנאמר והעליתם את עצמותי וגומר וכנותיו חבבו את הארץ שנאמר תנה לנו נחלה ללמדך שהיו כלם צדיקים שכל מי שמעשיו ומעשה אבותיו
סתומין

וְלִפְנֵי הַנְּשִׂיאִם וְכָל־הָעֵדָה פֶּתַח
ב אֹהֶל־מוֹעֵד לֵאמֹר׃ ג אָבִינוּ מֵת
בַּמִּדְבָּר וְהוּא לֹא־הָיָה בְּתוֹךְ
הָעֵדָה הַנּוֹעָדִים עַל־יְהוָה
בַּעֲדַת־קֹרַח כִּי־בְחֶטְאוֹ מֵת
וּבָנִים לֹא־הָיוּ לוֹ׃ ד לָמָּה יִגָּרַע
שֵׁם־אָבִינוּ מִתּוֹךְ מִשְׁפַּחְתּוֹ כִּי

נעבוט אללען פירזטען אונד
דער גאנצען געמיינע: פאר
דעם איינגאנגע דעז שטיפטז־
צעלטז, אונד שפראכען:
(ג) אונזער פאטער איזט אין
דער וויזטע געשטארבען: ער
איזט אבער ניכט אונטער
דעם אנהאנגע דעז קרח גע־
וועזען, דיא זיך ווידער דען
עווינגען עמפאהרט האבען:
זאנדערן שטארב אין זיינער
זינדע, אונד דאט קיינע
זאהנע הינטערלאסען:
(ד) ווארום זאלל דער נאמען אונזרעז פאטערז, ווייל ער קיינען זאהן האט, אין דעם
געשלעכטזרעגיזטער אויזגעהן?

רש"י

סתומין ופרט לך הכתוב באחד מהם ליחסו לשבט הרי זה גדיק בן גדיק ואם יחסו לבנאי כגון בן ישמעאל בן כתניה בן אלישמע (מלכים ב' כ"ד) בידוע שכל המסרים עמו רשעים היו: מחלה וטועה ונומר. ולהלן הוא אומר ותהיינה מחלה ותרצה מגיד שסילן שקולי׳ זו כזו לפיכך שבה את סדרן: (ב) לפני משה ולפני אלעזר. מגיד שלא עמדו לפניהם אלא בשבת האחרונים אחר שמת אהרן. לפני משה. ואחר כך לפני אלעזר אפשר אם משה לא ידע, אלעזר יודע אלא סרס המקרא ודרשיהו דברי רבי יאשיה אבא חנן משום רבי אלעזר אומר בבית המדרש היו יושבים ועמדו לפני כולם: (ג) והוא לא היה ונומר. לפי שהיו בלות לומר בחטאו מת נזקקו לומר לא בחטא מתלוננים ולא בעדת קרח שהטו על הקדוש ברוך הוא שלא בחטאו לבדו מת ולא החטיאו את אחרים עמו רבי עקיבא אומר מקום ענש היה ורבי שמעון אומר אין המעפילים היה: (ד) למה יגרע שם אבינו

תרגום אונקלוס

וְקֻדָּם רַבְרְבֵיָא וְכָל־כְּנִשְׁתָּא בִּתְרַע
מִשְׁכַּן זִמְנָא לְמֵימַר׃ (ג) אֲבוּהָא מִית
בְּמַדְבְּרָא וְהוּא לָא־הֲוָה בְּגַו כְּנִשְׁתָּא
דְּאִזְדַּמְּנוּ עַל יְיָ בְּכְנִשְׁתָּא דְּקֹרַח אֲרֵי
בְּחוֹבֵיהּ מִית וּבְנִין לָא־הֲווּ לֵיהּ׃
(ד) לְמָא יִתְמַנַּע שְׁמָא־דַאֲבוּהָא מִגּוֹ
זַרְעָיָתֵיהּ אֲרֵי לֵית

באור

כז (ג) והוא לא היה, הוצרכו לאמר זאת כי חשבו שלא יירשו בני הטועדים על ה' חלק בארץ. (רמב"ע), ודעת הרשב"ן שאמרו ככה בעבור שחשבו שמרע"ה הי' שוא עדת קרח יותר מכל החוטאים שמתו במדבר שהם היו הקמים כנגדו וכפרו בכל מעשיו וחשבו אולי בשאלתו אתם ואמר חלילה יהי לו מזרך חסד וחלילה יהי חוקן ליתומיו יזכר שון מבותם אל ה' על כן הודיעוהו כי לא הי' מהם, ורצוו עוד שאינו בחתי המגפה אבל במדבר מת על מטתו, ושעם כי בחטאו מת, אמרו מת במדבר בעונו שלא זכה לכנס לארץ, לו כדברי הלוי המאורר ז"לבפי׳ שהוא דבק עם ובגיס לא היו לו כאחר יאמר ויאם, לפלוני אורע כך וכך בשוטת עכ"ל הרשב"ן ז"ל. [ח"ה, ואין הטעם מסבים עם דבריה' יהודה המאורר, כי מלת מת משמדת בטעם זקף, והנכון בדרך הפשט ע"פ מאמר רז"ל אין מיתה בלא חטא יכלומר אין לך מיתה שלא תבא לכמר על החטא, שלכך נגזרה מיתה על האדם]: (ד) כי אין לו בן, בחורו וכי מפני שאין לו בן יגרע שם אבינו מתוך משפחתו, ושעם כי בטעם בעבור, וזו"ל אמרו שבטות בלפחד

אין לו בן תנה־לנו אחזה בתוך
אחי אבינו: ס ויקרב משה
את־משפטן לפני יהוה: פ
ו ויאמר יהוה אל־משה לאמר:
ז כן בנות צלפחד דברת נתן
תתן להם אחזת נחלה בתוך
אחי אביהם והעברת את־
נחלת אביהן להן: ח ואל־בני
ישראל תדבר לאמר איש כי־
ני רבתי ימות

גיב אונז פילמעהר איין
אייגענטהום, אונטער דען
ברידערן אונזרעז פאטערז:
(ה) משה בראכטע איהרע
רעכטזאכע פאר דען עוויגען:
(ו) אונד דער עוויגע שפראך
צו משה, וויא פאלגט:
(ז) דיא טאכטער צלפחד
האבען רעכט גערעדעט, דוא
זאללזט איהנען איין אייגען=
טהימליכעז ערבגוט איין=
ריימען אונטער איהרעז
פאטערז ברידערן: אונד
אלזא דאז ערבגוט איהרעז
פאטערז אן זיא ברינגען:
(ח) דען קינדערן ישראל׳ן

אבער מאכע פאלגענדעז בעקאנגט: ווען יעמאנד שטירבט

תרגום אונקלוס

לית ליה בר הב־לנא אחסנא בגו
אחי אבונא: (ה) וקרב משה ית־
דינהון קדם יי: (ו) ואמר יי עם־משה
למימר: (ז) יאות בנת צלפחד ממללן
יתן תתן להון אחידת אחסנא בגו
אחי אבוהן ותעבר ית אחסנת אבוהן
להון: (ח) ועם־בני ישראל תמליל
למימר גבר ארי ימות

רש״י

לאו במקום בן עומדות ואם אין הנקבות
חסובות זרע תתיבם אמו ליבם: כי אין לו
בן. הא אם היה ליבן לא היו תובעות
כלום מגיד שחכמיות היו: (ה) ויקרב משה
את משפטן. נתעלמה הלכה ממנו וכאן נפרע
על שבטל עטרה לומר והדבר אשר יקשה מכם
תקריבון אלי. דבר אחר דאמרה היתה פרשה
זו להכתב ע״י משה אלא שזכו בנות צלפחד
ונכתבה על ידן: (ז) כן בנות צלפחד דוברות.
כתרגומו יאות כך כתובה פרשה זו לפני במרום
מגיד שראתה עינם מה שלא ראתה עינו של
משה: כן בנות צלפחד דוברות. יפה תבעו
נתן תתן. שני חלקים חלק אביהן שהיה
מיוחס מבריס וחלקו עם אחיו בנכסי אבר: והעברת. לשון העברה (ס״א עברה) הוא
נמי

באור

חכמיות ודרשניות היו, תחלה אמרו למה יגרע שם אביהו וגו׳ כונו בזה עליהם אין, ע״ד ולא
ימחה שמו מישראל (דברים כ״ה ו׳), ואח״ז אמרו תכה לנו אחזה, כונו בלשונם מה שהיה בדעת
לומר אם אנו כזרע נחשבות תכה לנו אחזה לרשת במקום בן: (ז) כן בנות צלפחד דברת,
כן הוא תאר הפעל, כתרגומו יאות: בתוך אחי אביהם, המ״ם במקום נו״ן, כמו עשיתם
עם המתים (רות א׳ ח׳), פי׳ עשיתן: והעברת, מה שהיה ראוי שיקח הוא תקחנה כן
(רחב״ע), וכן משמע מדברי רז״ל (ב״ב דף קי״ט ע״א), שדרשו לשון והעברתם על העברה
מראוי לירש לאיזו ראוי: ולדעת רש״י ז״ל בלשונו האחרון (והוא ע״פ תנחומא) נאמר בבת לשון
העברה, על שם שהיא מעברת את הנחלה משבט לשבט, שבנה ובעלה יורשין אותה, שלא

בראב״ע

נאמר

יָמוּת וּבֵן אֵין לוֹ וְהַעֲבַרְתֶּם אֶת־
נַחֲלָתוֹ לְבִתּוֹ: ט וְאִם־אֵין לָ
בַת וּנְתַתֶּם אֶת־נַחֲלָתוֹ לְאֶחָיו:
י וְאִם־אֵין לוֹ אַחִים וּנְתַתֶּם אֶת־
נַחֲלָתוֹ לַאֲחֵי אָבִיו: יא וְאִם־אֵין
אַחִים לְאָבִיו וּנְתַתֶּם אֶת־נַחֲלָתוֹ
לִשְׁאֵרוֹ הַקָּרֹב אֵלָיו מִמִּשְׁפַּחְתּוֹ
וְיָרַשׁ אֹתָהּ וְהָיְתָה לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל

(יח) שטירבט, אונד קיינען זאהן הינטערלאסט, זא זאללט איהר זיין ערבע אן זיינע טאכטער ברינגען: (ט) האט ער קיינע טאכטער: זא זאללט איהר זיין ערבע זיינען ברידערן איינגעבען: (י) האט ער קיינע ברידער: זא איבר־געבט זיין ערבגוט זיינעז פאטערז ברידערן: (יא) ווען אבער אויך דער פאטער קיינע ברידער האט: זא איברגעבט זיין ערבגוט דעם נאכזטען אנפערוואנדטען אויז זיינעם געשלעכטע, דאס דיזער עז בעזיטצע: דיזעז זאלל דען קינדערן ישראל לחקת

רש"י

במי שליטו מניח בן לירשו. דבר אחר על מס שהבת מעברת נחלה משבט לשבט שבנה ובעלה יורשין אותה שלא תסוב נחלה לא נטוה אלא לאותו הדור בלבד. וכן והעברתם את נחלתו לבתו. בכולן הוא אומר ונתתם ובבת הוא אומר והעברתם: (יא) לשארו הקרוב אליו ממשפחתו. ואין משפחה קרויה אלא משפחת האב

תרגום אונקלוס

יְמוּת וּבַר לֵית לֵיהּ וַתַּעֲבְרוּן יָת אַחְסָנָתֵיהּ לְבַרְתֵּיהּ: (ט) וְאִם לֵית לֵיהּ בְּרָתָא וְתִתְּנוּן יָת־אַחְסָנָתֵיהּ לַאֲחוֹהִי: (י) וְאִם לֵית לֵיהּ אַחִין וְתִתְּנוּן יָת אַחְסָנָתֵיהּ לַאֲחֵי אֲבוּהִי: (יא) וְאִם־לֵית אַחִין לַאֲבוּהִי וְתִתְּנוּן יָת אַחְסָנָתֵיהּ לְקָרִיבָא דְקָרִיב לֵיהּ מִזַּרְעִיתֵיהּ וְיֵרַת יָתָהּ וּתְהֵי לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל לגזרת

באור

נאמר ולא תסוב נחלה אלא לאותו הדור בלבד, והפרשה הזאת היא מצוה לדורות, כמו שאמר להלן, והיתה מבני ישראל לחקת משפט (פסוק י"א): (ח) ובן אין לו, הא אם יש לו בן הא קודם לירושה בנחלת אביו, וכן יליף לה בפרק יש נוחלין (דף ק"י): (ט) לאחיו, יש הלא לו יין הא"ם. (רא"ש), ולא כן אמרו חז"ל שאחרון יין הא"ם לא נוחלין ולא מנחילין, שאין משפחת האם קרוי' משפחה: וכפי קבלתה ז"ל האב קודם לאחים לירש את בנו, וכתב הרמב"ן ז"ל והכתוב לא הזכיר זה, והטעם כי במשפטי הירושה כל מנחיל נוחל, כי הקורבה שוה, וכן שאמר הכתוב שהבן יורש את אביו גם האב יורש את הבן (ודברי תמוהי' שהרי שניהם בשבת (שם דף כ"ח), שיש מנחילין ולא נוחלין, כגון האשה את בעלה ואחי האם, ולפיך יאמר הרב ז"ל שכל מנחיל נוחל, ושל שלף אם הדבר ברור שהאב יורש את הבן, כן שאחי האב יורשים את הבן, והיא בקורבה קודם להם, מ"מ הי' לו להזכיר שהאב קודם לאחי הבן, כמו שקבלו רז"ל, כי יתכן שלא ינחל האב אלא במקום שאין לבן אח): ועוד כי היותר בשלשלת הזרע ביותר אלינו לא בנדדין, אם כן ונתתם את נחלתו לאחיו משמע נחלה, שהאב יורש בקבר, ומשמע תבא לאחים, אבל לא רצה לומר ואם אין לו בת ונתתם את נחלתו לאחיו, כי דרך ברכה ידבר ולא בנכרתים, (ר"ל שכל היורש המזכר בכתוב הוא יורש דרך ברכה, ואולם האב הנוחל את בנו אין זו ברכה לנוחל): ואולילא הי' זה בנאי הארץ שינחל האב לא

הבן

לְחַקַּת מִשְׁפָּט כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה
אֶת־מֹשֶׁה׃ פ
יב וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה עֲלֵה
אֶל־הַר הָעֲבָרִים הַזֶּה וּרְאֵה
אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר נָתַתִּי לִבְנֵי
יִשְׂרָאֵל׃ יג וְרָאִיתָהּ אֹתָהּ
וְנֶאֱסַפְתָּ אֶל־עַמֶּיךָ גַּם־אַתָּה
כַּאֲשֶׁר נֶאֱסַף אַהֲרֹן אָחִיךָ׃
כאשר

אייגע רעכטזפערארדנונג
זיין, וויא דער עוויגע דעם
משה בעפאהלען: (יב) פערנר
שפראך דער עוויגע צו משה,
שטייגע אויף דיזען בערג
עברים: אונד בעזיהע פאן
דא דאז לאנד, וועלכעז איך
דען קינדערן ישראל'ז איינ-
געבע: (יג) ווען דוא עז בע-
זעהן האזט, זא זאללזט אויך
דוא צו דיינעם פאלקע איינ-
געטהאן ווערדען: וויא שאן
דיין ברודער אהרן איינ-
געטהאן וואָרדען: וויל

תרגום אונקלוס

לְגַזֵּרַת דִּין כְּמָא דִי פַקִּיד יְיָ יָת־
מֹשֶׁה׃ (יב) וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה סַק לְטוּרָא
דַעֲבָרָאֵי הָדֵין וְחַזֵּי יָת אַרְעָא דִי יְהָבִית
לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל׃ (יג) וְתֶחְזֵי יָתֵהּ וְתִתְכְּנֵשׁ
לְעַמָּךְ אַף־אַתְּ כְּמָא דְאִתְכְּנֵשׁ אַהֲרֹן
אָחוּךְ׃
כמא

רש"י

האב: (יב) עלה אל הר העברים. למה כסמכה לכאן כיון שאמר הקדוש ברוך הוא כתן תתן להם אמר אותי נוה המקום להנחיל שמא הותרה הגזרה ואכנס לארץ אמר לו הקדוש ברוך הוא גזרתי במקומה עומדת. דבר אחר כיון שנכנס משה לנחלת בני גד ובני ראובן שמח ואמר כמדומה לי שהותר לו כדרו משל למלך שגזר על בנו שלא יכנס לפתח פלטין שלו נכנס לשער והוא אחריו לחצר והוא אחריו לטרקלין והוא אחריו וכיון שנתאוה אמר לו בני מכאן ואילך אתה אסור: (יג) כאשר נאסף אהרן אחיך. מכאן שנתאוה משה למיתתו של אהרן דבר אחר אין אתה טוב ממנו: על אשר לא קדשתי. הא אם קדשתי אותי עדיין לא הגיע זמנכם להפטר מן העולם בכל מקום שכתב מיתתם כתב סורחנם לפי שנגזרה גזרה על דור המדבר למות במדבר בעון שלא האמינו לבך בקם משה שיכתב סורחנו שלא יאמרו אף הוא מן הממרים היה משל לשתי כתים שלוקות בבית דין אחת קלקלה ואחת אכלה פגי שביעית וכולי אף כאן בכל שלא מקום שהזכיר מיתתן הזכיר סורחנן להודיע

באור

הבן עכ"ל: ר"ל שלא היה בכל בני הארץ איש שמת בלא בן ובלא בת, ולכך לא הזכיר הכתוב הענין הזה בפירוש, ורז"ל דרשו קדימת האב לאחיה מלישבא דקרא (שם ק"ט ע"ב): (יב) הר העברים הזה, שם ההר הזה הר נבו, כאשר פירש בסדר האזינו ובזאת הברכה, וקראו אותו הר העברים מפני שהוא על מעברות הירדן, ומשם יעברו אל ארץ כנען, כאשר אמר כאן אשר על פני ירחו, ושם עברו את הירדן: ואיכנה מצוה שיצטו הקב"ה לעלות עתה על ההר, כי אם הודעה שהוא יעלה אל הר העברים וירא את הארץ, בעבור שנוהו על חלוקת הארץ הודיעו כי לא על ידו תחלק, וכן קח לך את יהושע אינו מצוה שיעשה כן מיד, כי אם בבוא יומך תקח את יהושע, והשליש הכתוב לספר שעשה כן משה לזמנו בלב שלם, והוא העשיה אשר הזכיר בעת פטירת משה. (מלשון הרמב"ן ז"ל): (יג) וראיתה אתה, וכאשר תראה אותה, אז תאספת אל עמיך: כאשר נאסף אהרן, הזכיר מיתת אהרן לפי שהזכיר החטא שנכשלו בו שניהם

יד כַּאֲשֶׁר מְרִיתֶם פִּי בְּמִדְבַּר־צִן בִּמְרִיבַת הָעֵדָה לְהַקְדִּישֵׁנִי בַּמַּיִם לְעֵינֵיהֶם הֵם מֵי־מְרִיבַת קָדֵשׁ מִדְבַּר־צִן׃ ס טו וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה לֵאמֹר׃ טז יִפְקֹד יְהוָה אֱלֹהֵי הָרוּחֹת לְכָל־בָּשָׂר אִישׁ

(יד) ווייל איהר מיר צוווידער געהאָנדעלט, אין דער וויזטע צין, ביי'ם האַדער דער גע־מיינע, דאַ איהר מיך בייא געל־עגנהייט דעז וואַסערז האָטטעט פאַר איהרן אויגען הייליגען זאָללען: דיזעז זינד דיא האַדערוואַסער צו קדש אין דער וויזטע צין: (טו) משה אַבער שפּראַך צום עוויגען: (טז) דער עוויגע, גאָטט אַללער גייזטער, אַללעז פלייישעז: געוזהע איינען

רש"י

שלא היתה נהם אלא זו בלבד: (יד) הם מי מריבת קדש. הם לבדם ולא נהם עון אחר. דבר אחר הם שהמרו במרה הם היו שהמרו בים סוף הם עצמם שהמרו במדבר צין: (טו) וידבר משה אל ה' ואומר. להודיע שכתן של נדיקים שבשפטרין מן העולם מניחין ברכן ועוסקין בצרכי צבור: לאמר. אמר לו השיבני אם אתה ממנה להם פרנס אם לאו: (טו) יפקוד ה'. כיון ששמע משה שאמר לו המקום תן נחלת צלפחד לבנותיו אמר הגיע שעה שאתבע צרכי שיעשו בני את גדולתי אמר לו הקדוש ברוך הוא לא כך עלתה במחשבה לפני כדאי הוא יהושע ליטול שכר, שמושר שלא יהא מתוך התאל וחזו שאמר שלמה טובר תאנה יאכל פריה (משלי כ"ד): אלהי הרוחות. למה נאמר אמר לפניו רבונו של

תרגום אונקלוס

(יד) כְּמָא דְּסָרִיבְתּוּן עַל מֵימְרִי בְּמַדְבְּרָא דְצִין בְּמַצּוֹת כְּנִשְׁתָּא לְקַדָּשׁוּתִי בְּמַיָּא לְעֵינֵיהוֹן אִנּוּן מֵי מַצּוֹת רְקָם מַדְבְּרָא דְצִין: (טו) וּמַלֵּיל מֹשֶׁה קֳדָם יְיָ לְמֵימַר: (טו) יְמַנֵּי יְיָ אֱלָהָא דְרוּחַיָא לְכָל־בְּשָׂרָא גֻבְרָא

באור

עליהם: (יד) כאשר מריתם פי, כגר מפורש בפ' חקת בלא הישב: (טו) יפקד ה', לשון מנוי לף בבנין הקל, כמו ויפקד שר הטבחים את יוסף (בראשית מ' ד'), ואחר בלשון נסתל יפקוד לף שהיה מדבר לפני ה', דרך כבוד, כמו אדוני שאל את עבדיו (שם מ"ד י"ט), יאמר נא אדוננו (שמואל א ט"ז ט"ז) ובאור הכתוב יומן ה' פקיד על העדה, כי הוא אלהי הרוחות ויודע מחשבות בני האדם מי הוא הראוי להנהיג את עמך, ומאמר אלהי הרוחות לכל בשר הוא מאמר מוסגר, וכן תסכים הסגיבה: ויפה כתבם המקלא הזה במדרש תנחומא, כשם שאין פרטותיהן של בני אדם שוין זה לזה, כך אין דעתם שוין זה לזה, אבל יש לכל אחד דעה בפני עצמו, וכן הוא אומר לעשות לרוח משקל ומי' תכן במדה, כל בריה ובריה יש לה דעה בפני עצמה, אמור משה לפני הקב"ה אתה אלהי הרוחות לכל בשר. גלוי וידוע לפניך דעתם של כל אחד ואחד, ואין בכל בניך דומה זה לזה, נבקשה ממך אם בקשת למנות עליהם מנהיג, מנה עליהם אים אשר רוח אלהים בו, שיהיה סובל לכל אחד לפי דעתו: ותבור הפרשיות כך הוא נדרש שם. ובספרי, כיון ששמע משה נתן תתן להם, הי' סבור שנתרכה לו הקב"ה, אמר הריני נכנס את ישראל, אמר לו הקב"ה גזרתי במקומה עומדת, עלה אל הר העברים וגו', אין אתה יכול מלחיך. אוב אמר משה הרי השעה שאתבע את צרכי, אם הנבות יורשות בדין הוא שיעשו בני את כבודי, אמר לו הקב"ה טובר תאנה יאכל פרי, בניך ישבו להם ולא עסקו

בתורה

אִישׁ עַל־הָעֵדָה׃ יז אֲשֶׁר־יֵצֵא
לִפְנֵיהֶם וַאֲשֶׁר יָבֹא לִפְנֵיהֶם
וַאֲשֶׁר יוֹצִיאֵם וַאֲשֶׁר יְבִיאֵם
וְלֹא תִהְיֶה עֲדַת יְהוָה כַּצֹּאן
אֲשֶׁר אֵין־לָהֶם רֹעֶה׃ יח וַיֹּאמֶר
יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה קַח־לְךָ אֶת־
יְהוֹשֻׁעַ בִּן־נוּן אִישׁ אֲשֶׁר־רוּחַ
בּוֹ וְסָמַכְתָּ אֶת־יָדְךָ עָלָיו׃
יט וְהַעֲמַדְתָּ אֹתוֹ לִפְנֵי אֶלְעָזָר
הַכֹּהֵן

אייגען מאַן איבער דיא
געמיינע צו זעטצען: (יז) דער
פאָר איהנען הער אויז אונד
איינגעהע, אונד זיא אויז
אונד איינפיהרע: דאַמיט דיא
געמיינע דעז עוויגען ניכט וויא
שאַפע אָהנע הירטען בלייבען
מאָגע: (יח) דער עוויגע
שפראַך צו משה, נים יהושע
זאָהן נון צו דיר, איינען מאַן,
דער גייזט האַט: אונד לעגע
דיינע האַנד אויף איהן:
(יט) שטעללע איהן זאָדען
פאָר דען פריזטער אלעזר,
אונד

תרגום אונקלוס

גְּבָרָא עַל כְּנִשְׁתָּא׃ (יז) דִּי יִפּוֹק
קֳדָמֵיהוֹן וְדִי יֵעוּל קֳדָמֵיהוֹן וְדִי
יַפֵּיקִינוּן וְדִי יֵעֵילִנוּן וְלָא תְּהֵי כְּנִשְׁתָּא
דַיְיָ כְּעָנָא דִי לֵית לְהוֹן רָעֵי׃ (יח) וַאֲמַר
יְיָ לְמֹשֶׁה דְּבַר־לָךְ יָת־יְהוֹשֻׁעַ בַּר
נוּן גְּבַר דְּרוּחַ נְבוּאָה בֵּיהּ וְתִסְמוֹךְ
יָת יְדָךְ עֲלוֹהִי׃ (יט) וּתְקִים יָתֵיהּ
לְקֳדָם אֶלְעָזָר כָּהֲנָא

רש"י

תעשה לו כדרך שאתה עושה לי שאיני מכניסן
שזכית להנהיג בניו של מקום: לך. את שנדוק
שלת שיוכל להלוך כנגד רוחו של כל אחד ואח':

של עולם גלוי לפניך דעתו של כל אחד ואחד
ואינן דומין זה לזה מנה עליהם מנהיג שיהא
סובל כל אחד ואחד לפי דעתו: (יז) אשר יצא
לפניהם. לא כדרך מלכי האומות שיושבים
בבתיהם ומשלחין את חיילותיהון למלחמה
אלא כמו שעשיתי אני שנלחמתי בסיחון ועוג
שנאמר אל תירא אותו וכדרך שעשה יהושע
שנאמר וילך יהושע אליו ויאמר לו הלנו אתה
וגו' (יהושע ה') וכן בדוד הוא אומר כי הוא
יוצא ובא לפניהם (שמואל א' י"ח) יוצא בראש
וכנגם בראש: ואשר יוציאם. בזכיותיו: ואשר
יביאם. בזכיותיו. דבר אחר ואשר יביאם שלא
לחרן: (יח) קח לך. קחנו בדברים אשריך
לך את זה אתה מכיר: אשר רוח בו. כאשר
וסמכת את ידך עליו. תן לו מתורגמן שידרגם
בחייך

באור

בתורה, יהושע שמשם בדין הוא שישמש את ישראל, ע"כ: (יז) אשר יצא לפניהם, למלחמ', לא כדרך מלכי האומות שיושבין בבתיהם ומשלחין את חיילותיהם, אלא כמו שעשיתי אני, שנלחמתי בסיחון ועוג, שנאמר אל תירא אותו (במדבר כ"א ל"ה), וכדרך שעשה יהושע, וכן בדוד הוא אומר כי הוא יוצא ובא לפניהם (ש"א י"ח), יוצא בראש וכנגם בראש. (רש"י):
ולא תהיה, שלא תהיה עדת ה' כצאן אשר אין להם רועה, ואמר עדת ה' בשם במקום הכבוד, כמשפט לה"ק בכמה מקומות, ועוד שבא לחוק הכוונה, העדה המיוחסת אל השם הנכבד לא תהיה כצאן בלא רועה: (יח) קח לך, קחנו בדברי', אשריך שזכית להנהיג בניו של מקום: לך, את שנדוק לך, את זה אתה מכיר: אשר רוח בו, כאשר שלת, שיוכל להלוך כנגד רוחו של כל אחד ואחד. (רש"י): וסמכת את ידך, להרלות את ישראל שהוא

במקומו

הַכֹּהֵן וְלִפְנֵי כָּל־הָעֵדָה וְצִוִּיתָה אֹתוֹ לְעֵינֵיהֶם: כ וְנָתַתָּה מֵהוֹדְךָ עָלָיו לְמַעַן יִשְׁמְעוּ כָּל־עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: כא וְלִפְנֵי אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן יַעֲמֹד וְשָׁאַל לוֹ בְּמִשְׁפַּט הָאוּרִים לִפְנֵי יְהוָה עַל־פִּיו יֵצְאוּ וְעַל־פִּיו יָבֹאוּ הוּא וְכָל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אִתּוֹ וְכָל־הָעֵדָה: כב וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֹתוֹ

אונד פאר דיא גאנצע גע־
מיינע: אונד ערטהיילע
איהם בעפעהלע פאר איהרע
אויגען: (כ) לעגע איינען
טהייל פאן דיינע מאיעזטאט
אויף איהן: דאס איהם דיא
גאנצע געמיינע דער קינדער
ישראל'ז געהארכע: (כא) ער
זאלל פאר דען פריזטער
אלעזר טרעטען, אונד איהן
אום דען אויזשפרוך דער
אורים בעפראגען, פאר
דעם עוויגען: נאך דעסען בע־
שיידע זאלל ער אונד אללע
קינדער ישראל'ז מיט איהם,
זא וויא דיא גאנצע געמיינע,
אויז אונד איינגעהן: (כב) משה טהאט, וויא איהם דער עוויגע בעפאהלען נאם

רש"י

בחייך שלא ימרו עליו לא היה לו להריס ראש בימי משה: (יט) וצויתי אותו. על ישראל דע שטרחנין הם סרבנים הם על מנת שתקבל עליך: (כ) ונתת מהודך עליו. זה קימון שור פניס: מהודך. ולא כל הודך ומיגיטו למדין פני משה כחמה פני יהושע כלבנה: למען ישמעו כל עדת בני ישראל. שיהיו טוהגין בו כבוד וילאה כדרך שטוהגין בך: (כא) ולפני אלעזר הכהן יעמוד. הרי שאלתך שאלת שאין הכבוד הזה זז (ס"א מוטל) מבית אביך שאף יהושע יהא צריך לאלעזר: ושאל לו כשיצטרך לנצח למלחמה: על פיו. של אלעזר: וכל העדה. סנהדרין: (כב) ויקח את יהושע. לקחו

תרגום אונקלוס

בְּחַיָּא וְלִקְדָם כָּל כְּנִשְׁתָּא וּתְפַקֵּד יָתֵיהּ לְעֵינֵיהוֹן: (כ) וְתִתֵּן מִיּוּדָךְ עָלוֹהִי בְּדִיל דִּי יְקַבְּלוּן מִנֵּיהּ כָּל כְּנִשְׁתָּא דְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל: (כא) וְלִקְדָם אֶלְעָזָר כַּהֲנָא יְקוּם וְיִשְׁאַל לֵיהּ בְּדִין אוּרִיָּא קֳדָם יְיָ עַל מֵימְרֵיהּ יְהוֹן נְפָקִין וְעַל מֵימְרֵיהּ יְהוֹן עָאלִין הוּא וְכָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עִמֵּיהּ וְכָל כְּנִשְׁתָּא: (כב) וַעֲבַד מֹשֶׁה כְּמָא דִי־פַקִּיד יְיָ יָתֵיהּ

באור

בעקיבו ועליו סעך. (רלב"ע): (יט) וצויתה אתו לעיניהם, וכוית לאתו על ישראל, דע שהם סרבנים וטרחנין על מנת שתקבל עליך. (רש"י) ולאינו כבוד בעיני הרמב"ן, כי מדרך המושל שיזהיר לאם בפני עצמן בהיותם עוד טרחנין וסרבנין, אבל כוית לאתו לעיניהם שיהיו נאות הנגיד והשופט כי בעבור היותו לראש יפקידם בידו ויזהירו להתדל מאוד בעניניהם ולהיות גלחם מלכות ה' ולהזהר בדבר משפט, וזה ראוי להיות לעיניהם כדי שיבטיחו בו ושמעו אליו, וכן כונת המתרגם האשכמי: (כ) ונתתה מהודך, שתכבד אותו לעיניהם ויהיו דבריך עמו כאחד ידבר עם איש גדול ומכבד למלוכה, ועי"ז יכבדוהו גם הם, וזה טעם למען ישמעו כל ישראל: (כא) ולפני אלעזר הכהן יעמד, הרי שאלתך, שאין הכבוד הזה זז מבית אביך שאף יהושע הא צריך לאלעזר, כשכין שאמרתי לך ולא תסוב נחלה מאתה למעה (תנחומא): ושאל לו, יתכן לומר שעניבו אלעזר ישאל בשבילו, אבל את"ל וי"ל שמע שהכונה על יהושע

אֹתוֹ וַיִּקַּח אֶת־יְהוֹשֻׁעַ וַיַּעֲמִדֵהוּ
לִפְנֵי אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן וְלִפְנֵי כָל־
הָעֵדָה: כג וַיִּסְמֹךְ אֶת־יָדָיו עָלָיו
וַיְצַוֵּהוּ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה בְּיַד־
מֹשֶׁה: חמישי פ לר"ה בחול

כח א וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה
לֵּאמֹר: ב צַו אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם אֶת־קָרְבָּנִי
לַחְמִי לְאִשַּׁי רֵיחַ נִיחֹחִי תִּשְׁמְרוּ
להקריב

תרגום אשכנזי קנז

נאַם יהושע, שטעללטע איהן פאָר דען פריזטער אלעזר אונד פאָר דיא גאַנצע גע־מיינע: (כג) לעגטע זיינע האַנד אויף איהן, אונד ער־טהיילטע איהם בעפעהלע: וויא דער עוויגע דורך משה פערארדנעט:

כח (א) דער עוויגע רעדעטע מיט משה, אונד שפראַך: (ב) געביטט־הע דען קינדערן ישראל׳ז, אונד שפריך צו איהנען: מיין אָפּפער, נעמליך מיינע שפייזע דיא מיין פייאר פער־צעהרט, מיר צום אַנגענעה־מען גערוכע, מיסט איהר זאָרגפאָלטיג זיין, יעדעז

תרגום אונקלוס

יָתֵיהּ וּדְבַר יַת יְהוֹשֻׁעַ וַאֲקִימֵיהּ קֳדָם
אֶלְעָזָר כָּהֲנָא וְקֳדָם כָּל־כְּנִשְׁתָּא:
(כג) וּסְטַךְ יַת־יְדוֹהִי עֲלוֹהִי וּפַקְדֵיהּ
כְּמָא דִי־מַלֵּיל יְיָ בִּידָא־דְמֹשֶׁה:
כח (א) וּמַלֵּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמֵימָר:
(ב) פַּקֵּיד יַת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְתֵימַר
לְהוֹן יַת קוּרְבָּנִי לְחֵם סִדּוּר לְקוּרְבָּנַי
לְאִתְקַבָּלָא בְּרַעֲוָא תִּטְּרוּן לקרבא

רש"י

לקחו בדברים והודיעו מתן שכר פרנסי ישראל לעולם הבא: (כג) וסמיך את ידיו. בעין יפה יותר ויותר ממה שנצטווה שהקדוש ברוך הוא אמר לו וסמכת את ידך והוא עשה בשתי ידיו ועשאו ככלי מלא וגדוש ומלאו חכמתו בעין יפה: כאשר דבר ה׳. אף לענין ההוד נתן מהודו עליו:

כח (ב) צו את בני ישראל. מה אמור למעלה יפקוד ה׳ אמר לו הקב"ה עד שאתה מצוה על בני טוה את בני עלי משל לבת מלך שהיתה נפטרת מן העולם והיתה מפקדת לבעלה על בניה כו׳ כדאיתא בספרי: קרבני. זה הדם: לחמי. אלו אמורין וכן הוא אומר והקטירם הכהן המזבחה לחם אשה: לאשי. הנתכין לאשי מזבחי: תשמרו. שיהיו כהנים ולוים וישראלים עומדין על גביו מכאן למדו

באור

עלוסע, והוא כמו ושאל אותו, ומצאנו שאלה עם לא"ד: על פיו יצאו, על פיו של אלעזר כאשר ישאל במשפט האורים: וכל העדה, סנהדרין. (רש"י), וכן פי׳ הראב"ע בדבר שהיה פרט לעדה והם הנועדים באהל מועד, כי הזכיר כבר וכל בני ישראל: (כב) ויקח את יהושע, לקחו בדברים, והודיעו מתן שכר פרנסי ישראל לעה"ב: (כג) ויצוהו, בשלות הנגיד והשופט שיהי׳ הוא המוציא והמביא אותם, כאשר פירשתי למעלה על ויויתה אותם בשם רמב"ן:

כח (ב) צו את בני ישראל, אחר שאמר לאלה תחלק הארץ פנה להשלים תורת הקרבנות שיעשה כן בארץ התמידין והמוספין. (מדברי רמב"ן): את קרבני לחמי, בעבור ואמרת אליהם כה אמר ה׳ את קרבני לחמי, ובאורו את קרבני שהוא לחמי, דהיינו

לְהַקְרִיב לִי בְּמוֹעֲדוֹ: ג וְאָמַרְתָּ
לָהֶם זֶה הָאִשֶּׁה אֲשֶׁר תַּקְרִיבוּ
לַיהוָה כְּבָשִׂים בְּנֵי שָׁנָה תְּמִימִם
שְׁנַיִם לַיּוֹם עֹלָה תָּמִיד: ד אֶת
הַכֶּבֶשׂ אֶחָד תַּעֲשֶׂה בַּבֹּקֶר וְאֶת
הַכֶּבֶשׂ הַשֵּׁנִי תַּעֲשֶׂה בֵּין
הָעַרְבָּיִם: ס וַעֲשִׂירִית הָאֵיפָה
סֹלֶת לְמִנְחָה בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן
כָּתִית רְבִיעִת הַהִין: ו עֹלַת
תָּמִיד הָעֲשִׂיָה בְּהַר סִינַי לְרֵיחַ

ניחח

יעדען צו זיינער צייט דאר־
צוברינגען: (ג) זאגע איהנען
אלזא, דיזען איזט דאז פייער־
אָפּפער, דאז איהר דעם
עוויגען צו ברינגען האבט:
יאהרינע לאממער, אהנע
לייבופעהלער, יעדען טאג
צווייא, צום גאנצענאָפּפער,
אונד דיזען בעשטאנדיג:
(ד) דאז איינע לאם ברינגזט
דזא דען מארגענז: אונד
דאז אנדרע צווישען ביידען
אבענדען: (ה) דאצו איין
צעהנטהייל איפה פיינען
מעהלז צום מעהלאָפּפער:
איינגעריהרט מיט איינעם
פירטעל הין געשטאָסנען
בוימאָעלז: (ו) דאז טאגליכע
אָפּפער: וויא עז בערייטז אם בערגע סיני געבראכט, אונד דעם עוויגען צו עהרען,

צום

רש"י

למדו ותקנו מעמדות: במועדו. בכל יום הוא מועד התמידים: (ג) ואמרת להם. לזהירם לבית דין: שנים ליום. כפשוטו ויקרו בא ללמד שיהיו נשקטין כנגד היום תמיד של שחר בשחרב ושל בין העלבים בשחרחן של טבעות: (ד) את הכבש אחד. אף ע"פ שכבר נאמר בפרשת ואתה תצוה זה אשר תעשה ותומר היא היתה מזהרה לימי המלואים וכאן הוה לדורות: (ה) סלת למנחה. מנחת נסכים: (ו) העשויה בהר סיני. כאותן שנעשו בימי המלואים. דבר אחר העשויה בהר סיני. הקיש עולת תמיד לעולת הר סיני לומה

שנתקדשה

תרגום אונקלוס

לְקָרְבָא קֻדְשַׁי בְּזִמְנֵיהּ: (ג) וְתֵימַר
לְהוֹן דֵּין קוּרְבָּנָא דִּי תְקָרְבּוּן קֳדָם
יְיָ אִמְּרִין בְּנֵי־שְׁנָא שַׁלְמִין תְּרֵין לְיוֹמָא
עֲלָתָא תְּדִירָא: (ד) יָת אִמְּרָא חַד
תַּעְבֵּד בְּצַפְרָא וְיָת אִמְּרָא תִּנְיָנָא
תַּעְבֵּד בֵּין שִׁמְשַׁיָּא: (ה) וְחַד מִן עֲשַׂרְתָּא
בְּתָלַת־סְאִין סוֹלְתָא לְמִנְחָתָא דְּפִלָּא
בְּמִשְׁחָא כְּתִישָׁא רְבִעוּת הִינָא: (ו) עֲלָתָא
תְּדִירָא דְּאִתְעֲבִדָא בְּטוּרָא דְּסִינַי

לְאִתְקַבָּלָא

ברעוא

באור

המיוחד להיות נאכל מאתי, ולהיות לי לריח ניחח, לזתו תשמרו להקריב לי במועדו של כל קרבן וקרבן, ומועד התמיד הוא בכל יום: (ג) תמימם, שלא יהיו בהם מום הטוכל נקרבו שנים ליום לכל יום ויום: עלה תמיד, חסר דבור המליצות, יהיו עולה תמיד. לא שאלת תקריבו מוסבת לאחרת עמה, והשאר תקריבו עולה תמיד, ומלת תמיד תואר הפעל כדי לגלה כתבנית שם המקרה כלי שמות: את הכבש אחר, לשון רש"י ז"ל, אע"פ שכבר נאמר בפ' תצוה זה אשר תעשה וגו' (שמות כ"ט ל"ח), הוא היתה מזהרה לימי המלואים וכאן הוה

לדורות

ניחֹחַ אִשֶּׁה לַיהוָה: ז וְנִסְכּוֹ
רְבִיעִת הַהִין לַכֶּבֶשׂ הָאֶחָד
בַּקֹּדֶשׁ הַסֵּךְ נֶסֶךְ שֵׁכָר לַיהוָה:
ח וְאֵת הַכֶּבֶשׂ הַשֵּׁנִי תַּעֲשֶׂה בֵּין
הָעַרְבַּיִם כְּמִנְחַת הַבֹּקֶר וּכְנִסְכּוֹ
תַּעֲשֶׂה אִשֵּׁה רֵיחַ נִיחֹחַ
לַיהוָה: פ למפטיר של שבת ור"ח
ט וּבְיוֹם הַשַּׁבָּת שְׁנֵי־כְבָשִׂים
בְּנֵי־שָׁנָה תְּמִימִם וּשְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים
סֹלֶת מִנְחָה בְּלוּלָה בַשָּׁמֶן
ונסכו

צום אַנגענעהמן גערוך פאָם פייאר פערצעהרט וואַרד: (ז) צו יעדעם לאַמעמע גע־האָרט איין פירטעל הין טראַנקאָפּפער: אויף דאַז הייליגע זאָלל דער אונפער־מישטע אָפּפערוויין, דעם עוויגען צו עהרען, אויסגעגאָ־זען ווערדען: (ח) דאַז אַנדרע לאַם ברינגזט דוא צווישען ביידען אַבענדען, מיט עבען דעם מעהלאָפּפער אונד טראַנקאָפּפער: וויא דען מאָרגענז, דעם פייאר בע־שטיממט, איין אַנגענעהמער גערוך, דעם עוויגען צו עהרען: (ט) אַם שבת טאַגע צוויא יאָהריגע לאַממער אָהנע פעהלער: אונד צום מעהלאָפּפער צוויא צעהנטהייל פיינעז מעהל־ז מיט אָעל איינגעריהרט,
נעבזט

תרגום אונקלוס

בְּרַעְוָא קָרְבָּנָא קֳדָם יְיָ: (ז) וְנִסְכֵּיהּ
רְבִעוּת הִינָא לְאִמְּרָא חָד בְּקוּדְשָׁא
יִתְנַסַּךְ נִסּוּךְ דַּחֲמַר עַתִּיק קֳדָם יְיָ:
(ח) וְיָת אִמְּרָא תִּנְיָנָא תַּעְבֵּד
בֵּין שִׁמְשַׁיָּא כְּמִנְחַת צַפְּרָא וּכְנִסְכֵּיהּ תַּעְבֵּיד קוּרְבָּן דְּמִתְקַבֵּל בְּרַעְוָא קֳדָם יְיָ:
(ט) וּבְיוֹמָא דְשַׁבְּתָא תְּרֵין אִמְּרִין בְּנֵי שְׁנָא שַׁלְמִין וּתְרֵין עֲשָׂרוֹנִין סוֹלְתָא
במשח
דְמִנְחָתָא דְפִילָא

רש"י

שנתקרבה לפני מתן תורה שכתוב בה ויסך בחנוכת מלמד שטעוכה כלי: (ז) ונסכו יין: בקדש הסך־על המזבח יתנסכו: נסך שכר יין המשכר פרט ליין מנתו: (ח) ריח ניחוח נחת רוח לפני שאמרתי
ונעשה

באור

לדורות: וכתב עליו הרמב"ן וליטו בכון כי שם אמר עולת תמיד לדורותיכם ולולם אין זה טענה, כי אין במאמר עולת תמיד לדורותיכם מצות עשה כי אם הודעה בלבד, כמו שאמר כאן עולת תמיד העשוי' בהר סיני, שם הודיע שיהיה כן לדורות, ופה אמר שהוא הקרבן שהקריבו בבר בימי המלואים ודעת הרמב"ן ז"ל שבשנית המצוה כאן, להיות הכל סדור בפרשה אחת: הכבש אחד, הי' ראוי להיות הכבש האחד, ועיין בבאור פ' תצוה (שם): (ו) העשוה בהר סיני, כאותן שנעשו בימי המלואים, כי במדבר לא הקריבו המוספי', וכן לא נתחייבו בנסכים: (ז) ונסכו יין, הכתוב שב על אשה, שהוא לשון זכר: בקדש הסך, על המזבח תנסכו (ספרי): נסך שכר, נסך יין המשכר, והוא הי, כמו שאמרו בספרי, אי אתה מנסך ואי אתה מנסך המזון: ורש"י פי' פרט ליין מנתו, ע"פ גמרא דב"ב (דף נ"ז), ועיין רמב"ן שיבו אלא מעלה דרבנן, שאם הבי' כשר: (ח) ובנסכו, שב על הבקר, וזהו מה שכתוב בבאור
רא"ע

וְנִסְכּוֹ: י עֹלַת שַׁבָּת בְּשַׁבַּתּוֹ עַל־
עֹלַת הַתָּמִיד וְנִסְכָּהּ: פ
יא וּבְרָאשֵׁי חָדְשֵׁיכֶם תַּקְרִיבוּ
עֹלָה לַיהוָה פָּרִים בְּנֵי־בָקָר
שְׁנַיִם וְאַיִל אֶחָד כְּבָשִׂים בְּנֵי
שָׁנָה שִׁבְעָה תְּמִימִם: יב וּשְׁלֹשָׁה
עֶשְׂרֹנִים סֹלֶת מִנְחָה בָּלוּל דָּ
בשמן

געבוט דעם טראַנקאָפּפער דאַצו: (י) דיזען איזט דאַז גאַנצענאָפּפער פיר יעדען שבת: אויסער דעם טאָגליכען גאַנצענאָפּפער, געבוט דעם ווייגאָפּפער, דאַצו: (יא) אַן דען ערשטען טאָגען דער מאָנאַטהע ברינגט איהר צום גאַנצענאָפּפער, דעם עוויגען צו ערהרען: צוויי יונגע שטירע, איינן ווידדער, זיבען יאָהריגע לאַמער אָהנע פעהלער: (יב) צו יעדעם שטירע געהאָרט איין מעהלאָפּפער פאָן דרייא צעהנטהייל פיינען מעהל מיט

רש"י

וכעם' רלוכי: (י) עולת שבת בשבתו ולא עולת שבת בשבת אחרת הרי שלא הקריב בשבת זו שומע אני יקריב שתיים לשבת הבאה תלמוד לומר בשבתו יוציא שאם עבר יומו בטל קרבנו: על עולת התמיד. אלו מוספין לבד אותן שני כבשים של עולת התמיד ומגיד שאין קרבין אלא בין ב' התמידין וכן בכל המוספין כתב' על עולת התמיד לתלמוד זה: (יב) ושלשה עשרונים. כמשפט מנחת נסכי פר שכן הן קטנין

תרגום אונקלוס

בְּמַשַּׁח וְנִסְכֵּיהּ: (י) עֲלַת שַׁבְּתָא
דְּתִתְעֲבַד בְּשַׁבְּתָא עַל עֲלָתָא תְּדִירָא
וְנִסְכָּהּ: (יא) וּבְרֵישֵׁי יַרְחֵיכוֹן תְּקָרְבוּן
עֲלָתָא קֳדָם יְיָ תּוֹרִין בְּנֵי תּוֹרֵי תְּרֵין
וּדְכַר חַד אִמְּרִין בְּנֵי שְׁנָא שַׁבְעָא
שַׁלְמִין: (יב) וּתְלָתָא עֲשָׂרוֹנִין סוֹלְתָא
מִנְחָתָא דְּפִילָא בְּמַשַּׁח

באור

רלב"ע בפ' תצוה שייך לכאן: (י) בשבתו, בא שבת בלשון זכר, וכמוהו כל שומר שבת מחלל (ישעיה נ"ו ו') והרלב"ע כתב שהוא בא על יום השבת, והטעם בכל שבת ושבת, כמו יום ביומו, חדש בחדשו: על עלת התמיד, לבד אותו שני כבשים, של עולת תמיד: (יא) ובראשי חדשיכם, ז"ל הרלב"ע, אומר ר' משה הכהן הספרדי נ"ע שפירושו חדש ניסן, כי כן כתוב ראשון הוא לכם, ואח"כ אומר זאת עולת חדש בחדשו, שיעשו כן בכל חדש, על כן הוסיף לחדשי השנה, ופירושו ראשון הוא, ואע"פ שיש לטעון על יו"ד וראשי חדשיכם (ר"ל שהי' ראוי לומר וראשי חדשיכם, שניסן הוא ראש חדשים, ואם על ניסן של כל שנה מדבר, מדוע לא עשה כן בשאר המועדים), רק נעתר שמצאנו הנה חדש מחדש אחר דבורו, ע"כ: ואין הדברי' ברורים, כי לפ"ד תשמע שאין בהוראת עלת חדש לבד, כי אם היום הראשון, ואיך שרש בכתוב הבא ובחדש הראשון בחרבעה עשר יום לחדש, שהוא מלעות פתירה? וכן מה שעם לומר ובחדש השביעי בחד לחדש, והי' די שיאמר בחדש השביעי? והנכון כי עלת חדש תאמר בשוה על יום הראשון של חדש, ועל כל השלשי' יום, כמ"ש הרד"ק שרש חדש והבית ראות מהכתוב, וכן כאן נאמר זאת עולת חדש בחדשו על היום הראשון, ואח"כ ובחדש הראשון, ובחדש השביעי, על כל שלשים היום. ולזה התחיל ובראשי חדשיכם, לבדר דבריו שביום הראשון הוא מדבר. ומה ש אומר לסוף לחדשי השנה, הוא מוסב למה שנאמר אחריו בחדש הראשון ובחדש השביעי, והלא"ד הוא לא"ד הכללי, כלומר כן הדבר בכל חדשי השנה, ומה שיצוה לא"פ שיהי' כולל לכל החדשים, כי אם נמצאד שיכור: (יב) ושלשה עשרונים, כמשפט נסכי הפר,

בַּשֶּׁמֶן לַפַּר הָאֶחָד וּשְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים
סֹלֶת מִנְחָה בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן לָאַיִל
הָאֶחָד: יג וְעִשָּׂרֹן עִשָּׂרוֹן סֹלֶת
מִנְחָה בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן לַכֶּבֶשׂ
הָאֶחָד עֹלָה רֵיחַ נִיחֹחַ אִשֶּׁה
לַיהוָה: יד וְנִסְכֵּיהֶם חֲצִי הַהִין
יִהְיֶה לַפָּר וּשְׁלִישִׁת הַהִין לָאַיִל
וּרְבִיעִת הַהִין לַכֶּבֶשׂ יַיִן זֹאת
עֹלַת חֹדֶשׁ בְּחָדְשׁוֹ לְחָדְשֵׁי
הַשָּׁנָה: טו וּשְׂעִיר עִזִּים אֶחָד
לְחַטָּאת לַיהוָה עַל עֹלַת
הַתָּמִיד יֵעָשֶׂה וְנִסְכּוֹ: ס ששי

ובחדש

מיט אָעל איינגעריהרט: אונד צו יעדעם ווידדער איין מעהל־אָפּפער פאָן צוויא צעהנטייל פיינעז מעהלז מיט אָעל איינ־געריהרט: (יג) צו יעדעם לאַממע איין צעהנטהייל פיינעז מעהלז מיט אָעל איינ־געריהרט, צום מעהלאָפּפער: דיזעז איזט איין גאַנצעזאָפּפר, זיסעז גערוכז, דאַז דעם עוויגן צו עהרען פאָם פייאר פער־צעהרט ווירד: (יד) דיא דאַצו געהאָריגן טראַנקאָפּפער זינד צו יעדעם שטיר איין האַלב הין, צו יעדעם ווידדער איין דריטטעל הין אונד צו יעדעם לאַממע איין פירטעל הין וויין: דיזעז איזט דאַז גאַנצעאָפּפר, אין יעדעם נייאמאָנאַטה פיר אַללע מאָנאַטהע דעז יאַהרז: (טו) דאַבייא נאָך איין ציגען־באָק צום זינדענאָפּפער, דעם עוויגען צו עהרען: אויסער דעם טאָגליכען גאַנצעאָ־פּפער, נעבזט זיינעם טראַנקאָפּפער, זאָלל דיזעז אַללעז געבראַכט ווערדען: אַם

תרגום אונקלוס

בְּטִשַׁח לְתוֹרָא חַד וּתְרֵין עֶשְׂרוֹנִין
סוֹלְתָא מִנְחָתָא דְּפִילָא בְּטִשַׁח לְדִכְרָא
חַד: (יג) וְעִשְׂרוֹנָא עֶשְׂרוֹנָא סוֹלְתָא
מִנְחָתָא דְּפִילָא בְּטִשַׁח לְאִמְּרָא חַד עֲלָתָא לְאִתְקַבָּלָא בְּרַעֲוָא קָרְבָּנָא קֳדָם
יְיָ: (יד) וְנִסְכֵּיהוֹן פְּלַגוּת הִינָא יְהֵי לְתוֹרָא וְתַלְתּוּת הִינָא לְדִכְרָא וְרְבָעוּת
הִינָא לְאִמְּרָא חֲמְרָא דָא עֲלַת רֵישׁ־יַרְחָא בְּאִתְחַדְּתוּתֵיהּ בֵּן לְכָל־רֵישֵׁי יַרְחֵי
שַׁתָּא: (טו) וּצְפִיר בַּר עִזִּי חַד לְחַטָּאתָא קֳדָם־יְיָ עַל עֲלָתָא תְּדִירָא יִתְעֲבֵד
וְנִסְכֵּיהּ: וכירחא

רש״י

קטורין בפרשת נסכים: (יד) זאת עולת חדש בחדשו. שאם עבר יומו בטל קרבנו ואוכ אין לו תשלומין: (טו) ושעיר עזים וגו׳. כל שעירי המוספין

באור

שכן הן קטורין בפרשת נסכים. (רש״י): (טז) לחטאת לה׳, פשוטו של מקרא כמו את״ה קדש ה׳, וכמוהו אשר עלה עליו הגורל לה׳ ועשהו חטאת, ולכן מלת לחטאת מובדלת בטעם, כי אינה דבוקה לתיבת לה׳, ודרך מדרש אגדה לבדו: על עלת התמיד יעשה ונסכו, לבד מעולת התמיד ועשה כל הקרבן הזה ונסכו, שאין ונסכו מוסב על השעיר, כי אין נסכי לחטאת

(טז) אם פיער צעהנטען טאגע
דעז ערזטען מאנאטהז ווירד
ראז פסח געבראכט, דעם
עוויגען צו ערהרען: (יז) אם
פינפצעהנטען טאגע דיזעז
מאנאטהז איזט פעזט: אונד
ווירד זיבען טאגע אונגע־
זייערט כראד געגעסען:
(יח) אם ערזטען טאגע איזט
הייליגע פערקינדיגונג: אונד
דא זאללט איהר קיינע קונזט־
ארבייט פעררילטן: (יט) אונד
דעם עוויגען צו ערהרען, צום
גאנצענאפפער דעם פייער צו
פערצעהרען דארברינגען,
צווייא יונגע שטירע, איינען
ווידדער: זיבען יאהריגע
לאממער, דיא אייך אללע
אהנע פעהלער זיין מיסען:
(כ) איהר מעהלאפפער זייא
פאן פיינעם מעהלע מיט אל
איינגעריהרט: דרייא צעהנ־
טהייל צו יעדעם שטירע,
צווייא צעהנטהייל צו יעדעם ווידדער: (כא) איין צעהנטייל

ט״ז ובחדש הראשון באربעה
עשר יום לחדש פסח ליהוה:
יז ובחמשה עשר יום לחדש
הזה חג שבעת ימים מצות
יאכל: יח ביום הראשון מקרא
קדש כל־מלאכת עבדה לא
תעשו: יט והקרבתם אשה
עלה ליהוה פרים בני־בקר
שנים ואיל אחד ושבעה כבשים
בני שנה תמימם יהיו לכם:
כ ומנחתם סלת בלולה בשמן
שלשה עשרנים לפר ושני
עשרנים לאיל תעשו: כא עשרון
עשרון
צו

רש״י

המוספין נאין לכפר על טומאת מקדש וקדשיו
הכל כמו שמפורש במס׳ שבועות ונשתנה שעיר
ראש חדש שנאמר בו לה׳ תלמודו לגזרך
שמכפר על שאין בו ידיעה לא בתחלה ולא בסוף
שאין מכיר בחטאת חלאת הקדוש ברוך הוא בגבל
ואחר השעירים למדין ממנו • ומדרשו באגדה
אמר הקדוש ברוך הוא הביאו כפרה על
שוטטתי את הירח: על עולת התמיד • יעשה
כל הקרבן הזה: ונסכו • אין ונסכו מוסב על
השעיר שאין נסכים לחטאת: (יח) כל מלאכת
עבודה • אפילו מלאכה הצריכה לכם כגון
דבר האבד המותר בחולו של מועד אסורה
ביום טוב: (יט) פרים • כנגד אברהם • אלים
כנגד יצחק • כבשים כנגד יעקב וכבשים
אבריך יעקב • ביאורו של רבי משה הדרשן
לשיתי

תרגום אונקלוס

(טו) ובירחא קדמאה באربעת עשרא
יומא לירחא פסחא קדם יי:
(יו) ובחמשת עשרא יומא לירחא
הדין חגא שבעא יומין פטיר יתאכל:
(יח) ביומא קדמאה מערע קדישא
עבידת פולחן לא תעבדון:
(יט) ותקרבון קורבנא עלתא קדם יי
תורין בני תורי תרין ודכר חד ושבעא
אמרין בני שנא שלמין יהון לכון:
(כ) ומנתתהון סולתא דפילא במשח
תלתא עשרונין לתורא ותרין עשרונין
לדכרא תעבדון: (כא) עשרונא
עשרונא

עֲשָׂרוֹן תַּעֲשֶׂה לַכֶּבֶשׂ הָאֶחָד
לְשִׁבְעַת הַכְּבָשִׂים: כג וּשְׂעִיר
חַטָּאת אֶחָד לְכַפֵּר עֲלֵיכֶם:
כד מִלְּבַד עֹלַת הַבֹּקֶר אֲשֶׁר
לְעֹלַת הַתָּמִיד תַּעֲשׂוּ אֶת־אֵלֶּה:
כה כָּאֵלֶּה תַּעֲשׂוּ לַיּוֹם שִׁבְעַת
יָמִים לֶחֶם אִשֶּׁה רֵיחַ־נִיחֹחַ
לַיהוָה עַל־עוֹלַת הַתָּמִיד יֵעָשֶׂה
וְנִסְכּוֹ: כו וּבְיוֹם הַשִׁّבִיעִי מִקְרָא־
קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם כָּל־מְלֶאכֶת
עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ: ס כז וּבְיוֹם
הַבִּכּוּרִים בְּהַקְרִיבְכֶם מִנְחָה
חדשה

צו יעדעם לאַממע: אונד זאָ
צו אַללען זיבען לאָממערן:
(כג) פערנער איינען באָק
צום זינדענאָפפער: אייך צור
פערזאָהנונג: (כג) דיזען
אַללען מיסט איהר ברינגען,
אויסער דעם מאָרגענאָפפער:
וועלכען אַלז איין טאָגליכען
גאַנצען אָפפער געבראַכט
ווירד: (כד) יערען טאָג פאָן
דען זיבען טאָגען האַבט איהר
דיזע אָפפער צו מאַכען, אונד
דעם עוויגען צו עהרען, צום
אַנגענעהמען גערוך, דעם
פייאר צור שפייזע צו איבער־
געבען: אונד צוואַר אויסער
דעם טאָגליכען גאַנצען־
אָפפער, נעבוט זיינם טראַנק־
אָפפער: (כה) אַם זיבענטען
טאָגע האַבט איהר אַבער־
מאַלז היילינגע פערקינדיגונג:
אַם טאָגע דער ערזטלינגע, ווען
מעהלאָפפער

אונד זאָללט קיינע קונזטאַרבייט פערריכטען: (כו)
איהר דעם עוויגען צו עהרען, איין נייאעז

תרגום אונקלוס

עֲשָׂרוֹנָא תַּעְבִּיד לְאִמְּרָא חַד כֵּן
לְשַׁבְעָא אִמְּרִין: (כג) וּצְפִירָא
דְּחַטָּאתָא חַד לְכַפָּרָא עֲלֵיכוֹן: (כד) בַּר
מֵעֲלַת צִפְרָא דְּהִיא עֲלַת תְּדִירָא
תַּעְבְּדוּן יַת אִלֵּין: (כה) כְּאִלֵּין תַּעְבְּדוּן לְיוֹמָא שַׁבְעָא יוֹמִין לְחֵם קָרְבָּן
דְּמִתְקַבֵּל בְּרַעוּא קֳדָם יְיָ עַל־עֲלָתָא תְּדִירָא יִתְעֲבֵד וְנִסְכֵּיהּ: (כו) וּבְיוֹמָא
שְׁבִיעָאה מְעַרַע קַדִּישׁ יְהֵי לְכוֹן כָּל־עֲבִידַת פּוּלְחָן לָא תְעַבְּדוּן: (כז) וּבְיוֹמָא
חדתא
דְּבִכּוּרַיָא בְּקָרוּבֵיכוֹן מִנְחָתָא

רש"י

גליתי זאת: (כד) כאלה תעשו. שלא יהו פוחתין והולכין כפרי החג: (כו) וביום הבכורים. חג השבועות קרוי ביכורי קציר חטים על שתי הלחם שהם לאשונים למנחת חטים

באור

לחטאת, אבל הוא מוסב על התמיד: (טז) פסח, יום הקרבת הפסח: כל מלאכת אפילו מלאכה הצריכה לכם, כגון דבר האבד, המותר בחולו של מועד, אסורה ביו"ט. (רש"י): ועיין מה שכתב בזה הרב המבאר ס' ויקרא, (שם כ"ג ז'): (כד) כאלה תעשו ליום שבעת ימים, שעורו כאלה תעשו שבעת ימים, בכל יום ויום, כי אין מלת ליום סמוכה, שלא יסמך הנודע, והכוונה שלא יהיו פוחתין והולכין כפרי החג: (כו) וביום הבכורים, חג השבועות קרוי בכורי קציר חטים, על שם שני הלחם, שהם לאשונים למנחת חטים הנאים מן החדש. (רש"י)

חֲדָשָׁה לַיהוָה בְּשָׁבֻעֹתֵיכֶם מִקְרָא־קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם כָּל־מְלֶאכֶת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ׃ כז וְהִקְרַבְתֶּם עוֹלָה לְרֵיחַ נִיחֹחַ לַיהוָה פָּרִים בְּנֵי־בָקָר שְׁנַיִם אַיִל אֶחָד שִׁבְעָה כְבָשִׂים בְּנֵי שָׁנָה׃ כח וּמִנְחָתָם סֹלֶת בְּלוּלָה בַשָּׁמֶן שְׁלֹשָׁה עֶשְׂרֹנִים לַפָּר הָאֶחָד שְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים לָאַיִל הָאֶחָד׃ כט עִשָּׂרוֹן עִשָּׂרוֹן לַכֶּבֶשׂ הָאֶחָד לְשִׁבְעַת הַכְּבָשִׂים׃ ל שְׂעִיר עִזִּים אֶחָד לְכַפֵּר עֲלֵיכֶם׃ לא מִלְּבַד עֹלַת הַתָּמִיד

ומנחתו

מעהל־אָפּפער דאַרברינגט, נעמליך זוין איערע וואָלען צו ענדע זינד: זאָלל איך הייליגע פערקינדיגונג זיין, אונד איהר דירפט קיינע קונזטאַרבייט פערריכטען: (כז) דאַבייא האָבט איהר דעם עוויגען צו עהרען, אַלז איין גאַנצעזאָפּפער, צום אַנגענעהמען געריך דאַרצו ברינגען, צוויי שטירע, איינן ווידדער: זיבען יאָהריגע לאָממער: (כח) צום מעהל־אָפּפער דאַצו פאָם פיינזטען מעהלע, מיט אָעל איינגעריהרט: דרייא צעהנטהייל אויף יעדען שטיר, צוויי צעהנטהייל אויף יעדען ווידדער: (כט) איין צעהנטהייל צו יעדעם לאָממע: פאָן דען זיבען לאָממערן: (ל) דאַצו איינען ציגענבאָק, איך צו פערזאָהנען:

(לא) דיזען ברינגט איהר אויסער דעם טאָגליכען גאַנצענאָפּפער אַללען

רש"י

מטיס הכלים מן החדש: (לא) תמימים יהיו לכם ונסכיה'. לף הנסכי' יהיו תמימי' לעולם רבותינו מכאן שהיין שהעלה קמחין פסול לנסכים:

תרגום אונקלוס

חֲדַתָא קֳדָם יְיָ בְּעִצְרַתֵיכוֹן מְעַדְּן קַדִּישׁ יְהֵי לְכוֹן כָּל עֲבִידַת פּוּלְחָנָא לָא תַעְבְּדוּן׃ (כז) וּתְקְרְבוּן עֲלָתָא לְאַתְקָבָלָא בְּרֵעוָא קֳדָם יְיָ תּוֹרִין בְּנֵי תוֹרֵי תְּרֵין וּדְכַר חַד שַׁבְעָא אִמְּרִין בְּנֵי שְׁנָא׃ (כח) וּמִנְחָתְהוֹן סוֹלְתָא דְּפִירָא בְּמִשְׁח תְּלָתָא עֲשְׂרוֹנִין לְתוֹרָא חַד תְּרֵין עֲשְׂרוֹנִין לְדִכְרָא חַד׃ (כט) עֲשְׂרוֹנָא עֲשְׂרוֹנָא לְאִמְּרָא חַד לְשַׁבְעָא אִמְּרִין׃ (ל) צְפִיר בַּר עִזִּין חַד לְכַפָּרָא עֲלֵיכוֹן׃ (לא) בַּר מִעֲלַת תְּדִירָא

ומנחתיה

באור

(רש"י), ולא הזכיר בו החדש, לפי שאין לשונעד הזה יוס קבוע בחדש, כי אם יום המאוס מתכונת העומר, והוא פעמים חמשה, פעמים שש, פעמים שבעה, כמו שאמרו ז"ל, מנהה חדשה, מבואר בספר ויקרא (כ"ג ט"ז): בשבעתיכם, לא נשתנה נקבן ונכנו להגדיל ביטו וכין שבעה שבעות (יחזקאל מ"ה כ"ח), שהוא מעכין לאחר (מ"י): (כו) והקרבתם וגו' הקרבן המזכר בפ' לאחר הוא בא על הלקח, כמבואר שם, שאינו סוכת היום, כי אם

סוכת

וּמִנְחָתוֹ תַּעֲשׂוּ תְּמִימִם יִהְיוּ־
לָכֶם וְנִסְכֵּיהֶם: פ
כט ח וּבַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בְּאֶחָד
לַחֹדֶשׁ מִקְרָא־קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם
כָּל־מְלֶאכֶת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ
יוֹם תְּרוּעָה יִהְיֶה לָכֶם:
ט וַעֲשִׂיתֶם עֹלָה לְרֵיחַ נִיחֹחַ
לַיהוָה פַּר בֶּן־בָּקָר אֶחָד אַיִל
אֶחָד כְּבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה שִׁבְעָה
תְּמִימִם: ג וּמִנְחָתָם סֹלֶת
בְּלוּלָה בַשָּׁמֶן שְׁלֹשָׁה עֶשְׂרֹנִים
לַפָּר שְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים לָאָיִל:
ד וְעִשָּׂרוֹן אֶחָד לַכֶּבֶשׂ הָאֶחָד
לְשִׁבְעַת הַכְּבָשִׂים: ה וּשְׂעִיר־
עִזִּים אֶחָד חַטָּאת לְכַפֵּר
עליכם

אַללעז מום אָהנע פעהלער
זיין, אונד דאַצו דאַז גע־
האָריגע טראַנקאָפּפער:
כט (ח) אַם ערזטען טאַגע
דעז זיבענטען
מאָנאַטז זאָללט איהר הייליגע
פערקינדיגונג האַלטען, אונד
קיינע קונזטאַרבייט פעררי־
טען: דיזעז זאָלל איך איין
טאַג דעז לערמבלאַזענז זיין:
(ז) איהר האַבט דעם עוויגען
צו עהרען, אַלז איין גאַנצעז־
אָפּפער צום אַנגענעהמען
גערוך, דאַרצוברינגען, איינן
שטיר, איינען ווידדער: זיבען
יאָהריגע לאָממער, אָהנע
לייבפעהלער: (ג) דאַצו
איהר מעהלאָפּפער, פאָם
פיינזטען מעהלע מיט אָעל
איינגעריהרט: דרייא צעהנ־
טהייל צום שטירע, צוויי
צעהנטהייל צום ווידדער:
(ד) איין צעהנטהייל צו איינם
לאַממע: אונד זאָ צו אַללען
זיבען לאָממערן: (ה) איינען
ציגענבאָק צום זינדענאָפּפער:
אייך

תרגום אונקלוס

וּמִנְחָתֵיהּ תַּעֲבְדוּן שְׁלִמִין יְהוֹן לְכוֹן וְנִסְכֵּיהוֹן:
כט (ח) וּבְיַרְחָא שְׁבִיעָאָה בְּחַד לְיַרְחָא מְעָרַע קַדִּישׁ יְהֵי לְכוֹן כָּל עֲבִידַת
פּוּלְחָן לָא תַעֲבְדוּן יוֹם יַבָּבָא יְהֵא לְכוֹן: (ט) וְתַעְבְּדוּן עֲלָתָא
לְאִתְקַבָּלָא בְּרַעֲוָא קֳדָם יְיָ תּוֹר בַּר־תּוֹרֵי חַד דְּכַר חַד אִמְּרִין בְּנֵי שְׁנָא שַׁבְעָא
שְׁלִמִין: (י) וּמִנְחָתְהוֹן סוּלְתָא דְּפִילָא בְּמִשְׁח תְּלָתָא עִשְׁרוֹנִין לְתוֹרָא תְּרֵין
עִשְׁרוֹנִין לְדִכְרָא: (יא) וְעִשְׁרוֹנָא חַד לְאִמְּרָא חַד לְשַׁבְעָא אִמְּרִין: (יב) וּצְפִיר
בַּר עִזֵּי חַד חַטָּאתָא לְכַפָּרָא עֲלֵיכוֹן:
בר

באור

מונת הלחם, כי אם בפרשת המועדים לא פרט הקרבנות שהם חובת היום, ולא הזכיר בחג המצות והסכות ול"ה ויום העשור כי אם דרך כלל והקרבתם אשה לה', מבלי לפרט מספרם ומינם, רק בעצרת שלחם התנופ' הוא עקר המועד, זכר גם את הקרבן הבא בשביל הלחם,

עֲלֵיכֶם: י מִלְּבַד עֹלַת הַחֹדֶשׁ
וּמִנְחָתָהּ וְעֹלַת הַתָּמִיד
וּמִנְחָתָהּ וְנִסְכֵּיהֶם כְּמִשְׁפָּטָם
לְרֵיחַ נִיחֹחַ אִשֶּׁה לַיהוָה: ס
יא וּבָעֲשׂוֹר לַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי הַזֶּה
מִקְרָא־קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם וְעִנִּיתֶם
אֶת־נַפְשֹׁתֵיכֶם כָּל־מְלָאכָה
לֹא תַעֲשׂוּ: יב וְהִקְרַבְתֶּם עֹלָה
לַיהוָה רֵיחַ נִיחֹחַ פַּר בֶּן־בָּקָר
אֶחָד אַיִל אֶחָד כְּבָשִׂים בְּנֵי
שָׁנָה שִׁבְעָה תְּמִימִם יִהְיוּ לָכֶם:
יג וּמִנְחָתָם סֹלֶת בְּלוּלָה בַשָּׁמֶן
שְׁלֹשָׁה עֶשְׂרֹנִים לַפָּר שְׁנֵי
עשרנים

אויך צו פערזאהנען: (י) אויסער דעם נייאמאנאט־ליכען גאנצענאפפער נעבזט זיינעם מעהלאפפער, וויא אויך דעם טאגליכען גאנצען־אפפער נעבזט זיינעם מעהל־אפפער, אונד דעם צו ביידען געהאריגען טראנקאפפער, נאך איהרער פארשריפט: (יא) ווירד דיזען, דעם עוויגען צו עהרען, צום אנגענעהמען גערוך, דעם פייאר צו פער־צעהרען געגעבען: (יב) אם צעהנטען טאגע דיזעז זיבענטן מאנאטז זאללט איהר הייליגע פערקינדיגונג האלטען, אונד אייך קאזטייאן: אויך קיינערליא קונזטפעררילטונג פארנעהמען: (יג) אונד דעם עוויגען צו עהרען, איין גאנצעזאפפער צום אנגענעה־מען גערוך ברינגען, געטליך איינען יונגען שטיר, איינען ווידדער, זיבען לאמער, אללע מיסען אהנע פעהלער זיין: (יד) צום שפיזע אפפער דאצו פאם פיינזטען מעהלע מיט אל איינגעריהרט: צום שטיהרע דריא צעהנטהייל, אונד צום ווידדער צוויא

רש"י

כט (ו) מלבד עולת החדש. שנאמר כאן ביום כאן ביום: (יא) מלבד חטאת הכפורים

תרגום אונקלוס

(ו) בַּר מַעֲלַת יַרְחָא וּמִנְחָתָהּ וַעֲלַת תְּדִירָא וּמִנְחָתָהּ וְנִסְכֵּיהוֹן כְּדָתֵי לְהוֹן לְאִתְקַבָּלָא בְּרַעֲוָא קוּרְבָּנָא קֳדָם יְיָ:

(ז) וּבְעַשְׂרָא לְיַרְחָא שְׁבִיעָאָה הָדֵין מְעָרַע קֻדְּשׁ יְהֵי לְכוֹן וּתְעַנּוּן יָת נַפְשָׁתֵיכוֹן כָּל־עֲבִידְתָּא לָא תַעְבְּדוּן: (ח) וּתְקָרְבוּן עֲלָתָא קֳדָם יְיָ לְאִתְקַבָּלָא בְּרַעֲוָא תּוֹר בַּר תּוֹרֵי חַד דְּכַר חַד אֵטְרִין בְּנֵי שְׁנָא שַׁלְטִין יְהוֹן לְכוֹן: (ט) וּמִנְחָתְהוֹן סוֹלְתָא דְּפִילָא בְּמִשְׁחָא תְּלָתָא עֲשָׂרוֹנִין לְתוֹרָא תרין

באור

והוא שבעה כבשים ופר בן בקר ואיל לעלה, ואלו כבשים לשלמים, ושעיר לחטאת, וכלן הזכיר המוספין שכן תוכת היום:

כט (ו) מלבד עלת החדש, שנאמר ר"ח, שהוא ביום ל"ה, והי' בשמעון שמה אמר ובראשי קדשיכם תקריבו וגו' יהי' בשאר פיחדי' כלם, אבל בחדש השביעי אי' כל

עֲשָׂרֹנִים לָאַיִל הָאֶחָד: י עִשָּׂרוֹן
עִשָּׂרוֹן לַכֶּבֶשׂ הָאֶחָד לְשִׁבְעַת
הַכְּבָשִׂים: יא שְׂעִיר־עִזִּים אֶחָד
חַטָּאת מִלְּבַד חַטַּאת הַכִּפֻּרִים
וְעֹלַת הַתָּמִיד וּמִנְחָתָהּ
ונסכיהם

צוויא צעהנטהייל: (י) צו
יעדעם לאַממע איין צעהנ=
טהייל: אונד זאָ צו אַללען
זיבען לאָממערן: (יא) איינען
ציגענבאָק אַלז זינדענאָפּפער:
אויסער דעם זינדענאָפּפער
דעז פערואָרגנונגזפּעזטעז,
אויסר דעם טאָגליכען אָפּפער
נעבזט זיינעם מעהלאָפּפער,
אונד

תרגום אונקלוס

תְּרֵין עֲשִׂרוֹנִין לְדִכְרָא חָד: (י) עִשְׂרוֹנָא
עִשְׂרוֹנָא לְאִמְּרָא חָד כֵּן לְשַׁבְעָא
אִמְּרִין: (יא) צְפִיר־בַּר־עִזִּין חָד
חַטָּאתָא בַּר מֵחַטַּאת דְּכִפּוּרַיָא וַעֲלָתָא
תְּדִירָא וּמִנְחָתָהּ ונסכיהון

רש"י

הכפורים. שעיר הנעשה בפני' האמור בא זרי
מות שגם הוא חטאת. ועולת התמיד. ומלבד
עולות התמיד תעשו עולות הללו: ונסכיה':
מוסב על המוספין הכתובות ועל תעשו והוא
לשון צוי מלבד עולת התמיד ומנחתה תעשו
את אלה ונסכיהם וכן כל נסכיהם האמורים
בכל המועדות חוץ משל קרבנות החג שכל
ונסכה ונסכיהם ונסכיה שבהם מוסבים על
התמיד ואינן לשון צוי שהרי נסכיהם של מוספין כתובין לעצמן בכל יום ויום:
ומנחתם

באור

כל קרבנו הקרבן הזה שחדש בו, ע"כ הוצרך לומר מלבד עולת החדש ומנחתה, וממילא ידענו
שכל המזכר בקרבנות ר"ח טהג גם בר"ה, ולא הוצרך לומר מלבד עלת החדש וחטאתו:
(יא) חטאת הכפרים, שעיר הנעשה בפנים האמור באחרי מות, שגם הוא חטאת, אבל
הוא חטאת הכפורים לכפר על הקודש מטמאות בני ישראל, וזה חטאת חצונה כשאר חטאות
הבאים עם המוספים, וכן העולה המזכרת כאן הי' מלבד העולה שנוה שם, כי איכם שוים, שהרי
לא נצטוו ישראל אלא איל אחד לעולה, ופה נוה לעולת המוספין פר ואיל ושבעה כבשים, ח"כ
ממיל' ידענו שאלו העלות מלבד המזכר שם (מדברי הרמב"ן): ועלת התמיד, ומלבד עולת
התמיד, תעשו העולות הללו: ונסכיהם, מוסב על המוספין הכתובות, ועל תעשו שהוא
לשון צוי, מלבד עלת התמיד ומנחתה, תעשו את אלה ונסכיהם, וכן כל נסכיהם האמורים
בכל המועדות, חוץ משל קרבנות החג, שכל ונסכה ונסכיהם ונסכיה שבהם מוסבים על
התמיד, ואינן לשון צוי, שהרי נסכיהן של מוספין כתובים לעצמן בכל יום ויום (רש"י);
כונת הרב ז"ל שמלת ונסכיהם בכנוי הרבים, הנאמר פה בעשור לחדש, ע"כ אינו שב על חטאת
הכפורים ועולת התמיד, שאין לחטאת נסכים, ולזה פי' שהוא מוסב על המוספין, ואם כן
גם כל נסכיהם האמורים בכל המועדות כן, ואולם בקרבנות החג אי אפשר לומר ונסכיהם
על המוספים, שהרי נסכיהם כתובין לעצמן, וע"כ לומר דמוסב על התמיד, ומה שאמר ביום
השני ונסכיהם בכנוי הרבים, פירש רש"י להלן שעל שני תמידי היום הוא אומר כן, ולא שנה
הלשון אלא לדרשה, כמו שארז"ל מ"ש יו"ד מ"ם, הרי כאן מים, רמז לנסוך המים מן התורה:
כלומר נראה מכוונת הרב ז"ל, ואולם דחוק הוא בלשון, ומתנגד לסדר הענינים, שתהיה מלת
ונסכיהם שבה על המוספין המזכרים כבר, ותחסרנה המלות, תעשו את אלה, כמ"ש הרב
בעצמו, כי כוונו והקרבתם רחוקה ממלת ונסכיהם עד מאד, ואין להשיבה עליו, ומדוע לא
תהיה הוראת המלה שוה בכל המאמרים, כי הנה בשבת ורגל חדש שמזכרו נסכיהם, תזוב
מלת ונסכה ונסכו האמורה בהם על עולת התמיד, ובכל יתר המועדות יהיה לשון צוי, חוץ
מימי החג שבהן ישובו על התמיד: והנה בשני כ"י שבידי כל הדבור הזה אינו, וכן בדברי רש"י
דלהלן

וְנִסְכֵּיהֶם: ס שביעי יג וּבַחֲמִשָּׁה
עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי
מִקְרָא־קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם כָּל־
מְלֶאכֶת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ
וְחַגֹּתֶם חַג לַיהוָה שִׁבְעַת יָמִים:
יג וְהִקְרַבְתֶּם עֹלָה אִשֶּׁה רֵיחַ־
נִיחֹחַ לַיהוָה פָּרִים בְּנֵי־בָקָר
שְׁלֹשָׁה עָשָׂר אֵילִם שְׁנַיִם
כְּבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה אַרְבָּעָה עָשָׂר
תְּמִימִם יִהְיוּ: יד וּמִנְחָתָם סֹלֶת
בְּלוּלָה בַשָּׁמֶן שְׁלֹשָׁה עֶשְׂרֹנִים
לַפָּר הָאֶחָד לִשְׁלֹשָׁה עָשָׂר
פָּרִים שְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים לָאַיִל הָאֶחָד
לִשְׁנֵי הָאֵילִם: טו וְעִשָּׂרוֹן עִשָּׂרוֹן
נקוד על ויו לכבש

אונד דעם דאַצו געהאָריגען טראַנקאָפּפער: (יג) אַם פונפצעהנטען טאָגע דיזעס זיבענטען מאָנאַטס זאָלט איהר הייליגע פערקינדיגונג האַלטען, אונד קיינע קונזטאַרבייט פערריכטען: זיבען טאָגע האָבט איהר דעם עוויגן צו עהרען איין פעזט צו פייערן: (יג) אונד זאָלט אַן דיזעם ערזטען דערזעלבן, דעם עוויגען צו עהרען, איין גאַנצעזאָפּפער צום אַנגענעהמען גערוך דעם פייער איבערגעבען, נעמליך דרייאצעהן יונגע שטירע, צווייא ווידדער: פירצעהן יאָהריגע לאַמער, דיא אָהנע פעהלער זיין מיסען: (יד) צום מעהלאָפּפער דאַצו פיינעז מעהל מיט אָעל איינגעריהרט: צו יעדעם שטירע דרייא צעהנטהייל, אונד זאָ צו אַללען דרייאצעהן שטירען, צווייא צעהנטהייל צו איינעם ווידדער, אונד זאָ צו בירען ווידדערן: (טו) איין צעהנטהייל

תרגום אונקלוס

וְנִסְכֵּיהוֹן: (יג) וּבְחַמְשַׂת עַשְׂרָא יוֹמָא לְיַרְחָא שְׁבִיעָאָה מְעָרַע קֻדְּשׁ יְהֵי לְכוֹן כָּל עֲבִידַת פּוּלְחָן לָא תַעְבְּדוּן וּתְחַגּוּן חַגָּא קֳדָם יְיָ שַׁבְעָא יוֹמִין: (יג) וּתְקָרְבוּן עֲלָתָא קוּרְבָּן דְּמִתְקַבֵּל בְּרַעֲוָא קֳדָם יְיָ תּוֹרִין בְּנֵי תּוֹרֵי תְּלַת עֲשַׂר דְּכָרִין תְּרֵין אִמְּרִין בְּנֵי שְׁנָא אַרְבְּעָה עֲשַׂר שַׁלְמִין יְהוֹן: (יד) וּמִנְחָתְהוֹן סוֹלְתָא דְּפִילָא בְּמִשְׁחָא תְּלָתָא עִשְׂרוֹנִין לְתוֹרָא חַד לְתְלָתָא עֲשַׂר תּוֹרִין תְּרֵין עִשְׂרוֹנִין לְדִכְרָא חַד לִתְרֵין דְּכָרִין: (טו) וְעִשְׂרוֹנָא עִשְׂרוֹנָא לאמרא

באור

דלהלן לא הזכיר שם שיהיה ונסכיהם הנאמר בשני על שני תמידי היום, שגם הוא דומה נהל והקרבה לפי פשוטו שכנגד הרגים ונסכיהם שב על התמיד והמנחה, שכן ביום השבת אלו שייחס הכתוב הנסכים אל סולת המנחה, סלת מנחה בלולה בשמן ונסכו, ומשה אמר ונסכיו בכתי המ"ס, והשלה ומנקפה הם ל"נ, אין לשיה כל כך, כיון שזכרו פעמים רבות, שנא המ"ס

לַכֶּבֶשׂ הָאֶחָד לְאַרְבָּעָה עָשָׂר
כְּבָשִׂים: טז וּשְׂעִיר־עִזִּים אֶחָד
חַטָּאת מִלְּבַד עֹלַת הַתָּמִיד
מִנְחָתָהּ וְנִסְכָּהּ: ס יז וּבַיּוֹם
הַשֵּׁנִי פָּרִים בְּנֵי־בָקָר שְׁנֵים
עָשָׂר אֵילִם שְׁנַיִם כְּבָשִׂים בְּנֵי־
שָׁנָה אַרְבָּעָה עָשָׂר תְּמִימִם:
יח וּמִנְחָתָם וְנִסְכֵּיהֶם לַפָּרִים ר
לָאֵילִם וְלַכְּבָשִׂים בְּמִסְפָּרָם
כַּמִּשְׁפָּט: יט וּשְׂעִיר־עִזִּים אֶחָד
חַטָּאת מִלְּבַד עֹלַת הַתָּמִיד
וּמִנְחָתָהּ וְנִסְכֵּיהֶם: ס כ וּבַיּוֹם
הַשְּׁלִישִׁי פָּרִים עַשְׁתֵּי־עָשָׂר
אֵילִם שְׁנַיִם כְּבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה
ארבעה

תרגום אונקלוס

לְאִמְּרָא חַד לְאַרְבְּעָה עֲשַׂר אִמְּרִין:
(טז) וּצְפִּיר־בַּר־עִזִּין חַד חַטָּאתָא בַּר
מֵעֲלַת תְּדִירָא מִנְחָתָהּ וְנִסְכָּהּ:
(יז) וּבְיוֹמָא תִנְיָנָא תּוֹרִין בְּנֵי תּוֹרֵי
תְּרֵי עֲשַׂר דִּכְרִין תְּרֵין אִמְּרִין בְּנֵי
שְׁנָא אַרְבְּעָה עֲשַׂר שְׁלִמִין:
(יח) וּמִנְחָתְהוֹן וְנִסְכֵּיהוֹן לְתוֹרִין
לְדִכְרִין וּלְאִמְּרִין כְּמִנְיָנֵיהוֹן כְּדִתְחֵזֵי:
(יט) וּצְפִּיר־בַּר־עִזִּין חַד חַטָּאתָא בַּר
מֵעֲלַת תְּדִירָא וּמִנְחָתָהּ וְנִסְכֵּיהוֹן:
דִּכְרִין תְּרֵין אִמְּרִין בְּנֵי־שְׁנָא

צו איינעם לאַממע: אונד
זאָ צו אַללען פירצעהן לאָמ־
מערן: (טז) איינען ציגענבאָק
צום זינדענאָפפער: אויסער
דעם טאָגליכען גאַנצען־
אָפפער, נעבזט זיינעם
מעהל אונד טראַנקאָפפער:
(כז) אַם צווייאטען טאָגע
צוואָלף יונגע שטירע, צווייא
ווידדער: פירצעהן יאָהרינגע
לאָממער, אָהנע פעהלער:
(יח) דאַצו דאַז מעהל אונד
דיא טראַנקאָפפער, נאַך
אַנצאַהל דער שטירע,
ווידדער, אונד לאָממער,
וויא דיא פעראָרדנונג מיט־
ברינגט: (יט) אויך איינען
ציגענבאָק אַלז זינדענאָפפער:
אויסער דעם טאָגליכען גאַנצען־
אָפפער, נעבזט דעם מעהל
אונד דען טראַנקאָפפערן
דאַצו: (כ) אַם דריטטען
טאָגע איילף שטירע, צווייא
ווידדער: פירצעהן

רש"י

(יח) ומנחתם ונסכיהם לפרים • פרי החג שבעים הם כנגד ע' לאומות בימי המקדש היו מגיגין עליהם מן היסורין: ולכבשים • כנגד ישראל שנקראו שה מורה (ירמיה ז') והם קטועים ומגיכם תשעים ושמונה לכלות מהם תשעים ושמונה קללות שבמסכת תורה • בשני כאיר ונסכיהם ע: שני תמידי היום ולא שנה הלשון אלא לילדום כמו שאמרו"ל בשני ונסכיהם בשני ונסכיה בשביעי כמשפטם מ"ט יו"ד מ"ם הרי כאן מיס רמז לנסוך המים מן התורה

בחג

(כ) וביומא תליתאה תורין חד־עשר

ארבעה

אַרְבָּעָה עָשָׂר תְּמִימִם׃ כח וּמִנְחָתָם וְנִסְכֵּיהֶם לַפָּרִים
לָאֵילִם וְלַכְּבָשִׂים בְּמִסְפָּרָם כְּמִשְׁפָּט׃ כט וּשְׂעִיר חַטָּאת
אֶחָד מִלְּבַד עֹלַת הַתָּמִיד וּמִנְחָתָהּ וְנִסְכָּהּ׃ ס ל וּבַיּוֹם
הָרְבִיעִי פָּרִים עֲשָׂרָה אֵילִם שְׁנָיִם כְּבָשִׂים בְּנֵי שָׁנָה אַרְבָּעָה
עָשָׂר תְּמִימִם׃ לא מִנְחָתָם וְנִסְכֵּיהֶם לַפָּרִים לָאֵילִם
וְלַכְּבָשִׂים בְּמִסְפָּרָם כְּמִשְׁפָּט׃ לב וּשְׂעִיר עִזִּים אֶחָד חַטָּאת
מִלְּבַד עֹלַת הַתָּמִיד מִנְחָתָהּ וְנִסְכָּהּ׃ ס לג וּבַיּוֹם הַחֲמִישִׁי
פָּרִים תִּשְׁעָה אֵילִם שְׁנָיִם כְּבָשִׂים בְּנֵי שָׁנָה אַרְבָּעָה עָשָׂר
תְּמִימִם׃ לד וּמִנְחָתָם וְנִסְכֵּיהֶם

לפרים

פירצעהן יאָהריגע לאָממער, אָהנע פעהלער׃ (כח) ראָצו ר
דאָז מעהל אונד דיא טראָנק־
אָפּפער, נאָך אַנצאָהל דער
שטירע, ווידדער, לאָממער,
וויא דיא פעראָרדנונג מיט
ברינגט׃ (כט) אויך איינען
ציגענבאָק אַלז זינדענאָפּפער,
אויסער דעם טאָגליכען
גאַנצענאָפּפער, נעבוט דעם
מעהל אונד טראָנקאָפּפער
דאָצו׃ (כט) אַם פירטען
טאָגע צעהן שטירע, צוויא
ווידדער, פירצעהן יונגע
לאָממער, אָהנע פעהלער׃
(כל) ראָצו דאָז מעהל אונד ר
דיא טראָנקאָפּפער, נאָך
אַנצאָהל דער שטירע, ווידדער
אונד לאָממער, וויא דיא
פעראָרדנונג מיט ברינגט׃
(כא) אויך איינען ציגענבאָק
אַלז זינדענאָפּפער׃ אויסער
דעם טאָגליכן גאַנצענאָפּפער,
נעבוט דעם מעהל אונד
טראָנקאָפּפער דאָצו׃ (כב) אַם
פינפטען טאָגע נין שטירע,
צוויא ווידדער, פירצעהן
יונגע לאָממער, אָהנע
פעהלער׃ (כג) ראָצו דאָז
מעהל אונד דיא טראָנק־
אָפּפער נאָך

תרגום אונקלוס

אַרְבָּעָה עָשָׂר שַׁלְטִין׃ (כח) וּמִנְחָתְהוֹן וְנִסְכֵּיהוֹן לְתוֹרִין לְדִכְרִין וּלְאִמְּרִין
כְּמִנְיָנֵיהוֹן כְּדִתְחֵזֵי׃ (כט) וּצְפִירָא דְחַטָּאתָא חַד בַּר מִגֹּאת תְּדִירָא וּמִנְחָתָהּ
וְנִסְכָּהּ׃ (ל) וּבְיוֹמָא רְבִיעָאָה תּוֹרִין עַשְׂרָא דִכְרִין תְּרֵין אִמְּרִין בְּנֵי שְׁנָא אַרְבָּעָה
עָשָׂר שַׁלְטִין׃ (לא) מִנְחָתְהוֹן וְנִסְכֵּיהוֹן לְתוֹרִין לְדִכְרִין וּלְאִמְּרִין כְּמִנְיָנֵיהוֹן
כְּדִתְחֵזֵי׃ (לב) וּצְפִיר בַּרְעִזִּין חַד חַטָּאתָא בַּר מִגֹּאת תְּדִירָא מִנְחָתָהּ וְנִסְכָּהּ׃
(לג) וּבְיוֹמָא חֲמִישָׁאָה תּוֹרִין תִּשְׁעָה דִכְרִין תְּרֵין אִמְּרִין בְּנֵי שְׁנָא אַרְבָּעָה
עָשָׂר שַׁלְטִין׃ (לד) וּמִנְחָתְהוֹן וְנִסְכֵּיהוֹן

לתורין

לְפָרִים לָאֵילִם וְלַכְּבָשִׂים
בְּמִסְפָּרָם כְּמִשְׁפָּטָם: כח וּשְׂעִיר
חַטָּאת אֶחָד מִלְּבַד עֹלַת
הַתָּמִיד וּמִנְחָתָהּ וְנִסְכָּהּ: ס
כט וּבַיּוֹם הַשִּׁשִּׁי פָּרִים שְׁמֹנָה
אֵילִם שְׁנַיִם כְּבָשִׂים בְּנֵי שָׁנָה
אַרְבָּעָה עָשָׂר תְּמִימִם:
ל וּמִנְחָתָם וְנִסְכֵּיהֶם לַפָּרִים
לָאֵילִם וְלַכְּבָשִׂים בְּמִסְפָּרָם
כְּמִשְׁפָּטָם: לא וּשְׂעִיר חַטָּאת
אֶחָד מִלְּבַד עֹלַת הַתָּמִיד
מִנְחָתָהּ וְנִסְכָּיהָ: ס לב וּבַיּוֹם
הַשְּׁבִיעִי פָּרִים שִׁבְעָה אֵילִם
שְׁנַיִם כְּבָשִׂים בְּנֵי שָׁנָה אַרְבָּעָה
עָשָׂר תְּמִימִם: לג וּמִנְחָתָם
וְנִסְכֵּיהֶם לַפָּרִים לָאֵילִם
וְלַכְּבָשִׂים בְּמִסְפָּרָם כְּמִשְׁפָּטָם:

ושעיר

נאַך אַנצאַל דער שטירע, ווידדער אונד לאָממער, וויא דיא פּעראָרדנונג מיטברינגט: (כח) אויך איינען ציגענבאָק אַלז זינדענאָפּפער: אויסער דעם טאָגליכן גאַנצענאָפּפר, נעבזט דעם מעהל אונד טראַנקאָפּפר דאַצו: (כט) אַם זעכזטען טאַגע אַכט שטירע, צוויא ווידדער, פּירצעהן יונגע לאָממער, אָהנע פעהלער: (ל) דאַצו דאַז מעהל אונד דיא טראַנקאָפּפער, נאַך אַנצאַל דער שטירע, ווידדער אונד לאָממער, וויא דיא פּעראָרדנונג מיטברינגט: (לא) אויך איינען ציגענבאָק אַלז זינדענאָפּפר: אויסער דעם טאָגליכן גאַנצענאָפּפער, נעבזט דעם מעהלאָפּפער, אונד דען טראַנקאָפּפרן דאַצו: (לב) אַם זיבענטען טאַגע זיבען שטירע, צוויא ווידדער, פּירצעהן יונגע לאָממער, אָהנע פעהלער: (לג) דאַצו דאַז מעהל אונד דיא טראַנקאָפּפער, נאַך אַנצאַל דער שטירע, ווידדער אונד לאָממער, וויא דיא פּעראָרדנונג מיטברינגט: אויך

תרגום אונקלוס

לְתוֹרִין לְדִכְרִין וּלְאִמְּרִין בְּמִנְיָנֵיהוֹן כִּדְחָזֵי: (כח) וּצְפִירָא דְחַטָּאתָא חַד בַּר
מֵעֲלַת תְּדִירָא וּמִנְחָתָהּ וְנִסְכָּהּ: (כט) וּבְיוֹמָא שְׁתִיתָאָה תּוֹרִין תְּמַנְיָא דִכְרִין
תְּרֵין אִמְּרִין בְּנֵי שְׁנָא אַרְבְּעָה עֲשַׂר שְׁלִמִין: (ל) וּמִנְחָתְהוֹן וְנִסְכֵּיהוֹן לְתוֹרִין
לְדִכְרִין וּלְאִמְּרִין בְּמִנְיָנֵיהוֹן כִּדְחָזֵי: (לא) וּצְפִירָא דְחַטָּאתָא חַד בַּר מֵעֲלַת
תְּדִירָא מִנְחָתָא וְנִסְכָּהָא: (לב) וּבְיוֹמָא שְׁבִיעָאָה תּוֹרִין שַׁבְעָא דִכְרִין תְּרֵין
אִמְּרִין בְּנֵי שְׁנָא אַרְבְּעָה עֲשַׂר שְׁלִמִין: (לג) וּמִנְחָתְהוֹן וְנִסְכֵּיהוֹן לְתוֹרִין
לְדִכְרִין וּלְאִמְּרִין בְּמִנְיָנֵיהוֹן כִּדְחָזֵי לְהוֹן:

לד וּשְׂעִיר חַטָּאת אֶחָד מִלְּבַד
עֹלַת הַתָּמִיד מִנְחָתָהּ
וְנִסְכָּהּ: ס מפטיר לה בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי
עֲצֶרֶת תִּהְיֶה לָכֶם כָּל־מְלֶאכֶת
עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ: לו וְהִקְרַבְתֶּם
עֹלָה אִשֶּׁה רֵיחַ נִיחֹחַ לַיהוָה כַּר
אֶחָד אַיִל אֶחָד כְּבָשִׂים בְּנֵי
שָׁנָה שִׁבְעָה תְּמִימִם: לז מִנְחָתָם
וְנִסְכֵּיהֶם לַפָּר לָאַיִל וְלַכְּבָשִׂים
בְּמִסְפָּרָם כַּמִּשְׁפָּט: לח וּשְׂעִיר
חַטָּאת אֶחָד מִלְּבַד עֹלַת
הַתָּמִיד וּמִנְחָתָהּ וְנִסְכָּהּ:
אלה

(לד) אויך איינען ציגענבאָק אַלו זינדענאָפּפער: אויסער דעם טאָגליכען גאַנצענאָפּפער, נעכמט דעם מעהל אונד טראַנקאָפּפער דאַצו: (לה) אַם אַכטען טאָגע זאָללט איהר דאַז בעשלוסעזט פייארן, אונד קיינע קונזטאַרבייט פערריכטן: (לו) צום גאַנצען אָפּפער געבט איהר, דעם עוויגען צו ערהען, צום אָפּגענעהמען גערוך, דעם פייאר צו פערצעהרען, איינען שטיר, איינען ווידדער, זיבען יאָהרריגע לאַמער, אָהנע פעהלער: (לז) דאַצו דאַז מעהל אונד טראַנקאָפּפער צום שטירע, צום ווידדער, אונד נאַך אַנצאַל דער לאַמער, וויא פאָרגעשריבען: (לח) אויך איינען ציגענבאָק צום זינדענאָפּפער: אויסער דעם טאָגליכען גאַנצענאָפּפער, נעכמט זיינעם מעהל אונד טראַנקאָפּפער: דיזע

רש"י

בחג: (לה) עצרת תהיה לכם. עצורים בעשיית מלאכה. דבר אחר עצרת עצרו מלגלות מלמד שטעון ליום. ומדרשו באגדה לפי שכל ימות הרגל הקריבו כנגד שבעים לומשת וכאן נלכת אמר להם המקום בנקשה מכם עשו לי סעודה קטנה כדי שאהנה מכם: (לו) פר אחד איל אחד. איל כנגד ישראל התעכבו לו עוד מעט ולשון חבה הוא זה כבני הנכבדים מאביהם והוא אומר להם קשה עלי פרידתכם עכבו עוד יום אחד ואל למלך שעשה כעודה כולי כדאיתא במסכת סוטה ובמדרש רבי תנחומא למדה תורה דרך ארץ שמי שיש לו אכסנאי יום ראשון יאכילנו פטום' למחר מאכילו דגים, למחר בשר בהמה, למחר מאכילו קטניות למחר מאכילו ירק

טוקת

תרגום אונקלוס

(לד) וּצְפִירָא דְחַטָּאתָא חַד בַּר מַעֲלַת
תְּדִירָא מִנְחָתָהּ וְנִסְכָּהּ: (לה) בְּיוֹמָא
תְּמִינָאָה כְּנִישִׁין תְּהֵי לְכוֹן כָּל עֲבִידַת
פּוּלְחָן לָא תַעְבְּדוּן: (לו) וּתְקְרְבוּן
עֲלָתָא קוּרְבָּן דְּמִתְקַבֵּל בְּרַעֲוָא קֳדָם
יְיָ תּוֹר חַד דְּכַר חַד אֵמְרִין בְּנֵי שְׁנָא
שִׁבְעָא שְׁלִמִין: (לז) מִנְחָתְהוֹן
וְנִסְכֵּיהוֹן לְתוֹרָא לְדִכְרָא וּלְאִמְרִין
בְּמִנְיָנֵיהוֹן כְּדִינָא: (לח) וּצְפִירָא
דְחַטָּאתָא חַד בַּר מַעֲלַת תְּדִירָא
וּמִנְחָתָהּ וְנִסְכָּהּ: אלין

לט אֵלֶּה תַּעֲשׂוּ לַיהוָה בְּמוֹעֲדֵיכֶם
לְבַד מִנִּדְרֵיכֶם וְנִדְבֹתֵיכֶם
לְעֹלֹתֵיכֶם וּלְמִנְחֹתֵיכֶם
וּלְנִסְכֵּיכֶם וּלְשַׁלְמֵיכֶם :
ל א וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
כְּכָל אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה אֶת־
מֹשֶׁה : פ סדר מטות
ב וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל־רָאשֵׁי הַמַּטּוֹת
לבני

(לט) דיזע אָפּפער זאָלל־ט איהר, דעם עוויגן צו עהרען, אַן דען בעשטיממטען פעזט־טאַגען ברינגען: אויסער אייערן געליבדען, אונד מילדען גאַבען, אַן גאַנצען־אָפּפערן, נעבזט דאַצו גע־האָריגען מעהל אונד טראַנק־אָפּפערן, וויא אויך פריידען־אָפּפערן:

ל (א) משה זאַגטע דען קינדערן ישראל אַללעז: זאָ וויא עז איהם דער עוויגע אויפגעטראַגען:

(ב) משה רעדעטע פערנער מיט דען שטאַמהייפטערן דער

תרגום אונקלוס

(לט) אִלֵּין תַּעֲבְדוּן קֳדָם־יְיָ בְּטוֹעֲדֵיכוֹן בַּר מִנְדְּרֵיכוֹן וְנִדְבוֹתֵיכוֹן לְעָלְוָתְכוֹן וּלְמִנְחָתֵיכוֹן וּלְנִסְכֵּיכוֹן וּלְנִכְסַת קוּדְשֵׁיכוֹן :

ל (א) וַאֲמַר מֹשֶׁה לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל כְּכֹל דִּי־פַקִּיד יְיָ יָת־מֹשֶׁה :

(ב) וּמַלֵּיל מֹשֶׁה עִם־רֵישֵׁי שִׁבְטַיָּא לבני

רש"י

פוחת והולך כפרי החג: (לט) אלה תעשו לה' במועדיכם. דבר הקטוב לאוהבה: לבד מנדריכם. אם נאתם לידור קרבנות ברגל מצוה היא בידיכם או נדרים או נדבו' שנדרת' כל השנה הקריבום ברגל שמא יקשה לו לחזור ולעלות לירושלים ולהקריב נדריו וכמנא עובר בבל תאחר:

ל (א) ויאמר משה אל בני ישראל. להפסיק הענין דברי רבי ישמעאל לפי שעד כאן דבריו של מקום ובפרשת נדרים מתחלת נדבורו של משה הוכרך להפסיק תחלה ולומ' שאחר משה ואמר פרשה זו לישראל שאם לא כן יש במשמע שלא אמר להם זו אלא בפרשת נדרים התחיל דבריו:

(ב) **ראשי** המטות. חלק כבוד לנשיאים ללמדם תחלה ואחר כך לכל בני ישראל ומכין שאף שאר הדברות כן תלמוד לומר ויצוהו אליו אהלן וכל הנשיאים בעדה וידבר

באור

המ"ס תחת הטו"ן: (לה) עצרת, מבואר בפ' אמור (ויקרא כ"ג י"ח): (לט) אלה תעשו לה' במועדיכם, דבר הקטוב לאוהבה: לבד מנדריכם, אם נאתם לדור קרבנות ברגל מצוה היא בידכם, או נדרים ונדבות שנדרתם כל השנה הקריבום ברגל, שמא יקשה לו לחזור ולעלו' לירושלים ולהקרי' נדריו, וכמנא עובר בבל תאחר. (רש"י): לעלתיכם, וגו' למ"ד הכללי, כאומר בל"א (וואס איבערהויפט אבלאנגט):

ל (א) ויאמר משה, להפסיק הענין, דברי ר' ישמעאל, לפי שעד כאן דבריו של מקום, ופרשת נדרים מתחלת מדבורו של משה, הוכרך להפסיק תחלה, ולומר שאחר משה ואמר פרשה זו לישראל, שאם לא כן יש במשמע שלא אמר להם זו, אלא בפ' נדרים התחיל דבריו. (רש"י): (ב) אל ראשי המטות לבני ישראל, באורו כאלו אמר ראשי מטות בני ישראל, ולפי שאמר המטות בה"א הידעת שלא תתכן להסמך, לכן הוכרח לומר לבני בלמ"ד

לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר זֶה הַדָּבָר
אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה: ג אִישׁ כִּי יִדֹּר
נֶדֶר לַיהוָה אוֹ הִשָּׁבַע שְׁבֻעָה
לֶאְסֹר אִסָּר עַל־נַפְשׁוֹ לֹא יַחֵל
דברו

דער קינדער ישראל, אונד שפראך דיזען דאס דער עוויגע בעפאהלען: (ג) ווען איין מאן דעם עוויגען עטוואס אנגעלאבט, אדער שוואר אייגען אייד, וואדורך ער זיך עטוואס פערזאגט, זא זאל ער זיין וואר ניכט

רש"י

וידבר משה אליהם ואחרי כן נגשו כל בני ישראל: ומה ראה לומר כאן למד שהפרת נדרים בתחילה מושחה ואם אין יחוד מושחה מפר בשלשה הדיוטות: או יכול שלא אמר פרט' זו שלא לבטלה' בלבד נאמ' כאן זה הדבר ונאמר בשחוטי חוץ זה הדבר מה להלן נאמרה לאהרן ולבניו ולכל בני ישראל שנאמר דבר אל אהרן ותומר אף זו נאמרה לכולן: זה הדבר. משה נתנבא בכה אמר ה' כחצות הלילה והנביאים נתנבאו בכה אמר ה' מוסף עליהם משה שהתנבא בלשון זה הדבר. דבר אחר זה הדבר משוט הוא לומר שהחכם בלשון הפרה ובעל בלשון הפרה כלשון הכתוב כאן ואם אלמן אין שותר ואין מופר: (ג) נדר. שאומר הרי עלי קונם שלא אוכל או שלא אעשה דבר פלוני יכול אפילו בשבע שיאכל נבלות אני קורא עליו ככל היוצא מפיו ישמה תלמוד לומר לאסר אסר לאסור אסור השותר

תרגום אונקלוס

לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְמֵימַר דֵּין פִּתְגָמָא דִּי
פַקִּיד יְיָ: (ג) גְּבַר אֲרֵי יִדַּר נֶדֶר קֳדָם
יְיָ אוֹ קַיֵּם קְיָם לְמֵיסַר אֱסָר עַל־
נַפְשֵׁיהּ לָא יְחַלֵּל פתגמיה

באור

השמים ונאורו שלבני ישראל: ורש"י פירש ראשי המטות חלק כבוד לנשיאים ללמדם תפלה ע"כ ייתכן מפני שהזקק במלת המטות מסמיך יותר מהטפחת שבמלת ישראל, יורה שפירושו ראשי המטות ולבני ישראל. וזה לשון הרשב"ן ושעם שלראשי המטות כי אין טורך ללמד לכל בני ישראל תורת הנדרים, ואולי צריך להעלים אלה החקים שהם שלא יבטו קלות ראש בנדרי, אבל לחכמי ישראל ראשי שבטיהם למד המשפט, וידוע עוד למדרש רבותינו ז"ל כי לראשי המטות יד ושם בנדרים יותר משאר העם שיחיד מושחה מתיר הנדר. והנ' התר נדרים לא נתפרש בתורה אבל הוא הל"מ, ותלאו הכתוב בתיבת השערה כמו שאמרו התרת נדרים פורחין באויר ואין להם על מה שיסמוכו, אלא ארמז לו הכתוב לא יחל דברו, כלומר שלא אמר לא יעבור על דברו אבל לוה שלא יחלל דברו שלא יעשה בנדר קלול, כי בבאו לב"ד ויאמרו לו פתח ומחם עליו והם ישאלו לו אינו מחלל אותו, והטעם בזה כאשר אמרתי שעשה התר נדרים והשבועה בסתרי התורה שלא יאמרו אלא לראויים להם ויכתבו ברמיזה, ע"כ: זה הדבר אשר צוה ה', לדעת רא"ע היתה זאת הפרשה אחר מלחמות מדין שבאו בני גד אל משה ודברו דבריהם ואמר משה להם והיוצא מפיכם תעשו (לקמן ל"ב כ"ג), ע"כ כתב וידבר משה אל ראשי המטות וגו' ככל היוצא מפיו יעשה. ודעת הרשב"ן לפי שהזכיר למעלה נדרי נבוה לגד מנדריכם ונדבותיכם, ואמר כאן שים עוד נדרי הדיוט וכל היוצא מפי האדם חייב לקיים ולעשות: (ג) השבע, מקור נמקום עתיד: לאסר אסר על נפשו הורחת הטרם הזה היא ענין סגידה, או קשירה, ואסרטו לעטתו (אופטים ע"ז), והם היתרים שנאמר בהם, ולכן נקרא בית הכלא, בית האסור (ירמיה ל"ז ז"ו), לפי שהבית הזה סגור ומסגר שלא יצאו היושבים בו, ואמר מי יאסור השלחוה (מ"א כ' י"ד), הוא ענין קשירת הרכב והושאל על רצון האדם שהוא מפני בטבעו לעשות ולא לעשות, כאשר תמנעהו מבוה או מזהרה מעשות דבר מה, והוא המונע מצד הירלה והעוסר, כאלו הדבר נקשר ונסגר, ואין ביכולת האדם להשיבו, או כאלו הרצון קשור בחבלי המוסר ונאלו הרא שלא לרצות בו, תהו ענין לאסר אסר על נפשו, שיקשור את נפשו בדבריו ויעבר

דְּבָרוֹ כְּכָל־הַיֹּצֵא מִפִּיו יַעֲשֶׂה׃
ד וְאִשָּׁה כִּי־תִדֹּר נֶדֶר לַיהוָה
וְאָסְרָה אִסָּר בְּבֵית אָבִיהָ
בנעוריה

ניכט געריינג אַכטען זאָנדערן
זאָ טהון, וויא אויז זיינעם
מונדע געגאַנגען איזט:
(ד) ווען אַבער איינע פרויאנז
פערזאָן דעם עוויגען עטוואַז
אַנגעלאָבט: אָדער זיך איינע
אַבלאָבונג אויפערלעגט, אונד איזט נאָך אין איהרעז פאַטערז הויז (אונפערהייראַטעט),
אין

תרגום אונקלוס

פִּתְגָמֵיהּ כְּכָל־דִּי־יִפּוֹק מִפּוּמֵיהּ יַעְבֵּד׃
(ד) וְאִתְּתָא אֲרֵי־תִדַּר נֶדֶר קֳדָם־יְיָ
וְתֵסַר אֱסָר בְּבֵית אֲבוּהָא בְּרַבְיוּתַהּא

רש"י

המותר ולא להתיר את האסור: לא יחל דברו: כמו לא יחלל דברו לא יעשה דברו חולין: (ד) בבית אביה. ברשות אביה ואפילו איכה בביתו: בנעוריה. ולא קטנה ולא בוגרת שהקטנה אין נדרה נדר והבוגרת

איכה ברשותו של אביה להפר נדריה ואי זו היא קטנה אמרו רבותינו בת י"א שנה ויום אחד נבדקין אם ידעה לשם מי נדר ולשם מי הקדישה נדרה בת ~~[illegible]~~ עשרה שנה ויום

באור

מעצות דבר שביכלתו לעשות, וכן שמשו חז"ל בכל אסורי התורה וד"ס בלשון הזה, ובהפך אמרו מותר, מותרת, שהוא ענין התרת הקשר, כמו ה' מתיר אסורים (תהלים קמ"ו ז') ואמרו בספרי לאסור אסר על נפשו, לאסור את המותר ולא להתיר את האסור, שאם נשבע לאכול נבלות וטרפות אין השבועה חלה: והנה אם תדקדק בעומק פשוטו של מקרא תראה שכל נדר הנאתו הראשונה על קבלת החיוב לעשו', והאסר שלא לעשות. לזה תראה בכל הפרשה שאחר הנדרים והאסורים, יאמר נדריה ואסריה, ונדרי' עליה או מבטא שפתיה אשר אסרה על נפשה וכן תמיד, ענינו שיחייב האדם את עצמו לעשות או שלא לעשות, והנדר לעשות הוא לה' שחייב את עצמו לתת לגבוה מנכסיו, כגון אם אמר הרי עלי עולה או שלמים, (עיין רמב"ן מה שהשיג בזה על רש"י ז"ל), וע"י זה פעמים יהי' תכלית הנדר שלא לעשות, כגון אם יאמר אם אעשה כך אתן כך וכך לגבוה או אתענה, או אם יאמר בלשון קונס ושאר לשונות הנדר שהזכירו חז"ל, שע"י כך הרי הוא כאלו הקדיש הדבר לשמים, ואסר על נפשו שלא לאכלו, ותבין מזה אמרו כי ידור נדר לה' או השבע וגו': ורמב"ן כתב כל נדר הוא לה' וכל שבועה בה' כי בכל לשון שבועה יאמר ובשמו תשבע, ואשבעך בה', ומה שאמר אשר נשבע לה' ענינו כמו וישבע לו, שנשבע אליו לברכו, ע"ש ההבדל שבין לה' לבה': ולפי פשוטו כל לה' הוא למ"ד התכלית, לטורך גבוה, וכל בה' הוא בית הכלי, שיחזק דבריו ויקבל על עצמו לעשותם, ע"י השם ופחדו ומורא, שיעטם אותו אם יעבור, שזהו ענין השבועה: לא יחל, לא יעשה דברו חולין. (רש"י ורא"ע), ושרשו חלל, והראוי עתיד בענין הפעיל להיות אי"תן בקמ"ץ, אמנם מעטים כמנאים גם בפת"ח האית"ן, ולא אחל את שם קדשי (יחזקאל ל"ט ז'), ויסב אהים (שמות י"ג י"ח). ולא כרשב"ם שפי' ח"ל והמפרש "לשון חלול לפי הפשט טעות "היא בידו, אבל הוא לשון עכוב ואיחור, כלומר לא יאחר את דברו עד לאחר הרגלים, ומפרש לא יחל כמו ויחילו עד בוש (שופטים ג' ד"ה), ויחל עוד שבעת ימים (בראשי' ז' י"ב), ובאמת כל אלה הן מבע"ו והי' ראוי לומר לא יחיל דברו, ומה שהביא ראי' מן יחל ישראל אל ה' (תהלים קל"ה ג'), שלפי דעתו גם שם "האית"ן בפת"ח, הוא דבר תימה, כי שם הוא מקור או בוי מבכין פעל מנחי פ"י והיו"ד שרשית שהעבר ממנו ויחלו לקים דב' (יחזקאל י"ג ו'), כאשר יחלמו לך "(תהלים ל"ג כ"ב), והעתיד ולא ייחל "לבני אדם (מיכה ה' ו'), אבל הנכון "כמו שפירשתי שהוא לשון חלול, ר"ל שיהיו דבריו היוצאים מפיו כהקדש שאם לא יעשה כן יחללם: (ד) ואסרה, או אסרה. (רא"ע): בבית אביה, ברשות

בִּנְעֻרֶיהָ: ס וְשָׁמַע אָבִיהָ אֶת־
נִדְרָהּ וֶאֱסָרָהּ אֲשֶׁר אָסְרָה עַל־
נַפְשָׁהּ וְהֶחֱרִישׁ לָהּ אָבִיהָ וָקָמוּ
כָּל־נְדָרֶיהָ וְכָל־אִסָּר אֲשֶׁר־
אָסְרָה עַל־נַפְשָׁהּ יָקוּם: י וְאִם־
הֵנִיא אָבִיהָ אֹתָהּ בְּיוֹם שָׁמְעוֹ
כָּל־נְדָרֶיהָוֶאֱסָרֶיהָ אֲשֶׁר־אָסְרָה
עַל־נַפְשָׁהּ לֹא יָקוּם וַיהוָה יִסְלַח־
לָהּ כִּי־הֵנִיא אָבִיהָ אֹתָהּ: יא וְאִם־
הָיוֹ תִהְיֶה לְאִישׁ וּנְדָרֶיהָ עָלֶיהָ
או

אין איהרען מאדלעניאהרען:
(ה) דער פאטער האָרט דאז
געליבדע אדער דיא אב-
לאָמונג, דיא זיא זיך אויף-
ערלעגט האט, אונד שוויינט
דאצו: זאָ זינד איהרע גע-
ליבדע גיליטיג, אונד דיא
אבלאָמונג, דיא זיא איבער-
נאָממען, מוס בלייבען:
(ו) ווען אבער דער פאטער,
דעז טאגעז דאָ ער עז פער-
נאָממען, איהר פערוועהרט
האט, זאָ זינד אללע איהרע
געליבדע: אונד דיא אבלאָמונ-
גען, דיא זיא זיך אויפערלעגט
האט, גילט גיליטיג, דער
עוויגע ווירד איהר פערצייהן,
דען איהר פאטער האט איהר
פערוועהרט: (ו) ווען זיא איינען מאן ניממט, אונד האט געליבדע אויף זיך:
אדער

רש"י

ויום אחד אינה נריכה ליבדק: (ו) ואם הניא אביה אותה. אם מנע אותה מן הנדר כלומר שהפר לה. הנאה זו איני יודע מה היא כשהוא אומר ואם ביום שמוע איסה יניא אותה והפר הוי אומר הנאה זו הפרה. ופשוטו לשון מניעה והסרה וכן למה תניאון וכן שמן רחש אל יניא רחצי וכן וידעתם את תנואתי את אשר סרתם מעלי: וה' יסלח לה. בשה הכתוב מדבר בתשה שנדרה בנזיר ושמע בעלה והפר לה והיא לא ידעה ושוברת על נדרה ושותה יין ומטמאה למתים זו היא שנריכה סליחה ואף על פי שהוא מופר ואם השופרין נריכים סליחה קל וחומר לשאינן מופרים: (ו) ואם היו תהיה בלים. זו אלמנה או גרושה אינו אלא נשואה כשהוא אומר

תרגום אונקלוס

בְּרַבְיוּתָהָא: (ה) וְיִשְׁמַע אֲבוּהָא יָת־
נִדְרָהּ וְאֵסָרָהּ דִּי אֶסְרַת עַל־נַפְשָׁהּ
וְיִשְׁתּוֹק לָהּ אֲבוּהָא וְיָקוּמוּן כָּל נִדְרָהָא
וְכָל־אֵסָרֵי דִי־אֶסְרַת עַל נַפְשָׁהּ
יְקוּמוּן: (ו) וְאִם־אֲעָדֵי אֲבוּהָא יָתְהוֹן
בְּיוֹמָא דִשְׁמָע כָּל נִדְרָהָא וְאֵסָרָהָא
דִי־אֶסְרַת עַל נַפְשָׁהּ לָא יְקוּמוּן וּיְיָ
קָדָם יְיָ יִשְׁתְּבֵק לָהּ אֲרֵי אֲעָדֵי אֲבוּהָא
יָתְהוֹן: (ו) וְאִם מְהַוָּה תְּהֵוֵי לְגֻבְר
וְנִדְרָהָא עֲלָהּ
או

באור

ברשות אביה ולפי' אינה בביתו. (ספרי): בנעוריה, ולא קטנה ולא בוגרת, שהקטנה אין כדרך נדר, והבוגרת אינה ברשות האב להפר נדרה: (ה) ואסרה ואסריה, אינן מתנגדל אסר, כי בשאות הדגושים לא תשתנה תנועת הפ"א לשו"א, אבל הן מתחברים פעל בשני קמצי', כמו מן דבר נאמר דברה, דברה וכו': והחרישׁ לה אביה, גלה דעתו שרצה בנדרה לפיכך וקמו כל נדריה, וי"ו וקמו לתשובת התנאי: (ו) ואם הניא, מנחי ע"ו ול"ו והולאתו לשון מניעה והסרה, ועיי"ש בבאור וידעתם את תנואתי (לעל

אוֹ מִבְטָא שְׂפָתָיִם אֲשֶׁר אָסְרָה
עַל־נַפְשָׁהּ׃ ח וְשָׁמַע אִישָׁהּ בְּיוֹם
שָׁמְעוֹ וְהֶחֱרִישׁ לָהּ וְקָמוּ נְדָרֶיהָ
וְאִסְרָהּ אֲשֶׁר־אָסְרָה עַל־נַפְשָׁהּ
יָקוּמוּ׃ ט וְאִם בְּיוֹם שְׁמֹעַ אִישָׁהּ
יָנִיא אוֹתָהּ וְהֵפֵר אֶת־נִדְרָהּ
אֲשֶׁר עָלֶיהָ וְאֶת מִבְטָא שְׂפָתֶיהָ
אֲשֶׁר אָסְרָה עַל־נַפְשָׁהּ וַיהוָה
יִסְלַח־לָהּ׃ י וֶנֶדֶר אַלְמָנָה
וגרושה

אָדער וואַז איהרען ליפּפען
ענטפאַהרען איזט, וואָדורך
זיא עטוואַז אַבגעלאָבט האָט:
(ח) דער מאַן פערנעמט
זאָלכען איינעז טאַגז, אונד
שווייגט איהר דאַצו. זאָ זינד
איהרע געליבדע גילטיג, אונד
איהרע אַבלאָבונגען מיסען
בלייבען: (ט) האָט אַבער דער
מאַן, דעז טאַגז דאַ ער עז
פערנאָממען, איהר פער־
וועהרט: זאָ האָט ער דיא
געליבדע, דיא זיא אויף זיך
דאַט, אָדער וואַז איהרען
ליפּפען ענטפאַהרען, וואָדורך
זיא עטוואַז אַבגעלאָבט האָט,
(י) דאַז געליבדע איינער אָדער
אויפגעהאָבען, אונד דער עוויגע ווירד איהר פערצייהן:
וויטווע

תרגום אונקלוס

אוֹ פֵרוּשׁ שִׂפְוָתָהָא דִּי אָסְרַת עַל
נַפְשָׁהּ׃ (ח) וְיִשְׁמַע בַּעְלָהּ בְּיוֹמָא
דְּיִשְׁמַע וְיִשְׁתּוֹק לָהּ וְיִקּוּמוּן נִדְרָהָא
וְאִסְרָהָא דִּי־אָסְרַת עַל נַפְשָׁהּ יְקוּמוּן׃
(ט) וְאִם בְּיוֹמָא דִּי שְׁמַע בַּעְלָהּ
אֲעֵרֵי יַתְהוֹן וִיבַטֵּל יַת־נִדְרָהָא דִּי
עָלָהּ וְיַת פֵּרוּשׁ שִׂפְוָתָהָא דִּי אָסְרַת
עַל־נַפְשָׁהּ וּמִן קֳדָם יְיָ יִשְׁתְּבֵק לָהּ׃
(י) וּנְדַר אַרְמְלָא וּמִתְרַכָא
וגרושה

רש"י

אומר ואם בית איש נדרה הרי נשואה אמור
וכאן באלמנה ונח לחלוק בה שאביה ובעלה
מפירין כדריה הפר האב ולא הפר הבעל או
הפר הבעל ולא הפר האב הרי זה אינו מופר
ואין צריך לומר אם קיים אחד מהם: ונדריה
עליה. שנדרה בבית אביה ולא שמע בהן אביה
ולא הופרו ולא היקמו: (ח) ושמע איש וגו'.
הרי לך שאם קיים הבעל שהוא קיים: (י) כל
אשר אסרה על נפשה יקום עליה. לפי שאינה
לא ברשות אב ולא ברשות בעל ובאלמנה מן
הנשואין הכתוב מדבר אבל אלמנה מן
האירוסין מת הבעל נתרוקנה וחזרה לרשות
האב

באור

י"ד ל"ד): וה' יסלח לה, ומבאר הטעם כי הגיח אביה אותה, ומודן מכללו אם עברה על
נדרה קודם לכן אף אם הפיר אביה אח"כ את נדרה, לא יסלח לה ה' ועונה תשא: (ז) ונדריה
עליה, על דרך הפשט הכתוב מדבר בנדרים שנדרה בעודה בבית אביה ולא הגיח אותה אביה
ואח"כ נשאת יגיח אותה בעלה, וכן פי' רשב"ם שפסוק הזה מדבר בנדרים הקודמים קודם
שנשאת, ומשמע לפי הפשט שהבעל מפיר בקודמין. וקבלת חז"ל שבאירוסה קטנה הכתוב מדבר
שאביה ובעלה מפירין נדריה, הפר אחד מהם אינו מופר, ואין צריך לומר אם קיים אחד מהם
(נדרים ריש פרק יו"ד), ופירש"י שם מדכתיב לעיל מהאי קרא כי הגיח אביה אותה, וכתוב
ואם היו תהיה לאיש, וי"ו מוסיף על ענין ראשון, וכי היכי דאב מבטל נדרי בתו בזמן שהיא
ברשותו ה"נ מבטל עם הבעל כל זמן שהיא אירוסה דעדין היא ברשותו: (י) ונדר אלמנה
וגרושה

וגרושה כל אשר־אסרה על־
נפשה יקום עליה: יח ואם־בית
אישה נדרה או־אסרה איסר
על־נפשה בשבעה: יט ושמע
אישה והחרש לה לא הניא
אתה וקמו כל־נדריה וכל־
איסר אשר־אסרה על־נפשה
יקום: יט ואם־הפר יפר אתם
אישה ביום שמעו כל מוצא
שפתיה לנדריה ולאסר נפשה
לא יקום אישה הפרם והוה
יסלח

אדער געשידנען פרויא: אויך אללעז, וואז זיא אבי־
געלאבט האט, איזט אויף איהר גילטיג: (יח) ווען זיא אבער אן איהרעז מאנגעז הויז איין געליבדע טהוט: אדער דורך איינען אייד זיך עטוואז פערזאגט: (יט) דער מאן פערניממט עז, אונד שוויגט דאצו, פערוועהרט איהר ניכט: זא זינד איהרע געליבדע גילטיג, אונד וואז זיא אבגעלאבט האט, טוט בלייבען: (יג) האט זיא אבער דער מאן, דעז טאגז, דא ער עז פערנאממען אויפגעהאבן: זא גילט ניכטז, וואז אויז איהרען ליפפען געגאנגען, וואדורך זיא עטוואז אנגע־לאבט, אדער זיך אונטער־זאגט האט, איהר עהעמאן האט זאלכעז אויפגעהאבען, אונד דער עוויגע

ווירד

רש"י

הלב: (יא) ואם בית אישה נדרה. בנשואה הכתוב מדבר: (יג) ואם הפר יפר אותם. יכול אפי' לא הפר הלב תלמוד לומר בנעורי' בית אביה כל שבנשוייה ברשות אביה היא: כל

תרגום אונקלוס

וקתרקא כל די אסרת על נפשה יקום עליה: (יח) ואם בית בעלה נדרת או אסרת אסר על נפשה בקיום: (יט) וישמע בעלה וישתוק לה לא אעדי יתהון ויקומון כל נדרהא וכל־אסר די אסרת על־נפשה יקום: (יט) ואם בטלא יבטל יתהון בעלה ביומא דשמע כל אפקות שפותהא לנדרהא ולאסר נפשה לא יקומון בעלה בטלנון וסדקדם יי

ישתבק

באור

וגרושה, שאין לה מי שיפיר את נדרה כי אינה עוד ברשות האב, ובאלמנה מן הנשואין הכתו' מדבר, אבל אלמנה מן האירוסין מת הבעל חזרה לרשות האב. (רש"י): (יא) ואם בית אישה נדרה, לפי הפשט שהזכרתי למעל' (פסוק ג') הרי דיני נדרי הנשואה מפורשים בנדרים הקודמים, ועתה ידבר בנדרים שלאחר הנשואין. (רשב"ם), לשון הראב"ע, ואם בית אישה נדרה, האלמנה בימים הקדמונים (בתי הבעל) והבית אותה לא תקיים נדרה בזמן אמיתה, חס על דבר העתיד שבנדרה ומת הבעל קודם נעת הזמן, ע"כ. כונתו לפי שבנדרי נשואה כבר מפורשים, לכן אומר שהכתוב הזה מיוסב על נדר אלמנה שאמר למעלה כל אשר אסרה יקום, היינו שנדרה פשיטא אלמנה אבל אם נדרה בתי הבעל, שאמרה הרינו נודרה לאחר שלשים יום

ויניח

יסלח־לה׃ יד כל־נדר וכל־
שבעת אסר לענת נפש אישה
יקימנו ואישה יפרנו׃ טו ואם־
החרש יחריש לה אישה מיום
אל־יום והקים את־כל־נדריה
או את־כל־אסריה אשר עליה
הקים אתם כי־החרש לה ביום
שמעו׃ טז ואם־הפר יפר אתם
אחרי שמעו ונשא את־עונה׃
אלה

ווירד איהר פערציידהען׃ (יד) אללע געליבדע אונד איידליכע אבלאבונגען, דיא דען לייב קאזטייאן׃ קאן דער עהעמאן בעקראפטיגן אדער אויפהעבען׃ (טו) שווייגט איהר אבער דער עהעמאן דאצו פאן איינעם טאגע צום אנדערן׃ זא האט ער איהרע געליבדע אדער אבלאבונגען, דיא זיא אויף זיך האט׃ בעקראפטיגט, ווייל ער דעז טאגז, דא ער זיא ערפאהרען, דאצו געשוויגען דהאט׃ (טז) ווילל ער זיא נאך דער צייט זיינעז פארנעהמענז

דעננאך אויפהעבען׃ זא זאלל ער דיא שולד זיינער פרויא טראגען׃ דיזעז

תרגום אונקלוס

ישתבק לה׃ (יד) כל־נדר וכל קיומת
אסר לסגפא נפש בעלה יקימינון
ובעלה יבטלינון׃ (טו) ואם־משתק
ישתוק לה בעלה מיום ליום ויקים
ית־כל־נדרהא או ית־כל־אסרהא די
עלה קים יתהון ארי ישתוק לה
ביומא דשמע׃ (טו) ואם־בטלא
יבטל יתהון בתר דשמע ויקבל ית־
חובה׃ אילין

רש״י

(יד) כל נדר וכל שבועת איסר וגומר׳ לפי שאמר שהבעל מפר יכול כל נדרים במשמע תלמוד לומר לענות נפש איכו מפר אלא נדרי עכוי נפש בלבד והם מפורשים במסכת נדרים׃ (טו) מיום אל יום׳ שלא תאמר מעת לעת לכך נאמר מיום אל יום ללמדך שאין מפר אלא על שתחשך׃ (טז) אחרי שמעו׳ אחרי שמשע וקיים שאמר אפשי בו וחזר והפר לה אפי׳ בו ביום׃ ונשא את עונ׳ הוא מוכנס תחתי׳ למדכו מכאן שהגור׳ תקלה לחבירו הוא נכנ׳ תחתיו לכל עונשין׃

מאת

באור

ויכיא אותה הבעל, וקודם שלשים יום מת הבעל לא תקיים נדרה, אף שמת קודם געת הזמן שתחול נדרה׳ וכן הוא במשנה (בנדרים פ״ט), ופירש״י שם דבתר אמירה אזלינן יע״ש׃ (יד) לענת נפש, אפי׳ לענות נפש והוא הנים׳ (רא״ע), ולדעת חז״ל איכו מפיר כ״א נדרי עכוי נפש בלבד, ופי׳ הר״ן והרא״ש וה״ה לאב, כנדרים בספרי בין אים לאשתו בין אב לבתו, מה בעל איכו מפיר אלא עכוי נדרי נפש אף אב איכו מפיר אלא נדרי עכוי נפש (נדרים פ״ט)׃ (טו) מיום אל יום, מיום שמעו עד יום אחר׃ והקים, הוי״ו היא לתשובת התנאי׃ ומנאר אח״כ סבת הקיימו, כי החרים לה ביום שמעו׃ (טז) אחרי שמעו, אחרי יום שמעו, ונשא את עונה, אחרי שלא הפיר ביום שמעו, כבר הקים אותם, ועליה אין עון כלל כי היא סבורה שלא שמע הבעל עד עתה׳ וכן פירשב״ם, ודבר הכתוב בבעל וה״ה באב, אלא שדבר הכתוב בהוה, כי האב ישתמר מזה מלהבת בתו, והבעל אולי ישכח אותה וחושב לתת עליה אשם׃ (מדברי הרמב״ן), ולדעת הראב״ע אף שידעה שכבר שמע והחרים אין עליה עון כי היא

ברשותו

(יז) דיזען זינד דיא פער־
ארדנונגען, דיא דער עוויגע
דעם משה בפאהלען, צווישען
מאן אונד פרויא: וויא אויך
צווישען פאטער אונד טאכ־
טער, זא לאנגע זיא אין
איהרען מארבעניאהרען, אין
איהרען פאטערס הויזע (אונ־
פערהייראטעט) איזט:

לא (יח) דער עוויגע רעדעטע
מיט משה, אונד
שפראך: (ג) ראכע דיא
קינדער ישראל'ס אן דען
מדינים: הערנאך זאללזט דו
צו דיזעם פאלקע איינגע־
טר־אן ווערדען: (ג) משה
שפראך אלזא צום פאלקע, ריסטעט אונטער אייך מאנגער צום העערע אויז: דיא
ווידער דיא מדינים אויזציהען זאללען,

יח אֵלֶּה הַחֻקִּים אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה
אֶת־מֹשֶׁה בֵּין אִישׁ לְאִשְׁתּוֹ בֵּין
אָב לְבִתּוֹ בִּנְעֻרֶיהָ בֵּית אָבִיהָ: פ
לא יח וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה
לֵאמֹר: ג נְקֹם נִקְמַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
מֵאֵת הַמִּדְיָנִים אַחַר תֵּאָסֵף אֶל
עַמֶּיךָ: ג וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל־הָעָם
לֵאמֹר הֵחָלְצוּ מֵאִתְּכֶם אֲנָשִׁים
לַצָּבָא וְיִהְיוּ עַל־מִדְיָן לָתֵת
נקמת

רש"י

לא (ב) מאת המדינים • ולא מאת
המואבים שהמואבים נכנסו
לדבר מחמת ירלה שהיו ירלים מהם שהיו
שולים אותם שלא יחטא אלא אל תתגר בם
מלחמה אבל מדינים נתערבו על ריב לא להם •
דבר אחר מפני שתי פרידות טובות שיש לי
להוציא מהם לות המואבי' וכעומה העמונית:
(ג) ודבר מהות מר • אף על פי שמע שמיתתו
תלויה בדבר עשה בשמחה ולא איחר: החלצו •
כתרגומו לשון חלוצי כלח מזוייניס: אנשים •
גדיקים וכן בחר לט אנשים • וכן אנשים
חכמים: נקמת ה' • שהשומר כנגד ישראל
כאלו

תרגום אונקלוס

(יז) אילין קיומיא די פקיד יי ית־
משה בין גברא לאתתיה בין־אבא
לברתיה ברביותהא בית אבוהא:
לא (יח) ומליל יי עם־משה למימר:
(ג) ואתפרע פורענות בני
ישראל מן מדינאי כתר כן תתכנש
לעמך: (ג) ומליל משה עם־עמא
למימר זריזו מגבון גברין לחילא
ויהון על־מדין לסתן פורענות

באור

ברשותו: (יז) בנעריה בית אביה, סב על בין אב לבתו הדבוק בטעם, כי האב אינו מגיע לת בדרי בתו הבוגרת:

לא (ב) אחר תאסף, ואחר כן תאסף: (ג) החלצו, ביוי מבנין נפעל והורגתה בטעם התפעל, גאמרו רז"ל ב ארבע לשונות בשתיטו בלשון הזה, ישלוף, ישוב, יוין, יציא, ישלוף וחלבה נעלו (דברים כ"ה ט'), ישוב קלבני ה' (תהלים קמ"ב ב'), יוין, קולים תעברו (דברים ג' י"ח), יציא, הנבאותיך יחלין (ישעיה נ"ח י"ח), הלוך מה דאת אמר הלה והחליצו, והנה לכל הלשונות הללו הורגתה משותפת, והיא ענין ההסרה והפרוד, וחלבה נעלו, הטעם תשלוף לת נעלו ותסירהו מעל רגלו, וכן נקראו קליפות הבגדים מחלצות, שו קליות

בְּנִקְמַת יְהוָה בְּמִדְיָן׃ ד אֶלֶף
לַמַּטֶּה אֶלֶף לַמַּטֶּה לְכֹל מַטּוֹת
יִשְׂרָאֵל תִּשְׁלְחוּ לַצָּבָא׃ הוַיִּמָּסְרוּ
מֵאַלְפֵי יִשְׂרָאֵל אֶלֶף לַמַּטֶּה
שְׁנֵים־עָשָׂר אֶלֶף חֲלוּצֵי צָבָא׃
וַיִּשְׁלַח אֹתָם מֹשֶׁה אֶלֶף לַמַּטֶּה
לַצָּבָא אֹתָם וְאֶת־פִּינְחָס בֶּן־
אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן לַצָּבָא וּכְלֵי הַקֹּדֶשׁ
וְחֲצֹצְרֹת

אום פיר דען עוויגען, ראַבע
אַן איהנען אויזצואיבען:
(ד) אויז יעדעם שטאַממע
טויזענד: אונד זאָ אויז אַללען
שטאַממען ישראל׳ז, מיסט
איהר אינז העער זענדען:
(ה) דאַ וואור דען אויז אַללען
טרופפען ישראל׳ז, אויז
יעדעם שטאַממע טויזענד
אויזגעהאָבען: צוזאַממען
צוואָלף טויזענד צום העערע
געריזטעט: (ו) משה זענדטע
דיזע טויזענד אויז יעדעם
שטאַממע אין דאַז פעלד:
זיא נעבזט פינחס, זאָהן דעז
אונד

פריזטער אלעזרז, דער דאַז הייליגע געראָטהע,

תרגום אונקלוס

בְּנִקְמַת דִּין עַמָּא דְיָי בְּמִדְיָן׃
(ד) אַלְפָא לְשִׁבְטָא אַלְפָא לְשִׁבְטָא
לְכֹל שִׁבְטַיָּא דְיִשְׂרָאֵל תִּשְׁלְחוּן
לְחֵילָא׃ (ה) וְאִתְבְּדָרוּ מֵאַלְפֵי
דְיִשְׂרָאֵל אַלְפָא לְשִׁבְטָא תְּרֵי עֲשַׂר
אַלְפִין מְזָרְזֵי חֵילָא׃ (ו) וּשְׁלַח יַתְהוֹן
מֹשֶׁה אַלְפָא לְשִׁבְטָא לְחֵילָא יַתְהוֹן
וְיָת־פִּינְחָס בַּר־אֶלְעָזָר כַּהֲנָא לְחֵילָא
וּמָנֵי קוּדְשָׁא וְחֲצוֹצְרָת

רש״י

כאלו עומד כנגד הקדוש ברוך הוא: (ד) לכל מטות ישראל׳ לרבות שבט לוי: (ה) וימסרו׳ להודיעך שבחן של רועי ישראל כמה הם חביבי׳ על ישראל עד שלא שמעו במיתתו מה הוא אומר עוד מעט וסקלוני ומשמעו שמיתת משה תלוי בנקמת מדין לא רצו ללכת עד שנמסרו על כרחן: (ו) אותם ואת פנחס מגיד שהי׳ פנחס שקול כנגד כולסומפני מה הלך פנחס ולא הלך אעזר אמר הקב״ה מי שהתחיל במצו׳ שהרג כזבי בת צור ינמור׳. דבר אחר שהלך לנקום נקמת יוסף אבי אמו שנאמר והמדנים מכרו אותו ומכין שהיתה אמו של פנחס משל יוסף שנאמר מבנות

באור

קליטות, לפי שלובש אלו בהסרת אלו, וכן חלבני ה׳ הכוונה הפרידני מצרה, כענין נדיק מצרה נחלן (משלי י״א ח׳), וכמוהו ועצמותיך יחלין, הטעם מכל רעה, ועל הגבוריס הנבדלים מיתר העם לצאת לצבא יאמר שהם חלוצי׳ מבנין כפעל, וזהו ענין החלצו מאתכם לאנשים לצבא, שיבדלו מהם הגבוריס ויהיו על מדין, ואולי יקראו המתנים על שם כך חלצי׳, שם יאזרו ויתגברו חלוצי הצבא, כמו אזור כא כגבר חלציך (איוב ל״ח ג׳), מחלציך יצאו (בראש׳ ל״ה ג׳)]: נקמת ה׳, על אשר נכלו לבני ישראל בדבר פעור והיא נקמת ה׳: (ה) וימסרו, נמסרו ע״י ראשי העם ושוטריו תחת יד פקודי החיל, כי הוראת השרש הזה על נתינת דבר מרשותו לרשות אחר, וא״א להודיע שבחן של רועי ישראל עד שלא שמעו מיתתו מה הוא אומר עוד מעט וסקלוני, ומשמעו שמיתת משה תלוי׳ בנקמת מדין לא רצו ללכת עד שנמסרו בע״כ׳ (רש״י): (ו) וכלי הקדש, הארון והכלים: והחצצרות התרועה, שיזכרו לפני ה׳ להושיע עם ישראל׳ כמ״ש וכי תבואו מלחמה וגו׳ והרעותם בחצוצרות (למעלה י׳ ט׳): בידו, ברשותו,

וכן

וְהַצֹּצְרוֹת הַתְּרוּעָה בְּיָדוֹ׃
ז וַיִּצָּבְאוּ עַל־מִדְיָן כַּאֲשֶׁר צִוָּה
יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה וַיַּהַרְגוּ כָל־זָכָר׃
ח וְאֶת־מַלְכֵי מִדְיָן הָרְגוּ עַל־
חֲלָלֵיהֶם אֶת־אֱוִי וְאֶת־רֶקֶם
וְאֶת־צוּר וְאֶת־חוּר וְאֶת־רֶבַע
חֲמֻשֶׁת מַלְכֵי מִדְיָן וְאֶת־בִּלְעָם
בֶּן־בְּעוֹר הָרְגוּ בָּחָרֶב׃ ט וַיִּשְׁבוּ
בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־נְשֵׁי מִדְיָן וְאֶת־
טַפָּם וְאֶת כָּל־בְּהֵמָתָם וְאֶת־
כָּל־מִקְנֵיהֶם וְאֶת־כָּל־חֵילָם

בוז

תרגום אונקלוס

וְהַצֹּצְרוֹת נְבִיחָתָא בִּידֵיהּ׃ (ז) וְאִתְחַלְּצוּ
עַל מִדְיָן כְּמָא דְפַקִּיד יְיָ יָת מֹשֶׁה
וְקַטְלוּ כָּל דְּכוּרָא׃ (ח) וְיָת מַלְכֵי
מִדְיָן קְטָלוּ עַל קְטִילֵיהוֹן יָת אֱוִי וְיָת
רֶקֶם וְיָת צוּר וְיָת חוּר וְיָת רֶבַע תְּמַנְיָא
מַלְכֵי מִדְיָן וְיָת בִּלְעָם בַּר בְּעוֹר
קְטָלוּ בְּחַרְבָּא׃ (ט) וְשַׁבוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל
יָת נְשֵׁי מִדְיָן וְיָת טַפְּלֵיהוֹן וְיָת כָּל
בְּעִירֵיהוֹן וְיָת כָּל גַּוָּתֵיהוֹן וְיָת כָּל
נִכְסֵיהוֹן

בוז

וּמִשְׁיָנָן שַׁלָּה רַעְיָה אֲשַׁר לְהוֹן אֲם כַּהֲרוּתָם

רש"י

מנגנות פוטיאל שזרע יתרו שפיעם ענגיס לעגולה זרה ושזרע יוסף שפטפע בינרו׳ דבר אחר שהיה מעוה מלחמה׳ וכלי הקדש׳ וה אהרון והכהן שהיה בלעם עיתם ומפריח מלכי מדין בכספים ותות ענגון טורח עמהם הרחה להם את הכין שהם תקוק בו והם נופלים לך כאחר על חלליהם במלכי מדין שנפלים על חללי׳ מן החויל וכן בגבעם כתוב על חלליהם בספר יהושע (שם י׳ג)׳ כלו׳ ברשותו וכן ויקח את כל אחרנו מידו׳ (ח) חמשת מלכי מדין׳ וכי איני רואה שחמשה מנה הכתוב לשם התקן לומר חמשת חלק ללמדך שזו טולם נשגה והשוו כולם נפורענות, בלעם הלך שם ניטול שכר עשרים ואחרבעה אלף שהפיל מישראל בעצתו ויצא מדין לקראת ישראל

באור

וכן ויקח את כל אחרנו מידו (במדבר כ"ו כ"ו)׳ (ז) ויצבאו, יצאו לקראתם לנגח, ועת תיבו"ע שנדו עליהם׳ ויהרגו כל זכר, הגדולים ולא הטף׳ (ח) על חלליהם, נתך חלליהם והולך ומבאר אותם על דרך פרט שהם אי׳ ואת רקם ונומר׳ (ט) ואת כל חילם, כלל על בגדים וכלים׳ (יא) את כל השלל ואת כל המלקוח, שנאמר שם שלקח לפעמים

אונד דיא פאזונגען צום לערם בלאזען, ביא זיך האטטע׳ (ז) זיא צאגען ווידער מדין אום, וויא דער עוויגע דעם משה בעפאהלען׳ אונד ער שלוגען אלל׳ען מאנלילע׳ (ח) אינטער דען ערשלאגנען בראכטען זיא אויך דיא קאניגע פאן מדין אום, דיא פינף קאניגע פאן מדין, חוי, רקם, צור, חור אונד רבע, אויך בלעם זאהן בעור טאד־טען זיא מיט דעם שווערדטע׳ (ט) דיא קינדער ישראל׳ נאמען דיא ווייבער פאן מדין, אונד איהרע קינדער געפאנ־גען׳ נאמען אלל איהר פיה, איהרע זאמטליכע העערדען אונד איהר אלבריגען פער־מאגען,

צור

רש"י

מנגנות פוטיאל שזרע יתרו שפיעם ענגיס לעגולה זרה ושזרע יוסף שפטפע בינרו׳ דבר אחר שהיה מעוה מלחמה׳ וכלי הקדש׳ וה אהרון והכהן שהיה בלעם עיתם ומפריח מלכי מדין בכספים ותות ענגון טורח עמהם הרחה להם את הכין שהם תקוק בו והם נופלים לך כאחר על חלליהם במלכי מדין שנפלים על חללי׳ מן החויל וכן בגבעם כתוב על חלליהם בספר יהושע (שם י׳ג)׳ כלו׳ ברשותו וכן ויקח את כל אחרנו מידו׳ (ח) חמשת מלכי מדין׳ וכי איני רואה שחמשה מנה הכתוב לשם התקן לומר חמשת חלק ללמדך שזו טולם נשגה והשוו כולם נפורענות, בלעם הלך שם ניטול שכר עשרים ואחרבעה אלף שהפיל מישראל בעצתו ויצא מדין לקראת ישראל

באור

וכן ויקח את כל אחרנו מידו (במדבר כ"ו כ"ו)׳ (ז) ויצבאו, יצאו לקראתם לנגח, ועת תיבו"ע שנדו עליהם׳ ויהרגו כל זכר, הגדולים ולא הטף׳ (ח) על חלליהם, נתך חלליהם והולך ומבאר אותם על דרך פרט שהם אי׳ ואת רקם ונומר׳ (ט) ואת כל חילם, כלל על בגדים וכלים׳ (יא) את כל השלל ואת כל המלקוח, שנאמר שם שלקח לפעמים

בזזו: י וְאֵת כָּל־עָרֵיהֶם
בְּמוֹשְׁבֹתָם וְאֵת כָּל־טִירֹתָם
שָׂרְפוּ בָאֵשׁ: יא וַיִּקְחוּ אֶת־כָּל־
הַשָּׁלָל וְאֶת כָּל־הַמַּלְקוֹחַ בָּאָדָם
וּבַבְּהֵמָה: יב וַיָּבִאוּ אֶל־מֹשֶׁה
וְאֶל־אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן וְאֶל־עֲדַת
בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־הַשְּׁבִי וְאֶת־
הַמַּלְקוֹחַ וְאֶת־הַשָּׁלָל אֶל־
הַמַּחֲנֶה אֶל־עַרְבֹת מוֹאָב אֲשֶׁר
עַל־יַרְדֵּן יְרִיחוֹ: ס שלישי שני יג וַיֵּצְאוּ
מֹשֶׁה וְאֶלְעָזָר הַכֹּהֵן וְכָל־נְשִׂיאֵי
העדה

תרגום אונקלוס

בזו: (י) וְיָת־כָּל קִרְוֵיהוֹן בְּטוּתְכָנֵיהוֹן
וְיָת כָּל־בֵּית סִגְדָתְהוֹן אוֹקִידוּ בְּנוּרָא:
(יא) וּשְׁבוּ יָת־כָּל־עֲדָאָה וְיָת־כָּל־
דְּבַרְתָּא בְּאֵנָשָׁא וּבְבְעִירָא:
(יב) וְאֵיתָיאוּ לְוָת־מֹשֶׁה וּלְוָת אֶלְעָזָר
כַּהֲנָא וּלְוָת כְּנִשְׁתָּא דְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל יָת
שִׁבְיָא וְיָת דְּבַרְתָּא וְיָת עֲדָאָה
לְמַשְׁרְיָתָא לְמֵישְׁרָיָא דְּמוֹאָב דִּי עַל
יַרְדְּנָא דִּירֵחוֹ: (יג) וּנְפָקוּ מֹשֶׁה
וְאֶלְעָזָר כַּהֲנָא וְכָל־רַבְרְבֵי כְנִשְׁתָּא

תרגום אשכנזי קע

צור בייטע דיין: (י) פער־
ברענטן אַללע איהרע וואָהנ־
שטאָדטע, אונד איהרע
פאַלל־אָזטע: (יא) נאַמען
אַללע בייטע, אונד וואַז זיא
וועגברינגען קאָנטען: אַן
מענשען אונד פיה:
(יב) בראַכטען עז פאָר משה,
דען פריזטער אלעזר אונד
דיא געמיינע דער קינדער
ישראל'ז, זאָ וואָהל דיא גע־
פאַנגענען, אַלז וואַז זיא אַן
פיה מיטגענאָממען, אָדער
זאָנזט ערבייטעט האַטטען,
אין דאַז לאַגער: איף דעם
געפילדע מואב'ז, אַם ירדן,
געגען ירחו: (יג) משה, דער
פריזטער אלעזר אונד אַללע
פירזטען דער

רש"י

ששים רבוא לא ימלאתם להם ועכשיו בשביל
עשר אלף אתם באים להלחם בתכו לו שכרו
משלם ולא קפחוהו: בחרב. הוא בא על ישראל
והחליף אומנותו באומנתם שאין כשעים אלא
בפיהם ועל ידי תפלה ובקשה ובא הוא ותפס
אומנותם לקללם בפיו אף הם באו עליו
והחליפו אומנותם באומנת האומות שבאין
בחרב שנאמר ועל חרבך תחיה: (י) טירותם.
מקום פלטרין שלהם שהם לשון מושב כומרים
יודעי חוקיהם. ד"א לשון מושב שריהם כמו
שת' סרני פלשתי' טורבי פלשתאי: (יא) ויקחו
את כל השלל. מגיד שהיו כשרים וצדיקים ולא
כחשדו על הגזל לשלוח יד בבזה שלא ברשות
שנאמר את כל השלל ונומר ועליהם מפורש
בקבלה שכיך כעדר הרחלים ונומר (שיר ו')
לפי אנשי המלחמה שכיך כלם צדיקים: (יב) שלל. הן מעלטלין של מלבושי' ותכשיטין:
בגד. הוא בגד מעלטלין שאינם תכשיט: מלקוח. אדם ובהמה ובמקום שכתוב שבי אבל מלקוח
שבי באדם ומלקוח בבהמה: (יג) ויצא משה ואלעזר הכהן. לפי שראו את כעדי

באור

לפעמים כוללי' כל דבר אשר ישלול המנצח במלחמה ויקחנו מאת המנוצח המשולל מידו בחזקה.
כאמר זה שלל דוד (ש"א ל' ד') עלהאדם והבהמה, וכן ותבית את המלקוח, כאמר על האדם
ועל

הָעֵדָה לִקְרָאתֶם אֶל־מִחוּץ
לַמַּחֲנֶה: יד וַיִּקְצֹף מֹשֶׁה עַל
פְּקוּדֵי הַחָיִל שָׂרֵי הָאֲלָפִים וְשָׂרֵי
הַמֵּאוֹת הַבָּאִים מִצְּבָא
הַמִּלְחָמָה: טו וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם
מֹשֶׁה הֲחִיִּיתֶם כָּל־נְקֵבָה:
טז הֵן הֵנָּה הָיוּ לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל
בִּדְבַר בִּלְעָם לִמְסָר־מַעַל
בַּיהוָה עַל־דְּבַר־פְּעוֹר וַתְּהִי
הַמַּגֵּפָה בַּעֲדַת יְהוָה: יז וְעַתָּה
הִרְגוּ כָל־זָכָר בַּטָּף וְכָל־אִשָּׁה

דער געמיינע, גינגען אויהנען פאר דאז לאגער דינאוויז ענטגעגען: (יד) משה ווארד צארניג איבער דיא בעפעהלהאבער דעז העערז: דיא אבערזטען איבער טויזענדע אונד הונדערטע, דיא פאם פעלדצוגע צוריק קאמען: (טו) אונד שפראך צו איהנן: האבט איהר אללע פרויענזפערזאגען אם לעבען געלאסען? (טו) דיזע זינד עז יא געוועזען, וועלכע דיא קינדער ישראל'ז, אויף אן־ראטהען דעז בלעם, וועגען פעור'ז, צור טרייאלאזיגקייט געגען דען עוויגען פערפהרט האבען: ווארויז דאז שטערבן בייא דער געמיינע דעז עוויגען ענטשטאנדען איזט: (יז) טאדעט אלזא אללע קינדער מענליכען געשלעכט: טאדעט יעדע פרויא, ידעת

רש"י

נערי ישראל יונקים לחטוף מן הכזה: (יד) ויקצף משה על פקודי החיל. ממונים על החיל למדך שכל סרחון הדור תלוי בגדולים שיש כח בידם למחות: (טו) בדבר בלעם. אמר להם אפילו אתם מכניסים כל המיטות שבעולם תחת יכולין להם שאת מרוגים אתם עין המעברים שהיו מחות רכב בחור בוחו ותאיחכם עצה אלהיכם על אלו שוכח זוה הוא כי' כדאיתא בחלק ובספרי: הן הנה. מגיד שהיו מכירים אותן זו היא שנכשל פלוני בה: (יז) וכל אשה יודעת איש. ראויה לנשול אף על פי שלא נבעלה ולפני הנין העבירוה והרגוה'

תרגום אונקלוס

בְּנִשְׁתָּא לְקַדְשׁוּתְהוֹן לְמִבְּרָא
לְמַשְׁרְיָתָא: (יד) וּרְגִיז מֹשֶׁה עַל־
דְּמַנּוּנוֹ עַל חֵילָא רַבְּרְבֵי אַלְפִין וְרַבְּרְבֵי
מְאָוָתָא דְּאָתוּ מִחֵיל קְרָבָא: (טו) וַאֲמַר
לְהוֹן מֹשֶׁה הַקַּיְּמְתּוּן כָּל נְקֵבָא:
(טו) הָא אִינּוּן הֲוָאָה לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל
בְּעֵצַת בִּלְעָם לְשַׁקְרָא־שָׁקֶר קֳדָם יְיָ
עַל־עִיסַק פְּעוֹר וַהֲוָת מַוְתָּנָא בְּכְנִשְׁתָּא
דְיָיָ: (יז) וּכְעַן קְטוֹלוּ כָּל־דְּכוּרָא
בְּטַפְּלָא וְכָל־אִתְּתָא דִידעת

באור

ועל הכהמה. לאמנם לא יבלו מביאים יחד לזו יאמר שלל על בגדים וכלים, ומלקות על האדם והבהמה, ולא תתחבר עמהם מלת מבי, אזי מבי מם פרטי על האדם, ומלקות על הבהמה ושלל על בגדים וכלים: (יד) פקודי החיל, שנתמנו לראשי החיל, וכן מתורגם בל"א: (טו) החייתם כל נקבה, אף הגדולות היודעות איש: החייתם, הל"א לתיבה ונפת"א מפני את הגרון: (טו) הן הנה. מלת הן היא לקריאה, כמו הן נזכת (שמות ח' ד'ב), וכן ת"א היא איטון הוא וגו' הנה היא לנסתרות: (יז) הרגו כל זכר בטף, גם הטף להכרית

יָדַעַת אִישׁ לְמִשְׁכַּב זָכָר הֲרָגוּ׃
יח וְכָל הַטַּף בַּנָּשִׁים אֲשֶׁר לֹא־
יָדְעוּ מִשְׁכַּב זָכָר הַחֱיוּ לָכֶם׃
יט וְאַתֶּם חֲנוּ מִחוּץ לַמַּחֲנֶה
שִׁבְעַת יָמִים כֹּל הֹרֵג נֶפֶשׁ וְכֹל
נֹגֵעַ בֶּחָלָל תִּתְחַטְּאוּ בַיּוֹם
הַשְּׁלִישִׁי וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי אַתֶּם
וִשְׁבִיכֶם׃ כ וְכָל־בֶּגֶד וְכָל־כְּלִי־
עור

דיא איינען מאַן צום בייא־
שלאַף ערקאַננט האָט׃
(יח) קינדער ווייבליכען גע־
שלעכטז אַבער, דיא קיינער
מאַנזפערזאָן בייאגעוואָהנט
האַבען׃ קאָננט איהר פיר
אייך ערהאַלטן׃ (יט) בלייבט
איבריגענז זיבען טאַגע אויסר־
האַלב דעז לאַגערז׃ ווער
איינען מענשן אומגעבראַכט,
אָדער איינען ערשלאַגנען בע־
ריהרט האָט, פאַן אייך זאָ
וואָהל אַלז פאַן אייערן גע־
פאַנגנען, זאָלל אַם דריטטען
אונד אַם זיבענטען טאַגע זיך
לעדערנע

ענטזינדיגען׃ (כ) אויך מיסט איהר אַללעז געוואַנד,

תרגום אונקלוס

דִּידַעַת גֻּבַר־לְמִשְׁכַּב דְּכוּרָא קְטוּלוּ׃
(יח) וְכָל טַפְּלָא בְּנַשְׁיָא דִּי לָא־יָדְעוּ
מִשְׁכְּבֵי דְכוּרָא קַיְּמוּ לְכוֹן׃ (יט) וְאַתּוּן
שְׁרוּ מִבָּרָא לְמַשְׁרִיתָא שַׁבְעָא יוֹמִין
כֹּל דְּיִקְטֹל נַפְשָׁא וְכָל דְּיִקְרֵב בְּקִטִילָא
תִּדְּוֹן עֲלוֹהִי בְּיוֹמָא תְּלִיתָאָה וּבְיוֹמָא
שְׁבִיעָאָה אַתּוּן וּשְׁבִיכוֹן׃ (כ) וְכָל־
לְבוּשׁ וְכָל־מָאן דְּמִשַׁךְ

רש"י

והרגו׳ ליבעל פניה מוריקות׃ הרגו. למה
חזר ואמר להפסיק הענין דברי רבי ישמעאל
שאם אני קורא הרגו כל זכר בטף וכל אשה
יודעת איש וכל הטף בנשים וגו׳ איני יודע אם
להרוג עם הזכרים או להחיות עם הטף לכך
כאמר הרגו׃ (יט) מחוץ למחנה׃ שלא יכנסו
לעזרה׃ כל הרג נפש׃ רבי מאיר אומר בהורג
בדבר המקבל טומאה הכתוב מדבר,
ולמדך הכתוב שהכלי מטמא אדם
בחבורי המת כאלו נוגע במת עצמו או
יכול אפי׳ זרק בו חץ והרגו ת"ל וכל נוגע בחלל
הקיש הורג לנוגע מה נוגע על ידי חבורו אף
הורג על ידי חבורו׃ תתחטאו׃ במי נדה כדין שאר טמאי מתים שאף לדברי האומרים קברי
עכו"ם אינן מטמאין באהל שנאמר ואתנה נאני מרעיתי אדם אתם (יחזקאל ל"ד) אתם
קרויים אדם ואין עכו"ם קרויים אדם מודה הוא שהעכו"ם מטמאין במגע ובמשא שלא
כאמר אדם אלא אבל טומאת אהלות שנאמר אדם כי ימות באהל׃ אתם ושביכם׃ לא שהעכו"ם
מקבלין טומאה וגריכין הזאה אלא מה אתם בני ברית אף שביכם כשיבאו לברית ויטמאו
גריכין

באור

להכרית את שמם מתחת השמים׃ ובל אשה ידעה איש, כי על ידן נכשלו ישראל להתפתות
לאלהיהן׃ (יח) החיו לכם, לצורך עבודתכם, וכן מתורגם בל"א׃ (יט) ואתם חנו וגו׳
שבעת ימים, עד אשר יטהרו מטומאתם בהזאת שליש ושביעי׃ ונעשה מקום למחנה על מחנה
השכינה כי אין טמא מת נשתלח חוץ לשנים האחרים׃ כל הרג נפש, בכלי המקבל טומאה,
שהכלי מטמא אדם בחבורי המת, כאלו נגע במת עצמו׃ וכל נגע בחלל, בחלל עצמה׃
אתם ושביכם, שיטהרו השני בגדיהם הנוגעים בחלל כדין ישראל שלא יטמאו את העם בבגדיהם
וכליהם

עוֹר וְכָל־מַעֲשֵׂה עִזִּים וְכָל־כְּלֵי
עֵץ תִּתְחַטָּאוּ׃ ס כא וַיֹּאמֶר
אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן אֶל־אַנְשֵׁי הַצָּבָא
הַבָּאִים לַמִּלְחָמָה זֹאת חֻקַּת
הַתּוֹרָה אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה אֶת־
מֹשֶׁה׃ כב אַךְ אֶת־הַזָּהָב וְאֶת־
הַכֶּסֶף אֶת־הַנְּחֹשֶׁת אֶת־הַבַּרְזֶל

לעדערנע געראָטהע, אַללעס
וואָס פֿאָן ציִנענד־האָר פֿער־
פֿערטיגט ווירד: אונד האָל־
צערנעס געשירר ענטזינרינגען:
(כא) דער פּריזטער אלעזר
שפּראַך צו דען קרינגלייטען,
דיא מיט צו פֿעלדע געווענען
זינד: דיזען איזט איינע פֿער־
אָרדנונג דעס געזעטצעס,
וועלכעס דער עוויגע דעם משה
בעפֿאָהלען האָט: (כב) אונד
צוואַר, גאָלד, זילבער:
קופּפֿער, אייזען, צין

את

רש"י

נריכין הזאה: (כ) וכל מעשה עזים · להכיח כלי הקרנים והטלפים והעכשות: (כא) ויאמר אלעזר הכהן ונו' · לפי שכל משה לכלל כעס בא לכלל טעות שנתעלמה משנו הלכות נעולי עכו"ם וכן לתה מוכח בשמיני למלחים שנאמר ויקצף על אלעזר ועל איתמר בא לכלל טעו' וכן בשמעונה המורים ויך את הסלע על ידי הכעס טעה: אשר טוה ה' ונומר · אלה התורה ברנו: (כב) אך את הזהב ונומר · אף ע"פ שלא הזהיר לכם משה אלא על הלכות טומאה עוד יש להזהיר לכם על הלכות נשבו ואך לו' מישוט כלומר משוטטין אתם אלהשתמש בכלי לאחר טהרתן טומאת המת עד שיטהרו מגליעת אסור נבלות ורבותינו למדו אך את הזהב לומר שצריך להעביר אלודה שלו קודם שינעילנו חה לשון אך שלא יהא בו אלודה

תרגום אונקלוס

דְּמִשְׁכָּן וְכָל עִזְבַּר מַעֲזֵי וְכָל־מָאן
דְּעָא תִּדְכּוֹן עַלְוָהִי׃ (כא) וַאֲמַר אֶלְעָזָר
כָּהֲנָא לְגוּבְרֵי חֵילָא דַּאֲתוֹ לְקַרְבָּא אָ
גוּרַת אוֹרַיְתָא דִּי פַקִּיד יְיָ יָת מֹשֶׁה׃
(כב) בְּרַם יָת דַּהֲבָא וְיָת כַּסְפָּא יָת
נְחָשָׁא יָת בְּרְזְלָא יָת אבצא

באור

וכליהם · (רש"ן): (כ) וכל מעשה עזים, נגלים העשרים מלמד העזים: תתחטאו, נמי כדה, ולמד תתחטאו על הכלים אף שהוא יונא כי הכלים הם הנעלים, וכן והתנחלתם אותם (ויקרא ד"ה ל"ו), והתנחלתם את הארץ (לעשה ל"ד ל"ד) כלם יונאים בנגין התפלל ורחב"ע פי' ועמכם כל נגד וכל כלי עור תומר עד שתתחטאו, ויתכן שטעם הוי"ן האלה כטע' עם, כמו ויוסף היה במצרים פי' עם יוסף שהיה במצרים, [וכן נראה מכוונת בעל הטעמי', שאלו היתה אלת תתחטאו יונאת, לא היה הכתוב הזהירהו לאתנה כלל]: (כא) ויאמר אלעזר הכהן, כי חקת תורת המלה לאלעזר נתנה ומשה אמר להם תתחטאו על דרך כלל ואלעזר כיון להם · (רחב"ע): זאת חקת התורה, מנאתר בנאור פ' אקת עי"ש: (כב) אך את הזהב אע"פ שלא הזהיר להם משה אלא על הלכות טומאה עוד יש להזהיר לכם על הלכות נעול ואך לשון מישוט כלומר מטוטטים אתם אלהשתמש בכלי' אחר' לאחר טהרתן מטומאת המת עד שיטהרו מגליעת אסור נבלות · ורבותינו למדו אך את הזהב לומר שצריך להעביר אלודה שלו קוד' שינעילנו, והוא לשון אך שלא יהיה שם אלודה אך המתכות יהיה כשות שהוא · (רש"י):

כל

אֶת־הַבְּדִיל וְאֶת־הָעֹפֶרֶת׃
כג כָּל־דָּבָר אֲשֶׁר־יָבֹא בָאֵשׁ
תַּעֲבִירוּ בָאֵשׁ וְטָהֹר אַךְ בְּמֵי
נִדָּה יִתְחַטָּא וְכֹל אֲשֶׁר לֹא־יָבֹא
בָאֵשׁ תַּעֲבִירוּ בַּמָּיִם׃ כד וְכִבַּסְתֶּם
בְּגָדֵיכֶם בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי וּטְהַרְתֶּם
וְאַחַר תָּבֹאוּ אֶל־הַמַّחֲנֶה׃ ס
ויאמר

ציין אונד כליא׃ (כג) אללעז,
וואז אם פייאר געברויכט
ווירד, ברינגט איהר אין דאז
פייאר, וא איזט עז ריין,
יעדאך מום עז דורך שפרענג-
וואסער ענטזינדיגט ווערדען:
וואז אבער ניכט אם פייאר
געברויכט ווירד, ברינגט
איהר אין דאז וואסער:
(כד) אם זיבענטען טאגע
ווא״שט איהר אייערע קלידר
אונד זייד ריין: אלזדען קאמט
איהר אין דאז לאגר קאממען:
דער

תרגום אונקלוס

אֶבְצָא וְיַת אֲבָרָא׃ (כג) כָּל מִדַּעַם
דְּמִתְעַל בְּנוּרָא תַּעֲבְרוּנֵיהּ בְּנוּרָא
וְיִדְכֵּי בְּרַם בְּמֵי אַדְיוּתָא וְתַדֵּי וְכֹל
דִּי לָא מִתְעַל בְּנוּרָא תַּעֲבְרוּנֵיהּ בְּמַיָּא׃
(כד) וּתְחַוְרוּן לְבוּשֵׁיכוֹן בְּיוֹמָא
שְׁבִיעָאָה וְתִדְכּוֹן וּכְתַר־כֵּן תֵּעֵלוּן
לְמַשְׁרְיָתָא׃ ואמר

רש״י

חלודה אך המתכת יהיה כמות שהוא׃ (כג)
כל דבר אשר יבא באש. לבשל בו כלום: תעבירו
באש: כדרך תשמישו הגעלתו מי שתשמישו על
ידו קמין יגעילנו בחמין ומי שתשמישו על ידי
כלי כגון הספוד והחסכלה ילבנו באור: אך
במי נדה יתחטא. לפי פשוטו טעון זה לטהרו
מטומאת מת אמר להם כריכין הכלים גיעול
לטהרם מן האיסור וטעון לטהרן מן הטומאה.
ורביתינו דרשו מכאן שאף לרבעירין מן האיס׳
הטעון טבילה לכלי מתכות ומי נדה הכתובין
כאן דרשו מיס הראוים לטבול בהם פדה וכמה
הם ארבעי׳ סאה: וכל אשר לא יבא באש. וכל דבר שאין תשמישו על ידי האור כגון כוסות
וכלוחיות שתשמישן בניכן ולא בלעו איסו׳: תעבירו במים. מטבילו ודין ודוק׳ כלי מתכו׳:
(כד) אל המחנה. למחנה שכינה שאין טמא מת טעון שילוח ממחנ׳ לויה וממחנה ישראל:
שם

באור

(כג) כל דבר אשר יבא באש, שתשמישו על ידי אש אם ע״י חמין או ע״י אור נעמוה תעבירו
באש, כן הכשרן יגעילנו בחמין או ילבנו באור: אך במי נדה, זהו אפר הפרה לטהרן
מטומאת מת: וכל אשר לא יבא באש, שאין תשמישו ע״י אור רק בניכן ולא בלעו אסור:
תעבירו במים, מטבילו ודיו. (רש״י), ולדעת הרמב״ן אין לטון תעבירו על הטבילה כי היה
לו לומר במים תביאו, אבל פי׳ תעבירו במים לכבסם ולשפשפם במי׳ יפה עד שתסור החלודה
שנלבק בהן מן האסור שזהו הכשרן מן האסור, כי כדרך תשמישן הכשרן. ומה שהזהירם על
הגעלת כלי מדין אלא הזהירם על כלי סיחון ועוג, הטעם כי ארץ סיחון ועוג מנחלת ישראל
אינה נכותר להם כל שללם אפילו האסורים דכתיב ובתים מלאים כל טוב, ואחז״ל כתלי דאזיר י
אמתו להו: אבל מדין לא היה מותר לקחת רק לנקות מהם הרגוס ולקחו שללם ולכן נהג אסור
בכליהם, וכן בדין הטומאה שהזהירם עתה ואתם חנו וגו׳, כי במלחמת סיחון ועוג היו כל
ישראל וטומאה הותרה בלבנון. ועל דרך הפשט שיהיו מחוץ למחנה שבעת ימים ויתחטאו כדי
שלא יטמאו את העם, אבל שם כלם היו שוים בדבר. (רמב״ן): (כד) וכבסתם בגדיכם,
גם אחר תכבסו בגדיכם ביום השביעי לו תטהרו: ואחר תבאו אל המחנה, זה מחנה שכינה
כמו

(כח) דער עוויגע שפראך צו
משה, וויא פאלגט: (כו) רוא
אונד דער פריזטער אלעזר
אונד דיא פאמיליענהייפטער
דער געמיינע, איהר זאלט
דיא זוממא דער בייטע אונד
דער געפאנגענן אן מענשען
אונד פיה אויפגעהמען:
(כו) זארען טהיילע דיא בייטע
צו גלייכען טהיילען, צווישען
דען קריגערן, דיא אין דאו
פעלד געצאגען זינד: אונד
דער איברינגען געמיינע:
(כח) נים אבער אויך איינען
טריבוט דאפאן, דעם עוויגען
צו עהרען, פאן דען קריגוליטען,

דיא

רש"י

(כו) את לקח • קח את החשבון: וחצית את המלקוח בין תופסי המלחמה וגומר • תכיו לחלו
וחציו

תרגום אונקלוס

(כח) וַאֲמַר יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמֵימַר:
(כו) קַבֵּיל יַת חוּשְׁבָּן דְּבַת שְׁבִיָא
בְּאֲנָשָׁא וּבְבְעִירָא אַתְּ וְאֶלְעָזָר כָּהֲנָא
וְרִישֵׁי אֲבָהַת כְּנִשְׁתָּא: (כו) וּתְפַלֵּיג יַת דְּכַרְתָּא בֵּין גּוּבְרֵי טְגִיחֵי קְרָבָא
דְּנָפְקוּ לְחֵילָא וּבֵין כָּל כְּנִשְׁתָּא: (כח) וַתְּפַרֵשׁ נְסִיבָא קֳדָם יְיָ מִן גַּבְרֵי טְגִיחֵי
קְרָבָא

דנפקו

באור

כמו שפירשתי: (כו) שא את ראש, תקבל סכום מכון: מלקוח השבי, נאמרו לשון מלקוח ולשון השבי, לו שתחסר הוי"ו ועניינו לשון מלקוח והשבי: באדם ובבהמה, הוא נאמר על מלקוח והשבי, כמו שפירשתי (למעלה פסוק י"ח) • ולכן דין מלחמה מיוסד נגע ביה נמר שהוכם הלחנ"ח בגלות ובבהמה שהוא מפסיק יותר מהזק"ף שבמלת השבי: (כו) וחצית את המלקוח, כאן הוא שם כללי לחדש ולבהמה: בין תפשי המלחמה, הם שנים עשר אלף: (מח) והרמה מכס לה', לכבוד השם, לשון הרמב"ן, גם המכס הזה מפני שהיה מלא הזה מנקמת ה' נאחרן לא לשם, אבל באחרן סיחון ועוג לא נתנו לכהנים ולויים מהם כלום, אבל הוא הרו מהם שנאמר ותלק לא יהיה לך בתוכם חלילו בגוזה, ע"כ: מכס, שרשו כסם מענין תכסו על השה, והמ"ם נוספת כמו ומאמר ליולדתו (משלי י"ז כ"ה) שרשו מרר, וכן כתב הרלב"ע, והרד"ק בשרשים שרש כסם שהמ"ם נוספת, ובשרש מרר כתב ו"ל ומ"ל ומאמר ליולדתו בפלס מכס, ע"כ: ולדעתי לפי הכלל המוכח, שבשמות הכפולים לא יתרבו בתנועות תהיה נהם תמיד הלמ"ד דנוסה להשלים שרשן הפי"ן, כמו מן חג, לב, נאמר חלב חני (שמות ד"ג י"ח), ויאמר ה' אל לבו (בראשית ח' ד"ח), וכן בתוספת מ"ם בראם, כמו מגן, נאמר מגני עלאלהים (תהלים ז' י"ח), כמו כן היה לאמר מן מכס כסם הדגש בסמ"ך להודות על שרשן לות הכפל: לכן הגרא' לפ"ד שהמ"ם שרשית ויהיה מכס וכסם שני שרשים ועניין אחד, לכן המ"ם בחיר"ק בגלות מכסם כדרך כנוי מעקל פעל: ועל הדרך הזה יהיה הגפרד מן מכסת נפשות (שמות י"ב ג'), וכן מכסת

הַיֹּצְאִים לַצָּבָא אֶחָד נֶפֶשׁ
מֵחֲמֵשׁ הַמֵּאוֹת מִן־הָאָדָם וּמִן־
הַבָּקָר וּמִן־הַחֲמֹרִים וּמִן־הַצֹּאן:
כט מִמַּחֲצִיתָם תִּקָּחוּ וְנָתַתָּה
לְאֶלְעָזָר הַכֹּהֵן תְּרוּמַת יְהוָה:
ל וּמִמַּחֲצִת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל תִּקַּח
אֶחָד אֶחָז מִן־הַחֲמִשִּׁים מִן־
הָאָדָם מִן־הַבָּקָר מִן־הַחֲמֹרִים
וּמִן־הַצֹּאן מִכָּל־הַבְּהֵמָה
וְנָתַתָּה אֹתָם לַלְוִיִּם שֹׁמְרֵי
מִשְׁמֶרֶת מִשְׁכַּן יְהוָה: לא וַיַּעַשׂ
משה

דיא אין דאַז פעלד געצאָגען
זינד, פאָן פינף הונדערטען
איינז: אַן מענשען, רינדערן,
עזעלן אונד אַן קליינם פיהע:
(כט) דיזעז זאָללט איהר פאָן
איהרער האָלפטע נעהמען:
אונד דעם פריזטער אלעזר
געבען, אַלז איינע העבע פיר
דען עוויגען: (ל) פאָן דער
האָלפטע דער קינדער ישראל
אַבער, נים פאָן פונפציגען
איינז, וויא עז געגריפען ווירד,
פאָן מענשען, רינד, עזעלן
אונד קליינעם פיה, אַללער
אַרטען: אונד גיב זאָלכעז
דען לוים, דיא דער וואָרהונג
דעז עוויגען צו וואַרטען
דאַבען: (לא) משה אונד
דער

תרגום אונקלוס

דִּנְפָקוּ לְחֵילָא חַד נַפְשָׁא מֵחֲמֵשׁ מְאָה מִן אֱנָשָׁא וּמִן תּוֹרֵי וּמִן חֲמָרֵי וּמִן־
עָנָא: (כט) מִפַּלְגוּתְהוֹן תִּסְבּוּן וְתִתֵּן לְאֶלְעָזָר כַּהֲנָא אַפְרָשׁוּתָא קֳדָם־יְיָ:
(ל) וּמִפַּלְגוּת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תִּסַּב חַד דְּאִתַּחַד מִן־חַמְשִׁין מִן אֱנָשָׁא מִן־תּוֹרֵי
מִן חֲמָרֵי וּמִן־עָנָא מִכָּל בְּעִירָא וְתִתֵּן יַתְהוֹן לְלֵיוָאֵי נַטְרֵי מַטְרַת מַשְׁכְּנָא
דַיְיָ: (לא) וַעֲבַד משה

באור

מכסת הערכך (ויקרא ך"ז ד"ג), מִכְסָה כמו מן כֶּשֶׁב כִּשְׂבָה, ועיי"ש בפ' בהעלתך בפסוק
פטרת כל רחם, והלו היו מן כסס והמ"ס טוספת, היו לאויים בנפרל
מִכְסָה ע"מ מְגִלָּה, ובסמיכות מִכְסַת נפשות, מִכְסַת הערכך · ותימה על החכמים האלה
שהביאו ראיה מן וְטָמֵר ליולדתו, ולדעתי יהיה יותר נכון
כפי הנכת הכתוב שחוא מענין מרי ומרמו מרה, כמו מן עלה נאמר מַעַל, מִמַּעַל
לו (ישעיה ו' ב'), שהמ"ס נוספת וה"א לע"ל הפעל חסרה: אחד נפש,
[נפש לשון נקבה, וכאשר יורה על מספר בעלי חיים הנמנים, יבא לפעמים בל"ז, כמו נפש
שנים (בראשית מ"ו כ"ז) כל נפש אחרבעה עשר, וכן כאן, ומהראוי נפש אחד, כדין התואר
לבא אחר המתואר, ואולי הוא שמוך, ועניכו עמם אחד בעלנפש, ולכך בא בלשון זכר, וכן
אין הראיה שזכרנו מכרעת כל כך, שיבא נפש בלשון זכר]: מן האדם וגו', הוא ביאור
שהמכס אחד נפש מתמת המאו' יהי' שוה באדם ובבהמה: (כט) ממחציתם, אל אנשי הנבא:
(ל) אחד אחז, עניכו לפי דעתי, גוף אחד, כפי אשר יאחזו המאזן, כדמות גורל, שלא
יבקר בין טוב לרע, וכמוהו אחד אחז לאלעזר ואחד אחז לאיתמר (ד"ה א' כ"ד ו') שיבא בגורל
לאלעזר

תרגום אשכנזי

דער פריזטער אלעזר :
מהאָטען וויא דער עוויגע דעם
משה בעפאָהלען : (לב) דיא
אויזמיטע , וואָז געמליך פאָן
דער פלינדרונג דער קרינגז-
לייטע איבריג וואָר : בעטרוג
אַן קליינעם פיה זעכז מאָל
הונדערט פינף אונד זיבענציג
טויזענד : (לג) אַן רינדערן
צווייא אונד זיבענציג טויזענד :
(לד) אַן עזעלן איין אונד
זעכציג טויזענד : (לה) אַן
מענשליכן פערזאָנען , נעמליך
אַן ווייבזבילדען , דיא קיינען
מאַן דורך בייאוואָהנונג ער-
קאָנגנט האָטטען : צווייא אונד
דרייסיג טויזענד : (לו) אַלזאָ
בעטרוג דיא האַלפטע ,
נעמליך דער אָנטהייל דער-
יעניגען דיא אינ'ז פעלד גע-
צאָגען וואָרען : אַן קליינעם
פיה דרייא מאָל הונדערט ,
זיבען אונד דרייסיג טויזענד ,
פינף הונדערט שטיק :
(לז) דאַפאָן דער טריבוט ,

דעם

רש"י

וחציו לאלו : (לב) ויהי המלקוח יתר הבז · לפי
שלא נכשלו להריס מכם מן המשלשלין אלא מן
המלקוח כתב את הלשון הזה ויהי המלקוח
שבא לכלל חלוקה ולכלל מכם שהיה שוקף על
בז המשלשלין אחר כחו עם הנכא אים לו ולא
בא לכלל חלוקה עשפר הצאן ותמר :

ומשקלות

תרגום אונקלוס

משה ואלעזר כהנא כמא דיתפקד
יי ית משה : (לב) והות דברתא שאר
ביזא די בזו עמא די נפקו לחילא
ענא שית מאה ושבעין ותמשא
אלפין : (לג) ותורי שבעין ותרין

אלפין : (לד) וחמרי שתין וחד אלפין : (לה) ונפשא דאנשא מן נשיא דלא
ידעא משכבי דכורא כל נפשא תלתין ותרין אלפין : (לו) והות פרגותא
חולק גוברא דיתפקד לחילא מנין ענא תלת מאה ותלתין ושבעא אלפין
והמש מאה : (לז) והות גסיבא

קדם

באור

לאלעזר ולאיתמר : (לב) יתר הבז , לפי שלא נכשלו להריס מכם מן המשלשלין , לכן אמר
ויהי

משה ואלעזר הכהן כאשר צוה
יהוה את משה : לג ויהי המלקוח
יתר הבז אשר בזזו עם הצבא
צאן ששת מאות אלף ושבעים
אלף וחמשת אלפים : לד ובקר
שנים ושבעים אלף : לה וחמרים
אחד וששים אלף : לו ונפש
אדם מן הנשים אשר לא
ידעו משכב זכר כל נפש שנים
ושלשים אלף : לז והיה המחצה
חלק היצאים בצבא מספר
הצאן שלש מאות אלף
ושלשים אלף ושבעת אלפים
וחמש מאות : לח ויהי המכס

ליהוה

רש"י

ומשקלות : (לד) וחמרי שתין וחד אלפין : (לה) ונפשא דאנשא מן נשיא דלא
ידעא משכבי דכורא כל נפשא תלתין ותרין אלפין : (לו) והות פרגותא
חולק גוברא דיתפקד לחילא מנין ענא תלת מאה ותלתין ושבעא אלפין
והמש מאה : (לז) והות גסיבא

באור

לאלעזר ולאיתמר : (לב) יתר הבז , לפי שלא נכשלו להריס מכם מן המשלשלין , לכן אמר
ויהי

לַיהוָה מִן־הַצֹּאן שֵׁשׁ מֵאוֹת
חֲמֵשׁ וְשִׁבְעִים׃ לח וְהַבָּקָר שִׁשָּׁה
וּשְׁלֹשִׁים אָלֶף וּמִכְסָם לַיהוָה
שְׁנַיִם וְשִׁבְעִים׃ לט וַחֲמֹרִים
שְׁלֹשִׁים אָלֶף וַחֲמֵשׁ מֵאוֹת
וּמִכְסָם לַיהוָה אֶחָד וְשִׁשִּׁים׃
מ וְנֶפֶשׁ אָדָם שִׁשָּׁה עָשָׂר אָלֶף
וּמִכְסָם לַיהוָה שְׁנַיִם וּשְׁלֹשִׁים
נָפֶשׁ׃ מא וַיִּתֶּן מֹשֶׁה אֶת־מֶכֶס
תְּרוּמַת יְהוָה לְאֶלְעָזָר הַכֹּהֵן
כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה׃
מב וּמִמַّחֲצִית בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר
חָצָה מֹשֶׁה מִן־הָאֲנָשִׁים
הַצֹּבְאִים

דעם עוויגען צו עהרען, זעכז הונדערט אונד פינף אונד זיבענציג שטיק: (לח) אן רינדערן זעכז אונד דרייסיג טויזענד שטיק: אונד דער טריבוט דאפאן, דעם עוויגן צו עהרען, צווייא אונד זיבענציג שטיק: (לט) אן עזעלן דרייסיג טויזענד אונד פינף הונדערט: אונד דער טריבוט דאפאן, דעם עוויגען צו עהרען: איין אונד זעכציג שטיק: (מ) אן מענשען־לעבען פערזאנען זעכזעהן טויזענד: אונד דער טריבוט דאפאן דעם עוויגען צו עהרען, צווייא אונד דרייסיג פערזאנען: (מא) דיזען טריבוט, אהרן דיא העכע דעז עוויגען, גאב משה דעם פריזטער אלעזר: וויא דער עוויגע דעם משה בעפאהלען: (מב) פאן דער האלפטע דער קינדער ישראל

אבער: דענען משה נעמליך פאן דענינינגען דיא צו פעלדע וואהרען, דיא האלפטע אבגעבען

תרגום אונקלוס

קֹדֶם יְיָ מִן־עֶנָא שִׁית מְאָה שַׁבְעִין
וַחֲמֵשׁ׃ (לח) וְתוֹרֵי תְּלָתִין וְשִׁתָּא
אַלְפִין וּנְסִיבְהוֹן קֹדֶם יְיָ שַׁבְעִין
וּתְרֵין׃ (לט) וַחֲמָרֵי תְּלָתִין אַלְפִין וַחֲמֵשׁ מְאָה וּנְסִיבְהוֹן קֹדֶם־יְיָ שִׁתִּין וְחָד׃
(מ) וְנַפְשָׁא דְּאֲנָשָׁא שִׁתָּא עֲשַׂר אַלְפִין וּנְסִיבְהוֹן קֹדֶם־יְיָ תְּלָתִין וּתְרֵין נַפְשָׁן׃
(מא) וְיַהַב מֹשֶׁה יַת נְסִיב אַפְרָשׁוּתָא קֹדֶם־יְיָ לְאֶלְעָזָר כָּהֲנָא כְּמָא דִי פַקִּיד יְיָ
יַת־מֹשֶׁה׃ (מב) וּמִפַּלְגוּת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל דִי פְלַג מֹשֶׁה מִן גַּבְרַיָא דִי

רש"י

(מב) וממחצית בני ישראל אשר חצה משה׃ לעדם והוציאם להם מן האנשים הצובאים׃ ותהי

באור

יהי המלקוח שבח לכלל חלוקה, ולכלל מכס שהיה עודף על בית המטלטלין אשר בזו אבני הלבח לים כו שלח בח לכלל חלוקה מספר הנאן וגו׳ (רש"י), ולאב"ע פירש יתר הכו, הנותר מן הבו, מון מאשר אלבו אבני הלבח: (לה) כל נפש, בעבור שהפסיק לבאר איזה מנפש האדם, בין הטמא לבטוח, לכן חזר וזכיר הטמא: (לו) שש מאות חמש ושבעים,

לפי

הַצְּבָאִים: מג וַתְּהִי מַחֲצִית הָעֵדָה
מִן־הַצֹּאן שְׁלֹשׁ־מֵאוֹת אֶלֶף
וּשְׁלֹשִׁים אֶלֶף שִׁבְעַת אֲלָפִים
וַחֲמֵשׁ מֵאוֹת: מד וּבָקָר שְׁלֹשָׁה
וּשְׁלֹשִׁים אָלֶף: מה וַחֲמֹרִים
שְׁלֹשִׁים אֶלֶף וַחֲמֵשׁ מֵאוֹת:
מו וְנֶפֶשׁ אָדָם שִׁשָּׁה עָשָׂר אָלֶף:
מז וַיִּקַּח מֹשֶׁה מִמֶּחֱצַת בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל אֶת־הָאֲחֻזָּה אֶחָד מִן
הַחֲמִשִּׁים מִן־הָאָדָם וּמִן
הַבְּהֵמָה וַיִּתֵּן אֹתָם לַלְוִיִּם
שֹׁמְרֵי מִשְׁמֶרֶת מִשְׁכַּן יְהוָה
כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה:
מח וַיִּקְרְבוּ אֶל־מֹשֶׁה הַפְּקֻדִים
אֲשֶׁר לְאַלְפֵי הַצָּבָא שָׂרֵי

(מג) ותהי מחצית העדה. כך וכך: (מו) ויקח
משה וגו'. הפקידים הממונים: (מט) ולא

אבגעבען ליים: (מג) דיא
אלזא אויף איהרער האלפטע
בעקאמען, אן קליינעם פיה:
דרייא מאל הונדערט זיבען
אונד דרייסיג טויזענד, פינף
הונדערט: (מד) אן רינדערן
זעכס אונד דרייסיג טויזענד:
(מה) אן עזעלן דרייסיג טויזנד
פינף הונדערט: (מו) אונד אן
מענשליכען פערזאנען זעכ-
צעהן טויזענד: (מז) פאן
דיזער האלפטע דער קינדער
ישראל'ס ליים משה יע איין
שטיק פאן פונפציגען גרייפען,
אן מענשען אונד פיה: אונד
גאב זאלכעז דען לוים, דיא
דער וואהנונג דעז עוויגען צו
ווארטען האטטען, וויא דער
עוויגע דעם משה בעפאהלען:
(מח) דיא הויפטלייטע דער
פערשירנען טרופפען דעז
קריגזפאלקז, נעמליך דיא
איבער טויזענדע אונד דיא
איבער הונדערטע געזעצט
ווארען

רש"י

תרגום אונקלוס

דו נפקו קחילא: (מג) ותהי פלגת
כנשתא טלעא תלת מאה וחלתין
ושבעא אלפין וחמש מאה: (מד) ותורי תלתין ושתא אלפין: (מה) וחמרי
תלתין אלפין וחמש מאה: (מו) ונפשא דאנשא שיתא עשר אלפין: (מז) ויתיב
משה מפלגות בני ישראל ית דאתחד חד מן חמשין מן אנשא ומן בעירא
ויהב יתהון ללוואי נטרי טיבדת משכנא דיי כמא דיפקיד יי ית משה:
(מח) וקריבו לות משה די מנין על אלפי חילא רבני

אלפין

באור

לפי חשבון אחד מתוס מאות המאיר למעלה (פסוק כ"ה): (מז) ויקח משה וגו' ויהואתם
ללוים, לא הוצרך עוד לבאר מספר המכס של מחצית העדה אחרי שבקר קצב מכסם אחד מן
המעשים, ידענו שהי' מכסם עשר כפול פעמים על מכס מחצי' מכסי הגבאי: (מח) הפקדים
מענין

הָאֲלָפִים וְשָׂרֵי הַמֵּאוֹת׃
מט וַיֹּאמְרוּ אֶל־מֹשֶׁה עֲבָדֶיךָ
נָשְׂאוּ אֶת־רֹאשׁ אַנְשֵׁי הַמִּלְחָמָה
אֲשֶׁר בְּיָדֵנוּ וְלֹא־נִפְקַד מִמֶּנּוּ
אִישׁ׃ נ וַנַּקְרֵב אֶת־קָרְבַּן יְהוָה
אִישׁ אֲשֶׁר מָצָא כְלִי־זָהָב
אֶצְעָדָה וְצָמִיד טַבַּעַת עָגִיל
וכומז

וואַרען, טראַטען פאַר משה:
(מט) אונד שפּראַכען צו
איהם, ווער, דיינע קנעכטע
האַבען דיא צאַל דער אונז
אַנפּערטרויאטן קריגזמאַנגער
אויפגענאַממען: אונד עז
פעהלט פאַן אונז ניכט איינר:
(נ) דאַרום ברינגען וויר דעם
עוויגען איין געשענק, וואַז
יעדער אַן גילדנעם געשמיידע
בעקאַמען האַט, פּוסבאַנד
דער האַנדשלאַסער, רינגע,
קוגעלן אונד אַרמקנאַפּפּע
(אָדער

תרגום אונקלוס

אַלְפִין וְרַבְּוָן מְאָתָא: (מט) וַאֲמַרוּ
לְמֹשֶׁה עַבְדָּךְ קַבִּילוּ יַת חוּשְׁבָּן גַּבְרֵי
מְגִיחֵי קְרָבָא דִּי־עִמָּנָא וְלָא־שְׁגָא
מִנָּנָא אֱנָשׁ: (נ) וְקָרִיבְנָא יַת קָרְבָּנָא
קְדָם יְיָ גְּבַר דִּי אַשְׁכַּח מָאן דְּדַהַב
שֵׁירִין וְשִׁבְכִין עִזְקָן קְדָשִׁין ומחוך

רש"י

כפקד. לא נחסר: ותרגומו לא שגח אף היא לשון ארמי חסרון כמו אנכי אחטנה תרגם דהות שגיא ממייכא וכן כי יפקד מוסדך (שמואל א' כ') יחסר מקום מושבך היום הרגיל ליסב שם וכן ויפקד מקום דוד (שם) נחסר מקומו ואין יושב שם: (נ) עגיל: כומז חזן: וכומז: דפוס של בית הדפס לספר על הדלות הלב של בנות מדין:

עטרות

באור

מענין פקדי הקיל והוא לשון מכוי, וכן מתורגם בל"א: (מט) נשאו את ראש, קבלו סכום מכיסם: אשר בידנו, אשר נמסרו ברשותנו שיעשו כמצות פיהו: ולא נפקד, ולא נחסר, חהו אחת מהוראות הפרש הזה: (נ) ונקרב את קרבן ה', שנדרנו לפני החשבון שנמכינו כדי שלא ישלוט בנו נגף, לפיכך נוה הקב"ה לתתו על עבודת אה"מ, שכן מצינו בני תשא וגו' ולא יהי' בהם נגף בפקוד אותם, ולקחת את כסף הכפורי' וגו' ונתתה אותו על עבודת אה"מ והיו לב"י לזכרון וגו', אף כאן ויביאו אתו אל אה"מ לזכרון לפני ה'. (רשב"ם בשם אביו הרב רבי מאיר): [אצעדה, תכשיט הרגל, שכן משמע ל'נעל, וכן ת"י הפאלי' והנעדות ("שעי' ג' כ'), ושירי רגליא, ואולם מדכתיב ואצעדה אשר על זרועו (שמואל ב' א' י'), משמע שיש גם חלי הזרוע הנקרא כן, אולי בעבור שהוא עשוי על תכונת אותו של רגל: צמיד, שליד: עגיל, באזניים, שכן כתוב ועגילים על אזניך (יחזקאל ט"ז י"א): אולי נקרא כן בעבור היותו עגול: וכומז, כפי מה שכתב הראב"ע בפרשת ויקהל הוא בזרוע, ורז"ל אומרו שהוא דפוס של בית הדפס, לשון מוטריקון כאן מקום זמה, ויב"ע תרגמו מחוכא מבית חדיהון, ובת"י מעוכיא מבית חדיהון, והוא שם כן תכשיט הדלדן הנקראים כך בלשון ארמי, ואונקלוס תרגמו ומחוך, כנראה שגם הוא מענין ומעוכיא או מחוכיא שזכרו חכמינו, וכן והמטפחות והתחשים (ישעיה ג' כ"ב), מתורגם בורנקיא ומחכיא, ואין הכרע בשמות התכשיט, אם נקראו כך על

וְכוּמָז לְכַפֵּר עַל־נַפְשֹׁתֵינוּ לִפְנֵי
יְהוָה׃ נח וַיִּקַּח מֹשֶׁה וְאֶלְעָזָר
הַכֹּהֵן אֶת־הַזָּהָב מֵאִתָּם כָּל־
כְּלִי מַעֲשֶׂה׃ נט וַיְהִי ׀ כָּל־זְהַב
הַתְּרוּמָה אֲשֶׁר הֵרִימוּ לַיהוָה
שִׁשָּׁה עָשָׂר אֶלֶף שְׁבַע־מֵאוֹת
וַחֲמִשִּׁים שֶׁקֶל מֵאֵת שָׂרֵי
הָאֲלָפִים וּמֵאֵת שָׂרֵי הַמֵּאוֹת׃
נ אַנְשֵׁי הַצָּבָא בָּזְזוּ אִישׁ לוֹ׃
נא וַיִּקַּח מֹשֶׁה וְאֶלְעָזָר הַכֹּהֵן
אֶת־הַזָּהָב מֵאֵת שָׂרֵי הָאֲלָפִים
וְהַמֵּאוֹת וַיָּבִאוּ אֹתוֹ אֶל־אֹהֶל
מוֹעֵד זִכָּרוֹן לִבְנֵי־יִשְׂרָאֵל
לִפְנֵי יְהוָה׃ פ ששי שלישי
לב ח וּמִקְנֶה ׀ רַב הָיָה לִבְנֵי
רְאוּבֵן וְלִבְנֵי־גָד עָצוּם מְאֹד
ויראו
וַיַּרְאוּ אֶת־אֶרֶץ יַעְזֵר וְאֶת־אֶרֶץ גִּלְעָד
דיזע

(אָדער שאַמשלאָסער): אום פאַר דעם עוויגען, אויף אונזערן פערזאָנען צו פערזאָהנען: (נח) משה אונד דער פריזטער אלעזר, נאַמען דאָז גאָלד פאַן איהנען: אַללערליי פערפערטיגטען געשמיידע: (נט) דיא גאַנצע העבע, דיא זיא דעם עוויגען צו ערהרען הערגעגעבען, בעטרוג אַן גאָלדע, זעכצעהן טויזענד זיבען הונדערט אונד פונפציג שקלים: אונד צוואַר פאַן דען הויפטלייטען איבער טויזענדע אונד איבער הונדערטע: (נ) דיא געמיינען קריגער אַבער האַטטען יעדער פיר זיך געפלינדערט: (נא) משה אונד דער פריזטר אלעזר נאַמען פאַן דען הויפטלייטען איבער טויזענדע אונד איבער הונדערטע דאָז גאָלד אַן: אונד בראַכטען עס אין דאָז שטיפטזעצעלט, צום אַגדענקען דער קינדער ישראל'ז פאַר דעם עוויגען: לב (ח) דיא זאָהנע ראובן אונד דיא זאָהנע גד האַטטען איבעראויז שטאַרקע העערדען:

תרגום אונקלוס

וּמְחוּךְ לְכַפְּרָא עַל נַפְשָׁתָנָא קֻדָּמַיְיָ׃ (נח) וּנְסִיב מֹשֶׁה וְאֶלְעָזָר כָּהֲנָא יָתֵי דַּהֲבָא מִנְּהוֹן כֹּל מָאן דְּעוֹבְדָא׃ (נט) וַהֲוָה כָּל־דַּהֲבָא אַפְרָשׁוּתָא דִּי אַפְרִישׁוּ קֳדָם יְיָ שִׁתִּת עֲשַׂר אַלְפִין שְׁבַע מְאָה וְחַמְשִׁין סִלְעִין מִן רַבְּנֵי אַלְפִין וּמִן רַבְּנֵי מְאָתָא׃ (נ) גֻּבְרֵי דַחֵילָא בָּזוּ גְּבַר לְנַפְשֵׁיהּ׃ (נא) וּנְסִיב מֹשֶׁה וְאֶלְעָזָר כָּהֲנָא יָתֵי דַּהֲבָא מִן רַבְּנֵי אַלְפִין וּמְאָתָן וְאַיְתִיאוּ יָתֵיהּ לְמַשְׁכָּנָא דְמַרְעָא לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל קֳדָם יְיָ׃

לב (ח) וּבְעִיר סַגִּי הֲוָה לְבְנֵי רְאוּבֵן וְלִבְנֵי גָד תַּקִּיף לַחֲדָא וחזו

וַיִּרְאוּ אֶת־אֶרֶץ יַעְזֵר וְאֶת־אֶרֶץ
גִּלְעָד וְהִנֵּה הַמָּקוֹם מִקְוֶה
מִקְנֶה: ב וַיָּבֹאוּ בְנֵי־גָד וּבְנֵי
רְאוּבֵן וַיֹּאמְרוּ אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־
אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן וְאֶל־נְשִׂיאֵי הָעֵדָה
לֵאמֹר: ג עֲטָרוֹת וְדִיבֹן וְיַעְזֵר
וְנִמְרָה וְחֶשְׁבּוֹן וְאֶלְעָלֵה וּשְׂבָם
וּנְבוֹ וּבְעוֹן: ד הָאָרֶץ אֲשֶׁר הִכָּה
יְהוָה לִפְנֵי עֲדַת יִשְׂרָאֵל אֶרֶץ
מִקְנֶה הִוא וְלַעֲבָדֶיךָ מִקְנֶה: ס
ה וַיֹּאמְרוּ אִם־מָצָאנוּ חֵן בְּעֵינֶיךָ
יִתֶּן אֶת־הָאָרֶץ הַזֹּאת לַעֲבָדֶיךָ
לאחזה

דיזע זאהען דאז לאנד יעזר
אונד דאז לאנד גלעד, אונד
פאנדען דיא פלאטצע צור
פיהצוכט בעקוועהם: (ב) דא
קאמען זיא, נעמליך דיא
זאהנע גד אונד דיא זאהנע
ראובן: אונד טהאטען פאר
משה, דעם פריזטער אלעזר
אונד דען פירזטן דער גע-
מיינע, פאלגענדען אנטראג:
(ג) עטרות, דיבן, יעזר,
נמרה, חשבון, אלעלה,
שבם, נבו אונד בעון: (ד) דאז
לאנד, וועלכעז דער עוויגע
פאר דער געמיינע ישראל'ז
געשלאגען האט, איזט צור
פיהצוכט בעקוועהם: אונד
דיינע קנעכטע האבען העער-
דען: (ה) ווען וויר אלזא אין
דיינען אויגען גענאדע גע-
פונדען, פוהרען זיא פארט,
צום

זא מאג דיזעז לאנד דיינען קנעכטען

תרגום אונקלוס

לב וַחֲזוֹ יַת אַרְעָא יַעְזֵר וְיַת אַרְעָא גִלְעָד וְהָא
אַתְרָא אַתַר כְּשַׁר לְבֵית כְּעִיר: (ב) וַאֲתוֹ
בְּנֵי־גָד וּבְנֵי רְאוּבֵן וַאֲמָרוּ לְמֹשֶׁה וּלְאֶלְעָזָר כַּהֲנָא וּלְרַבְרְבֵי כְּנִשְׁתָּא לְמֵימָר:
(ג) מַכְלֵלְתָּא וּמַלְבִּשְׁתָּא וְכוּטְרִין דְּבֵית נִמְרִין וּבֵית־חוּשְׁבְּנָא וּבְעֵלֵי דְבָבָא
וְסִיעַת בֵּית קְבוּרָתָא דְּמֹשֶׁה וּבְעוֹן: (ד) אַרְעָא דִי מְחָא יְיָ קֳדָם כְּנִשְׁתָּא
דְיִשְׂרָאֵל אַרַע כַּשְׁרָא לְבֵית כְּעִיר הִיא וּלְעַבְדָּךְ אִית כְּעִיר: (ה) וַאֲמָרוּ אִם
אֶשְׁכַּחְנָא רַחְמִין בְּעֵינָךְ תִּתְיְהֵב יַת אַרְעָא הָדָא לְעַבְדָּךְ
לאחסנא

רש"י

לב (ג) עטרות ודיבון וגומר. מארץ סיחון ועוג היו: (ו) האחיכם. לשון תמיהה

באור

שם תכונתם, לוע"ש תשמישם]: (נא) כל כלי מעשה, נאורו כל אלה היו כלי מעשה ולא היו שבורים, וכן כינת הראב"ע: (נג) בזזו איש לו, הזהב וכלי מעשה וכל המטלטלין שבזז כל אחד מהם, היה לו, ולא בא לכלל חלוקה ותרומת מכס וקרבן ה':

לב (א) רב, ל"י על המקנה כי הוא שם המין וכן אמר עצום: מקום מקנה, מקום מרעה טוב וזמן לגהיג שם המקנה: (ג) עטרת ודיבן וגו', ונפסיק הסמוך מבאר שהן המקומות אשר הכה ה' לפני עדת ישראל, והיא ארץ סיחון ועוג: (ה) ויאמרו, בענוה שאר כו הדברים חזר לאמר ויאמרו פעם שנית, וכן דרך הלשון: יתן את הארץ, מלת את במקום הזה היא לסימן (באמיכאטיף), וכבר הזכר בבאור הספרים הקודמים. ואמר יתן

לֹא תַעַבְרוּ אֶת־אֲחֵיכֶם אֶל־הַמִּלְחָמָה וְאַתֶּם תֵּשְׁבוּ פֹה׃ ז וְלָמָּה תְנִיאוּן אֶת־לֵב בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵעֲבֹר אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר נָתַן לָהֶם יְהוָה׃ ח כֹּה עָשׂוּ אֲבֹתֵיכֶם בְּשָׁלְחִי אֹתָם מִקָּדֵשׁ בַּרְנֵעַ לִרְאוֹת אֶת־הָאָרֶץ׃ ט וַיַּעֲלוּ עַד־נַחַל אֶשְׁכֹּל וַיִּרְאוּ אֶת־הָאָרֶץ וַיָּנִיאוּ אֶת־לֵב בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְבִלְתִּי־בֹא אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־נָתַן לָהֶם יְהוָה׃ י וַיִּחַר־

תנאון קרי

אף

צום אייגענטהומע איבערגעבן ווערדען: פיהרע אונז אלזאָ ניכט איבער דען יארדן: (ו) משה שפראך צו דען זאהנען גד אונד דען זאהנען ראובן: אייערע ברידער זאָלען אין דען קריג געהן, אונד איהר וואָלט היר בלייבען? (ז) וואָרום וואָלט איהר דאָז געמיטה דער קינדער ישראל'ז אבוועגריג מאַכען: דאָס זיא ניכט אין דאָז לאַנד ציהען זאָלען, דאָז דער עוויגע איהנען איינגעגעבן? (ח) עבען אַלזאָ האָבען עז אייערע עלטערן געמאַכט: אלז איך זיא פאָן קדש ברנע אויסגאנדטע, דאָז לאַנד צו בעזעהן: (ט) זיא צאָגען הינאויף בז אין דאָז טהאַל אשכול, בעזאָהען דאָז לאַנד, אונד מאַכטען דאָז געמיטה דער קינדער ישראל'ז אבוועגריג: דאָס זיא ניכט אין דאָז לאַנד קאָממען מאַכטען, דאָז איהנען דער עוויגע איינגעגעבן: (י) דאַמאַלז ענטבראַנגטע

דער

רש"י

תמיהה הוא: (ו) ולמה תניאון. תסירו ותמנעו לבם מעבור שיהיו סבורין שאתם ירגלים לעבור מפני המלחמה וחזק העריס והעם: (ה) מקדש ברנע. כך שמה וכ' קדש היו

תרגום אונקלוס

לְאַחֲסָנָא לָא תַעְבְּרוּנָא יָת יַרְדְּנָא׃ (י) וַאֲמַר מֹשֶׁה לִבְנֵי גָד וְלִבְנֵי רְאוּבֵן הַאֲחֵיכֶם יִבְאוּן לְמִגְּרַם קְרָבָא וְאַנְתּוּן תֵּיתְבוּן הָכָא׃ (ז) וּלְמָא תְּזִנּוּן יָת לִבָּא דִבְנֵי יִשְׂרָאֵל מִלְּמֶעְבַּר לְאַרְעָא דִּי יְהַב לְהוֹן יְיָ׃ (ח) כְּדֵין עֲבַדוּ אֲבָהָתְכוֹן כַּד שַׁלְחִית יָתְהוֹן מִרְקַם גֵּיאָה לְמֶחֱזֵי יָת אַרְעָא׃ (ט) וְסַלִּיקוּ עַד נַחֲלָא דְאַתְכְּלָא וְחָזוּ יָת אַרְעָא וְאַזְנִיאוּ יָת לִבָּא דִבְנֵי יִשְׂרָאֵל כְּדֵיל דְּלָא לְמֵיעַל לְאַרְעָא דִּי יְהַב לְהוֹן יְיָ׃ (י) וּתְקִיף

רוגזא

באור

ל"ן כמו יתלך הארן (למעלה כ"ו כ"ה), נעתם ארן (ישעיה ט' י"ט) כדרך הפעל שקדם לפעל שלא ישמור את שיטו, ועל הדרך הזה מלאטיהו זכר ונקבה כאחד, אבל תועלה ארן (שם ל' ט'): (ו) האחיכם, ה"ת כתיבה: (ו) ולמה תניאון, כבר מבואר שהוא לשון הסרה:

לא

אַף יְהוָה בַּיּוֹם הַהוּא וַיִּשָּׁבַע
לֵאמֹר: יח אִם־יִרְאוּ הָאֲנָשִׁים
הָעֹלִים מִמִּצְרַיִם מִבֶּן עֶשְׂרִים
שָׁנָה וָמַעְלָה אֶת הָאֲדָמָה אֲשֶׁר
נִשְׁבַּעְתִּי לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק
וְלְיַעֲקֹב כִּי לֹא־מִלְּאוּ אַחֲרָי:
יט בִּלְתִּי כָלֵב בֶּן־יְפֻנֶּה הַקְּנִזִּי
וִיהוֹשֻׁעַ בִּן־נוּן כִּי מִלְּאוּ אַחֲרֵי
יְהוָה: יג וַיִּתַּר־אַף יְהוָה בְּיִשְׂרָאֵל
וַיַּנִעֵם בַּמִּדְבָּר אַרְבָּעִים שָׁנָה
עַד־תֹּם כָּל־הַדּוֹר הָעֹשֶׂה הָרָע
בְּעֵינֵי יְהוָה: יד וְהִנֵּה קַמְתֶּם

תחת

דער צאָרן דעז עוויגען: ער שוואור אונד שפּראַך: (יח) זאָ זאָלל־ען אויך אַלל־ע דיא מאָנגער, דיא פֿאָן מצרים דערויף געקאָממען, פֿאָן צוואַנציג יאַר־ען אַן אונד דאַריבער, דאַז לאַנד ניכט צו זעהן בעקאָממען, דאַז איך איהרען על־טערן, אברהם יצחק אונד יעקב, צוגעשוואָ־רען האַבע! דאַרום, דאַס זיא מיר ניכט טרייאליך נאַכ־געפֿאָלגט זינד: (יב) אויז־גענאָממען כלב זאָהן יפֿנה, דעם קנזי, אונד יהושע זאָהן נון: דען דיזע זינד דעם עוויגן טרייליך נאַכגעפֿאָלגט: (יג) אַלזאָ ענטבראַנטע דער צאָרן דעז עוויגען איבער ישראל אונד ער פֿיהרטע זיא פֿירציג יאַהרע אין דער וויזטע

הערום • ביז דאַז גאַנצע געשל־עכט פֿערגאַנגען וואַר, וועלכעז דאַז באָזע אין דען אויגען דעז עוויגען געטהאַן האַטטע: (יד) נון טרעטט איהר, צוכט

תרגום אונקלוס

רוגזא דיי ביומא ההוא וקים למימר:
(יח) אם יחזון גברא דסליקו ממצרים
מבר עשרין שנין ולעילא ית ארעא די־קיימית לאברהם ליצחק וליעקב
ארי לא אשלימו בתר דחלתי: (יט) אלהן כלב בר יפנה קנזאה ויהושע בר
נון ארי אשלימו בתר דחלתא דיי: (יג) ותקיף רוגזא דיי בישראל ואחרינון
במדברא ארבעין שנין עד דסף כל דרא דעביד דביש קדם יי: (יד) והא קמתון

בתר

רש"י

היו: (יב) הקנזי • חורגו של קנז היה וילדה לו אמו של כלב את עתניאל: (יג) ויכלם •

באור

(יא) לא מלאו אחרי, לא עשו כרצונו: (יג) וינעם, מענין התנודה ממקום למקום, כי היו במדבר יושבי אהלים ועיר מושב לא מצאו: (יד) תרבות, שרשו רבה והתי"ו נוספת, והוא מענין גדול, כמו אשר טפחתי ורביתי (איכה ב' ד"ב), וביאורו והנה אתם גדולי אנשים קטני' קמתם תחת וגו', ואנקלוס תרגם תלמידי גבריא זכיא, לפי שהתלמיד גדולי הרב הוא, וכן מתורגם בל"א: לספות, מקור מנקי ל"ה, כמו למען ספות הרוה (דברים ד"ע"ח), והוא

תַּחַת אֲבֹתֵיכֶם תַּרְבּוּת אֲנָשִׁים
הַחַטָּאִים לִסְפּוֹת עוֹד עַל חֲרוֹן
אַף־יְהוָה אֶל־יִשְׂרָאֵל׃ טו כִּי כִּי
תְשׁוּבֻן מֵאַחֲרָיו וְיָסַף עוֹד
לְהַנִּיחוֹ בַּמִּדְבָּר וְשִׁחַתֶּם לְכָל־
הָעָם הַזֶּה׃ ס טז וַיִּגְּשׁוּ אֵלָיו
וַיֹּאמְרוּ גְּדֵרֹת צֹאן נִבְנֶה־
לְמִקְנֵנוּ פֹה וְעָרִים לְטַפֵּנוּ׃
יז וַאֲנַחְנוּ נֶחֱלָץ חֻשִׁים לִפְנֵי בְנֵי
ישראל

געזיימס, פאר דען קינדערן ישראל׳ן

תרגום אשכנזי

צולט זינדיגער מאנגער! אן
אייערער פאטער שטעללע
אויף, אונד וואללט דען צארן
דעז עוויגען איבער ישראל
פערמעהרען: (טו) ווען איהר
אייך פאן איהם אבוועגדעט,
זא ווירד ער זיא נאך לאנגער
אין דער ווזטע לאסען: אונד
איהר ברינגט דיזעם גאנצע
פאלקע פערדערבען: (טז) זיא
טראטען נאהער אונד שפראכ-
כען, וויר וואללען נור פיר
אונזרע הערדען שאף-
הירטען אללהיר בויאן: אונד
שטארטע פיר אונזרע קינדר:
(יז) וויר אבער ציהען אונ-
ווייטמס, פאר דען קינדערן ישראל׳ן

רש"י

ויטלטם מן נע וגד. (יד) לספות • כמו ספו
שנה על שנה (ישעיה כ"ט) עוליתיכם ספו
ונאמר (ירמיה ז') לשון תוספת: (טו) נבנה
למקננו פה • חסים היו על מזונם יותר מבהמה
ובהמותיכם שהקדימו מקניהם לטפם לומר להם
משה לא כן עשו העיקר עיקר והטפל טפל בנו
לכם תחלה ערים לטפכם ואח"כ גדרות
לצאנכם: (יז) ואנחנו נחלץ חושים • מדיין
מהירים כמו מהר שלל חש בז (ישעיה ח') יתהל
יקישה (שם ח'): לפני בני ישראל • בראשי
גייסות מתך שגבורי' היו שכן נאמר בגד וארף
זרוע אף קדקד ואף משה חזר ופירש להם בתחלה
הדברים ואמר אתכם בעת ההיא ונאמר אמנים
תעברו לפני אחיכם בני ישראל כל בני חיל

תרגום אונקלוס

בתר אבהתכון תלמידי גברייא חייבא
לאוספא עוד על תקוף רוגזא דיי
לישראל: (טו) ארי תתובון מבתר
דחלתי ויוסיף עוד לאוחרותהון
במדברא ותחבלון לכל עמא הדין:
(טו) וקריבו לותיה ואמרו חטירן
דין נבני לבעירנא הכא ובנין
לטפלנא: (יז) ואנחנא נזדרז מבתרן
קדם בני • ישראל

באור

מענין רבוי והוספה: (טו) כי תשובן מאחריו, ועתה אם גם אתם תשובון מאחרי ה' ויסף
עוד להניחם ולעזבם במדבר, הנה על ידכם תשחת כללות העם הזה, שלא יבוא אל ארצם:
ושחתם, הרחוי ושחתתם, וכעבור למ"ד הפעל תי"ו כשתבא עליה עוד וי"ו השמוש תחסר תי"ו
הרבה, וזה הוא בעברם מכל הגזרות ובכל הבנינים: (טו) גדרת צאן, מענין גדר, והוא
כותל אחינו בנין חזק רק לסגירה למרבן הצאן: (יז) נחלץ, פירשתי לחשלה בפסוק ותלבו:
חשים, מהורים ומלאו חום, כמו יין חול, כאמר כי מלים היו (יהושע ה' ה'), ותמיכם
יבא שר"ק קטן תעורת ש"רק גדול, וכן כעמים רבות: הביאנם, הכיאונו אותם, והוא ענו
בעתיד

יִשְׂרָאֵל עַד אֲשֶׁר אִם־הֲבִיאֹנִם
אֶל־מְקוֹמָם וְיָשַׁב טַפְּנוּ בְּעָרֵי
הַמִּבְצָר מִפְּנֵי יֹשְׁבֵי הָאָרֶץ׃
יח לֹא נָשׁוּב אֶל־בָּתֵּינוּ עַד
הִתְנַחֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ
נַחֲלָתוֹ׃ יט כִּי לֹא נִנְחַל אִתָּם
מֵעֵבֶר לַיַּרְדֵּן וָהָלְאָה כִּי בָאָה
נַחֲלָתֵנוּ אֵלֵינוּ מֵעֵבֶר הַיַּרְדֵּן
מִזְרָחָה׃ פ שביעי רביעי
כ וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם מֹשֶׁה אִם־
תעשון

ישראל'ז איינהער, ביז ווער
זיא אַן איהרע שטעללע גע־
בראַכט האַבען: אונטער־
דעסען מאָגען אונזרע קינדער
אין פֿעזטן שטאָדטען וואָהנען,
אום פֿאָר דען איינוואָהנערן
דען לאַנדען זיכער צו זיין:
(יח) ווער וואָללען ניכט עהער
צו אונזערן דייזערן צוריק
קעהרען: ביז דיא קינדער
ישראל'ז יעדען זיין ערבגוט
אין בעזיטץ גענאָממען:
(יט) דען ווער פֿערלאַנגען קיינען
אַנטהייל יענזייטו דען ירדנ
נאַכדעם אונז צור מאָרגענ־
זייטע דען ירדנ אונזער ערב־
גוט ~~ווירדעב~~ צוגעפֿאַללען זיין:
(כ) משה אַנטוואָרטעטע
איהנען היראויף, ווען

תרגום אונקלוס

יִשְׂרָאֵל עַד דִּי נְעֵלִינוּן לְאַתְרֵיהוֹן
וְיִתְכּוֹן טַפְּלָנָא בְּקִרְוִין בְּרִיכָו מִן־קֳדָם
יָתְבֵי אַרְעָא׃ (יח) לָא נְתוּב לְבֵיתָנָא
עַד־דְּיַחְסְנוּן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל גְּבַר
אַחְסָנָתֵיהּ׃ (יט) אֲרֵי לָא נַחְסִין עִמְּהוֹן מֵעִבְרָא לְיַרְדְּנָא וּלְהַלָּא אֲרֵי מֵיתָא
אַחְסָנָתָנָא לָנָא מֵעִבְרָא לְיַרְדְּנָא מַדִּינְחָא׃ (כ) וַאֲמַר לְהוֹן מֹשֶׁה אִם תעבדון

רש"י

ובירוקו כתיב והחלק עובר לפניה׳ (יהושע ו׳)
זה שבט ראובן וגד שקיימו תנאם: ויבא טפנו׳
בעולנו אכל אויבו: בערי המבצר׳ שבבנה
עכשיו: (יט) מעבר לירדן והלאה. בעבר
המערבי: כי באה נחלתנו׳ כבר קבלנוה

באור

בעתיד, וכן מתורגם בל"א: (יט) מעבר לירדן והלאה, לצד השני של הירדן שהוא לצד מערב׳ ומלת הלאה תורה על כל מרחק הרחוק יותר מן הגבול, ואם יהיה הגבול זמני, תורה על רחוק זמן, מיום השמיני והלאה (ויקרא כ"ב כ"ז), והלאה לדרתיכם (למעלה ט"ו ך"ג), ואם יהיה הגבול מקומי תורה על רחוק מקום, האני ממך והלאה (ש"א ך׳ ל"ז): כי באה נחלתנו, כבר קבלנוה בעבר המזרחי׳ (רש"י), ותפש עליו הרמב"ן, שאינו הגון לדבר כן לפני משה בדבר התלוי ברצונו על שיכחילנה הוא לבם, אבל אמרו זאת דרך בקשה, ועשה כי באה אליונו שהיא ראויה לנו יותר משאר שבטי׳ לפי שארץ מקנה היא ולנו מקנה רב יותר מכל השבטים, או הטעם שאנחנו רוצים בה ואין שאר השבטים חפצים בארץ הזאת, ע"כ מדבריו׳ ועל דרך שהוזכר פעמים רבות אין פורך לזה, כי הוא עבר בעתיד, ובאורו אם תכחילנו את הארץ הזאת אז תהיה כבר באה אליונו מעבר הירדן מזרחה, ולא נבקל שוב אתם מעבר הירדן והלאה, וכן מתורגם בל"א: (כ) אם תעשון את הדבר הזה, על דרך כלל, ומבאר אם תחלצו וגו׳: לפני ה׳, אנקלוס ויב"ע תרגמו קדם עמא דה׳ כדי להרחיק כל ענין מקומי מהשם

הכבוד

תַּעֲשׂוּן אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה אִם־
תֵּחָלְצוּ לִפְנֵי יְהוָה לַמִّלְחָמָה׃
כא וְעָבַר לָכֶם כָּל־חָלוּץ אֶת־
הַיַּרְדֵּן לִפְנֵי יְהוָה עַד הוֹרִישׁוֹ
אֶת־אֹיְבָיו מִפָּנָיו׃ כב וְנִכְבְּשָׁה
הָאָרֶץ לִפְנֵי יְהוָה וְאַחַר תָּשֻׁבוּ
וְהִיִּיתֶם נְקִיִּם מֵיְהוָה וּמִיִּשְׂרָאֵל
וְהָיְתָה הָאָרֶץ הַזֹּאת לָכֶם
לַאֲחֻזָּה לִפְנֵי יְהוָה׃ כג וְאִם־
לֹא תַעֲשׂוּן כֵּן הִנֵּה חָטָאתֶם
לַיהוָה וִדְעוּ חַטַּאתְכֶם אֲשֶׁר
תִּמְצָא אֶתְכֶם׃ כד בְּנוּ־לָכֶם

ווען איהר דיזעז טהוט: ווען
איהר אייך פאר דעם עוויגען
צום קריגע ריזטעט: (כא) אונ׳
ווער געריזטעט אונטער
אייך איזט, איבער דען ירדן
פאר דעם עוויגען צו פעלדע
ציהט: ביז דיזער ווינע פיינדע
פאר איהם אויזגעטריבען:
(כב) אונד דאז לאנד פאר
דעם עוויגען גאנצליך ער-
אבערט זיין ווירד, הערנאך
אבער ערזט אומקעהרט,
אונד אייך אלזו איינערע
שולדיגקייט ענטלעדיגט,
געגען דען עוויגען אונד געגען
ישראל: זו זאלל אייך דיזעז
לאנד צום איינגענטהומ
בלייבען, פאר דעם עוויגען:
(כג) טהוט איהר אבער דיזעז
ניכט, זו זינדיגט איהר פאר
דעם עוויגען: אונד ווערדעט
ערפאהרען, וואז אויף דיזער זינדע פאלגען ווירד: (כד) מויאט אייך
ערים
ششاردش

תרגום אונקלוס

תַּעְבְּדוּן יַת פִּתְגָמָא הָדֵין אִם תְּעָרְזוּן קֳדָם יְיָ לְקָרְבָא׃ (כא) וְיַעְבַּר
לְכוֹן כָּל דְּטָעֲרִיז יַת יַרְדְּנָא קֳדָם יְיָ עַד דִּיתְרִיךְ יַת בְּעָלֵי דְבָבוֹהִי
מִן קֳדָמוֹהִי׃ (כב) וְתִתְכַּבֵּישׁ אַרְעָא קֳדָם יְיָ וּכְתַר כֵּן תְּתוּבוּן וּתְהוֹן
זַכָּאִין קֳדָם יְיָ וּמִיִּשְׂרָאֵל וּתְהֵי אַרְעָא הָדָא לְכוֹן לַאֲחֻסְנָא קֳדָם יְיָ׃ (כג) וְאִם
לָא תַעְבְּדוּן כֵּן הָא חַבְתּוּן קֳדָם יְיָ וּדְעוּ חוֹבַתְכוֹן דִּי תַשְׁכַּח יַתְכוֹן׃ (כד) בְּנוּ לְכוֹן
קרוין

באור

מגבד, ויתכן שהוא על המרון שנקרא על שם השוכן בין הכרובים, וכבר נאמר פעמים רבות בכתוב לפני ה׳ על הדרך הזה, והכוונה שיהיו הם הרלאולים וילחמו לפני הארון לנבאל(כא) ועבר לכם כל חלוץ, ענינו כל חלוץ שלכם: (כב) ונכבשה וגו׳ ואחר תשבו והייתם נקים, כל זה הוא מדברי התנאי, וענינו אם לא תעשו כי אם אחר שתהי׳ הארץ נכבשת׳ לשון תהו נקיים מה׳ ומישראל, שלא תגרמו להם המלות רעות ה׳ ולהיפוך חדוק אמו עליהם: והיתה הארץ הזאת, זהו תשובת התנאי, אז תהיה הארץ הזאת לכם לאחוזה: (כג) הנה חטאתם לה׳, הוא הפך על והייתם נקים וגו׳: חטאתכם אשר המצא אתכם, [הישיגה הנא על קטא ועין יקרא גם הוא עון וחטאת, כי הוא כרוך אחרי החטא והוזר עקביו, כמו ומזמר לבא כמיעטר החטא, (עיין ברלאות ד׳ י״ג, מ״ב שם על גדול עוכי מוכאות): ולזה מחוא אקרי אסר קטא, מעתדל להעלים את החטא, או להסתיר את עטרו ומוכו, מירלאת השם

הדנוק

עָרִים לְטַפְּכֶם וּגְדֵרֹת לְצֹנַאכֶם
וְהַיֹּצֵא מִפִּיכֶם תַּעֲשׂוּ: כה וַיֹּאמֶר
בְּנֵי־גָד וּבְנֵי רְאוּבֵן אֶל־מֹשֶׁה
לֵאמֹר עֲבָדֶיךָ יַעֲשׂוּ כַּאֲשֶׁר
אֲדֹנִי מְצַוֶּה: כו טַפֵּנוּ נָשֵׁינוּ
מִקְנֵנוּ וְכָל־בְּהֵמָתֵנוּ יִהְיוּ־שָׁם
בְּעָרֵי הַגִּלְעָד: כז וַעֲבָדֶיךָ יַעַבְרוּ
כָּל־חֲלוּץ צָבָא לִפְנֵי יְהוָה
לַמִּלְחָמָה כַּאֲשֶׁר אֲדֹנִי דֹּבֵר:
כח וַיְצַו לָהֶם מֹשֶׁה אֵת אֶלְעָזָר
הכהן

שטאָדטע פֿיר איירע קינדער,
אונד הירדען פֿיר איייער
קליינעזפֿיה: אונד האַלטעט
איייער פֿערשפּרעכֿען:
(כה) דיא זאָהנע גד אונד דיא
זאָהנע ראובן שפּראַכֿען צו
משה, וויא פֿאָלגט: דיינע
קנעכֿטע ווערדען זאָ טהון,
וויא דער הערר בעפֿיהלט:
(כו) אונזרע קינדער, ווייבר,
העערדען אונד אַלל אונזער
פֿיה: זאָללען אין דען שטאָדטן
גלעד בלייבען: (כז) דיינע
קנעכֿטע אַבער וואָללען גע־
ריזטעט צום שטרייטע פֿאָר
דעם עוויגען אין דען קריג
געהן: וויא דער הערר
שפּריכֿט: (כח) משה גאַב
דעם פּריזטער אלעזר,

תרגום אונקלוס

קְרוּיוּן לְטַפְּלְכוֹן וְחַטְרִין לְעָנְכוֹן וּדְיִפּוֹק
מִפּוּמְכוֹן תַּעְבְּדוּן: (כה) וַאֲמַר שִׁבְטָא
דִבְנֵי גָד וּבְנֵי רְאוּבֵן לְמֹשֶׁה לְמֵימַר
עַבְדָךְ יַעְבְּדוּן כְּמָא דִי רִבּוֹנִי מְפַקֵּד:
(כו) טַפְּלָנָא נְשָׁנָא גֵיתָנָא וְכָל בְּעִירָנָא
יְהוֹן תַּמָּן בְּקִרְוֵי גִלְעָד: (כז) וְעַבְדָךְ
יַעְבְּרוּן־כֹּל מְזָרֵיז חֵילָא קֳדָם עַמָּא
דַיְיָ לְקִרְבָא כְּמָא דִי רִבּוֹנִי מְמַלֵּיל:
(כח) וּפַקֵּיד לְהוֹן מֹשֶׁה יַת־אֶלְעָזָר

רש"י

בעבר המזרחי: (כד) לצאנכם. תיבה זו מגזר
צונה ואלפים כלם (תהלים ח') אחין בו אל"ף
מפסיק בין נו"ן לכל"י ואל"ף שבא כאן אחל
הנו"ן במקום ה"א של נכה הוא. מיסודו של רבי
משה הדרשן למדתי כן: והיוצא מפיכם תעשו.
לגבוה שקבלתם עליכם לעבור למלחמה עד
כבוש וחלוק שמשה לא בקש מהם אלא וכבשה
ואחר תשובו והם קבלו עליהם עד התגחל הרי
הוסיפו להתעכב שבע שחלקו וכן עשו:
(כה) ויאמר בני גד. כלם כאים אחד:
ויצו

כהנא

באור

הדבוק אחריו. ותבין מזה ענין מציאה הנאמרת בחטא להורות הנקמה, פעמים יאמר שיחטא
החטא, כגון האלהים מצא את עון עבדיך (שם מ"ד ט"ז), ופעמים יאמר על החטא שיחטא
את החוטא, והענין אחד]: (כד) לצאנכם, הראוי לצאנכם, אלא שאל"ף עי"ן
הפעל כמשך בכח החול"ם, והאל"ף שאחר הנו"ן נוסף, או שהוא תמורת הה"א הנוספת שבמלת
נכה (תהלים ח' ח'), כן דעת רש"י והרד"ק בשרשים: (כח) ויצו להם משה את אלעזר
וגו', נוה אתם איך יתנהגו עם בני גד ובני ראובן בחלוקת הארץ, כי משה כבר ידע שהוא לא
יעבירם את הירדן ולא יכניסם את הארץ, לכן הודיע לאלעזר ויהושע וראשי אבות המטות שכך
התנה עמהם ועליהם לעשות בכל היוצא מפיהם, ומלת להם שבה על בני גד ובני ראובן, והטעם
לצרכם

הַכֹּהֵן וְאֶת יְהוֹשֻׁעַ בִּן־נוּן וְאֶת־
רָאשֵׁי אֲבוֹת הַמַּטּוֹת לִבְנֵי
יִשְׂרָאֵל׃ כט וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֲלֵהֶם
אִם־יַעַבְרוּ בְנֵי־גָד וּבְנֵי־רְאוּבֵן׃
כִּי אִתְּכֶם אֶת־הַיַּרְדֵּן כָּל־חָלוּץ
לַמִּלְחָמָה לִפְנֵי יְהוָה וְנִכְבְּשָׁה
הָאָרֶץ לִפְנֵיכֶם וּנְתַתֶּם לָהֶם
אֶת־אֶרֶץ הַגִּלְעָד לַאֲחֻזָּה׃
ל וְאִם־לֹא יַעַבְרוּ חֲלוּצִים
אִתְּכֶם וְנֶאֱחֻזוּ בְתֹכְכֶם בְּאֶרֶץ
כְּנָעַן׃ לא וַיַּעֲנוּ בְנֵי־גָד וּבְנֵי
רְאוּבֵן לֵאמֹר אֵת אֲשֶׁר דִּבֶּר

דעם יהושע זאָהן נון: אונד דען פאַמיליענהייפטערן דער קינדער ישראל׳ז, איהרענט האַלבען פערהאַלטונגו־בעפעהלע: (כט) משה שפראַך נעמליך צו איהנען׳, ווען דיא זאָהנע גד אונד דיא זאָהנע ראובן מיט איך ווערדן איבער דען ירדן, אונד פאַר דעם עוויגען געריזטעט אינ׳ז פעלד ציהען, אונד איהר ווערדעט דאַז לאַנד האַבען אונטערטהאַן געמאַכט: זאָ זאָללט איהר איהנן דאַז לאַנד גלעד צום איינגענטהומע איינגעבען: (ל) ווען זיא אָבער ניכט געריזטעט מיט איך ציהען, זאָ מאָגען זיא איהר איינגענטהום אונטער איך אים לאַנדע כנען ערווערבען: (לא) דיא זאָהנע גד אונד דיא זאָהנע ראובן אַנטוואָרטעטן, אונד שפראַכען: וואַ דער עוויגע יהוה צו

רש״י

(כח) ויצו להם. כמו עליהם ועל תנאם מינה אלעזר ויהושע כמו׳ה׳ יצוה לכם (פ׳ בשלח): (לב) ואתנו אחזת נחלתנו. כלומר בידינו וברשותינו

תרגום אונקלוס

כֹּהֲנָא וְיָת יְהוֹשֻׁעַ בַּר נוּן וְיָת רֵישֵׁי אֲבָהָת שִׁבְטַיָּא לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל׃ (כט) וַאֲמַר מֹשֶׁה לְהוֹן אִם־יַעְבְּרוּן בְּנֵי גָד וּבְנֵי רְאוּבֵן עִמְּכוֹן יָת־יַרְדְּנָא כָּל דְּמְזַיֵּן לְקַרְבָּא קֳדָם־יְיָ וְתִתְכַּבֵּישׁ אַרְעָא קֳדָמֵיכוֹן וְתִתְּנוּן לְהוֹן יָת אַרְעָא דְגִלְעָד לְאַחְסָנָא׃ (ל) וְאִם־לָא יַעְבְּרוּן מְזַיְּנִין עִמְּכוֹן וְיִתְחַסְּנוּן בֵּינֵיכוֹן בְּאַרְעָא דְכְנָעַן׃ (לא) וַאֲתִיבוּ בְנֵי גָד וּבְנֵי רְאוּבֵן לְמֵימַר יָת דִּי מַלֵּיל׃

באור

לגרכם: (כט) ויאמר משה אליהם, אל אלעזר ויהושע וראשי האבות המוכרים בפסוק שלפניו: ונתתם להם את ארץ הגלעד, כי עדין לא לקחו בי אם אחוה ערים לבנות מבצרים לטפם ולא כל ארץ הגלעד, ולכך טוה ליהושע והנשיאים שאם יעברו יתנו להם כל הארץ לאחזת שלם׳ (ריב״ן): (ל) ונאחזו בתוכם, חלק להם כבוד, כי הטעם אם לא יעברו חלוצים תוליכום עמכם בעל כרחם ונאחזו, או אם יתנאמו׳ (הרלב״ע), [ולא ידעתי מה הכריחו לכך, כי הכוונה לפי פשוטה שישאר להם אחוה על כל פנים בארץ כנען, ועליהם להודיע את יושביה ולהאחז שם, כי זהו הולאת שרש אחז בבנין נפעל, וכן מתורגם בל״א]: ונאחזו, הרלוי ונאחזו כמשמעו אם הפ״א אות גרונית, ובא בחל״ם הטו״ן על דרך כחי פ״י, ע״מ טולדו, כי ״ד׳ אותיות אהו״י מתחלפות: (לא) ויענו בני גד, אחר שענו לשאה לבד חזרו לענות אתו

יהוה אל־עבדיך כן־נעשה׃
לג נחנו נעבר חלוצים לפני
יהוה ארץ כנען ואתנו אחזת
נחלתנו מעבר לירדן׃ לג ויתן
להם׃ משה לבני־גד ולבני
ראובן ולחצי׃ שבט׃ מנשה
בן־יוסף את־ממלכת סיחן
מלך האמרי ואת־ממלכת עוג
מלך הבשן הארץ לעריה׃
בגבלת ערי הארץ סביב׃
לד ויבנו בני־גד את־דיבן ואת־
עטרת ואת ערער׃ לה ואת־
עטרת שופן ואת־יעזר ויגבהה׃
ואת

צו דיינען קנעכטען גערעדעט
האט, זא וואללען וויר טהון׃
(לב) וויר וואללען געריזטעט
פאר דעם עוויגען אין דאז
לאנד כנען הינאיבערציהען׃
אונזער אייגענטימליכעז ערב־
גוט אבער בלייבט אונז דיזעז
זייטז דעז ירדנז׃ (לג) משה
איבערגאב אלזא דען זאהנען
גד, דען זאהנען ראובן אונד
דעם האלבן שטאממע מנשה
זאהן יוסף, דאז רייך סיחן
קאניגז צו אמרי, דאז רייך
עוג קאניגז צו בשן׃ דאז לאנד
נעבזט דען שטאדטען דיא
אין איהרען גראנצען לאגען,
אללע לאנדשטאדטע אין
דעם בעצירקע אומהער׃
(לד) דיא זאהנע גד בויאטען
דיבן, עטרת, אונד ערער׃
(לה) עטרת שופן, יעזר
אונד יגבהה׃ בית

תרגום אונקלוס

יי לעבדך כן נעביד׃ (לג) נחנו נעיבר מזרזין קדם עמא דיי לארעא דכנען
ועמנא אחידת אחסנתנא מעיברא לירדנא׃ לג) ויהב להון משה לבני־גד
ולבני ראובן ולפלגות שבטא דמנשה בר יוסף ית מלכות סיחון מלכא
דאמוראה וית מרכות עוג מלכא דמתנן ארעא לקרוהא בתחומין קרוי
ארעא סחור סחור׃ (לד) ובנו בני־גד ית־דיבן וית עטרות וית־ערוער׃
(לה) וית עטרות שופן וית־יעזר ויגבהה׃
וית

באור

גם לפני אלעזר ויהושע ורואשי האבות, למען ישמעו גם הם שקבלו עליהם לקיים התנאי׃
(לב) ארץ כנען, לארץ כנען, ותחסר ה׳ למ״ד, וכן ת״א׃ ואחנו אחזת נחלתנו, כלומר
בידינו וברשותנו תהי׳ אחזת נחלתנו מעבר הזה׃ (רש״י)׃ (לג) ויתן להם משה, נתן להם
עתה על תנאי׃ ולחצי שבט מנשה, מתחלה לא באו לפניו שבט מנשה, אבל כאשר נתחלק
הארץ לשני השבטים ראה שהיא ארץ גדולה יותר מהראוי להם, ובקש עוד שירבה להתנחל עמה׳
והיו חנשים משבט מנשה שרצו בה, אולי אנשי מקנה היו נתן להם חלקם׃ ועשה ולחצי חלק
אחד מהם, כי היו למנשה שמנה בתי אבות ככתוב בפרשת הפקודים ושם מהם עברו את הירדן׃
(מדברי הרמב״ן)׃ לעריה בגבלת, כל הערים אשר בגבולות הארץ, והוסיף לבאר ערי הארץ
סביב, כל הערים אשר בסביבו׳ הארץ׃ (לד) ויבנו בני גד, לא בנו עתה כי אם הערים המזכרי׳
בכתוב לערי מבצר לטף׳ ומדרות, כמו שמבאר בכתוב הסמוך, ולא כל הערים אשר בארץ ההיא
וכן

לו וְאֶת־בֵּית נִמְרָה וְאֶת־בֵּית
הָרָן עָרֵי מִבְצָר. וְגִדְרֹת צֹאן:
לז וּבְנֵי רְאוּבֵן בָּנוּ אֶת־חֶשְׁבּוֹן
וְאֶת־אֶלְעָלֵא וְאֶת קִרְיָתָיִם:
לח וְאֶת־נְבוֹ וְאֶת־בַּעַל מְעוֹן
מוּסַבֹּת שֵׁם וְאֶת־שִׂבְמָה
וַיִּקְרְאוּ בְשֵׁמֹת אֶת־שְׁמוֹת
הֶעָרִים אֲשֶׁר בָּנוּ: לט וַיֵּלְכוּ בְּנֵי
מביר

(לו) בית נמרה אונד בית הרן: לעגטען פעזטע שטאדטע אונד שאפ־טירדען אן: (לז) דיא זאהנע ראובן בויאטן חשבון אלעלא אונד קריתים: (לח) אויך נבו אונד בעל מעון, דערען נאמען פעראנדערט וואורדען, אונד שבמה: אונד גאבען דען שטאדטען, דיא זיא בויאטען, דיא אלטען נאמען ווידער: (לט) דיא זאהנע מביר

רש"י

וכרשותיכם תהי אחזת נחלתכם מעבר הזה: (לו) ערי מבצר וגדרות צאן. זה סוף פסוק מוסף על תחלת המלה ויבנו בני גד את הערים הללו להיות ערי מבצר וגדרות צאן: (לח) ואת נבו ואת בעל מעון מוסבות שם. שמות ע"ז הם והיו האמוריים קוראים עריהם על שם עבודת אלילים שלהם ובני ראובן הסבו את שמם לשמו' אחרים וזהו מסבות שם נבו ובעל מעון מוסבות לשם אחר: ואת שבמה. נבו' שבמה והיא שבם האמורה

תרגום אונקלוס

(לו) וַית בֵּית נִמְרָה וַית בֵּית הָרָן קִרְוִין פְּרִיכָן וְחוּטְרִין דְּעָן: (לז) וּבְנֵי
רְאוּבֵן בְּנוּ יַת חֶשְׁבּוֹן וַית אֶלְעָלֵא וַית
קִרְיָתָיִם: (לח) וַית נְבוֹ וַית בַּעַל מְעוֹן
מִתְקְפָן שְׁמָהָן וַית שִׂבְמָה וּקְרוּא
בְּשְׁמָהָן יַת־שְׁמָהָת קִרְוָיָא דִי בְנוּ:
(לט) וַאֲזָלוּ בְּנֵי מביר

באור

ובן פירש"י ערי מבצר וגדרות צאן, זה סוף פסוק מוסב על תחלת המלה ויבנו בני גד את הערי' הללו להיות ערי מבצר וגדרות צאן. ויקיו שמו' הערי' אשר יזכיר במאמר מוסגר: (לח) מוסבת שם, שבני ראובן הסבו את שם נבו ובעל מעון לשם אחר. (רש"י), ויהיה לפ"ז המאמר ויקראו בשמות את שמות הערים אשר בנו (שלפי פשוטו קראום בשמותם אשר היו להם מימי קדם) על כל הערים חוץ מנבו ובעל מעון. ותמה עליו הרמב"ן למה לא יזכיר הכתוב את שמות האחרים אשר חדשו בני ראובן כדרך בכל מוסבות שם, כמו ויקראו שם העיר דן כשם דן אביהם (שופטי' י"ח ל"ט), וכן במקומות רבות? והקרוב אלי כי אלו השמות היו שמות הערים ביד מואב, וכאשר בכם אותם סיחן מלך האמרי הסב את שמם לשם אחר. והנה כאשר הגלה תגלת פלאסר מלך אשור לראובני ולגדי חזקו מואב וישבו בארצם ובעריהם, כי כן מצינו בספר ירמיהו כאשר לכל בנוכדנצר את ערי מואב החכרו בשמות הללו חשבון ואלעלא וגו'. לכן כראה כי פי' מוסבות שם שאלו הערים כלן היו מוסבות שם שהסב סיחן את שמם הראשון, וזה היה שמם הראשון כאשר היו ביד מואב, ובני ראובן קראו להם בשמותם הראשונים אשר היו להם מתחלה ולפיכך לא אמר הכתוב ויקרא שמות לערים אשר בנו אלא ויקראו בשמות, ע"כ מדבריו, וכן מתורג' בל"ת: ואת שבמה בנו שבמה והיא שבם האמורה למעלה. (רש"י), כוונתו שאינה דבוקו אל מוסבת שם, רק עם ובני ראובן בנו, וביאורו ובני ראובן בנו את חשבון וגו' ואת נבו ובעל מעון (שהיו מוסבת שם) ואת שבמה, וכן כוון המתרגם חשבון. ולא כראב"ע שפי' מוסבת שם, שה הערים הוסבו שמות' וכן שבמה, ודעתו שגם שבמה הוסבה שמה, מה שלא יתכן לפי הנקת הטע' שהוגש

מָכִיר בֶּן־מְנַשֶּׁה גִּלְעָדָה וַיִּלְכְּדֶהָ
וַיּוֹרֶשׁ אֶת־הָאֱמֹרִי אֲשֶׁר־
בָּהּ׃ מפטיר מ וַיִּתֵּן מֹשֶׁה אֶת־
הַגִּלְעָד לְמָכִיר בֶּן־מְנַשֶּׁה וַיֵּשֶׁב
בָּהּ׃ מא וְיָאִיר בֶּן־מְנַשֶּׁה הָלַךְ
וַיִּלְכֹּד אֶת־חַוֹּתֵיהֶם וַיִּקְרָא
אָתְהֶן חַוֹּת יָאִיר׃ מב וְנֹבַח הָלַךְ
וַיִּלְכֹּד אֶת־קְנָת וְאֶת־בְּנֹתֶיהָ
וַיִּקְרָא לָהּ נֹבַח בִּשְׁמוֹ׃ פ

אלה

תרגום אשכנזי קעט

מכיר זאהן מנשה גינגען נאך גלעד, נאמען עז איין: אונד פערטריבען דען אמרי, דער דארין וואר: (מ) דא איבער־גאב משה דיא לאנדשאפט גלעד דעם מכיר זאהן מנשה: אונד דיזער בעזעצטע זיך דאזעלבזט: (מא) יאיר זאהן מנשה גינג הין, נאם איהרע דארפער איין: אונד נאננטע זיא דיא דארפער יאיר׳ז: (מב) נבח גינג הין אונד נאם קנת איין, נעבזט דען דאזו געהארינען פלאטצען: אונד נאננטע זיא, נאך זיינעם נאמען, נבח:

תרגום אונקלוס

מָכִיר בַּר־מְנַשֶּׁה לְגִלְעָד וְכִבְּשׁוּהָ
וְתָרִיךְ יַת אֱמוֹרָאָה דִּי בָהּ׃ (מ) וִיהַב
מֹשֶׁה יַת גִּלְעָד לְמָכִיר בַּר־מְנַשֶּׁה
וִיתֵב בָּהּ׃ (מא) וְיָאִיר בַּר מְנַשֶּׁה אֲזַל
וְכָבַשׁ יַת־כַּפְרָנֵיהוֹן וּקְרָא יַתְהֶן כַּפְרָנָא
יָאִיר׃ (מב) וְנֹבַח אֲזַל וְכָבַשׁ יַת־קְנָת
וְיַת־כַּפְרָנָהָא וּקְרָא לָהּ נֹבַח בִּשְׁמֵיהּ׃

רש״י

המשורה למעלה: (לט) ויורש. כתרגומו ותריך אתיבת רש משמשת שתי חלוקות לשון ירושה ולשון הורשה שהוא טירול ותירוך: (מא) חוותיהם. כפרניהן: ויקרא אתהן חוות יאיר. לפי שלא היו לו בכיס קרקע בשמו לזכרון: (מב) ויקרא לה נבח. לה שינו מפיק ה״א ולמיתי ביסודו של רבי משה הדרשן לפי שלא

אלין

באור

השפחא במלת שם המפסיק יותר מן התביר שבמלת בעל משון, כדין מאמר מוסגר, והנכון כמו שכתבתי: (לט) ויורש את האמרי, אף שאמר בני מכיר יתכן לומר ויורש ל״י על שם אביהם שהוא מכיר, וכן בכתוב הסמוך ויתן משה את הגלעד למכיר, ענינו לבני מכיר, ודרך המקרא לדבר על השבט או משפחה בשם הפרטי שממנו יוצאים השבט או המשפחה ההיא: (מא) ויאיר בן מנשה, הוא היה ממשפחת יהודה כי כן כתוב ואחר בא חברון (שהוא בן פרץ בן יהודה) אל בת מכיר אבי גלעד והוא לקחה והוא בן שנים שנה ותלד לו את שגוב ושגוב הוליד את יאיר ויהי לו עשרים ושלש ערים בארץ הגלעד (ד״ה א׳ ב׳ ד״א), ונקרא בן מנשה בעבור אמו שהיתה ממשפחת מנשה. וכתב הראב״ע ואין פה מקום לשאול איך לקח יאיר נחלה עם שבט אחר? כי ארץ כנען היא הנחלקת ולא ארץ האמרי שהיא מעבר לירדן מזרחה, כי גם אמרי בארץ כנען והוא הי׳ תקוף מכל שבעה גוים. עכ״ל: חוות, ת״א כפרני והם הפרזות אשר על פני השדה, בארץ חומה הבריח, למשכן האכרים ועובדי האדמה, ושרשו חיי, כמו ויאכלו פלישתים לחיה (שמואל ב׳ ד׳ ג׳ א״א), והומרה יו״ד למ״ד הפעל בוי״ו, ודגש הוי״ו על חסרון יו״ד עי״ן הפעל: (מב) ונבח הלך, לא הוזכר בכתוב מלחמה משפחה היה, אך ממה שכתוב ויקח גשור וארם את חות יאיר מאתם את קנת ואת בנותיה שנים עשר (ד״ה א׳ ב׳ ד״ג), נראה שנבח אשר לכד את קנת ובנותיה בן יאיר היה ולכן נקרא ג״כ חות יאיר׳ (רמב״ן): ויקרא לה, ה״א הכנוי רפוי׳ וכן הרב׳ במקרא:

תרגום אשכנזי

לג (א) דיזען זינד דיא
ריזען דער קינדר
ישראל׳ז, וועלכע אויז מצרים
געצאָגען זינד, דורך משה
אונד אהרן, נאַך איהרען
פערשידענען דעערזיגען:
(ב) משה פערצייכנעטע,
אויף בעפעהל דעז עוויגען:
איהרען אויזצוג, נאַך אָרד-
נונג דער ריזען, אונד

מסעי לג

לג א אֵלֶּה מַסְעֵי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל
אֲשֶׁר יָצְאוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם
לְצִבְאֹתָם בְּיַד־מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן:
ב וַיִּכְתֹּב מֹשֶׁה אֶת־מוֹצָאֵיהֶם
לְמַסְעֵיהֶם עַל־פִּי יְהוָה וְאֵלֶּה
מסעיהם

רש״י

אלה נתקיים לה׳ סם זה לפיכך הוא רפה
ונוסמם מדרשו כמו לא ותמהני מה ידרש בשתי
תיבות הדומו׳ לה׳ ויאמר לה׳ בעז (רות)
לבנות לה׳ בית (זכרי׳ ה׳):

לג (א) אלה מסעי · למה נכתבו
המסעו׳ הללו להודיע
חסדיו של מקום שלף על פי שגזר עליהם
לטלטלם ולהגיעם במדבר לא תאמר
שהיו נעים ומטולטלים ממסע למסע כל ארבעים שנה ולא היה להם מנוחה שהרי לא כן
אלא ארבעים ושתים מסעות לא מהם אחד עשר שכולם היו בשנה ראשונה קודם גזרה
משנסעו מרעמסס עד שבאו לרתמה שמשם נשתלחו מרגלים שנאמר ואחר נסעו העם
מחצרות ונאמר שלח לך אנשים וגו׳ וכאן הוא אומר ויסעו מחצרות ויחנו ברתמה למדת שהיה
במדבר פארן ושוב הוצא משם שמנה מסעות שהיו לאחר מיתת אהרן מהר ההר עד ערבות
מואב בשנת הארבעים כמנין שכל שמנה ושלשים שנה לא נסעו אלא עשרים מסעות זה מיסודו
של רבי משה הדרשן. ורבי תנחומא דרש בו דרשה אחרת משל למלך שהיה בנו חולה
והוליכו למקום רחוק לרפאותו כיון שהיו חוזרין התחיל אביו שונה כל המסעות אמר לו כאן
ישבנו כאן הוקרנו כאן חששת את ראשך וכו׳: ומצרים

תרגום אונקלוס

לג (א) אלין מטלני בני ישראל ד׳
נפקו מארעא דמצרים לחילהון
בידא דמשה ואהרן: (ב) וכתב משה
ית מפקניהון למטלניהון על מימרא
דיי ואלין מטלניהון

באור

לג (א) אלה מסעי בני ישראל, לאחרי נקמת ה׳ במדין שאמר לו הקב״ה למשה אחר
תאסף אל עמיך, לאחרי שחלק ארץ סיחון ועוג וכנו הערים המסכרות נתן דעתו
לכתוב המסעות ונתכוין בזה להודיע חסדיו של הקב״ה עמהם, שלא שגזר עליהם להגיעם
במדבר לא היו מטולטלים תמיד בלא מנוחה, אבל בכל הזמן הגדול הזה לא הלכו רק אלה
מסעות. (רמב״ן), וכן כתב רש״י ז״ל בשם ר׳ משה הדרשן: (ב) את מוצאיהם, את כל המקומו׳
שיצאו משם לנסוע אל מקום אחר, כמו שמבאר למסעיהם ר״ל את מוצאיהם לנוסע מסעיהם:
על פי ה׳, לדעת הראב״ע הוא דבק עם למסעיהם, וציוום למסעיהם שהיו על פי ה׳, על
דרך שאמר על פי ה׳ יחנו. אבל אין פירושו מסכים, למה שהונח הטפחת במלת למסעיהם שהוא
מפסיק יותר מן האזלא שבמלת משה, שנראה שהוא מאמר מוסגר, ועל פי ה׳ דבק עם ויכתב
משה, וכמו שכתב הרמב״ן ז״ל · והנה מכתב המסעות מצות השם היא, מן הטעמים שהזכיר
הרב בערה הנגוכים לו מולתן עדין לא נתגלה לנו סודו · ויתכן להודיע זכותם בלכתם אחריו
בנו דבר

מִסְעֵיהֶם לְמוֹצָאֵיהֶם: ג וַיִּסְעוּ
מֵרַעְמְסֵס בַּחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן
בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ
הָרִאשׁוֹן מִמָּחֳרַת הַפֶּסַח יָצְאוּ
בְנֵי־יִשְׂרָאֵל בְּיָד רָמָה לְעֵינֵי
כָל־מִצְרָיִם: ד וּמִצְרַיִם מְקַבְּרִים
אֵת אֲשֶׁר הִכָּה יְהוָה בָּהֶם כָּל־
בְּכוֹר וּבֵאלֹהֵיהֶם עָשָׂה יְהוָה
שְׁפָטִים: ה וַיִּסְעוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל
מֵרַעְמְסֵס וַיַּחֲנוּ בְּסֻכֹּת: ו וַיִּסְעוּ
מִסֻּכֹּת וַיַּחֲנוּ בְּאֵתָם אֲשֶׁר
בְּקֵצֵה הַמִּדְבָּר: ז וַיִּסְעוּ מֵאֵתָם
וַיָּשָׁב עַל־פִּי הַחִירֹת אֲשֶׁר עַל־

פנו
זיך געגען

אונד דיזע געשאַהען וויא
פאָלגט: (ג) פאָן רעמסס
בראַכען זיא אויף אַם פונ־
צעהנטען טאָגע דעז ערזטען
מאָנאַטז: דען טאָג נאָך דעם
פסח צאָגען דיא קינדער
ישראל'ז, אָפענטליך פאָר
דען אויגען פאָן גאַנץ מצרים,
אויז: (ד) דיא מצרים בע־
גרובען אינדעסען דיא ערזט־
געבאָהרנען אונטער איהנען,
דיא דער עוויגע אַלל'ע גע־
שלאַגען האַטטע: זעלבזט אַן
איהרען גאָטטערן האַטטע
דער עוויגע געריכטע אויז־
געאיבט: (ה) זיא בראַכען
פאָן רעמסס אויף: אונד
לאַגערטען זיך צו סכות:
(ו) פאָן סכות בראַכען זיא
אויף: אונד לאַגערטען זיך
צו אתם, וואָ דיא וויזטע זיך
אַנפאַנגט: (ז) פאָן אתם
בראַכען זיא אויף, ווענדטען
פי החירות וועלכעז

תרגום אונקלוס

מְטַלְּנֵיהוֹן לְמַפְּקָנֵיהוֹן: (ג) וּנְטָלוּ (ד) ומצרים מקברין. עַרוּדִיס בְּאִלֵּנָא: וּיתְנוּ
מֵרַעְמְסֵס בְּיַרְחָא קַדְמָאָה בְּחַמְשָׂא
עַשְׂרָא יוֹמָא לְיַרְחָא קַדְמָאָה מִבָּתַר פִּסְחָא נְפָקוּ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל בְּרֵישׁ גְּלֵי
לְעֵינֵי כָּל־מִצְרָיִם: (ד) וּמִצְרָאֵי מְקַבְּרִין יָת דִּי קְטַל יְיָ בְּהוֹן כָּל בּוּכְרָא
וּבְטָעֲוָתְהוֹן עֲבַד יְיָ דִּינִין: (ה) וּנְטָלוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵרַעְמְסֵס וּשְׁרוּ בְּסֻכּוֹת:
(ו) וּנְטָלוּ מִסֻּכּוֹת וּשְׁרוּ בְּאֵתָם דִּי בִּסְטַר מַדְבְּרָא: (ז) וּנְטָלוּ מֵאֵתָם וְתָב
בעל
עַל־פּוּם חִירָתָא דִּי קֳדָם

באור

במדבר באדן לא זרועה באופן שהיו רצוי' להכנס לארץ, (רע"ם): (ג) ממחרת הפסח, ביאורו
בחמשה עשר יום שהוא ממחרת הפסח, כי ארבעה עשר הוא יום הקרב' הפסח, וכן ת"א
מבתר יומא דפסחא: ביד רמה, תואר ביטוי לנקבה מנע"ו, ולכן הנגיבה מלרע, וענינו כבר
מכירים בבאור פ' בשלח: (ד) ומצרים מקברים, אלו הולכין ביד רמה, ואלו ערודים בקטולת
מתיהם: (ה) ויסעו בני ישראל מרעמסס, בענבור שהפסיק בנתיים על שארבי הדברים חזר
לאמר

פְּנֵי בַּעַל צְפוֹן וַיַּחֲנוּ לִפְנֵי מִגְדֹּל׃ ח וַיִּסְעוּ מִפְּנֵי הַחִירֹת וַיַּעַבְרוּ בְּתוֹךְ־הַיָּם הַמִּדְבָּרָה וַיֵּלְכוּ דֶּרֶךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים בְּמִדְבַּר אֵתָם וַיַּחֲנוּ בְּמָרָה׃ ט וַיִּסְעוּ מִמָּרָה וַיָּבֹאוּ אֵילִמָה וּבְאֵילִם שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה עֵינֹת מַיִם וְשִׁבְעִים תְּמָרִים וַיַּחֲנוּ־שָׁם׃ י וַיִּסְעוּ מֵאֵילִם וַיַּחֲנוּ עַל־יַם־סוּף׃ שני יא וַיִּסְעוּ מִיַּם־סוּף וַיַּחֲנוּ בְּמִדְבַּר־סִין׃ יב וַיִּסְעוּ מִמִּדְבַּר־סִין וַיַּחֲנוּ בְּדָפְקָה׃ יג וַיִּסְעוּ מִדָּפְקָה וַיַּחֲנוּ בְּאָלוּשׁ׃ יד וַיִּסְעוּ מֵאָלוּשׁ וַיַּחֲנוּ בִּרְפִידִם וְלֹא־

היה

וועלכען פאר בעל צפון ליגט: אונד לאגערטען זיך פאר מגדול: (ח) פאן פני החירת בראכען זיא אויף, גינגען דורך דאז מעער אין דיא וויזטע: מאכטען אין דער וויזטע אתם דרייא טאגע רייזען, אונד לאגערטען זיך צו מרה: (ט) פאן מרה בראכען זיא אויף, אונד קאמען נאך אילם: צו אילם ווארען צוואלף קוועללען אונד זיבענציג פאלמביימע, דאזעלבזט לאגערטען זיא זיך: (י) פאן אילם בראכען זיא אויף, אונד לאגערטען זיך אם שילפמעערע: (יא) פאם שילפמעערע בראכען זיא אויף: אונד לאגערטען זיך אין דער וויזטע סין: (יב) פאן דער וויזטע סין בראכען זיא אויף: אונד לאגערטען זיך צו דפקה: (יג) פאן דפקה בראכען זיא אויף: אונד לאגערטען זיך צו אלוש: (יד) פאן אלוש בראכען זיא אויף, אונד לאגערטען זיך צו רפידים: אלווא

תרגום אונקלוס

בַּעַל־צְפוֹן וּשְׁרוֹ קֳדָם מִגְדּוֹל׃ (ח) וּנְטָלוּ מִן פֻּם חִירָתָא וַעֲבָרוּ בְּגוֹ יַמָּא לְמַדְבְּרָא וַאֲזָלוּ מְהַלֶּךְ תְּלָתָא יוֹמִין בְּמַדְבְּרָא דְאֵתָם וּשְׁרוֹ בְּמָרָה׃ (ט) וּנְטָלוּ מִמָּרָה וַאֲתוֹ לְאֵילִים וּבְאֵילִים תְּרֵי עֲשַׂר מַבּוּעִין דְּמַיָּין וְשַׁבְעִין דְּקָלִין וּשְׁרוֹ תַּמָּן׃ (י) וּנְטָלוּ מֵאֵילִים וּשְׁרוֹ עַל יַמָּא דְסוּף׃ (יא) וּנְטָלוּ מִיַּמָּא־דְסוּף וּשְׁרוֹ בְּמַדְבְּרָא דְסִין׃ (יב) וּנְטָלוּ מִמַּדְבְּרָא דְסִין וּשְׁרוֹ בְּדָפְקָה׃ (יג) וּנְטָלוּ מִדָּפְקָה וּשְׁרוֹ בְּאָלוּשׁ׃ (יד) וּנְטָלוּ מֵאָלוּשׁ וּשְׁרוֹ בִּרְפִידִים וְלָא

הוו

באור

לאמר ויסעו וגו׳: (ז) וישב, ולא אמר וישובו כמו ויסעו, ויחנו, כי אם על העם שיתכן עליו ל״רולי״: (ח) מפני החירת, הוא פי החירת האמור למעלה והפה נפנים: ויעברו בתוך הים המדברה, ענינו שעברו בתוך הים ללכת המדברה: (יו) ולא היה שם מים, ולא הזכיר ענין המים במרה ולא ענין המן במדבר סין, לפי שזה הענין הבר גדול היה שלכו את ה׳ ונקדש לעיניהם

הָיָה שָׁם מַיִם לָעָם לִשְׁתּוֹת׃
טו וַיִּסְעוּ מֵרְפִידִים וַיַּחֲנוּ בְּמִדְבַּר
סִינָי׃ טז וַיִּסְעוּ מִמִּדְבַּר סִינָי
וַיַּחֲנוּ בְּקִבְרֹת הַתַּאֲוָה׃ יז וַיִּסְעוּ
מִקִּבְרֹת הַתַּאֲוָה וַיַּחֲנוּ בַּחֲצֵרֹת׃
יח וַיִּסְעוּ מֵחֲצֵרֹת וַיַּחֲנוּ בְּרִתְמָה׃
יט וַיִּסְעוּ מֵרִתְמָה וַיַּחֲנוּ בְּרִמֹּן
פָּרֶץ׃ כ וַיִּסְעוּ מֵרִמֹּן פָּרֶץ וַיַּחֲנוּ
בְּלִבְנָה׃ כא וַיִּסְעוּ מִלִּבְנָה וַיַּחֲנוּ
בְּרִסָּה׃ כב וַיִּסְעוּ מֵרִסָּה וַיַּחֲנוּ
בְּקְהֵלָתָה׃ כג וַיִּסְעוּ מִקְּהֵלָתָה
וַיַּחֲנוּ בְּהַר־שָׁפֶר׃ כד וַיִּסְעוּ מֵהַר־
שָׁפֶר וַיַּחֲנוּ בַּחֲרָדָה׃ כה וַיִּסְעוּ
מֵחֲרָדָה וַיַּחֲנוּ בְּמַקְהֵלֹת׃

ויסעו

אַלוואָ דאַז פאָלק קיין וואַסער
צו טרינקען האַטע׃ (טו) פאָן
רפידים בראַכען זיא אויף׃
אונד לאַגערטען זיך אין דער
וויזטע סיני׃ (טז) פאָן דער
וויזטע סיני בראַכען זיא אויף׃
אונד לאַגערטען זיך צו קברות
התאוה׃ (יז) פאָן קברות
התאוה בראַכען זיא אויף׃
אונד לאַגערטען זיך צו
חצרות׃ (יח) פאָן חצרות
בראַכען זיא אויף׃ אונד
לאַגערטען זיך צו רתמה׃
(יט) פאָן רתמה בראַכען זיא
אויף׃ אונד לאַגערטען זיך צו
רמון פרץ׃ (כ) פאָן רמון פרץ
בראַכען זיא אויף, אונד
לאַגערטען זיך צו לבנה׃
(כא) פאָן לבנה בראַכען זיא
אויף׃ אונד לאַגערטען זיך
צו רסה׃ (כב) פאָן רסה
בראַכען זיא אויף׃ אונד
לאַגערטען זיך צו קהלתה׃
(כג) פאָן קהלתה בראַכען
זיא אויף׃ אונד לאַגערטען זיך
צו הר שפר׃ (כד) פאָן הר שפר בראַכען זיא אויף׃ אונד לאַגערטען זיך צו חרדה׃
(כה) פאָן חרדה בראַכען זיא אויף׃ אונד לאַגערטען זיך צו מקהלת׃ פאָן

תרגום אונקלוס

חָוֹ תַּמָּן מַיָא לְעַמָּא לְמִשְׁתֵּי׃ (טו)
וְנָטְלוּ מֵרְפִידִים וּשְׁרוּ בְּמַדְבְּרָא דְסִינָי
(טז) וְנָטְלוּ מִמַּדְבְּרָא דְסִינָי וּשְׁרוּ
בְּקִבְרֵי דְטַשְׁאֵלֵי׃ (יז) וְנָטְלוּ מִקִּבְרֵי דְטַשְׁאֵלֵי וּשְׁרוּ בַּחֲצֵרוֹת׃ (יח) וְנָטְלוּ
מֵחֲצֵרוֹת וּשְׁרוּ בְּרִתְמָה׃ (יט) וְנָטְלוּ מֵרִתְמָה וּשְׁרוּ בְּרִמּוֹן פָּרֶץ׃ (כ) וְנָטְלוּ
מֵרִמּוֹן פָּרֶץ וּשְׁרוּ בְּלִבְנָה׃ (כא) וְנָטְלוּ מִלִּבְנָה וּשְׁרוּ בְּרִסָּה׃ (כב) וְנָטְלוּ
מֵרִסָּה וּשְׁרוּ בְּקָהֲלָתָה׃ (כג) וְנָטְלוּ מִקָּהֲלָתָה וּשְׁרוּ בְּהַר שָׁפֶר׃ (כד) וְנָטְלוּ
מֵהַר שָׁפֶר וּשְׁרוּ בְּחַרְדָה׃ (כה) וְנָטְלוּ מֵחַרְדָה וּשְׁרוּ בְּמַקְהֵלוֹת׃ ונטלו

רש"י

(יח) ויחנו ברתמה • על שם לשון הרע של מרגלים שנאמר מה יתן לך ומה יוסיף לך לשון רמיה מכי גבור שמונים עם נחלי רתמים תהלים

כו וַיִּסְעוּ מִמַּקְהֵלֹת וַיַּחֲנוּ בְּתָחַת׃
כז וַיִּסְעוּ מִתָּחַת וַיַּחֲנוּ בְּתָרַח׃
כח וַיִּסְעוּ מִתָּרַח וַיַּחֲנוּ בְּמִתְקָה׃
כט וַיִּסְעוּ מִמִּתְקָה וַיַּחֲנוּ
בְּחַשְׁמֹנָה׃ ל וַיִּסְעוּ מֵחַשְׁמֹנָה
וַיַּחֲנוּ בְּמֹסֵרוֹת׃ לא וַיִּסְעוּ
מִמֹּסֵרוֹת וַיַּחֲנוּ בִּבְנֵי יַעֲקָן׃
לב וַיִּסְעוּ מִבְּנֵי יַעֲקָן וַיַּחֲנוּ בְּחֹר
הַגִּדְגָּד׃ לג וַיִּסְעוּ מֵחֹר הַגִּדְגָּד
וַיַּחֲנוּ בְּיָטְבָתָה׃ לד וַיִּסְעוּ
מִיָּטְבָתָה וַיַּחֲנוּ בְּעַבְרֹנָה׃
לה וַיִּסְעוּ מֵעַבְרֹנָה וַיַּחֲנוּ בְּעֶצְיֹן
גָּבֶר׃ לו וַיִּסְעוּ מֵעֶצְיֹן גָּבֶר וַיַּחֲנוּ
בְּמִדְבַּר־צִן הִוא קָדֵשׁ׃ לז וַיִּסְעוּ
מקדש

(כו) פאן מקהלת בראלען זיא אויף: אונד לאגערטען זיך צו תחת: (כז) פאן תחת בראלען זיא אויף: אונד לאגערטען זיך צו תרח: (כח) פאן תרח בראלען זיא אויף: אונד לאגערטען זיך צו מתקה: (כט) פאן מתקה בראלען זיא אויף: אונד לאגערטען זיך צו חשמנה: (ל) פאן חשמנה בראלען זיא אויף: אונד לאגערטען זיך צו מסרות: (לא) פאן מסרות בראלען זיא אויף אונד לאגערטען זיך צו בני יעקן: (לב) פאן בני יעקן בראלען זיא אויף: אונד לאגערטען זיך צו חר הגדגד: (לג) פאן חר הגדגד בראלען זיא אויף אונד לאגערטן זיך צו יטבתה: (לד) פאן יטבתה בראלען זיא אויף: אונד לאגערטען זיך צו עברנה: (לה) פאן עברנה בראלען זיא אויף אונד לאגערטען זיך צו עצין גבר: (לו) פאן עצין גבר בראלען זיא אויף: אונד לאגערטען זיך אין דער וויזטע צין, אדער קדש: (לז) פאן קדש
בראלען

תרגום אונקלוס

(כו) וּנְטָלוּ מִמַּקְהֵלוֹת וּשְׁרוּ כְּתָחַת: (כז) וּנְטָרוּ מִתָּחַת וּשְׁרוּ בְּתָרַח: (כח) וּנְטָלוּ מִתָּרַח וּשְׁרוּ בְּמִתְקָה: (כט) וּנְטָלוּ מִמִּתְקָה וּשְׁרוּ בְּחַשְׁמוֹנָה: (ל) וּנְטָלוּ מֵחַשְׁמוֹנָה וּשְׁרוּ בְּמוֹסֵרוֹת: (לא) וּנְטָלוּ מִמּוֹסֵרוֹת וּשְׁרוּ בִּבְנֵי יַעֲקָן: (לב) וּנְטָלוּ מִבְּנֵי יַעֲקָן וּשְׁרוּ בְּחֹר הַגִּדְגָּד: (לג) וּנְטָלוּ מֵחֹר הַגִּדְגָּד וּשְׁרוּ בְּיָטְבָתָה: (לד) וּנְטָרוּ מִיָּטְבָתָה וּשְׁרוּ בְּעַבְרוֹנָה: (לה) וּנְטָלוּ מֵעַבְרוֹנָה וּשְׁרוּ בְּעֶצְיוֹן גָּבֶר: (לו) וּנְטָלוּ מֵעֶצְיוֹן גָּבֶר וּשְׁרוּ בְּמַדְבְּרָא דְצִין הִיא רָקָם: (לז) וּנְטָלוּ
מרקם

באור

לעיניהם להוציא להם מים מן הסלע, ונקרא בשם מסה ומריבה, ואח"ז נאה עליהם שם מלחמת עמלק, ולכן הזכירו בקנרה ולא היה שם מים כי הוא המקום הנזכר והגולע בו. (רמב"ן)

מִקָּדֵשׁ וַיַּחֲנוּ בְּהַר הָהָר בִּקְצֵה
אֶרֶץ אֱדוֹם: לח וַיַּעַל אַהֲרֹן
הַכֹּהֵן אֶל־הַר הָהָר עַל־פִּי יְהוָה
וַיָּמָת שָׁם בִּשְׁנַת הָאַרְבָּעִים
לְצֵאת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ
מִצְרַיִם בַּחֹדֶשׁ הַחֲמִישִׁי בְּאֶחָד
לַחֹדֶשׁ: לט וְאַהֲרֹן בֶּן־שָׁלֹשׁ
וְעֶשְׂרִים וּמְאַת שָׁנָה בְּמֹתוֹ בְּהַר
הָהָר: ס מ וַיִּשְׁמַע הַכְּנַעֲנִי
מֶלֶךְ עֲרָד וְהוּא יֹשֵׁב בַּנֶּגֶב
בְּאֶרֶץ כְּנָעַן בְּבֹא בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:
מא וַיִּסְעוּ מֵהֹר הָהָר וַיַּחֲנוּ
בְּצַלְמֹנָה: מב וַיִּסְעוּ מִצַּלְמֹנָה
וַיַּחֲנוּ בְּפוּנֹן: מג וַיִּסְעוּ מִפּוּנֹן
ויחנו

תרגום אשכנזי קפב

בראַכען זיא אויף: אונד לאַגערטען זיך אַם געבירגע הר, אַן דער אַנפאַנגגראַנצע דעז לאַנדעז אדום: (לח) היר גינג דער פריזטער אהרן, אויף בעפעהל דעז עוויגען, אויף דען בערג הר, אונד שטאַרב דאַזעלבזט: דיזעז געשאַה אים פירציגזטען יאַהרע דעז אויזצוגז דער קינדער ישראל'ז אויז מצרים, אַם ערזטען טאַגע דעז פינפ־טען מאָנאַטז: (לט) אהרן וואַר הונדערט אונד דרייא אונד צוואַנציג יאַהרע אַלט: אַלז ער אויף דעם געבירגע הר שטאַרב: (מ) אום עבען דיזע צייט ערפאָהר דער כנעני, קאָניג צו ערד, דער אַן דער מיטטאַגזייטע דעז לאַנדעז כנען וואָהנטע: דען אַנצוג דער קינדער ישראל'ז: (מא) פאָן דעם געבירגע הר בראַכען זיא אויף: אונד לאַגערטען זיך צו צלמנה: (מב) פאָן צלמנה בראַכען זיא אויף: אונד לאַגערטען זיך צו פונן: (מג) פאָן פונן בראַכען

תרגום אונקלוס

מֵרְקָם וּשְׁרוֹ בְּהוֹר טוּרָא בְּסָיְפֵי אַרְעָא
דֶאֱדוֹם: (לח) וּסְלִיק אַהֲרֹן כַּהֲנָא
לְהוֹר טוּרָא עַל־מֵימְרָא דַיְיָ וּמִית
תַּמָּן בִּשְׁנַת אַרְבְּעִין לְמֵיפַּק בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאַרְעָא דְמִצְרַיִם בְּיַרְחָא חֲמִישָׁאָה
בְּחַד לְיַרְחָא: (לט) וְאַהֲרֹן בַּר־מְאָה וְעֶשְׂרִין וּתְלַת שְׁנִין כַּד־מִית בְּהוֹר טוּרָא:
(מ) וּשְׁמַע כְּנַעֲנָאָה מַלְכָא דַעֲרָד וְהוּא יָתִיב בְּדָרוֹמָא בְּאַרְעָא דִכְנָעַן בְּמֵיתֵי
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: (מא) וְנָטְלוּ מֵהוֹר טוּרָא וּשְׁרוֹ בְּצַלְמוֹנָה: (מב) וְנָטְלוּ מִצַּלְמוֹנָה
וּשְׁרוֹ בְּפוּנוֹן: (מג) וְנָטְלוּ מִפּוּנוֹן

רש"י

(תהלים ק"ד): (לח) על פי ה' · מלמד שמת בנשיקה: (מ) ושמע הכנעני · כאן למדך שמיתת אהרן היא השמועה שנסתלקו ענני כבוד

באור

(ריש"ן): (מ) וישמע הכנעני מלך ערד, דנק עס סוף הכתוב וכיאורו שמע בנוא בני ישראל

וַיַּחֲנוּ בְּאֹבֹת׃ מד וַיִּסְעוּ מֵאֹבֹת
וַיַּחֲנוּ בְּעִיֵּי הָעֲבָרִים בְּגְבוּל
מוֹאָב׃ מה וַיִּסְעוּ מֵעִיִּים וַיַּחֲנוּ
בְּדִיבֹן גָּד׃ מו וַיִּסְעוּ מִדִּיבֹן גָּד
וַיַּחֲנוּ בְּעַלְמֹן דִּבְלָתָיְמָה׃
מז וַיִּסְעוּ מֵעַלְמֹן דִּבְלָתָיְמָה
וַיַּחֲנוּ בְּהָרֵי הָעֲבָרִים לִפְנֵי נְבוֹ׃
מח וַיִּסְעוּ מֵהָרֵי הָעֲבָרִים וַיַּחֲנוּ
בְּעַרְבֹת מוֹאָב עַל יַרְדֵּן יְרִחוֹ׃
מט וַיַּחֲנוּ עַל־הַיַּרְדֵּן מִבֵּית
הַיְשִׁמֹת עַד אָבֵל הַשִּׁטִּים
בְּעַרְבֹת מוֹאָב׃ ס שלישי חמישי

ראַלען זיא אויף: אונד לאַגערטען זיך צו אבת: (מד) פאָן אבת ראַלען זיא אויף: אונד לאַגערטען זיך צו עיי העברים, אַן דער גראָנצע מואב'ז: (מה) פאָן עיים ראַלען זיא אויף: אונד לאַגערטען זיך צו דיבן גד: (מו) פאָן דיבן גד ראַלען זיא אויף: אונד לאַגערטען זיך צו עלמן דבלתימה: (מז) פאָן עלמן דבלתימה ראַלען זיא אויף: אונד לאַגערטען זיך אַם געבירגע עברים, געגען נבו איבער: (מח) פאָן דען געבירגען עברים ראַלען זיא אויף אונד לאַגערטען זיך אין דען געפילדען מואב'ז אַם ירדן געגען ירחו איבער: (מט) איהר לאַגער ערשטרעקטע זיך אין דען געפילדען מואב'ז, אַם ירדן, פאָן בית השימת ביז נאַך אבל השטים הין:

רש"י

כבוד וכסבול שנתנה רשות להלחם בישראל לפיכך חזר וכתבה: (מד) בעיי העברים לשון חרבות ותלים כמו לעי הסדה (מיכה ז') שמו את ירושלים לעיים (תהלים ע"ט): (מט) מבית הישימו' עד אבל השטי' כאן למדך שיעור מקנה ישראל שנים עשר מיל דאמר

תרגום אונקלוס

מִפּוּגָן וּשְׁרוּ בְּאוֹבוֹת: (מד) וְנָטְלוּ מֵאוֹבוֹת וּשְׁרוּ בְּטְגִיזַת עֲבָרָאֵי בִּתְחוּם מוֹאָב: (מה) וְנָטְלוּ מִטְּגִיזָתָא וּשְׁרוּ בְּדִיבוֹן גָּד: (מו) וְנָטְלוּ מִדִּיבוֹן גָּד וּשְׁרוּ בְּעַלְמוֹן דִּבְלָתָיְמָה: (מז) וְנָטְלוּ מֵעַלְמוֹן דִּבְלָתָיְמָה וּשְׁרוּ בְּטוּרֵי דַעֲבָרָאֵי דְּקֳדָם נְבוֹ: (מח) וְנָטְלוּ מִטּוּרֵי דַעֲבָרָאֵי וּשְׁרוּ בְּמֵישְׁרָיָא דְּמוֹאָב עַל יַרְדְּנָא דִּירִיחוֹ: (מט) וּשְׁרוּ עַל יַרְדְּנָא מִבֵּית יְשִׁימוֹת עַד מֵישַׁר שִׁיטִין בְּמֵישְׁרָיָא דְּמוֹאָב: וטליל

באור

ישראל, וע"ז יעיד הלחתנו במלת כנען שהוא מפסיק יותר מהזקף שבמלת ערד, כדין מלשון מוסגר. ולא הזכיר מה אירע להם בדבר הזה, אבל יזכיר בקצרה מה שאירע להם אחר מיתת אהרן, כי הענין הזה כבר מפורש בפרשת חקת: (מו) ויחנו בעלמן דבלתימה, יתכן שהיו שני מקומות נקראים עלמון, והזכירו הכתוב כאן בהבדלו שהוא העלמון הסמוך לדבלתי', ולכן הוצרך ה"א בסופה שהוא במקום למ"ד בתחלתה, כי מצאנו שם המקום ההוא בלא ה"א, ועל דיבן ועל נבו ועל בית דבלתים (ירמיה מ"ח כ"ב): (מט) מביה הישמת, המ"ם לשעור המקום, ל"ב

שהיה

נ וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה בְּעַרְבֹת
מוֹאָב עַל־יַרְדֵּן יְרִיחוֹ לֵאמֹר׃
נא דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ
אֲלֵהֶם כִּי אַתֶּם עֹבְרִים אֶת־
הַיַּרְדֵּן אֶל־אֶרֶץ כְּנָעַן׃
נב וְהוֹרַשְׁתֶּם אֶת־כָּל־יֹשְׁבֵי
הָאָרֶץ מִפְּנֵיכֶם וְאִבַּדְתֶּם אֶת
כָּל־מַשְׂכִּיתָם וְאֶת כָּל־צַלְמֵי
מַסֵּכָתָם תְּאַבֵּדוּ וְאֶת כָּל־
במותם

(נ) אין דיזען געפילדן מאב׳ז׳: אם ירדן, ירחו געגענ־איבער, רעדעטע דער עוויגע מיט משה אונד שפראך: (נא) רעדע מיט דען קינדערן ישראל׳ז אונד זאגע איהנען: איהר ווערדעט נון איבער דען ירדן געהן, אונד אין דאז לאנד כנען קאממען: (נב) דאז־זעלבזט זאללט איהר אללע איינוואהנער דעז לאנדעז אויזטרייבען דיא שוואבילדער איהרער גאטצען צערשטאה־רען: איהרע געגאסנע בילד־זיילען צערשטאהרען, אונד איהרע

תרגום אונקלוס

(נ) ומליל יי עם משה במישרי מואב על־ירדנא דיריחו למימר:
(נא) מליל עם בני ישראל ותימר להון ארי אתון עברין ית ירדנא לארעא דכנען: (נב) ותתרכון ית כל יתבי ארעא מן קדמיכון ותאבדון ית כל בית סגדתהון וית כל צלמי מתכתהון תאבדון וית כל במתהון
להשתחות עליה: מסכותם כתרגומו

רש"י

דאמר רבה בר בר חנה לדידי חזי לי ההוא אתרא וכולי: אבל השטים מיסור של שטים אבל שמו: (נא) כי אתם עוברים את הירדן וגומר והורשתם וגומר והלא כמה פעמים הוזהרו על כך אלא כך אמר להם משה כשאתם עוברים בירדן ביבשה ע"מ כן תעברו ואם לאו מים באים ושוטפין אתכן וכן מפיטו שאמר להם יהושע בעודם בירדן: (נב) והורשתם וגרשתם: משכיתם כתרגומו בית סגדתהון על שם שהיו מסככין את הקרקע בגבפה אבנים של שיש להשתחות עליהם בפשוטי ידים ורגלים כלכתיב ואבן משכית לא תתנו באר־לכם מתכתהון

באור

שהיה המחנה נטושה כ"כ מן בית השיטים עד אבל השטים: (נב) והורשתם, לשון גרושין והעד מלת מפניכם: משכיתם, כמו אבן משכית (ויקרא כ"ו ו׳), ועניני מבואר שם: ורש"י ז"ל כתב משכיתם כתרגומו בית סגדתהון, על שם שהיו מסכבים את הקרקע בגבפה של שיש להשתחות עליה בפשוט ידים ורגלים, כלכתיב (שם) ואבן משכית לא תתנו באר־לכם להשתחוו׳ עליה ע"כ, ועד היום נשארו מן אבני שיש ההם ובהן טורות נחות ומזוזות, חרותות ומשובטות בחתיכות קטנות מאבן שיש, הנבועות בכל מיני נבע ותחובות שמה זו בנד זו, עד שיתשוב הרוחה שהיא מלאכת המגייר במיני נבעים, והמלאכה היא חשובה בעיני גדולי האומות עד שישקלו זהב מחירה, ונקראת בלשונם (אוזזאקיב), לא ידעו המחברים את מוכח התיבה ההיא, חולי זהב מחירה, ונקראת בלשונם (אוזזאקיב), לא ידעו המחברים את מוכח התיבה ההיא, חולי היא מקולקלת מן משכית, והדבר ידוע שכל הגיורים ההם נעשו לצורך עבודתם: ואת כל בטותם, מקומות הגבוהים אשר עליהן יזבחו לאלהיהן, וכן מתורגם בלשון חשכנז:

בְּמוֹתָם תִּשְׁמִידוּ׃ נג וְהוֹרַשְׁתֶּם אֶת־הָאָרֶץ וְיָשַׁבְתֶּם־בָּהּ כִּי לָכֶם נָתַתִּי אֶת־הָאָרֶץ לָרֶשֶׁת אֹתָהּ׃ נד וְהִתְנַחַלְתֶּם אֶת־הָאָרֶץ בְּגוֹרָל לְמִשְׁפְּחֹתֵיכֶם לָרַב תַּרְבּוּ אֶת־נַחֲלָתוֹ וְלַמְּעַט תַּמְעִיט אֶת־נַחֲלָתוֹ אֶל אֲשֶׁר יֵצֵא לוֹ שָׁמָּה הַגּוֹרָל לוֹ יִהְיֶה לְמַטּוֹת אֲבֹתֵיכֶם תִּתְנָחָלוּ׃ נה וְאִם־לֹא תוֹרִישׁוּ אֶת־יֹשְׁבֵי

הארץ

איהרע אָפּפערהאָהען פערניכטען: (נג) ווען איהר אויף דיזע ווייזע דיא איינוואָהנער אויזגעטריבען, זאָ בעזעצט איך דאַזעלבוט: דען איך איבער געבע איך דיזע לאַנד, עז איינצונעהמען: (נד) דורך דאַז לאָז זאָללט איהר דאַז לאַנד, נאַך דען פאַמיליען פערטהיילען, דיא שטאָרקרע פאַמיליע בעקאָמט מעהר, אונד דיא שוואָכרע ווענינגער לאַנד, אַן דעריענינגען שטעללע, וואָהין איהר לאָז אויזגעפאַללען, דאַ ווירד איהר זאָללען אַנגעוויזען: דאָך זאָ, דאַס דיא פאַמיליענשטאָممע צוזאַמען בלייבען: (נה) ווען איהר אַבער דיא איינוואָהנער דעז לאַנדעז ניכט אויזטרייבט זאָ

רש״י

מתכתהון: (נג) והורשתם את הארץ. והורשתם אותה מיושביה ואז וישבתם בה תוכלו להתקיים בה ואם לאו לא תוכלו להתקיים בה: (נד) אל אשר יצא לו שמה. מקרא קצר הוא זה אל מקום אשר יצא לו שמה הגורל לו יהי׳: למטות אבותיכ׳. לפי משבטן יוכלו מלכים. דבר אחר בשנים עשר גבולין כמנין השבטים

תרגום אונקלוס

קְטוֹתְהוֹן תְּשֵׁיצוּן: (נג) וּתְתָרְכוּן יָת יָתְבֵי אַרְעָא וְתִתְּבוּן בָּהּ אֲרֵי לְכוֹן יְהַבִּית יָת אַרְעָא לְמֵירַת יָתָהּ׃ (נד) וְתַחְסְנוּן יָת אַרְעָא בְּעַדְבָא לְזַרְעֵיתְכוֹן לְסַגִּיאֵי תִּסְגּוּן יָת אֲחֻסְנַתְּהוֹן וְלְזְעִירֵי תַּזְעִירוּן יָת אֲחֻסְנַתְּהוֹן לְדֵיפּוֹק לֵיהּ תְּהֵוֶן עַדְבָא דִּי לֵיהּ יְהֵי לְשִׁבְטֵי אֲבָהָתְכוֹן תִּתְחַסְּנוּן׃ (נה) וְאִם לָא תְּתָרְכוּן יָת יָתְבֵי

ארעא

באור

(נג) והורשתם, ענינו וכאשר תורישו את יושבי הארץ על כל האופנים אשר הזהרתיך לו וישבתם בה, ונפסוק כ״ה יכסיל התנאי ואם לא תורישו וגו׳: והורשתם את הארץ, כנגד הזכר פעמים רבות שבנין הזה הורלתו לשון גירושין, וטעם את הארץ, את יושבי הארץ, וכן רבים, וכן תרגם אונקלוס ותשבמו: (נד) והתנחלתם, מעטים כמוכים בבנין התפעל שהוא יוכח כי הארץ הוא הפעול, וכן והתחויתם לכם: לרב הרבו, המקר׳ הזה פירשתי בפרשת פינחס בענין חלוקת הארץ בשם הרמב״ן ע״ש (נה) ואם לא תורישו, כפילת התנאי שבפסוק נ״ג: לשבים, מלחמו הנני אך את דרכך (הושע ב׳ ח׳). בקמ״ץ הפ״ת, והשם ממנו כמשוכת חדק (משלי ט״ו י״ט), ורלה שרשו שוך, ויהי׳ הדגש בחלת לשבים תמורת הנח כמו שנמלא פעמים רבות ושנינו לשון קוצים וברקנים, ולכן נקרא גם גדר הכרמים והגנות משוכה, לפי שנעשה

ארץ מפניכם והיה אשר א
תותירו מהם לשכים בעיניכם
ולצנינם בצדיכם וצררו אתכם
על־הארץ אשר אתם ישבים
בה: ט והיה כאשר דמיתי
לעשות להם אעשה לכם: פ
ל וידבר יהוה אל־משה
לאמר: ב צו את־בני ישראל
ואמרת אליהם כי־אתם באים
אל־הארץ כנען זאת הארץ
אשר

זא ווערדען דיאיעניגע, דיא
איהר איבריג לאסט, אייך
דארנער אין דען אויגען, אונד
שטאכעלן אין דער זייטע
ווערדען: אונד אייך אין דעם
לאנדע, אין וועלכעם איהר
וואהנט, איממער פיינדזעליג
בעהאנדעלן: (ט) אלזדען
ווערדע איך אייך געשעהן
לאסען, וואו איך בעשלאסען
האטטע איהנען צו טהון:
לד (א) דער עוויגע רעדעטע
מיט משה אונד
שפראך: (ב) געבוטע דען
קינדערן ישראל׳ז, אונד
זאגע צו איהנען: דאס איהר
יעצט אין דאס לאנד כנען
קאממט: זא בעמערקט דאס
לאנד, דאס

תרגום אונקלוס

ארעא מן קדמיכון ויהי דתשארון
מנהון לסיען נטלן זיין לקבליכון
ולשרין מפקנכון לכון ויעיקון לכון
על ארעא די אתון יתבין בה:
(ט) ויהא כמא די חשבית למעבד
להון אעבד לכון:
לד (א) ומליל יי עם משה למימר:
(ב) פקיד ית בני ישראל ותימר
להון ארי אתון עאלין לארעא דכנען
דא ארעא די

רש״י

השבטים: (נה) והיה אשר תותירו מהם • יהיו לכם לרעה: לשכים בעיניכם • ליתדות האוקרות עיניכם תרגם של יתדות שיכאו, ולצנינים • פותרים בו הסותרים לשון מסוכת קוצים הסוככת אתכם לסנוד ולכלות אתכם מאון יוכל ובא: וצררו אתכם • כתרגומו:
לד (ב) זאת הארץ וגו׳ • למי שהרבה מצות טהנות בארץ ואינם מוהגת בחוצה לארץ הוצרך לכתוב מצרני גבולי רוחותיה מ״ב לומ׳ לך מן הגדולי׳ הללו ולפנים המצות נוהגות: תפל לכם • על שם שנחלק׳ בגורל נקראת חלוקן לשון נפילה ומדרש אגדה אומר על ידי שהפי׳ הקדוש ברוך הוא שריסס של שבעים אומות מן השמים

באור

בשבעה מן הקוצים: ולצנינים, עכני כמו לשכים, ושרשו נכן, ופעמים תהיה בחסרון אות הכפל ויושלם ע״י הדגש, כמו צנים פחים (משלי ד״כ ה׳) • ושכין המליכה הזאת שהגוי׳ הטותרים אותו ויכאיבו את ישראל, כמו הקוצים שבעין או הקין אחד התחוב בבשר האדם, שכל עוד שלא יסירו משם יזיק ויכאיב באין מרפא, כן יעיקו ויצרו האומות את ישראל, כמ״ש וצררו אתכם וגו׳: והמתרגם האחרי תרגם לשכים בעיניכם, לסיען נטלין זייכן לקבלכון, וכן תרגם ולשטן בגדיכן (יהושע ד״ג י״ג), לסיען נטלין זיין • ולצנינים בגליכן תרגם ולמסירין מקפנכן:
(נו) כאשר דמיתי, כאשר חשבתי, וכן ת״א:

אֲשֶׁר תִּפֹּל לָכֶם בְּנַחֲלָה אֶרֶץ
כְּנַעַן לִגְבֻלֹתֶיהָ׃ ג וְהָיָה לָכֶם
פְּאַת־נֶגֶב מִמִּדְבַּר־צִן עַל־יְדֵי
אֱדוֹם וְהָיָה לָכֶם גְּבוּל נֶגֶב
מִקְצֵה יַם־הַמֶּלַח קֵדְמָה׃ ד וְנָסַב
לכם

דאז אייך אלז איין ערבגוט צופאללען זאלל, דאז לאנד כנען נאך זיינען גראנצען: (ג) דיא עקקע געגען מיטטאג איזט אן דער ווזטע צן, בייא אדום: דיא זידליכע גראנצע זאלל זיך פאם ענדע דעז זאלצטעערז אנפאנגען, געטליך צור מארגענזייטע

ווענדעט

דעזזעלבען: (ד) פאן דאז

רש"י

המי' וכפתן לפני משה אמר לו ראה אין בהן עוד כח: (ג) והי' לכם פאת נגב. רוח דרומי' אשר מן המזרח למערב: מדבר צין. אשר אכל אדום מתחילת מקצוע דרומית מזרחית של ארץ תשעת המטות כיצד שלש ארבעות יושבות בדרומ' של ארץ ישראל זו אכל זו קצת ארץ מצרים וארץ אדום כולה וארץ מואב כולה ארץ מצרים במקצוע דרומית מערבית שנאמר בפרשה זו מעצמון כחלה מצרים והיו תוצאותיו הימה וכחל מצרים היה מהלך על פני כל ארץ מצרים שנאמר מן השיחור אשר על פני מצרים (יהושע י"ג) ומפסיק בין ארץ מצרים לארץ ישראל וארץ אדום אכלה לצד המזרח וארץ מואב אכל ארץ אדום נסוף הדרום למזרח וכשיצאו ישראל ממצרים אם רצה המקום לקרב את כניסתם לארץ היה מעבירם את הגילום לצד נפון ולארץ ישראל ולא עשה כן וזהו שנאמר ולא נחם אלהים דרך ארץ פלשתים שהם יושבים על הים במערבה של ארץ כנען שנאמר בפלשתי' יושבי חבל הים גוי כרתים (צפני' ב') ולא נחם אותו הדרך אלא הסיבן והוציא' דרך דרומה אל המדבר והוא שקראו יחזקאל מדבר העמים (בסימן כ') לפי שהיו כמה אומות יושבות בנדה, והולכין אכל דרומה מן המערב כלפי מזרח תמיד עד שבאו לדרומה של ארץ אדום ובקשו ממלך אדום שיניחם לעבור דרך ארצו ולהכנס לארץ דרך רחבה ולא רצה והוצרכו לסבוב את כל דרומה של אדום עד בואם לדרומה שלארץ מואב שנאמר ונסב אל מלך מואב שלח ולא אבה (שופטים י"א) והלכו כל דרומה של מואב עד סופו ומשם הפכו פניהם לנפון עד שסבבו כל מצר מזרחי שלה לרחבה וכשבאו לארץ מואב את ארץ סיחון ועוג שהיו יושבים במזרחה של ארץ כנען והירדן מפסיק ביניהם וזהו שנאמר ביפתח וילך במדבר וסב את ארץ אדום ואת ארץ מואב וגו' ממזרח שמש לארץ מואב (שם) וכבשו את ארץ סיחון ועוג שהיה בנפונה של ארץ מואב וקרבו עד הירדן והוא כנגד מקום נפונה

תרגום אונקלוס

דִּי תִתְפְּלַג לְכוֹן בְּאַחֲסָנָא אַרְעָא
דִכְנָעַן לִתְחוּמָהָא׃ (ג) וִיהֵי לְכוֹן רוּחָא
דְרוֹמָא מִמַּדְבְּרָא דְצִין עַל תְּחוּם
אֱדוֹם וִיהֵי לְכוֹן תְּחוּם דְּרוֹמָא מִסְּיָפֵי
יַמָּא דְמִלְחָא קְדוּמָא׃ (ד) וְיִסְחַר
לכון

באור

לד (כ) זאת הארץ, לפי שהרבה מצות טהגת בארץ ואינן טהגות בחוצה לארץ, הוצרך לכתוב מגרני גבולי רוחותיה סביב, לומר לך מן הגבולים הללו ולפנים הם מצות טהגות. (רש"י) הפול לכם, על שם שנתחלקה בגורל נקרא חלוקה לשון נפילה, וכן תל' דתתפלג, וכן הלשון ישתמש בהשאלה הזאת (לו פלגלן): (ג) פאת נגב, מתחיל במקצוע דרומית מזרחית, וכובב והלך אל המערב, ומשם אל הנפון, ואל המזרח עד שיבוא למקום שהתחיל בו על ידי אדום, כמו ך לאדום, כי אדום בדרומו של ארץ ישראל, וים המלח מתחיל בקצה הדרום ומגיע לצד מזרח, ומדבר צין למערבו של ים המלח: מקצה ים המלח קדמה, גבול הים יהיה למזרחו של ים המלח, והים לפנים מן הגבול: (ד) ונסב לכם, שם הגבול בולט ומשם

בדרומו

לְכֶם הַגְּבוּל מִנֶּגֶב לְמַעֲלֵה
עַקְרַבִּים וְעָבַר צִנָּה וְהָיוּ
תֹוצְאֹתָיו מִנֶּגֶב לְקָדֵשׁ בַּרְנֵעַ
וְיָצָא חֲצַר־אַדָּר וְעָבַר עַצְמֹנָה :
ה וְנָסַב הַגְּבוּל מֵעַצְמֹון נַחְלָה
מִצְרַיִם וְהָיוּ תֹוצְאֹתָיו הַיָּמָּה :

וגבול — והיו קרי

תרגום אשכנזי קפה

ווענדעט זיא זיך צור מיט־
טאָגליכען זייטע דער האָדהע
עקרבים , נאַך צן , ווייכט
אויז צור מיטטאָגליכען זייטע
פֿאָן קדש ברנע : נאַך חצר
אדר , פֿאָן דאַ נאַך עצמ
(ה) פֿאָן עצמן ווענדעט זיך
דיא גראָנצע נאַך דעם באַך
מצרים : אונד רייכט ביז אַן
דאַז מעער : זאָדען

תרגום אונקלוס

לְכֹון תְּחוּמָא מִדְּרוֹמָא לְמַסְקָנָא
דְּעַקְרַבִּים וְיַעְבַּר לְצִין וִיהֹון מַפְקָנוֹהִי
מִדְּרוֹמָא לְרֻקַם גֵּיאָה וְיִפּוק לְחַצַר
אֲדַר וְיַעְבַּר לְעַצְמוֹן : (ה) וְיַסְחַר
תְּחוּמָא מֵעַצְמוֹן לְנַחְלָא דְּמִצְרַיִם
וִיהֹון מַפְקָנוֹהִי לְמַעַרְבָא : ותחום

רש"י

כפוכה מערבה של ארץ מואב כמנא שארץ כנען שבעבר הירדן למערב היה מקבוע דרומית מזרחית שלה אבל אחו' : (ד) ונסב לכם הגבול מנגב למעלה עקרבי' . כל מקום שנאמר ונסב או ויצא מלמד שלא היה המגר שוה אלא הולך ויוצא לאחר המגר יוצא ושוקס לכל כפולו של עולם באלכסון למערב ועובר המגר בד ומה של מעלה עקרבים נמצא מעלה עקרבי' כפנים מן המגר : ועבר צנה . אל כין כמו מגרימה : והיו תוצאותיו . קצותיו בדרומ' של קדש ברנע : ויצא חצר אדר . מתפשט המגר ומרחיב לצד כפון של עולם וכמשך עוד באלכסון למער' ובא לו לחצר אדר ומשם לעצמון ומשם לנחל מצרים ול' ונסב האמור כאן לפי שכתב ויצא חצר אדר שהתחיל להרחיב משעבר את קדש ברנע ורוחב אותה רצועה שנלטה לצד כפון היתה מקדש ברנע עד עצמון ומשם והלאה כתקנר המגר ונסב לצד הדרום ובא לו לנחל מצרים ומשם לצד המערב אל הים הגדול שהוא מצד מערבה של כל ארץ ישראל כמנא שנחל מצרים במקבוע מערבית דרומית : (ה) והיה תוצאותיו הימה .

אל

באור

בדרומו של מעלה עקרבים , כמנא מעלה עקרבים לפנים מן המגר : ועבר צנה , אל כין , כמו מגרימה : תוצאתיו , קרמותיו בדרומו של קדש ברנע , ומשם כמשך הגבול לצד מערב אל חצר אדר ומשם לעצמה , שהם במקבוע דרומית מערבית של ארץ ישראל : (ה) נחלה מצרים , כמו אל נחל מצרים , והנה יב"ע תרגומו כילום למגרלי , ומפרשי' אומרו שאינו הכילום , כי הוא נקרא יאור , ועם שאין מזה הכרע , כי ידוע שנהר כילום עולה ומשקה את ארץ מצרים , ומימיו מתכנסים בחפירות ובטרות עשויות לכך בנכון , להשקות את השדות , ויתכן שבמקום שהמים מכונסים נקראו יאורים , ובמקום שהם נמשכין והולכין אל הים הגדול נקראו נהר או נחל , מ"מ משמע כדבריהם , שאין הכילום השובר בארץ מצרים מגבולי הארץ , ונחל מצרים הוא הסיחול הסופך לים במקבוע דרומי מערבי של ארץ ישראל , וכן כתב רש"י ז"ל בסוף ספר יחזקאל (מ"ח כ"ו) , (ובדברי הימים א' ט"ג ג') כתיב ויקהל דוד את כל ישראל מן שיחור מצרים עד לבא חמת , שהוא ממערב ארץ ישראל למזרחה , ובמקום אחר נקרא נחל הערבה , שכן כתוב ולאנו אתכם מלבא חמת עד נחל הערבה , ופירש"י ז"ל עד נחל המערבה נחל מצרים שהוא במקבוע דרומית מערבית עד כאן : ובספר כפתור ופרח (מר' יצחק הכהן בן ר' משה הפרחי , שהיה ממגורשי ברפת בשנת ס"ו לאלף השני , כמו שכתב הוא בעצמו בפרק כ"ח מחבורו הנלפס בוויניציי , על כל הדברים הטוהגים בארץ ישראל , ומדבר מבנין ירושלים והמקדש והעיירות שבארץ ישראל ,

ומ"עור

תרגום אשכנזי

(ו) זאָדען דיא גראָנצע געגען אַבענד, דיר זאָלל דאַז גראָסע מעער אייערע גראָנצע זיין: דיזעז אַלליין זייא צור אַבענדזייטע אייערע גראָנצע: (ז) צור מיטטערנאַכטזייטע דאַבט איהר פאָלגענדע גראָנצע: פאָם גראָסען מעערע אַן ציהט איהר איינע גראָנצלינע נאַך

מסעי לד

ו וּגְבוּל יָם וְהָיָה לָכֶם הַיָּם הַגָּדוֹל וּגְבוּל זֶה יִהְיֶה לָכֶם גְּבוּל יָם: ז וְזֶה יִהְיֶה לָכֶם גְּבוּל צָפוֹן מִן הַיָּם הַגָּדֹל תְּתָאוּ לָכֶם

הר

רש"י

אל מכר המערב שאין עוד גבול כנגד מאריך לנגד המערב מסס והלאה: (ו) וגבול ים. ומכר מערבי מהו: והיה לכם הים הגדול. למכר וגבול הכסין שבתוך הים אף הם מן הגבול והם אייס שקורין איזל"ס (וקורין איל"ס. בל"ת אימזעלן): (ז) גבול צפון. מכר צפון: מן הים הגדול תתאו לכם הר ההר. שהוא במקצוע צפונית מערבי' ורחבו משפיע וכבנס לתוך הים ויש מרוחב הים לפנים היימנו וחוצה היימנו: תתאו. תשפיעו לכם לנטות ממערב לצפון אל הר ההר: תתאו. ל' סיבה כמו אל תא הרני' (מלכים א' י"ד) ותא השער (יחזקאל מ') היגיע שקורין אפגדי"ן (והוא אפגטיי"ן בל"ת אבטיינ)

שהוא

תרגום אונקלוס

(ו) וּתְחוּם מַעַרְבָא וִיהֵי לְכוֹן יַמָּא רַבָּא וּתְחוּמָא דֵין יְהֵי לְכוֹן תְּחוּם מַעַרְבָא: (ז) וְדֵין יְהֵי לְכוֹן תְּחוּם צְפוֹנָא מִן יַמָּא רַבָּא תְּבַוְּנוּן לְכוֹן

הר

דעם

באור

ומשעור המדות והמשכנות, והרבה טרח הרב ההוא וענר על אדמת ישראל, עלה הריש וירד נקעות לדעת ענוניה, והחבור ההוא יקר עד מאוד, לא ראיתיו כי אם בבית הספר של מורי הגאון מהור"ר נפי היכם ב"י אב"ד דקהלתנו י"עא, ומאז ממנו כ"י בביבליאטעקא של מהר"ד אפנהיימר המפורסמת), היבא שכן דעת ר' סעדיה גאון, כי תרגם נחלה מגרים (ואל אל עריב), וכתב ז"ל, בלכתך מעזה למצרים תמצא זה לכמו שלשת ימים לו פחות מזה, תחתוך ממוך לכניסתו ליש כמטחוי קשת ותלך, וכן קורין לו העס עד היום (ואל אל עריב) כלומר נחל סכות, ומסתברא שהוא שוכה, שבאמ' עליו (יהושע ט"ו מ"ח) ובהר שמיר ויתיר ושוכה, האמנם יש לדרוש מכרון כמו יום עיר שמה שוכה וסמיך לה יתיר שקורין (עתיר), וכתיב (שם פסוק מ"ז) אשדוד ובנותיה וחצריה עזה ובנותיה וחצריה עד נחל מצרים והים הגדול וגבול, ואחר כן כתיב ובהר וגו' ודע כי ההרים למזרח סמוכים ליש כאלף אמה במקום ההוא, ועוד היו' מקובל אבל הכל שמה שמפסי' בין ארץ כנען, שקורין לו (בלד אל שיאם) ובין ארץ מצרים הוא זה הנחל עכ"ל המחבר ההוא: והנה במפות ארץ נפי שביד"ו שמו נחל מצרים לבדו בגבול חלקו של יהודה עד עזה ושם הוא סופך אל הים האמצעי, ונחל שיחור לבדו הולך שכח נחל מצרים במדבר בארץ אדום וסופך גם הוא אל הים הגדול, אלא שאין לסמוך על המפות הללו, כי משמעות הכתובים שנחל מצרים והשיחור ונחל המערבה הכל אחד: והנה מה שאמר ונסב הגבול, הכוונה שמעצמון יתקצר הגבול המערבי ויטה מעט לצד מזרח עד בואו אל הנחל, ושם יהיה הנחל הגדול עד הים הגדול, שהוא הים האמצעי למערבה של ארץ ישראל: הימה, אונקלוס תרגומו לימא, וכן משמע מה"א הידיע', שעל הרוח המערבי לא תתכן הידיעה, ואולם יב"ע תרגומו למערבא, וכ"כ רש"י והרשב"ם, א מכר המערב, אין עוד גבול כנגד מאריך לנגד המערב מסס והלאה: (ו) וגבול ים, ומכר מערבי, מהו? הים הגדול הוא הגבול בעצמו לנגד מערב: וגבול, חכמים פירשו לרבות כסין שבים, אחר הם מגבול א"י, והם האייס שקורין (איזל"ם) (רש"י), ובל"ת (אימזלן): (ז) גבול צפון, מכר צפון: תתאו,

אונקלוס

מסעי לד

הֹר הָהָר׃ ח מֵהֹר הָהָר תִּתְאוּ לְבֹא חֲמָת וְהָיוּ תּוֹצְאֹת הַגְּבֻל צדרה

תרגום אשכנזי קפו

דעם בערגע הר׃ (ח) פֹּאם בערגע הר ציהעט איהר דיא גראֶנצליניע נאַך חמת׃ פֹּאן דאַ געהט דיא גראֶנצע הינויך נאַך

תרגום אונקלוס

הור טוּרָא׃ (ח) מֵהוֹר טוּרָא תְּכוּנוּן לְמֶעֱל חֲמָת וִיהוֹן מַפְּקָנוֹהִי דִּתְחוּמָא לצדד

רש״י

שהוא מוסב ומשופע׃ (ח) מהר ההר׃ תסבו ותלכו אל מכר הנפון לנד המזרח ותפגעו בלבא חמת

באור

אונקלוס תרגומו תכונון, מלשון כוונה, (אייער אויגנמערק האלטן), קרוב לענין תאוה, והיה א״כ מסרסו: ורש״י פי׳ מלשון סיבה, כמו אל תא הלכים (ל״ה ב׳ י״ב י״ח), ותאי שאר היניע (יחזקאל מ׳ י׳), שקורין אפנדי״ן, (ובערש״י כ״י אפנטוי״ן, בל״א אבשים״יג), שהוא מוסב ומשופע, ועניכו תשפעו לכם לנטות ממערב לנפון אל הר ההר, ולדעת הרשב״ם והראב״ע והרל״ק הוא מלשון נגול, וכמוהו עד תאות נבעות עולם (בראשית מ״ט כ״ו), ויתכן לדעתם שיהיה גם והתוית תיו (יחזקאל ט׳ ד׳) מעניכו, ושרשם תאה או תוה, ויתחלפו האל״ף והתי״ו כדרכם בכמה מקומות, ועניכו, הכולל עצות הסימן וההכר, בפרט סימני הגבול והמכר, ואחר יתחלף האל״ף עם החי״ת יקרא תחום הרגיל בדברי רז״ל לענין הזה: הר ההר, אינו הר ההר שמת בו אהרן, וכמו שכתב רש״י ז״ל, (בביאור תחומי הארץ שבסוף הספר): שההר הוא בחוצה לארץ מזרחי דרומי לארץ ישראל, וזה ההר מקבתו בארץ, נקרא בלשון חז״ל (ביטין דף ח׳) טורי אמנה, או טורי סמנים, ואמרו עליו משפועו לדרום ארץ, משפועו לנפון קונה לארץ: והנה אנקלוס תרג׳ שניהם הר טורא, משמע שהר הוא שם פרטי לשני הרים הללו, ויב״ע תרגם שניהם טוורום אומטם: ינספר כפתור ופרח המזכר כתב ז״ל, לדעת זה ההר איזה הוא ואינה הוא מקומו, טרחתי זמן מרובה יגעתי ומצאתי ת״ל: דע כי מן ההר המפורסם המשוך לעבו והיא הר הכרמל ואל הנפון ימצאו קצת ראשים בים יבאו, והם בשעת הארץ כמו צור ולידון ובירות, וראש קורין לו בערבי (ונאל הגר) כלומר פני האדם, ומשוך לו ראש אל בחסיב, ומשוך לו הר גבוה מאוד ומאוד בלשון ערבי (גבל אל מוקרע), כלומר הר החלק, וזה ההר הוא יחידי וכבנים תרשומו בים, ועליו עני ארזים גבוהים על לב השמים ועני בטנים, ושם מעיינות מים וכפרים ליתרון ברכתו, והוא מקיף כמו יום או יומים, ואל דרומו כחצי יום עיר המזכרת במסכת שבת פרק כל כתבי ומסכת מנחות חולתם, ושמה לודקיא וקורין לה לאדקיא, והלועזים (אל לאגא), ובין העיר הזאת וההר הזה הוא הר קטן קורין לו (אל הורי אדה), וכן ביניהם עיר ושמה קבותיא רחוקה מן הים כחצי שעה, ואומר אני כי זה ההר הוא ההר המבוקש, כי אחר הראשים אינם הרים, ועוד שהעיירות המזכרו׳ בגבולי השבטים נמצאים עד המקום הזה, והוא מכוון כנגד חמת זה במזרח וזה במערב וביניהם כשלשה ימים ברוחב, וזה שהרי עמה שהוא לשבט אשר (יהושע י״ט ל׳), הי׳ היום אל מזרח זה ההר כחצי יום, וכמעט שהיא נפוצית לו, וקורין לו היום עיס, ורחוב (שם כ״ח) יקורין לו רחב, וכן חמון (שם) וקורין לו חמס, וכן קבותי שזכרנו וכו׳, ואל דרום זה ההר על שפת הים לכמו שני ימים הוא עיר גדולה ושמה כלשון תורה סין, (טראנלוס אלשם), וכן שמוך לה ערקא לא שנו שמה, ועל שניהם אמר הכתוב ואת הערקי ואת הסיני, ואל דרום סין זה כמו שני ימים על חוף הים גם כן עיר ושמה היום בורותא, ולפי דעתי היא העיר שנאמר עליה בסוף יחזקאל (מ״ז ט״ו), וזה גבול הארץ לפאת נפונה מן הים הגדול הדרך התלן לבוא נדבה, חמת ברותה סברים וגו׳, ואף על פי שם מרחב ביב׳ ובין חמת וסברים כי סברי׳ לדעתי היא העיר שקורין לה מיזאר סמוך לחמת כחצי יום למערב וכו׳, ע״כ: (ח) תתאו לבא חמת, א״ת תכונון למטי חמת, שיעור הגבול מהר ההר לנד חמת, והוא דרך שלשה ימים מהר ההר (כפתור ופרח): והיו הוצאת הגבול צדרה, שם כלה מדת הגבול ההוא, כי משם ואילך יצא ויתפשט יותר באלכסון, כמה שיאמר

תרגום אשכנזי

נאך צדד: (ט) פאן דא ווייסט
איא אויז נאך זפרן אונר ציהט
זיך ביז חצר עינן: דיזעו זייא
אייערע גראנצע צור מיטטער-
נאכטזייטע: (י) צור גראנצע
אויף דער מארגענזייטע ציהט
איהר איינע ליניע: פאן חצר
עינן נאך שפם: (יא) פאן דא
געהט ריא גראנצע הינאב,
אויף דער מארגענזייטע
דער

צְדָדָה: ט וְיָצָא הַגְּבֻל זִפְרֹנָה
וְהָיוּ תוֹצְאֹתָיו חֲצַר עֵינָן זֶה־
יִהְיֶה לָכֶם גְּבוּל צָפוֹן:
י וְהִתְאַוִּיתֶם לָכֶם לִגְבוּל קֶדְמָה
מֵחֲצַר עֵינָן שְׁפָמָה: יא וְיָרַד
הַגְּבֻל מִשְּׁפָם הָרִבְלָה מִקֶּדֶם
לעין

רש"י

קמת זו אנטיוכיא: תוצאות הגבול · סופי הגבול,
כל מקום שנאמר תוצאת הגבול או המגר כלה
שם לגזרי ואינו עובר להלן כלל או משם
מתפשט ומרחיב ויוצא לאחוריו להמשך להלן
בחלקסון יותר מן הרוחב הראשון ולענין רוחב
המדה הראשון קראו תוצאות שם כלה אותה
מדה: (ט) והיו תוצאותיו חצר עינן · הוא היה
סוף המגר הנפוצי ומחצת חצר עינן במקנוע
נפוצית מזרחית ומשם והתאויתם לכם אל מגר
המזרחי: (י) והתאויתם · ל' סיבה וגטייה כמו תתאו: שפמה · במגר המזרחי ומשם הרבלה:
(יא) מקדם לעין · שם מקום והמגר הולך במזרחו במגא העין לפני' מן המגר ומא"י הוא:
וירד

תרגום אונקלוס

לְצָדָד: (ט) וְיִפּוּק תְּחוּמָא לְזִפְרוֹן
וִיהוֹן מַפְקָנוֹהִי לַחֲצַר עֵינָן דֵּין יְהֵי
לְכוֹן תְּחוּם צִפּוּנָא: (י) וּתְכַוְּנוּן לְכוֹן
לְתְחוּם קִדְמָתָא מִן חֲצַר עֵינָן לְשָׁפָם:
(יא) וְיַחֵות תְּחוּמָא מִשְּׁפָם לְרִבְלָה
מִבַּדְרָנַח לעין

באור

שיאמר בפסוק הבא, שמשם יצא הגבול זפרונה: (ט) תוצאותיו, סופי הגבול ההוא מגר
עינן, כי הוא במקנוע נפוצית מזרחית, ומשם ומילך התחלת גבול המזרח, וכתוב בספר
כפתור ופרח, כפי מה שחנו רואים מגר עינן הוא למערב קמת יום טוב לדרום, וקורין ש
(מגר חלאקרט), והוא על הר ביכוכי, ומשך הוא לדרום קמת ביושר כמהלך ארבעה ימים,
ולמען דעת נדקית הטוהן יתעלה שמו מגיד לך גם בפע' הוא' המקנועות שהם לנפון, שהדרומית
ודעתם, מהר ההר עד קמת טוביא קוישר, ויהיה ראשו המערבי טוה לנפון וראשו המזרחי
נוטה לדרום, אחר תוביא קו מקמת אל מגר עינן, ואחר מחגר עינן אל דן שהוא שפם, ויהיה
אורך זה הקו כמהלך ארבעה ימים, חלנו הבני קוים הם על זית נרחבת, וכל מה שהוא למזרח
דרום זה המרובע הוא סוריא, ושם נעל ביק ומשך חולתם, ואם כן יהיה פי' מגר עינן גבול
ומשך נפונה אליו קמת (הנאמר ביחזקאל מ"ח ח'), כלומר דן ישוב מקנה נפוני מחגר עינן
שבמקנוע מזרח שהוא בגבול ומשך, ע"כ: (י) שפמה, במגר המזרחי, ומשם הרבלה,
ושסתברא שאין זה רבלה המוכרת בספר ירמיהו בענין שכתוב על נדקי' ויקחו אתו ויעליהו אל
בגוכדנצר מלך בבל רבלתה בארץ חמת (ירמיה ל"ט ה'), וכתב רש"י ז"ל רבלתה הי' אנטיוכיא
ודבנה המוכרת בתורה היה לדרום שפם, וארץ חמת הוא לנפון שפם מזרחית (כפתור ופרח):
ויתכן שארץ חמת שם כולל לכל הפלך ההוא, ונתוכו שפם ועיר חמת הנקראת כמו כן ביחוד,
כמו ארץ מצרים ועיר מצרים וכן רבים: (יא) מקדם לעין, שם מקום, והמגר הולך במזרחו,
כמגא עין לפניס מן המגר, והוא מחרן ישראל: וירד הגבל, כל שהגבול הולך מנפון לדרום
הוא יורד והולך: ומחה, מלשון הכאה, כמו ימחאו כף (ישעיה נ"ה י"ב), הנגיעה בדוחק
תכונה

לָעַיִן וְיָרַד הַגְּבֻל וּמָחָה עַל־
כֶּתֶף יַם־כִּנֶּרֶת קֵדְמָה: יג וְיָרַד
הַגְּבוּל הַיַּרְדֵּנָה וְהָיוּ תְוֻצְאֹתָיו
יַם הַמֶּלַח זֹאת תִּהְיֶה לָכֶם
הָאָרֶץ לִגְבֻלֹתֶיהָ סָבִיב: יג וַיְצַו
מֹשֶׁה אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר
זֹאת הָאָרֶץ אֲשֶׁר תִּתְנַחֲלוּ
אֹתָהּ בְּגוֹרָל אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה
לָתֵת לְתִשְׁעַת הַמַּטּוֹת וַחֲצִי
הַמַּטֶּה: יד כִּי לָקְחוּ מַטֵּה בְנֵי
הָרְאוּבֵנִי לְבֵית אֲבֹתָם וּמַטֵּה
בני

תרגום אשכנזי קפו

דער שטאַדט עין: ביז נאַך רבלה, אונד נאָך ווייטער הינונטער, בעריהרט דען זעע כנרת אַן זיינער קיזטע צור מאָרגענזייטע: (יג) ציהט זיך הינאָב נאַך דען ירדן, אונד ענדעט זיך בייאָם זאַלץ־מעערע: דיזען זייא דער אומפאַנג אייערז לאַנדעז נאַך זיינען גראָנצען אומהער: (יג) משה גאַב דען קינדערן ישראל'ז פאָלגענדען בע־פעהל: דיזען איזט דאַז לאַנד וועלכען איהר אונטער אייך דורך דאַז לאָז פערטהיילען זאָללט, וועלכען נעמליך דער עוויגע בעפאָהלען, נייַן שטאַממען אונד איינעם האַלבען שטאַממע איינצו־געבען: (יד) דען דער שטאַם

דער קינדער ראובן, נאַך איהרען פאַמיליען, דער

תרגום אונקלוס

לָעַיִן וַיְחוֹת תְּחוּמָא וַיְמַטֵּי עַל כֵּיף
יַם גִּינוֹסַר קִידוּמָא: (יב) וַיְחוֹת תְּחוּמָא
לְיַרְדְּנָא וִיהֵוֹן טַפְקֵנוֹהִי יַמָּא דְמִלְחָא
דָּא תְּהֵי לְכוֹן אַרְעָא לִתְחוּמָהָא סְחוֹר
סְחוֹר: (יג) וּפַקִּיד מֹשֶׁה יַת בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל לְמֵימַר דָּא אַרְעָא דִי תִתְחַסְּנוּן
יָתָהּ בְּעַדְבָא דִי פַקִּיד יְיָ לְמִתַּן לְתִשְׁעַת שִׁבְטִין וּפְלַגוּת שִׁבְטָא: (יד) אֲרֵי קַבִּילוּ
שִׁבְטָא דְבְנֵי רְאוּבֵן לְבֵית אֲבָהָתְהוֹן וְשִׁבְטָא דבני

רש"י

וירד הגבול · כל שהגבול הולך מנפון לדרום הוא יורד והולך: ומחה על כתף יס כנרת קדמה · שיהא יס כנרת תוך לגבול במערב והגבול במזרח יס כנרת ומשם ירד אל הירדן והירדן מוסך וכא מן הנפון לדרום באלכסון כוטה לנד מזרח ומתקרב לנד ארץ כנען כנגד יס כנרת ומוסך לנד מזרחה של ארץ ישראל

כנגד

באור

תכונה בלשון הכאה: והכוונה שהגבול יורד משפס וכא עד כתף יס כנרת, ומס כתף הים הוא הגבול: קדמה, לשון רש"י ז"ל, שהיה יס כנרת תוך לגבול במערב, והגבול במזרח יס כנרת ומשם יורד אל הירדן, והירדן מוסך וכא מן הנפון לדרום, באלכסון כוטה לנד מזרחה של ארץ ישראל כנגד כנרת, עד שנופל בים המלח (כן הטוסקאן בכ"י שבידי, וברש"י שבידינו בדפוס מוסקו דבריס למיתר), ומס כלה הגבול בתולאותיו אל יס המלח, שמנו התחלת מגר מקנוע דרומית מזרחית, הרי סובבת אותה לארבע רוחותיה עכ"ל: נמצא מן יס כנרת עד יס המלח גבול ארץ ישראל הוא שפת הירדן למזרחו, והירדן לפנים מן הגבול: (יד) הראובני, תואר

בְּנֵי־הַגָּדִי לְבֵית אֲבֹתָם וְחֲצִי
מַטֵּה מְנַשֶּׁה לָקְחוּ נַחֲלָתָם ׃
טו שְׁנֵי הַמַּטּוֹת וַחֲצִי הַמַּטֶּה
לָקְחוּ נַחֲלָתָם מֵעֵבֶר לְיַרְדֵּן
יְרֵחוֹ קֵדְמָה מִזְרָחָה׃ פ רביעי ששי
טז וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר׃
יז אֵלֶּה שְׁמוֹת הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר־
ינחלו

דער שטאַם דער קינדער גד נאַך איהרען פאַמיליען: אונד דער האַלבע מנשהישע שטאַם האַבען איהרען אַנטהייל בעקאָממען: (טו) דיזע דריטהאַלב שטאַמע האַבען איהרען אַנטהייל הינגענאָממען דיסזייטז דעז ירדנז, געגען ירחו איבער נעמליך אויף דער מאָרגענזייטע: (טז) דער עוויגע רעדעטע מיט משה אונד שפראַך: (יז) דיזעז זינד דיא נאַממען דער מאָנגער, זועלכע פיר

רש"י

כנגד ים כנרת עד שנופל בים המלח ושם כלה הגבול בתוכחותיו אל ים המלח שמשם התחלת מכר מקנה דרומית מזרחית הרי סוכנת אותה לארבע רוחותיה: (טו) קדמה מזרחה. על פני העולם שהם במזרח שרוח מזרחית קרויה פנים ושמרב ת קרויה אחור לפיכך דרום לימין וצפון לשמאל: (יז) אשר ינחלו לכם. בשבילכם כל נשיא ונשיא אפוטרופוס לשבטו ומחלק נחלת השבט למשפחות ולגברים ובורר לכל אחד ואחד חלק הגון ומה שהם עושין יהי' עשוי כאלו עשאו' שליחים, ולא יתכן לפר' לכם זה ככל לכם שבמקר' שאם כן היה לו לכתוב ינחילו לכם, ינחלו משמע שהם מחלים לכם בשבילכ' ובמקומכם, כמו ה' ילחם לכם (שמות י"ד י"ד) עכ"ל, וכן מראה שאלו היה יונא לשני פעולים היה לו לומר אתכם, ובמדרש הרא"ש לומר שלכם במקום אתכם: ובאמת אין ראיה שיונא פעל בחל בבנין הקל יונא לשני פעולים, ומחלת ונחלתנו שהניא הרא"ש אין הכרע, כי פירושו ונחלת אותנו, ע"ד כי יעקב חבל נחלתו (דברים ל"ב ט'), עיין מ"ש בבאורו (שמות ל"ד ט') וכן ונחל ה' את יהוד' חלקו וגו' (זכריה ב' ט"ז), פירושו ונחל ה' את יהודה שיהיה חלקו, וכן בפסוק המסוך לנחול את הארץ, ולא נמצא הפעל הזה בברור שהוא יונא לשני פעולים שו שיהיה האדם הנוחל הפעל כ"א בבנין פעל, אשר נחל משה בערבות מואב (יהושע י"ג ל"ב), אשר נחלו אלעזר הכהן (שם י"ט נ"א), וכן בסוף הפרשה, אלה אשר צוה ה' לנחל את בני ישראל. ובבנין הפעיל בוודאי הנחילו את בניו (דברים ד"א ט"ז), כי אתה תנחיל את העם הזה (יהושע א' ו'), וכ"כ הרד"ק

תרגום אונקלוס

דְּבְנֵי גָד לְבֵית אֲבָהָתְהוֹן וּפַלְגוּת שִׁבְטָא דְּמְנַשֶּׁה קַבִּילוּ אַחְסָנָתְהוֹן׃ (טו) תְּרֵין שִׁבְטִין וּפַלְגוּת שִׁבְטָא קַבִּילוּ אַחְסָנָתְהוֹן מֵעִיבְרָא לְיַרְדְּנָא דְּיַרְחוֹ קֳדוֹמָא מִדִּינְחָא׃ (טז) וּמַלֵּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמֵימָר׃ (יז) אִלֵּין שְׁמָהָת גֻּבְרַיָּא דִּי יחסנון

באור

בהעדר המתוחר, ושעורו בני השבט לו המטה הלוקחים, וכן הגדי: (טו) קדמה מזרחה, אל פני העולם, שהם במזרח השמש: (יז) ינחלו לכם את הארץ, לשון הראב"ע, פעל יונא לשני פעולים וכן ונחלתנו, ע"כ. ולדעתי שאלת לכם כמעם בעבורכם, וכן פירש"י כל נשיא ונשיא אפטרופוס לשבטו, ומחלק נחלת השבט למשפחות ולגברים ובורר לכל אחד ואחד חלק הגון, ומה שה' עושין יהי' עשוי כאלו עשאו' שליחים, ולא יתכן לפר' לכם זה ככל לכם שבמקר' שאם כן היה לו לכתוב ינחילו לכם, ינחלו משמע שהם מחלים לכם בשבילכ' ובמקומכם, כמו ה' ילחם לכם (שמות י"ד י"ד) עכ"ל, וכן מראה שאלו היה יונא לשני פעולים היה לו לומר אתכם, ובמדרש הרא"ש לומר שלכם במקום אתכם: ובאמת אין ראיה שיונא פעל בחל בבנין הקל יונא לשני פעולים, ומחלת ונחלתנו שהניא הרא"ש אין הכרע, כי פירושו ונחלת אותנו, ע"ד כי יעקב חבל נחלתו (דברים ל"ב ט'), עיין מ"ש בבאורו (שמות ל"ד ט') וכן ונחל ה' את יהוד' חלקו וגו' (זכריה ב' ט"ז), פירושו ונחל ה' את יהודה שיהיה חלקו, וכן בפסוק המסוך לנחול את הארץ, ולא נמצא הפעל הזה בברור שהוא יונא לשני פעולים שו שיהיה האדם הנוחל הפעל כ"א בבנין פעל, אשר נחל משה בערבות מואב (יהושע י"ג ל"ב), אשר נחלו אלעזר הכהן (שם י"ט נ"א), וכן בסוף הפרשה, אלה אשר צוה ה' לנחל את בני ישראל. ובבנין הפעיל בוודאי הנחילו את בניו (דברים ד"א ט"ז), כי אתה תנחיל את העם הזה (יהושע א' ו'), וכ"כ הרד"ק

נַחֲלוּ לָכֶם אֶת־הָאָרֶץ אֶלְעָזָר
הַכֹּהֵן וִיהוֹשֻׁעַ בִּן־נוּן: יח וְנָשִׂיא
אֶחָד נָשִׂיא אֶחָד מִמַּטֶּה תִּקְּחוּ
לְנַחֲל אֶת־הָאָרֶץ: יט וְאֵלֶּה
שְׁמוֹת הָאֲנָשִׁים לְמַטֵּה יְהוּדָה
כָּלֵב בֶּן־יְפֻנֶּה: כ וּלְמַטֵּה בְּנֵי
שִׁמְעוֹן שְׁמוּאֵל בֶּן־עַמִּיהוּד:
כא לְמַטֵּה בִנְיָמִן אֱלִידָד בֶּן
כִּסְלוֹן: כב וּלְמַטֵּה בְּנֵי־דָן נָשִׂיא
בֻקִּי בֶן־יָגְלִי: כג לִבְנֵי יוֹסֵף לְמַטֵּה
בְּנֵי־מְנַשֶּׁה נָשִׂיא חַנִּיאֵל בֶּן
אֵפֹד: כד וּלְמַטֵּה בְּנֵי־אֶפְרַיִם
נָשִׂיא קְמוּאֵל בֶּן־שִׁפְטָן:
כה וּלְמַטֵּה בְּנֵי־זְבוּלֻן נָשִׂיא
אליצפן

פיר אייך דאז לאנד אין בע־
זיטץ נעהמען זאללען: דער
פריזטער אלעזר אונד יהושע
זאהן נון: (יח) אונד פאן
יעדעם שטאממע זאללט
איהר איינען שטאמפירזטען
הינצוטהון: דאז לאנד אין בע־
זיטץ צו נעהמען: (יט) דיזע
זינד דיא נאמען דער מאננער:
פאם שטאממע יהודה כלב
זאהן יפנה: (כ) פאם שטאמ־
מע דער קינדער שמעון שמו
זאהן עמיהוד: (כא) פאם
שטאממע בנימן אלידד זאהן
כסלון: (כב) פאם שטאממע
דער קינדער דן דער שטאמ־
פירזט: בקי זאהן יגלי:
(כג) פאן דען נאכקאממען
יוסף, פאם שטאממע דער
קינדער מנשה, דער שטאמ־
פירזט חניאל זאהן אפד:
(כד) אונד פאם שטאממע
דער קינדער אפרים דער
שטאמפירזט קמואל זאהן
אליצפן

שפטן: (כה) פאם שטאממע דער קינדער זבולן דער שטאמפירזט

תרגום אונקלוס

יַחְסְנוּן לְכוֹן יַת אַרְעָא אֶלְעָזָר כַּהֲנָא
וִיהוֹשֻׁעַ בַּר נוּן: (יח) וְרַבָּא חַד רַבָּא
חַד מִשִּׁבְטָא תִּסְבּוּן לְאַחְסָנָא יַת
אַרְעָא: (יט) וְאִלֵּין שְׁמָהָת גּוּבְרַיָּא לְשִׁבְטָא דִיהוּדָה כָּלֵב בַּר יְפֻנֶּה: (כ) וּלְשִׁבְטָא
דִבְנֵי שִׁמְעוֹן שְׁמוּאֵל בַּר עַמִּיהוּד: (כא) לְשִׁבְטָא דְבִנְיָמִן אֱלִידָד בַּר כִּסְלוֹן:
(כב) וּלְשִׁבְטָא דִבְנֵי דָן רַבָּא בֻקִּי בַּר יָגְלִי: (כג) לִבְנֵי יוֹסֵף לְשִׁבְטָא דִבְנֵי
מְנַשֶּׁה רַבָּא חַנִּיאֵל בַּר אֵפוֹד: (כד) וּלְשִׁבְטָא דִבְנֵי אֶפְרַיִם רַבָּא קְמוּאֵל בַּר
שִׁפְטָן: (כה) וּלְשִׁבְטָא דִבְנֵי זְבוּלֻן
רבא

רש"י

לכם שנמקרא שאם כן הי' לו לכתוב ינחילו לכם ינחלו אבמע שהם נוחלים לכם בשבילכם ובמקומכם כמו ה' ילחם לכם: (יח) לנחל את
הארץ

באור

הרל"ק בשרשים: (יח) נשיא אחד ממטה, והיו לפ"ז עשרה נשיאים, תשעה של תשעת המטות ואחד לחצי שבט מנשה, ונשיאי ראובן וגד לא יזכיר כי הם לקחו נחלתם מעבר לירדן מזרחה:

תרגום אשכנזי

אליצפן זאהן פרנך: (כו) פאם שטאממע דער קינדר יששכר דער שטאמפירזט: פלטיאל זאהן עזן: (כו) פאם שטאממע דער קינדער אשר דער שטאמפירזט: אחיהוד זאהן שלמי: (כח) פאם שטאממע דער קינדער נפתלי דער שטאמפירזט: פדהאל זאהן עמיהוד: (כט) ריזע זינד עז, דענען דער עוויגע אויף געטראגן דען קינדערן ישראל'ז איהר ערבע איינצוגעבען אים לאנדע כנען:

לה (ל) פערנער רעדעטע דער עוויגע מיט משה אין דען געפילדען מואב'ז: אם ירדן געגען ירחו איבער, אונד שפראך: (ב) געביטה דען קינדערן ישראל'ז: דאס זיא דען לוים פאן איהרעם אייגענטימליכען ערבגוטע שטאדטע אבגעבען צור וואהנונג: דאצו איינען פרייען פלאטץ אום

מסעי לד לה

אֱלִיצָפָן בֶּן־פַּרְנָךְ׃ כו וְלְמַטֵּה בְּנֵי־יִשָּׂשכָר נָשִׂיא פַּלְטִיאֵל בֶּן־עַזָּן׃ כז וְלְמַטֵּה בְּנֵי־אָשֵׁר נָשִׂיא אֲחִיהוּד בֶּן־שֶׁלֹמִי׃ כח וְלְמַטֵּה בְּנֵי־נַפְתָּלִי נָשִׂיא פְּדַהְאֵל בֶּן־עַמִּיהוּד׃ כט אֵלֶּה אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה לְנַחֵל אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּאֶרֶץ כְּנָעַן׃ פ חמישי לה א וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה בְּעַרְבֹת מוֹאָב עַל־יַרְדֵּן יְרִחוֹ לֵאמֹר׃ ב צַו אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְנָתְנוּ לַלְוִיִּם מִנַּחֲלַת אֲחֻזָּתָם עָרִים לָשֶׁבֶת וּמִגְרָשׁ לֶעָרִים סביבתיהם

רש"י

הארץ. שיהא מוחלו ומולך אותה במקומכם: (כט) לנחל את בני ישראל. שהם יכחילו אותה לכם למחלקותיה:

לה (ב) ומגרש. ריוח מקום חלק חוץ לעיר סביב להיות לבני העיר ואין רשאין לבנות שם בית ולא לנטוע כרם ולא לזרוע

תרגום אונקלוס

רבא אליצפן בר פרנך: (כו) ולשבטא דבני יששכר רבא פלטיאל בר עזן: (כו) ולשבטא דבני אשר רבא אחיהוד בר שלומי: (כח) ולשבטא דבני נפתלי רבא פדהאל בר עמיהוד: (כט) אלין די פקיד יי למחסנא ית בני ישראל בארעא דכנען:

לה (א) וטליל יי עם משה בטשריא דמואב על ירדנא דירחו למימר: (ב) פקיד ית בני ישראל ויתנון ללוואי מאחסנת אחוזתהון קרין למיתב ורוח לקרויא סחרנהון

באור

לה (ב) ומגרש, הוא ריוח מקום חלק מחוץ לעיר סביב להיות לבני העיר, ואין רשאין לבנות שם בית ולא לנטוע כרם ולא לזרוע זריעה. (רש"י), והוא במסכת ערכין (דף ל"ג) אין שוטין שדה (של ערי הלוים) מוגרש, משום דמפריע ישוב ארץ ישראל, ולא מגרש (שלחם)

מסעי לה

סָבִיבֹתֵיהֶם תִּתְּנוּ לַלְוִיִּם׃ ג וְהָיוּ
הָעָרִים לָהֶם לָשֶׁבֶת וּמִגְרְשֵׁיהֶם
יִהְיוּ לִבְהֶמְתָּם וְלִרְכֻשָׁם וּלְכָל
חַיָּתָם׃ ד וּמִגְרְשֵׁי הָעָרִים אֲשֶׁר
תִּתְּנוּ לַלְוִיִּם מִקִּיר הָעִיר וָחוּצָה
אֶלֶף אַמָּה סָבִיב׃ ה וּמַדַּתֶּם
מִחוּץ לָעִיר אֶת־פְּאַת־קֵדְמָה
אַלְפַּיִם בָּאַמָּה וְאֶת־פְּאַת־נֶגֶב
אַלְפַּיִם בָּאַמָּה וְאֶת־פְּאַת־יָם
אַלְפַּיִם בָּאַמָּה וְאֶת פְּאַת צָפוֹן
אַלְפַּיִם בָּאַמָּה וְהָעִיר בַּתּוֹךְ
זה

תרגום אשכנזי קפט

אום דיא שטאדטע הערום׃
(ג) דיא שטאדטע זאללען
איהנען צור וואהנונג דינען׃
דיא פרייען פלאטצע אבער צו
איהרעם פיהע, צו איהרעם
הויזוועזען אונד אגדערן
לעבענזנאטהווענדיגקייטען׃
(ד) דיזע פרייען פלאטצע
פאר דען שטאדטען, דיא
איהר דען לוים איינרוימט׃
זאללען אויסערהאלב דער
שטאדטמויאר אויף אללען
זייטען טויזענד עללען האלטן׃
(ה) פערנער מעסט איהר
אויסערהאלב דער שטאדט,
דיא מארגענזייטע צווייא
טויזענד עללען, דיא מיט־
טאגליכע זייטע צווייא טויזענד
עללען, דיא אבענדזייטע
צווייא טויזענד עללען, דיא
מיטטערנאכטליכע זייטע צווייא טויזענד עללען אונד דיא שטאדט אין דער מיטטע׃
דיזע

תרגום אונקלוס

סְחָרָנֵיהוֹן תִּתְּנוּן לְלֵיוָאֵי׃ (ג) וִיהוֹן
קִרְוָיָא לְהוֹן לְמִתַּב וְרִוְחֵיהוֹן יְהוֹן
לִבְעִירֵהוֹן וּלְקִנְיָנֵיהוֹן וּלְכֹל חַיְוָתְהוֹן׃
(ד) וּרְוָחֵי קִרְוָיָא דִי תִתְּנוּן לְלֵיוָאֵי מִבָּרָא לְחוֹמָתָא וּלְבָרָא אֶלֶף אַמִּין סְחוֹר
סְחוֹר׃ (ה) וְתִמְשְׁחוּן מִבָּרָא לְקַדְמָתָא יַת־רוּחַ קִידוּמָא תְּרֵין אַלְפִין אַמִּין וְיַת־
רוּחַ דְּרוֹמָא תְּרֵין אַלְפִין אַמִּין וְיַת־רוּחַ מַעֲרְבָא תְּרֵין אַלְפִין אַמִּין וְיַת־
רוּחַ צִ־פּוּנָא תְּרֵין אַלְפִין אַמָּה וְקַרְתָּא בְּמִצְיָעָא׃
דין

רש״י

לזרוע זריעה׃ ולכל חיתם׳ (לכל חיותה) לכל
נכסיהם׃ (ד) אלף אמה סביב׳ ואחריו הוא
אומר אלפים אמה הא כיצד׳ אלפים הוא נותן
להם

באור

(אלהם) שדה מגרש המקריב מן העיר, עי״ש׃ (ג) ולכל חיתם, לכל נכסי מחיתם׃
(ד) אלף אמה סביב, ואחריו הוא אומר אלפים אמה הא כיצד, אלפים הוא נותן להם
סביב, ומהם אלף הפנימיים למגרש והחיצונים לשדות ולכרמים׳ (רש״י ורשב״ם), והוא מדברי
רבותינו ז״ל׳ ודעת הרמב״ן בזה לפי פשוטו של מקרא שימדדו את פאת מזרח (מן קרן מזרחית
דרומית עד קרן מזרחית צפונית) אלפים באמה וכן את כל הרבע הפאות עד שיהיה מרובע של
אלפים על אלפים אמה, והעיר בתוך, וכן כאה לעיר שתהיה לה אחוזה מרובעת, לא שימדדו
אלפים אמה לארבע הרוחות כנגד העיר והקרנות לא תהיה להם, אלא שימדדו את הגדרים,
והוסיף להם מגרש שלא כנגד העיר כשעור הראשון שכנגד העיר עד שנמצא כשתאיר לעיר
מגרש

תרגום אשבנזי

דיזען זאָללען איהרע פרייאָע פלאָטצע אום דיא שטאָדטע הערום זיין: (ו) דיא שטאָדטע דיא איהר דען לוים איינגעבען זאָללט, זינד דיא זעכס פרייאָ־שטאָדטע, דיא איהר הער־געבען מוסט, דאס איינער דער איינען טאָדשלאָג בע־גאנגען, דאהין פליהע: אונד איבער דיזען נאָך צווייא אונד פירציג שטאָדטע: (ז) אלזאָ צוזאָממען אכט אונד פירציג שטאָדטע, דיא איהר דעם לוים איינצורוימען האבט: זיא נעבוט איהרען פרייען פאָרפלאָטצען: (ח) צו דען שטאָדטען דיא פאָן דעם בעזיטצע דער קינדער ישראל'ס אבגעגעבן ווערדען, זאָללד דער שטאם, דער פיל לאנד בעזיצט, מעהר אונד דעריעניגע, דער ווענינ לאנד בעזיצט, ווענינער הער־געבען: נאך פערהאלטנים דעז ערבנוטז,

מסעי לה

זֶה יִהְיֶה לָהֶם מִגְרַשֵּׁי הָעָרִים׃
ו וְאֶת־הֶעָרִים אֲשֶׁר תִּתְּנוּ
לַלְוִיִּם אֵת שֵׁשׁ־עָרֵי הַמִּקְלָט
אֲשֶׁר תִּתְּנוּ לָנֹס שָׁמָּה הָרֹצֵחַ
וְעֲלֵיהֶם תִּתְּנוּ אַרְבָּעִים וּשְׁתַּיִם
עִיר׃ ז כָּל־הֶעָרִים אֲשֶׁר תִּתְּנוּ
לַלְוִיִּם אַרְבָּעִים וּשְׁמֹנֶה עִיר
אֹתָן וְאֶת־מִגְרְשֵׁיהֶן׃ ח וְהָעָרִים
אֲשֶׁר תִּתְּנוּ מֵאֲחֻזַּת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל
מֵאֵת הָרַב תַּרְבּוּ וּמֵאֵת הַמְּעַט
תַּמְעִיטוּ אִישׁ כְּפִי נַחֲלָתוֹ אֲשֶׁר
ינחלו

רש"י

להם סביב ומהם אלף הפנימיים למגרש והחיצונים

תרגום אונקלוס

דין יהי להון רוחי קרוא׃ (ו) וית קרוא די תתנון ללואי ית שית קרוי שיזבותא די תתנון למערק תמן קטולא ועל־הון תתנון ארבעין ותרתין קרוין׃ (ז) כל קרוא די תתנון ללואי ארבעין ותמני קרוין יתהון וית־רוחיהון׃ (ח) וקרוא די תתנון מאחזת בני־ישראל מן סגיאי תסגון ומן זעירי תזערון גבר כפום אחסנתיה די יחסנון

באור

מגרש אלף אמה בסביבותיה כאשר טוה בתחלה תהיה העיר אלף על אלף ברבוע, ונכון הוא שיהיו אלף אמה אשר נתן להם סביב כנגד העיר למגרש אלא זרע, והחלף אשר היסיף להם בתוך הסבי באורבע הפחות לשדות ולכרמים, כמו שקבלו רבותינו, אבל שם הכל מגרש אלא שזה יעבד וזרע וזה לא יעבד ולא יזרע ולכך הפרישן זה מזה: ע"כ מדבריו: (ו) ואת הערים אשר תתנו, יתכן שהוא מוסב על נו את בני ישראל האמור למעלה, שיטה את הערים אשר יתנו לנוים, שהייבו את שם ערי המקלט ושוד ארבעים ושתים עיר, כמו שהולך ומבאר: את שש ערי המקלט, אלא שהגדיל עשה בעבר הירדן מזרחה, ומעבר לירדן יהה הגדיל יהושע עוד אלא ערים כמ"ש ויקדישו את קדש בגליל וגו' (יהושע ד' ו'): (ח) מאת הרב תרבו, מתת בתי האבות שנחלו הרבה יקחו הרבה, אבל הסבטים היו שוים בנחלה (ועיי"ש בפרשת פינחס

מסעי לה

יִנְחָלוּ יִתֵּן מַעֲרֵיהוּ לַלְוִיִּם׃ פ
ט וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר׃
י דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ
אֲלֵהֶם כִּי אַתֶּם עֹבְרִים אֶת־
הַיַּרְדֵּן אַרְצָה כְּנָעַן׃ יא וְהִקְרִיתֶם
לָכֶם עָרִים עָרֵי מִקְלָט תִּהְיֶנָה
לָכֶם וְנָס שָׁמָּה רֹצֵחַ מַכֵּה־נֶפֶשׁ
בִּשְׁגָגָה׃ יב וְהָיוּ לָכֶם הֶעָרִים
לְמִקְלָט מִגֹּאֵל וְלֹא יָמוּת הָרֹצֵחַ
עד

תרגום אשכנזי קצ

דאַז יעדען בעקאָממט, מוס
עז פאָן זיינען שטאָרטען דען
לוים אָבגעבען: (ט) פערנער
רעדעטע דער עוויגע מיט
משה אונד שפּראַך: (י) רעדע
מיט דען קינדערן ישראל׳ז
אונד זאַגע איהנען: ווען איהר
איבער דען ירדן אין דאַז לאַנד
כנען קאָממט: (יא) מיסט
איהר בעקוועהמע שטאָרטע
אויזזוכען, דיא אייך צו פרייא־
שטאָרטען דינען זאָלל׳ען:
דאַהין איינער, דער אונ־
פערזאָהנס איינען טאָדשלאַג
בעגאַנגען, פליהען קאָננע:
(יב) דיזע שטאָרטע זאָלל׳ען
צום שוטץ דינען, פאָר דעם בלוטראָכער: דאַמיט דער טאָדשלאָגער ניכט אומקאָמע,
בעפאָר

תרגום אונקלוס

יִתְּנוּן יִתֵּן מִקְרְיוֹתֵי לְלֵוָאֵי׃ (ט) וּמַלֵּיל
יי עִם־מֹשֶׁה לְמֵימָר׃ (י) מַלֵּיל עִם
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְתֵימַר לְהוֹן אֲרֵי אַתּוּן
עָבְרִין יַת־יַרְדְּנָא לְאַרְעָא דִכְנָעַן׃ (יא) וּתְזַמְּנוּן לְכוֹן קִרְוֵי שֵׁיזְבוּתָא יְהֵוְיָן
לְכוֹן וְיֶעֱרוֹק תַּמָּן קָטוֹלָא דְיִקְטוֹל נַפְשָׁא בְּשָׁלוּ׃ (יב) וִיהֵוְיָן לְכוֹן קִרְוַיָא
לְשֵׁיזְבָא מִגְּאַל־דְּמָא וְלָא יְמוּת קָטוֹלָא
עד

רש״י

והחיטוים לגדות וכרמים: (יא) והקריתם
לין הקרייה אלא לשון הזמנה וכן הוא אומר
כי הקרה ה׳ אלהיך לפני: (יב) מגואל · מפני
גואל

באור

מנחם על פסוק לרב תרבה) · ואף על פי שתמצא בספר יהושע שאין מספר הערים אשר נתנו
ללוים שוה לשבטיהם, שהרי נתנו מיהודה ושמעון ובנימין ערים שלשה עשר, ומטה יששכר
אשר ונפתלי וחצי מנשה שלשה עשר, והלוי מרובים על הראשונים במנינם וכן מטה אפרים
ערים ארבעה, ומטה דן ערים ארבעה, והיו בני דן כפלים כבני אפרים? זאת היתה מפני
שבני הערים שהיו חשובות זו מזו כי בשומא נתחלקה הארץ · ע״כ מרמב״ן: (יא) והקריתם,
מענין תיקון הקירות ומכסה הבית, בגל קורתי (בראשית י״ט ח׳), לקרות את שערי הבירה
(נחמיה ב׳ ח׳), ולכן נקרא העיר קריה, תעלון קריה (משלי י״ח י׳), על שם הבתים המקריים
שבה, ועל הדרך הזה אומר והקריתם ר״ל תתקנו לכם קריות, כך הוא דעת הראב״ע שפי׳
אגורת קריה, ע״כ · ולדעת שאר מפרשים יהיה הפעל הזה מענין הקרה בא לפני (בראשית
ד׳ ז׳ ב׳), פירושו הזמין, וכן והקריתם ר״ל הזמינו לכם ערים, כן ת״א ופירש״י ורשב״ם,
וכן תרגם האתרגם תשכנוי: מקלט, ענינו כניסת הדבר בין חלקי מקבלו, ויהיה אחוז ומדובק
אמו, עד שלא יורגש השנוי בין חלקיהם, ולא יבדל ממנו כי אם בדוחק · אמר, ושורשה שרוש
וקלוט (ויקרא ה׳ ב׳ ד׳ ג׳), ענינו שחלקי רגלו האחת נמשכות וקלוטות יחד, עד שלא יורגש פוס
שנוי לו הבדל ביניהם, וכן לדרש״ל שפירשו שפרסיתיו קלוטות כרגלי הסוס והחמור, וכן נמשכה
כלי

תרגום אשכנזי

מסעי לה

בעפאר ער פאר דער גע־
מיינע, צום גערילט געשטאנ־
דען: (יג) דיא שטאדטע, דיא
איהר זאללפערגעשטאלט צו
פרייאשטאדטן בעשטיממט:
זאללען זעכז אן דער צאהל
זיין: (יד) דרייא שטאדטע
דיסזייטז דעז ירדנז אונד
דרייא שטאדטע געכט איהר
אים לאנדע כנען: דיזע
זאללען פרייאשטאדטע זיין:
(טו) דען קינדערן ישראל'ז
זא וואהל אלז דען פרעמדען
אונד אנגזעסנען אונטער איך
זאללען דיזע זעכז שטאדטע
צום שוטצע דינען: דאס
יעדר, דער איינע פערזאן
אונפערזעהנז אומגעבראכט,
דאהין פליהען קאנגע:
(טו) דאס ער איינען מיט
איינעם אייזערנן געפאסע געשלאגן, דאס ער געשטארבן, זא איזט ער איין מארדער:

מזעי לה

עַד־עָמְדוֹ לִפְנֵי הָעֵדָה לַמִּשְׁפָּט׃ יג וְהֶעָרִים אֲשֶׁר תִּתְּנוּ שֵׁשׁ־עָרֵי מִקְלָט תִּהְיֶנָה לָכֶם׃ יד אֵת שְׁלֹשׁ הָעָרִים תִּתְּנוּ מֵעֵבֶר לַיַּרְדֵּן וְאֵת שְׁלֹשׁ הָעָרִים תִּתְּנוּ בְּאֶרֶץ כְּנָעַן עָרֵי מִקְלָט תִּהְיֶנָה׃ טו לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְלַגֵּר וְלַתּוֹשָׁב בְּתוֹכָם תִּהְיֶנָה שֵׁשׁ־הָעָרִים הָאֵלֶּה לְמִקְלָט לָנוּס שָׁמָּה כָּל־מַכֵּה־נֶפֶשׁ בִּשְׁגָגָה׃ טז וְאִם־בִּכְלִי בַרְזֶל הִכָּהוּ וַיָּמֹת רֹצֵחַ הוּא

מות

רש"י

גולל הלס שהוא קרוב לגרלה: (יג) שש ערי מקלט. מגיד שאף על פי שהבדיל משה בחייו שלש ערים בעבר הירדן לא היו קולטות עד שכבשו אלא שנתן יהושע בארץ כנען: (יד) את שלש הערים וגומר. אף על פי שבארץ כנען תשעה שבטים וכאן אינן אלא שנים וחצי השוה מכין ערי מקלט שלהם מבים דבגלעד כפיבי רובחים דכתיב בגלעד קרית פועלי און עקובה מדם (הושע ו'): (טו) ואם בכלי ברזל הכהו. אין זה מדבר בהורג בשוגג הסמוך לו אלא בהורג

במזיד

תרגום אונקלוס

עַד דִּיקוּם קֳדָם כְּנִשְׁתָּא לְדִינָא׃ (יג) וְקִרְוַיָא דִי תִתְּנוּן שִׁית־קִרְוֵי שֵׁיזְבוּתָא יְהֵוֶין לְכוֹן׃ (יד) יַת תְּלַת קִרְוַיָא תִּתְּנוּן מֵעֵבְרָא לְיַרְדְּנָא וְיַת־תְּלַת קִרְוַיָא תִּתְּנוּן בְּאַרְעָא דִכְנָעַן קִרְוֵי שֵׁיזְבוּתָא יְהֵוֶין׃ (טו) לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל וּלְגִיֵּרָא וּלְתוֹתָבָא בֵּינֵיכוֹן יְהֵוֶין שִׁית קִרְוַיָא הָאִלֵּין לְשֵׁיזְבָא לְמֵעֲרוֹק לְתַמָּן כָּל דְּיִקְטוֹל נַפְשָׁא בְּשָׁלוּ׃ (טו) וְאִם בְּמָנָא דְפַרְזְלָא מְחָתֵי וְקַטְלֵיהּ קְטוֹלָא הוּא

אתקטלא

באור

כדי שיקלוט את העין, שיכנס הנגע בין חלקי הבגד ויאחז שמה. ועל הדרך הזה נקראות ערי מקלט, לפי שהרוצחים הפוגעים נחצזים בין חומותיהם מירחת נפשם, ולא יצאו מחוץ לעיר מקלטם, עד מות הכהן הגדול, ושם הם יושבים בטח, בחוץ הבדל ושנוי ביניהם ובין יתר יושבי הערים ההם, כי הם קלוטים בתוכם: (יב) מגאל, קרוב ממשפחת הגרלה: עד עמדו, עניינו שלא יעות הרוצח טרם עמדו לפני העדה למשפט: (יד) תתנו מעבר לירדן, לתן

הבדיל

מסעי לה

מוֹת יוּמַת הָרֹצֵחַ: יז וְאִם
בְּאֶבֶן יָד אֲשֶׁר־יָמוּת בָּהּ הִכָּהוּ
וַיָּמֹת רֹצֵחַ הוּא מוֹת יוּמַת
הָרֹצֵחַ: יח אוֹ בִכְלִי עֵץ־יָד אֲשֶׁר־
יָמוּת בּוֹ הִכָּהוּ וַיָּמֹת רֹצֵחַ הוּא
מוֹת יוּמַת הָרֹצֵחַ: יט גֹּאֵל הַדָּם
הוּא יָמִית אֶת־הָרֹצֵחַ בְּפִגְעוֹ־בוֹ

תרגום אשכנזי קצא

דער מאָרדער זאָלל אומ־
געבראַכט ווערדען: (יז) ווער
איינען שטיין, מיט וועלכעם
מאַן אומגעבראַכט ווערדען
קאַן, אין דיא האַנד ניממט,
אונד יעמאַנדען שלאָגט,
דאַס ער שטירבט, דער איזט
איין מאָרדער: דער מאָרדער
מוס געטאָדטעט ווערדען:
(יח) אָדער ער ניממט איין
האָלץ אין דיא האַנד, מיט
וועלכעם מאַן אומגעבראַכט
ווערדען קאַן, אונד שלאָגט
יעמאַנדען, דאַס ער שטירבט, דער איזט איין מאָרדער: דער מאָרדער מוס גע־
טאָדטט ווערדען: (יט) דער בלוטראַכער קאַן דען מאָרדער אומברינגען: וואָ ער
איהן אַנטריפט,

תרגום אונקלוס

אִתְקְטֻלָא יִתְקְטֵיל קָטוֹלָא: (יז) וְאִם
בְּאֶבֶנָא דְּמִתְנַסְּכָא בִידָא דְּהִיא כְּמִיסַת
דִי יְמוּת בָּהּ מְחָהִי וְקָטְלֵיהּ קָטוֹלָא
הוּא אִתְקְטֻלָא יִתְקְטֵיל קָטוֹלָא:
(יח) אוֹ בְמָאן דְעָא דְּמִתְנַסְּכָא־בִידָא
דְּהִיא כְּמִיסַת דִי יְמוּת בּוֹ מְחָהִי
וְקָטְלֵיהּ קָטוֹלָא הוּא אִתְקְטֻלָא יִתְקְטֵל
קָטוֹלָא: (יט) גָּאֵיל דְּמָא הוּא יְקָטוֹל
יִתְקְטוֹלָא בַּר־אִתְחַיָּב
ליה

רש"י

במזיד וכא ללמד שהורג בכל דבר צריך שיהא בו שיעור כדי להמית שנאמר בכולם אשר ימות בו דמתרגמינן דהיא כמיסת דימות ביה חוץ מן הברזל שגלוי וידוע לפני הקדוש ברוך הוא שהברזל ממית בכל שהוא אפילו מכה לפיכך לא כתבה בו תורה שיעור לכתוב בו אשר ימות בו, ואם תאמר בהורג בשוגג הכתוב מדבר הרי הוא אומר למטה או בכל אבן אשר ימות בה בלא רואת ונומר למד על האמורי' למעלה שבהורג במזיד הכתיב מדבר: (יז) באבן יד. שיש בה מלא יד: אשר ימות בה. שיש בה שיעור להמית כתרגומו. לפי שנאמר והכה איש את רעהו באבן

באור

הבדיל משה בחייו, כמ"ש אז יבדיל משה שלש ערים (דברים ד' מ"א): (טז) ואם בכלי ברזל, עתה יפרש איזה הוא הנקרא שוגג שיטים אל ערי המקלט ואיזה הוא הנקרא מזיד אשר ימות, והולך ומבאר אם הכהו בכלי ברזל רוצח הוא, ר"ל רוצח במזיד הוא, כי היה יודע שיכול להמית בו, לכן מות יומת הרוצח: (יז) ואם באבן יד, מלת אבן סמוכה למלת יד שהיא תואר לה, ר"ל באבן הנלקח ביד, וכן ב"א: אשר ימות בה, שהיה האבן גדול כ"כ שיש בו שיעור להמית, לפיכך מזיד הוא, מות יומת. ומה שלא נאמר בכלי ברזל אשר ימות בה, לפי שהברזל ממית בכל שהוא אפילו מכה, לכן לא כתבה בו תורה שעור. (רש"י): (יח) או בכלי עץ יד, כלי עץ הנלקח ביד: (יט) בפגעו בו, בכל מקום אשר ימצא את הרוצח, וכן פירש"י אפי' בתוך ערי המקלט. ואונקלוס תרגם כל אתחיב ליה מן דיני', נראה שדעתו במלת בפגעו מענין סוב אתה ופגע (שמואל א' ד' ב' י"ח), שהוא לשון הכאת מיתה, וביאור הכתוב בפגעו בו, בזמן הפגיעה להמיתו, והוא אחר שנתחייב בדית דין: בפגעו, הראוי בקמ"ץ הפ"א כדין המקוד בנטיו, ובא בחיר"ק, כמו בנגדו בה (שמות ד' א' ח'), בשברי לכם (ויקרא ד' ו' ד'): יתהנו,

הוא ימותנו: כ ואם בשנאה
יהדפנו או השליך עליו בצדיה
וימות: כא או באיבה הכהו בידו
וימות מות יומת המכה רצח
הוא גאל הדם ימית את הרצח
בפגעו בו: כב ואם בפתע בלא
איבה הדפו או השליך עליו
כל כלי בלא צדיה: כג או בכל
אבן אשר ימות בה בלא ראות

ויפל

קאן ער איהן אומברינגען: (כ) שטאסט יעמאנד דען אנדערן אויז האס, אדער ווירפט האמישער ווייזע (מיט נאכשטעללונג) עטוואז אויף איהן, דאס ער שטירבט: (כא) אדער שלאגט איהן אויז פיינדשאפט מיט דער האנד, דאס ער שטירבט: זא מוס דער שלאגער געטאדעט ווערדען, ער איזט איין מארדער: דער בלוטראכער קאן דען מארדער, וואנ ער איהן אנטריפט, ווידער אומברינגען: (כב) האט ער איהן אבער פאן אונגעפעהר, אהנע פיינדשאפט געשטאסען: אדער עטוואז אויף איהן געווארפען אהנע נאכשטעללונג: (כג) אדער האט אהנע איהן צו זעהען, איינען שטיין, מיט וועלכעם מאן צו טאדע געווארפען ווערדען קאן,

אויף

רש"י

באבן ולא כתן בה שיעור יכול כל שהוא לכך נאמר אשר ימות בה: (יח) או בכלי עץ יד' לכי שנאמר וכי יכה איש את עבדו או את אמתו בשבט יכול כל שהוא לכך נאמר בעץ אשר ימות בו שיהא בה כדי להמית: (יט) בפגעו בו' אפילו בתוך ערי מקלט: בצדיה. כתרגומו בכמינא במרכ: (כב) בפתע יבאונס ותרגומו בתכיף שהי' סמוך לוולא הי' לו שהות להזהר עליו: (כג) או בכל אבן אשר ימות בה' הכהו: בלא ראות • שלא ראהו: ויפל עליו • מכאן

אמרו

תרגום אונקלוס

ליה מן דינא הוא יקטליה: (כ) ואם
בדבקו דחהי או רמא עלוהי בכמינא
ויקטליה: (כא) או בדבקו מחהי בידיה
ויקטליה אתקטלא יתקטל מחא
קטולא הוא גאיל דמא יקטול ית
קטולא כד אתחיב ליה מן דינא:
(כב) ואם בתכיף בלא דבקו דחהי או
רמא עלוהי כל מאן בלא כמן ליה:
(כג) או בכל אבנא דהיא כמסת די יטות בה בלא חזי

ורמא

באור

בחיר"ק קטן תחת המ"ם תחת חיר"ק גדול, והרלוי יניתט: (כ) יהדפנו, בגוטו: או השליך עליו, מעקוס גטוה: בצדיה, כמ"ש המתרגם לאשכנזי (מיט נאכשטעללונג), כמעשה הכוד המתנכל וטודה לקחת את נפש בידו: (כא) הכהו בידו, בידו עצמו בלא שום כלי, הרי נאר כאן מופני המוזל, אם בכלי יכנו שיש בו שעור להמית, או בגוטו מתוך שנאה ואיבה או בידו, או ישליך עליו בצדיה, ועתה יבאר מופני השוגג, והוא אם הדפו בלא איבה, ובכלל אם בידו יכנו בלא איבה או ישליך עליו בלא צדיה, או בכל אבן בלא ראות, ויזכיר אבן וה"ה לכלי ברזל או עץ בלא ראות: (כב) בפתע, בלא כוונה: (כג) בלא ראות, מקור בגמ' הקל בתי"ו טוסמת, ועניגו בלא

ראות

מסעי לה

וּפָגַע בּוֹ וָיָמֹת וְהוּא לֹא־אוֹיֵב
לוֹ וְלֹא מְבַקֵּשׁ רָעָתוֹ: כד וְשָׁפְטוּ
הָעֵדָה בֵּין הַמַּכֶּה וּבֵין גֹּאֵל
הַדָּם עַל הַמִּשְׁפָּטִים הָאֵלֶּה:
כה וְהִצִּילוּ הָעֵדָה אֶת־הָרֹצֵחַ
מִיַּד גֹּאֵל הַדָּם וְהֵשִׁיבוּ אֹתוֹ
הָעֵדָה אֶל־עִיר מִקְלָטוֹ אֲשֶׁר־
נָס שָׁמָּה וְיָשַׁב בָּהּ עַד־מוֹת
הַכֹּהֵן הַגָּדֹל אֲשֶׁר־מָשַׁח אֹתוֹ
בשמן

תרגום אשכנזי קצב

אויף איהן פאללען לאסען, דאפאן יענער שטירבט: אהנע דאס ער זיין פיינד געוועזען, אדער איהם צו שאדען פערלאנגט האטטע: (כד) זא זאלל דיא געמיינע צווישען דעם טאדשלאגער אונד דעם בלוטראכער נאך דיזען געזעטצען, דען אויז־שפרוך טהון: (כה) דען טאד־שלאגער פאן דער האנד דעז בלוטראכערז ערעטטען: אונד איהן ווידער אין דיא פרייאשטאדט צוריקברינגען לאסען, וואהין ער געפלאהען וואר: דאזעלבזט זאלל ער
בלייבען, ביז דער האהע פריזטער שטירבט, דען מאן מיט דעם הייליגען אעלע
געזאלבט

תרגום אונקלוס

וּרְמָא עִלּוֹהִי וְקַטְלֵיהּ וְהָא לָא סְנֵי
לֵיהּ וְלָא תְּבַע בִּישְׁתֵּיהּ: (כד) וְיִדּוֹנוּן
כְּנִשְׁתָּא בֵּין מַחְיָא וּבֵין גָּאֵיל דְּמָא
עַל־דִּינַיָּא הָאִלֵּין: (כה) וְיַשֵּׁיזְבוּן
כְּנִשְׁתָּא יָת קָטוֹלָא מִיַּד גָּאֵיל דְּמָא
וְיָתִיבוּן יָתֵיהּ כְּנִשְׁתָּא לְקִרְיַת
שֵׁיזְבוּתֵיהּ דִּי עֲרַק לְתַמָּן וְיִתֵּב בָּהּ
עַד־דִּי־מוּת כַּהֲנָא רַבָּא דִּי רַבִּי יָתֵיהּ
במשח

רש"י

ומתו ההורג דרך ירידה גולה דרך עליה אינו גול": (כה) עד מות הכהן הגדול. שהוא בא להשרות שכינה בישראל ולהאריך ימיהם והרוצח בא לסלק את השכינה מישראל ומקצר את ימי החיים אינו כדאי שיהא לפני כהן גדול. דבר אחר לפי שהיה לו לכהן גדול להתפלל שלא תארע תקלה זו לישראל בחייו: אשר משח אותו בשמן הקדש. לפי פשוטו מן המקראות קצרים הוא שלא פירש מי משחו אלא כמו אשר משחו המשח אותו בשמן הקדש. ורבותינו דרשוהו
במסכת

באור

רצות אותו. וכן יתורגם בל"א: (כד) ושפטו העדה, ומה יהיה המשפט, שיצילו את המכה מיד גואל הדם כמ"ש בסמוך. וכן בל"ח: (כה) והשיבו אתו העדה, אחר שבא שמה מחיית גואל הדם וג"ד לקחוהו משם לעשות לפניהם למשפט, ואחר שראו שהי' שוגג ישיבוהו למקומו אל אחת מהערים אשר נס שמה: עד מות הכהן הגדול, כי היות רוצח בשגגה גולה הוא להשקיט כעס גואל הדם, שלא ירצה לנגד עיניו מי שבאה התקלה הזאת על ידו, כי יקשה לבבו ויתקנף על מות קרובו, ומתוך רתיחת נפשו ורגשת כעסו לא יתבונן להבדיל בין שוגג למזיד, וינא בשפיך דם נקי, ותלה חזרתו במות הלוי אשר הוא הנכבד שבבני אדם והחביב לכל ישראל שמה תנוח דעת הגואל אשר כהרג קרובו שזה ענין טבעי לנפש האדם, המקרה האדם משבח את היצן, כשר גדול משקיט את הקטן, היינו מכניע את הלב ומשכך את הקנף, ובגרות הכלל את נחש הנפש על ברותיה הפרטיות, ועתה מות הכהן הגדול הוא מקרה אדם, וכשר גדול ויצן קרה לכל האומה, על ידו תשכך מעט הגואל, ומשבח את אשר נעשה לו, אויתן אל לב
להבחין

מסעי לה

בְּשֵׁמֶן הַקֹּדֶשׁ: כו וְאִם־יָצֹא יֵצֵא
הָרֹצֵחַ אֶת־גְּבוּל עִיר מִקְלָטוֹ
אֲשֶׁר יָנוּס שָׁמָּה: כז וּמָצָא אִישׁ
גֹּאֵל הַדָּם מִחוּץ לִגְבוּל עִיר
מִקְלָטוֹ וְרָצַח גֹּאֵל הַדָּם אֶת־
הָרֹצֵחַ אֵין לוֹ דָּם: כח כִּי בְעִיר
מִקְלָטוֹ יֵשֵׁב עַד־מוֹת הַכֹּהֵן
הַגָּדֹל וְאַחֲרֵי מוֹת הַכֹּהֵן הַגָּדֹל
יָשׁוּב הָרֹצֵחַ אֶל־אֶרֶץ אֲחֻזָּתוֹ:
כט וְהָיוּ אֵלֶּה לָכֶם לְחֻקַּת מִשְׁפָּט
לדרתיכם

תרגום אשכנזי

געזאַלבט האַט: (כו) געהט אָבער דער טאָדשלאָגער איבער דיא גראָנצע דער פֿרייאשטאַדט הינויז: דאַהין ער געפֿלאָהען: (כז) דער בלוטראַכער פֿינדעט איהן אויסערהאַלב דער גראָנצע זיינער פֿרייאשטאַדט: אונד ברינגט דען טאָדשלאָגער אום, זאָ דאַט ער קיינע בלוטשולד אויף זיך: (כח) דען ער זאָלל אין זיינער פֿרייאשטאַדט בלייבען, ביז דער האָהע פּריזטער שטירבט, נאַך דעם טאָדע דעז האָהען פּריזטערז מאָג דער טאָדשלאָגער צוריק קעהרען אין דאַז לאַנד זיינער בעזיטצונג:

(כט) דיזעז זאָללען דיא פֿעראָרדנונג אייערז רעכטז זיין
בייא

רש"י

במסכת מכות לראיית דבר ללמד שאם עד שלא נגמר דינו מת כהן גדול ומנו אחר תחתיו ולאחר מכאן נגמר דינו אחר במיתתו של שני שנאמר אשר משח אותו וכי הוא משחו לכהן או הכהן משח אותו אלא להביא את הנמשח בימיו שמזירו במיתתו: (כז) אין לו דם. הרי הוא

תרגום אונקלוס

בְּטְשַׁח קוּדְשָׁא: (כו) וְאִם מִיפַּקִּיפִּיק
קָטוֹלָא יָת תְּחוּם קִרְיַת שֵׁיזְבָתֵיהּ דִּי
עָרַק לְתַמָּן: (כו) וְיַשְׁכַּח יָתֵיהּ גָּאֵל
דְּמָא מִבָּרָא לִתְחוּם קִרְיַת שֵׁיזְבָתֵיהּ
וְיִקְטוֹל גָּאֵל דְּמָא יָת קָטוֹלָא לֵית
לֵיהּ דָּם: (כח) אֲרֵי בְּקִרְיַת שֵׁיזְבָתֵיהּ יִתֵּב עַד דִּי מוּת כַּהֲנָא רַבָּא וּבָתַר דִּי
מוּת כַּהֲנָא רַבָּא יְתוּב קָטוֹלָא לְאַרַע אַחֲסָנָתֵיהּ: (כט) וִיהֲוֹן אִלֵּין לְכוֹן
לְגֵזֵרַת דִּין לדריכון

באור

להכחין בין שונג למזיד. (מדברי הרמב"ם פרק ארבעים חלק שלישי), ורש"י פירש לפי שהוא נא להשרות שכינה בישראל ולהאריך ימיהם, והרוגח נא לסלק את השכינה מישראל ומקצר את ימי החיים לזכות שיהיה לפני כהן גדול. דבר אחר לפי שהיה לו לכהן הגדול להתפלל שלא תארע תקלה זו לישראל, ע"כ: אשר משח אתו, ענינו המושח, שלא החכר, והוא חומת מה שנקרא בל"ח (לימפערזחנאלי), וכן מתורגם בל"ח: (כו) את גבול, מן גבול כמו כלאחי את העיר. (הראב"ע), ויש בזה הבדל בטבע הלשון, כי אלו אמר מן גבול היה ראוי להוסיף בחינת המקום שהלך לשם ולומר מן גבול העיר וחולה או דומה לו, אבל באמרו את גבול אין צורך לזה: (כו) אין לו דם, אין להגואל הזה משפט שפיכת דם, כאשר יבאר בכתוב הסמוך, וכן תיב"ע לית ליה סדרין דקטול: (כט) והיו אלה לכם, המשפטים האלה שזכר (למעלה

כ"ד)

מסעי לה

לְדֹרֹתֵיכֶם בְּכֹל מוֹשְׁבֹתֵיכֶם׃
נ כָּל־מַכֵּה נֶפֶשׁ לְפִי עֵדִים יִרְצַח
אֶת־הָרֹצֵחַ וָעֵד אֶחָד לֹא־יַעֲנֶה
בְנֶפֶשׁ לָמוּת׃ נא וְלֹא־תִקְחוּ
כֹפֶר לְנֶפֶשׁ רֹצֵחַ אֲשֶׁר־הוּא
רָשָׁע לָמוּת כִּי־מוֹת יוּמָת׃
נב וְלֹא־תִקְחוּ כֹפֶר לָנוּס אֶל־
עִיר מִקְלָטוֹ לָשׁוּב לָשֶׁבֶת
בארץ

תרגום אשכנזי קצג

בייא אייערן נאַכקאָממען׃
אין אַללען אייערן וואָהנ־
זיצען׃ (נ) ווען יעמאַנד איינען
אומברינגט, זאָ זאָלל מאַן
נאַך אויזזאַגע דער צייגען דען
מאָרדער ווידער אומברינגען׃
איין צייגע אַללין קאַן ניכט
ווידער איינע פערזאָן צייגען,
דאַס זיא צום טאָדע פעראור־
טהיילט ווערדע׃ (נא) פיר
דיא פערזאָן איינעז מאָרדערז
דער צום טאָדע פעראור־
טהיילט וואָרדען, זאָללט
איהר קיין לאָזענגעלד אַן־
נעהמען׃ זאָנדערן דאַז

טאָדעזאורטהייל מוס אַן איהם פאָללצאָגען ווערדען׃ (נב) אויך זאָללט איהר קיין
לאָזענגעלד אַננעהמען פיר דאַז פליהען אין דיא פרייאשטאַדט׃ דאַס איהר עטוואַ
ערלויבטעט

תרגום אונקלוס

לְדָרֵיכוֹן בְּכֹל מוֹתָבְנֵיכוֹן׃ (נ) כָּל־
דְּיִקְטוֹל־נַפְשָׁא לְפוּם סַהֲדִין יִקְטוֹל
יַת־קָטוֹלָא וְסַהִיד חַד לָא יַסְהֵיד
בְּאֲנָשָׁא לְמִקְטָל׃ (נא) וְלָא־תִקְבְּלוּן
מָמוֹן עַל־אֲנָשׁ קָטוֹל דִּי־הוּא חַיָּב
לְמִקְטָל אֲרֵי אִתְקְטָלָא יִתְקְטֵל׃
(נב) וְלָא תִקְבְּלוּן מָמוֹן לְמֵעְרַק לְקִרְיַת
שֵׁזְבוּתֵיהּ לְמֵיתַב לְמִתַּב בארעא

רש"י

הוא כהורג את המת שאין לו דם׃ (כט) בכל
מושבותיכם׳ למד שתהא סנהדרין קטנה
מהנת בחוצ׳ לארץ כל זמן שהיגת בארץ ישראל׃
(ל) כל מכה נפש. הבא להרגו על שהכה את
הנפש׃ לפי עדים ירצח׳ שיעידו שנמזיד
והתראה הרגו׃ (לא) ולא תקחו כפר. לא
יפטר בממון׃ (לב) ולא תקחו כפר לנוס אל
עיר מקלטו׳ למי שכם אל עיר מקלט שהרג
בשוגג אינו נפטר מגלות בממון ליתן כפר לשוב
לשבת בארץ בטרם ימות הכהן׃ לנוס. כמו
לנס

באור

כ"ד), משפטי הרוצחים המזידים והשוגגי׳ המבואריס בפרשה זו׃ (ל) כל מכה נפש, הבא
להרגו על שהכה את הנפש׳ (רש"י), לפי שאמר למעלה דין רוצח במזיד דרך כלל, אם בכלי
ברזל או בכלי עץ וגו׳ מות יומת המכה רוצח הוא, אמר שאין לדון את הרוצח לפי אומד דעת בית
דין אלא לפי עדים שיעמו בו שהכהו במזיד׃ ועד אחד לא יענה בנפש, שעל ידי עדותו תהיה
הנפש ההיא במיתה כמו שהולך ומבאר בעלת למות׃ (לב) ולא תקחו כפר לנוס, בפסוק
הקודם הזהיר שלא יקחו כפר מנפש המזידה שיפטר ממיתה, וכאן יזהיר שלא יקחו כפר גם מן
השוגג׃ לנוס אל עיר מקלטו, למי שכם אל עיר מקלט, שהרג בשוגג, אינו נפטר מגלות
בממון ליתן כפר׃ לנוס, כמו לנס (בשב"א וקמ"ן) וכמו שובי מלחמה (מיכה ב'), שבנו מן
המלחמה, וכן טני ממועד (נפניה נ'), כי מולים היו (יהושע ה'), כאשר תאמר שוב על מי
שסב כבר ומול על שמל כבר, כן תאמר לנוס על מי שכם כבר, וקורהו נוס כלומר מובלה,
ומס

מסעי לה

בָּאָרֶץ עַד־מְוֹת הַכֹּהֵן׃ לג וְלֹא־
תַחֲנִיפוּ אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתֶּם
בָּהּ כִּי הַדָּם הוּא יַחֲנִיף אֶת־
הָאָרֶץ וְלָאָרֶץ לֹא־יְכֻפַּר לַדָּם
אֲשֶׁר שֻׁפַךְ־בָּהּ כִּי־אִם בְּדַם
שֹׁפְכוֹ׃ לד וְלֹא תְטַמֵּא אֶת־הָאָרֶץ
אשר
אין

תרגום אשכנזי

ערלויכטעט נאך דויזע צו
קאמען, בעפאר דער האהע
פריזטר שטירבט: (לג) איהר
זאלט דאז לאנד ניכט
שאנדען, אין וועלכעם איהר
וואהנט, דען בלוט שאנדעט
איין לאנד: אונד דאז לאנד
קאן, וועגען דארין פערגאס-
נעז בלוט, ניכט אנדערוט
פערזאהנט ווערדען, אלז
דורך דאז בלוט דעסען,
דער עז פערגאסען האט: (לד) פעראונרייניגט אייער לאנד ניכט,

רש"י

לגם (בסב"ח ונקמ"ן) כמו שובי מלחמה (מיכה
ב') שבו מן המלחמה וכן טוגי ממועד (צפניה
ג') כי מולים היו (יהושע ה') כאשר תאמר
שוב על מי שבא כבר ומול על מי שמל כבר כן
תאמר לגים על מי שגם כבר וקורלו גים
כלומר מוכרח. ואם תאמר לגים לגרוש
ותפרשהו לא תקחו כפר למי שיש לו לברוח
לפוטרו מן הגלות לא ידעתי היאך יאמר לשוב
לשבת

תרגום אונקלוס

בְּאַרְעָא עַד־דְּיִמּוֹת כָּהֲנָא׃ (לג) וְלָא־
תְחַיְּבוּן יַת־אַרְעָא דִּי אַתּוּן בָּהּ אֲרֵי
דְּמָא הוּא מְחַיֵּב יַת־אַרְעָא וּלְאַרְעָא
לָא־מִתְכַּפַּר עַל־דַּם דְּאִתְשַׁד
בָּהּ אֶלָּהֵן בְּדַם אַשְׁרַיְהּ׃ (לד) וְלָא
תְסַאֲבוּן יַת אַרְעָא דִּי

באור

ואם תאמר לגים לברוח ותפרשהו לא תקחו כפר למי שיש לו לברוח, לפטרו מן הגלות, לא
ידעתי היאך יאמר לשוב לשבת בארץ, הרי עדיין לא נם, ומהיכן ישוב, לשון רש"י, וכן תרגמו
יב"ע לדעדק, ויתכן שיהיה גים מקור, ונא תחת שם המקרה, והוא כמו גיסה, כי כן דרך
הלשון כמו שזכרנו פעמים רבות, ויהיה השורש כלולו אמר כפר הגיסה והגריחה אל עיר מקלטו,
שיהיה הממון כפר הגיסה, וכן למעלה כפר לנפש רצח, שיהיה הממון כפר לנפש, ולכך
בא פעל תקחו עם למ"ד שלא כדרכו, ואם יקשה לך, מהיכן ישוב? הרי עדיין לא נם? הנה
מגמעות הכתובים שכל רוצח יטוס אל אחת מערי מקלט טרם עמדו למשפט, ומשם יביאו אותו
אל הב"ד הגדול למשפטו, ואם הוא שוגג יכילו אותו העדה מיד הגואל וישיבו אותו אל עיר מקלטו,
וכן אר"ל (מכות דף ט'), וכן כתוב (פסוק כ"ה) והשיבו אותו העדה אל עיר מקלטו אשר נס
שמה, הרי כבר נס טרם עמדו לפני העדה: ולזה אמר פה שלא יקחו ממון כפר הגריחה,
ויתנו לו רשות שלא לשוב ממקום העדה אל עיר מקלטו, כי אם לשוב לשבת בארץ: כן נראה
עומק פשוטו של מקרא, וכן ת"א למערוק: עד מות, ר"ל טרם מות הכהן הגדול, ומצאנו
מלת עד כמשמע טרם, עד בואי אליך (בראשית מ"ח ה'), וכן רבים. וכן תרגם בל"ת (לג) ולא
תחניפו את הארץ, הורלת הטרם הזה בכל מקום הוא להרלות לעינים הפך האמת, אמר
כי גם נביא גם כהן חנפו (ירמיה ד"ג י"א), שהרלו פנים לעם שכל מעשיהם ומעלליהם טובים
בעיני ה' ולא הוכיחום, ואמר והארץ חנפה תחת יושביה (ישעיה ד"ד ה'), בחורו שהרלתה
להם פנים שתהיה לטובתם והוא הפך האמת כמו שובאר, אבל תירום המעלה נפן (פסז'),
ועל הדרך הזה אמר ולא תחניפו את הארץ, בענין הכבד, ר"ל שלא תגרמו במעשיכם שתחנף
הארץ. והכתוב הוא דבק אל שלמעלה, שלא תקחו כפר מפני שהוא רשע לעות, פי בעון שפיכות
דמים

מסעי לה לו

אֲשֶׁר אַתֶּם יֹשְׁבִים בָּהּ אֲשֶׁר
אֲנִי שֹׁכֵן בְּתוֹכָהּ כִּי אֲנִי יְהוָה
שֹׁכֵן בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׃ פ שביעי
לו א וַיִּקְרְבוּ רָאשֵׁי הָאָבוֹת
לְמִשְׁפַּחֹת בְּנֵי־גִלְעָד בֶּן־מָכִיר
בֶּן־מְנַשֶּׁה מִמִּשְׁפְּחֹת בְּנֵי יוֹסֵף
וַיְדַבְּרוּ לִפְנֵי מֹשֶׁה וְלִפְנֵי
הַנְּשִׂאִים רָאשֵׁי אָבוֹת לִבְנֵי
יִשְׂרָאֵל׃ ב וַיֹּאמְרוּ אֶת־אֲדֹנִי
צִוָּה יְהוָה לָתֵת אֶת־הָאָרֶץ
בְּנַחֲלָה בְּגוֹרָל לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל
וַאֲדֹנִי צֻוָּה בַיהוָה לָתֵת אֶת־
נחלת

תרגום אשכנזי קצר

אין וועלכעם איהד וואָהנט,
אין וועלכעם איך רעזידענץ
האַלטע: דען איך דער עוויגע
רעזידירע אונטער דען
קינדערן ישראל'ז:
לו (א) דיא פאַמיליענ-
הייפטער אויז דעם
געשלעכטע דעז גלעד, זאָהנז
מכיר, זאָהנז מנשה, פאָן דען
געשלעכטערן דער קינדער
יוסף: טראַטען אויף אונד
רעדעטן פאָר משה, דען
פירזטען אונד פאַמיליעהייפ-
טערן דער קינדער ישראל'ז:
(ב) שפראַכן נעמליך: מיינעם
הערען האַט דער עוויגע בע-
פאָהלען, דאַז לאַנד דורך דאַז
לאָז, דען קינדערן ישראל'ז
צום ערבגוטע איינגעבען צו
לאַסען: צוגלייך אַבער איזט
מיינעם הערען פאָן דעם
עוויגען בעפאָהלען, דאַז

תרגום אונקלוס

די אתון יתבין בה די שכינתי שריא
בגוה ארי אנא יי שכנתי שריא בגו
בני־ישראל:
לו (א) וקריבו ריש אבהתא לזרעית
בני־גלעד בר־מכיר בר מנשה
מזרעית בני יוסף ומלילו קדם משה וקדם רברביא ריש אבהתא לבני
ישראל: (ב) ואמרו ית רבוני פקיד יי למיתן ית ארעא באחסנא בעדבא
לבני ישראל ורבוני אתפקד במימרא דיי למתן ית אחסנת

רש"י

לשכת בארץ הרי עדיין לא כם ומהיכן ישוב:
(לג) ולא תחניפו. ולא תרשיעו כתרגומו ולא
תחייבון: (לד) אשר אני שוכן בתוכה. שלא
תשכיני אותי בטומאתה: כי אני ה' שוכן בתוך
בני ישראל. אף בזמן שהם טמאים שכינה ארוי
ביניהם:

באור

דמים תחנף הארץ כמו שנאמר כי הדם הוא יחניף וגו': ולארץ לא יכפר, וליושבי הארץ:
כי אם בדם שפכו, שוכך אותו, כמו יין גואל כאמר בכמויו ובא גואלו (ויקרא"ה ד"ו):
(לד) ולא תטמא את הארץ, אמר תטמא ל"א אמר אשר אתם יושבים בה, לכן ת"א
וג"ע הרגישו בזה ותקנו בתרגומים ולא תסתאבון ל"ר, וכן תרגם בל"א. ודעת הראב"ע שאולת
תטמא היא כמו ארת לנקבה שבה על החנופה שהיא תטמא את הארץ: כי אני ה' שכן בתוך
בני ישראל, אותו לבאר כי מה שאני שוכן בתוכה הוא לכבוד ישראל. (ראב"ע):
והיו

נַחֲלַת צְלָפְחָד אָחִינוּ לִבְנֹתָיו׃ ג וְהָיוּ לְאֶחָד מִבְּנֵי שִׁבְטֵי בְּנֵי־
יִשְׂרָאֵל לַנָּשִׁים וְנִגְרְעָה נַחֲלָתָן מִנַּחֲלַת אֲבֹתֵינוּ וְנוֹסַף עַל נַחֲלַת
הַמַּטֶּה אֲשֶׁר תִּהְיֶינָה לָהֶם וּמִגּוֹרַל נַחֲלָתֵנוּ יִגָּרַע׃ ד וְאִם־
יִהְיֶה הַיֹּבֵל לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְנוֹסְפָה נַחֲלָתָן עַל נַחֲלַת הַמַּטֶּה אֲשֶׁר
תִּהְיֶינָה לָהֶם וּמִנַּחֲלַת מַטֵּה אֲבֹתֵינוּ יִגָּרַע נַחֲלָתָן׃ ה וַיְצַו

ראַז ערבגוט אונזערז ברודערז צלפחד זיינען טאָכטערן צו געבען: (ג) ווען דיזע נון איינען אויז דען איבריגען שטאַממען דער קינדער ישראל'ז הייאַ־ראַטהען, זאָ געהט איהר גוט פאָן דעם ערבגוטע אונזערער פאָטער אַב, אונד קאָמט צו דעם ערבגוטע דעזיעניגען שטאַממעז הינצו, אין וועלכען זיא הייאראַטהען: אַלזאָ ווירד דאַז לאָז אונזערז ערב־גוטז פערריינגערט: (ד) ווען אויך דיא קינדער ישראל'ז איין יובל־יאהר האַבען: זאָ בלייבט דיזעז ערבגוט אימ־מער נאָך בייא דעם שטאַמ־מע, אין וועלכען זיא הייאַ־ראַטהען, אונד דעם ערבגוט אונזערז פאָטערליכען שטאַממעז ענטצאָגען: (ה) משה

משה

געבאָטה

רש"י

לו (ג) ונוסף על נחלת המטה · שהרי בנה יורשה והכן מתייקם על שבט אביו: (ד) ואם יהיה היובל · מכאן היה רבי יהודה אומר עתיד היובל שיפסוק: ואם יהיה היובל · כלומר אין זו מכירה שחוזרת ביובל שהירושה אינו קוחלת ואפילו יהיה היובל לא תחזור הנחלה לשבטו ונמצא שנוספה על נחלת המטה אשר תהיינה להם: (ה) וכל בת יורשת נחלה

תרגום אונקלוס

אַחֲסָנַת צְלָפְחָד אָחוּנָא לִבְנָתֵיהּ׃ (ג) וִיהֲוֹן לְחַד מִבְּנֵי שִׁבְטֵיָא דִבְנֵי־יִשְׂרָאֵל לְגַשִּׁין וְתִתְמְנַע אַחֲסָנַתְהֶן מֵאַחֲסָנַת אֲבָהָתָנָא וְתִתּוֹסַף עַל אַחֲסָנַת שִׁבְטֵיָא דִי יְהֹוֹן לְהֹון וּמֵעָרַב אַחֲסָנַתָּנָא יִתְמְנַע׃ (ד) וְאִם־יְהֵי יוֹבְלָא לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְתִתּוֹסַף אַחֲסָנַתְהֶן עַל אַחֲסָנַת שִׁבְטָא דִי תְהֹוֹן לְהֹון וּמֵאַחֲסָנַת שִׁבְטָא דַאֲבָהָתָנָא יִתְמְנַע אַחֲסָנַתְהֶן׃ (ה) וּפַקִּיד

משה

באור

לו (ג) והיו לאחד מבני וגו', בתורו ואם יהי' לנשים לאחד מאחר שבטי בני ישראל, לו ונגרעה וגו' וכן תורגם בל"א: ונוסף על נחלת המטה, כי בניהן יירשו אותן והם יחשבו לשבט אביהם: ונוסף, נפעל עבר מנפ"י ע"מ בודע, והי' לו לומר ונספה בל"נעל נחלה כמ"ש ונגרעה, ויתכן שאסר מלת דבר לו חלק, והמשך דבריהם כך הוא: כאשר יהיו לאחד מבני שבט ישראל לנשים, תגרע נחלתן מנחלת אבותינו, וע"י זה יוסף דבר לו חלק על נחלת המטה ההוא: ואין עינינו נראה בברכת המטה ההוא, כי אם על " גרעון נחלת משה אבותינו אשר יגרע ע"י כך: (ד) ואם יהיה היובל, הוסיפו ואמרו, אין זה לומה למכר, כי המכירה קוחרת ביובל, אבל הירושה אינה קוחרת, ואין לנו תקוה לשוב אל הנחלה עוד,

אף

מסעי לו

משה׳ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עַל־פִּי
יְהוָה לֵאמֹר כֵּן מַטֵּה בְנֵי־יוֹסֵף
דֹּבְרִים׃ י זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר־צִוָּה
יְהוָה לִבְנוֹת צְלָפְחָד לֵאמֹר
לַטּוֹב בְּעֵינֵיהֶם תִּהְיֶנָה לְנָשִׁים
אַךְ לְמִשְׁפַּחַת מַטֵּה אֲבִיהֶם
תִּהְיֶנָה לְנָשִׁים׃ יז וְלֹא־תִסֹּב
נַחֲלָה לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל מִמַּטֶּה אֶל־
מַטֶּה כִּי אִישׁ בְּנַחֲלַת מַטֵּה
אֲבֹתָיו יִדְבְּקוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׃ יח וְכָל־
בת

תרגום אשכנזי קצה

געבאַט דען קינדערן ישראל׳ז, אויף בעפעהל דעז עוויגען, אונד שפראַך: דער שטאַם דער זאָהנע יוסף רעדעט רעכט: (ה) דער עוויגע פער־אָרדנעט אַלזאָ דען טאָכטערן צלפחד, אונד שפריכט, זיא קאָנגען פרייאן ווען זיא וואָל־לען: יעדאָך מיסען זיא אונטר דעם געשלעכטע איהרעז פאָטערליכעז שטאַממעז פרייאן: (ז) דאַמיט קיין ערב־גוט דער קינדער ישראל׳ז אויז איינעם שטאַממע אין דען אַנדערן איבערגעהע: זאָנדערן יעדער פאָן דען קינדערן ישראל׳ז דעם ערב־גוטע זיינעז פאָטערליכען שטאַממעז אַנהאַנגע: (ח) איינע יעדע

תרגום אונקלוס

משה יַת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עַל מֵימְרָא דַיְיָ לְמֵימַר יָאוּת שִׁבְטָא דִבְנֵי יוֹסֵף מְמַלְלִין׃
(ו) דֵּין פִּתְגָמָא דִי פַקִּיד יְיָ לִבְנֵי צְלָפְחָד לְמֵימַר לִדְתִקְּנוּן בְּעֵינֵיהֶן תְּהֲוֻן
לְנִשִׁין בְּרַם לְזַרְעַת שִׁבְטָא דַאֲבוּהֶן תְּהֲוֻן לְנִשִׁין׃ (ז) וְלָא־תִסְחַר אַחְסָנָא
לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל מִשִּׁבְטָא לְשִׁבְטָא אֲרֵי גְּבַר בְּאַחְסָנַת שִׁבְטָא דַאֲבָהָתוֹהִי יִדְבְּקוּן בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל׃ (ח) וְכָל־ ברתא

באור

אף אם תהי׳ שבת היובל: (ו) לבנות צלפחד, תיב״ע הוסיף בתרגומו של פסוק זה, ה״ל לא לדריש דעתידין למיקם בתר פילוג ארעא אלהן לבנת צלפחד וגו׳ והוא מדברי חז״ל שלמדו מן זה הדבר שלא נעשו אלא אותו הדור (ב״ב ק״ד): לטוב בעיניהם, ר״ל בשבט אביהן תבחרנה את הטוב והיפר בעיניהן כמ״ש אך למשפח׳ מטה אביהם: לטוב, דגש הטי״ת על פסרון ה״א הידעת ועניגו להטוב: (ז) ולא תסב נחלה, לדעת הרמב״ן הן שתי מצות, טוה ביורשות נחלה שלא תבואנה רק למטה אביהם, וטוה בנשואות כבר (שלא היו יורשות נחלה) ואחרי היותן לאים מתו אחיהן בחיי האב, לא תסוב הנחלה למטה אחר, ולא יירשו אותן בניהם ולא בעליהן כ״א אחד מקרוביהן, והזהיר מתחלה בבנות צלפחד ואח״כ בכל בת יורשת נחלה, ואמר בכל ישראל שלא תסוב נחלה ממטה אל מטה אלא הנשואות או המוזהרות אם יעברו על המצוה ירשו אותן אנשי המטה שיהיו כלם דבוקי׳ וקשורי׳ בנחלת אבותם, ולא כהנ כל זה רק בדור הנוחל את הארץ בעת החלוקה, ע״כ ולפי הפשט יתכן שבכתו׳ הזה מבאר הטעם אל מצוה למעלה על בנות צלפחד שתהיינה למטה אביהן, כדי שלא תוסב נחלה ממטה אל מטה

תרגום אשכנזי

יעדע טאָכטער, דיא ערבפאָרזיג איזט, אונטער דען שטאַממען דער קינדער ישראל'ז, טוס איינען אויז איהרעם פאָטערליכען שטאַממע, פרייאן: דאַמיט דיא קינדער ישראל'ז יעדער זיין פאָטערליכעז גוט ערבע: (ט) אונד קיין ערבגוט פאָן איינעם שטאַממע צום אַנדרן איבערגעהע: זאָנדערן דיא שטאַממע דער קינדר ישראל'ז יעדער זיינעם ערבגוטע אַנהאַנגע: (י) וויא דער עוויגע דעם מ"ה בעפאָהלען: אַלזאָ טהאַטען דיא טאָכטער צלפחד: (יא) מחלה, תרצה, חגלה מלכה אונד נעה, דיא טאָכטער צלפחד: פרייאטען דיא

מסעי לו

בַּת יִרְשֶׁת נַחֲלָה מִמַּטֵּה בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל לְאֶחָד מִמִּשְׁפַּחַת מַטֵּה
אָבִיהָ תִּהְיֶה לְאִשָּׁה לְמַעַן יִירְשׁוּ
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ נַחֲלַת אֲבֹתָיו:
ט וְלֹא־תִסֹּב נַחֲלָה מִמַּטֶּה
לְמַטֶּה אַחֵר כִּי־אִישׁ בְּנַחֲלָתוֹ
יִדְבְּקוּ מַטּוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:
י כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה
כֵּן עָשׂוּ בְּנוֹת צְלָפְחָד:
יא וַתִּהְיֶינָה מַחְלָה תִרְצָה וְחָגְלָה
וּמִלְכָּה וְנֹעָה בְּנוֹת צְלָפְחָד לִבְנֵי
דדיהן

רש"י

כחלה. שלא היה בן לאחיה: (יא) מחלה תרצה. כאן מנאן לפי גדולתן זו מזו בשנים וכשאו כסדר תולדותן ובכל המקרא מנאן לפי חכמתן ומגיל שקולות זו כזו:

תרגום אונקלוס

ברתא ירתת אחסנא משבטיא דבני ישראל לחד מזרעית שבטא דאבוהא תהי לאנתו בדיל דיירתון בני ישראל גבר אחסנת אבהתוהי:

(ט) ולא תסחר אחסנא משבטא לשבטא אוחרנא ארי־גבר באחסנתיה ידבקון שבטיא דבני ישראל: (י) כמא די־פקיד יי ית־משה כן עבדו בנת צלפחד:
(יא) ותהוא מחלה תרצה וחגלה ומלכה ונועה בנת צלפחד לבני אחי

באור

לחד כי יבא לא"כ האיש לקחת נחלה גם ממטה אחר ויתערבו נחלות השבטים, וכן תורגם בל"א נחלה לבני ישראל, בחורו נחלה שהיא לבני ישראל: (ח) וכל בת ירשת נחלה, כבר הזכרתי מעלה שהזהיר מתחלה על בנות צלפחד ועתה ידבר בכל בת יורשת נחלה בבני ישראל שתהי' לאשה לאחד ממשפחת מטה אביה. ולא כראב"ע שכתב שבכתוב הזה ידבר על איזה אחרן ולכן אמר ולא תסוב נחלה פעם שני', כי האמת כמו שקבלו חז"ל שדבר הזה לא הי' טובא רק בדור הראשון שהי' קודם חלוקת הארץ כמ"ש הרמב"ן כדי שלא יבא האיש ההוא לקחת

נחלה

מסעי לו

לְדִיהֶן לְנָשִׁים: יג מִמִּשְׁפַּחֹת
בְּנֵי־מְנַשֶּׁה בֶן־יוֹסֵף הָיוּ לְנָשִׁים
וַתְּהִי נַחֲלָתָן עַל־מַטֵּה מִשְׁפַּחַת
אֲבִיהֶן: יד אֵלֶּה הַמִּצְוֹת
וְהַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה
בְּיַד־מֹשֶׁה אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
בְּעַרְבֹת מוֹאָב עַל יַרְדֵּן יְרִחוֹ:

חזק

תרגום אשכנזי קצו

דיא קינדערן איהרער פאטערן: (יב) פרייאטען אלזא אויז דען געשלעכטערן דער זאהנע מנשה זאהנז יוסף: אונד דאדורך בליב איהר ערבגוט בייא דעם שטאמע איהרעז פאטערליכן געשלעכטז: (יג) דיזעז זינד דיא געבאטהע אונד פערארדנונגען, וועלכע דער עוויגע דען קינדערן ישראל'ז, דורך משה: אין דען פילדען מואב'ז, אם יארדן גענגען ירחו איבר, בעגאהלען האט:

תרגום אונקלוס

אֲחֵי אֲבוּהֶן לְנָשִׁין: (יב) מִזַּרְעַיַת בְּנֵי־מְנַשֶּׁה בַּר יוֹסֵף הֲוָאָה לְנָשִׁין וַהֲוַת אַחְסָנַתְהֶן עַל שִׁבְטָא זַרְעַית אֲבוּהֶן: (יג) אִלֵּין פִּקּוּדַיָּא וְדִינַיָּא דִּי פַקִּיד יְיָ בִּידָא דְמֹשֶׁה לְוָת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּמִשְׁרָיָא דְמוֹאָב עַל יַרְדְּנָא דִירֵחוֹ:

באור

נחלה גם ממטה אחר ויתערבו השבטים זה עם זה בנחלה: (יב) ותהי נחלתן, ע"י שהיו ממשפחת אביהן לבדם היתה גם נחלתן על מטה משפחת אביהן: (יג) אלה המצות והמשפטי', דיני הנחלה והגדר ומשפט הדולחים, ומלות כלבת יורשת אלא תוסב נחלה: בערבת מואב, הוא המקום האחרון שהיה להם בימי משה, ושם צוה למנות את ישראל, ומסר להם עוד חקים ומשפטים ישרים, והוכיחם על מרים קולם מותו, ושם נאמר לו שיעלה על הר נבו למות שם על פי ה'. והאל יזכנו להשיג תעלומות תורתו ולא נחדל מהגות בה כל ימי חיינו:

סכום פסוקי דספר במדבר אלף ומאתים ושמנים ושמנה. **ארפח** סימן:

והציו והיה האיש אשר אבחר בו מטהו יפרח: ופרשיותיו עשרה.

יי **בדד** ינחנו סימן: וסדריו ל"ב. **לב** טהור ברא לי אלהים סימן:

ופרקיו ל"ו. **לו** חכמו ישכילו זאת סימן: מניין

הפתוחות **שתים ותשעים** והסתומות

ששים וששה. הכל **מאה וחמשים**

ושמנה פרשיות. אני

חלקך ונחלתך סימן:

בערב שבת אחר חצות יקרא שנים מקרא ואחד תרגום, כי אדו"ל כל המשלים פרשיותיו עם הגבור מאריכין לו ימיו ושנותיו, ועל דרך זה מצוה מן המובחר לקרא כל פרשה ופרשה שנים מקרא עם הטעמים ואחד תרגום בלי טעמים. ולא יפסיק בדבור משהתחיל לקרות שנים מקרא ואחד תרגום. ואם לא השלים שמו"ת בע"ש מביה שישלימו בשבת קודם שיאכל. ואם אנוס הוא שלא יכול להשלימו קודם שיאכל בשבת, מ"מ חייב להשלים קודם מנחה. ואחר שסיים שמו"ת יאמר ההפטרה השייכה לאותו שבת, אם הוא בע"ש יאמר ג"כ מזמור י"י מלך גאות לבש וכו', ואם בשבת יאמר מזמור שיר ליום השבת וכו', כדי שיחבר תורה נביאים וכתובים. ויש נוהגין לומר ג"כ משנה ראשונה של מסכת שבת, שהוא משנה. יציאות השבת שתים שהן ארבע נפנים ושתים שהן ארבע בחוץ כיצד העני עומד בחוץ ובעל הבית בפנים פשט העני את ידו לפנים ונתן לתוך ידו של בעל הבית או שנטל מתוכה והוציא העני חייב ובעל הבית פטור. פשט בעל הבית את ידו לחוץ ונתן לתוך ידו של עני או שנטל מתוכה והכניס בעל הבית חייב והעני פטור. פשט העני את ידו לפנים ונטל בעל הבית מתוכה או שנתן לתוכה והוציא שניהם פטורים. פשט בעל הבית את ידו לחוץ ונטל העני מתוכה או שנתן לתוכה והכניס שניהם פטורים. ואחר כך יאמר זה, שהוא תלמוד: אמר רב הונא בריה דרב יהודה אמר רב אמי לעולם ישלים אדם פרשיותיו עם הגבור שנים מקרא וא' תרגום אפי' עטרות ודינון שכל המשלים פרשיותיו עם הגבור שמו"ת מאריכין לו ימיו ושנותיו: ואחר כך יאמר משנה ראשונה של ספר יצירה, שהיא קבלה: עשר ספירות בלי מה במספר עשר אצבעות חמש כנגד חמש וברית יחיד מכוון באמצע כמלות לשון וכמלות המעור: וכדי לחבר את האהל לאיות אחד יאמר אחר כך זה המאמר מהזוהר: זכור את יום השבת לקדשו ר' יצחק פתח ואמר כתיב ויברך אלהים את יום השביעי וכתיב ששת ימים תלקטוהו וביום השביעי שבת לא יהיה בו. כיון דלא משכחת ביה מזוני מה ברכתא ביה אלא הכי תני כל ברכאן דלעילא ותתאי ביומא דשביעאי תליין. ותני' אמאי לא אשתכח מנא ביומא שביעאי משום דהוא יומא מתברכין מני' כל שית יומין עילאין וכל אחד ואחד ביומיה מהיא ברכאן דמתברכאן ביומא שביעאה. וכגון כך מאן דאיהו בדרגא דמהימנותא בעי לסדרא פתוריה בליליא דשבתא בגין דיתברך פתוריה כל איגון שית יומין דהא בהוא זימנא אזדמן ברכאן לאתברכא אכל שית יומין דשבתא וברכאי לא אשתכח על פתורא ריקנא ועל כן בעי לסדרא פתורא בליליא דשבתא בגהמא ומזוני. רבי יצחק אמר אפילו ביומא דשבתא כמי:

סדר

הפטרות

מספר במדבר

ושבת ראש חדש · ומחר חודש · והפטרות יום ראשון
ויום שני של שבועות · ומה שקורין בתורה
בפרשיות האלה ·

עם

פירש"י , ובאור ותרגום אשכנזי

נדפס

בק"ק **אפענבאך** יע"א

שנת תקסט לפ"ק

ברכות ההפטרות

קודם הפטרה יברך

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בִּנְבִיאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדִבְרֵיהֶם הַנֶּאֱמָרִים בֶּאֱמֶת: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה בְּמֹשֶׁה עַבְדּוֹ וּבְיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ וּבִנְבִיאֵי הָאֱמֶת וְהַצֶּדֶק:

ואחר קריאתם יברך ברכות אלו

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם צוּר כָּל הָעוֹלָמִים צַדִּיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת הָאֵל הַנֶּאֱמָן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה מְדַבֵּר וּמְקַיֵּם. כִּי כָל דְּבָרָיו אֱמֶת וָצֶדֶק:

נֶאֱמָן אַתָּה הוּא יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְנֶאֱמָנִים דְּבָרֶיךָ וְדָבָר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ אָחוֹר לֹא יָשׁוּב רֵיקָם. כִּי אֵל מֶלֶךְ נֶאֱמָן אַתָּה. בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ הָאֵל הַנֶּאֱמָן בְּכָל דְּבָרָיו:

רַחֵם עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיֵּינוּ וְלַעֲלוּבַת נֶפֶשׁ תּוֹשִׁיעַ בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ. בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ מְשַׂמֵּחַ צִיּוֹן בְּבָנֶיהָ:

שַׂמְּחֵנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ בְּאֵלִיָּהוּ הַנָּבִיא עַבְדֶּךָ וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֶךָ. בִּמְהֵרָה יָבוֹא וְיָגֵל לִבֵּנוּ. עַל כִּסְאוֹ לֹא יֵשֵׁב זָר וְלֹא יִנְחֲלוּ עוֹד אֲחֵרִים אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי בְשֵׁם קָדְשְׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לוֹ שֶׁלֹּא יִכְבֶּה נֵרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד. בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ מָגֵן דָּוִד: ע"כ בחול

מבת לומרים ג"כ על התורה

עַל הַתּוֹרָה וְעַל הָעֲבוֹדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה. שֶׁנָּתַתָּ לָנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ לִקְדֻשָּׁה וְלִמְנוּחָה לְכָבוֹד וּלְתִפְאָרֶת. עַל הַכֹּל יְיָ אֱלֹהֵינוּ אֲנוּ מוֹדִים לָךְ וּמְבָרְכִים אוֹתָךְ. יִתְבָּרַךְ שִׁמְךָ בְּפִי כָל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד. בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

בחג השבועות לומרים זה

עַל הַתּוֹרָה וְעַל הָעֲבוֹדָה וְעַל הַנְּבִיאִים (וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה) וְעַל יוֹם חַג הַשָּׁבֻעוֹת הַזֶּה שֶׁנָּתַתָּ לָנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ לִקְדֻשָּׁה וְלִמְנוּחָה לְשָׂשׂוֹן וּלְשִׂמְחָה לְכָבוֹד וּלְתִפְאָרֶת. עַל הַכֹּל יְיָ אֱלֹהֵינוּ אֲנוּ מוֹדִים לָךְ וּמְבָרְכִים אוֹתָךְ. יִתְבָּרַךְ שִׁמְךָ בְּפִי כָל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ מְקַדֵּשׁ (הַשַّבָּת וְ) יִשְׂרָאֵל וְהַזְּמַנִּים:

(הושע א׳ ט׳ — ב׳ כ״ב)

(א) וְהָיָה מִסְפַּר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כְּחוֹל הַיָּם אֲשֶׁר לֹא יִמַּד וְלֹא יִסָּפֵר וְהָיָה בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יֵאָמֵר לָהֶם לֹא עַמִּי אַתֶּם יֵאָמֵר לָהֶם בְּנֵי אֵל חָי: (ב) וְנִקְבְּצוּ בְנֵי יְהוּדָה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל יַחְדָּו וְשָׂמוּ לָהֶם רֹאשׁ אֶחָד וְעָלוּ מִן הָאָרֶץ כִּי גָדוֹל יוֹם יִזְרְעֶאל: (ג) אִמְרוּ לַאֲחֵיכֶם עַמִּי וְלַאֲחוֹתֵיכֶם רֻחָמָה: (ד) רִיבוּ בְּאִמְּכֶם רִיבוּ

(א) איינזט ווירד ישראל׳ז מענגע זיין וויא זאנד אם מעערע דער ווערער צו מעסען נאך צו צעהלען איזט, אונד שטאטט מאן ש איהנען געזאגט, איהר זייד ניכט מיין פאלק, ווירד מאן אלזדאן צו איהנען זאגען איהר זייד קינדער דעז לעבענדיגען גאטטעז. (ב) דאן ווערדען יהודה׳ז אונד ישראל׳ז זאהנע איניג זיך פער־זאממעלן, איין אבערהויפט זיך וואהלען, אונד אויז דעם לאנדע ציהען, דען גראס איזט דער טאג יזרעאל. (ג) נעננט נון איערע ברידער עמי (מיין פאלק) איערע שוועזטערן רוחמה (ווידער־אויפגענאממנע). (ד) דאדערט מיט איערער מוטטער דאדערט, דען

כי

רש״י

(א) **והיה** מספר. מה ענין פורענות ונחמה סמוכין בדבור אחד ורבותינו פירשו בפסחים הרגים הושע בעצמו על שאמר החליפם עמד ובקש עליהם רחמים. ובספרי דבי רב פרשת ויסע ישראל בשטים שנינו רבי אומר ים פרשיות סמוכות זו מזו כרחוק מזרח ממערב כי אתם לא עמי והיה מספר בני ישראל כחול הים מה ענין זה אצל זה אצל למלך שכעס על אשתו שלח אחר הסופר לבא וליכתוב לה גט עד שלא בא הסופר נתרצה המלך לאשתו אמר המלך אפשר יבא סופר זה מכאן אילוק כלומר לבו חלוק ותוהה לומר למה שלח אחרי אמר לו בא וכתוב לה שאני כופל לה כתובתה ולפי פשוטו כך היא שמיכתו כי אתם לא עמי ואנכי לא אהי׳ לכם ארחה עצמי כאילו איני לכם ותגלו לבין האומות ואף שם תרבו ותגמקו ושם תשובו אל לבבכם לשוב אלי כמו שנאמר על ידי משה (דברים ל׳) והשבות אל לבבך בכל הגוים אשר הדיחך וגו׳ ושב ה׳ אלהיך את שבותך וגו׳ אף כאן: (ב) ונקבצו בני יהודה ובני ישראל יחדיו וגומר: ראש אחד. דוד מלכם: כי גדול יום. קיבוץ זריעתם: (ג) אמרו לאחיכם עמי. כתרגומו תובו לאורייתי ועל כנשתון ארקס: (ד) ריבו באמכם. בכנסייא שלכם: מבין שדיה. דרך הטופות שממעכין להם בין

באור

(א) **והיה** מספר הפרשה נחלקת לשלשה חלקים בחלק הראשון ידבר הנביא מנחמה ונשני מפורענות ויסיים בשליטי בנחמה, ואמר פה שיבוא הזמן שיהיה מספר בני ישראל רב מאוד והוא זמן הישועה, ותחת אשר אמר להם למעלה הנביא בשם ה׳ לא עמי אתם, יקרא להם בעת ההיא בני אל חי: (ב) יום יזרעאל קיבוץ זריעתם, רש״י. ורד״ק פרשוהו על הגלות עת שנשבר קשתם בעמק יזרעאל, ואחרי שהמקרא מתמוהו, גם אנכי לא פרשתיהו בתרגומו: (ד) ריבו כה מתחיל החלק השני והוא דבריריב לכנסת ישראל אשר יכנה הנביא בשם אמכם, כמו שכתבו המפרשים, פעם יכנה בשם אם אם דעתו על הקנין בכלל ופעם בשם בנים אחים ואחיות אם דעתו על השבטים בפרט, והכל אחד הוא לפי הכונה. ומאמר כי היא לא אשתי ואנכי לא איש מאמר מוסגר היא. כי פרוש שריבו באמם שתסר זנוניה וכו׳:

שקויי

כִּי־הִיא לֹא אִשְׁתִּי וְאָנֹכִי לֹא
אִישָׁהּ וְתָסֵר זְנוּנֶיהָ מִפָּנַיִךְ
וְנַאֲפוּפֶיהָ מִבֵּין שָׁדֶיהָ: (ה) פֶּן־
אַפְשִׁיטֶנָּה עֲרֻמָּה וְהִצַּגְתִּיהָ
כְּיוֹם הִוָּלְדָהּ וְשַׂמְתִּיהָ כַּמִּדְבָּר
וְשַׁתִּיהָ כְּאֶרֶץ צִיָּה וַהֲמִתִּיהָ
בַּצָּמָא: (ו) וְאֶת־בָּנֶיהָ לֹא
אֲרַחֵם כִּי־בְנֵי זְנוּנִים הֵמָּה:
(ז) כִּי זָנְתָה אִמָּם הוֹבִישָׁה
הוֹרָתָם כִּי אָמְרָה אֵלְכָה אַחֲרֵי
מְאַהֲבַי נֹתְנֵי לַחְמִי וּמֵימַי
צַמְרִי וּפִשְׁתִּי שַׁמְנִי וְשִׁקּוּיָי:
(ח) לָכֵן הִנְנִי־שֵׂךְ אֶת־דַּרְכֵּךְ
בַּסִּירִים וְגָדַרְתִּי אֶת־גְּדֵרָהּ
וּנְתִיבוֹתֶיהָ לֹא תִמְצָא:
(ט) וְרָדְפָה אֶת־מְאַהֲבֶיהָ וְלֹא
תַשִּׂיג אֹתָם וּבִקְשָׁתָם וְלֹא
תִמְצָא וְאָמְרָה אֵלְכָה וְאָשׁוּבָה
אֶל

דען זיא איזט ניכט מעהר מיינע גאַטטין
איך ניכט מעהר איהר גאַטטע, דאַס
זיא דיא בוהלרישע מינע אַבלעגע,
איהרע גיילהייט ניכט מעהר דורך
איהרען פרעכען בוזען פערראַטהע.
(ה) איך ווירדע זיא זאָנזט נאַקענד
אויזציהען, וויא אַם טאַגע איהרער
געבורטה זיא דאַרשטעללען: זיא איינער
וויזטע איינער איינאָדע גלייך מאַכען
דאַס זיא פאָר דורזט פערשמאַכטען
מוס; (ו) אויך איבער איהרע קינדער
ווירדע איך מיך ניכט ערבאַרמען ווייל
זיא הורנקינדער זינד. (ז) וואַרליך
איהרע מוטטער איזט איינע הורע,
איינע שאַמלאָזע דיא זיא געצייגט
האַטטע, וויא אָפט שפראַך זיא ניכט:
איך ווילל מיינען בוהלערן נאַכאייללען,
זיא געבען מיר שפייזע אונד געטראָנקע,
מיינע וואָללע אונד פלאַכז, מיין אָעל
אונד זאַלבען; (ח) אַבער איך ווערדע
אויך איהר דען וועג מיט דאָרנען פער-
לעגען, איהן אומצייגען דאַס קיינען אויז-
גאַנג צו פינדען זייא. (ט) ווען זיא נון
איהרען בוהלערן נאַכאייללען ווערדע
ווירד זיא זיא ניכט ערריכען קאָנגען,
זיא ווירד זיא זוכען אונד ניכט פינדען,
דאַן ווירד זיא שפרעכען: אָ קאָנגנטע
איך גור ווידער צו

רש"י

בין דדיהם ויונקן תרגם ופולחן טעוותא מבין קירוותא: (ה) כיום הולדה. כיום שנלחמה במצרים כמו שמפורש (ביחזקאל י"ז) ואולדתיך ביום הולדת לותך לא כרת שורך ותולכי על פני השדה בגיעל נפשך לא חסה עליך עין (שם): כמדבר. גזרות שגזרתי עליהם במדבר שם יתמו ושם ימותו (במדב' י"ד) והמתי', ואיקטלינה: (ו) לחמי. כנסיא שלהם: הובישה הורתם בהיות מלפיהן החכמים המורים להם הורות בושים מפני עמי הארץ לומרים להם לא תגנבו והם גונבים לא תלוו ברבית והם מלוים: אחרי מאהבי. בדרכי העובדי כוכבים ומזלות: (ח) הנני שך. לשון סגירה כמו הסר מסוכתו (ישעיה ה') כמסוכת חדק (משלי ט"ז): את דרכך. דרכם ושבילים שאת הולכת בהם: (ט) את מאהביה. מצרים ואשור ולא תוכלו לבקש מהם עזרה: ורדפה. משקלות ל' כבד הוא זה כמו (שם י"ב) ומרדף ריקים טרכיי"ר בלע"ז (פירש"מער נאך

באור

(ז) שיקויי, לו שהוא יין ומשקים, לו שפרוש כמו שיקוי לענמותך והוא מיבי המשקה:
(ח) גדרה, הכנוי משסב על הדרך שהוא לפעמים לשון נקבה. וכן הכתוי של וכתיבותיה:
והעלהי

אֶל־אִישִׁי הָרִאשׁוֹן כִּי טוֹב לִי אָז
מֵעַתָּה: (י) וְהִיא לֹא יָדְעָה כִּי
אָנֹכִי נָתַתִּי לָהּ הַדָּגָן וְהַתִּירוֹשׁ
וְהַיִּצְהָר וְכֶסֶף הִרְבֵּיתִי לָהּ
וְזָהָב עָשׂוּ לַבָּעַל: (יא) לָכֵן
אָשׁוּב וְלָקַחְתִּי דְגָנִי בְּעִתּוֹ
וְתִירוֹשִׁי בְּמוֹעֲדוֹ וְהִצַּלְתִּי
צַמְרִי וּפִשְׁתִּי לְכַסּוֹת אֶת־
עֶרְוָתָהּ: (יב) וְעַתָּה אֲגַלֶּה אֶת־
נַבְלָתָהּ לְעֵינֵי מְאַהֲבֶיהָ וְאִישׁ
לֹא־יַצִּילֶנָּה מִיָּדִי: (יג) וְהִשְׁבַּתִּי
כָּל־מְשׂוֹשָׂהּ חַגָּהּ חָדְשָׁהּ
וְשַׁבָּתָהּ וְכָל מוֹעֲדָהּ:
(יד) וַהֲשִׁמֹּתִי גַּפְנָהּ וּתְאֵנָתָהּ
אֲשֶׁר אָמְרָה אֶתְנָה הֵמָּה לִי
אֲשֶׁר נָתְנוּ־לִי מְאַהֲבַי וְשַׂמְתִּים
לְיַעַר וַאֲכָלָתַם חַיַּת הַשָּׂדֶה:
(טו) וּפָקַדְתִּי עָלֶיהָ אֶת־יְמֵי
הַבְּעָלִים

צו מיינעם פאָריגען גאָטטע צוריקן קעהרען, וואַרליך איך האַטט'ז בעסער בייא איהם אַלז יעצט. (י) ווייל זיא אַבער ניכט ערקענגען וואָללטע דאַס איהר געטריידע, מאָזט אונד אָעל אַללעז פאָן מיר הערגעקאָממען, דאַס איך איהר זילבער אונד גאָלד אין איבערפלוס שענקטע, וועלכעז זיא אַבער פיר דען גאָטצען בעל פער־שווענדעט. (יא) דאַהער ווערדע איך איך מיין געטריידע צור אָרנדטענצייט, אונד מיינען מאָזט צו זיינער צייט ווידער צוריקנעהמען, איהר פלאַכז אונד וואָללע וואָמיט זיא איהרע בלאָסע דעקטע, גאַנצליך ענטציהען. (יב) ענט־בלאָסט ווירד זיא נון דאַ שטעהן פאָר דען אויגען איהרער בוהלער, אונד נימאַנד זאָלל זיא מיינער געוואַלט ענטרייסען קאָננען. (יג) אַללע איהרע פריידען, פעזטען, נייאמאָנדען, רוהע אונד פייער טאַגע ווילל איך פער־ניכטען. (יד) איהר וויינשטאָקקע אונד פייגענבוימע, פאָן דענען זיא זיך פראַהלטע: איך האַבע זיא אַלז געשענקע פאָן מיינען בוהלערן ערהאַל־טען, ווערדע איך פערהעערען, זיא אין איינען וואַלד פערוואַנדעלן, דאַס זיא צו פוטטער דען ווילדען דינען זאָללען.

(טו) זאָ ווערדע איך אַן זיא אַהנדען דיאיענינגע טאַגע אַן

רש"י

כאך יאמר). כלומר תחזיק אחריהם ולא תשגם: ובקשתם. ובקשה אותם: (י) לא ידעה. לא שמה אל לבה והרגלת עצמה כלא יודעת: וכסף הרביתי לה. והם עשאוהו לבעל: (יא) ובעתו. בעת גמר ביכול הפירות. והצלתי ממנה צמרי ופשתי. אשר היה לכסות את ערותה כל הגלה בעת גמר ביכול הפירות. והצלתי ממנה צמרי ופשתי. אשר היה לכסות את ערותה כל הגלה שבמקרא לשון תרומה והפרשה הוא ומוכיח עליו ויכל אלהים את מקנה אביכן (בראשית ל"א) כי כל העשר אשר הניל (שם): (יב) ואיש לא יצילנה מידי. אף זכות אבותם תמה: (יד) והשמותי לשון שממה: אתנה. כמו אתכן: ושמתים ליער. שהחיות מהלכות בם ואוכלות הפירות: (טו) ופקדתי עליה. שכר פורענות. ימי הבעלים אשר תקטיר. תמיד להם ולשון חווה הוא: ותעד נזמה וחליית'. לשון עדי כזונה המתקשטת לקראת נואפים וחלייתה לשון ערבי הוא קישוט: לכן

באור

(יא) והצלתי, לשון הפרשה כמו כי כל העשר אשר הניל וכו': (טז) לכן הנה אנכי, מעתה

הַבְּעָלִים אֲשֶׁר תַּקְטִיר לָהֶם
וַתַּעַד נִזְמָהּ וְחֶלְיָתָהּ וַתֵּלֶךְ
אַחֲרֵי מְאַהֲבֶיהָ וְאֹתִי שָׁכֵחָה
נְאֻם־יְהוָה׃ (טז) לָכֵן הִנֵּה אָנֹכִי
מְפַתֶּיהָ וְהֹלַכְתִּיהָ הַמִּדְבָּר
וְדִבַּרְתִּי עַל־לִבָּהּ׃ (יז) וְנָתַתִּי
לָהּ אֶת־כְּרָמֶיהָ מִשָּׁם וְאֶת־
עֵמֶק עָכוֹר לְפֶתַח תִּקְוָה
וְעָנְתָה שָׁמָּה כִּימֵי נְעוּרֶיהָ
וּכְיוֹם עֲלוֹתָהּ מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם׃
(יח) וְהָיָה בַיּוֹם־הַהוּא נְאֻם־
יְהוָה תִּקְרָאִי אִישִׁי וְלֹא
תִקְרְאִי־לִי עוֹד בַּעְלִי׃
(יט) וַהֲסִרֹתִי אֶת־שְׁמוֹת
הַבְּעָלִים מִפִּיהָ וְלֹא־יִזָּכְרוּ עוֹד
בשמם

אַן וועלכען זיא דען **בעלים** ווירוך
ראַנטע, זיך מיט נאַזענרינגען אונד
אָהרגעהאָנגען שמיקטע אונד איהרען
בוהלערן נאַכליף, אונד מיינער פאָלליג
דאַריבער פערגאַס. זאָ שפריכט דער
עוויגע. — (טז) דאָך נאַכדעם איך
זיא געלאָקט נאַך יענער וויזטע הין,
ווירדע איך ווידער איהרעם הערצען
טראָזט צו שפרעכען. (יז) ווערדע פאָן
דאַ איהרע ווייגבערגע ווידער געבען,
אונד יענען טהאַל דעז טריבזאַלז ווידער
צום האָפנונגזפאָללען איינגאַנג מאַכען,
דאָרט ווירד זיא וועכזעל־געזאָנגע אַנ־
שטיממען וויא אין איהרער יוגענד וויא
צו דער צייט דאַ זיא אויז מצרים
דזערויז גינג. (יח) אַלדען שפריכט
דער עוויגע ווירזט דוא מיך נענגען
אישי (מיין גאַטטע) אונד נילט מעהר
בעלי. (יט) דער נאַמע **בעל** ווירד
אויז איהרעם מונדע פערבאַנגנט,
זיין

רש"י

(טו) לכן הנה אנכי מפתיה. משלה להמשך אחרי לתאניי"ר בלע"ז. (בל"ח שמייכלען. מלה טוסנת) ומהו הפיתוי והולכתי' המדבר בגולה שהוא כמדבר וניה ושם תשיב אל לבה כי טוב לה כשעשתה רצוני מכשמרדה בי: (יז) את כרמיה. תרגם יונתן לשון פרנסים ומזכיגים וכן לא יפנה דרך כרמי' (איוב כ"ד) וכן כרמי שלי לא נטרתי (ש"ה א') דבר אחר והולכתי' המדבר למדבר סיחון ועוג וכסגנון זה נתנבא (יחזקאל ד') שנאמר והוצאתי אתכם אל מדבר העמים ונשפטתי אתכם שם כאשר נשפטתי את אבותיכם והבאתי אתכם במסורת הברית וברותי מכם המורדים ופושעים אקיים אתם את כרמיה: ואת עמק עכור. עומק הגלות שהן עכורים שם אתן לה לפתח תקוה. תקלת תקוה שמתוך אותן צרות תתן לב לשוב אלי: וענתה שמה. לשון דירה כמו מעון תריות (נחום ב') כימי נעוריה. כשבה במצרים ימים רבים: וכיום עלותה וגומר. שנעקה אלי ממצרים מתוך שיעבוד וגאלתיה כן גם עתה: (יח) תקראי אישי וגומר. תעבדוני מאהבה ולא מירא אישי לשון אישות וחיבת נעורים: בעלי. לשון אדנות ושרה ורבותיכו פירשו ככלה בבית חמיה ולא ככלה בבית אביה: (יט) ולא יזכרו עוד. ישראל בשם של בעלים לא לא יזכרו הבעלים בשם של ישראל לומר שהם אלהות להם, לא לא יזכר שם הבעלים

עוד

באור

מעתה מתחיל הנחמה שנית, ואמר שאחר פתיה והולכתיה המדבר והוא הגלות, אשוב לדבר על לבה: (יז) עמק עכור, לא שהוא מוסב על הגלות כמו שכתב רש"י, לא שהוא כדעת ר"א בן עזרא שהוא מורה על עמק יזרעאל: (יח) איש, הוא איש והוא בעל נרדפים המה בזה

הענין

הפטרת במדבר נשא

בשמים: (כ) וכרתי להם ברית
ביום ההוא עם־חית השדה
ועם־עוף השמים ורמש
האדמה וקשת וחרב ומלחמה
אשבור מן הארץ והשכבתים
לבטח: (כא) וארשתיך לי
לעולם וארשתיך לי בצדק
ובמשפט ובחסד וברחמים:
(כב) וארשתיך לי באמונה
וידעת את־יהוה:

הפטרת נשא

בשופטים סי׳ י״ג

ויהי איש אחד מצרעה
ממשפחת הדני ושמו
מנוח ואשתו עקרה ולא ילדה:
(ב) וירא מלאך־יהוה אל־האשה
ויאמר

תרגום אשכנזי ר

זיין אנדענקען אויף עוויג פערגעסען
זיין. (כ) איך ווערדע איהנען אויך
איינען בונד מיט דעם געווילדע דעז
פעלדעז, געפליגעל דעז הימעלז,
אונד געווירם דער ערדע מאכען;
באגען שווערד אונד קריגזוואפען אויז
דעם לאנדע ענטפערנען, זא דאס זיא
רוהיג וואהנען קאנגען. (כא) אונד
דאן מיך מיט דיר אויף עוויג פער=
לאבען, דורך גערעכטיגקייט אונד
טוגענד, דורך ליבע אונד הולד מיט
דיר פערלאבען. (כב) יא איך ווילל
מיך טרייאליך מיט דיר פערלאבען,
אונד אלזדאן ווירזט דוא גון מיך דען
עוויגען ווידער ליבען.

הפטרת נשא

(א) איינזט לעבטע איין מאן אין צרעה
פאן דעם געשלעכטע דן.
נאמענז מנוה, דעסען פרויא וואר
אונפרוכטבאר, אונד געבאר קיינע
קינדער. (ב) עז ערשין איהר אבער
איין ענגעל גאטטעז אונד שפ־אך:
זיהע

רש״י

עוד כל״ל והמלילים כליל יחלוף (ישעיה ב׳): (כ) עם חית השדה. שאשכית מזיקין מן העולם
ובה״ל (שם י׳ ה׳) לא ירעו ולא ישחיתו וגומר: (כא) בצדק ובמשפט. שתתנהגו בהן: ובחסד
וברחמים. שיבא לך מאתי על ידיהם באברהם אביכם כתיב (בראשית י״ח) כי ידעתיו למען אשר
יצוה וגומר לעשות צדקה ומשפט וכנגדן כתן לבניו חסד ורחמים מאת הקדוש ברוך הוא שנאמר
(דברים י״ג) ונתן לך רחמים ושמר ה׳ אלהיך לך את הברית ואת החסד (שם י״ז) פסקו מן
הצדקה והמשפט כמו שנאמר (עמוס ה׳) ההופכים לענה משפט וצדק׳ לארץ הניחו אף הקדו׳
ברוך הוא אסף מהם החסד והרחמים שנאמר (ירמיה ע״ו) כי אספתי את שלומי מאת העם הזה
את החסד ואת הרחמים וכשיחזרו לעשות צדקה ומשפט שנאמר (ישעיה א׳) ציון במשפט תפדה
וגומר והקב״ה מוסיף עליהם רחמים וחסד ועושה אותן עטרה לארבעתן ומושיבן בראשן:
(כב) וארשתיך לי באמונה. בשכר האמונה שהאמינת בגולה להבטחות שעל ידי כביאי:
יין

באור

הענין ואמר הכתוב שכל כך יסור מפיה הנס שלא ע״ז נעל עד שלא תקרא עוד לאיש בעלי:
ממשפחה

וַיֹּאמֶר אֵלֶיהָ הִנֵּה־נָא אַתְּ־
עֲקָרָה וְלֹא יָלַדְתְּ וְהָרִית וְיָלַדְתְּ
בֵּן: (ג) וְעַתָּה הִשָּׁמְרִי נָא וְאַל־
תִּשְׁתִּי יַיִן וְשֵׁכָר וְאַל־תֹּאכְלִי
כָּל־טֻמְאָה: (ד) כִּי הִנֵּךְ הָרָה
וְיֹלַדְתְּ בֵּן וּמוֹרָה לֹא־יַעֲלֶה עַל־
רֹאשׁוֹ כִּי־נְזִיר אֱלֹהִים יִהְיֶה
הַנַּעַר מִן־הַבָּטֶן וְהוּא יָחֵל
לְהוֹשִׁיעַ אֶת־יִשְׂרָאֵל מִיַּד
פְּלִשְׁתִּים: (ה) וַתָּבֹא הָאִשָּׁה
וַתֹּאמֶר לְאִישָׁהּ לֵאמֹר אִישׁ
הָאֱלֹהִים בָּא אֵלַי וּמַרְאֵהוּ
כְּמַרְאֵה מַלְאַךְ הָאֱלֹהִים נוֹרָא
מְאֹד וְלֹא שְׁאַלְתִּיהוּ אֵי־מִזֶּה
הוּא וְאֶת־שְׁמוֹ לֹא־הִגִּיד לִי:
(ו) וַיֹּאמֶר לִי הִנֵּךְ הָרָה וְיֹלַדְתְּ
בֵּן וְעַתָּה אַל־תִּשְׁתִּי יַיִן וְשֵׁכָר
וְאַל־תֹּאכְלִי כָּל־טֻמְאָה כִּי־
נְזִיר אֱלֹהִים יִהְיֶה הַנַּעַר מִן־
הַבֶּטֶן עַד־יוֹם מוֹתוֹ: (ז) וַיֶּעְתַּר מָנוֹחַ אל

זיהע כיז יעצט וואַרזט דוא אונפרוכט־
באַר, אבער דוא ווירזט נון שוואַנגער
ווערדען אונד איינען זאָהן געבאָהרען.
(ג) נים דיך אַלזאָ אין אַכט טרינקע
ווערדער וויין נאָך זאָגזט שטאַרקע גע־
טראָנקע אונד געניסע גילטז אונריינעז.
(ד) דען דוא ווירזט שוואַנגער, אונד
געבאָהרזט איינען זאָהן; אויף דעסען
דזופט קאָממע קיין שעערמעסער דען
ער איזט פאָן מוטטער ליבע אַן דעם
עוויגען געוויהט, אונד ער זאָלל צו־
ערזט דיא ישראל פאָן דער האַנד דער
פלשתים בעפרייען. (ה) דיא פרויא גינג
הירויף צו איהרעם מאַננע אונד זאָגטע
צו איהם: איין גאָטטליכער מאַן וואר
בייא מיר געוועזען, זיינע געשטאַלט
גליך איינעם ענגעל דעז עוויגען, זאָ
פורכטבאַר דאַס איך איהן ניכט נאָך
זיינער דזערקונפט פראַגען מאָכטע,
אונד ער ענטדעקטע מיר איך זיינען
נאַמען גילט. (ו) דיזער מאַן שפראַך
צו מיר, דוא ווירזט שוואַנגער ווערדען,
אונד איינען זאָהן געבאָהרען; טרינקע
ווערדער וויין נאָך בערוישענדע גע־
טראָנקע, אונד געניסע גילטז אונריינעז,
דען דער קנאַבע איזט פאָן מוטטער־
ליבע אַן דעם עוויגען געוויהט: (ז) דאַ
פלעהטע מנוח צום

(ג) יין ושכר. חמר קדת ועתיק: (ד) ומורה. תער על שם שמורה ומשליך את השער:
(ו) ואל תאכלי כל טמאה. דברים האסורים לנזיר: (ז) לנער היולד. השתיה
להולד

(א) ממשפחת, כמו שנט: (ג) השמרי נא, לפי פשוטו כלל ופרט וכלל, ויהיה נלמד
ואל תשתי וכו' כמו הפרט, ולמדרשים דרך אחרת נזה: (ה) נורא מאוד, כי יקר
בני אדם חושבין כי המלאך גוף ולורתו נורא מאד (רד"ק): (ז) היולד, כשיהיה יולד, ומה
תועלת

אֶל־יְהוָה וַיֹּאמַר בִּי אֲדוֹנָי אִישׁ
הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר שָׁלַחְתָּ יָבוֹא־נָא
עוֹד אֵלֵינוּ וְיוֹרֵנוּ מַה־נַּעֲשֶׂה
לַנַּעַר הַיּוֹלָד׃ (ח) וַיִּשְׁמַע
הָאֱלֹהִים בְּקוֹל מָנוֹחַ וַיָּבֹא
מַלְאַךְ הָאֱלֹהִים עוֹד אֶל־הָאִשָּׁה
וְהִיא יוֹשֶׁבֶת בַּשָּׂדֶה וּמָנוֹחַ
אִישָׁהּ אֵין עִמָּהּ׃ (ט) וַתְּמַהֵר
הָאִשָּׁה וַתָּרָץ וַתַּגֵּד לְאִישָׁהּ
וַתֹּאמֶר אֵלָיו הִנֵּה נִרְאָה אֵלַי
הָאִישׁ אֲשֶׁר־בָּא בַיּוֹם אֵלָי׃
(י) וַיָּקָם וַיֵּלֶךְ מָנוֹחַ אַחֲרֵי אִשְׁתּוֹ
וַיָּבֹא אֶל־הָאִישׁ וַיֹּאמֶר לוֹ הַאַתָּה
הָאִישׁ אֲשֶׁר־דִּבַּרְתָּ אֶל־הָאִשָּׁה
וַיֹּאמֶר אָנִי׃ (יא) וַיֹּאמֶר מָנוֹחַ
עַתָּה יָבֹא דְבָרֶיךָ מַה־יִּהְיֶה
מִשְׁפַּט הַנַּעַר וּמַעֲשֵׂהוּ׃
(יב) וַיֹּאמֶר מַלְאַךְ יְהוָה אֶל־מָנוֹחַ
מִכֹּל אֲשֶׁר־אָמַרְתִּי אֶל־הָאִשָּׁה
תִּשָּׁמֵר׃ (יג) מִכֹּל אֲשֶׁר־יֵצֵא
מִגֶּפֶן הַיַּיִן לֹא תֹאכַל וָיַיִן וְשֵׁכָר אַל־תֵּשְׁתְּ וְכָל־טֻמְאָה אַל־תֹּאכַל
כל

הלמ"ד בדגש

צום עוויגען אונד שפּראַך: אָ מיין גאָטט!
לאַס דאָך דען גאָטטליכען מאַן דען דוא
געזאַנדעט האַזט, אַבערמאַלז צו אונז
קאָממען, דאַס ער אונז בעלעהרע וויא
וויר אונז מיט דעם פערהויסנען קנאַבען
צו פערהאַלטען האַבען. (ח) גאָטט
ערהאָרטע מנוח'ז געבעטה, אונד דער
ענגעל קאַם אַבערמאַלז צו דער פרויא
דאַ זיא עבען אויף דעם פעלדע זאַס
אונד איהר מאַן ניכט בייא איהר וואַר.
(ט) זיא אַבער ליף שנעלל צו איהרעם
מאַננע אונד שפּראַך, דער מאַן דער
נייאליך בייא מיר געוועזען האַט זיך זאָ
עבען ווידער זעהען לאַסען. (י) דאַ
מאַלטע מנוח זיך אויף פאָלגטע זיינער
פרויא נאַך, גינג צו דעם מאַננע הין
אונד שפּראַך צו איהם: ביזט דוא
דער מאַן דער מיט דיזער פרויא גע־
שפּראָכען? ער אַנטוואָרטעטע יאַ איך
בין עז. (יא) מנוח שפּראַך: אָ זאָ
זאַגע אונז דאָך יעצט, וואַז ווער וועגען
דעז קנאַבען טהון מיסען. (יב) יענער
ערוווידערטע דיא פרויא מוס זיך אַלל
דאַזוועניגע ענטהאַלטע וואַז איך איהר
בערייטז געזאַגט האַבע. (יג) זיא
דאַרף ניכטז געניסען וואַז נור פאָם
ווייַנשטאָק קאָמט; דאַרף וועדער וויין
נאָך אַנדרע בערוישנדע געטראַנקע
טרינקען; דאַרף קיינע אונרייינע שפּייזע
עסען. קורץ

רש"י

לאולד: (י) לאחרי אשתו: אחר עתה: (יא) מה יהיה משפט הנער ומעשהו: מה חזי למעבד לעולים'

באור

תואר הוא (ערך"ק): (יא) מה יהיה משפט, כתרגומו מה יהי לחזי לרביא ומה נעביד ליה, כי אם יהיה פרוסו שאל על הנער על טיבו ומהותו, כשאלת תשובתו מעל, כי המלאך הטיב רק

קורץ אַללעז וואַז איך איהר געזאָגט האָבע מיט זיא געגוויא בעאָבאַכטען. (יד) מנוח שפּראַך צו דעם ענגעל, מאָלטעזט דוא דיך נור בייא אונז נאָך עטוואַז פערוויילען, וויר וואָללען דיר איין ציגענבאָקליין צובערייטען. (טו) דער ענגעל ערווידערטע, ווען דוא מיך אויך פערווייל̈ט, זאָ ווירדע איך דאָך פאָן דיינער קאָזט ניכטז געניסען, ווילל̈ט דוא אָבער עטוואַז צובערייטען, זאָ ברינגע עז ליבער דאַר אַלז איין גאַנץ־אָפּפער דעם עוויגען צו עהרען. (מנוח וואוסטע נעמליך ניכט דאַס ער איין ענגעל גאָטטעז איזט). (טז) מנוח שפּראַך צום ענגעל דעז עוויגען: וויא איזט דיין נאַמע, דאַמיט וויר, ווען דיינע פערהייסונג אין ערפיללונג געהט, דיר פערעהרונג ווידמען קאָנגען. (יז) דער ענגעל דעז הערן אַנטוואָרטעטע: וואַרום פראַגזט דוא נאָך מיינעם נאַמען: ער בלייבט פערבאָרגען. (יח) דאַ נאַם מנוח דאַז ציגענבאָקליין אונד שפייזעאָפּפער, אונד בראַכטע עז אויף דען פעל̈זען דען עוויגען צו ערהרען דאַר. דער ענגעל פעררי̈כטעטע וואונדער פאָר מנוח'ז אונד זיינער פרויא אויגען. (יט) דען דאַ דיא פלאַממע פאָם אַל̈טאַר גען היממעל שטיג, פוהר דער ענגעל דעז הערן אין דער פלאַממע עמפאָר. אַלז מנוח אונד זיינע פרויא דיאס זאַהען, פילען

ר"ש"י

לעולמים' ומה כעביד ליה: (יד) בעגרה נא. כאסוף אותך אל הבית: (טו) כי יבא דברך. אם יבא לנו שליחות דבר מאתך מעכבים ונכיר את שמך וכבודך ונעשה מה שתצלח לנו: (יז) והוא פלאי

באור

רק על מעשי הצדקה לבד, ולא על מעשי הילד: (טו) ואם תעשה עולה, כפי הגניזה יהיה פרושו כדעת המפרשים שאמר לו אם תרצה לעשות עולה אז תעלה אותו לה' • אבל הפירוש הזה רחוק היא במאוד, כי איך אמר לו אם תרצה לעשות עולה, אחר לא הזכיר ממנו שום דבר

כֹּל אֲשֶׁר־צִוִּיתִיהָ תִּשְׁמֹר׃ (יד) וַיֹּאמֶר מָנוֹחַ אֶל־מַלְאַךְ יְהוָה נַעְצְרָה־נָּא אוֹתָךְ וְנַעֲשֶׂה לְפָנֶיךָ גְּדִי עִזִּים׃ (טו) וַיֹּאמֶר מַלְאַךְ יְהוָה אֶל־מָנוֹחַ אִם־תַּעְצְרֵנִי לֹא־אֹכַל בְּלַחְמֶךָ וְאִם־תַּעֲשֶׂה עֹלָה לַיהוָה תַּעֲלֶנָּה כִּי לֹא־יָדַע מָנוֹחַ כִּי־מַלְאַךְ יְהוָה הוּא׃ (טז) וַיֹּאמֶר מָנוֹחַ אֶל־מַלְאַךְ יְהוָה מִי שְׁמֶךָ כִּי־יָבֹא דְבָרְךָ וְכִבַּדְנוּךָ׃ (יז) וַיֹּאמֶר לוֹ מַלְאַךְ יְהוָה לָמָּה זֶּה תִּשְׁאַל לִשְׁמִי וְהוּא פֶלֶאי׃ (יח) וַיִּקַּח מָנוֹחַ אֶת־גְּדִי הָעִזִּים וְאֶת־הַמִּנְחָה וַיַּעַל עַל־הַצּוּר לַיהוָה וּמַפְלִא לַעֲשׂוֹת וּמָנוֹחַ וְאִשְׁתּוֹ רֹאִים׃ (יט) וַיְהִי בַּעֲלוֹת הַלַּהַב מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ הַשָּׁמַיְמָה וַיַּעַל מַלְאַךְ־יְהוָה בְּלַהַב הַמִּזְבֵּחַ וּמָנוֹחַ וְאִשְׁתּוֹ רֹאִים

דברך קרי פלי קרי ויפלו

וַיִּפְּלוּ עַל־פְּנֵיהֶם אָרְצָה׃ (כ) וְלֹא־יָסַף עוֹד מַלְאַךְ יְהוָה לְהֵרָאֹת אֶל־מָנוֹחַ וְאֶל־אִשְׁתּוֹ אָז יָדַע מָנוֹחַ כִּי־מַלְאַךְ יְהוָה הוּא׃ (כא) וַיֹּאמֶר מָנוֹחַ אֶל־אִשְׁתּוֹ מוֹת נָמוּת כִּי אֱלֹהִים רָאִינוּ׃ (כב) וַתֹּאמֶר לוֹ אִשְׁתּוֹ לוּ חָפֵץ יְהוָה לַהֲמִיתֵנוּ לֹא־לָקַח מִיָּדֵנוּ עֹלָה וּמִנְחָה וְלֹא הֶרְאָנוּ אֶת־כָּל־אֵלֶּה וְכָעֵת לֹא הִשְׁמִיעָנוּ כָּזֹאת׃ (כג) וַתֵּלֶד הָאִשָּׁה בֵּן וַתִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ שִׁמְשׁוֹן וַיִּגְדַּל הַנַּעַר וַיְבָרְכֵהוּ יְהוָה׃ (כד) וַתָּחֶל רוּחַ יְהוָה לְפַעֲמוֹ בְּמַחֲנֵה־דָן בֵּין צָרְעָה וּבֵין אֶשְׁתָּאֹל׃

פיעלען זיא אויף איהר אנגעזיכט צור ערדע. (כ) (דער ענגעל דעז עוויגען ערשין נון דעם מנוח אונד זיינער פרויא פערנער ניכט: דאַ מערקטע מנוח, דאַס עז איין ענגעל דעז עוויגען וואר). (כא) מנוח שפראַך צו זיינער פרויא, וויר זינד דעז טאָדעז, דען וויר האַבען איין גאָטטליכעז וועזען געזעהען. (כב) זיינע פרויא ערווידערטע איהם: וואָלליטע דער עוויגע אונזערן טאָד, זאָ האָטטע ער פאָן אונזערער האַנד קיין גאַנצעזאָפפער אונד שפייזעאָפפער גע־נאָממען, האָטטע אונז אַללעז דיזעז ניכט געצייגט, אונד אונז איצט דיא צוקונפט ניכט ערפאַהרען לאַסען. (כג) דיא פרויא געבאַר איינען זאָהן, אונד נאַננטע איהן שמשון. דער קנאַבע וואוכז העראַן, אונד וואַר פאָם עוויגען געזעגנעט. (כד) דער גייזט גאָטטעז ערפיללטע איהן צו ערזט אין דעם לאַגער פאָן דן, צווישען צרעה אונד אשתאל.

רש"י

פלאי. מכוסה תמיד הוא מסתנה ואיני יודע למה מסתנה היום: (כב) וכעת. הזאת: לא השמיענו כזאת. לא היה משמיענו בשורה זו אם רצוייס אנו למות: (כד) לפעמו. לבא בקרבו לפעמים:

באור

דבר, על כן לדעתי פרוסו שכך אמר לו ואם תעשה, כלומר אחר שהיה רצונך לעשות מן גדי העזים הזה דבר מה, על כן טוב יותר אם תעשה ממנו עולה לה', ויהיה לפ"ז מלת עולה מחוברת למלת לה': (ט) כי יבא דבריך, כתרגומו אדני יתקיימון פתגמ' ויקריבך: (כא) ולא יסף, כלו' כאשר לא ראו עוד את המלאך בעלותו בלהב, אז ידעו כי מלאך ה' הוא:

הפטרת בהעלותך

בתרי עשר בזכריה סימן ב' יוד — ד' ז'

(א) רָנִּי וְשִׂמְחִי בַת־צִיּוֹן כִּי הִנְנִי בָא וְשָׁכַנְתִּי בְתוֹכֵךְ נְאֻם־יְהוָה׃ (ב) וְנִלְוּוּ גוֹיִם רַבִּים אֶל־יְהוָה בַּיּוֹם הַהוּא וְהָיוּ

לִי לְעָם וְשָׁכַנְתִּי בְתוֹכֵךְ וְיָדַעַתְּ כִּי־יְהוָה צְבָאוֹת שְׁלָחַנִי אֵלָיִךְ׃
(ג) וְנָחַל יְהוָה אֶת־יְהוּדָה חֶלְקוֹ עַל אַדְמַת הַקֹּדֶשׁ וּבָחַר עוֹד
בִּירוּשָׁלִָם׃ (ד) הַס כָּל־בָּשָׂר מִפְּנֵי יְהוָה כִּי נֵעוֹר מִמְּעוֹן קָדְשׁוֹ׃
(ה) וַיַּרְאֵנִי אֶת־יְהוֹשֻׁעַ הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל עֹמֵד לִפְנֵי מַלְאַךְ יְהוָה
וְהַשָּׂטָן עֹמֵד עַל־יְמִינוֹ לְשִׂטְנוֹ׃ (ו) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־הַשָּׂטָן יִגְעַר
יְהוָה בְּךָ הַשָּׂטָן וְיִגְעַר יְהוָה בְּךָ הַבֹּחֵר בִּירוּשָׁלִָם הֲלוֹא זֶה אוּד
מֻצָּל מֵאֵשׁ׃ (ז) וִיהוֹשֻׁעַ הָיָה לָבוּשׁ בְּגָדִים צוֹאִים וְעֹמֵד לִפְנֵי
הַמַּלְאָךְ׃ (ח) וַיַּעַן וַיֹּאמֶר אֶל־הָעֹמְדִים לְפָנָיו לֵאמֹר הָסִירוּ
הַבְּגָדִים הַצֹּאִים מֵעָלָיו וַיֹּאמֶר אֵלָיו רְאֵה הֶעֱבַרְתִּי מֵעָלֶיךָ
עֲוֹנֶךָ וְהַלְבֵּשׁ אֹתְךָ מַחֲלָצוֹת׃ (ט) וָאֹמַר יָשִׂימוּ צָנִיף טָהוֹר עַל־
רֹאשׁוֹ וַיָּשִׂימוּ הַצָּנִיף הַטָּהוֹר עַל־רֹאשׁוֹ וַיַּלְבִּשֻׁהוּ בְּגָדִים וּמַלְאַךְ
יְהוָה עֹמֵד׃ (י) וַיָּעַד מַלְאַךְ יְהוָה בִּיהוֹשֻׁעַ לֵאמֹר׃ (יא) כֹּה־
אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת אִם־בִּדְרָכַי תֵּלֵךְ וְאִם־אֶת־מִשְׁמַרְתִּי
תִּשְׁמֹר וְגַם־אַתָּה תָּדִין אֶת־בֵּיתִי וְגַם תִּשְׁמֹר אֶת־חֲצֵרַי וְנָתַתִּי
לְךָ מַהֲלְכִים בֵּין הָעֹמְדִים הָאֵלֶּה׃ (יב) שְׁמַע־נָא יְהוֹשֻׁעַ הַכֹּהֵן
הַגָּדוֹל אַתָּה וְרֵעֶיךָ הַיֹּשְׁבִים לְפָנֶיךָ כִּי־אַנְשֵׁי מוֹפֵת הֵמָּה
כִּי־הִנְנִי מֵבִיא אֶת־עַבְדִּי צֶמַח׃ (יג) כִּי הִנֵּה הָאֶבֶן אֲשֶׁר
נָתַתִּי לִפְנֵי יְהוֹשֻׁעַ עַל־אֶבֶן אַחַת שִׁבְעָה עֵינָיִם הִנְנִי מְפַתֵּחַ
פִּתֻּחָהּ נְאֻם יְהוָה צְבָאוֹת וּמִשְּׁתִּי אֶת־עֲוֹן הָאָרֶץ הַהִוא
בְּיוֹם אֶחָד׃ (יד) בַּיּוֹם הַהוּא נְאֻם יְהוָה צְבָאוֹת תִּקְרְאוּ אִישׁ
אֶל־רֵעֵהוּ אֶל־תַּחַת גֶּפֶן וְאֶל־תַּחַת תְּאֵנָה׃ (טו) וַיָּשָׁב הַמַּלְאָךְ
הַדֹּבֵר בִּי וַיְעִירֵנִי כְּאִישׁ אֲשֶׁר־יֵעוֹר מִשְּׁנָתוֹ׃ (טז) וַיֹּאמֶר אֵלַי
מָה אַתָּה רֹאֶה וָאֹמַר רָאִיתִי וְהִנֵּה־מְנוֹרַת זָהָב כֻּלָּהּ וְגֻלָּהּ
עַל־רֹאשָׁהּ וְשִׁבְעָה נֵרֹתֶיהָ עָלֶיהָ שִׁבְעָה וְשִׁבְעָה מוּצָקוֹת
לַנֵּרוֹת אֲשֶׁר עַל־רֹאשָׁהּ׃ (יז) וּשְׁנַיִם זֵיתִים עָלֶיהָ אֶחָד
מִימִין הַגֻּלָּה וְאֶחָד עַל־שְׂמֹאלָהּ׃ (יח) וָאַעַן וָאֹמַר אֶל־

הַמַּלְאָךְ הַדֹּבֵר בִּי לֵאמֹר מָה אֵלֶּה אֲדֹנִי: (יט) וַיַּעַן הַמַּלְאָךְ
הַדֹּבֵר בִּי וַיֹּאמֶר אֵלַי הֲלוֹא יָדַעְתָּ מָה־הֵמָּה אֵלֶּה וָאֹמַר לֹא
אֲדֹנִי: (כ) וַיַּעַן וַיֹּאמֶר אֵלַי לֵאמֹר זֶה דְּבַר יְהוָה אֶל־זְרֻבָּבֶל
לֵאמֹר לֹא בְחַיִל וְלֹא בְכֹחַ כִּי אִם־בְּרוּחִי אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת:
(כא) מִי־אַתָּה הַר־הַגָּדוֹל לִפְנֵי זְרֻבָּבֶל לְמִישֹׁר וְהוֹצִיא אֶת־
הָאֶבֶן הָרֹאשָׁה תְּשֻׁאוֹת חֵן חֵן לָהּ:

הפטרת שלח לך

ביהושע סימן ב׳

וַיִּשְׁלַח יְהוֹשֻׁעַ בִּן־נוּן מִן־
הַשִּׁטִּים שְׁנַיִם
אֲנָשִׁים מְרַגְּלִים חֶרֶשׁ לֵאמֹר
לְכוּ רְאוּ אֶת־הָאָרֶץ וְאֶת־
יְרִיחוֹ וַיֵּלְכוּ וַיָּבֹאוּ בֵּית־אִשָּׁה ב
זוֹנָה וּשְׁמָהּ רָחָב וַיִּשְׁכְּבוּ־
שָׁמָּה: (ב) וַיֵּאָמַר לְמֶלֶךְ יְרִיחוֹ
לֵאמֹר הִנֵּה אֲנָשִׁים בָּאוּ הֵנָּה

תרגום אשכנזי

(א) יהושע זאָהן נון זאַנדטע היימליך פאָן שטים צוויי מאָננער אַלז קונדשאַפטער אויז אונד שפּראַך צו איהנען: געהט הין אונד בעזעהט דאַז לאַנד נעבמט יריחו, זיא גינגען אַלזאָ פאָרט, קעהרטען איין אין דאַז דויז איינער גאַזטווירטהין נאַמענז רחב, אום דאַזעלבמט צו איבערנאַכטען.
(ב) מאַן הינטערבראַכטע אַבער דעם קאָניג צו יריחו אונד שפּראַך, זיהע עז זינד היר דיזען אַבענד לייטע פאָן

הלילה

רש״י

(א) וישלח יהושע וגומר. על כרחי אני צריך לומר שבתוך ימי אבל משה שלחם שהרי לסוף שלשים יום שתמו ימי אבל משה עברו את הירדן שמשם אנו למדין שמת משה בשבעה באדר כשאתה מונה ל״ג למפרע מיום שעלו מן הירדן בעשור לחדש הראשון על דרך משבשתלהו המרגלים לא עברו את הירדן עד יום הקמצי שנאמר ושבו שם שלשה ימים עד שבו הרודפים בו בלילה ויעברו ויבאו אל יהושע בן נון וישכם יהושע בבקר ויסעו מהשטים הוא יום רביעי ויליבו שם טרם יעברו כמנהג שלא עברו עד יום הקמצי: חרם. ברז״ל תרגם יונתן אמר להם עשו עצמיכם כתרשיש כדי שלא יסתירו דבריהם מפניכם. דבר אחר חרם חרם הטעיתו עצמכם קדרות כדי שתהיו נראין כקדרין: וראו את הארץ ואת יריחו. והלא יריחו בכלל היתה ולמה יצאת אלא שהיתה קשה כנגד כולם לפי שהיתה יושבת על הספר. כיוצא בו ויפקדו מעבר לדור תשעה עשר איש ועשהאל. והלא עשהאל בכלל היה אלא שהיה קשה כנגד כולם. כיוצא בו והמלך שלמה אהב נשים נכריות רבות ואת בת פרעה. והלא בת פרעה בכלל היתה ולמה יצאת שהיתה מקובה כנגד כולם וכלפי קטא שהחטיאה אותו יותר מכולן כך שטייה בספרי: אשה זונה

באור

(א) חרש, הוא תואר הפעל ופרושו שלא אותם בסוד שלא ידעו מזה יושבי הארץ: ואת יריחו, הארץ בכלל ויריחו בתרע לפי שהיתה עיר גדולה, רל״ק: זונה, כתרגומו סונדקיתא

פאן דען קינדערן ישראל אנגעקאמען, דאז לאנד אויזצוקונדשאפטען • (ג) דא שיקטע דער קאניג דיין צו רחב אונד ליס איהר זאגען: ליפרע מיר אויז דיא פרעמדע לייטע וועלכע אין דיינעם הויזע איינגעקעהרט זינד, דען זיא קאמטען אום דאז לאנד אויזצוקונד־שאפטען • (ד) זיא אבער האטטע בע־רייטז דיא ביידען מאנגער פערבארגען, נון אנטווארטעטע זיא, עז איזט וואהל וואר, עז זינד לייטע בייא מיר איינ־געקעהרט, איך וואוסטע אבער נילט וואהער זיא ווארען • (ה) בייא'ם טהארשלוס אבער געגען אבענד דא גינגען זיא ווידער פארט, וואהין ווייס איך ניכט, זעצט איהנען אינדעסען זא גלייך נאך, פיללייכט דאס איהר זיא נאך איינהאלט • (ו) דיא ביידע מאנגער אבער האטטע זיא אויף'ז דאך געבראכט אונד אונטער דען פלאכשטאנגעלן דיא דאזעלבזט אויזגעבריטעט לאגען פערבארגען • (ז) מאן זעצטע איהנען אלזא נאך לאנגזט דעז ירדן'ז ביז אן דיא איבערפוהרט, איך פערשלאס מאן ווידער דאז טהאר זא באלד דיא נאכזעטצער הינאויז ווארען •

בעפאר

הַלַּיְלָה מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל לַחְפֹּר אֶת־הָאָרֶץ: (ג) וַיִּשְׁלַח מֶלֶךְ־ יְרִיחוֹ אֶל־רָחָב לֵאמֹר הוֹצִיאִי הָאֲנָשִׁים הַבָּאִים אֵלַיִךְ אֲשֶׁר בָּאוּ לְבֵיתֵךְ כִּי לַחְפֹּר אֶת־כָּל־ הָאָרֶץ בָּאוּ: (ד) וַתִּקַּח הָאִשָּׁה אֶת־שְׁנֵי הָאֲנָשִׁים וַתִּצְפְּנוּ וַתֹּאמֶר כֵּן בָּאוּ אֵלַי הָאֲנָשִׁים וְלֹא יָדַעְתִּי מֵאַיִן הֵמָּה: (ה) וַיְהִי הַשַּׁעַר לִסְגּוֹר בַּחֹשֶׁךְ וְהָאֲנָשִׁים יָצָאוּ לֹא יָדַעְתִּי אָנָה הָלְכוּ הָאֲנָשִׁים רִדְפוּ מַהֵר אַחֲרֵיהֶם כִּי תַשִּׂיגוּם: (ו) וְהִיא הֶעֱלָתַם הַגָּגָה וַתִּטְמְנֵם בִּפְשְׁתֵּי הָעֵץ הַעֲרֻכוֹת לָהּ עַל־הַגָּג: (ז) וְהָאֲנָשִׁים רָדְפוּ אַחֲרֵיהֶם דֶּרֶךְ הַיַّרְדֵּן עַל הַמַּעְבָּרוֹת וְהַשַּׁעַר סָגְרוּ אַחֲרֵי כַּאֲשֶׁר יָצְאוּ הָרֹדְפִים אַחֲרֵיהֶם:

והמה

רש"י

זוכה • תרגם יונתן כונדקיתא ושוכרת מיני מזון: (ב) לחפור • לרגל וכן מצא חפר אוכל: (ד) ותצפנו • יש מקראות מדברים על הרגים כיוצא בו שמיהרה בהטמנתם ובמקום בר כאלו היה יכולה. ומדרש אגדה ר' תנחומא יש פנחס וכלב היו ופנחס עמד לפניהם ולא ראוהו לפי שהיה כמלאך • דבר אחר ותצפנו כל אחד ואחד בפני עצמו ודומיתו מצינו שמן וקטורת ישמח לב ולא אמר ישמחו לב: (ו) בפשתי העץ • בגבשליקן: (ז) על המעברות • מקום מעבר המים שהיו הבורין שחוזרו לאחוריה' אל ערוגות שלהם והילדן מפסי' בנתים: והשער סגרו • השוערים: ולא

באור

שוכרת מזון: (ד) ותצפנו, יש מקראות מדברים על הרגים כיוצא וכו' דבר אחר כל אחד ואחד

(ח) וְהֵמָּה טֶרֶם יִשְׁכָּבוּן וְהִיא
עָלְתָה עֲלֵיהֶם עַל־הַגָּג :
(ט) וַתֹּאמֶר אֶל־הָאֲנָשִׁים יָדַעְתִּי
כִּי־נָתַן יְהוָה לָכֶם אֶת־הָאָרֶץ
וְכִי־נָפְלָה אֵימַתְכֶם עָלֵינוּ וְכִי
נָמֹגוּ כָּל־יֹשְׁבֵי הָאָרֶץ מִפְּנֵיכֶם :
(י) כִּי שָׁמַעְנוּ אֵת אֲשֶׁר־הוֹבִישׁ
יְהוָה אֶת־מֵי יַם־סוּף מִפְּנֵיכֶם
בְּצֵאתְכֶם מִמִּצְרָיִם וַאֲשֶׁר
עֲשִׂיתֶם לִשְׁנֵי מַלְכֵי הָאֱמֹרִי
אֲשֶׁר בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן לְסִיחֹן וּלְעוֹג
אֲשֶׁר הֶחֱרַמְתֶּם אוֹתָם :
(יא) וַנִּשְׁמַע וַיִּמַּס לְבָבֵנוּ וְלֹא־
קָמָה עוֹד רוּחַ בְּאִישׁ מִפְּנֵיכֶם
כִּי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם הוּא אֱלֹהִים
בַּשָּׁמַיִם מִמַּעַל וְעַל־הָאָרֶץ
מִתָּחַת : (יב) וְעַתָּה הִשָּׁבְעוּ־נָא
לִי בַּיְהוָה כִּי־עָשִׂיתִי עִמָּכֶם

(ח) בעפאר נון דיא מאננער זיך נידער־
לעגטען גינג החב צו איהנען הינאויף ·
(ט) אונד שפראך איך וויס וואהל
דאס דער עוויגע איך דיזען לאנד
איינגיבט, אויך האט שאן פורכט פאר
אייך זיך אונזרער בעמאכטיגט, אונד
אללע איינוואהנער דעז לאנדעז ציט־
טערן פאר אייך · (י) דען וויר האבען
פערנאממען · וויא דער עוויגע דיא
בינזענזעע בייא אייערם אויזצוגע אויז
מצרים אייערנטוועגען אויזטראקנען
לים, אונד וויא איהר יענזייטז דען
ירדן'ז מיט דען ביידען קאניגען פאן
אמורי סיחון אונד עוג פערפאהרען,
דיא איהר זיא גאנצליך געשלאגען
האבט · (יא) אלז ווייר נון דיזען ער־
פוהרען, וואורדען ווייר גאנץ פערצאגט,
אונד יעדער וואורדע מוטהלאז פאר
אייך, דען נור דער עוויגע אייער גאטט
אללין, איזט הערר אבען אים היממעל
אונד אונטען אויף דער ערדע ·
(יב) שוואורט מיר נון בייא'ם עוויגען,
דאס זא וויא איך אייך טרייאע ערצייגט
האבע, איהר אויך מיינעם פאטער־
ליכען הויזע טרייאע ערצייגען ווערדעט ·
אונד

חֶסֶד וַעֲשִׂיתֶם גַּם־אַתֶּם עִם־ בית

רש"י

(יא) ולא קמה עוד רוח · אפילו לשכב עם אשה אמרו אין לך כל שר וגיד שלא בא אל רחב הזונ׳ ובת

באור

ואחד נפני עצמו רש"י · ושעור הכתוב כבר לקחה אותם ותצפנם טרם באו האנשים מן המלך לקחת אותם : כן, כתרגומו בקוסטא : (ה) כי חשיגום, שעורו דלמא תשיגום · או שעורו כמו אם, כלומר אם תרצו להשיגם רדפו מהר ואל תתמהמהו : (ו) והיא העלתם, כאן מחזר ומפרש את אשר אמר למעלה ותקח האשה את שני האנשים ותצפנו והודיע איך נפנה ושמנה אותם : (ו) אחרי, בסמיכות אולי היא בבחינת מה שנאמר אחריו דהייטו שהמלות כאשר יצאו הרודפים אחריהם נחשבים לתיבה אחת בשם אחד, כמו שמבואר זאת במקומות אחרים בס׳ שורות ישראל ובאור למגלות איכה : (ח) עליהם, אנשים : (יא) ולא קמה עוד רוח, כתרגומו ולא אתתרת עוד רוחא באנש : (יב) אות אמת, שתעשו כשתבואו ותכבשו העיר שתכירו

בֵּית אָבִי חֶסֶד וְנָתַתֶּם לִי אוֹת
אֱמֶת: (יג) וְהַחֲיִתֶם אֶת־אָבִי
וְאֶת־אִמִּי וְאֶת־אַחַי וְאֶת־
אַחְוֹתַי וְאֵת כָּל־אֲשֶׁר לָהֶם
וְהִצַּלְתֶּם אֶת־נַפְשֹׁתֵינוּ מִמָּוֶת:
(יד) וַיֹּאמְרוּ לָהּ הָאֲנָשִׁים נַפְשֵׁנוּ
תַּחְתֵּיכֶם לָמוּת אִם לֹא תַגִּידוּ
אֶת־דְּבָרֵנוּ זֶה וְהָיָה בְּתֵת יְהוָה
לָנוּ אֶת־הָאָרֶץ וְעָשִׂינוּ עִמָּךְ
חֶסֶד וֶאֱמֶת: (טו) וַתּוֹרִידֵם
בַּחֶבֶל בְּעַד הַחַלּוֹן כִּי בֵיתָהּ
בְּקִיר הַחוֹמָה וּבַחֹמָה הִיא
יוֹשֶׁבֶת: (טו) וַתֹּאמֶר לָהֶם
הָהֳרָה לֵכוּ פֶּן־יִפְגְּעוּ בָכֶם
הָרֹדְפִים וְנֶחְבֵּתֶם שָׁמָּה שְׁלֹשֶׁת
יָמִים עַד שֹׁב הָרֹדְפִים וְאַחַר
תֵּלְכוּ לְדַרְכְּכֶם: (יז) וַיֹּאמְרוּ
אֵלֶיהָ הָאֲנָשִׁים נְקִיִּם אֲנַחְנוּ
אחיותי קרי

אונד הינטערלאָסס מיר איין וואַר־
צייכען • (יג) דאָס איהר מיינען פאָטער
מיינע מוטטער, מיינען ברידער אונד
שוועזטערן אונד אַלל׳עז וואָז איהנען
אָנגעהאָרט ערהאַלטען אונד זיא פאָם
טאָדע בעפרייאען ווערדעט • (יד) דיא
מאָנגער ערווידערטען איהר ווייר פער־
בירגען אונזער לעבען פיר דאַז אייריגע
ווען איהר נעמליך אונזרע יעטציגע
אַברעדע ניאמאַנדען ענטדעקען
ווערדעט, אונד ווערדען דאַהער ווען
דאָר עוויגע אונז דיזעז לאַנד איינגיבט
דיר געוואָגענד־הייט אונד טרייאע ער־
צייגען • (טו) זיא ליס זיא הערויף מיט
איינעם זיילע דורכ׳ז פענזטער היטנ־
טער, דען איהר הויז שטאַנד אַן דער
שטאַדטמויאר זאָ דאָס איהר געמאַך
אין דען שטאַדטמויער וואַר • (טז) אונד
שפראַך צו איהנען גערהט נאַך דעם
בערג צו דאַמיט ניכט דיא נאַכזעטצער
אייך טרעפען, האַלטעט אייך דאָרט
דרייא טאַגע פערבאָרגען ביז דיזע
ווידערצוריקגעקאָמטען זינד, אַל׳דאַן
קאָننט איהר אייערע רייזע פאָרט־
זעטצען • (יז) דיא מאָנגער שפראַכען
גון צו איהר, אין פאָל׳גענדעם פאַללע
זינד

רש״י

תת עמר שנים היתה כשיצאו ישראל ממצרים חנתה כל ארבעים שנה: (יב) אות אמת. שתעשו כשתבאו ותכבשו את העיר שתכירו האות ותחיוני: (טו) ותורידם בחבל בעד החלון. נאמרו חבל וחבלן היו הבוחרים עולי׳ תליה אמרה רבוטו של עולם בחלו חטאתי בחלו תמחול לי: (טו) על גוב הרחפים. נגנבה בה רוח הקדש שישובו לסוף שלשת ימים: (יז) נקיים אנחנו. הרי אנו תולין

באור

שתכירו האות ותחיוני. והנה האות הזה היה מה שנאמר למטה חוט השני: (יד) את דברינו זה. האות אשר תבחרו נתתים לך, שאם תגיד יעשו גם כן האחרים אשר להם בית בחומה להבדיל מלוקט מרל״ק: (טו) בקיר החומה. לדעת המפרשים הוא כפל הלשון במה שאמר ובחומה היא יושבת, ובאמת היו כן בתחלה אמר שהיה בית בגד חומת העיר ובאחר שבי׳ נאמר זה עד היא ישבה בתוך החומה. דהיינו חדרי הבית היו נכנסים בתוך החומה, ולכן היתה יכולה להורידם בקל, ולא היו צריכים ללכת דרך שער העיר סולה, (יז) נקיים אנחנו כלומר

מִשִּׁבְעָתֶיךָ הַזֶּה אֲשֶׁר
הִשְׁבַּעְתָּנוּ: (יח) הִנֵּה אֲנַחְנוּ
בָאִים בָּאָרֶץ אֶת־תִּקְוַת חוּט
הַשָּׁנִי הַזֶּה תִּקְשְׁרִי בַּחַלּוֹן
אֲשֶׁר הוֹרַדְתֵּנוּ בוֹ וְאֶת־אָבִיךְ
וְאֶת־אִמֵּךְ וְאֶת־אַחַיִךְ וְאֶת
כָּל־בֵּית אָבִיךְ תַּאַסְפִּי אֵלַיִךְ
הַבָּיְתָה: (יט) וְהָיָה כֹּל אֲשֶׁר־
יֵצֵא מִדַּלְתֵי בֵיתֵךְ הַחוּצָה דָּמוֹ
בְּרֹאשׁוֹ וַאֲנַחְנוּ נְקִיִּם וְכֹל אֲשֶׁר
יִהְיֶה אִתָּךְ בַּבַּיִת דָּמוֹ בְּרֹאשֵׁנוּ
אִם־יָד תִּהְיֶה־בּוֹ: (כ) וְאִם־
תַּגִּידִי אֶת־דְּבָרֵנוּ זֶה וְהָיִינוּ
נְקִיִּם מִשְּׁבֻעָתֵךְ אֲשֶׁר
הִשְׁבַּעְתָּנוּ: (כא) וַתֹּאמֶר
כְּדִבְרֵיכֶם כֵּן־הוּא וַתְּשַׁלְּחֵם
וַיֵּלְכוּ וַתִּקְשֹׁר אֶת־תִּקְוַת הַשָּׁנִי
בַּחַלּוֹן: (כב) וַיֵּלְכוּ וַיָּבֹאוּ הָהָרָה
וַיֵּשְׁבוּ שָׁם שְׁלֹשֶׁת יָמִים עַד־
שָׁבוּ הָרֹדְפִים וַיְבַקְּשׁוּ הָרֹדְפִים
בְּכָל־הַדֶּרֶךְ וְלֹא מָצָאוּ:
(כג) וַיָּשֻׁבוּ שְׁנֵי הָאֲנָשִׁים וַיֵּרְדוּ

זינד ווייר אונזערם דיר געלייזטעטן
איידז ענטלעדיגט. (יח) ווען ווייר
נעמליך אין דאז לאנד קאממען, זא
מוסט דוא איינע ראטהע שנור אן דאז
פענזטער אויז וועלכעם דוא אונז הע־
רונטער געלאסען, אנקניפפען; אונד
דיינען פאטער דיינע מוטטער דיינע
ברידער אונד דיינע גאנצע פאטער־
ליכע פאמיליע צו דיר אינ'ז הויז
נעהמען. (יט) ווער נון אויז דיינער
הויזטהיר הינאויז געהט אויף דיא
שטראסע דער האט זיינען טאד זיך
זעלבזט צו געצאגען אונד ווייר זינד
שולדלאז; דיא בלוטשולד דעזיעניגען
אבער דער אין דיינעם הויזע בלייבט,
קאממע אויף אונז, ווען האנד אן איהן
געלעגט ווערדע: (כ) זאגזט דוא
אבער דיזע אונזרע אברעדע אויז, זא
זינד ווייר גאנצליך פון דעם דיר גע־
לייזטעטען שוואור בעפרייאט. (כא) זיא
אנטוואורטעטע: עז זייא וויא איהר
געשפראכען. זיא ליס זיא דארויף
פארטרייזען, אונד באנד נאכדער
איינע ראטהע שנור אן דאז פענזטער.
(כב) דיא לייטע גינגען נאך דעם
בערגע צו, הילטען זיך דאזעלבזט
דרייא טאגע פערבארגען ביז איהרע
נאכזעטצער ווידער צוריק ווארען. דיזע
זוכטען אויך ווירקליך אויף דעם גאנצען
וועגע הערום פאנדען אבער ניכטז.
(כג) היראויף גינגען דיא ביידע מאננער
פאם

מהדר

רש"י

תולין הדבר בך לעשות לאות הזה: (יח) את תקות חוט השני. לשון קו וחבל: (יט) דמו ברשו. שן הריגתו על ראשו תהא כי הוא יגרום מיתתו: דמו ברשינו. עון הריגתו תהא עליכו

באור

כלומר בתנאי אשר נדבר לך נהיה אנחנו נקיים מהשבועה, והוא, אם יבא איש מדלתי ביתך החוצה, אז כי אם יהרג דמו בראשו: ונהרש

תרגום אשכנזי

פאָם בערגע דערונטער , זעצטען איהרע רייזע ווייטער , לאַנגטען בייא יהושע זאָהן נון אַן , אונד ערצעהלטען איהם דיא גאַנצע בעגעבענהייט . (כד) אויך שפּראַכען זיא צו יהושע , וואָרליך דער עוויגע האַט אונז דיזען לאַנד איינגעגעבען רען שאָן ציטטערן אַללע איינוואָהנער דעזועלבען פאָר אונז .

הפטרת שלח לך

מֵהָהָר וַיַּעַבְרוּ וַיָּבֹאוּ אֶל־יְהוֹשֻׁעַ בִּן־נוּן וַיְסַפְּרוּ־לוֹ אֵת כָּל־הַמְּצֹאוֹת אוֹתָם : (כד) וַיֹּאמְרוּ אֶל־יְהוֹשֻׁעַ כִּי־נָתַן יְהוָה בְּיָדֵנוּ אֶת־כָּל־הָאָרֶץ וְגַם־נָמֹגוּ כָל־יוֹשְׁבֵי הָאָרֶץ מִפָּנֵינוּ :

הפטרת קרח

(א) שמואל שפּראַך צום פאָלקע קאָממט ווייר וואָללען נאַך גלגל געהן אונד דאָרט דיא הולדיגונג ערנייארן . (ב) דאַז גאַנצע פאָלק גינג אַלזאָ נאַך גלגל הולדיגטען דאַ דען שאול צום קאָניגע פאָר דעם עוויגען . היראויף ליס שאול דעם עוויגען צו עדרען פריידענאָפּפער שלאַכטען , אונד ער זאָ וואָהל אַלז גאַנץ ישראל וואָרען דאַזועלבסט זעהר פערגניגט . (ג) נון שפּראַך שמואל צו גאַנץ ישראל זעהט איך האַבע נון אייך אין אַללעז געפאָלגט , האַבע אייך איינען קאָניג געזעצט . (ד) דיזער קאָניג זאָלל נון פאָר

הפטרת קרח

(שמואל א׳ י״א יד — י״ב כה)

(א) וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל־הָעָם לְכוּ וְנֵלְכָה הַגִּלְגָּל וּנְחַדֵּשׁ שָׁם הַמְּלוּכָה : (ב) וַיֵּלְכוּ כָל־הָעָם הַגִּלְגָּל וַיַּמְלִכוּ שָׁם אֶת־שָׁאוּל לִפְנֵי יְהוָה בַּגִּלְגָּל וַיִּזְבְּחוּ־שָׁם זְבָחִים שְׁלָמִים לִפְנֵי יְהוָה וַיִּשְׂמַח שָׁם שָׁאוּל וְכָל־אַנְשֵׁי יִשְׂרָאֵל עַד־מְאֹד : (ג) וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל־כָּל־יִשְׂרָאֵל הִנֵּה שָׁמַעְתִּי בְקֹלְכֶם לְכֹל אֲשֶׁר־אֲמַרְתֶּם לִי וָאַמְלִיךְ עֲלֵיכֶם מֶלֶךְ : (ד) וְעַתָּה הִנֵּה־ המלך

רש״י

עליו : (כג) ויעברו . את הירדן :

(א) ויאמר שמואל ונומר . ונחדש שם המלוכה . לפי שנרעשונה היו עוררים על הדבר ועתה נתרצו כולם : (ד) ואני זקנתי ושבתי . אמרו רבותינו זקנה קפנה עליו כדאיתא

באור

(א) ונחדש , לפי שנרעשונה היו עוררין על הדבר ועתה נתרצו כולם . רש״י : (ב) ויזבח , מוסב על שאול : (ד) ובני הנם , המקרא הזה קשה ההגנה הוא ורחוק ע״פי פירוש המפרשים , ואנכי תרגמתי ע״פי באור קד מן הנרים שאמר כן שעולו , אחרי שאני זקנתי כלומר קרט

הַמֶּלֶךְ׃ מִתְהַלֵּךְ לִפְנֵיכֶם וַאֲנִי
זָקַנְתִּי וָשַׂבְתִּי וּבָנַי הִנָּם אִתְּכֶם
וַאֲנִי הִתְהַלַּכְתִּי לִפְנֵיכֶם
מִנְּעֻרַי עַד־הַיּוֹם הַזֶּה׃ (ה) הִנְנִי
עָנוּ בִי נֶגֶד יְהוָה וְנֶגֶד מְשִׁיחוֹ
אֶת־שׁוֹר׃ מִי לָקַחְתִּי וַחֲמוֹר מִי
לָקַחְתִּי וְאֶת־מִי עָשַׁקְתִּי אֶת־
מִי רַצּוֹתִי וּמִיַּד־מִי לָקַחְתִּי
כֹפֶר וְאַעְלִים עֵינַי בּוֹ וָאָשִׁיב
לָכֶם׃ (ו) וַיֹּאמְרוּ לֹא עָשַׁקְתָּנוּ
וְלֹא רַצּוֹתָנוּ וְלֹא־לָקַחְתָּ מִיַּד־
אִישׁ מְאוּמָה׃ (ז) וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם
עֵד יְהוָה בָּכֶם וְעֵד מְשִׁיחוֹ
הַיּוֹם הַזֶּה כִּי לֹא מְצָאתֶם בְּיָדִי
מְאוּמָה וַיֹּאמֶר עֵד׃ (ח) וַיֹּאמֶר
שְׁמוּאֵל אֶל־הָעָם יְהוָה אֲשֶׁר
עָשָׂה אֶת־מֹשֶׁה וְאֶת־אַהֲרֹן
וַאֲשֶׁר הֶעֱלָה אֶת־אֲבֹתֵיכֶם

ויאמרו קרי מארץ

פאר אייך הער געהען; דאַ איך אַבער
איצט שאָן אַלט אונד גרויא בין, מיינע
קינדער בייא אייך הינטערלאַסע, אונד
פאָן מיינער יוגענד אַן ביז יעצט פאָר
אייך הערגעגאַנגען; (ה) זאַ צייגט נון
אַן, דיר שטעדע איך פאָר דעם
עוויגען אונד פאָר זיינעם געזאַלבטען,
פאָן וועלכעם איך איינען אָכזען אָדער
איינען עזעל גענאָממען, וועם איך
עטוואַז פאָרענטהאַלטען, ווען איך
אונטערדריקט, אָדער פאָן וועם איך
בעשטעכונג אַנגענאָממען האָטטע אום
מיינע אויגען פאָן איהם אַב צו ווענדען.
זאַגט אַן איך ווילל אַללעז ווידער צוריק
געבען. (ו) זיא אַנטוואָרטעטען ניין,
דוא האַזט אונז ניכטז פאָרענטהאַלטען,
אונד ניכט אונטערדריקט, אונד פאָן
ניאמאַנדען עטוואַז גענאָממען. (ז) ער
שפראַך דער עוויגע זייא צייגע, אויך
זיין געזאַלבטער זייא צייגע יעצט, דאַס
איהר ניכטז אונרעכטז ווידער מיך גע-
פונדען האַבט. אונד יעדער ריף יאַ ער
זייא צייגע. (ח) דאַרויף שפראַך
שמואל צו דעם פאָלקע דער עוויגע
דער זאָ פיל וואונדער דורך משה אונד
אהרן טהאַט, דער אייערע עלטערן
אויז

מארץ רש"י

כדאיתא במס' תענית: (ה) את שור מי לקחתי. לעבודתי: וחמור מי לקחתי. כשהייתי הולך מעיר לעיר לספוט אותם על עסקי נכסיהם הייתי הולך על החמור משלי והיה לי ליטול משלהם: ואת מי רצותי. כל לשון מרוכה הסמוך לעושק לשון עשוק ורצוץ הוא חומס דלים ורצוץ: ואעלים עיני בו. כדי להעלים עיני מן המשפט בשביל הממון: ואשיב לכם. כל מה שתאמרו: (ז) ויאמר עד. בת קול יוצאת ואומרת עד זה אחד משלשה מקומות שהופיעה רוח הקודש בבית דין של מטה כדאיתא במסכת מכות: (ח) אשר עשה את משה ואת אהרן. להיות נכונים לשליחתו להוציא אבותיכם

באור

קרבו ימי למות, ע"כ אשמע מכם עתה טרם מותי אם מצאתם בידי מאומה כל זמן היותי מהלך לפניכם. ושעם ובני הנם אתכם כלומר אחרי אחיכם אחרי בני אנלס, על כן למעני ולמענכם אנקם זאת מכם: (ה) ואעלים עיני, כתרגומו וכבשת עיני בדיוק: (ז) ויאמר, פרושו כל אחד אמר עד: (ח) אשר עשה, כתרגומו דעבד גבורן על יד משה ואהרן: (ט) ועתה התיצבו.

מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם: (ט) וְעַתָּה
הִתְיַצְּבוּ וְאִשְׁפְּטָה אִתְּכֶם לִפְנֵי
יְהוָה אֵת כָּל־צִדְקֹת יְהוָה
אֲשֶׁר־עָשָׂה אִתְּכֶם וְאֶת־
אֲבֹתֵיכֶם: (י) כַּאֲשֶׁר־בָּא
יַעֲקֹב מִצְרַיִם וַיִּזְעֲקוּ אֲבֹתֵיכֶם
אֶל־יְהוָה וַיִּשְׁלַח יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה
וְאֶת־אַהֲרֹן וַיּוֹצִיאוּ אֶת־
אֲבֹתֵיכֶם מִמִּצְרַיִם וַיֹּשִׁיבוּם
בַּמָּקוֹם הַזֶּה: (יא) וַיִּשְׁכְּחוּ אֶת־
יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם וַיִּמְכֹּר אֹתָם בְּיַד
סִיסְרָא שַׂר־צְבָא חָצוֹר וּבְיַד־
פְּלִשְׁתִּים וּבְיַד מֶלֶךְ מוֹאָב
וַיִּלָּחֲמוּ בָם: (יב) וַיִּזְעֲקוּ אֶל־יְהוָה
וַיֹּאמְרוּ חָטָאנוּ כִּי עָזַבְנוּ אֶת־
יְהוָה וַנַּעֲבֹד אֶת־הַבְּעָלִים וְאֶת־
הָעַשְׁתָּרוֹת וְעַתָּה הַצִּילֵנוּ מִיַּד
אֹיְבֵינוּ וְנַעֲבָדֶךָ: (יג) וַיִּשְׁלַח
יְהוָה אֶת־יְרֻבַּעַל וְאֶת־בְּדָן

אויז מצרים הערויף בראַלטע. (ט) פאַר
איהם דעם עוויגען שטעללט אייך נון
הער, איך ווילל מיט אייך רעכטען אָב
דיא וואָהלטהאַטען דיא דער עוויגע
אייך אונד אייערן עלטערן געצייגט.
(י) יעקב רייזטע נאָך מצרים, אַלז
נאַכהער אייערע עלטערן דאָרט צום
עוויגען פלעהטען, דאַ זאַנדטע ער
משה אונד אהרן, דיזע פיהרטען זיא
פאָן דאַ הערויז, אונד אייערע עלטערן
נאַמען בעזיטץ פאָן דיזעם לאַנדע.
(יא) זיא פערגאַסען אָבער דעז עוויגען
איהרעז גאָטטעז, ער איבערגאַב זיא
דאַהער פרייז דער מאַכט דעז סיסרא
העערפיהרער דעז חצור, דער מאַכט
דער פלשתים אונד דעז קאָניגז פאָן
מואב, וועלכע מיט איהנען קריג
פיהרטען. (יב) נון שריען זיא אָבער
מאַלז צום עוויגען, שפראַכען: אַך
ווער דאַבען געזינדיגט, דאַס ווער דען
עוויגען פערלאַסען אונד דיא גאָטצען
בעלים אונד עשתרות אָנגעבעטען
דאַבען, אָ ערערעטטע נון אונז פאָן
אונזערער פיינדען מאַכט, ווער וואָללען
דיר גערנע דינען. (יג) אונד דער
עוויגע שיקטע ירבעל בדן, יפתח אונד
שמואל, אונד ליס אייך דורך זיא
פאָן

וְאֶת־יִפְתָּח וְאֶת־שְׁמוּאֵל וַיַּצֵּל אתכם

רש"י ויאמרו קרי

שבותיכם ממצרים: (ט) ואשפטה אתכם. אתויכח עמכם: (יג) ירובעל. זה גדעון: בדן. זה שמשון שהוא משבט דן: ואת יפתח. הרי שלשה קלי עולם עם שלשה חשורי עולם. משה ואהרן ושמואל. לומר לך הקל בדורו כחשוב בדורו כל מי שדין המתמנה של הדור נדיך לילך אחרי כחלו

באור

התיצבו, כלומר לפני ה' אשר עשה וכו' לפניו התיצבו ואשפטה אתכם: (י) כאשר בא, דרך קצרה הגר כי כאשר בא יעקב למצרים לא זעקו, אלא כאשר בא יעקב מצרימה והאריכו בניו וכני בניו שם ימים רבים ויקם מלך חדש וגזר גזירות על ישראל אז זעקו. מרד"ק: ויושיבום, אחרי שהוציאום ולמדום ללכת דרך ה' ולפיכך נכנסו לארץ הרי הוא כאלו הושיבום בעצמם.

מרד"ק

אֶתְכֶם מִיַּד אֹיְבֵיכֶם מִסָּבִיב
וַתֵּשְׁבוּ בַּמִּדְבָּר׃ (יד) וַתִּרְאוּ כִּי
נָחָשׁ מֶלֶךְ בְּנֵי־עַמּוֹן בָּא עֲלֵיכֶם
וַתֹּאמְרוּ לִי לֹא כִּי־מֶלֶךְ יִמְלֹךְ
עָלֵינוּ וַיהוָה אֱלֹהֵיכֶם מַלְכְּכֶם׃
(טו) וְעַתָּה הִנֵּה הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר
בְּחַרְתֶּם אֲשֶׁר שְׁאַלְתֶּם וְהִנֵּה
נָתַן יְהוָה עֲלֵיכֶם מֶלֶךְ׃ (טז) אִם־
תִּירְאוּ אֶת־יְהוָה וַעֲבַדְתֶּם אֹתוֹ
וּשְׁמַעְתֶּם בְּקוֹלוֹ וְלֹא תַמְרוּ
אֶת־פִּי יְהוָה וְהְיִתֶם גַּם־אַתֶּם
וְגַם־הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר־מָלַךְ עֲלֵיכֶם
אַחַר יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם׃ (יז) וְאִם־
לֹא תִשְׁמְעוּ בְּקוֹל יְהוָה
וּמְרִיתֶם אֶת־פִּי יְהוָה וְהָיְתָה
יַד־יְהוָה בָּכֶם וּבַאֲבֹתֵיכֶם׃
(יח) גַּם־עַתָּה הִתְיַצְּבוּ וּרְאוּ
אֶת־הַדָּבָר הַגָּדוֹל הַזֶּה אֲשֶׁר
יְהוָה עֹשֶׂה לְעֵינֵיכֶם׃ (יט) הֲלֹא

פאן דער מאַכט אייערער פיינדע בע־
פרייען, זא דאס איהר ווידער רודזיג
וואָרנט. (יד) אַלז איהר נון זאהט
דאס נחש קאָניג דער קינדער עמון
ווידער אייך צו פעלדע צאָג, דאַ
שפראַכט איהר צו מיר, ניין, איין
קאָניג מוס אונז רעגירען, איזט דען
גאָטט דער עוויגע ניכט אייער קאָניג.
(טו) נון האַבט איהר איינען קאָניג וויא
איהר פערלאַנגט אונד געווינשט האַבט
דער עוויגע האַט אייך נון איינען קאָניג
געגעבען. (טז) ווערדעט איהר אַלזאָ
פאָר דעם עוויגען עהרפורכט האַבען,
איהם דינען זיינער שטיממע געהאָר־
כען, אונד זיינער בעפעהלען ניכט
אונגעהאָרזאַם זיין, זא ווערדעט איהר
זא וואָהל אַלז אייער קאָניג לאַנגע
פאָר דעם עוויגען בעשטעהען:
(יז) פאָלגט איהר אַבער דער שטיממע
דעז עוויגען ניכט, זייד זיינען בעפעהלן
אונגעהאָרזאַם זא ווערדעט דיא
שטראַפע גאָטטעז אייך טרעפען, וויא
זיא איינזט אייערע עלטערן געטראָפען.
(יח) שטעללט אייך נור הער, איהר
זאָללט אויך זעהען דיא גראָסע טהאַט
וועלכע דער עוויגע פאָר אייערן
אויגען מאַכען ווירד. (יט) יעצט
איזט

קציר

רש"י

כאלו הוא לחיר שבאחיריס: (טז) והייתם גם אתם. ותתקיימו לאורך ימים גם אתם גם המלך:
(יז) והיתה יד ה' בכם ובאבותיכם. כלומר והיתה בכם אחר שהיתה באבותיכם ירבותיכו אמרו
בכם ובאבותיכם חטוטי שבני והיא מכת בזיון על המתים: (יח) התיצבו וראו וגומר. וכשם
שעל ידי תפלתי אני יכול לשנות את העתים כך אם פגעה בכם מלחמה היה כח בתפלתי לעמוד
על

באור

מרד"ק: (יג) ואת שמואל, השם במקום הכנוי כדרכו לפעמים כמו כשי למך, ובדרש אמר
רבי אלעזר משום ר' יוסי בן זמרא אף שמואל רבן של נביאים מתנבא ולא היה יודע מה מתנבא
שנאמר וישלח ה' וכו' ואת שמואל. אותו לא אמר אלא את שמואל לפי שלא היה יודע מה התנבא.
מרד"ק (טו) והייתם גם אתם, מתשובת התנאי הוא, כמו שכתב רש"י ותתקיימו לאורך ימי'
גם אתם גם המלך: (יז) ובאבותיכם, כתרגומו פמו דהות באבהתכון: (יט) הלא קציר

קָצִיר־חִטִּים הַיּוֹם אֶקְרָא אֶל־
יְהוָה וְיִתֵּן קֹלוֹת וּמָטָר וּדְעוּ
וּרְאוּ כִּי־רָעַתְכֶם רַבָּה אֲשֶׁר
עֲשִׂיתֶם בְּעֵינֵי יְהוָה לִשְׁאוֹל
לָכֶם מֶלֶךְ׃ (כ) וַיִּקְרָא שְׁמוּאֵל
אֶל־יְהוָה וַיִּתֵּן יְהוָה קֹלוֹת וּמָטָר
בַּיּוֹם הַהוּא וַיִּרָא כָל־הָעָם
מְאֹד אֶת־יְהוָה וְאֶת־שְׁמוּאֵל׃
(כא) וַיֹּאמְרוּ כָל הָעָם אֶל־שְׁמוּאֵל
הִתְפַּלֵּל בְּעַד־עֲבָדֶיךָ אֶל־יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ וְאַל־נָמוּת כִּי־יָסַפְנוּ עַל־
כָּל־חַטֹּאתֵינוּ רָעָה לִשְׁאָל לָנוּ
מֶלֶךְ׃ (כב) וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל־
הָעָם אַל־תִּירָאוּ אַתֶּם עֲשִׂיתֶם
אֶת כָּל־הָרָעָה הַזֹּאת אַךְ אַל־
תָּסוּרוּ מֵאַחֲרֵי יְהוָה וַעֲבַדְתֶּם
אֶת־יְהוָה בְּכָל־לְבַבְכֶם׃
(כג) וְלֹא תָסוּרוּ כִּי ׀ אַחֲרֵי

איזט דאָך ווייצענאָרנדטע, איך ווערדע
אַבער דען עוויגען אַנרופען, זאָ ווירד
ער דאַנגערן אונד רעגנען לאַסען,
דאַדורך ערקענט אונד זעהט איין וויא
זעהר עז דעם עוויגען מיספיעל דאָס
איהר איינען קאָניג פערלאַנגט:
(כ) שמואל ריף אַלזאָ צום עוויגען,
אונד דער עוויגע ליס זאָגלייך דאָנגערן
אונד רעגנען, דאָ פירכטעטע דאָז
פאָלק זעהר גאָטט אונד דען שמואל.
(כא) אונד שפראַכען צו שמואל
פלעהע דאָך פיר דיינע קנעכטע צום
עוויגען דיינעם גאָטטע דאָס וויר ניכט
שטערבען, זוארליך וויר האָבען אונזרע
זינדען מיט נאָך איינער פערמעהרט,
אינדעם וויר איינען קאָניג פאָרדערטען.
(כב) שמואל אַנטוואָרטעטע דעם
פאָלקע פירכטעט אייך ניכט, איהר
האָבט צוואָר דיזען איבעל געטהאָן,
ווייכט נור פערנער ניכט אַב פאָם
עוויגען, זאָנדערן דינט איהם פאָן
גאַנצעם הערצען. (כג) ווייכט יאָ ניכט
אַב, דען גאָטצען דינען איזט שאָנד,
זיא קאָننען דאָך ניכט העלפען, ניכט
רעטטען, ווייל זיא ניכטז זינד: (כד) אַבער
דער

הַתֹּהוּ אֲשֶׁר לֹא־יוֹעִילוּ וְלֹא יַצִּילוּ כִּי־תֹהוּ הֵמָּה׃ (כד) כִּי
לא

רש"י

על הלוחות ולא הייתם צריכים לשאול מלך בחיי ואף על פי שאני זקן: (יט) הלא קציר חטים היום
והגשמים סימן קללה בעיני הקדוש ברוך הוא להביא פורענות תכף אף על פי כן יש כי כח ותקף
אל ה' ויתן קולות ומטר: ודעו וראו כי לא הייתם צריכים לשאול מלך ולזלזל בי: (כד) נעבור
שמו הגדול. אשר יצא שמו עליכם שהיא מושיעכם ולמענו לא יתמעט שם גדלו: הואיל ה' שבע
כמו ויואל שאול את העם:

וילחמו

באור

חטים, והגשמים בעת הזאת סימן קללה והרעה להם אף שבחרו להם מלך אין הקלקתם נגדם
ובידו, כי אם לשמוע בקול ה', כי בידו להענים אם יעברו מצותיו כמו שיעשה עתה על שאול
מלך, וגם בידו להטיב אם ישובו ושמעו בקולו: (כג) כי אחרי, כי אם תסורו הלא אחרי
תוהו תסורו. מל"י:

וילחמו

הפטרת קרח

לֹא־יִטַּשׁ יְהוָה אֶת־עַמּוֹ בַּעֲבוּר
שְׁמוֹ הַגָּדוֹל כִּי הוֹאִיל יְהוָה
לַעֲשׂוֹת אֶתְכֶם לוֹ לְעָם׃

דער עוויגע פערלאָסט זיין פאָלק ניכט •
זיינעז גראָסען נאַמענז ווילען, דאַ ער
אייך צו זיינעם פאָלקע בעשטיממט
האַט •

הפטרת חקת

בשופטים סימן י"א

(א) וְיִפְתָּח הַגִּלְעָדִי הָיָה
גִּבּוֹר חַיִל וְהוּא
בֶּן־אִשָּׁה זוֹנָה וַיּוֹלֶד גִּלְעָד אֶת־
יִפְתָּח׃ (ב) וַתֵּלֶד אֵשֶׁת־גִּלְעָד
לוֹ בָנִים וַיִּגְדְּלוּ בְּנֵי־הָאִשָּׁה
וַיְגָרְשׁוּ אֶת־יִפְתָּח וַיֹּאמְרוּ לוֹ
לֹא־תִנְחַל בְּבֵית־אָבִינוּ כִּי בֶן־
אִשָּׁה אַחֶרֶת אָתָּה׃ (ג) וַיִּבְרַח
יִפְתָּח מִפְּנֵי אָחָיו וַיֵּשֶׁב בְּאֶרֶץ
טוֹב וַיִּתְלַקְּטוּ אֶל־יִפְתָּח אֲנָשִׁים
רֵקִים וַיֵּצְאוּ עִמּוֹ׃ (ד) וַיְהִי
מִיָּמִים וַיִּלָּחֲמוּ בְּנֵי־עַמּוֹן עִם־
יִשְׂרָאֵל׃ (ה) וַיְהִי כַּאֲשֶׁר נִלְחֲמוּ
בְּנֵי־עַמּוֹן עִם־יִשְׂרָאֵל וַיֵּלְכוּ זִקְנֵי
גִלְעָד לָקַחַת אֶת־יִפְתָּח מֵאֶרֶץ
טוֹב׃ (ו) וַיֹּאמְרוּ לְיִפְתָּח לְכָה
וְהָיִיתָה לָּנוּ לְקָצִין וְנִלָּחֲמָה
בִּבְנֵי עַמּוֹן׃ (ז) וַיֹּאמֶר יִפְתָּח
לְזִקְנֵי גִלְעָד הֲלֹא אַתֶּם

הפטרת חקת

(א) יפתח דער גלעדי איין וואַקרער
העלד, וואַר דער זאָרן
איינער הורע, גלעד האַט איהן גע=
צייגט • (כ) גלעד'ז עהעוויב אַבער גע=
באַהר איהם אויך קינדער, דיא אַלז
זיא גראָס וואורדען דען יפתח פער=
טריבען, אינדעם זיא צו איהם זאַגטען
דוא האַזט אַן אונערז פאַטערז דויז
קיינען ערבטהייל דאַ דוא דער זאָרן
איינער אונעהליכען פרויא ביזט •
(ג) יפתח ליף אַלזאָ פאָן זיינען
ברידערן הינוועג אונד ליס זיך אים
לאַנדע טוב נידער, היר פערזאַממעלטע
זיך צו איהם אַלערהאַנד לאָזען גע=
זינדעל אונד שטרייפטע מיט איהם
הערום • (ד) איניגע צייט נאַכהער
ענטשטאַנד דער קריג צווישען דען
קינדערן עמון'ז אונד ישראל'ז •
(ה) אַלז נון דיזער קריג אַנפינג
מאַכטען זיך דיא אַלטעזטען גלעד'ז
אויף אום יפתח פאָם לאַנדע טוב צו
האָהלען • (ו) זיא זאַגטען נעמליך צו
איהם: קאָממע, זייא אונזער
אַנפיהרער בייא אונזערם קריג
מיט עמון • (ז) יפתח אַבער ער=
ווידערטע איהנען

באור

(ד) וילחמו, היא המלחמה המזכורה בפרשה שלפני זאת, ולכך חזר ואמר בפסוק אחר זה ויהי

איהר האַסטעט מיך יאַ , פֿערטרייבט
מיך אויז מיינעם פֿאָטערליכֿעם הויזע ,
אונד נון דאַ איהר אין דער ענגע זייד
קאָממט איהר צו מיר ? (ה) יענע
שפּראַכֿען , ווייל ווייר נון יעצט צו דיר
קאָממען , זאָ זאָללזט דוא אויך ווען דוא
מיט אונז געהזט אונד געגען דיא
קינדער עמון'ז דען קריג פֿיהרזט ·
אונזער אונד אַללער איינוואָהנער
גלעד'ז אָבערהויפּט זיין · (ט) יפּתח
שפּראַך ווען איהר מיך ווירדעט צוריק
געפֿיהרט האַבען מיט דען קינדערן
עמון'ז צו שטרייטען , אונד דער עוויגע
ווירדע זיא אין מיינע געוואַלט געבען ,
בלייבע איך אַלזדען נאָך אייער אָבער-
הויפּט ? (י) יענע אַנטוואָרטעטען דאַ-
רויף , דער עוויגע זייא צוהאָרער
צווישען אונז , אָב ווייר ניכֿט זאָ טהון
וויא דוא געשפּראָכֿען האַזט · (יא) היר-
אויף רייזטע יפּתח מיט דען אַלטעזטען
גלעד'ז , אונד דאַז פֿאָלק מאַכֿטע איהן
אויך ווירקליך צום אָבערהויפּט אונד
אַנפֿיהרער איבער זיך · יפּתח אַבער
ווידערהאָלטע זיינע געדאַכֿטע אַברעדע
נאָך איינמאַל אין מצפּה פֿאָר דעם
עוויגען · (יב) נון שיקטע ער אַב-
געזאַנדטען אַן דען קאָניג דער קינדער
עמון'ז אונד לייס איהם זאָגען : וואָז
דאַזט דוא ווידער מיך דאַס דוא
מיינעם

שְׁנֵאתֶם אוֹתִי וַתְּגָרְשׁוּנִי מִבֵּית
אָבִי וּמַדּוּעַ בָּאתֶם אֵלַי עַתָּה
כַּאֲשֶׁר צַר לָכֶם : (ה) וַיֹּאמְרוּ
זִקְנֵי גִלְעָד אֶל־יִפְתָּח לָכֵן עַתָּה
שַׁבְנוּ אֵלֶיךָ וְהָלַכְתָּ עִמָּנוּ
וְנִלְחַמְתָּ בִּבְנֵי עַמּוֹן וְהָיִיתָ לָנוּ
לְרֹאשׁ לְכָל יֹשְׁבֵי גִלְעָד :
(ט) וַיֹּאמֶר יִפְתָּח אֶל־זִקְנֵי גִלְעָד
אִם־מְשִׁיבִים אַתֶּם אוֹתִי לְהִלָּחֵם
בִּבְנֵי עַמּוֹן וְנָתַן יְהוָה אוֹתָם
לְפָנַי אֲנֹכִי אֶהְיֶה לָכֶם לְרֹאשׁ :
(י) וַיֹּאמְרוּ זִקְנֵי־גִלְעָד אֶל־יִפְתָּח
יְהוָה יְהִיֶה שֹׁמֵעַ בֵּינוֹתֵינוּ אִם־
לֹא כִדְבָרְךָ כֵּן נַעֲשֶׂה : (יא) וַיֵּלֶךְ
יִפְתָּח עִם־זִקְנֵי גִלְעָד וַיָּשִׂימוּ
הָעָם אוֹתוֹ עֲלֵיהֶם לְרֹאשׁ
וּלְקָצִין וַיְדַבֵּר יִפְתָּח אֶת־כָּל־
דְּבָרָיו לִפְנֵי יְהוָה בַּמִּצְפָּה :
(יב) וַיִּשְׁלַח יִפְתָּח מַלְאָכִים אֶל־
מֶלֶךְ בְּנֵי־עַמּוֹן לֵאמֹר מַה־לִּי
וָלָךְ כִּי־בָאתָ אֵלַי לְהִלָּחֵם
בְּאַרְצִי

רש"י

(ד) וילחמו בני עמון · היא המלחמה למעלה : (יא) את כל דבריו · התנאי שביניהם :
לפני ה' במצפה · למקום שנאספו כולם שהשכינה שורה על רוב ציבור :
עד

באור

מהי כאשר כלחמו וכו' · ועל ידי זאת תבין את תרגומי : (ח) לכן אתה שבנו, פרושו בענין
זאת שבט אליך בעת צרתינו ולא מקודם , לעומת זאת תהיה אתה לנו לראש ולקצין:(ט) אנכי
אהיה , כלומר אהיה עוד גם כן אחר האלהים לראש וקצין לכם : (יא) וידבר יפתח, יחזק
בזה

בְּאַרְצִי: (יג) וַיֹּאמֶר מֶלֶךְ בְּנֵי־
עַמּוֹן אֶל־מַלְאֲכֵי יִפְתָּח כִּי־לָקַח
יִשְׂרָאֵל אֶת־אַרְצִי בַּעֲלוֹתוֹ
מִמִּצְרַיִם מֵאַרְנֹן וְעַד־הַיַּבֹּק
וְעַד־הַיַּרְדֵּן וְעַתָּה הָשִׁיבָה
אֶתְהֶן בְּשָׁלוֹם: (יד) וַיֹּסֶף עוֹד
יִפְתָּח וַיִּשְׁלַח מַלְאָכִים אֶל־מֶלֶךְ
בְּנֵי עַמּוֹן: (טו) וַיֹּאמֶר לוֹ כֹּה אָמַר
יִפְתָּח לֹא־לָקַח יִשְׂרָאֵל אֶת־
אֶרֶץ מוֹאָב וְאֶת־אֶרֶץ בְּנֵי
עַמּוֹן: (טז) כִּי בַּעֲלוֹתָם
מִמִּצְרָיִם וַיֵּלֶךְ יִשְׂרָאֵל בַּמִּדְבָּר
עַד־יַם־סוּף וַיָּבֹא קָדֵשָׁה:
(יז) וַיִּשְׁלַח יִשְׂרָאֵל מַלְאָכִים אֶל־
מֶלֶךְ אֱדוֹם לֵאמֹר אֶעְבְּרָה־נָּא
בְאַרְצֶךָ וְלֹא שָׁמַע מֶלֶךְ אֱדוֹם
וְגַם אֶל־מֶלֶךְ מוֹאָב שָׁלָח וְלֹא
אָבָה וַיֵּשֶׁב יִשְׂרָאֵל בְּקָדֵשׁ:
(יח) וַיֵּלֶךְ בַּמִּדְבָּר וַיָּסָב אֶת־אֶרֶץ אֱדוֹם וְאֶת־אֶרֶץ מוֹאָב
ויבא

מיינעם לאַנדע קריג אַנקינדיגזט ? (יג) דער קאָניג אַנטוואָרטעט יפתח'ז אַבגעזאַנדטען: ווייל ישראל · אַלז זיא אויז מצרים געגאַנגען, מיינע לאָנדער צווישען דען פּליסען ארנון אונד ירדן אין בעזיטץ גענאָממען, גיב זיא מיר אַלזאָ מיט פרידען ווידער צו־ריק · (יד) יפתח אַבער שיקטע אַבער־מאַלז אַבגעזאַנדטען אַן דען קאָניג · (טו) אונד ליס איהם זאַגען: זאָ שפריכט יפתח ישראל האַט ווידער פאָן מואב נאָך פאָן עמון לאָנדער גענאָממען · (טו) דען אַלז ישראל אויז מצרים צאָגען, רייזטען זיא דורך דיא וויזטע נאַך דער בינזענזעע צו אונד פאָן דאַ קאַמען זיא נאַך קדש · (יז) היר שיק־טען זיא אַבגעזאַנדטען אַן דען קאָניג פאָן אדום מיט דער ביטטע: ערלויבע אונז דורך דיין לאַנד צו רייזען, אַבער דער קאָניג פאָן אדום שלוג עז אַב, עבען זאָ באַטען זיא דען קאָניג פאָן מואב, אונד אויך דיזער וואָללטע עז ניכט ערלויבען · נאַכדעם זיא אַלזאָ איין קדש זיך פערוויילט האַטטען: (יח) רייזטען זיא דורך דיא וויזטע אום דיא לאָנדער אדום'ז אונד מואב'ז הערום צו קאָממען, אונד:

רש"י

(טז) עד יס סוף · בדרומה של ארץ אדום וארץ אדום בדרומה של ארץ כנען: (יז) אעברה בארצך · מדרום לנפון ליכנס לארץ כנען: ונס אל מלך מואב · שהיתה ארצו בסוף ארץ אדום במזרחה של אדום ובדרומה של ארץ ישראל: ולא אבה · משה רשזה בתורה כאשר עשו לי בני עשו היושבים בשעיר והמואבים היושבים בער כשם שאדום לא נתנוס לעבור כך מואב לא נתנוס לעבור: (יח) וילך במדבר · מן המערב למזרח במיצר דרומי של אדום ומואב: ויסב את ארץ אדום · כל דרומה: ואת ארץ מואב · כל דרומה וכשהגיע למקצוע דרומי מזרחי פנה אל הנפון לסבוב

באור

בזה התנאי אשר הותנה למעלה בינו ובין הזקנים לבלתי ישנו דברים לאחר זמן · והטע' לפני ה', כמו שאמרו המפרשים שהשכינה שורה במקום שהנבור כאספים שם: (טו) לא לקח, תשובת יפתח

באונד קאַמען ענדליך אַן דיא אוטליכע
זייטע פֿאָם לאַנדע מואב אַן דיא זייטע
דעז ארנון'ז אַלזאָ זיא אויך איהר
לאַנער אויפֿשלאַגען, דאַז געביטה
מואב'ז אַבער בעטראַטען זיא ניכט,
דען ביז ארנון גינג מואב'ז גראַנצע.
(יט) פֿאָן דאַ שיקטען ישראל ווידער
אָבגעזאַנדטען אַן דען אמוריטער קאָניג
סיחון צו רשבון, ליסען איהם ענט-
ביטען: לאַס אונז דורך דיין לאַנד צו
מיינער היימאַט רייזען. (כ) סיחון
אַבער טרויטע ישראל ניכט, פֿער-
זאַממעלטע דאַהער זיינע גאַנצע
אַרמעע, לאַגערטע זיך צו יהצה,
אונד פֿיהרטע געגען ישראל קריג.
(כא) דער עוויגע ישראל'ז גאָטט
איבערגאַב דען סיחון מיט זיינען לייטען
דער מאַכט ישראל'ז, זיא וואורדען
אַלזאָ געשלאַגען, אונד ישראל
נאַמען אַללע לאַנדער דער אמוריטער
אין בעזיטץ. (כב) זיא נאַמען אַלזאַ
אין בעזיטץ אַללעז וואַז צום געביטה
אמורי'ז גערהערטע, פֿאָם ארנון אַן
ביז יבוק אונד פֿאָן דער וויזטען ביז אַן
דען ירדן. (כג) דער עוויגע ישראל'ז
גאָטט דאַט אַלזאָ דען אמורי פֿאָר
זיינעם פֿאָלקע ישראל פֿערטריבען,
אונד דוא ווילליזט דעסען לאַנדער
בעזיטצען? (כד) נים דאַזיעניגע
אין

וַיָּבֹא מִמִּדְבַּר־שָׁמֹשׁ לְאֶרֶץ
מוֹאָב וַיַּחֲנוּ בְּעֵבֶר אַרְנֹן וְלֹא־
בָאוּ בִּגְבֻל מוֹאָב כִּי אַרְנֹן
גְּבֻל מוֹאָב: (יט) וַיִּשְׁלַח יִשְׂרָאֵל
מַלְאָכִים אֶל־סִיחֹן מֶלֶךְ־
הָאֱמֹרִי מֶלֶךְ חֶשְׁבּוֹן וַיֹּאמֶר לוֹ
יִשְׂרָאֵל נַעְבְּרָה־נָּא בְאַרְצֶךָ עַד־
מְקוֹמִי: (כ) וְלֹא־הֶאֱמִין סִיחֹן
אֶת־יִשְׂרָאֵל עֲבֹר בִּגְבֻלוֹ וַיֶּאֱסֹף
סִיחֹן אֶת־כָּל־עַמּוֹ וַיַּחֲנוּ
בְּיָהְצָה וַיִּלָּחֶם עִם־יִשְׂרָאֵל:
(כא) וַיִּתֵּן יְהוָה אֱלֹהֵי־יִשְׂרָאֵל
אֶת־סִיחֹן וְאֶת־כָּל־עַמּוֹ בְּיַד
יִשְׂרָאֵל וַיַּכֻּם וַיִּירַשׁ יִשְׂרָאֵל אֶת
כָּל־אֶרֶץ הָאֱמֹרִי יוֹשֵׁב הָאָרֶץ
הַהִיא: (כב) וַיִּירְשׁוּ אֶת כָּל־
גְּבֻל הָאֱמֹרִי מֵאַרְנֹן וְעַד־
הַיַּבֹּק וּמִן־הַמִּדְבָּר וְעַד־
הַיַּרְדֵּן: (כג) וְעַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵי
יִשְׂרָאֵל הוֹרִישׁ אֶת־הָאֱמֹרִי
מִפְּנֵי עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל וְאַתָּה
תִּירָשֶׁנּוּ: (כד) הֲלֹא אֵת אֲשֶׁר יורישך

רש"י

לסבוב את ארץ המזרחי: ויבא ממזרח שמש אל ארץ מואב ויחנו בעבר ארנון. לסוף מזרחה של ארץ מואב ושם התחילה ארץ סיחון ועוג וכיבשו עבר הירדן בגזלה ארץ כנען ועברו הירדן ונכנסו לה לארץ כנען דרך המזרחה: (כב) וירשו מארנון ועד היבוק. שאתה אומר שהוא שלך הם

באור

יפתח בקנרה היתה, שהארץ מארנון ועד יבוק ועד ירדן לא לקח ישראל מן בני עמון, כן אם

יוֹרִישֵׁךְ כְּמוֹשׁ אֱלֹהֶיךָ אוֹתוֹ
תִּירָשׁ וְאֵת כָּל־אֲשֶׁר הוֹרִישׁ
יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מִפָּנֵינוּ אֹתוֹ
נִירָשׁ: (כה) וְעַתָּה הֲטוֹב טוֹב
אַתָּה מִבָּלָק בֶּן־צִפּוֹר מֶלֶךְ
מוֹאָב הָרֹב רָב עִם־יִשְׂרָאֵל אִם־
נִלְחֹם נִלְחַם בָּם: (מו) בְּשֶׁבֶת
יִשְׂרָאֵל בְּחֶשְׁבּוֹן וּבִבְנוֹתֶיהָ
וּבְעַרְעוֹר וּבִבְנוֹתֶיהָ וּבְכָל־
הֶעָרִים אֲשֶׁר עַל־יְדֵי אַרְנוֹן
שְׁלֹשׁ מֵאוֹת שָׁנָה וּמַדּוּעַ לֹא־
הִצַּלְתֶּם בָּעֵת הַהִיא: (כז) וְאָנֹכִי
לֹא־חָטָאתִי לָךְ וְאַתָּה עֹשֶׂה
אִתִּי רָעָה לְהִלָּחֶם בִּי יִשְׁפֹּט
יְהוָה הַשֹּׁפֵט הַיּוֹם בֵּין בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל וּבֵין בְּנֵי עַמּוֹן: (כח) וְלֹא
שָׁמַע מֶלֶךְ בְּנֵי עַמּוֹן אֶל־דִּבְרֵי

אין בעזיטץ וואַז דיין גאָטט כמוש דיך
עראָבערן לאָסט, וואַז אַבער דער
עוויגע אונזער גאָטט אונז עראָבערן
לאָסט דאַז בעהאַלטען ווייר. (כה) האַזט
דוא דען מעהר רעכט דאַצו אַלז בלק
זאָהן צפור דער דאַמאַליגע קאָניג פאָן
מואב? פינג דיזער עטוואַ שטרייט
אונד קריג מיט ישראל דאַריבער אַן?
(כו) דרייא הונדערט יאַהרע איוט'ז נון
הער דאַס ישראל חשבון מיט זיינען
לאַנדשטאָדטען, ערעור מיט זיינען
לאַנדשטאָדטען, וויא אויך אַללע
שטאָדטע דיא אַם ארנון ליגען אין
בעזיטץ האַבען, וואַרום האָט מאַן
ניכט גלייך זיא ווידער צו ערלאַנגען
געזוכט? (כז) איך האַבע מיך אַלזאָ
געגען דיך ניכט פערגאַנגען, אונד דוא
ביזט דאָך זאָ אונגערעכט געגען מיך
קריג צו פיהרען, זאָ ווירד דער עוויגע
יעצט צווישען דען קינדערן ישראל'ז
אונד עמון'ז דער ריכטער זיין.
(כח) דער קאָניג דער קינדער עמון'ז
אַבער גאַב יפתח'ז וואָרטען קיין געהאָר.
דאַ

יִפְתָּח אֲשֶׁר שָׁלַח אֵלָיו: ותהי

רש"י

הם מסיחין לקחוה: ומן המדבר ועד הירדן. מדברות היו שם לפני הירדן: (כו) על ידי ארנון. אצל ארנון שהי' משוחה וידעו שלא היה להם לעבור עליהם שהרי מסיחון כבשוה שלקחה ממלך מואב: שלש מאות שנה. משכיבשו את הארץ בימי יהושע עד יפתח אכתן ים ללמוד שנות השופטי' המזכרים עד הנה אם שני השעבוד של כל אומה נמנית בתוך ימי השופטים לאו. שניהו בסדר עולם יהושע פרנס את ישראל עשרים ושמונה שנה ואין לי מקרא ממי ללמוד עתניאל אחריעים שנה ושני שעבוד של כושן רשעתים בכללם אחריו אהוד שמנים שנה ושמונה עשרה שפה שעבוד של עגלון בתוכה הרי מאה וארבעים ושמונה שנה. דבורה ארבעים שנה ושני שעבוד ידין בתוכה הרי מאה ושמונים ושמונה שנים אחריו שבע שנים של שעבוד מדין וארבעים של גדעון ושלש של אבימלך הרי מאתים ותשעים ושמונה שנים אחריו עשרים ושלשה של תולע ועשרים ושתים של יאיר אלא שעלתה

באור

אם האמורי לקח מתחלה אותם מן בני עמון ואחרי כן נלחם ישראל עם האמורי ע"י סבה ההכרחיי דהייט שמלך האמורי לא אבה לעבור ישראל בגבולו, ובמלחמה הזאת הכה ישראל את סיחון

וירש

(כט) דאַ פאַסטע יפתח מוטה אונד צאָג דורך גלעד אונד מנשה נאַך מצפה גלעד, אונד פאָן דאַ גינג ער דינאיבער דען קינדערן עמון'ז ענט-געגען. (ל) אויך טהאַט ער דעם עוויגען איין געליבדע אונד שפראַך ווען דוא דיא קינדער עמון'ז אין מיינע געוואַלט גיבזט; (לא) זאָ זאָלל דאַזיעניגע דאַז בייא מיינער גליקליכען צוריקקונפט, צוערזט אויז מיינער הויזטהירע מיר ענטגעגן קאָמט דעם עוויגען געווידמעט זיין, אונד איך ברינגע עז אַלז איין גאַנצאָפפער דאַר. (לב) דהיראויף גינג ער דהין צו דען קינדערן עמון'ז מיט איהנען צו שטרייטען, אונד דער עוויגע איבערגאַב זיא איהם. (לג) ער מאַכטע איינע גראָסע נידערלאַגע אונטער איהנען פאָן ערוער אַן ביז נאַך מנית (אַן צוואַנציג שטאָרטע) ביז אַן אבל כרמים. זאָ דאַס דיא קינדער עמון'ז פאָר דיא קינדער ישראל'ז געדעמיטהיגט וואורדען.

הפטרת בלק

(א) יעקב'ז איבעררעזט ווירד אונטער דער פאָלקער מענגע זיין, וויא.

הפטרת חקת

(כט) וַתְּהִי עַל־יִפְתָּח רוּחַ יְהוָה וַיַּעֲבֹר אֶת־הַגִּלְעָד וְאֶת־מְנַשֶּׁה וַיַּעֲבֹר אֶת־מִצְפֵּה גִלְעָד וּמִמִּצְפֵּה גִלְעָד עָבַר בְּנֵי עַמּוֹן: (ל) וַיִּדַּר יִפְתָּח נֶדֶר לַיהוָה וַיֹּאמַר אִם־נָתוֹן תִּתֵּן אֶת־בְּנֵי עַמּוֹן בְּיָדִי: (לא) וְהָיָה הַיּוֹצֵא אֲשֶׁר יֵצֵא מִדַּלְתֵי בֵיתִי לִקְרָאתִי בְּשׁוּבִי בְשָׁלוֹם מִבְּנֵי עַמּוֹן וְהָיָה לַיהוָה וְהַעֲלִיתִיהוּ עוֹלָה: (לב) וַיַּעֲבֹר יִפְתָּח אֶל־בְּנֵי עַמּוֹן לְהִלָּחֶם בָּם וַיִּתְּנֵם יְהוָה בְּיָדוֹ: (לג) וַיַּכֵּם מֵעֲרוֹעֵר וְעַד־בּוֹאֲךְ מִנִּית עֶשְׂרִים עִיר וְעַד אָבֵל כְּרָמִים מַכָּה גְדוֹלָה מְאֹד וַיִּכָּנְעוּ בְּנֵי עַמּוֹן מִפְּנֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

הפטרת בלק

(מיכה ה' ז' — ו' ח')

(א) וְהָיָה שְׁאֵרִית יַעֲקֹב בְּקֶרֶב עַמִּים רַבִּים

רש"י

שעלתה שנה לאחת לשניהם ומנה עשר של בני עמון עד שלא נא יפתח הרי שלש מאות: (כט) מצר בני עמון. אל בני עמון: (לג) אבל כרמים. מישר כרמאי:

באור

וירש את ארצו וגם הארצות אשר נלקחו מן בני עמון: (כט) מצפה גלעד, שם היה מחנה ישראל: (ל) והעליתיהו עולה, לדעת המפרשים הוי"ו של והעליתיהו בחוקים הוא, כמו ומכה אביו ואמו, ופרושו אם יהיה בן אדם יהי' לה', ואם בהמה היא והעליתיהו עולה. ואנכי תרגמתי כדעת הז"ל וכמרגלא בפומי דאינשי: והיה

רַבִּים כְּטַל מֵאֵת יְהוָה כִּרְבִיבִים
עֲלֵי־עֵשֶׂב אֲשֶׁר לֹא־יְקַוֶּה לְאִישׁ
וְלֹא יְיַחֵל לִבְנֵי אָדָם: (ב) וְהָיָה
שְׁאֵרִית יַעֲקֹב בַּגּוֹיִם בְּקֶרֶב
עַמִּים רַבִּים כְּאַרְיֵה בְּבַהֲמוֹת
יַעַר כִּכְפִיר בְּעֲדָרֵי־צֹאן אֲשֶׁר
אִם־עָבַר וְרָמַס וְטָרַף וְאֵין
מַצִּיל: (ג) תָּרֹם יָדְךָ עַל־צָרֶיךָ
וְכָל־אֹיְבֶיךָ יִכָּרֵתוּ: (ד) וְהָיָה
בַּיּוֹם־הַהוּא נְאֻם־יְהוָה וְהִכְרַתִּי
סוּסֶיךָ מִקִּרְבֶּךָ וַהַאֲבַדְתִּי
מַרְכְּבֹתֶיךָ: (ה) וְהִכְרַתִּי עָרֵי
אַרְצֶךָ וְהָרַסְתִּי כָּל־מִבְצָרֶיךָ:
(ו) וְהִכְרַתִּי כְשָׁפִים מִיָּדֶךָ
וּמְעוֹנְנִים לֹא יִהְיוּ־לָךְ:
(ז) וְהִכְרַתִּי פְסִילֶיךָ וּמַצֵּבוֹתֶיךָ
מִקִּרְבֶּךָ וְלֹא־תִשְׁתַּחֲוֶה עוֹד
לְמַעֲשֵׂה יָדֶיךָ: (ח) וְנָתַשְׁתִּי

וויא טהויא פאָם עוויגען, וויא פלאַטץ־
רעגען אויף'ז גראָז, דיא ניכט אויף
מענשען האָפען, ניכט אויף ערדענ־
זאָהנע האַررען. (ב) יעקב'ז איבער־
רעזט ווירד אונטער דער פאָלקער
מענגע זיין וויא איין לאָווע אונטערם
געוויילדע דעז וואַלדעז, וויא איין
יונגער לאָווע אונטער שאַפהעערדען,
דער אין פאָרבייאגעהן אַללעז נידער־
שטירצט אונד צעررייסט, אָהנע דאַס
מאַן עז רעטטען קאַן. (ג) זאָ זיגרייך
ווירד דיינע מאַכט איבער דיא ווידער־
זאַכער זיין, דיינע פיינדע אַללע ווערדען
צו גרונדע געהן. (ד) אַן דיזעם טאַגע
שפריכט דער עוויגע, ווערדע איך
דיינע פפערדע פאָן דיר הינוועגשאַפען,
דיינע קריגזוואַגען פערניכטען. (ה) דיא
מויארן דיינער שטאָדטע נידערررייסען,
אַללע פעזטונגען שלייפען. (ו) דיא
צויבעررייען פערבאַנגען, אַבערגלויבען
פערשיילען. (ז) דיינע גאָטצענבילדער
אונד שטאַנדזיילען צערשטאָررען,
דאַס דוא ניכט מעהר דיינער האָנדען־
ווערק אַנבעטעזט. (ח) דיינע האַינען
אַללע אויזראָטטען, אונד דיינע פיינדע
פערטילגען

אֲשֵׁירֶיךָ מִקִּרְבֶּךָ וְהִשְׁמַדְתִּי עָרֶיךָ

רש"י

(א) כטל מאת ה'. שאין כח לעולם על ידי אדם ולא יבקשו בני אדם עליו כך לא יקוה ישראל לעזרת אום כי אם בה': (ב) כאריה בבהמות יער. כך יהיה מלכם שליט בכל: ורמס וטרף. רומס היא לרגלים' האדי כשהוא רעב ואוכלו במקומו וטרף הוא כשטופ' את הטרף למשוטטיו בשביל גורותיו ולבחותיו: (ד) והכרתי סוסיך. היא עזרת מצרים שאתם כשעני' עליהם להמליאכם סוסים: (ה) והכרתי ערי ארצך. ולא תבטרך לערי מבצר: (ח) והשמדתי עריך. ואשיבו בעלי לבביך וכן (ישעיה י"ד) ומלאו פני תבל עריס. וכן (שמואל ב')

באור

(א) והיה שאריה, אותם שישארו אחר שיגרפו, והפסוקים האלה נמשכים למעלה: כטל, שאין כח לעולם ע"י אדם כך לא יקוה ישראל לעזרת אדם כי אם לה' (רש"י): (ג) תרום ידך, הכנוי מוסב על ישראל: (ה) ערי ארצך, שהם מוקפות חומה ולא יגערכו אז לקומה כי שלום

פערטילגען · (ט) אונד מיט וואוטרה
אונד צאָרן ראַכע אַן דיא פאָלקער
פעראיבען דיא ניכט געהאָרכען וואָל־
לען · (י) האָרט וואָז דער עוויגע
שפריכט, אויף! פיהרע מיינע רעכטס־
זאַכע אויף אַללען בערגען, לאַס דיא
הייגעל דיא בעשווערדען האָרען ·
(יא) האָרט איהר בערגע דיא רעכטס־
זאַכע גאָטטעס, מאָכטיגע שטיצען דער
ערדע מערקט אויף! דער עוויגע
רעכטעט מיט זיינעם פאָלק, שטעללט
ישראל צור רעדע · (יב) מיין פאָלק!
וואָז טהאַט איך איבעלז דיר, וואָמיט
בעלאָזטיגטע איך דיך? צייגע אַן!
(יג) האַבע איך דיך ניכט אויז מצרים
געפיהרט, אויז דעם שקלאַפענהויז
בעפרייעט? האַבע איך ניכט משה
אונד אהרן אונד מרים דיר צו אַנ־
פיהרער געזאַגדט? (יד) אָ מיין פאָלק
געדענקע נור דער בעראַטהשלאַגונגען
בלק'ז דעז קאָניגז פאָן מואב, אונד וואָז
בלעם בעור'ז זאָהן איהם אַנטוואָרטען
מיסטע, געדענקע אַן שטים געדענקע
אַן גלגל אונד ערקענגע דיא וואָהל־
טהאַטען גאָטטעז

עָרֶיךָ: (ט) וָעֶשֶׂה־בְּךָ
וּבְחֵמָה נָקָם אֶת־הַגּוֹיִם אֲשֶׁר
לֹא שָׁמֵעוּ: (י) שִׁמְעוּ־נָא אֵת
אֲשֶׁר־יְהוָה אֹמֵר קוּם רִיב אֶת־
הָהָרִים וְתִשְׁמַעְנָה הַגְּבָעוֹת
קוֹלֶךָ: (יא) שִׁמְעוּ הָרִים אֶת־
רִיב יְהוָה וְהָאֵתָנִים מוֹסְדֵי
אָרֶץ כִּי רִיב לַיהוָה עִם־עַמּוֹ
וְעִם־יִשְׂרָאֵל יִתְוַכָּח: (יב) עַמִּי
מַה־עָשִׂיתִי לָךְ וּמֶה הֶלְאֵתִיךָ
עֲנֵה־בִי: (יג) כִּי הֶעֱלִתִיךָ
מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם וּמִבֵּית עֲבָדִים
פְּדִיתִיךָ וָאֶשְׁלַח לְפָנֶיךָ אֶת־
מֹשֶׁה אַהֲרֹן וּמִרְיָם: (יד) עַמִּי
זְכָר־נָא מַה־יָּעַץ בָּלָק מֶלֶךְ
מוֹאָב וּמֶה־עָנָה אֹתוֹ בִּלְעָם
בֶּן־בְּעוֹר מִן־הַשִּׁטִּים עַד־

הַגִּלְגָּל לְמַעַן דַּעַת צִדְקוֹת יהוה

רש"י

מ' כ"מ) ויהי עריך: (י) את ההרים: את הלכות: הגבעות. הלאמות: (יב) מה עשיתי לך: תן לנגד להכיר מה עובה עשיתי לך: ומה הלאתיך: בעבודתי: ענה בי: העד בי. (יג) פי העליתיך: אף על פי שעשיתי לך כל הטובה הזאת לא הלאתיך בעבודה גדולה ובקרבנות גדולי: את משה אהרן ומרים: תרגם יונתן משה לאלכה מסירת דינין ואהרן לכפרה על עגל ומרים לחורלה לנביאיה: (יד) ומה ענה אותו בלעם בן בעור: מה אומר לו ועם ה' (במדבר כ"ג) שלא כעסתי כל אותן הימים: מן השטים: שקטאתם לי עם דעו צדקותי שלא מכעתי טובתי ועזרתי

מכס

באור

יהיה להם וכו' מרד"ק: (ח) עריך, כתרגומו ואסני בעלי דנגך: (י) ריב את ההרים, ע"ל שאמר משה האזינו השמים וכו': (יב) מה עשיתי, רעה: ומה הלאותיך, מה עבודה גויתי לך שתלאה לעשותה: (יד) מן השטים, כלומר וכול כמה אוך חטאתם בשטים והייתם מיינן כליה ובכל זאת עשיתי עמכם טובה בגלגל, שכבשתי לפניכם עם את הארץ: (כו) במה אקדם,

הוה

יהוה: (טו) בַּמֶּה אֲקַדֵּם יְהוָה
אֶכֹּף לֵאלֹהֵי מָרוֹם הַאֲקַדְּמֶנּוּ
בְּעוֹלוֹת בַּעֲגָלִים בְּנֵי שָׁנָה:
(טז) הֲיִרְצֶה יְהוָה בְּאַלְפֵי אֵלִים
בִּרְבָבוֹת נַחֲלֵי שָׁמֶן הַאֶתֵּן
בְּכוֹרִי פִּשְׁעִי פְּרִי בִטְנִי חַטַּאת
נַפְשִׁי: (יז) הִגִּיד לְךָ אָדָם מַה־
טּוֹב וּמָה־יְהוָה דּוֹרֵשׁ מִמְּךָ כִּי
אִם־עֲשׂוֹת מִשְׁפָּט וְאַהֲבַת
חֶסֶד וְהַצְנֵעַ לֶכֶת עִם־אֱלֹהֶיךָ:

הפטרת פינחס

(מלכים א׳ י״ח מ״ו — כ׳)

(א) וַיַּד יְהוָה הָיְתָה אֶל־
אֵלִיָּהוּ וַיְשַׁנֵּס מָתְנָיו
וַיָּרָץ לִפְנֵי אַחְאָב עַד־בֹּאֲכָה
יִזְרְעֶאלָה

גאָטטעז. (טו) וואָמיט זאָלל איך מיך
דען פאָר דעם עוויגען פאָרברייטען?
וואָמיט איך מיך פאָר דעם האָכזטען
וועזען ביינען? זאָלל איך גאַנצע אָפּפער
פאָראויז שיקען? פייזטע יאָרריגע
לאָממער? — (טז) וויא, דענקזט
דוא דאַס דער עוויגע וואָהלגעפאַללען
האַט אַן טויזענד ווידדער, אָדער אַן
מיריאַדען אָעלשטראָהמען? — זאָלל
איך עטוואַ מיינען ערזטגעבאָהרנען פיר
מיינע מיסעטהאַט, מיינע לייבזפרוכט
פיר מיין פערגעהן איהם אָפּפערן? „—
(יז) ער האַט'ז דיר יאַ שאָן קונד גע=
טהאַן, אָ מענש! וואַז איהם געפאָללט
אונד וואַז ער פאָן דיר פערלאַנגט:
גערעכטיגקייט איבען, ליבע צור
טוגענד אונד בעשיידען פאָר דעם
עוויגען וואַנדעלן!

הפטרת פינחס

(א) איינע גאָטטליכע קראַפט וואַרד
דעם אליהו, ער גירטעטע
זיינע לענדען אונד ליעף פאָר אחאב
הער ביז נאַך

רש״י

מכם עד הבאתי אתכם לגלגל וכבשתי לפניכם את הארץ: (טו) אכף. אהיה כפוף: נחלי שמן. למכחות: (טו) האתן בכורי. קרבן לפשעי: (יז) הגיד. הקדוש ברוך הוא לך אדם מה טוב לך לעשות: והצנע לכת. הוי צנוע למיהך בדחלתא דאלהך. דבר אחר והצנע לכת לא כמדת הקדוש ברוך הוא מדת בשר ודם. מדת בשר ודם מביאים את חבירו ובא לפייסו ואומר לו איני מתרכה לך עד שיבא פלוני ופלוני שביזיתני לפניהם אבל הקדוש ברוך הוא אין חפץ אלא שיטוב אליו ביום לבין עצמו:

(א) ויד. ה׳. רוח גבורה מן קדם ה׳ נתלבש בה לרוץ לפני המרכבה ברגליו שלא ילך אחאב יחידי שחלק כבוד למלכות: ושנס מתניו. כתו ויאזור מין לו דמיון וחף הוא לא בא

באור

הוא תשובת ישראל להנביא. וע״ז משיב הנביא בפסוק אחר זה הידלה ה׳ וכו׳: (טז) האתן, הוא גם כן תשובת ישראל, וע״ז אומר הנביא בפסוק שלאחריו מה תשאל עוד הלא כבר הגיד ה׳ לך ע״י נביאיו את הטוב בעיניו, כי הוא לא יחפץ בקרבן ובענוים, רק כל חפצו היא שתעשה משפט ותאהב החסד וכו׳ והוא כמו שאמר נביא אחר במקום אחר: ביום הרביעי ובום החמישי וכו׳ יהיה לבית יהודה לששון ושמחה, והאמת והשלום אהבו:

(א) וירץ לפני אחאב, כי למעלה ספר הכתוב שהלך אחאב מן הר הכרמל ליזרעאל: כה

יִזְרְעֶאלָה: (ב) וַיִּגַּד אַחְאָב
לְאִיזֶבֶל אֵת כָּל־אֲשֶׁר עָשָׂה
אֵלִיָּהוּ וְאֵת כָּל־אֲשֶׁר הָרַג אֶת־
כָּל־הַנְּבִיאִים בֶּחָרֶב:
(ג) וַתִּשְׁלַח אִיזֶבֶל מַלְאָךְ אֶל־
אֵלִיָּהוּ לֵאמֹר כֹּה־יַעֲשׂוּן אֱלֹהִים
וְכֹה יוֹסִיפוּן כִּי־כָעֵת מָחָר
אָשִׂים אֶת־נַפְשְׁךָ כְּנֶפֶשׁ אַחַד
מֵהֶם: (ד) וַיַּרְא וַיָּקָם וַיֵּלֶךְ לְ־
נַפְשׁוֹ וַיָּבֹא בְּאֵר שֶׁבַע אֲשֶׁר
לִיהוּדָה וַיַּנַּח אֶת־נַעֲרוֹ שָׁם:
(ה) וְהוּא־הָלַךְ בַּמִּדְבָּר דֶּרֶךְ
יוֹם וַיָּבֹא וַיֵּשֶׁב תַּחַת רֹתֶם
אֶחָת וַיִּשְׁאַל אֶת־נַפְשׁוֹ לָמוּת
וַיֹּאמֶר רַב עַתָּה יְהוָה קַח
נַפְשִׁי כִּי לֹא־טוֹב אָנֹכִי
מֵאֲבֹתָי: (ו) וַיִּשְׁכַּב וַיִּישָׁן תַּחַת
רֹתֶם אֶחָד וְהִנֵּה־זֶה מַלְאָךְ נֹגֵעַ
בּוֹ וַיֹּאמֶר לוֹ קוּם אֱכוֹל: (ז) וַיַּבֵּט

נאך יזרעאל. (ב) אחאב ערצעהלטע
דער איזבל אללעז וואז אליהו געטהאן,
וויא ער מיט דעם שווערדטע אללע
פראפעטען הינגעריכטעט האט. (ג) דא
שיקטע איזבל איינען באטען צו אליהו
אונד ליס איהם זאגען: דיא גאטטער
שטראפען מיך אונאויפהארליך מאכע
איך ניכט מארגען דיך יענען אונגליק-
ליכען גלייך. (ד) אלז ער נון זיך זא
אין געפאהר זאה, מאכטע ער זיך אויף
אונד רייזטע זיין לעבען צו רעטטען
נאך באר שבע אין יהודה. היר ליס
ער זיינען בעדינטען בלייבען. (ה) ער
אבער מאכטע אין דער וויזטע נאך
איינע טאגרייזע, זעצטע זיך אונטער
איינען וואכהאלדערבוים אונד זערגטע
זיך נאך דעם טאדע. איך האבע לאנג
גענוג געלעבט אַ עוויגער, שפראך ער,
נים מיר נון מיין לעבען, איך בין יא
ניכט בעסער אלז מיינע פארפאהרען.
(ו) היראויף לעגטע ער זיך אונטער דען
וואכהאלדערבוים נידער אונד שליף
איין. אבער איין ענגעל גאטטעז קאם
כעריהרטע איהן אונד שפראך: אויף,
איס! (ז) ער ריכטעטע זיך אויף אונד זאהע
איבער זיינעם קאפפע געבאקענע קוכען
אונד

וְהִנֵּה מְרַאֲשֹׁתָיו עֻגַת רְצָפִים וצפחת

אחד קרי

רש"י

כח חלח לגמד לשון זירות מזרח כנדור: (עד נאלה. סס ירדה לו לאחאב בכייה ע"ד נגות
היזרעאלי הנ"ה דר"ע): (ג) כה יעשון אלהים. כמו שעשית לנביאי הבעל: (ה) רותם שייני"ת נרא
בלע"ז. והוא נענע"ור. בל"ח ואכהאלדרשטרויך): ואחזר רב. סגי לי מרכח עד לישיות אבא
מעתה כדון: (שהרי עלה מעגרים מעוס שפנסס זה אליהו: עשוק הלב): (ז) רצפים. פחשים
וכן

באור

(ג) כה יעשון אלהים, דרך שבועה ועיין בבאור לשבת רות מר"אהרן הלוי: (ד) וירא,
רקה עצמו בסכנה והלך להמלט, מרד"ק: (ה) רב הנכון כמו שכתב הלבב"ג רב לו נשה
שקיה

וְצַפַּחַת מָיִם וַיֹּאכַל וַיִּשְׁתְּ וַיִּשְׁכָּב׃
וַיִּשְׁכָּב׃ (ח) וַיָּשָׁב מַלְאַךְ יְהוָה
שֵׁנִית וַיִּגַּע־בּוֹ וַיֹּאמֶר קוּם אֱכֹל
כִּי רַב מִמְּךָ הַדָּרֶךְ׃ (ט) וַיָּקָם
וַיֹּאכַל וַיִּשְׁתְּ וַיֵּלֶךְ בְּכֹחַ
הָאֲכִילָה הַהִיא אַרְבָּעִים יוֹם
וְאַרְבָּעִים לַיְלָה עַד הַר הָאֱלֹהִים
חֹרֵב׃ (י) וַיָּבֹא־שָׁם אֶל־הַמְּעָרָה
וַיָּלֶן שָׁם וְהִנֵּה דְבַר־יְהוָה אֵלָיו
וַיֹּאמֶר לוֹ מַה־לְּךָ פֹה אֵלִיָּהוּ׃
(יא) וַיֹּאמֶר קַנֵּא קִנֵּאתִי לַיהוָה
אֱלֹהֵי צְבָאוֹת כִּי־עָזְבוּ בְרִיתְךָ
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־מִזְבְּחֹתֶיךָ
הָרָסוּ וְאֶת־נְבִיאֶיךָ הָרְגוּ
בֶחָרֶב וָאִוָּתֵר אֲנִי לְבַדִּי
וַיְבַקְשׁוּ אֶת־נַפְשִׁי לְקַחְתָּהּ׃
(יב) וַיֹּאמֶר צֵא וְעָמַדְתָּ בָהָר
לִפְנֵי יְהוָה וְהִנֵּה יְהוָה עֹבֵר
וְרוּחַ גְּדוֹלָה וְחָזָק מְפָרֵק הָרִים
ומשבר

אונד איינען קרוג מיט וואַסער, ער אַס
טראַנק אונד לעגטע זיך אַלזדען ווידער
נידער. (ח) דער ענגעל גאָטטעז ערשין
אַבערמאַלז בערידהרטע איהן אונד
שפּראַך: אויף, אים! דען דוא האַזט
נאָך איינע ווייטע רייזע פאָר דיר.
(ט) ער שטאַנד אַלזאָ אויף אַס,
טראַנק, אונד גינג, געשטאָרקט דורך
דיא מאַלצייט, פירציג טאַגע אונד
פירציג נאַכטע הינדורך, ביז ער ענדליך
אַן דען גאָטטליכען בערג חורב קאַם.
(י) הור גינג ער אין איינע האָהלע
איבערנאַכטעטע דאַזעלבזט, אַבער
דאַז וואָרט דעז עוויגען וואַרד איהם,
עז שפּראַך: וואַז ווילזט דוא היר
אליהו? (יא) ער אַנטוואָרטעטע, איך
איפערטע פיר דען עוויגען, גאָטט
צבאות, דען דיא קינדער ישראל האַבען
דיינען בונד פערלאַסען, דיינע אַלטאָרע
איינגעריסען, דיינע פראָפעטען מיט
דעם שווערדטע הינגעריכטעט, אונד
נון שטעהן זיא מיר, דעם איינציגען
נאָך איבריג געבליבנען, אויך נאָך דעם
לעבען. (יב) עז שפּראַך, געהזע
הערויז, שטעללע דיך אויף דען בערג
פאָר דען עוויגען. אונד זיהע דאַ צאָג
דיא ערשיינונג גאָטטעז פאָרבייא: איין
שטאַרקער אונד געוואַלטיגער שטורם,
דער בערגע צערטרימערט אונד
פעלזען

רש"י

וכן ונידורלפה (ישעיה ו' ו'):(י) אל המערה. היא כקרת נור שעמד בה משה (שמות ל"ג כ"ב):
(יא) את מזבחותיך הרסו. במות יחיד הנעשות לשם שמים שהרי מזבח בית הבחירה בירושלים
היה: (יב) ורוח גדולה. משריית מלאכי רוחא: רעש. משריית מלאכי זיעא: (יג) אם. משריית
מלאכי

באור

שהיה וכן תרגמתי: (י) מה לך פה, כלומר מדוע עזבת את מקומך והלכת לכאן: (יב) והנה
ה' עובר, הכתוב מספר שה' עבר לפניו באופן זה דהייגו שהיה מתחלה רוח גדולה אח"כ רעש
וכו' ומה שאמר לא ברוח ה' וכן לא ברעש ה', אם שהם דברי הכותב הספר הזה, אם כדעת
רד"ק

פעלזען צערשפליטטערט, קאם פאר דער
ערשיינונג הער, דער עוויגע ערשיען ניכט
אים שטורם. נאך דעם שטורם פאלגטע
איין ערדבעבען, דער עוויגע ערשיען
ניכט אים ערדבעבען. (יג) נאך דעם
ערדבעבען קאם איין פייער, דער
עוויגע ערשיען ניכט אים פייער. נאך
דעם פייער קאם איין דומפפען לייזען
רוישען. (יד) אלו אליהו דיזען הארטע
פערהוללטע ער זיין געזיכט איין
מאנטעל, גינג הערויס אונד שטעללטע
זיך פאר דען איינגאנג דער האהלע,
איינע שטיממע רערעטע איהן אן אונד
שפראך וואו ווילזט דוא היר אליהו?
(טו) ער ערווידערטע איך אייפערטע
פיר דען עוויגען גאטט צבאות, דען
דוא קינדער ישראל האבען דיינען
בונד פערלאסען דיינע אלטארע איין-
גערייסען דיינע פראפעטען אומגעבראכט
אונד נון שטעהן זיא מיר דעם איינציגען
נאך איבערגעבליבענען איך נאך דעם
לעבען. (טז) דא שפראך דיא ער-
שיינונג צו איהם גערזע זעטצע דיינע
רייזע פארט נאך דער וויזטע ביז דמשק,
אונד זאלבע חזאל צום קאניג איבער
ארם. (יז) יהוא זאהן נמשי צום קאניג
איבער ישראל, אונד אלישע זאהן שפט
ווייהע צום פראפעטען איין אן דיינער
שטעללע.

ומשבר סלעים לפני יהוה לא
ברוח יהוה ואחר הרוח רעש
לא ברעש יהוה: (יג) ואחר
הרעש אש לא באש יהוה
ואחר האש קול דממה דקה:
(יד) ויהי כשמע אליהו ויעט
פניו באדרתו ויצא ויעמד
פתח המערה והנה אליו קול
ויאמר מה־לך פה אליהו:
(טו) ויאמר קנא קנאתי ליהוה
אלהי צבאות כי־עזבו בריתך
בני ישראל את־מזבחתיך
הרסו ואת־נביאיך הרגו
בחרב ואותר אני לבדי
ויבקשו את־נפשי לקחתה:
(טז) ויאמר יהוה אליו לך שוב
לדרכך מדברה דמשק ובאת
ומשחת את־חזאל למלך על־
ארם: (יז) ואת יהוא בן־נמשי
תמשח למלך על־ישראל ואת־
אלישע בן־שפט מאבל מחולה תמשח לנביא תחתיך:

הבית בפתח והיה

רש"י

מלאכי אישא: קול דממה דקה. קל דמסכתין בתחלי. אבל בגבולי הגעל אומר דממה וקול
חמור (איוב ד' ט"ז) דממה היתה לסכה: ואני שמעתי קול הכא מתוך הדממה דטוכי"שמכט
בלע"ז (ברש"י כ"י. ריטיב"טיסמכט בלע"ז. בל"ח ווידר שחל) ואין שומעין הקול ממש:
(יד) ויעט פניו. וכריך אפיהו. וכן היא אומר לטה בשמלה (שמואל א' כ"ח ט'): (טו) תמשח
לנביא תחתיך. לא תיכפי בנבואתיך מלאכי שאתה מלמד קטיטריא על בני: (מחולה.
בגית הכבל היו עושים סם בעיר הזאת מקול להרגות שמקבלים גזירות הקדוש ברוך הוא בלהבה

הגה

(יח) וְהָיָה הַנִּמְלָט מֵחֶרֶב חֲזָאֵל
יָמִית יֵהוּא וְהַנִּמְלָט מֵחֶרֶב
יֵהוּא יָמִית אֱלִישָׁע: יט וְהִשְׁאַרְתִּי
בְיִשְׂרָאֵל שִׁבְעַת אֲלָפִים כָּל־
הַבְּרָכִים אֲשֶׁר לֹא־כָרְעוּ לַבַּעַל
וְכָל־הַפֶּה אֲשֶׁר לֹא־נָשַׁק לוֹ:
(כ) וַיֵּלֶךְ מִשָּׁם וַיִּמְצָא אֶת־שָׁ
אֱלִישָׁע בֶּן־שָׁפָט וְהוּא חֹרֵשׁ
שְׁנֵים־עָשָׂר צְמָדִים לְפָנָיו
וְהוּא בְּשְׁנֵים הֶעָשָׂר וַיַּעֲבֹר
אֵלִיָּהוּ אֵלָיו וַיַּשְׁלֵךְ אַדַּרְתּוֹ
אֵלָיו: (כא) וַיַּעֲזֹב אֶת־הַבָּקָר
וַיָּרָץ אַחֲרֵי אֵלִיָּהוּ וַיֹּאמֶר
אֶשְׁקָה־נָּא לְאָבִי וְלְאִמִּי
וְאֵלְכָה אַחֲרֶיךָ וַיֹּאמֶר לוֹ לֵךְ
שׁוּב כִּי מֶה־עָשִׂיתִי לָךְ:
(כב) וַיָּשָׁב מֵאַחֲרָיו וַיִּקַּח אֶת־
צֶמֶד הַבָּקָר וַיִּזְבָּחֵהוּ וּבִכְלֵי

(יח) ווער נון דעם שווערדטע דעז חזאל
ענטגעהט, דען ווירד יהוא טאָדטען,
אונד ווער דעם שווערדטע יהוא'ז ענט-
געהט ווירד דורך אלישע אומקאָממען.
(יט) נור זיבען טויזענד לייטע ווערדע
איך אין ישראל איבריג לאַסען, דיא-
יעניגע נעמליך דערען קניע זיך ניכט
פאָר בעל געבייגט, אונד דערען
מונד איהנען ניכט געקיסט האַבען.
(כ) אליהו רייזטע אַלזאָ פאָן דאַ פאָרט
אונד טראַף דען אלישע זאָהן שפט דאַ
ער עבען פפליגטע. צוואָלף פאַר רינדער
פפליגטען דאַ, אונד ער שטאַנד בייא
דעם צוואָלפטען, דאַ גינג אליהו צו
איהם הין אונד וואַרף זיינען מאַנטעל
אויף איהן. (כא) דיזער פערליס זאָ-
גלייך זיינע רינדער ליף דעם אליהו נאָך
אונד שפראַך ערלויבע מיר נור מיינען
פאַטער אונד מיינע מוטטער צו קיסען
(אַבשיעד פאָן איהנען צו נעהמען)
דאַן ווילל איך דיר נאַכפאָלגען. יענער
ערווידערטע, געהע צוריק, וואַז טהאַט
איך דען? (כב) אלישע אַבער קעהרטע
אום, נאַם איין פאַר רינדער,
שלאַכטעטע זיא אונד קאָכטע דאַז
פלייש

הבקר

רש"י

הגה דר"ע): (יח) ימית אליסע. לא מצינו שהמית אלא ארבעים וסכים ילדים על ידי הדובים בירחו (מלכים ב' ב' כ"ה): (כא) לך שוב. מאחרי: כי מה עשיתי לך. שתבא אחרי: (כב) בשלם הבשר. ביסל להם את הבשר. כך פירשו דונ"ש ומנחם וכן תירגמו יונתן בשתי תיבות. ואני אומר א"כ לחלקו לשתי תיבות ומהו בשל" הבשר בשלם לשני השוורים את הבשר שלהם שהנמיך אין פחות משנים: ויתן לעם. מרוב שמחה עשה משתה:

באור

רד"ק שהקול אמר אל אליהו לא נרוח וכו': (כ) והיא בשנים עשר, כלומר י"א עבדים היו חורשים ועם אליסע היו שנים עשר חורשים: (כא) לך שוב, תרגמתי כדעת רוב המפרשים שאמר לו, מה עשיתי לך שתלך אחרי, אבל רלב"ג פירש שאמר לו לך אל אביך ושוב אלי כי זה הוא מה שעשיתי לך שכבר עשיתי זה להעיר אותך שתבוא לחסות תחת כנפי ויש מפרשים כי מה שעשיתי, דהיינו שהשלכתי אדרתי, היה לך כלומר בשבילך ולטובתך, ומסדרי הפטרות התקינו הפטרה הזאת לפרשת

תרגום אשכנזי

פלייש מיט דעם האלץ דער געשיררע
אן דען רינדערן , זעצטע עז דעם
פאלקע פאר צו עסען , אונד מאלטע
זיך אלזדען אויף , פאלגטע דעם אליהו
אונד ווארד זיין בעהינטער .

הפטרת פינחס

הַבָּקָר בְּשָׂלֶם הַבָּשָׂר וַיִּתֵּן לָעָם
וַיֹּאכֵלוּ וַיָּקָם וַיֵּלֶךְ אַחֲרֵי אֵלִיָּהוּ
וַיְשָׁרְתֵהוּ :

הפטרת מטות

(א) וואָרטע דעז ירמיהו זאָהן דעז
חלקיהו אויז דען
פריזטערן צו ענתות אים לאנדע בנימן .
(ב) וועלכעם דאז וואָרט דעז עוויגען
וואָרד אים דרייאצעהנטען רעגירונגז־
יאהר דעז יאשיהו זאָהן אמון'ז קאָניגז
איבער יהודה . (ג) אונד נאכהער צור
צייט דעז יהויקים זאָהן יאשיהו קאָניג
איבער יהודה , ביז דאז איילפטע יאהר
דער רעגירונג צדקיה'ז זאָהן יאשיהו צו
ענדע וואר , נעמליך ביז ירושלים אים
פינפטען מאָנאטה צערשטאָרה
וואורדע . (ד) דעז עוויגען וואָרט וואָרד
מיר וויא פאָלגט . (ה) עהע איך דיך אים
מוטטערלייבע געבילדעט , וואָרזט דוא
פאָן מיר ערקאָרהרען , עהע דוא אויז
מוטטערלייבע געגאנגען , וואָרזט דוא
פאָן מיר געוויהט , בעשטיממט

הפטרת מטות

(ירמיה א' א' — ב' ד')

(א) דִּבְרֵי יִרְמְיָהוּ בֶן־
חִלְקִיָּהוּ מִן־
הַכֹּהֲנִים אֲשֶׁר בַּעֲנָתוֹת בְּאֶרֶץ
בִּנְיָמִן : (ב) אֲשֶׁר הָיָה דְבַר־
יְהוָה אֵלָיו בִּימֵי יֹאשִׁיָּהוּ בֶן־
אָמוֹן מֶלֶךְ יְהוּדָה בִּשְׁלֹשׁ־
עֶשְׂרֵה שָׁנָה לְמָלְכוֹ : (ג) וַיְהִי
בִּימֵי יְהוֹיָקִים בֶּן־יֹאשִׁיָּהוּ מֶלֶךְ
יְהוּדָה עַד־תֹּם עַשְׁתֵּי־עֶשְׂרֵה
שָׁנָה לִצִדְקִיָּהוּ בֶן־יֹאשִׁיָּהוּ
מֶלֶךְ יְהוּדָה עַד־גְּלוֹת יְרוּשָׁלִַם
בַּחֹדֶשׁ הַחֲמִישִׁי : (ד) וַיְהִי דְבַר־
יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר : (ה) בְּטֶרֶם אֶצָּרְךָ בַבֶּטֶן יְדַעְתִּיךָ וּבְטֶרֶם
תֵּצֵא מֵרֶחֶם הִקְדַּשְׁתִּיךָ נָבִיא לגוים

רש"י

(א) **דברי** ירמיהו · מן הכהנים · ליתו בר מקלקלתא דתקנן שובדוהי ירמיה בא מרחב הזוכה ולוכא בר מתקנתא דמקלקלן שובדוהי אלו ישראל שקלקלו מעשיהן שנאו מזרע כהר : (ב) אשר היה דבר ה' אליו וגומר · אשר התחילה שכינה לשרות עליו בחותו הזמן : (ג) ויהי בימי יהויקים · ויהי נביא כל ימי יאשיהו הטותרים וימי יהויקים בנו ומימי צדקיה בנו עד תם עשתי עשרה שנה היא השנה עד גלות ירושלם בחדש החמשי : (ה) בטרם אצרך בבטן וגו' מימי

באור

לפרשת פנחס על הדמיון שבניהם, כי פה בא' קנא קנאתי וכו' ושם כאמר בקנאו את קנאתי וכו' :
(א) דברי ירמיהו , מהפסוק הזה עד פסוק ד' ויהי דבר ה' אלי וכו' כולל שם המחבר הספר הזה , ומשפחתו ושלדתו , והזמן אשר בו היה מתנבא דהיינו בזמן אשר מלכו שלשה מלכי , יאשיהו

לַגּוֹיִם נְתַתִּיךָ׃ (ו) וַאֹמַר אֲהָהּ
אֲדֹנָי יְהוָה הִנֵּה לֹא־יָדַעְתִּי
דַּבֵּר כִּי־נַעַר אָנֹכִי׃ (ז) וַיֹּאמֶר
יְהוָה אֵלַי אַל־תֹּאמַר נַעַר אָנֹכִי
כִּי עַל־כָּל־אֲשֶׁר אֶשְׁלָחֲךָ תֵּלֵךְ
וְאֵת כָּל־אֲשֶׁר אֲצַוְּךָ תְּדַבֵּר׃
(ח) אַל־תִּירָא מִפְּנֵיהֶם כִּי־אִתְּךָ
אֲנִי לְהַצִּלֶךָ נְאֻם־יְהוָה׃
(ט) וַיִּשְׁלַח יְהוָה אֶת־יָדוֹ וַיִּגַּע
עַל־פִּי וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי הִנֵּה
נָתַתִּי דְבָרַי בְּפִיךָ׃ (י) רְאֵה
הִפְקַדְתִּיךָ הַיּוֹם הַזֶּה עַל־
הַגּוֹיִם וְעַל־הַמַּמְלָכוֹת לְנְתֹּשׁ

בעשטיממט צום פראָפעטען דער נאַטצ־
יאָנען׃ (ו) איך אַבער שפּראַך אָ הערר
אָ עוויגער! איך בין יאַ נאָך צו יונג
ניכט פעהיג איינע רעדע צו האַלטען׃
(ז) דאַ ערווידערטע דער עוויגע מיר:
שפּריך ניכט: איך בין נאָך צו יונג,
זאָנדערן געהע נור וואָהין איך דיך
זענדע, אונד בעשטעללע וואָז איך דיר
אויפטראַגע׃ (ח) פירכטע דיך פאָר
קיינעם, איך שטעהע דיר בייא, אונד
שיטצע דיך׃ זאָ שפּריכט דער עוויגע׃
(ט) זיינע האַנד בערירטע נון מיינען
מונד אונד ער פוהר פאָרט: זיהע היר־
מיט האַבע איך מיינען אויפטראַג דיר
אין מונד געלעגט׃ (י) נונמעהר ביזט
דוא פאָן מיר געזעצט איבער נאַטצ־
יאָנען אונד רייכע, דוא קאַננזט אום־
רייסען, איינשטירצען, פערניכטען
אונד צערטרימערן, ערבויען

וְלִנְתוֹץ וְלַהֲאַבִיד וְלַהֲרוֹס לבנות

רש"י

מימי אדם הראשון הראהו הקדוש ברוך הוא לאדם דור ודור וכביאיו: אנרך׃ לשון כור׳ ידעתיך׃ קנייו"שטוי בלע"ז (כמו קאנע טאע׃ בל"א קאנטע זיך)׃ ובכ"י רש"י הבלע"ז ליתא) כמו לא טודעתי להם: הקדשתיך׃ זמנתיך לכך: נביא לגויים׃ לישראל שהם כוהגים עמהם כגויים כך כתוב בספרי נביא מקרבך ואומר יקים לך ולא למכאיבי תור׳ הא מה אני מקיים נביא לגויים נתתיך בנוהגים מנהגי גויים ועוד יש לפתור נביא לגויים כמו על הגויים להשקות כוס התרעלה להבא עליהם פורענות כמה שנאמר קח את כוס היין החימה הזאת מידי והשקיתה אותו את כל הגויים. דבר אחר בטרם תצא מרחם הקדשתיך עליך אמרתי למשה נביא אקים להם כמוך זה הוכיחם וזה הוכיחם זה נתנבא ארבעים שנה וזה נתנבא ארבעי׳ שנה: (ו) אהה׃ לשון יללה קוכפלי"כט בלע"ז (קומפ"לענט׃ בל"א קלאגע): כי נער אנכי׃ איני כדאי להוכיח משה הוכיחן במוך למיתתו כבר נחשב בעיניהם כאיה כסים שעשה להם הוכיחם ממצרים וקרע להם את הים הוריד את המן הגיז את השליו נתן להם את התורה העלה את הבאר אני בתחלת שליחותי אני בא להוכיח: (ז) על כל אשר אשלחך׃ אל האומות: ואת כל אשר אצוך׃ לישראל תדבר: (ט) וישלח ה׳ את ידו׃ כל שליחות שהוא אבל יד לשון הושטה ל"א כתרגומו ושלח ה׳ ית פיתגמי נבואתיה: (י) הפקדתיך׃ על הגויים׃ מיניתיך לנתוץ ולנתוץ אדים"פנייר בלע"ז׃ (אדעפאסער׃ בל"א פער דערבן׃ נער שטערן) ועל ישראל לבנות ולנטוע אם ישמעו כך

תירגם

באור

יאשיהו יהויקים וצדקיהו: (ד) ויהי דבר ה׳, פה מתחיל הספר: (ט) וישלח ה׳, כתרגומו ושלח ה׳ ית פתגמי נבואתיה וסדר בפומי: (י) לנתש ולנתץ, כלומר בידך לעשות הרע והטוב:

ערבויען אונד איינפפלאנצען • (יא) מיר
וואַרד דעז עוויגען וואָרט דאַז שפראַך :
וואַז זיהעזט דוא ירמיהו ? איך זעהע
איינען שטאָק פאָן מאַנדעלבוימהאָלץ ,
ערווידערטע איך • (יב) גוט געזעהען
שפראַך דער עוויגע , איך ווערדע מיינע
דראָהונגען שלייניג אין ערפילונג
ברינגען • (יג) ער פראַגטע מיך אַבער
מאַז וואַז זיהזט דוא ירמיהו ? איינען
זידעדען טאָפף זעהע איך , אָנט
וואָרטעטע איך , אַן דער נאָרדליכען
זייטע , שטייגט זיינע וואַללונג אויף •
(יד) יאַ , שפראַך דער עוויגע , פאָן
נאָרדען זאָלל אויך דאַז אונגליק אויז
ברעכען איבער אַללע איינוואָהנער
דיזען לאַנדעז • (טו) דען איך בערופע
אַללע געשלעכטער דער נאָרדליכען
רייכע , שפראַך דער עוויגע , דאַס זיא
קאָממען אונד איין יעדער קאָניג זיינען
טהראָן זעטצע אַן איינגאַנג דער
פפאָרטען ירושלים'ז אונד אויף זיינע
מויארן אומהער , אונד זאָ בייא אַללען
שטאָדטען יהודה'ז • (טז) מיינע
רעכטזאַכע ווילל איך אַלזדען פיהרען
ווידער

לְבֶנוֹת וְלִנְטֹעַ : (יא) וַיְהִי דְבַר־
יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר מָה־אַתָּה
רֹאֶה יִרְמְיָהוּ וָאֹמַר מַקֵּל שָׁקֵד
אֲנִי רֹאֶה : (יב) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי
הֵיטַבְתָּ לִרְאוֹת כִּי־שֹׁקֵד אֲנִי
עַל־דְּבָרִי לַעֲשֹׂתוֹ : (יג) וַיְהִי
דְבַר־יְהוָה ׀ אֵלַי שֵׁנִית לֵאמֹר
מָה אַתָּה רֹאֶה וָאֹמַר סִיר נָפוּחַ
אֲנִי רֹאֶה וּפָנָיו מִפְּנֵי צָפוֹנָה :
(יד) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי מִצָּפוֹן
תִּפָּתַח הָרָעָה עַל כָּל־יֹשְׁבֵי
הָאָרֶץ : (טו) כִּי ׀ הִנְנִי קֹרֵא
לְכָל־מִשְׁפְּחוֹת מַמְלְכוֹת
צָפוֹנָה נְאֻם־יְהוָה וּבָאוּ וְנָתְנוּ
אִישׁ כִּסְאוֹ פֶּתַח ׀ שַׁעֲרֵי
יְרוּשָׁלִַם וְעַל כָּל־חֹמֹתֶיהָ
סָבִיב וְעַל כָּל־עָרֵי יְהוּדָה :
(טז) וְדִבַּרְתִּי מִשְׁפָּטַי אוֹתָם עַל כָּל

רש"י

תירגם יונתן : (יא) מקל שקד • אלמנד"ייר בלע"ז (הלע"ז יתיר' אמאנד"יער בל"ח מאמנ"ל בויס) : (יב) היטבת לראות • השקד הזה הוא ממהר להוציא פרח קודם לכל האילנות אף אני ממהר לעשות דברי ויונתן תירגם מקל שקד מלך דשוחי לאכאשא • ומדרש אגדה השקד הוא משעת חכיתתי עד גמר כישולו עשרים ואחד יום כמכין ימים שבין שבעה עשר בתמוז שבו הובקעה העיר לתשעה באב שבו נשרף הבית : (יג) סיר נפוח • רותח בחיליב"ע בלע"ז (בחוליח"ג • בל"ח זידנד יקאכנד) : ופניו . רתיחותיו רשיאוב"דים בלע"ז (עדעמאנדע • בל"ח זיין שטרודעל • זייכע וואלונג) : (יד) מצפון תפתח הרעה • בגלל לגטונה של ארץ ישראל היא : (טז) ודברתי משפטי

באור

(יא) ויהי , זה מראה נבואה אחרת : מקל שקד , מקל מן שקד , כי שם האילן אשר בו שקדים יקרא שקד , ונעביר זאת לאמר הטבת לראות , כלומר בשר שהתבוננת במקל הזה אשר אין בו עתה לא עלים לא פרחים ולא שקדים , שהוא מן שקד , והראה לו זאת כי מקל מורה על מורעט , וכשם שהאילן שקד ממהר לפרוח כן יבוא הפורענות מהרה : (יג) ופניו , רתיחותיו : וכל

כָּל־רָעָתָם אֲשֶׁר עָזָבוּנִי
וַיַּקְטִרוּ לֵאלֹהִים אֲחֵרִים
וַיִּשְׁתַּחֲווּ לְמַעֲשֵׂי יְדֵיהֶם :
(יז) וְאַתָּה תֶּאְזוֹר מָתְנֶיךָ וְקַמְתָּ
וְדִבַּרְתָּ אֲלֵיהֶם אֵת כָּל־אֲשֶׁר
אָנֹכִי אַצַּוֶּךָּ אַל־תֵּחַת מִפְּנֵיהֶם
פֶּן־אֲחַתְּךָ לִפְנֵיהֶם : (יח) וַאֲנִי
הִנֵּה נְתַתִּיךָ הַיּוֹם לְעִיר מִבְצָר
וּלְעַמּוּד בַּרְזֶל וּלְחֹמוֹת נְחֹשֶׁת
עַל־כָּל־הָאָרֶץ לְמַלְכֵי יְהוּדָה
לְשָׂרֶיהָ לְכֹהֲנֶיהָ וּלְעַם הָאָרֶץ :
(יט) וְנִלְחֲמוּ אֵלֶיךָ וְלֹא־יוּכְלוּ
לָךְ כִּי־אִתְּךָ אֲנִי נְאֻם־יְהוָה
לְהַצִּילֶךָ : (כ) וַיְהִי דְבַר־יְהוָה
אֵלַי לֵאמֹר : (כא) הָלוֹךְ וְקָרָאתָ
בְּאָזְנֵי יְרוּשָׁלִַם לֵאמֹר כֹּה אָמַר
יְהוָה זָכַרְתִּי לָךְ חֶסֶד נְעוּרַיִךְ
אַהֲבַת כְּלוּלֹתָיִךְ לֶכְתֵּךְ אַחֲרַי
בַּמִּדְבָּר בְּאֶרֶץ לֹא זְרוּעָה :
(כב) קֹדֶשׁ יִשְׂרָאֵל לַיהוָה רֵאשִׁית
תְּבוּאָתָהּ

ווידער זיא (ישראל) וועגען אַלל־ער
איהרער באָזהייט, דאַ זיא טיך פֿער־
לאַסען, אַנדערן גאָטטערן אַבער גע־
רייכערט, אונד איהרער דאָאָנדרען
אַרבייט פֿערעהרט האַבען. (יז) דוא
אַבער גירטע דיינע לענדען אונד מאַכע
דיך אויף זאַגע איהנען וואַז איך דיר
אויפֿטראַגע, צאַגע ניכט פֿאָר איהנען
זאָנדט ווירדע איך דיך אין איהרער
געגענוואַרט צו שאַנדע מאַכען.
(יח) אַבער איך מאַכע דיך אויך געגען
דיא קאָניגע פֿאָן יהודה געגען דיא
פֿירזטען, פריזטער אונד פֿאָלק, איינער
פֿעזטען שטאַדט, איינעם אייזערנען
פֿפֿאַהל, אונד איינער עהרנען מויער
גלייך. (יט) לאַס זיא אַלזאָ נור
ווידער דיך שטרייטען, זיא קאָממען
דיר ניכט בייא, דען איך שטעהע דיר
בייא, שיטצע דיך. זאָ שפּריכט דער
עוויגע. (כ) דעז עוויגען וואָרט קאַם
צו מיר אונד שפּראַך: (כא) געה־
הין, רופֿע לויט אין ירושלים פֿאָלגענדע
וואָרטען: זאָ שפּריכט דער עוויגע,
איך גערענקע דיר נאָך דיא האָלד־
זעליגקייט דיינער יוגענד יאַהרע,
גערענקע דיינע ליבע צו מיר אַלז
ברויט, דאַ דוא מיר נאַכפֿאָלגטעזט
אין דיא וויזטע, אין איין אונבעזעעטען
לאַנד. (כב) דאַרום איזט ישראל
דעם עוויגען אין הייליגטהום,
איזט

תבואתה

רש"י

מעפטי לותם. לתוכח עמם עם יהודה וירושלים: (יז) תאזור מתניך. לשון זירות כאים חיל: (יח) למלכי יהודה. כנגד מלכי יהודה: (יט) ונלחמו אליך. ויהגו דייכן ומגיחין לעיסתר פתגמי כניחותך: (כא) זכרתי לך. אם הייתם שנים אלי תאוותי לדקם עליכם כי זכרתי חסד נשוריך ואהבת כלולות חיבתך שהכלכלתיך לחופה ולשון הכנסה הוא כלולותיך כולי"ש בלע"ז. (נאסעס. בל"א האכצייט) ומה הוא חסד נעוריך לכתך אחר שליחי משה ואהרן מארץ מצרים יצאתם למדבר ואין כדה לדרך כי האמנתם בי. (כב) קדש ישראל. כתרומה: ראשית תבואתו. כראשית קצור לפני העומר שאסור באכילה והאוכלו מתחייב כן אוכליו יאשמו כן מ"י:

תרגום אשכנזי

איזט איהם דער פריכטען ערזטלינג • ביסען זאָלל דעריעניגע דער צאַהן אַן איהן לעגט , אונגליק טרעפפע איהן • זאָ שפרילט דער עוויגע •

הפטרת מסעי

(א) האָרט דאַז וואָרט דעז עוויגען , הויז יעקב'ז , אונד איהר געשלעכטער ישראל'ז • (ב) זאָ שפרילט דער עוויגע : וואַז פיר אונגרעכט ענט־דעקטען אייערע פאָרפאַהרען אַן מיר , דאַס זיא זיך פאָן מיר ענטפערנט האָבען ? בעטאָהרט נאַך וואַהן וואַנדרעל־טען ? (ג) דאַכטען ניכט , זאָ איזט דער עוויגע דער אונז אויז דעם לאַנדע מצרים היטויף געפיהרט , דער אונז אין דער וויזטע געלייטעט האָט ; אין איינעם אָרען וויזטען לאַנדע , אין איינעם לאַנדע וואָ דיררע אונד טאָדעזשאַטטען הערשט , אין איינעם לאַנדע וואָ ניאמאַנד דורך רייזטע , אונד ניא בע־וואָהנט וואַר • (ד) דאַרויף ברַאַכטע איך אייך אין איין אָערען רייכען לאַנד , דעסען פרוכט אונד איבערפלוס זו געניסען אונד איהר קאָממט דערייין אונד פעראונרייניגטעט עז , מיין איינע־טהום האָבט איהר צום גרייאל געמאַכט •

דיא

הפטרת מסעי

תְּבוּאָתָהּ כָּל־אֹכְלָיו יֶאְשָׁמוּ רָעָה תָּבֹא אֲלֵיהֶם נְאֻם־יְהוָה :

הפטרת מסעי

(ירמיה ב׳ ד׳ — כט)

(א) שִׁמְעוּ דְבַר־יְהוָה בֵּית יַעֲקֹב וְכָל־מִשְׁפְּחוֹת בֵּית יִשְׂרָאֵל : (ב) כֹּה אָמַר יְהוָה מַה־מָּצְאוּ אֲבוֹתֵיכֶם בִּי עָוֶל כִּי רָחֲקוּ מֵעָלַי וַיֵּלְכוּ אַחֲרֵי הַהֶבֶל וַיֶּהְבָּלוּ : (ג) וְלֹא אָמְרוּ אַיֵּה יְהוָה הַמַּעֲלֶה אֹתָנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם הַמּוֹלִיךְ אֹתָנוּ בַּמִּדְבָּר בְּאֶרֶץ עֲרָבָה וְשׁוּחָה בְּאֶרֶץ צִיָּה וְצַלְמָוֶת בְּאֶרֶץ לֹא־עָבַר בָּהּ אִישׁ וְלֹא־יָשַׁב אָדָם שָׁם : (ד) וָאָבִיא אֶתְכֶם אֶל־אֶרֶץ הַכַּרְמֶל לֶאֱכֹל פִּרְיָהּ וְטוּבָהּ וַתָּבֹאוּ וַתְּטַמְּאוּ אֶת־אַרְצִי וְנַחֲלָתִי שַׂמְתֶּם לְתוֹעֵבָה : הכהנים

רש״י

(ג) **ולא** אמרו איה ה׳ • כי כלך אחרי אלהים אחרים : ערבה • פלט״רא בלע״ז (מלה נוסנת בלשון אשכנז לערעס פעלד) : ושוחה • נטוייה איגטוי״אה בלע״ז (גל אי״ן נאם״ו״י • בל״א בערגיכטס לאנד • איכבנכעם לאכד) : ציה • דיסגא״טה בלע״ז (דענא״טע • בל״א פער דארכן פער וויסט) : צלמות • לשון חשך הוא : (ד) אל ארץ הכרמל • לארצ דיסרא״ל

באור

(א) וכל משפחות , אף אותו שכבר נגלו לארץ אשור : (ג) צלמות , הוא שם ההרכנה מן צל ומות וכן תרגמו , כי נמקום אשר לא דרך בו כף רגל אי , יאמר לו דרך דמיון שהמות שוכן בו

(ה) הַכֹּהֲנִים לֹא אָמְרוּ אַיֵּה
יְהוָה וְתֹפְשֵׂי הַתּוֹרָה לֹא יְדָעוּנִי
וְהָרֹעִים פָּשְׁעוּ בִי וְהַנְּבִיאִים
נִבְּאוּ בַבַּעַל וְאַחֲרֵי לֹא־יוֹעִילוּ
הָלָכוּ: (ו) לָכֵן עֹד אָרִיב אִתְּכֶם
נְאֻם־יְהוָה וְאֶת־בְּנֵי בְנֵיכֶם
אָרִיב: (ז) כִּי עִבְרוּ אִיֵּי כִתִּיִּים
וּרְאוּ וְקֵדָר שִׁלְחוּ וְהִתְבּוֹנָנוּ
מְאֹד וּרְאוּ הֵן הָיְתָה כָּזֹאת:
(ח) הַהֵימִיר גּוֹי אֱלֹהִים וְהֵמָּה
לֹא אֱלֹהִים וְעַמִּי הֵמִיר כְּבוֹדוֹ
בְּלוֹא יוֹעִיל: (ט) שֹׁמּוּ שָׁמַיִם
עַל־זֹאת וְשַׂעֲרוּ חָרְבוּ מְאֹד
נאם

(ה) דיא פריזטער דאַכטען ניכט: וואָ
איזט דער עוויגע, דיא האַנדהאַבער
דעז געזעטצעז וואָלל־טען מיך ניכט
קענגען, דיא הירטען (קאָניגע) עמפּאָר־
טען זיך ווידער מיך, דיא פּראָפעטען
וויזזאַגטען פיר דען בעל, אונד אונ־
ניטצען וועזען הינגען זיא נאַך. (ו) דאַ־
הער שפריכט דער עוויגע: ווערדע
איך בעשטאַנדיג מיט אייך האַדערן,
יאַ זעלבזט מיט אייערן קינדעז קינדערן
ווערדע איך נאָך דאַדערן מיסען.
(ז) דען געהט הינאיבער צו דען אינזעלן
דער כתיים אונד זיהט צו, זענדעט נאַך
קדר אונד לאָסט עמסיג נאַכפאָרשען,
זיהט אָב יע זאָ וואַז געשעהן? (ח) אָב
יע איין פאָלק זיינע גאָטטער (דיא דאָך
קיינע זינד) וועכזעלטע, אונד מיין פאָלק
האַט דיא מאַיעזטאָט מיט נוצלאָזעם
געוועכזעלט! (ט)! הימעל! שטוינט
דראָב, בעבט אונד ערשרעקט זעהר!
שפריכט

רש"י

דישראל דהות מכבדת ככרמלא. נטועה כיער: (ה) תופשי התורה. סנהדרין: והרועים המלכים: כבאו בבעל. בשם הבעל: (ו) עוד אריב. טרם אניח עליכם רעה אתווכח עמכם עוד על ידי נביאי ואף על פי שרבתי עמכם כבר ימים רבים: (ז) איי כתיים. לאיי כתיים מאיי חיים"לש בלע"ז. (איל"ם. בל"ת. איזלנן): וקדר שלחו. ולקדר שלחו לראות מנהגם: והתבונט מאד. ושימו לב להסתכל בדבר יפה: הן. כמו אם. (ח) אם הימיר גוי מהם את אלהיו ואף על פי שהמה לא אלהים ועמי המיר את כבודו אשר בו היה נכבד: וכתיים וקדריים יושבי אהלים ורועי מקנה וטפעים והולכים ומטלטלין ממרעה למרעה וממדבר למדבר ונושאים את אהיהם עמהם למקום שחוכים שם ואני נשאתי אתכם עד אשר קבעתי אתכם והכנתם אותי כך תירגם יונתן ורבותינו אמרו כתיים עובדים למים וקדריים עובדים לאש ואף על פי שיודעים שהמים מכבין את האש לא הניחו את אלהיהם: בלא יועיל. בע"ח שאין בה תועלת: (ט) שמו שמים. לשון תמהון שמו השתוממו והוא לשון ציווי כמו אם כה יאמרו אליכו דומו: ושערו.

לשון

באור

בו, ויעש בלו על האדן ההיא: (ד) ארץ הכרמל, לפי שארץ ישראל שכתוב עליה, ארץ חטה ושעורה וגומר, קריאה ארץ כרמל. (מרד"ק): לתועבה, כתרגום לפלחן טעותא שהם תועבת ה': (ה) הופשי התורה, הם החכמים לומדי התורה, וי"ת ומלפי אוריתא לא אליכו למדע דחלתי: והרועים, הם המלכים, שהם רועים העם: (ו) עוד אריב, לפי שאמר למעלה מה דחלתי: והרועים, אמר כאן גם אתכם אריב, שעשיתם מעשי אבותיכם, וגם בניכם שילכו אחרי מנהגי אבותיכם, אמר כאן גם אתכם אריב, ידעתי כי השחת תשחיתון, וסרתם מן הדרך: (ט) ושערו, דרכיכם הרעים אריב כמו שאמר משה, כמו אשר לא שערוס אבותיכם, ובאור רמבמ"ן ז"ל לא ירחו, מהם לא עמדו שערתם מפניהם.

דרך

נְאֻם־יְהוָה׃ (י) כִּי־שְׁתַּיִם רָעוֹת
עָשָׂה עַמִּי אֹתִי עָזְבוּ מְקוֹר
מַיִם חַיִּים לַחְצֹב לָהֶם בֹּרוֹת
בֹּרוֹת נִשְׁבָּרִים אֲשֶׁר לֹא־
יָכִלוּ הַמָּיִם׃ (יא) הֲעֶבֶד יִשְׂרָאֵל
אִם־יְלִיד בַּיִת הוּא מַדּוּעַ הָיָה
לָבַז׃ (יב) עָלָיו יִשְׁאֲגוּ כְּפִרִים
נָתְנוּ קוֹלָם וַיָּשִׁיתוּ אַרְצוֹ
לְשַׁמָּה עָרָיו נִצְּתָה מִבְּלִי יֹשֵׁב׃
(יג) גַּם־בְּנֵי־נֹף וְתַחְפַּנֵחֵס יִרְעוּךְ
קָדְקֹד׃ (יד) הֲלוֹא־זֹאת תַּעֲשֶׂה־
לָּךְ עָזְבֵךְ אֶת־יְהוָה אֱלֹהַיִךְ
בְּעֵת מוֹלִכֵךְ בַּדָּרֶךְ׃ (טו) וְעַתָּה

נצתו קרי מה

שפריכט דער עוויגע • (י) דען איין
צווייאפאך איבעל האט מיין פאלק בע־
גאנגען: מיך דיא קוועללע דען עוויגען
וואסערן האבען זיא פערלאסען, אום
זיך זיסטערנען צו גראבען, לאכריגע
זיסטערנען דיא קיין וואסער האלטען •
(יא) איזט ישראל איין קנעכט דען
איין דזויגעבאהרנר שקלאפע ער?
ווארום וואורדע ער דען צור בייטע?
(יב) ווארום ברילען לאוון, ערהעבען
איהרע שטיממע איבער איהם? מאכען
זיין לאנד צור איינאדע, זיינע שטאדטע
צו רואינירען, וועגען מאנגעל אן בע־
וואהנער? (יג) אויך דיא זאהנע נוף'ן
אונד תחפנחס צערשמעטטערן דיא
שייטעל דיר? (יד) דיס דאטז דיר
פעראורזאכט, דאס דוא דען עוויגען
דיינען גאטט פערליסט, וואהרענד ער
דיך אויף דעם רעכטען וועגע פיהרטע •
(טו) וואז ניצט

רש"י

לשון שער: חרבו מאד • כאילו אתם נחרבים על בית המקדש שעתיד ליחרב: (י) שתים
רעות • אם המירו ירקתם בכיונה בה יש כאן רעה ועכשיו שאותי עזבו שאני מקור מים חיים
ללכת אחרי עבודת אלילים שהיא בורות של מים מכונסין וגשברין ונסדקין ומימיהם נבלעים
בסדקיהם: אשר לא יכילו • טינד"רונט בלע"ז (נקראת טיענדר אקנ בל"ז האלטן
פאסען) את מימיהם שהמים מטשטשין את שפתם וכתליהם והם כופלין: לחצוב • לחפור:
(יא) יליד בית • בן האמה: ישאגו • שואגים לשון הווה: (יב) כפירים • מלכים: נתה •
נתו באש: (יג) גם בני נוף ותחפנחס • הם מגרייס שאתם בוטחים עליהם לעזרה: ירעוך
קדקד • ירבצו גלגלתכם ירעוך לשון רבינה כדמתרגמינן ורבץ ורעוע: (יד) הלא זאת תעשה
לך • הלא את הרעה ואת הפורענות הזאת תגרום לך האשמה והעון אשר עזבת את ה' אלהיך:

בעת

באור

דרך שערות האדם לעמוד מפני הירא, ואנכי תרגמתי לפי הכונה: (י) מקור מים חיים,
המשיל הטוב המשפיע לישראל, בעודם מקזיקים בתורתו למקיר מים חיים, שנבע מים בלי
הפסק, כן הייתי להם אני, ועזבוני לעבוד אלוהות שהם להם כמו בארות נשברים • (רד"ק):
יכלו, יחזיקו: (יא) העבד ישראל, הוא בלשון תימה, הלא כתוב בני בכורי, ואם כן שאינו
עבד, ולא יליד בית: מדוע הירה לבז, מדוע מושך עצמה ולקחת עמה, מדוע עליו ישאגו וכו':
(יג) ירעוך, ישברוך, כמו רעה התרועעה (מרד"ק): (יד) הלא זאת תעשה לך, זאת היא
הסבה שברית לבז: עזבך את ה' אלהיך, בא המקור עם תבוריו במקום הסר, וכן הוא בלע"ז
(דאס פרלאסן דיינס גאטעס) ואנוכי תרגמתי לפי הכונה, ולפי נאות הלשון שיאות פה • וכן
להלן רע ומר עזבך וכו' ועיין מה שכתבו תבורי בבאורם על איכה, בפסוק בילי לא אוכל קום:
(טו) ועתה מה לך, למה תלכי לבקש עזר ממצרים ומאשור, ועזרך במקומך, אם תרצי ללכת

דרך

מַה־לָּךְ לְדֶרֶךְ מִצְרַיִם לִשְׁתּוֹת
מֵי שִׁיחוֹר וּמַה־לָּךְ לְדֶרֶךְ
אַשּׁוּר לִשְׁתּוֹת מֵי נָהָר׃
(טז) תְּיַסְּרֵךְ רָעָתֵךְ וּמְשֻׁבוֹתַיִךְ
תּוֹכִחֻךְ וְדָעִי וּרְאִי כִּי־רַע וָמָר
עָזְבֵךְ אֶת־יְהוָה אֱלֹהָיִךְ וְלֹא
פַחְדָתִי אֵלַיִךְ נְאֻם־אֲדֹנָי יְהוִה
צְבָאוֹת׃ (יז) כִּי מֵעוֹלָם שָׁבַרְתִּי
עֻלֵּךְ נִתַּקְתִּי מוֹסְרוֹתַיִךְ
וַתֹּאמְרִי לֹא אֶעֱבוֹד כִּי־עַל־כָּל־
גִּבְעָה גְּבֹהָה וְתַחַת כָּל־עֵץ
רַעֲנָן אַתְּ צֹעָה זֹנָה׃ (יח) וְאָנֹכִי
נָטַעְתִּיךְ שׂוֹרֵק כֻּלֹּה זֶרַע אֱמֶת
וְאֵיךְ נֶהְפַּכְתְּ לִי סוּרֵי הַגֶּפֶן
אעבור קרי נכריה

ניצט דיר אַלוֹאָ דער וועג נאַך מצרים, אום אַלדאַ שיחור־וואַסער צו טרינקען, וואָז ניצט דיר דער וועג נאַך אשור, אום אַלדאַ וואַסער אויז דעם שטראָמע צו שלירפען? (טז) דיין אייגנער פרעפעל ווירד דיך שטראַפען, דיינע אייגנע אויזשוויפונג ווירד דיך איבערפיהרען, דאַמיט דוא ערקענסט, עמפפינדעזט, דאַס עז איין איבעל אונד אונגליק־ברינגער זייא, דען עויגען דיינען גאָטט צו פערלאַסען, אונד דאַס דוא קיינע פורכט פיר מיך האַזט שפריכט דער עוויגע דער הערר צבאות. (יז) פאָן יעהער האַבע איך דיין יאָך צערבראָ־כען, דיינע באַנד צעררישען, דאַבייא פערזיכערזט דוא: איך ווילל ניכט ווידער איבערטרעטען, אונד דאָך טרייבזט דוא אויף יעדעם ערהאַבענען היגעל, אונטער יעדעם גרינען בוים שאָנדליכע אונצוכט. (יח) דאַ איך דיך צור עדלען ווייגרעבע פפלאַנצטע, לוטער עכטע רייזער, אונד וויא וואַנדעלזט דוא צום אויזגעאַרטעטען, אונד

רש"י

בעת מוליכך בדרך. שהיה מלמד אותך דרך הטובה והישרה: (טו) מה לך לדרך מצריים. למה תעזבי אותי ותבטחי על מצריים: לשתות מי שיחור. שטבעו זכוריכם בכילום: שיחור. הוא כילום כמה שנאמר מן השיחור אשר על פני מצרים בספר יהושע: ומה לך. למרוד בי למען תגלי לדרך אשור למעבר נהר פרת: (טז) תיסרך רעתך. סוף שרעתך תביא עליך יסורין: ומשובותיך. לשון בנים שובבים: תוכיחוך. לשון מוסר: ולא פחדתי. פחד שלי לא היה בלבך לירא אותי: (יז) שברתי עולך. העול של עץ טופל בו לשון שבירה והמוסרות שהן של עור טופל בהן לשון נתיקה: מוסרותיך. הם רצועות שקושרין בהם העול: ותאמרי לא אעבור. על דבריך: כי על כל גבעה. אך אתה לא שמרת הבטחתך ועל כל גבעה את ציעה לשון משכב ומצע כי משמש לשון אלה: (יח) נטעתיך שורק. שורק הוא זמורת גפן טוב כלומר בני אבות כשרים ונדיקים ומדרשו נטעתיך הוספתי לך על שבע מצות בני נח שם מצות ושם מכין שורק: כורי. דיסטורל"טורם בלע"ז (נ"ל דעטוע"לע טו"אר. בל"א פוס ווענ אבגעוואנדט)

באור

דרך ישרה, לא הייתי צריכה לטרוח דרכים רחוקים, כאו התאוות לשתות מי שחור, או מי נהר מלך אשור (רד"ק), שחור הוא כילום: (טז) תיסרך, רעתך ומשובותיך המה יעניש אותך: (יז) כי מעולם, מזמן קדמון שברתי עלך אשר נתנו הגויים סביבותיך עליך, ובעת ההיא אמרת לא אעבור על מצותיך עוד, אבל לא עשית כן. כי על כל גבעה—צעה זונה, כתב הרד"ק נעה הולכת

אונד ווילדען ווינשטאָק • (יט) וואַשע
דיך נור איממער מיט לייגע, נעהמע
פיל זייפע, דיינער זינדענפלעק בלייבט
פאַר מיר, שפריכט גאָטט דער הערר •
(כ) וויא קאַנזט דוא בעהויפטען: איך
בין ניכט אונריין געוואָרדען, נאַך דען
בעלים בין איך ניכט געגאַנגען, זיהע
דאָך נור דיינען וואַנדעל אים טהאַלע,
ערקענגע וואָז דוא טהאַטעזט; איינר
לייכטען קאַמעלע גלייך, דיא נור אָב־
וועגע זוכט • (כא) יענעם ווילדע גלייך
נור דער ווינטען געוואָהנט, אונגע־
שטאָרט נאַך יעדער בעגירדע שנויבט,
(מאַן דאַרף זיך ניכט ערמידען אום עז
אויפצוזוכען

נָכְרִיָּה: (יט) כִּי אִם־תִּתַּבֹּסִי
בֶּנֶתֶר וְתַרְבִּי־לָךְ בֹּרִית נִכְתָּם
עֲוֹנֵךְ לְפָנַי נְאֻם אֲדֹנָי יְהוָה:
(כ) אֵיךְ תֹּאמְרִי לֹא נִטְמֵאתִי
אַחֲרֵי הַבְּעָלִים לֹא הָלַכְתִּי רְאִי
דַרְכֵּךְ בַּגַּיְא דְּעִי מֶה עָשִׂית
בִּכְרָה קַלָּה מְשָׁרֶכֶת דְּרָכֶיהָ:
(כא) פֶּרֶה ו לִמּוּד מִדְבָּר בְּאַוַּת
נַפְשָׁהּ שָׁאֲפָה רוּחַ תַּאֲנָתָהּ מִי
יְשִׁיבֶנָּה כָּל־מְבַקְשֶׁיהָ לֹא יִיעָפוּ
נפשה קרי בחדשה

רש"י

מבגעוואַכדט): נכן נכריה • הנוטחת ביערים: (יט) נתר • מין אדמה שחפין וספין בה את הבגדים: בורית • נקיון כמו וכר לבב ויש לועזים בורית בלע"ז (סאוואָנג בל"א זייפע וכן ישעיה א' כ"ה): נכתם עונך • הוא כרוסס כתמא דלא דכי כן סגיאו חוביך קדמי כתם שחק"א בלע"ז (נקראת שא"שע בל"א פלעקען כמו שמות כ"א כ"ה): עונך • על שן העגל נאמר שהוא קיים לשונם כמו שנאמר וביום פקדי ופקדתי עליהם (פ' כי תשא) כל פקודות הבאות על ישראל יהא מקבת עון העגל בהם: (כ) ראי דרכך בגיא • מה עשית שול בית פעור ועוד עתה לא ייחזקת בחזותו הדרך כבכרה קלה המשרכת דרכיה בכרה גמלה נקבה בחורה שהיא אוהב' לנטע, בכרי מדין מתורגם הונני מדין והם גמלים בחורים כמו שמלינו במסכת סנהדרין כפיסי גמלי סני דטשוני מסכי דהונני: משרכת • מחזקת בדרכי נעוריה לזון מסרך סריך ויש לחברו עם שרוך הנעל קושרת דרכי נערותה בלבה: (כא) פרה • שאלב"יא בלע"ז (כל"א ווילד) ויש לועזין פול"יין בלע"ז (והיא טל"עין בל"א יונגעם פיעלד): למוד מדבר • הלמוד להיות במדברות כן אוכנת לנטע: שאפה רוח • פיתחת את פיה ושאפה רוח ולשולם הוא אחר לאקומו: תאנתה מי ישיבנה • אותה מדת תגיגים ויש בה כי גם התגין שולף רוח כמה שנאמר שאפו רוח פתנים: מי ישיבנה • מאותה מדה כן אתם מי יוכל להשיבכם מדרככם הרעה: כל מבקשיה לא ייעפו • כי על חכם ייעפו שלא יוכלו להשיבה ומה סופה בחדשה ימצאוהה אדם אחד יש בשנה שהיא ישנה כל האדם ואז היא נלכדת אף אתם אדם אחד הוכן לכם כבר מיומות המרגלים שקנאו אבותיכם בכיית אנס בו תלכדו: תאנתה • שון דגרוב"אינט

באור

הולכת וטסעות מתקים לאקים, ולפי פירושו יתורגם (ביסט דוא אייני שערלאן הורי), ואם תרגמתי לפי הכונה: (יח) זרע אמת, אשר יחן פרי ו לעתים, והוא מה שקורין (עכט): (כ) בכרה קלה, גמלה נקבה בחורה: משרכה, כמו מסרכת, דרכי סורר • תרגם יונתן אורחי סרך (איכה ג' י"א): (כא) פרה למד, פירוש הפסוק כך היא, אחרי שהמשל הנביא את ישראל לבכרה קלה • דמה אותם גם לפרה, ואולי היתה חיה טודעת בעת ההיא, אשר לא עלה עלי' מתג ורסן, ולכן אין איש יכול להחזיקה, בחות נפשה עושה מה שלבה חפץ: תאנתה, כמו שכתב הרד"ק תאותה: כל מבקשיה, אינו מן הנביאות, אלא דבר הנביא

בְּחָדְשָׁהּ יִמְצָאוּנָהּ: (כב) מִנְעֹל
רַגְלֵךְ מִיָּחֵף וּגְרוֹנֵךְ מִצְּמָאָה
וַתֹּאמְרִי נוֹאָשׁ לוֹא כִּי אָהַבְתִּי
זָרִים וְאַחֲרֵיהֶם אֵלֵךְ: (כג) כַּבֹּשֶׁת
גַּנָּב כִּי יִמָּצֵא כֵּן הוֹבִישׁוּ בֵּית
יִשְׂרָאֵל הֵמָּה מַלְכֵיהֶם שָׂרֵיהֶם
וְכֹהֲנֵיהֶם וּנְבִיאֵיהֶם: (כד) אֹמְרִים
לָעֵץ אָבִי אַתָּה וְלָאֶבֶן אַתְּ
יְלִדְתָּנִי כִּי־פָנוּ אֵלַי עֹרֶף וְלֹא
פָנִים וּבְעֵת רָעָתָם יֹאמְרוּ קוּמָה
וְהוֹשִׁיעֵנוּ: (כה) וְאַיֵּה אֱלֹהֶיךָ
אֲשֶׁר־עָשִׂיתָ לָּךְ יָקוּמוּ אִם־
יוֹשִׁיעוּךָ בְּעֵת רָעָתֶךָ כִּי מִסְפַּר
עָרֶיךָ הָיוּ אֱלֹהֶיךָ יְהוּדָה:
(כו) הֲלוֹא מֵעַתָּה קָרָאתִי לִי
אָבִי אַלּוּף נְעֻרַי אָתָּה:

אויפצוזולען, אין יעדעם פאָרשטע פינרעט מאַן עז. (כב) האָרע דאָך אויף דיינע פיסע דער בלאָסע, דיינע קעהלע דעם דורזט צו איבערלאַסען, דוא שפריכסט אָבער פערצווייפעלנד, ניין, איהנען ווילל איך נאָכגעהן. (כג) וויא דיא שאַם איינעז דיבעז, ווען ער ער־טאַפט ווירד, זאָ איזט דאַז הויז ישראל בעשאָהמט, זיא, איהרע קאָניגע, איהרע פירזטען, פריזטער, אונד פראָפעטען. (כד) דיא צום בלאָק זאַגען: דוא ביזט מיין פאַטער: צום שטיין: דוא האַזט מיך געצייגט. דען מיר ווענדען זיא דען נאַקען צו, ניכט אָבער דאַז געזיכט. ווען עז איהנען אָבער איבעל געהט, זאַגען זיא: אויף! הילף אונז. (כה) וואָ זינד דען דיינע גאָטטער, דיא דוא דיר געמאַכט האַזט. מאָגען זיא זיך דאָך אויפמאַכען, אונד דיר אין דיינעם אונגליקע העלפען, דען נאַך דער צאַהל דיינער שטאָדטע זינד יאַ דיינע גאָטטער יהודה. (כו) יעצט אָבער נעננזט דוא מיך. מיין פאַטער, מיינער יוגענד הערר ביזט דוא.

רש"י

דנקר מיכט בלע"ז (כב"י רש"י שי"ן דרגונ"מכט. כמו זלכנ דרלגל"כעמלכנ מן הפעל דרלגל"כער בל"ל לב פלללען. לב ווייכען) כן תירגס יונתן כירודל. דבר לחר לשון ילה כמו תלכי' ולניה. לשון לחר ב"ל קונטרי"ל ה (בל"ל זייכע געגנכ. לחכדשלפט) כמו תלכת שילה: (כב) מנעי רגלך מיחף. זו היל מדתך כפרה האוהב לטע כניאי לומרים לך מנעי עלמך מעבודת אלילים שלא תלכי יחף בגולה ומנעי גרונך מלמות בצמא ותאמרי על דברי הנביאים נואש אין מיחוש נואשתי בדבריכם נואש נוקל"ייר בלע"ז (בכ"י רש"י נוקל"לייר. בל"ל אונבעקימרט זיין): (כג) כי ימצא. בתקלה כשהוא נמצא גנב והוא היה מוחזק באמון כן תירגמו יונתן: (כד) ובעת רעתם יאמרו. אלי קומה והושיעט וכן תירגס יונתן ובעידן דבישתא אייתי עליהון כפרין בטעוותהון ומודן קדמי ואמרין רחים עלנא ופרוקנא: (כה) מספר עריך היו אלהיך. בכל עיר ועיר אלוה אחר: (כו) הלא מעתה. הלואי שבת מרעתך וקרא' לי אבי:

ויהי

באור

הנביא בעצמו: בחדשה, והטעם ויסב דוד בחרשה, והוא לשון יער: (כב) מנעי רגלך, מלילך כפרה במדבר יחף ומות בצמא, הלא ארן טובה לפניך, לעבוד את ה' אלהיך, אך את תאמר לא כי אלך:

(ביחזקאל א׳ א׳ — ב׳)

(א) וַיְהִי בִּשְׁלֹשִׁים שָׁנָה בָּרְבִיעִי בַּחֲמִשָּׁה לַחֹדֶשׁ וַאֲנִי בְּתוֹךְ הַגּוֹלָה עַל נְהַר כְּבָר נִפְתְּחוּ הַשָּׁמַיִם וָאֶרְאֶה מַרְאוֹת אֱלֹהִים: (ב) בַּחֲמִשָּׁה לַחֹדֶשׁ הִיא הַשָּׁנָה הַחֲמִישִׁית לְגָלוּת הַמֶּלֶךְ יְהוֹיָכִין: (ג) הָיֹה הָיָה דְבַר־יְהוָה אֶל־יְחֶזְקֵאל בֶּן־בּוּזִי הַכֹּהֵן

(א) עוז געשאה אים דרייסיגזטען יאהרע אם פינפטען דעז פירטען מאנאטז, אלז איך מיטטען אונטער דען פערטריבענען וואר אם פלוסע כבר, אפגעטען זיך דיא הוממעל, אונד איך זאה וואונדער־בארע ערשיינונגען. (ב) אם פינפטען אין דעם געמלזכען יאהרע וועלכעז דאז פינפטע וואר נאך דער געפאנגענשאפט דעז קאניגז יויכין; (ג) דא וואר גאטטעז וואָרט דעם יחזקאל זאהנז בוזי דעז

רש״י

(א) **ויהי** בשלשים שנה. סתם הנביא דבריו ולא פירש לאיזה מי מונה לפיכך הפסיקו רוח הקודש את דבריו בשני מקראות הסמוכין לזה ללמד מי הוא הנביא וללמד לאיזה מה מונה שנאמר בחמשה לחדש היא השנה החמישית ותומר אין אלה דברי הנביא אחר כבר אמר שבחמשה לחדש היה שומע. ועוד שמתחל אמר נבואתו בלשון עצמו ואני בתוך הגולה ואראה מראות אלהים והנה רוח סערה ונומר ואלו שני מקראות שפסקו דבריו כאלו אחר מדבר עליו היה היה דבר ה׳ אל יחזקאל ותהי עליו שם יד ה׳: ואני בתוך הגולה. כלומר אין לאדון ישראל: על נהר כבר. שם הנהר: מראות אלהים. על שם שלא היה רואה באספקלריא מאירה ראו אותו מראות אלהים כיון אלום ולא שמש וכל הנבואים אף הם מתוך אספקלריא שאינה מאירה ראו אותן משה רבינו הוא שנאמר ובכל הנביאים לא קם: (ב) היא השנה החמישית לגלות המלך יויכין. נמצינו למדין שלשים שנה שהיה לתחילת היובל מנה שהיובל האחרון התחיל בתחילת שמונה עשרה ליאשיה היא השנה שאבדו אלקיה את הספר וכן שנינו בסדר עולם שהיא היתה תחילת היובל יאשיה מלך ל״ו שנה נמלך מהן שבע עשרה שעברו כבר כשתיירו ארבע עשרה שנה יהויקים מלך אחד עשר שנה הרי חמשה ועשרים ויכניה בנו לא מלך אלא שלשה חדשים ועלה שביבא יחזקאל היתה חמשת לגלותו הרי שבת שלשים ביובל וכן מנינו בסוף נבואתו שבתן סימן למנין היובל שנאמר ויהי בעשרים וחמש שנה לגלותינו בראש השנה בעשור לחדש ואמרו רבותינו לאזהרו שנה ראש השנה שלה בעשור לחדש הוי אומר זו שבת היובל: (ג) היה היה דבר ה׳. אמרו רבותינו היה כבר לפי אחין הסכינה שורה בחונה לאדון אלא על ידי שברתה עליו תחילה נאדון ומנינו בגרייתא דמכילתא בן אדם עמוד על רגליך הוא היה תחלת הספר אלא אחין שוקים ומאוחר ויש אומרים בן אדם קוד חידה הוא תחלת הספר ואומר אני שאותה נבואה נאמרה לו קודם שגלו שהיא ראויה ליאמר לו באדון אחין מפורש בה גולה והיא נקראת תחלת אלוהים אליהם ויונתן אף הוא כך תרגם שהיה היה פתגם נבואה מן קדם ה׳ עם יחזקאל בר בוזי כהנא

באור

(א) ויהי בשלשים שנה, ליובל, שהיובל האחרון התחיל בתחלת שמונה עשרה ליאשיה היא השנה שאבדו אלקיהו את הספר בבית ה׳: מראות אלהים, ר״ל מראות גדולות ונפלאות דרך הכתוב כשהוכה להגדיל הדבר מושך אותו לאל, כמו עיר גדולה לאלהים: (ג) יד ה׳ כל

הַכֹּהֵן בְּאֶרֶץ כַּשְׂדִּים עַל־נְהַר
כְּבָר וַתְּהִי עָלָיו שָׁם יַד־יְהוָה׃
(ד) וָאֵרֶא וְהִנֵּה רוּחַ סְעָרָה
בָּאָה מִן הַצָּפוֹן עָנָן גָּדוֹל וְאֵשׁ
מִתְלַקַּחַת וְנֹגַהּ לוֹ סָבִיב
וּמִתּוֹכָהּ כְּעֵין הַחַשְׁמַל מִתּוֹךְ
הָאֵשׁ׃ (ה) וּמִתּוֹכָהּ דְּמוּת
אַרְבַּע חַיּוֹת וְזֶה מַרְאֵיהֶן דְּמוּת
אָדָם לָהֵנָּה׃ (ו) וְאַרְבָּעָה פָנִים
לְאַחַת וְאַרְבַּע כְּנָפַיִם לְאַחַת
לָהֶם׃ (ז) וְרַגְלֵיהֶם רֶגֶל יְשָׁרָה

דעז פריזטערז, אים לאַנדע כשדים
אַם פלוסע כבר, דאָרט רוטדע דעז
עוויגען האַנד (גאָטטליכע בעגייזטרונג)
אויף איהם. (ד) איך זאַהע, אונד איין
שטורמווינד אויז נאָרדען קאָממענד
מיט גראָסעם געוואָלקע אונד פלאַמ-
מענדעם בליטצע, רונד אומהער איינען
ווייסען גלאַנץ, דיא געשטאַלט איינעז
חשמל׳ז מיטטען אין דעם פייאר.
(ה) אין דער מיטטע דיא געשטאַלט
פאָן פיער חיות, דיא וואַרען וויא
פאָלגענד געבילדעט: זיא האַטטען
מענשען אָהנליכקייט. (ו) יעדע האַטטע
פיער אַנגעזיכטער אונד פיער פיטטיגע.
(ז) איהרע פיסע אויפרעכט, דיא
זאָהלע

וכף

רש"י

כלומר בארעא דישראל תוך תכיסות דאתמלל עמיה במדינת ארע כשדאי ויחזקאל גלה עם
יכניה והמסגר שגלו עם יהויכין. כל לשון יד האמורה בספר זה ובכל לשון נבואה איכה שאת
לשון אכף שהנבואה תקפתו על כרחו כאדם משתגע דיסט"ריבא בלע"ז: (ד) והנה רוח
סערה באה מן הצפון. היא מרכבת כסא כבוד השכינה כמה שנאמר בענין ולפי שבאה
בחימה להשחית את ישראל לכך כדמית לרוח סערה ועגן: באה מן הצפון. עוזרת היתה
מארץ כשדים שהוא בצפון שנאמר מצפון תפתח הרעה ולמה הלכה שם כדי לכבוש את כל
העולם תחת נבוכד נצר שלא יאמרו האומות ביד אומה שפלה מסר את בניו שכשדים אומה
שפלה היא שנאמר זה העם לא היה כך דרשו רבותינו במסכת חגיגה: ונוגה לו. לענן
סביביו מבחוץ רמז הוא שעתידין ישראל ליגאל משם: כעין החשמל. חשמל מלאך שמו כך
וכעין גוין שלו ראה מתוך האש וכך אמרו רבותינו מעשה בתינוק שהיה דורש במעשה מרכבה
והיה מבין בחשמל ויצאה אש מחשמל ואכלתו ועוד אמרו כי המלה מורכבת באמרם מחי
חשמל אמר רב יהודה חיות אש ממללות בתמיהא תנא עתים חשות ועתים ממללות בשעה
שהדבור יוצא מפי הקדוש ברוך הוא חשות בשעה שאין הדבור יוצא מפי הקדוש ברוך הוא
ממללות כלומר משבחות ומהללות את השם ויתכן שיהא חשמל שם העין שהוא קרוב לעין
אש כי אמר חשמל מתוך האש ואמר כעין חשמל כמראה אש בית לה סביב ממראה מתניו
ולמעלה ואמר במראה השני׳ ומתניו ולמעלה כמראה זוהר כעין החשמל (תו׳ שמו׳):
(ה) ומתוכה. של אותה האש ראיתי כעין חשמל הנראה מתוך האש ולא נודע מהו ומדרש
שדרשו בו רבותינו חיות אש ממללות אינו מיוסד לי על הענין: דמות אדם להנה. יש
לתמוה שהרי אף דמות שור ואריה וכשר להנה ונראה בעיני לפי שזה אב לכלם קילס הנביא
את המרכבה בו והוא דמות פרצופו של יעקב אבינו: (ו) וארבעה פנים לאחת. לאחת זו
לפרצוף האדם לבדה היו ארבע׳ פנים וכן לאריה ולבשר ולשור הרי שם עשרה לחיה וכן
לכל חיה וחיה וארבע כנפים לכל אחד מן הפנים הרי ששים וארבע כנפים לחיה והוא שתרגם
יונתן מאתן וחמשין ותיתא גפין: (ז) רגל ישרה. רגלין כיונן מכוונן זה כנגד זה. ד"א ישרה
שאין

באור

כל נבואה שבאה בחזוק ובכח נקראת כן: (ד) ונגה, הוא זוהר לבן כמראה אור הלבנה,
ועיין

וְכַף רַגְלֵיהֶם כְּכַף רֶגֶל עֵגֶל
וְנֹצְצִים כְּעֵין נְחֹשֶׁת קָלָל:
(ח) וִידֵי אָדָם מִתַּחַת כַּנְפֵיהֶם
עַל אַרְבַּעַת רִבְעֵיהֶם וּפְנֵיהֶם
וְכַנְפֵיהֶם לְאַרְבַּעְתָּם: (ט) חֹבֶרֶת
אִשָּׁה אֶל־אֲחוֹתָהּ כַּנְפֵיהֶם לֹא
יִסַּבּוּ בְּלֶכְתָּן אִישׁ אֶל־עֵבֶר פָּנָיו
יֵלֵכוּ: (י) וּדְמוּת פְּנֵיהֶם פְּנֵי
אָדָם וּפְנֵי אַרְיֵה אֶל־הַיָּמִין
לְאַרְבַּעְתָּם וּפְנֵי־שׁוֹר
מֵהַשְּׂמֹאול לְאַרְבַּעְתָּן וּפְנֵי
נָשֶׁר לְאַרְבַּעְתָּן: (יא) וּפְנֵיהֶם

זאהלע אבער וויא דיא קלויאע איינעז
קאלבער פוסעז, אונד פונקלנד וויא
פאלירטעם קופפער. (ח) אונטער דען
פיטטיגען האטטען זיא אויף אללע
פיער זייטען אנגעזיכטער אונד פיטטיגע.
(ט) איין פיטטיג אם אנדערען בעפע־
טיגט, אים געהן דרעהטען זיא זיך נילט
אום, איין יעדער גינג גראדע אויז.
(י) דיא פארם איהרעז אנגעזיכטז וואר,
מענשענגעזיכט אונד לאווענגעזיכט
צור רעכטען דעז געפיערטען. פארررענ־
געזיכט אונד אדלערגעזיכט צור לינקען
דעז געפיערטען. (יא) זא וואר איהר
אנגעזיכט. איהרע פיטטיגע ווארען
נאך אבען געטרענט, צווייא פאן
איהנען, ווארען מיט צווייא פאן דען
אנדערן פערבונדען, אונד

וְכַנְפֵיהֶם פְּרֻדוֹת מִלְּמַעְלָה לְאִישׁ שְׁתַּיִם חֹבְרוֹת אִישׁ
ושתים

וידי קרי

רש״י

שאין להם קפיצי מרכבות לכוף את שוקיהם לפי שאין להם ישיבה ולא שכיבה ואין צריכין להיות להם קפיצין כשין שיש לבהמה קצר עליון וקצר תחתון שנהם היא כופפת שוקיה לאחר: רגל עגל. רגל עגול וכן תירגם יונתן רגלין סגלגלין: וטבעים. מתוך זהרוריתם דומה כאלו יוצאות מהם נטוטות כדאמרינן במסכת יומא לף כ״א עשתה נגרשת של זהב וכו׳ בשעה שחתה זורקת נטוטות יוצאין היומה וכו׳. וטבעים. מישטו״מגלינט בלע״ז (עטיב״מעלאכט. בלא פונקלנד. גלענצנד. וכן פירש רש״י בישעיה מ״ז. ובבא קמא דף ס״ב ע״א): כעין. כמו כמראה: נחשת קלל. מזוקק ומאיר ומבהיק מכרו עם קלי בחש: (ח) וידי אדם מתחת כנפיהם. כתרגומו למחת בהון גומרין דאיתא ונומר וכן אמו מבאים בספר זה ושלח הכתב את ידו אל האש אשר ביניה לכרובים ויאא ויתן אל חפני לבוש הבדים וכן אחריו וירא לבתנים תבנית יד אדם ונומר ידי אדם מותות את האש ומותנות לכרוב והכרוב לשליח כדי שיבטח הנחלים מיד אל יד להקל הטורעות מעל ישראל: על ארבעת רבעיהם. לארבעה רוחות העולם שהרי יש להם פנים וכנפים לכל רוח: ופניהם וכנפיהם לארבעתם. כתרגומו מן לארבעתהון: (ט) חוברות אשה אל אחותה כנפיהם. כנפה של זו פרושה לצד כנפה של זו לכאן וכן לכאן עד שחוברות ומגישות זו לזו וכך הם מוכסות פניהם שהכנפים פרושות למעלה מן הפנים: לא יסבו בלכתם. אם רוצות ללכת לאחה מוח שיהיו מריכות להסב פניהם שהרי יש להם פנים לכל צד לפיכך אים אל עבר פניו ילכו לצד פניו של אותה הרוח שהם ומו ללכת ילכו: (יא) וכנפיהם וכנפיהם פרודות מלמעלה. אילמלא שלאיתי עשה זקף גדול נקוד על וכנפיהם לא הייתי יודע לפרשו אבל הניקוד למדני להבדילה זו מזו ולהעמיד הענ וכנפיהם בפני עצמה וכן פירושו וכנפיהם להם וכנפיהם היו פרודות למעלה מפניהם ומכסות אותם כיצד לאים שתים חוברות אים לכל פנים ופנים שתים כנפיהם חוברות לכל א׳ כנף של זו פרושה לצד כנף חיה זו ושל זו לצד זו והכנפים שבנתים מכוסים בהם ודוגמת ל׳ מקרא זה יש עוד בפרשה זו וגבהם וגיבה להם וירא׳ה להם תיבת וגבהם עומדת בעצמה: ושתים

מוכסות. ושתי כנפים הנותרות מוכסות

וּשְׁתַּיִם מְכַסּוֹת אֵת גְּוִיּתֵיהֶנָּה:
(יב) וְאִישׁ עֶבֶר פָּנָיו יֵלֵכוּן
אֲשֶׁר יִהְיֶה־שָׁמָּה הָרוּחַ לָלֶכֶת
יֵלֵכוּ לֹא יִסַּבּוּ בְּלֶכְתָּן:
(יג) וּדְמוּת הַחַיּוֹת מַרְאֵיהֶם
כְּגַחֲלֵי־אֵשׁ בֹּעֲרוֹת כְּמַרְאֵה
הַלַּפִּידִים הִיא מִתְהַלֶּכֶת בֵּין
הַחַיּוֹת וְנֹגַהּ לָאֵשׁ וּמִן־הָאֵשׁ
יוֹצֵא בָרָק: (יד) וְהַחַיּוֹת רָצוֹא
וָשׁוֹב כְּמַרְאֵה הַבָּזָק: (טו) וָאֵרֶא
הַחַיּוֹת וְהִנֵּה אוֹפַן אֶחָד בָּאָרֶץ
אֶצֶל הַחַיּוֹת לְאַרְבַּעַת פָּנָיו:
מראה

אונר מיט צוויעען בעדעקטען זיא איהרע קאָרפּער. (יב) יעדער גינג געראַדע פאָרווערטז הין, וואָהין דער ווינד בליעז, דאַהין גינגען זיא, אונד דרעה־טען זיך אין איהרעם געהן ניכט אום. (יג) דער אַנבליק דער חיות וואַר וויא דער אַנבליק גליהענדער קאָהלען, צווישען דען חיות זאַה מאַן פלאַממע שטראָהמען, אום דיזען פייאר וואַר ווייסער גלאַנץ אונד פאָן דיזעם פייאר גינגען בליטצע אויז. (יד) דיא חיות בעוועגטען זיך שנעלל הין אונד ווידער, אין דער געשטאַלט איינעז בליטצעז. (טו) איך בעטראַכטע דיזע חיות, אונד זיהע דאַ, עז וואַר איין אופן אויף ערדען, בייא דען חיות אויף דען פיער פאָרדער זייטען.

דער

רש״י

לת גוויתיהנה: (יב) לל אשר יהיה שמה הרוח. הרצון ללכת: (יג) היא מתהלכת בין החיות. המראה הזאת מתהלכת בכל החיות: וטוגה לאש. יותר מאש שלנו: ברק. פלבדו״רש בלע״ז (כבר התבאר דברים ל״ב מ״ח): (יד) רצוא ושוב כמראה הבזק. פירשו רבותינו רצוא ושוב שלהבת הכבשן שיוצאה תמיד מפי הכבשן וממהרת לחזור וליכנס כך כשמוציאות ראשן מתחת הרקיע הנטוי למעלה מהן כמו שמפורש בענין ברתשות מפני השכינה שלמעלה מן הרקיע וממהרות להשיב את ראשן: כמראה הבזק. אטב״מלא בלע״ז (עטיב״סעלע. בל״ח פינקשן) ונוגה אש שלהם כעין אש היוצא מבין החרסין שמזקקין זהב בכור בתוכן והאש שיוצאה משם בנועה בגווכים. תו׳. וי״מ הבזק לשון פיזור כפי שפירשוהו רבותינו כמראה הבזק ר׳ יהודה אומר בשם ר׳ טרפון כשם ר׳ שימון בשם ר׳ לוי בן פרטא כזה שבזק נפת בכירה כלומר שמפזר נפת שהוא פסולת הזתים בכירה שהוא מתלהט במהרה ומעלה להב והלהב עולה ויורד וזהו פירש רצוא ושוב ועוד יש בדברים בזק לשון פיזור בזק בהו עפרא והוו תרבי כלומר פזר וכן במשנה בחקרן מלח על גבי הכבש בשביל שלא יתליק ויש משמ׳ בזק כמו ברק והוא לשון חכום ע״כ תו׳: (טו) אופן אחד בארץ. ברגפת הרקיע: לארבעת פניו. של כל חיה או האופן יש לו ארבעה פנים רבותינו אמרו זה סנדלפון השומר בארץ וראשו מגיע לבין החיו׳ אבל לפי הענין אינו למדי׳ שהאופנים ארבעה הם: (טז) כעין תרשיש. כגוון אבן טובה שמה תרשיש קרים״טאל בלע״ז: כאשר יהיה. אופן קבוע בתוך האופן שתי וערב לפי שהן הולכות לכל עבר

באור

ועיין מה שכתב על זה המלין ר׳ הירץ ווזל במאסף תקמ״ו: החשמל, לא ידענו מה הוא, ואסור לדרוש בדברים גבוהים ונשגבים כאלה: (יד) כמראה הבזק, כמו ברק, ובזק מלשון נפיצה:

שניונות

(טז) מַרְאֵה הָאוֹפַנִּים וּמַעֲשֵׂיהֶם
כְּעֵין תַּרְשִׁישׁ וּדְמוּת אֶחָד
לְאַרְבַּעְתָּן וּמַרְאֵיהֶם וּמַעֲשֵׂיהֶם
כַּאֲשֶׁר יִהְיֶה הָאוֹפָן בְּתוֹךְ
הָאוֹפָן: (יז) עַל־אַרְבַּעַת
רִבְעֵיהֶן בְּלֶכְתָּם יֵלְכוּ לֹא יִסַּבּוּ
בְּלֶכְתָּן: (יח) וְגַבֵּיהֶן וְגֹבַהּ לָהֶם
וְיִרְאָה וְגַבְּתָם מְלֵאֹת עֵינַיִם
סָבִיב לְאַרְבַּעְתָּן: (יט) וּבְלֶכֶת
הַחַיּוֹת יֵלְכוּ הָאוֹפַנִּים אֶצְלָם
וּבְהִנָּשֵׂא הַחַיּוֹת מֵעַל הָאָרֶץ
יִנָּשְׂאוּ הָאוֹפַנִּים: (כ) עַל אֲשֶׁר
יִהְיֶה־שָּׁם הָרוּחַ לָלֶכֶת יֵלֵכוּ
שָׁמָּה הָרוּחַ לָלֶכֶת וְהָאוֹפַנִּים
יִנָּשְׂאוּ לְעֻמָּתָם כִּי רוּחַ הַחַיָּה
בָּאוֹפַנִּים: (כא) בְּלֶכְתָּם יֵלֵכוּ
וּבְעָמְדָם יַעֲמֹדוּ וּבְהִנָּשְׂאָם
מֵעַל הָאָרֶץ יִנָּשְׂאוּ הָאוֹפַנִּים
לְעֻמָּתָם כִּי רוּחַ הַחַיָּה בָּאוֹפַנִּים:
(כב) וּדְמוּת עַל־רָאשֵׁי הַחַיָּה

(טז) דער אַנבליק דער אופּנים אונד
איהרע ווירקונג וואַר וויא דער אַנבליק
דעו תרשיש, אַללע פּיערן האַטטען
גלייכע געשטאַלט, איהר אַנבליק אונד
איהרע ווירקונג וואַר זאָ וויא דער
אַנבליק איינעו אופן אין דעם אַנדערן.
(יז) נאָך איהרען פּיער זייטען דרין
וואַנדערלטען זיא ווען זיא גינגען, דרעה־
טען זיך אום געהן ניכט אום. (יח) איהרע
ריקזייטען האַטטען אויגע פּורכטבאַרע
האָהע, דיא ריקען פּאָללער אויגען רונד
אומהער אַן אַללען פּיערן. (יט) ווען
דיא חיות גינגען, זאָ גינגען אויך דיא
אופּנים געבען איהנען, אונד ווען דיא
חיות זיך פּאָן דער ערדע ערהאָבען,
זאָ ערהאָבען זיך אויך דיא אופּנים.
(כ) וואָהין דער ווינד בלאָזט דאַהין
געהן זיא אויך, ווייל דער ווינד זיא
דאָרט הינלייטעט. דיא אופּנים ווערדען
מיט איהנען אין גלייכער ריכטונג ער־
האָבען, דען דער ווינד פּיר דיא חיה
רעגירט אויך דיא אופּנים. (כא) ווען
יענע געהן, זאָ געהן דיזע מיט; אונד
ווען יענע שטילל שטעהן, זאָ שטעהן
דיזע אויך; ווען יענע זיך פּאָן דער
ערדע ערהעבען, זאָ ערהעבען זיך דיא
אופּנים אין גלייכער ריכטונג, דען
דער ווינד פּיר דיא חיה רעגירט
אויך דיא אופּנים. (כב) אָבען איבער
דיא קאָפּפּע דער חיה וואַר עו אין

כבר פניהם לארבע רוחו׳ נרוך שיהא הלופן מגלגל לארבעת רוחותיו: (יז) על ארבעת רבעיה׳ תמיר. בשביל מעשה האופנים הונרך לשנותן לומר שאין האופנים משבבין עליהם שאף הם עשויין לכך: (יח) וגביהן. וגב יש להם: וגובה להם וירא להם. מלאיים הם לרוחב אותם. ויש פותרין ירא להם בשרת עומדים: וגבותם. איל״ר מורני״לים בלע״ז (כ״ל לער זורסיל״יש. בל״ח אונד איהרע איינגמויזען): מלאות עינים סביב. לראות לכל רוח שהרי לא יסבו בלכתם: (יט) מעל האדץ. מעל רקיע הרקיע וכן תירגם יונתן מלרע לרוח מפני כלומר בהנשאם מלמטה למעלה: (כ) הרוח. הרצון של הקדוש ברוך הוא: שמה הרוח ללכת. אין נרוך לומר להם לנך זה נכו מרוחו של הקדוש ברוך הוא בחדות ורוח החיה באופנים: (כא) בלכתם. החיות: יבלו. האופנים: (כב) הקרח הנורא. תרגם יונתן

רָקִיעַ כְּעֵין הַקֶּרַח הַנּוֹרָא נָטוּי
עַל־רָאשֵׁיהֶם מִלְּמַעְלָה :
(כג) וְתַחַת הָרָקִיעַ כַּנְפֵיהֶם
יְשָׁרוֹת אִשָּׁה אֶל־אַחוֹתָהּ לְאִישׁ
שְׁתַּיִם מְכַסּוֹת לָהֶנָּה וְלְאִישׁ
שְׁתַּיִם מְכַסּוֹת לָהֶנָּה אֶת
גְּוִיתֵיהֶם : (כד) וָאֶשְׁמַע אֶת־
קוֹל כַּנְפֵיהֶם כְּקוֹל מַיִם רַבִּים
כְּקוֹל שַׁדַּי בְּלֶכְתָּם קוֹל הֲמֻלָּה
כְּקוֹל מַחֲנֶה בְּעָמְדָם תִּרְפֶּינָה
כַנְפֵיהֶן : (כה) וַיְהִי־קוֹל מֵעַל
לָרָקִיעַ אֲשֶׁר עַל־רָאשָׁם
בָּעָמְדָם תִּרְפֶּינָה כַנְפֵיהֶן :
(כו) וּמִמַּעַל לָרָקִיעַ אֲשֶׁר עַל־
רָאשָׁם כְּמַרְאֵה אֶבֶן־סַפִּיר
דְּמוּת כִּסֵּא וְעַל דְּמוּת הַכִּסֵּא
דְּמוּת כְּמַרְאֵה אָדָם עָלָיו
מִלְּמַעְלָה : (כז) וָאֵרֶא ׀ כְּעֵין
חַשְׁמַל כְּמַרְאֵה־אֵשׁ בֵּית־לָהּ

געשטאַלט איינעז באַלדאַכין, דער וויא
איזשאָלל״ע אויז זאַה, איבער דיא
קאָפּפּע אויזגעדעהנט • (כג) אונטער
דיזעם באַלדאַכין וואַרען איהרע גראַדע
אויפגעריכטעטע פּיטטיגע איינער נעבען
דען אַנדערן, דען יעדער האַטטע צוויא
דיא איהן זאָ דעקטען, אונד צוויא מיט
דענען זיא דען קאָרפּער דעקטען •
(כד) ווען איך דאַז געריישׁ איהרער
פּיטטיגע האָרטע, זאָ וואַר׳ז וויא דאַז
ברויזען מאָכטיגער וואַסער, שטיממע
דעז אַלל־מאָכטיגען! ווען זיא גינגען,
וואַר׳ז דיא שטיממע איינעז טומול״טז,
וויא שטיממע איינעז קריגזטרופּז, אונד
ווען זיא שטיל שטונדען ליסען זיא דיא
פּיטטיגע זינקען • (כה) איינע זאָלכע
שטיממע וואַר איבער דעם באַלדאַכין
דער איבער איהרעם קאָפּפּע וואַר,
ווען זיא אַבער שטיל שטונדען ליסען
זיא דיא פּליגעל זינקען • (כו) אָבען איבער
דעם באַלדאַכין דער איבערם קאָפּפּע
וואַר, זאַה מאַן דיא געשטאַלט איינעז
טהראָנז פּאָן סַפּיר־שטיין, איבער דיזעם
טהראָן דיא געשטאַלט איינעז מענשען
אָבען • (כז) נון זאַהע איך דיא
געשטאַלט איינעז חשמל״ז דער איין
פּייערפאַרבען בעהאָל״טנים פּאָן דען
לענדען נאַך אָבען אום זיך האַטטע,
אונד

סָבִיב מִמַּרְאֵה מָתְנָיו וּלְמַעְלָה ומ״מראה

רש״י

גליד חסין גלי״לה פיר״ט בלע״ז (כמו גע״ללע פאר״ט בל״א שטארק איין) : (כג) ישרות • מכוזטות : (כד) כקול מים רבים • יכול קול כחוך תלמוד לומר כקול שדי כקול המפורש בכתובים קול ה׳ בכח קול ה׳ בהדר : קול המולה כקול מחנה • קל מלוליהון דמודן ומברכן קדם רבוניהון כקל משריית מלכי מרומ׳ : בעמדם תרפינה כנפיהם • מלהשמיע קול ויונתן תרגם במקומהון משתקן גפיהון מן קדם דבורא דבורו של מקום היונא ממעל לראשן להשמיע שליחותו כמו שס״ם והולך ויהי קול וגומר • ומ״א בעמדם מלקלס בשביל ישראל שיקלסו תחילה : (כה) ויהי קול מעל לרקיע • תרגם יונתן ובזמן דהוה רעוא קדמוהי לאשמעא דבורא לעבדוהי נבייא הוה קלא משתמע מעילוי רקיעא דעל ריסיהון : תרפינה כנפיהן • מלשון הדבור : (כו) וחלא כעין חשמל • לא נתן רשות להתבונן במקרא זה : בית לה • מלפניו לה

תרגום אשכנזי

אונד פאן דען לענדען נאך אונטען
זאה איך איינע פייארפארבע מיט
איינעם ווייסען גלאנץ רונד אומהער ·
(כח) זא וויא דער רעגענבאגען אים
וואלקען אן איינעם רעגניטען טאגע ,
זא וואר דער אנבליק דעז ווייסען
גלאנצעז רונד אומהער · איינע גע·
שטאלט צור פארשטעללונג דער
מאיעזטאט גאטטעז , איך זאה עז ,
פיעל אויף מיין אנגעזיכט , אונד הארטע
איינע רעדענדע שטיממע ·
(כט) איין ווינד טרוג מיך פארט אונד
איך פערנאם אין איינער שטארקען
דאנגערשטיממע הינטער מיר : געלאבט
זייא דיא הערליכקייט דעז הערן
אויז יעדעם שטאנדפונקטע !

הפטרה יום ב׳ דשבועות

(א) איין געבעטה דעז פראפעטען
חבקוק , אויף שגיונות צו
שפילען · (ב) עוויגער ! פורכטפאללל
הארטע איך יענע נאכרילט פאן דיר —
א ערהאלטע דיין ווערק ווען דיא
צייטען זיך נאהרען ; מאכע קונד
עוויגער ! אין יענען יאהרען דאס אויך
אים צארן דוא אן בארמהערציגקייט
דענקזט

הפטרה יום א׳ דשבועות

וּמִמַּרְאֵה מָתְנָיו וְלְמַטָּה
רָאִיתִי כְּמַרְאֵה־אֵשׁ וְנֹגַהּ לוֹ
סָבִיב : (פח) כְּמַרְאֵה הַקֶּשֶׁת
אֲשֶׁר יִהְיֶה בֶעָנָן בְּיוֹם הַגֶּשֶׁם
כֵּן מַרְאֵה הַנֹּגַהּ סָבִיב הוּא
מַרְאֵה דְמוּת כְּבוֹד־יְהוָה
וָאֶרְאֶה וָאֶפֹּל עַל־פָּנַי וָאֶשְׁמַע
קוֹל מְדַבֵּר : בקצת מקומות מוסיפין
(כט) וַתִּשָּׂאֵנִי רוּחַ וָאֶשְׁמַע
אַחֲרַי קוֹל רַעַשׁ גָּדוֹל בָּרוּךְ
כְּבוֹד־יְהוָה מִמְּקוֹמוֹ :

הפטרה יום ב׳ דשבועות

(חבקוק ב׳ ב׳ — ג׳)

(א) תְּפִלָּה לַחֲבַקּוּק הַנָּבִיא
עַל שִׁגְיוֹנוֹת :
(ב) יְהוָה שָׁמַעְתִּי שִׁמְעֲךָ יָרֵאתִי
יְהוָה פָּעָלְךָ בְּקֶרֶב שָׁנִים חַיֵּהוּ
בְּקֶרֶב שָׁנִים תּוֹדִיעַ בְּרֹגֶז רַחֵם
תזכור

רש״י

כמראה אש : (כח) ואפל על פני · ואשמע קול מדבר · ומה דבר ויאמר אלי
בן אדם וגו׳ : (כט) ותשאני רוח · לאחר שגמר דבריו טח אל הרוח לשאתו אל המקום אשר
בני הגולה שם :

(א) על שגיונות · יש לפיתרו כתרגומו ולפי משמעו נקט רחמים על ענמו שהטיח דבריס
כמו (חבקוק ג׳) על כן תפוג תורה ותעשה אדם כדגי הים קנתר אחר מדת
הדין : (ב) שמעתי שמעך · אשר משלם שכפרעת תמיד ממכעיסיך ואת הרשע הזה אתה
סובל : יראתי · אמרתי איך משתנית מדת הדין בעון ישראל : פעלך בקרב שנים חייהו ·
פעולך

באור

(א) שגיונות , שם כלי לומר בו : (ב) שמעתי שמעך , כמו כשמוע לבן את שמע יעקב ,
ומעורו שמעתי שמעה מיך , והיא הנבואה הנאמרה למעלה שיבואו עם כשדים בארץ ,
ועל

תִּזְכּוֹר: (ג) אֱלוֹהַּ מִתֵּימָן יָבוֹא
וְקָדוֹשׁ מֵהַר־פָּארָן סֶלָה כִּסָּה
שָׁמַיִם הוֹדוֹ וּתְהִלָּתוֹ מָלְאָה
הָאָרֶץ: (ד) וְנֹגַהּ כָּאוֹר תִּהְיֶה
קַרְנַיִם מִיָּדוֹ לוֹ וְשָׁם חֲבִיון עֻזּוֹ:
(ה) לְפָנָיו יֵלֶךְ דָּבֶר וְיֵצֵא רֶשֶׁף
לְרַגְלָיו: (ו) עָמַד וַיְמַדֵּד אָרֶץ
רָאָה וַיַּתֵּר גּוֹיִם וַיִּתְפֹּצְצוּ
הַרְרֵי־עַד שֻׁחוּ גִּבְעוֹת עוֹלָם
הֲלִיכוֹת עוֹלָם לוֹ: (ז) תַּחַת אָוֶן
רָאִיתִי אָהֳלֵי כוּשָׁן יִרְגְּזוּן
עזו קרי יריעות

דענקוט • (ג) אַלו גאָטט פֿאָן תימן איינהערצאָג, דער אַללערהייליגסטע פֿאָם בערגע פּארן: דאַ בערעקטע דען היממעל זיינע מאַיעזטאָט; זיינע הערליכקייט ערפֿיללטע דיא ערדע • (ד) איין זאָנענגלאַנץ שטראַלען ווירפֿענד אום זיך הער וואַר דיא הילע זיינער אַללמאַכט • (ה) טאָדטענדע זייכע צאָג פֿאָראַן פֿערצעהרנדער בליטץ פֿאָלגטע נאַך • (ו) ער שטאַנד: אונד דיא ערדע וואַנקטע, ער בליקטע הין: אונד נאַטציאָנען שוואַנדען, עז צערשפּליטטערן דיא אוראַלטע בערגע, דיא עוויגע היגעל שטירצטען נידער, בייא זיינעם פּראַכטצוגע אין דער אונטערוועלט • — (ז) כושן׳ז היטטען זאַרהע איך אין רעגער אַנגזט, צעלטע

רש״י

פעולך הראשון שהייתה נפרע לנו מאויביו בקרב שני הנרה שאנו שרויים בה חייבו כלומר עוררהו והשיבהו ובקרב שנים הללו תודיעו • וברוגז שתקנוף על הרשעים רחם תזכור רחם כמו לרחם: אלוה מתימן יבא • עכשיו הוא מזכיר לפניו פעלו הראשון שהוא מבקש לפניו לעוררהו ופעל חיבתן של ישראל ופורענות דורות הראשונים כשבאת ליתן את התורה ולא קבלוהו: (ג) תימן • עזו: פארן • ישמעאל כדכתיב (בראשית כ״א) ויש במדבר פארן: כסה שמים הודו • בשיני לישראל: (ד) ונוגה • אותו היום: כאור תהיה • כאור המיוחד של שבעת ימי בראשית היה וכן ת״י: קרנים • לשון מאור כשהוא נוקב וחורח דרך הנקב נראה כמין קרנים בולטין וכן (שמות ל״ד) כי קרן עור פניו: מידו • של הקדוש ברוך הוא בא להם: ושם חביון עזו • כתרגומו שם נגלה עזו שהיה חבוי למפרע בסתר עליון: (ה) לפניו ילך דבר • מכאתי במדרש לגדה בשעה שנתן הקדוש ברוך הוא תורה לישראל טורדו למלאך האות להפליגו לדברים אחרים שלא יעמוד לקנתר ולומר אומה שעתידה לכפור בך לסוף ארבעים יום ואתה נותן להם את התורה: ויצא רשף לרגליו • מלכי רשף בא עמו לסיני • (ו) עמד וימודד ארץ • המתין לדקדק בדין דור המבול למדוד להם מדה כנגד מדה ומדד עומד כדכתיב כנגד ה׳ ועומד לדין עמים (ישעיה ג׳) ממתין ומדקדק בדינם: וימודד ארץ • ברותחין קלקלו וברותחין נדונו • ראה בדור הפלגה שעל ידי שהיו שפה אחת באו כולן בעצה כדכתיב ויהי כל הארץ שפה אחת (בראשית י״א): ויתר גוים • הפיצם לשבעים לאומות לשון קפיצה כדאמר ויתר ממקומו (איוב ל״ו) לנתר בהם (ויקרא י״א): הררי עד • שרי האומות מכוכבים ומזלות: הליכות עולם לו • הראה להם שכל מהלכו של עולם שלו הוא: (ז) תחת • און

באור

ועל הגבואה הזאת סובב השיר, כי הנביא מתפלל על ה׳ בעת הנרה הזאת ירחם ה׳ את עמו ויחייהו בתוך שנים האלה • ובעבור זאת מזכיר בפסוקים הבאים חסדי ה׳ אשר גמל עם ישראל בימים שעברו ובפרטות משורר יום קריעת ים סוף ויום מתן תורתינו • וכאשר כלה לספר כל אלה תחר לדבריו הראשונים: (ו) וימודד ארץ, כתרגומו ואוועת ארעא: ויתר, כמו

צעלטע מדינ׳ז, אין האפטיגער בע־
וועגונג. (ח) צירנט דער עוויגע איבער
דיא פלוטהען? טריפט דיין ענטבראנד־
טער גרים דיא שטראהמע! דיין אונ־
ווילען דאז מער? דאַ איינהער דוא
פאר־רזט מיט דיינען ראסען, אויף
זיגרייכעס קריגזוואגען; (ט) שליידערזט
איז דעם ענטבלאזטען באגען דיא אויף
דיינען אויזשפרוך בעשוואהרנן פפיילען,
אונד שפאלטעזט געוואסער גליך
פעזטעם באדען. (י) דיך זעהען דיא
בערגע אונד בעבען; דאז וואסער
ברויזט אין שיימענדען פלוטחען; דער
אבגרונד טאבט, וואלטעט דיא וואגען
המעלאן. (יא) זאנגע אונד מאגד
שטאנדען אין איהרער פאהן, פאר׳ם
ליכטע דיינער פליגענדען פפיילע,
פאר׳ם גלאנצע דיינער בליצענדען
שפאהרע. (יב) זא שריטטעזט דוא
אים צארן אויף דער ערדע איינהער,
צערטראטזט פאלקער אונטער דיר
מיט גרים. (יג) זא צאגזט דוא אויז
דיינעם פאלקע צור הולפע, צור הולפע
דיינעם געזאלבטען. צערשמעטטער־
טעזט דען גיבעל אויף דען זייטריכז
הויזע, אונד פערהעערטעזט דען גרונד
זאמט דעם געזימזע. (יד) דען דוא
דורכבאר־רטעזט מיט זיינען איינגען
פפיילען דאז דויפט יענע ווייטענדען ראטטען,

פרזיו קדי דיא

לדפיצני

רש״י

לון. שנמצא בישראל: ראיתי אהלי כושן. שעומדים בגלי ומחכלים את ישראל וכתכנם לכניך ירגזון ירישות וגו׳ הכל כתרגומו: (ח) הבנהרים. יש תמיהות שהן קיימות. הראש שכל אלה עשה וכירום המקרא כתרגומו: מרכבותיך. לגו ישועה: (ט) עריה. תשור קשתך, כגלה כגלית נגזרתך: שבועות מטות. שבועו׳ שנשבעת לשבטים: אמר סלה. מלא המקויים לעולם. אומר נקוד פתח ועשאו לשעלה שהוא שם דבר: נהרות תבקע ארץ, כתרגומו: (י) ראוך יחילו הרים. הרי נתלי ארגן שנדבקו זה עם זה: זרם מים עבר, בעברם בירדן תיו נכרתו המים ועבר קילוח שטף המים לשולו של כהר והבתים מלמעלה קי עמדו: נתן תהום קולו. שבחוקו יושבי ארץ: רום ידיהו כשא. נבא השמים הודו לו: (יא) עמוד זבולה. במדוריהון כל תיכה שבריכה לא״ל בתחילתה העיל לה ה׳ בסופה ופירשה על מלחמות גבעון כתרגומו: לאור חציך יהלכו. ישראל: (יב) בזעם תצעד ארץ. לגרש אומות: (יג) לישע עמיך. שאול ודוד; ערות יסוד. קושות אויביהם: על גואר. לא

לַהַפִּיצֵנִי עֲלֵיצָתָם כְּמוֹ־לֶאֱכֹל עָנִי בַּמִּסְתָּר׃ (טו) דָּרַכְתָּ בַיָּם סוּסֶיךָ חֹמֶר מַיִם רַבִּים׃ (טו) שָׁמַעְתִּי וַתִּרְגַּז בִּטְנִי לְקוֹל צָלְלוּ שִׂפָתַי יָבוֹא רָקָב בְּעַצְמַי וְתַחְתַּי אֶרְגַּז אֲשֶׁר אָנוּחַ לְיוֹם צָרָה לַעֲלוֹת לְעַם יְגוּדֶנּוּ׃ (יז) כִּי־תְאֵנָה לֹא־תִפְרָח וְאֵין יְבוּל בַּגְּפָנִים כִּחֵשׁ מַעֲשֵׂה־זַיִת וּשְׁדֵמוֹת לֹא־עָשָׂה אֹכֶל גָּזַר מִמִּכְלָה צֹאן וְאֵין בָּקָר בָּרְפָתָיִם׃ (יח) וַאֲנִי בַּיהוָה אֶעֱלֹזָה אָגִילָה בֵּאלֹהֵי יִשְׁעִי׃

יהוה

דיא וויא איין דאָנגערוועטטער דאער שטירמטען מיך צו צערטרימערן, אונד שאָן אינניג זיך פרייאטען דען בעדראָנגטען צו פערצעהרען. (טו) מיט דיינען ראָסען באַדנטעזט דוא איין וועג דורך׳ז מעער, אויף געטהירמטען וועללען קאָמפענדער פלוטהען. — (טז) אבער אַך! מיט שוידערן דאָרע איך יענע שטיממע דיא ציטטערנד פאָן מיינען ליפפען טאָנט — שרעקען דרינגט דורך מיין געביין, מיינע פיסע וואַנקען אונטער מיר; דאַס איך רוהיג האַررען זאָלל אויף דען טריבעפאָללען טאָג. ווען שאַרענוויזע יענעם פאָלק זיך נאָהרט. (יז) אַך! דאַ ווירד קיין פייגענבוים בליהען, דער ווייַנשטאָק קיינע פריכטע טראַגען, טיישען ווירד דעז עהלבוימז פרוכט, דיא אָקקער קיינע שפייזע ברינגען. דאַ איזט אין דען הירדען קיין שאָף צו פינדען, קיין רינד אין דען שטאָללען מעהר — (יח) דאָך איך ווילל דעז עוויגען מיך פרייאן, פראָהלאָקקען דעז גאָטטעז מיינעז הייל׳ז.

דען

רש״י

גובה הקומה והמגדלים: (יד) נקבת במטיו רש״י. סנחרב וסיעתו שהיו סוערים ברוח סער להפיצנו. והוא היה מטה שהיית רודה בו את האומות וכשבא וסער להפיצני נקבת רש״י ניסיתיו במטיו שהיה בא לרדותי בהם: רש״י פרזיו. טירותיו כמו (זכריה ב׳) פרזות תשב ירושלים. ערי הפרזי (דברים ג׳): עליותם. היו כשהיו יכולים לאכול עני במסתר ישראל הקרואים עם עני: (טו) דרכת ביס. בחיילותיו הכבדים כחול היס: קומר. תרגם יונתן בדגור לשון חמרים חמרים (שמות ח׳): (טו) שמעתי ותרגז בטני. תרגם יונתן אמרת בכל שמעית ושו מלכיא מן קדם דיי׳ דאיתדלו מבראי: לקול צללו שפתי. לקול השמועה אחזני רעד עד שספתי טקסו׳ ו לזו וקולי כשמע צללו לשון מגילת הסוס (זכריה י״ד) טיכטי״רון בלע״ז (ברש״י כ״י טיכ״טיר בל״א קלינגין. וכן פירש״י שמואל א׳ ג׳ י״א. זכריה י״ד כ׳): ותחתי ארגז. במקומי אני מזדעזע: אשר אנוח ליום צרה. אשר מבטחתי זאת מוכנת ליום צרה: לעלות לעם יגודנו. ליום אשר אמר להעלות מתוכו את העם אשר הוא יגודנו עקב לשוד בגדודיו לארצו: (יז) כי תאנה לא תפרח. כתרגומו ויש לפתרו כמשמעו שוב אין הצלחה לכל מעשה בכל מעתה: ושדמות. שדהלבן: מכלה. דיר הצאן: (יח) ואני. כנסת ישראל

בה׳

באור

לנתר בהן, שהוא לשון דלוג והקפצה: (ט) שבועות מטות, מטות הם החגים כשו החגים לשבעים, לקיים מאמרך, רחב״ע: (יד) פרזיו, חיילותיו כדעת המפרשים, וחד מן אגדות אמר ספרוסו כמו פרשיו בחלוף ז׳סגר״ן: (טו) חומר, מלשון חמרים חמרים, רש״י: מים רבים, מלשון ומלרוהו ולבו כתרגומו בלשון אשכנזי: (טו) יגודנו, מלשון גדוד, ועיין בבאור

תרגום אשכנזי

(יט) דען גאָטט דער הערר איזט מיינע מאַכט, דער באַלד מיינען פוס דעם הירשען גלייך בעפליגעלט, אונד אויף מיינען האָהען מיך זיכער לייטעט. — פיר מיינען זאַנגמייסטער.

הפטרה יום ב׳ דשבועות

(יט) יְהוָה אֲדֹנָי חֵילִי וַיָּשֶׂם רַגְלַי כָּאַיָּלוֹת וְעַל בָּמוֹתַי יַדְרִיכֵנִי לַמְנַצֵּחַ בִּנְגִינוֹתָי:

רש״י

בה׳ לעליזה: (יט) למנצח בנגינותי. לכן לו המנצח בשיר ב״ה. מכעיס לו בנגינותי והלוי יתן קול כנגדו בכלי השיר: למנצח. כמה דאת אמר (עזרא ג׳) ויעמדו הלוים מבן עשרים שנה ומעלה לנצח על מלאכת ועומר: בנגינותי. הוא לשון נעימות קול להריס ולהשפיל לורגני״ז בלע״ז (כמו אלגאנציזר בל״א לו זאמן שטימטונג):

באור

בבאור לרמב״ן בפרשת ויחי, ולפי שנזכר בפרשה הזאת מתתן תורה על כן התקיט להפטיר אותה כי״ט של שבועות.

פרשת מפטיר של שבת ור״ח

בשבת־ראש חדש מוציאין שני ספרים בראשון קורין שבעה גברי בפרשת השבוע וקדיש לעילא. ובספר שני קורין פרשה זו:

וּבְיוֹם הַשַּׁבָּת שְׁנֵי־כְבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה תְּמִימִם וּשְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים סֹלֶת מִנְחָה בְּלוּלָה בַשָּׁמֶן וְנִסְכּוֹ: עֹלַת שַׁבָּת בְּשַׁבַּתּוֹ עַל־עֹלַת הַתָּמִיד וְנִסְכָּהּ: פ

וּבְרָאשֵׁי חָדְשֵׁיכֶם תַּקְרִיבוּ עֹלָה לַיהוָה פָּרִים בְּנֵי־בָקָר שְׁנַיִם וְאַיִל אֶחָד כְּבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה שִׁבְעָה תְּמִימִם: וּשְׁלֹשָׁה עֶשְׂרֹנִים סֹלֶת מִנְחָה בְּלוּלָה בַשָּׁמֶן לַפָּר הָאֶחָד וּשְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים סֹלֶת מִנְחָה בְּלוּלָה בַשָּׁמֶן לָאַיִל הָאֶחָד: וְעִשָּׂרוֹן עִשָּׂרוֹן סֹלֶת מִנְחָה בְּלוּלָה בַשָּׁמֶן לַכֶּבֶשׂ הָאֶחָד עֹלָה רֵיחַ נִיחֹחַ אִשֶּׁה לַיהוָה: וְנִסְכֵּיהֶם חֲצִי הַהִין יִהְיֶה לַפָּר וּשְׁלִישִׁת הַהִין לָאַיִל וּרְבִיעִית הַהִין לַכֶּבֶשׂ יַיִן זֹאת עֹלַת חֹדֶשׁ בְּחָדְשׁוֹ לְחָדְשֵׁי הַשָּׁנָה: וּשְׂעִיר עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת לַיהוָה עַל־עֹלַת הַתָּמִיד יֵעָשֶׂה וְנִסְכּוֹ:

כה אָמַר יְהוָה הַשָּׁמַיִם כִּסְאִי וְהָאָרֶץ הֲדֹם רַגְלָי אֵי־זֶה
בַּיִת אֲשֶׁר תִּבְנוּ־לִי וְאֵי־זֶה מָקוֹם מְנוּחָתִי: וְאֶת־כָּל־
אֵלֶּה יָדִי עָשָׂתָה וַיִּהְיוּ כָל־אֵלֶּה נְאֻם־יְהוָה וְאֶל־זֶה אַבִּיט אֶל־עָנִי
וּנְכֵה־רוּחַ וְחָרֵד עַל־דְּבָרִי: שׁוֹחֵט הַשּׁוֹר מַכֵּה־אִישׁ זוֹבֵחַ הַשֶּׂה
עֹרֵף כֶּלֶב מַעֲלֵה מִנְחָה דַּם־חֲזִיר מַזְכִּיר לְבֹנָה מְבָרֵךְ אָוֶן גַּם־
הֵמָּה בָּחֲרוּ בִּדְרָכֵיהֶם וּבְשִׁקּוּצֵיהֶם נַפְשָׁם חָפֵצָה: גַּם־אֲנִי
אֶבְחַר בְּתַעֲלוּלֵיהֶם וּמְגוּרֹתָם אָבִיא לָהֶם יַעַן קָרָאתִי וְאֵין עוֹנֶה
דִּבַּרְתִּי וְלֹא שָׁמֵעוּ וַיַּעֲשׂוּ הָרַע בְּעֵינַי וּבַאֲשֶׁר לֹא־חָפַצְתִּי בָּחָרוּ:
שִׁמְעוּ דְבַר־יְהוָה הַחֲרֵדִים אֶל־דְּבָרוֹ אָמְרוּ אֲחֵיכֶם שֹׂנְאֵיכֶם
מְנַדֵּיכֶם לְמַעַן שְׁמִי יִכְבַּד יְהוָה וְנִרְאֶה בְשִׂמְחַתְכֶם וְהֵם יֵבֹשׁוּ:
קוֹל שָׁאוֹן מֵעִיר קוֹל מֵהֵיכָל קוֹל יְהוָה מְשַׁלֵּם גְּמוּל לְאֹיְבָיו:
בְּטֶרֶם תָּחִיל יָלְדָה בְּטֶרֶם יָבוֹא חֶבֶל לָהּ וְהִמְלִיטָה זָכָר: מִי־
שָׁמַע כָּזֹאת מִי רָאָה כָּאֵלֶּה הֲיוּחַל אֶרֶץ בְּיוֹם אֶחָד אִם־יִוָּלֵד גּוֹי
פַּעַם אֶחָת כִּי־חָלָה גַּם־יָלְדָה צִיּוֹן אֶת־בָּנֶיהָ: הַאֲנִי אַשְׁבִּיר וְלֹא
אוֹלִיד יֹאמַר יְהוָה אִם־אֲנִי הַמּוֹלִיד וְעָצַרְתִּי אָמַר אֱלֹהָיִךְ:
שִׂמְחוּ אֶת־יְרוּשָׁלַיִם וְגִילוּ בָהּ כָּל־אֹהֲבֶיהָ שִׂישׂוּ אִתָּהּ מָשׂוֹשׂ כָּל־
הַמִּתְאַבְּלִים עָלֶיהָ: לְמַעַן תִּינְקוּ וּשְׂבַעְתֶּם מִשֹּׁד תַּנְחֻמֶיהָ לְמַעַן
תָּמֹצוּ וְהִתְעַנַּגְתֶּם מִזִּיז כְּבוֹדָהּ: כִּי־כֹה אָמַר יְהוָה הִנְנִי נוֹטֶה־
אֵלֶיהָ כְּנָהָר שָׁלוֹם וּכְנַחַל שוֹטֵף כְּבוֹד גּוֹיִם וִינַקְתֶּם עַל־צַד
תִּנָּשֵׂאוּ וְעַל־בִּרְכַּיִם תְּשַׁעְשָׁעוּ: כְּאִישׁ אֲשֶׁר אִמּוֹ תְּנַחֲמֶנּוּ כֵּן
אָנֹכִי אֲנַחֶמְכֶם וּבִירוּשָׁלִַם תְּנֻחָמוּ: וּרְאִיתֶם וְשָׂשׂ לִבְּכֶם
וַעֲצָמוֹתֵיכֶם כַּדֶּשֶׁא תִּפְרַחְנָה וְנוֹדְעָה יַד־יְהוָה אֶת־עֲבָדָיו וְזָעַם
אֶת־אֹיְבָיו: כִּי־הִנֵּה יְהוָה בָּאֵשׁ יָבוֹא וְכַסּוּפָה מַרְכְּבֹתָיו לְהָשִׁיב
בְּחֵמָה אַפּוֹ וְגַעֲרָתוֹ בְּלַהֲבֵי־אֵשׁ: כִּי־בָאֵשׁ יְהוָה נִשְׁפָּט וּבְחַרְבּוֹ
אֶת־כָּל־בָּשָׂר וְרַבּוּ חַלְלֵי יְהוָה: הַמִּתְקַדְּשִׁים וְהַמִּטַּהֲרִים אֶל־
הַגַּנּוֹת אַחַר אַחַד בַּתָּוֶךְ אֹכְלֵי בְּשַׂר הַחֲזִיר וְהַשֶּׁקֶץ וְהָעַכְבָּר

יַחְדָּו יָסֻפוּ נְאֻם־יְהוָה: וְאָנֹכִי מַעֲשֵׂיהֶם וּמַחְשְׁבֹתֵיהֶם בָּאָה לְקַבֵּץ אֶת־כָּל־הַגּוֹיִם וְהַלְּשֹׁנוֹת וּבָאוּ וְרָאוּ אֶת־כְּבוֹדִי: וְשַׂמְתִּי בָהֶם אוֹת וְשִׁלַּחְתִּי מֵהֶם פְּלֵיטִים אֶל־הַגּוֹיִם תַּרְשִׁישׁ פּוּל וְלוּד מֹשְׁכֵי קֶשֶׁת תּוּבַל וְיָוָן הָאִיִּים הָרְחוֹקִים אֲשֶׁר לֹא־שָׁמְעוּ אֶת־שִׁמְעִי וְלֹא־רָאוּ אֶת־כְּבוֹדִי וְהִגִּידוּ אֶת־כְּבוֹדִי בַּגּוֹיִם: וְהֵבִיאוּ אֶת־כָּל־אֲחִיכֶם מִכָּל־הַגּוֹיִם מִנְחָה לַיהוָה בַּסּוּסִים וּבָרֶכֶב וּבַצַּבִּים וּבַפְּרָדִים וּבְכַרְכָּרוֹת עַל הַר קָדְשִׁי יְרוּשָׁלִַם אָמַר יְהוָה כַּאֲשֶׁר יָבִיאוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־הַמִּנְחָה בִּכְלִי טָהוֹר בֵּית יְהוָה: וְגַם־מֵהֶם אֶקַּח לַכֹּהֲנִים לַלְוִיִּם אָמַר יְהוָה: כִּי כַּאֲשֶׁר הַשָּׁמַיִם הַחֲדָשִׁים וְהָאָרֶץ הַחֲדָשָׁה אֲשֶׁר אֲנִי עֹשֶׂה עֹמְדִים לְפָנַי נְאֻם־יְהוָה כֵּן יַעֲמֹד זַרְעֲכֶם וְשִׁמְכֶם: וְהָיָה מִדֵּי־חֹדֶשׁ בְּחָדְשׁוֹ וּמִדֵּי שַׁבָּת בְּשַׁבַּתּוֹ יָבוֹא כָל־בָּשָׂר לְהִשְׁתַּחֲוֹת לְפָנַי אָמַר יְהוָה: וְיָצְאוּ וְרָאוּ בְּפִגְרֵי הָאֲנָשִׁים הַפֹּשְׁעִים בִּי כִּי תוֹלַעְתָּם לֹא תָמוּת וְאִשָּׁם לֹא תִכְבֶּה וְהָיוּ דֵרָאוֹן לְכָל־בָּשָׂר:

והיה מדי חדש בחדשו ומדי שבת בשבתו יבוא כל בשר להשתחות לפני אמר יהוה:

הפטרת מחר חדש

[משחל ר"ח באחד בשבת] שמואל א' כ' י"ח — מ"ב

וַיֹּאמֶר־לוֹ יְהוֹנָתָן מָחָר חֹדֶשׁ וְנִפְקַדְתָּ כִּי יִפָּקֵד מוֹשָׁבֶךָ: וְשִׁלַּשְׁתָּ תֵּרֵד מְאֹד וּבָאתָ אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר־נִסְתַּרְתָּ שָׁם בְּיוֹם הַמַּעֲשֶׂה וְיָשַׁבְתָּ אֵצֶל הָאֶבֶן הָאֵזֶל: וַאֲנִי שְׁלֹשֶׁת הַחִצִּים צִדָּה אוֹרֶה לְשַׁלֵּחַ־לִי לְמַטָּרָה: וְהִנֵּה אֶשְׁלַח אֶת־הַנַּעַר לֵךְ מְצָא אֶת־הַחִצִּים אִם־אָמֹר אֹמַר לַנַּעַר הִנֵּה הַחִצִּים מִמְּךָ וְהֵנָּה קָחֵנוּ וָבָאָה כִּי־שָׁלוֹם לָךְ וְאֵין דָּבָר חַי־יְהוָה: וְאִם־כֹּה אֹמַר לָעֶלֶם הִנֵּה הַחִצִּים מִמִּךְ וָהָלְאָה לֵךְ כִּי שִׁלַּחֲךָ יְהוָה: וְהַדָּבָר אֲשֶׁר דִּבַּרְנוּ אֲנִי וָאַתָּה הִנֵּה יְהוָה

בֵּינִי וּבֵינֶךָ עַד־עוֹלָם׃ וַיִּסְתֵּר דָּוִד בַּשָּׂדֶה וַיְהִי הַחֹדֶשׁ וַיֵּשֶׁב
הַמֶּלֶךְ עַל־הַלֶּחֶם לֶאֱכֹל׃ וַיֵּשֶׁב הַמֶּלֶךְ עַל־מוֹשָׁבוֹ כְּפַעַם ׀
בְּפַעַם אֶל־מוֹשַׁב הַקִּיר וַיָּקָם יְהוֹנָתָן וַיֵּשֶׁב אַבְנֵר מִצַּד שָׁאוּל
וַיִּפָּקֵד מְקוֹם דָּוִד׃ וְלֹא־דִבֶּר שָׁאוּל מְאוּמָה בַּיּוֹם הַהוּא כִּי
אָמַר מִקְרֶה הוּא בִּלְתִּי טָהוֹר הוּא כִּי־לֹא טָהוֹר׃ וַיְהִי מִמָּחֳרַת
הַחֹדֶשׁ הַשֵּׁנִי וַיִּפָּקֵד מְקוֹם דָּוִד וַיֹּאמֶר שָׁאוּל אֶל־יְהוֹנָתָן
בְּנוֹ מַדּוּעַ לֹא־בָא בֶן־יִשַׁי גַּם־תְּמוֹל גַּם־הַיּוֹם אֶל־הַלָּחֶם׃
וַיַּעַן יְהוֹנָתָן אֶת־שָׁאוּל נִשְׁאֹל נִשְׁאַל דָּוִד מֵעִמָּדִי עַד־בֵּית
לָחֶם׃ וַיֹּאמֶר שַׁלְּחֵנִי נָא כִּי זֶבַח מִשְׁפָּחָה לָנוּ בָּעִיר וְהוּא צִוָּה־לִי
אָחִי וְעַתָּה אִם־מָצָאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ אִמָּלְטָה נָּא וְאֶרְאֶה אֶת־אַחַי
עַל־כֵּן לֹא־בָא אֶל־שֻׁלְחַן הַמֶּלֶךְ׃ וַיִּחַר־אַף שָׁאוּל בִּיהוֹנָתָן
וַיֹּאמֶר לוֹ בֶּן־נַעֲוַת הַמַּרְדּוּת הֲלֹא יָדַעְתִּי כִּי־בְחֹר אַתָּה לְבֶן־
יִשַׁי לְבָשְׁתְּךָ וּלְבֹשֶׁת עֶרְוַת אִמֶּךָ׃ כִּי כָל־הַיָּמִים אֲשֶׁר בֶּן־יִשַׁי
חַי עַל־הָאֲדָמָה לֹא תִכּוֹן אַתָּה וּמַלְכוּתֶךָ וְעַתָּה שְׁלַח וְקַח אֹתוֹ
אֵלַי כִּי בֶן־מָוֶת הוּא׃ וַיַּעַן יְהוֹנָתָן אֶת־שָׁאוּל אָבִיו וַיֹּאמֶר אֵלָיו
לָמָּה יוּמַת מֶה עָשָׂה׃ וַיָּטֶל שָׁאוּל אֶת־הַחֲנִית עָלָיו לְהַכֹּתוֹ וַיֵּדַע
יְהוֹנָתָן כִּי־כָלָה הִיא מֵעִם אָבִיו לְהָמִית אֶת־דָּוִד׃ וַיָּקָם יְהוֹנָתָן
מֵעִם הַשֻּׁלְחָן בְּחָרִי־אָף וְלֹא־אָכַל בְּיוֹם־הַחֹדֶשׁ הַשֵּׁנִי לֶחֶם כִּי
נֶעְצַב אֶל־דָּוִד כִּי הִכְלְמוֹ אָבִיו׃ וַיְהִי בַבֹּקֶר וַיֵּצֵא יְהוֹנָתָן הַשָּׂדֶה
לְמוֹעֲדָ דָוִד וְנַעַר קָטֹן עִמּוֹ׃ וַיֹּאמֶר לְנַעֲרוֹ רָץ מְצָא־נָא אֶת־
הַחִצִּים אֲשֶׁר אָנֹכִי מוֹרֶה הַנַּעַר רָץ וְהוּא יָרָה הַחֵצִי לְהַעֲבְרוֹ׃
וַיָּבֹא הַנַּעַר עַד־מְקוֹם הַחֵצִי אֲשֶׁר יָרָה יְהוֹנָתָן וַיִּקְרָא יְהוֹנָתָן
אַחֲרֵי הַנַּעַר וַיֹּאמֶר הֲלוֹא הַחֵצִי מִמְּךָ וָהָלְאָה׃ וַיִּקְרָא יְהוֹנָתָן
אַחֲרֵי הַנַּעַר מְהֵרָה חוּשָׁה אַל־תַּעֲמֹד וַיְלַקֵּט נַעַר יְהוֹנָתָן אֶת־
הַחִצִּי וַיָּבֹא אֶל־אֲדֹנָיו׃ וְהַנַּעַר לֹא־יָדַע מְאוּמָה אַךְ יְהוֹנָתָן וְדָוִד
יָדְעוּ אֶת־הַדָּבָר׃ וַיִּתֵּן יְהוֹנָתָן אֶת כֵּלָיו אֶל־הַנַּעַר אֲשֶׁר לוֹ
וַיֹּאמֶר לוֹ לֵךְ הָבִיא הָעִיר׃ הַנַּעַר בָּא וְדָוִד קָם מֵאֵצֶל הַנֶּגֶב

וַיִּפֹּל לְאַפָּיו אַרְצָה וַיִּשְׁתַּחוּ שָׁלֹשׁ פְּעָמִים וַיִּשְׁקוּ ׀ אִישׁ אֶת־רֵעֵהוּ וַיִּבְכּוּ אִישׁ אֶת־רֵעֵהוּ עַד־דָּוִד הִגְדִּיל׃ וַיֹּאמֶר יְהוֹנָתָן לְדָוִד לֵךְ לְשָׁלוֹם אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְנוּ שְׁנֵינוּ אֲנַחְנוּ בְּשֵׁם יְהוָה לֵאמֹר יְהוָה יִהְיֶה ׀ בֵּינִי וּבֵינֶךָ וּבֵין זַרְעִי וּבֵין זַרְעֲךָ עַד־עוֹלָם׃

תרגום אשכנזי

א (א) צו דער צייט דאַ דיא ריכטער גאָך רעגירטען, ענטשטונד איינגוט רונגערונגאָטה אים לאַנדע, דאַ רייזטע איין מאַן אויז בית לחם יהודה, אום זיך אים געפילדע מואב'ז אויפצוהאַלטען; ער, זיינע פרויא אונד זיינע צווייא זאָהנע. (ב) דער מאַן היס אלימלך, זיינע פרויא נעמי, אונד זיינע צווייא זאָהנע טחלון אונד כליון, בירגער צו אפרת, דאַז אויך בית לחם יהודה הייסט. זיא קאַמען אויך ווירקליך אין דאַז געפילדע מואב'ז אַן, אונד בליבען דאַזועלבוט

מגלת רות א

א (א) וַיְהִי בִּימֵי שְׁפֹט הַשֹּׁפְטִים וַיְהִי רָעָב בָּאָרֶץ וַיֵּלֶךְ אִישׁ מִבֵּית לֶחֶם יְהוּדָה לָגוּר בִּשְׂדֵי מוֹאָב הוּא וְאִשְׁתּוֹ וּשְׁנֵי בָנָיו׃ (ב) וְשֵׁם הָאִישׁ אֱלִימֶלֶךְ וְשֵׁם אִשְׁתּוֹ נָעֳמִי וְשֵׁם שְׁנֵי־בָנָיו ׀ מַחְלוֹן וְכִלְיוֹן אֶפְרָתִים מִבֵּית לֶחֶם יְהוּדָה וַיָּבֹאוּ שְׂדֵי־מוֹאָב וַיִּהְיוּ

שם

רש"י

א (א) **ויהי** בימי שפוט השופטים. לפני מלך שאול שהיו הדורות מתפרנסים על ידי שופטים וביתי מכנן היה שאמרו לשוטיו מכנן זה בועז: וילך איש. עשיר גדול היה ופרנס הדור ויצא מארץ ישראל לאוכה לארץ מפני כרות העין שהיתה עינו נרה בעניים הבאים לדוקקי לכך נענש: (ב) אפרתים. חשובים וכן כן תיקו גן טוף אפרתי (שמואל א' ח') אבגיטוס. ראה קשיבותו שהרי הפיל עגלון מלך מואב את בתו למחלון דאחר מר

אבן עזרא

א (א) **ויהי** בימי שפוט השופטים, יש אומר כי הפס שפט השופטים. כי על ידם בא רעב בארץ ישראל, ויש מדקדק שאומר שאינו פס הפועל כי אם פס כמו תרב שפוט ויתכן היות כיוצאו כי כל פועל עבר לו אתיד לו פועל לעולם הם נגזרים מפס הפועל כי הוא העיקר. מ"ס מבית לחם יהודה מבאים עצמו ואחר עשו בעבור כי פס מקו לא יסיך: (ב) מחלון וכליון, לא ידעתי מאיקרים שהיו על שנקראו כן כמו ישסכר גם מפה. ובדרש אומר שהם יאבם ושרף בעבור שלקחו בנות מואב ופס כתוב אחר בעלו למואב והמואבות מותרות לישראל כי הכתוב לא אסר כי אם עמוני ומואבי שלא יבואו בקהל ושלא יקחו מבנות ישראל ונספר עזרא אבאר זה בטוב. ועמם מבית לחם פעם אחרת להודיע שהם אזרחים ועוד

בעבור

שָׁם׃ (ג) וַיָּמָת אֱלִימֶלֶךְ אִישׁ
נָעֳמִי וַתִּשָּׁאֶר הִיא וּשְׁנֵי בָנֶיהָ׃
(ד) וַיִּשְׂאוּ לָהֶם נָשִׁים מֹאֲבִיּוֹת
שֵׁם הָאַחַת עָרְפָּה וְשֵׁם הַשֵּׁנִית
רוּת וַיֵּשְׁבוּ שָׁם כְּעֶשֶׂר שָׁנִים׃
(ה) וַיָּמֻתוּ גַם־שְׁנֵיהֶם מַחְלוֹן
וְכִלְיוֹן וַתִּשָּׁאֵר הָאִשָּׁה מִשְּׁנֵי
יְלָדֶיהָ וּמֵאִישָׁהּ׃ (ו) וַתָּקָם
הִיא וְכַלֹּתֶיהָ וַתָּשָׁב מִשְּׂדֵי
מוֹאָב כִּי שָׁמְעָה בִשְׂדֵה מוֹאָב
כִּי־פָקַד יְהוָה אֶת־עַמּוֹ לָתֵת
לָהֶם לָחֶם׃ (ז) וַתֵּצֵא מִן־
הַמָּקוֹם אֲשֶׁר הָיְתָה־שָּׁמָּה
וּשְׁתֵּי כַלֹּתֶיהָ עִמָּהּ וַתֵּלַכְנָה
בַּדֶּרֶךְ לָשׁוּב אֶל־אֶרֶץ יְהוּדָה׃
(ח) וַתֹּאמֶר נָעֳמִי לִשְׁתֵּי כַלֹּתֶיהָ
לכנה

דאזעלבזט׃ (ג) אלימלך נעמי׳ז מאן אבער שטארב, דא בליב נאך דיא פרויא צוריק מיט איהרען צוויא זאהנען׃ (ד) דיזע נאמען זיך מואביטישע פרויען, דיא איינע היס ערפה, דיא אנדרע רות׃ נאכדעם זיא נון דאזעלבזט אונגעפאהר צעהן יאהרע געוואהנט׃ (ה) שטארבען אויך דיזע ביידע, מחלון אונד כליון, אונד דיא פרויא בליב נור נאך אללין איבריג, פאן איהרען ביידען זאהנען אונד איהרעם מאננע׃ (ו) ענדליך מאכטע זיא זיך ווידער אויף, אונד איהרע שוויגערטאכטער מיט איהר, פאם דעם געפילדע מואב׳ז אבצורייזען׃ דען זיא האטטע דאזעלבזט פערנאמ־מען׃ דאס דער עוויגע זיין פאלק ווידער בעדאכט, אונד איהנען בראד געגעבען האבע׃ (ז) זיא צאג אלזא הינזוועג פאן דעם ארטע ווארין זיא ביז יעצט וואר, אונד איהרע צוואא שנירע מיט איהר׃ אלז זיא נון אויף דעם וועגע ווארען נאך דעם לאנדע יהודה צו׃ (ח) שפראך נעמי צו איהרען ביידען שנירען׃
קעהרט

רש"י

מר רות בתו של עגלון היתה׃ דבר אחר אפרתים בית לחם קרויה אפרת׃ (ג) איש נעמי׃ למה נאמר מכאן אמרו אין איש מת אלא לאשתו (ואמר איש נעמי כלומר לפי שהוא היה איש נעמי ושולט עליה והיא טעלה לו לכן פגעה בו מדת הדין ולא בה)׃ גם שניהם׃ מהו גם בתחלה לקו במעונם ומתו גמליהם ומקניהם ואחר כך מתו גם הם׃ (ז) ותצא מן המקום׃ למה נאמר הרי כבר נאמר ותשב משדי מואב ומהיכן תשוב אם לא תצא מן המקום שהיתה שם אלא מגיד שיציאת צדיק מן המקום ניכרת ועושה רושם פנה זיוה פנה הולה פנה הדרה פנה
עיר
שבתה של

אבן עזרא

בעבור שאמר אפרתים ואת המלה פעם היא ליחס המקום הנקרא אפרת ופעם אחת ממשפחת אפרים ואפרת שם אשת כלב בן חצרון ונקרא המקום על שמה כמו מצרים ולא יתכ׳ שיקחם מחלון וכליון אלו הנשים עד שנתגיירו והעד אל עמה ואל אלהיה׃ (ה) והשאר האשה׃ לבדה משני ילדיה ומאישה והזכירם הכתוב פי כן משפט כאשר יזכיר שני דברים יאמר על האחרון או הזכירם בעבור רוב מכאוביה על בניה שהיו בחורים כי אישה זקן מת׃ (ו) ותשב משדי מואב, במחשבת כמו וילכו ישראל עם בלק׃ (ח) עם המתים, הם בניה׃

קעהרט דאך אום אונד געהט צוריק, יערע צום הויזע איהרער מוטטער. דער עוויגע ערצייגע אייך זא פיל גוטע, אלז איהר רען פערשטארבנען אונד מיר ערצייגט האבט. (ט) דער עוויגע געבע, דאס איהר ווידער רוהע פינדעט, יערע אים הויזע איהרעז קינפטיגען עהעמאנז! נעמי קיסטע זיא, זיא אבער ערהובען איהרע שטימע, וויינטען. (י) אונד שפראכען: נין! וויר וואללען מיט דיר צו דיינעם פאלקע רייזען. (יא) יענע שפראך: קעהרט דאך צוריק! וואס וואללט איהר מיט מיר רייזען? האבע איך דען נאך זאהנע אין מיינעם לייבע, דאס זיא איינזם איערע מאנגער ווערדען קאנגמען? (יב) קעהרט דאך אום, מיינע טאכטער! געהט! איך בין נונמעהר ווארליך שאן צו אלט פיר איינען מאן. אונד ווען איך אויך זאגען וואללטע, מיר בלייבט נאך האפנונג, יא איך ווארע שאן דיזע נאכט איינעז מאנגעז, געבארלטע זאגאר שאן זאהנע. (יג) וואללט איהר דען זאלאנגע אויף זיא האררען, ביז זיא גראס ווערדען? וואללט

לֶכְנָה שֹׁבְנָה אִשָּׁה לְבֵית אִמָּהּ יַעֲשֶׂה יְהוָה עִמָּכֶם חֶסֶד כַּאֲשֶׁר עֲשִׂיתֶם עִם־הַמֵּתִים וְעִמָּדִי: (ט) יִתֵּן יְהוָה לָכֶם וּמְצֶאן מְנוּחָה אִשָּׁה בֵּית אִישָׁהּ וַתִּשַּׁק לָהֶן וַתִּשֶּׂאנָה קוֹלָן וַתִּבְכֶּינָה: (י) וַתֹּאמַרְנָה לָהּ כִּי־אִתֵּךְ נָשׁוּב לְעַמֵּךְ: (יא) וַתֹּאמֶר נָעֳמִי שֹׁבְנָה בְנֹתַי לָמָּה תֵלַכְנָה עִמִּי הַעוֹד־לִי בָנִים בְּמֵעַי וְהָיוּ לָכֶם לַאֲנָשִׁים: (יב) שֹׁבְנָה בְנֹתַי לֵכֶן כִּי זָקַנְתִּי מִהְיוֹת לְאִישׁ כִּי אָמַרְתִּי יֵשׁ־לִי תִקְוָה גַּם הָיִיתִי הַלַּיְלָה לְאִישׁ וְגַם יָלַדְתִּי בָנִים: (יג) הַלָּהֵן תְּשַׂבֵּרְנָה עַד אֲשֶׁר יִגְדָּלוּ הֲלָהֵן

יעש קרי תעגנה

רש"י

עיר וכן ויצא יעקב מבאר שבע (בראשית כ"ח): (יב) כי זקנתי מהיות לאיש. שאבא לו ואולד בנים ותבשלו להם מאיכם לאסורים לכם ואיכבה לאסרים להם מעוש תחת אחיו שלא הי' בעולמו מאיכה זקוקה ליבם לפי שלא היו למחלון וכליון קדושין בהן שבכריות היו ולא נתגיירו ועכשיו הן נאות להתגייר כמו שנאמר כי אתך נשוב לעמך ויעתה להיה לעם אחד: כי אמרתי יש לי תקוה. כי אפילו אמר לי לבי יש לי תקוה ליבא עוד ולדת בנים: וגם הייתי הלילה לאיש. ויותר איכן אפי' הרייתי הלילה זכרים: וגם ילדתי בנים. או אפי' כבר ילדתי בנים: (יג) הלהן תשברנה. בתמיה שיש להם תכבנה עד אשר יגדלו לשון שברו על ה' אלהיו (תהלים קמ"ו): תעגנה. לשון אסור כלא כמו עג עוגה ועמוד בתוכה ויש פותרין לשון עינוי ולא יתכן שאם כן היה

אבן עזרא

(ט) יתן יי לכם, נעל: (יא) העוד לי בנים, רבים מחברינו חשבו כי זאת התשובה על המכחישים ולא ידעו כי אבותינו העתיקו כי הייבום לאחים מן האב ולא מן האם רק אמרה להם אילו היו לי בנים כמעט הייתי נותנת אותם לכם תחת המתים וחזת דרך חיבוב ולא על דרך ייבו': (יג) הלהן השברנה, הנו"ן תחת הת"ם והסך כי מר לי מאד מאכם והמה גם

בית

תֵּעָגֵנָה לְבִלְתִּי הֱיוֹת לְאִישׁ וַיֹּ֫
בְנֹתַי כִּי־מַר־לִי מְאֹד מִכֶּם כִּי־
יָצְאָה בִי־יַד יְהוָה׃ (יד) וַתִּשֶּׂנָה
קוֹלָן וַתִּבְכֶּינָה עוֹד וַתִּשַּׁק
עָרְפָּה לַחֲמוֹתָהּ וְרוּת דָּבְקָה־
בָּהּ׃ (טו) וַתֹּאמֶר הִנֵּה שָׁבָה
יְבִמְתֵּךְ אֶל־עַמָּהּ וְאֶל־אֱלֹהֶיהָ שׁוּבִי
אַחֲרֵי יְבִמְתֵּךְ׃ (טז) וַתֹּאמֶר
רוּת אַל־תִּפְגְּעִי־בִי לְעָזְבֵךְ לָשׁוּב
מֵאַחֲרָיִךְ כִּי אֶל־אֲשֶׁר תֵּלְכִי
אֵלֵךְ וּבַאֲשֶׁר תָּלִינִי אָלִין עַמֵּךְ
עַמִּי וֵאלֹהַיִךְ אֱלֹהָי׃ (יז) בַּאֲשֶׁר
תָּמוּתִי אָמוּת וְשָׁם אֶקָּבֵר כֹּה
יעשה

וואָלל־ט איהר איך איהרענטוועגען
ענטזאָגען, איינעז אַנדערן מאַננעז צו
ווערדען? ניכט דאָך, מיינע טאָכטער!
עז ווירדע מיר איערנטוועגען ערזט
זערהר שמערצהאַפט זיין, דאַס דיא
הַאַנד דעז עוויגען מיך געטראָפען.
(יד) זיא ערהובען זעמטליך איהרע
שטיממע אונד וויינטען אַבערמאַלן.
דאַרויף קיסטע ערפה איהרע שוויגער-
מוטטער (צום אַבשידע), רות אָבער
וויך ניכט פאָן איהר. (טו) דאַ שפּראַך
נעמי: זיהע, דיינע שוואָגרין רייזט
ווידער צו איהרעם פאָלק אונד איהרען
גאָטטערן צוריק, געהע איהר דאָך נאַך.
(טז) רות אַנטוואָרטעטע: דרינגע דאָך
ניכט זאָ זעהר אין מיך, דאַס איך דיך
פערלאַסען אונד פאָן דיר רייזען זאָלל.
דען נור וואָ דוא בלייבזט, דאַ בלייב
איך אויך; דיינע נאַטציאָן איזט נון
אויך מיינע נאַטציאָן, אונד דיין גאָטט
אויך מיין גאָטט! (יז) וואָ דוא שטערבען
ווירזט, ווילל איך אויך שטערבען, אונד דאָרט בעגראַבען ווערדען. דער

רש"י

היה לו ליבקר הכו"ן דגם אז לכתוב שכי מוכי"ן: כי יצאה בי יד ה'. אמר רבי לוי כל מקום שנאמר יד ה' מכת דבר היא ובכאן אב לכולם הנה יד ה' הויה (שמות ט'): (טו) הנה שבה יבמתך. זה טעמו לעולה תחת השי"ן לפי שהוא ל' עבר ובנקבר היא שבה (אסתר ב') טעמו למטה בבי"ת לפי שהוא לשון הווה וכן כל כיוצא בהם: (טז) אל תפגעי בי. אל תפצרי בי: כי אל אשר תלכי אלך. מכאן אמרו רבותינו ז"ל גר שבא להתגייר מודיעים לו מקצת עונשים שאם בא לחזור בו יחזור ומתוך דבריה של רות אתה למד שאמרה לה נעמי אסור לנו לצאת חוץ לתחום בשבת אמרה לה באשר תלכי אלך. אסור לנו להתייחד נקבה עם זכר שאינה אישה אמרה באשר תלוני אלין. עמנו מובדלים משאר עמים בשש מאות ושלש עשרה מצות עמך עמי. אסור לנו עבודת אלילים אלהיך אלהי. ארבע מיתות נמסרו לבית דין באשר תמותי אמות שכי

אבן עזרא

בית לחם. מלת תשברנה דביקה עם אות למ"ד או עם מלת אל כמו עיני כל אליך ישברו: תעגנה, מדברי כפעל יחין לו חבר: לבלתי היות לאיש, היות כל אחת מהן לאיש כמו ויתלו שניהם על עץ: אל בנותי, כלומר אל תלכנה עמי: כי יצאה בי, גזירת השם שיצא מלפניו או שהיתה ממסרת ויצאה בי עד שנראתה: יד ה', כי מכה ביד היא כלשון בני אדם דומה הכתוב: (טו) שבה יבמתך, מגזרת יבמה כבר פירשנוה בתורה: אל עמה ואל אלהיה, לעד שהתגיירו: (טז) אל תפגעי בי, הטעם פיוס ולעולם הוא דבוק עם אות בי"ת כמו ופגעו לי בעפרון ואין מלה זרה רק לא אפג' אדם ובמקומה אפרשנה: עמך עמי, לעולם

יַעֲשֶׂה יְהוָה לִי וְכֹה יֹסִיף כִּי
הַמָּוֶת יַפְרִיד בֵּינִי וּבֵינֵךְ׃
(יח) וַתֵּרֶא כִּי־מִתְאַמֶּצֶת הִיא
לָלֶכֶת אִתָּהּ וַתֶּחְדַּל לְדַבֵּר
אֵלֶיהָ׃ (יט) וַתֵּלַכְנָה שְׁתֵיהֶם
עַד־בּוֹאָנָה בֵּית לָחֶם וַיְהִי
כְּבֹאָנָה בֵּית לָחֶם וַתֵּהֹם כָּל־
הָעִיר עֲלֵיהֶן וַתֹּאמַרְנָה הֲזֹאת
נָעֳמִי׃ (כ) וַתֹּאמֶר אֲלֵיהֶן אַל־
תִּקְרֶאנָה לִי נָעֳמִי קְרֶאן לִי
מָרָא כִּי־הֵמַר שַׁדַּי לִי מְאֹד׃
(כא) אֲנִי מְלֵאָה הָלַכְתִּי וְרֵיקָם
הֱשִׁיבַנִי יְהוָה לָמָּה תִקְרֶאנָה לִי
נָעֳמִי וַיהוָה עָנָה בִי וְשַׁדַּי הֵרַע
לִי

דער עוויגע שטראַפע מיך אונאויפהאָר־
ליך, ווען זעלבוט דער טאָדט מיך פאָן
דיר טרענגען זאָלל! (יח) אַלז נון
נעמי זאַה, דאַס זיא זאָ פעזט ענט־
שלאָסען מיט איהר צו רייזען, האָרטע
זיא אויף מעהר מיט איהר דאַפאָן צו
שפּרעכען. (יט) אונד זיא רייזטען אַלזאָ
צוזאַממען בין נאַך בית לחם. אַלז
זיא דאַזעלבוט אַנקאַמען שטוינטען
אַללע שטאַדטלייטע איבער זיא, אונד
מאַן שפּראַך, דיזעז זאָלל נעמי זין?
(כ) זיא אַבער אַנטוואָרטעטע איהנען:
אָ נענגט מיך ניכט מעהר נעמי (דיא
פערגנינגטע), נענגט מיך פילמעהר
מרא (דיא בעטריבטע), דען דער
אַללמאַכטיגע האַט מיך זעהר בעטריבט,
(כא) פאָלל נונג איך פאָן היר וועג.
אונד לעער בראַכטע דער עוויגע מיך
צוריק, וויא קאָנגט איהר מיך נאָך
נעמי נענגען, דאַ דער עוויגע מיר זאָ
פיל עלענד, דאַ דער אַללמאַכטיגע מיר
זאָ פיל אונגליק צוגעשוקט

רש"י

שני קברים כמסרו לבית דין אחד לנפקלין והשרפין ואחד לנהרגין ונחנקין אמרה לה הס
לקבר: (יז) כה יעשה ה' לי. כאשר התחיל להרע שיבאה בי ידו להמית אישי וילדי ונכסי:
וכה יוסיף. אם יפריד בוני ובינך כי אם המות: (יח) ותחדל לדבר אליה. מבאן אמרו
אין מרבין עליו ואין מדקדקין עליו: (יט) ותלכנה שתיהן. אמר ר' אבהו בא וראה כמה
חביבים הגרים לפני הקב"ה כיון שנתנה דעתה להתגייר השוה אותה הכתוב לנעמי: ותהם
כל העיר. נעשית הוויה כל העיר כולם נתקבצו לקטר אשתו של בועז שאתה בו ביום:
הזאת נעמי. ה"א נקודה חטף מפני שהי' בתחילה הזאת כעמי ארגילה לגאת בגבים ונפרדים
חזיתם מה עלתה לה על אשר יגאתה לחיבה לאחרן: (כא) מלאה הלכתי. בעושר ובנים
ד"א שהיתה משוברת: ענה בי. העיד עלי שהרשעתי לפניו. ד"א ענה בי מדת הדין כמו
ועב'

אבן עזרא

לעולם לא לעזוב תורת ישראל וייחוד השם: (יח) מתאמצת, חזקנין התפעל: (יט) ותהם,
חבנין נפעל מפעלי הכפל: הזאת נעמי, כי אלילך זאשתו היו מגדולי ישראל: (כ) אל
תקראנה לי נעמי קראן לי מרא, אע"פ שהוא כתוב בא"ל"ף בא כדרך בעלי הה"ת הנעלם
נכוף אל"ף מרא תחת ה"א וכמוהו כעגלה דשה על דעת ר' יהוד' ולפי דעתי הטעם דבר תמנת
והיר הכך תענות והטעם הוא המאכל המתוק: (כא) מלאה, בבנים ומתון: וה' ענה
בי, יש אומרים יגזרת לענות מפני ולפי דעתי שהוא מגזרת לא תענה ברעך כטעם תחזה
עדיך נגדי: ושדי הרע לי, כמו כנע וכמוהו ובורא רע אם הרע לי על מעלי אם על דרך אמן
בני

לִי׃ (כב) וַתָּשָׁב נָעֳמִי וְרוּת הַמּוֹאֲבִיָּה כַלָּתָהּ עִמָּהּ הַשָּׁבָה מִשְּׂדֵי מוֹאָב וְהֵמָּה בָּאוּ בֵּית לֶחֶם בִּתְחִלַּת קְצִיר שְׂעֹרִים׃

ב (א) וְלִנְעֳמִי מֹדַע לְאִישָׁהּ אִישׁ גִּבּוֹר חַיִל מִמִּשְׁפַּחַת אֲלִימֶלֶךְ וּשְׁמוֹ בֹעַז׃ (ב) וַתֹּאמֶר רוּת הַמּוֹאֲבִיָּה אֶל נָעֳמִי אֵלְכָה נָּא הַשָּׂדֶה וַאֲלַקְטָה בַשִּׁבֹּלִים אַחַר אֲשֶׁר אֶמְצָא חֵן בְּעֵינָיו וַתֹּאמֶר לָהּ לְכִי בִתִּי׃ (ג) וַתֵּלֶךְ וַתָּבוֹא וַתְּלַקֶּט בַּשָּׂדֶה אַחֲרֵי הַקֹּצְרִים וַיִּקֶר מִקְרֶהָ חֶלְקַת הַשָּׂדֶה לְבֹעַז אֲשֶׁר

מודע קרי ממשפחת

צוגעשיקט האט ? (כב) אלזא וואר נעמי מיט איהרער שוויגערטאכטער, דיא מואביטרין רות, פאן דעם געפילדע מואב'ז ווידער צוריק געקעהרט; אונד זיא לאנגטען צו בית לחם אן, עבען אלז דיא גערזטען אערנדטע אנגינג.

ב (א) נון האטטע נעמי איינען פריינד פאן איהרעם מאנגע, איינען עדלען בידערמאן, אויז דער פאמיליע אלימלך'ז, דעסען נאמען בועז וואר. (ב) איינזט שפראך דיא מואביטרין רות צו נעמי, ערלוובע מיר דאס איך אויף'ז פעלד געהע אונד אערען אויפלעזע הינטער איינעם הער, בייא וועלכעם איך גונזט פינדען ווערדע, יענע אנטוואָרטעטע, געהע נור מיינע טאכטער. (ג) זיא גינג אלזא הינוועג, קאם אויף איין פעלד אונד זוכטע אויף וואז הינטער דען שניטטערן אבפיעל, דאס טראף עז זיך, דאס זיא אין איין שטיק אקקער געראטהען וואר, וועלכעז דעם בועז אויז דער פאמיליע

רש"י

ועכ' נאון ישראל (הושע ה') : (כב) בתחל' קציר שעורים • בקצירת העומר הכתוב מדבר :

ב (א) מודע • קרוב בן אחיו של אלימלך היה אמרו רבותיכו ז"ל אלימלך ומלמון אבי בועז ופלוני אלמוני הגואל ואבי נעמי כולם בני נחשון בן עמינדב היו ולא הועיל להם זכות אבותם בגלותם מהארץ לאוכה לארץ : (ב) אלכה נא השדה • לאחד מגדות אבני העיר אחרי אחד מהם אשר אמצא חן בעיניו שלא יגער בו : ואלקטה בשבלים אחר אשר אמצא חן בעיניו • אחר מי אשר אמצא חן בעיניו : (ג) ותלך ותבא ותלקט בשדה • מגיעו במקרה רות עד לא אזלת אתת שהוא אומר ותבא ואחר ותלקש שלא שהיתה מסמכת הדרכים קודם שנכנסה לשדה והלכה ובאה וחזרה לעיר כדי לעשות סימנים וציונים שלא תטעה בשבילים ותדע לשוב :

ויקר

אבן עזרא

בני אדם דבר הכתוב והוא הנכון : (כב) ה"א השבה ה"א הדעת כמו הנמצא פה, וטעם ותשב נעמי פעם אחרת לדבק הזמן שבאו בתחלת קציר שעורים בעבור לקוטי רות :

ב (א) מודע, קרת ידוע כמו ומודע לביכה תקרא, לאישה מאת איש והנה הלמ"ד כמו אמרי לי אחי הוא : בועז, אמרו רבותיכו ז"ל שהוא אבצן שהיה שופט את ישראל : (ב) אחר אשר אמצא חן בעיניו, יש אומרים כי הוא"ו שב אל בועז הנזכר והטעם אולי היה ולפי דעתי שהוי"ו שב אל בעל השדה ואם לא נזכר בעבור ויקר מקרה וטעמו כן הוקרה :

(ד) ה'

פאַמיליע אלימלך'ז געהאָרטע • (ד) אונד
זיהע! עז קאָם אויך בועז אויז בית לחם •
ער שפּראַך צו דען שניטטערן: דער
עוויגע זייא מיט אייך! זיא ערווידערטען:
גאָטט זעגגע דיך! (ה) בועז פּראַגטע
דען דינער, דער איבער דיא שניטטער
געזעצט וואַר, וועם געהאָרט יענעז מאָדלן
אַן? (ו) דער דינער, דער איבער דיא שניט-
טער געזעצט וואַר, אַנטוואָרטעטע: עז איזט
דאָז מואבּיטישע פרויענצימער, וועלכעז
מיט דער נעמי פאָם געפילדע מואב'ז
צוריק געקאָממען • (ז) זיא האָטטע
(צו מיר) געזאָגט: ליבער! לאָס מיך
דאָך בייא דען גאַרבען אויפזוכען, אונד
זאַממעלן, וואָז הינטער דען שניטטערן
ליגען בלייבט • זאָ קאָם זיא דען הער,
אונד שטונד היר פאַן דעז טאָגעז אָנ-
ברוך אַן בז יעצט; זיא רוהט איצט
נור איין ווענג אין דעם הויזע אויז •
(ח) דאָ שפּראַך בועז צו רות, האָזט
דוא עז גער־הערט, מיינע טאָכטער!
געהע יאָ ניכט אויף איין אַנדערז פעלד
אָערען אויפזוזוכען; דוא ברויכט אויך
נאָר ניכט פאָן דיר הינוועג צו געהן,
זאָנדערן קאָנגגוט דיך נור איממער זאָ
צו

מִמִּשְׁפַּחַת אֱלִימֶלֶךְ: (ד) וְהִנֵּה־
בֹעַז בָּא מִבֵּית לָחֶם וַיֹּאמֶר
לַקֹּצְרִים יְהוָה עִמָּכֶם וַיֹּאמְרוּ
לוֹ יְבָרֶכְךָ יְהוָה: (ה) וַיֹּאמֶר
בֹּעַז לְנַעֲרוֹ הַנִּצָּב עַל־הַקֹּצְרִים
לְמִי הַנַּעֲרָה הַזֹּאת: (ו) וַיַּעַן
הַנַּעַר הַנִּצָּב עַל־הַקֹּצְרִים
וַיֹּאמַר נַעֲרָה מוֹאֲבִיָּה הִיא
הַשָּׁבָה עִם־נָעֳמִי מִשְּׂדֵי מוֹאָב:
(ז) וַתֹּאמֶר אֲלַקֶּטֶת־נָא
וְאָסַפְתִּי בָעֳמָרִים אַחֲרֵי
הַקֹּצְרִים וַתָּבוֹא וַתַּעֲמֹד מֵאָז
הַבֹּקֶר וְעַד־עַתָּה זֶה שִׁבְתָּהּ
הַבַּיִת מְעָט: (ח) וַיֹּאמֶר בֹּעַז
אֶל־רוּת הֲלֹא שָׁמַעַתְּ בִּתִּי אַל-
תֵּלְכִי לִלְקֹט בְּשָׂדֶה אַחֵר וְגַם
לֹא־תַעֲבוֹרִי מִזֶּה וְכֹה תִדְבָּקִין
עִם

רש"י

ויקר מקרה • לבא בחלקת השדה אשר לבועז: (ה) למי הנערה הזאת • וכי דרכו של בועז
לשאול בכשים אלא דברי לגיעות וחכמה הלזה כה שתי שבלים לקשה אלא איזה לקשה והיתה
מלקטת עומדת מעומד ומוכבת מיושב כדי שלא תשחה: (ו) השבה עם נעמי • השבים למעלה
תחת השי"ן למי שהוא לשון עבר ואינה לשון פועלת: (ז) ותאמר • בלבה: אלקטה נא • לקש
השבלים

אבן עזרא

(ד) ה' עמכם, לעזור אתכם בעבור שהם עושים: יברכך ה', שיתן ברכה בקציר:
(ה) למי הנערה הזאת, מסב שהיא אשת איש אולי שאל את הנער כי לא לבושה כלבוש
ארלה גם הטורות משתני' בעבור האויר ודרך הדרש יאמר: (ז) ותבא ותעמד, שתעמוד
תמיד בברכה ולא בדבר אחר שלא יתעסקה בעבור יפיה: זה שבתה הבית מעט, זמן מועט,
ומכתה מישבה, ושעם בית כמו סוכה: (ח) לא תעבורי, בשורק תחת חולם כמו ישכישו
הם והיא מלה זרה בעבור היותה מלרע אולי היתה כן בעבור שאינו בשקוס שוכרת, וט"ן
תדבקין נוסף: (ט) וצמית, בא כבעלי הה"א נסוף: (יא) הגד הגד לי, פועל שלא נקרא
עם

עִם־נַעֲרֹתָי׃ (ט) עֵינַיִךְ בַּשָּׂדֶה
אֲשֶׁר־יִקְצֹרוּן וְהָלַכְתְּ אַחֲרֵיהֶן
הֲלוֹא צִוִּיתִי אֶת־הַנְּעָרִים
לְבִלְתִּי נָגְעֵךְ וְצָמִת וְהָלַכְתְּ אֶל־
הַכֵּלִים וְשָׁתִית מֵאֲשֶׁר יִשְׁאֲבוּן
הַנְּעָרִים׃ (י) וַתִּפֹּל עַל־פָּנֶיהָ
וַתִּשְׁתַּחוּ אָרְצָה וַתֹּאמֶר אֵלָיו
מַדּוּעַ מָצָאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ
לְהַכִּירֵנִי וְאָנֹכִי נָכְרִיָּה׃ (יא) וַיַּעַן
בֹּעַז וַיֹּאמֶר לָהּ הֻגֹּד הֻגַּד לִי כֹּל
אֲשֶׁר־עָשִׂית אֶת־חֲמוֹתֵךְ אַחֲרֵי
מוֹת אִישֵׁךְ וַתַּעַזְבִי אָבִיךְ
וְאִמֵּךְ וְאֶרֶץ מוֹלַדְתֵּךְ וַתֵּלְכִי
אֶל־עַם אֲשֶׁר לֹא־יָדַעְתְּ תְּמוֹל
שִׁלְשֹׁם׃ (יב) יְשַׁלֵּם יְהוָה פָּעֳלֵךְ
וּתְהִי מַשְׂכֻּרְתֵּךְ שְׁלֵמָה מֵעִם
יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר־בָּאת
לַחֲסוֹת תַּחַת־כְּנָפָיו׃
(יג) וַתֹּאמֶר אֶמְצָא־חֵן בְּעֵינֶיךָ
אֲדֹנִי כִּי נִחַמְתָּנִי וְכִי דִבַּרְתָּ
עַל לֵב שִׁפְחָתֶךָ וְאָנֹכִי לֹא
אֶהְיֶה כְּאַחַת שִׁפְחֹתֶיךָ׃

וַיֹּאמֶר

צו מיינען מאָגדען האַלטען • (ט) זאָ־
באַלד דוא נור זיהזט, דאַס מאַן וואָ
אויף דעם פעלדע שניידעט, זאָ געהזט
דוא איהנען נאַך • איך האַבע שאָן דען
דינזטען אַנבעפאָהלען, דאַס מאַן דיר
ניכט צו ליידע טהון זאָלל; אונד ווען
דוא דורזט האַזט, זאָ געהע נור פרייא
צו דען געראָטהען, אונד טרינקע פאָן
דעם וואָרוויז דיא דינזטען שאָפפען •
(י) רות פיעל אויף איהר אַנגעזיכט
נידער, וואַרף זיך צור ערדע הין אונד
שפראַך, וואָדורך האַבע איך דיזע גע־
נאַדע פערדינט • דאַס דוא מיך זאָ
גיטיג אויפנימזט • דאַ איך היר דאָך
פרעמד בין • (יא) בועז אַנטוואָרטעטע
איהר אונד שפראַך: עז איזט מיר שאָן
אַללעז ערצאָהלט וואָרדען, וואַז דוא
פיר דיינע שוויגערמוטטער, נאַך דיינעז
מאַנעז טאָדע געטהאַן האַזט, דאַ דוא
איהרענטוועגען פאַטער, מוטטער, דיין
גאַנצעז פאַטערלאַנד פערליסעזט, אונד
צו איינעם פאָלקע איבערגינגזט, דאַז
דוא פאָרהער ניכט געקאַננט • (יב) דער
עוויגע ווירד דיר דיזע טהאַט פערגעל־
טען, פאָלשטאַנדיג ווירד דיין לאָהן
זיין פאָן איהם, דען עוויגען, דען גאָטט
ישראל'ז, אונטער דעסען פליגעל דוא
שוטץ געזוכט האַזט! (יג) זיא שפראַך,
לאַס מיך נור פערנער גענאַדע פינדען
אין דיינען אויגען, מיין הערר! דוא
האַזט מיר טראָזט, דוא האַזט דיינער
מאַגד מוטה איינגעפלאָסט, דיא איך
ניכט איינמאַל איינער דיינער שקלאַווינ־
נען גלייך בין •

אַלז

רש"י

הכלים: ומספתי בעמרים: שכחה של עמרים: (ט) וצמית והלכת אל הכלים • ואם תצמא אל תלכי מלכת ולשתות מכלי המים אשר ישאבון הנערים: (יג) לא אהיה כאחד שפחתך • איני

אבן עזרא

שם טעלו: אשר לא ידעת, לדור עמהם: (יב) משכרתך, כמו מתכונת הלבנים והוא שם

(יד) וַיֹּאמֶר לָהּ בֹּעַז לְעֵת הָאֹכֶל
גְּשִׁי הֲלֹם וְאָכַלְתְּ מִן־הַלֶּחֶם
וְטָבַלְתְּ פִּתֵּךְ בַּחֹמֶץ וַתֵּשֶׁב
מִצַּד הַקֹּצְרִים וַיִּצְבָּט־לָהּ קָלִי
וַתֹּאכַל וַתִּשְׂבַּע וַתֹּתַר:
(טו) וַתָּקָם לְלַקֶּט וַיְצַו בֹּעַז אֶת־
נְעָרָיו לֵאמֹר גַּם בֵּין הָעֳמָרִים
תְּלַקֵּט וְלֹא תַכְלִימוּהָ: (טז) וְגַם
שֹׁל־תָּשְׁלוּ לָהּ מִן־הַצְּבָתִים
וַעֲזַבְתֶּם וְלִקְטָה וְלֹא תִגְעָרוּ־
בָהּ: (יז) וַתְּלַקֶּט בַּשָּׂדֶה עַד־
הָעָרֶב וַתַּחְבֹּט אֵת אֲשֶׁר־
לִקָּטָה וַיְהִי כְּאֵיפָה שְׂעֹרִים:
(יח) וַתִּשָּׂא וַתָּבוֹא הָעִיר וַתֵּרֶא
חֲמוֹתָהּ אֵת אֲשֶׁר־לִקָּטָה
וַתּוֹצֵא וַתִּתֶּן־לָהּ אֵת אֲשֶׁר־
הוֹתִירָה

(יד) אַלז עז צייט צום עסען וואַר, שפּראַך בועז צו איהר, קאָמטע הער־ביא, אונד איס מיט, דוא קאָנגט אויך דיין כראָד אין עסיג איינטונקען. זיא זעצטע זיך נעבען דיא שניטטער הין, מאַן לעגטע איהר געראָזטעסז זאַנגען־מעהל פאָר, זיא אָס, וואורדע זאַטט, אונד האַטטע נאָך איבריג. (טו) נאָך־דעם זיא ווידער אויפגעשטאַנדען, איס פעלדע צו זוכען, בעפאַהל בועז זיינען דינערן אונד שפּראַך: לאַסט זיא אויך צווישען דען גאַרבען הערום זוכען, אונד בעשאַמט זיא ניכט דאַריבער. (טז) איהר קאָנגט אויך איהרענטוועגען, אייך זאָגאַר עטוואַז פאָן דען קליינערן גאַרבען דזור פערגעסען מאַכען, אונד זיא זאָלכעז אויפזוכען לאַסען, דאַס זיא יאָ ניכאַנד דאַרט אָנרעדע! (יז) זיא לאָז אַלזאָ אין דעם פעלדע אויף ביז גען אָבענד, אונד אַלז זיא הערנאַך אויז־שלוג וואַז זיא געזאַממעלט האַטטע, וואַר עז ביגאַהע איינע איפה גערזטען. (יח) זיא נאַם זאָלכעז אויף, גינג דאַמיט אין דיא שטאַדט, אונד איהרע שוויגער־מוטטער בעשויאַטע וואַז זיא אויפגעזוכט האַטטע. זיא צאָג אויך הערפאָר, וואַז זיא, נאַכדעם זיא זאַטט וואָרדען, פאָן

רש"י

לאכל תשובה כלחת מן הפתות שלך: (יד) ושבלת פתך בחומץ. מכאן שהחומץ יפה לשרב: ויצבט לה קלי. ויושט לה ולתן לו דמיון בעקרת תלת כלשון ויצבט לחוריים ותוך ובית הלבישה: (טו) וגם של תשלו. שכח תשכחו עשו עבמיכם כאלו לתם מוכחים תרגום של שגגה שלותא וכן על הסל (שמואל ב' ו'). ד"ל לשון כי של זיתך (בפרשת כי תבא): לבתים. עמרים קטנים וים

אבן עזרא

שם מן הבנין הכבד הנוסף בעבור הי"ס: (יג) ואנכי לא אהיה, לאינני ראויה להיו' כלחת שפחותיך: (יד) בחומץ, בעבור המוס: והותר, בעבור סיף פסוק כאו זכור מלחמה של תוסף: ויצבט, לתן לו מנה ופירושו כמו פתיבה: (טו) של תשלו, מגזרת שלל ים לומרים כמו שגגה מן על הסל: (יז) ויהי כאיפה שעורים, פעם לחת שאלני מה טעם כאיפה שעורים לתרתי לו לתן טעם לשאלה הזאת כי הכתוב ספר מה היה לו נקלותי בעיניו ויאמר לי כי ים לו טעם ולאני הקרשתי משנו ולא שאלתיו. והנה כל כיום לחר ולאמר לי כי ים לו טעמים הרבה הלחד שרלתה רות בדרך נבולה כי עתיד היה לחד מגביה להעגיל עעוד על סם בעלה

ועשם

הוֹתִרָה מִשָּׁבְעָה׃ (יט) וַתֹּאמֶר
לָהּ חֲמוֹתָהּ אֵיפֹה לַקַּטְתְּ הַיּוֹם
וְאָנָה עָשִׂית יְהִי מַכִּירֵךְ בָּרוּךְ
וַתַּגֵּד לַחֲמוֹתָהּ אֵת אֲשֶׁר־
עָשְׂתָה עִמּוֹ וַתֹּאמֶר שֵׁם הָאִישׁ
אֲשֶׁר עָשִׂיתִי עִמּוֹ הַיּוֹם בֹּעַז׃
(כ) וַתֹּאמֶר נָעֳמִי לְכַלָּתָהּ בָּרוּךְ
הוּא לַיהוָה אֲשֶׁר לֹא־עָזַב
חַסְדּוֹ אֶת־הַחַיִּים וְאֶת הַמֵּתִים
וַתֹּאמֶר לָהּ נָעֳמִי קָרוֹב לָנוּ
הָאִישׁ מִגֹּאֲלֵנוּ הוּא׃
(כא) וַתֹּאמֶר רוּת הַמֹּאֲבִיָּה
גַּם׃ כִּי־אָמַר אֵלַי עִם־הַנְּעָרִים
אֲשֶׁר־לִי תִּדְבָּקִין עַד אִם־כִּלּוּ
אֵת כָּל־הַקָּצִיר אֲשֶׁר־לִי׃
(כב) וַתֹּאמֶר נָעֳמִי אֶל־רוּת כַּלָּתָהּ
טוֹב בִּתִּי כִּי תֵצְאִי עִם־נַעֲרוֹתָיו
ולא

פֿאָן איהרעם עסען איבריג האַטטע,
אונד גאַב עז איהר׃ (יט) דאַ שפּראַך
איהרע שוויגערמוטטער, וואָ האַזט דוא
דען הייטע אויפֿגעלעזען? וואָ געזאַמ=
מעלט? אָ דאַס ער געזעגנעט זייא, דער
דיך זאָ פֿריינדליך אויפֿגענאָממען! דאַ=
רויף זאַגטע זיא איהרער שוויגער=מוט=
טער, בייא וועם זיא געזאַממעלט,
שפּראַך נעמליך: דער מאַן,
בייא וועלכעם איך הייטע גע=
זאַממעלט האַבע, הייסט בועז׃
(כ) דאַ זאַגטע נעמי צו איהרער
שוויגערטאָכטער: געזעגנעט זייא ער
פֿאָם עוויגען, דאַ ער זיינע גיטע וועדער
דען לעבענדיגען, נאָך דען טאָדטען
ענטציהט! נעמי פֿודר פֿאָרט, אונד
שפּראַך: דער מאַן געהט אונז נאָה=
אַן; ער איזט איינער אונזערער נאָכזטען
בלוטז פֿריינדע׃ (כא) דיא מואביטרין
רות שפּראַך, יאַ ער זאַגטע מיר אויך,
האַלטע דיך נור זאָ לאַנגע בייא מיינען
דינזטען׃ ביז זיא מיט מיינער אָערנדטע
פֿאָללייג צו ענדע זינד׃ (כב) יענע ער=
ווידערטע איהר: עז איזט אויך גוט פֿיר
דיך, מיינע טאָכטער! ווען דוא אימ=מער
מיט זיינען מאָדכען אויזגעהזט׃ דוא

רש"י

רש דוגמתו בלשון משנה מצאן נבתים לו כריכות (במסכת נדה מכיעת): (יט) יהי מכירך ברוך׃ בעל השלה שנשא וכתן לך פנים לנקט בשדהו: (כ) את החיים ואת המתים׃ מזן ומפרנס את החיים וכטפל בצורכי המתים:

מודעתנו

אבן עזרא

וטעם איפה כ"ו רמזים שהיו על העמוד וזה בגימטריא איפה ופירוש שעורים כמו שיעורים כמו שער בכפשו וטעם אחר ויהי שתי מלות ארמי' ועברית והיא כאשר ראתה שיתלה אבשלום שהוא מבכיה והנה כ"ף עם אל"ף רמז לשנות אבשלום במותו ואחר כך איפה שעריס לשון רבים בעבור היותו ככב עליו וטעם אחר כי תחלת אות כאיפה עם תחלת שעוריס הוא בגימטריא, יש, אבי דוד שהוא נדיק גמור אז שמח ויטב לבו בקרבו: (כ) ברוך ה' אשר לא עזב חסדו, לאות כי עשה חסד בתחלה עם אלימלך ועם בניו כי שופט היה: החיים, כעמי ורות: (כב) כי תצאי ללקוט עם נערותיו, ולא עם נעריו

דוא קאָנגנטעזט אין איינעם אַנדערן
אָקקער איבעל אויפגענאָממען ווערדען •
(כג) זיא הילט זיך אַלזאָ צו דען מאָר־
גען דעז בועז אום דאָרט גאַלעזע צו
האַלטען, ביז דיא גערזטען אונד וויט־
צען אָערנדטע פאָללזיג צו ענדע וואַר •
אַלזדאַן בליב זיא ווידער ביא איהרער
שוויגערמוטטער •

ג (א) נון שפראַך איהרע שוויגער־
מוטטער צו איהר: מיינע
טאָכטער • איך מאָכטע דיר גערנע
איינען רוהעאָרט זוכען, אַלזאָ עז דיר
וואָהל געהע • (ב) זיהע נון! אונזער
פריינד בועז, מיט דעסען מאָגדען דוא
צוזאַממען וואָרזט, דער שווינגט הייטע
נאַכט גערזטען אין דער טענגע •
(ג) וואַשע דיך אַלזאָ, זאַלבע דיך,
לעגע דיינע בעזטען קליידער אַן, אונד
געהע היינטער נאַך דער טענגע, לאַס
דיך אָבער פאָר דעם מאַנגע ניכט
זעהען, ביז ער מיט עסען אונד טרינ־
קען פאָללזיג פערטיג איזט • (ד) ווען
ער זיך נון נידערלעגען ווירד, זאָ
מערקע דיר דען אָרט, וואָ ער זיך הין־
לעגט, געהע הערנאַך הין, דעקקע איהם
צו פיסען אויף, אונד לעגע דיך אויך •
ער ווירד דיר וואָהל שאָן זאַגען, וואַ
דוא צו טהון האַזט • זיא

וְלֹא יִפְגְּעוּ־בָךְ בְּשָׂדֶה אַחֵר:
(כג) וַתִּדְבַּק בִּנְעָרוֹת בֹּעַז לְלַקֶּט
עַד־כְּלוֹת קְצִיר־הַשְּׂעֹרִים
וּקְצִיר הַחִטִּים וַתֵּשֶׁב אֶת־
חֲמוֹתָהּ:

ג (א) וַתֹּאמֶר לָהּ נָעֳמִי
חֲמוֹתָהּ בִּתִּי הֲלֹא
אֲבַקֵּשׁ־לָךְ מָנוֹחַ אֲשֶׁר יִיטַב־
לָךְ: (ב) וְעַתָּה הֲלֹא בֹעַז
מֹדַעְתָּנוּ אֲשֶׁר הָיִית אֶת־
נַעֲרֹתָיו הִנֵּה־הוּא זֹרֶה אֶת־גֹּרֶן
הַשְּׂעֹרִים הַלָּיְלָה: (ג) וְרָחַצְתְּ
וָסַכְתְּ וְשַׂמְתְּ שִׂמְלֹתַיִךְ עָלַיִךְ
וְיָרַדְתְּ הַגֹּרֶן אַל־תִּוָּדְעִי לָאִישׁ
עַד כַּלֹּתוֹ לֶאֱכֹל וְלִשְׁתּוֹת:
(ד) וְהָיָה בְּשָׁכְבוֹ וָדַעְתְּ אֶת־
הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִשְׁכַּב־שָׁם וּבָאת
וְגִלִּית מַרְגְּלֹתָיו וְשָׁכָבְתִּי וְהוּא
יַגִּיד לָךְ אֶת אֲשֶׁר תַּעֲשִׂין:
ותאמר

רש"י

ג (ב) מדעתנו • קרובינו: הנה הוא זורה • המון וכנוי"ר בלע"ז (בל"מ דורך זיפן):
הלילה • שהיה הדור פרוץ בגנבה וגזל והיה ישן בגורנו לשמור גורנו: (ג) ורחצת •
שטוף עצמות מלילים שלך: וסכת • לשון מלוח: ושמת שמלותיך • בגדים של שבת: וירדת
הגורן

אבן עזרא

לו טעמו עם הנערים אשר לי עם אחד מן הנערים שהוא נגב על הקוצרים והקוצרות: ולא
יפגעו בך, אנשים וכמהו רבים: (כג) ותשב את חמותה, כמו עם חמותה:
ג (א) מנוח, כי אין לאשה מנוחה עד שתכנס, ומלת מודעתנו זרה והתי"ו נוסף:
(ג) וסכת, שמן שים לו ריח טוב כי כן מנהג גדולי ישראל אנשים ונשים: ושמת שמלותיך
עליך, הטובות שלא היתה קינגר' נהן: (ד) מרגלותיו, כמו רגליו וכן בדניאל על כן
טעה

(ה) וַתֹּאמֶר אֵלֶיהָ כֹּל אֲשֶׁר־
תֹּאמְרִי׃ אֶעֱשֶׂה׃ (ו) וַתֵּרֶד
הַגָּרֶן וַתַּעַשׂ כְּכֹל אֲשֶׁר־צִוַּתָּה
חֲמוֹתָהּ׃ (ז) וַיֹּאכַל בֹּעַז וַיִּשְׁתְּ
וַיִּיטַב לִבּוֹ וַיָּבֹא לִשְׁכַּב בִּקְצֵה
הָעֲרֵמָה וַתָּבֹא בַלָּט וַתְּגַל
מַרְגְּלֹתָיו וַתִּשְׁכָּב׃ (ח) וַיְהִי
בַּחֲצִי הַלַּיְלָה וַיֶּחֱרַד הָאִישׁ
וַיִּלָּפֵת וְהִנֵּה אִשָּׁה שֹׁכֶבֶת
מַרְגְּלֹתָיו׃ (ט) וַיֹּאמֶר מִי־אָתְּ
וַתֹּאמֶר אָנֹכִי רוּת אֲמָתֶךָ
וּפָרַשְׂתָּ כְנָפֶךָ עַל־אֲמָתְךָ כִּי
גֹאֵל אָתָּה׃ (י) וַיֹּאמֶר בְּרוּכָה
אַתְּ לַיהוָה בִּתִּי הֵיטַבְתְּ חַסְדֵּךְ
אלי קרי ולא כתיב האחרון

(ה) זיא אַנטוואָרטעטע: וויא דוא מיר זאַגזט, זאָ ווערדע איך טהון. (ו) זיא גינג אַלזאָ הינאַב אין דיא שיינע, אונד טהאַט אויך אַללעז זאָ וויא דיא שוויגער־מוטטער איהר בעפאָהלען האַטטע. (ז) אַלז נון בועז געגעסען אונד גע־טרונקען, אונד רעכט פערגניגט וואַר, גינג ער הינין, אונד לעגטע זיך נעבען איינען דהויפען געטריידע נידער, דאַס קאַם זיא גאַנץ לייזע, דעקטע איהם צו פיסען אויף, אונד לעגטע זיך הין. (ח) וויא עז נון מיטטען אין דער נאַכט וואַר, ערשראַק דער מאַן זאָ זעהר, דאַס ער גאַנץ ערשיטטערט וואַרד. אַלז ער ענדליך מערקטע, דאַס עז איין פרויענציממער זייא, דאַז צו זייען פיסען ליגט. (ט) שפראַך ער: ווער ביזט דוא? זיא אַנטוואָרטעטע, איך בין דיינע מאַגד רות, דוא זאָללטעזט דיינע פליגעל איבער דיינע מאַגד אויי־ברייטען, דאַ דוא איין בלוטז פער־וואַנדטער ביזט. (דים ווילל זאָפיל זאַגען: נים מיך אַלז עהעפרויא אין דיינען שוטץ).

(י) ער שפראַך: אָ מיינע טאָכטער, דוא ביזט איינע געזעגנעטע דעז עוויגען! דיזע דיינע פראָממיגקייט איבערטריפט

רש"י

הגורן. וירדתי כתיב זכותי תרד עמך: אל תודעי לאיש. לבועז: (ו) ותרד הגורן ותעש. היא אמרה לה ורחצת וסכת ושמת שמלותיך עליך ואחר כך וירדת הגורן והיא לא עשתה כן אלא אמרה אם תרד כשאני מקושטת הפונע בי והרוגה אותי יאמר שאני זונה לפיכך ירדה בתחלה הגורן ואח"כ קשטה את עצמה כאשר צותה חמותה: (ז) וייטב לבו. עסק בתורה: ותבא בלט. בכחת: (ח) ויחרד האיש. כסבור שד הוא ונקש לזעוק והיא אחזתו ולפפת בזרועותיה. וילפת. ויאחז כמו וילפת שמשון (שופטים ט"ז): והנה אשה. כתן ידו על ראשה והכיר שהיא אשה: (ט) ופרשת כנפך. כנף בגדך לכסותי בעליתך והוא לשון כיסוי זין: כי גואל אתה. לגאול כחלת אישי כמו שכאמר ובא גואלו הקרוב אליו וגאל וגומר (ויקרא כ"ה) וחמותי ואני כריכות לאכור כחלתנו ועתה עליך לקנות קנה גם אותי עמה שיזכר שם המת על נחלתו כשאבא על השדה יאמרו זאת אשת מחלון: (י) מן הראשון. אשר עשית עם חמותך: ועתה

אבן עזרא

שעה המפרש כי הוא כסת יושב תחת הרגלים כמו טעם מראשותיו שיושב תחת הראש: (ו) צותה, כמו וכעשתה לרתה: (ח) וילפת, מבטין כפעל כמו ילפתו ארחו' דרכם והטעם עוות לכן וילפת שמשון ואיכנו כמו משוש והענין שנהפך מגל ל כד: והנה אשה, יתכן שאמרם לו לא תפקד וקול אשה לעולם כיכר לו היה אור הלבנה רב ורואה אותה שהיתה בלא זקן גם יוכל

אויבערטריפט נאָך דיא ערזטרע; דאָס
דוא געמליך דען יינגלינגען ניכט נאָך-
געהן ווילל־זט, וויא זייען אָרם אָדער
רייך. (יא) נון מיינע טאָכטער! לאָס
דיר ניכט באַנגע זיין. איך ווערדע
אַללעז פיר דיך טהון, וואָז דוא פער-
לאַנגזט, דען מיינע גאַנצע שטאַדט
וויים, דאָס דוא איינע בידרע פרויא
ביזט. (יב) אינדעם אָבער, אָב עז
שאָן וואָר איזט, דאָס איך איין פער-
וואַנדטר בין, זאָ איזט דאָך אויך נאָך
איינער דאָ, דער נאָהער פערוואַנדטע
איזט אַלז איך. (יג) בלייבע דאַהער
דיזע נאַכט היר, אונד מאָרגען זאָלל
עז זיך אויזצייגען. ווירד דיך יענער אַלז
פערוואַנדטר צור ערהע נעהמען, זאָ
איזט'ז גוט, ער מאָג דיך נעהמען.
ווילל ער דיך אָבער ניכט עהליכען. זאָ
ווערדע איך עז טהון, זאָ וואָר דער
עוויגע לעבט! ליגע נור היר ביז אַן
דען מאָרגען. (יד) זיא לאָג אַלזאָ צו
זיינען פיסען, ביז אַן דען פריהען
מאָרגען; שטאַנד אָבער שאָן אויף בעי-
פאָר נאָך איינער דען אַנדערן ער-
קענגען קאָנגטע (דען ער וואָללטע ניכט
האָבען, דאָס יעמאַנד ערפאָהרע דאָס דיזעז פרויענציממער אין דער שיינע
געוועזען זייא).

רש"י

(יב) ועתה כי אמנם. אם כתיב ולא קרי כלומר משמע ספק ודאי יש גואל קרוב ממני. (ס"א אם משמע ספק והוא ודאי). אמר רבי יהושע בן לוי שלמון ואלימלך ישוב לחיים היו ומהו חסד לחיות לאלימלך לעולם קורא תרס את דודו אחיו כענין שנאמר וישמע אחרס כי כשבה אחיו (בראשית י"ד) והלא אחרס דודו היה כך היה בועז לאלימלך בן אחיו קרובו של מחלון אבל שוב היה קרוב יותר: קרוב ממני. שהוא אח ואני בן אח: (יג) ליני הלילה. ליני בלא לים: כי ה'. אומרה לו בדברים אתה מוליאני קמן וכשבע לה שאינה מוליאה בדברים ויש מרבותינו אמרו ליצרו כשבע שהיה יצרו מקטרגו אתה פנוי ואיש פטור בא עליה וכשבע שלא יבא עליה אלא על ידי כשואין: (יד) ויאמר אל ידע. מוסב על ותקם בטרם יכיר הוא זה לקום כי אמר בלבו

אבן עזרא

יוכל להכירה בחלבושים: (ט) ופרשה, רמז לקחת לו לאשה: כי גואל אתה, כי כן משפט כל ישראל כי הגידה לה נעמה: (י) חסדך האחרון כן הראשון, שהיא עשתה חסד עם בעלה כאשר אמרה נעמי כי רחוק הוא שוב אל התגיירה: אם דל ואם עשיר, שהכל אוהבים אותך בעבור יופיך: (יא) אשת חיל, תפרשנו במשלי: (יב) אמנם, מ"ש יש אמנם גוסף

כמ"ש

(טו) וַיֹּאמֶר הָבִי הַמִּטְפַּחַת אֲשֶׁר־עָלַיִךְ וְאֲחֹזִי־בָהּ וַתֹּאחֶז בָּהּ וַיָּמָד שֵׁשׁ־שְׂעֹרִים וַיָּשֶׁת עָלֶיהָ וַיָּבֹא הָעִיר: (טז) וַתָּבוֹא אֶל־חֲמוֹתָהּ וַתֹּאמֶר מִי־אַתְּ בִּתִּי וַתַּגֶּד־לָהּ אֵת כָּל־אֲשֶׁר עָשָׂה־לָהּ הָאִישׁ: (יז) וַתֹּאמֶר שֵׁשׁ־הַשְּׂעֹרִים הָאֵלֶּה נָתַן לִי כִּי אָמַר אֵלַי אַל־תָּבוֹאִי רֵיקָם אֶל־חֲמוֹתֵךְ: (יח) וַתֹּאמֶר שְׁבִי בִתִּי עַד אֲשֶׁר תֵּדְעִין אֵיךְ יִפֹּל דָּבָר כִּי לֹא יִשְׁקֹט הָאִישׁ כִּי־אִם־כִּלָּה הַדָּבָר הַיּוֹם:

ד (א) וּבֹעַז עָלָה הַשַּׁעַר וַיֵּשֶׁב שָׁם וְהִנֵּה הַגֹּאֵל עֹבֵר אשר

אלי קרי ולא כתיב

(טו) ער שפּראַך: האַלטע דאַז טוך הער, וועלכעז דוא אַן דיר האַזט, אונד פּאַסע דאַראַן, זיא הילט עז הין, ער מאַס זעקז מאַס גערזטען, טהאַט זיא הינין, אונד גינג היראויף אין דיא שטאַדט. (טז) אַלז נון רות צו איהר שוויגערמוטטער קאַם, זאַגטע דיזע וויא שטעהט עז מיט דיר, מיינע טאָכ־טער? דאַ ערצעהלטע זיא איהר אַללעז וואַז דער מאַן פּיר זיא צו טהון פּערשפּראָכען האַבע. (יז) אונד שפּראַך פּערנר: דיזע זעקז מאַס גערז־טען גאַב ער מיר אויך; דען ער זאַגטע צו מיר, דוא זאָללזט ניכט מיט לעערער האַנד צו דיינער שוויגערמוטטער צוריק קאָממען. (יח) יענע ערווידערטע, זייא נון רוהיג מיינע טאָכטער! ביז דוא ער־פאָהרזט וויא דיא זאַכע אויזפאָללט. דען דער מאַן לאָסט געווים ניכט עהער נאַך, ביז ער דיא זאַכע נאָך הייטע צו ענדע געבראַכט האַט.

ד (א) בועז וואַר אינדעסען הינאויף געגאַנגען אין דאַז טהאָר, אונד האַטטע זיך דאַזעלבזט נידער־פּאָן געזעצט, דאַ גינג עבען דער פּערוואַנדטע פּאָראיבער,

רש"י

בלבו אין כבודי שיודע כי בחה החשה הגורן: (יז) שש שעורים. לי אפשר לומר שש סאין שאין דרכה של חשה לשאת כמשאוי זה אלא שש שעורים ממש ורמז לה שעתיד לצאת ממנה בן שיתברך בשש ברכות רוח חכמה ובינה עצה וגבורה רוח דעת ויראת ה'. (י-עיה י"א): (יח) כי אם כלה. השיש את הדבר היום:

פלני

אבן עזרא

כמ"ש חכם: (וג) אם יגאלך טוב, יש אומרים כי טוב היה שם הגואל ואילו היה כן למה אמר הכתוב במגלה סורה שבה פה פלוני אלמוני רק טעמו אם יגאלך הגואל טוב הוא לך שיגאל כי אדם חטוב הוא: (טו) וימד שש שעורים, ספר הכתוב מה שנתן לה ובדרש שם צדיקים יעמדו ממנה: (טז) מי את בתי, יתכן שלא ראתה אותה עד שפתחה לה הדלת להכנס כמנהג וקצר הכתוב לאמר אנכי רות אמתך וכמוהו קראן לו ויאכל לחם וכתוב ויואל משה ויאמר רבי יונה המדקדק כי מי מה והטעם מה היה לך ואמר לי כי כמוהו מי שמך כי אין משפט מי שימלא על הענין כי אם בן אדם ולפי דעתי כי שמך הוא שם עצם ועל כן מי על הענין: עשה לה האיש, השבועה: (יח) איך יפול דבר, בעבור שכל הגזירות נחות מן השמים על כן יפול ואינו כן לא נפל דבר אחד מכל דברו:

עלה

אֲשֶׁר דִּבֶּר־בֹּעַז וַיֹּאמֶר סוֹרָה
שְׁבָה־פֹּה פְּלֹנִי אַלְמֹנִי וַיָּסַר
וַיֵּשֶׁב: (ב) וַיִּקַּח עֲשָׂרָה אֲנָשִׁים
מִזִּקְנֵי הָעִיר וַיֹּאמֶר שְׁבוּ־פֹה
וַיֵּשֵׁבוּ: (ג) וַיֹּאמֶר לַגֹּאֵל חֶלְקַת
הַשָּׂדֶה אֲשֶׁר לְאָחִינוּ לֶאֱלִימֶלֶךְ
מָכְרָה נָעֳמִי הַשָּׁבָה מִשְּׂדֵה
מוֹאָב: (ד) וַאֲנִי אָמַרְתִּי אֶגְלֶה
אָזְנְךָ לֵאמֹר קְנֵה נֶגֶד הַיֹּשְׁבִים
וְנֶגֶד זִקְנֵי עַמִּי אִם־תִּגְאַל גְּאָל
וְאִם־לֹא יִגְאַל הַגִּידָה לִּי וְאֵדָעָ
כִּי אֵין זוּלָתְךָ לִגְאוֹל וְאָנֹכִי
אַחֲרֶיךָ וַיֹּאמֶר אָנֹכִי אֶגְאָל:
(ה) וַיֹּאמֶר בֹּעַז בְּיוֹם־קְנוֹתְךָ

פאָן וועלכעם בועז געשפּראָכען האַטטע;
אונד ער ריף איהם צו, קאָממע הער־
בייא אונד זעטצע דיך היהער פּלוני
אלמוני! (איין נאַמע, דעמען מאַן זיך
בעדינט, ווען דער גער־אָריגע נאַמע
ניכט געגעגנט ווערדען זאָלל אָדער קאַן.
פּלוני הייסט דען איך אונבעקאַנגט,
אלמוני דען איך אונבענאַמט לאַסע)
ער טראַט דאַזצו אונד זעצטע זיך.
(ב) בועז נאַם הירויף צעהן לייטע פאָן
דען אָלטעזטען דער שטאַדט אונד
שפּראַך: זעצט אייך היהער; אונד זיא
זעצטען זיך. (ג) אַלזדאַן שפּראַך ער צו
דעם פערוואַנדטען, דאַז שטיק אַקקער,
וועלכעז אונזערם פעטטער דעם אלימלך
גער־אָרטע, האָטטע נעמי דיא פאָם
געפילדע מואב'ז צוריק געקאָממען פער־
קויפט. (ד) איך זאַגטע אָבער: איך
וואָללע דיר'ז קונד טהון, דאַם דוא עז
אַן דיר קויפען זאָללזט, פאָר דענען
דיא היר זיטצען, פאָר דען אָלטעזטען
מיינעז פאָלקעז. ווילל'זט דוא עז נון

ואדעה קרי השדה

איינלאָזען זאָ טהוע עז יעצט; וואָ אָבער ניכט, זאָ זאַגע עז נור, דאַמיט איכ'ז
וויססע. דען אָהנע דיך קאַן ניאַמאַנד איינלאָזען, איך אָבער פאָלגע גלייך נאַך
דיר. יענער אַנטוואָרטעטע: יאַ, איך ווילל'ז איינלאָזען. (ה) בועז ערוויידערטע,
זאָ באַלד דוא דאַז פעלד פאָן

רש"י

ד (א) פלוני אלמוני. ולא נכתב שמו לפי שלא אבה לגאול: פלוני אלמוני. מתורגם בנביאים כסי וטמיר (שמואל א' כ"ג): פלוני. מכוסה וכעלם לשון כי יפלא (דברים י"ז) היפלא מה' דבר (בראשית י"ח). אלמוני. אלמון מבלי שם. (ס"א אלמוני שהיה אלמון מדברי תורה שהיה לו לדרוש עמוני ולא עמונית מואבי ולא מואבית והוא אומר כן אשתית את נחלתי): (ד) ואדעה כי אין זולתך. קרוב לגאול: (ה) ומאת רות המואביה. אתה נרכש לקנות

אבן עזרא

ד (א) עלה השער, כן היה מנהג והתורה נעדה: פלוני אלמוני, יש אומרים שהוא מן מופלא ואלמוני מן אלם שאין לו שם ידוע אבל המדבר: (ג) חלקת השדה, יתכן שהיה השדה גדול וחלק ממנו היה לאלימלך: (ד) ואם לא יגאלך, אמר רבי יונה כי היה רצוי להיותו ואם לא תגאל וכן ובאשת נעורי, ש יבגוד, וזה לא יתכן כי יבגוד שב אל מלת ברוככם וכן פירושו ואם לא יגאל הגואל אותם ואני אדע כי אין גואל קרוב ממך: (ה) אשת המה קניה, הטעם מואת המלה תקנה ופועל ענר תחת עתיד כי האשה יש לה כתובה גם האש

הַשָּׂדֶה מִיַּד נָעֳמִי וּמֵאֵת רוּת
הַמּוֹאֲבִיָּה אֵשֶׁת־הַמֵּת קָנִיתִי
לְהָקִים שֵׁם־הַמֵּת עַל־נַחֲלָתוֹ:
(ו) וַיֹּאמֶר הַגֹּאֵל לֹא אוּכַל
לִגְאָל־לִי פֶּן־אַשְׁחִית אֶת־
נַחֲלָתִי גְּאַל־לְךָ אַתָּה אֶת־
גְּאֻלָּתִי כִּי לֹא־אוּכַל לִגְאוֹל:
(ז) וְזֹאת לְפָנִים בְּיִשְׂרָאֵל עַל־
הַגְּאֻלָּה וְעַל־הַתְּמוּרָה לְקַיֵּם
כָּל־דָּבָר שָׁלַף אִישׁ נַעֲלוֹ וְנָתַן
לְרֵעֵהוּ וְזֹאת הַתְּעוּדָה בְּיִשְׂרָאֵל:
(ח) וַיֹּאמֶר הַגֹּאֵל לְבֹעַז קְנֵה־לְךָ
וַיִּשְׁלֹף נַעֲלוֹ: (ט) וַיֹּאמֶר בֹּעַז
לַזְּקֵנִים וְכָל־הָעָם עֵדִים אַתֶּם
הַיּוֹם כִּי קָנִיתִי אֶת־כָּל־אֲשֶׁר
לֶאֱלִימֶלֶךְ וְאֵת כָּל־אֲשֶׁר
לְכִלְיוֹן וּמַחְלוֹן מִיַּד נָעֳמִי:

קניה קרי יהיר ו׳ וגם

פֹּאן דער האַנד דער נעמי איבערנימזט, זאָ האַזט דוא אוך צוגלייך דיא פּפליכט איבערנאָממען, דורך דיא מואביטירין רות, דיא פרויא דעז פערשטאָרבנען, דען נאַמען דעז פערשטאָרבנען אויף זיינעם ערבגוטע צו ערהאַלטען. (ו) דאַ שפּראַך דער פערוואַנדטע: זאָ קאַן איך׳ז ניכט איינלאָזען, איך קאָנטע מיינעם אייגנען ערבגוטע נור דאַדורך שאַדען; איבע דוא אַלזאָ מיין פערוואַנדשאַפּטזרעכט פיר דיך; איך קאַן עז וואַרליך ניכט איינלאָזען. (ז) פאָר אַלטערז אַבער וואַר דיזעז געברויך אין ישראל: אום איינם ווידערקויף, אָדער טוישהאַנדעל, אָדער זאָנזט איינער זאַכע בעשטאַנד צו געבען, מוסטע דער איינע זיינען האַנדשוה אויזציהען, אונד איהן דעם אַנדערן איבערגעבען; אונד דיזעז גאַלט אַלז פּאָללעגע בעשטיממונג אין ישראל. (ח) זאָ באַלד נון דער פערוואַנדע צו בועז געזאַגט האַטטע, קויפע עז אַן דיך, צאָג דיזער זאָגלייך זיינען האַנדשוה אַב, (ט) אונד שפּראַך צו דען אָלטעזטען אונד צו אַללעם פאָלקע: איהר זייד יעצט מיינע צייגען, דאַס איך פאָן דער האַנד דער נעמי אַללעז אַן מיך געקויפט האַבע, וואַז דעם אלימלך, כליון, אונד מחלון

צוגעהאָרט האַטטע. אונד

רש"י

לקנות והיא אינה מתרצה אלא אם כן תשאנה: (ו) פן אשחית את נחלתי. זרעי כמו נחלת ה׳ בנים (תהלים קכ"ז). לתת פגם בזרעי שנאמר לא יבא עמוני ומואבי (דברים כ"ג) ועתה בעמוני ולא עמונית: (ז) על הגאולה. זו מכירה: תמורה. זו חליפין: שלף איש נעלו. זהו קניין כמו שאנו קונין בסודר במקום נעל. ורבותינו ז"ל נחלקו בדבר מי נתן למי יש אומרים קונין בכליו של קונה ובועז נתן לגואל ויש אומרים קונין בכליו של מקנה וגואל נתן לבועז:

וזאת

אבן עזרא

האם יורשת הנשאר ונכתב קניתי והטעם כן אקנה אני: (ו) פן אשחית את נחלתי, היתה לו נקלה רבה ויש אומרים רמז על אשתו: גאל לך, הנה נתתי לך רשות כי אני לא אוכל: (ז) לפנים, בימים קדמונים שעברו כמו הפנים שהם הראשונים: על הגאולה, אם אדם יגאל או יקליף שדה בשדה: וזאת התעודה, מגזרת עדות על זה היו מעידים ויש מפרש במלת תעודה רגילות ומנהג והראשון הוא הנכון: (ח) וישלף נעלו, בועז שלף נעלו ונתן

לזיתו

(י) וְגַם אֶת־רוּת הַמֹּאֲבִיָּה אֵשֶׁת מַחְלוֹן קָנִיתִי לִי לְאִשָּׁה לְהָקִים שֵׁם־הַמֵּת עַל־נַחֲלָתוֹ וְלֹא־יִכָּרֵת שֵׁם־הַמֵּת מֵעִם אֶחָיו וּמִשַּׁעַר מְקוֹמוֹ עֵדִים אַתֶּם הַיּוֹם: (יא) וַיֹּאמְרוּ כָּל־הָעָם אֲשֶׁר־בַּשַּׁעַר וְהַזְּקֵנִים עֵדִים יִתֵּן יְהוָה אֶת־הָאִשָּׁה הַבָּאָה אֶל־בֵּיתֶךָ כְּרָחֵל וּכְלֵאָה אֲשֶׁר בָּנוּ שְׁתֵּיהֶם אֶת־בֵּית יִשְׂרָאֵל וַעֲשֵׂה־חַיִל בְּאֶפְרָתָה וּקְרָא־שֵׁם בְּבֵית לָחֶם: (יב) וִיהִי בֵיתְךָ כְּבֵית פֶּרֶץ אֲשֶׁר־יָלְדָה תָמָר לִיהוּדָה מִן־הַזֶּרַע אֲשֶׁר יִתֶּן יְהוָה לְךָ מִן־הַנַּעֲרָה הַזֹּאת: (יג) וַיִּקַּח בֹּעַז אֶת־רוּת וַתְּהִי־לוֹ לְאִשָּׁה וַיָּבֹא אֵלֶיהָ וַיִּתֵּן יְהוָה לָהּ הֵרָיוֹן וַתֵּלֶד בֵּן:

(י) אונד דאס איך אויך דיא מואביטרין רות, מחלון'ז געוועזנע פרויא, מיר היר־מיט צום ווייבע ערקויפט האבע, אום דען נאמען דעז פערשטארבנען אויף זינעם ערבגוטע צו ערהאלטען, אויף דאס ער ניכט פערלאשע אונטער זיינען פערוואנדטען, אונד אים טחארע זיינעז געבורטזארטז. איהר זייד צייגען! (יא) דא שפראכען אללע לייטע דיא צוגעגען ווארען, אויך דיא אלטעזטען: ווייר זינד צייגען! דער עוויגע געבע, דאס דיזע פרויא דיא יעצט אין דיין הויז קאמט. ווערדע וויא רחל אונד לאה, דיא ביידע דאז הויז ישראל ערבויעט האבען! דאס דיינע מאכט צונעהמע אין אפרת, אונד דיין נאמע זיך פער־ברייטע אין בית לחם. (יב) דיין הויז בליהע, דורך דען זאמען וועלכען דער עוויגע דיר פאן דיזער יונגען פרויא שענקען ווירד, וויא דאז הויז דעז פרץ, דען תמר דעם יהודה געבאהרען! (יג) בועז נאם אלזא רות, זיא ווארד זיינע פרויא, ער וואהנטע איהר בייא, דער עוויגע פערליה איהר שוואנגער־שאפט, אונד זיא געבאר איינען זאהן. דא

רש"י

חלת התעודה בישראל. משקט העדות: (י) להקים שם המת על נחלתו. מתוך שאשתו יולדת ובאה בכתלה ומכנסת ומוציאה לומרים זאת היתה אשת מחלון שמו מזכר עליה: (יא) כרחל וכלאה. אף על פי שהיו משבט יהודה ומבני לאה מודים הם על רחל שהיתה עיקרה של בית והקדימו רחל לבלאה: וקרא שם. כלומר יגדל שמך: (יב) כבית פרץ. שינאתה ממנו: ותלה

אבן עזרא

אותו לגואל והנה זה כאשר אמרו חכמינו ז"ל אליפין והטעם שקבלת זה הגעל ונתת תחתיו גאולתיך. וטעם כעל בעבור שהוא נמכר תמיד ולא יתכן להסיר חלוק או מכנסים שלא ישאר ערום, ויש אומרים כי הגואל שלף נעלו ונתנו לבועז והטעם כאשר נתתי לך זה הנעל כן הגאולה: (יא) כרחל וכלאה, הקדים רחל בעבור שהיתה אמת יעקב בתחלת מחשבתו: ועשה חיל, כמו עשה לי את החיל הזה כי אתה לא לקחתה בעבור ממון: (יד) אשר לא השבית

(יד) וַתֹּאמַרְנָה הַנָּשִׁים אֶל־נָעֳמִי
בָּרוּךְ יְהוָה אֲשֶׁר לֹא הִשְׁבִּית
לָךְ גֹּאֵל הַיּוֹם וְיִקָּרֵא שְׁמוֹ
בְּיִשְׂרָאֵל: (טו) וְהָיָה לָךְ לְמֵשִׁיב
נֶפֶשׁ וּלְכַלְכֵּל אֶת־שֵׂיבָתֵךְ כִּי
כַלָּתֵךְ אֲשֶׁר־אֲהֵבַתֶךְ יְלָדַתּוּ
אֲשֶׁר־הִיא טוֹבָה לָךְ מִשִּׁבְעָה
בָנִים: (טז) וַתִּקַּח נָעֳמִי אֶת־
הַיֶּלֶד וַתְּשִׁתֵהוּ בְחֵיקָהּ וַתְּהִי־
לוֹ לְאֹמֶנֶת: (יז) וַתִּקְרֶאנָה לוֹ
הַשְּׁכֵנוֹת שֵׁם לֵאמֹר יֶלֶד־בֵּן
לְנָעֳמִי וַתִּקְרֶאנָה שְׁמוֹ עוֹבֵד
הוּא אֲבִי־יִשַׁי אֲבִי דָוִד:
(יח) וְאֵלֶּה תּוֹלְדוֹת פֶּרֶץ פֶּרֶץ
הוֹלִיד אֶת־חֶצְרוֹן: (יט) וְחֶצְרוֹן
הוֹלִיד אֶת־רָם וְרָם הוֹלִיד אֶת־
עַמִּינָדָב: (כ) וְעַמִּינָדָב הוֹלִיד
אֶת־נַחְשׁוֹן וְנַחְשׁוֹן הוֹלִיד אֶת־
שַׁלְמָה: (כא) וְשַׁלְמוֹן הוֹלִיד

(יד) דאַ שפּראַכען דיא ווייבער צו נעמי:
געלאָבט זייא דער עוויגע דער דיר'ז
נונמער־הר ניכט אַן איינען אַננעד־המער
פּעהלען לאָסט! זיין נאַמע ווערדע בע־
ריהמט אין ישראל. (טו) ער ווירד
געוויס דיין געבייגטעז געמיטה ווידער
ערקוויקען, אונד דיר דיין גרייעז אַלטער
ערטראָגליך מאַכען. דען איהן האַט
דיינע שוויגערטאָכטער געבאָהרען, דיא
דיך צאָרטליך געליבט, אונד דיר אויך
בעסער וואַר אַלז זיבען זאָהנע. (טז) נעמי
נאַם דאַז קינד, לעגטע עז אין איד־הר
שאָס, אונד וואַרד זיינע ערציד־הרין.
(יז) איהרע נאַכבערינגען גאַבען דעם
קינדע איינען נאַמען, דער זאָפיל זאַגען
זאָללטע, דיזער זאָהן וואַרד פיר נעמי
געבאָהרען. דאַהער נאַנגטען זיא איהן
עובד (דינער, פערפּלעגער). ער
וואַרד נאַכמאַלז פאַטער דעז ישי,
וועלכער דוד'ז פאַטער וואַר.
(יח) פאָלגענדעז איזט דאַז געשלעכטז־
רעגיזטער דעז פרץ, פרץ צייגטע
חצרון. (יט) חצרון צייגטע רם, רם
צייגטע עמינדב. (כ) עמינדב צייגטע
נחשון. נחשון צייגטע שלמה.
(כא) שלמון צייגטע בועז

את

רש"י

(יט) ואלה תולדות פרץ. לפי שייחס את דוד על שמה של רות המואביה חזר ויחסו על שם יהודה:

אבן עזרא

השביח לך גואל, הטעם בעבור שיוקם שם המת על נחלתו: (טו) ולכלכל, מטעם ויכלכל יוסף וי"ל כמו ומי מכלכל את יוסף בואו: (יז) ילד בן לנעמי, כמו ויהי לה לבן: אבי דוד, יתכן שיעוב אל ישי גם אל עובד כמו אלהי אבי אברהם ואלהי אבי יצחק. דרך סברא כי כחזון מת במדבר כי לא יתכן להיות נער והוא בעל דגל ומוסע בתחילה קודם ישראל ועוד שהי' הכתוב מזכירו שנכנס בארץ ולא יהיה כשיא השבט אחר, והנה אין בין שנכנס לארץ עד שטולד דוד רק שס"ו שנה כי הכתוב אמר ויהי בשמונים שנה ואחרבע מאות שנה היא השנה הרביעי' למלך שלמה ודוד חי שבעים שנה ואחרבעים שנה הלכו בני ישראל במדבר ופס אמרנו שהיה שלמון

תרגום אשכנזי

בועז, בועז צייגטע עובד · (כב) עובד צייגטע ישי, אונד ישי צייגטע דוד ·

מגלת רות ד

אֶת־בֹּעַז וּבֹעַז הוֹלִיד אֶת־עוֹבֵד: (כב) וְעוֹבֵד הוֹלִיד אֶת־יִשָׁי וְיִשַׁי הוֹלִיד אֶת־דָּוִד:

קמץ בז"ק

אבן עזרא

כאשר נכנס לארץ בן שנה הנה הם ארבעה שלמון ובועז ועובד וישי הנה כל אחד הוליד והוא בן תשעים ואחת שנה ואם יקוים מערער ויאמר כי נחשון היה כאשר יצא ממצרים פחות מעשרים שנה הנה נחשב שיהיה בן שמונה עשרה שנה ולא נחסר שנות לכת ישראל במדבר והנה יהיו חמשה והנה יוליד כל אחד והוא בן שמנים וארבע וזה נכון בעיני כי הנה בועז זקן היה וזה למדנו בעבור שאמר לרות לבלתי לכת אחרי הנערים גם יש זקן היה כאשר הוליד את דוד כי הוא שמיני לבניו ויתכן שנקרא שובד שהולידו זקן ולא לקח האשה כי אם בעבור כבוד האם גם האם עזבה דתה וארץ מולדתה וחסתה בכל כנף האם על כן יהיה הבן שובד האם כי רוני הבנים דומים לאב ולאם כי הם השרשים:

לוח ההפטרות ושמות המתרגמים

לפרשת במדבר	ר' ברוך לינחויא
לפרשת נשא	ר' בונם בר"ד פ"ל
לפרשת בהעלותך	ר' דוד טהעאדאר
לפרשת שלח לך	ר' משה בר"ד פ"ל
לפרשת קרח	ר' יוזל ראבנאווע
לפרשת חקת	ר' בונם בר"ד פ"ל
לפרשת בלק	ר' יוזל ראבנאווע
לפרשת פנחס	ר' משה בר"ד פ"ל
לפרשת מטות	ר' גדליה אבערזיצקא
לפרשת מסעי	ר' דוד טהעאדאר
ליום א' של שבועות	ר' איצק אייכל
ליום ב' של שבועות	ר' אהרן וואלפזוהן

לוח ההפטרות

כפי מנהגי הקהלות

במדבר בהושע סי׳ א׳ פסוק ט׳. והיה מספר בני ישראל. עד סימן ב׳ פסוק כ״ב וידעת את ה׳:

נשא בשופטים סימן י״ג פסוק ב׳ וידי איש אחד מצרעה. עד סי׳ יו״ד ובין אשתאל:

בהעלתך בזכריה סימן ב׳ פסוק יו״ד. רני ושמחי בת ציון. עד סי׳ ד׳ פסוק ז׳ הן חן לה.

שלח לך ביהושע סימן ב׳. וישלח יהושע בן נון. עד סי׳ ג׳. כל יושבי הארץ מפניכם:

קרח בשמואל א׳ סי׳ י״א פסוק יו״ד ויאמר שמואל אל העם. עד סימן י״ב פסוק כ״ה לעשות אתכם לו לעם:

חקת בשופטים סימן י״א. פסוק א׳. ויפתח הגלעדי היה גבור חיל. עד פסוק ל״ד מפני בני ישראל.

בלק במיכה סימן ה׳. פסוק ז׳ והיה שארית יעקב בקרב עמים עד סימן ו״ו פסוק ח׳. והצנע לכת עם אלהיך:

פינחס במלכים א׳ סימן י״ח פסוק מ״ו ויד ה׳ היתה אל אליהו עד סימן כ׳ וילך אחר אליהו וישרתהו ואם היא בשבת ראשונה שבין המצרים מפטירין בירמיהו סי׳ א׳ בהפטרת מטות:

מטות בירמיהו סימן א׳ פסוק א׳ דברי ירמיהו בן חלקיהו. עד סימן ב׳ פסוק ד׳ נאם ה׳:

מסעי בירמיהו סימן ב׳ פסוק ד׳ שמעו דבר ה׳. עד פסוק כ״ט אלוף נעורי אתה:

ליום א׳ דשבועות ביחזקאל סימן א׳. פסוק א׳ ויהי בשלשים שנה. עד סי׳ ב׳ ברוך כבוד ה׳ ממקומו:

ליום ב׳ דשבועות בחבקוק סימן ב׳ פסוק ב׳ תפלה לחבקוק. עד סי׳ ג׳:

לשבת ר״ח בישעיה סימן ס״ו פסוק א׳ כה אמר ה׳. עד פסוק כ״ח והיו דראון לכל בשר. ואח״כ חוזרין לפסוק כ״ג עד אמר ה׳:

למחר חודש בשמואל א׳ סי׳ כ׳ פסוק י״ח ויאמר לו יהונתן. עד פסוק מ״ב ובין זרעך עד עולם:

מזמורי תהלים שנוהגים לומר בכל שבת מעין הפרשיות.

במדבר יקום אלהים סי' ס"ח. **קרח** אמרי האזינה יי סי' ה'.

נשא כל העמים תקעו כף סי' מ"ז. **חקת** האמנם סי' נ"ח.

בהעלתך ה' בעזך סימן כ"א. **בלק** אלהים באו גוים סי' ע"ט.

שלח לך לכו נרננה לה' סי' צ"ה. **פינחס** אל אלהים ה' סי' נ'.

מטות מסעי שמע זאת סי' מ"ט.

לוח קריאת הפטרות המועדים

לשבת ור"ח קורין למפטיר בפרשת פינחס מן וביום השבת עד יעשה ונסכו.

לשבועות ביום א' קורין חמשה בני אדם בפרשת יתרו מן בחדש השלשי עד לא תגלה ערותך עליו ומפטיר קורא בפרשת פינחס וביום הבכורים עד תמימים יהיו לכם ונסכיהם:

ביום ב' קורין חמשה בני אדם בפרשת ראה מן כל הבכור עד סוף הפרשה. ואם הוא שבת קורין שבעה ומתחילין עשר תעשר ומפטיר קורא וביום הבכורים כראתמול:

פ׳ נשיא ה׳ יב

אשתו
אייב איש כי תשטה ומעלה בו מעל. מקרי שהאשה הזנות
והסקרות הנפלות בו אל האשה הבית אחור, נלמדים בדברי סוטה, ואשר
הנמן ההוא אבי אל האשה הבעלה שתשאר עלמה בתולת השאר,
כבי שלא יחלה לב בעלה עליה אפס קחד אי סוטה, שאשל חוב העניות
הבטוחות בעלמן היו קודמת עלמן אל הנעשה ההוא אשה נבעה בה
כל מאונן, ואשל האות טוב אל הקושט הגדול ההוא, והוא קחיצת הראל
ומשרת שצר ונקרצת בגבים עד שיעלה לבה, והקפרתם כל הדקבל
לעים הכל נשים ונשים ובקש כב הגדול, ויוצאו יקש זה הקחד חלים
גבלים ע״ק סיבים מבר בתשם הבטן: (חלק ג׳ פרק אט)

טו׳ והביא את קרבנה עליה עשירית האיפה. ולקי נאת הכיון
חסר הנין ובריח הטוב אזנרת חושאל ומנחת סוטה, יקש שהוא גב לחשב
חטאי, והזהיר אהקריבה כשאל ולבונה ותסף אזנה מה הנין לחות אביאה
בלתי טוב ונאת בנגשין ותשלו יצירהו זה לתשובה ושיאר לו לקנות אפליק
היה קרבנק יותק חסר אחלק, והסוטה שנגשיה יותק אגנשם אל השוקן
הימתק קרבנתה אחר יותק פרות שהוא קרא לאוריש: (חלק ג׳ פרק לו)

ו׳ ג׳

כי יפליא לנדור נדר נזיר. ולמה נזירות אבותה אחב, והוא הקרישות אל
הנין אשר הקדיב אל הרשושם והאתחנם הבוקא ובלמדים כל הנגין ונקש אלה
בנין שנן, ובאל אבין הנזירות, זה שהתלת אל האסור כל אשר יעשה אנפלהיל
להתחקה ויורה עד שיעקר לגבא אזנן הבקר הלקיד, כי הנשאר אזם ערא
קדוש, והוטם בארצת כהן גדול בקדשה, עד שהוא מטאון לאדיש ולשאר
כנהו, ונאת הגבולה יקש שקרש אל הנין:

פ' בהעלתך. ט"ז

ולפי העלות הענן מעל האהל. וכן אמר לו ה' אתנו ילכו
ה' ילכו. הי' אפקיר בפסוקי ויהלו בלב הלשון אתהלות אמשבת. כי כל זה
שבול ולתהיו בזה הענין הזכר הארכתי בפרשת אל לך לך. הל"ל ואמר ובהלוך
הענן וגו' ויש אשר הי' הענן נקל. אז יעמוד עוד ואלו אלו בלבלוק שלם אלו הנעשה
כלו. ושלמים הוא לחנוך הענן הזכר. לפלג כל זה שהיו האומרים מושבים אל
מה שהשבו לה' הידע. ישראל תעמד בדרך ולא יבלו אנף. לכן. כאמר
נבדיים הם בלילה. וכן קהלות אומות הערבים לה' הידע. הל"ל הדבר הזה
קהלות אומות דבר הרבה. ויתשבו ישראל הענן ולא יבלו הדרך
ונתקבל הרחבה למלה ולחנוך כי המצות הם שהיו כלם אומרות מושבים
בקלתם ומעשיהם. ואין לו אי ברחש כל דבר חלוק זה אזה. לה' שבו
אמרים כמה אלה שנים עשרה שנים. ובמה אחר יום אחר. ובמה לילה
אחת. הכל כשאמר אלהי. ולא הי' תאי לדרך. ירק לפי הבלות נאמר
בה פרט הנשים הם כלם. ובכה בטרם התחבר כי הדרך הזה קרוב
ויבדל ומלון. הל"ל הדרך אשר הלו אשר בלו אלינו בכינים כמו שלם הל"ל
תאכלון אלה האלהים על הר הזה. ואין קרש ברגל אשר הי' התחלה הישר
כמו שבא בתורה. והנים אלחם בקרש עיר קלם גדולה. והדרך החזיר אחלק
אחר עשרים. כמאמר אחר עשרה יום. אחרים בדרך מה שהיה לה' קרל ברגל
ואין בזה זה שאעשה לתצות כי אדבריהם שנים. אבל אמר הצדקה כזה
זה שבוב בתורה. וכן כל צמן שיאמר ידוע אמרו. ויש לו סבה חזקה
והנסיון הענין כלו על הדבר אשר הסיחון ג"ל אלינו. כי אמר בדבר יש הזכר ארבע
ומלא הן הוא ארבע הזמנים: (ר' חלק ג' פרק נ"ו)

פ' בהעלתך י"א, י"ז

ואצלתי מן הרוח אשר עליך ושמתי עליהם

הוא, שם משמואל, הוא שם האור כמו ויסר אור אלהים הישרות,
והוא אלהים אחרים – והוא ע"ב שם הוא המשבתי, והוא הקדים נשמת
את האדם, הוא יש, וזה הרבה – והוא ע"ב שם הוא המיוחד, הוא
הולך והוא ישוב, נשמר בו הוא חיים – והוא ע"ב שם הדבר אשר נשמע
על האדם אור האות אשר לו ישעיהו הקשב, והוא תשוב אל אלהים
אשר נתן – והוא ע"ב השקט השרוי האלהי אשר ישקט על הנביאים
והנבואה בו, כמו שנבאר לך בדברים בקבלה. דע שהאור שיורד בדרך
הראשון, ואולם הוא אשר עליך ושמתי עליהם, והוא כנוח עליהם הוא,
הוא ה' בסה"ב, וזה הרבה – והוא ע"ב שם הכוונה והאמן, כלומר ושמר
כסל, כונתו והאמן, וכשיהיו נבקה הוא אלקים בקרבו ובלעם אבלא, ואור
יתקרבו כיון ואז הנה נמה תתצלם, וכשיהיו, אי הכל את הוה ה' ואשמעה
אלעם ובדבלעם, ואור אי הוא אשר יבא סדר המנין אל משיג הנבואה לשמעה
אליקה הוא, ובדבלעם אותם, כמו שנבאר בפרקים (חלק ב' ב') והוא ב
הנה בה, הנה כל הוה שומע לשם הוא לפי הצמל החמושי, ולפי לפי
הצמל הראחון אשר הוא המלאך כמו שבארנו, ויקרא כל אקום כמו זה
שאמר שיורו אליו הדברים הרע; (חלק א' פרק ז' ט')

ותמונת ה׳ יביט. תמונה תבשה. ויקשה שבטל תמונה ותבשה
בלשון הכפרות אחר ואינו כן. ווה. כי תבשת שם נאמר על כנס ולבנים
כמו הדבר והתכונה. כל תלוי בריבוד והצטרף והשלוש. ונולמה על המנורה
אחר. לא תבשה הדשכן ולא תבנה על כלי. ואחר. כתבשה אשר אתה
מראה בהר. תבנה כל לקוח. תבנה יב. תבנה הדולח. כל זה הנה
ולה לו הפל לשון הכפרים אל הבלה כתרים ונתלים בולבא בשם נאמר
אמרם תמונה הוא שם נפל כל שלשה צנינים כיפון. ווה שהוא נקרא
צל לשרת הדבר המשמה כמושיש מון לשכל. מל תשחת. והוא אומר
ונשיתם פל תמונת כל סמל. כי לא הלתם כל תמונה. ואחר צל המרה
המרונות הנמצאות כמשיכן כמושיש אחר הכלום מן המושיש. והוא אומר
כמלכים ומחוונים לבה מן. ומשל הבסר. לבשר ולא שניה מראהם
תמונה לשר אינו. מל בדמיון לנתר אינו כמשיכה. נקבה צל אמנם ה
הלאים המושג כשכל. ולפי זה הכנס השלשי. ואחר הו יתבלה תמונה
אחר ותמונת ה׳ יביט. כמנון יפ. ומון. ומסתת השם. ישיג נמלקים פינ

יב. ט

ויחר אף ה׳ בם וילך. הלך. ההליכה אל אחרון המנהגים
המנוגים ואחרונים שמנוגים כמלה חיים. ומאנים הלך לחמלו. ווה הדבר
ובפר הושאל זה השם להמשך הנפשות אשר הם יותר בקרוב אמנוגים כמלה
חיים. ובדמיון הוא הלך ומשר. ותהלך אשר אלקים. ואחר הושאל להתקשט
בזכות אחרת ומהמלות ולשם אחרים כמשל כל אחרי קולה כנתים ולך. וכל אחרי קל
ג׳ אלהים אחרים לך מלה. הקול הוא הנאחר אלהי שהוא הי אתהלך בגן
אלפי אחרי הבשלה הוא כל לשון ההליכה שקולה בפעל מתברך. כלומר
שהוא

פ׳ בהעלותך

שהיו הנשאלה לה שאינם נקל, אלא להתקשט האמן, ואז לפי ההשגחה, אשר
בדרשה לו בדלתו שקבלו חייב מורן הדבר, ואשר, והי׳ בבא בהעלותה
ראו שכינה הסתלק הה השגחה בהסתרתו קנאה, באחרו, ולכי הסתר אותו
פנ׳, כל כונה אותו בהעלותה, ואשר הוא בצמן מורן הדבר, אשר יעלה
ואשובה אל זקוני, ואנשי אחרו, ויחר אל ה׳ מאד, ישקו שם הצנשים יחד
כלומר צמן הסתלק ה׳ השגחה הכינה בהעלותה, ומצמן התקשט הדבר והגלוים
והאורים, כלומר הרחון אל אשר הלך ונשק אליהם ולבה שבה מלחמת פשלם,
וכן הושאל לשון החלוקה לרוקה בדרך מאמרים, ובלתי הנצת אל כלה
אחר והלבת בבריכו, אחר ה׳ תלכו, לכו ונלכה באור ה׳: (חלק אלטרנ׳)

פ׳ שלח לך טו׳ טו

הקהל חקה אחת לכם ולגר הגר אתכם, זה שלקיק שתבאהו ג׳כ,
שהתורה לא תביט לבשר הנה, ולא תהי׳ המקרה כפי הצמן הראשון, אבל כל זה
שירצה לזרון זבחת, ואו זבחה, ואו עשה עולה, ואנשים יכוון אל הצמטש שהיא
אל הרוב, ולא יביטו לצמן הנעלם אצלם, ולא להוק שיבאו לאחר שבא אדם יקנא
ה׳ שאור ההוא, והנקה הבאה התורה, כי המצוה הוא צמן אלהי, ולפיק
לחון הבנים הטלבים אשר התנאלו הרבה הקלות הנעלמות בהם, יש
כללים ומתיב אחת נוקים קטיק, כמו שהתבאר זבחים ובפרי נולחנם
ולקי ואת הסתיק ג׳כ אין לתנה זהיות כוונת המחה לא תשלק כל
איש ואיש, אבל יתמיים בתרגם שאלות אנשים לא תשלים הה נקה החיל
התורה, כי המרות הבאבות המיוחדות לא ירגם כל זה שחלו כל אנשים
כי הכל אחל אחר יתבאה ונקלה אחת ונלמ נמצם זבחה אחר, וחלוק גה
נענה, ובכה בארם שאנגה טבל נים לא ישתנה לצולם, ולקי בארה הבחינה
ג׳כ אלהים שהיו התנאות ומצות לקי בשם האנשים והזמנים האתחולים
ברגל שלשים ומרבעה מחלק ל׳ השיק לפרל הנמצא הלל בלקי יבי׳

פ' פנחס. נז. ח.

איש כי ימות ובן אין לו. ודברי אגדות לב הירושלמי ותוס
דבה אבולה מ"ל שלא יוצא האדם מלב אי. שהוא מאלו לו ואומר שהוא
הולך לעות שלא יקנא בירושין ולא יעמד אחרון אבל יתהנו לו. שהוא יוצא
מאלו לו אל בנו אדם והוא הקרוב לו ואתם לשאר הקרוב אלו אשתו
ובבר בלה שהבן קודם ואחר הבת ואחר האם ואמר בן אחי אביו
כדו שהוא אוב. ויקרב הגדול שבבנו אבל שאחמת קודמת ולא יעשה
אחר תאומים. לא יוכל לפרע את בן האלמנה ומלי. ואות הדבה תשאיר
יתנוקה ואת המדה הישרה אולב מל ישראל פני הקרוביים והטובלים
כדו שאדי הנכיים ומוכר שאדו אלבתי. ודברי התוכה בלבד קוה. לאמין
לאניק ומל. והתנייא מל אשבמים אולב דבה האבא שיהי אקרב את
קרבין ונושל את כמה אמומים ודבה הבינמן המדה בשאת הדבה הגלה
אבולה אולב. והוא שהאדם לניק לישאל פנים לקרוביו ולמה אולב לא.
שיש לו אמו אחות ואקיון מטאל ומאמן. ואקיון הי הקרוב הבוא כמלוי
הה בסב אי אקשר לו אבלת שישאל פנים לקרוביו. אחר יתאבלה. ולא תתאבל
אחרי כי אמיקה הוא. כל מי שהלכה אלו יוסף אחר ובלי שנבלת
ישתן תובלת ומלאמת בלבת לקה ואלמה שהמלך אחר כל ילניק שהי
שתאבלה לזה שנבלה. אחר יתאבלה לא תתאבל אלמן. כי אם היית בולק
ובבר התקרבה חוק זה שהיו אומת הלניים אחר כל. הלה רבה אחות
טובות לאבמ אולו הלמת: חוק שלי. פרק שנים ואחרבאים

פ' מטות. ל"ג.

איש כי ידור נדר . ובא זה שלתת הטעם איסור האלמנות הנאסרים
לחתן בלי הקדמה אסור. והוא כי כשיאמר האדם גם הלחם אסור עלי
או גם הבשר אסור עלי. נאסר עליו לאכלו. כדי להקיל הקנאת אבות
ההסתפקות. ולחשוב תכלית האכלו והשתיה. ואחרי נמנעים מלקנות
ויקנו שהנשים אוהבות לבצוע לקנות הקנאתם ותולשת נפש. ואלו
הי' עכשו שבעוותהיא בהשותא הי' כמה עצבים גדולים בבית ותלוקה והקפה
סרה. כבהיות זה האין לו הרגון אותה לגרש ולאסור לאשה. וזה אסור עליו
הבית ואותה לאשה. ויקנו מה שאין העכשו לבלה בית בלי שום לבדונה
או תקלות. הלא תראה שו. שהיא כשאות עליה ואינה נשארת אחר
בעל בית להנקה. ובינה כבין הנשים בנקבים. הל' שאין לה בעל
ומה שאין לה אב אינו שבקרה :— (חלק ג פרק אח)

פ' מסעי. ל"ג. ב'.

ויכתב משה את מוצאיהם למסעיהם . ובזה שנים שאמר
שתבאתו כי אין בחינת המסעות הנבחרים כבחינת המנעים הרבים
כי במנעים הרבים קרטים רבים ומבקרים לבבים ראוי אליהם שיר
לוכבים אמנם האחרונות ורשותבולם האדם בסקרים הם יחשוב שיש בהם
אחרונות או כלל בבחינה. ואולם היה תאלה זה שסוקם הי' יוצא לבדק זה
שנאמר. ויקנו זה כשתתאלה בתורה סקרים בגולת הדעת ותחשוב
שהסקור הוא הוא אין לבדק לגרמו אלו שיש בו אחרונות אינם הן להיותם
בלתי תאלה הקרטים הרבים לגרמי זה שנוכר. ובזה סדר נכר המסעות
ותאלה הקשרטו של עמן שגרמי זה שאין בו תקלות כלל. ויקנו גאות האחלבה

פ' מסעי

הגולה על הלב אדם ויתמיד עשה את אותם אותם לחסדיהם על פי ה' ויקרא
המרקח אלון גבול אולב יקנ"ל שלו האופתים אינם אותיות רבי שהולך
אלה לעתיד שוב ובהיק סקרו, ואפשר שיבוא השועל, ויבוא שלו
אפשר להיות ונפש לו למיר שיהי אופתי אומר ריש לבדותה לבל אדם
כלם, ושאופתים המרה מן הגדולים שבהם לעזוב ישראל בדברי אלהים
שלו, והלכו בו הדן בכל יום, והדבר ההולך מן שורש הנמצא נמש שהלך
ונקרב ונעשו אשר אין איש, והא עקודות המוקים אאוב מן הישוב, כלה טלמים
לעבד, לו אקוא נא ותבינם ונפל ומזון ויש אין לשמת, ואשר קי, אולם לו
עבר בה אישלו ישב אבא שם, ונמצא פתרה, לחם לו אלתשא ויש
לו שתיתם, ואלו כלם אופתים גבולים גלוים ונחלים, ורבשר יבא השם
יתבלת שאפשר לפקיק באלו האופתים בעתיד, מזו שאפקנו באור ה
הסקרים ויחשב שעבדתם היתם בדבר רחב מן הישוב שאפשר לעבד
לעזוב מן כאלו הדבקות ששונים בהם הצרכיים הלא, אלו שהא עקודות
שאפשר לחרוש בהם ולזרע ולקצר, אלו לבנון באחד הלאחים אשר הולשם
אלו שאטבע הלן לחבת מקודות הם תבש, אלו שיש בעקודות הם באמות
איש, ונקנה בה הסיר האחשבות הם כלם, וחזק עצמם האופתים האלה
כלם בבאור האמצעת הם שיהאו אותם הבאים ובאו גבול האופת
בעזוב מן הבאים בעקודות הם אחבאים שם, ולזה הטלמים בבלעדו, החיים
יהולש מי שיבנם יהיהו לצולם, להיות האופתי ההולך ריש עזר, כי כל
מי שיהבלה החומה תחיל שונא באולם, יתבאר לו שאין בה תבונה
בעבן ענפים אבל נשבע באופת: (חלק ג' פרק נ"ו)

פ מסעי. לה"א

והקריתם לכם ערי מקלט. אינם היות חלק בשגגה גדולה, הוא להשקיט נפש גואל הדם שלא יבאה אז שמלה המקלה הגאלת על מבן ואתה חורגת כאות המלוש אלשר הוא הנכבד שבמקום אבשם והאלהרב לכל ישראל. שמה תאמר בלת הגואל אלשר נהרג קרובו, שזה צונן טמא. לאתה כל. שהקראהו לקה כשתבאל בכ"ל לגולתם ויולכל בה אל גבולה אינה ידעל נמצה מה על אקרהו ואין כאקרה אותה לא אמרם יותר גבול אחיתת כבל גבול:

(חלק שלישי. פרק אחרון)

פ' שלח לך טו. טון

הקהל תקה אחת לכם ולגר וגו'. יש שלמים ש

שתבצעו כן שהתורה לא תביט לגבה הוא ולא תקי' התורה כמו
הנמן האומנו, אל כל דבר שיעלה ללבו מחשבה או דבר או מעשה
אבל אדם יכול בו הבנים שבא על החוב ולא יבטל לנמן הפלגו
מצו ולא להיות שיבא לאחר זמן אבל אבא אקים השעה הבא והבנים
ה"ל התנאה התוריה, כי בתחלה היו בני אלהי ובלוק לבנו
הבנים הטבעים, אשר התגלה הבא הדולות הנעלות בחם
ש בכלם ויתחיב אדם נקיים הטבע כאן שהתבאר מבחיל
ובבחי ולתמן, ולכן גאות הבחינה גב אין לתעוב אחיות רוחל
התורה לא תשלם בכל איש ואיש, אבל יתחיב בהכרח אמיות
אנשים לא תשלמם הבנהה ה"ל התוריה, כי הלוחות
הטבעיות הראיות לא יתן כל דבר שראוי בכל איש ואיש כי הכל
אבל אחד יתגלה ויקבלה אחת, ודולם נתן אחבה אחר, ומלבל
מה נא נא, ובבר בלתמי שנעבר טמא נייש לא שתנה לאחוב
ולכן גאות הבחינה גב אין אפשר שיהיו התנאות ומנות לכל
בנים בני האנשים והנשים הנתחלקים כבריות הרבה אבל
הבריות כל איש ואיחבתם לכל אנגי הנעלה בשבתן, אבל נכנס לתבות
הבנהה התורה אוחלטת דולות לכל ואבלם שהיל האלוה לבני
אנשים ולאחרים אינם האלוה, כי אלו הרו לכם האנשים הי נפל ה
הבסבר בכל ינתה בהחיק לשבוחים, ובכן זה אין האדם שיקטו
הבנים הראשונים הדולם האשונים אל הקרה לאבמן ולא בעקרים
אבל יהיו חקיים והשקטים אוחלטים סתם ובדולים כאן שאר יתגלה
הקהל תקה אחת לכם, ומאחר יכולן בהם התנאות הדולות צל החוב:
(מון ל' פ' לב)

153